BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II ROMA
RB
783

AVREVM SACRAE THEOLOGIAE ROSARIVM;

Iuxta Quatuor Sententiarum Libros quadripartitum.

Ex Doctrina Doctoris Subtilis, Diui Thomæ, Diui Bonauenturæ, aliorumque Sacrorum Doctorum.

A R. P. PELBARTO DE THEMESVVAR Ordinis Minorum de Obſeruantia.

Tomus Tertius.

Opus omnibus Scripturæ Sacræ ſtudioſis, præcipuè Theologis, Concionatoribus, Lectoribus, ac animarum curatoribus perutile, & non ab innumeris modo nunc mendis expurgatum, ſed & nonnullis Sacri Tridentini Concilij locis in margine auctum, quibus nonnihil antiqui iuris eſt immutatum, vel declaratum.

CVM RERVM NOTABILIVM INDICE.

ex libris Mon.rij S. Pudent.ae de Urbe

BIBL. S. PVDEN DE VRBE

BRIXIAE, Apud Petrum Mariam Marchettum.

M. D. X C.

RB 783

Ad1

INDEX
LOCVPLETISSIMVS
EORVM QVAE IN HOC
QVARTO TOMO
CONTINENTVR.

Numerus ſignificat folium, littera a primam columnam ſignificat illius folij, b, ſecundam, c, tertiam, d, quartam.

ABba quid ſignificet: 1.c.
Abraham cur Deus prę cepit filium ſuum immolare. 3.b
Abraham quanto amore Deus fuerit proſe quutus. 3.a & b
Actus triplex ſecundum quem homo habet in Deum ordinari. 317.d
Adam an obtulerit aliquas primitias Deo. 4.d
Adam vtrum habuerit fidem ante peccatum. 127 b
Adiuuare creaturam quid ſit. 177.c
Admiratio an fuerit in Chriſto. 175.b
Adoptare an conueniat cuilibet perſonæ diuinæ. 145.b
Adoptare aliquem in filium an Deo conueniat. 145.a
Adoptari creaturis rationabilibus & intellectualibus an conueniat. 144 d
Adoptatus de non filio fit filius. 144.a
Adoptio fit per gratiam. 145.a
Adorandi creaturam & creatorem diuerſi ſunt modi. 119 d
Aduenire utrum debuerit Chriſtus iu ſexu virili 13 b
Aduentus Chriſti cur dicatur tempus plenitudinis. 12.d
Aduentus diuini pluralitas. 8.d
Affectiones animi quatuor. 231.c
Amare quid ſit. 22.d
Amare niſi nota non poſſumus. 65.b
Amare eſt homini in promptu cum vult. 75.a
Amicitiæ veræ ſigna. 18.d
Amicitia qualis habenda tanquam optima. 17.a
Amicitiam quæ ſoluant. 29.d
Amoris diffinitio. 37.b
Amor omnis præter diuinum dicitur meriti turpis. 25.c
Amor cuiuſcunque non eſt ſupra amoré Dei ergo nos. 3.a
Amor eſt ubi eſt voluntas. 29.b
Amor Dei in creaturas. 19.a
Amoris diuini & noſtri differentia. 21.a
Amor an ſit cauſſa odij. 28.a
Amor eſt cauſſa omnium paſſionum. 29.a
Amor penetrat amantis affectum maximè in corde. 27.a
Amor mercenarius non ſtat cum charitate. 236.d
Amor vbi eſt ibi non labor ſed ſapor. 183.b
Angelica natura non poteſt ſufficienter effari de diuinis myſterijs. 47.c
Angeli & hominis differentia. 53.c
Angelorum malorum caſus eſt irreparabilis. 145.a
Angelus unus tantum cur miſſus Mariæ ad annunciandū incarnationé filij Dei. 41.b
Angelus quando appareat in perſona mortui. 39.b
Animam de nihilo fecit Déus ut nihil niſi Deum amet. 52.b
Anima maſculi an nobilius & principalius habeat imaginem Dei, quam anima mulieris. 53.b
Anima inter creaturas nobiliſſima. 52.b
Anima humana án merito exiſtimetur precioſior omni creatura corporali.
Animà ſeparata ubicunque eſt, uiuit in ſeipſa. 21.a

Anima eſt corporis forma. 174.a
Anima ſeparata poteſt mouere corpus de loco. 37.c
Anima ſeparata plus poteſt, quàm coniuncta. 37.a
Anima humana an ſit pulchrior & precioſior præ alijs creaturis corporalibus. 14.c
Anima humana an veraciter facta ſit ad imaginem & ſimilitudinem Dei. 52.d
Anima ſeparata an cognoſcat ſingularia ſicut angelus æqualiter. 32.d
Animam eſſe factam ad imaginem an idem ſit ſicut factum eſſe ad ſimilitudinem. 52.d
Anima creata eſt ad diligendum Deum. 52.a
Anima rationalis carni unita facit perſonã. 60.a
Anima Chriſti fuit uerè creatura. 166.c
Anima Chriſti finita. 98.d
Anima Chriſti an aliquam ſcientiam acceperit ab Angelis uel contra. 99.b
Anima Chriſti & quęlibet beata an uideat totum uerbum ſeu deitatem totam. 96.c
Anima Chriſti utrum uideat uel cognoſcat verbum diuinum ſibi unitum comprehendendo. 99.c
Anima Chriſti quam cognitionem habuerit. 98.d
Anima Chriſti an gratiam ampliorem appetere poſſet. 151.d
Animarum reprobarum & bonarum differentia. 38.b
Animarum multiplex apparitio. 39.a
Animas noſtras diligit Deus in omni ſtatu. 35.a
Animatio, incarnatio, & humanatio differũt. 161.c
Animæ Deus eſt Deus vt anima eſt Deus corporis. 54.d
Animæ ſeparatæ cognitio. 33.a & b
Animæ in purgatorio ſunt certæ de gratia. 36.b
Animæ natura inferior angelis. 33.a
Animæ ſeparatæ quomodo cognoſcãt ea quæ in mundo fiunt. 35.b
Animæ ſenſus omnes magis apparent in faciei, quam in alijs partibus corporis. 151.c
Animæ ſeparatæ paruulorum quam cognitionem habeant. 32.d
Animę beatæ non eſſent ſi mutati poſſent de bonum in malum. 35.d
Animæ humanæ finis. 53.d
Annunciatio dominica. 39.d
In Annunciatione myſterium ſecretum factum. 41.d
Apollo Græcus primus medicinę inuentor. 8.d
Apoſtoli fidei ueritatem ueraciter nouerãt. 137.a
Apoſtoli cur duodecim tãtum fuerint a Chriſto electi. 51.b
Apoſtoli in miſſione ſpiritus ſancti loquebantur ſecundum idiomata gentium. 52.d
Apoſtoli in quo angelorum ordine exaltati credantur. 53.c
Apoſtolorum figuræ. 51.c
Apoſtolorum vniuerſitatem non latebat aliquid pertinens ad fidei complementum. 129.a
Apoſtolorum genera quatuor. 52.a
Apparitio debet viſibiliter declarare quod intendit. 48.c
Apparitio animarum multiplex. 39.a
Appetitus ſenſitiuus eſt in venis & neruis & muſculis. 158.c
Argumenti denominatio. 125.a
Arithmeticam quis inuenerit & inuentam auxerit. 54.b
Ariana hæreſis perioculoſior & diuturnior alijs. 111.a
Arrianorum errores quinque. 129.c
Arrij error damnatur. 101.d
Arrij & Apollinaris error. 61.a
Artes liberales quę. 53.d
Articulus quid dicatur. 127.d
Artis mechanicæ ſpecies. 53.b
Artium & ſcientiarum ſpecies. 53.a
Aſcenſio & deſcenſus duplex. 227.b
Aſcenſio tripliciter dicitur. 227.b
Aſcenſio Chriſti an ſit motus naturalis uel uiolentus. 226.d
Chriſtus an aſcenderit ſecundum naturam humanam vel diuinam. 227.b
Aſſumptio ab unione differt. 55.b
Aſtrologię inuentor. 54.b
Auaritia cur magis in ſpeciali prohibetur. 111.d
Aue ſalutatio ad uirginem cur per hoc facta non autem per ſalue. 49.a & b
Authenticum quod non eſt credere non compellimur. 106.a

B

Baptiſmus ab omnibus dari poteſt in neceſſitate. 122.

Baptiſmus

Baptiſmus eſt omnium ſacramentorum ianua. 71. a
Beati dupliciter orant pro nobis. 34. a
Beatitudinem an appetat omnis homo. 65 a
Beatitudines octo tantum cur enumerentur. 65. d
Beatitudinis diffinitio. 64. a. b
Beatitudo quomodo haberi poſſit. 55. a
Beatitudo naturam humanam perficit 99. b
Beatitudo non conſiſtit in corpore ſed in anima. 150. c
Beatitudo an diligenda ſit ex charitate. 81. a
Beatitudo ſatiat naturale deſiderium. 65. a
Beatitudo tripliciter capitur. 64. a
Beatitudo perfecta haberi non poteſt in hac vita. 64. d
Beatus quilibet electos adiuua. 33. d
In Bello iuſto licitum eſt vti inſidijs. 188. c
Beneficia nec nimis iuuenibus, nec conſanguineis conferenda ſunt. 24. b
Beneficiorum diuinorum gradus. 108. a
Benignitas Dei in creatione animæ. 51. b
Bona corporis quatuor. 64. a
Boni diffinitio. 118. a
Boni omnis ſufficientia eſt in cœlorum regno. 66. b
Boni ueri cupiditas inſerta eſt naturaliter omnibus. 65. c
Bonitas eſt rei amatæ perfectio. 29. a
Bonitas Dei maxime elucet in anima rationali. 51. c
Bonum puniri perpetuo iniuſtum eſt. 36. a
Bruta accidere an liceat. 154. d

C

Canonum ſacrorum ſummarium. 55 a
Capitis denominatio. 152. a
Capitis virtus eſt excellentior virtute membrorum. 222. a
Captiuos chriſtianos an liceat furari ab infidelibus vt libertati illos reſtituat. 148 d
Caro materiale principium hominis. 61. a
Character in quibus ſacramentis imprimatur. 71. b
Character an imprimatur in eſſentia animæ an in potentia animæ ſubiectiuè. 71. b
Character eſt ſignum diſpoſitiuum ad gratiam. 70. b
Character baptiſmalis decorat baptizatum 70. c.
Character non imprimitur in circunciſione. 71. d.
Character an imprimatur in omnibus ſacramentis. 70. d
Character vtrum ſit ens poſitiuum. 71. a
Characterem aliquem ſacramentalem an habuerit impreſſum animam Chriſti. 71. a
Characteris ſignificatio multiplex. 69. c
Charitas an ſit omnis virtus vel habitus ab aliis diſtinctus. 77. d
Charitas in præſenti vita an poſſit eſſe perfecta. 89. b
Charitas an æquiualeat beatitudini cœleſti. 77 c
Charitas Dei ſumma aſſumendo humanam ex non aliam naturam. 6. b
Charitas extinguitur per peccatum mortale. 78. a
Charitas vera ſemel habita an poſſit omitti in via. 90. c
Charitas propriè eſt forma virtutum. 123. c
Charitas augetur p quatuor præcipua. 88 a
Charitas an per vnicum peccatum mortale corrumpatur omnimode. 90. d
Charitas Dei mira in aſſumendo naturam humanam. 55. b
Charitas perfecta quæ ſit. 89. b
Charitas eſt virtutum connexio. 249. a
Charitas eſt virtutum omnium forma. 241. b
Charitas vbi non mouet mortem tollerare non eſt meritorium. 132. a
Charitas augetur p receſſum à peccato 88 b
Charitas eſt propriè fons electorum. 76 b
Charitas facit vnum eſſe cum Deo. 58. d
Charitas quanta eſt tantum eſt etiam meritum. 22. c
Charitas perditur vnico peccato mortali. 241. c
Charitas ordinata à ſeipſo incipit. 81. b
Charitas infuſa ad tria eſt neceſſaria. 73. c
Charitatem nos habere in via certitudinaliter cognoſcere cur non poſſumus. 78. c
Charitatem qui habet an neceſſario ſit Deo acceptus. 75. c
Charitatem perfectam qui habet an teneatur implere ea quæ ſunt perfectionis. 89. c
Charitatem amittens an reſurgendo reſurgat in æquali, vel minori, vel maiori. 91. d
Charitatẽ in homine Deus ſolus auget. 87. a
Charitas infuſa an ſit eiuſdem rationis cum charitate acquiſita. 74 a
Deus an poſſit aliquem acceptare qui ſit extra charitatem. 76. b

Anima eſt corporis forma. 174 a
Anima ſeparata poteſt mouere corpus de loco. 37.c
Anima ſeparata plus poteſt, quàm coniuncta. 37.a
Anima humana an ſit pulchrior & precioſior præ alijs creaturis corporalibus. 14.c
Anima humana an veraciter facta ſit ad imaginem & ſimilitudinem Dei. 52.d
Anima ſeparata an cognoſcat ſingularia ſicut angelus æqualiter. 32.d
Animam eſſe factam ad imaginem an idem ſit ſicut factum eſſe ad ſimilitudinem. 52.d
Anima creata eſt ad diligendum Deum. 52.a
Anima rationalis carni unita facit perſonã. 60.a
Anima Chriſti fuit uerè creatura. 166.c
Anima Chriſti finita. 98.d
Anima Chriſti an aliquam ſcientiam acceperit ab Angelis uel contra. 99.b
Anima Chriſti & quælibet beata an uideat totum uerbum ſeu deitatem totam. 96.c
Anima Chriſti utrum uideat uel cognoſcat verbum diuinum ſibi unitum comprehendendo. 99.c
Anima Chriſti quam cognitionem habuerit. 98.d
Anima Chriſti an gratiam ampliorem appetere poſſet. 151.d
Animarum reprobarum & bonarum differentia. 38.b
Animarum multiplex apparitio. 39 a
Animas noſtras diligit Deus in omni ſtatu. 35.a
Animatio, incarnatio, & humanatio differũt. 161.c
Animæ Deus eſt Deus vt anima eſt Deus corporis. 54.d
Animæ ſeparatæ cognitio. 33.a & b
Animæ in purgatorio ſunt certæ de gratia. 36.b
Animæ natura inferior angelis. 33.a
Animæ ſeparatæ quomodo cognoſcãt ea quæ in mundo fiunt. 35.b
Animæ ſenſus omnes magis apparent in facie, quam in alijs partibus corporis. 51.c
Animæ ſeparatæ paruulorum quam cognitionem habeant. 32.d
Animę beatæ non eſſent ſi mutati poſſent de bonum in malum. 35.d
Animæ humanæ finis. 53.d
Annunciatio dominica. 39.d
In Annunciatione myſterium ſecretum factum. 41.d
Apollo Græcus primus medicinę inuentor. 8.d
Apoſtoli fidei ueritatem ueraciter nouerãt. 137.a
Apoſtoli cur duodecim tãtum fuerint a Chriſto electi. 51.b
Apoſtoli in miſſione ſpiritus ſancti loquebantur ſecundum idiomata gentium. 52.d
Apoſtoli in quo angelorum ordine exaltati credantur. 53.c
Apoſtolorum figuræ. 51.c
Apoſtolorum vniuerſitatem non latebat aliquid pertinens ad fidei complementum. 129.a
Apoſtolorum genera quatuor. 51.a
Apparitio debet viſibiliter declarare quod intendit. 46.c
Apparitio animarum multiplex. 39.a
Appetitus ſenſitiuus eſt in venis & neruis & muſculis. 158.c
Argumenti denominatio. 125.a
Arithmeticam quis inuenerit & inuentam auxerit. 54.b
Ariana hæreſis periculoſior & diuturnior alijs. 111.a
Arrianorum errores quinque. 129.c
Arrij error damnatur. 101.d
Arrij & Apollinaris error. 61.a
Artes liberales quę. 53.d
Articulus quid dicatur. 127. d
Artis mechanicæ ſpecies. 53.b
Artium & ſcientiarum ſpecies. 53 a
Aſcenſio & deſcenſus duplex. 227.b
Aſcenſio tripliciter dicitur. 227.b
Aſcenſio Chriſti an ſit motus naturalis uel uiolentus. 226.d
Chriſtus an aſcenderit ſecundum naturam humanam vel diuinam. 227.b
Aſſumptio ab unione differt. 55.b
Aſtrologię inuentor. 54.b
Auaritia cur magis in ſpeciali prohibetur. 111.d
Aue ſalutatio ad uirginem cur per hoc facta non autem per ſalue. 49.a & b
Authenticum quod non eſt credere non compellimur. 106.b

B

Baptiſmus ab omnibus dari poteſt in neceſſitate. 122.

Baptiſmus

Baptiſmus eſt omnium ſacramentorum ianua. 71. a
Beati dupliciter orant pro nobis. 34. a
Beatitudinem an appetat omnis homo. 65 a
Beatitudines octo tantum cur enumerentur. 65. d
Beatitudinis diffinitio. 64. a. b
Beatitudo quomodo haberi poſſit. 55. a
Beatitudo naturam humanam perficit 99. b
Beatitudo non conſiſtit in corpore ſed in anima. 150. c
Beatitudo an diligenda ſit ex charitate. 81. a
Beatitudo ſatiat naturale deſiderium. 65. a
Beatitudo tripliciter capitur. 64. a
Beatitudo perfecta haberi non poteſt in hac vita. 64. d
Beatus quilibet electos adiuua. 33. d
In Bello iuſto licitum eſt vti inſidijs. 188. c
Beneficia nec nimis iuuenibus, nec conſanguineis conferenda ſunt. 24. b
Beneficiorum diuinorum gradus. 108. a
Benignitas Dei in creatione animæ. 51. b
Bona corporis quatuor. 64. a
Boni diffinitio. 118. a
Boni omnis ſufficientia eſt in cœlorum regno. 66. b
Boni ueri cupiditas inſerta eſt naturaliter omnibus. 65. c
Bonitas eſt rei amatæ perfectio. 29. a
Bonitas Dei maxime elucet in anima rationali. 51. c
Bonum puniri perpetuo iniuſtum eſt. 36. a
Bruta accidere an liceat. 154. d

C

Canonum ſacrorum ſummarium. 55 a
Capitis denominatio. 152. a
Capitis virtus eſt excellentior virtute membrorum. 222. a
Captiuos chriſtianos an liceat ſurari ab infidelibus vt libertati illos reſtituat. 148 d
Caro materiale principium hominis. 61. a
Character in quibus ſacramentis imprimatur. 71. b
Character an imprimatur in eſſentia animæ an in potentia animæ ſubiectiuè. 71. b
Character eſt ſignum diſpoſitiuum ad gratiam. 70. b
Character baptiſmalis decorat baptizatum 70. c.
Character non imprimitur in circunciſione. 71. d
Character an imprimatur in omnibus ſacramentis. 70. d
Character vtrum ſit ens poſitiuum. 71. a
Characterem aliquem ſacramentalem an habuerit impreſſum animam Chriſti. 71. a
Characteris ſignificatio multiplex. 69. c
Charitas an ſit omnis virtus vel habitus ab aliis diſtinctus. 77. d
Charitas in præſenti vita an poſſit eſſe perfecta. 89. b
Charitas an æquiualeat beatitudini cœleſti. 77 c
Charitas Dei ſumma aſſumendo humanam ex non aliam naturam. 6. b
Charitas extinguitur per peccatum mortale. 78. a
Charitas vera ſemel habita an poſſit omitti in via. 90. c
Charitas propriè eſt forma virtutum. 123. c
Charitas augetur p quatuor præcipua. 88 a
Charitas an per vnicum peccatum mortale corrumpatur omnimode. 90. d
Charitas Dei mira in aſſumendo naturam humanam. 55. b
Charitas perfecta quæ ſit. 89. b
Charitas eſt virtutum connexio. 249. a
Charitas eſt virtutum omnium forma. 241. b
Charitas vbi non mouet mortem tollerare non eſt meritorium. 132. a
Charitas augetur p receſſum à peccato 88 b
Charitas eſt propriè fons electorum. 76 b
Charitas facit vnum eſſe cum Deo. 58. d
Charitas quanta eſt tantum eſt etiam meritum. 22. c
Charitas perditur vnico peccato mortali. 241. c
Charitas ordinata à ſeipſo incipit. 81. b
Charitas infuſa ad tria eſt neceſſaria. 73. c
Charitatem nos habere in via certitudinaliter cognoſcere cur non poſſumus. 78. c
Charitatem qui habet an neceſſario ſit Deo acceptus. 75. c
Charitatem perfectam qui habet an teneatur amplere ea quæ ſunt perfectionis. 89. c
Charitatem amittens an reſurgendo reſurgat in æquali, vel minori, vel maiori. 91. d
Charitatē in hominē Deus ſolus auget. 87. a
Charitas infuſa an ſit eiuſdem rationis cum charitate acquiſita. 74 a
Deus an poſſit aliquem acceptare qui ſit extra charitatem. 76. b

Ad charitatem pertinet velle ſeruare Dei iuſtitiam. 84.c
Charitatis gradus. 79.d
Charitatis diffinitio. 71.c
Charitatis augmentum per quod fieri debeat. 87.b
Charitatis augumentum an habeat terminum. 88.b
Charitatis numerus eſt ſeptuagintaduo. 51 d
Charitatis effect⁹ ē theſaurizare alicui. 83.b
Charitatis dilectio vtrum cauſetur in nobis ex naturalibus, an ſolum ex infuſione Spiritus ſancti. 73.a
Charitatis contrarium eſt concupiſcentia. 87.c
Charitatis effectus triplex. 84.a
Charitatis actus eſt diligere. 77.d
Charitatis diuinæ fragrantia deſcribitur in euangelio de annuntiatione. 59.d
Charitatis excellentia. 77.a
Charitatis acceptio pendet ex volũtate Dei. 74.c
Circa notitiam charitatis quinque diuerſitates. 78.d
Per charitatis habitum hic incipimus quas eſſe beati. 93.c
Sine charitatis habitu an quid poſſit Chriſti natura humana. 171.a
Chriſti admiranda erga nos amicitia. 14.d
Chriſti corpus an in primo inſtanti conceptionis fuerit formatum. 109.b
Chriſti vnio nobiſcum mirabiliſſima. 63.d
Chriſti humanitas an ſit adoranda latria. 120.b
Chriſti humanitas eſt nobis ſubſtantia. 168.a
Chriſti infinita ſapientia, & virtus errare nõ poteſt. 173.b
Chriſti mortem ſignificauit myſterium Abrahām de Iſaac.
Chriſti plenitudo eſt ſicut fontis, Mariæ ſicut fluminis. 50.b. & 49.d
Chriſti caput an ſit Deus Pater. 68.d
In Chriſto an ſint duo ſuppoſita. 165.d
In Chriſto poſt reſurrectionē erat vera humanitas. 173.a
Chriſti perſonam dicere eſſe compoſitam hęreticum eſt. 167.c
Chriſti corpus an reſurrexerit integrum. 229.b
Supra thronum Chriſti nihil eſt de cœlo. 238. a
Chriſti corpus in vtero Virginis per Spiritũ Sanctum conceptum. 109.c
Chriſti ſedere ad dextram quomodo intelligatur. 122.a
In Chriſti cõceptione an Maria Virgo ſe habuerit actiuè. 109.c
Chriſtus cur ratione idiomatum conceditur eſſe genitus & non creatus. 101.c
Chriſtus omniũ principium vt Deus. 152.d
Chriſtus vtrum verè dicatur conceptus de Spiritu ſancto. 143.a
Chriſtus includit humanam naturam, quæ eſt creatura. 170.d
Chriſtus inquantum homo an ſit filius patris. 144.c
Chriſtus quare dicatur naturalis filius hominis. 109.a
Chriſtus an bis natus ſit. 141.b
Chriſtus cur dicatur in ſua genealogia primo filius Dauid. 4.c
Chriſtus aduentu ſuo exhibuit, quod ſufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. 165.c
Chriſtus ſecundum, quòd homo an prædicetur per modum habitus, & accidentis. 168 a
Chriſtus vt homo an videat omnia in diuino verbo quæcunq; videt verbum. 97.a
Chriſtus an aliquam habeat ſcientiam creatam præter illam, quam habet in verbo. 97.b
Chriſtus cur omnes defectus corporales non aſſumpſit. 173.a
Chriſtus quamobrem ſuſcepit defectus noſtros. 173.b
Chriſtus & comprehenſor & viator. 118.a
Chriſtus venit in mundum ſeptuageſimaquinta generatione. 47.b
Chriſtus vtrum habuerit fidem & ſpē. 150.b
Chriſtus cœlum intrauit ad interpellandum pro nobis. 229.b
Chriſtus quare per communicationem idiomatum non dicitur creatura. 101.a
Chriſtus an dici poſſit filius Spiritusſancti. 143.b
Chriſtus cur dicatur factus in tempore plenitudinis ex muliere, & ſub lege. 12.d
Chriſtus ab inſtanti ſuæ conceptionis habuit totam plenitudinem gratiæ & virtutum. 97 c
Chriſtus adoratur adoratione latriæ. 121.c
Chriſtus omnibus ſuperior. 228.c
Chriſtus an magis dilexerit Ioannem, quàm Petrum vel contra. 24.a
Chriſtus cur dicatur caput Eccleſiæ non autem

tem cor. 68.c
Chriſtus an primo reſurrexerit. 223.c
Chriſtus feſtinauit ad mortem ex charitate. 47.a
Chriſtus cur dicatur caput Eccleſiæ. 68.b
Chriſtus paſſibilis & mortalis. 173.c
Chriſtus vt curaret nos fecit de ſeipſo medicinam. 8.d
Chriſtus conditor omnium temporum. 46.b d
Chriſtus rex & rector omnium. 68.c
Chriſtus profecit prout expediebat noſtræ ſaluti. 98.b
Chriſtus caput omnium Eccleſiæ partium. 153.a
Chriſtus an dici poſſit filius Trinitatis. 143.c
Chriſtus an ſecundum quod homo ſit indiuiduum. 168.c
Chriſtus cur carnem aſſumpſerit. 62.d
Chriſtus an vere timuerit inſtante paſſione. 174.c
Chriſtus ex nimia charitate pro nobis, timorem pariter & triſtitiam voluit ſuſtinere. 174.c
Cicatrices in Chriſti corpore demonſtrant ſuæ victoriæ triumphum. 224.b
Cicero male ſentit de diuina prouidentia. 54.a
Circuncißo fuit contra peccatum originale. 181.a
Circuncißo non imprimebat characterem. 71 c
Claritas viſionis diuinæ tollit omne enigma. 233.a
Cœli motus ceſſabit in fine mundi. 95.a
Cognitio naturalis eſt infallibilis & à Deo. 115.d
Cognitio animæ Chriſti. 98.d
Cognitio creatoris ad ſalutem neceſſaria. 133.d
Cognitio tranſcendit noſtram naturalem facultatem. 246.a
Cognitionem animæ in corpore exiſtẽtes impedit diſtantia in uita. 33.b
Cognitionem quam habeat anima ſeparata. 30.d
Cognitionem hominum excedunt quæ pertinent ad communem futuram gloriam. 224.d
Cognitionis humanæ non eſt ſcire quod quis ſit certus de uita æterna aut de inferno. 79.a
Cognitionis propheticæ gradus quatuor. 139.b
Cognoſcere propriè quid ſit. 99.a
Cognoſcere aliqua poſſumus tribus modis. 78.c
Coinquinatum nihil intrabit in cœlum. 66.b
Coitus omnis fornicarius ſemper malus. 184.d
Coitus coniugalis triplex. 184.d
Commune particulatur per determinationẽ. 180.c
Conceptio Mariæ Virginis. 103.a
Conceptionis & quidditatis differẽtia. 103.a
Conceptionis diuerſa denominatio. 102.d
Conceptionis Beatæ Mariæ feſtiuitas ad q̃d debeat referri. 104.a
Conceptionis feſtum ab Eccleſia ſancta ordinatum & indulgentiis refertum. 106.c
Cõcupiſcentia quæ prohibita, quæ nõ. 111.c
Coniugalis coitus triplex. 184.d
Conſuetudo communis eſt legum interpres optima. 113.c
Contemplationis gradus ſex. 243.b
Contemplationis ſpecies quatuor. 243.a
Contemplatiui paucis contenti ſunt. 227.d
Continens cõcupiſcentias patitur fortes, ſed non vincitur. 147.a
Contraria appetunt ire in regiones diuerſas. 162.a
Corporis bona quatuor. 64.c
Corpus verum an habuerit Chriſtus poſt reſurrectionem. 223.d
Corpus Chriſti quomodo videri potuit ab oculo non glorificato. 225.c
Creatio communis toti Trinitati. 129.b
Creatio dicit eſſe. 101.b
Creator & creatura non vniuocantur. 159.c
Creatura ab ęterno nihil fuit niſi in Deo. 19.d
Culpa non poteſt fieri in nobis niſi volentibus nobis. 158 a
Creatura non poteſt æquari Deo. 97.a
Credulitas non eſt digna, quæ propter probationes, impenditur. 131.b

D

DÆmones etiam infernum patiuntur. 38 c
Dæmones quidquid faciunt mala intentione faciunt. 142.b
Dæmones teſtes veritatis fidei Chriſtianæ. 137.d
Dæmones aliquam habent notitiam & credulita-

dulitatem de articulis fidei. 124.a
Dæmonum miniſterio quomodo quis dicatur vti. 116.d
Dæmones dicuntur amare ſanguinem. 115.b
Decima eſt mortale præceptum. 5.b
Decimæ ſolutio an ſit de iure naturæ. 112.c
Decimatio quid ſit & quotuplex. 112.b
Delectatio terrena mentem deprimit. 240.a
Delectio eſt boni. 2.c
Denominatio fieri debet à notiori & digniori. 169.c
Deſcenſus quid ſit. 227.b
Deſperandum eſt de nemine in via. 82.d
Deſperatio prior præſumptione. 233.c
Deuotio eſt feruor bonæ voluntatis. 244.a
Deum nihil vituperabile decet. 163.c
Deum pati in ſua natura impoſſibile. 57.b
Dei ſolius eſt uiuificare. 156.b
Dei amor nobis à natura inſitus eſt. 93.d
Deo ſeruiendum ſine intuitu præmij. 79.74.d
Deo cõplacet in ſola anima habitare per gratiam. 54.a
A Deo nihil fruſtra datum eſt præuiſum ab æterno dare. 165.a
Deus in malis non odit naturam ſed culpam 20.c
Deus dilexit Chriſtum plus, quàm totum vniuerſum. 22.b
Deus nõ poteſt inquinari ſordibus orbis. 53.a
Deus eſt omnium cauſa actiua. 20.c
Deus dedit ſeipſum homini veniendo. 61.c
Deus poteſt omnia uerbo uirtutis ſuæ. 228.c
Deus non poteſt uideri à creatura in diuina eſſentia. 96.a
Deus nuſquam localiter continetur. 228.d
Deus non poteſt eſſe teſtis falſitatis. 107.b
Deus ſolus videt ſeipſum. 96.c
Deus tribus modis facit mirabilia. 108.d
Deus quomodo poſſit ſup omnia diligi. 73.d
Deus in infinitum præcellit omnia. 73.a
Deus ſolus pias mentes illuminat. 152.c
Deus omnis boni fons, & origo. 147.b
Deus an plus amauit Chriſtum, quam totum genus humanum. 22.c
Deus operatur in inſtanti. 36.d
Cœlum eſt ſedes Dei. 36.c
Deus an omnia ametunico amore & æquali. 21.d
Diabolus caput impiorum. 152.b
Diaboli opera deſtruere non eſt peccatũ immo meritorium. 117.a
Diabolus quibus modis appareat. 39.c
Diabolus an ſit caput omniũ malorum. 153.b
Die dominico ſunt meliora facta, quàm ſabbato. 114.c
Diebus feſtis quibus inſiſtendum. 113.c
Diebus feſtis de præcepto tenemur aliquibus horis Deo vacare. 113.d
Diem Dominicum ſolis diem vocabant antiqui. 114.c
Diebus feſtis à quibus abſtinendum. 113.c
Difficultas artificioſa. 56.a
Dilectio duplex. 21.d
Dilectio reſpicit ſimilitudinem. 82.c
Dilectio Dei propriè bonorum eſt. 230.c
Dilectione eadem diligitur amicus, & inimicus propter Deum. 82.a
Dilectionis cauſa ſimilitudo. 44.a
Diligenda non ſunt incapacia charitatis & beatitudinis. 80.d
Diligere ſeipſum primum & notiſſimum eſt. 81.c
Diuinatio ſemper eſt peccatum. 115.a
Diuinationis ſpecies & à quibus inuẽta. 116.a
Diuinationis ſpecies plures. 115.a
Diuinationis genera duo. 115.b
Doctrinæ de veritate non repugnant doctrinæ de moralibus. 245.d
Dominicũ diem antiqui ſolẽ vocabant. 114.d
Dominus in fine mundi erit lux omnibus electis. 95.b
Dona ſeptem Spiritus Sancti contra ſeptem peccata. 118.b
Dona Spiritus Sancti quæ & quot ſint. 118.a
Dona Spiritus Sancti an fuerint in Chriſto. 150 c
Dona Spiritus Sancti ut in patria permaneāt 118.b
Dulia quid ſit. 121.b
Dulia duplex. 120.b
Duliæ nomen tripliciter accipitur. 119.b

E

Eccleſia ueteris teſtamenti habuit Chriſtum in fide uelut caput. 69.b
Eccleſiæ capita plura non debet eſſe quàm vnum. 49.c
Eccleſiæ quod repugnat eſt reprobãdũ. 104.b
Eccleſiæ omniũ partium caput eſt ipſe Chriſtus. 153.a
Error Arrij Apollinaris. 62.a
Error Arrij damnatur. 101.d
Error Manichæorum. 129.a
Error Manichæorum circa iuramẽtum. 177.d
Error Maumethi. 41.b
Errores quinque Arrianorum. 129.c
Errores Lactantij. 54.b

Eſſentia diuina infinita. 57.d
Eua quid interpretetur. 49.b
Euſebia quid. 179.c
Excõicatos q.b. caſibus iterficere liceat. 155.c
Exiſtẽtiæ hominis & Deo nõ eſt idẽ eẽ. 167.c
Experiẽtia dicit uſum alterius potẽtiæ. 125.c

F

FAſcinationes à vetulis an habeant efficaciam in pueris. 117.a
Fęmina eſt mas occaſionatus. 69.a
Fides eſt virtus gratuita. 127.c
Fides plurimis modis diffinitur. 124.c
Fides an ſit nobilior, quàm gratia faciendi miracula. 140.b
Fides informis ſicut carbo ſine igne. 132.c
Fides an ſit virtus. 123.a
Fides informis an ſit habitus acquiſitus uel infuſus. 123.c
Fides an poſſit augeri. 132.c
Fides an ſit nobilior quã gratia raptus. 139.d
Fides noſtra non eſt in hominum ſapientia, ſed in uirtute Dei. 138.c
Fides infuſa quid contineat. 74.b
Fides informis an ſit in genere uirtutis. 123.b
Fides vtrum fuerit in Adam ante pcm̃. 127.b
Fides formata & informis an ſint eædẽ. 123.d
Fides quotuplex ſit. 123.a
Fides quid ſit. 65.a
Fides auriga uirtutum. 123.a
In fide tria ſunt. 123.a
Fides utrum fuerit in Chriſto in ſtatu mortalitatis. 127.c
Fides an ſit fundamentum virtutum. 125.b
Fides quæque miracula impetrat. 99.d
Fides an neceſſaria ſit ad ſalutem. 133.c
Fide informi bonis operibus utrum quis mereatur bona temporalia. 124.b
Fidei actio. 131.a
Fidei articuli quomodo intelligantur. 129.a
Fidei certitudo eſt magis circa cõplexũ. 231.a
Fidei veritatem veraciter nouerant apoſtoli. 137.a
Fidei Chriſtianæ veritatis teſtes philoſophi. 137.c
Fides certitudo quæ ſit. 125.c
Dubitare de fide Chriſti an ſit peccatũ. 138.b
Fidei nobilitas. 139.a
Fidei ſubiectum. 126.b
Fidei certitudo eſt in intellectu. 231.a
Fidem optimam an habeant ſimplices qui diſtinguere neſciunt articulos fidei. 128.b
Fidei veritas. 136.b
Fidei acceptio multiplex. 122.b
Fidei confeſſio an ſit neceſſaria ad ſalutem. 131.d
Fidei actus primus eſt videndo amare. 131.d
Fidẽ vnicã eſſe quinq; modis probatur. 135.c
Fidei & ſpei differentia. 231.a
Fidei ſtatus triplex. 70.d
Fidei obiectum. 127.d
Fidei vnitas. 135.a
Fidei quantitas. 132.c
Ad Fidem quid pertineat. 127.a
Fidem ſe habere an cognoſcat homo certitudinaliter. 125.b
Fidem & ſpem utrũ habuerit Chriſtus. 150.b
In Fidei noſtræ expreſſione magis conſideratur ueritas ſermonis quam congruitas eiuſdem. 170.b
Filiatio quid ſit. 141.a
Filij alicuius qui dicuntur non omnes ex illo nati ſunt. 143.c
Filij denominatio. 192.d
Filium Dei quæ creatio faciat hominẽ. 141.a
Filius Dei cur dicatur primogenitus. 4.d
Filius aliquando plus aſſimilatur patri, quã matri. 109.d
Filius Dei in terris niſi matrem quęſiuit quia patrem habebat in cœlis. 164.a
Finis bonus quis ſit. 145.d
Finis animæ humanæ. 53.d
Finiti ad infinitum nulla eſt proportio. 175.d
Fomes peccati in nobis remanet poſt baptiſmum ad uirtutum exercitationem. 107.c
Fomitẽ peccati an ſumpſerit Chriſtus. 173.c
Forma eſt decor rei. 78.c
Fornicatio an ſit peccatum mortale. 183.d
Fortitudo tripliciter ſumi poteſt. 145.b
Fortitudo an ſit virtus. 145.c
Fortitudo maxime conſiſtit in ſuſtinendo triſtia. 145.d
Fortitudinis ſpecies quot. 146.b
Fortitudinis non eſt tantum aggredi ſed etiã ſuſtinere. 146.b
Fraus & dolus nemini patrocinari dẽt. 221.a
Fructus tripliciter accipitur. 146.c
Fructus & heroica uirtus an ſint idem. 147.a
Fruitio an dicatur à fructu. 147.b
Furantis pœna. 149.a
Furari an liceat propter neceſſitatem. 148.c
Furari an liceat auaro vſurario vt inde eleemoſyna faciamus. 148.d
Furti diffinitio. 147.d
Furti denominatio. 148.a
Furtum an ſemper ſit peccatum. 148.b
Futurorum quintuplex differentia. 117.c

Gaudij effectus. 175.a
Generatio Mariæ in filio ſuo an debeat iudicari naturalis, vel miraculoſa. 14.a
Geomantia quid. 116.c
Geometriæ inuentor. 54.b
Gloria beatorum in omnibus perfecta. 34.c
Gratia ſufficit ad omnia rectè agenda. 150.b
Gratia ſingularis perſonæ in Chriſto an ſit craata vel increata. 149.c
Gratia in Chriſto a nſit infinita, vel immenſa. 151.b
Gratia in Chriſto eſt in ſuppoſito independente. 151.d
Gratia fortior natura. 44.c
Gratia vnionis, Gratia ſingularis perſonæ, Gratia capitis an ſint realiter eędem. 152.c
Gratiæ plenitudo quadruplex. 55.d
Gratię gratis datæ an fuerint in Chr̃o. 150.d
Gratiæ plenitudo an fuerit in Chriſto. 151.a
Gratiã non petemus ſi ſciremus eã hr̃e. 79.c

H

HAereditas Dei quid ſit. 145.b
Hæreſis euthichina quæ. 56.d
Hæreſis arriana periculoſior & diuturnior alijs. 111.a
Hæreſis Euticis & Neſtorij. 122.b
Hæreſis Neſtoris. 166.d
Hæreticos & excommunicatos quibus caſib° interficere liceat. 155.c
Hæbrei vnde denominati. 3.d
Heliã cur legamus in curru aſcẽdiſſe. 229.d
Hieronymus fuit flagellatus. 54.c
Homicidij pœna. 158.a
Homicidium cõmittitur aut neceſſitate aut caſu, aut voluntate. 157.d
Homicidium ſpirituale quod. 157.c
Homo & ſol qũo dicantur gñe hoĩem. 51.d
Homo non poteſt diligere tantum in uia quã tum in patriam. 89 a
Homo digniſſimus animalium. 46.b
Homo timet quia amat ſeipſum. 28.c
Hominis & angeli differentia. 53.c
Homo cur creatus. 53.b
Hominis pfectio duplex in virtutibus. 65.d
Honor quid ſit. 159.a
Honor debetur malo prælato quamdiu eum eccleſia tollerat. 161.b
Honore non eſt dignus homo malus. 52.c
Honoris exhibitio ẽ in pcepto ſubditis. 161.a
Humanatio & incarnatio differunt. 55.c
Humanatio, incarnatio, & Animatio differũt. 161.c
Humanitas & natura humana idẽ ſunt. 61.c
Humilitas Mariæ. 44.b
Hus hæreticus combuſtus. 76.c
Hyperdulia quid ſit. 121.b

I

IDioma tripliciter capitur. 100.c
Idiomatum communicatio quomodo fieri, vel dici habeat. 100.b
Ignorantiam an ſumpſerit Chriſtus in ſua incarnatione. 173.d
Imagines in Eccleſia quibus de cauſſis fuerunt introductæ. 121.a
Imago eſt in anima non in carne. 80.c
Imago Dei an nobilius & principalius ſit in anima maſculi, quàm in aĩa mulieris. 53.b
Imago Dei diligibilis. 85.a
Imago Dei magis eſt in angelo quàm in homine. 53.c
Imago & ſimilitudo vt differant. 53.a & 52.d
Impoſſibile eſt in Deo oẽ inconueniẽs. 164.c
Incarnatio diuina ad quid facta. 40.c
Incarnari an potuerit pr̃ & ſpũs sãctus. 164.a
Incarnatio verbi an ſit ratione incomprehenſibilis. 172.b
Incarnatio differt ab humanatione. 55.c
Incarnatio cur per angelum annũciata. 40.b
Incarnari uerbum Dei neceſſariũ fuit. 161.c
Incarnatio Chriſti eſt medicina contra peccatum. 12.a
Incarnari uerbum an fuerit neceſſariũ. 162.d
Incarnatio ad quid ordinata. 164.a
Incarnatio animatio, & humanatio differũt. 161.c
Incarnationis præcipua ratio. 164.c
Incarnationis filij Dei cauſſa quæ. 57.b
Incarnationis miraculum maius creatione mundi. 41.a
Incarnationis opus glorioſum. 163.d
Incarnatus an fuerit principalius uerbũ Dei in remedium actualium peccatum quàm peccati Originalis. 165.b
Incarnatus cur non fuerit pater, uel ſpiritus ſanctus. 141.b
Incrẽdibilia tria ſed tamen facta. 138.d
Infidelitas conſiſtit in remittendo fidei. 136.a
Infiniti repugnantia ad infinitum. 58.b
Infirmitates nos iuuant ad beatitudinẽ. 20.a
Inimici diligendi. 85.b & 84.d
Inimicos diligere nihil eſt in mandatis Dei mirabilius. 85.b
Inimicos diligere an ſit maioris perfectionis quàm amicos amare. 85.d
Inimicum excludere non poſſimus a communi oratione. 85

Inno-

INDEX.

Innocens quid ſit. 23. c
Intellectus & ſenſus differentia. 33. a
Intellectus creati lumen non poteſt eſſe infinitum. 134. b
Intellectus ſponſa eſt ipſa veritas. 53. a
Intellectus in creationem habuit locum duorum. 225. d
Intellectus operatio propria intelligere. 31.
Intellectus triplex de aſſumptione naturæ humanæ. 59. c
Intelligentia gignitur ex memoria. 51. d
Inuidia differt a zelo, Hemeſi & miſericordia. 248. a
Ioannes contemplatiuam, Petrus actiuam vitam ſignificat. 24. a
Iob qui fuerit. 137. a
Intentio hominis ſemper debet eſſe ad melius. 89. d
Ioſeph virgo puriſſimus. 43. d
Ioſeph laudatur ex multis priuilegiis. 44. a
Ioſephi hiſtorici Hæbrei teſtimonium de Chriſto Ieſu. 136. d
Ira duplex. 175. b
Ira an fuerit in Chriſto. 175. a
Ira magis excuſat hominem, quàm concupiſcentia. 235. a
Irregularitatis diffinitio. 158. a
Irremediabile dicitur tripliciter. 192. c
Iuramentum duplex. 177. a
Iuramentum quæritur ad ſubuenien dum defectui eius qui non credit. 178. b
Iuramentum omne habens iuditium, iuſtitiam & veritatem eſt obligatorium. 177. a
Iuramentum incautū an ſit obligatoriū. 177. a
Per iuramentum doloſum an obligetur homo. 176. c
Iurare per Deum an liceat. 177. d
Iurare per aliquam creaturā an liceat. 178. c
Chriſtus quomodo prohibuit ne per cœlum iuraretur. 177. c
Iurandum non eſt in nullo caſu niſi quando adeſt neceſſitas. 177. d
Iurans ſine iuditio diſcretionis an peccet mortaliter. 178. b
Iuris naturalis diffinitio. 174. a
Iuſtificans dicitur multipliciter. 182. c
Iuſtitia accipi poteſt tripliciter. 178. c
Iuſtitiæ diffinitio. 178. d
Iuſtitiæ actum facit qui ſoluit quod debet. 119. d
Iuſtitiæ actus an ſit iudicare. 179. a
Hypoſtaſis quid & quid res. 166. a

L

Lactantij errores. 54. b
Lanificium ars mechanica. 53 b
Latria quid. 121 b
Latria an ſit virtus cardinalis vel theologica. 119. d
Latria an ſit virtus ſpecialis. 120. a
Latria an ſit virtus. 1 9. c
Latriæ cultus vtrum ſit exhibendus cruci Chriſti. 121. b
Latriæ cultus vtrum exhibendus ſit Mariæ. 121. a
Latriæ diffinitio. 121. a
Latriæ adoratione adoratur Chriſtus. 121 c
Latriæ cultus vtrum exhiberi poſſit Chriſti aduerſatio ſine peccato. 12. d
Lex vetus timoris, lex noua dicitur amoris. 181. b
Lex propter tranſgreſſionem poſita. 13. a
Lex quid ſit. 54. c
Lex promotionis non requirit factum. 158. b
Lex naturę an deriuetur a lege æterna. 179. c
Lex humana & diuina an in lege naturali contineantur. 180. b
Lex canonica longe dignior, & maioris auctoritatis lege ciuili. 55. b
Legis naturæ an ſint plura principia. 180. c
Legis diuinæ primum principium quod ſit. 180. d
Legis diffinitio. 179. d
Legis eſſentia. 179. c
Legem reuocare poteſt conditor. 218. d
Leges ciuiles an obligent in foro conſcientiæ. 54. d
Leua ſignificat gratiam in præſenti vita. 26. c
Liberi arbitrij potentiæ tres. 127. a
Liberum arbitrium magis ſeruat ad vnam virtutem, quam ad aliam. 241. d
Limbus vbi ſit non eſt certum. 36. c
Locatum nobiliſſimum debet eſſe in nobiliſſimo. 112. a
Locum quod poſſidet ſine motu illud ſe optime habet. 226. d
Lucri ſpecies eſt ex alieno largiri. 418. d
Ludorum genera. 53. c
Lumen intellectus creati non poteſt eſſe infinitum. 134. b

M

Magdalena & Petrus præferuntur multis virginibus. 23. c
Malefici an poſſint ſuis maleficiis nocere. 216. d

Malefi-

INDEX.

Maleficium per maleficium an liceat tollere. 117. a

Mali deſiderium creſcit vbi deficit charitas. 182. d

Malum oritur ex indignatione cordis. 248. c

Malum aliquid eſſe dupliciter dicitur. 188. a

Malus nullus ſaluabitur in fine. 35. a

Manichæorum error. 129. a

Manichæorum error circa iuramẽtum. 177. d

Maria an verè dici poſſit mater Chri. 144. a

Maria honorem fœmineum recuperauit ab Eua perditum. 51. a

Maria Virgo quo merito meruerit incarnationem Chriſti. 14. c

Maria verius fuit mater, quàm aliæ mulieres. 110. a

Maria ſine aliquo veh. 49. c

Maria decimo tertio anno deſponſata concepit. 47. a

Maria omnem creaturam præcellit. 154. c

Maria fuit immunis a maledictione. 50. c

Maria an verè dici poſſit mater Dei. 144. b

Maria quid faceret dum Gabriel eam ſalutauit. 45. b

Mariæ vtrum latriæ cultus ſit exhibendus. 121. a

Mariæ deſponſatio. 42. b

Mariæ humilitas. 44 b

Mariæ virginis doctores deuotiſſimi. 106 a

Mariæ comparatio ad ſtellam maris. 45. a

Mariæ ſalutatio cur per aue facta non autem per Salue. 49. b

Mariæ cur dictum ab Angelo: Benedicta tu in mulieribus non autem in virginibus. 50. c

Mariæ conceptio. 108. b

Mariæ Virginis excellentiſſimum. 121 b

Mariæ cur dictum ab angelo gratia plena non autem gloria plena. 50. a

Mariæ ſanguine formatum eſt corpus Chriſti. 50. c. Corpus Chriſti formatum ſanguine Mariæ. 50. c

Mariam ſalutando angelus cur nomine proprio vti non eſt auſus. 49. c

Mariæ cur dictum ab Angelo Benedicta tu in mulieribus non autem præ mulieribus. 50. d

Mariæ Virginis conceptio. 103. a

Martius menſis nouorum. 47. b

Martyres non facit pœna ſed cauſſa. 146. a

Martyres aliqui an fuerint tempore legis naturæ, & legis ſcriptæ. 146. a

Martyris denominatio. 145. d

Martyrium ſuſtinere an ſit actus fortitudinis. 145. d

Martyrium dignius eſt virginitate

Mater vt aliqua dici poſſit quinque requiruntur. 144. b

Matrimonij perfectio duplex. 43. b

Matrimonium Mariæ. 43. b

Maumethi error.

Medicinæ inuentor. 54. b

Medicinæ inuentor Apollo Græcus. 8. d

Melius quanto aliqui eſt tanto eligibilius. 54. b

Memoria parit notitiam. 32. b

Ex memoria gignitur intelligentia. 51. d

Mendacium quid ſit. 187. c

Mendacium vtrum ſit peccatum mortale. 188. d

Mendacium prohibitum. 187. b

Mendacium habet pro ſuo formali completiuo intentionem fallendi. 187. d

Mentiens ad interrogationem iudicis de ſecretis an peccet. 189. c

Mentiendi habitus an ſit in voluntate vt ſubiecto. 189. d

Non omnis qui vult celare quod verum mentitur. 190. b

Meremur actu non habitu. 127. b

Merendi radix in quo conſiſtat. 247. a

Meriti diffinitio. 14. a

Meriti nomen non in malum, ſed in bonum ſonat. 190. c

Meritum ſolius Chriſti ſe extendit ad totam naturam. 14. d

Meritum Chriſti. 190. c

Sub merito cadere non poteſt illud quod eſt omnis meriti principium & ratio. 154. c

Militaris ars eſt mechanica. 53. b

Miniſtri aliquam ſubſtantiæ partem dari ad ſuſtentationem hoc ſemper fuit in præcepto. 112. c

Miracula viſibilium naturarum videndi aſſiduitate vileſcunt. 108 d

Miracula facit Deus aliquando per malos ad inuocationem diuini nominis. 140. c

Miraculorum gratia eſt per fidem. 140. b

Miraculorum operatio cur magis attribuatur fidei quàm alijs virtutibus. 124. b

Miſericordia & quibus oriatur. 67. b

Miſericordiam facilius Deus amat quàm pœnam. 162 d

Miſeriæ multæ in humano genere ad nullum bonum ordinabiles. 16 rd

Modus duplex eſt ſe Chriſto cõiungẽdi 128. b

Mots

Mors pœna peccati. 51.a
Mos veterum circa deſponſatas. 42.d
Motus naturalis præcipue localis duos habet terminos. 231.d
Motus violenti ſpecies quatuor. 226.d
Multitudo omnis ab vnitate originem habet. 125.b
Mundi machinæ conſideratio. 244.b
Mundi amicitia proponit in vita dilectioné, mortem odium. 17.a
Muſicæ inuentor. 54.b

N

Natura dicitur quaſi naſcitura. 58.a
Natura diuina vtrum Chriſto nata ſit de virgine. 141.c
Natura diuina vel eſſentia abſtracta ab omni perſona aſſumere potuit aliquam naturã, vel aſſumpſerit naturam humanam. 56.c
Natura diuina vtrum dicatur nata de Virgine. 142.b
Natura duplex in Chriſto. 227.a
Natura eſt principium generationis. 61.b
Natura determinatur ad appetendum eẽ pro prium. 73.a
Natura humana, humanitas idem ſunt. 61.c
Natura corporalis nunquam poteſt aſtringere ſubtilitatem ſpiritualis naturæ. 227.a
Naturam irrationalem an Deus aſſumere potuiſſet. 6.a
Naturam humanam aſſumpſit Deus non per ſonam. 60.d
Ex humana natura & diuina non poteſt conſtitui aliud tertium. 87.a
Naturæ humanæ cum diuina compoſitio nõ eſt in Chriſto. 62.b
Naturæ duæ ubi ſunt in eodem ſuppoſito ibi eſt communicatio idiomatum. 8.b
Naturæ ius eſt quod in lege & euangelio continetur. 217.a
Naturæ operibus vltima ſunt perfectiora. 71.b
Pluris naturalibus diligere Deum ſuper omnia. 73.a
De Naturalibus nec laudamur nec vituperamur. 65.c
Nazareth interpretatio. 42.a
Neceſſitas duplex. 156.c
Neceſſitas præſcientiæ & neceſſitas iuſtitiæ quæ. 223.b
Necromantia diuinationis ſpecies & eius denominatio. 116.d
Nemeſis quid ſit. 248.a
Neſtorij hæreſis. 166.d
Numeri duodecimi myſterium. 11.b
Numerus ſenarius é magnæ pfectionis. 46.d
Numerus 72. eſt numerus charitatis. 41.d

O

Occidens aliquem non ex propoſito ſed caſu faciat contra præceptum de non occidendo. 156.d
Occidere quando liceat. 156.d
Occidere quando liceat Hæreticos & excommunicatos. 155.c
Occidi an liceat aliquando innocens. 155.c
Occulta ſoli Deo relinquenda non publicanda. 189.d
Odij cauſſa an ſit amor. 28.a
Offenſa tanto grauior eſt quanto maior ille in quem delinquitur. 163.a
Omnipotentia eſt excellentior omni ſcientia. 100.a
Opera legis quæ dicantur. 181.d
Opera bona non ad ſpei certitudinem proueniunt. 232.a
Opera mortua an mereantur bona temporalia. 124.a
Opera indicantur ex intentione. 122.c
Operum bonitas ordinatur ad perfectũ 151.a
Nemo glorietur coram Deo quod ex ſuis operibus ſit ſaluandus. 75.c
Oppoſita ſunt eiuſdem ſubiecti. 232.c
Opus operãs, & opus operatũ quid ſit. 181.c
Oratio opus perficit. 114.a
Originale peccatum vt proueniat a carne in animam. 103.d

P

Pacis ſumma perfectio in Deo. 67.d
Paradiſus ſi eſt internis non poteſt eſſe ni ſi diuinus amor. 1.c
parentes Dei cultum impedientes non ſunt honorandi. 160.c
parentes accuſans filius de hæreſi ad mortẽ an Dei præceptum de parentibus honorãdis ſoluat. 160.c
parentes non honorãtes qua pœna digni ſint. 161.b
parentibus plus quam filijs tenemur in ordine charitatis. 83.d
parentibus an in oĩbus ſit obediendũ. 160.d
parentis honor quomodo intelligatur. 160.b
parentum honor redundat in prolem. 106.d
parentum quidam defectus tranſeunt in prolem. 112.a
paſſio an fuerit in anima Chriſti. 173.d
paſſionis Chriſti meritum infinitum excedit merita paſſionum noſtrarum. 151.c

Paſſiones animæ vndecim. 233.d
Pater omnium Deus. 1.c
Pater quot modis intelligatur. 158.c
Patientia eſt nobile genus viuendi. 119.a
Patri carnali & ſpirituali reuerentia æquè honor debetur. 159.a
Patricidarum pœna. 16..b
Pauli raptus quomodo fuerit. 139 c
Paupertatis miſeria. 66.d
Pax bonum maximum. 49.a
Peccatores ſunt ut caſtaneæ & nuces. 147.d
Peccata duo an ſint mala voluntas & opus. 111.c
Peccatum quodlibet mortale facit hominem malum. 153.c
Peccatum quanto grauius tanto magis humanæ aduerſatur ſaluti. 165.b
Peccatum Adæ mortem & peccatum originale in mundum introduxit. 13.d
Peccatum mortale extinguit charitatem. 78.a
Peccatum originale quid. 105.b
Peccatum omne voluntarium. 126.b
Peccatum attenuat neceſſitas. 148.c
Peccatum hominis & angeli fuit proportionabile, & eiuſdem generis. 161.b
Peccati pęna mors. 51.a
Peccatum ex ſe eſt odibile. 78.a
Ad peccatum duo concurrunt. 241.a
Peccati ſubiectum eſt ſola voluntas. 219.c
Peccati originalis fœditas. 105.c
Perfectio omnis & totalis bonitas hominis conſtat in diuino amore. 26.a
Perſona dicit aliquid ſpectans ad dignitatē. 60.b
Perſona diuina eſt infinita. 55.d
Perſona verbi ſimpliciſſima. 63.c
Perſonam diuinam humanæ naturæ vniri quid ſit. 11.c
Perſonæ diſtinctio. 30.b
Petrus & Magdalena præferuntur multis virginibus. 23.c
Petrum an magis dilexerit Chriſtus, quam Ioannem. 24.b
Pietas tripliciter capitur. 19.d
Piſcatores lucrantur imperatores. 52.b
Platonis doctrinam multi doctores didicerunt. 54.b
Pluralitas non eſt ponenda abſque neceſſitate. 31.d
Pœna non imponitur niſi pro reatu culpæ. 157.a
Pœna patricidarum.
Potentia Dei maxime manifeſtatur in operatione illa cuius extrema infinita. 143.a
Potentiæ Dei obedire debent omnia. 5.d
Potentiæ tres perfectius & uiuacius ſunt in angelo, quàm in homine. 53.c
Potentiæ animæ ſunt ſubiecta immediata virtutum. 239.c
Præcepta Decalogi an debitè ordinentur. 218.a
Præcepta ſecundæ tabulæ diſpenſare ſolus Deus poteſt. 219.a
Præcepta ſecundæ tabulæ ordinantur ad proximum. 155.a
Præcepta Decalogi quomodo fuerunt in duabus tabulis diſpoſita. 218.c
Præceptorum euangelicorum ſeries. 219.a
Præceptum non eſt præcepto contrarium. 155.b
Præceptorum Decalogi ordo ſecundum regulam dictaminis fidei. 218.b
Prædeſtinatio Chriſti & aliorum an dicatur æquiuocè vel vniuocè. 172.a
Prædeſtinationis diffinitio. 171.c
Prædeſtinationis duplex conſideratio 174.a
Prædeſtinationem præſupponit unio. 100.a
Sub ęterna prædeſtinatione quid cadit. 132.a
Prædicatores & ueritatis doctores debēt fulgere duplici charitate. 51.e
Præeminentiæ reſpectus multi. 156.b
Prælato malo, quandiu eum eccleſia tollerat honor debetur. 161.b
Præſumptione peior deſperatio. 233.c
Probationis efficacia dupliciter accipitur. 138.a
Proles non eſt in parentibus ſecundum Adā. 103.c
Prophetarum eximius Dauid. 139.b
Prophetæ denominatio. 150.d
Prophetiæ gratia an fuerit in Chriſto. 150.d
Prophetiæ cognitionis gradus quatuor. 139.b
Proximi denominatio triplex. 82.b
Prudentię diffinitio. 219.c
Prudentia an ſit nobilior virtus, quàm Iuſtitia. 221.b
Prudentiæ quæ opponantur. 220.c
Pulchritudo omnis & delectatio in Deo. 28.b
Pythagoras Arithmeticam inuenit. 54.b

Q

Qualitas ſuum ſubiectum habet qualificare. 149.d
Quidditatis & conceptionis differentia. 103.a
Quotidianum vileſcit. 41.c

Raptus

R

Raptus quid & quotuplex. 139.d
Raptus an ſit alia gratia a prophetia? 140.b
Relatio actualis præſupponit, quod extrema præſit in actu. 144.a
Relationis varius eſt terminus. 142.b
Religionis profeſſor obligatur Deo & prælato. 71.c
Religionis ingreſſus an dimittendus propter neceſſitatem parentum. 160.a
Religioſi quo ad actus naturales non cenſentur mortui. 156.d
Religioſus moritur mundo. 160.a
Reſurgere an debuerit Chriſtus cum cicatricibus. 224.b
Reſurrectio quid ſit, & quæ vera, & perfecta. 223.c
Reſurrectio corporum erit propter immortalitatem animarum. 51 a
Reſurrectio Chriſti quomodo ſit cauſſa noſtræ reſurrectionis. 222.d
Reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis bonorum. 222.d
Reſurrectio Chriſti an ſit cauſa reſurrectionis bonorum, & malorum. 224.c
Reſurrectionem ſuam Chriſtus cur magis probauerit per ſubtilitatem, quam aliàs corporis dotes. 225.b
Poſt Reſurrectionem cibo non indigebunt homines. 226.a

S

Sacramenta veteris legis an cõferant gratiam. 181.a
Sacramentum altaris repræſentat vnionem Chriſti & Eccleſiæ. 157.b
Salutandi modus duplex. 49.a
Salutatio ad Virginem cur facta non fuit per ſalue. 49.b
Salutatio angelica facta Mariæ. 47.a
Salutatio Mariæ per nos Deo acceptiſſima. 47.c
Salutatio ad Virginem cur inchoari debuit per Aue. 49.a
Salutationis angelicæ nouem myſteria. 49.d
Salutationis angelicæ fructus. 47.d
Salutationes Virginis multiplices. 47.c
Sanctificari non poteſt quod non eſt. 104.c
Sanctificatio duplex. 103.a
Sanctitas quid. 179.c
Sapientia motor omnium nobilium. 105.d
Sapientiæ Dei teſtes ſunt tot diuerſa in orbe terrarum. 245.b
Sapientiæ quadruplex acceptio. 243.c
Satisfactio non eſſet efficax niſi procederet ex charitate. 172.d
Scandalum vtilius permittitur naſci, quàm veritas deſeratur. 155.d
Scientia duplex in Chriſto. 175.c
Scientia aſpicit verum, & Virtus bonum. 232 b
Scientia dormientis eſt ſcientia in habitu. 96 c
Scientia creata aliqua an ſit Chriſto præter ſcientiam, quam habet in verbo. 97.b
Scientia hic acquiſita an remaneat in anima ſeparata. 31.c
Scientia vel cognitio quotuplex diſtinguatur in Chriſto. 97.c
Scientia eſt cognitio aliorum cognoſcibilium 126.a
Scientiæ vniuſcuiuſque diffinitio. 53.d
Sedere ad dexteram an ſoli Chriſto conueniat. 228.b
Senſus omnes animæ magis apparent in facie, quàm in alijs corporis partibus. 51.c
Senſus & intellectus differentia. 33.a
Senſus nullus eſſe poteſt ſine tactu. 245.a
Seruitia coacta non amat Deus. 40.b
Seruitus non ponitur niſi in humana natura. 169.d
Simile appetit ſuum ſimile. 158.c
Similitudo cauſa dilectionis. 44.a
Similitudo & imago vt differant. 53.a
Similitudinem reſpicit dilectio. 82.c
Similitudinem ſuam. 53.a
Simplices errantes in ſubtilitate fidei an peccent. 122.d
Singularitas eſt idem cum ipſa natura. 11.b
Sol & homo quomodo intelligantur generare hominem. 91.d
Somniorum obſeruatio curioſa. prohibita. 117.d
Spes an ſit aliquando informis, aliquando formata. 230.c
Spes eſt anchora virtutum. 230.d
Spes & timor non ſunt idem habitus. 231.c
Spes multipliciter accipitur. 229.b
Spei diffinitio. 229.c
Spes eſt reſpectu futuri boni. 237.c
Spes virtus ſpecialiſſima. 230.a
Spei & fidei differentia. 231.a
Spes an ſit virtus Cardinalis, vel theologica. 230.b
Ad ſpei certitudinem peruenitur per bona opera.

opera. 232.a
Quanto quis magis amat, tanto magis ſperat. 237.b
Status viæ duplex. 97.c
Subſtantia intellectualis in ſe exiſtens perſona eſt. 56.c
Subſtantiæ Dei ratio ignota omni creaturæ. 176.a
Quæ dicuntur ſecundum ſubſtantiam ſunt communia tribus. 169.a
Quod vni eſt ſubſtantia nulli eſt accidens. 169.b
Subtilitas in nullo naturali corpore reperitur. 225.c
Suppoſitũ ĩ Chriſto diuinũ & æternũ. 102.c
Sybillarum teſtimonio de Chriſto. 137.b
Symboli cõpoſitionis q̃ cauſſa fuerit. 127.d
Symbolorum multiplicationis cauſſa. 128.a
Sine tactu nullus ſenſuum eſſe poteſt. 245.a

T

Temperantia quid. 233.d
Temperantia eſt virtus politica. 67.a
Tentatio dæmonum ad exercitium, & meritum. 83.a
Nemo viuit ſuper terram abſque tentatione. 132.b
Teſtis idoneus eſſe nõ poteſt aliquis niſi certificetur per viſum, auditum, & tactum. 225.a
Teſtis falſitates nullo modo poteſt eſſe Deus. 136.c
Duo conſideranda in falſo teſtimonio. 176.c
Theologia ſcientiarum oĩum altiſſima. 53.b
Theologia quid. 243.d
Timor quadruplex. 236.a
Timoris diffinitio. 235.d
Timoris modi ſex. 174.d
Timor & ſpes non ſunt ijdem habitus. 231.c
Timor in hoĩe naſcit̃ q.a amat ſeipſum. 28.c
Traianus reuocatus ex inferno precibus D. Gregorij. 38.a
Trinitas beata eſt pater noſter, 1 d
Trinitatis opera ab extra ſunt indiuiſa. 58.c
Triſtitiæ ſpecies quatuor. 174.b
Turbatio repugnat contemplationi. 245.c

V

Venatio ars mechanica. 53.b
Verbum diuinum aſſumere põt quod nõ habet repugnantiam tali vnioni. 153.a
Verbũ diuinum caret principio & fine. 102.a
Veritas ſponla intellectus. 52.a
Virginalis continentia eſt perfecta temperantia. 234.b
Virginitatis Mariæ modi tres. 43.c
Virginitate dignius eſt martyrium. 234.c
Viri pfecti ſunt velut exẽpla ĩ populo. 189.a
Virtus diuina infinita. 88.d
Virtus moralis omnis eſt circa bonum difficile. 229.c
Virtus heroica, & fructus an ſint idem. 147.a
Virtus Cardinalis ordinat, aut ad proximũ, aut ad ſeipſum. 239 c
Virtus theologica, quæ dici poſſit. 230.b
Virtus concipitur tripliciter. 238.c
Virtus eſt de bono & difficili. 189.b
Virtus aſpicit bonum, & ſcientia verũ. 232.b
Virtutis politicæ denominatio. 238.a
Virtutis actus nullus eſt illicitus Chriſti militibus. 145.c
Virtutum Cardinalium obiectum. 246.c
Virtutis pronomina duplex. 107.c
Virtutes quare dicantur cardinales. 238.b
Virtutes, dona, beatitudines, & fructus an ſint diuerſi habitus. 118.c
Virtutes iuuant ſe mutuo. 179.a
Virtutes omnes quæ in animalibus ſunt diſperſæ in homine colliguntur. 184.a
Virtutes gratuitæ ſunt a Deo. 240.b
Virtutum ſubiecta immediata ſunt potentiæ animæ. 239.c
Virtutes omnes in Chriſto ſine imperfectione habuerunt ſuos vſus. 149 c
Viſio intellectualis ceteris perfectior. 46.a
Vita çterna dẽt eſſe finis oĩum hominũ. 134.d
Vita triplex in ſcriptura. 241.b
Vitia ſimilitudinem habentia cum prudentia. 220.d
Vnio ab aſſumptione differt. 55.b
Vnio diuinitatis ad corpus eſt in Chriſto. 154 a
Vnio præſupponit prædeſtinationem. 100.d
Voluntas ſeparat ea, quæ naturaliter ſunt coniuncta. 231.d
Vbi Voluntas ibi amor. 19.b
Voluntas non eſt naturalis potentia ſed libera. 7.a
Voluntatem non poſſe deficere ſtante recto iudicio intellectus q. afferit errat. 240.d
Nihil volitum in corde, niſi præcognitum in capite. 68.d
Votum Mariæ & Ioſeph. 43.b, & d.
Vſuras qui dat præter neceſſitatem non eſt immunis a culpa. 149.b
Vxores plures habere an ſit contra ius naturæ & committatur adulterium. 184.b
Zelus quid ſit. 248.a

FINIS.

AVREVM SACRAE THEOLOGIAE ROSARIVM,

EX DOCTRINA DOCTORIS SVBTILIS, D. Thomæ de Aquino, D. Bonauenturæ, aliorumq; Sacrorum Doctorum,

A R. P. F. PELBARTO DE THEMESVVAR Ordinis Minorum de Obſeruantia.

SVMMA FIDE AC DILIGENTIA COMPILATVM, ac ad tertium Sententiarum Librum accommodatiſſimum.

Tomus Tertius.

PROOEMIVM.

POSTQVAM altiſsimi Dei gratia fauēte in præcedentibus libris duobus huius operis, videlicet primo libro de ſanctiſsima Trinitate diuina: Et ſecundo libro de diuina eiuſdē bonitate laudabili in creaturis vtcunque peregimus: Nunc reſtat deſcribere & recolligere ipſo Deo dante felices reſpectus amoroſos Trinitatis ęternę rationalibus præcellenter exhibitos liberaliſsima bonitate, Aurei Roſarij tertio volumine ſequenti: Quemadmodū autem in præcedentibus libris, ſic etiam in hoc procedere intēdo, Capitula principalia proſequēs ordine Alphabetico, intricate tamen reducendo ad diuinā charitatē, quatenus eandē erga nos multimode præſtitam, vel exhibendam recognoſcentes, Deū ipſum ſēper benedictum ſtudeamus reamare, & gratias eidē agere, ac pręedulci deuotione deſeruire, veluti in paradiſo charitatis delectati: Vnde hoc libro, quātum Deo propitio iuuante valebo, diuinæ charitati, & redilectionis incendio per

quęſtiones etiam ſcholaſticas ſtudioſè conabor inſiſtere pro deuotionis incitaměto &c. Penſo equidē, quia dicente Petro Rauen. Si paradiſus eſt in terris vitę pręſentis, nō inuenitur niſi in clauſtro, vel ſchola diuini prędulcis amoris: Solus quippe (vt dictat etiam Bernard⁹ in ſuo cātico) expertus nouit cadere: q̄ dulce ſit Ieſum diligere: Sed & teſtis eſt Vgo de Sācto Vict. Q̄m nihil in vita dulcius ſentitur, nil ſapidius guſtatur, quam amoris Dei fructus mellifluus: Is mentem ab amore mundi ſeparat, nil aliud ſic animum inebriat, nil ſic cōtra tētationes roborat, nil ſic ad bona quæq; ſtimulat & excitat, vt omne graue, & immane, leue, & ſuaue faciat in quouis homine, dum tamen ſentiat veri amoris experiměta: Deniq; hæc eſt amoris, & charitatis gratia, vt nunquā excidat, ſed in perpetuū maneat in ſtatu patrię, vbi videbimus Deū & amabim⁹, amabimus, & tenebimus, & laudabimus ſine fine, Amen.

Paradiſus eſt in terra vbi diuinus Amor.

De ſignificatione huius nominis Abba.

§. 1 ABBA, ideſt pater. De hoc Apoſtolus Rom. 8. dicit, Accepiſtis, inqt, ſpiritū adoptionis filiorū, ī quo clamamus Abba pater &c. Vbi Lyra exponēdo dicit, ꝙ Abba pater duo ſunt nomina idē ſignificantia. Vnū hebraicum, ſ. Abba, ſyrum, vt dicit Hierony. in interpretationibus nominum hebraicorū, & non mere hebraicum. Alterum aūt eſt latinū, ſ. pater: Et per hęc duo deſignat Apoſtolus ſecundū eundē Lyram duplicē Dei paternitatem: Vnam quæ eſt communis bonis & malis, qua Deus eſt pater oīum per creationē. Aliā quæ eſt ſpecialis, qua Deus eſt pater iuſtorū per gratię adoptionē. Ideo ibidē ſubdit Apoſtolus: Ipſe enim ſpiritus ſanctus teſtimoniū reddit ſpiritui noſtro, ꝙ ſumus filij Dei.

Hieron.

Itaque maxima Dei charitas erga creaturas, præſertim rationales claret in hoc ſcilicet, ꝙ Deus altiſſimus dignatur dici Abba pater creaturarum ex amore: Ideoquē nos maxime tenemur ipſum Deum reamare, vt patrē, & deuote gratias agere.

VTRVM toti trinitati diuinæ conueniat dici Abba pater, vel ſoli Deo patri: Et videtur, ꝙ ſoli perſonę patris conueniat, quia Chriſtus Marci 14. ad patrem orauit ſic: Abba pater omnia tibi ſunt poſſibilia, tranſfer a me calicem iſtum: Reſpondetur ſecūdum Rayne. in ſumma vbi agit de Dominica oratione, qua dicimus: Pater noſter qui es in cœlis &c. & doctores, ꝙ pater, vel abba, quod idem eſt, accipi poteſt aliquando in ſcriptura perſonaliter pro patre, ſcilicet Deo, ſecundum æternam generationem verbi: Pſalmus. Pater meus es tu, Deus meus &c. Et ſic Chriſtus Dei filius naturalis locutus eſt ſupra, Marci 14. vt dictum eſt. Secundo aliquando Abba, vel pater accipitur eſſentialiter, ideſt pro eſſentia diuina, quæ eſt vnica in Trinitate, & pater ſecundum creationem. Malach. 2. Nunquid non pater vnus omnium noſtrū. Et iſto modo Deus Trinitas tota, dicitur pater noſter: Vnde ſic accipitur, cum dicimus orando: Pater noſter qui es in cœlis &c. ſcilicet pro tribus perſonis, quæ ſunt in vnica eſſentia creatrice diuina, & non pro ſolo Deo patre, quia totam trinitatem adoramus: Aduertendum autem ꝙ diuina eſſentia, ideſt ipſe Deus trinitas eſt pater noſter. §. 2 Pſal. 2.

Primo creatione, & ſic dicitur Abba, vel pater non ſolum rationalium, ſed & omnium creaturarum.

Beata Trinitas eſt pater noſter.

Secundo eſt pater imaginis participatione, & ſic eſt pater omnium angelorum etiam malorum, & hominum omnium tam fidelium quàm infidelium: Deutero. 32. Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui

crea-

creauit & fecit, ſcilicet ad imaginem.

Tertio eſt pater prædeſtinatione: Et ſic eſt pater omnium angelorum beatorum, & hominum ſaluandorum: Vnde de angelis dicit Dominus Iob 38. Vbi eras cum me laudarent aſtra cœli, & iubilarent omnes filii Dei.

Quarto Deus eſt pater adoptione facta in Chriſti incarnatione: Et ſic non eſt pater angelorum, ſed dominus: eſt autem pater tantummodo hominum: ad Hebrę. 2. Nuſquam angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ &c.

Vltimo Deus dicitur pater gloriæ hæreditatione, & ſic eſt pater omnium beatorum: Rom. 8. Si filii, & hæredes: Hæc autem omnia conſecuti ſumus ex charitate Dei liberaliſſima, ergo teneremur eum reamare &c.

§. 3 QVARE Deus amoroſus voluit vocari a nobis Abba, vel pater magis quam dominus, vel creator, aut Deus, & huiuſmodi:

Chryſoſt. Et claret ſecundum Chryſoſt. in oratione dominica, vbi noluit vt oremus ſic: Domine Deus qui es in cœlis ſanctificetur nomen tuum, ſed ſic; Pater noſter &c. cum tamen quodlibet horum optime dici potuit, ſicut & eccleſia canit ĩ collectis dicẽs. Omnipotẽs ſempiterne Deus &c. Reſpondetur ſecundum Rayne. in ſumma, & alios Doct. quòd hoc Deus voluit ex charitate pluribus rationibus.

Prima ratio dicitur debitæ reuerentiæ, & per conſequens exterrendæ offenſæ: Nam patri debemus reuerentiam, & timere paternam offenſam, ne degeneremus a ſimilitudine primi, ideſt Dei qui peccatum non fecit &c. 1. Pet. 2. Vnde Malach. 1. Si ego pater, vbi eſt honor meus ſcilicet reuerentialis. Et hoc voluit Deus ex amore miſerans noſtri, ne per peccatum periremus, & non propter ſui indigentiam, quia non indiget noſtra honoratione, vel reuerentia a nobis ſibi exhibendã.

Beda. Vnde vt Beda innuit, Dei charitas voluit, vt felicius nobis eſſet per aſpera, ſcilicet pęnitentiæ, & tribulationis duci ad cœleſtis gloriæ regnum, quam per amena prauata culpæ & delectationis duci ad patibuli ſupplicium: Nonne & tu homo ſanę mẽtis ſic tibi fieri pręeligeres &c.

Secunda ratio prouocandæ amicitiæ: Nam Deus benignus magis vult a nobis amari, quam timeri, imo nec timorem exigit a nobis, niſi propter hoc vt timendo amemus eum, quo, ſcilicet amore coniungamur Deo, quia vt Auguſt. dic. Amor coniungit nos Deo. Hinc Bernar. Siue, inquit, præcipiat Deus, ſiue flagellet, ſiue comminetur, ſiue promiſſione demulceat, nil aliud niſi vt diligatur optat, ſed quia pater eſt nomen amoris, & dominus eſt nobis timoris nomen, ergo &c.

Deus vult magis à nobis amari quã timeri.

Tertia ratio dicitur penſandæ gratię: Vt enim Auguſtinus in ſermone domini in monte: Hæc eſt ſumma gratia exhibita populo chriſtiano, vt dicere poſſit Deũ orando. Pater noſter, cum nec eſſet dignus dici ſeruus Dei. Vnde in hoc præcellit chriſtianus omnem creaturam, etiã angelos, quia eſt frater Chriſti & filius Dei.

Quarta ratio præſtandæ confidentiæ: Vnde Chryſo. ſuper Matth. dicit: Deus patrem ſe dici voluit magis quam dominum, vt nobis magnam confidentiam daret ad petendum, & ſpem largam ad impetrandum, quia ſerui non ſemper quod petunt impetrant, ſed filio paternus amor nil iuſtum & decens negat: Eſa. 40. dominus dicit: Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem, vt non miſereatur filio vteri ſui &c. Quòd ſi quis dicat, mater plus diligit filiũ, quam pater: ex 8. Ethico. Contra Deus ſuum amorem prætulit, ibidem ſubdens: Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar, ergo &c.

QVALITER probatur, ꝙ Deus ęterno amore maximo diligit creaturas ineffabiliter? Reſpondetur colligẽdo ex Ray. in ſumma vbi agit de amore, & Guil. ſuper libro 3. diſtin. 32. aliis quoque, quòd potiſſime illud probatur rationibus tribus, propter quas debemus & nos reamare Deum perpetue propter ſe, & ſine modo ſuper omnia ſecundum Bernar. §. 4

Bernar. Primo ratione æternitatis, quia Deus ab æterno dilexit creaturas, quia Deus ab ęterno præcognouit creaturas, quas facere voluit Dan. 12. Qui nouit omnia antequam fecit, ſed Deus nihil facit niſi volens & diligens, ergo &c. Minor probatur, quia Deus nil facit niſi bonum: Gene. 1.

Dilectio eſt boni.

Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. Summum autem bonum nequit bona non diligere, cum dilectio ſit boni. Siquis dicat: Licet amor Dei ſit æternus, tamen creaturæ non fuerunt ab æterno, ergo &c. Reſpondetur ſecundum Tho. 3. ſcrip. ſenten. diſtinct. 32. arti. 3. Et prima parte ſummæ, quæſtio. 20. articu. 2. quòd quamuis creaturæ in propria natura non fuerunt ab æterno, tamen fuerunt ab ęterno in mente, ſeu præſcientia diuina, vel noticia: Et ſecundum, quòd omnes creaturæ ab æterno in mente diuina habuerunt entitatem, ita habuerunt bonitatem: Vnde per hoc quòd Deus ab æterno omnes res cognouit, ab æterno amauit: Hinc Roman. 9. & Malach. primo. Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, ſcilicet cum nondum nati fuiſſent, & ſic patet propoſitum: & confirmatur: Quia ſi dilectio Dei non fuiſſet ab æterno, tunc ſequeretur, quòd de non diligente, Deus poſtea inciperet fieri diligens, & ſic fieret mutatio in Deo, quod eſt impoſſibile, ergo &c. Vnde Auguſtinus ſexto. de Trinita. dicit, Abſit vt Deus aliquid temporaliter diligat, elegit enim nos ante mundi conſtitutionem &c. Vnde patet, q maxime debemus Deum reamare, quia dignatus eſt nos ab æterno diligere: Denique quia Deus etiam in æternum diligit ſine fine eos, quos ab æterno dilexit: Nam vt Magiſter dicit. 3. libro, diſtinct. 32. Dilectio Dei eſt vſia, ſiue ſubſtantia Dei: Cũ ergo Dei dilectio ſit ipſe Deus, ſequitur quòd ſi inciperet Deus diligere, vel aliquàdo deſineret diligere, tunc Deus inciperet, vel deſineret eſſe, quod impoſſibile. Vnde & nos in perpetuum ſemper debemus reamare.

Auguſt.

Secundo ratione beneuolentiæ diuinalis probatur maximus eſſe amor paternus in Deo erga creaturas: Quia cũ amare ſit velle bonam amato, ex. 8. Ethico. & 9. vnde Deus neminem dicitur diligere affectu, eo quòd affectus dilectionis paſſio eſt, quæ non cadit in Deum, ſed in Deo eſt dilectio ſolum effectus, quia vult bonum dilecto, ſed quia Deus vult bonum maximum creaturis ex ſua liberali bonitate & charitate, ergo Dei amor eſt maximus: ſed propter minorem huius rationis; quęritur.

QVID eſt illud bonum maximum, 5.5
quod Deus vult creaturis paterno amore? Reſpondet idem Rayne. ſupra cum Thom. libro tertio contra genti. capitulo 37. quòd eſt aſſimilatio ſibi, id eſt Deo, vel participatio ipſius Dei. Et ita vult Deus omnibus creaturis ſeipſum communicare, quo bono maius eſſe non poteſt; cum Deus ſit ſummum bonum & cętera. Nam videmus etiam in creaturis, quòd paternus amor vult ſibi aſſimilari filium: Sic in propoſito: Deus autem in duobus vult creaturis aſſimilationem, vel participationem ſui.

Thom.

Primo in eſſe, & hoc omnibus vult creatis.

Secundo in viſione & fruitione ſui, quod bonum vult creaturæ rationali cuilibet voluntate antecedente, ſed ſolis electis voluntate conſequente: Vnde Deus amando ſuum eſſe, & ſuam bonitatem vult eam diffundi ſecundum quod eſt poſſibile per communicationem, & participationem ſuæ eſſentiæ omnibus creaturis, & ſuæ gloriæ omnibus electis: & hoc eſt bonum maximum & perpetuum, vt ſcilicet ſimilitudinem Dei creatura participet: Nam quęlibet entitas alia a diuina non eſt niſi ſimilitudo diuinæ entitatis, & quælibet alia bonitas, & fœlicitas participata non eſt, niſi ſimilitudo bonitatis, & fœlicitatis diuinæ & cętera. Itaque pro tali & tanta Dei beniuolentia debemus Deum rediligere, quia ad hoc, & propter hoc Deus dilexit & creauit nos ab æterno pręordinando, vt patet Epheſ. primo. Elegit nos Deus, ideſt dilexit prædeſtinando: Nam electio pſæſupponit dilectionem & cætera. Addit, in ipſo, quod Auguſtinus exponit in glo. ideſt in Chriſto, qui eſt ſapientia Dei patris, in qua nos elegit: Subdit ad quid vel propter quid elegit? vt eſſemus, inquit, ſancti, ſcilicet in virtutibus, & immaculati, ſcilicet a peccatis, in conſpectu eins, ideſt, vt eum conſpiciamus: Addit, in charitate, quia non fecit hoc meritis noſtris, ſed mera diuina charitate, vt reamemus Deum, ſicut exponunt etiam Ambroſius, & Haymo.

Ambro.

Tertio probatur principaliter, quod maximus ſit, & ineffabilis amor paternus Dei ad creaturas ratione cauſalitatis, q.a amor Dei eſt cauſa omnis bonitatis, omnium rerum, & omnis amoris boni cuiuſcunque, vt patet ex verbis Auguſtini 1. de doctrina Chriſtiana, ergo eſt ineffabiliter præſtantior: Profecto ſi hæc penſarent homines de Dei paterno amore, cognoſcerent, quod præ omnibus eſt Deus reamandus, neq; enim inueniri poteſt quiſpiam, non filius, non frater, non mater, non pater, denique nullus amicus, qui tantum diligat nos quantum amat ipſe altiſſimus, & pijſſimus pater cœleſtis: Quod conſiderans Bernardus in medita. ait: Deus ſeipſum exhibuit mihi in patrem amantiſſimum, ſed heu ego non exhibui me ei, vt debui in filium, pudeat me tanto patre vixiſſe degenerem, & tam boni ac amoroſi patris tã malum filium ipſum blaſphemantem: Et quid dicam: Quid vltra facere mihi debuit, quod non fecerit: Audeo dicere, ſi pater non eſſet, obrueret me beneficijs: inſtaurauit namque aduerſum me teſtes cœlum, & terram, atque omnem creaturam, & quod maximum eſt, ſanguinem vnigeniti filij ſui clamantem, ſcilicet, quod ſummo amore diligit me De⁹: Væ ergo mihi, ſi ingratus fuero: Væ ſi non reamauero, quoniam requiretur ſuper me ſanguis ille iuſtus, qui effuſus eſt pro me in terra &c.

Non eſt amor cuiuſcunq; ſupra amorem Dei erga nos.

Bern.

Ad prǣmiſſa plura vide vbi amor.

De magno charitatis Dei exemplo oſtenſo in Abraam.

ABRAAM. Nota quod grande exemplum, vel ſpectaculum charitatis Deus mundo propoſuit in patriarcha Abraam.

Primo in gratiarum exaltatione.

§.1 VNDE quæritur. Qualibus priuilegiorum gratijs Deus prædilexit, & nobilitauit Abraam? Reſpondetur colligendo ex doctoribus Theol. q̃ pluribus.

Primo patriarchali prælectione, nam vt dicit glo. Gen. 26. prius nominabatur Ram. ſecundum q̃ aiunt Hebrǣi, ideſt viſio, vel multitudo ſecundum Hierony. Nam videbat Deum per fidem veram, & multorum pater extitit in fide. Deinde vocatus eſt Abram, ideſt pater excelſus, vel prælectus: Tandem Abraam, ideſt pater multarum, ſubintelligitur, gentium in Chriſtum credendarũ: Vnde ipſi Deus promiſit d. In ſemine tuo quod eſt Chriſtus benedicentur omnes gentes: Gen. 26. & Gal. 4 ca. Vnde Deus ipſum ſicut nomine prǣextulit, ita & re uera præmagnificauit, vt eſſet princeps Dei inter homines: Gen. 23. Princeps Dei eſt inter nos & nobiliſſimus Patriarcha, a quo denominantur Hebrǣi, quaſi Abraici, & omnes fideles etiam gentiles in Chriſtum credentes haberent talem patrem fidei Catholicæ, vnde eccleſia canit in officio: Pater fidei noſtrǣ Abraam &c.

Hierony.

Hebræi ab Abraã denominati.

Secundo prædilexit Deus Abraam fidei firmæ primitate, quia cum homines in mũdo cǣpiſſent idolatrare, ipſe Abraã inter Chaldeos idolatras ignem adorantes, fidem vnius veri Dei primo confeſſus eſt: Vnde ſecundum Hieron. libro de Hebraica. quæſti. Et glo. Eſa. 29 q̃ Abraam cum nollet adorare ignẽ in ipſum proiecerunt Chaldei Abraam, & Aaram fratrem eius, & ibi Aaram expirauit, quia fuit modicæ fidei, ſed Abraam vallatus incendio liberatus eſt diuino auxilio propter fidei firmitatem: Et hoc recitat etiã Lyra Gene. 11.

Tertio prædilexit Deus Abraam angelica familiaritate & multiplici diuina reuelatione, patet in ſcripturis.

Quarto (quod prǣ omnibus maius eſt) prædilexit Chriſti prǣfiguratione, & promiſſione ex eius ſemine, vt infra patebit: Et quia hæc omnia fecit ex charitate ad homines, ergo &c.

Secundo inſuper maiorem charitatem §.2
Deus propoſuit nobis in filij oblatione.

QVARE Deus præcepit Abraam filium ſuũ immolare? Reſpõdetur ſecundũ Lyram, & omnes doct. quoniam manifeſte in hoc Deus præfigurare voluit, quod Deus pater vnicum filium ſuum ex maxima charitate pro totius mundi ſalute immolandum in cruce ſtatuit: Vnde dicitur Gene. 22. Tentauit Deus Abraam Lyra. i. per experientiam innoteſcere fecit, non

propter ſe, ſed propter aliorum totius
mundi hominum in exemplum obedien-
tiæ Deo & charitatis fortiſſimæ, cum hoc
præceptum vt immolaret filium eſſet dif-
ficilliorum, & conueniens myſterio mul-
tipliciter.

Primo quia innocentem filium ſuum
Abraam immolare voluit ad Dei prę-
ceptum, & Chriſtus fuit innocentiſſimus.
Sed quomodo licebat Abraæ innocentem
occidere ſcienter, cum homo non eſſet
animal immolaticum Deo licite: dicen-
dum ſecundum Lyram, quòd Primo reue
latio illa fuit facta taliter, quòd dubitare
non poterat, quin eſſet id ſibi a Deo prę-
ceptum. Secundo quòd ſciebat, quòd qui-
libet quantumcunque iuſtus eſt debitor
mortis ipſi Deo pro peccato primi paren
tis, & ideo Deus poteſt huiuſmodi debi-
tum repetere, quando vult, & quomodo
vult: propterea obedire voluit, ſecus eſſet
autem de præcepto alterius, qui non ſic
eſſet dominus vitæ & mortis, quia tali nō
eſſet obediendum de occiſione innocen-
tis cuiuſcunq; hominis. Tertio ꝙ Abraam
credidit, ꝙ Deus reſuſcitaret ipſum Iſaac
a mortuis, vt compleret in eo ſuum pro-
miſſum: Gen. 17. Reges orientur ex eo. i.
ex Iſaac Inde Heb. 11. Fide obtulit Abraā
Iſaac arbitrans quia a mortis ſuſcitare eū
potens eſt Deus, ſicut & factum eſt tertia
Die de Chriſto. Secundo conuenit myſte-
rio, quia Abraam miraculoſe genuerat
Iſaac, cum eſſet Abraam ſenex centum an
norum, & vxor ſua Sara ſterilis & vetula
annorum nonaginta: Similiter Chriſtus
Dei filius erat miraculoſe genitus ex pu-
ra virgine Maria, & in hoc præcellit ip-
ſum Iſaac. Tertio quia filium, quem prę
omnibus diligebat, & qui erat vnicus ma-
tri ſuæ & ſingulare ſolacium, propria ma
nu occidere debebat in deſolationem mę-
ſtiſſimam ſui & matris, cum non ſperaret
alium filium primogenitum: Et Chriſtus
Deo patri prædilectus, & virgini matri
vnicum ſolacium, cuius animam gladius
doloris pertranſiuit in ipſius paſſione, oc-
ciſus eſt Deo volente pro mundo. Quarto
quia cum maxima eſſet promiſſio ipſi A-
braæ facta de Iſaac, vtpote ꝙ in Iſaac fie-
ret ſibi omnis proſperitatis & poſteritatis

Miſteriū ſacrificij Abraam de Iſaac filio ſuo, figurat Chriſti mortem.

ſemē, facto ſibi præcepto a Deo de nocte,
non expectauit ortum ſolis ad exequen-
dum mandatum, nec expectauit vt ſeruus
ſuus ſurgeret ad ſternendum aſinum, ſed
ipſemet ſtrauit ex charitate feruēti ad im
plendum Dei præceptum, vt Lyra dicit.
Nec etiā ſeruis, nec vxori reuelauit quic-
quā, ne impediretur ab executione quouis
modo: Sed & ſicut Origenes dicit ſuper
epiſtola Roma. l. 3. Abraam gaudens vni-
cum immolabat filium, quia in eo non in
teritum poſteritatis, ſed reparationē mun
di & totius creaturæ innouationem, quæ
per reſurrectionem Chriſti facta eſt, cogi
tabat, & ob hoc Deo obedire deſiderabat:
Vnde & Chriſtus ex maxima Dei patris
charitate oblatus eſt: Ideo dixit Petro: Ca-
licē, quē dedit mihi pater nō vis vt bibam
illum &c. Et Lu. 12. Baptiſmo. ſ. ſanguinis
habeo baptizari, & quomodo coartor, ſ.
ex charitate, vt perficiatur. Quinto quia
Abraam ſecundum gl. Gen. 22. ac Lyram,
per triduum iter faciens peruenit ad im
molationis montem vel locum, Deo volen
te facere tantam dilationem, cum potuiſ-
ſet illuc veniſſe breuiori tempore, eo ꝙ lo
cus Berſabee a quo receſſit Abraam non
diſtat niſi viginti leucis a loco immolatio
nis, i. a monte Moria. Ideo autem Deus fe-
cit tantam dilationem, vt longitudine tem
poris viſcera paterna compaſſione ſuper
filio cruciarentur, & ſic maior charitas, &
obedientia ad Deum appareret ex diuti-
na deliberatione: Deniq; conuenit etiam
myſterio locus ille, i. mons Moria, quia vt
dicit Beda ſuper Eſdram. Ibi Dauid ędifi-
cato altari in area ornnan hiebuſei obtulit
poſtea holocauſtum, quo iram Dei placa-
uit, quam incurrerat populum numeran-
do: Ibi etiam templum fuit ædificatum a
Salomone, ac altare holocauſtorū, & tan-
dem in paſſione Chriſti per ineffabilem
charitatem, qua ſe obtulit Deo patri hæc
omnia perfectiſſime ſunt impleta. Sexto,
quia Abraam videns locum procul tulit
ligna holocauſti de dorſo aſini, & impo-
ſuit ſuper Iſaac, vt portaret in dorſo ſuo
vſque ad locum immolationis, ipſe vero
portabat gladium ad occidendum, &
ignem ad incendendum, in figura domini
Ieſu baiulantis ſibi crucis lignum: Septi-

mo,

mo, quia Abraam debebat Iſaac non ſolum gladio occidere, ſed & totum eius corpus incendere, & comburere ad honorem diuinum, quia præceptum fuit quòd offerret illum in holocauſtum, quod totum intendebatur, ita quòd ſuo de filio non remanerent niſi cineres, qui ſtatim perflatum venti poſſent diſpergi, & hæc in figura quòd Chriſtus incendio charitatis totus pro nobis exureretur in cruce tanquam aſſatus & cætera. Octauo, quia Iſaac cum audiuit a patre, quòd vellet ipſum immolare ad Dei præceptum, non reſtitit, licet poſſet, quia tunc erat Iſaac. 35. annorum, & per conſequens fortior patre ſeniſſimo (ſecundum Lyram) nec fugit, ſed acceſſit voluntarie ad obediendum Deo & patri, in figura quòd Chriſtus oblatus eſt, quia ipſe voluit: Eſai. 53. Nono, quia Iſaac cum patre altare conſtruxit voluntarie, & ſcienter ac ligna compoſuit, atque ligari ſe permiſit, quod fecit Abraam non quia timeret eum fugere vel rebellare, ſed quia animalia quæ Deo in holocauſtum offerebantur ligata lignis imponebantur, & hoc in figura ligationis Chriſti, antequam immolaretur: Quis ergo non admiraretur tantæ obedientiæ, & talis ac tantæ charitatis ſpectaculum: Decimo, mirabile myſterium, & ineffabilis dilectio charitatis; præfiguratur in immolatione arietis pro Iſaac, vt ibidem ſubdit ſcriptura: Vidit (inquit) poſt tergum arietem hærentem cornibus, quem obtulit pro filio. Et de hoc in §. immediate ſubſequenti.

§. 3 Qualiter per arietem immolatum ab Abraam pro filio figuratur charitas: Reſpondetur ſecundum doctores theologos colligendo, quòd per hanc arietis immolationem optime eſt etiam charitas inceſſabilis Dei præfigurata pluribus modis. Primo in ipſa immolatione, quia ſecundum Origenem, in loco in quo immolatus eſt aries, vel ſatis prope illum locum Chriſtus paſſus eſt, & non in deitate quæ impaſſibilis permanſit. Cuius imago fuit Iſaac, qui interpretatur gaudium vel riſus, & Deus eſt gaudium æternæ felicitatis, ſed Chriſtus paſſus eſt ſolum in humana natura, cuius hic aries figura fuit & cætera. Et hoc fuit ineffabilis charitatis vt animam Chriſtus poneret pro nobis. Secundo, quia iſte aries oblatus eſt in redemptionem, & ſanguis eius effuſus pro homine, ſcilicet Iſaac, ſic fuit de Chriſto: Vnde & ſecundum Lyram, orabat Abraam in immolatione arietis, ꝙ Deus acceptaret, eum acſi filius eius propter Deum fuiſſet immolatus, & hoc prophetice intelligens de Chriſto futuro, innominauit ſic locum illum: In monte dominus videbit.

Tertio, quia ſi quæritur. Quomodo aries iſte illuc aduenit: Dicit Auguſtinus libro primo de mirabilibus capitulo decimoquarto, & etiam Lyra. quòd fuit miniſterio angelico adductus, ſicut & Abachuch per angelum tranſlatus in Babylonem & cętera, & Chriſti caro oblata Angelo annunciante eſt concepta. Auguſt.

Quarto ex arietis mira qualitate: Nam quòd Geneſis. 22. dicitur. Iſte aries inter vepres hærebat cornibus, & Chriſti caro cornibus crucis confixa adhærebat. Item aries eſt animal manſuetum, & charitatiuum erga hominem ſecundum Philoſophos. ſed quando prouocatur vt feriat, tunc primo retrocedit, vt fortius percutiat cornibus, eius tamen ferocitas mitigatur, ſi eius cornu iuxta aurem terebratur: Sic Chriſtus amoroſus licet peccata hominum diſſimulando retrocedere videatur, quaſi patienter, Sed vt Gregorius, dicit: Quos hic diutius expectat vt conuertantur, non conuerſos durius damnat: Mitigatur tamen Chriſtus per terebrationem cornuum, ſcilicet crucis, ſi quis pœniteat ad crucis recogitationem. Item arietem cum videt elephas timet, & fugit, vt dicit Eſculapius. Sic hoſtis diabolus fugit Chriſto paſſo inuocato ab homine. In omnibus iſtis Dei charitas erga nos oſtenditur, ergo & cætera. Vnde propter hæc merito Chriſtus dicit Ioannis octauo. Abraam pater veſter exultauit, ſcilicet ex feruenti charitatis deſiderio, vt videret diem meum (inquit) vidit, ſcilicet per fidem, & gauiſus eſt &c. Greg. Diabolus fugit ad inuocationẽ Chriſti paſſi.

Tertio ſpectaculum charitatis propoſuit Deus in Chriſti ex Abraam generatione.

§. 4 QVARE in genealogia Chriſti primo dicitur, Chriſtus filius Dauid, & poſtea Abraam: Nam ſcribitur ſic: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid filij Abraam. Matth. 1. Reſpondetur ſecundum Chryſoſt. ſuper Matth. & Hierony. in homelia, concordat & Ambroſius, ſuper Luc. lib. 2. Primo dicendo ꝙ in Genealogia domini iſti duo ſcilicet Abraam, & Dauid principalius præponuntur, quia ad hos tantum facta eſt diuina promiſſio de Chriſto ex ſemine eorum naſcituro per virginem Mariam ſecundum carnem, vt ſic vtriuſque promiſſiones factæ a Deo ex charitate adimpletæ oſtenderentur in Chriſto Ieſu. Secundo dicendum ſecundum eundem Chriſoſto. ꝙ Chriſtus tres dignitates habiturus erat, quia futurus erat Rex, propheta, & Sacerdos: Abraam autem fuit Sacerdos, vtpote qui ſacrificia offerebat: Gen. 15. & 22. Item fuit etiam propheta: Vnde dominus dixit de eo ad Abimelech, prophera eſt & orabit pro te: Dauid autem rex fuit, ideo amborum filius nominatus eſt Chriſtus, vt vtriuſque partis triplex dignitas originali iure cognoſceretur in Chriſto. Tertio quoque dicendum, quod Dauid quamuis ordine ſucceſſionis poſterior ſit, tamen in ordine generationis præponitur ipſi Abrahæ. Primo ſecundum Hiero. ſupra, vt generationis ſeries texeretur: Si enim primo po ſuiſſet Abraam, & poſtea Dauid, rurſus repetẽdum fuerat Abraam propter ſeriem texendam, vt Dauid filius Abrahæ oſtenderetur. Secundo ſecundum Chryſ. ſupra quia regni dignitate, quæ maior eſt quam dignitas naturę Dauid præcedebat, ergo &c. Tertio ſecundum Ambro. ſupra quia plus fuit promiſſum Dauid, quàm Abraę: Nam Dauid promiſſum factũ eſt de Chriſto, Abraę de eccleſia: Nam Dauid iurauit dominus veritatem, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam: Sed Abrahæ promiſſum de ſacro ſanctæ eccleſiæ cętu in congregatione gentium, & benedictione conſequenda per Chriſtum cum dictum eſt, Benedicentur in te omnes tribus terræ &c. Et quia hæc omnia Deus ex nimia ſua charitate fecit pro ſalute generis humani, ergo patet mira charitas Dei.

Chryſoſt.

Hieron.

Ambroſ.

Pſal. 131.

§. 5 VTRVM ergo in Abraam Chriſtus fuerit decimatus, ſicut ex illo progenitus, & in patribus primitijs, ſacrificijs, ac decimis extitit præfiguratus? Reſpondetur ſecundum Guil. Scoto. ſuper lib. 3. diſt. 3. parte 2. ac Bonauen. & communiter doc. ea. diſtin. ponendo circa hoc concluſiones tres.

Bonauen.

Prima concluſio ꝙ decimæ, oblationes, & primitiæ in antiquis patribus erãt incarnationis diuinę præfiguratiuæ: Declaratur cõcluſio, quia primitiæ deſignabant ipſum vnigenitum Dei filium, qui dicitur primogenitus, & primum ens vtpote verus Deus, fore noſtrum liberatorem, ineffabili charitate a Deo nobis in patribus repromiſſum. Item oblationes & ſacrificia denotabant, quod pro mundi liberatione & ſalute ipſe Dei filius deberet offerri Deo patri pro ſacrificio gratiſſimo, & acceptiſſimo in crucis ara immolandus: Decimæ aũt venerunt in Abraam figurantes, quod in decima drachma, id eſt in humana natura nouem computatis ordinibus angelorum eramus per Chriſtum ſaluandi: Et ipſe Chriſtus in humanitate veluti decima linea horologij Ezechiæ deſcenſurus erat apparendo humano generi verus ſol iuſtitię illuminaturus, & curaturus ab omni morbo peccatorum perfecte.

Vnigenitus Dei filius dicitur primo genitus, & quare.

Si autem quæratur, an Adam primus obtulerit Deo aliquas primitias: dicit idem Guil. in ſolutione ſecundi argumenti vbi ſupra, quod quamuis non legatur in ſcriptura, quia nõ omnia ſcripta ſunt, tamen veriſimiliter poteſt dici quod obtulerit. Tum quia mente pręalijs præditus fidem habuit incarnationis Chriſti: Tum quia Abel & Cain eius immediati filij leguntur munera obtuliſſe, & videntur id a patre didiciſſe &c. Ex iſtis patet ꝙ ſolum in communi & confuſo deuenietur per prædicta in cognitionem incarnationis & redemptionis, ſicuti ſiquis ſolum cognoſcat hominem in animali &c. Ad hæc §. 6.

Secunda concluſio. Quod in Abraam deci-

decimas Melchiſedech tribuēte decimati ſunt,qui erant in lumbis Abraę.Patet per
Auguſt. Apoſto!um Hebr.7.Iiem per Auguſtinum ſuper Geneſ. ad lit. 10. libro d. quod ſicut Adam peccante peccaueiunt qui erant in lumbis eius, ſic Abraam dante decimas qui in lumbis eius erant ſunt decimati, & per conſequens etiam tribus Leui a reliquis filijs Iſr ael decimas accipiens. Item per rationem probatur, quia decimatio eſt actus figuralis, ergo futurum aſpicit, & non tantum præſens: Et ita non ſolum in propria perſona præſente, ſed etiam in futura aliena poteſt quis decimari: Nā & ſecundum leges, partus ſequitur ventrem, ita quod a ſerua natus ſeruilis eſt conditionis,ergo a ſimili parentibus decimas dantibus filius poteſt decimati,& tenetur decimas dare.

Tertia concluſio. Quod Chriſtus licet per decimas ſit figuratus, non tamen cenſetur in Abraam decimatus, patet primo per Auguſti. 10.ſuper Gene. ad lit. d.Ille non eſt decimatus, cuius caro non feruorem vulneris traxit, ſed materiam medicaminis,ſicut Chriſtus.Secundo patet per Hugonem libro de ſacramentis expreſſe. Tertio per rationem,quia nihil poteſt decimari, niſi quod habet & indiget a peccato curari, ſed Chriſtus ſine omni pecca to fuit, ergo &c.

Si obijcitur tota caro Chriſti fuit in virgine Maria, quæ fuit in lumbis Abraę ſecundum rationem ſeminalem, eo quod virgo Maria concepta eſt ex mare & fœmina, & per conſequens ipſa in Abraam fuit decimata, ergo & Chriſtus. Reſpondetur ſecundum eundem Guill. ſupra ꝙ in hoc argumento eſt fallacia accidentis. Alio nempe modo fuit beata Virgo in Abraam, quia ſecundum rationem ſeminalem, & alio modo fuit Chriſtus in virgine,quia ſolum ſecundum rationem ma-
Damaſc. terialem, cū de puriſſimo ſanguine Chriſtum virgo concepit, vt dicit Damaſcenus: vnde ad decimationem non ſufficit fuiſſe in lumbis Abraæ,niſi deſcēderet ab illo ſecūdum rationem ſeminalem: Chriſtus autem deſcendit ab Abraam tantummodo ſecundum corpulentam ſubſtantiam, & non ſecundum rationem ſeminalem, quia virtute Spiritusſancti ex virgine eſt conceptus, ergo Chriſtus non fuit decimatus: Ex dictis patet Dei charitas, qua præfigurauit per Chriſtum nos liberandos &c.

SED quare Deus voluit decimas dari §.6
etiam in tempore nouæ legis, cum tamen decimæ figurent Chriſtum futurum, ſed quia iam Chriſtus aduenit, ergo talia figuralia ceſſare debuerunt: Ad hæc colligendo reſpondetur ex Alexandro de Ales 3.parte ſum.& Bonauen. ſuper 2.diſtin.3. Bonau. parte 2.articu.1.quæſt.1.& Guil.alijſque, quod decima tripliciter poteſt conſiderari.Primo, vt eſt præceptum morale, & de iure naturæ, ſcilicet quod Deus honoretur de propria ſubſtantia,ſic quod aliquota pars detur Deo ſeruientibus ad ſuſtentationem: Iſto modo fuit ſemper in præcepto ſimpliciter, vtpote de iure diuino ſecundum rationem iuſtitiæ, quæ exigit, vt qui metunt ſpiritualia a miniſtris eccleſiæ dent eis temporalia: Vnde Gen.47. Sacerdotibus in Aegypto cibaria ex horreis publicis dabantur. Sic ergo conſiderando decimę manent etiam hodie in noua lege. Secundo conſideratur,vt eſt præceptum iudiciale, ſcilicet inquantum determinatur decimam dandam miniſtris, & ſic ante legem datam fuit de conſilio tantum: Nam Gen. 28. Iacob vouit decimas quod vouere non potuiſſet ſi in præcepto fuiſſet: Sed poſtea in lege factum eſt præceptum: Exo. 23. Iſto ſecundo modo non obligant ſicut nec alia iudicialia, niſi prout pręcipiuntur ab eo qui poteſt,id eſt ab eccleſia, vnde ſic ſunt de iure poſitiuo & manent, vt præcepta eccleſiæ in noua lege. Tertio modo conſideratur decima, vt quid cerimoniale ſiue figurale, quia figurabant Chriſtum futurum 1. Corint. 16. Omnia in figura contingebant illis. Etenim decimam dare fuit ſignum perfectæ curationis ab omni morbo peccatorū, ꝙ expectabatur fienda per Chriſtū: Nam denarius eſt numerus perfectus, quia primus limes numerorum, vltra quem non proceditur niſi replicando præcedentes numeros, & ita qui dabat decimas proteſtabatur quaſi in quodam ſigno ad ſe pertinere imperfectionem, reſeruando ſibi no-

Decima eſt morale pręceptum.

nouem partes ſubſtantiæ, & expectare perfectionem futuram per Chriſtum. Iſto tertio modo decimæ ſicut & alia cerimonialia ceſſauerunt, ac prohibentur: In his concor. Rich. in 4. diſtin. 17. & Tho. 2. 2. q. 87. licet canoniſtæ plures aliter ſentiant, & male: Itaque ad quæſitum dicendum q Deus voluit in no. le. decimas dari non in figura futuri, ſcilicet Chriſti, ſed primo vt ex noſtris ſubſtantijs Deum honorando, & gratias Deo agendo acquiramus gratiam Spiritusſancti. Secundo vt per decimas mereamur bonorum temporalium & corporalium augmentum: Mala. 3. 16. quæſt. 1. decimæ. Tertio vt ex charitate obediendo præceptis iuris naturalis, & moralis, & eccleſiæ mereamur ęternam gloriam: Ecce amor Dei.

Thom

De dilectione Dei erga genus Adam.

ADAM: Quod Deus prædilexit genus Adam, primo ſibi vnire præeligendo.

QVAERITVR ergo: Vtrum natura humana generis Adæ ſit præ alijs Deo vnibilis: Ad hoc notandum eſt pro præambulo, q ſecundum Rayne. in ſum. Ex quo vnibile dicitur, quod poteſt vniri, diſtinguendum eſt de potentia, ſcilicet vel ex parte Dei, vel creaturæ. Primo ex parte Dei duplex diſtinguitur potentia, ſcilicet, Abſoluta, & Ordinata, vt patuit late lib. 1. Modo potentia ordinata Dei dicitur per reſpectum ad voluntatē & rationem, hoc eſt quando Deo attribuitur aliquid quod ſapientia ſua habet & vult facere, tunc dicitur Deus poſſe illud ſecundum potentiam ordinatam: quando autem potentia extenditur ad illud, quod Deo attribuatur poſſe aliquid quod non habet eius ſapientia & voluntas, vt ita fiat, tunc dicitur poſſe illud de potentia abſoluta: Hæc etiam Thom. 3. ſcrip. diſt. 1. ar. 3. Item ex parte creaturæ etiam potentia eſt duplex: Vna dicitur naturalis, & illa actiua vel paſſiua: Alia dicitur obedientialis, ſecundum quam de creatura poteſt fieri quicquid Deus vult, vel poteſt facere, ſicuti ex ligno pōt fieri vitulus Deo operante &c.

Ad quæſitum itaque. Prima concluſio ponitur: Quod Deus loquendo de potentia abſoluta poteſt ſibi vnire vel aſſumere quamcunq; naturam quam vult, & patet ex prænotatis, quia Dei potētia eſt infinita cui obedire habent omnia creata, vnde omnis creatura eſt eq; vnibilis ſecundū potentiā Dei abſolutam, ſecus ſecundū ordinatā, ſecundum quam vna creatura eſt magis vnibilis quam alia. Item de potentia creaturæ naturali nulla quæſtio eſt, quia conſtat q ſola potentia Dei poteſt facere, vt infinite diſtātia iungant vnitate pſonę.

Potentiæ Dei infinitæ obedire habent oīa creata.

Secunda concluſio, q ordinata potentia nulla alia natura tā congruenter fuit Deo vnibilis ſicut humana: Probatur ſecūdū e. Rayn. quia in natura quę debet vniri Deo conſideratur dignitas & neceſſitas: Dignitas quidem, vt poſſit Deum attingere cognoſcendo & amando, quod eſt ſolius rationalis. Neceſſitas autem, quia indiget redemptione a peccato originali, & hoc non eſt angeli, ſed hominis, ergo &c.

Tertia concluſio quòd magis erat Deo vnibilis humana quā angelica natura de potentia Dei ordinata: Probatur ſecundū Guil. in 3. diſt. 2. & Bonauen. ibidem ar. 1. ac Tho. Primo ratione ſimilitudinis, quia in homine eſt maior ſimilitudo ad Deum quàm in angelo: declaratur, quia licet angelus ſit Deo ſimilior in naturalibus eo q eſt ſpiritus ſicut & Deus, tamen ex quo hæc vnio eſt ex Dei charitate & gratia, dicente Auguſt. 13. de Trini. In rebus, inquit per tempus ortis ſumma gratia eſt, quòd Deus homini in vnitate perſonæ copulatur: Ideo in propoſito plus penſanda eſt ſimilitudo gratuitæ vnioni apta, ergo: Hebr. 2. Nuſquam angelos appræhendit, ſed ſemen Abrahæ, præcellit quippe homo angelum in ſimilitudine. Tum quia ſicut Deus eſt in perſonis per relationes originis diſtinctis, ſic in hominibus ſunt diſtinctæ perſonæ ſecundum relationes originis, ſcilicet eſſe ab alio, & a quo alius. In angelis autem eſt quidem perſona, ſed non ſecundum originem diſtincta, quia vnus angelus non trahit originem ab alio. Tum quia ſicut Deus gubernat mundum exiſtens in toto, & omnibus rebus per eſſentiam, pręſentiam, & potentiam, ſic anima eſt in toto & qualibet parte corporis

Bonauen.

Auguſtin.

poris gubernans, non autem angelus. Secundo magis decebat hominem vniri Deo quam angelum ratione communicationis, quia homo magis communicat cum omnibus creaturis, vt habet Grego. vnde & dicitur minor mundus, ideo homine ipſo reſtaurato quodammodo omnia ſunt reſtaurata, etiam angelica ruina ex hominibus reparatur. Tertio ratione finis: Nam duplex eſt finis incarnationis ſecundum doct. Vnus eſt perfectio vniuerſi, & quantum ad hoc magis debuit homo Deo vniri, quia eſt finis creaturarum, nam propter hominem facta ſunt omnia, vt patuit lib. 2. & quia homo vltimo creatus cum Deo vnitur, tunc vltimum coniungitur principio per modum quaſi circuli perfecti, & ita in hoc eſt perfectio vniuerſi: Alius finis incarnationis eſt a peccato liberare, & hoc magis conuenit homini quam angelo, vt patebit. Quarto ratione piæ dilectionis, magis enim pia apparuit dilectio charitatis vniendo hominem, quam angelum. Tum quia homo magis indigebat, eo quod tota natura humana fuit corrupta, ergo pium erat reparari ne tota periret in damnationem, angelica autem natura non tota perierat. Tum quia homo non peccauerat irremediabiliter, ſed poterat pœnitere, angelus autem non, ergo &c. Tum quia homo excuſabilior erat, eo quod non tam ſcienter peccauit ſicut angelus, & in aliquo deceptus eſt homo quia de venia cogitauit. Tum quia angelus primus nullo ſuggerente peccauit ex electione & obſtinatus permanſit in malitia, non autem diabolo ſuggerente peccauit, vnde decebat vt diuina pietas ex charitate immenſa magis exhiberetur homini quam angelo: Tu ergo homo vide quam maxime teneris Deum diligere pro tanta charitate præ angelis, quibus prætulit te.

Greg.

§ 2 SED vtrum æque ſicut homo, irrationalis natura potuit vniri Deo: De hoc Bonauentura videtur dicere quod non. Sed melius dicendum ſecundum Guil. e. diſt. 2. & Scotorel. ponendo concluſiones.

Prima concluſio quòd Deus abſoluta ſua potentia immenſa potuit æque irrationalem aſſumere, ſed ordinata potentia conuenientius prælegit hominem ex charitate: Probatur medio doct. ſubti. ea. diſtin. 2. quæſt. 1. quia id a diuino verbo eſt aſſumptibile quod non habet entitatem repugnantem tali vnioni, ſed ſic eſt de irrationalibus, ergo &c. Minor probatur, quia irrationalia habent rationem ſuppoſiti, & diuinum ſuppoſitum continet perfectionem omnis creaturæ, ergo poteſt ſupplere vicem ſuppoſiti naturæ cuiuſcunque. Item creatura irrationalis æque eſt ſub abſoluta potentia obedientiali, ergo &c. Si dicatur: Repugnantia eſt ex communicatione idiomatum, quia non poteſt dici, Deus eſt aſinus vel leo & huiuſmodi. Dicendum, inquit, Guill. quòd hæc eſt valde groſſa imaginatio, quia talis prædicatio non afferret Deo imperfectionem, cum totum ſit extra, ſicut dicere Deum mortuum: Confirmatur ſecũdum Scotorellum, quia corpus mortuum non eſt natura rationalis, ſed in triduo corpus Chriſti mortuum vere fuit deitati vnitum, ergo non repugnat Deo vniri naturę irrationali. Quod ſi quæratur: Ad quam vnionem tunc aſſumeretur natura irrationalis? Dicit idem Guil. quòd ad vnionem quidem hypoſtaticam, ſed non perſonalem, quia perſonalitas conuenit ſolum naturæ rationali. Vnde licet ex parte verbi diuini eadem ſit realitas qua extat ſuppoſitum & perſona, ſed ex parte vnitorum ſufficit diſtinguere, vt vnum vniatur in vnionem perſonalem, & reliquum in vnionem hypoſtaticam, ſicut ſunt irrationalia, aut indiuidualem ſolum ſicut ſunt accidentia, ſi diuino verbo ſequeſtrata informatione vniretur: Nam fundamenta diſtincta ſufficiunt ad variationem relationum, licet terminus idem ſit: Vnde mira Dei charitas claret ad hominem in hoc, quod cum potuiſſet abſoluta potentia aliam naturam aſſumpſiſſe, tamen præ omnibus etiam Angelis ex immenſa, & liberali charitate humanam naturam ex Adam aſſumpſit.

Mira Dei charitas, aſſumẽdi humanã nõ aliam naturam.

Secunda concluſio quòd vniuerſum licet ſecundum ſtatum præſentem non ſit Deo vnibile; tamen remotis omnibus malis eſſet aſſumptibile Dei immenſa

ſa poteſtate: Probatur concluſio ſecundum præmiſſos Scotiſtas, quia in præſenti ſtatu vniuerſi multa ſunt mala tam pœnæ quam culpæ, quę repugnant tantæ vnioni diuinæ, & maxime mala culpæ: Illis autem remotis non occurrit ratio, quare Deus ſua potentia abſoluta immenſa non poſſet ſibi vnire omne creatum, cum dicat Auguſtinus contra Voluſianum, quod in talibus rebus mirabilibus tota ratio facti eſt potentia facientis: Si dicatur quod Auguſt. lib. de ſpiritu & anima dicit: Deus aſſumpſit hominem, inquit, quia eſt ad imaginem Dei, ſed ad imaginem Dei non eſt irrationalis, vel inferior creatura, ergo &c. Dicit Scotorellus ea. diſtinct. 2. quod Auguſtinus loquitur de congruo, quia congruentius eſt, quòd Deus aſſumpſerit naturam rationalem quam aliam, ſed per hoc non negat, quin de potētia abſoluta potuerit aſſumere quācunque aliam naturam, quia omnis natura eſt in potentia obedientiali ęque ſicut rationalis.

§3 SED adhuc difficultas reſtat: Quia alia natura præter rationalem non eſt capax gratiæ, nec habet appetitum ad huiuſmodi aſſumptionem, ergo non videtur quòd poſſit a Deo aſſumi. Tum quia talis aſſumptio eſt maxima vnio, quæ requirit maximam diſpoſitionem per gratiam diuinam, quæ non poteſt fieri appetitu animæ. Tum etiam quia naturæ, quę non eſt rationalis repugnat fruitio, & vnio beatifica, quæ eſt minor vnione hypoſtatica, ergo & vnio hypoſtatica. Tum denique quia in tali vnione deberet eſſe communicatio idiomatum, ideo quia duæ naturæ ſunt in eodem ſuppoſito, propter quod ſicut dicitur Deus homo, ita poſſet dici Deus eſt lapis vel aſinus, quę ſunt abſurda. Reſpondetur ſecundum Scotorellum ea. diſtinctione ſecunda, libro tertio, quod quando eſt vnio per inhęrentiam, tunc vbi eſt maior vnio requiritur maior diſpoſitio, ſed iſta vnio, quæ eſt naturæ aſſumptæ ad Deum non eſt per inhęrentiam, ſed per quendam illapſum ſpecialem, ideo bene de congruo competit naturæ rationali, & requirit maximam diſpoſitionem per gratiam, & appetitum ad talem aſſumptionem: Tamen his non obſtantibus loquendo de potentia Dei abſoluta certum eſt quod natura irrationalis æque ſicut & rationalis eſt in potentia per obedientialem potentiam ad talem perfectionem aſſumptionis: Certum eſt etiam quòd independens, inquantum independens, ſicut eſt ſuppoſitum diuinum, poteſt terminare dependentiam alterius ad ipſum: Et quia natura rationalis, & irrationalis habent ſimilem modum dependendi, ergo ſicut illa, ſic & iſta poteſt aſſumi de potentia Dei abſoluta: cū etiam objicitur ꝙ natura irrationalis nō habet appetitum ad illam aſſumptionem: Dicendum quòd natura habet appetitum ad omne id, quod poteſt terminare eius dependentiam, & quia ſuppoſitum diuinum poteſt terminare dependentiam cuiuſlibet naturæ, ideo quælibet natura ſi eſſet ſuppoſito priuata, haberet appetitum ad iſtam. Si dicatur: Talis appetitus eſſet fruſtra cum nunquam reducatur ad actum: Dicendum quòd non eſt fruſtra, quia licet non reducatur ad actum, tamen eſt reducibilis ex potentia Dei abſoluta: Ad illud etiā quod dicitur, quia naturæ, quæ non eſt rationalis repugnat minus ſcilicet fruitio, & vnio beatifica, ergo & maius ſcilicet hypoſtatica: Dicendum, inquit, ꝙ non valet argumētum, quia iſtæ duę vniones, videlicet qua aīa vnitur Deo per gratiam ac gloriam fruitionis, & qua natura aliqua vnitur Deo hypoſtatice nō ſunt eiuſdem rationis, ideoq; non ſequitur: Naturæ irrationali repugnat vnio beatifica, ergo & hypoſtatica, quia vnio beatifica non poteſt eſſe niſi in potentia animæ, quæ eſt apta nata frui, ſed vnio hypoſtatica poteſt eſſe etiam in alia: Sed an tūc fieret communicatio idiomatum, vt objiciebatur vltimo, aliqui dicunt quòd fieret, quia ex hoc nulla imperfectio poneretur in Deo, cum totum ſit extra. Alij dicūt quòd non oporteret fieri, quia Deus in triduo vniebatur corpori mortuo, & tamen non dicebatur, Deus eſt corpus: Nec obſtat quòd bene dicitur verbum caro factum eſt, capiendo carnem pro natura humana, vt alibi patebit: Require vbi Aſſumptio. §. 21.

Secundo

Secundo Deus prædilexit genus Adam ſic aſſumendo, vt frueretur Deo.

§.4 VTRVM Deus poſſit aſſumere naturam rationalem Adæ ſic, ꝙ non frueretur Deo, Hic vna opinio dicit ꝙ non eſt poſſibile, vt Deus aſſumat naturam humanã, vel rationalem, & non fruatur Deo, quia ibi eſt obiectum beatitudinis perfectę præſens, & potentia diſpoſita, ergo neceſſario ſequitur fruitio: Item quia ſi hoc eſſet poſſibile, tunc talis natura poſſet peccare, & demereri, & per cõſequens damnari: & ſic homo aſſumptus a Deo hypoſtatice poſſet damnari, atq; Deus poſſet peccare ſecũdum conſequentiam per communicationem idiomatum: Denique idem ſuppoſitum eſſet fruens vt diuinum, & non fruens quo ad aſſumptam naturam, & ſic contradictoria eſſent in eodem ſuppoſito &c. Sed in oppoſitum eſt, quia Deus poteſt aſſumere naturam irrationalem, vt in præcedentibus dictum eſt, tamen illa non frueretur Deo, ergo &c. Sed hæc opinio non placet Scotiſtis. Et ad primum argumentum cum dicitur ꝙ obiectum eſt præſens, & potentia diſpoſita, ergo neceſſario ſequitur fruitio: Dicendum cum Scoto. e. diſtin. 2. lib. 3. q. 2. ꝙ hæc ratio non valet, quia in propoſito obiectum non neceſſario cauſat, & voluntas non eſt potentia naturalis, ſed libera, ergo non ſequitur. Ad ſecundũ dicit idem ꝙ natura illa ſic aſſumpta quãuis non frueretur, tamen non peccaret, qa eſſet confirmata in gratia, ſicut beata Maria fuit confirmata in gratia, & ideo nunquàm peccauit. Aliter etiam poteſt dici, ꝙ ſicut Deus eſt per communem illapſum in rebus deformatis per peccatum, & tamen ipſe in nullo deformatur, ſic Deus per iſtum illapſum ſpecialem eſſet in natura deformata: & tamen nulla eſſet deformatio in Deo, ſicut & Deus aſſumpſit immortalis, naturam mortalem, ſed prima ſolutio eſt melior. Ad tertium dicit, ꝙ contradictoria poſſunt eſſe in eodem ſuppoſito non ſecundum idem, ſed ſecundum diuerſas naturas, & ſic eſſet in propoſito, qa diceretur fruens ſecundum diuinam, & non fruens ſecundum aſſumptam naturã. Alia ergo eſt opinio, quam teneo cum Scotiſtis, ꝙ Deus de potentia abſoluta potuiſſet aſſumere naturã rõnalẽ. ſic, ꝙ nõ frueretur Deo. Rõ qa prius põt ſeparari a poſteriori, ſed eſſe eſt prius quã operari, ergo põt eſſe ſeparari ab operatione, & quia aſſumptio, eſt ad eſſe & fruitio eſt operatio, ergo põt eſſe aſſumptio, & non ſequi fruitio. Itẽ aſſumptio & fruitio ſunt actiones realiter differentes, quæ nõ ſunt ad inuicem connexæ eſſentialiter, ergo poſſunt ſeparari per Dei potẽtiam immenſam, vt patet in beatis qui fruuntur Deo, & tamẽ nõ aſſumuntur ad vnitatem hypoſtaticã, ideo poſſunt ſeparari, ergo &c. Item ſi ex vi vnionis neceſſario ſequeretur fruitio, cum terminus vnionis ſit perſona, ſequitur ꝙ immediatus terminus fruitionis ſit perſona, quod falſum eſt, & patet in beatis, vt dictum eſt. Ad quæſitum ergo claret magna Dei charitas, qua voluit congruentius, & liberaliter aſſumere naturam gñis Adæ ad fruitionẽ, cũ potuiſſet aliter aſſumpſiſſe: ergo Deo laus & gratiarum actio.

Voluntas non eſt naturaliter potentia, ſed libera.

Tertio Deus prędilexit genus Adam, non aliunde quàm de ipſo Adam peccatore humanando.

VTRVM Deus potuit humanari aliũde quàm de genere Adæ peccato obligantis genus humanum: Reſpondetur ſecundum Scotorel ſuper 3. lib. di. 12 q. 2. atque Guil. e. di. per concluſiones. Prima concluſio, ꝙ Deus potuit aliunde aſſumere hominem quàm de progenie Adę peccatoris. Et hæc concluſio claret per Magiſtrum in li. 3. diſt. 12. & Auguſtinum. 13. de trini. qui ſic ait: Poterat Deus aliunde ſuſcipere in quo eſſet mediator Dei, & hominum quã de genere illius Adę, qui peccato ſuo obligauit genus humanũ, ſicuti ipſum. ſ. Adã, quem primo creauit, non de genere alicuius creauit: Poterat ergo Deus vel ſic, vel alio quo vellet modo creare vnum alium, quo vinceretur victor prioris: Potuit ergo & aliam animam & aliam carnem ſumere, & carnem vtique aliunde quàm de genere Adæ: Hæc Magiſter cum Auguſtino ſuprà. Et ſic patet Secunda concluſio ꝙ congruentius fuit vt Deus aſſumeret hominem de genere ſeu progenie Adæ. Probatur Primo ſecundũ Guliel. e. li. 3. di. 12. quia ſi homo ſtetiſſet nulli eſſet obnoxius ſalutis, vel debitor niſi Deo, ſed per Chriſtum §.5

Auguſt.

ſtum in priſtinã libertatem homo reuocatus eſt maxime in gloria, ergo decuit vt eiuſdem generis cum alijs hominibus eſſet Chriſtus, alioquin ex reparatione, vel redemptione fuiſſet homo obnoxius, vel debitor alteri quàm Deo, quia illi naturæ aſſumptæ a filio Dei, & illum teneretur re diligere tanquam ſalutis auctorem, & diuinum honorem adorationis illi exhibere, quod eſſet cõtra Dei honorem & amorem &c. Vnde non decuit de alio Adam, vel homine primo creando naturam aſſumere prædicta ratione, nec de Angelica natura, quia ſic homo Angelis in beatitudine æquiparari non poſſet, & ita nec decuit aliunde quàm de genere Adæ creari, qui peccauit, vt charitas ad nos clareret. Secundo probatur, quia Chriſtus debuit eſſe mediator Dei, & hominum ſcilicet peccatorum ab Adam progenitorum, ſed medium participare debet vtrumque extremorum, ex. 5. Phyſicorum, ergo Chriſtus debuit eſſe Deus, & homo ex Adã peccatore progenitus in ſimilitudinem carnis peccati, tamen ſine peccato ex virgine naſcẽdo. Tertio probatur ex parte Dei, quia congruebat, vt Dei iuſticia in incarnatione reluceret ꝑ hoc, ꝙ eiuſdem ſpeciei homo qui peccauit ſatisfaceret: Vnde Magiſter cum Auguſtino, vbi ſupra, dicit: Poterat Deus creare vnum alium hominem quo vinceretur victor prioris, ſed melius iudicauit, de ipſo, quod victum fuerat, genere, aſſumere hominem per quem hominis vinceret inimicum, ſcilicet pro clara iuſtitia: Congruebat etiam vt reluceret Dei miſericordia in hoc, ꝙ illi naturæ Deus vniatur, quæ in Adam peccauerat, ſapientia quoque, quæ ordinauerat ex vno homine totum genus hominum curandum, & hoc eſt quod Hebrę. 2. apoſtolus dicit: Qui ſanctificatur, & qui ſantificat ex vno omnes; Deniq; congruebat ſic manifeſtari diuinam charitatẽ, quæ vt Bern. dicit tam mira eſt, ꝙ non minus diligit Deus pœnitentem poſt peccatum, quam innocentem, cæteris. ſ. paribus: & hoc relucet in eo ꝙ illam naturam Deus aſſumpſit, quæ Deum in Adam contempſerat, & poſt peccatum ſcilicet pœnitentiam agebat, vel acturus præuidebatur ad Chriſti fidem ſe conuertendo: Sed poſſet quis obijcere, quòd non decebat Chriſtum Dei filium propter ſuam puritatem, & nobilitatem vnire ſibi peccato infectam naturam Adæ, Tam quia dedecus parentum redundat in filios, vt dicitur Eccleſiaſt. 3. & ita peccatum Adæ in Chriſtum. Tum denique anima Chriſti eſt nobiliſſima, ergo debuit habere corpus nobiliſſimum. Tertia ergo concluſio ad prædicta ponitur, quòd Dei filius vniendo ſibi naturam Adæ peccatricem nullum dedecus culpæ vel ignominiæ contraxit. Tum quia ex virgine ſine carnis concupiſcentia incarnatus eſt. Tum quia conceptum eius ſpiritus ſanctus præuenit diuina virtute, vt nec originale peccatum ex Adam contrahere poſſet: Ac ſecundum docto. noſtros, etiam ipſam virginem matrem in conceptione ſua ſingulari gratia Chriſti præſeruatam ab originali peccato eſſe voluit, ne dedecus redundaret in Chriſtum. Tum denique quia, vt Leo Papa in ſermo. circunciſionis dicit: Dei filius, noſtra ſuſcipiens, propria non amiſit, nec vllum detrimentum omnipotentiæ ſubiit, nec Dei formam, forma ſerui violauit, nec quod erat deſiit, tamen nos in ſuam gloriam tranſtulit ex maxima charitate, qua nos dilexit: Sicut rex in ſponſam accipiendo aliquam de infimo genere ex charitate, &c. Ad præmiſſa autem obiecta, & ad primum, quòd decus parentum redundat in filios, dicendum ſecundum Guil. quòd verum eſt, quo ad filios videlicet naturaliter ex parentibus propagatos, & maxime ſi ſint imitatores parentum in peccatis, quæ non ſunt in Chriſto. Ad aliud dicendum, quòd Chriſtus habuit corpus nobiliſſimum conueniens ſtatuit, non tamen repugnat quin ex maſſa Adæ ſumptum fuerit: Sed & in hoc commendatur Dei ſapientia, qua ex immunda maſſa mundiſſimam carnem ſumpſit.

Bernard. Non minus diligit Deus pœnitentem poſt peccatũ, quam innocentẽ, cæteris. ſ. paribus.

Quarto, Deus dilexit genus Adam, ex eo vnicam ſingularem humanitatem ſibi vniendo.

QVARE congruit vnicam ſingularem humanitatem ex Adam genere Deo vniri, cum omnes homines liberatione indigeant? Et quia videtur maioris charita- §. 6

tis

tis fuiſſe ſi omnes ſuſcepiſſet, nunc autem ſolum in vnica perſona Chriſti hęc vnio facta eſt: Vnde Damaſce. dicit: Natura humana in atomo eſt a verbo Dei aſſumpta. Item pluries Chriſtus venit in mentem hominis, ergo ſępius debuit venire in carnem; Reſpondetur ſecundum doct. præſertim Guil. in 3. diſtinct. 2. quòd licet omnes homines liberatione indigeant, tamen ſufficere vnicã naturã ſingulis, cuius merito omnes liberarentur, & ſaluarentur, ſicuti vnius membri cauterio totum corpus redditur validum, & vnica medicina, quando ſufficeret morbo, ſuperfluit alia: Chriſtus autem ſecũdum naturam aſſumptam fuit medicina filiorum Adę omnibus ſufficiens; non congruebat ergo plures homines aſſumere: nam Deus, ſicut natura etiam, non deficit in neceſſariis, nec abundat in ſuperfluis, ex 2. libro de anima. Maxime intelligendo, quo ad proſecutionem finis vltimati. Denique nec oportet, q̃ ſicut filius Dei pluries venit in mentem, ſic ſæpius veniat in carnem, vt oſtendat ampliorem charitatem, nam venire in mentem ſæpius, bene pertinet ad inflammandam charitatem per frequentem mentis illuſtrationem ex Chriſti aduentu per gratiam, ſed veniſſe in carnem pro mundi totius liberatione facienda ſufficit ſemel: Vnde ex 1. Phyſic. & 8. Topic. Peccatum eſſet fieri per plura, quæ æque bene poſſunt fieri per pauciora, ergo non debuit pluries incarnari, quin potius ſemel & vnicam ſingularem naturam Adę aſſumi a Dei filio pluribus rationibus decuit.

Damaſc.

Primo ratione vnigenituræ Chriſti, vt vnigenitus Dei patris filius fieret vnigenitus virginis matris, non pluri genitus &c.

Secundo ratione mediationis generis humani, quia Chriſtus eſt inter Deum & nos mediator, ſed mediator vnus eſt. Gala. 3.

Tertio ratione exaltationis ſuper omnem creaturam, quod vni congruit: ex 5. Topic. Quod per ſuperabundantiam dicitur vni ſoli conuenit.

Quarto ratione monſtrandæ vnionis, pacis, & dilectionis, quã rationem aliunde addo: Quia congruit, vt ſicut vnus eſt Deus, & vna fides Chriſti, & vnum baptiſma, & per conſequens vna eccleſia, ita decuit vnum eſſe caput Chriſtum, quem omnes alij adorent, credant, & confiteantur, & diligant, & eius amore ſeſe mutuæ pacis, & dilectionis vniant inſeparabiliter vnitate eccleſiæ: Ecce ergo patet charitas Chriſti. An autem iſta ſit concedenda: Deus aſſumpſit hominem æque ſicut dicere, quòd aſſumpſit humanitatẽ: Dicit Guil. diſtin. 5. quòd humanitas ſignificat in abſtracto diſtinctionem aſſumentis ad aſſumptum requiſitam, ergo conceditur q̃ aſſumpſit humanitatem, ſed non hominem in concreto, quia non dicit primo diſtinctionem aſſumentis ad aſſumptum, ergo non conceditur, ne videatur perſonam aſſumpſiſſe. Ad hoc vbi aſſumptio §. 22.

SED quare Chriſtus non aſſumpſit ipſummet Adam, ſed voluit eſſe ſecundus Adam? Reſpondetur ſecundum Guil. lib. 3. diſtin. 12. cum Bonauen. ea. diſt. artic. 1. quæſtio. 2. quòd non debuit Chriſtus eſſe Adam primus. §. 7

Bonau.

Primo ex parte Dei, ne Deus diceretur peccator, quia vbi duæ naturæ ſunt in eodem ſuppoſito, ibi eſt cõmunicatio idiomatum, id eſt proprietatum, ſed ſic fuiſſet in Adam, ſequeretur ergo q̃ cum Adam eſſet peccator, iſta eſſet vera, Deus eſt peccator, quod eſt abſurdum.

Vbi ſunt duæ naturæ in eodem ſuppoſito, ibi eſt cõicatio idiomatum.

Secundo ex parte Chriſti, quia Deus decreuerat per Adam multiplicare genus humanum, & Chriſtum fore perpetuo virginem, ſi ergo Chriſtus fuiſſet Adã debuiſſet generare, & ſic non fuiſſet virgo.

Tertio ex parte Adæ, quia ſi Adam eleuatus fuiſſet ad Dei vnionem, nimium reportaſſet commodum ex culpa, & ita talis peccator ab omnibus creaturis adorari debuiſſet, ſicut Deus & homo.

Quarto ex parte generis humani ſecundum Anſel. quia pro toto genere humano ſatisfacere debebat, qui ſcilicet nullius eſſet debitor, ſed innocens. Tum quia peccator non poteſt peccatores iuſtificare. Tum quia qui debet omnes peccatores iudicare, non debet ipſe eſſe peccator, alioquin peccator alios iudicando ſeipſum damnaret. Roman. 2. Tum denique

Anſel.

quia

quia gratioſior eſt Deo patri pro debito noſtro paſſio innocentis Chriſti, quam Adæ peccatoris, ergo Chriſtus non debuit eſſe Adam peccator. Si obijcitur, quia quando Spiritus ſanctus mundat animam per gratiam, tūc ipſemet Spiritus ſanctus in propria perſona deſcendit in animam peccatricem ad mundandum eam, ergo a ſimili ſequitur, quòd ex quo Chriſtus Dei filius mundabat peccatum Adæ, ergo bene decuit aſſumere ipſum Adam. Dicendum, inquit Guil. quòd non eſt ſimile, quia in prima, ſcilicet quando Spiritus ſanctus mundat animam, non fit vnio hypoſtatica, nec idiomatum communicatio, ſicut fieri debuiſſet in vnione Chriſti, vnde & per Chriſtum quaſi tantum humanæ arboris radix peccati Adę ſufficienter curatus eſt, & punitus in hoc mundo, & in limbo patrum: Ecce itaque patet charitas Dei in Chriſto ad nos.

§.8 ITEM difficultas eſt cur Chriſtus cū ſit medicina Adam, & filiorum eius, voluit eſſe eiuſdem naturæ cum Adam, & no biſcum, cum tamen medicina & morbus ſiue etiam corpus quod ſanat ſint, & debeant eſſe alterius naturæ &c? Reſpondetur ſecūdū ea, quę Guill. ſupra; & Scoto rellus ea. diſtinct. 2. quæſt. 2. quòd medicina & morbus, ſiue corpus quod ſanatur ſunt alterius naturæ non ſimpliciter, ſed quantum ad efficaciam & virtutem, ſcilicet ſanatiuam, & ita medicina bene eſt alterius conditionis a corpore, & ſuo modo Chriſtus a peccato omni puriſſimus, eſt alterius conditionis a nobis infectis, ac ab Adam peccatore, non tamen oportet, quòd alterius ſit naturæ ſimpliciter, imo quandoque medicina corporis eſt eiuſdem naturæ cum corpore quod ſanat, puta quando morſus ſcorpionis medetur impoſito percuſſuræ crudo ſcorpione trito, vt dicunt phyſici, vel etiam quando dentes hominis dolentes curantur appoſito dente hominis mortui, vt dicunt. Vel dato quòd medicina corporis ſit alterius naturæ a corpore, tamen non tenet ſimilitudo de Chriſto, quia illa eſt naturalis, ſed iſta ſcilicet medicina Chriſti eſt voluntaria, & charitatis gratuitæ, ergo &c.

§.9 QVOMODO autem Chriſtus ſit medicina filiorum Adam: Nota ſecundum ea. Guil. quòd vt Papias dicit. Medicina dicta eſt a modo quaſi medicina, quia cum modo debet exhiberi: Quam Apollo apud græcos dicitur primus repperiſſe: Vnde Medicina ſpiritualis pariformiter ad corporalem eſt triplex, videlicet. Prima præſeruatiua à morbo, vt morbus, id eſt peccatum non veniat. Secunda eſt confortatiua, ſcilicet, Gratia confortans animam in ſanitate ſpirituali. Tertia curatiua, videlicet pœnitentia curans a peccatis, & hæc triplex medicina Chriſto appropriatur: Nam primo Chriſtus eſt medicina præſeruatiua, id eſt preſeruans ne cadamus in peccata. 1. Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, qui peccatum non fecit &c. Secundus eſt medicina curatiua: Auguſtinus de vera inno. Fuſus eſt ſanguis medici, & factus eſt medicamentum frenetici: Idem. Magnus per totum mundum iacebat ægrotus, ideo magnus venit medicus Chriſtus. Tertio Chriſtus eſt medicina confortatiua, ſcilicet in charitate & iuſtitia 1. Pet. 2. Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui iuſtitiæ viuamus, cuius liuore ſanati ſumus. Patet ergo mira charitas Chriſti ad nos, quia vt curaret nos, ex ipſo fecit medicinam &c.

Apollo Græcus prim' medicinæ inuentor.

Aug.

Vt curaret nos Chriſtus fecit de ſe ipſo medicinam.

Ad præmiſſa plurima vbi Incarnatio.
Adoptio: De hac vide vbi filius.
Adoratio: De hac habetur vbi Latria.

De Aduentus diuini pluralitate.

ADVENTVS Dei. Quod mira claret Dei charitas in ipſius aduentu ad nos.

Primo quidem in aduentus diuini pluralitate. Nam Quæſtio eſt.

QVOT modis Chriſtus Deus aduenit ad nos? Reſpondetur ex ſcripturis, quòd pluries, preſertim ſcilicet quatuor modis. §.1

Primo aduenit in carnem. Ioan. 1. In propria venit: Et verbum caro factum eſt.

Secundo aduenit in mentem. Ioan. 14. Siquis diligit me: Ad eum veniemus. ſ. tā pater, & ſpiritus ſanctus, quam Dei filius.

Ter-

Tertio aduenit ad hominis mortem. Mar. 13. Eſtote parati, quia qua hora non putatis filius hominis venturus eſt.

Quarto ad iudicium finale: Lucæ 21. Videbunt filium hominis venientem &c. Hinc eccleſia quatuor dominicis celebrat de aduentu, & vltima ſeptimana ſæpius incompleta, ad ſignificandum prędictum aduentum quadruplicem: & quòd quartus aduentus, ſcilicet ad iudicium erit ad uitam, quæ nunquam finem habebit.

Bernar. In his claret Dei charitas. Nota vt Ber. ſermo. de aduentu dicit. Aduentus primus, ſcilicet in carnem, eſt maximæ humilitatis ex charitate ad homines. Secundus ſcilicet in mentem eſt in homines deſiderabilis amoroſitatis. Tertius. ſ. ad mortem eſt contra homines. ſ. reprobos amariſſimæ formidabilitatis propter rationem reuidendam, ſed electis eſt aduentus conſolabilis charitatis propter vocationem in cęlum & traductionem. Quartus eſt ad iudicium, ſcilicet ſuper homines & quidem reprobis terribilis eſt, quia iuſtæ damnationis, electis autem æternæ præmiationis, & ita ſummæ charitatis.

§.3. SED quomodo Deus aduenire in mundum dicitur, cum vbique præſens ſit? Reſpondetur ſecundum Bernar. ſerm. de aduen. ac Nicol. de Lyra. ſuper Ioan. 1. & cōmuniter doct. quod dicitur venire in mundum Deus, non ſic quod prius ibi non fuerit, quia vbique ſemper præſens eſt per eſſentiam, & potentiam, ac præſentiam in omnibus. Sed per efficientiam nouam apparendo nouo modo ſecundum quem incipit eſſe alibi, vbi prius latebat, talem effectum nouum antea non faciendo: Exemplum. Sicut rex qui prius eſt in ciuitate aliqua per potentiam, & exiſtentiam occultam in ſuo caſtro, quando manifeſte venit perſonaliter ad ciuitatem ſedens in thronum ad concionandum, tunc dicitur illuc veniſſe. ſic Chriſtus rex in throno carnis aſſumptæ dicitur aduenîſſe, & ſimiliter in mente per gratiam, vbi prius ſic non erat, ideſt ſecundum talem effectum, ac ſimiliter in alijs, puta in throno iudicij, mortis & finalis.

Secundo charitas claret aduentu Dei in eius præordinata poſſibilitate: De quà hęc proſequendo.

QVAERITVR vtrum Deum aduenîſſe in carnem per vnionem cenſeatur poſſibile? Reſponſio certiſſima eſt per ſcripturam & fidem quod ſic, & etiam per rationem ſecūdum Scotor. diſt. 1. lib. 3. quæſt. 1. quia ut dicit Richar. de ſancto Victo. Deus plus poteſt facere quam homo, vel creatura poſſit dicere, vel intellitelligere, ſed angelica creatura dicit Luc. 1. Apud Deum non eſt impoſſibile omne verbum, & homo poteſt credere incarnationem, ergo &c. §.3.

Difficultas tamen eſt, quia Deus non eſt componibilis cum ſit actus puriſſimus & infinitus, nulla carens perfectione, omne autem componibile caret perfectione eius cum quo componitur, ergo Deus non eſt vnibilis alicui, ſicut nec componibilis. Reſpondetur ſecundum Scotor. ꝙ bene conceditur actum primum, i. Deum non eſſe componibilem eo modo quo pars componitur cum toto, vel vnitur, quia ſic caret aliqua perfectione, ſed eſt vnibilis: Vnde notandum ſecundum Guil. e. diſtinct. 1. ac Lyram ſuper Ioan 1. concord. Rich. ac Bonauen. ea. diſt. 1. lib. 3. quod differunt compoſitio, mixtio, & quæuis huiuſmodi mutatio ab vnione, nam compoſitio exigit vtrunque componentium eſſe finitum, & in potentia ad conſtituendum tertium aliquod compoſitum ſcilicet, vt patet in compoſito ex materia & forma: Hoc autem non requirit vnio: Scut patet in propoſitio, quia diuina natura, quæ eſt infinita, nec poteſt eſſe in ea potentia cum ſi actus puriſſimus & tamen vnita eſt humanæ naturæ finitæ ſine compoſitione veriſſima vnione: Vnde Euthices errauit dicens, quod ex verbo & carne facta eſt vna natura, ſicut & vna perſona, quod eſt impoſſibile. Rurſus mixtio fit ex pluribus actu exiſtentibus, aliquod vnum reſultans ex illis, ſic quod tale mixtum non eſt aliquid illorum, ex quibus eſt, nec illa manent formaliter in ipſo mixto, ſicut patet in mixtione elementorum in corpore mixto, quia mixtū non eſt aliquod elementorum, nec ipſa ſimul ſumpta formaliter manentia, eo ꝙ tunc mixtum non eſſet aliquid vnum?

ſed plura, & ita per mixtionem non poſſibile fuit vnionem fieri Dei, & humanæ naturæ, quia ſequeretur ſic, quòd Chriſtus nec eſſet Deus, nec homo contra ſcripturam veteris ac noui teſtamenti, denique nec quæcunque mutatio potuit fieri in Deo, vt infra. § 7. patebit, ſed ad vnionem ſufficit, quod independens terminet dependentiam alterius ad ipſum, ſicut eſt in propoſito, vt dicit Scotor. ſupra. Quia enim ſuppoſitũ diuinum eſt infinitæ ſubſiſtentiæ, & independens, humanæ naturę autem dependentia eſt nata habere perſonam pro termino, & non naturam, ergo perſona diuina independens poteſt naturam humanam in ſeipſo ſuſtentare, vel ſubſtantificare, ac terminare eius dependentiam ad ipſam. Et hæc eſt incarnatio diuina, patet infra. § 11. clarius: Et hæc fecit Deus ex charitate.

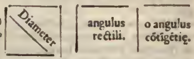
§. 4 SED quali relatione refertur Deus ad humanitatem tali aduentu, cum in Deo non poſſit cadere accidens 12. Metaphy. & per conſequens Deus non poteſt referri relatione ad extra? Reſpondetur ſecundum doct. ſubti. lib. 3. diſt. 1. quæſt. 1. ar. 1. & cum eo Guil. ꝙ ſi cõſideramus ex parte Dei, ſic ſolum eſt relatio rationis, eo quod Deus non poteſt referri relatione ad extra reali &c ſed ex parte naturę aſſumptę conſiderando eſt relatio realis: Eſt. n. proprie relatio extrinſecus aduenlens Deo: Ex iſta itaq; parte. ſ. naturę aſſumptæ tres ſunt vniones. Prima animæ ad Deum. Secunda corporis. Tertia coniuncti. ſ. humanitatis: Et qđ diſtinguãtur iſtæ vniones patet, quia fundamenta earũ diſtincta ſunt. vnde ſcđm Guil. iſta relatio nõ debet dici proprie relatio dependentis ad cauſam effectiuam, quia ſequeretur ex hoc quòd omnis creatura eſſet verbo vnita cum dependeat a Deo, vt a cauſa, ſed potius debet dici quod eſt relatio ſubſtantificati ad ſubſtantificans: Sicut exemplum aliqualiter habemus in ſubiecto reſpectu accidentis: Nam accidens habet comparari ad ſubiectum, vno modo per modum informantis, & hoc eſt imperfectionis tam in ſe quàm in ſubiecto, alio modo per modum ſubſtantificati in ſubiecto ſubſtantificante, & hoc eſt perfectionis in ſubiecto. Relinquatur ergo primum quod eſt imperfectionis,

In Deo nõ cadit accidens.

& attribuatur Deo. Secundũ quod eſt perfectionis, ad idem infra §. 10. & ſeq. Vnde patet Dei charitas ex qua voluit ſibi humanam naturam ſic vnire, vt homo reamaret Deum.

AN huius aduentus vnioni repugnet improportionabilitas: Arguitur nempe, quia omne vnibile reliquo vnibili aliqua proportione comparatur, ſed Deus eſt infinitus, & humana natura eſt finita, finiti autem ad infinitum proportio nulla, 8. Phyſic. ergo non poſſunt vniri. Reſpondetur colligendo ſcđm Guil. & Sco. ac Rich. de medi. vil. eod. 3 li. di. 1. art. 1. q. 1. & Bonau. ꝙ proportio eſt duplex. Vna dicitur cõmenſurationis, quæ eſt certa commenſuratio ſcđm quantitatem vnius rei ad aliã, & ſic habet eſſe inter finita, qñq; determinata proportio, ſicut bicubitus in reſpectu ad cubitum continet duplum, & qñq; indeterminata, ſicut dicitur apud geometricos, ꝙ inter diametrum, & coſtam, ſ. quadranguli non eſt proportio, nec inter angulum rectilineum, & angulum contingentiæ eſt proportio, patet in figuris.

Bonauen.

Iſto modo de proportione loquendo bene conceditur, ꝙ finiti ad infinitum non poteſt eſſe vlla proportio, determinata & rationalis. ſ. vt dictat commentator ſuper ſupradicta autoritate Phyſi. ſed ad vnibilia non requiritur talis proportio quãtitatis, quia dato ꝙ mare eſſet infinitum, adhuc poſſet in eo ſpongia immergi, & vniri ſicut nunc, vel metreta, non obſtante quod eſſet improportionabilitas.

Alia dicitur proportio ordinis, quæ eſt vnius rei ad aliam conuenientia, vel habitudo ſecundum ordinem: Et hæc ſufficit ad vnibilia. Sic aũt finiti ad infinitum proportio eſſe bene conceditur, ſicut in propoſito inter Deũ creatorẽ infinitũ, & creaturã finitã, quia rationalis creatura habet proportionem ordinis ad Deum, cum ſit ad imaginem & ſimilitudinem Dei facta, eorum. n. quæ habent ſimilitudinẽ facilis eſt vnio, ſecundũ ordinẽ, ergo natura humana

mana apta nata eſt vniri Deo immediate, licet inter eos non ſit proportio commenſurationis, nec aliquo modo virtus diuina ad corpus humanum, vel naturam
Damaſ. finitur: Sed vt Damaſcenus dicit: Id quod erat increabile, & infinitum manet increabile & infinitum. Et quod erat creabile, & finitum manſit finitum & creabile.

Si dicatur potentia creaturæ non poteſt extendi, quantum extenditur potentia Dei. Rñdetur ſecundum Tho. e. diſt. 1. lib. 3 quod hoc non requiritur ad talem vnionem, ſed ſufficit quòd ſit talis proportio quodammodo ſimilis proportioni, quæ eſt inter materiam & formam: Nam materia ſe habet in ordine, vt perficiatur per formã ſecundũ quãdam proportionabilitatem ſolam, licet non omnifariam, videlicet ꝙ ſicut forma poteſt dare eſſe, ita materia poteſt recipere idem eſſe, & hoc modo etiam mouens & motum, atq; agens & patiens dicuntur proportionabilia. Nec oportet ꝙ potentia paſſiua recipientis, ſ. materiæ, quæ ex ſe habet recipere formas quaſi in infinitum ſucceſſiue, ad potentiam formæ commenſuretur, quæ eam habet perficere. Denique potentia paſſiua materiæ non proportionatur commenſuratiue ad potentiã etiam agentis artificis, quia artifex poteſt per vnam artem in ligno inducere plures formas, vt arcæ, & ſedis; & figurã pulcram, quam tamen lignum ſi ſit nodoſum non recipere poteſt, vel non niſi vnam formarum recipit. Et ſic patet quòd ibi non eſt proportio commenſuratiua potentiarum, ſed ſolum ordinis ad aliquod eſſe recipiendum
Mira improportionabilitas diuinæ vnionis nobiſcum. per formam inducendam, ergo &c. Vnde exclamans præ admiratione tam improportionabilis diuinæ vnionis Hugo lib. de charitate dicit: O charitas tu vulnerasti impaſſibilem, æternum feciſti mortalem, & infinitum feciſti temporalem: Hæc omnia feciſti, vt corda noſtra penetrares.

§.6 VTRVM aduentus Dei diſtantis improportionabiliter a creatura ponat repugnantiam huius vnionis: Ratio huius quæſiti, quia plus diſtat Deus creator a creatura, quàm diſtent duo contraria, ſed contraria non poſſunt ſimul vniri, 4. Metaph. ergo nec Deus creaturæ. Maior patet, quia Deus & creatura ſunt primo diuerſa, aut ſolum in tranſcendentibus conueniunt, contraria vero ſub eodem genere ſunt, ſicut albedo, & nigredo ſub colore: Reſpõdetur ſecundum Guil. & Scotor. ſupra, ꝙ non eſt ſimile, quia contraria ad inuicem formaliter repugnant, nec habent conuenientiam ordinis, ideo vniri non poſſunt, ſed creator & creatura formaliter non ſic repugnant, imo habent conuenientiam ordinis, quæ eſt ratio vnibilitatis: Denique quia conuenientia in aliquo communi, vel diſconuenientia huiuſmodi nihil facit ad huiuſmodi vnionem vel obuiat, quia certum eſt quòd minus cõuenit anima (cum ſit ſpiritus) cum corpore, quam cõueniat corpus cum corpore, & tamen anima cum corpore vnitur, & facit vnum per ſe, ſed Sortes & Plato, vel corpus cum corpore non faciunt Auguſt.
vnum per ſe. Ad idem eſt etiam confirmatio, quia charitas eſt ad vniendum fortior quàm natura, quia vnit creatorem in infinitum diſtantem cum creatura, vt dicit Auguſtinus ſuper Ioan. ergo plus poteſt quam natura, quæ nec finita contraria poteſt vnire: Et quia ſic factum eſt in aduentu Chriſti, ergo quanto de maiori diſtantia Deus deſcendit ad nos, tanto plus eſt §.7
amabilis. Proinde Aug. & glo. d. Sola charitas Chriſtum incarnari fecit, etſi piget amare, pudeat non reamare.

SED quid de alijs repugnantijs aduentus huius diuinæ incarnationis. Quoniam, vt pro regula habetur ſecundum Anſel. Anſelm. In Deo quodlibet inconueniens quantumcunq; minimum eſt impoſſibile, ſed ex hac incarnatione ſequunt multa inconuenientia, per conſequens Deo impoſſibilia. Primo, quia ſi Deus homini vnitur, ſequitur quòd patitur, quia ſicut vnire vel incarnare eſt agere, ita vniri vel incarnari eſt pati, diuinitati autem repugnat pati, cum ſit actualiſſimus. Secundo quia Deus ſi vnitur, ſequitur ꝙ aliquid ſibi additur, & aliquid Deum de nouo denominaret. Tertio quia ſic ſequeretur, quòd Deus cum tali addito eſſet in potentia ad conſtituendum tertium, quæ ſunt inconuenientia. Reſpondetur plura alia tranſeundo, quòd ſicut dicunt Guil.

& Scoto.ea.diſtin. 1.ſequendo doct.ſubti. Ad primum obiectum eſt aduertendum, quoniam ſecundum modum grammaticalem vniri, vel incarnari licet ſit pati, nõ tamen ſecundum rem, ſed ſecundum vocis ſignificationem tantummodo, quia teſte Priſciano, quædam ſunt verba, quæ in voce actiua ſignificant paſſionem, quoniam habent ſenſum paſſiuum, vt intelligo, video, & econuerſo; quædam in voce paſſiua ſignificant actionem, vt eſt vniri, incarnari: Nam dato quod in nobis intellectio cauſetur penitus ab extrinſeco, vt a Deo, adhuc diceremur intelligere, & tamen tunc intelligere eſt quoddam pati ſolum, ex. 3. de anima: Item incarnare, & incarnari habent ſe ſicut amare & amari, ſed amari nõ eſt pati, ergo &c. Vnde doc. ſubti. dicit ꝙ incarnari non eſt paſſiuum correſpondens ei, quod eſt incarnare ſecundum rem, ſed vocaliter tantum, paſſiuum autem reale ſibi correſpondens eſt aſſumi; Dicendum ergo quod tam vnire quam vniri ex parte Dei actiue ſe habent, & ex parte aſſumptæ creaturæ ſe habent paſſiue. Iſta autem vnio in Chriſto effectiue eſt a tota trinitate, vt dicetur alibi.

Ad ſecundum inconueniens dicendum ſcd̃m Guil. ꝙ vnio & cõſimiles relationes non ſunt intrinſecus, ſed extrinſecus aduenientes, & ita denominare habent Deum extrinſece de nouo, vt patuit. §. 2. Talis quippe denominatio ſicut & vnio Dei cũ homine nullo modo derogabat bonitati, & perfectioni Dei, ſed potius dignitatem & nobilitatem manifeſtat, & bonitaté Dei ex charitate ſecũdum Rich. e. diſt. 1. ſicut Deo ab æterno bono non derogat eſſe in tempore cauſam rerum, vel creatorem, & conſeruatorem creatæ bonitatis, & quãuis creata bonitas improportionabiliter ſit inferior bonitate increata.

Bonauen. Ad tertium inconueniens ſecundum Richard. & Bonauenturam, quod Deus eſt ſuſtẽtans quidem omnem creaturam; vnitur quoque cuilibet creaturę intimè per influentiam generalem bonitatis ſuæ, ſed non ſuſtentat per vnionem hypoſtaticam, ideſt quæ in vnitate extat ſuppoſiti per ſe, niſi tantummodo naturam humanam ſibi vnitam in Chriſto: Et tali vnione Deus & homo non eſt in potentia ad conſtituendum tertiũ, quia ſic eſſet compoſitio, vel mixtio, vt dictum eſt. §. 3. Vnde diuina perſona non eſt vnita humanæ naturæ eo modo quo materia & forma vniuntur faciendo tertium, ſcilicet compoſitum, nec eo modo quo elementa vniuntur in mixto, nec eo modo quo nutrimentum vnitur nutrito, nec eo modo quo accidens vnitur ſubiecto, quia in prædictis modis fieret mutatio, vel poſſibilitas mutationis in vtroque extremorum, Deus vero eſt immutabilis: ſed iſta vnio in Chriſto facta eſt, ita quod in ſola humana natura mutatio fuit, cum de non exiſtente in actu facta fuit exiſtens actu in diuina perſona, vt natura in ſuppoſito, quia in eodem inſtanti humanitas in Chriſto fuit verbo Dei vnita, vt natura ſuppoſito: Natura enim humana Chriſti non eſt ſuppoſitum, quia in Chriſto nullum aliud eſt ſuppoſitum niſi perſona filij Dei, vt alibi dicemus: Sic ergo non ſequitur inconueniens, quin potius myſterium maximæ charitatis diuinæ clar ret in hoc, quòd talem modum vniendi præordinauit. Nullum ſuppoſitũ in Chriſto, niſi perſona filij Dei.

§. 8

VTRVM vnio naturarum in Chriſto veniente in carnem ſit ratione compræhenſibilis? Reſpondetur ſecundum Thomam 3. ſcrip. diſtinctio. 1. articu. 2. quod non eſt comprehenſibilis ratione demonſtratiua: Probatur, quia vt dicitur Hebræ. vndecimo. Fides eſt de non apparentibus, & maxime de illis, quæ ex mera Dei voluntate proueniunt, ſed huiuſmodi eſt incarnatio, quæ eſt articulus fidei, ergo ad incarnationem probandam ratio demonſtratiua haberi non poteſt: & quia nec in contrarium habetur, quoniam cum demonſtratio faciat ſcire, & ſit verorum certitudinaliter, ex primo poſteriorum, oportet quòd omne quod demonſtratur, verum ſit certitudinaliter, & eius contrarium falſum: Ideo de hoc certitudini fidei inhærendum eſt: Et ſufficiat defendere, quòd non eſt impoſſibile diuinam incarnationem eſſe factam: Vnde Chryſoſtomus in Homelia de Natiuitate Domini ait ſic: Scio (inquit) quòd verbum caro factum eſt, ſed quomodo factum eſt neſcio: Miramini: quia ego neſcio, Th[o] Chriſoſt.

cio, omnis creatura ignorat. Proinde valde amandus eſt Deus qui ex charitate pro noſtro merito augendo voluit huiuſmodi fidei myſteria eſſe nobis occulta, & ſola fide tenenda, quoniam, vt Gregorius dicit, Fides non habet meritum cui humana ratio præbet experimentum &c. Et quia nos ad talem fidem veritatis elegit ae vocauit, & etiam quia tam mirabili charitate nobis miſericordiſſime ſubuenit, ꝙ ſupra omnem rationem non niſi ab ipſo ſolo Deo liberali voluntate exhiberi potuit tam infinite diſtantium vnio vnitate perſonæ.

Gregor.

§.9 QVALITER ergo oſtenditur declaratiue, quod ſit poſſibile Deum per vnionem adueniſſe in incarnatione; Nota ſecundum Scotorellū, Guilielmum, alioſque doctores, libro 3. eadem diſtinctione prima, plures vias: Vna via eſt independentię diuinalis, & hæc oſtenditur medio Docto. ſubti. quæſtione prima, articulo ſecundo. Quia omne independens ſimpliciter, inquantum independens, poteſt terminare dependentiam alterius ad ipſum, quod natum eſt habere talem terminum, ſed ſic eſt in propoſito, vt tactum eſt. §. primo. Nam ſecundum eund. Docto. ſubti. Siquis diceret, quod diuinum ſolum verbum non potuit iſtam terminare vnionem, aut hoc ſibi repugnabat inquantum diuina perſona, aut inquantum hæc perſona diuina, Non primum, quia iſta terminatio non ponit compoſitionem, aut potētiam paſſiuam in terminante, id eſt in verbo diuino, quod dicitur incarnatum, non tamen paſſiuè, ſed actiuè, vt declaratum eſt. §. 5. Nec aliquam in Deo innuit imperfectionem. Item non etiam ſecundum, ſcilicet inquantum hæc perſona, quia cum æque ſit independens diuinum verbum ſicuti pater non magis ſibi repugnat poſſe terminare hanc vnionem quam patri, ex qua ratione clare innuitur, quòd ratio terminationis huius vnionis, eſt independentia.

Secunda via eſt ad idem ratione prioris & poſterioris. Quia certum eſt, quod prius poteſt eſſe abſque ſuo poſteriori, puta animal ſine homine, & huiuſmodi, ſingularitas naturæ eſt prior perſonalitate, vel ſuppoſito, ergo poteſt ſeparari ab eo, & per conſequens ab alio ſuppoſito ſuſtentari, & ſic fuit in incarnatione, quia natura humana fuit abſoluta a ſuppoſito proprio, et ſuppoſitata ſuppoſito diuino: Si obiicitur: Ex hac ratione ſequeretur quod natura ſpecifica cum ſit p rior natura ſingulari poſſet in re eſſe ſine ſingulari, quod eſt error Platonis: Reſpondetur, quod non eſt ſimile, quia ſingularitas eſt idem realiter, quod ipſa natura. & ideo nō pōt eſſe in re natura, niſi ſit ſingularis ſuppoſitum autem non eſt idem realiter, quod natura ſuppoſitata.

Singularitas eſt idē cum ipſa natura.

SED dubium occurrit ex his. Quid ergo addit ſuppoſitum, vel perſona ſupra naturam? Reſpondetur ſecundum Scotorellū, ſupra, quod aliqui dicunt, quod addit præcisè negationem dependentiæ & non aliquid poſitiuum, & hæc opinio bene poteſt teneri. Quia eſt triplex negatio dependentiæ. Vna actualis dependentiæ: Alia aptitudinis: Tertia potentialis; & omnes iſtæ reperiuntur in diuinis perſonis, quia nec actu dependent, nec apte natæ ſunt dependere, nec poſſunt dependere: Duæ autem primæ ſufficiunt in creaturis ad perſonalitatem, Et propter negationem dependentiæ actualis natura humana in Chriſto non eſt perſona, propter defectum autem ſecundæ dependentiæ anima ſeparata non eſt perſona. Alij dicunt quod ſuppoſitum nō dicit præciſe negationem dependentiæ, ſed cum hoc addidit aliquid poſitiuum, alias anima ſeparata eſſet perſona, cum non dependet, quod eſt contra plurimos; Teneatur quod placet, quia vtrunque poteſt teneri, cum prima opinio excludit animam ſeparatam. §.10

Si quæratur ergo: Quid facit iſta vnio. Dicendum cum Guilliel. ſupra, quòd iſta vnione natura humana, quæ ſuppoſitaretur ſuppoſito proprio, ſuppoſitatur diuino ſuppoſito, quia actu dependet a diuino verbo, & hac dependentia non dependeret ſi in proprio eſſet ſuppoſito, ſed haberet proprium eſſe perſonale, ſcilicet humanum.

Tertia via declarans poſſibilitatem incarnationis eſt eminentiæ perfectionis, quia ſecundum regulam Diony. Quicquid eſt

eſt perfectionis in creaturis debet eminentius Deo attribui amota omni imperfectione, ſed ſuſtentare naturam in ſubſtantia eſt perfectionis, informari autem accidente eſt imperfectionis, ergo amoto hoc ſecundo, primum poteſt manere in Deo, & ita poteſt ſuſtentare humanam naturā ſine informatione, vel imperfectione, certum enim eſt, quia ſuppoſitum diuinum eſt infinitæ ſubſtantiæ, & potētiæ, ergo poteſt naturam humanam in ſeipſo ſuſtentare. Confirmatur, quia quod non repugnat naturæ diuinæ perfectioni, nec perſonę diuinæ, poteſt poni in ea, ſed ſic eſt in propoſito, ergo &c. patet.

§.11 QVID namq; eſt diuinam perſonā vniri humanæ naturæ: Rich. li. 3.e.diſt.1. dicit, quòd nihil aliud eſt quam diuinam perſonam, ſcilicet verbi, quæ ab æterno fuit hypoſtaſis, ideſt ſuppoſitum reſpectu diuinæ naturæ, iam in tempore eſſe hypoſtaſim humanæ naturæ, vnde natura humana eſt Deo vnita tanquam natura ſuppoſito non in eſſe per eam cōſtituto, ſicut ſuppoſitum creatum conſtituitur in eſſe per ſuam naturam, ſed ſuppoſito conſtituto in eſſe per aliam naturam, ſcilicet diuinam, quia perſona filij Dei non conſtituitur in eſſe per naturam humanam, cuius eſt ſuppoſitum ex tempore, ſed per diuinam cuius eſt ſuppoſitum ab æterno: Itaque vt dicit Scotorel. ſupra. Incarnatio nihil aliud eſt, niſi terminatio dependentiæ naturæ humanæ ad ſuppoſitum diuinum, & ſic non ponit limitationem, vel cōpoſitionem, vel imperfectionem. Sicut enim non derogat Deo eſſe in creatura per eſſentiam, præſentiam, & potentiam, nec propterea Deus dependet a creatura, ſed econuerſo, nec mutatur creando, & non derogat vnire ſibi hominem per gratiam, & gloriam, ſed maximæ charitatis eſt beneficium: Sic in propoſito, ergo tenemur reamare. Tertio principaliter claret charitas Dei in aduentu Chriſti ex ſuppoſitione naturæ humanę.

§.12 QVALITER perſona filij Dei potuit ſuppoſitare humanā naturā? Reſpondetur ſecundum Rich. lib. 3. diſt. 1. arti. 1. prænotando: quòd nulla creata ſubſtantia poteſt in ſeipſa exiſtere, niſi præſuppoſita influentia cauſæ primæ, a qua omnis creatura dependet tanquā a cauſa creante, conſeruante, & ſuſtentante, & quia hæc influentia cauſæ primæ, ideſt Dei eſt voluntaria ex bonitate, & charitate ſua qua diligit omnia quæ fecit. Sap. 11. Ideoque ſicut vult poteſt adeſſe ad hoc, vt ſubſtantia maneat quidem, ſed non operetur, ſicuti fecit quando ignis ardens in fornace babylonis non combuſſit tres pueros: Ita etiam poteſt adeſſe ad hoc vt exiſtat, non quidem in ſeipſa, ſed in alio: Dico ergo (inquit) quòd adeſt ſic naturæ humanæ in Chriſto, quòd nunquam innixa eſt in exiſtendo in ſeipſa, ſed Deus per ſuam omnipotentiam dedit exiſtere in perſona filij Dei, vt in ſuppoſito, Ideoque non eſt niſi vnum ſuppoſitum in Chriſto: Hæc Rich. Ad hæc exempla plura manuducentia ponuntur: ad intelligendum huiuſmodi vnionem, licet minus ſufficientia & in pluribus diſſimilia. Quia vt Hilarius dicit: Comparatio, inquit, terrenorum ad Deum nulla eſt nec exemplum ſufficiens rebus diuinis ratio humana præſtabit. Vnum & præcipuum exemplum ſecundum Bonauen. ſuper lib. 3. diſt. 6. clarius. Et concord. Rich. & Thom. Quando ramus vnius arboris infertur in ſtipitem alterius, tunc vtraque arbor ſeruat propriam naturam, & tamen vna arbor ſubſtantificatur in ſtipite alterius, ita quod vnus eſt ſtipes vtriuſque, & ſic ibi vnus ramus qui erat per naturam, fit ramus alterius per inſertionem, atque excellentioris prædominatio trahit inferiorem ad ſuam naturam, ſuo modo diuina perſona facta eſt per vnionem in humana natura, ſic quod vtraque ſeruat propriam naturam in vnitate perſonæ, & quia non eſt mutua dependentia, ideo non eſt tertiæ naturæ conſtitutio, ſed quoniam eſt ibi alterius, ideſt diuinæ prædominatio excellentiſſima, oportet ergo quod diuina natura trahat inferiorem, ideſt humanam ad vnitatem: Quia vero trahere non poteſt ſine tranſmutatione, & conuerſione ad vnitatem naturæ, neceſſe ergo eſt, ſcilicet eam trahat ad vnitatem perſonæ, vt vna & eadem hypoſtaſis ſit diuinæ naturæ & humanæ: Et ita humana natura ſubſtantificatur ſuppoſitata in diuina natura &c.

Hilar.

Bonau.
Thom.

Aliud

Aliud exemplum de vnione ſuppoſiti creati cum ſua natura, puta Petri cum humanitate; ſicut enim natura, ſcilicet humanitas ſuſtentatur, vel ſubſtantificatur reali exiſtentia in ſuo ſuppoſito, ſcilicet in Petro, ſic humana natura incomparabiliter excellentius ſuſtentatur Dei filio: Et quia hęc fecit Deus ex immenſa charitate ad hominem, ergo eſt multum a nobis reamandus: Quare nanq; tantam charitatem Deus nobis exhibuerit, audi Bernar. in ſermone dicentem ſic. Videns, inquit, Deus homines effectos omnino carnales, tantam eis dulcedinem, ſcilicet charitatis in carne aſſumpta exhibuit, vt merito duriſſimi cordis ſit, ſi quiſquis eum toto affectu non diligit.

Bernar.

Quarto charitas Dei in aduentu claret ex temporalitate.

Quæſtiones ergo ſunt ſecundum quadruplex tempus, ſcilicet Innocentiæ, Culpæ, Gratię, & Iuſtitiæ &c.

13 VTRVM conueniens fuit Dei filium aduenisse tempore innocētiæ a principio mundi, ideſt ante peccatum hominis? Reſpondetur ſecundum Rayne. per concluſionem, quod ſtatim a principio mundi non tam congruebat filium Dei ante peccatum incarnari: Ratio quia Matth. 9. Non eſt opus valentibus medico, ſed male habentibus, non enim veni, inquit, vocare iuſtos ad pęnitentiam, ſed peccatores: Cum ergo Chriſti incarnatio ſit medicina contra peccatum, vt homo liberetur a peccato, ergo non debuit dari antea.

Chriſti incarnatio eſt medicina contra peccatũ.

Si obijcitur, quia incarnatio proceſſit ex immenſa Dei charitate: Ephe. 2. Propter nimiam charitatem qua dilexit nos Deus, cum eſſemus mortui viuificauit nos in Chriſto, ſed amor charitatis ſicut cauſat donum, ita etiam celeritatem doni, ergo a principio debuit Chriſtus ex charitate aduenire, vt ſubueniret amico, ideſt homini &c. Reſpondetur ſecundum e. Ray. ꝙ amor diſcretioni debuit adiunctus eſſe, & ſic diſcretio charitatis donũ nõ debuit accelerare antequã expediret ei cui daret: Non aũt expediebat humano generi accipere hoc donum tũc. Tum vt experimento prius diſceret quantũ eo indigeret, & per cõſequẽs charius acceptum haberet: Tum quia ſi a principio mũdi in ſtatu innocentiæ Chriſtus fuiſſet incarnatus, putaſſet hõ ꝙ hoc donũ ex natura, & non ex mera gratia ſibi eſſet collatũ, & ſic nõ tã magnipenderet, nec tã feruẽter Deum reamaret ergo optime dilatum eſt hoc donũ ꝓ charitate inflãmanda. Per hæc autẽ dicta non intẽdo cõtra opinionẽ Doc. ſubti. ſentire, quæ dicit, ꝙ ẽt ſi homo perſtitiſſet in ſtatu innocẽtiæ, Deus ex charitate incarnatus fuiſſet, quia ibi nõ dicit ꝙ a principio mundi fuiſſet Deus incarnatus, ſed abſolute loquitur pro aliquando, ſed hoc loquitur pro principio mundi vel temporis, ꝙ tunc, ſcilicet non tam congruebat Deum incarnari, ſicut poſtea tractu temporis.

VTRVM poſt peccatum immediate ſ.14
iam tpe culpæ commiſſæ debuit Chriſtus aduenisse? Rñdetur per concluſionẽ ꝙ nõ ꝓbatur ſecundũ Tho. 3. ſcri. di. 1. & 3. par. q. 1. ac Ray. in ſum. Primo, vt peccatũ hoĩs innoteſceret, & ſic hõ cognoſceret ſe indigere liberatore, & ita ẽt humiliaretur cũ ex ſuperbia peccauerat, ac infirmitatẽ cognoſcẽs, medicum miſericordiæ quęreret & inueniret. Secundo, vt verbi dignitas, i. Chriſti regia maieſtas clareſceret præconizando aduẽtum eius ꝑ plures Patriarchas & Prophetas, ſicut ſolet preconizari aduẽtus regis terreni, vt ſe præpararẽt hoĩes: Vnde Gal. 4. gl. dicit. Quãto maior iudex veniebat tanto præconum ſeries maior præcedere debebat: Tertio, vt imperfectio præparatoria ad ꝑfectionẽ præcederet: Nam vt dicit Hugo de S. Victore: Sicut medicus corporalis ægroto quædam præparatoria præbet medicamẽta, anteq̃ det medicinã perfectam, ſic Deus anteq̃ mitteret filium, tanq̃ perfectã medicinam præmiſit imperfecta præparatoria. ſ. legẽ & ſacrificia in veteri teſtõ præfiguratiua aduẽtus Chri &c. Et ita patet ꝙ ex charitate Deus diſtulit ꝓ nr̃a vtilitate cõpetentiori ſuũ aduẽtũ. Si obijcit̃, ꝙ maior fuiſſet vtilitas ſi a principio ſaltẽ poſt cõmiſſam culpam Chrs aduenisset eo ꝙ plures homines fuiſſent ſaluati: Iuxta illud Mat. 11. Olim ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes pęnitentiam egiſſent &c. Reſpondetur ſecundum Bonauen. & Richar. ead. diſtinct. 1. libro 3. quæſt. vlt. & concordat Guill. Scotor. quòd Deus bonum commune pręponit bono priuato, & hoc requi-

Thom.

Deus bonũ cõe ꝑponit priuato.

rit ordo charitatis, & naturalis iuris, quo membrum putridum præſcinditur, ne totus homo pereat, & Deus præcepit extinguere, maleficorum vitam perimere, vtpote bonum priuatum illorum propter bonum commune, ſcilicet publicæ rei, ideoque cum ordo vniuerſi, & commune bonum electorum hoc requireret, vt Deus ſuam incarnationem differret vtſque ad ſextam ætatem mundi non debuit accelerari propter priuatam vtilitatem aliquorum exiſtentium in prioribus ætatibus temporum. Dicendum etiam ſecundum Guill. quòd propter huiuſmodi retardationem aduentus nullus damnatus eſt electorum, quos Deus præuidit ab æterno ſaluandos, quorum numerus nec augeri, nec minui poteſt, ergo dato quod Chriſtus a principio veniſſet non plures ſaluarentur &c. Placuit autem Deo oſtendere iuſtitiam in aliis, ſcilicet reprobis, & miſericordiam, ac charitatem in electis, ergo &c.

§. 15 VTRVM Chriſtus ſuum aduentum debuit differre, vſq; ad tempus extremum iuſtitiæ, ideſt iudicij in mundi fine? Reſpondetur per concluſionem ꝙ non, probatur ſecundum Thom. 3. parte ſummæ, quæſtio. 1. artic. 6. Primo, quia ſi tandiu venire Chriſtus diſtuliſſet, fidei veræ notitiam atque diuinæ maieſtatis reuerentia, & deuotio morumque honeſtas extincta fuiſſet in terris, quoniam vt Hierony. dicit in teſtamento: Mundus quanto creſcit, ſcilicet ętate, tanto decreſcit, ſcilicet deficiendo a bonitate quod maxime erit in fine, quando abundabit iniquitas & refrigeſcet charitas, Chriſto teſte: Matth. 20 ergo &c. Secundo vt per Chriſtum daretur mundo prius gratia, quæ eſt via ad gloriam, ergo ſicut tempus iuuentutis ſenectutem præceſſit ſecundum Aug. Tertio quoq; quia in fine mundi erit tempus perfectæ gloriæ in reſurrectione, ergo ante illud tempus venire debuit, vt per Chriſti gratiam præparentur homines ad gloriam. Ideo Abach. 3. In medio annorum notum facies &c. Et ita patet Dei charitas erga nos, quia aduenit congruentiſſimo tempore, quod dicitur tempus gratiæ. Et realiter gratia Spiritusſancti idẽ eſt, quod charitas ſecundum Doc. ſubti. vt per ſuum aduentum de plenitudine eius omnes acciperemus gratiam. Ioan. 1. & per conſequens fidem & charitatem.

Thom.

Hiero.

Auguſt.

SED quare tempus aduentus Chriſti dicitur tẽpus plenitudinis. Iuxta Apoſtolum Gal. 4. Cum Aug. lib. retract. tempus incarnationis aſſimilat iuuentuti, quæ nõ eſt maturæ ætatis plenariæ? Reſpõdet, ꝙ ſcd͂m Tho. 3. par. ſupra Aug. aſſimilat q dẽ iuuentuti ꝑ feruorẽ fidei, vigoremq; charitatis, quia fides per dilectionem operat̃ iuuenes autem ſunt feruidi in opere: Merito tñ apoſtolus aſſimilat plenitudini tẽporis. di. ſupra. At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filiũ &c. Primo ſcd͂m gl. & Guil. e. diſt. li. 3. concor. Tho. quia venit completo tp̄e quo præfiniuit pr̄ mittere. Secundo, quia Dei promiſſio in hoc fuit impleta de filio. Tertio, qa figuræ & prophetiæ tunc ſunt completæ. Quarto, quia tunc venit dñs tp̄is qui mundum vniuerſum impleuit gratia fidei. Quinto quia venit Chrs in ſexta ætate mũdi ſcd͂m Aug. ſupra, & in ſexta die mũdi creatio fuit cõpleta, atq; die ſeptimo reqeuit Deus Ge. 1. Ita quoq; decebat vt in ſexta ętate mũdi recrearetur per Chriſtum. Vnde ſicut prę ceſſit plenitudo naturæ in principio mundi, & ſecuta eſt iam in medio plenitudo gratiæ, ita ſequitur tertio plenitudo gloriæ in fine mundi: Et hæc omnia ex Dei charitate pro noſtræ ſalutis vtilitate &c. §. 16

Item quare dicitur Chriſtus in tempore plenitudinis factus ex muliere, & ſub lege, vt patet ſup. ead. auctoritate Apoſtoli. Gal. 4. At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere factum ſub lege, cum dicatur in ſymbolo, Genitum non factum conſubſtãtialem patri: Reſpondetur ſecundum Rayne. in ſumma, quod filius Dei Chriſtus ſecundũ diuinã naturã dicit̃ genitus nõ factus, Sed ſecundum humanam naturam aliquo modo eſt factus, quia humana natura quã aſſumpſit eſt creatura: Non tamen filius Dei proprie poteſt dici factus ſimpliciter loquendo, ſed dicitur filius Dei factus homo: Vnde Auguſt. in glo. dicit: Non te offendat quòd ait apoſtolus, factum ex muliere, cum confiteamur natum, factum autem non confitemur niſi hominem. Deus vero non fit, niſi dicatur quòd fit, vt aliquid §. 17

quid alicui, ſicut dicitur, Domine refugium factus es nobis. Manens enim Deus factus eſt homo, vt fieret quod non erat, non vt periret quod erat Bene ergo dicit, factum ex muliere, nec moueat te quòd ait factum ex muliere: Non dicit ex virgine, quia ipſa mater domini in ſcriptura dicitur vtroque nomine.ſ.& virgo & mulier: patet Ioan. 2. Quid mihi & tibi mulier: Et 19. Mulier ecce filius tuus. Similiter, & hic dicitur mulier a ſexu non a corruptione. Quare autem dicitur Chriſtus ſub lege cum venerit tempore plenitudinis. i. gratiæ: Dicendum ſecundum Guill. & Bona.ead.di. 1. Quidam dicũtur ſub lege qui coguntur timore legis, & ſic Chriſtus non fuit ſub lege, ſicut nec etiam alij iuſti, ſ. quantum ad motiuum, quia mouentur cuſtodire legem non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ. Vnde. 1. Timoth. 1. Iuſto nõ eſt lex poſita: Alio modo dicuntur aliqui ſub lege quantum ad cauſam, vel naſcendi modum, & ſic omnes qui nati ſunt in peccato dicuntur ſub lege, quia propter peccatum tollendum ſacramenta legis inſtituta ſunt, & lex propter tranſgreſſionem, ſ. reprimendam, vel puniendam poſita eſt: Gal. 3.

Pſal. 89.

Bonau.

Lex propter tranſgreſſionẽ poſita.

Tertio quidam dicuntur ſub lege quantum ad obſeruantiæ actum: Chriſtus itaque dicitur ſub lege non primo modo, ſ. quantum ad motiuum, nec ſecundo modo, quia ſola voluntate ex amore impleuit legis præcepta, non timore pœnæ, nec ex neceſſitate cum eſſet ſine omni peccato, & natus ſine pecato: Sed ſolum dicitur ſub lege tertio modo, quia actu obſeruauit legem, vnde Chriſtus fuit ſubiectus triplici legi ex charitate ſola, vt dicit Rayne.in ſumma: Primo legi naturæ, quia faſcia ligatus, pannis inuolutus, lactatus fuit, & huiuſmodi. Secundo legi ſcriptæ, quia circunciſus oblatus fuit, & huiuſmodi. Tertio legi diuinæ.i.priſtinæ obedientiæ, quia innocenter paſſus, traditus, & occiſus fuit, quæ omnia ex immenſa charitate ad nos fecit, vt reamaremus Deum ergo &c.

De tempore, & ætate aduentus plura vbi Annunciatio domini. §. 22. & ſequen.

Quinto claret charitas Dei in aduentu ex ſexus vtriuſque conuenuſtate: Quoniã Chriſtus aduenien virilem ſexum in ſeipſo, & fœmineum ſexum in ſua matre honore decorauit ex charitate.

§. 18 Thom.

Quæritur ergo vtrum Chriſtus aduenire debuit in ſexu virili: Reſpondetur ſecũdum eun. Guill. lib. 3. diſtin. 12. concord. Thom. 3. ſcripto eo. diſtin. 12. ar. 1. q. 2. per concluſionem, quòd quamuis Deus potẽtia abſoluta potuit aduenire in qualicunque corpore, ſeu maſculino ſexu ſeu fœmineo: Tamen de congruo debuit Chriſtus eſſe vir, & non in ſexu fœmineo. Probatio de potentia abſoluta eſt clara, quia ſexus eſt differentia materialis non formalis, eo quòd non variat ſpeciem imo eiuſdem ſpeciei ſunt mas & fœmina. 10. Metaphyſicę. ergo Deus æque potuit humanitatem accipere in hoc vel illo ſexu. Sed quo ad ſecundam partem de congruentia probatur concluſio. Primo ex idiomatum communicatione. quia inter naturam aſſumptam & aſſumentem debet eſſe communicatio idiomatum, ſi ergo Chriſtus eſſet mulier, hæc eſſet vera, Chriſtus eſt Dea, ſicut iſta modo Chriſtus eſt Deus, qđ non recte ſonat, tũ quia deas idolatræ colebant in mundo, vt Dianam Epheſij, ſicut legitur in Actibus apoſtolorum, & Veſtam virgines Romanæ, ac pagani, quam vocabant deam Veſtam.i.terram, eo quod veſtiatur herbis, & aliis rebus, ſicut dicit liber Catholicon, & de hac dea legitur in legenda ſanctæ Agnetis, vnde Deam eſſe Chriſtum errori faueret. Tum maxime quia ex libro de animalibus mulier eſt mas occaſionatus reſpectu viri, ideſt imperfectus, in Deo autẽ nulla poteſt eſſe imperfectio, ergo Chriſtus debet eſſe perfectiſſimus, & per conſequens vir. Secundo probatur ex præcellenti conditione, quia ſexus virilis præcellit fœmineum. Primo in principando, quia omnes tam viri quã fœminæ ex vno principio ſunt, ſ. ex viro producti, etiam Eua ex Adam. Ita conformiter ex vno viro Chriſto debuerunt regenerari. Secundo in virtute vir pręcellit, ſcilicet in agendo, ergo Chriſtus cuius virtute liberati ſumus debuit eſſe vir. Tertio in præſidendo, quia 1. Cor. 11. Caput mulieris eſt vir, & quia Chriſtus debuit eſſe caput eccleſiæ & eminẽtiſſimus omnium, ergo vir. Tertio probatur ſecundum Tho. ſupra,

ſupra, quia Chriſtus venit vt Doctor, vt rector, vt pugnator pro homine, quæ non competũt feminę. Si obijcitur, quòd Chriſtus ex quo de ſola virgine natus eſt debuit Mariæ virgini in ſexu aſſimilari, ſicut proles parenti? Reſpondetur ſecundum eũd. Guil. ꝙ ſufficit aſſimilatio in ſpecie; non tamen requiritur in ſexu, vnde & matres per naturam plus deſiderant portare filios quàm filias, & plus gaudent cũ pepererint maſculum, vt dicunt expoſitores ſuper Ioan. 16. Item hoc etiam magis conuenit charitatis diuinæ myſterio, quia

Greg. ſecundum Greg. & philoſophum lib. Eth. Conſtantinum & alios phyſicos, ac Egidium de regimine princip. In mulieres amor licet vehemens ſit plus paſſionatus, ſed timoroſus, tamen in viro eſt fortior, & animoſior naturaliter, ergo. Sic Chriſtus cum ſit vir ſignificat vos amare fortiter vſque ad mortem, vt reamemus eum forti charitate &c.

§. 19 VTRVM Chriſtus aduenire debuit conuenienter, ex fœmina naſcendo: Ad quod reſpondetur ſecũdum Thom. 3. parte. q. 31. ar. 4 Et tertio ſcrip. diſt. 12. ar. 1. q. 2. alioſque per concluſionem. quod ſic, probatur.

Primo propter vtriuſq; ſexus honorationem in Chriſti aduẽtu, & ſalutẽ, vel glorificationẽ, ne ſexus femineus tanq̃ vilior contẽneretur, quia Chriſtus ex charitate

Auguſt. venerat vtrumq; ſexũ ſaluare. Hęc eſt ratio accepta ab Auguſtino in lib. 83. quæſt. ideo idem etiam in lib. de agone Chriſtiano dicit. Nolite voſipſos cõtemnere viri, filius Dei virum ſuſcepit: Nolite contemnere fęminas, filius Dei natus eſt de fęmina. Scđo Chriſtus de fęmina debuit naſci ꝑ verę incarnationis oſtenſionẽ, quia vt Aug. in epiſtola ad Voluſianũ dicit. Si omnipotẽs Deus hoĩem vtcunq; formatũ non ex materno vtero crearet, ſed repentinũ inferret aſpectibus hominũ, opinionẽ cõfirmaret erroris, ꝙ hoĩem verũ ſuſcepiſſe nullo mõ crederet. Tertio ꝑ humanæ gñationis perfectionẽ, & eius diuerſitatis

Anſel. impletionẽ, quia vt dicit Anſel. Deus quatuor modis potuit hoĩem creare. Primo ſine viro & femina, ſicut fecit Adã ex limo: Scđo ex viro ſine fęmina, ſicut fecit Euã. Tertio ex viro & femina, vt cõiter oẽs homines naſcuntur. Quarto ergo reſtabat pro perfectione, vt produceretur ex fęmina ſine viro, qđ ĩpletũ eſt ꝓprie in Chr̃o.

Deniq; Chriſtus quarto debuit ſic venire ꝑ reparationem: Nã reparatio debuit correſpõdere ruinæ ꝑ oppoſitũ, ideo ſicut mulier principium perditionis, quia Eua prius peccauit q̃ Adam, Ita ſalus noſtra initiata eſt per mulierẽ, ſ. virginẽ Mariam: Vnde canit eccleſia Femina damnauit, femina ſaluauit: Et ſicut per virum. i. Adam peccantẽ intrauit originale peccatum, & mors in mũdum, ita per virũ. ſ. Chriſtum debuit conſummari opus nr̃æ ſalutis & vitæ. Sed arguitur in oppoſitũ, quia Iob. 25. dr̃, ꝙ non põt apparere mundus natus de muliere, in Chriſto aũt nulla immundicia eſſe debuit, ergo nõ debuit Chr̃s ex muliere naſci, cum fęmina patitur immũdiciã. Rñdetur ſcđm eũd. Tho. ſup. Primo dicendo ꝙ in conceptione, vel natiuitate ex fęmina non eſt immundicia aliqua inquantũ eſt opus Dei, ſed ꝓut eſt ex peccato proueniens, ſ. cũ quis ex libidine cõcipit. qđ non fuit in Chr̃o. Scđo dicendũ ꝙ etiamſi eſſet aliqua immundicia in fęmina, filius Dei nullo modo inquinareť ex ea, vt dicit Aug. li. contra quinq; hæreſes. Si ſolus radius, inquit, ſordes cloacarum ſiccat, nec eis inquinatur: multo magis ſplendor lucis ęternæ quæcunq; irradiauerit mundare põt, ipſe pollui non poteſt: Ex dictis claret maxima Dei charitas, qua oẽs vtriuſq; ſexus homines aduenit ſaluare & glorificare, nec ſpernit quantumcunq; immundos, dũmodo a peccati immundicia conuertãtur ad pęnitẽtiam, & Deũ diligãt &c.

Adam peccante intrauit originale peccatum, & mors ĩ mũdum.

Sexto charitas Dei claret ĩ aduẽtu Chriſti ſuper merita ex mera liberalitate.

Quæſtio ergo eſt. Vtrũ ſancti patres veteris teſtamẽti meruerĩt, vt adueniat ĩ carnẽ filius Dei. Rõ quæſtionis eſt, q᷑ qui meret aliq̃d, meret ẽt hoc ſine quo illud haberi non põt, ſed ſancti patres veteris teſtĩ merebant vitã æternã, quę haberi nõ poterat niſi ꝑ aduentũ filij Dei in carnẽ, ergo merebantur eius incarnationẽ. Sed ad hęc ſcđm Rayn. in ſum. Rñdeť, ꝙ maior huius rõnis vera ẽ de cõcomitãtib. vitã æternã, nõ de ꝓcedẽtib. vel ducẽtib. ad eã: Nimirũ aliqua ſunt cõcomitãtia vitã æternã, ſicut viſio, fruitio, impaſſibilitas, & hmõi, de §. 20

iſtis verum eſt', ꝙ qui mereť iſta meretur
vitam æternam ſine qua hæc haberi non
poſſunt. Alia ſunt præcedentia, & inducen
tia ad vitá ęterná vt principia merẽdi, ſi-
cut gratia & incarnatio diuina a qua om-
nia merita hoĩum habẽt efficaciá, & talia
principia non cadũt ſub merito ſicut nec
gratia, alias non eſſet gratia ſecundú apo-
ſtolum. Vnde cócluditur, ꝙ omnes patres
a principio mũdi mereri nó potuerũt ad-
uentum Chriſti in carnem, niſi ex cógruo
deſiderando deuote & expectando: Con-
gruum enim erat, vt Deus exaudiret obe-
dientes ſibi, & ideo ex mera charitate
venit: Ad idem in ſequentibus.

§.21 SBD an aliqui ſancti patres alij, vel
Bonauen. ſimul oẽs ſancti noui & vete. teſta. aduen-
tũ meruerint filij Dei. Pro pręambulo no-
tandũ ſecundú Bonau. in 4. diſt. 4. & Guill.
eo. lib. diſ. 18. & alios, meritum diſtinguiť.
Diſtinct. meriti. Primum eſt meritum interpretatiuũ ſeu
abuſiuum, dum aliquis facit aliquod opus
de genere bonorum malo fine & intentio-
ne, ſicut qui dat elemoſynã per vanã glo-
ria, vel qui dat cum murmure, talia enim
aliquando remuneranť a Deo, ſaltẽ tẽpo-
rali remuneratione ex immenſa Dei lar-
gitate, ſicut innuitur in Nabuchodonoſor,
cui dixit Daniel: Peccata tua elemoſynis
redime, & ſic meruit reſtitui in regnũ poſt
amentiam Scd̃m meritũ dř de congruo, &
eſt dum quis fecit opus bonum ex genere
& propter Deũ, tñ facit extra charitatẽ: Si
cut dum quis facit bona in quibus ſe di-
ſponit ad gr̃am, licet ſit in peccato, tñ de
congruo mereť ſibi dari gr̃am primã pro
diſpoſitione ad gratiã. Tertiũ dř meritum
de condigno, qñ quis facit opus bonum
ꝑꝑ Deum in charitate, & dř meritũ condi
gni, quia talis ex tanta charitate meretur
tantam gloriam ex Dei gratia &c. Aureo-
lus inter hæc ponit etiam meritum digni
quo vir iuſtus orãs pro alio penitente, di-
gnum eſt vt exaudiatur, vel pro peccato-
re vt cóuertatur, nó quia peccator dignus
ſit, ſed quia iuſtus dignus eſt exaudiri.

Notandũ deniq; ꝙ meritũ condigni ſic
idẽ Guill. dicit ea. di. 28. ar. 1 & põt trahi
ex dictis ſancti Tho. ea. diſ. q 5. dř triplici-
ter. Primo qñ de indebito fit debitũ: Sicut
dũ aliquis cóuerſus a peccatis primo mo
tu charitatis mereť ſibi vitá ęterná, faciẽs
eã ſibi debitã, quę prius ſibi debita nó erat.
Exẽplũ in latrone ſerò pęnitẽte. Scd̃o, qñ
qs mereť vt qđ erat ſibi debitũ minori me
rito, magis iã mereatur, ſicuti dũ qs ꝓficit
de virtute in virtutẽ. Tertio qñ qs mereť
vt qđ erat vno mõ meritũ, alio modo etiã
mereať, veluti qđ erat meritũ de cóndigno
ſcd̃m charitatẽ, aut ſcd̃m vnũ actũ, rurſus
mereať ſcd̃m vſum, aut ẽt ſcd̃m aliũ actũ
&c. Ad quæſitũ itaq; ĩ ndeť per cócluſionẽ
ſcd̃m eundẽ Doct. lib. 3. di. 4. ꝙ neq; ſancti
patres añ Chriſtũ exiſtẽtes, neq; nos, neq;
ſimul oẽs mereri potuerunt hmõi Chriſti
incarnationẽ loquẽdo de cóndigno merito,
ſed tñmodo de cógruo: Et patet primo au
ctoritate apoſtoli ad Titũ. 3. Nó ex operib.
iuſtitię quæ fecimus nos, ſed ſcd̃m ſuã mi
ſericordiá ſaluos nos fecit. Et ad idẽ Magi
ſter. li. 3. di. 5. cũ Aug. ĩ Enchy. dicit, ꝙ mo Aug.
dus quo natus eſt Chr̃s de Maria inſinuat
nobis gr̃am Dei, q̃ hó nullis ꝑcedẽtib. me-
ritis obtinuit. Itẽ ꝓbať ſcd̃o rõne, qa hæc
vnio hypoſtatica Dei hoĩs eſt eminentiſſi-
mę charitatis diuinæ, & maximę dignatio
nis; eſt ẽt principiũ, & rõ oĩs meriti, qa ne
mo meruit a principio mũdi niſi videlicet
in fide, & cognitione mediatoris Chriſti.
ſcilicet aut explicita aut implicita, etiam
in angelis, ergo non eſt ſub merito.

Itẽ cófirmať, qa meritũ humanũ non ſe
extẽdit vltra cõdõnẽ humanã, humana au
tẽ códitio ĩ hoc cóſiſtit, vt qs mereať aliq̃
deitatis & beatitudinis participationẽ, ſed
ꝙ tota plenitudo deitatis habitet in hoĩe,
hoc excedit cõdõnẽ humanã, excedit etiã
meritũ humanũ, & oĩs creaturę ẽt angeli-
cæ, eo ꝙ bonũ vel meritũ oĩs creaturæ nó
põt eſſe ſufficiẽs cauſa boni totius naturę,
ĩcarnatio aũt Chr̃i eſt reformatiua totius
humanę naturę, ergo incarnatio Chr̃i nó
põt cadere ſub merito ẽt totius creaturæ:
Sed an ſancti patres meruerũt huius aduẽ
tus Chriſti accelerationẽ: Idẽ Guil. dicit ꝙ
ſic: Vñ ſuper illud pſal. Propter miſeriam Pſal. 11
inopum & gemitũ pauperũ nunc exurgã,
dicit dñs. Ibi gloſa dicit: Exurgam id eſt,
mittã filiũ ꝓpter gemitũ pauperũ, q. pro
malis gemũt & de peccatis cõterunť: & ſic
patet, ꝙ accelerationẽ de cóndigno merue-
rũt ſancti, nó rñ vnionẽ in ſe: Vere itaque
mira eſt Dei charitas erga nos, cũ tñ & ta
le bñficiũ contulit, ꝙ oĩa merita excedit.

VTRVM

§.22 Vtrum beata virgo Maria meruerit aduentum Chriſti & incarnationem: Ratio quæſtionis eſt, quia canit eccleſia de ipſa, ſicut & cecinerunt Angeli: Regina cęli letare alleluia, quia quem meruiſti portare alleluia. Reſurrexit &c. Ac etiam in collecta completorij dicitur, Vt dignum filij tui habitaculum effici mereretur &c. Reſpondetur ſecundũ eund. Guill. lib. 3. diſt. 4. concord. Thom. ead. diſt. ac. 3. parte ſum mæ. q. 2. art. 11. quòd primo loquendo de merito condigni non potuit illud mereri beata etiam virgo Maria, cum hoc præcellat omnẽ creaturam, & patet ex rationibus dictis. §. præcedenti. Secundo loquẽdo de merito congrui, ipſa meruit portare Dei filiũ propter ſuam puritatem, & ſanctitatem, decebat enim, quòd mater Dei eſſet virgo puriſsima, & omni ſanctitate perfectiſsima: Vnde dicendum quòd beata virgo Maria ante incarnationem Chriſti & annunciationem meruit incarnationem præ aliis merito congrui, & vt eligeretur in Dei matrem propter perfectionem ſanctitatis: Sed tertio loquendo de merito digni, ſic poſt annunciationem habito iam eius conſenſu, tanta copioſitate gratię ſuperuenit Spirituſſanctus in eã, quòd non ſolum habuit cõgruitatem, ſed inſuper etiam dignitatẽ, ita quòd ex infuſa tunc ſibi gratia tantum gradum ſanctitatis meruit, vt nedum congrue, ſed etiam digne poſſet eſſe mater dici: Et ad iſtum ſenſum canuntur ab eccleſia prędicta quę ſunt in ratione inducta, videlicet, ꝙ beata virgo meruit de congruo portare Chriſtum. Et quòd inſuper vt dignum (inquit) non ſolum congruum, ſed dignum habitaculum effici mereretur cooperante ſpirituſancto &c. Et ita patet ꝙ merito digni meruit: Sed tamen vt præmiſſum eſt merito condigni id mereri ipſa virgo non potuit, cõdignum enim dicit æque dignũ ſecundum proportionem meriti ad præmium vel beneficium, hoc autem beneficium incarnationis excedit omne meritũ quia ſiue dicamus Deum fieri hominem, ſiue dicamus mulierem virginem fieri ma trem Dei, vtrunque eſt ſupra ſtatum, qui debetur creaturæ. Ideoque tam hoc quam illud eſt benignitatis diuinæ, & gratiæ ſolius non ex meritis, quoniam hoc beneficium eſt totius naturæ reparatiuum. Meritum autem viatricis Mariæ non extendit ſe ad totam naturam.

Thom

Sed an ipſe Chriſtus meruit beneficiũ incarnationis præſtari naturæ humanæ. Reſpondetur ſecundum Thom. ſupra, & Doc. quòd ipſe ſolus meruit de condigno, quia ſolius Chriſti meritum extendit ſe ad totam naturã. Item vnio incarnationis diuinæ in eſſe perſonali eſt dignitatis infinitæ & per conſequens beneficium charitatis infinitæ, ergo meriti infiniti & trãſcendentis totum mundum: Hinc Hugo. li. de charitate dicit. Magnam vim habes o charitas, tu ſola Deus trahere potuiſti ad terras, neſcio, inquit, quid maius in laudem tuam dicere poſſum, quàm quòd Deum de cœlis traxiſti, & hominem de terra ad cœlum ſubleuaſti: O anima mea dilige eum, qui te ſic amauit.

Soli Chriſti meritũ extẽdit ſe ad totam naturam.

De aduentu Chriſti plura vbi ſupra.

De mira Chriſti amicitia ad nos.

AMICITIA Chriſti. Charitas quàm mira claret in amicitia Chriſti ad nos.

Primo quia Chriſtus dominus nos ſeruos vocare amicos dignatur. §.1

Queſtio ergo eſt, quare Chriſtus Dominus ſuos fideles potius amicos dignatus eſt vocare quàm ſeruos. Vt patet Io. 15. Vos amici mei eſtis ſi fece. quæ pręci. vo. Et iterum c. 14. Iam non dicã vos ſer. ſed a. &c. Hoc quippe mirum eſt cum nullus Principum ſuum ſeruum ſolitus ſit vocare, vel nominare amicũ, & fratrem, ſic vt fecit Chriſtus ſuis: Reſpõdetur ſecundum Doct. ꝙ Chriſtus dominus ſic voluit ex mira, & ineffabili diuina charitate ad nos ex qua fecit primo ſumme admirandum nobis beneficium, cum ipſe Deus pro nobis factus eſt homo. Secundo adhuc mirabilius, cum non ſolum factus eſt nobis ſimilis homo mortalis, ſed etiam ſeruus, & minimorum ſuorum vſque ad plantam pedis ſe humiliando, dum pedes diſcipulorum genib. flexis lauit: Et Lucæ. 22. ait. Ego in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat. Denique tertio inſuper mirabiliſſimæ charitatis fuit, quòd pro nobis nedum ſeruis, ſed malis & eius inimicis oppro-

bria & ludibria, verbera, vincula, & mortem acerbiſſimam ſuſtinuit; vt redimeret a diabolo, & in reges cœleſtes promoueret. Sed ad quęſitum. Cur nos amicos nominauit. Prima ratio eſt, vt nos in voluntate conformes eſſemus, quia ſecundum philoſophum, & Hieron. Amicorum eſt idem velle & idem nolle. Secunda ratio, vt non timore ſeruili, ſed amore filiali ei deſeruiremus in præceptis, ſ. obediendo.

Hiero.

Tertia vt certificati de Dei amore, amicitiæ, cuius eſt bonum velle amato, ipſum reamaremus. Ideo dixit ſic: Vos amici mei eſtis ſi feceritis quæ ergo præcipio vobis: Non enim dixit eritis in futuro, quia quod futurum eſt ſæpe dubitatur, ſed dixit amici mei eſtis per verbum pñs, quia quod præſens eſt certum eſt. Vnde Ber. de diligendo Deo dicit: Nemo ſe amari diffidat qui iam amat, Dei enim amor quem præuenit ſubſequitur, ſ. vt reametur: Nam quomodo amare pigeat iā amantes, quos amauit non dum amantes: Hæc ille: Ecce ergo mira Dei charitas, qua nos amicos vocat, quia amari vult potius q̄ timeri.

Bern.

§. 2 SED quomodo poſſit vera amicitia eſſe inter Deum & hominem, Cum dicat philoſophus. 8. Ethic. quòd vera amicitia non eſt domini ad ſeruum, quia ſunt diſſimiles, amicitia eñ eſt æqualis ad æqualem, inferioris vero ad ſuperiorem eſt timor & reuerentia, ſuperioris autem ad inferiorem diſciplina. Reſpōdetur, quòd ſicut ibidem philoſophus addit, domini ad ſeruū, inquātū ſeruus, nō eſt amicitia, ſed ſcd̄m qđ homo eſt ſibi ſimilis, ergo vt ſic eſt amicitia inter eos, & ita eſt in ꝓpoſito, qa Deꝰ factꝰ eſt hō, ergo vt ſic, eſt amicus.

Diſtinctio amicitiæ. Quæ autem ſit amicitia vera inter Deū & hominem patet ex diſtinctione amicitiæ ibidem per Ariſtotelem data, ꝙ amicitia vera eſt dilectio per quam ipſi amici beneuoli ſunt ad inuicem, & bona volunt propter ſe, & hæc non lateant apud eos, gratiaque alicuius boni finis. In hac diffinitione ſecundum Thom. in ſcripto ſuper li. Ethic. quod recollegit ex Alber. commento eiuſdem lib. Ethico. noantur quattuor quæ requiruntur ad rationem, & integritatem veræ amicitiæ inter quoſcunque. Primum eſt dilectio, ſ. boni veriſimiliter, vel ſaltem apparentis ſecundum quid, alias nō eſt diligibile: Vnde Iſido. de ſum. bo. dicit: Amicitia tantum in bonis rebus habetur, nam qui ea in malo vtuntur (inquit) nō ſibi amici ſunt ſed inimici; Hec ille: Ratio, quia diligere aliquem in malo eſt odire. Pſ. Qui diligit iniq̄tatē odit animā.

Thom.

Iſido.

Pſal. 10.

Secundum eſt reamatio Ideo dicitur in diffinitione, ꝙ eſt dilectio, per quam ſunt amici ad inuicem, vnde ſi amans non reamatur non dicitur amicitia, ſed tantummodo amor, quia ibi non eſt communicatio, vel viciſſitudo amoris mutui ſecūdum proportionem, quod requirit amicitia: Exemplum, ſi ames inanimata & irrationalia. Tertium eſt beneuolentiæ apertio. Ideo dr̄, ꝙ beniuoli ſunt, & hæc nō latent: nā 8. Eth. dr̄, ꝙ amicitia fundaē in beneuolentia, quæ vult bonū amico gratia amici, & non propter proprium bonum: Vnde cum homo amat panem quē comedit, vel veſtē quā ſeruare vult, quia amat inquantum ſibi eſt bonum proprium, & non amato pani vel veſti &c. ergo nō eſt amor amicitiæ, ſed concupiſcentiæ proprij commodi: In hoc etiam requiritur ꝙ talis beneuolentia non ſit latens apud eos, ſ. amicos, alias eſſet amor occultæ conſcientiæ.

Quartum eſt finis intentio, vt. ſ. propter bonum, vel honeſtum, vel delectabile, vel vtile, hæc omnia ſunt in Chriſti amicitia. ſ. dilectio bonitatis, & reamatio Dei, & econuerſo: Beneuolentia quoque aperta per opera, & intentio ſalutis: ecce charitas.

Secūdo charitas in amicitia Xp̄i claret, qa amat Xp̄s. vt ad ſalutē nr̄am reametur. §. 3.

QVAERITVR ergo vtrū amicitiæ virtus magis cōſiſtat in amare, q̄ in amari. Rn̄deē ſcd̄m Rayne. in ſū. cū Tho in ſcrip. ſup 8. Ethi. & Alb. in cōmēto ibid. ponēdo cōcluſionē, ꝙ amicitiæ virtus magis conſiſtit in amare q̄ amari; probaē. Primo rōne actionis, qa nobilius eſt bn̄ agere, vel operari, q̄ bn̄ pati, cū agēs ſit nobilius & p̄ſtā tius paſſo: ex 3. de aīa, ſed amare eſt bn̄ operari: amari aūt eſt potius bn̄ pati, ergo &c. Minor patet ex diffinitiōe amicitię, 1. Eth. ꝑ Ariſt. di. ꝙ amicitia eſt qua amicꝰ eſt opatiuus eorū, q̄ bona putat amico ſuo nō ꝑꝑ ſeipſum, ſed ꝑꝑ amicū. Iſto mō alio diffinit Ariſt. amicitia p̄ter illā diffinitionem, q̄ dicta eſt. §. p̄cedenti. Secūdo ꝓbaē rōne laudabilis commendationis, qa illud magis

§. 3.

Amicitiæ virtus magis conſiſtit in amare, quam amari.

gis pertinet ad virtutem amicitiæ, quod
in amicis eſt magis laudabile in vnoquo-
que eorum, ſed hoc eſt amare potius quã
amari, quia amicus quiſque magis lauda-
bilis ex eo ꝙ amat, quàm amaẽ, ergo &c.
Maior patet. ſed Minor probatur, quia
vnuſquiſq; ſecundum propriam virtutẽ,
& non ſecũdum alienam laudatur, & quia
ꝙ amamus aliquem eſt propriȩ virtutis,
ſed ꝙ amemur, hoc eſt virtutis alienæ, er-
go &c. Tertio ratione obligationis, quia
melius eſt ꝙ alij obligentur nobis quàm
nos obligemur alijs, ſed cũ amamus alios
illos nobis obligamus, cũ vero amamur,
alijs obligamur, ergo &c.

Quarto ratione præmiationis, quia il-
lud quo meremur, & præmiamur eſt me-
lius eo, quo nec meremur, nec præmia-
mur, ſed cum amamus nobis meremur,
& præmiamur, cum autem amamur, alij
merentur ſibi, & præmiantur, ex hoc, er-
go patet ex his, ꝙ amicitia licet vtrunq;
requirat, tamen principalius eſt in ama-
re quàm amari, vnde imperfectio amici-
tiȩ eſt eius qui magis vult amari, quàm
amare, ſicut eſt in fictis amicis.

Ad præmiſſa eſt ſimilitudo: Nam ma-
tres & patres quorum vehemens eſt amor
ad filios, magis gaudent & delectantur in
hoc, ꝙ ament filios quàm amentur ab eis
vnde ſæpe dant filios nutricibus ad nutriẽ
dum & ſcientes eos eſſe filios ſuos, amant
illos, nec tamen curant, nec multum quæ-
runt ꝙ ab eis reamẽtur, ſed ſufficit eis vi
dere, quòd bene ſe habeant ipſi filij, & ita
parentes amant filios quamuis non rea-
mentur a filijs, eo ꝙ filij ipſi ignorant hos
eſſe ſuos parentes, ideoq; reamant potius
nutrices, ergo &c. Si obijcitur, ꝙ amabile,
ideſt quod quis amat aliquãdo non eſt ve-
re bonum, ſed apparẽs, ergo non ſemper
nobilius eſt amare quàm amari. Dicendũ
ſecundũ eũd. Alb. ſupra, ꝙ amare, & ama-
ri poſſunt, conſiderari dupliciter. Vno mo
do ex parte amabilis, & ſic bene procedit
obiectio. Alio modo ex parte amoris, vel
amicitiæ, & ſic intelligiẽ ꝙ amare eſt no-
bilius quàm amari rationibꝰ ſupradictis.

Ad propoſitum itaq; in amicitia Chri-
ſti ad nos principalius & nobilius eſt, ꝙ
Chriſtus prior amat nos præueniendo ex
mera gratia charitatis ſuæ, ad quod conſe
quens & ſecũdarium eſt ꝙ nos Chriſtum
reamamus Vnde. 1. Io. 4 Diligamus Deũ
quoniam ipſe prior dilexit nos: Hinc Aug.
libro de cathechi. rud. dicit. Nulla eſt ma-
ior inuitatio ad amorem, quàm pręuenire
amando amantem, & nimis durus eſt ani-
mus, qui ſibi dilectionem vult impendi, &
nõ vult rependere. Si dicas, Chriſtus vult
propter ſuum amorem reamari, ergo rea
mari eſt nobilius tanquam finis: Dicen-
dum ꝙ non valet conſequẽtia, quia Chri-
ſtus vult reamari non niſi propter noſtrã
ſalutẽ, quia ſcit ꝙ nos eſſe nõ poſſumus bo
ni, nec conſequetur beati niſi ipſum Deũ
reamemus. Totum ergo eſt ex Dei chari-
tate immenſa ad noſtrum bonum & ſalu-
tẽ, & ꝙ amat, & ꝙ reamari a nobis optat,
cum ipſe nullo indigeat. O ergo homo e-
ſto amicus Dei, qa hoc requirit à te Deꝰ;
Diſce etiam ex prædictis, ꝙ non tam va-
let, vt tu ameris a Chrõ, ita ꝙ tu nõ cures
amare Chriſtum effectualiter ſibi deſer-
uiendo &c ſicut ſunt, qui de Dei prædeſti
natione confidunt, & tamen male viuunt.

SED an ſicut amare amicum melius 54
eſt quam amari, pariformiter honorare
melius ſit, quàm honorari. Reſpondetur
ſecundum præfatos Doct. ſupra. Primo di
cendo ꝙ amari videtur eſſe propinquum
ei qđ eſt honorari, eo ꝙ honor eſt quod-
dam teſtimonium de virtute eius, & boni
tate illius qui honoratur, & ſimiliter om-
ne quod amatur amicabiliter, amaẽ, quia
bonum, vel ſaltem apparens eſt.

Secundo dicendum, quòd amari me-
lius eſt, & magis eligendum quàm hono-
rari. Ratio, quia id quod eſt ſecundum ſe
eligibile eſt melius eo quod eſt eligibile
propter aliud, ſed amicitia eſt ſecundum
ſe eligibilis, cum ſit bonum præcipuum
inter omnia exteriora bona. 8. Ethic. ho-
norari autem nõ quærunt aliqui propter
ipſum honorem, ſed propter aliud. ſ. Vel
propter ſpem percipiendæ vtilitatis, ſiue
in nomine, vel fama glorioſa, vel com-
modis alijs: Aut vt videantur ex hoc boni
pro ædificatione proximorum, & hoc eſt
licitum.

Tertio dicendum ꝙ honorare melius
eſt quàm honorari, cum ſecundum philo-
ſophum, honor eſt in honorante, ergo ſi-
bi laudabilius, ſicut & amarȩ melius, eſt

quàm amari, & patet idem eiſdem rationibus quæ de amare, & amari dictæ ſunt §. præcedenti. Sic ad propoſitum de ipſa amicitia Chriſti applicando patet, ꝙ melius eſt fore amicum Chriſti, quàm honorari publice in eccleſia canonizando: Vnde maxime eſt amadus Deus, qui ſuos & amat & honorat, quandoque etiam in præſenti, ſed maxime in futuro.

Virtuoſitas omnibus præfertur. Tertio in amicitia Chriſti Charitas claret ex virtuoſitate, quæ omnibus præfertur: Et hoc oſtẽditur multipliciter ex quæſtionibus ſubſcriptis.

§.5 Thom. VTRVM amicitia ſit virtus cuilibet homini neceſſaria in hac vita: Reſpondetur ſecũdum Rayne. in ſumma cum Tho. ſuper 8. Ethic. ſcrip. Et Albert. in commento ibidem per concluſionem quòd ſic, pluribus rationibus.

Primo ratione virtutis acquirẽdæ, quia cuilibet neceſſarium eſt acquirere & habere virtutem, eo quòd bonum facit habentem, & actũ eius, ſed amicitia eſt quædam virtus moralis, vel effectus virtutis, vel reducitur ad virtutem, ergo eſt neceſſaria: Minor probatur. Primo ꝙ ſit virtus moralis, quia per eam. ſ. amicitiam quilibet homo ad vnum quemque ſe habet, ſicut decet in factis & dictis.

Secundo ꝙ ſit effectus virtutis amicitia quia virtus eſt cauſa amicitiæ per eam faciens hominem, vt amet proximum propter honeſtum, quod eſt in illo.

Tertio ꝙ reducatur ad virtutem moralem, patet quia reducitur ad virtutẽ, quæ eſt iuſtitia, quia ſicut iuſtitia reddit cuiq; æquale, ita amicitia reddit cuilibet proportionabile, licet deficiat a ratione iuſtitiæ, quia non obligat amicitia ex debito ſicut iuſtitia, ſed ſolum attendit debitum honeſtatis & iuris naturalis ſocietatis, cũ homo naturaliter ſit animal ſociale, & amicabile. 1. Poli. Secundo amicitia eſt cuilibet neceſſaria ad habendum eam ratione pacis conſeruandæ, quia amicitia eſt maxime ciuilitatis, & communitatis, ac concordiæ, & pacis conſeruatiua, ſicut diſcordia eſt per oppoſitum communitatis deſtructiua. Vnde Hiero. Concordia paruæ res creſcunt, ſed diſcordia maxime dilabuntur.

Si quæratur. Vtrum amicitia ſit magis neceſſaria in ciuitate, vel communitate, quàm iuſtitia: Dicendum ſecundum prædictos ꝙ ſic: Ratio, quia illud quo habito nõ indigetur altero, ſed ecõuerſo, eſt plus neceſſarium, ſed ſic eſt in propoſito, ergo &c. Nam habita iuſtitia, nihilominus homines indigent amicitia ad inuicem propter charitatem, ſiue qua non eſt ſalus. 1. Corint. 13. ſed ſi vera haberetur amicitia non indigerent homines iuſtitia proprie dicta, ꝙ nullus alterum læderet, quoniã amicus eſt alter ego. 9 Ethi. & ita quilibet vellet alteri bonum ſicut ſibiipſi, ergo & cætera.

Tertio amicitia eſt neceſſaria ratione neceſſitatis ſupplendæ: Declaratur quo ad ſex conditiones hominum.

Primo amicitia neceſſaria eſt diuitibus & potentibus. Tum quo ad diſtributionem bonorum, quia in bonis fortunæ nulla eſt vtilitas, ſi ex his quis nulli bene faciat. Tũ quo ad conſeruationem bonorum, quia bona fortunæ ſine amicis conſeruari non poſſunt, quia plures inſidiantur eis, & quã to quis eſt in altiori ſtatu, tanto eſt minus ſecurus: Etenim Eccleſiaſtici. 10. Omnis potentatus vita breuis. Sicut ergo arbor quanto altior tanto indiget pluribus radicibus, & fulcimentis ne cadat, ſic in propoſito. Tum denique quo ad acquiſitionẽ cęleſtium bonorum, & euaſionem tormentorum neceſſaria eſt diuitibus, & potentibus amicitia ſanctorum, & pauperũ Chriſti: Ideo Luc. 16. Facite vobis amic. de mãmona inquit, vt cum defe. recipi. vos in ęter. tabernacula. Alias potentes potenter tormenta patientur. Sapien. 6. Et quanto quis hic altior male vixit, tanto altius in patibulo infernali ſuſpendetur.

Secundo amicitia neceſſaria eſt pauperib. vt in infortuniis ad amicos confugiãt.

Tertio neceſſaria eſt iuuenibus, q. a proni ſunt ad peccata & concupiſcentias, quatenus per amicos retrahantur.

Quarto ſenibus, quia multos patiuntur defectus, indigent amicitia ad ſubueniendum, & maxime in morte.

Quinto neceſſaria eſt tribulatis & patientibus, vt in afflictione per amicos ſermone & opere conſolentur.

Sexto etiam perfectis & felicibus, quia nemo eligeret viuere ſolitarius, etiamſi omnia

omnia bona haberet, cum homo ſit ſibi inſufficiens ad omnia ſeruitia neceſſariorum, & naturaliter animal ſociale, de hoc in ſequenti. §. 6.

Ad propoſitum de amicitia Chriſti applicãdo claret, ꝙ Chriſti amicitia eſt cuilibet ſumme neceſſaria. Tum quia eſt virtus ſaluifica ſine qua non eſt vita æterna. Tum quia eſt eternæ pacis in ciuitate cęleſti conſeruatiua. Tum quia in omni neceſſitate omnibus ſtatibus eſt quàm vtiliſſima, & hęc ex charitate diuina ergo &c.

§. 6 VTRVM dato ꝙ homo ſit felix adhuc indigeat amicis? Cum enim felix per ſe ſufficientiam omnium bonorum habeat, ergo non videtur indigere amicis, ſed in oppoſitum arguitur, quia habere amicos eſt maximum bonum ſuper omnia bona exteriora. ex. 8. Ethic. ergo carentia hui⁹ eſt infelicitatis. Reſpondetur ſecundum Rayne. & Doct. ſupradictos, quòd.

Primo poſſumus loqui de felicitate perfecta quæ erit in prima, & ſic ibi non reqritur ex neceſſitate ſocietas amicorum, quia habebunt beati totam plenitudinem eſſentialẽ perfectæ fœlicitatis in ſolo Deo ſufficienter, nec indigent alio quam Deo in quo ſunt omnia bona. Sed tamen erit ibi ſocietas amicorum de bene eſſe. ſ. quo ad felicitatẽ accidentalis gaudij, cũ de ſocietate ſua in Deum gaudeant, vt dicit Auguſt. 8. ſuper Geneſis, & ſic intelligitur quod Boetius dicit de conſol. Nullius boni ſine ſocio eſt perfecta poſſeſſio.

Auguſt. Secundo poſſumus loqui de fœlicitate imperfecta, quæ eſt in vita iſta ſecundum opinionem aliquorum, & iſto modo felix licet non indigeat amicitia, quo ad vtile vel delectabile, tamen indiget quo ad bonum honeſtum & virtuale. Declaratur. Nam amicitiæ diſtinguntur tres ſpecies, ſicut & bonum amabile eſt triplex. Primo bonum ſimpliciter, quod dicitur honeſtũ quando amicitia eſt propter virtutẽ, puta quia virtuoſus & bonus eſt quem amat, i. ipſe amicus. Et ſecundo eſt amicitia propter bonum ſecũdum quid, puta propter delectabile in amico, vt eſt familiaris affabilitas, & huiuſmodi. Et tertio propter bonum vtile. i. vtilitatem licitam: Hęc ex. 8. Ethic. ſecundum Ariſt. Vnde dato ꝙ aliquis ſit tam felix in hac vita ꝙ non indigeat alicuius amicitia delectabili, nec vtili, tamen adhuc indiget amicitia virtuali. Probatur quia alias non eſſet vere felix carens bono tali, quin potius carere amico, vel diſſolui ab amico eſt malum miſerabile, & quid confuſibile, & verecũdabile, quia ꝑ oppoſitum habere amicos eſt maximum bonum, & quid iucundæ beatitudinis, honoris, & gloriæ. Itẽ carere vel diſſolui eſt quoddam labile cum vnus fructificaret alium. Itẽ eſt quid viduale, quia vnus amicorum eſt quaſi cuſtos, & oculus alterius: Ideo dicitur amicus quaſi animi cuſtos. Vnde ſicut carens tutore & oculo dicitur viduatus, vel orbatus, ita carens amico, ex 1. Ethic. Ad propoſitum: Quicũque quantumcunque poſſet eſſe felix indiget amico Chriſto ſuper omnia, ergo præ eligenda eſt Chriſti amicitia, ſine qua nihil valent omnia, & qua habita habetur fœlicitas ſumma, tam in diuitijs, quia facit habere ſummum bonum. ſ: Deum. 1. Corinth. 1. In omnibus diuites facti eſtis in illo; quàm in honore, quia. ſ. coram omnibus angelis & beatis curię cęleſtis, & toti mundo honorat in iudicio; quàm in nobilitate, quia fratrem Chriſti, & filiũ Dei efficit, quàm etiam in gloriæ maieſtate, quia coronat regno beato &c.

Amicus dicitur quaſi animę cuſtos.

VTRVM amicitia ſit melior omni theſauro: Reſpondetur ſecundum Rayne. ꝙ ſic: Probatur primo rationibus, quia amicitia vitam conſeruat. In morte quoq; & poſt mortem amicus iuuat verus. Itẽ amicitia trahit ſurſum ad Deum, vel ad virtutes, & pacem generat: Hæc autem non facit aurum, ſed deſerit in morte ad peccatumque trahit, & litem generat & contrariam paci, ergo &c. §. 7

Secundo ex ſacra ſcriptura Eccleſiaſti. 6. Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti. Ideo ibidem c. 7. dicitur. Noli præuaricare in amicum pecuniam ſ. accommodatam, differentem tibi reddere.

Tertio probatur ex philoſophia. Nam 8. Ethic. Ariſto. dicit, quòd amicitia multo precioſior eſt quàm pecunia: Nullus. n. niſi ſtultus eligeret viuere ſine amicis habens reliqua omnia bona: Ad propoſitũ: Certa & indubitabilis Chriſti eſt amicitia. Item eſt precioſiſſima & inextimabilis

bile, eſt & veriſſima & inuariabilis. Io Ec cleſiaſt. 9. Non derelinquas amicum antiquũ, nouus.n. non erit ſimilis illi, vinũ nouum amicus nouus: Lyra; quia ſicut de vino nouo neſcit quale erit finaliter, ſic de amico nouo huius mundi neſcit qualẽ fidelitatẽ tenebit: ſed antiquus amicus eſt Deus, qui ab æterno nos prędilexit, iſte amic⁹ cũ dilexiſſet ſuos in finẽ dilexit eos. Io. 13. Hinc Aug. Elige tibi homo præ omnibus amicum, qui cum omnes alij te deſerunt .ſ. in morte, iſte ſolus te non relinquat, ſed in regionem longinquam ad quam ire debes, te perducat, ergo &c.

August.

§. 8. QVALIS amicitia ſit habenda tan quam optima. Notandum eſt ſcd̃m Ray. in ſum. ꝙ amicitia quædã eſt ficta, & nõ vera, alia mala & cauenda &c. tertia vera, & imperfecta, quarta optima. Primo amicitia ficta dicitur, aut qa eſt ſolo nomine: Eccl. 37. Eſt amicus ſolo nomine, & nõ re, aut quia ore, & non corde: Contra quod. 1. Ioã. 3. Non diligamus verbo & lingua, ſed opere & veritate: Talis eſt amicitia mundi, quia proponit nobis dilectionem in vita, ſed in morte concludit amaritudinem, & inimicitiã cũ diripit oĩa bona tẽporalia, & in iudicio inſurget cõtra nos, dũ pugnabit orbis terrarum contra inſenſatos Sap 5. Vnde Eccl. eſt amicus qui cõuertitur ad inimicitiã &c. Seneca. Nullum maius malũ habet hõ occupatus, & bonis ſuis obſeſſus, quam ꝙ amicos ſibi putet qbus ipſe non eſt: Aut tertio fictus dr̃ amicus, quia eſt occultus, nec opere manifeſtat: Tullius de vera amicitia. Ille eſt verus amicus, qui oĩa bona ſua alijs cõicat, & mala .i. aduerſa aliorũ ſua reputat, qui vero aliter amat, fictus eſt amicus, Hæc ille: Vnde Prou. 27. Melior eſt manifeſta correptio, quã amor abſcõditus. Hier. hoc exponit ſic. Melior eſt inimicus manifeſtus, q̃ amicus abſconditus: ille enim dum cognoſcitur facile vitatur, iſte verò dũ nõ cognoſcit præualet. Scd̃o, alia eſt amicitia mala & cauenda .ſ. q̃ eſt inter prauos. De Luca 23. Facti ſunt amici Herodes & Pilatus: Theophilus ibi dicit. Attende diabolũ vbiq; coniungentẽ diſiuncta, vt Chriſti pagat necem. Similiter mala amicitia eſt, qñ quis licet bonus in ſe videat, tñ amicitiã tenet cũ prauo, ſicut fecit Ioſaphat cũ Achab peſſimo: Greg. in paſtor. Cũ iucau te malorũ amicitijs iungimur, eorũ culpis ligamur. Tertio, eſt amicitia vera, ſed imperfecta. Et huiuſmodi eſt ſpecies amicitiæ pp delectabile, & pp vtile, põt.n. eſſe vera amicitia hmõi, tñ eſt imperfecta, ſed amicitia pp honeſtũ eſt perfectior iſtis. Si ergo quęritur. Quali ordine ſe hñt iſtæ amicitiæ? Dicendũ ſcd̃m eundẽ Ray. ꝙ infima eſt amicitia pp vtile, quia hæc amicitia pp vtile nõ habent locũ in beatis. Secundo altior eſt amicitia pp delectabile q̃ pp vtile. Tũ ratione liberalitatis, quia veræ amicitiæ rõ eſt, ꝙ ſit liberalis, & nõ negociatiua, ergo quanto eſt liberalior tãto verior & nobilior, ſed amicitia pp delectabile magis eſt liberalis quã vtilis, quæ eſt quaſi mercenariorum & negociatorũ. Tũ quia amicitia delectabilis magis accedit ad actũ beati, quia indigent delectabili quaſi forma eſſentiali beatitudinis, nõ ãt indigent vtili ipſi beati, ergo &c Tertio altiſſima amicitia eſt pp honeſtũ. Quarta ergo amicitia eſt perfecta, & optima .ſ. quæ eſt pp honeſtũ .i. pp virtutẽ. Tũ quia vult bona amicis per ſe pp bonũ virtutis, ſed alia amicitia vult propter bonum per accidẽs; vel ſcd̃m quid, vt tactũ eſt §. 6. tũ. quia nihil inuenitur in ea contrariũ amicitię verę vel defectuoſum, quia eſt pure pp virtutem principaliter. In alijs autem amicitijs aut eſt vtilitas in cauſa amicitię, aut delectatio licet mĩn⁹ principaliter. Tũ qa aliæ amicitiæ magis appropinquãt amicitiæ malæ. Nã delectatio & vtilitas põt eſſe inter prauos amicos, ſed amicitia honeſti non: Ex iſtis ad propoſitum claret, ꝙ amicitia Chriſti eſt ineffabiliter præ omnib. ſumma & nobiliſſima: Primo quia eſt honeſtiſſima, & omnis amicitiæ comprehenſiua, & per conſequens perfectiſſima: in ea enim ſunt nõ niſi virtuoſorum amor, & cũ hoc bona ſumme delectabilia, & vtiliſſima, & cum hoc permanentiſſima.

Mundi amicitia proponit in vita dilectionẽ, in morte odium.

Hieron.

Greg.

SED ex dictis orit̃ difficultas. Quare nõ poteſt eſſe amicitia vera prauorũ, cum tñ praui quęrãt conuiuere alijs & conuiuunt: reſidere autem in conuictũ ptinet ad amicitiã ſcd̃m intentionẽ Phil 9. Eth. vbi dicit, ꝙ actus amicitiæ eſt conſolatio cum amico, & ſic conuiuere. Rñdet̃ ſcd̃m eundẽ Ray. ꝙ ſicut dicit Phi. eo. lib. 9. Eth. Pra §. 9.

uus

nus nihil amicabile habet, nec ad ſe nec ad alterũ,nã teſte ſacra ſcriptura:Qui diligit iniquitatẽ odit animã ſuã, Pſal. ergo ad ſe nõ habet amicitiã verã, nec per conſequens ad alterũ:Eccl. 14.ca. Qui ſibi nequã, cui bonus eſſe poterit: Ad obiectum autem ꝙ prauus quęrit cõuiuere alijs,dicendũ ꝙ hoc non quærit ꝑ amicũ amore amicitiæ, ſed aut ideo,vt fugiat cõuiuere ſecum, vel ſolitarie, quia homo naturaliter eſt animal politicũ aptũ natũ ſocialiter conuiuere,aut quærit ꝑ ꝓpriam vtilitatem cõuiuere, & fingit amicitiam. Sed vt ibidem Ariſt. dicit: Qui fingit ſe eſſe amicum & non eſt, peior eſt eo, qui fecit falſam monetam,quia quanto magis malitia eſt circa melius,tanto peior eſt ipſa, ſed amicitia eſt maxima inter bona exteriora,ergo ſi ſit ficta erit peior omnium:Et multo plus in amicitia Chriſti ſi ſe quis ficte habeat, quia ſimulata ſanctitas eſt duplex iniquitas, teſte Hieronymo.

Pſalm. 10.

Hiero.

§. 10. ITEM An ergo qñ vnus amicorũ factus eſt mal⁹ debeat ſtatim ſolui amicitia eius:Rñdetur ſcđm Rayn.cũ Ariſt. ſup. ꝙ ille qui factus eſt malus, aut incorrigibilis eſt, vel inſanabilis, ita ꝙ ꝑ abundantiã malitiæ ad ſtatũ virtutis reduci nõ põt de facili, & tunc a tali amicitia diſſolui debet:Aut eſt ſanabilis,& tũc nõ dẽt diſſolui ſtatim,ſed expectari ꝑ aliquod tpſ& adiuuari ad recuperãdũ bonos mores, ſicut ſiquis amiſerit ſubſtantiã, vel pecunia non ſtatim ſinit eſſe perditã,ſed diligẽter quærit donec inueniat ſi poterit. Multo magis dẽt ſic fieri de amicitia, quæ melior eſt q̃ oĩs pecunia: Ad ꝓpoſitũ, ſic facit amoroſus Chrs ſuos amicos poſt peccatũ ad pœnitentiam requirendo, & dęmones qui ſunt inſanabiles in malitia relinquendo.

§. 11. SED adhuc reſtat difficultas. Qualiter ſe dẽt hẽre amicus virtuoſus, & bon⁹ poſt diſſolutionẽ amicitię a prauo. An, ſ. ſamiliariter dẽat ſe hẽre ad illũ, an ſic reputare quaſi nunq̃ fuiſſet amic⁹: Hoc ſoluit idẽ Ariſt.& cũ eo Rayn. di ꝙ q̃a oportet hẽre memoriã ꝑteritæ conſuetudinis,& amicitiæ:Sicut extimamus ꝙ qs magis dẽat exhibere,& largiri amicis q̃ extraneis,ita ẽt his q̃ in pręterito fuerũt amici dẽt magis exhibere ꝑ ꝑteritã amicitiã; niſi in vno caſu videlicet qñ abũdãs malitia,& inſanabilis in illo fuit cã diſſolutionis amicitiæ pręteritæ tunc.n.q̃to plus fuit amicus tãto plus extimãdus eſt,vt hoſtis,& vitandus ꝑ hmõi obſtinationẽ ĩ malo.Hęc phĩloſoph⁹. 9.Eth. vbi ꝑdictas oẽs difficultates mouet & ſoluit:Ad idẽ Tho.in ſcripto, & Albertus in cõmẽto ibidẽ:Ad propoſitũ applicãdo de Chriſti amicitia ſuo mõ hẽt ſe Chrs amicus optimus ad nos,q̃a cũ peccamus,amicitia ei⁹ ad nos diſſoluitur,nec tñ deſiſtit ſua beneficia largiri,quia ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos: Matth.5.Si autem conuertimur ad pęnitentiã, recipit nos iterato ſemper ad amicitiã ex charitate immenſa: Si vero in obſtinatione moriemur tanto durius damnat, vt hoſtes. Thom.

§. 12 QVALIA debet quis cõſiderare ĩ hoĩe quẽ in amicũ ſibi vult eligere?Notandũ ꝙ ſcđm Fran.maro.in ſermone. Itẽ vbi ſup. Tho.Alb.Rayn. alioſq; recolligẽdo.In eligẽdo amico cõſiderãda sũt tria Primo criminis carẽtia.Scđo aptitudinis conuenientia.Tertio fidelitatis experiẽtia Primo in quã criminis carẽtia,q̃a prau⁹ nõ eſt eligẽdus in amicũ,vt in ꝑmiſſis dictũ eſt:dẽt ergo cõſiderari videlicet.Primo ne is quẽ eligis in amicũ ſit ſupbus, q̃a neſcit eſſe ſocius:Proue. 11. Vbi ſupbia ibi cõtumelia. Scđo ne ſit cupid⁹. Hiero.in epiſt. ad Caſtrimã In amicis nõ res q̃runtur, ſed charitas. Tertio ne ſit libidinoſus, quia a tali inquinat̃ homo Eccle.13. Qui tangit picẽ inquinat̃ ab ea. Quarto ne ſit iracundus, q̃a facile amicitia ꝑditur Prouer.22. Noli eſſe amicus iracũdõ ne ſumas aĩæ tuæ ſcãdalũ.Quinto ne ſit iniuſtus.Aug.lib.1. ſoli lo.Amicitię legẽ iuſtitiã eſſe arbitror,qua præſcribit vt nõ minus,nec plus q̃ ſeipsũ quiſq; amicũ diligat: Exẽplũ narratur ꝙ ſapiens mulier docuit filiũ, vt eũ eligeret amicũ,qui pomũ æqualiter diuideret.Sexto ne ſit ꝓditor ſecretorum: Eccleſiaſtici. 27.Qui denudat arcana amici fidẽ ꝑdit,& amicũ nõ inuenit.Vltimo ne ſit infamis,& quocunq; crimine notatus: Ad propoſitũ. Tales Chrs dñs vult habere amicos, qui ſint humiles,mũdi cõtemptores,caſti,mites,iuſti,& a peccatis emendati &c.Secundo in eligendo amico conſiderari debet aptitudinis conuenientia: Nam aliqui sũt amicitiæ apti plus quã alij: Vt enim dicit Ariſt.

Hieron.

Augu.

Ariſt. 8. lib. Eth. Iuuenes ex naturali com plexione ſunt apti ad amicitiam, quia ipſi multum gaudent ex naturali cõplexione in affectu, & aſpectu, familiariq; colloquio, & obſequio aliorum, quæ ſunt opera amicitiæ cauſatiua, ergo prę alijs citius & facilius fiunt amici. Item ſecũdo, vt idem Ariſto. dicit. Antiqui vel ſenes, & ſeueri .i. litigioſi, & mordaces nõ ſunt naturaliter apti ad amicitiam. Tũ quia ſenes ſunt naturaliter cacoges, ideſt ſuſpicioſi, ideo nõ confidunt de alijs, ſed mala ſuſpicãtur de alijs, q̃ in pręterito experti ſunt de ſeipſis. Tũ quia præſumentes nimis de ſuis ſenſibus alijs nõ concordant, per cõſequens nõ amicant. Tũ quia cauſatiua opera amicitiæ renuunt .ſ. colloquia familiaria obſequia, & de alijs minus curãt ſibi magis intendẽtes, ergo &c. Denique ſeueri & mordaces nõ ſunt apti ad amicitiã, quia nõ cõcordant alijs, nec familiares ſunt. Tertio aliq̃ omnino ſunt inepti ad amicitiam, vt ſunt ſtulti, ergo vitãdi. Prouer. 13. Amicus ſtultorum ſimilis eis efficitur. Sed an melius ſit amicitiã coniungi cũ iuuenibus an cũ ſenibus: dicendum cum eod. Rayne. ꝙ iuuenes de facili fiunt amici, vt dictum eſt, tamen nõ ſunt omnino perfecti amici, eo ꝙ non diu permanent in amicitia, ſed ſicut cito amant, ita cito ab ea excidunt, & quia in eis eſt amicitia magis propter delectabile ſocietatis, & in quibuſdam propter lucrũ ſocietatis: Vnde iuuenibus conuenit amicitia, vel competit ſæpe propter vtilitatem: & talis amicitia competit etiã peregrinis, vel viatoribus, quia tales ſeinuicem amant propter vtilitatẽ, quã habent ad inuicem, amicitia autem ſenum licet quandoque ſit propter indigentiã ſubueniẽdi naturę deficienti, tñ eſt ſtabilior, & a paſſionibus magis quietata iudicio rationis, quam in iuuenibus, qui feruntur paſſionibus nondum roborati iudicio rationis. Ideo, & ſi difficilius acquiratur amicitia ſenum, tamen melior eſt pro ſtabilitate: Sic ad propoſitum Chriſti amicitia quodammodo pariformiter eſt ſic, ꝙ iuuenes a principio ad eam acceptandam conuerſi magis redduntur apti de cętero ex habitu generato. Thren. 3. Bonum eſt viro cum portauerit iugum domini ab adoleſcentia ſua, ſed ſenex dictum malo rũ difficilius ſit Chriſti amicus, tamen ſi Dei gratia conuertetur, ſtabilis ſit obſeruans ſe propter imminẽtem mortem, niſi eſſet ſeuerus reluctando Deo, & mordax contra proximum, & ſtultus in peccato.

Tertio in eligendo amico conſideranda eſt fidelitatis experientia, de qua fidelitate poteſt quis experiri.

Primo ex parte ſecreti: Vnde Petrus bleſenſis in libello de amicitiã ait ſic: Si fidem amici experiri volueris, non ei prius arcana cordis tui committas, ſed aliqua exteriora etiam modica, de quibus non magnum emergat diſpendium, tunc qui fidelis erit in minimo, erit & in maiore fidelis, & qui in modico iniquus eſt, & in maiore iniquus eſt.

Secundo experiri poteſt quis ex parte obſequij, & operis de fidelitate amici, quia vt Grego. dicit, probatio dilectionis eſt exhibitio operis: Ad propoſitum, Chriſtus his modis probat nos ſi ſimus fideles amici eius verè. Primo committendo nobis modica bona .ſ. temporalia, ſi fideliter diſpenſamus. Matth. 24. quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra mul. te conſtituam. Secundo per opera in charitate. Grego.

Quarto in amicitia Chriſti charitas maxima claret ex actibus, & ſignis quibus verificatur.

QVAERITVR ergo quæ ſunt opera, vel actus amicitiæ quibus probatur eius veritas: Reſpondetur ſecundum Rayne. cum Thom. in ſcripto. Et Albertum in commento libri Ethico. quod tria ſunt huiuſmodi opera. Primum dicitur beniuolentia. Vnde Ariſto. 8. Ethicorum ca. 9. dicit eſſe prouerbium vulgare, quòd amicus ad ſuum amicum debet ſe habere ſicut genu ad tibiam, quia hæc maxime habent ad inuicem propinquitatem & beniuolentiam cum vnum vult alterum eſſe ſanum, & quia tibia ſuſtentat genu, ac genu ligat tibiam, alteroque fracto vel notabiliter læſo, alterum non poteſt ambulare, ſic amicus ligat, ac vnit ſibi amicum, & ſuſtentat, & commori vult cum amico. § 13. Thom.

Vnde quæro. Quid eſt præſtantius An propinquitas, aut amicitia: Reſpondet Tullius de amicitia di. ſic: In hoc præſtat amicitia ꝓpinquitati, ꝙ ex propinquitate

beniuolentia tolli poteſt, manente ꝓpinquitate, ex amicitia vero non, ſublata em̃ beniuolẽtia amicitiæ nomen tollit: Proinde etiam Ariſt. 9. lib. Eth. dicit, ꝙ beniuolentia eſt principium amicitiæ & in ea fundatur amicitia. Secundum opus amicitiæ dicitur concordia, quæ conſiſtit in affectu, & in actu vnanimi .ſ. ꝙ eadẽ velint & nolint, & eadem eligant in quibus conſiſtit ratio concordiæ: Vnde concordia dicitur quaſi vnitas cordium: Ideoq; Ariſto. 8. Eth. c. 9. dicit, ꝙ prouerbialiter dicitur vna eſſe anima duorum amicorum, ſ. per voluntatum concordiam: Sed qualis concordia cauſatur ex vera amicitia. Notandum ſecundum præfatos.

Primo quòd concordia in ſpeculatiuis, vel conſenſus nõ pertinet ad rationẽ amicitiæ, puta ſiqui conſentiant inuicẽ in hoc ꝙ ſol eſt maior terra, vel in opinionibus quæ ſunt de ſpeculatiuis, & ideo in iudicijs alibus nihil prohibet amicos conſentire vel diſſentire: Ratio huius eſt, quia iudicium in talibus procedit ex naturali ratione, & per conſequens ex illatione veritatis concludendo neceſſario neceſſitate conſequentiæ, amicitia vero procedit ex electione, ergo non pertinet ad ea diſſenſus, vel aſſenſus talis concluſionis in intellectu veritatis, ſed vt Ariſto. lib. 4. dicit. Duobus exiſtentibus amicis ſanctum eſt, inquit, præhonorare veritatem, & ſic manet amicitia in huiuſmodi diſcordantia opinionum, nec propterea diſſoluitur. Exemplum inter ordines Sancti Dominici, & Sancti Franciſci prẹſertim Scotiſtas: licet ſit multimoda opinionum diſcordia, tamen manet eorum amicitia in Chriſto ad inuicem.

Secundo nota iuxta præfatos, quòd concordia in minimis non eſt de ratione verẹ amicitiæ: ſicut nec diſcordia in minimis tollit eam, eo quòd concordia attenditur circa magna, vel notabilia.

Tertio nec concordia in vicijs pertinet ad amicitiam, veram, quia vicioſus non poteſt eſſe amicus ex prædictis. Concluditur ergo, quòd concordia eſt vnitas animi in operabilibus, communibus, & vtilibus correquiſita ad veram amicitiam. Vnde quando plures conſentiunt, ꝙ vnus dominetur, vel ꝙ ſit pugnandum, tunc eſt concordia amicitiæ, ſi fiat pugna pro iuſtitia, & electio debita: Similiter quando concordant, & plebei, & potentes in eodem principatu, tunc eſt veræ amicitiæ concordia: Ratio, quia ſic concordando quilibet habet ſuam voluntatem, & beniuolentiam, patet. 9. Eth. Sed quando quilibet ſibi vult bonum proprium nõ curando de bono cõmuni, non eſt concordia amicitiæ, imo ex hoc diſcordia oritur, & diſſenſio, & amicitia deꝑditur ſcd̃m eund. philoſophũ ſup.

Concor. attenditur circa magna.

Tertium opus amicitiæ dicitur beneficentia, quæ conſiſtit in effectu exteriori gratia illius ſ. amici: Nam ſi hęc deſit amicitia eſt ocioſa; Vnde Ariſt. 8. Eth. 9. dicit prouerbium eſſe, ꝙ ea quæ ſunt amicorũ, communia ſunt; Ad propoſitum, Chriſtus dñs probatur verã tenere amicitiam per hæc tria: videlicet: Beniuolentiam, concordiam, & beneficentiam, & hæc in ſummo. Nam bonum vult nobis ſummum, ſ. Deũ habere perpetua beatitudine. Item concordiam optat, & pacem tenere conformari voluntate noſtra in præceptis implendis, vt habeamus vitam æternam, & omne bonum. Deniq; omnia beneficia tam naturẹ quàm gratiæ & maxime glorię in cœlo nobis communicat, ergo patet charitas.

ITEM quæ ſunt ſigna, quibus probatur, & agnoſcitur amicitia fore vera: Nota ſecundum ſcripturas, & Doctorum prædictorum, & aliorum dicta, ac philoſophica documenta plura ſigna colligendo. Primo quædam ſunt ſigna ex parte cordis. Secundo alia ex parte oris. Tertio ex parte operis. Primum ſignum cordis eſt voluntatis conformitas, quia hoc ad concordiam pertinet. 9. Ethic. Tullius de amicitia: Amicorum eſt idem velle, & idem nolle in rebus honeſtis, ſic eſt & de vera amicitia ad Chriſtum: Vnde Grego. homelia. 13. Deũ profecto non diligit, qui ei in voluntate contradicit. Secundum in corde eſt amoris firmitas, vt nunquam frangatur, vel interrumpatur. Eccleſiaſt. 6. Si perſeuerauerit fixus. i. ſtabilis in amore erit tibi coæqualis. i. amicus: Vnde dicitur amicus quaſi animi cuſtos, quia cuſtodit amorem in animo, ſic amor ad Deum, & proximum ſeruari debet. 1. Io. 4. Qui dicit diligo Deum, & fratrem odit mendax eſt. Tertium in corde ſignum eſt recordationis

§ 14.

Grego.

Augu.

nis ſedulitas. Auguſt ſuper Io. Vbi amor ibi frequenter verſatur animus, ſic amicus Chriſti frequenter debet recolere de paſſione Chriſti. Can. 8. Pone me vt ſignũ ſuper cor tuum. Quartum eſt intentionis bonitas, vt diligat intentione bona, i. propter virtutem patet in præcedentibus, ſic Chriſtus diligit vt boni ſimus. Secundo ſigna in ore ſunt. Primum collocutionis familiaritas, quæ augetur amicitia. 9. Ethi. Sic colloqui debemus Deum orando & laudando. Secundum petitionis congruitas: Tullius de amicitia dicit. Veri amici eſt nec turpia vel indecẽtia rogare, nec ad preces amici turpia facere: Et eccleſiaſti. 6. Noli fieri pro amico .ſ. proximo inimicus .ſ. Deo. Sic licita a Chriſto petamus &c. Tertium eſt confeſſionis veritas .ſ. ſecreta aperiẽdo veraciter ne decipere velimus ꝓximũ, ſic dẽmus p̃tã confiteri vere.

Tertio ſigna in opere ſunt. Primum beneficentiæ largitas. De qua §.13. Secundũ in aduerſis fidelitas. Eccleſiaſt. 6. Si poſſides amicum in tentatione poſſide illum. Seneca. Ob hoc pręcipue diligẽda eſt paupertas, quia facit ſcire qui te vere dilexit, ſic Chriſtus in tempore tribulationis ſemper ſubuenit ſuis amicis. Tertium ſignũ eſt perſeuerantiæ perpetuitas. Eccleſiaſt. 6. Omni tempore diligit qui amicus eſt, ergo & in morte & poſt mortem ſemper, ſic Chriſtus perpetue diligit ſuos ſine fine. O ergo quàm ineffabilis eſt charitas Chriſti ad ſuos amicos, quis extimare ſufficit &c.

De amore Dei, ad creaturas.

AMOR Dei ad creaturas: Quòd eminẽter amor ſit in Deo &c.

§. 1. QVAERITVR. Vtrum veraciter ponaẽ in Deo amor ad creaturas? Nam cum Dei voluntas ſit de ſe perfectiſſima, ergo in ea non eſt ponendus ad extra amor formaliter, & inhæſiue perficiens eam, quomodo ergo poteſt Deo ineſſe: Reſpondetur præ notando pro præambulo ſecundum Guil. Thom. li. 3. ſententiarum. diſt. 27. cum Tho. ibidem ar. 2. q. 1. Quod iſta tria ſe habent ad inuicẽ ex additione, Amor, amatio, & amicitia, quia amor nominat dilectionis vinculũ, videlicet abſolute, ſeu ſimpliciter, amatio autẽ illud idẽ nominat, tñ cum

quadam paſſione ſeu intenſione, & ſic nõ eſt in Deo, ſed amicitia aſſimilaẽ habitui & addit dilectionem amãtis, & amati mutuam. Vnde ad quæſitum reſpondetur per concluſionem, ꝗ in Deo veraciter ponitur amor tam ad intra quam ad extra, tamen ſine omni paſſione, & formali inhæſione. Declaratur & probatur, quia in Deo eſt amor, quo ad intra. Primo eſſentialiter. 1. Ioan. 4. Deus charitas eſt, Aug. enim dicit hanc prædicationem eſſe per eſſentiam non per ſolam cauſam. Secundo perſonaliter amor eſt in Deo, ſ. ſpirituſ ſanctus cui attribuitur, vel appropriatur amor, eo quòd procedit ꝑ modũ amoris.

Tertio exemplariter, quia amoris gratuiti quo eſt in nobis ſpirituſſanctus non ſolum cauſa eſt efficiens, quoniã eſt vnius eſſentiæ cum patre & filio, & ita tanquã Deus eſt cauſa efficiens amoris, ſed & inſuper eſt etiam exemplar, atq; finis amoris noſtri: eſt enim exemplar inquantum procedit ſpirituſſanctus per modum amoris in diuinis a patre & filio: Cuius exemplo, & nos debemus amare Deum & proximum in ſpiritu ſancto, idem in Deo & propter Deum & ad Deum: Eſt etiam finis inquantum habet rationem ſummi boni, in quod tendit amor noſter: Et ita patet quòd in Deo etiam loquendo, quo ad intra, eſt amor, vt patuit lib. 1. Confirmatur, quia in quocunque eſt voluntas oportet ponere in eo amorem, ſed in Deo ipſo neceſſario ponitur voluntas, quæ eſt cauſa omnis boni, ergo & amor: Et quia hæc ſunt in Deo eſſentialiter, ergo pręeminenter infinitè. Item amor quòd ſit in Deo ad extra. i. ad creaturas patet. Sapien. 11. Diligis omnia quæ feciſti &c. ergo patet. Denique quòd amor non ſit in Deo formaliter per modum inhærentiæ vel paſſionis, clarum eſt, quia in Deum nullum cadit accidens, ſecũdũ ẽt philoſophum. 12. metaphyſicæ, ergo nec forma inhærens perficiens &c. Vnde idem. 7. Ethic. dicit ꝗ Deus vna & ſimplici operatione gaudet, & eadem ratione ſine paſſione amat, propterea talia dicuntur de Deo ob ſimilitudinẽ effectus metaphorice. Vnde charitas ſi cõſideratur, vt eſt quędam entitas perfecta, ſic ponitur in Deo, ſed conſiderata inquantum informat perfectibile,

Vbi volũtas, ibi amor.

ſic non eſt in Dei voluntate. & cętera.

Quòd autem amor in Deo ad creaturas ſit præeminentiſſime, patuit ſup. vbi Abba §. 4. & ſequen. hoc eo. lib.

QVALITER Deus, immenſa charitate ſua amat creaturas. Nota ſcd'm Rayne. in ſum. & Doc. ſuper l. 3. ſniarũ, d. 32. & alibi. ꝙ Deus amat creaturas quadrupliciter: Primo æternaliter. Scd'o generaliter. Tertio cauſaliter. Quarto inęqualiter. Et ſcd'm hęc quęſtiones ſequent. Qũo Dei amor poſſit eſſe ab æterno ad creaturas. Rõ quæſtionis eſt, quia dilectio vel amor eſt reſpectu boni, & eſt vis vnitiua in actu amantis & amati, bonum autem & ens cõuertuntur, iõ oportet ꝙ bonum illud qđ amatur ſit actu in re, & per amorẽ ſit unitum amati i. Deo ſcd'm aliquam participationẽ, ſed creatura eſt tpalis, ergo &c. Reſpondetur ſcd'm Guil. in 3. d. 32. ꝙ Dilectio eſt reſpectu boni exiſtẽtis, vel actu vel habitu: Vnde non oportet illud quod diligitur eſſe actu, ſed ſufficit qñque eſſe habitu ſolo, & ſic creaturæ fuerunt in habitu ab æterno, videlicet in mẽte diuina ꝓuiſæ: Deniq; licet in alijs a Deo, ideſt in creaturis amor & dilectio ſit vis vnitiua in actu amantis, & amati, nõ tamen oportet hoc eſſe in Deo reſpectu creaturæ nec dum exiſtentis, ergo rõ non cõcludit. Pro declaratione ergo notat idẽ Guill. ſup. ꝙ diligere dr̃ a dia qđ eſt duo, & ligo ligas, q̃a duo vniunt̃ in dilectione ꝑ amorẽ mutuũ, vel ſaltẽ vnus in dilectione locum habet duorũ, dum idẽ ſeipſum diligit. Itẽ dr̃ ẽt dilectio quaſi de alijs electio, iuxta illud Cãt. 5. Dilectus meus cãdidus electus ex millib. Deniq; vt dicit Bona. eo. lib. 3. d. 32. q. 1. Verba de Deo dicta ſunt in triplici differẽtia. Primo quędam ſunt, quę dum dnr de Deo connotant effectum in actu, ſicut eſt creare: Vnde cũ dr̃: Deus creat; ſignum eſt, ꝙ creatura eſt actu. Secũdo quędã ſunt, quæ connotant effectũ non in actu ſed in habitu, ſicuti eſt prædeſtinare, dum dr̃, Deus prædeſtinat, non ſignificat̃ ꝓdeſtinatũ actu eſſe, ſed ſolum habitu, in præordinatione mẽtis diuinæ. Tertio alia ſunt indefferẽter ſe habẽtia ad actu, & habitu, ſicut eſt diligere, vel amare, dũ enim dicitur; Deus diligit creaturam põt haberi veritas, aut pro creatura actu exiſtente, aut ſolum in habitu: Vnde etiam Alex. de Ales prima parte. q. 3. a. 32. dicit. Quod cũ dico, Deus diligit creaturã ab æterno, idẽ eſt dictu, ꝙ Deus diligit creaturam in ſe ipſo, quia creatura ab æterno nil fuit niſi in Deo: Sed cũ dico, Deꝰ diligit ſe in creatura, idem eſt, ꝙ diligit creaturam cũ tempore, vel in tpe: Ex dictis manifeſte claret, ꝙ Dei charitas erga nos eſt infinita tã a parte ante quam a parte poſt, vtpote æterna: Quis ergo ſaltẽ, vel pro parte modica hanc charitatem compręhendere valeat, & ob hoc reamare ſufficiat.

Bonauen. — *Creatura ab æterno nihil fuit niſi ĩ Deo*

VTRVM autem Deus amoroſus eadem dilectione amet ſe, & creaturam. Require lib. 1. vbi Amare §. 4. §. 3.

VTRVM etiam creatura ſit a Deo prius amata quam fuerit bona: Require. eo. lib. 1. ibidem. §. 5.

Secundo Deus amat creaturas generaliter indicibili charitate: vtpotè innumerabiliter.

VTRVM Deus amet vniuerſas creaturas ex charitate, oẽs generaliter ac ſingulas; Arguit̃ ſcd'm Guill. ead. d 32. ꝙ nõ q̃a Deus quos diligit ex charitate vera amat, ſed vt Aug. dicit: Nõ diligenda ſunt ex charitate niſi ſolum tria, ſ. Deus, ſpũs rõnalis, & corpus proprium, quod nõ qui dẽ rõne ſui, ſed rõne animæ diligitur, q̃a eſt participabilis gloriæ. Deniq; inter rõnales ẽt non diligit Deus ex charitate eos quos nõ prædeſtinat ad ſalutem, quia charitas aſpicit vltimũ finẽ quæ eſt in æterna beatitudine, cuius nõ ſunt capaces inſenſibilia nec irrõnalia, nec rõnales reprobati, ergo non oĩa diligit Deus ex charitate, quæ reſpicit virtutũ conſummationẽ finẽ vltimum. Pſal. Oĩs cõſummationis vidi finẽ, latũ mãdat. In oppoſitũ eſt, q̃ dilectio Dei vel amor eſt charitas. 1. Io 4. ergo omnia diligit beniuolentia charitatis, ſed nihil eſt eorũ, quæ Deus fecit qđ odiat̃. Sap. 11. Diligis omnia quæ feciſti, & nihil odi. ergo. &c. Ad hæc argumenta rñr protinus ſcd'm eũdẽ. Guill. ibidẽ ꝙ aliquid diligi dicit̃ ex charitate tripliciter. Primo aut ſic ꝙ dilectũ ſit capax vel capibile beatitudinis. i. viſionis & fruitionis diuinæ. Et iſto modo ſola creatura rõnalis diligit̃ ex charitate quæ aſpicit vltimum finem. Scd'o aut intelligitur ſic ꝙ dilectum, & ſi nõ ſic

§. 3. — *Aug.* — *Pſal. 120.*

capax

capax beatitudinis, tamen iuuat ad illam conſequendā, & iſto modo etiam animata & inſenſibilia, imo etiam penæ & infirmitates, & tribulationes dicitur diligi ex charitate, qa nos ducūt ad beatitudinem. Nam per multas tribulationes oportet in trare in reg. Dei. Act. 14. Tertio aut diligi ex charitate intelligiť ſic, ꝙ Deus vel aliquis diligit quidem naturam faciendo eā capace beatitudinis, & ordinando ad beatitudinem voluntate antecedente, quantū eſt ex parte Dei, & conſeruando eandem naturam, licet non diligat voluntate conſequente ad beatitudinem propter defectum ex parte creaturæ reprobæ, iſto modo diligit Deus reprobos, & ſic patet ꝙ Deus amore charitatis diligit omnes creaturas, ſed differenter, qa rationales creaturas diligit amans ad beatitudinem æternam voluntate antecedente, & etiam conſequente ſi ſunt electæ, vel ſaltem voluntate antecedente, & non conſequente, ſi ſunt reprobæ, quia vult omnes ſaluari voluntate antecedente. 1. Timoth. 2. Irrationales autem & innanimata ordinando ad creaturas rationales diligit: Ecce amor ad innumerabilis ſe extendens, & per cōſequens indicibilis charitatis. Si nempe quæratur.

Infirmitates nos iuuant ad beatitudinem.

§. 4. QVALIS eſt iſta diſtributio cū vniuerſaliter omnis creatura diligi diciť a Deo: Reſpondetur ſecundum eund. Guill. ſupra prænotando iſta tria de vi vocabuli differunt: Totum, quodlibet, & omne. Totum enim magis de virtute termini accipitur reſpectu partium integralium, vt cum dicitur: Homo totus moritur, non fit diſtributio pro partibus ſubiectiuis, ſed pro partibus integralibus alicuius hominis ſingularis: Similiter dicendo: Deus diligit totum mundum. Item quodlibet ſignum diſtributiuum eſt maxime pro partibus ſubiectiuis, & non pro integralibus, vt cum dicitur: Quodlibet animal currit, diſtribuit pro qualibet ſpecie animalis, ſed & hoc ſignum omne, ſicut & quodlibet ſolet magis aſpicere partes ſubiectiuas quàm integrales, & in hoc differt a toto. Denique differt etiam a quodlibet in eo, quòd hoc ſigno, quodlibet, non ſolemus vti collectiuè ſed ly omne, aliquando etiam collectiue accipitur, ad hoc autem quòd hoc ſignum omnis poſſit vere addi in propoſitione ſecundum philoſophum. 1. cœli & mundi, oportet quòd ad minus ſint tria indiuidua ſub ſubiecto, pro quibus veritatem habeat propoſitio: Aduertendum quoq; eſt quòd hoc ſignū, omnis aliquando diſtribuit pro generib. ſingulorum, ſicut in illo ſophiſmate: Omne animal fuit in arca Noe. Aliquando vero pro ſingulis generum ſicut dicēdo: Omnis ſubſtantia eſt ens. Et in propoſito cum dicitur: Deus diligit omnem creaturam, diſtributio eſt non ſolum pro generibus ſingulorum, ſed etiam pro ſingulis generum, & ſic latiſſima. Ecce ergo patet innumera multitudo, & latitudo ineffabilis diuinæ charitatis.

§. 5. SED difficultas eſt, quia Dionyſius de diui. nominibus. 4. c. dicit. Amor amantē extra ſe ponit, & eū quodāmodo in amatum transferr, ſed inconueniens eſt, quòd Deus extra ſe ponatur, & in alium transformetur, ergo &c. Reſpondetur ſecundū Thom. 3. ſcrip. di. 22. ar. 1. ꝙ amor diuinus, quo ad effectum transfert amantem in amatum dupliciter. Vno modo ad participandum ea bona, quæ ſunt amati, & ſic amor diuinus non transfert amantem, ſ. Deum in creaturam amatam. Alio modo ad largiendum vel communicandum ea bona quæ ſunt amantis. i. Dei, amato. Iſto modo Deus per amorem transfertur in amatum, ſ. in ipſum creatum, inquantum bonitatem ſuam Deus communicat creaturæ omni, nil ab eo ſibi participans cum nullius egeat. Ideo Diony. vbi ſupra, dicit, ꝙ ipſe Deus per amorem, extaſim eſt paſſus, ergo mira eſt Dei charitas.

Diony.

Thom.

§. 6. Vtrum amor quo Deus diligit omnia ſit amor beniuolentiæ an amicitiæ, vel an concupiſcentiæ: Reſpondetur ſecundum Rayne. in ſumma. aliosque Docto. præſertim Guill. eadem diſt. 32. de Beniuolentia ponendo hanc concluſionem Primam: ꝙ Deus bndictus æterna dilectione ſua charitatis beniuolētia amplectitur omne genus poſitiuum, Notanter dicitur poſitiuū, quia de malis & priuatiuis aliter dicetur §. 8. Hæc concluſio probatur.

Primo rōne creationis. Quia omne qđ factum eſt a Deo creatum eſt, nihil autem facit Deus niſi volens & diligens, &

C 4 nil

nil aliud niſi bonũ. Et ita eſt de omni poſitiuo, quia, vt ſic ſunt a Deo facta bona Geneſ. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona, ergo omnia fecit Deus vt amata, cum ſummum bonum nequit non amare bona: Confirmatur quia quicquid pfectionis eſt in alijs cauſis, id eminentius & perfectius eſt in Deo tanquam prima cauſa agente omnibus cauſis actiuis; ſed omnia agentia ſuo modo effectus ſuos amant, ſecundum ꝙ huiuſmodi ſunt ſui effectus. Verbi gratia. Parentes amant filios, poeta poemata, & quilibet artifex opus ſuum, ergo multo magis Deus amat omnia, cum ſit omnium cauſa actiua. Vnde Sapien. 11. Diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti omnium quæ feciſti, nec eñ aliquid odiens conſtituiſti: Quomodo autem poſſet aliquid permanere niſi tu voluiſſes, vt cõſeruaretur &c. Super hæc glo. & expoſitores dant rationes diuinæ dilectionis, vel ſigna huiuſmodi. Tum quia Deus creat omnia, & ita vult bonum creaturę, videlicet eſſe, quod eſt perfectio creaturæ: ergo dicit: Diligis omnia quæ ſunt. Tum quia ſuſtinet etiam malos patienter, non odiens in eis naturam, ſed culpã, ergo dicit. Nihil odiſti &c. Tum quia conſeruat & gubernat omnia in eſſe, ideo ibi dicitur: Quomodo poſſet aliquid pmanere & conſeruari &c. Secundo probatur cõcluſio dicta ratione principij donationis, ſecundum Guill. ſup quia dilectio, vel amor eſt bonum, in quo vel ex quo oĩa donantᷓ, ſed in qualibet creatura, & oĩ poſitiuo relucẽt aliqua dona Dei, ergo charitatis beniuolentia Deus diligit oĩa, quia ex charitate dat dona, nec oportet ꝙ oĩa charitate Deũ participẽt, ſed ſufficit ꝙ charitas eſt in Deo principiũ dilectionis & donationis. Tertio ꝓbatur rõne cõuerſionis finalis, quia Dion. teſte, ac Boetio: Oĩa exoptant finaliter ſummũ bonũ, ſed qa Deus tunc dr̃ diligere creaturam, cũ conuertit eã ad ſeipsũ, & hoc facit oĩb. quæ creauit, qa oĩa ad Dei laudẽ ordinauit, & cõuertit ergo Deus oĩa diligit charitatis beniolẽtia, dum ſe vult eis. Scđa cõcluſio de amore amicitię; qđ. ſ. Deus bonus diligit ſolas rõnales creaturas ſpecialiꝰ videlicet amore amicitiæ: Probatur, qa amor amicitiæ requirit reamationem, & cõicationẽ in bonis vitæ, ſed ſolæ rationales creaturę poſſunt pertingere ad amandum Deum, & ad communicationẽ intellectualis, & beatæ vitæ qua Deus viuit, non autem irrationales, neq; inſenſibiles creaturæ, ergo &c. Tertia concluſio de amore concupiſcentiæ. Quòd Deus diligit creaturas omnes tam inanimatas quam irrationales, atque rationales quodam modo amore concupiſcentiæ: Declaratur, quia Deus diligit omnes, licet non cõcupiſcendo aliquid ſibi ipſi ex creaturis, nec etiam prout concupiſcentia deſiderij importat anxietatẽ animi, ſicut eſt in nobis, tamen diligit ordinando, ſic videlicet, ꝙ inanimatas creaturas & irrationales ordinat Deus ipſe ad rationales, & creaturas rationales ordinat ad ſeipſum, non quidem propter ſuam neceſſitatem, quaſi eis indigeret, ſed propter ſuam bonitatẽ, & noſtram vtilitatem ex immenſa, & mera charitate.

Deus eſt omnium cauſa actiua.

Deus non odit ĩ malis naturam, ſed culpam.

QVALIS autem ordo ſit in amore Dei ad creaturas. Rñdetur ſecundum Docto. ſubtilem ead. d. 32. lib. 3. ar. 3. & cum eo Guill. ꝙ loquendo de ordine naturæ reſpectu diligibilium eſt talis ordo. In primo ſigno Deus diligit finem. ſ. ſeipſum, qui omnium eſt alpha, & o, principiũ & finis. In ſecundo ſigno diligit ea quæ poſſunt viſione & fruitione participare illum finem, ſicut ſunt creaturæ rationales, ſ. homines & angeli. In tertio ſigno diligit media ad habendum illum finem, ſicut ſunt gratia, & virtutes, ac gloria. In vltimo diligit creata alia, quæ propter nos ſunt facta: Nã 2. Phyſicorum. Nos ſumus quodammodo ſigna omnium: Vnde patet ꝙ nos tenemur maxime Deum reamare ex charitate pro tali, & tanto Dei amore. §. 7.

QVID ergo de malis in mundo, & priuatiuis, an etiam illa amet Deus: & arguitur ꝙ non, reclamante ſcriptura pſalm. Odiſti omnes qui operãtur iniquitatem. Eccleſiaſt. 12. Altiſſimus odio habet peccatores, ſed quia plurimi in mundo ſunt tales, & priuatiua innumera, ergo Deus non amat omnia. Reſpondetur ſecundum Rayne in ſumma, quod aliquid poteſt amari, & ſecũdum aliquid odiri etiam poteſt; Verbi gratia: Peccator inquãtum peccator amari non dicitur, ſed odiri a Deo, vt iam argutũ eſt ex ſcriptura, quia p culpam §. 8.

pam priuari a bono demeretur, quod dedit Deus, & ſic deficit ab eſſe naturæ, quã condidit Deus, tamen Deus ex charitate diligit naturam in peccatore, quam condidit, ſcilicet naturam; & odit culpam, quæ naturam deformauit. Item ſecundo odire Deus dicitur aliquid metaphorice ad ſimilitudinem noſtri, quando non dat bonum gratiæ tali, quia ipſe non vult ſe præparare ad tale bonum. Tertio ex hoc odire Deus dicitur, quia volendo maius bonum quod non poteſt eſſe ſine priuatione minoris boni, vult vel permittit talem priuationem minoris boni: Verbigratia: Deus volendo bonum iuſtitiæ in mundo ordine generali obſeruari, permittit, & vult malum pœnæ alicuius hominis ſingularis, vel aliquorum, & priuationes, ac miſerias quaſcunque fieri in mundo: Et ita ſecundum Auguſt. libro Enchirid. Deus permittit mala in mundo, vt ex his maiora bona eliciat pro toto mundo. Ecce ergo patet charitas Dei, quia omnia etiam mala & miſerias & priuationes ordinat ad noſtrum bonum ex amore: Roma. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum &c.

Augu.

Tertio quod Deus amat omnia cauſaliter, & ita eminenti charitate.

§. 9. QVAERITVR vtrum amor Dei ad nos ſit cauſa amoris noſtri ad Deum, an econuerſo: Et arguitur quod econuerſo videlicet amor noſter ad Deum ſit cauſa amoris Dei ad nos, quia diligit nos, & acceptat ex eo quod Deum diligimus, vt patet Prouerb. 8. dicente Deo: Ego diligẽtes me diligo &c. In oppoſitum quia ſcribitur 1. Ioan. 4. In hoc eſt charitas non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos &c. Reſpondetur ſecundum docto. Theologos præſertim Rayne. in ſumma cum Thoma 1. parte quæſt. 19. & 20. arti. 2. alioſque ponendo triplicem veritatem.

Thom.

Primo præambulam.

Secundo diſtinctiuam.

Tertio concluſiuam.

Differentia diuini amoris, & noſtri.

Prima veritas præambula eſt, q; amor noſter ab amore Dei differt, & ſpecialiter in hoc, quia amor noſter cauſatur a bonitate rei, & ab ipſa mouetur, ſed amor Dei cauſat bonitatem rerum, & bonitas in rebus ex amore Dei profunditur: Declaratur, quia ipſa rei bonitas, ſiue ſit vera, ſiue extimata tanquam obiectum prouocat nos ad amandum rem talem, & cauſat in nobis amorem talis rei; vnde non quia rem diligimus, ideo res eſt bona, ſed econuerſo, quia res eſt bona, ideo eam diligimus, vel vt acquiratur, ſi non habetur; vel vt conſeruetur cum habetur, ſicq; rei bonum volumus. Sed amor Dei cauſat, & profundit bonitatem in rebus, quia bonitas Dei eſt ratio volendi omnia alia, & ſuus amor eſt cauſa bonitatis omnium: Vnde Auguſt. de doct. Chriſtiana dicit: Quia Deus bonus eſt, ſumus, ſed quia dilectione vel charitate ſumus diligentes Deum, quam charitatem infundit nobis Deus ex mera ſua bonitate, qua nos diligit, vt ſimus boni & Deum amantes, ergo amor Dei eſt cauſa exiſtentiæ noſtræ & bonitatis noſtræ, atque amoris noſtri: Ex his patet ſolutio ad argumentum quod cum dicitur: Ego diligentes me diligo, & ſimiles auctoritates, debent intelligi ſic, quod Deus diligentes ſe diligit, non tamen ita quod amor ſe diligentium ſit ratio quare Deus diligat, ſed potius econuerſo, dilectio, qua nos Deus diligit, eſt ratio quare nos diligimus Deum &c.

Secunda veritas eſt diſtinctiua. Quoniã duplex eſt dilectio Dei qua diligit nos: Vna eſt æternalis prædeſtinationis, videlicet qua nos Deus ab æterno dilexit. Hierem. 31. In charitate perpetua dilexi te: Et de hac loquendo non poteſt dici ideo diligit nos Deus, quia nos diligimus Deum, ſed econuerſo videlicet ideo nos diligimus Deum, quia Deus nos prior dilexit, ſcilicet ab æterno, vt patet ex auctoritate ſupra 1. Ioan. 4. Auguſtinus: Si pigri ſumus ad amandum non ſimus pigri ad reamandum Deum, ſcilicet qui prior amauit nos. Alia eſt dilectio Dei temporalis, ſ. iuſtificationis, qua nos Deus ex tempore diligit: Et huius dilectionis temporalis eſt quadruplex effectus, quos Dei amor facit ad nos. Primus eſt gratiæ infuſio, & quo ad hoc etiam non poteſt dici, quod Deus ideo diligit nos, quia nos diligimus Deum, ſed potius ecõuerſo, quia nos ideo diligimus Deum, quoniam ipſe

prior

prior dilexit nos per gratiam gratificando. Secundus effectus temporalis dilectionis, ſcilicet iuſtificationis eſt gratiæ conſeruatio. Tertius eſt gratiæ augmentatio. Quartus eſt gratiæ conſumatio, ſcilicet in gloria, & quantum ad hos effectus temporalis dilectionis poteſt dici, ꝙ ex quo diligimus Deum, ideo Deus diligit nos. Iuxta quod dicitur. Prouer. 8. Ego (Deus inquit) diligentes me diligo, ſcilicet quo ad conſeruandum, & augendum, & conſummandum gratiam in eis qui diligunt me: Vnde & hoc modo intelligendum eſt illud Ioan. 14. Qui diligit me diligetur a patre meo, & ego diligam eum &c. Vnde Auguſtinus dicit, quod charitas vel gratia meretur augeri, vt tandem aucta mereatur perfici: Sed quæritur: Quod horum prædictorum ſimpliciter ſit principalius.

Tertia ergo ad id veritas concluſiua eſt, quòd de ratione charitatis principalius eſt, & prius quod Deus prædiligit hominem, vel creaturam, & quod homo diligit Deum ſubſequitur ſecundario: Declaratur, quia de ratione charitatis duo poſſunt intelligi, vnum quod per charitatem homo ſit Deo charus, & hoc ſit per hoc quod homo a Deo diligitur, & charus habetur apud Deum ad vitam, non autem ſit principalius per hoc quod homo diligit Deum, patet ex ſupradicta auctoritate 1. Ioan. 4. Aliud intelligitur de ratione charitatis eſſe, ſcilicet quod per charitatem homo habeat Deum charum, ita quod per hoc homo ſit idoneus ad merendum bonum infinitum ſcilicet vitam æternam: Sed quia per prius eſt de ratione charitatis, quod homo ſit Deo charus, quam quod homo habeat Deum charum, ideſt dilectum: Denique quia homo eſt Deo charus & acceptus, & per cõſequens vitã æterna dignus per gratiã præuenientem, & perficientem charitatem noſtram erga Deum; vt Aug. dicit 2. de prædeſtinatione ſanctorum, aliter .n. ſine gratia præueniente & perficiẽte dilectio noſtra, qua Deum diligimus nõ eſſet tanto præmio, ſ. infinito condigna: Hoc ſecundum Thom. Thom. Tñ ſcd̃m Scotiſtas, qui ponunt gratiam eſſe idem realiter quod charitatem, aliter eſt dicendum, videlicet quo ad hoc ꝙ dilectio noſtra ad Deum non eſſet tanto præmio condigna, niſi ſit vere illa dilectio charitatis, quæ eſt idem quod gratia gratum faciens: Et de hac lib. 2. vbi Gratia. ſ. 16. Patet ergo maxima Dei charitas ad nos, quia mere liberaliter nobis charitatem dat, & perficit, & præmiat tam copioſa beatitudine infinita, ac ſi totum ex nobis eſſet, ꝙ diligimus Deum, vt dicit Gregorius.

Quarto ꝙ Deus amat omnia inæqualiter ſecundum charitatis ordinem. Gregor.

Vtrum Deus amet omnia vnico amore, & æquali? Reſpondetur ꝙ diſtinguendum eſt tripliciter ſcd̃m Rayn. in ſumm. 10. cum Alexandro de Ales 1. parte ſummæ q. 32. ar. 3. Et cum Thoma ſimiliter 1. par. q. 10. art. 3. & in ſcripto 3. diſt. 32. art. 4. concord. Bonau. ſuper 3. diſt. 32. & alijs. Bonauen.

Prima diſtinctio: ꝙ dilectio poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ex parte diligentis, & ſic Deus omnia æqualiter diligit. Alio modo ex parte dilecti, & ſic Deus non omnia æqualiter diligit, ſed ſpecialiter quædam plus, quædam minus. Duplex dilectio.

Secunda diſtinctio ad idem eſt ꝙ dilectio maior, & minor poteſt dici dupliciter. Vno modo ſecundum affectum, & ſic Deus non æqualiter diligit omnia, nec æqualiter eundem diuerſis temporibus diligit, ſed quandoq; plus, vel minus prout effectum gratiæ vario modo largitur.

Tertia diſtinctio, ꝙ dilectio adhuc reſtat dici maior, vel minor videlicet. Vno modo ex parte ipſius actus voluntatis, & eius modi, qui eſt velle magis intenſe, vel minus, hoc modo non magis amat Deus quædam, quàm alia, ſed omnia æqualiter amat, ideſt non intenſius vnum alio: Cuius ratio eſt, quia Deus cũ ſit ſimpliciſſimus, amat omnia vnico & ſimplici actu voluntatis, & ſemper eodẽ modo ſe habente actu & effectu volũtatis. Tum quia amor Dei realiter eſt idem, quod eius eſſentia, quę non poteſt recipere maius, vel minus. Tum quia intenſio, & remiſſio eſt naturæ mutabilis; ſed a Deo procul eſt omnis mutabilitas, ergo patet propoſitum. Alio modo dilectio poteſt dici maior, vel minor ex parte ipſius boni voliti alteri amato, & ſic dicimur aliquem magis amare, cui volumus maius bonum, quamuis

uis non intenſiori voluntate. iſto modo Deus quædam magis amat quam alia vel minus: Quod probatur triplici ratione.

Primo ratione finis, quia finis magis debet diligi, quam ea quæ ſunt ad finem, 1. Phyſicorum, vnde quia homo eſt quodammodo finis omnium, quia propter hominem facta ſunt omnia, vt patuit lib. 2. ergo homo prædiligitur.

Secundo ratione diligibilis, quia amor Dei eſt cauſa bonitatis rerum, & amare eſt velle bonum amato: Si ergo Deus vnã creaturam non magis amaret quã aliam, ſequitur quod vna eſſet melior quam altera, quia Deus diſpenſaret ſic ſua omnibus æque bona, ſed patet oppoſitum, ergo. Confirmatur ſecundum Scotorel. ea. diſtin. 32. lib. 3. Quia qui vnum approbat, & aliud reprobat non diligit omnia æqualiter, ſed Deus aliquos præmiando approbat, & aliquos damnat, ergo &c.

Tertio probatur ratione ordinis, quia ad charitatem perfectam requiritur, ꝙ ſit ordinata, alias non erit charitas, vt dicit Auguſt. Ideo Cant. 1. dicit ſponſa: Ordinauit in me charitatem, ſed in Deo eſt charitas perfectiſſima, ergo ordinatiſſima, ergo ſecundum ordinem bonitatis rerum vnum plus diligit, quam aliud.

§ 11. SED quomodo poteſt dici inæqualiter amare Deus, cum æqualiter Deo eſt cura de omnibus, vnde Sapien. 6. Puſillũ & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt ei cura de omnibus, cura autem, ſeu prouidentia eſt effectus diuini amoris, vt dicit Diony. c. 4. de diui. no. Reſpondetur ſecundum Guil. lib. 3. di. 32. concor. Rayne. in ſumma, quod dilectio & cura vel prouidentia diuina ſi cõſideratur ex parte Dei, ſic eſt omnium æqualiter, & iſto modo intelligi debet dicta ſcriptura. Sapiẽ. 6. & hoc modo etiam autor de cauſis dicit, ꝙ primum vno modo ſe habet ad omnia? Ratio eſt, quia illa eadem dilectione qua Deus pater diligit filium, diligit & creaturam, & eadem bonitate, & ſapientia adminiſtrat, & de omnibus prouidet, & curat, ſed dilectio & prouidentia illa eſt ſumma, in ſummo autem non eſt magis vel minus, ſed ſolum æquale; ergo, &c. Sed ſecundo ſi conſideratur dilectio Dei & prouidẽtia ex parte dilecti, & boni prouiſi, ſic nõ omnes creaturas Deus æqualiter diligit, nec omnibus æqualiter prouidet, quia non omnia recipiunt æqualia bona a Deo, nec æqualiter ſunt capacia effectuum prouidentiæ Dei, ſed vnum eſt melius altero, & magis participat bonitatẽ Dei, ſicut eundem ſolem alij plus, alij minus participant: Itaq; ſcd'm ſententiã magiſtri, & doc. e. diſt. 32. Ad obiecta omnia poteſt reſponſio dari per diſtinctionem, quæ etiam tacta eſt in præcedentibus, ꝙ dilectio, & prouidẽtia Dei, vt eſt in Deo, idem eſt quod vſia. i. ſubſtantia Dei, vel eſſentia, & ſcd'm eſſentiam, vel actũ eſſentialem, ſic diligit omnia æqualiter vno ſimplici actu: & indiuiſibili, tamẽ loquendo ſecundum efficientiam, i. quantum ad effectum conſequentem, ſic non æqualiter diligit omnia, nec ęqualia bona prouidet.

Dióny.

Si adhuc obijcit. Quia Deus ſicut omnia intelligit & cognoſcit, ita omnia diligit, ſed omnia æqualiter intelligit, & non magis vnum quam aliud, ergo eodẽ modo omnia diligit æqualiter. Reſpondetur ſecundum pręmiſſos doc. ꝙ non eſt ſimile de cognitione veri, & dilectione boni: Ratio, quia ſcire menſuratur tantummodo ex parte cognoſcentis, nec ſignificat niſi ſolum actum intellectus, ſed amare menſuratur ex parte tam amantis quam amati, & importat etiam connotatum. ſ. bonum, ex cuius diuerſitate poteſt aliquid magis, vel minus amari, licet non magis, vel minus ſciri. Patet ergo quam liberalis & ſumma, quam dulcis & pia ſit Dei dilectio ad nos, qua ſingulis creaturis ſecundum ſuum modum, & ordinem diſpenſat bona, & ſe cõicat vt ſint amabilia.

Qualiter iudicatur quis Deo amabilior ſecundũ boni maioritatem: Notandum ꝙ ſcd'm Rayn. in ſum. cũ Th. vbi ſup. & doc. e. d. 32. l. 3. vnũ bonũ iudicat maius altero pluribus rõnibus. Primo quia tale bonum eſt Deo vicinius, & ſic Deus dilexit Chriſtũ plus quam homines alios, & plus quam totum vniuerſum, vt dicetur § 13. Secundo vnum bonum eſt maius altero, quia eſt acceptius, & ſic prædiligit Deus Chriſti membra, vnde quamuis totum genus humanum ſit Deo acceptum, tamẽ pp Chriſtum eſt magis acceptum, quo ad eos hoĩes, qui ſunt membra Chriſti: Ideo § 12

Thom.

Deus dilexit plus Chriſtum quã totũ vniuerſũ.

Aug.

Auguſtinus ſuper Ioan. dicit: Sic omnia diligit Deus, quæ fecit, & inter ea magis diligit creaturas rationales, & de illis am plius diligit quæ ſunt membra filij ſui, & multo magis filium vnigenitum ſuũ &c.

Tertio vnum bonum eſt maius altero, quia eſt Deo ſimilius, & ſic in natura angelus præfertur homini, ſecus in gratia.

Quarto quia vnum bonum eſt nobilius, & ſic ſtatus virginalis præfertur ſtatui corruptæ.

Quinto quia vnum bonum eſt diuturnius, & ſic cæteris paribus Deus prædili git innocentem, quam pœnitentem.

Sexto quia vnum bonum eſt ſimpliciter perfectius altero, & ſic peccatorem prædeſtinatum Deus prædiligit, quam iu ſtum præſcitum: Et de his latius agemus in quæſtionibus ſubſequentibus: Quæ ſigillatim de ſpecialitate amoris Dei quæruntur: videlicet.

§. 13 VTRVM Deus plus amauit Chriſtum, quam totum genus humanum, & vniuerſum totum: Arguitur quod plus di lexit Deus genus humanum, quia Rom. 8. Proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: Item Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuũ vnigenitum daret &c. certum eſt autem quod in emptione præponderatur emptũ precio, vel rei qua emitur. In oppoſitum eſt Auguſtinus ſuper Ioannem, vt patuit. §. 12. præcedenti. Reſpondetur ergo ſecundum Guil. lib. 3. diſtin. 32. per concluſionem, quòd Deus prædilexit Chriſtum toti humano generi, & præponderauit in amore præ toto mundo. Probatur, quia in infinitum eſt maius eſſe Deum, quam Deum habere, ſed Chriſtus eſt Deus, alia habent Deum; ergo. Confirmatur: Aut n. Deus appreciabatur Chriſtum tantũ quãtum totum mundum, & adhuc amplius, & ſic habetur propoſitum. Aut non tantũ appreciabatur, & ita ſequitur ꝙ .ſ. Chriſtus non ſatisfecit pro toto mundo. &c. quod non eſt dicendum, quia Phil. 2. Dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, nec dedit nomen ſine re ergo. Ad argumentum dicendum ſecundum e. Guill. ꝙ in emptione præponderatur emptum precio: Hoc verum eſt, quando non eſt ſpes rehabendi pretium, & emit quis ad ſe ditandum tali lucro, ſed Deus non ſic tradidit filium, immo die tertia rehabuit, dum reſurrexit in æternum victurus, nec poteſt argui, quòd Deus ſapientiſſimus precio cariori emit mercimoniam minus caram, quod eſſet ſtultum, quia hoc non fecit ad ſe ditandum, dum genus humanum per Chriſtum redemit, ſed ad liberalitatem oſtendendam, vt eum pro no ſtro amore reamemus, nec aliunde emit ſed a ſeipſo Deus, quia manus miſericordiæ emit a manu iuſtitiæ ipſius Dei &c.

VTRVM Deus plus amauit humanam naturam Chriſti, quam totam creaturam vniuerſi? Reſpondetur ſecundum Rayne. in ſumma, cum Thom. ea. diſt 32. concord. Rich. & alios, quod Deus prædilexit Chriſtum nõ ſolum inquantũ Deũ, ſed etiam ſecundum humanam naturam, vel inquantum hominem, quam totam creaturam mundi. Probatur primo ex au ctoritate Auguſtini ſuper Ioan. ſupra §. 12. ſicut etiam allegat magiſter eadem diſtin. 32. Omnia diligit Deus quæ fecit, & inter ea magis diligit creaturas rationales, & multo magis vnigenitum &c. ſed quia Deus non fecit vnigenitum, niſi ſecundum humanitatem, vel inquantum eſt homo, ergo vt ſic etiam multo magis præ omnibus dilexit, & non ſolum ſecundum deitatem. §. 14. Thom.

Secundo probatur ratione, quia ſicut amare eſt bonũ velle amato, ita præamare eſt magis bonũ velle, & maxime amare eſt maximum bonum velle, per topicam regulam, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ſic maius ad magis, & maximum ad maxime, ſed quoniam humanitati Chriſti Deus voluit maximum bonum, ſcilicet vnionem diuinæ perſonæ, quod præcellit totum mundum, ergo patet propoſitum: Si quæratur: Quid ſi conſideretur Chriſti humanitas ſine tali vnione, ſed pure in ſeipſa: Dicendum videtur ſecundum prædictos doct. quod nihilominus poſito, quia ſeipſum pro totius mundi ſalute Deo obediendo in mortem tradidit, hoc præ toto mundo meruit exaltationem, Dei prædeſtinatione, & prædilectione.

Tertio probatur confirmatione, quia quanto aliquid eſt Deo præ acceptũ tãto Quanto aliquid é.

eſt

Deo præ acceptũ, tanto eſt ꝑ dilectum. eſt prędilectum, ſed totus mundus, & quęque indiuidua humani generis accepta ſunt Deo propter Chriſtum, vt dicit Aug. vbi ſupra: Et quoniam ex 1. Poſteriorum: Propter vnumquodque tale, & ipſum magis, ergo patet propoſitum.

Si obijcitur. Quia finis eſt melior his quæ ſunt ad finem 1. Phyſico. Sed Chriſti humanitas eſt propter hunc finem aſſumpta a verbo vt ſaluetur mundus, ergo ſalus mundi eſt melior, & plus accepta atq; dilecta a Deo quam Chriſti humana natura? Reſpondetur ſecundum Guill. e diſt. 22. quod licet Chriſtus ſit mortuus pro redemptione & ſalute mũdi, nõ tamen hæc ſcilicet ſalus mundi, vel generis humani eſt tota cauſa, vel finis incarnationis, quia ſecundum Doct. ſubtilem, etiam ſi homo a ſtatu ſalutis non cecidiſſet, nihilominus Chriſtus incarnatus fuiſſet ex immenſo Dei amore, & propter Chriſti gloriam, vt dicetur ibi. Vnde humanum genus, vel ſalus mundi non eſt finis Chriſti, ne ſit nobilius Chriſto, ſicut ente ad finem &c.

Sed adhuc diceres. Bonum commune eſt diuinius, & melius quam bonum vnius perſonæ, 1. Ethic. ergo ſalus, vel bonum totius mundi eſt melius, quã bonũ ſingularis perſonę Chriſti. Dicendũ ſecũdũ Tho. quod bonũ ſingularis perſonæ Chriſti, licet ſit bonũ in ſe particulare quo ad Chriſti perſonam, tñ eſt cauſa vniuerſalis ſalutis totius mundi: & quia cauſa eſt præſtantior cauſato, ergo cũ mundi ſalus ordinat̃ ad Dei gloriam velut ad cauſam finalem, & vltimã ſequitur, quod præamatur Chriſtus. Vnde magiſter vbi ſupra cum Augu. dicit. Incomprehenſibilis eſt dilectio, atq; incommutabilis qua Deus diligit in vnoquoque noſtrum quod fecit, & odit quæ fecimus nos, ideſt peccata: Et poſt pauca ſubdit: Quis ergo digne poſſit eloqui, quãtum Deus diligat mẽbra vnigeniti ſui, & quanto amplius vnigenitum ipſum, ſcilicet quam ipſius membra? Vnde nos Chriſtiani reamemus Deũ, & Chriſtũ Ieſum.

§. 15. VTRVM Deus plus dilexit homines, quam angelos, aut econuerſo amat illos plus, quàm iſtos? Reſpondetur breuiter ſecundum Guill. eo. lib. 3. diſt. 32. & Bonauen. Bonauen. alioſq; doct. ſummarie loquendo, quod hæc ſe habent ſicut excedens, & exceſſum diuerſis reſpectibus, quia in bonis naturæ ratione conditionis primariæ plus dilexit Deus angelos, quã homines, ſed in bonis gratiæ plus dilexit Deus homines, quam angelos, vt etiam habitum eſt lib. 2. vbi Ang. §. 10. & ſequentibus. Vnde declarando hic breuius tangemus, vt ſatisfaciamus quęſtioni huic, etiam hoc libro, quia nimirum quod Deus plus dilexit angelos in bonis naturæ conditionis primariæ patet. Primo ex naturali aſſimilatione, quia angeli ſunt ſimiliores Deo naturaliter, tanquam ſpiritus, ſed homo eſt corporalis. Secundo quia Deus fecit angelos immortales fore. Tertio ex localitate, quia eos condidit in cœlo empyreo. Quarto quia vnico motu voluit angelos glorificari inamiſſibili beatitudine, quod non fecit hominibus Deus. Quinto quia dedit angelis in Deum tendere continue ſine omni retardatione, & maiori amore, quam homini viatori. Sexto quia fecit angelos potentiores in naturali virtute, & fortitudine. Septimo quia fecit eos mediatores inter nos, & Deum, ac in cuſtodiendo nobis principare, & ſic dicitur angelus magis diligi, quam homo: Veruntamen in bonis gratiæ Deus hominem prædilexit. Primo in vnione: Hebr. 2. Nuſquam angelos apprehendit. Secundo in redemptione, quia angelos poſt lapſum non redemit; ſed homines ſua morte redemit. Tertio in ſtatus tam amicitiæ, quam inimicitiæ gratificatione, quia homini etiam in ſtatu inimicitiæ dat gratiam conuerſionis non angelis. Quarto aſſidua per pœnitentiam remiſſione totiens quotiens homo conuertitur: Ezech. 18. Quinto in diutina expectatione, vt miſereatur homini: Eſa. 30 Sexto in abundanti præmiatione, quia homo pręmiatur in corpore, & anima; & aureolis, quę non dantur angelis. Septimo in exaltatione, quia humanam naturam ſuper angelos exaltauit omnibus adorandum: Vnde ſi quæratur: Quem horum ſimpliciter loquendo plus diligit Deus? Reſpondetur ſecundum Bonauen. eadem diſtinct. 32. & cum eo Guill. quod ſimpliciter magis diligit Deus hominem, quàm angelum: Ratio, quia hominem in cœleſti gloria in vtroque ſexu exaltauit Deus ſuper omnes angelos: Nam Chri-

ſtus

ſtus dominus in humanitate ſedet a dextris Dei patris,& glorioſa eius mater exaltata eſt ſuper omnes choros angelorum: Ecce ergo patet ꝙ tu homo teneris pro tanto amore reamare Deum plus, quam angeli,alias grauius punieris.

16. VTRVM Deus magis diligit virginem,quàm corruptam?Reſpondetur breuiter ſecundum Docto. communiter præſertim Ray. in ſumm. ꝙ ſecundum ſtatū, & quo ad præmium accidentale, quod eſt aureola, Deus plus diligit Virginem,quā corruptam, non tamen quo ad præmium eſſentiale, quod charitati correſpondet, quia corrupta poſt peccatum quodcunq; reſurgere poteſt ad tantam, vel maiorem charitatem, quantam habet virgo, licèt aureolam quam perdidit non poſſit recuperare, ſed quia eſſentiale magis eſt, quā accidentale ſecundum Phil. 7. metaphyſicæ, ergo poteſt eſſe ꝙ corrupta ſit magis dilecta Deo quam virgo: Exemplum de Petro Apoſtolo, & Magdalena, quia præferuntur multis virginibus,vt dicit etiam Bona: & de his alibi latius.

Petrus, & Magdalena præferũtur multis virginibus.

§. 17. VTRVM Deus magis diligit innocētem quàm pęnitentem? Reſpondetur ſecundum Rayn. in ſum. cum Thom 3.ſup. ſen. diſt.32.q.2. ar.5. concor.Bonauen.ꝙ dilectio Dei ad pœnitentem quodammodo, vel ſecundum quid, maior poteſt dici triplici ratione ſ. conditionis conſequentis, & liberalitatis, & neceſſitatis Primo ſcilicet ratione conditionis conſequentis, licet ſtatus innocentiæ ſit nobilior, vtpote non interruptus,& diuturnior,quia innocēs eſt, qui ſemper perſeuerat in innocentia incorrupta, tamen perſona pœnitētis poteſt eſſe melioris conditionis conſequentis dum reſurgit cautior, humilior, & feruentior in amore, vt patet de Petro, & Magdalena:Ideoq; vt dicit Greg. in homel. ſuper illud Lucæ. 15. Erāt appropinquantes ad Ieſum publicani, & peccatores,ponēdo duo exempla: Deus aliqñ plus diligit perſonā pœnitentis quā innocentis ſicut dux militem in prælio, qui poſt fugā reuerſus fortiter hoſtes ferit,ꝑmit,& vincit, plus diligit q̃ illum qui nunquā terga vertit,ſed nunquam fortiter pugnauit: Itē agricola terrā illam plus amat, quæ poſt ſpinas vberes fruges portat,quam illam q̃ nunquā ſpinas habuit,& nunquam fertilē meſſem fecit, ſic in propoſito. Secundo rōne liberalitatis, Deus magis diligit pęnitentem, quàm innocentem, qñ æquale donum grẽ confert pœnitenti,qui pęnam demerebatur, ſicut contulit innocenti, nā amor eſt liberalior in hoc &c. Tertio dilectio Dei ad pœnitentem dr̃ maior rõne neceſſitatis, quia pęnitēs plus indiget gratia Dei, q̃ innocens, vnde ſicut dare centum ducatos vni pauperi eſt maius donū, quia plus indiget, quàm ſi darentur regi, vel diuiti, qui non indiget, ſic in propoſito. Item paterfamilias aliquā medicinam precioſam dat ſeruo ægrotanti, quam nō dat filio ſano. Ita Deus maioris charitatis donum facit pœnitenti dando gratiam, quia indiget, quam innocēti,quia non indiget, veruntamen ſimpliciter loquendo: innocentia eſt dignius bonū, & excellentius q̃ pœnitentia,iō prędicta in Dei amore ſe habent ſicut excedentia,& exceſſa varijs reſpectibus. Vnde ſummarie dicendū eſt,ꝙ ſi reſpicimus quantum ad præmium eſſentiale, Deus æqualiter amat pœnitentē, & innocentē, ſi ambo æqualē charitatē habeāt, nā charitati rñdet præmiū eſſentiale: Si aūt non habēt æqualē charitatem tunc plus diligit illum qui maiorem habet charitatem, ſed reſpiciendo quantum ad præmium accidentale, plus diligit Deus innocentē, q̃ pœnitentem ꝑꝑ dignitatem innocentiæ, quā pœnitens nō pōt pertingere, & ſic cęteris paribus magis diligit Deus innocentem, q̃ pęnitētē ſimpliciter, excepto caſu qñ pęnitēs eſt in maiori charitate, & innocēs pauca bona facit,ac minori charitate: & iſto modo eſt intelligendū illud Luc. 15. Gaudium eſt angelis, & per cōſequens Deo ex charitate, ſup vno peccatore pęnitētiam agente .ſ. ex maiori charitate,quā ſuper 99 iuſtis,videlicet minori charitate tepidis, vt exponit Grego.

Thom. Bonauen. Quid ſit innocens. Grego.

VTRVM Deus magis amat peccatorē prædeſtinatū,q̃ iuſtū ꝑſcitū? Rñdeẽ ſcđm Guill. & Tho ac Bonauen.& Rich. ſupra ea d. 32 ꝙ loquendo ſimpliciter, magis diligit Deus peccatorem prædeſtinatum, quia vult ei æternā vitam per pœnitentiā conſequendā. ſed loquēdo ſcđm quid i.vt non quandiu eſt in grã iuſtus ipſum Deus ꝑdiligit, tñ ſcit eū nō ꝑſeueraturum finaliter, §. 18.

liter, ergo ſimpliciter minus diligit iuſtum præſcitum, quia ad tempus: Exemplum de Iuda in Apoſtolatu &c.

§. 19. VTRVM Deus, ſeu Chriſtus magis dilexerit Petrum, quam Ioannem, an ecõuerſo? Reſpondetur, ꝙ ſecundum doct. varios ſunt diuerſæ opiniones, vel modi dicendi, & ſinguli ſunt boni: Et proſequendo hæc, dico quo ad Petrum, quod Deus dilexit eum fortiori amore, & feruore, & eccleſiæ commendatione, atque etiam in proximi dilectione: Sed Ioannem Deus prædilexit in familiari dulcore, & matris cõmendatione, ſcilicet ſub cruce, & ipſius Dei .i. in Deo amore: Et per hæc ſoluuntur omnia argumenta opinionum contradicentium, quia iſta ſe habent ſcd'm ſub, & ſupra. Primo inquam Deus prædilexit Petrum fortiori feruore vel amore, ſed Ioannem familiari dulcore: Vt .n. Aug. ſuper Ioannem dicit: Eſt dilectio in ſigno exteriori, vel effectu, & in interiori ſigno, vel affectu .i. in feruore animæ, & ita primo modo .ſ. in ſigno exterioris effectus magis dilexit Chriſtus Ioannem, quia maiora ſigna familiaritatis ei exterius oſtendit, ſcd'm Chryſoſt. Tum propter eius deuotionis dulcorem, quia amabat Chriſtũ dulcius. Tum propter puritatem, & cognitionem &c. Secundo modo Chriſtus magis dilexit Petrum .ſ. in interiori ſigno, vel affectu dans ei feruentiorem amorem: Vnde Bern. dicit, quòd Petrus dilexit Chriſtum feruentius, ideo diligebatur fortius ſed Ioannes diligebat dulcius, ideo à Chriſto diligebatur familiarius.

Augu.

Chryſoſt.

Bern.

Sed di. Dilexit Petrum Chriſtus in animo magis, quam Ioannem, quem oſtendit exteriori ſigno prædiligere, ſequitur ergo quod ibi fuit fictio aliqua eius, quod non ſic erat interius, ſ. in corde, quod eſt inconueniens: Dicendum ſecundum Guil. e. di. 32. ꝙ ſicut Augu. dicit: Chriſtus dominus in hoc nõ fingebat, ſed myſterium oſtendebat, ꝙ videlicet Ioannes vitam ſignificabat contemplatiuam, ſed Petrus actiuam, vita autem contemplatiua eſt in quiete tenens quodãmodo Deum, & quieſcens mente in Deo, & hanc Deus magis diligere oſtendit, eo quòd eam finiri cum corpore non permittit, ſed conſeruat etiã poſt mortem in cœlo, & perficit, actiuam

Ioãnes cõtemplatiuam: Petrus actiuam vitã ſignificauit.

vero vitam per Petrum ſignificatam minus diligere ſe Deus oſtẽditur. Tum quia vult quod illa ſentiat præſentis vitæ anguſtias, & labores. Tum quia cum corpore finiri voluit, ergo &c. Vnde concludit Auguſtinus, ꝙ Petrus erat melior, ſed Ioannes erat felicior: Ratio, quia .ſ. Chriſtum diligere fortius, & in multis aduerſitatibus, ac laboribus eſt melius cęteris paribus pro merito ampliori, ex laboribus, & accidentali, ſed diligi a Chriſto in ſtatu contemplationis eſt felicius propter repræſentationem cœleſtis fęlicitatis.

Secundus modus dicendi eſt, ꝙ Deus plus dilexit Petrum in eccleſiæ commendatione, quia vniuerſalis eccleſia eſt maxime Deo dilecta ſuper omnes particulares perſonas, ſicut bonum commune præfertur bono particulari, ex 1. Ethic. ſed eccleſiam Deus Petro cõmẽdauit, ergo &c.

Si obijcitur, quia Ioanni commendauit matrem prædilectiſſimam in tota eccleſia, ergo eum prædilexit: Dicendum videtur ſecundum Scotorel. quod bene in hoc Ioannes præfertur Petro vt videtur, ergo habent ſe ſecundum ſub, & ſupra.

Sed quare potius Petro eccleſiam commendauit, & non Ioanni, cui tamen commendauit matrem prædilectam. Franciſ. Mayron dat rationes. Prima eſt, quia Petrus erat ſenioris ætatis, Ioannes iunior. Secũda quia Ioannes erat conſanguineus Chriſti. Tertia, quia Ioannes ſufficienter erat beneficiatus in matris Chriſti commendatione. Et quarto, quia Ioannes erat aptior, & altior in contemplatione, vtpote virgo purus. Voluit ergo Chriſtus in his nos docere, quod eccleſiaſtica beneficia non ſunt cõferenda nimis iuuenibus, & pueris, neque cõferenda ſunt reſpectu conſanguinitatis, neq; ſufficienter beneficiatus debet tenere plura beneficia, pręſertim curã animarũ habẽtia, neq; contẽplatiui ſint occupãdi curis, & actionibus exterioribus, adeo ꝙ non poſſint contẽplationi debitę vacare. Tertius modus dicendi, ꝙ Petrus Deum magis dilexit in proximo, ideo a Deo accepit vitam actiuã in cura regiminis eccleſiæ, ſed Ioannes magis dilexit Deum in ſe, ideo quietem contemplationis, & deuotionis a Deo ſuſcepit, & ꝙ pari dilectione Chris eos dilexit in corde,

Nec nimis iuuenib. nec cõſanguineis conferenda ſunt beneficia.

de, licet diuerſis reſpectibus ad diuerſa officia ordinando, vt dicit Guil.

§. 20. SED quem prædictorum ſimpliciter Deus præamauit tanquam meliorem, & glorioſiorem fecit in cęlis? Reſpondet Bonauen. e. diſtin. 32. q. 6. & cum eo Guil. ſupra, quòd loquendo aureola, & præmio accidentali propter decus virginitatis nō dubium quin Ioannes præcellat, ſed loquendo de præmio eſſentiali dicendum, quòd ille præcellit qui in maiori charitate finaliter obijt; & ita ipſorum merita ponderare temerarium eſt diffinire, eo quòd hoc ſolius Dei eſt, qui ponderator ſpirituum Prouerb. 16. Nam ſolus Deus habet ponderare iudicando ſingulorum merita, & præmia. Præſumptuoſum ergo eſt nobis in terris iudicare, quis eorum ſit ſimpliciter maior, vel melior, apud Deum & prædilectus, ſed in cœlis videbimus Deo dante &c.

Bona uen.

§. 21. VTRVM in Deo ſit talis amor, & tantus, vt etiam quando odit diligat nos, ad hoc magiſter, cum Auguſt ſuper Ioan. lib. 3. diſt. 32. q. 2. dicit ſic: Incomprehenſibilis eſt dilectio, atque incommutabilis: qua Deus in vnoquoque noſtrum amat, quod fecit, ſicut & odit quę fecimus: Miro ergo & diuino modo etiam quando odit, diligit nos, & hoc quidem in omnibus intelligi poteſt: Hæc ibi. Ex quibus patet reſponſio quæſtionis, quod ſcilicet Deus tali & tāto amore diligit nos, vt nil odiat eorum quæ fecit, ſicut etiam teſtatur ſcriptura Sapien. 11. Et de hoc latius dictum eſt ſupra, §. 3. de generalitate amoris Dei.

Auguſt.

Sed quo modo hoc poſſit verificari, ꝙ Deus etiam quando odit diligit nos, vt inquit Auguſtinus. Dicendum ſecundum Rayn. in ſumm. quod verificatur pluribus modis.

Primo modo ex diuerſitate relationis, id eſt referēdo ad diuerſos reſpectus, quia vnum, & idem ſecundum aliquid poteſt amari, & ſecundum aliquid odiri, ſicut ſectio membri oditur inquantum priuat membro, ſed quandoque amatur, vel eligitur cauſa ſanitatis, ſimiliter merces ponere in mari tempore tempeſtatis ad euadendum: Ad propoſitum. Peccator inquantum eſt homo, a Deo factus eſt quædam natura bona, & vt ſic amatur a Deo, quia eſt Dei factura, ſed inquantum ipſa natura eſt deformata per culpam, ſic non eſt a Deo, ſed a voluntate hominis mala, ergo vt ſic odit Deus, & odiendo culpam diligit naturam, quia vult quod videlicet natura non ſit formata per culpam, ſed quia homo ipſe deformauit eam, ergo illū odit Deus, vt ſic: Ad hunc ſenſum intelligendæ ſunt omnes auctoritates, quæ dicunt Eccleſiaſt. 12. Altiſſimus odio habet peccatores, & Sapien. 14. Odio eſt Deo impius, & impietas eius, & Pſal. Odiſti omnes qui operantur iniquitatem &c. Pſal. 5.

Secundo modo Deus dicitur odiendo amare nos, vel quando odit, diligere, ex cauſalitate odij, & dilectionis: Nam quæ eſt cauſa quare Deus odit peccatum, vel malum in nobis: cōſtat quod ex amore noſtri, quia non niſi propter vtilitatem noſtram, vt ſcilicet conſequeremur beatitudinem, quam quia per peccatum perdimus, ergo odit Deus diligendo.

Tertio modo diligit, quando odit in effectu punitionis, quia per iuſtitiam punit propter peccata, ſed per miſericordiam ex amore, citra tamen condignum punit etiam in inferno, in præſenti autem affligit ex amore, vt emendemus nos.

Quarto modo Deus quando odit nos diligit, in permiſſione damnationis, quia permittit, vel vult Deus malum pœnæ alicuius, eliciendo exinde maius bonum ſcilicet iuſtitiæ, vt dicit Augu. O ergo vere mirabilis Dei dilectio ad nos, qua in omnibus, & ex omnibus elicit bonum.

De virtute, & efficacia diuini Amoris.

AMOR diuinus.

QVOS effectus, vel quales habet virtutes, & efficacias, ſiue proprietates, quas ex immenſa charitate facit Deus? Rñdetur ſecundum Rayn. in ſūm. Plures ſunt: Quædam ex parte Dei. Primo quia habet bonitatem communicare. Secundo mouere, vel inclinare. Tertio ordinare, vel conuertere in Deum. Quarto excedere omnia & præcellere: Præterea. Quinto, ex parte hominis loquendo, amor diuinus habet eleuare. Sexto transformare. Septimo perficere. Octauo vnire. Nono §. 22.

lan-

languorem facere. Decimo liqueſacere. Vndecimo vulnerare. Duodecimo inebriare. De ſingulis iſtis patebit proſequendo per concluſiones, ſeu veritates, quas ponemus in ſubſequentibus ex doctoribus.

§.23 PRIMO de virtute communicatiua. Quod amor diuinus habet virtutem communicatiuã, vel cauſatiuam: Declaratur, quia Dionyſ. 4. ca. de di. no. dicit, ꝙ amor diuinus non dimiſit ipſum, ſ. Deum manere in ſeipſo ſine germine, i. quin ſuam bonitatem cõicaret. Ipſe amor diuinus, inquit, cuncta facit, cuncta perficit, cuncta continet, cuncta conuertit: Subdit: Amor diuinus eſt bonus boni, & ꝑꝑ bonũ: Hæc exponens Alber. Magnus dicit. Amor diuinus. i. ipſe Deus amãs, cuncta facit liberaliter, & principaliter ex amore: Cuncta perficit. ſ. dans cunctis eſſe formaliter, & & integraliter: Cuncta continet indiuiſibiliter & eminenter: Cuncta conuertit ordinaliter & finaliter. ſ. ad gloriam Dei: Amor enim diuinus. i. Deus amans eſt bonus eſſentialiter, ideo optimus, & eſt boni cauſaliter, quia creator. ſ. omnium bonorum, & eſt propter bonũ, ſ. propter ſeipſum: Item ratio huius cõmunicationis eſt quia cum amor ſit boni, bonum autem eſt diffuſiuum ſuiipſius, ergo Deus ſumme bonus maxime ſe cõmunicat, & diffundit: Vnde & Ariſt. 1. AEthi. Bonum, inquit, de quanto communius, de tanto diuinius. Alia ratio ex dictis Diony. ſupra, quia amor diuinus manifeſtatur per hoc quòd creat & cõicat bonitatẽ creaturis: Si. n. quæritur: Quare Deus creauit omnia quæ ſunt? Reſpondetur ꝙ ex ſua bonitate fecit, quia amat creaturam, ergo ſibi cõmunicat bonitatẽ. Si autẽ adhuc quæratur, quare amat creaturã, & quare vult ſibi cõicare bonitatem. Iam non eſt in aliud reſoluere, quia voluntatis Dei non eſt cauſa, cũ ſit prima cauſa oĩum, ergo oĩa amori attribuuntur.

Diony.

§.24 SECVNDO de virtute motiua concluſio eſt, ꝙ amor diuinus habet mirã virtutem motiuam, vel inclinatiuam. Probatur, quia Dionyſ. vbi ſupra, ſ. 4. ca. de di. no. dicit, quòd amor diuinus mouit, & inclinauit ipſum Deum ad productionem, & cõmunicationem, & ordinationem oĩum, & ꝙ Deus eſt cauſa amoris ſicut emiſſor amoris, & ſicut progenitor amoris: Scd̃m autem Rayn. ſupra dr̃ Deus emiſſor creati amoris, ſcd̃m ꝙ ipſe amor in ſe conſideratur in diuerſitate eſſentiæ procedens ſicut cauſa ęquiuoca, amor. n. creatus cauſatur, & ſic procedit ab amore Dei increato: Sed dicit̃ Deus progenitor amoris, inquantum exemplariter ab ipſo procedit, Sic. n. eſt quaſi cauſa vniuoca eius propter ſimilitudinem exemplaris, & exemplati.

TERTIO de virtute coordinatiua, & conuerſiua: ꝙ amor diuinus habet omnia ordinare, quo ad ſeinuicem, & reflectere, vel conuertere in Deum: Probatur per Diony. ſupradicentem, ꝙ meliora. i. ſuperiora ſecundum diuerſam ſpeciem amant minora. i. inferiora, prouiſiue, idest prouidendo eis per influentiam, & minora i. inferiora ſecundum ordinem ſpeciei amant meliora. i. ſuperiora, conuertendo ſe ad ea. ſ. per deſiderium ſupernorum, loquendo quo ad rationalia, vel per acceptionem influentiarum ſuperiorum, quo ad alia, ſicut elementa conuertunt ſe ad corpora cœleſtia, & mixta ad elementa, ſicut ad illa a quibus accipiunt virtutes, quibus conſeruantur quantum ad eſſe, & bene eſſe, & coordinata in eadem ſpecie. i. æqualia amant ſe vel ſociando inuicem, vel cõmunicando ſibi, ſicut vnus generat, vel docet, alius generatur, vel docetur: Rurſus amor diuinus ſicut emanat a Deo, ita conuertitur, vel reflectitur in Deũ, vnde Dionyſ. ſupra dicit, ꝙ diuinus amor eſt quidã æternus, & interminabilis circulus. ſ. principio & fine in ſe carens, quia amor diuinus, inquit, eſt præexiſtens in bono. i. in Deo, vt in cauſa exẽplari, qui caret principio, & emanat ex bono. i. Deo. exiſtentib. i. creaturis ab eo factis, vt effectibus ex cauſa efficiente, & rurſus tendit, vel conuertitur ad bonum, vt finem. i. ad Deum qui eſt finis omnium, carens fine &c. Et ita amor diuinus omnia ordinat in Deum. §.25

QVARTO de virtute exceſſiua, ꝙ amor diuinus excellit omnia amorum alio rum genera. Primo patet in bonitate. Secundo in pulchritudine, vel formoſitate, q̃a ſecundũ Tho. 1. 2. q. 17. ar. 1. Bonum dr̃ quod ſimpliciter appetitui complacet, ſed pulcrũ dicitur illud in cuius aſpectu, vel cognitione delectatur appetitus, ſecundũ quid. ſ. ſcd̃m ſenſum cognitiuum, puta vi §.26

Thom.

ſum,vel auditum quæ deſeruiunt rationi, dicendo pulcros colores, pulcros ſonos, in alijs non ſic ſed quia amor diuinus habet maximam complacentiam intellectui, habet etiam maximam pulchritudinem cognitioni intellectuali, ergo præcellit omnia inferiora, quia iſta habent amoris diſciplinam rationi,vt in amore ſenſibilium maxime venereorum, quia diſplicent rationi,& obfuſcant eam,habent & turpitudinē, vt patet in venereis, vel phantaſticā pulchritudinē & non verā, vt patet in diuitijs, & vanagloria: Ergo oīs amor præter amorem diuinum merito dicitur amor turpis,& malus,vel vanus: Eccle.1.Vanitas vanitatum & oīa vanitas:Bern.Omnia vanitas & afflictio ſpiritus præter ſolum amare Chriſtum. Tertio ꝙ excellit amor diuinus oīa alia, patet in amoris veritate, quia vt Dionyſ. vbi ſupra dicit, Solus amor diuinus eſt verus amor, ſenſibilis autem vel mundanus amor eſt idolum, i. ſimilitudo veri amoris: aut magis caſus a vero amore, quia ſolam habet apparentiā,& obſcurā virtutis, & non habet veritatem amoris virtuoſi,ſecundū eund. Diony.

Omnis amor præter diuinū dicit̄ meritò turpis.

Dionyſ.

§.27 QVINTO de virtute eleuatiua.Qđ amor diuinus habet eleuare,& extaſim facere:Probatur per Diony.ſupra dicentem: eſt autem faciens extaſim amor diuinus, non dimittēs ſuiipſorum eſſe amatores, ideſt eſſe amātes ſeipſos, ſed amatorum; & ponit exemplum de Paulo, qui virtute amoris diuini extaſim faciēte dixit: Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Chriſtus: Nimirū ſcđm Ambr. & Aug.in glo.2. Cor. 5. Extaſis eſt, qua mens eleuatur in contemplatione ab eo, quod eſt ſibi ſcđm naturam virtute ſuperioris naturæ in incircunſcriptum lumen,quod eſt ſibi extra, & ſupra ſe.Quod ſi quæratur:Qūo intelligendum eſt, quod Diony. c.4.ca.de di.no. dicit,ꝙ ipſe Deus ꝑ amorem eſt extaſim paſſus?Rñdetur ſcđm Ray.in ſum. Intelligendum eſt non ſic, ꝙ amor Deum ſupra ſe, vel extra ſe ponat virtute ſuperioris naturæ, quia ſic eſſet hæreticum dicere,cum Deo nil ſit ſuperius, ſed intelligendum eſt ſic, ꝙ per amorem Deus ipſe quaſi ponit ſeipſum extra ſe,dum diffundit ſe in amatum liberaliter: De extaſi plura li. 2. vbi Gratia.§.49.& ſeq.

Ambro. Auguſt.

SEXTO de virtute transformatiua §.28 concluſio:Quod amor diuinus habet transformare amantē in amatū:Declaratur ſecundū Ray.in ſum. Quia ille,ꝗ trāsformat aliquid in aliud: facit, primo ſeparationē a ſua forma, a qua facit quodammodo recedere, vt introducat aliā formā, ſic amor diuinus in anima deformata per peccatum ſeparat deformitatem peccati, & facit auerti, & recedere a peccato,cōuertendo eam ad Deum per affectum &c.Secundo: Qui transformat aliquid penetrat intima,ſicut forma peruenit ad intima formati,& econuerſo,ſic diuinus amor penetrās affectum amantis, facit amantem quodam modo intrare ad interiora amati & econuerſo, ita vt vniatur per amorem amato totaliter, vt quicquid velit amatum, ideſt Deus,velit amans anima in omnium præceptorum impletione. Tertio transformans mutat vnam formā in aliam. ſ.ignobilem in nobiliorem, & ſic nobilitat transformatum, ſic diuinus amor feruens in anima mutat eam in Deum per amorem, vt ſit talis,qualis ꝗ diligit,ſicut dicit Aug. Auguſt. ſuper Ioan. & ſic homo fit diuinus. Vnde & Hugo de Arra ſpon. dicit. O aīa an neſcis, qm ipſa vi amoris, in eius, quem diligis ſimilitudinem transformaris &c.

SEPTIMO de virtute perfectiua, ꝙ §.29 amor diuinus habet perfectionem cauſare,probatur ſecundum Tho. 1. q. 28.quia homo maxime melioratur, & perficitur per amorem, quia charitas ſuper omnia eſt vinculum perfectionis: Coloſ. 3.Vnde Auguſt. lib. confeſſ. Tanto nobis melius eſt quo magis imus, non quidem ambulando,ſed amando in illum, ſcilicet Deū, quo nihil eſt melius. Item ſecundum magiſtrū Herueum. lib. de quatuor materijs probatur, quia ſummum bonum, quod homo in hac vita poteſt impendere Deo, eſt amare Deum amore amicitiæ,eò quòd ſic qui perfecte amorem ſuum dat, conſequens eſt quòd dat voluntatem ſuam & libertatē, ſed & paratus eſt dare Deo quicquid poteſt, & quicquid habet, nam omnia virtualiter continentur hominis in libertate voluntatis & amore, quia ex voluntate dependent omnes vires, & actus hominis futuri: Exempli gratia, ſicut qui dat ouum alicui, dat virtualiter gallum, vel

Omnis p fectio & to alis bo nitas ho mini s cō ſtat in di uino amo re.

vel caponem quæ virtualiter bene continetur in ouo, licet non dat actualiter gallum, ſimiliter qui ex amore offert ſe totũ per omnia Deo deſeruire ĩ religione, dat voluntatem perfecte, & virtualiter omnes vires, & actus futuros: Sic in propoſito: Vnde patet, ꝙ in amore diuino conſtat omnis perfectio, & totalis bonitas hominis, ergo patet propoſitum.

OCTAVO de virtute vnitiua, ꝙ amor diuinus habet vnire amantem cum amato. i. Deo, probatur. Primo, quia Diony. 4. de di. no. dicit, ꝙ amor eſt virtus vnitiua, vide §. 41. Aug. de trini. lib. 8. dicit: Charitas eſt vita copulans amantẽ cum amato. Ex qua diffinitione accipitur, ꝙ triplex eſt vnio. Vna ſubſtantialis. Alia mentalis. Tertia realis: Vt hęc habenſ in ſum. Ray.

Prima ſcilicet vnio ſubſtantialis, eſt vnio identitatis, ſcilicet ſui ad ſeipſum, & talis eſt in diuinis perſonis, quæ ſunt idẽ eſſentialiter, & eſt cauſa exemplaris & ſimilitudo amoris, quo quis alium ſicut ſe ipſum amat.

Secunda eſt vnio mentalis, quæ formaliter, vel eſſentialiter eſt ipſe amor, qui eſt nexus mentium, & ita eſt vnio ſecundum coaptationẽ affectus, vel ſecũdũ cõuenientiã amoris ideo dr̃ in diffinitione, ꝙ amor eſt copulans, quod patet, quia ſine vnione affectus non eſt amor amicitię. Vñ Philoſ. 2. Politic. refert, ꝙ Ariſtophanes dicit. Amantes, inqt, deſiderant ex ambobus vnũ fieri, ſed quia ex hoc ſequeretur, aut ambos, aut alterũ corrũpi, ideo quærunt vnionẽ, ꝙ conuenit & decet, .ſ. in actibus amicitiæ & affectu volendi bonũ alteri ſicut ſibi ipſi, & ſic dicitur alter ipſe.

Tertia eſt vnio realis, quæ tangitur in diffinitione dicta, cum inſinuatur, duo aliqua copulare intendens: Et talis vnio realis eſt effectus amoris, quam vnionem amans homo quærit de re amata, ſcilicet de Deo: Vnde 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo, ſicut participans in participato, & econuerſo ſecundum Lyram, ergo &c. Ex dictis patet quod quædã vnio eſt cauſa amoris, patet de prima. Et quædam vnio eſt ipſe amor, patet de ſecunda. Et quidam effectus amoris, patet de tertia.

§. 31. SED quomodo amans dicitur eſſe in amato, & econuerſo: Notandum ſecundum Rayn. in ſum. cum Thom. 1. 2. q. 28. artic. 2. ꝙ pluribus modis. Primo quo ad intellectum, inquantum amans ſæpe cogitat de amato &c. Secundo quo ad affectum, ſecundũ ꝙ per deſideriũ amans in amatum Deum tendit. Tertio quo ad amicitiæ effectum, inquantum bona, vel mala amici reputat ſua, vt quaſi ipſe in ſuo amico pati & affici videatur, ſicut patet de deuotis compatiẽtibus dilecto ſuo Chriſto paſſo. Quarto addo ſecundum Lyram ſuper 1. Ioan. 4. quo ad participationis modum, quia amor, vel charitas facit nos participare deitatem, ideo dicitur, Deus charitas eſt. ſ. increata, & qui manet in charitate in Deo manet, ſicut participans in participato, & econuerſo. Bernar. Deus charitas eſt: Quid ergo charitate melius? Qui manet in charitate in Deo manet, quid ergo ſecurius: Et Deus in eo, quid ergo iocundius.

Thom.

Bernar.

NONO de virtute amoris langueſactiua concluſio, ſeu veritas ponitur, quòd amor diuinus habet languorem facere. Probatur ſecundum e. Rayne. in ſum. cum Th. 1. 2. q. 28. ar. 5. Quia quando amatũ bonum eſt abſens amanti, tunc ex abſentia triſtitia fit in amante, ex eo ꝙ intenſe deſiderat conſequi amatum, & talis triſtitia, & intenſum deſiderium eſt ægritudo, & per conſequens languor, vt dicit Tull. 3. de Tuſcul. quæſt. Vnde Cant. 2. ſponſa dicit: Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo: Leua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me: In quibus ſponſa. i. anima ſancta languens, & infirmata charitate, primo quęrit remedium d. Fulcite me floribus. i. virtutibus, quę ſunt initia bonorum operum, ſicut flores ſunt principia fructuum: Stipate me malis, i. operibus & exẽplis ſanctorum, proponendo mihi viros opere fructificantes, puta martyres, confeſſores virgines, vt tales fulciant, roborent, & ſtipent. i. defendant, vel conſeruent in bono opere fructificantem. Secundo oſtdit morbum d. quia amore langueo, ſecundum Greg. ideſt vulnerata charitate ſum. Vel ſecundum glo i. amore ſupernæ viſionis diuinæ langueo, & deficio præ deſiderio carnem domando: Nimirum anima ſan-

§. 32.

Gregor.

cta languet tripliciter. Primo pro peccati defectu, & eo quod dilectum Deum offendit. Secundo in boni effectu, eo quod quantum vellet pro dilecto efficere operando, vel pati, non ſufficit. Tertio in cæleſti affectu, eo quod differt beata Dei viſio, & fruitio quã ſumme deſiderat. Tertio ſponſa recognoſcit beneficium d. Leuã eius ſub capite meo, & dexterã illius &c. Per leuã, quod dr̃ quaſi læſis valẽs, ſignificatur beneficiũ gratiæ in præſenti vita, quia ſicut leua ſupponitur lapſo, vt erigatur, vel labili, ne cadeos lædatur. Sic prout dicit Pſal. Iuſtus (ait) cũ ceciderit non collidetur, quia Dñs ſupponit manũ ſuã. ſ. vt per gratiam Dei erigatur & ſuſtẽtetur. Per dexterã autem ſignificatur beneficiũ gloriæ in futura vita, vbi dextera Dei amplexabitur animã i. amore coniungetur æternaliter ſpõſo. i. Deo pſal. Adhæſit anima mea poſt te, me ſuſcepit dextera tua. Denique per caput ſponſæ ſignificatur mens, quæ, vt animæ principalis pars perficit gratia, & gloria.

Per leuã ſignificatur gratia in præſenti vita.

Pſal. 36.

§ 33 DECIMO de amoris diuini virtute liquefactiua concluſio: Quod amor diuinus habet animam liquefacere: Probatur per illud Can. 5. Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt mihi.

Sed quõ dicitur aĩa liquefieri per diuinum amorem: Nota ſecundũ e. Ray. cum Tho. 3 ſcri. ſent. di. 27. & 1. 2. diſt. 28 Qđ durum ẽ quod reſiſtit tactui, & inciſioni, ac facili ſuſceptioni, ſ. impreſſionis, ſicut ẽt patet ex ſnia Ariſt 4 Metheo. Et per oppoſitum liquidum velociſſime cedit prædictis ſ. tactui, inciſioni, & impreſſioni, ſic ſpiritualiter aĩa dr̃ durata vel congelata, qñ reſiſtit diuinæ inſpirationis tactui, & inciſioni. i. diuiſioni, qua ſubintraret affectus amoris Dei, atq; facili receptioni, vel impreſſioni amoris diuini in corde, ſed liqueſcere dr̃ anima, qñ cedit diuinæ inſpirationis tactui, & inciſioni affectus, atque penetrationi, & impreſſioni amoris diuini in corde amantis hominis: Vnde oportet quod excludatur cordis duricia ad hoc, vt ſequatur liquefactio per amorẽ, & hoc fit dũ dilectus, ſcilicet Deus loquitur animæ per amoroſam allocutionem, tanquam ſponſus ſponſæ: Loquitur autem Deus animæ. Primo cum bonam inſpirationem animæ immittit: Oſee 2. Loquar ad cor eius. Secundo cum voluntatem ſuã ei intimat, vel præcepta inſtruit, & in ſcripturis dedit, vt dicit glo. ibidem. Tertio loquitur eum peccatorum maculas commiſſorum ei oſtendit. Iob 36. Loquetur vt reuertatur homo ab iniquitate. Quarto cum beneficia & dona data ad memoriã reducit, & cõminatur pericula, vt ad amorem prouocet: Denique cum his modis loquitur Deus animæ, tũc anima ſpiritualiter liqueſcit triplici modo. Primo ad modum glaciei duræ liqueſcentis in liquorẽ aquæ. pſal. Emitte verbum inſpirationis, vel comminationis, & fluent aquæ. ſ. contritionis, & pœnitentiæ pro peccatis. Secundo liqueſcit anima per amorem diuinum in molliciem ceræ. pſal. Factum eſt cor meum tanquam cera liqueſcens in medio ventris mei, ſ. per ignem amoris diuini. Tertio liqueſcit ad modum thimiamatis in odorem deuotæ orationis per ignem amoris diuini. pſal. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu &c.

Thom.

Pſal. 24.

Pſal. 21.

Pſ. 140.

VNDECIMO de virtute vulneratiua: Quod amor diuinus habet cor vel mentem vulnerare, patet per illud: Canti. 4. Vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum: Ratio, quia vt dicit Dionyſius 1. ca. cœleſtis hierar: Amor eſt acutus intime, intẽte, & actiue: Vnde dicitur acutus, eo quod ſicut acutum habet diuidendo penetrare ad intima rei, ſic amor diuinus habet penetrare intima cordis diuidendo, i. ſeparando ab omni alio amore & ſui ipſius, vt Deo ſoli coniungat: Ideo dicitur acutus intime. & cum hoc intente, quo ad intellectũ vt obliuiſcatur ſui ipſius, amãs Deum totaliter intentus Deo: Denique & actiue cauſando ſimilitudinem diuinam in ipſo amante, ideſt vt ſit homo diuinus: pſal. Ego dixi dij eſtis & filij excelſi omnes &c. § 34

Diony.

Pſal. 81.

Sed quæritur: Quare ſpõſus amoroſus Chriſtus dicit in auctoritate præmiſſa ad ſponſam. i. eccleſiam, vel animam? Vulneraſti, inquit, cor meũ ſoror mea ſponſa in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui &c. Cant. 4. Dicendum ſecundũ Ray. ſupra, quòd id circo dicit, vulneraſti (inquit) ad ſignificandum quod magna & violẽta eſt vis charitatis, quæ velut ſagitta

ta iecur Chriſto vbi eſt cor, & per conſequens ſedes amoris, ti anſfixit vulnere triplici. Primo amoris in incarnatione, quæ facta eſt ex amore. Glo. 1. pro amore tuo, o ſponſa ecce carnem aſſumpſi. Secundo vulnere compaſſionis in miſeræ vitæ ductione, quia eſuriuit, ſitiuit &c. & quia videns ciuitatem fleuit ſuper illam Luc. 19. Tertio vulnere paſſionis. ſ. in cruce. Eſa 54. Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras &c. Sic & nos reamemus Chriſtum vero amore, & vere compatiendo eius paſſionibus in corde noſtro, & patiendo mortē pro fide & amore Chriſti. Item quare addit ſcriptura dicens. Vulneraſti in vno oculorū tuorū? Dicendum eſt ſecūdum Ray. ꝙ amor penetrat affectū amantis maxime in corde, in corde aūt eſt fons amoris ſicut & ſanguinis, ideo dicit, cor meum, ſed quia cordis verus nuncius eſt oculus, & dicente Aug. vbi amor ibi oculus vertitur & econuerſo, ideo maxime oculo vulneratur cor, ſed addit in vno oculorum ſe vulneratum, quia cum duplex ſit oculus mentis. ſ. affectus & intellectus, ſolus oculus affectus vulnerat cor deſiderijs, non autem ſecundum ſe: Similiter cum addit, in vno crine colli tui: Per crinem vel capillum ex capite defluentem poteſt deſignari intentio ex mente deriuata: Intentio autem eſt duplex. Vna qua intenditur honori Dei, & hæc vulnerat, quia recte in Deum tendit. Alia eſt intentio quæ intendit rebus mundanis, & hæc obli que in Deum tendit, ergo non vulnerat per amorem perfectum ſponſum, vel ſponſam: Ideo dicit, in vno crine. i. intentione, quæ eſt Deo grata.

Amor penetrat amātis affectu maxime in corde.

Auguſt.

§.25 DVODECIMO de virtute inebriatiua, ꝙ amor diuinus habet mentem inebriare, probatur. Primo ſimilitudine, quia ſicut ebrius ex calore vini obliuiſcitur ſui, & aliorum omnium, adeo vt etiam pęnas minus ſentiat, ita amans ex amore ardenti ſic in amatum tendit, ꝙ ſuiipſius & omniū pręter illum, quem amat, obliuiſcatur, nec pęnas tēporales curat pro Deo amato ſuſtinere. Scđo ꝓbatur autoritate Cant. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi: Quę verba poſſunt eſſe Chriſti ad diſcipulos, & bonos Chriſtianos d. Comedite. ſ. corpus meum in ſacramento Euchariſtiæ, & bibite. ſ. ſanguinem meum ſub ſpecie vini, vos qui eſtis amici mei per ꝓceptorū impletionē. Ioan. 15. Vos amici mei eſtis ſi feceritis quæ ego ꝓcipio vobis, & ſubdit, & inebriamini. ſ. amoris diuini delectabili ſuauitate, vt non tantum amici, ſed etiam inſuper chariſſimi mei eſſe mereamini, in Deum mentaliter transformati: Et ſic patet: Hæc omnia ex Ray. Ex præmiſſis omnibus claret quam ſupermirabili charitate nos diligit Deus, quæ talia per amorem efficit in nobis.

De amore diuino plura vbi de charitate.

De Amoris paſſione, & eius diffinitione.

AMORIS paſſio generaliter. Quod Deus ex amore voluit creaturas ſic condere, vt appeterent amore in Deum tendere.

AD quod quæritur. Primo de amoris generali diffinitione, videlicet: Quid ſit amor. Reſpondetur ſecundum Rayn. cum Tho. 3. ſcrip. ſent. diſt. 27. q. 1. art. 2. & q. 2. ar. 1. ꝙ amor in generali eſt illud principium, quo appetitus tendit ad ſuum finē, idest in bonum amatum, Aliter diffinitur. §.36

Thom.

§. 13. Sed nota ſecundum Richar. de med. vil. e. diſt. 27. art. 1. q. 1. ꝙ amor generaliſſime dictus comprehendit quamlibet inclinationem in bonum, & ſic extenſo nomine talis inclinatio dicitur amor, vnde appetitus, & ita etiam amor diſtinguitur triplex. Primus naturalis. Secundus ſenſibilis. Tertius rationalis. Primus: ſ. naturalis eſt infinitus, & imperfectiſſimus, eo ꝙ non conſequitur propriā finis appræhenſionem in tendendo in finem, ſed alterius cognitionem: Talis ergo amor nihil aliud eſt quam inclinatio naturalis ſibi conueniens, quam indidit ſibi creator videlicet, vt inclinetur vnaquęque res in hoc quod ei cōuenit ſcđm ſuam naturā, licet nō per cognitionem vel appræhenſionē propriā, tñ per appręhenſionē inſtituētis naturam, hoc eſt ipſius Dei, ſicut ſagitta fertur in ſignū non propria cognitione, ſed virtute ſagittantis, & dirigentis in ſignū: Et iſto modo dicit Philoſophus 2. Phyſicorum, & cōmentator. 12. Metaph. quòd opus naturæ eſt opus intelligentiæ non errantis, ideſt

Diffinitio amoris.

eſt effectus cauſatus a cauſa vniuerſali, quæ eſt intelligentia. ſ. diuina nunquam errans: Itaq; talis inclinatio, quæ eſt principiũ motus ipſius appetitus naturalis tendentis in id quod eſt ſibi conueniens pôt dici amor naturalis: verbi gratia. Inclinatio creaturæ ad conſeruationem ſui eſſe, vel ꝙ graue tendit deorſum, & leue ſurſum, & ꝙ omnia fluunt a mari, & refluunt in mare, & ꝙ corpus appetit vniri animæ dicitur amor vel appetitus naturalis, vel
Auguſt. fieri talia ex amore naturali: Ideo Augu. 13. lib. confeſ. dicit. Ponderibus ſuis aguntur omnia, & loca ſua petunt: Amor meus pondus meum, eo feror quocunq; feror. Si autem obijcitur ꝙ talis inclinatio non poteſt dici amor, contrarium clamat ſcriptura Iob 37. d. Frumentũ deſiderat ipſas
Dionyſ. nubes: Et Diony. de di. no. vocat amorem naturalem. Secundus amor, vel appetitus dicitur ſenſualis ſiue animalis, vt eo. c. 4. de di. no. dicitur, & eſt ſuperior amor quã primus, quia ſequitur cognitionem appetentis, tamen ex neceſſitate nõ ex iudicio libero electionis, iſte amor eſt in brutis, quo appetitus ſenſitiuus fertur in bonum ſenſibile, iſto etiã amore delectatur amabiliter vnuſquiſq; ſenſus hoĩs de obiecto ſibi proportionato, vt viſus videndo pulcra: Auditus in melodia: Olfactus in odore ſuaui: Guſtus in ſapore: Talis amor in homine ſi non regitur a ſpiritu ſancto, peiorem facit hoĩem omni beſtia, ergo &c.

Tertius amor, vel appetitus prædictis ſuperior eſt intellectiuus, vel rationalis, vt patet in hominibus qui habent rõnem cognitionis finis, & boni amati, ſecundum Diony. ſupra. Et iſte amor eſt triplex. Quidam dicitur naturalis voluntatis & indeliberatus Quidam deliberatus, & electionis qui proprie dicitur dilectio. Et quidam dicitur amor Deo acceptabilis, & gratuitus dignus præmio cœleſti.

Vnde ſi quæritur: vtrũ in qualibet creatura ſit amor aliquis? Patet reſpõſio ꝙ ſic, præſertim loquendo de amore naturali: In quibuſdam autem, vt brutis & hoĩbus eſt amor & ſuperior. cũ igitur oĩa habent amorem, ſequitur ꝙ pro ſuo modo tendunt in Deum, vt in vltimum finem: Ideo Diony. & Boet. dicunt, ꝙ omnia exoptant finaliter ſummum bonum, & propterea Deus dedit omnibus amorem, vt omnia conuertat in ſeipſum Deum ex immenſa charitate ſua.

ITEM qualibus gradibus amor habet diuidi, vel variari? Rñdet ſcd'm eũd. Rayn. in ſum. cum Thom. eod. 3. ſcrip diſt. 27. q. 1. arti. 2. ꝙ ex quo amor ſubiectiue eſt in aliquo appetitu, obiectiue autem eſt boni, ergo quot ſunt gradus appetitus, & bonorum etiam varietates, tot ſunt gradus & varietates amorum: Et ita diuiduntur quinque gradus appetitus. Primus eſt altiſſimus. ſ. diuinus appetitus, & ita etiam amor, & iſte eſt tantũmodo voluntarius, quia ipſe determinat omnia, & non determinatur ab aliquo. Secũdus eſt angelicus qui eſt voluntarius, & naturalis, nam eſt voluntarius inquantũ angelus quædam libere vult, naturalis aũt inquantum angelus determinatur a Deo ad aliquid volendũ naturaliter. Tertius eſt humanus infra angelicum, quia inferioris cognitionis ſecundum Diony. 4. c. de di. no & iſte humanus eſt voluntarius ſimul cum animali & naturali inquantum homo inclinatur in quædã appetitu intellectuali ex libera voluntate, & in quædã appetitu aĩali, vel ſenſibili, qui eſt determinati obiecti, in quædã appetitu naturali. Quartus adhuc inferior eſt in brutis animalibus. ſ. ſenſibilis cum naturali, quia bruta quædã appetunt appetitu ſenſitiuo, ad quæ non ſufficit inclinatio naturalis, & quædã appetitu naturali. Quintus infimus eſt naturalis appetitus, & per conſequens amor, qui eſt in omnibus rebus naturalibus: patet in præcedenti. Alio modo amor variatur principaliter ex parte boni, quia amate eſt velle bonũ amato, & hoc pôt fieri, vel amore amicitiæ, quę proprie requirit reamationẽ. Vel ſecundo amore ſimplicis beniuolentiæ. Vel tertio amore cõcupiſcentiæ. ſ. quando aliquid propter noſtram vtilitatem, vel delectationem amamus. Ad hæc §.6. Vnde patet Dei charitas, qua ſic creaturas condidit, vt in Deum per diuerſos amores ſuos tenderent. §.37

VTRVM quælibet actio cuiuslibet creaturæ ſit ex amore? Rñdet Rich. e. diſt. 27. ar. 1. q. 1. ꝙ nomen amoris extendendo ad oẽm naturalem inclinationẽ in bonum quodcunque, vel verum, vel apparens, ſic §.38

ſic quælibet actio cuiuſlibet creaturę eſt ex amore.: Vnde Phil. 2. de anima dicit: Omnia eſſe appetunt, & illius eauſa agunt, q̃cũq; agũt ſecũdũ naturã: Et Diony. 4. c. de di. no. vr̃ dicere, ꝙ oẽs actiones procedunt ex aliquo amore ſiue diuino, ſiue angelico, ſiue intellectuali, ſiue aiali, ſiue natura li &c. Sed di. Nonne aliquę creaturæ agũt aliquid ex odio, vt dęmones & homines mali: Dicit idem Rich. ꝙ oĩs actio ex odio procedit ex amore inquantum odium ex amore procedit: Nam creatura ideo odit aliquid, quia cõtrariatur illud bono amato: Exemplum: Ideo odit corruptionem, quia contrariatur bono eſſendi, & dæmon, vel homo malus ideo facit peccatum ex odio Dei, quia amare vult malitiam, vel peccati delectationem contra Deum.

§. 39 VTRVM ergo amor ſit veraeiter cauſa odij: Et videtur ꝙ nõ, cũ ſint contraria. Reſpondetur ſecundũ Ray. cũ Tho. 1.2 q 28. ar. 6. p cõeluſionẽ ꝙ ſic: Probaẽ aũt. Primo autoritate Aug. 14. de eiu. Dei. dicit Oẽs affectiones ex amore cauſantur, & paſſiones: ſed odiũ eſt quędam affectio aiẽ, ergo &c. Secũdo probaẽ hoc idem inductiua declaratione, quia ſecundũ Boet. lib. de cõſola. renumeranẽ quatuor principales paſſiones. ſ. Gaudiũ, timor, ſpes, & dolor, ſeu triſtitia. Hæ autẽ cauſantur oẽs ex amore qui primaꝗ cauſa ſingularum paſſionum eſt, vt tangit ẽt Aug. ibidẽ: Nam amor cauſat ſpem de bono deſiderato, qua inhiat habere quod cupit, & cũ habuerit ſequitur ꝙ gaudet de illo bono: & quia eiuſdẽ tationis eſt gaudere de aliquo bono, & timere de eo quod ſ. aduerſatur, vel repugnat tali bono, vt de priuatiuo illius boni, ergo timor ſic oritur ex amore, & per conſequens ſi aeciderit talis boni priuatio, ſequitur dolor, & triſtitia, & eadem ratione ex amore oritur ẽt odiũ, quia eiuſdem rationis eſt, ꝙ aliquid ametur, & ꝙ eius cõtrarium odiatur, ſed amor eſt boni, ergo concluditur ꝙ amor eſt cauſa vt eius contrarium, malum videlicet, odiatur, vnde amor eſt prima cauſa oĩs paſſionis. Tertio probatur concluſio exemplari oſtenſione, quia multi agunt ꝑpter turpe & malũ, vt patet de homicidis & fornicatoribus: Et Philo. 5. Ethic. dicit ꝙ multi ſunt ſcientes, & contraria agentes, & tales mouenẽ ad talia facienda inquantũ per paſſionem aliquam apprehendunt illud faeere, vt tunc bonum apparens ſibi, & ita ſub rõne boni volũt illud facere, ac pereonſequens ex amore licet non vero, puta homieida appetit vindictam, vel aliqua bona temporalia propter quę occidit hominem, & fornicator appetit delectationem.

Thom.

Aug.

Itaq; patet ex prædictis, ꝙ ſicut Diony. 4. ca. de diui. no. dicit: Omnia volunt, inquit, & faeiunt quæcunq; volunt, & faciũt propter amorẽ, & deſiderium pulcri, & boni: Et hoc exponit Alber. ibidem & Tho. de bono & pulcro primo, & ſummo, ideſt diuino: In quo. ſ. Deo ſunt omnia bona, & omnis pulchritudo & delectatio: Cum. n. fornicator appetit delectationem, & homicida bonum ſibi apparens vtile, appetit huiuſmodi ſub ratione boni amati, & ita mouetur a bono, vel a delectatione, quæ veræ & maxime ſunt in Deo: Vnde libro de profectu religionis Bonauentura dicit, quod Deus ex charitate indidit animæ omnes etiam affectiones, quibus nos abutimur in peccatum, videlicet propter bonum virtutis, vt in Deum tenderemus per amorem dedit, nobis Deus affectum ſuperbiæ, vt dedignaremur nos vilificari per peccatum, ve humiliari, & affectum odij indidit, vt odiremus peeeata, & affectum inuidię, vt zelaremus in bono virtuoſo ſuperare proximum, affectum iræ, vt contra peccata iraſceremur, affectum carnalis delectationis, vt hanc licite expeti, ſ. in matrimonio, tanto plus cœleſtis felicitatis delectationis quæreremus & ſic de alijs, ergo patet ꝙ ex charitate voluit Deus, vt omnia & omnium actiones, & affectiones, & paſſiones per amorem tenderem in ipſum Deum. §. 40

In Deo oĩs pulcritudo, & delectatio.

QVOMODO amor comparando, ad alias Paſſiones, vel affectiones excedit illas? Notandum ex eo. Rayne. cum Tho. varijs paſſibus. Quod primo amor ſi compa ratur ad deſiderium, vel ad paſſionem ſpei, vehementior eſt, & nobilior amor, quam deſiderium vel ſpes, quia per amorem voluntas quieſcit in fine, ſed per deſiderium, vel ſpem eſt adhue in motu tendens, ergo &c. Nam melior eſt quies in fine, quam tendentia, quæ eſt propter finẽ, & ad finẽ. Hæc ex Th. 3. ſcrip. diſt. 21

Secundo: Amor comparando ad odium eſt fortior odio. Tum quia eſt cauſa odi, vt in præcedenti patuit, cauſa aūt ſemper fortior eſt ſuo effectu. Tum quia vt Dionyſius 4. cap. de diui. nomi. dicit. Amor non eſt niſi boni, & odium non eſt niſi mali, ſed bonum fortius eſt quàm malum: quia videlicet malum non agit niſi in virtute boni, vt ibidem dicit Diony. & patet, quia actus inquantum actus eſt bonum quid: Veruntamen odium eſt fortius inquantum eſt magis ſenſibile, ſicut & timor quàm amor, & ita ſecundum quid, ſed amor ſimpliciter eſt fortior.

Diony.

Tertio amor comparando ad timorem, ſimpliciter loquendo, amor,eſt nobilior, & potentior. Tum quia melius, & acceptius Deo eſt aliquid facere, vel pati ex amore quàm ex timore. Tum etiam in viris ſanctis plus poteſt amor quàm timor,vt in martyribus, qui amore virtutis & fidei Chriſti cōtempſerunt omnem timorem & minas hominum, vnde & gratia fortior eſt quàm natura,vt dicit Amb. verumtamen timor fortius mouet ſecundum quid quàm amor, videlicet ſecundum magis ſenſibile: nam Auguſt. 10. de Trinit. dicit, amor non ita ſentitur, ſed quod timetur, vel oditur ſenſibilius percipitur quàm conuenientia eius quod amatur. Vnde & in lib. 83. quæſtio. dicit idem Auguſt. Nemo eſt qui non magis dolorem fugiat, quàm appetat voluptatem &c. Præterea ratio ad hæc, quia amor eſt cauſa timoris, & per conſequens eſt fortior, & præſtantior ſimpliciter, quoniam timor naſcitur ex amore, ideo enim homo timet, vel fugit pœnā, quia amat ſeipſum, Hæc Tho. 1.2.q. 86.ar.3.

Ambr.

Homo timet, quia amat ſeipſum.

Quarto, Amor comparando ad dilectionem,& ad gaudiū, eſt dignior,quia Diony. 4.cap. de diui.no.dicit ſic,quibuſdam ſanctorum viſum eſt diuinius eſſe nomen amoris, quàm nomen dilectionis, ratio ſecundum Thom.1.2.q. 26. artic. 3. quia dilectio vocatur, inquantum libera electione diſcernitur, quid ex pluribus, vel ex multis ſit amandum, & ita præſupponit iudicium rationis, ſed amor dicit cōplacentiam amati; magis autem poteſt homo in Deum tendere per amorem paſſiue quodammodo a Deo tractus, quàm ad Deum ratio propria ducere poſſit, qđ ad dilectionē pertinet, propter hoc diuinior eſt amor,quàm dilectio, quaſi de electio. Præterea de gaudio dicendum,quia cum cauſa ſit præſtantior ſuo effectu, & amor eſt cauſa gaudij, ergo amor eſt dignior gaudio, & quia gaudium magis diſſoluit, quia diffundit calorem & ſpiritum, & dilatat cor, amor autem magis habet virtutem vnitiuam & concretiuam, vt dicit Dionyſi. 4. de diui.no. dicitur vero vnitiua, quia ſimpliciter facit vnionē, ſed concretiua dicit continuationem, vt patet per aliam tranſlationem, ergo amor eſt dignior gaudio. Vltimo comparando ad triſtitiam,vel dolorem amor eſt melior & dignior, quod patet ſatis ex dictis Bernardi ſuper Cant. ſer. 12.vbi dicit ſic: Bonum eſt contritionis vnguentum, vel doloris, quod de recordatione peccatorum conficitur, mittiturque in pedes Domini, quia cor contritum & humiliatum Deus nō deſpiciet. Longe autem melius eſt id quod dicitur vnguentum deuotionis,vel amoris factum de recordatione beneficiorum Dei, quod & capiti Chriſti idoneum reputatur,de quo dicitur,ſacrificium laudis honorificabit me. Porro vtrūque vincit vnctio pietatis in pauperes Chriſti miſerando, hæc Ber. De his alibi latius.

Bernar.

Quod Deus ex ſua charitate indidit vnicuique in vniuerſo amare ſeipſum ordinate.

QVAERITVR circa hoc. Primo vnde amor ſui, vel alterius in homine, vel creatura dicitur bonus, vel malus. Pro præambulo nota. Primo ſecundum Guil. lib. 3. diſt. 27. q. (vt diffinit Diony.4. de diui. no.) amor eſt virtus vnitiua,& concretiua mouens ſuperiora ad prouidentiam minorum.i. inferiorum: coordinata autem rurſus ad communicatiuam alternam habitudinem ſubiecta.i. inferiora ad mediorum & ſuperiorum conuerſionem, idem commentator ibidem amorem diffiniens dicit, amor eſt connexio, vel vinculum, quo omnium rerum vniuerſitas ineffabili amicitia inſolubili vnitate copulatur.ſ.in ordine,vnde in diffinitionibus iſtis. Primo tangitur genus, cum dicitur amor eſt virtus large capiendo, pro

§.41.

pro qualitate, vel ſaltem pro vigore.

Secundo tanguntur differenriæ, ſcilicet vnitiua,& concretiua.i. continuatiua, vt in præcedenti.§. tactum eſt: Inde quippe Amor dicitur tacere acutum, & feruidum,& ſuperferuidum,& extaſim,& liq-facere,quæ omnia deſignãt modum vnitiuæ virtutis, & de his patuit ſupra de amore diuino per ſingula. Item in alia deffinitione eædem tanguntur differentiæ cum dicitur: Eſt connexio, vel vinculum, & huiuſmodi.

Tertio tangitur ſubiectũ amoris in triplici gradu,ſcilicet ſuperiorum ad īferiora & ęqualium ad inuicem,& inferiorum ad ſuperiora per conuerſionem ipſorum, vt ſupra.§.25. dictum eſt:Deniq; ꝙ in diffinitione Commentatoris dicitur: Amor eſt quo omnium rerum vniuerſitas ineffabili amicitia copulatur idem deſignatur, videlicet ꝙ omnia ſecũdũ ſuum ordinem habent naturalem amorem quodammodo ad inuicem per inclinationem naturalem a Deo rebus vniuerſis inditam,vt dictum eſt:§. 36. &c. Secundo de amore ſui Reſpondetur ſecundum Rayne. in ſum. cum Alexan.de Ales 3.par.ſum.q.176.ar. 6. alioſq;. Quod amor ſui eſt triplex. Primus naturalis, vel a natura inditus. Secundus ordinatus. Tertius inordinatus.

Augu. Primo amor ſui eſt naturalis, de quo Auguſtinus. dicit, quòd ideo non oportuit præcipi, ſcilicet ꝙ ipſe homo diligeret ſeipſum, quia hoc a natura vnicuique ī eſt,propter quod in primis diligit homo ſeipſum,& ita præcipitur, vt diligat ꝓximũ ſicut ſeipſum Lu. 10. Iſto modo amor ſui, vt eſt mere natura,non eſt laudabilis nec vituperabilis, conſiderando abſolute & ex parte ſui. Sicut nec laudatͣ et nec vituperatur ille qui timet naturaliter, vel iraſcitur quia ex.2. Eth. Paſſionib.ſ.naturalib. neq; laudamur nec vituperamur, ſed amor eſt paſſio, & cauſa omnium paſſionum, ergo non contrariatur Deo, vel diuino amori,quia Deus indidit animæ, vt per huiuſmodi amorem naturaliter incitetur ad Deum, diligendum.

Amor eſt cauſa omnium paſſionum.

Secundo amor ſui eſt ordinatus, quia concordat rationi. ſcilicet, cum quis diligit in ſe Dei imaginem, & ſimilitudinem, & vult ſibi ipſi bonum, quod congruit, & ſic debet diligere quilibet ſeipſum,vt dicit Aug.li.de vera relig. Vñ talis amor eſt debitus, rectus,& bonꝰ idẽ Aug. 14.li.de trini. Rectus amor oẽs affectiones aïæ rectas habet, metuit.n. peccare,cupit perſeuerare, dolet in peccatis, gaudet in operib.bonis &c.Itaq; patet ꝙ talis amor ſui placet Deo, & ordinat ad diuinũ amorẽ inflãmandũ &c.Tertio amor ſui eſt inordinatus,& vicioſus,de quo Pſ.Qui diligit iniquitatem odit animam ſuam. Nam talis amor eſt odium ſui non quidem per eſſentiam ſed per concomitantiã,eo ꝙ ad amorem ſui indebitum ſequitur odium diuinæ imaginis, quæ ꝑ peccatum deformatur & maculatur. Nota tñ ꝙ amor ſui inordinatus eſt duplex, ſ.vel Venialis,dũ aliquis ſeipſum plus diligit quàm debet, tamen citra Deum,& iſte ſtat cum amore Dei vel charitate: vel eſt Mortalis, & ſic amor ſui inordinatus eſt cauſa oĩs pc̃ti,& nõ ſtat cum charitate,ſed cõtrariatur, vñ Aug.ſup pſal.14.dicit:Duas ciuitates duo faciũt amores: Ciuitatem Hieruſalem.ſ. cœleſtem facit amor Dei, vſq; ad contemptum ſui, ſed ciuitatem Babilonis.ſ.infernalẽ facit amor ſui vſq; ad contemptum Dei, contemptꝰ autẽ Dei eſt cauſa omnis peccati, ergo &c. Subdit Aug. interroget igitur quiſque quid amet, & inueniet vñ ſit ciuis,videlicet an cęleſtis,an īfernalis. Tertio de amore ad alterum. Dicendum quòd conſimiliter diſtinguendum eſt ſicut de amore ſui, quia ſi concordat rationi, amor bonus eſt, ſed ſi repugnat rationi malus amor eſt,& vituperatur. Repugnat autem rationi, quando amor non eſt bene ordinatus,& hoc quattuor modis fit,vt Auguſtinus libro de doctrina Chriſt. dicit. Ille, inquit, inordinatam & malam habet dilectionem, qui diligit quod non eſt diligendum, aut æque diligit, quod minus, vel amplius eſt diligendum: Aut minus vel plus diligit, quod æque eſt diligendum: Aut non eo fine,vel ea intentione diligit qua eſt diligendum: Proinde ordo amoris ſic eſt a Deo nobis inſitus, vt primo Deus præametur ſupra omnia, & ſupra ſe ipſum.Deinde ſub Deo debet homo pręamare ſeipſum, quo ad animam ſupra proximum, & tandem proximum, vt patebit vbi Charitas.

Pſal. 10.

VTRVM

§. 41 VTRVM aliquis non amando ſeipſum amet vere Deum: Reſpondetur ſecundum Richar. in 3. diſt. 27. ar. 8. q. 3. ꝙ pluribus modis poteſt materia huius quæſtionis intelligi.

Primo ſic, ꝙ homo amet Deum non amando ſeipſum vllo modo.ſ. nec actu, nec habitu, & hoc modo eſt impoſſibile, quia idem habitus charitatis, vel amoris quæ habilitat voluntatem hominis ad amandum Deum, etiã habilitat ad diligendum ſeipſum, & proximum propter Deum: Vnde gl ſuper illud Rom. 13. Qui diligit proximum legem impleuit, dicit, ꝙ nec Deus ſine proximo, nec proximus ſine Deo diligi poteſt, & eodem mõ nec ipſe homo a ſe bñ diligi poteſt ſine Deo, & econuerſo.

Secundo intelligi poteſt ſic, ꝙ homo diligat Deum & ſeipſum, in hoc eodem actu dilectionis diuinæ nullo modo amat neq; directe & per ſe, neque indirecte & per accidẽs, vel ex cõſequenti, & ſic etiam non eſt poſſibile, quia diligens Deum optat ſibi Deum amore concupiſcentiæ Et ſic vult ſibi ipſi bonum amore amicitiæ, & ita eodẽ actu indirecte ſeipſum amat. Item quia Deus diligentes ſe diligit: Prouer. 8 ergo qui amat Deum hoc ipſo vult ſibi ipſi bonum, vt ametur.ſ. a Deo ſicut amicus, ergo &c.

Tertio modo poteſt intelligi, ſic ꝙ homo amet Deum, ita ꝙ ſeipſum non amet directe & per ſe, & ſic bene poteſt fieri, ꝙ homo amet Deum volens Deo honorem & gloriam, & ſeipſum non amet, imo contennat ſeipſum propter Deum morti exponendo, vel non cogitando de ſe actualiter, maxime cum ex magno feruore amoris intantum fertur in Deum, ꝙ in nullo reflectitur ad ſe.

§. 43 QVIBVS ex cauſis radicaliter amor oritur & excreſcit: Reſpondetur ſecundũ Rayne. & alios.

Primo ex boni perfectione, quia cum amor ſit boni: per Aug. 8. lib. de trin vbi dicit: Non amatur niſi bonum, & ita ſub ratione boni, aut veri, aut apparẽtis amatur quicquid amatur, quia bonitas eſt perfectio rei amatę: Sequitur ergo per conſequens, ꝙ ſicut bonitas rei eſt obiectum amoris, ita & cauſa originis, & excreſcentiæ. Si obiicitur quia Ariſt. 2 Retoricũ. dicit, ꝙ eos qui mala ſua dicunt amamus: Et 4. Ethi. dicit, ꝙ iactantes qui bona ſua dicunt, & extollunt ſunt odioſi, ergo ſequitur ꝙ malũ eſt cauſa amoris, & bonũ odij dicendum ꝙ quæ mala ſua dicunt.ſ. in vera confeſſione, amantur non propter mala quæ fecerunt, ſed propter veritatem cõfeſſionis, & humilitatem, quæ ſunt bona, & per oppoſitum propter ſuperbiam, vel hypocriſim, quæ ſunt mala, iactantes ſe de bono odiuntur, non quia bona fecerũt, ſed quia ſuperbiunt.

Aug. — Bonitas ẽ rei amatæ perfectio.

Secundo amor cauſatur ex cognitione Vnde Augu. 10. de trini. dicit. Nullus poteſt aliquid amare incognitum. Inuiſa diligere poſſumus, incognita nequaquam: Hæc ille. Si obijcitur, quia Deus in hac vita parum cognoſcitur, quomodo ergo vel vnde Deus in hac vita poteſt multum amari: Reſpondetur quia Deus in hac vita amari poteſt in ſe immediate non per creaturas, ſed cognoſci non poteſt niſi per creaturas in præſenti: Ideo Ambro. dicit, Charitas intrat vbi ſcientia foris ſtat. Ambro.

Tertio amor cauſatur ex aſſimilatione: Eccleſiaſtici. 13. Omne animal diligit ſibi ſimile.

Quarto cauſatur ex concordatione.ſ. voluntatum & morum: Cato: Concordia nutrit amorem. Per oppoſitum etiam teſte Seneca in fine epiſtolæ: Diſſimilitudo, inquit, morum, diſtantia vitę, & contraria ingenia.i. voluntates, amicitiam ſoluunt. Ex iſtis accipe, ꝙ ſi vis amari a Deo, ſtude bonitati & humiliati: Item diuinæ cognitioni, aſſimiliationi, & concordiæ. Similiter ſi vis, vt amor inter te & proximũ ſit & creſcat: Iſtis prædictis des operam in virtuoſis operibus. Quæ ſunt amicitiam ſoluunt.

Angelus: De angelis tractatũ eſt libro. 2. Ideo hic pertranſeo.

Anima. De anima eo. lib. 2. actum eſt. Sed reſtat hic agendum de.

De animæ ſeparatæ incorruptione.

ANIMA ſeparata primo de eius inccorruptione: Quod mira Dei charitas claret ad animas rationales ſeparatas, maxime ad bonas: Primo ſcilicet conſeruando in incorruptibilitate vitæ.

QVAE-

§.1 QVAERITVR ergo: Vnde probatur animam hominis ſeparatam a corpore incorruptibiliter viuere: Reſpondetur ꝙ hoc probatur.

Auguſt. Primo autoritate ſcripturæ ſacræ & fidei catholicæ. Vnde Auguſt. in lib. de eccl. dogma. dicit ſic: Solum enim hominem dicimus habere animam ſubſtantiuam q̃ a corpore ſeparata viuit, & ſenſus ſuos atque imaginaria viuacitate tenet, neque cũ corpore moritur, ſicut Arabs aſſerit, neq; poſt modicum interuallum, ſicut Zeno dixit, quia ſubſtantialiter viuit.

Secundo probatur etiam autoritatibus philoſophiæ: Et Tertio rationibus multis tam theologiæ quàm philoſophiæ: vt patuit libro ſecundo vbi Anima. §. 30. & ſequentibus. Sed quare Deus conſeruat incorruptibiliter vitam animæ: Manifeſtum eſt ꝙ ex ſua charitate immenſa ad hominem, qua hominem non ſolum in anima, ſed & in corpore fecit ad ęternam beatitudinem poſſidendum, vt ex rationibus ibidem poſitis ſatis claret, ergo &c. Si obiicitur de animabus reprobis, ꝙ earum conſeruatio in pęnis non videtur charitatis eſſe cum deſiderarent mori, & mors fugiet ab eis, Apocal. 9. Reſpondetur ꝙ etiam erga illas maxima eſt & fuit Dei charitas, quia & illas ſic fecit, ꝙ poterant ad beatitudinem perueniſſe, ſi peccatis ſuis proprijs non perdidiſſent ſeipſas in vita præſenti, vel aliunde damnationem non demeruiſſent. Item quia maximę charitatis eſt: ꝙ eas nõ penitus annihilat, ſed conſeruat Deus. Item quia Deus ex charitate in hoc iuſtitiæ ſatisfacit, atq; mundo, exinde melius elicit, vt patebit. Denique quia ex charitate Deus hoc indidit rationali creaturę, vt naturaliter appetat perpetuo manere, & conſeruari incorruptibiliter, non ſolũ vt nunc ſicut bruta per ſenſum appetunt viuere ſemper, ſed etiam per intellectum in anima, Vnde pro tali charitate Deus ſemper deberet amari, etiam a reprobis ſecundum rationem rectam, eo ꝙ demeruerunt fieri obiectum iuſtitiæ diuinæ, vt dicit Franciſcus Maro ſuper primo lib. Senten. diſt. 40. Et quia ex hoc elicitur magnũ bonum toti vniuerſo &c.

§.2 SED an anima rationalis ſeparata a corpore ſit perſona: de hoc eſt opinio Magiſtri ſen. lib. 3. diſtin. 5. vbi dicit, ꝙ anima abſoluta a corpore perſona eſt, (inquit) ſicut angelus: concordat cum eo Hugo de ſan. victo. Et idem tenet Auicen. 6. natur. li. c. 8. Sed hæc opinio non tenetur: Vnde in hoc Magiſter ſen. defecit, & non eſt tenendus, vt dictant communiter Docto. ſcotiſ. & Bonauen. & Thom. & Richar. ac tota vniuerſitas magiſtrorum Pariſienſis. Bonauen. Thom. di. ꝙ anima neque corpori coniuncta, neque ſeparata corpore eſt perſona: Ratio ſecundum Guil. eod. diſtin. 5. quia de ratione perſonæ eſt, ꝙ nequeat alteri, vt quo communicari, ſed anima habet communicari corpori vt quo; quia dicitur corpus humanum non niſi ab anima humana, vt patet manifeſte, ergo non eſt perſona. Secunda ratio, quia omnes moderni ſequunt Ariſt. lib. de aïa. di ꝙ anima vnitur corpori ſicut forma materię: Ex quo ſequitur, ꝙ anima non poſſit dici perſona, quia anima non eſt natura per ſe, ſed pars humanæ naturæ, eo ꝙ ex animo ſicut ex forma & corpore tanquam materia conſtituitur tertium. ſ. homo, omne autem quod venit ad conſtitutionem tertij non eſt per ſe vnum & diſtinctum, ſed eſt pars, ergo anima habet rationem partis, & non naturæ per ſe, ſed quoniam ratio partis contrariatur rationi perſonæ, quia perſona dicitur quaſi per ſe vna, ſ. natura ſingularis, ſicut Sortes, vel iſte homo, ergo anima non poteſt dici perſona. Tertio idem patet ex perſonæ diffinitione declarando, quia ſecundum Rich. 1. de Trinita. c. 21. diffinitur. Perſona eſt naturæ intellectualis incommunicabilis exiſtentia; Vnde ſecundum Bona. ea. diſ. 5. ar. 2. q. 2. tria requiruntur ad rationem perſonæ. Diffinitio perſonæ.

Primo naturæ eminens dignitas. ſ. intellectualis, patet in diffinitione.

Secundo ſingularitas ſ. indiuidualis. Vnde Boetius diffinit: Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, vt cum dico, hic homo, vel Petrus &c.

Tertio incõmunicabilitas, ſiuè vt quo. ideſt, per modum formæ partis in conſtituendo tertium, prout dictum eſt iam de anima, quæ eſt pars, ergo non perſona, ſiue vt quod, ſicut per huiuſmodi modum coommunicatur ſuperius inferiori, ergo ſuperius puta animal, vel homo in com-

muni

muni vt ſpecies, non eſt perſona. Si objicitur, quia anima ſeparata ſubſiſtit per ſe vel in ſe ſicut angelus, ergo eſt perſona ſicut & angelus. Reſpondetur, ꝙ licet ſit ſubſiſtens actu, tamen habet ſemper aptitudinem & naturam ad reuniendum corpori, & ita apetitum habet & aptitudinem, vt ſit pars in compoſitione hominis communicabilis, & non ſit per ſe vnum: Et ſic Dei charitas ordinauit, vt in ſe & in corpore per reſurrectioné beatificetur anima perpetuo quietato appetitu corporis.

Anima ſeparata ſecundo de eius cognitione. Qđ Dei charitas ad animas ſeparatas claret in cognitione, ſcilicet efferendo notitiæ luminis, & patet ex quæſtionibus ſequentibus.

§.3 VTRVM ergo anima ſeparata quãdiu manet ſine corpore habeat vſum cognitionis potentiæ ſenſitiuæ, ita ꝙ cognoſcat aliquid ſenſibiliter Arguitur ꝙ ſic, q̃a vt dicit Philoſophus. 1. lib de anima. Deſiderium, confidentia, timor, & gaudiũ pertinent ad potentiam ſenſitiuam, ſed talia ſunt in anima ſeparata ſecundum ſcripturas, ergo &c In oppoſitum eſt, quia ſentire eſt operatio vtriuſque coniuncti, ſ. animæ & corporis ſecundum Philoſophum. Et patet, quia cæcus amiſſo oculo non videt in hac vita; quia perdidit organum viſus, ergo &c. Vnde ad quæſitum reſpondetur ſecundum Richar. in 4. diſ. l. ar. 1. q. 1. concor. Bonauen. ea. diſt. par 2. ar. 2.

Primo dicendum ꝙ timor, gaudium, & huiuſmodi non ſunt vniuoce in anima ſeparata, & in anima corpori vnita, quia in anima ſeparata ſunt ſpiritualiter, ſed in anima vnita ſunt corporaliter, vt patebit, & ſic ſoluitur argumentum.

Secundo dicendum ꝙ manifeſte conſtat, quoniam potentiæ ſenſitiuæ non poſſunt eſſe in actibus ſuis, niſi mediantibus organis, puta viſiua mediante oculo, guſtatiua mediante gutture &c. Veruntamen ex quo intellectus, & voluntas non ſunt alligatę organis, quamuis in hoc corpore indigeant ad directionem actuum ſuorum miniſterio virium ſenſitiuarum de communi lege, ideo in anima ſeparata intellectus, & voluntas habent intelligere, & velle ſine miniſterio virium ſenſitiuarum, quia ibi non indigent ſenſitiuis viribus.

Tertio ergo dicendum, ꝙ anima ſeparata a corpore non habet vſum potentię ſenſitiuæ, ita vt aliquid poſſit cognoſcere ſenſibiliter, loquendo ex parte cognoſcentis. ſ. animæ. Tum quia non remanent potentiæ ſenſitiuæ in anima ſeparata a corpore, ſed in eius ſeparatione corrumpuntur, vt quidam dicunt. Aut quia, vt alij dicunt, potentiæ ſenſitiuæ remanẽt & ſunt eadem in eſſentia animæ cum intellectiua potentia, propterea in intellectiua includitur ſenſitiua in homine ſicut in ſuperiori virtute inferior, vel in quaternario ternarius, & ita cum anima intellectiua ſimul remanentes potentię ſenſitiuæ, ſimul ſeparantur a corpore. Tum denique quia potentiæ ſenſitiuæ in anima ſeparata non poſſunt eſſe in actibus ſuis, eo ꝙ talis eſt natura animæ rationalis, ꝙ etſi ſecundum aliquid abſolutum non differat a ſua potentia intellectiua, & ſenſitiua etiam, tamen ſenſibilem cognitionem habere, ſiue ſentire non poteſt niſi mediante organo ſenſitiuo. Reſtat ergo quòd anima ſeparata nihil poteſt ſenſibiliter cognoſcere loquendo ex parte cognoſcentis. i. animæ, quia caret organis exterioribus ſenſuum puta oculis & auribus corporalibus & huiuſmodi. Veruntamen loquendo ex parte rei cognitæ, bene poteſt anima ſeparata cognoſcere per intellectum ſenſibilia, & eorum modos ſenſibiles, quia anima intellectiua per ſuos ſenſus interiores, qui nihil aliud ſunt q̃ ipſemet intellectus, put eſt modus apprehendendi ipſorum ſenſuum interiorum, poteſt cognoſcere ſenſibilia ſine vſu ſenſuum exteriorum. .4

Bonauen. SED quomodo anima ſeparata cognoſcit aliquid ſenſibiliter ſolis ſenſibus internis. Reſpondetur ſecundum Bonauen. in 4. vbi ſup. ea. di. l. ꝙ anima rationalis ſeparata mediante ſua potentia intellectiua poteſt cognoſcere, ſicut vnus angelus, etiam illa quæ cognoſcebat potentia ſenſitiua. Nam recte dicitur, ꝙ anima intellectiua ſeparata ſentit, imaginatur, & intelligit vere, & cognoſcit ſicut angelus. & q̃a non facit hæc anima per diuerſas potentias, ſed per vnam, ſcilicet intellectiuam, quæ potentior & altioris virtutis eſt omnibus his in cognoſcendo & liberior. Iſto modo ergo patet, ꝙ ſicut angelus, ſic anima

ma intellectiua cognoſcit his tribus modis per intellectum, quantum eſt a parte rei cognitæ, videlicet intelligendo, imaginando, ſentiendo, vt volunt ſancti, & ſic ſunt intelligendæ autoritates illorum: Vnde Auguſtinus ſuper Gen. lib. 12. dicit, animam licet incorpoream fatear plane, tamen habere ſimilitudinem corporis, & corporalium omnium membrorum poſſe quiſquis negat, poteſt negare animam eſſe, quæ videt in ſomnijs vel ambulare ſe, vel ledere, vel greſſu ferri, vel etiam volatu, quod ſine quadã ſimilitudine corporis non videtur poſſe fieri: hæc ille. Itẽ Hug. lib. de anima & ſpiritu. dicit, Anima dum carne exuta eſt viuit, videt, audit, & omnes ſenſus viuaciter tenet, vt puta ſubtilis, cita, & perpetua, vnde vt & dicit Caſſiodorus lib. ſuo de anima. c. 2. omnibus ſuis ſenſibus efficacius vtitur, ſubdit Hugo, quòd ſicut Deus vbique eſt in ſemetipſo, ſic vbicunque anima ſeparata eſt viuit in ſeipſa.

Vbicunq; anima ſeparata ẽ, viuit i ſeipſa.

§. 5 SED obijcitur de anima ſeparata diuitis epulonis. Luc. 16. vbi deſcribitur habuiſſe organa ſenſuum exteriorum. ſ. oculos, & linguam, & de Lazaro habente digitum &c. Reſpondetur ſecundum Lyram ibidem, & Bonauen. & communiter Doc. ſup. 4 diſt. l. ꝙ talia metaphorice, & non realiter dicuntur in animabus ſeparatis, ſicut & in Deo qui ſpiritus eſt dicitur oculus, auris, & huiuſmodi: Vnde in iſtis animabus non erant talia niſi imaginaria, ita ꝙ ſimilitudinarie per linguam diuitis deſignatur virtus locutiua & guſtatiua, ſecundum ꝙ lingua ad hæc duo deſeruit in homine, & in his diues plus cruciari dicitur, quia plus peccauerat epulando, & loquendo, item per oculos deſignatur virtus cognitiua intellectus, & per digitum Lazari deſignatur virtus eius auxiliatiua &c. Nimirum anima cum ſeparatur a corpore fert ſecum vires ſuas imaginarias non ſolum in potentia inferiori, ſed etiam in memoria intellectuali, quæ non eget organo corporali: Vnde Hugo de ſpiritu & anima, conſimiliter & Aug. 12. ſuper Gen. dicunt, ꝙ anima poſt ſeparationem corporis etiam apud inferos gerit ſimilitudinem corporis non quidem corporalem, ſed corpori ſimilem, & corporalium omnino membrorum, ſicut & ad ſpiritualia pro meritis fertur, aut ad pœnalia ſimilia corporibus, qualia ſæpe, inquit, demonſtrata ſunt his, qui rapti ſunt ad experiendum ſimilibus ſenſibus: Vnde & in eiſdem locis in quib⁹ culpam commiſerunt, quandoque puniuntur. Studeat ergo, inquit, anima in hac vita ſe ab huiuſmodi fęculentia mundare, quatenus cum exierit a corporali paſſione immunis exiſtat: Hęc ille: Ex præmiſſis claret Dei charitas dando nobis noticiam clariorem poſt mortem.

§. 6. QVALI ſpecie intellectus animæ ſeparatæ habeat res cognoſcere? De hoc notandum ſecundum Rich. ſup. 4. di. l. ar. 1. q. 2. ꝙ animam ſeparatam intelligere poſſe certum eſt. ratio, quia intelligere eſt propria operatio intellectus: ergo non eſt rationabile ꝙ per ſui ſeparationem a corpore priuet ſua propria operatione, quia vt dicit Phil. 3. de anima, ſi anima ſeparata non poteſt habere propriam operationem, non contingit eam ſeparatam eſſe animam intellectiuam, ſed quia contingit eam eſſe ſeparatam, & vere eſſe intellectualem, ergo &c. Sed de modo intelligendi opiniones ſunt variæ. Vna eſt opinio Theologorum quorundam, vt idem Rich. recitat d. ꝙ anima ſeparata partim intelligit per ſpecies in corpore acceptas, partim per ſpecies quas a Deo recipit, quia ſtatim poſt ſeparationem (inquiunt) anima recipit a Deo ſpẽs totius vniuerſi ordinis: ſed de hoc: Si quæratur quali mõ fiat. ſ. an modo naturæ, an gratię, idem dicunt, ꝙ per modum naturæ, non gratiæ, quia ẽt aĩæ reprobæ recipiunt talẽ influentiã, vt dicunt, eo ꝙ illis ẽt non ſubtrahuntur beneficia naturæ, vnde talis influentia non dicitur reuelatio proprie. Contra hãc idem Rich. arguit ſic: natura operatur de neceſſitate, ſed nil creatum eſt a Deo de neceſſitate, ergo nõ videtur quomodo poſſit bene intelligi, ꝙ huiuſmodi ſpecies quę ſunt creaturæ emanant naturaliter a Deo. Secunda opinio eſt Tho. qui. 1. parte ſum. q. 89. ar. 1. & 14 di. l. q. 1. dicit quaſi neceſſario animas ſeparatas cognoſcere maxime ignota prius eiſdem, nõ niſi per ſpecies influxas a Deo, vel angelis Probat tali argumento: Quia intellectus noſter eſt medius inter

Propria operatio intellect⁹ eſt intelligere.

Tho.

Inter ſubſtantias intelligibiles, & tres pu-
re corporales, ſed omne medium inquan
tum appropinquat vni extremorum, in-
tantum recedit ab alio extremo & econ-
uerſo, ergo intellectus noſter ſicut dum
accedit per cõiunctionem corporis ad cor
poralia accipit ſpecies corporalibus, ita
per oppoſitum, quando appropinquat in
telligentijs, recipit ſpecies ab eiſdẽ, videli
cet Deo vel angelis: Cuius ſignũ eſt, quia
homo in raptu, vel extaſi, aut ſopore ab-
ſtractus a corporalibus reuelationes altio
res accipit, ſed huiuſmodi argumenta nõ
concludunt neceſſario ſic opportere fieri,
quia aliquid eſt medium vni virtuti, quod
non eſt medium neceſſarium alteri, ſicut
quando corpus transfertur de loco ad lo-
cum neceſſarium mediũ oportet eſſe vir-
tuti motiuæ naturali, & tamen illud non
eſt medium neceſſarium virtuti diuinæ,
quæ poteſt ſubito transferre de quocunq;
vbi ad quodcunque: Sic in propoſito per-
fectæ virtuti abſtractiuæ (ſcilicet animæ
coniunctæ) neceſſarium eſt medium in-
ter ſenſibile extra & purum intelligibile,
quod mediũ eſt eſſe imaginabile, ſed vir-
tuti perfectiori abſtractiuę videlicet aïæ
ſeparatæ non eſt iſtud medium neceſſa-
rium: Vnde argumentum poteſt duci ad
oppoſitum ſecundum Scotorel Item ſecũ-
dum Guil. Scotis. dato ꝙ anima ſeparata
magis approximet ſubſtãtijs ſeparatis.i.
Angelis, tamen ex hoc non oportet, ꝙ ani
ma ſit Angelus, nec oportet ꝙ tales ſuſci-
piat ſpecies: Qđ autem dicit de extaſi, vel
raptu, aut ſopore, nil pertinet ad rem, cũ
huiuſmodi reuelationes in talibus nõ fiãt
naturaliter, alioquin qui magis dormi-
rent, ſequeretur ꝙ maiores haberẽt reue-
lationes, quod tamen non eſt verum: Vn-
de de hac materia: Tertia opinio eſt Doc.
ſubtilis cũ ſuis, videlicet ꝙ in aïa ſepara-
ta quæ hic habuit ſpeciem acquiſitã non
eſt neceſſe ponere ad cognitionem haben
dam ſecundum naturam, ſpeciem a Deo
influxam, ſecus de anima paruuli cum nõ
habeat ſpeciem concreatam: Nam dicen-
te Philoſopho 2. de anima. Anima in prin
cipio creationis eſt tanquam tabula raſa,
in qua nil eſt depictum &c. Probatio di-
ctæ opinionis eſt ſecundum Scotorel. &
Guill. cum Doct. ſub. i. 4. diſt. 45. quia non
eſt ponẽda pluritas ſine neceſſitate: Nam
ex. 1. Phyſicor. & 8. Topicor. peccatũ fie
ri per pluraq;, æque bene poſſunt fieri ꝑ
pauciora, ſed ſpẽs iſtæ influxę a Deo, vel
Angelis ponũtur ſine neceſſitate, & ſuper
fluunt, quoniam æque bene anima ſepara
ta cognoſcere poteſt per ſpecies hic acqui
ſitas, quę ſunt incorruptibiles ſicut per in
fluxas, eo ꝙ natura ſic ſufficienter habet
in ſe vnde attingere poſſit perfectionem
propriam, ſ. intelligere, ergo &c. Confir-
matur, quia in nulla natura eſt ponenda
nimia vilificatio, quæ derogat eius digni-
tati, niſi ſit euidens ex aliquo euidenti ta-
li naturæ, ex. 1. de generatione: Sed dicere
ſecundum opinionem Thom. prædictam
nimis vilificat animam intellectiuam ab-
ſque aliqua euidentia, cum negat animã
poſſe in propriam operationem ſine influ
xis ſpeciebus, vt patebi. § . 7.

Non eſt ponenda pluralitas abſque ne ceſſitate.

SED an. ſufficienter anima ſeparata
cognoſcat prius ignota ſine influxa ſpe-
cie a Deo vel Angelis: De hoc Thom. opi
nionem ſupradictam tenentes dicunt ꝙ
non: Sed Doct. ſubtilem ſequentes, Scoto-
rel. & Guil. e di. 45. lib. 4 dicunt, ꝙ bene
poſſunt cognoſcere per ſpeciem acquiſi-
tam hic impreſſam in anima permanen-
tem, etiam prius ignotum obiectum ſibi
præſens: Idem tenet etiam Richar. ĩ 4. di.
1. ar. 1. q. 2. Et probatur. Primo, quia actiuo
ſufficienti, & paſſiuo ſufficienti approxi-
matis ſufficienter bene poteſt ſequi effe-
ctus, ſed in anima ſeparata habente obie-
ctum proportionaliter ſibi præſens con-
currunt omnia reſpectu cognitionis ab-
ſtractiuæ, ergo poteſt acquirere cognitio
nem prius ignotorum mediante ſpecie
acquiſita in ſe manente. Secundo probaſ,
quia natura nõ eſt ſine propria operatio
ne ſpecificata, ex. 2. lib. de cœlo & mundo
ſed quia vt Damaſce. lib. 2. c 64. dicit Ani
ma humana eſt perfectiſſima forma, cu-
ius propria operatio ſecundum intellectũ
poſſibilem eſt intelligere, & ſecundum a-
gentem eſt abſtrahere, ac ſecundum volun
tatem velle, ſequitur ergo, ꝙ nullus mo-
dus eſſendi poteſt conuenire animæ ſecũ-
dum naturam ſuam in quo non poſſit
exire in iſtas operationes, ſed quia anima
ſecundum naturam ſuam talis eſt, ꝙ po-
teſt habere ſeparatum eſſe, & hoc eſt ex ꝑ

Damaſc.

ſectione

fectione ſuæ naturæ, ergo in eſſe illo.ſcilicet ſeparato poteſt in iſtas operationes ſcilicet intelligere, abſtrahere & velle, nõ ſolum reſpectu ſenſibilium, ſed & intelligibilium.

Tertio probatur, quia anima ſeparata non eſt imperfectior quam coniuncta, imo videtur perfectior & potentior in operando, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Sapien. 9. ſed anima exiſtens in corpore poteſt per ſuum actum ſicut per principale agens mediante phantaſmate, ſicut mediante inſtrumentali agente educere ſpeciem intelligibilem de ſeipſa, inquantum eſt poſſibilis, ergo ſequitur quòd magis poteſt anima ſeparata per ſuum actum, ſicut per agens principale mediante ſimilitudine, vel re ſicut inſtrumentali agente educere de ſeipſa, ſicut eſt poſſibilis ſpeciem intelligibilem nouam, qua aliquid poteſt cognoſcere, quod vnita corpori nunquam cognouit: & ita patet, ꝙ animæ ſeparatæ de nouo poſſunt acquirere per ſpecies hic acquiſitas alicuius rei cognitionem, quam non habuerunt in vita iſta: Vnde & Auicen. 6. naturalium par. 1. cap. 6. vult, ꝙ poſt ſeparationem a corpore corruptibili impediente. tunc intelligentia animæ eſt melior, purior, & delectabilior: Quicquid tamen ſit de præmiſſis opinionibus ſufficiat mihi pro nunc dicere, ꝙ Deus ex charitate ordinauit, vt anima humana haberet etiam poſt ſeparationem cognitionem perfectam ſibi præſentium, niſi Deus prohiberet aliquando ex aliqua cauſa &c. Ad prædicta vide etiã infra § 16. euidentius.

.8 VTRVM in memoria animæ ſeparatæ remaneant ſpecies, quibus recordetur actuum præteritorum. [Circa hoc prenotandum eſt ſecundum Guill. in 4. e. diſt. 45. cum Docto. ſubti. ibidem. q. 3. ꝙ proprie loquẽdo: Recordatio eſt cognitio alicuius actus preteriti, inquantum præteriti, & in hoc ꝙ dicitur, eſt cognitio, tangitur ꝙ non eſt actus primus, ſed ſecundus. & ita ꝙ non eſt memoria, quia memoria dicit ipſam potentiam, ſed recordatio dicit actum potentiæ memoratiuæ: Cum autem dicitur, alicuius actus preteriti, colligitur ꝙ differt recordatio a reminiſcentia, quia cum memoria proprie dicat eſſe quietum inquantum potentia: reminiſcentia dicit diſcurſum, qui incipit ab eſſe quieto memoriæ, ſed recordatio dicit cognitionem actus præteriti, qui fit in diſcurſu quaſi in termino: ſed ad quæſitum patet ex ſcriptura ꝙ animæ ſeparatæ recordantur Luc. 16. dicente domino ad diuitem epulonem: Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus mala: Item Auguſtinus. 8. confeſſ. dicit ꝙ mortui habent memoriam noſtri. Vnde ſecundum Landulphum, & Guill. recordantur animæ ſeparatæ tam de obiecto quàm de actibus præteritis. Vnde Sap. 5. reprobi dicẽt. Quid profuit nobis ſuperbia, aut diui. iac. & cætera.

Quid ſit recordatio.

Auguſt.

Secundo probantur prędicta ex ratione, quia ſpecies hic impreſſę, in anima ſeparata remanent incorruptibiliter perpetuo: Probatur, quia ſunt immateriales, & inextenſæ exiſtentes ſubiectiuæ in intellectu poſſibili, qui eſt locus ſpecierum, ex 3. de anima. Locus autem ſaluat locatum: Et ita ſicut nec anima intellectiua corrumpi poteſt ſeparata a corpore, & corrupto corpore, ſic ſpecies exiſtentes in anima corrumpi poſſunt: Tum quia vt dicit Boecius. 5. de conſola. proſa 4. Receptum eſt in recipiente per modum recipientis: anima autem recipiens ſpecies eſt incorruptibilis, ergo recipit eas incorruptibiliter. Tum quia ſpecies non dependent in eſſe a corpore, licet dependent in fieri, ergo ſpecies non corrumpuntur in anima corrupto corpore, ſed quia iſta duo. ſ. intellectus, & obiectum complent memoriam, obiectum dico aut in ſe, aut in ſua ſpecie, quia per Commentatorem. 3. de anima obiectum transfertur de ordine in ordinem, quando de phantaſmate ſcilicet transfertur per intellectum agentem ad ordinem intellectus poſſibilis, & ita de ordine eſſe materialis, & extenſibilis transfertur in ordinem eſſe immaterialis, & inextenſibilis. Sequitur ergo ꝙ per ſpecies hic acquiſitas poteſt anima ſeparata venire in cognitionem naturalem rerum, cum memoria habeat parere notitiam, vt dicit Auguſt. 9 de tri. c. 40. Obiectum, inquit, & potentia. ſ. memoratiua pariunt notitiam. Et his patet defectus Auicen. 6. naturalium. per 5. cap. 6. dicẽtis, quòd in intellectu

Memoria parit notitiam.

tellectu nulla ſpecies remanet, niſi præſente actu intelligendi: Claret autem ex dictis Dei charitas, qua ſic ordinauit, vt ſpecies conſeruentur in animabus etiam in reprobis, ne priuentur operatione intellectus.

§.9 AN ergo ſcientia hic acquiſita remaneat in anima ſeparata, & quomodo, cum 1. Corinth. 13. ſcriptum ſit, ꝙ ſcientia deſtruetur, ſed charitas nunquam excidet. Reſpondetur ſecundum Lyram. concor. (Thom.) Tho. 1. par. q. 99. ar. 5. & 6. quòd ſciẽtia hic acquiſita, conſiderata prout habet eſſe in intellectu, videlicet, quo ad ſpecies intelligibiles, quæ dicuntur ſcientia. 3. de anima dicente Ariſto. Sicut, inquit, anima per ſenſum eſt ſenſibilis, ita per ſcientiam eſt ſcibilis, intelligendo ſcilicet virtualiter, quia ſpecies in memoria efficit habitum ſcientialem, iſto modo in anima ſeparata remanet incorruptibiliter: Similiter etiam ſcientia, quo ad habitum neceſſe eſt, vt permaneat: Et probatur. Primo, quia eſt in anima incorruptibili incorruptibiliter, vt patet ex §. Secundo, quia vt dicit Phil. lib. de prædicamentis: Scientia corrumpitur duobus modis, aut per obliuionem ex párte memoratiuę, aut per deceprionem ex parte argumentationis falsæ, ſed hæc non habent locum in anima ſeparata, ergo patet propoſitum. Tertio, quia irrationabile eſſet in præſenti tantũ laborare circa ſcientiã acquirendam & virtutem, ſi poſtea totum perderetur in morte, fruſtra etiam ſcriptura ſacra commendaret ſapientiam, vel ſcientiam præ cunctis theſauris ſi periret in morte, ſicut alij theſauri temporales, ergo &c. Sed ſcientia ſi conſideratur, quo ad actum, qui modo in præſenti vita eſt, videlicet per conuerſionem ad phantaſmata, ſic deſtruetur, & hoc modo intelligendum eſt dictum apoſtoli ſupra, quia anima ſeparata alio modo habebit vti ſcientia hic acquiſita & ſpeciebus hic acquiſitis, non enim indigebit conuerſione ad phantaſmata ſicut modo, nec vtetur phantaſmatibus in ſua cognitione, ſed ſecundum modum conuenientem ſibi pro ſtatu illo vtetur ſpeciebus acquiſitis ad immaterialitatis ordinem tranſlatis, ſecundum quem modum, ſcilicet immaterialem, & inextenſibilem purius ſcientia acquiſita, & nobilius, ac delectabilius in anima perſeuerabit perpetuo, Deo b[illegible] ſic ordinante ex charitate. Ideo Hieron. ad Pauli. in prolo. Bib. hortatur di. Diſcamus in terris, quorum nobis ſcientia remanebit in cęlis. (Hiero.)

§.10 QVALITER habent cognitionem ſeparatæ animę paruulorum carentes ſpecie hic acquiſita? De hoc dicunt communiter Doctor. Theologi concordantes ſentẽtiæ Philoſophi. 2. de anima di. quòd anima in principio creationis ſit tanquam tabula raſa, in qua nil eſt depictum, tamen apta eſt depingi: Ideo tunc anima nullam habet cognitionem actu nec eſt intelligens actu, ſic quippe Deus creat animas, vt in principio nec ſint virtuoſæ, nec vitioſę, nec ſcientes actu, nec ignorantes, ſed vt ad hæc ſint naturaliter aptæ in potentia quoque, non actu. Vnde tales animæ cum adhuc nullam acceperint ſpeciem acquiſitam a ſenſibilibus ſeparantur a corpore. tunc vt dicit Rich. in 4 diſt. l. ar. 1. q. 2. & concor. Thom. & etiam Scot. de his non negat, quòd videlicet Deus animabus talium paruulorum infundit voluntarie non naturaliter ſpecies illarum rerum, quarum cognitio decet ſtatum earum, cooperante miniſterio angelorum. ſecundum Tho. qui & addit, quòd hanc co- (Thom.) gnitionem omnes huiuſmodi animæ acquirunt ſubito per modum influentiæ, & non per modum inſtructionis ſucceſſiue prout Ori. dixit: Si autem quis di. Quomodo ergo huiuſmodi cognitio dicitur in eis naturalis: Dicendum cum Richar. quòd quamuis Deus illas ſpecies infundat non de neceſſitate naturæ, ſed libera voluntate, tamen naturalis eſt cognitio paruulorum per eas, quia non eleuat intellectum ſupra ſuam naturalem facultatem, vnde patet Dei charitas etiam ad animas illorum.

§.12 VTRVM anima ſeparata cognoſcat ſingularia ſicut angelus æqualiter Reſpondetur ſecundum Thom. 1. par. q. 89. art. 4. concor. Rich. in 4. diſt. l. ar. 1. q. 3. ꝙ cognoſcit ſingularia. Nam diues in inferno poſitus cognouit Lazarum & dixit, habeo quinque fratres &c. Si obijcitur, quia obiectum intellectus eſt ens aut vniuerſale,

& hu-

Differentia ſenſus & intellectus.

& huiuſmodi abſtrahit ab hic & nunc: Dicendum ſecundum Guil. in 4. di. 45. ꝙ intellectus ſic eſt vniuerſalium, ꝙ etiam eſt ſingularium. ſenſus autem ſolum eſt ſingularium, aut ſi eſt vniuerſalis ſolum vt eſt in ſingulari illud vniuerſale: Et ſic intelligenda eſt autoritas philoſophi. 2. de anima videlicet, ꝙ ſenſus eſt ſingularium, ſ. cum præciſione, eo ꝙ ſenſus ſolum ſingulariter cognoſcit & non vniuerſaliter, ſed intellectus vniuerſalium, quia abſtrahit ab hic & nunc, tamen cum hoc etiam eſt ſingularium; nam ſi memoria intellectiua eſſet præciſe ſolum vniuerſalium, & non etiam ſingulariter, qualiter recordaretur quis particularium intētionum, aut volitionum quæ non ſunt ſenſibiles. Et ſi quis de malis ſingularib. non recordatur qualiter pęnitebit; Sed an equaliter ſicut angelus cognoſcat ſingularia: Thom. vbi ſupra, dicit quòd non, quia natura animæ eſt inferior, quàm angeli. Et quia angelis eſt naturaliter cognoſcere per ſpecies innatas, vnde habent perfectam, & propriam cognitionem de rebus per quam non ſolum naturas rerum ĩ ſpeciali poſſunt cognoſcere, ſed etiam ſingularia ſub ſpeciebus contenta, animæ autem non per ſpecies innatas habent cognitionem, & ſic confuſam quodammodo, nec poſſunt per ſpecies etiã influxas (vt dicit idem) cognoſcere, niſi ſingularia illa ſola, ad quæ aliquo modo determinantur, vel per præcedentem cognitionem, vel per aliquam affectionem (quæ ad aliquid cognoſcendum totaliter conuertuntur: Etenim habetur ex. 2. de anima, Intellectus quocunq; ſe cōuertit, vel diuertit totaliter ſe conuertit, vel diuertit.) Vel ſaltē ad quæ determinatur per natura lem, vel per diuinam ordinationem. Concord. Guil. Scotis. ſ. in hoc ꝙ anima ſeparata non æquatur angelo, ſed diſcordat de ſpecie influxa animæ, vt patuit. §. 6. & 7.

Animę natura eſt inferior angelis.

§. 12 SED qualiter anima ſeparata iã beata poſſit cognoſcere ſingula ſua peccata recordando quæ commiſerat in hac vita, cum ſic in ea eſſet cauſa magnæ diſplicentiæ, & doloris procedentis ex Dei amore iam perfectiſſimo, & eſſet etiam occaſio magnæ verecundiæ, quæ beatis non cōueniūt. Rñdetur, ſecũdm eũd. Guil. cũ Rich. qui di. 44. li. 4. ar. 7. q. 1. dicit, ꝙ beatę aię recordantur ſuorũ peccatorũ hîc commiſſorum, nec tñ in eis eſt pęna aliqua ex hoc, quia gaudent de Dei miſericordia remittente, & ita occurrunt eis peccata inquantum remiſſa, non inquantum punienda, & ſic Greg. iuxta illud Miſericordias domini in ęternum cantabo, dicit, Quomodo in æternum miſericordias domini cantabit, qui miſereri non meminit. ideſt, non recordatur de miſeria peccati, vt pœnæ obnoxij. Vnde prædictus Guill. cum Richar. vbi ſup. dicit tria. Primum ꝙ Deus poteſt remouere omnem cognitionem a beatis habitualem, & actualem peccati. Greg.

Secundo, ꝙ dato vt non remoueat omnem habitualem, tamen poteſt remouere omnem actualem cognitionem.

Tertiũ quòd poteſt impedire ne actualis cognitio peccati cauſet in beato triſtitiam. Ratio, quia obiectum beatificum tantum cauſat gaudium, ꝙ abſorbet omnem triſtitiam cōtingentem &c. Et quo ad hæc patet maxima Dei charitas.

§. 18 Thom. Diſtantia in vita impedit cognitionē aīæ exiſtētis in corpore.

VTRVM animæ ſeparatæ ęque poſſint cognoſcere loco valde diſtantes ſicut præſentes: Ad hæc Tho. 1. par. q 89. ar. 8. & 4. ſcrip. di. l. dicit, ꝙ diſtantia in vita iſta impedit cognitionem in corpore exiſtentis animæ, quia hîc cognitionem accipit a rebus ſenſibilibus per ſenſus, quæ requirunt debitam diſtantiam, ſed ſeparata anima, vt dicit, per ſpecies infuſas, aut ſaltem per ſpecies reſeruatas, quæ non indigent organis vel ſenſibus, Tales autem ſpecies influxæ æqualiter ſe habent ad propinquum & diſtans, ergo localis diſtantia nō impedit cognitionem: Hæc Thom. Sed Guill. & Scotorel. tenentes contra Thom. ꝙ ſpecies influxæ non ſunt neceſſariæ ad cognitionem naturalem animę ſeparatæ habentis ſpecies acquiſitas, aliter diſt. 43. dicunt, videlicet ꝙ animę ſeparatę bonę cognitione intuitiua in verbo cognoſcere poſſunt in quantacunque diſtantia, niſi diuina voluntas prohibeat, quoniam cognitione huiuſmodi in verbo poteſt ſubſtantia ſeparata beata in totum ens creatum; maxime quo ad illa quæ pertinent ad eius gloriam, vnde tali cognitione beati poſſunt cognoſcere volitiones, & affectus cordium noſtrorum, & preces occultas & cætera.

ius nec de reprobatione, quia non ſequitur, Deus reuelat beato Petro Apoſtolo iſtum hominem. ſ. Ioannem nunc petere per merita Petri ergo reuelat Petro Ioannem ſaluandum, vel non ſaluandum. Nam prædeſtinatio vel alicuius reprobatio finalis ex voluntate Dei occultiſque eius iudicijs iuſtis pendet. Secundo dicendum quòd beata anima videt in verbo voluntatem Dei in hoc eſſe, quòd multi ſaluentur per preces ſanctorum, ergo libenter orant pro viatoribus ad eos recurrētibus, cum pleni ſint charitate Dei, & proximi. Tertio dicendum eſt de exauditione, cum Richar. in e. 4. diſtin. 45. concor. Thom. ꝙ beati dupliciter orant

Dupliciter orant pro nobis beati.

pro nobis. Vno modo per eorum merita, ſicut etiam ſanguis Chriſti dicitur interpellare pro nobis, & ſic licet ſanctorū orationes, quantum eſt in ipſis, ſint efficaces ad impetrandum, tamen ex parte noſtri ſæpe eſt defectus, ne exaudiantur. Alio modo orant votis ſuis poſtulando, & ſic ſemper exaudiuntur, quia nec volunt aliud, nec petunt niſi quod, & quomodo, ac quantum Deus vult peti & dare quod autem Deus vult ſimpliciter hoc ſemper impletur, niſi loquamur de voluntate antecedente qua Deus vult omnes homines ſaluos fieri 1. Timoth. 2. quia hęc voluntas Dei non ſemper impletur, ergo nec mirum, ſi etiam ſancti quod volunt voluntate antecedente nō ſemper impletur. O ergo anima recognoſce quanta charitate Deus vult, & omnes beati deſiderant tuam ſalutem, age pœnitentiam. Itē ſecundum Guill. cum Rich. ſupra, omnes etiam animę in purgatorio orant pro nobis ex charitate.

De animarum ſeparatarum modo vario cognoſcendi iuxta diuerſitatem ſtatus receptaculi: vide de ſingulis.

16 VTRVM anima ſeparata cognoſcat ſubſtantias ſeparatas, ſcilicet Angelos, & dæmones, atq; alias animas ſeparatas, ſiue in cœlo ſiue in inferno, vel purgatorio exiſtentes? Reſpondetur ſecundum Doctores communiter, ꝙ ſicut nobis in corpore naturale eſt videre colorata, ita animabus ſeparatis videre ſubſtantias ſeparatas naturale eſt. Et probatur, quia ſi des tenet, ꝙ teſtante ſcriptura, animæ hominum ſeparatæ, ſi ſint bonæ, deputātur in ſocietatem bonorum angelorum. Vnde Matt. 22. Erunt ſicut angeli Dei in cœlo, & ſimiliter malæ animæ damnabuntur cum dæmonibus Matt. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo &c. ſed non videtur veriſimile, ꝙ ignorent illæ vel iſtæ ſuos ſocios, ergo habetur propoſitum. Sed de modo cognoſcendi dubium eſt: Quia cum animæ in hoc corpore viuentes nunquam antea viderunt talia, & quia omnis cognitio intellectiua ex præexiſtenti fit cognitione ſenſitiua. 1. Poſterior. Vnde cęcus natus nunquam ſomniat de colore, ergo & anima non habet ſpecies talium in ſe.

Vnde Primo de hoc Tho. 1. par. quæſt. 89. art. 1. & 2. & in quæſtionibus de anima dicit, ꝙ ex quo generalis regula eſt apud omnes, videlicet ꝙ quęlibet res eo modo operatur, & cognoſcit quo modo habet eſſe, nam eadem ſunt principia eſſendi, & cognoſcendi. 2. Metaphy. proinde corporalia operantur & cognoſcunt ſecundum modum corporalem, ſcilicet ſenſualem, & ſpiritualia ſecundum modum ſpiritualem: & quia anima alium habet eſſendi modum, dum eſt corpori vnita, ſcilicet corporalem, ergo tunc cognoſcit per ſenſibilia & eorum phantaſmata, & alium habet eſſendi modum, dū eſt ſeparata a corpore, ſcilicet ſpirituale, ergo tunc intelligit & cognoſcit per conuerſionem ad ea, quæ ſunt ſimpliciter intelligibilia, ſicut & aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ, ideſt angeli, cum ſimilem habeat eſſendi modum, ita tamen ꝙ anima ſeparata nō intelligit per ſpecies illuminatas, ſicut intelligunt angeli (inquit idem Tho.) neque per ſpecies quas tunc abſtraheret, nec per ſpecies conſeruatas, quas in via acquiſiuit, nec per eſſentiam ſuam propriā, nec per eſſentiā rerū intellectarum, ſed intelligit (vt dicit) per ſpecies ſeparatas ex influentia diuini luminis participatas, quarum aīa fit particeps, ſicut & aliæ ſubſtantiæ ſeparatę, quamuis inferiori modo, quia natura aīæ inferior eſt q̃ natura angelica, nec tamen propter hoc iſta poſitio dicitur non naturalis, imo eſt naturalis, quia Deꝰ eſt auctor non ſolū influentiæ gratuiti luminis, ſed etiā naturalis. Eſt

Thom.

quippe commune omni ſubſtantiæ intellectuali cognoſcere naturaliter eſſentiam ſuam, per cuius intuitionem naturaliter poteſt cognoſcere conſimilem eſſentiam aliorum intellectualium, ſicut homo, qui nunquam alium hominem antea vidiſſet præter ſe, per ſui cognitionem cognoſceret hunc de nouo viſum ſibi eſſe ſimilem hominem: Vnde dicit idem Thom. q; anima ſeparata directe ſuam eſſentiam intuendo cognoſcet alias ſubſtantias ſeparatas per ſui ipſius ſimilitudinem, & etiam per hoc quòd aliquam influentiam ab eis recipiet, vel a ſuperiori cauſa. ſcilicet. a Deo. Addit ibidem Thom. quòd anima ſeparata propterea non cognoſcet perfecte naturali cognitione ſubſtantias ſeparatas. ſcilicet Angelos & dęmones, cum anima ſit infima ſubſtantia in ordine intelligibilium, ſed tamen anima ſeparata animam aliam ſeparatam quancunque cognoſcet naturaliter ex ſeipſa, quia ſimilitudinem habent ad inuicem participantes in eodem modo eſſendi, & in eodem modo intelligendi: Et ideo anima de alijs animabus habet perfectam cognitionem, ſed de Angelis, vel dæmonibus non habet perfectam cognitionem, loquendo de naturali cognitione. Secus loquendo de cognitione glorię quę eſt in beatis quia illa eſt perfecta in omnibus: Hęc omnia Thom. Secundo autem Doctor ſubti. & Scotiſtæ eum ſequentes in 4. libro diſtinct. 45. vt ſupra. §. 6 & 7. prædictum eſt, negant quòd ad naturalem animæ cognitionem, requiratur ipſa ſpecies influxa, exceptis animabus paruulorum: Sed dicunt contra Tho. quòd naturalem cognitionem, ſcilicet animæ ſeparatæ habebunt etiam de ignotis per ſpecies hic acquiſitas, & reſeruatas Deo bono ordinante, vt voluit. Et inſuper animæ ſeparatæ quæ ſunt vel erunt beatæ, habebunt cognitionem ſupernaturalem in verbo ex Dei dilectione immenſa.

Gloria beatorum perfecta eſt in om nibus.

§33 S E D qualiter anima beata reunita corpori glorioſo per reſurrectionem habebit cognoſcere, an intelligẽdo per phantaſmata ſicut modo, an per ſpecies reſeruatas, an per infuſas: Rich. in 4. di. l. a. 1. q. 2. arguit quòd per phantaſmata debet intelligere, vel cognoſcere, quia ille modus intelligendi naturalis eſt intellectui coniuncto corpori, ſed intellectus per gloriam non amittet ſuum naturalem intelligendi modum, quamuis habeat modum intelligendi ſupernaturalem, ergo intelliget per phantaſmata. Sed contra, quia modus intelligendi ſine phantaſmate nobilior eſt quàm cum phantaſmate, vt patet in Angelis, & ſeparatis animabus ergo ibi erit huiuſmodi modus intelligendi nobilior. Reſpondetur ſecum e. Rich. ſupra, vbi ponit opiniones. Vna opinio vult, quòd anima ſicut alium modum exiſtendi habet corpori corruptibili coniuncta, quàm habeat ſeparata, ita habebit adhuc alium modum, quando erit coniuncta corpori glorificato, ideoque etiam alio modo intelliget reunita corpori glorificato quàm ſeparata, & etiã quàm corpori glorificato coniuncta: & ita erit tertius modus intelligendi, ſed quoniam nõ clarè patet, quomodo ille naturalis modus intelligendi differat ab alijs duobus modis, niſi quo ad hoc, quod erit perfectior modus intelligendi, quàm alij modi.

Alia ergo opinio eſt, quæ videtur clarior, videlicet quòd anima quando erit vnita corpori glorificato habebit naturalem modum intelligendi in phantaſmate ſpecierum reſeruatarum, & etiã cum hoc habebit ſupernaturalem modum intelligendi ſine phantaſmate, & ita ſimul eandem rem poterit intelligere vtroque modo, cum oculus glorificatus eandem videre habebit ſenſibilter, etiam quandiu erit corpori glorificato reunita anima beata. Vnde ad argumentum in contrarium dicendum ſecundum e. Richa. quòd non oportet, vt nobilior ſit modus intelligendi ſine phantaſmate quàm cum phantaſmate quo ad ſemper, quia hoc non eſt verum, niſi cæteris parib. ſed in propoſito non ſunt cætera paria, quia propter perfectiorem exiſtendi modum fortior erit naturalis animæ virtus, quando erit corpori glorificato vnita, quàm ſit dũ erit ſeparata a corpore, poterit etiam naturaliter aliq̃d ꝑfectius videre in phantaſmate ꝙ ipſa ſeparata poſſit uidere nõ in phãtaſmate ſicut oculus corporalis q̃ñ eſt fortis

tis videat aliquam rem clarius in ſpeculo, q̃ oculus debilis videat eandem ream nõ in ſpeculo: Hæc Richar. Ex omnibus elaret mira Dei charitas ad animas noſtras vt reamem* Deum, quia ipſe Deus amat animas noſtras, & in vita, & in ſtatu ſeparationis a corpore, atque in ſtatu reunionis per reſurrectionem.

In omni ſtatu diligit Deus animas noſtras.

§.18 VTRVM anima ſeparata nõdũ beata cognoſcere habeat ea quæ in hoc mundo aguntur: Rñdet ſecundũ Doct. cõiter, ꝑ ſertim Ray. in ſum. cum Tho. per cõcluſionẽ, ꝙ huiuſmodi aiæ non poſſunt cognoſcere propria virtute, ſiue naturaliter & ꝑ ſe probať ratione q̃a aiæ ſeparæ nõ beatæ a conuerſatione hoĩum viuentium ſũt ſegregatæ. Ideo ſequitur ꝙ facta viuentiũ non cognoſcunt. Item ſcdo probatur auctoritate Iob. 14. di Siue fuerint filij eius nobiles, ſiue ignobiles, non intelligit. Tertio doctorũ dictamine, quia Aug. lib. de cura pro mortuis habends. vt etiã ſcribit ĩ decretis 13. q. 2. c. Fatẽdũ, dicit: Neſciũt mortui et ſancti quid agant hic viui etiam eorum filij, quod probat ꝑ hoc, ꝙ a matre ſua defuncta non conſolabať, ſicut quando viuebat. nec eſt probabile, vt vita feliciore ſit facta crudelior. Idem inducit etiã illud Eſai. 63. c. Abraã pater noſter neſcit nos, & Iſrael ignorauit nos, quod propheta dixit pro illo tempore qñ iſti non erant beati: Vnde aũt ſit ꝙ aïa nondum beata nõ cognoſcit noſtra facta, tangit Greg. 12. Moraliũ di. ſic: Mortui vitam in carne viuentium poſt eos qualiter diſponať neſciunt, quia vita ſpiritus longe eſt a vita carnis. Hec Greg. Itaq; cauſa huius neſcientiæ ē nimia diſtantia, vt tactũ eſt. §. 13. Si obijcitur, quia Luc. 16. ſcribitur, ꝙ diues cognouit. 5. fratres adhuc habere viuos in iſto mundo pro quibus petebat Lazarum reſuſcitari, & mitti vt teſtareť illis ne damnarentur. Rñdetur ad hoc, ꝙ hoc non nouit per certitudinem, ſecundum ꝙ dicit Rich. de med. vil. in 4. ſed tñ argumẽtãdo, & ſic coniecturãdo ex hoc, quia nullus malus finaliter ſaluabitur, & q̃a fratres ſuos ſciuit conſimiles ſibi malos fore, & per cõſequens in locum tormẽtorum vbi ipſe diues erat, deputãdos, ſed q̃a ibi eos adhuc eſſe non videbat, credebat illos nõ eſſe in cælo, nec alibi, niſi adhuc in pñti viuere,

Aug:

Greg.

Null' malus ſaluabiť ĩ fine.

Quòd ſiquis obijciat adhuc, ꝙ Diues iſte nõ curaſſet Deũ ſic rogaſſe ꝑ illis ſuis fratribus tam certitudinaliter allegando, habeo, inquit, quinq; fratres in mundo viuẽtes; nec curam eorum tantam egiſſet ex ſola incerta coniectura. Reſpondetur ad hoc ſecundum e. Rayne. ꝙ animæ, inquit mortuorum de rebus viuentium poſſunt habere curam, etiamſi ignorant eorũ ſtatum, ſicut nos de mortuis curam agimus in ſuffragijs, licet ignoremus ſtatum illorum, & in huiuſmodi ordinatione diuina charitas patet, vt a pietate exhibenda defunctis non ceſſemus, & meritum habeamus, ac etiam ex charitate Deus ſæpe reuelat animabus in purgatorio præcipue & ſuffragijs a nobis exhibitis.

QVALITER ergo cognoſcere habent animæ nondum beatæ de his, quæ in mundo aguntur: Reſpondetur ſecundũ e. Rayne. quòd cognoſcunt plurima non quidem naturaliter virtute propria & per ſe, ſed per alios modos cognoſcẽdi, & iſti modi ſunt varij ſecundum varia receptacula animarũ ſeparatarum, & iuxta qualitates earundem, vnde differentia eſt inter cognitionem beatarum, & non beatarum, & demonum. Primo nempe animæ ſeparatæ habent cognoſcere quæque cognoſcenda ſupernaturaliter in verbo diuino: Vnde Greg. 12. lib. moral. dicit: Quin tus claritatem Dei vident, nullo modo credendum eſt, quòd ſit aliquid exterius quod ignorent: Hoc beatus Thom. & communiter Docto. omnes intelligendum dicunt de omnib. quæ pertinet ad perfectionem intellectus, ac gloriæ eius, & ad perfectionem vniuerſi: Omnia enim huiuſmodi ipſi beati videntes eſſentiam Dei, cognoſcunt, alia vero non, patet ex Tho. prima parte. q. 99. ar. 8. Secundo animæ ſeparatæ non beatæ aliquæ earum ſunt in purgatorio. Aliquæ in inferno. Aliæ in limbo. Primo in purgatorio exiſtentes cognoſcunt ſecundum Richar. in 4. diſt. 45. ar. 1. queſt. 7. tam ſuffragia porrecta eis in hoc mundo, quàm aliqua alia, quæ Deus vult, & permittit eiſdem innoteſcere, vel etiam alijs communiter in purgatorio exiſtentibus, vt ſimul congratulentur, & conſolentur modis quattuor. Nam quandoque cognoſcunt etiam futura.

Greg.

ſicut, & ſancti patres ve. te. cognoſcebant de Xpo vẽturo, & talia. ſ. futura cognoſcũt Dei reuelatiõe vel ĩſpiratione: aut aliqua facta noſcunt angelica locutione: aut morientium relatione & conſolatione diſcendentium ex hoc mundo ad purgatorium: aut per exprimentalem cognitionem, ſiue alleuiando, ſiue totaliter liberando, qa vt cõiter Docto. tenent, qñ aliquid fit pro anima mortui experitur ſibi alleuiari pœnam. Aut ſi animæ totaliter liberantur de purgatorio, De⁹ reuelabit eis quorum ſuffragio ſunt liberatę vt orent pro illis.

Secundo animæ in infernum damnatæ cognoſcunt multa facta in hoc mundo, quo ad ea tamen ſola, quæ Deus permittit eis cognoſci. Et Primo aut memorando ſcilicet de malis, quæ hic geſſerunt & de bonis quæ omiſerunt & de illis pręſertim quib. ipſi occaſionem, vel cauſam dederunt, vt poſt mortem ſuam ſequantur. ĩ mundo talia vel maiora mala: Aut cognoſcunt Secundo odiendo, quia odio habebunt Deum, vt iudicem punientem, ergo & omnia quæ Deus facit in hoc mundo odiunt, cum cognoſcunt fieri maxime ad ſalutem hominum in mundo. Tertio aut cognoſcunt affligendo, quia ſemper cogitant de Deo, non inquantum bono, ſed in quantum affligit illas. Tertio quoque animæ beatę in limbo paruulorum qualiter cognoſcant patuit ſup. §. 10. & alibi latius. Denique tertio principaliter de dęmonibus, Auguſt. dicit ꝙ cognoſcunt aliqua fienda in mundo, pręcipue tribus modis. Quędam per reuelationem bonorum Angelorum Deo volente. ſ. ea quæ ſunt ſupra cognitionẽ naturalem, ſicut myſteria Chriſti, & eccleſię & alia huiuſmodi. Quædam vero cognoſcũt perſpicacia proprij intellectus, ſcilicet ea quæ ſunt naturaliter ſcibilia illis. Quædam autem cognoſcunt experientia longi temporis. ſ. euentus futurorum contingentium in ipſis ſingularibus, quę per ſe non pertinent ad cognitionem intellectualem. Hęc Thom. in quæ. diſpu. de anima. q. 18. Ecce ergo claret Dei charitas ad animas bonas in conſolando ipſas reuelationibus: Et ad reprobas patet iuſtitię diuinæ æquitas. Diſcamus ergo nos Deum reamare, ne cum malis pereamus.

De firmatione voluntatis animæ ſeparatæ.

ANIMA ſeparata. tertio. de eius voluntatis firmatione & c. Quòd Dei charitas ad animas ſeparatas in voluntatis immutabilitate claret, bonas confirmando in bonitate, & malas in mala dimittendo voluntate. Quæritur ergo.

VTRVM animę ſeparatæ, quæ ſunt beatæ, & quæ non beatæ habeant immutabilitatem in voluntate, ſiue in bono, ſiue in peruerſitate malicię: Reſpondetur ſecũdum Rayne. cũ Tho. communiter ſecundum oẽs Doct. ꝑ concluſionẽ ꝙ ſic. Probaẽ primo autoritate Damaſceni dicẽtis. Hoc facit in hominib. mors, qđ fecit in angelis caſus, ſed Angeli ſunt confirmati in voluntate, ſiue boni, ſiue mali. ergo & c. Secũdo probaẽ ratione, quia hæc eſt differẽtia inter voluntatem animæ coniunctæ corpori, atq; ſeparatæ, ꝙ voluntas animæ cõiunctæ põt ſemper mutari de bono in malum & e conuerſo, cũ ſit in ſtatu merendi, vel demerendi ex vertibilitate liberi arbitrij, ſed anima ſeparata eſt in ſtatu retributionis pęnę, vel præmij & extra ſtatũ merendi vel demerendi, ergo eius voluntas eſt immutabilis. Tertio probatur inductiue de omnibus animabus, vt in quæſtionibus ſubſcriptis patebit ſigillatim & c. §. 20 Thom. Damaſo

QVARE animæ ſeparatæ beatæ non poſſunt mutari a bono in voluntate: Reſpondetur ſecundum Rayne. in ſum. cum Thom. lib. 4. contra gentiles ca. 29. ꝙ pluribus rationibus è quibus aliquas ponemus. Primo ratione ſtatus, quia animæ beatę ſunt in ſtatu beatitudinis, ſi ergo poſſent mutari de bono in malum, non eſſent beatę, cum non eſſent fini vltimo inſeparabiliter coniunctę, nec eſſent ſecuræ, quod eſt contra rationem beatitudinis. Secundo ratione actus, quia beatitudo conſiſtit in actu perpetuæ viſionis, & fruitionis diuinę, ſed anima Deum apprehendit, vt optimum, & finem vltimũ, ac ſufficientiſſimum, & ſummè diligibile, ergo ipſum maxime diligit, & pleniſſimè deſiderio eius ſatiatur, ergo extra ipſum nil aliud quęrit, nec poteſt Deum non diligere, vel ab eo auerti, ergo nec peccare, cum ſumme ſemper velit Deum alias non eſſet §. 21

Non eſſẽt beatę animę ſi poſſent multari de bono in malum.

eſſet beata. ergo &c. Tertio ratione nutus.i. voluntatis conſenſus,quia voluntas, quæ eſt maxime conformis Deo ad omnẽ eius nutum nõ poteſt ſeparari a Deo,quia tũc peruerſa eſſet, ſed anima beata eſt maxime conformis Deo ad eius nutum,alias non eſſet Deo grata,& per conſequens nec beata, ergo &c. Vnde patet charitas Dei ad illas.

§.22 SED quid de animabus ſeparatis damnatis,& ſimiliter de animabus in originali peccato emigratis: Reſpondetur quòd animæ damnatæ quoque habent immutabilem voluntatem: Et probatur ſecundum eund.Rayne.cum Tho.vbi ſup. c.39. Primò ratione diuinæ iuſtitiæ, qua pro peccato mortali debetur ex ſcripturis pęna ęterna, & conſimiliter pro peccato originali ſecundum ſuum modum videlicet perpetua pęna damni viſionis &c. Hæc autem non eſſent, ſi voluntas talium mutari poſſet in bonum, quia iniuſtum eſſet bonum puniri perpetuo.Secundo probatur ratione carentiæ gratiæ,quia voluntas a peccato mutari non poteſt ad diſplicentiam peccati,& complacentiam boni, niſi per gratiam,ſed animæ damnatæ ſunt a gratia alienæ, ergo &c. Tertio probatur ratione conuenientiæ,quia ſicut ſe habet voluntas beatorum reſpectu boni, ita voluntas damnatorum,reſpectu mali, Sed voluntas beatorum non poteſt conuerti, vel mutari de bono in malum, ergo ſimiliter nec voluntas malorũ damnatorum pôt conuerti de malo in bonũ:Si autem quæratur:Vnde eſt huiuſmodi diuerſitas:Dicẽdũ ſecundũ præfatos Doc. ibidẽ ꝙ ideo eſt,qm̃ dum viuerent ipſi boni immobiliter adhæſerunt vltimo fini videlicet Deo, & econtrario ipſi mali immobiliter adhęſerũt malo peccati, vel alteri fini a Deo.ſ.creaturæ.nec per pęnitentiam vſque ad mortem ſunt conuerſi ad Deum:Et ita patet charitas Dei ad bonos, & ad malos, quia vellet eos conuerti ad bonum, ſed quia nolunt, iuſto iudicio Dei damnantur:Et hoc ex charitate ad vniuerſum,vt inde melius eliciatur.

Iniuſtum eſt bonũ puniri perpetuo.

§.23 ITEM q̃d de animab. ſeparatis exiſtẽtib.in purgatorio:Dicẽdũ ſcd̃m e.Ray.cũ Tho.vbi ſup.c.94.ꝙ volũtas aĩarũ exiſtentiũ ĩ purgatorio ita eſt cõfirmata in bono, ꝙ nunq̃ poteſt flecti,vel mutari in malum. Probatur: Primo ratione charitatis, quia tales animæ decedunt in charitate immobiliter,ergo adhærent Deo poſtquàm ſunt ſeparatæ. Secundo ratione immutabilitatis, quia vſque ad finem vitæ ſemper adhęſerunt Deo,& in gratia perſtiterunt in fine immobiliter, ergo &c. Tertio ratione ſimilitudinis, quia animæ in purgatorio non diſcrepant in fine,ſed ſimiles ſunt animabus beatis cum illæ, & iſtæ in charitate deceſſerunt,& ad beatitudinem ſunt electæ, licet iſtæ habeant aliquid purgabile, ergo ſicut illæ habent voluntatem confirmatam in bono,ita & iſtæ. Patet ergo charitas Dei ad animas in purgatorio exeuntes,quia certificauit illas de gratia.

Animæ in purgatorio ſũt certæ de gratia.

De locali motione animæ.

ANIMA ſeparata, quarto. ſ. de eius receptatione, & locali motione: quòd magna Dei charitas ad animam claret deduci faciendo ad receptacula.

VTRVM conuenienter aſſignentur receptacula aĩarum ſeparatarũ. Rñdetur ſcd̃m Guill.in 4.di.45.cum Fr.Mayro.Bonauen. & Doct. cõiter, & præcipuæ ſcd̃m Rayne.cum Tho. &c.per concluſionem ꝙ ſic. Declaratur, quia anima cum ſeparatur a corpore eſt in quadruplici ſtatu,ergo quattuor aſſignantur receptacula.Primo ſi anima cum decedit eſt ſine omni culpa, tunc eius receptaculum eſt paradiſus, in quo beatificatur. Secundo ſi anima decedit cum actuali & mortali culpa, tunc ei aſſignatur pro receptaculo infernus, vbi damnatur. Tertio ſi decedit cum veniali culpa, vel inſufficienti pęnitentia, tunc ei aſſignatur pro receptaculo purgatoriũ vbi purgatur. Quarto ſi decedit cum originali culpa, tunc eius receptaculum eſt limb.in quo pœnam damni patitur. Sed quomodo limb. ſanctorũ patrum veteris teſtamenti differebat a limbo puerorũ: Reſpondetur ſcd̃m eũd.Ray.ꝙ quantum ad tria differebat. Primò quantũ ad ſpẽ beatę vitæ, quæ erat in patrib.(quia habebãt lumen fidei & gratiæ,ſed in pueris decedentib.cum peccato originali non eſt huiuſmodi ſpes, quia eis debetur pœna æternalis, ſed ſanctis patribus pęna temporalis debebatur. §.24

Bonauen.

Secundo quãtum ad impedimentum culpæ, quia ſanctis patribus culpa erat expiata, quo ad perſonam, ſed remanebat impedimentum, quo ad naturam totam humanã, vſquequo Chriſtus ſatisfecit pro tota natura: In pueris autem eſt impedimentum ex parte tam naturæ, quam perſonę. Tertiò quantum ad localitatem, quia licet per ſcripturas non ſit certum vbi ſit limbus, tamen vt creditur ſecundum præſcriptos Doct. Limbus patrum eſt in ſuperiori parte inferni, quæ dicebatur ſinus Abrahæ, & ſecundum Tho. in 4. ſcrip. di. 45. q. 3. art. 5. Probabiliter creditur, inquit, ꝙ idem locus ſit, qui eſt limbus puerorum, niſi quòd requies beatorum patrum veteris teſtamẽti erat in ſuperiori parte quàm limbus puerorum: Ita ꝙ primo ſuperius erat limbus patrum, ſecundo purgatoriũ, tertio limbus puerorum, quarto infernus damnatorum: hæc Tho. Et ſic patet charitas ordinata ſcdm iuſtitiã Dei ad animas.

Non eſt certũ vbi ſit limbus.

Vtrũ aïæ ſeparatę ponant in aliquo loco extra pdicta receptacula: Reqre alibi.

QVOMODO anima ſeparata dicitur recipi in loco aliquo prædictorum, cũ ſpiritus non ſit in loco de neceſſitate: Reſpondetur ſecundũ Ray. in ſum. cum Tho. 4. ſcrip. di. 45. q. 2. ꝙ propriè ſola corpora ſunt in loco corporali, ideoque ſicut etiam Aug. 12. ſuper Gen. vult: Anima non habet eſſe in loco de neceſſitate, ſed de congruitate, ita ꝙ primo, ſicut nobiliori corpori debetur nobilior locus, ita nobiliori ſpiritui, vnde animæ quæ participant Dei beatitudinem, debent congruenter eſſe cum Deo in cęlo, quia cœlũ eſt ſedes Dei ſecũdum ſcripturas, ſed animæ priuatæ Deo in inferno debent eſſe. Secunda congruitas, quòd animę ſpiritualiter illuminatæ, quia conueniunt cum corpore luminoſo, ideo congruit eis locus luminoſus, ſcilicet cęleſtis patriæ, ſicut per oppoſitum animabus obtenebratis per culpam tenebroſus &c. Tertia quòd animabus congruit locus pro merito, vel demerito videlicet gaudij, vel ſupplicij, ergo &c. Si obijcitur. Locus corporalis non poteſt quicquam agere in ſpiritum, qualis eſt anima ſeparata: Dicendum ꝙ locus cedit congruenter animabus. ſ. ad gaudiũ, vel mærorẽ, ſiue ſupplicium, nõ ſic ꝙ locus corporalis aliquid directe agat in animã, ſed ex hoc ꝙ aïæ cognoſcunt ſe locis talibus deputari a Deo, hñt gaudere. ſ. bonæ aïę ſciẽtes ſe miſericordiam Dei conſecutas, vel conſecuturas, vel malæ aïæ hñt ex hoc triſtari, ſcientes ſe perpetuo damnatas Itaq; patet ꝙ Deus habet ordinatiſſimam charitatem ad animas, ſingulis dando loca ſecundum merita &c. Ad hæc etiam. ſ. 32.

ſ.25

Auguſt.

Celum eſt ſedes Dei

Vtrum animæ ſtatim, vt ſeparantur a corpore, transferantur ad recipiendum pœnam vel gloriam: Vide de hoc alibi.

VTRVM aïa ſeparata, qñ tranſit ad ſua receptacula moueat per loca ſucceſſu tpis; Vincẽtius, & quidã dicunt, ꝙ aïa qñ a corpore ſeparat localiter mouet; Dr tñ ꝑ locũ nõ moueri, qa non trãſit ꝑ locũ eodẽ modo quo corpus, ita. ſ. vt pars ſe commetiat parti, cũ ſpiritualis ſubſtãtia partẽ nõ habeat cõmetientẽ ſe parti corporali: Dr ẽt moueri ꝑ tps, qa mõ eſt in vno loco, & iã in alio, & prius in vno ꝙ alio, motus tñ ei eſt ſubitus, & ſimul tot: hęc Vinc. in ſpec. na. li. 24. cap. 40. Rñdetur tñ clarius, & ſimpliciter, ꝙ aïa ſeparata in motu ſuo ſimilis eſt angelo, cũ ſit ſpiritus, ſicut & angelus, & quoniam ſecundum Scotor. in li. 2. di. 2. vt dictum eſt vbi de Angelis. lib. 2. ſ. 64. Angelus poteſt ſe mouere prout vult in tempore, vel quaſi in inſtanti, large capiendo inſtans pro tempore imperceptibili, ſicut & lux, ſic mouetur ex. 2. de anima. Nec in hoc angelus æquatur Deo, quia Deus operatur in inſtanti proprie dicto, quod eſt indiuiſibile, angelus autem ſucceſſiue quidem vere, ſed in tempore nobis quaſi imperceptibili, quod proprie non eſt inſtans, ſimiliter dicendum de anima ſeparata. Et ſic ſibi dare Deus voluit ex charitate talem motus celeritatem, ſicut & ex charitate condidit in eſſe ſpirituali illam.

ſ.26

Deus operatur in inſtanti.

VTRVM anima ſeparata per ſuam naturalem virtutem moueat ſe ad loca ſibi deputata? Reſpondetur ſecundum Richar. in 3. diſt. 1. ar. 2. q. 1. vbi inter plura dicit tria præcipua puncta. Primo de animabus in charitate decedentibus: Quod tales ſi nil portant ſecum purgabile, ſciunt quòd Dei voluntas eſt, vt ſtatim ad cœlum tranſeant, & ſic ſtatim ſponte & libenter mouentur illuc: Tum quia poſſunt ſe dirigere in mouẽdo: Tũ quia ſciũt facere motum de

tum de

tũ de loco ad locum: Tum quia optant in cœlum tranſire, ergo &c. tamen habebunt angelos ſociantes ob reuerẽtiam, vt in ſequentib. patebit. Secundo de animabus in purgatorium deſcendentibus idẽ Richar. dicit, ꝙ tales ex quo ſciunt voluntatẽ Dei, vt ad locum purgationis transferantur, & quia pñt & volunt ſe illuc mouere obediẽdo iuſtitiæ diuinæ, eo ꝙ ſunt in charitate, ideo & iſtæ aïæ ſponte mouent ſe ad purgatorium, quis vt Bonauentura dicit, comitentur eas angeli boni ad defendendũ a malis, qui ob inuidiam inſequuntur illas. Tertio de animab. in peccato ad infernũ pereuntibus, idem Rich. dicit, ꝙ tales animæ ſeipſas mouẽt ad locum infernum, tamen inuitæ coactæ per demones confuſibiliter eas trahẽtes, ſicut latro qui ducitur ad patibulũ ſeipſum mouet coactus, quia plus vult ire pedibus propriis, q̃ illuc plus affligendo pertrahi. Hæc ex Richar. ſupra. Ratio autẽ ad omnia hæc ſatis patet, quia cum anima ſimilis ſit angelo, quo ad eſſe alicubi, & quo ad motum, vtpote ſpiritus, quamuis inferior ſit in eſſe naturæ, quàm angelus, tñ ſe mouere pôt de loco ad locũ: Etenim anima plus poteſt ſeparata quàm coniuncta, ſed de anima coniuncta videmus ꝙ mouet & ſe in corpore, ac etiã corpus ſuum de loco ad locum, ergo hoc magis poteſt facere anima ſeparata, vt moueat ſeipſam de loco ad locum propria virtute naturali, quam Deus ex charitate indidit animæ a ſuã conditione.

Plus pôt anima ſeparata, q̃ cõiuncta.

SED quare ergo aïa dr portari ab angelis in cęlum, vel in ſinum Abraę, vt patet Lu. 16. Mortuus eſt, inquit, Lazarus, & portatus eſt ab angelis in ſinũ Abraæ, ſi. n. potuit ſe mouere propria virtute, quare non tranſiuit per ſuã virtutem ad ſocietatẽ ſanctorũ: Rñ. ſcdm Rich. vbi ſup. ꝙ iſta portatio animarũ non eſt ſubiectionis, cũ per ſeipſam poſſit anima tranſire ſe mouendo etiam ſine adiutorio angelorum, ſed eſt ex Dei volũtate, vt ſic videlicet honorifice & reuerenter aïa euolet comitantibus angelis ob certas cauſas, ſcdm Doctores. Primo propter aſſecurationem: Tũ quia dicente Bonauentura in 4. di. 20. omnibus moriẽtib. ſiue iuſtis ſiue reprobis aſſiſtunt in hora mortis, & boni, & mali angeli expectãtes ſnſam iudicijs, ideo Deus ex charitate immenſa deputat iuſtis angelum, vel angelorum comitiuam pro fiducia contra dæmones, & eorum verſutias, vt ſciant quo habeant. ſtatim ire, & vt prouocentur per angelos, accendanturque ad libenter & de facili è corpore exeũdum, & ad locum ſalutis feſtinandum: Tũ quia per demonum inſidias in purgatorium, & per aerem caliginoſum habent pertranſire in cœlum animæ, ideo vult Deus ex charitate animas bonas ſecurare per angelos comites defenſores in via huiuſmodi: Sed per oppoſitum eſt de malis animabus, quæ ſtatim vt ſeparantur traduntur demonibus tanquàm tortoribus ad infernum. Mat. 18. velut in carcerem deducendæ ad tormenta: Et hæc patent ex ſcripturis, & pluribus reuelationibus &c. Secundo propter reuerentiæ exhibitionẽ, vt hæc prędicta dicunt ſanctus Vincentius de Valentia, & alij, quia ſicut magnæ perſonæ puta reges, & reginæ ſolent pro ſigno reuerentiæ portari ab honorabilibus perſonis ſuſtentãtibus, & præcedentibus aliqbus ac ſequẽtibus, ſic in ꝓpoſito Deus ex charitate facit, vt animæ quæ ſunt ſponſæ tantæ maieſtatis diuinæ, & præſertim priuilegiatæ, portentur ab angelis in cœlum, vel qñq; aliquę portantur in purgatorium animæ, tamen a bonis angelis, & reuerenter. Sed per oppoſitum reprobæ animæ portantur a malis angelis multum confuſibiliter ad inferna Dei iuſto iudicio. Tertio propter lætitiam & conſolationẽ. ſ. animarum bonarũ, quarum de ſalute angeli congaudent Luc. 15. Vnde Eſa. 55. In lætitia egredimini. ſ ex corpore, & in pace deducemini. Montes & colles. i. angeli maiores & minores cantabunt coram vobis laudem. ſ. Deo. Per oppoſitum erit de reprobis: Ergo amemus Deum.

VTRVM anima ſeparata poſſit aliquod corpus mouere de loco ad locũ per virtutem ſuam naturalem: Reſpondetur ſecundum Richar. in 4. diſt. 1. ar. 2. q. 2. per concluſionem ꝙ ſic. Et hoc niſi prohibeatur a ſuperiori virtute: Probatur: Primò ex ratione, quia in anima ſeparata eſt virtus motiua ſecundũ locũ, eo ꝙ pôt mouere ſeipſam ſecundũ locum, vt patet ex præcedentibus, ſed ipſa talem potentiam pôt facere pñtem alicui corpori, eo ꝙ anima eſt non

Bonauen.

ſ. 29

non occupat locum poteſt ſimul eſſe cum vno lapide, vel alio corpore, ſicut anima tua cum tuo corpore eſt in eodem loco ſimul. Multa etiam ſunt corpora quæ non habent potentiam reſiſtendi animæ in trahendo vel impellendo, pro nunc cum eſt corpori coniuncta: Portentior autem eſt anima ſeparata quam corpori coniuncta cum ſit angelo ſimilior ſpiritus, ergo ſequitur, ꝙ ſicut angelus poteſt mouere & ſeipſum, & aliquod corpus de loco ad locum, ſic poteſt etiam anima ſeparata.

Secundo probatur confirmatione, quia dato caſu, ꝙ Deus ſupernaturaliter aſſignaret animæ ſeparatæ vnam paleam, vel ſimile corpus eidem colligando, & poſtea relinqueret animam ſuæ naturali virtuti: Quæro. Vtrum illa anima poſſet ſe mouere de loco ad locum? Si ſic, habeo propoſitum, quia tunc moueret paleam: Si non ergo palea impediret virtutem animæ qđ eſt inopinabile.

Ad idem fortius confirmandum eſt, quia anima Moyſi, dum veraciter apparuit in transfiguratione Chriſti viſa a diſcipulis corporalibus oculis, aut ergo in corpore aliquo, aut ſine corpore: Non poteſt dici quòd ſine omni corpore, quia ſic inuiſibilis eſt anima oculis corporalibus, ergo in corpore: Quero ergo, aut apparuit in corpore proprio diuina virtute reſuſcitato, aut (vt communius tenetur) in corpore ex aere formato, ſicut ſolent angeli apparere, ſed ſiue ſic, ſiue ſic, tamẽ corpus illud aſſumptum mouebat, ergo patet, ꝙ anima ſeparata poteſt mouere corpus de loco. Tertio probatur exemplificatione, quia refert Grego. 4. dialog. ꝙ Germanus Capuanus Epiſcopus inuenit Paſcaſium Diaconem, qui iam ante erat defunctus obſequentem in balneis, cum ergo anima illa non eſſet illius corporis forma, & tamen illud corpus mouebat, patet propoſitum, nec poteſt dici, quòd fuit angelus bonus, vel malus in ſpecie Paſcaſij, quia in hoc Paſcaſius agebat penitentiam ſuã, nec etiam poteſt dici quòd priſtinum corpus anima Paſchaſij mouerit, quia illud non fuit reſuſcitatum.

Ala ſeparata pôt mouere corpus de loco.

Quare autem Deus prohibet, ne anima ſeparata, ſcilicet, moueat corpus illud, cuius in vita hac fuerat forma viuificans, & ne etiã moueat quodlibet corpus aliud quod fuit animatum anima rationali altera, aut etiam corpus brutorum: ſecundum eund. Richar. ſupra, ratio eſt potiſſima, ne eſſet hominibus occaſio ruendi in peſſimum, & horrendum errorem dicentium, quòd anima intellectiua poſſit tranſire de corpore ad corpus, aut quamcunque animam ingredi in quodcunque corpus, ita quòd ſucceſſiue ſit proprius motor diuerſorum corporum, vt Pitagorici fabulantur: Vnde Deus ex charitate talia prohibet fieri, ne homines per huiuſmodi errorem decipiantur, & a ſalute æterna acquirenda impediantur.

SED quomodo anima ſeparata poſſit mouere corpus, quod non informat viuificando: Et arguitur, quia anima non habet organa corporalia, niſi quandiu eſt in corpore, vnde non videt anima ſeparata organo corporali, ideſt oculo, nec audit aure corporali &c. quoniam iſta corrumpuntur cum anima ſeparatur a corpore, ita a ſimili, nec poteſt anima mouere corpus de loco ad locum, niſi mediantibus organis, hoc eſt muſculis, neruis, & ſpiritibus deferentibus influentias animæ motiuas, quod patet, quia quando in corpore accidit læſio, vel opilatio, vt in membro paralitico, tunc non poterit anima mouere corpus tale per loca, ergo &c. Reſpondetur ſecundum Richar. vbi ſupra quod anima ſeparata mouere de loco ad locum licet non poſſit corpus eo modo quo mouet anima coniuncta, ſicut nec poteſt ſentire eo modo, ſcilicet per organa corporalia, veruntamen mouet alio modo, ſcilicet per virtutem animæ ſine organo corporeo: Et patet etiam ex hoc, quod anima coniuncta non poteſt per ſuã virtutem naturalem mouere corpus totum ſimul de loco ad locum, ſed ſic mouet, quòd dum vna pars mouetur alia quieſcit, & pars quieſcens mouet aliam per virtutem animę, ſicut brachium quieſcens mouet manum, & pectus cum humero quieſcente mouent brachium cum manu &c. ſed anima ſeparata non ſic mouet corpus aliquod, quia non mouet motu organico, ſed mouet illod totum ſimul, ſicut angelus mouit transferendo, vel portando Abachuch prophetam in Babylonem

nem cincinno capitis apprehenſo, & Heliam in paradiſum: Ecce ergo in hoc Dei charitas patet, quia dedit talem virtutem animæ ſeparatæ.

De exitu, & apparitione animæ ſeparatæ.

ANIMA ſeparata quinto ſcilicet de eius exitue loco, & apparitione. Quod Dei charitas clare ad animam dum vult eam exire, & apparere.

§. 31 VTRVM ergo animæ ſeparatæ aliquando exeant de ſuis receptacluis? Reſpondetur ſecundum Bonauen. in 4. diſt. 45. ar. 1. quæſt. concor. Ray. in ſum. cum Tho. ea. di. quęſt. 3. ar. 1. quòd diſtinguendum eſt, quia receptacula aliquibus dantur per ſententiam diffinitiuam abſolutam, & immutabilem, ac ſecundum cauſas ſuperiores. i. diuino cõſilio, & tales animæ non exibunt in perpetuum ſine reditu, ſed quandoque ex diſpenſatione diuina ad tempus exibunt, & iterum redire habent, exibunt autem vel ex Dei iuſtitia, ſicut omnes exibunt in iudicio finali ad reuniendum corpori per reſurrectionem, vel ex Dei gratia ſpeciali prout Deo placet, vt appareant aliquibus, tamẽ ſemper redire habent ad ſua receptacula &c. Vnde narrat Greg. lib. dialog. aliquos apparuiſſe viuis, quorum animæ erãt in paradiſo, & aliquorum in inferno. Secundo aliquibus dantur receptacula ſecundum conſiliũ Dei & cauſas inferiores, qui non ſunt per ſententiam diffinitiuam deputati illuc omnino finaliter, & tales poſſunt mutatione diuinæ ſententiæ ad preces ſãctorum de ſtatu & loco reuocari, ve lexire Deo bono fauente, ſicut legimus de Traiano quem beatus Gregorius reuocari a Deo meruit. Tertio ſecundum doct. communiter addo, ꝗ aliquibus animabus deputantur receptacula, vſq; ad tempus debitæ ſatisfactionis, vt patet de animabus in purgatorio, & tales aliquando Dei voluntate exeunt ad apparendum hominibus, & iterum redeunt: Aliquando autem. ſ. dum iam plenaria ſatisfactione liberantur exeunt de purgatorio, & euolant in cœlum &c. In omnibus itaque patet diuina charitas, & ordinata per iuſtitiam &c.

Bonauen.

Gregor.

Traianus reuocatus ex iferno precibus S. Greg. Papæ.

VTRVM animæ ſeparatæ placeat exire de receptaculo, an in hoc affligatur ſcilicet quod exit ad apparendum hominibus? Reſpondetur ſecundum Rich. in 4. diſt. 45. ac doct. communiter, quod hęc differẽtia eſt inter animas bonas, & reprobas, quia animæ ſeparatæ bonæ, vt ſunt in cœlo, & in purgatorio exiſtentes, ac ẽt quæ ante Chriſti mortem erant in limbo ſanctorum patrum, omnes iſtæ in voluntate conformantur per oĩa diuinæ voluntati: Ideo quicquid norũt Deo placere, & ipſis placet, ſiue de introitu ad ſua receptacula, ſiue de exitu, ſiue de mãſione ibi & afflictione ad ſatisfaciendum diuinæ iuſtitiæ. Sed animæ reprobæ ſemper contrariantur diuinæ voluntati, vnde nec vellent intrare receptacula pænoſa, vel afflictiua, ſed cõtra Dei voluntatem vellent libenter exire, & eſt eis afflictio in hoc, ꝗ non poſſunt exire ſed coguntur puniri, vnde & quando apparere coguntur, affliguntur in hoc, quòd ſic ſaluti hominum Deus prouidet: Nec poſſunt cõtra Deum facere ſecundum ſuum libitum, & quia cõfuſio eis eſt de hoc, ꝗ ſciũtur fore damnati, vel manifeſtantur viuis apparendo. Denique ſecũdum e. Rich. ibidem a. 1. q. 4 §. 23

Differẽtia inter bonas aĩas, & reprobas.

Notandum primo de animabus in cœlo quod maxime delectatur in cœlo manere triplici ratione. Vna eſt, quia ſciunt ſibi illum locum deputatum a Deo, quem ſumme diligunt. Alia, quia vident ibi diuinam gloriam refulgere in effectu cœleſtis naturę nobiliſſimę, & expreſſius ſuper omnia alia loca. Tertia quia cœleſtis ſublimitas, luminoſitas, formoſitas, & immobilitas ſuam beatitudinem expreſſius repræſentat: Vnde addo ſecundum Ray. quòd etſi poſſent frequenti' hominibus apparere exeundo, tamẽ nolunt niſi iuxta Dei voluntatem, quia ſuæ beatitudinis loco optime ſunt contenti, nil extra illum deſiderantes.

Secundo de animabus damnatis dicit idem Rich. quòd infernali loco nimis affliguntur, quia odiunt locum illum. Primo, quia ſciunt ſibi deputatum a Dei iuſtitia, quam ſumme odiunt. Secũdo quia locus ille eſt viliſſimus, tenebroſus, fętidus, & turpiſſimus, pro re præſentatione,

&

& continua memoria pœnę perpetuæ inflictæ. Tertio, quia locus ille continet ignem quo acerbiſſime cruciantur, vnde vellent effugere de loco illo ſi p oſſent.

Tertio de animabus in purgatorio dicit, ꝙ animæ illæ licet naturali motu voluntatis ſub ratione quâ locus ille continet ignem, & eſt afflictiuus, vellent ibi non detineri, ſed liberari celerius. Veruntamen voluntate deliberata ex Dei charitate quam habent eligunt ibi detineri ad tempus propter purgationem & ſatisfactionem iuſtitiæ quam diligunt: Vnde ſecundum Ray. ita ſunt pœnis oppreſſi, vt magis curent ex Dei amore ſuſtinere quàm petant, vel curent apparere, niſi videant Deum velle, vt appareant: Vnde in omnibus Dei charitas eſt commendabilis.

§. 33 VTRVM quando exeunt animæ ad apparendum, diminuatur gaudium bonæ animæ, vel pœna animæ malæ interim quo erunt extra ſua receptacula? Reſpondetur ſecnudum Richar. ſupra, & Thom. Rayn. & alios communiter quòd, primo, ſicut nec Angelis miniſtrantibus cum exeunt de cęlo ad nos, minuitur aliquo modo iocunda delectatio in Deo, & ſua fęlicitas, ſic nec beatis animabus cum ex Dei voluntate veniunt ad nos apparendo, nec quantum ad præmium eſſentiale, nec accidentale, ſed in gloriam eorum cedit. Tum quia hoc faciunt obediendo diuinæ voluntati, & per conſequens merentur in hoc accidētaliter. Tum quia ex charitate ad nos delectātur miniſtrare nobis ad ſalutem. Tum quia Deum æquè vident vbique. Sicut exempli gratia: Epiſcopo in eccleſia datur pro honore in chatedra ſedere, a qua ſi exit non minuitur epiſcopo gloria, quia locus ſemper ſibi eſt deputatus ibi ſedere: Similiter rex in throno, & corona habet gloriam extra talia. Secundo a ſimili per oppoſitum pœna damnatorum in nullo diminuitur pro tempore interium, ꝙ exeunt ad homines viuos apparendo, Dei diſpenſatione, ſicut nec dęmones extra infernum poſiti ſunt ſine pœna, vnde Iaco. 3. glo. dicit, quòd diabolus vbicunq; ſit, vel in aere, vel ſub terra, ſemper fert ſecum tormēta flammarum ſuarum. Ratio, quia cōſimiliter animæ damnatæ ſicut & dœmones certitudinaliter ſciunt ſeipſas fore deputatas igni perpetuo. Et etiam quia patiuntur ſemper flammas tormentorum ſpiritualium viciorū, puta irę, inuidiæ, doloris mentis, & deſperationis: Exemplum ſecundum Bedam: Sicut febricitans quocunque vadit habet in ſe febres affligentes, vt patuit lib. 2. de dœmonibus: Vnde etſi tales animæ infernales ſint interim pro tam modico tempore extra igem poſitę, tamen diuina iuſtitia recompenſat illis, quantum deficit per dolores eis ab igne impreſſos, puta per dolores ardoris, ſicut contingit quòd digito aduſto poſtquā extrahitur ab igne plus iam ſentitur dolor aduſtionis crucians in carne, quàm dum eſt applicatus in principio: ſimiliter ferrum teli infixū, & in vulnere manens pœnalius cruciat, quam tempore infixionis læſerat, præcipue ſi ſit intoxicatum, vel puluere ſulphuris infectum, vt patet in pyxidibus, vel bombardis per experientiam: ſic in propoſito quodammodo ſecundum aliquos; Hęc omnia autem Deus ordinauit ſic fieri, ex charitate quo ad bonos, & iuſtitiā quo ad malos, tamen pietate ſemper contemperata, ne ſit iuſtitia ſine omni miſericordia: Sed & hoc ex charitate, ex qua etiam nos ad charitatem prouocat, vt cōuertamur, & Deum reamemus, ne cum reprobis pereamus.

Dęmones extra infernū patiuntur.

Beda.

VTRVM animarum ſeparatarum apparitio ſit cenſenda naturalis, vel non? §. 34. Reſpondetur ſecūdum Rayn. in ſum. cum Thom. prima parte, quæſt. 89. ar. 8. quòd talis apparitio conſiderari poteſt tripliciter. Primo ex parte naturæ animæ, & ſic non eſt naturalis, quia non eſt ex virtute propria ipſius animę, ſed mirabilis & inter diuina miracula computanda. Tum quia huiuſmodi apparitio deputata eſt propriè conuerſationi ſubſtantiarum ſeparatarum, & non hominum viuorum. Tum quia viuorum hominum cognitio eſt per ſenſum a rebus ſenſibilibus, animę autem ſeparatę non ſunt ſenſibiles naturaliter cum ſint ſpiritus: ergo &c. Secundo apparitio talis animę poteſt conſiderari ex parte glorię, & quantum ad hoc eſt differentia inter ſanctos, & dānatos, quia ſanctis animabus ex virtute gloriæ aliqua poteſtas confertur a Deo,

Thom.

per quam poſſunt, cum volunt viuentibus mirabiliter apparere Deo volente, & ſic apparitio huiuſmodi eſt ſecundum gloriæ virtutem quaſi naturali, non autẽ animæ ſecundum ſe. Sed damnatæ animę nõ poſſunt apparere tali modo pro ſua voluntate, ergo non eſt naturalis earum apparitio. Tertio apparitio animæ poteſt conſiderari ex parte diuinæ prouidentiæ, & iſto modo dicendum ꝙ ex diuina prouidentia, animæ quæ ſunt in purgatorio, & etiam animæ damnatorum, nec non & mali Angeli permittuntur viuentibus apparere propter plures rationes, videlicet. Primo. Animę de purgatorio pręcipue apparent propter petitionẽ ſuffragiorum a viuis, vt patet ex 4. lib. dialo. Gregorij. Secundo. Animæ felices in cœlo pręcipue apparent propter auxiliationem oppreſſorum fidelium, ſicut beat⁹ Felix martyris ciuibus Nolanis apparuit cum a Barbaris expugnaretur, & ſanctus Lucas Antiochenis. Addo ꝙ beati apparent etiam ſæpe propter ſalutem, & deuotorum conſolationem, aut aſſecurationem in mortis hora, aut huiuſmodi cauſis. Tertio. Animæ quæ ſunt in inferno apparent præcipue propter eruditionem & terrorem hominum Deo volente, vt corrigantur & reuocentur a peccatis ipſi viui ex reuelatione pœnarum acerbiſſimarum, & huiuſmodi alijs cauſis. Addo quarto. Animæ quæ in vete. teſt. erant in limbo ſanctorum aliquando apparuerunt propter confortationem fidelium, ſcilicet in bello contra hoſtes, vt patet de Hieremia Propheta, & Onia qui apparuerũt Iudæ 2. Macha. 15. Vltimo dæmones apparere intendunt maxime propter deceptionem incautorum, ſicut Sauli, qui petiuit phitoniſſam diuinare, & Samuelem ſuſcitare, apparuit in forma Samuelis diabolus, ſecundum vnam expoſitionem Auguſtini. 1. Reg. 28. quaſi aliquod phantaſma, & illuſio imaginaria diaboli machinatione facta, quam ſcriptura Samuelem appellat, ſicut imagines nominibus rerum ſuarum appellantur, tamen alij aliter dicunt. Sed quicquid ſit ſufficiat mihi dicere, ꝙ Dei charitas oĩa hæc, & alia in bonũ pro electis ordinauit, maxime apparitionem beatarum animarum, quia

Greg.

Multiplex apparitio animarũ.

Aug.

ſemper fit propter viuorum ſalutem, ſicut patet quando beati Petrus, & Pau. apparuerunt Conſtantino. Aut ſimul propter conſolationem, ſicut beata Agatha apparuit Sanctæ Luciæ, & ita de multis apparitionibus.

QVALITER appareant animæ ſeparatæ vt videãtur a viuis. Rñdet ſecũdũ Antoninũ archiepiſcopũ Flor. i ſum. par. 2. 1. tit. 5. c. 1. cũ Tho. vbi ſup. ꝙ Primo aliquã apparent in ſuo corpore proprio reſuſcitato, vt legitur Mat. penul ꝙ multa corpora ſanctorum cum Chriſto ſurrexerunt, & app. multis. Secundo aliquando ſine corpore reſuſcitato proprio, tamen in corpõre ex aere aſſumpto, patet ð Paſcaſio &c. Tertio aliquando huiuſmodi apparitio fit operatione bonorũ angelorum, ignorantibus etiam ipſis mortuis, ſicut ẽt viui aliqñ alijs viuentibus in ſomnijs apparẽt faciẽte Angelo, illis, ſcilicet viuis ignorantib⁹, & tunc Angelus apparet in perſona mortui, vt dicit Aug. lib. de ſpũ & anima. cap. 28. Quemadmodum de hoc habetur in li. 2. t actum. vide ibi vbi Apparitio §. 5. & 6. Iſto modo accidiſſe putatur in apparitione ſancti Nicolai facta Cõſtantino Imperatori, prohibendo videlicet necem trium principum captorum &c. Aliquando autem fit apparitio operatione malorum angelorum homini, ſiue dormienti, ſiue vigilanti, non præſentibus illis hominibus, in quorum perſonis apparent, vel ad deceptionem, vel ad inſtructionem viuẽtium, ſecundum e. Tho. in 4 di. 45. Quarto principaliter aliquando fit apparitio Chriſti, vel beatæ Mariæ, aut aliorum ſanctorum: per Angelum bonum, perſonam Chriſti, vel illius ſancti, in cuius perſona apparet, repræſentantem, ſicut quando data eſt lex vetus in mõte Sinai, Angelus bonus apparuit loquens in perſona Dei, & ſimiliter ĩ alijs huiuſmodi. Aliquando autem huiuſmodi apparitio etiam in perſona Chriſti fit per malũ Angelum, qui ſe transfigurat in Angelum lucis, vt dicit Apoſt. 2. Corin. 11. & hoc ad decipiendũ homines: Quod facit (ſecundum Lyram) pluribus modis. Primo corpus aſſumendo viſibiliter. ſ. ex aere, ſicut legitur. ꝙ diabol⁹ apparuit ſancto Martino in ſpecie Chriſti purpuratus, & diademate coronatus &c.

§. 35.

Quando Angelus appareat in perſona mortui.

Tho.

Lyra.

Quib. modis apparet diabolus. Secundo inuiſibiliter formando vocem audibilem, ſicut apparuit B.Franciſco, volens cum retrahere a pęnitentiæ rigore.

Tertio iudicium ſenſuum peruertendo, puta faciendo apparere quod non eſt ſecundum veritatem, vel non apparere id quod eſt &c. vel aliter apparere quam eſt, & multas alijs modis illuſiones faciendo, ſicut patuit libro 2. vbi dęmones. §. 28. Ideo 1. Ioan. 4. ſcribitur: Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint, propter quod Ioſue 5. Angelo apparenti ſibi in campo hierico, dixit interrogãdo: Noſter es an aduerſariorum: &c. In omnibus vero patet Dei charitas, quæ facit etiam cum tentatione prouentum. 1. Corinth. 10.

Quomodo autem diſcerni poſſit an bonus, vel malus ſit Angelus qui apparet, habetur per tractatum lib. 2. vbi apparitio. § 4. hoc ergo non repeto amore breuitatis.

§. 36 VTRVM liceat alicui requirere ab aliquo moriente, quòd ſibi reuelet animæ ſuæ poſt mortem ſtatum, ſcilicet ſalutis, aut damnationis &c. Reſpõdetur ſecundũ Ray. cum Thom. quodlibeto 2. de anima ſeparata. q. 2. quod ſtatum alicuius poſt mortem ab ipſo moriente requirere contigit tribus modis. Primo cum præſumptione, puta cum quis ſuperbe, vel præſumptuoſe de ſe confidens hoc petit, & talis peccat. Secundo cum debitatione, puta cum quis dubitat de futuris premijs, vel pœnis, ideo petit, & iſte etiam peccat. Tertio ex deſiderij deuotione, ſcilicet requirendo pie, & humiliter vera fide, & talis petens ab aliquo, vt poſt mortem ſibi appareat, non peccat, præſertim ſi Dei voluntatem in hoc preponat, videlicet intelligendo, vel dicendo vt ſibi appareat ſi Deo placuerit: Cuius ratio eſt, quia cum omnes homines naturaliter ſcire deſiderent. ex 1. Metapoy. ergo ſi quis naturali deſiderio mouetur ad ſciẽdum aliquid de vita futura non peccat, & per conſequẽs ſi vult requirere ad impletionem deſiderij naturalis non eſt peccatum, aut etiam ſi ex amore, & deuotione ad ſanctum aliquem, vel ad vitam beatam obtinendum, præſupponendo Dei voluntatem, in hoc talis non peccat, niſi quis, vt dictũ eſt, ſuperbe præſumeret hoc requirere, aut ex infidelitate, vel dubitatione fideli: Vnde & Deus amoroſus ex charitate cõdeſcẽdens vult ſæpe vt fiant tales apparitiones animarum poſt mortem pro ſalute & deuotione fidelium, vt legitur in multis exemplis: Et nos ergo diſcamus reamare Deũ, qui in omnibus ſuis operibus, & ordinationibus ſemper amat nos.

De annunciatione Dominica.

ANNVNCIATIO Domini primo videlicet de nuncio.

Quod mira & immenſa Dei charitas commendatur in ipſa annunciatione dominica per Gabrielem ad Mariã facta per ſingula verba.

QVALITER autem claret mira Dei charitas in annunciatione Domini ex Euangelio. §. 15

Notandum quòd ſingula verba ſacri euãgelij, quibus hęc ſacroſancta incarnationis dominicæ annunciatio deſcribitur, ſunt plena flagrãtia charitatis diuinę, vt patet proſequendo. Primo quia dicitur, Miſſus eſt, & quòd a Deo miſſus eſt. Secundo quia Angelus miſſus eſt. Tertio quia Gabriel miſſus eſt. Quarto quia ſine pluribus ſolus Gabriel miſſus eſt. Quinto quia in ciuitatem Galileæ miſſus eſt. Sexto quia Nazareth miſſus eſt. Septimo quia ad virginem miſſus eſt. Octauo quia ad deſponſatam viro miſſus eſt. Nono quia ad ſponſam Ioſeph de domo Dauid miſſus eſt. Decimo quia ad Mariam miſſus eſt. Vndecimo quia ad orantem in cubiculo clauſo hoſtio miſſus eſt. Duodecimo quia ad ſalutandum in forma viſibili decenti modo, & tempore miſſus eſt: Hæc ſeriatim Luc. 1. cap. De iſtis ergo ſingulis, & ad hęc pertinentibus declarabitur in ſubſcriptis quæſtionibus. Charitatis diuinæ fragrãtia deſcribitur in euãgelio de annunciatione.

Quod mira Dei charitas claret in mittendo nuncium incarnationis ad virginem.

QVAERITVR nempe vtrum debuit mitti nuncius aliquis pro Chriſti incarnatione & quare: quia cum Deus immediate illabatur animæ, vt pote ſibi intimiſſimus, ſecundum Auguſt. Pro Dei ergo §. 2 Auguſt.

aduentu

aduentu non exigitur medium, vel miniſterium: Si dicatur quod propter conſenſum virginis habendum debuit præmitti nuncius: Arguitur, quod non erat neceſſarium, quia Chriſti conceptus fuit pronunciatus ab olim prophetia prædeſtinationis, ſecundum quod Hierony. dicit in glo. Matth. 1. Et talis prophetia ſemper impletur ſine arbitrio humano, ergo non debuit annunciari virgini, cum virgo beata ſciuit certitudinaliter impleri: Reſpondetur protinus ad hæc argumenta ſecundum Guil. in 3. lib. diſt. 3. quod ſicut, quando Dei filius incarnatus eſt, præmiſſus eſt angelus nuncius, ita etiam non obſtante, quod Deus ipſe menti illabitur immediate ſine hoc quod illabatur angelus, tamen ſæpius quando Deus venturus eſt in mentem, præmittitur angelus, vt hominem diſponat præmonendo, & excitando ad deuotionẽ, ac inſtruendo &c. Deniq; ſecundum Tho. 3. ſcrip. diſt. 3. quæſt. 1. arti. 1. Et iterum in 3. parte ſum. q. 30. arti. 1. Licet prophetia prædeſtinationis compleatur ſine noſtro arbitrio, non tamen ſine arbitrio noſtro conſentiente.

Hierony.

Ad quæſtionem ergo ſecundum eoſd. præmiſſos docto. & etiam Alber. Mag. ſuper Miſſus eſt. ca. 1. Reſpondetur per concluſionem, quod pro myſterio diuinæ incarnationis debuit præmitti à Deo nuncius: Pluribus autem patet rationibus.

Primo, vt virginis intellectus illuſtraretur, vel doceretur de huiuſmodi myſterio diuinæ incarnationis, vt dicetur infra §. 4. nam debuit prius per fidei cognitionem Chriſtum cõcipere mente, quam carne, vnde Auguſt. de ver. do. dicit. Beatior eſt Maria fide Chriſtum in mente concipiendo, quam carne. materna enim propinquitas nihil ſibi profuiſſet, niſi Chriſtum corde fœlicius quam corpore geſtaſſet.

Secundo, vt virginis conſenſus expreſſe haberetur, ſicut enim matrimonio carnali præexigitur conſenſus, multo magis in ſpirituali matrimonio, inter Deum & naturam humanam amoroſus conſenſus requiritur, quoniam charitas eſt quæ hominem vnit Deo & copulat, vt dicit Augustinus. Ecce ergo charitas inter Deum, & hominem.

Tertio, vt virginis affectus & actus charitatiuus ſore approbaretur, atque nobis in exemplum charitatis daretur: Nam ſicut dicit Auguſt. Deus non amat coacta ſeruitia, ſed ſpontanea, & charitatiua, vt ſint meritoria, ſed quia beata Virgo ad Dei ſeruitium ſingulariter, & excellenter eligebatur ad Dei ſeruitia, vt in vtero portaret, lacte aleret, balnearet, brachiis baiularet Deum, & ceteris huiuſmodi, ergo debuit nuncius præmitti de requirendo voluntario obſequio, ad quod ex charitate ſe virgo obtulit dicẽs. Ecce ancilla domini. Amplius in hoc voluit Deus dare exemplum omnibus fidelibus, vt charitatiue ſciant ſe obligatos ad ſeruitia Dei: Vnde patet Dei charitas in annunciatione dominica & mirabili, Tum quia ex ineffabili charitate. Tum quia ad charitatem virginis requirendam. Tum quia in charitate ſummæ gratiæ. Denique tum quia propter charitatem, vt homo pro tanta gratia reamaret Deum ad ſalutem, voluit amoroſus Deus nuncium præmittere, & annunciari, ſicut ex charitate per omnem modũ exhibenda incarnari.

Deus non amat coacta ſeruitia.

Quod Dei charitas claret mittẽdo nuncium angelicum: non alium, ſcilicet ſanctum prophetam.

QVARE non per alium quam per angelum debuit annunciari diuinæ incarnationis myſterium? Reſpondetur ſecundum Guil. lib. 3. diſt. 3. cum Bonauen. concor. Thom. & Alber. vbi ſupra quod pluribus rationibus e quibus potiores tantummodo ponemus aliis dimiſſis ob breuitatem. §3

Bonauen. Diony.

Prima ratio ex congruitate primę tentationis: Nam in primaria tentatione perditio hominis ſic facta eſt, quod primo malus angelus allocutus eſt mulierem, ſcilicet Euam, quæ pro tunc fuit adhuc virgo. Secundo eam induxit in dubitationem, & inde in conſenſum. Tertio ex conſenſu traxit ad lapſum &c. Ita congrue debuit, vt (ſecundum Bern.) reparatio fieret per ſimilia oppoſito modo. Primo in noſtra reparatione ergo angelus bonus allocutus eſt virginem Mariam ſalutando. Secundo induxit ad credendum: & inde ad conſenſum. Tertio ex conſenſu concepit Dei filium, propterea canit eccleſia: Fœmina

Bernar.

mina damnauit, ſic fœmina ſaluauit.

Secunda ratio eſt ex dignitate honoris, quia ille annũciabatur, qui eſt rex & angelorum, & hominum omnium, & quia annunciabatur ei, ſcilicet virgini, quę erat mundiſſima, ac hominum, atq; angelorum regina mox futura, & quia annunciabatur a ſumma Dei maieſtate ad eiuſdem honorem, ideo debuit fieri annunciatio hæc per angelum, & non per aliquem prophetam Dei, aut ſanctum hominem, propter maiorem honorem ſummi, ſcilicet regis Chriſti. quoniam ſicut angelus maior eſt homine, ita honorabilius eſt, vt angelus miniſtret Chriſto quam ſolus homo, & etiam propter maiorem honorem reginæ angelorum, ac eius munditiæ virginalis: Vnde Hieron. in ſermone aſſumptionis dicit? Bene angelis ad virginem mittitur, quia ſemper angelis cognata eſt virginitas. Et denīq; etiam propter maiorem honorem maieſtatis diuinæ, cui angeli ſubminiſtrãt, hominibus præſidendo.

Tertia ratio additur ex charitate latioris amoris, quia diuina incarnatio fiebat ex Dei charitate non ſolum ad hominis liberationem, vel reparationem, ſed etiam ad angelicæ ruinæ reſtaurationem. Ideo decuit quod tam homo, ſcilicet virgo beata, quam etiam angelus in hoc myſterio concurrerent, vt ſic latior charitas, ſcilicet exhibita vtriſque appareret in facto annũciationis: Patet ergo quòd charitas fecit angelum mitti: Vnde nec decuit virum mitti, vel mediante Ioſeph nunciari, quia Maria non fuit ſub poteſtate viri, nec ex viro concepit.

§.4 SED quæſtio eſt ex præmiſſis: Quomodo beata virgo Maria dicitur illuſtrata, vel edocta ab angelo de diuine incarnationis myſterio, cum ipſa eſſet ſuperior angelis, vt pote Deo amabilior: & plena fide credebat, ſecũdum prophetias, Chriſti incarnationem fiendam ex virgine, iuxta illud Eſa. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium &c. ergo non decuit, nec indiguit ab angelo doceri? Reſpondetur ſecundum Guil. & Thom. ac alios ſupra, quòd (Thom.) licet beata Virgo quantum ad diuinam præuiſionem, & quo ad dignitatem ad quam eligebatur eſſet. ſuperior angelis, tamen quantum ad ſtatum erat inferior pro tunc, quia erat in ſtatu viatorum, angeli autem in ſtatu compræhenſorum. Denique nec intelligendum eſt ſic, quòd ipſa beata Virgo ab Angelo docebatur de hoc, quòd diuina incarnatio fieri deberet, cum hoc ex propheti js bene ſciret, & iam plene crederet fiendam: Sed intelligendum eſt, quòd ab Angelo docebatur videlicet de hoc, quòd in ea compleretur hæc prophetia: Dum enim actu legeret, vt dicitur illud Eſa. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, cum eſſet virgo præ alijs humillima, ex humilitate ergo ſeipſam omnino indignam iudicabat eſſe filij Dei matrem eligendam, neſciebat ergo pro tunc adhuc quòd ipſa foret illa virgo, de qua prophetę locuti ſunt, ſed ex deuotione optabat, & orabat vt ſaltem mereretur videre illam virginem, & ancillam fieri illius, quæ dominum conciperet & pareret: Vnde angelus apparens docuit eam efficiendam fore mox illam virginem matrem Chriſti, & angelorum, ac hominum reginam: Vnde nec in hoc fidei meritum in ipſa virgine eſt euacuatum, quæ iam credebat futurum, ſed certitudo de ſeipſa habita eſt angelo edocente, de qua, ſ. certitudine indigebat: Mira ergo Dei ſapientia, & charitas.

Quod Dei charitas claret mittendo nõ alium angelum, quam Gabrielem ad annunciandum.

VNDE congruebat non niſi Gabrielem mitti ad annunciandum Chriſti conceptum, cum quilibet angelus ęque potuit Deo volente hoc annunciaſſe beatę virgini? Reſpondetur ſecundum Alber. mag. ſuper Miſſus eſt. ca. 17. Et Thom. ac alios ſuper ead. diſtin. 3. lib. 3. quod debuit ſic: Primo ratione diuinæ virtutis, quia ſecundum Gregorium, & Hieronymum vno modo interpretatur ſic: Gabriel, id eſt virtus noſtra Deus: Vt ergo congruentius pateret, quod diuina virtute conciperet virgo, debuit Gabriel mitti. Secundo ratione mirę fortitudinis, nam alio modo Gabriel interpretatur fortitudo Dei. Vt ergo oſtenderetur quia in incarnatione veniebat fortiſſimus, ac potentiſſimus, ſcilicet Chriſtus Deus contra fortiſſimum, id eſt diabolum ad debellandum, & conterendum, & etiam opere tali miro

§.5 Quare miſſus ſit Gabriel, & non alius.

Gregor. Hierony.

Fortioris miraculi fuit Deus fieri hominem, quã totius mũdi creatio.

miro modo fortiſſimo ſuper omnia, videlicet vt Deus fieret homo, & econuerſo quod quidem fortioris miraculi eſt, quàm totius mundi creatio, eo quòd Deus plus diſtat a creatura quã diſtet creatura quęq; a nihilo, ergo debuit annunciare Gabriel. i. fortitudo Dei. Tertio ratione fortiſſimæ dilectionis, vt.ſ. oſtendatur, ꝙ tam forti dilectione charitatis Deus voluit ſibi vnire humanam naturam in virginis vtero, vt nunquam in perpetuum etiam per mortẽ poſſet vnio iſta diſſolui &c. Ideo debuit mitti Gabriel, ideſt fortitudo Dei. Ecce ergo patet in hoc Dei charitas.

§.6 SED de quo ordine angelorum fuerit Gabriel nuncius incarnationis: Ad hoc Tho. ea. di. 3. ar. 3. q. 2. dicit, ꝙ fuit de ordine archangelorum, & ꝙ fuit ſummus in ordine illo: Deniq; idem Tho dicit, ꝙ ſi quęratur. Vtrum fuit angelus ſummus ſimpliciter? Reſpondendum eſt ꝙ non ſimpliciter, quia nec fuit de ſumma hierarchia, nec de media, ſed de infima hierarchia in medio eius, ordine.ſ. archangelico, poteſt tamen dici ſummus, vt idem Thom. dicit. Tum quia in ordine illo archangelorum fuit ſummus. Tum quia ſumma.ſ. myſteria incarnationis, quibus maius eſſe non poteſt annunciauit, & ſic dicitur ſummus, ſecundum quid intelligendo. Ad hunc ergo ſenſum accipienda ſunt dicta doctorũ, ſcilicet Gregor. Bernar. & aliorum dicẽtiũ Gabrielem eſſe maximum.

Gregor. Bernar.

Quare aũt de ordine archangelorum, & non de ſuperioribus debuit eſſe nuncius incarnationis? Idem Th. & Alb. ſupra dãt rationes. Tum quia ſic ſeruatur ordo, quẽ ſtatuit Deus, vt ſummi ſpiritus mediantibus angelis infimæ hierarchiæ illuminarent inferiora. i. homines eis reuelãdo myſteria cęleſtia. Tum quia ſic tantũ myſterium.ſ. incarnationis propter honorẽ beatæ virginis per archangelũ angelis, & etiã inter archangelos ſupremũ annunciatum eſt, & non per cõmunes angelos infirmos. ſ. Tũ quia ſic charitas Dei magis cõmunicari omnibus oſtenditur, cum inferiores angeli habeant a medijs, & medij a ſuperioribus, & non econuerſo ea, quæ annunciant, & maxime ea, quę habent annunciare archangeli ad quos pertinet proprie dirigere actus humanos, qui in totam multitudinem redundant, ſicut fuit opus diuinę incarnationis redundans in ſalutem totius generis humani &c. Et hæc via, ſcilicet ꝙ Gabriel fuerit archãgelus, vt iam dictum eſt, communius tenetur ab eccleſia popularium. Nec valet obiectio dicentium, ꝙ ex hoc ſequeretur Gabrielem eſſe maiorem Michaele, cum etiam Michael dicatur archangelus, & tamen vbique terrarũ in letania Michael præponitur Gabrieli &c. quia hoc ideo eſt, ꝙ Michael eſt princeps eccleſiæ, & quia multis priuilegijs præfertur, vt patuit lib. 2. ſ. 128. de angelis. Item ſecundum alios Michael videtur eſſe de ordine principatuum, & inter eos ſummus, ergo bene præponitur tanquam ſummum inter omnes angelos, qui extra mittuntur. Vnde eccleſia canit eum eſſe principem angelorum, & præpoſitum paradiſi, quem honorificant angelorum ciues &c. Et nota, ꝙ licet prædicta communiter teneantur, ſed tamen doct. Scot. ſequen. præſertim Guil. lib 2. diſt. 9 dicunt aliter, ſcilicet ꝙ eſt probabilius per rationem, ꝙ Gabriel angelus annunciator incarnationis Chriſti fuit de ſummo ordini, ſcilicet ſeraphico, cum ſciuerit hoc Chriſti myſterium præ alijs, & de hoc latius habetur li. 2. Angeli. ſ. 139. Quæcunque harum opinionum teneatur, patet Dei charitas, ſed magis claret ſecundum opinionem Scotiſtarum, cum dicat de ſummo angelorum ordine miſſum fore pro annunciatione tam alti myſterij, tam alta charitate Dei. Nec mirum, quòd cum ipſemet Deus altiſſimus ex charitate immenſa deſcenderit ad nos, ergo angelum ſuperiorem miſerit. Scotum.

Quod charitas Dei claret mittendo ſolum Gabrielem, non plures angelos, ad annunciandum.

CVR Deus benedictus noluit plures angelos mittere ad annunciandum virgini Mariæ ob reuerentiam eius, & tanti myſterij, ſed tantum vnicum ſolum ſcilicet Gabrielem: Ad hoc impurus Mahumetus in ſuo Alchorano videtur dicere, quod plures ſint miſſi, ſed error eſt contra euangelium. Reſpondetur ergo ſecundum Alb. ſuper Miſſus eſt. cap. 17. alios quoque, quòd non congruebat mitti plures, ſed vnum. §.7

Error Mahumeti.

Primo propter myſterij arcanum, non enim eſt arcanum, quod multis eſt cognitum, eo quod multitudo repugnat ſecreto, vel arcano.

Secundo propter vnitatis myſterium, vt alij addūt q̃a vnica perſona diuina, ſcilicet filij, & non plures, aſſumebat in vnitatem perſonæ vnicam naturam. ſ. humanā in ſingulari, vt eſſet vnus homo, ſcilicet Chriſtus verus Deus, ergo vnica perſona angelica debuit mitti pro huiuſmodi vnitate deſignanda, & non plures.

Tertio propter vnicæ dilectionis ſignū, vt oſtenderetur quòd Deus ſingulariter ex omnibus creaturis vnice dilexit humanā naturam gratia vnionis hypoſtaticæ: Et quia vt dicit Alber. ſupra ſi multi fuiſſent miſſi angeli, non fuiſſent tam familiariter, & amicabiliter intimatum, nec per conſequens tam ſingularis charitatis ſignum, quod prius eſt multitudini reuelatum, & per plures annunciatum: Nam quod rarum charum, vileſcit quotidianum. Quotidianum vileſcit.

De loco annunciationis dominicæ.

ANNVNCIATIO domini ſecundo, videlicet de eius loco congruo

Quod charitatē Deus oſtendit mittendo angelum annunciantem in ciuitatem Galilææ.

§.8 VTRVM Chriſti conceptionem congruebat fieri in ciuitate regionis Galileæ. Arguitur autem: Primo ꝙ non in ciuitate, ſed extra debuit fieri. Tum quia ciuitas quæque magis abundat peccato, ſ. quam ager, vel villa, aut mare. Tum quia Chriſtus natus in ſtabulo, & paſſus extra ciuitatem, & reſurrexit. Secundo ꝙ non in Galilea debuit concipi, ſed in medio Iudeæ, ad Iudeos.n. fuit miſſus Mat 15. ergo &c. Ad hæc rñdetur ꝙ non niſi ex charitate voluit Chriſtus annunciari, & concipi in ciuitate Galileę ſecundum Alb. ſup c.33.& 34. Primo propter peccatorū ad pnīam inuitationem per incarnationis diuinę amorem ipſomet Chriſto teſte Mat. 9. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pęnitētiā, Ideo voluit concipi in ciuitate, vbi homines ſunt magis ocioſitati, & delicioſitati, ac viciis dediti: Et notanter dr̄: Galileæ quod interpretatur trāſmigratio, ad ſignificandum, ꝙ non venit ſaluare peccatores in peccatis permanentes, ſed tranſmigrantes per pœnitentiam de peccatis ad virtutes: Nec obſtat, ꝙ Chriſtus natus eſt in ſtabulo, & paſſus eſt extra ciuitatem ibique reſurrexit, non enim eſt ſimile, quia conceptio Chriſti conuenit in myſterium ſecretum, ſed natiuitas & paſſio ac alia huiuſmodi conueniunt in publicum exemplum, ſ. noſtræ ſalutis, ac myſterium. & ita ꝙ in Galilea concipi voluit, fecit Deus ex charitate in myſterium ſecretum. Secundo voluit in ciuitate Galileæ Chriſtus concipi ex charitate propter ciuitatis cęleſtis repræſentationem, ſ. vt oſtendatur, quia homines per Chriſti incarnationem facti ſunt iam ciues cœleſtis ciuitatis, & domeſtici Dei: Et hoc complebitur effectualiter in Galilea. i. in tranſmigratione per mortem de præſenti ad vitam cęleſtem. Tertio propter charitatis diuinæ extenſionem, quia ciuitas dicitur quaſi ciuiū vnitas. ſ. per charitatem ſocietatis, & quia Galilea erat regio non ſolum a iudæis, ſed etiam a gentibus, vt communiter inhabitata: Vnde & Eſa c. 9. dicitur. Galileæ gentium populus, qui habitabat in tenebris, vidit lucem magnam. i. Chriſtum, ideo licet Chriſtus principaliter ſit miſſus ꝓ iudęis, tñ etiam gentibus erat promiſſus, vt patet Gen. 49. ꝙ ipſe eſt expectatio gentium: Tamen vt oſtendatur, ꝙ venit pro iudæis, & etiam gentibus ſaluandis, debuit annunciari in ciuitate terrę communis illis, & iſtis, vt vtriſque charitas Dei ſignificetur extenſe exhibita. Secretum miſteriū in annunciatione facta in Galilea.

Quod charitas Dei claret in annunciando Chriſti conceptum in Nazareth.

QVARE nempe non alibi quam in ciuitate Nazareth voluit Chriſtus concipi, §.9. & annunciari, cum tam digniſſima conceptio filij Dei decuit, vt fieret in loco digniſſimo, videlicet in templo fundato in Hieruſalem, vbi habitare ſolebat gloria Dei, & per conſequens non in Nazareth? Reſpondetur colligendo ex Fran. Mayro. & Alberto vbi ſupra, atque alijs docto. Primo dicendo, ꝙ digniſſimus locus pro hac ſacroſancta conceptione fuit oratorium beatæ virginis Mariæ, quod dignius Laus oratorij beatę Virginis.

fuit

ſuit pro tali myſterio, quàm templum iudaicum: Primo, quia certum eſt ꝙ non locus dignificat, vel ſanctificat hominem, ſed potius econuerſo homo ſanctificat & dignificat locum, ideo dignitas loci penſanda eſt ab homine ſanctificāte, ſed quia virgo beata habitauit in oratorio, quæ fuit ſuper omnes ſanctos etiā angelos digniſſima, ibique exercebat nobiliſſimas operationes, videlicet orationis, ac contemplationis, amoroſęq; deuotionis, quæ magis grata erant Deo, quam omnia ſacrificia, quæ fiebant in materiali templo, ergo ille locus oratorij erat digniſſimus huic ſacræ conceptioni. Secundo decebat enim hoc myſterium fieri in ſecreto, ergo in oratorio ſecreto, & non in templo publico. Secundo principaliter ad quæſitum dicendum, ꝙ ex charitate voluit Chriſtus in Nazareth concipi & nutriri, ſicut prædixerant Prophetæ, vt allegatur Mat. 2. quoniam Nazareus vocabitur. Vnde Eſa. 11. Egredietur virga de radice Ieſſe, hebraica veritas habet: Et Nazareus de radice eius aſcendet: Proinde Chriſtus dominus, vt oſtendat quales hoĩes ſpecialius ex charitate diligit, ita vt in eorum cordibus concipiatur per gratiam, voluit non niſi in Nazareth concipi: Nazareth quippe interpretatur ſecundū Hiero. Primo munda Secundo florida. Tertio ſancta & deuota, ſic ergo beata virgo quæ concepit Chriſtum in corde, & vtero fuit prædilecta Deo, vpote virgo mundiſſima concipiens ſine labe peccati Fuit & florida omni virtutum flore quaſi viola humilitatis, lilio caſtitatis, roſa charitatis, flore crocco pietatis, & ſic de alijs. Denique fuit & ſancta, quia fuit pleniſſime ſanctificata in cōceptione Chriſti, ac etiam a ſui creatione, vel conceptione in beatæ Annæ vtero ſancta, & ab originali peccato præſeruata. Fuit quoq; & deuotiſſima ardentiſſimo amore ad Deū. ita voluit Deus oſtendere, ꝙ diligit ſpecialius tales homines, atq; elegit pro ſuo habitaculo in corde hominis huiuſmodi per gratiam concipi & nutriri, qui videlicet imitari ſtudent beatam Virginem pro poſſe, vel modulo ſuo in mundicia a peccatis, & in floribus virtuoſorum operum, necnō in ſanctitate vitæ perfectæ, ac in deuotione charitatis diuinæ &c.

Hieron. Interpretatio Nazareth.

De Virginis deſponſatione.

ANNVNCIATIO domini tertio; videlicet de virgine deſponſata cum eius ſponſo.

Quod Dei charitas claret mittēdo nuncium angelicum incarnationis ad Virginem.

§. 10 QVARE Chriſtus voluit non niſi ex virgine concipi, & ideo virgini annunciari? Reſpondetur ſecundū Bonauē. Richar. Tho. & communiter doct. ſuper 3. diſt. 12. colligendo, ꝙ ſicut prophetæ prædixerant Chriſtum concipi, & naſci debere ex virgine, ita voluit Deus fieri præcipue ex charitate, & propter charitatis exemplum, & commendationem, quod patet pluribus rationibus quæ accipiuntur ad id.

Bonauen. Thom.

Prima ex parte honoris ſanctiſſimæ diuinę Trinitatis, vt ſcilicet Deo patri ſeruaretur dignitas paterna, nec talis honor paternitatis transferretur ad alium, quia cum Chriſtus ſit verus Deus, non decuit vt alium patrem haberet q̃ ſolum Deum. Item vt Dei filio ſeruaretur honor mundiſſimæ incorruptionis, quia caro ſic aſſumpta eſt, vt eſſet verbi Dei caro: ergo ſicut verbum ſine corruptione in corde concipitur, & in vocem ſine corruptione egreditur, ac profertur ore, ſic caro verbi Dei debuit ſine corruptione concipi; & naſci ex virgine: Vnde Ioan. 1. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum &c. Item vt etiam ſpirituiſancto honor ſeruaretur puriſſimæ ſanctitatis, & charitatis, quia habitaculum ſanctum, & mundum amat, & eligit ſecundum integram munditiam mentis & corporis, ergo debuit virgineum corpus, & animam virginalem præparaſſe pro digno habitaculo totius diuinæ Trinitatis. In hoc autem conſiſtit vera charitas, vt videlicet Deus, & tota Trinitas ſumme honoretur & ametur, ergo &c.

Secunda ratio accipitur ex parte honoris virginis matris, quia Dei filius ex ſumma charitate elegit ad talem maximam dignitatem ipſam ſui genitricem, vt eſſet mater Dei, ergo debuit eam honorare honore ſummo, cum hoc ſpectat ad honorem filij. Eccl. 17. Gloria filiorum parentes eorum. Hinc & Exo. 20. Honora patrem &

Qui fuit diuinæ in carnationis finis. matrem,ſed honor,vel dignitas virginalis propter aureolam in eccleſia eſt præcellentior alijs,ergo tali honore decuit,vt Dei filius amaret matrem.

Tertia ratio ex parte humanæ regenerationis, quia finis incarnationis diuinæ eſt,vt homines renaſceretur,& fierent filij Dei,& ſicut Chriſtus ſecundũ carnem natus eſt de virgine ad ſanandum nos a corruptione, ita mẽbra Chriſti ſignificarẽt de virgine eccleſiam naſciturã ſecundũ ſpiritum, & ſanandã a corruptione peccati carnis,& mẽtis ſecundũ Aug. li.de virginitate.& in ſer.de natiuitate,ideo decuit Chriſtũ concipi,& naſci de virgine, vt talẽ charitatem erga homines oſtenderet, ꝙ purã regenerationẽ amaret: Ideo Io. 1. Qui non ex ſanguinibus i.ſeminibus, neque ex voluntate carnis,idest fœminæ, & viri.ſcilicet cognitione, ſed ex Deo nati ſunt. (Auguſt.)

Quarta ratio ex parte vniuerſalis perfectionis, quia Deus ſic dilexit mundum, vt nil perfectionis in eo deeſſet,vt dicit Aug. Sed quia ſecundum,ꝙ dicit Anſel.li.1.Cur Deus homo: Quatuor modis poterat Deus hominem facere. (Anſel.)

Primo ſine viro, & ſine muliere,ſicut fecit Adam de terra.

Secundo ex viro ſine muliere, ſicut fecit Eu m de viri latere.

Tertio ex viro & muliere ſimul, ſicut fit communiter.

Quarto ex muliere ſine viro. Primi autem tres modi iam præceſſerant in mundo, ergo oportebat ad perfectionem completam vniuerſi quartum modum inducere,vt fieret homo ex virgine ſine viro Spiritusſancti opere,& charitate in Chriſti incarnatione exhibita. Vnde claret charitas Dei in eo quòd Chriſtus ex virgine conceptus eſt tam ad ipſum Deum, quam ad matrem Dei, quam etiam ad genus humanũ, & totum mundum.

Quod Dei charitas claret in eo, quòd ad virginem deſponſatam miſit angelum nunciare.

§.12. QVARE Dei filius voluit nõ de alia virgine q̃ deſponſata concipi & annunciari? Rñdetur ſecundũ doc.cõmuniter colligẽdo ex dictis plurimorũ rõnes plurimas, quas hic ponemus præſertim ad charitatẽ Dei reducibiles expreſſius. Prima ratio accipitur ex charitate Dei ad Chriſti humanitatẽ, vt.ſ.paruulus Ieſus a ſpõſo Virginis.i.a Ioſeph nutriretur, & eidẽ ac ſuæ matri virgini ſponſus ipſe miniſteriũ non ſuſpectum exhiberet,peæſertim cũ imminebat perſecutio Hærodis,& ſuorum complicium, ſiue in Aegyptum fugiendo, ſiue redeundo. Secunda ratio ex charitate ad virginẽ matrẽ,vt.ſ.nullo bono priuaretur, ſed haberet omnis ſtatus bonum. ſ.virginitatis,matrimonij,& tandem viduitatis, & etiam vt per deſponſationem ipſa ab infamia prӕſeruaretur,& a pӕna immunis redderetur, puta ne Iudæi in odium Chriſti eam adulteraſſe reputarẽt, & lapidaſſent, ac per conſequens Chriſtum tanquam illegitimum repudiarent.

Sed quomodo per huiuſmodi deſponſationem ipſa virgo præſeruata extitit ab infamia, cum ſponſa, quæ extra domum ſponſi concipit redditur ſuſpecta, ſed de Ioſeph & Maria dicitur, Matth. 1. eſt quod antequam conuenirent inuenta. Maria habens in vtero, ergo &c. Reſpondetur ſecundum Chryſoſtomum, & Lyram quod hoc non eſt ſic intelligendum, vide licet antequam conuenirent ad habitandum mutuo in domo eadem, quia beata Virgo ſic fuit deſponſata, quòd etiam iam tunc cum concepit Chriſtum ſimul erat habitans in eadem domo, licet diuerſis cameris: Et quia ſponſa, quæ concepit in domo, qua cohabitat ſponſus non redditur ſuſpecta, quia intelligitur fore conceptio maritalis, ſecus autem ſi extra domum habitans conciperet, vnde in hoc famæ beatæ virginis prouiſum fuit, quia deſponſata, & in domo eadem habitans cum Ioſeph poſt deſponſationis primam fidem,antequam interueniſſet ſolennis celebratio nuptiarum,concepit. Et propter hoc dicit ſcriptura, quod ſcilicet antequã conuenirent ad celebrandum nuptias ſecundum morem communem pro copula matrimonij conſummanda, licet talem copulam non intenderint conſummare carnaliter Ioſeph, & beata Maria, vt dicetur. §. duodecimo,ſed ſolam nuptiarum celebritatem: Conſuetudo quippe erat apud veteres multotiens in domo habere deſponſatas, & per plures dies antequam conuenirent orationibus vacare, (Chryſoſt.; Mos vetus circa deſponſatas.)

vt patet Tob. 8.

Si dicas. Sequitur ergo q in hoc facto data eſt occaſio communi populo credendi beatam virginem fuiſſe cognitam a Ioſeph antequam ſolenniter celebratæ ſunt nuptię, & ita Chriſtum eſſe filium Ioſeph, quod eſt erroris occaſio. Reſpondet Amb. ſuper Luc. dicens. Maluit dominus aliquos de ortu ſuo quam de matris pudore dubitare, & hoc ex charitate ad matrem. Ideo ſubdit, ſciebat enim teneram eſſe virginis verecundiam, & lubricam famam pudoris, nec putauit ortus ſui fidem matris iniurijs aſtruendam: Hæc Ambro.

Ambro.

An autem poſtea fecerint ſolennem celebrationem nuptiarum: Cancellarius pariſienſis Ioannes Gerſon in ſuo ſermone, quem fecit in Concilio Conſtantien. de natiuitate Mariæ dicit, q omiſſa eſt ſolennizatio celebris tam venerabilis coniugij, ne ibi ſuſpicaretur amplius carnale quid.

Tertia ratio principalis accipitur ex charitate Dei ad humani generis ſalutem. Et primo, vt hoc ſacramentũ ſub deſponſationis velamine diabolo celaretur, ne ſi diabolus huiuſmodi myſterium cognouiſſet, fraudulenta nocumenta procuraſſet, vt ſalutem hominum impediret &c. ſicut dicit Origenes. Secundo, vt ſic teſtimonio ipſius Ioſeph fides caſtitatis Mariæ ad ſalutem hominum certificaretur: Non enim talis vir iuſtus fouiſſet virginem Mariam, & filium eius nutricio more, niſi nouiſſet ſacramentum diuinum. Tertio, vt per deſponſationem virginis ſignificaretur deſponſatio humanæ naturæ a Deo ex charitate. Denique per hoc ſalus facta ex charitate per lignum crucis a Deo fabricatore totius orbis ſignificatur: Vnde

§.16 Chryſ. ſuper Mat. dicit. Ideo Ioſeph fabro lignario Maria deſponſata fuit, quoniam inquit, ſponſus eccleſiæ Chriſtus, fabricator totius orbis omnium ſalutem hominũ operaturus erat per lignum crucis. Quarto per virginis Mariæ deſponſationem oſtendere voluit Deus, quòd ex charitate amat homines ad ſalutem, non ſolum in ſtatu virginitatis exiſtentes, ſed etiam matrimoniales, & viduas: ergo &c.

§.17 SED quæſtio reſtat hic: Qualiter virgo beata potuit deſponſari manente propoſito virginitatis voto obligato? Cum enim dicat Auguſti. quod virginitatem vouentibus non ſolum nubere, ſed etiam velle nubere damnabile eſt, ſed beata virgo iam ante conceptionem vouerat virginitatem, ſicut probat idem Auguſt. lib. de ſancta virginitate ex eo quòd dixit ad angelum: Quomodo fiet iſtud quoniam virum non cognoſco? quod profecto non dixiſſet niſi ſe virginẽ ante vouiſſet, ſequitur ergo quod non potuit legitime contrahere ſponſalia matrimonij, quia feciſſet contra votum virginitatis. Item confirmatur, quia in iſta deſponſatione beata virgo aut conſenſit in carnalem copulam, & ſic peccauit contra votum, vt iam dictum eſt, aut non conſenſit in illam, & ſic nullum fuit matrimonium: Si dicatur quòd contraxit cum adiecta conditione, dicendo: Contraho tecum ſub hac conditione, vt me non cognoſcas: Contra. Talis conditio eſt contra bonum matrimonij & contra eius ſubſtantiam, ſed conditio, quę eſt contra ſubſtantiam matrimonij, adiecta impedit veritatem matrimonij, veluti ſi dicas: Contraho tecum ſi generationem prolis euites & huiuſmodi, ſecundum theologos, & canoniſtas extra de con di. appo. cap. vlt. & 22. quæſt. 3. Inter cætera, ac pluribus locis, ergo inter Ioſeph & Mariam non fuit matrimonium, nec deſponſatio vera ſub conditione &c. Reſpondetur ſecundum Alber. ſuper Miſſus eſt. cap. 40. ac Thom. & communiter doc. ſuper 4. diſt. 30. Duplex eſt perfectio matrimonij: Vna quantum ad eſſe, & quo ad hoc ſufficit conſenſus verbis de pręſenti expreſſus, quia vt Auguſtinus dicit matrimonium non facit copula carnalis, ſed magis pactio coniugalis: Iſto modo ergo inter Ioſeph & Mariam fuit perfectum matrimonium pari voto continentiæ. Alia eſt perfectio quantum ad carnalis copulæ actum, vel operationem, & iſto modo non fuit ibi perfectum matrimonium, potuit tamen talis deſponſatio inter mariam & Ioſeph fieri manente propoſito, & voto continentiæ: quia poterant conſentire in maritalem ſocietatem, non in carnalem copulam abſolute, facta tamen diuinitus inſpiratione certifica vtrique de altero, quod vellet virgo permanere. Vnde vbi Auguſtinus, vel aliquis ſancto

Pulcherrima quęſt.

Thom.

Perfectio matrimonij duplex

rum videtur dicere, ꝙ conſenſit virgo in carnalem copulam, hoc non debet intelligi abſolute, ſed ſi Deus vellet, virgo permaneret. Nec valet obiectio de conditione adiecta, quia bene ſecundũ iura conceditur, ꝙ conditio inutilis, & illicita, ac inhoneſta impedit matrimonium, ſicut eſt euitatio prolis, vel procuratio ſterilitatis, aut adulterationis cōditio, & ſimiles, ſed conditio vtilis ad ſalutem licita & honeſta non impedit matrimonium, ſicut eſt votum continentiæ, cum etiam coniuges poſt carnalem copulam poſſunt pari conſenſu votum continentiæ emittere, etſi emiſerint tenentur obſeruare. Ex dictis patet ad argumenta ſolutio: Mira ergo Dei ſapientia hæc optime diſpoſuit ex charitate.

§.13 QVOMODO autem beata Virgo, & Ioſeph auſi ſunt uouere virginalem cōtinentiam, cum ſcirent in lege veteri fore prohibitum: Exo. 23. Non erit infœcunda, nec ſterilis in terra tua? Reſpondetur ſecundum Thom. 3. par. ſum. q. 28. art. 4. ꝙ beata virgo Maria habuit virginitatē tribus modis. Primo habuit a principio ſemper in deſiderio tantummodo, ſed anteꝗ angelus ſibi annunciauit Chriſti conceptionem non fuit auſa vouere ſimpliciter & abſolute, quia in lege vet. qua expectabatur Chriſtus naſciturus, præceptum erat hominibus generationi inſiſtere, vt patet Exo. ſupra tamen virgo beata deſiderabat virginitatem ſub cōditione ſi Deo placeret, Deo committens ſuam voluntatem, & deſiderium.

Tres modi virginitatis Mariæ.

Secundo poſtea habuit virginitatis votum in facto, quia poſtquam ſibi innotuit tale votum Deo fore acceptum, inſpirata diuinitus vouit abſolute antequam ab angelo annunciaretur Chriſti conceptio, & antequam a Ioſeph deſponſaretur, ſecundum Auguſt.

Tertio habuit virginitatem ex communi cum Ioſeph beneplacito, quia quando fuit deſponſata, ipſa ſimul cum ſponſo ſuo ex communi voluntate & conſenſu votum virginitatis emiſerunt, Deo eis reuelante hoc ſibi fore acceptum: Ex quo patet Dei charitas ad Mariam, & Ioſeph, & etiam ad nos in exemplo eorum.

Quod ex charitate Deus miſit nuncium angelicum ad virginem deſponſatam Ioſeph de domo Dauid.

QVARE namque Deus ſic voluit vt Chriſtus cōciperetur ex virgine deſponſata Ioſeph, qui eſſet de domo Dauid, nō alteri, nec de domo altera exiſtenti? Reſpondetur ſecundum docto. ꝙ Deus ſicut alia myſteria, ita & hoc voluit fieri ex charitate, vel propter charitatem. Et patet. §. 14.

Primo quidem ratione præfigurationis ſecundum Alber. ſuper Miſſus eſt. ca. 1. cum Bernardo ſimiliter ſuper Miſſus eſt, quia vt Deus amare oſtenderet in hominibus caſtitatem maxime virginalem, non decuit ſponſum beatæ virginis matris ſuæ præfiguraſſe nomine alicuius, qui fuerit maritus per carnalem copulam, cum hoc foret ſacrum coniugium virginis ad virginem Ioſeph, qui etiam fuit virgo puriſſimus, vt probat Auguſt. lib. de coniugali bono, alias hoc ſacrum matrimonium eorum claudicaſſet, ſed inter oēs ſanctos patres veteris teſtamenti Ioſeph magnus patriarcha commendatur de fidelitate, & caſtitate erga vxorem domini ſui, ac obſequio, & de myſteriorum per ſomnia cognitione in Aegypto, & alibi, atque frumentorum ſapienti conſeruatione, & diſtributione, ne periret populus fame, ſequitur ergo ꝙ ſponſus matris Dei debuit eſſe nomine Ioſeph, præfiguratus per patriarcham Ioſeph, quoniam & iſte Ioſeph ſponſus Mariæ commendatur de fideli obſequio erga dominam ſuam. ſ. matrem Chriſti, vt de caſtitate tanquam erga ſponſam dñi ſui. i. Dei, & de cœleſtium ſacramētorum in ſomnijs per angelum ipſi Ioſeph reuelatione Mat. 1. Ioſeph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam quod enim in e. n. eſt deſ. ſ. eſt. Et ſimiliter dum in ſomnijs monitus eſt, fugere in Aegyptum, & iterum inde reuerti, & iterum in Nazareth manere. Deinde & frumentum. i. panem viuum de cœlo deſcendentem, hoc eſt corpus Chriſti ſeruauit diligenter pro mundi ſalute. Sed & de domo, & familia Dauid regis debuit eſſe ſponſus Mariæ matris Dei, quia Deus ex charitate prælegerat, & promiſerat ſe naſciturum de ſtirpe Dauid regis, vt patet Eſa. 11. Et etiam pſal. Iurauit dominus Dauid veritatem, & non fruſt. ei, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem &c. Pſal. 88.

Bernar.

Ioſeph virgo puriſſimus.

ergo

ergo & matrem & eius ſponſum debuit in de habere, vt per ſponſum genealogizaretur mater, & Chriſtus.

Secundo ratione ſanctitatis, quia cum beata virgo eſſet ſuper omnia Deo dilecta,& ſanctiſſima, decuit diuinæ charitati, vt talem virum prouideret eidem in ſponſum, qui eſſet Deo dilectiſſimus & ſanctiſſimus, vt eſſet cũ hoc teſtis idoneus virginitatis & ſanctitatis illius,ac cuſtos, & miniſter familiaris,atq; nutricius,charitate amicitiæ cóiunctus eidem præ omnibus,vnde & talis cóuictus maritalis ſocietatis valde requirit animorum concordiam, morum & actuum ſimilitudinem, ac generis ac parilitatis & hmói, quia ſimilitudo eſt cauſa dilectionis, ſicut diſſimilitudo eſt cauſa diſcordiæ: ſed talis creditur fuiſſe Ioſeph, quia de eo ſcribitur Matth. 1. ꝙ erat iuſtus ſ.iuſtitia generali, quæ comprehendit omnem virtutem, ex 5. Ethic. ſane ergo credendum puto,ꝙ nullus eo tunc ſanctior,& magis idoneus fuit diuino iudicio ad talem dignitatem inuentus: Vnde Deus præordinauit vt. ſ. Primo Ioſeph ex omnibus hominibus mundi ſolus eſſet putatiuus Chriſti pater,& nutricius fideliſſimus, & hoc priuilegiũ Deus altiſſimus contulit ſibi ex charitate ſingulari. Secundo priuilegium generoſitatis regiæ Dauid, ſicut & Maria fuit. Tertio ſanctitatis,vt pote eſſet innocentiſſimus & iuſtus,omni virtute plenus. Quarto etiã virginitatis ſecundum Aug. ſup. & doct.communiter.fuit virgo puriſſimus, quia cum Chriſtus in morte matrem non cómendauit alteri quam virgini Ioanni, ſequitur ꝙ nec ipſi Ioſeph antea commendaſſet, niſi virgo fuiſſet: Vnde liber de infantia ſaluatoris reprobatur,vbi dicitur ꝙ Ioſeph antea habuit aliam vxorem. Quinto priuilegium maximę puritatis in animo. Sexto diuinæ charitatis. Septimo conſolationis in Chriſto: Vnde creditur ſecundum Vbertinum de Caſali, ꝙ beata virgo intantum fuit certificata, vt crederet indubitanter, quoniam Ioſeph nunquam vellet eam carnaliter concupiſcere, ſed ſibi puriſſimo diuino amore deſeruire & in amplexibus Chriſti Ieſu maxime conſolabantur Item priuilegia plura eius tranſeo. Vnde patet quòd beata virgo ex Dei ordinatione, & charitate debuit habere huiuſmodi ſponſum.

Similitudo cã dilectionis.

Laudatur Ioſeph ex multis priuilegijs.

Tertia ratio ex parte artis & conditionis propter conuenientiam myſterij charitatis. & humilitatis.

Si enim quæratur: Cur Deus noluit matrem ſuam deſponſari alteri quam fabro lignario. ſ. Ioſeph? Reſpondetur breuiter ſecundum e. Alb. & alios doc. ꝙ tenendũ eſt pro regula, videlicet ꝙ hęc ſancta deſponſatio matris Dei taliter & tali viro ſancto debuit fieri, vt & humilitas commédaretur nobis in exemplum, & ſancta charitas, ac cum hoc ſignificationi myſterij diuinæ incarnationis,noſtręq; reparationis conueniret. Proinde beata virgo non debuit deſponſari alicui regi magno, qui a ſic humilitas & charitas Chriſti, qua ſe humiliauit ad paupertatem propter nos non claret: Nec debuit deſpõſari paſtori, nec piſcatori, nec alterius artis viro quã fabro lignario, quia licet humilitas in alijs clareſceret,tamen nõ intantum conueniebat myſterio, ſicut deſponſatio facta fabro lignario, quia per hoc oſtenditur, quòd beata virgo deſponſabatur a Deo, qui fabricauit omnia: & per lignum. ſ. crucis operaretur ſalutem hominum ex charitate, & cum hoc humilitas matris Dei nobis commendatur cum tantæ dignitatis virgo eſt vxor fabri. *Humilitas Marię.*

VTRVM Ioſeph quando deſponſauit beatam virginem fuerit ætatis ſenilis, aut iuuenilis? Reſpondetur ex ſcriptura,& doctorum rationibus ꝙ non eſt eredẽdum Ioſeph tunc fuiſſe vetulum aut ſenem, ſed potius iuuené. Probatur primo, quia Eſa. 52. dicitur Habitabit iuuenis cum virgine & gaudebit ſponſus ſuper ſponſam: Ibi gl. interli. dicit: Habitabit iuuenis Ioſeph cum Maria virgine &c. Vnde patet ꝙ debuit eſſe iuuenis ad commendandum diuinum miraculum prophetice deſcriptũ de cohabitatione iuuenis cum virgine mũdiſſima continentia. Secundo probatur ratione, quia hęc deſponſatio fiebat Deo volente, vt Ioſeph obſequium præſtaret virgini,& puero Chriſto vſq; ad ætatem perfectã, ſiue fugiendo in AEgyptum, ſiue redeundo &c. & talia non potuiſſet facere ſi ſenis fuiſſet confractus, ſed potius fuiſſet oneroſus virgini. Tertio probatur, quia caſti- *§. 15.*

caſtitatis Ioſeph commendatur, ergo debuit eſſe iuuenis, quia alias eius caſtitas non eſſet commendabilis.

Sed quantæ ætatis annorum putatur veriſimiliter fuiſſe Ioſeph. Poteſt dici quòd ex quo ſecundum Iſid. Etymol. 11. Ætas iuuenilis, ſeu virilis incipit ab anno. 28. & durat vſq; ad annum 50. ibiq; incipit ſenectus, ſequitur ergo ꝙ fuerit vltra 28. & citra 50. annum, vt eſſet ad nubendū aptꝰ, ſicut ferunt etiam hiſtoriæ: Nec obſtat ꝙ pictores pingunt ipſum Ioſeph vetulum, vel ſenē. Tum quia ſicut Horatius dicit: Pictoribus atq; poetis quodlibet fingendi ſemper fuit æqua poteſtas. Tum quoque, quia eccleſia conſueuit ſic depingere ad ſignificandum, quòd ſicut dicitur Sap. 4. Ætas ſenēctutis eſt vita immaculata, ita Ioſeph fuit vitæ caſtæ, & immaculatę ne homines carnales ſuſpicarentur aliquid carnale de illo. Iſid.

Vnde autem fuit hoc, ꝙ Ioſeph exiſtēs in robore virili, & ætate, tādiu cohabitās, atq; conuiuens virgini in domo, in menſa, in via, nunquam motus fuit ad concupiſcentiam? Dicendum ſecundum doct. quòd hoc non fuit ex vetuſtate Ioſeph, nec etiā ex frigiditate naturæ in eo, ſed fuit potiſſime ex virtute ſpiritusſācti & diuinę charitatis dono ſpeciali, nam gratia fortior ē, quam natura, vt dicit Ambroſ. ergo plus poteſt gratia in reprimendo fomitem, & conſeruando caſtitatem, quam natura poſſit pertrahere ad carnalem concupiſcentiam. Item ſecundo fuit etiam ex abundāti gratia in Maria, quia vt dicit Alex. de Ales, & Bonauen. in 3. di. 3. Beata Maria quamuis eſſet virgo pulcherrima, hoc tamen mirabile fuit in ea, ꝙ a nullo vnquā viro potuit concupiſci carnaliter, quin potius in aſpicientibus ipſam omnis carnalis concupiſcentia extinguebatur, & corda ad caſtitatem mouebantur. Tertio fuit ex radijs quaſi diuinis in facie virginis beatæ reſplendentibus, vt dicit Ber. Et de hoc alibi latius: Vnde patet charitas Dei mira ad Mariam, & Ioſeph. Gratia fortior ē quam natura.

16. SED quærendum reſtat, cur permiſit Deus amoroſus inter tam ſanctos deſponſatos ſibi ſuſpicionem, vel dubitationem de beata virgine matre Dei, vt Ioſeph voluerit occulte dimittere virginem, ſicut dicitur Matt. 1. Et arguitur, quia ſuſpicio de aliqua bona, & ſancta fœmina oritur in marito ſuo, ſecundum Alex. de Ales, & Tho. 2. 2. q. 60. ar. 3. aliquādo ex ſenectute. ſ. mariti propter experientiam mali diutinam in ſeipſo: Vnde 2. Ethi. Philoſophus dicit, ꝙ ſenes ſunt cacoges. i. in deterius extimantes pręſertim ſponſarum iuuencularum ſuarum facta. Secundo aliquando oritur ſuſpicio ex affectione mala ad alterum, quia cum aliquis inuidet alteri, vel iraſcitur ex leuibus ſignis opinatur malum de illo. Tertio ex propria malicia: Seneca li. de moribus. Hoc habet omnis affectus, vt in quo ipſe inſanit cęteros putet inſanire: Sed quia Ioſeph non fuit ſenex, vt ex prędictis patet, nec malicioſus, ſed charitate plenus, quæ non cogitat malum. 1. Corint. 13. Quomodo ergo permiſſum eſt a Deo qui ipſum & ſponſam Mariam ſic præcellenter ornauit tanta ſanctitate &c. Reſpondetur ſecundum doct. ꝙ de iſta materia ſunt variæ opiniones. Vna dicentium, ꝙ Ioſeph dubitauit de virgine Maria, & vehementer ſuſpicionem incurrit, nec mirū fuit, vt recitat Lyra ſuper Matt. propter Mariæ abſentiam longam, quia ipſo Ioſeph ignorante Angelus aduenerat, & virgo conceperat, & tandem licet ex licentia Ioſeph viſitauit Elizabeth, tamen ibi fuit quaſi tribus menſibꝰ a Ioſeph abſens: Sed iſta opinio ſic intelligenda eſt, ꝙ talis ſuſpicio in mente Ioſeph non fuit omnino firma ſed dubia, alias non eſt tenēda. Alia eſt opinio verior, quam tenent Greg. Origenes, & Chryſo. atque alij dicentes, quod videlicet ipſi Ioſeph videbatur impoſſibile credere, quòd beata virgo talis ceciderit, ſed quòd Deus operatus eſt in ea ſecrete aliquid, & ex humilitate ſe reputans indignum tanto myſterio, cum eſſet iuſtus voluit traducere, id eſt propalare, quia non erat certus de crimine, & quia mira de ea audierat, & miraculoſe. ſ. columba demonſtrante, ac Deo reuelante ipſam deſponſauerat, ideo indignum ſe reputans, dimittere voluit occulte. Suſpicio de aliqua bona fœmina oritur in marito propter diuerſa. Greg. Orige.

Ad quæſitum ergo dicendum, ꝙ Deus amoroſus ſic inſpirauit eiſdem, & ordinauit, vt videlicet, nec auderet Ioſeph ex ſui humilitate & reuerentiali timore requirere

quirere a virgine tale myſterium, nec ipſa beata Virgo vellet ipſi Ioſeph hoc reuelare, ſed tacere & Deo committere, quando voluntati diuinæ placeret talia reuelari: Hæc autem voluit Deus ex charitate ſic fieri; vt per angelicam reuelationem ſibi factam in ſomnis certior redderetur Ioſeph de caſtitate virginis, & per conſequens omnes homines ſic in fide iſta certificarentur, ꝙ nequiret dubitari.

Quod charitas Dei claret in eo, ꝙ Deus voluit virginem matrem vocari Mariam.

§.17 QVARE nempe nomẽ virginis Maria debuit eſſe, quæ Chriſtum habuit concipere: Dicendum colligendo ex dictis Doct. quòd potiſſime ex immenſa charitate Deus ſic voluit, & ordinauit.

Primo. Ex charitate ad Chriſtum Dei filium, vt eius digniſſima conceptio per ſtellam maris ſignaretur ex nomine ſuæ matris, quia Maria interpretatur maris ſtella, ſecundum Hieron. & Bernar. ſuper Miſſus eſt. Vnde canit eccleſia in proſa: Sicut ſydus radium parit, virgo filium pari forma. Neque ſydus radio, neque mater filio fit corrupta: Secundo ex charitate ad virginem, & eius præmium & altum meritum. ſcilicet, ex nomine deſignandum, quia ſtella maris eſt in ſummo poli. ſ. cœleſtis, habens iuxta ſe ſeptem ſtellas, & licet videatur hominibus parua ſtella, tamen eſt virtuoſiſſima, ſic virgo Dei mater erat ex Dei charitate ſuper omnes choros angelicos in cœlo exaltanda, & ſeptiformi gratia Spiritusſancti plena in vita iſta. licet videbatur virgo humillima, tamen virtute plena. Tertio ex charitate ad ſalutem hominum, ſcilicet, deſignandam per nomen maternum, quia ſicut maris ſtella habet attrahere adamantem, & magnetem, ac ferrũ, ſic ergo deſignauit Deus per nomen Maria, ꝙ ipſa mater miſericordiæ duros, & feroces peccatores ad ſalutem attraheret. Item ſtella maris habet dirigere nautas in mari ad portum optatum, ſic Maria homines ad portum ſalutis habet dirigere, vt dicit Bern.

Hieron. Bernar.

Comparatio Mariæ ad ſtellã maris.

De nomine Maria plura pertranſeo, quia inuenies alibi.

Quod charitatem oſtendit Deus commiſit angelum, vt ingreſſus oſtio clauſo virginem ſalutaret.

CVR namque angelus in euangelio dicitur ingreſſus in oratorium virginis ad ſalutandum, aut quomodo ingreſſus eſſe dicitur: an videlicet ianuis clauſis, an apertis, an aliunde &c. Reſpondetur ꝙ veriſimiliter ſecundum Alber. ſuper Miſſus eſt. c. 63. Item Bernar. & alios recolligendo: Credendum eſt primo, ꝙ Deus licet potuerit, & etiam angelus propter ſuæ naturę ſubtilitatem, & corporis ętherei aſſumpti qualitatem, bene potuit vt aliunde quàm per oſtium cubiculi intraret virginis oratorium clauſum, tamen ex charitate voluit Deus, vt non niſi per oſtium intraret, ad deſignandum fidelitatem, & veritatem miſſionis a Deo. Ioan. 10. Qui non intrat per oſtium, ille fur eſt & latro. Licet hæc auctoritas non ſit ad propoſitum, tamen fidelitatem notat, & pro tanto deſeruit. Secundo credendum eſt, vt Bern. docet ſuper miſſus eſt, ꝙ angelus non inuenit apertum oratorij illius virginis oſtium, cui nimirum in propoſito erat fugere hominum frequentiam, vitare colloquia, ne orantis ſilentiũ, perturbaretur: Hæc Bernar. Tertio dicendum, ꝙ ianuis clauſis, & nõ apertis angelus ingreſſus eſt, quia Deo ſic complacuit ex charitate, ad deſignandum, ꝙ Deus ipſe pro hominum ſalute tale miraculum faceret, vt clauſo virginis vtero ad noſtram humanam naturam aſſumendam de cœlo deſcendens ingrediatur, ac naſcatur, vtero clauſo manente: Vnde de Ezechiel. 44 prophetatum eſt: Porta hęc clauſa erit, & vir non pertranſibit per eã, quoniam dominus ingreditur, & egreditur per eam. §.18

SED quid agentem virginem pro tũc in oratorio angelus reperit, vel in quo occupatam. Reſpondetur ſecundum Doctã. colligendo, ꝙ repperit angelus tunc virginem occupatam in excellentibus operibus charitatis, videlicet in lectione, & contemplatione præſertim, ac deuotiſſima oratione, & vt dicitur, ſicut etiam tactum eſt. ſupra. § 4. legens illud Eſa. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium: Orabat cum lachrymis in ſecreto cubiculo clauſo ſuper ſe oſtio, ſuſpirabatque præ deſiderio, & petebat, vt miſericors Deus mitteret filium in mundum pro redemptione generis humani, & vt ipſa mereretur fore ancilla §.19

Quid faceret beata Virgo, quãdo annunciata fuit.

cilla illius virginis quæ Chriſtum paritura foret. Si enim Abraam deſiderauit videre Chriſti diem, ſimiliter & prophetæ, multo magis Maria: Etſi Ioannes præcurſor domini prænunciatus eſt ſuo patri Zachariæ in oratione, & incenſi poſitione occupato: multo magis Chriſtus matri ſuæ in oratione occupatę annunciatus creditur: Item ſecundum Alber. ſupra. Erat etiam pro tunc virgo tota deuotione eleuata per contemplationem ad familiaritatem diuinam dulcedine ſenſibilis gratiæ repleta miro modo, quaſi glorificatamente, & facie etiam (vt pie credo) præ omnibus alijs ſanctis, de quibus ſimilia legimus priuilegia habuiſſe in contemplatione, vt Moyſen, Magdalenam, beatum Franciſcum in raptu, & huiuſmodi plures, in quibus claritas exterior refulgens fuit teſtis claritatis internæ &c. Sed qualiter beata virgo tunc putatur fuiſſe ſituata cum Angelus aduenit. dicunt idem Alber. ſupra ꝙ creditur fuiſſe incuruatis genibus, eleuatis manibus, & erectis in cœlum oculis, & Angelo venienti reuerenter aſſurrexiſſe propter honeſtatem, & inclinato capite humiliter ſtetiſſe, vſquequo locutus eſt Angelus cum ea: eadem iterum flexis genib. cum lachrymis deuotiſſime ait, Ecce ancilla domini: fiat mi. &c. Vnde talis modꝰ ſeruatur apud fideles, cum de manu ſacerdotis, quaſi Angeli, accipiunt corpus Chriſti in euchariſtia Hæc ille.

De viſibili ſalutatione Angeli.

ANNVNCIATIO Domini quarto videlicet de viſibili, & honorabili modo, & tempore electo.

Quòd charitas Dei claret, quia voluit Angelum virginem ſalutatem viſibili ſforma apparere decenter.

520 VTRVM annunciatio dominica debuit fieri per Angelum viſibiliter ſalutando. Notandum primo pro præambulo, & ſecundum Aug. ſuper Gen. ad literam. 12. lib. triplex eſt viſio. Vna corporalis, ſiue viſibilis. Alia imaginaria, & ſpiritualis. Tertia mentalis, & intellectualis. Prima fit per ſenſus corporis. Secunda per effigies formatas in potentia imaginatiua ad aliquid repræſentandum, puta Deū vel Angelum, ſicut Eſa. 6. vidit Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum: Et Ezechiel vidit quattuor animalia repræſentātia quatuor Euangeliſtas. ſecundū Greg. & cum hoc ſignificata intellexit: Similiter Ioannes in Apocal. & ſic de alijs viſionibus imaginarijs. Tertia eſt viſio intellectualis, quia intellectu mentis cernitur. Sicut Dauid propheta in pſalm. myſteria Chriſti mente reuelata ſibi cecinit &c. Secundo ad quæſitum reſpondetur dicendo ſecundum Guill. in 3. diſtinct. 3. parte. 3. ꝙ beatæ virginis viſio de Angelo fuit perfecta ex Dei charitate, ita ꝙ in ea quælibet prædictarum viſionum fuit impleta. Primo namque ibi debuit eſſe viſio corporalis, vt probat etiam Tho. 3. parte q. 30. ar. 2. Eth. 3. ſcripto, di. 3. ar. 2. pluribus ratio nibus. Prima ratio maioris certitudinis, quia in his quæ viſibiliter & corporaliter cernimus minus decipimur, & certiores efficimur, quàm in his quæ imaginaria ſola viſione apprehendimus: Voluit ergo Deus ex charitate certificare viſione corporali. Secunda ratio maioris ſimilitudinis, vt ſicut Deus, q eſt inuiſibilis ex charitate voluit corpus humanum aſſumere, & fieri in carne viſibilis, ita Angelus inuiſibilis in corpore viſibili appareret.

Tertia ratio virginalis celſitudinis, q̄ præcelſæ dignitati virginis conueniebat, vt charitas Dei talem perfectionem ſibi donaret, vt ſicut ipſa Dei filium tam mente, quàm carne conciperet, ita in iſta ſacra annunciatione non ſolum mentali, ſed etiam corporali viſione Angeli reficeret.

Secundo ergo in iſta apparitione Angeli iuxta dictum Guill. fuit etiam viſio imaginaria propter completam, & perfectam interiorum etiam ſenſuum delectationem, quia vt Diony. dicit in epiſtola ad Titum. Hæc ē cauſa, quare ſub corporalibus figuris diuina nobis proponuntur, vt vtraque hominis vita. ſ. ſenſitiua exterior, & interior, ac intellectiua ſecundum ſuam proprietatem diuina contemplatione illuminetur, & delectetur. Vnde patet ꝙ beata virgo cum aperta viſione Angeli habuit etiam imaginationes ſuauiſſimas de diuinis, dum cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio, licet prius fuerit paueſcens,

Aug. Triplex viſio. Greg. Thom. Diony.

ſcens,& turbata in ſermone angeli,tamen ſtatim poſt fuit lætificata.

Viſio intellectualis ceteris pfectior. Tertio fuit etiam ibi viſio intellectualis ex eadẽ ratione perfectionis, quia præ cæteris hæc eſt melior, & perfectior, ac completior, ſicut beati dicuntur oculi apoſtolorum, qui viderunt Chriſtum. Luc. 10.ſ.oculo mentali per fidem, & cum hoc etiam oculis corporalibus viderunt: Similiter beati qui non viderunt. ſ. corporaliter,& crediderunt in mente. Ioan.20. Sed qui ſolum corporali viſione viderunt, vt Pilatus, Herodes,& crucifigentes Chriſtũ omnesq; huiuſmodi non credentes ex ſola corporali viſione non dicuntur beati; ergo beata virgo, quæ ſimul corporaliter, & mentaliter vidit angelum, ac certitudinaliter in intellectu credidit, & cognouit a Deo miſſum ex Dei charitate beatiſſima dicitur.

QVALES honoris modos voluit ex charitate Deus, vt in apparitione iſta, & annunciatione obſeruaret angelus. Notandum colligendo ſecundum Docto. plures modos in ſequentibus.

Primo voluit, & congruit vt non appareret in irrationali ſpecie, & hoc ex charitate pro virginis honore, & maxime pro dominica annunciatione, & cum hoc pro deſignanda hominum ſalute. Vnde ſi quęratur, Quare non debuit angelus apparere virgini in ſpecie ſerpentina, ſicut Euæ apparuit: Reſpondetur ſecundum Alber. ſuper Miſſus eſt, ꝙ hoc non congruit propter calliditatem, & deceptionem, quam fecit ſerpens. Sed quare ſaltem in ſpecie columbina non apparuit, cum in illa Spirituſſanctus apparuit poſtea, & ſecundum hiſtoriam, dum Ioſeph virginem deſponſauit per ſpeciem columbæ deſcendẽtem de cœlo, Ioſeph dignum ſponſum oſtendit. Dicit idem Alber ſupra c. 20.ꝙ in columbina ſpecie non debuit apparere,quia illuminare veniebat virginem docendo, illuminatio autem non conuenit columbæ, ſicut nec alteri irrationali, quia non poſſunt loquendo docere. Vnde Deus ex ſpeciali charitate ad virginem, vt honorabiliter eam ſalutaret alloquendo angelum miſit, ne horreſceret virgo animal irrationale loquẽdo,& minus crederet de myſterio, vel de nuncio, cum ſciret ꝙ ſanctis patribus veteris teſtamenti nunquàm apparuit in irrationali ſpecie angelus Dei.

Secundo voluit ex charitate Deus, vt angelus non appareret virgini, niſi in humana effigie: Et primo hoc propter dignitatem annunciationis tantæ, quia homo eſt digniſſimum animalium. 1.lib.de animalibus, ideo & in veteri teſtamento apparitiones fiebant in humana effigie Patriarchis, & Prophetis. Secundo propter humanationem Chriſti deſignandam,quã annunciabat. Tertio propter illuminationem,quæ mediante locutione fiebat: Hæc Alber. Tertio voluit apparere in forma viri,non fęminæ. Tum propter dignitatẽ, quia vir naturaliter dignior eſt, quàm fœmina. ex. 1. Polit. Vnde ſicut in omnibus apparitionibus veteris legis angeli in forma virili, non autem fœminea leguntur apparuiſſe, ita hic magis debuit ſic fieri. ſcilicet ex Dei charitate propter digniſſimæ annunciationis honorem. Tum propter conformitatem, quia Chriſtus in ſexu ipſo virili, vtpote perfectiori, incarnari debebat. Tum propter illuminationem, quia vir habet docere fęminam. 1. Corinth.14. Quarto voluit apparere quaſi iuuenili,ætate,quia vt Diony.dicit:iuueni le ſignat innouantis, & ſemper vitalis virtutus perfectionem, ſed puerilis & ſenilis ætas defectum dicunt;ſed quia hic annunciabatur ille,qui fuit perfectiſſimus ſecundum deitatem, & nouam aſſumpſit humanitatem,ergo ſic honorari ex Dei charitate debuit. Quinto in vultus vel faciei claritate, quia ex charitate Dei tali honore debuit apparere angelus,vt eius vultus eſſet rutilans,atq; radioſus, vt Auguſt.dicit: Et ratio, quia vt dicit Grego. beata virgo lumen æternum concipere, & parere debuit, vt illuminaret mundum. ergo &c.

Homo digniſſimũ animaliũ.

Diony.

Auguſt. Grego.

Sexto in habitus ſimul candida radioſitate: Non enim in ſola facie rutilans fulſit,ſed etiam in habitu, & veſte corruſcauit: Vnde Auguſtinus, in quodam ſermone inducit beatam Virginem quaſi loquentem ſic: Venit ad me, inquit, Gabriel ille archangelus facie rutilans,& veſte corruſcans, ingreſſu mirabilis, aſpectu terribilis &c. Sic autem fieri voluit Deus ex charitate. Primo propter virginalem conceptum mũdiſſimum,quia ſine peccato concepit,

Nigredo deſignat maculam.

cepit, ideo nil de nigro colore habere debuit, quia nigredo maculam deſignat, nec debuit habere veſtem rubricatam, vel bicoloratam, ſed tantum albam. candidam, & luminoſam, quia ſine libidine concepit, & ſine colore peperit verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Secundo propter Chriſtum, qui annunciabatur, quia ipſe peccare nõ potuit, ideo totaliter alba in veſte refulſit angelus propter Chriſti honorem, quoniam Deus eſt lux, & tenebræ in eo ſunt vllæ. 1. Io. 1. Tertio propter hominem mundandum, quia ille annunciabatur, qui ex charitate homines a culpa mũdabat, atq; a tenebris ignorantiæ & vitiorum purificabat, & cœleſti luci reſtituebat, ergo &c.

Si obijcitur, quia Chriſtus annunciabatur, qui paſſurus erat, & ſanguine redimebat mundum, ergo angelus debuit aliquid habere de rubeo colore ſignificante hoc. Eſai. 63. Quare rub. um eſt veſtimentum tuum: Reſpondetur, ꝙ obiectio non concludit; quia ſecundum beatum Diony. Omnis apparitio debet viſibiliter declarare illud inuiſibile. ſ. myſterium, quod primo, & principaliter, ac per ſe intenditur, ſed iſte angelus non intendebat primo, & principaliter annunciare niſi Chriſti incarnationem, ergo non debuit habere veſtem rubricatam: Hæc omnia prædicta ex Alb. ſuper Miſſus eſt. a. ca. 20. vſq; 27.

Apparitio debet viſibiliter declarare qđ intendit.

Septimo voluit ex charitate Deus per angelum virginem honorare, & non ſolum communi honore, ſed reginali dignitate, vt pie creditur genua flectendo humillime, & inclinato capite, ſicut ſolet fieri reali maieſtati inter homines: Ratio, quia ſciuit angelus Deo reuelante, ꝙ ipſa virgo mox fieret regina cœli, & domina angelorum, & hominum, & quod eſt maximum, Dei veri mater, & ſaluatrix ſeculi, & per conſequens tali honore digniſſima, ergo &c. Et hoc probatur etiam eccleſiæ vniuerſalis conſuetudine, quia ſic depingitur vbique, quaſi angelus genibus flexis humillime ſalutauerit virginem in iſta annunciatione.

Octauo voluit Deus per angelum ſalutatione miſſa a ſancta Trinitate, & inſolita a ſeculo ſalutare ex immenſa charitate, dicendo ex perſona Dei: Aue gratia plena &c. vt patebit. ſ. 25. & ſequenti.

Nono & pluribus modis honorare voluit ex tempore anno, menſe, die, hora, de quibus ſubſequenter patebit.

Quòd charitas Dei claret ex tempore annunciationis, & ætatis electione.

QVOMODO tempus, & ætas eligi congruebat pro dominica annunciatione ex diuina charitate: Reſpondetur breuiter colligendo. Et Primo dicendum eſt ſecundum Tho. 3. par. ſum q. 35. ꝙ inter Chriſtum, & homines alios differentia eſt quantum ad tempus, eo ꝙ alij homines concipiuntur, & naſcuntur ſub neceſſitate temporis, & ideo ſubiecti ſunt tempori, ſed ipſe Chriſtus dominus conditor eſt oĩum temporum, ergo ſicut voluit, ſic ſibi tempus elegit, quo cõciperetur & naſceretur, ſicut & matrem ſicut voluit, elegit, a qua conciperetur, & locum elegit vbi conciperetur, & naſceretur. ſ. 22

Thom.

Chriſtus conditor omnium temporũ.

Secundo dicendum, ꝙ nos, ex quo non omnium temporum & locorum proportiones cognoſcimus, ideo congruitatem temporis & loci, videlicet, quare Chriſtus hoc tempore & non alio, vel hoc loco non alio conceptus ſit aut natus, debemus accipere ex hoc, quia oportet ſic fieri ex Dei voluntate, quia Deus omnium tẽporum diſpenſator ab æterno cognouit, & voluit eligere tale tempus congruum pro ſua incarnatione, & ſecundum hoc congruentiæ rationẽ dignam exquirere, & aſſignare, prout conueniens eſt diuinæ ſapientiæ & charitati, ac eius iuſtitiæ ordini &c.

Tertio itaque dicendum, ꝙ Chriſtus dominus pro ſua annunciatione, & conceptione ſanctiſſima voluit eligere.

Primo ex mundi ętatibus ſextam ętatẽ. Quia vt dicit Bonauen. ſuper 3. diſt. 1. circa ſi. Et etiam Franc. Mayro per ſextam ætatem ſignificatur perfectio, & completio, cum dicente Auguſt. 4. ſuper Geneſ. numerus ſenarius ſecundum arithmeticos eſt magnæ perfectionis, eo ꝙ ex omnibus partibus ſuis aliquo modo ſumptis conſtat, puta, pars ſexta eſt vnum, & duo ſunt pars tertia eius, atq; tria ſunt pars dimidia. Item quattuor ſunt duæ eius partes præter tertiam partem, quæ eſt duo. Itẽ quinq; ſunt vna eius pars præter partem

Bonauen.

Magnę perfectionis eſt ſenarius numerus.

tem ſextam, qua addita ſex erunt, ad idem vbi apoſtolus. 5. 1. Vnde propter perfectionem numeri ſenarij Deus ſexto die conſummauit omne opus creationis, & in ſeprimo die requieuit ab omni opere. Item quia Deus diligit perfectionem in omnibus. Ideoq; ſenarius dicitur numerus charitatis diuinæ ad cre aturas, & econuerſo, quia vinculum perfectionis eſt dilectio, propterea diuinæ charitati congruebat, vt pro reparatione mundi per ſuum aduentum eligeret ſextam ætatem mundi, ita quòd prima ętas ab Adam fuit vſque ad Noe.

Secunda a Noe vſque ad Abraam. Tertia ab Abraam vſque ad Moyſen. Quarta a Moyſe vſque ad Dauid. Quinta a Dauid vſque ad Chriſtum: Et ita ſexta ætas eſt computata a Chriſto vſque ad finem mundi, vel vſque ad Antichriſtum, & ſic elegit tempus charitatis. Secundo ex annis elegit Deus ſextum millenarium annorum, quia ſecundum Oroſium a principio mundi, ſexto millenario annorum currente conceptus eſt Chriſtus, vnde verſus. Aute Ieſum duo. capit. minus vno, milia quinque. Et hoc per maxime congruebat myſterio incarnationis ex charitate. Tum quia ſenarius eſt numerus charitatis, vt prætactum eſt, vtpote in operibus Dei ſpecialiter electum, & obſeruatum. Tum quia ſexto die ex nimia charitate Deus condidit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam ad totius mũdi perfectionem, vel complementum. Ideo ſecundum Bonauent. vbi ſup. Secundus Adam. i. Chriſtus debuit ſexto millenario annorum ſicut & ſexta ætate incarnari ad totius mundi perfectionem, & hominis prædilectionem. Tertio ex ſucceſſu generationis humanæ elegit ſeptuageſimaquinta generatione venire, quia ſicut patet Luc. 3. Ab Adam vſque ad Chriſtum fuerunt generationes 75. Et hoc congruit ſecundum Franciſcum Mayro. quia in hoc numero, videlicet 75. ſunt 15. luſtrorum. ideſt, quinariorum numeri deſignantes 15. gradus, quibus in templum Dei aſcendebatur cum cantico 15. graduum ad Deum ex charitate orandum, laudandum, & placandum pro populo, & quia Chriſtus veniebat ad Deum placandum pro toto genere humano ex charitate precioſum ſanguinem per quinque vulnera præcipua fundendo in cruce. ergo. 75. generatione venire elegit. Item. 15. ſunt ter quinque, tot autem gradibus aſcendebatur in templum ad figurandum, q̃ homo per fidem & amorem ad diuinam trinitatem, & quinque vulnera paſſionis Chriſti aſcendit in templum cœleſte: Si contra prædicta dicatur, quia Matthæus ſolum. 42. generationes numerat: Dicendum q̃ hoc non obuiat, quia ipſe genealogiam Chriſti ſolum vſq; ad Abraam deducit, non ad Adam, ſicut facit Lucas: Et quia Matthæus intendit, vt dicit Hieron. ponere tres teſſera decades, propter quod plura reſcindit, patet ergo charitas &c.

Septuageſima quinta generatione venit Chriſtus in mũdum.

Hier.

SED quid de partibus anni. ſ. de menſe, die, & hora: Reſpondetur conformiter ad prædicta. *ſ. 23*

Primo de menſe, q̃ ex omnibus menſibus congruebat ex charitate eligere menſem Martium pro dominica annunciatione & incarnatione: Declaratur ſecundum Fran. Mayro. & alios pluribus rationibus Primo ratione primitatis, quia Exod. 12. dicitur. de Martio. Menſis iſte vobis principium menſium primus erit in menſib. anni, nam eo menſe cœpit mundus initium, vt putatur communiter, & eo menſe ex Aegipto Deus eduxit filios Iſrael, ac ſummerſit Pharaonem & exercitum eius in mari. Ita conueniens erat vt eo menſe mundi reparatio per Chriſtum inciperet, & homo liberaretur contritio diabolo.

Secundo ratione nouitatis, quia ſecundum Iſido. 5. lib. Etymolog. Martius interpretatur quaſi menſis nouorum, quia renouari incipit tunc mundus, nam ſol tunc intrat primum ſignum. ſcilicet Arietis, & ſic noua incipit reuolutio cœli: ſimiliter terra incipit renouari herbis pullulantibus, & arbores folijs &c. Sic in Chriſti incarnatione multa ſunt innouata ſcilicet noua ſalutatio angeli, noua conceptio virginis, & huiuſmodi.

Iſido. Martinus menſis nouorum.

Tertio ratione luminoſitatis, quia tunc in æquinoctio lux diei incipit creſcere, & tenebræ noctis diminui, ſic in Chriſti incarnatione lux gratiæ Dei ad homines incœpit, & tenebræ viciorum diminui cœperunt Dei charitate.

Secundo

Secundo de die dicendum, ꝙ ex omnibus diebus pro conceptione elegit diem ſextum.i.feriam ſextam, quia illa die Adã fuit creatus,& eodem die peccans de paradiſo excluſus, ergo eodem die Chriſtus nos redemit.

Tertio de hora dicit à deuotis,ꝙ angelus apparuit & ſalutauit Virginem in ſero quando eſt diei plenitudo: Iuxta qđ Gal. 3. At vbi venit plenitudo temporis miſit Deus filium &c. Ideoq; in ſero eccleſia ſignũ facit pulſando ad Aue maria, & hoc videtur ſenſiſſe etiam ſanctus Bona. vt in

Bonauen. eius legenda inſinuatur: Sed & dicitur ꝙ durante ſancto dialogo inter angelum, & beatam Virginem vſque ad horam noctis mediæ, ac tunc dicente virgine: Ecce ancilla domini fiat &c. Chriſtus incarnatus eſt:Sapien.18.Dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu &c. Nã ſecundum Frau. Maro.hæc eſt hora chari-

Pſal. 119. tatis diuinæ electa pro Dei laude. Pſalm. Media nocte ſurge.ad confi.tibi &c.Et pro exitu filiorum Iſrael de Aegipto.Item pro natiuitate Chriſti,& pro captiuitate Chriſti in horto ex charitate propter nos, ergo &c.Addunt quoque deuoti, ꝙ angelus non ſtatim poſtquam beata Virgo concepit Chriſtum,diſceſſit ab ea,ſed permanſit vſq; ad auroram, ſancto dialogo conſolando virginem de diuinis plurima, & cœleſtibus enarrando: Et veriſimile eſt ꝙ tanto tempore. ſ. totius noctis illius conferebant tam prolixo colloquio, ſicut cogitabat de ſalutatione,& de myſterijs magnis, quæ angelus virgini dixerat, ad quæ explananda vix ſufficeret tota dies, licet euangeliſta breuiter ſcripſerit, vt verbi gratia,de myſterijs diuinæ trinitatis & ꝑſonarum, ac ſolius filij incarnatione, de quibus locutus fuit expreſſe angelus di. Ecce concipies & paries filium &c. hic erit magnus, & filius altiſſimi.ſ Dei patris vocabitur,& de Spirituſancto ſubdẽs Spirituſſanctus ſuperueniet in te &c.de quib.

Creatura angelica nõ poteſt ſufficiẽter effari de diuinis myſterijs. non poteſt creatura etiam angelica ſufficienter effari,vt dicit Ambro. Item de angelicis ordinibus, & de quo ipſe miſſus erat, & de myſterijs in ſalutatione ipſa implicite contentis ac huiuſmodi. Tandem finito ſancto dialogo in aurora angelus conceptum iam adorans Chriſtum,& matri eius reuerenter valefacto in cœlũ gaudens aſcendit.In cuius ſignum ſolet eccleſia in aurora pulſum facere ad dicendum: Aue Maria pro ſigno lætabundæ gratiarũ actionis pro filij Dei incarnatione ex charitate ſalutis noſtræ.

QVOTO anno ætatis, vel temporis vitæ ſuæ virgo creditur Chriſtum concepiſſe angelo annunciante. De hoc aliqui dixerunt, ꝙ completo. 18.anno concepe- §.24
rit,quia tunc fœminæ ſunt perfectioris ętatis ad prolem fortiorem, vel perfectiorem gignendam, qualis debuit eſſe Chriſtus, ſed iſtud non concludit, nec habet locum in propoſito, quia Spirituſſanctus virgini tribuit perfectiſſimum adiutorium,& plenam perfectionem naturæ ad concipiendum.Reſpondetur ergo melius,quod ſicut pie creditur, Beata virgo Maria a ſui natiuitate, poſtquàm completos 12. annos habuit in ſeptembri, quo menſe nata fuit, computando ſeptimo mẽſe, videlicet martio ſubſequente poſt ſeptembrem, tunc ſcilicet in martio Chriſtum concepit, ita quòd beata Virgo deſpõſata eſt a Ioſeph, vt putatur inchoato menſe martio,vel circa medium eiuſdem menſis, & tandẽ die. 25. eiuſdem menſis, qua cadit feſtum annunciationis Mariæ Chriſtum concepit, videlicet currente iam tunc 13. ætatis virginis anno;atq; poſtea expleto anno 13.iterum in ſeptembri, & exinde nacta. 14.annum,Chriſtum in decembri peperit; iam, ſ currente ætatis ſuæ 14. anno. Hæc autem probabiliter patent præcipue rationibus tribus.

Prima ratio ex deſponſationis legitimo tempore. Nam virgines quæ in templo erant, mox vt ad annos nubiles perueniebant,dabantur ad deſponſationem,ſed ſecundum iura, & leges annus nubilis, vel deſponſationis in maſculo eſt, cum quis compleuit iam. 14.annum, in fœmina autem cum iam compleuit. 12.annum & nacta eſt.13.annum,in quo poteſt puella concipere, vt patet extra de deſpon. impub. cap.Puberes.in textu.& in glo. Et ibidem. c. continebatur & C. Quando tutores & curatores eſſe deſinunt. l fi. Item inſtitut. quibus modis tutela finitur. in principio. Vnde patet propoſitum, quòd beata Virgo.13. anno deſponſata concepit.

Sec un-

Beata Virgo tertio decimo anno deſpóſata, concepit. Pſal. 36.

Secunda ratio, ex ſummæ charitatis fonte, quia Chriſtus dominus incarnatus eſt ex charitate immenſa propter noſtram ſalutem operandam, ergo ex illo fonte charitatis feſtinauit, ſicut potuit, & condecuit ad deſcendendum in virginis habitaculum optatum, vt quàm cito noſtram ſalutem perficeret, ſicut etiam dicit Pſalm Exultauit vt gigas ad currendam viam, ſcilicet, feſtinanter, a ſummo cęlo egreſſio eius &c. Confirmatur quoque, quia poſt ſuam natiuitatem Chriſtus feſtinans ex charitate ad mortem, dicit Luc. 12. Ego baptiſmo. ſ. ſanguinis habeo baptizari, & coarctor, donec perficiam illud, ergo ex charitate feſtinauit etiam ad incarnationem, cum non minus dignum eſſet ſacramẽtum. Sed quia ætas, in qua puella poteſt generare incipit a 12. annis iam completis, & durat vſq; ad 44 annum, ergo &c. Tertia ratio ex charitatis donatione, qa amor charitatis ſicut cauſat donum, ita etiam quantum poteſt, & decet cauſat celeritatem doni ad ſubueniendum amico, ergo donum incarnationis debet accelerari, & in idem redit. Ex iſtis præ ſuppoſitis ſequuntur plures veritates. Prima quòd beata virgo Maria ætatis ſuæ anno 26. Chriſtum amiſit, & in templo repperit, quia Chriſtus tunc fuit annorum 12. Secũdo quòd beata Virgo. 44. anno ſuæ ætatis currente fuit in nuptijs, vbi Chriſtus aquam conuertit in vinum, & ex tunc prædicare cœpit publice; quia Chriſtus erat incipiens quaſi annorum 30. Luc. 3. c. Tertia quòd beata Virgo fuit. 47 annorum, quãdo Chriſtus paſſus eſt, quia Chriſtus tribus annis docuit, & menſibus tribus. Quarta ꝙ beata Virgo fuit. 59. ætatis anno in cœlum aſſumpta, quia 12. annis creditur communius ſuperuixiſſe poſt Chriſti paſſionem.

Chriſtus feſtinauit ad mortẽ ex charitate.

De ſalutatione angelica facta virgini beatæ.

ANNVNCIATIO domini quinto, videlicet de ſalutatione facta, pro præambulo.

Quòd Dei charitas claret in eo ꝙ virginem ſalutauit prius, & ſic tandem Chriſtum annunciauit.

5.25 QVARE nempe Deus pro annunciatione virginem voluit præſalutare: Reſpõdetur, ꝙ ſic Deus voluit ex immenſa ſua charitate, qua incarnatus eſt, cui ſic congruit, & placuit: Primo ratione humanæ, ſalutis, vt oſtendat quia ſalutem hominum optat, & ideo incarnari amat, nam ſalutare eſt ſalutem optare: Vnde ſecundum Ariſtote. 9. Ethic. ſalutationem impendere debemus amicis, quibus ſalutem optare debemus, & etiam dominis vel maioribus pro ſigno reuerentiæ ex. 8. Ethic. & maxime beneficis, dijs, magiſtris, & parẽtibus, quibus reddere, inquit, æquiualens non poſſumus: Sed quia Deus benedictus voluit ex hominibus virginem Mariam in parentem eligere, & per ipſam omnes homines in amicitiam accipere fraternalem, ergo ſalutando charitatiue annunciari voluit. Secundo ratione materni honoris nã quia honorare decreuit virginem in matrem ſibi Deus præeligendo, ergo amoroſa ſalutatione præuenit. Iuxta illud Exodi. 20. Honora patrem, & matrem: Tertio ratione exemplificationis, vt exemplum daret, ꝙ omnis creatura virginem matrẽ Dei deuota ſalutatione, & reuerentia amoroſa honoraret, & ex hoc vtilitatem ſaluificam obtineret. Nam primo virginem ſalutauit angelus Gabriel, & ex hoc honoratur ab eccleſia. Secundo beata Eliſabeth ſalutantem virginem reſalutauit, & prophetię donum conſecuta fuit. Tertio Ioannes Baptiſta in vtero exiſtens exultando ſalutauit, & mox ſanctificatus fuit gratia Chriſti. Quarto eam ſalutant beati in cœlo, & in hoc maxime lætantur: Vnde Apocalip. 4. Adorauerunt Deum mittentes coronas ſuas ante ſedem Dei, & agni: Hæc ſedes eſt beata virgo, in qua Chriſtus quieuit &c. Vnde & nos debemus deuote virginem crebro ſalutare, vt ipſius meritis veniam, gratiam, & gloriam conſequamur, & a beata Dei matre diligamur ſpecialius: Vnde Bern. vt allegatur in libro, Speculum virginis nominato, dicit. Eſt tibi o virgo Maria quaſi oſculum amoris audire ſalutationem angelicam, quia totiens o beata oſcularis, quotiens per Aue ſalutaris: Hęc Ber. Ecce ergo patet charitas Dei. Nimirum Deus ſciens ex ſalutatione virginis nobis ſalutem prouenire, pro noſtri exemplo ex charitate qua nos diligit ipſemet etiam voluit virginem matrem

Salutare eſt ſaluiẽ optare.

Bern.

Bonū maximū pax. Pax autem eſt maximum bonum & iocundiſſimum, ſecundū q dicit Aug. quia cōius bonum, & per cōſequens diuinius: ex 2. lib. Eth. ergo &c. Rñdetur q rationibus ſupradictis præfertur ſalutatio angelica, ſed ſalutatio Chriſti bene præfertur rōne proferentis, tñ ſimpliciter loquendo ſalutatio angelica poteſt dici excellentior. Tum quia tam illa quàm iſta a Deo edita, & prolata principaliter. Tum quia ſalutatio angelica includit in ſe, & implicite continet etiam iſtam. ſ. Pax vobis, imo & vniuerſaliter omnes modos ſalutandi in ſacra ſcriptura repertos: Nam reperitur quædam ſalutatio, quæ eſt ſalutis optatiua, vt Rex in ęternū viue: Et Salue rex 2. Reg. 16 Hæc autem ibi continetur, cum dicitur Aue: Item quędam ſalutatio inuenitur gratiæ deſideratiua, vt Apoſtolus ſcribit. Gratia vobis &c. Hæc includitur ibi cum dicitur. Gratia plena. Item quędam eſt gaudij. Tob. 5. Gaudium tibi ſit ſemper. Et quædam pacis annunciatiua. Io. 20. Pax vobis. Et hæ includuntur cū dicitur, Dominus tecū &c. Item quædam eſt benedictionis Ruth. 2. Benedicat tibi dominus. Hæc includitur cum dicitur: Benedicta tu in mulieribus. Et ita ex omnibus conflata videtur. Itaque claret Dei charitas in tali ſalutatione deſtinata pro noſtra ſalute &c.

§.28 QVARE ſalutatio pro annunciatione domini debuit per Aue inchoari? Ratio quæſtionis eſt quia modus ſalutandi per verbum ſecundæ perſonæ fieri habet a ſeipſo perſonaliter, & non ab alio, vt patet cum dico alicui ex perſona mea: Gaude, vel vale, & huiuſmodi, ſed Aue eſt verbum ſecundæ perſonæ, & angelus ſalutare debuit virginem nō a ſeipſo ſed a Deo, ergo non debuit dicere Aue, ſed potius gaudium tibi ſit, aut ſimile; ſicut Raphael ſalutauit Tobiam &c. Reſpōdetur ſecundū

Duplex ſalutādi modus. Alber. ſuper Miſſus eſt c 64. & ſeq. q cum duplex ſit modus ſalutandi, videlicet per ſeipſum & per alium, multo amicabilior & nobilior eſt ille, qui fit per ſeipſum, quā per alium: Hæc ergo ſalutatio amicabiliſſima, & perfectiſſima non debuit fieri tanquam per abſentem & per alium, ſed tanquam præſentis ad præſentem, & per ſeipſum: Recto ergo modo præſentialiter angelus per Aue ſalutationē inchoauit. Tū quia Deus trinitas præſens præſentē virginem ſalutauit. Tum quia angelus præſens virgini nunciauit impleri optando, & ita Deus tam in angelo quàm in virgine præſens, quia vbique Deus præſens eſt, in præſentia per Aue ſalutauit angelo proloquente, & ſic patet. Sicut videmus q in præſentia regis loquitur voluntatem regis referendo alicui in præſentia, quaſi ex ore regis proloquens aliquis palatinus regi aſtans, aut epiſcopus regi gratus &c.

SED cur non ſalutauit virginem angelus dicendo Salue, ſed Aue, nec alio modo ſalutandi quocunque, dicendo pax tibi, vel Gaude, aut ſalus tibi, & huiuſmodi? Rñdetur ſecundum eundem Alb. ſupra. Primo dicendo, q hic annunciabatur totius humanę ſalutis inchoatio primo & principaliter, ſed quia ſalus humana initiatur per remotionem culpæ & miſerię ac pęnę, quod deſignatur per Aue. i. ſine ve, ergo ſalutatio ſic debuit per Aue inchoari, nec debuit diçi Salue, quod præſentiam adeptæ ſalutis importat, & ſimiliter de ly Gaude, & Pax tibi, quia hęc & huiuſmodi pro futuro complenda erant, & ſic patet. Secundo dicēdo, q ſuper omnia hoc verbum, Aue, correſpondet myſterio quo deſignabatur, q maledictio Euæ in benedictionem mutabatur Marię ſecundum Auguſtinum in ſermone de natiuitate. Nam hoc nomen Eua per litteras conuertendo ſonat Aue. Ideo canit eccleſia: Sumens illud Aue Gabrielis ore funda nos in pace mutans nomen Euæ. §.29 Auguſt.

Tertio dicendo, quòd Eua impoſitum hoc nomen habuit poſt peccatum, quo omnes filios Adę damnauit, quę antea Virago, ideſt de viro ſumpta vocabatur Geneſ. tertio. Eua autem interpretatur calamitas a cadendo. lib. Catholicon. Et quia Chriſtus ex charitate veniebat omnes peccatores, ſcilicet filios Euę a caſu liberare, ideo dictum eſt Aue per conuerſionem nominis huius Eua, ad deſignandum charitatem Dei erga peccatores Salue autem, & gaude, & pax pertinet ad iuſtos, ergo &c.

QVALITER beata virgo per Aue ſalutata ſine omni ve ſit dicta, cum ſcilicet tunc erat in hac miſera vita? Reſpondetur ſecundum Alb. ſuper Miſſus eſt. cap 64. & §.30

Maria ſine aliquo ve. ſequen alioſque ex veraciter dicta eſt Maria Aue ideſt ſine ve. Primo quia fuit ſine ve mulierem,cum ſine ve concupiſcentiæ, ac erumnarum fuit in conceptu, & ſine ve doloris in partu,& ſine ve corruptionis,& grauitatis in vtero, vtpote ſine omni grauamine grauida,ergo &c.Secũdo beata virgo fuit ſine ve communi hominum,quia ſine ve infirmitatum in corpore, & ſine ve miſeriæ,videlicet laboris, fatigij,& aliarũ humanarũ miſeriarũ in pręſenti: Etenim vt Aug dicit, ſine omni infirmitate vſque ad mortis tranſitum vixit in puritate naturæ, licet autem ſuſtinuerit famẽ, & ſitim, labores, fatigas & huiuſmodi miſerias, tñ ſcd̃m Doct. bene dicitur ꝙ fuit ſine ve in talibus,quia non erant ei pęnoſæ,ſed charitatis diuinę dulcedine plena gaudebat in penurijs, ſciens, quia diligentibus Deum oĩa cooperantur in bonum: Rom. 8. Denique fuit beata virgo etiam ſine ve doloris in morte, & corruptionis poſt mortem, ergo &c. Tertio beata virgo fuit ſine ve culparum, & per conſequens pęnarum futurarũ. Nam fuit ſine ve originalis peccati, ſecundum noſtros Doct. vt alibi dicemus. Et etiã ſine ve mortalis, ac etiam venialis peccati. Et hæc omnia Deus voluit ex charitate ad matrem,quàm ad nos,vt per merita ſuæ innocentiæ nobis peccatoribus ſuffragia quæqȝ,& a peccatis omnibus cautelam & gratiam promereatur,& Deus in ipſa eius puritate honoretur ab omnibus. Idcirco ex charitate Deus voluit eam ſic per Aue ſalutari &c.

§.31 QVARE in hac ſalutatione angelus non noĩauit virginẽ ꝓprio noĩe,quia tunc angelus nõ dixit Aue gratia plena &c. ſed ſine proprio noĩe dixit Aue gratia plena. Veruntamen poſtea eccleſia addidit, vt nos dicamus Aue Maria proprie noĩando: Rñdetur ſcd̃m Alber. ſuper Miſſus. c. 77. quòd angelus non appoſuit nomen ꝓpriũ Mariæ. Primo propter eminentiam dignitatis, vt.ſ.nouæ dignitatis noĩe eam nominaret Gratia plena,& ſic deſignaret ꝙ ſtatus dignitatis Mariæ mutabatur,ideoque & nomen Maria mutauit in hoc nomen Gratia plena: Nam collatione magnarum dignitatum ſolet fieri mutatio nominum vt patet in papa, qui quãdo creatur nomẽ ſibi mutatur. Vnde ex Dei voluntate fecit

Quare angelus,ſalutando virginem,nomine proprio non eſt vſus.

ſic angelus propter honorẽ dignitatis nouæ ad quam Maria Dei charitate promouebatur,quatenus impleret illud Eſa.62. Vocabitur tibi nomen nouum quod os dñi nominauit: Deniqȝ etiam ſecundo angelus nõ appoſuit nomen proprium Marię, ſed Gratia plena nominauit propter excellentiam gratioſitatis, quia beata virgo erat ex Dei charitate tam excellentiſſimæ gratiæ ſuſceptiua, vt plus ſuſcipere pura creatura non potuerit, videlicet ꝙ eſſet mater Dei, quod nulli creaturæ conceſſum eſt præter eam. Vnde Gratia plena conuenit proprie pro nomine proprio Maria dici ab angelo,quia gratia eſt excellentiſſimum donum Dei &c. Si obijciatur, quia Deus Chriſtus dicitur magis proprie plenus gratia, non obſtat, quia Chriſtus eſt datiue, & fontaliter gratia plenus, ſed beata virgo, intelligendo de gratiæ plenitudine ſuſceptiuè,extat præ omnibus proprie, ergo ſic nominari debuit.

Tertio id fecit angelus Dei voluntate propter euidentiam diuinæ propinquitatis, vt ſignificet ꝙ Deus ex charitate immenſa voluit virginem gratia plenam nominari, quia per eam voluit appropinquare humanæ naturæ vniendo, & gratiæ plenitudinem pro modulo vnicuique hominum elargiri. Ideo ipſa canitur mater gratiæ,nec mirum, ꝙ eccleſia in ſalutatione exoranda addidit nomen Maria, quia hoc fecit cauſa deuotionis, ſicut dicemus alibi.

QVARE non ſalutauit dicendo Aue mater Dei, aut genitrix Dei futura, & huiuſmodi: dicit idem Alber. ꝙ non debuit dicere,Aue mater Dei, quia nondum erat protunc mater Dei,nec debuit (inquit) dicere Aue Dei genitrix futura, quia debebat primo certificari de conſenſu virginis,ſicut dictum eſt ſupra. §.2.& ſequentibus, & ſuo modo de pluribus huiuſmodi dici poteſt. Vnde cur angelus tali ſuccincta ſalutatione ſolũ nouẽ dictionũ locutus ſit cũ potuiſſet aliqua determinatiua addere,dicendo,Aue gratia ſuper omnes plena Dominus oĩpotens vel dñs exercituum eſt tecũ, & alia quæcunqȝ ſimilia: dicendum ſecundum Iacobũ de voragine in ſuo Mariali, ꝙ Deus ſic dici voluit potiſſime ad inſinuandum charitatem erga angelos & homi- §.32

Myſteriũ nouem dictionum, ſalutationis angelicæ.

hominès, vt videlicet ſolum nouem dictio
nes ibi ponerentur, non plures, nec pauciores, ad ſignificandum q; angelica ruina ex hominib. foret reparanda in nouem choris angelorum per hanc ſalutationem, ac Chriſti incarnationem &c. Ecce ergo Dei charitas.

§. 33 CVR Angelus dixit, gratia plena, & non dixit, gloria plena, cum gloria ſit potior quam gratia: Reſpondetur ſecundum eundem Alber. ſup. c. 68. quia hic annunciabatur initium, & origo gratiæ transfundendę in humanum genus primo & principaliter: gloria autem dicit conſummationem gratiæ, ergo &c. Item cur non dixit ſpiritu ſancto plena, ſed gratia plena: Reſpondetur ſecundum eundē Alber. q̃a gratia latius ſe extendit & communior ē, ſcilicet ad gratiam gratiſdatam & gratum facientem, ſed ſpiritusſanctus dicit ſolam gratiam gratum facientem, ergo ad inſinuandum latitudinem omnis gratiæ etiam gratiſdatæ plenariè fore in virgine ex Dei charitate, dixit gratia plena potius &c.

Hieron. Vnde Hieron. in ſermone ad Paulam & Euſto. dicit; Cęteris per partes datur gratia, Mariæ vero tota plenitudo omnis gratiæ infuſa eſt. Sed qualis ſit iſta plenitudo gratiæ in Maria: Reſpondetur ſecundum

Bonauen. Thom. Richar. & Bonauen. & etiam Th. 3. ſcrip. diſt. 13. q. 1. ar. 2. atq; Alber. ſup. & communiter Doctores, quod plenitudo gratiæ eſt quadruplex, prima dicitur ſufficiētiæ, quando quis tantum gratiæ habet quātum ſibi ſufficit ad ſalutem, talis eſt in quolibet fideli, qui eſt ſine mortali peccato & in gratia, ſicut ſcyphus dicitur plenus vino, quando ſecundum congruentiam eſt impletus vino, licet non vſque ad ſummū. Secunda eſt plenitudo abundantiæ, quando quis ſupra ſtatum communem habet copiam gratiæ, ſicut dicitur Act. 6. Stephanus plenus gratia & fortitudine &c. Et de Apoſtolis cap. 2. Repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto &c. Talis eſt quoque ad ſimilitudinem plenitudinis in vaſe vſq; ad ſummum eius orificium, vel riuia flumine abundantis. Tertia eſt plenitudo ſingularis excellentiæ, videlicet vltra prædictas, quando in aliquo eſt tam excellens gratia præ aliis ſanctis, q; nō ſolum caret a principio ſemper mortali peccato, ſed etiam omni veniali, ſicut fuit in beata virgine in qua nil erat peccati, nec erat aliquid in ea quod non ordinaretur in Deū: Hæc plenitudo eſt etiam efluentiæ ad ſimilitudinem in vaſe pleno, vt efluat, vel ad ſimilitudinem fluminis. Quarta eſt plenitudo efficientiæ fontalis, & ſupereffluentiæ in omnia redundantis. Talis fuit, & eſt in Chriſto Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratia & veritate. Itaq; Chriſti plenitudo eſt ſicut fontis, ſed beatæ Mariæ eſt ſicut fluminis a fonte effluentis, & trāſfundentis. Itē ſanctorum apoſtolorum plenitudo eſt ſicut a fonte, & flumine in amnem vel lacum deriuatæ aquæ. Sed plenitudo communis electorum eſt ſicut riui ex prædictis deſcendentis: Et hæc omnia ex charitate, ergo &c. Chriſti plenitudo eſt ſicut fōtis. Marię ſicut fluminis.

QVARE Angelus dixit virgini, dominus tecum, & tam ſimpliciter & abſolutæ nil aliud addendo, vel aliter dicendo cum plura videantur quæ ibi potius dixiſſe debuerit, vt patebit ſtatim: Reſpondetur ſecundum Alber. breuiter ſuper Miſſus eſt capit. 112. colligendo & ſecundum alios, quòd in hoc dicto Angelus intendebat hęc tria. §. 34

Primo quòd perſona mittentis Dei propriè exprimeretur.

Secundo vt liberum arbitrium virginis ad credendum, & conſentiendum inclinaretur.

Tertio, vt excellens modus eſſendi oſtenderetur. Quo ad primum & ſecundū perfecte expreſſit, & ſufficienter, dicendo Dominus tecum, quia dominus impoſitū eſt nomen a potentia, & abſolute ſolius Dei proprium eſt Antonomaſtice per excellentiam. Nā alij ſunt Domini, & ſerui etiā reſpectib. diuerſis, ergo dicendo Dn̄s ſufficienter expreſſit Deum. Similiter dicendo, Dn̄s tecū, ſignificauit Dei potentiā vt crederet virgo, quia Domino nō eſt impoſſibile omne verbum. Luc. 1. & per cōſequens magis inclinaretur animus virginis ad conſentiendum Domino, quaſi omnipotenti, qui ſicut vuult poteſt naturas quaſque mutare, & omnia facere. Deniq; quo ad tertium ſufficienter expreſſit ſingularem modum eſſendi Domini cum virgine. Vnde Ber. Longe inquit excellentius tecum dominus, q̃ cum aliis ſanctis, quia Bernar.

in alijs eſt Deus tantum ſpiritualiter in corde, ſed tecum & ſpiritualiter,& corporaliter.ſ. in vtero, & hoc videtur innui, cum dicit Dominus tecũ: Non.n. dixit,dominus in te, quia hoc eſt commune ſanctis, ſed Dominus tecum,quaſi cum te tota in anima & in corpore per ſingularem excellentiam. Nam ly cum, dicit conſociam ſimultatem animæ cum corpore, & per conſequens totalitatem. Fuit ergo prę

De Mariæ ſanguine formatum eſt corpus Chriſti.

alijs cum Maria Dominus ſingulari modo eſſendi,& excellenti. Tum per ſingularem vnionem portionis ſui ſanguinis ad Deũ. De quo eius ſanguine formatum eſt corpus Chriſti virtute ſpirituſſancti, & vnitũ deitati. Tũ per excellentem operationem conceptionis virginalis. Tum per excellentiam exaltationis, vt eſſet mater Dei, & totius mundi domina. Ex his ſoluuntur plura dubia, videlicet cur non dixit Pater tecum.cum ly pater ſit nomen amoris,ſed Dominus nomen eſt timoris: Malach.1.Si ego dñs vbi eſt timor me⁹. Item nec dixit Trinitas tecum. Nec dixit: Deus tecum: Nec dixit: ſpirituſſanctus tecum,dicendũ ꝙ talia non ſic ſunt nomina demonſtratiua omnipotentiæ Dei, ſicut eſt Dominus, vt patuit. Item cur non dixit,Dominus in te,patuit. Item cur non dixit:Tu cum domino: quia ideo, ne daretur intelligi ꝙ beata virgo actiue cooperata ſit cum Deo in Chriſti conceptione: Hæc omnia ex Alberto ſupra.

§.35. QVARE Angelus ſalutando virginẽ dixit Benedicta tu in mulieribus, & non dixit Benedicta tu in virginib. Nec dixit Benedicta in hominibus, cum eſſet ſuper omnes viros, & mulieres veraciter benedicta.Nec dixit: Benedicta in omnib. creaturis,cum excelleret oẽs: Reſpondetur ſecundũ e. Alb. ſup.c.212. & alios, ꝙ licet veraciter potuit talia dicere, tamẽ ex Dei voluntate & charitate debuit potius dicere ſicut dixit, Benedicta tu in mulieribus, quia in hoc dicto intendebat exprimere, vel innuere: Primo in virgine maledictionis exemptionem, quam videlicet maledictionem communiter mulieres incurrerant,vt patet Geneſis.3.Multiplicabo ęrũnas tuas, in dolore paries filios &c. A quibus beata virgo fuit exempta Dei dono.

In Maria maledictionis exemptio.

Secundo intendebat ſingularem præ omnibus mulieribus gratiæ collationem, & præcellẽtem omnimodam benedictionem; Ita quòd nulla alia accepit tantam gratiæ benedictionem, & omnes quas aliæ habuerunt, ipſa habuit eminentius: Nam cum coniugatis habuit prolis benedictionem, & inſuper virginitatem, cum viduis caſtitatem incorruptibilem,& cum virginibus perſeuerantiam perpetuæ virginitatis, inſuper fœcunditatem. Tertio intendebat dicere eam tam benedictam, vt per eius gratię benedictionem euacuata ſit Euæ maledictio ab hominibus, quo ad culpam. Vnde propter prædicta debuit Angelus dicere Benedicta tu in mulieribus, ad ſignificandum, quòd ſicut orta eſt maledictio per mulierem in hominibus, ita per mulierem vnam mulieribus eſt euacuata & benedictio reſtituta, ſicut Auguſtinus dicit in ſermone de natiuitate Mariæ. Propterea non erat tam conueniens dicere, benedicta tu in hominibus; quia tali deſignationi non tam expreſsè conueniebat, vt patet. Nec debuit dicere in virginibus,ne putaretur ꝙ beata virgo ſolam virginum benedictionem haberet non aliarum. Similiter ſi dixiſſet Benedicta tu in omnibus creaturis, non ita expreſſiſſet ſignificari quòd per mulierem ſit euacuatio maledictionis, quæ orta fuit per mulierem:Mira ergo Dei charitas, qua ſic voluit nos ſaluari.

SED Cur non dixit Angelus virgini, §.36
Benedicta tu præ mulieribus, ſed in mulieribus, cum tamen magis conueniret figurę & veritati etiam,Iudit 13. ſcriptum Benedicta filia tu præ omnibus mulieribus, Reſpondetur quòd licet vere potuit dici, & æquiualeret in ſententia, ac conueniret figuræ dictæ de Iudith: Veruntamen pro cauſa diuinæ charitatis melius fuit dixiſſe in mulieribus, quàm prę mulieribus.

Primo ne hęretici occaſionem haberent,ſcilicet,dicendi,quòd ipſa virgo fuerit ſupra hominem,& non vere mulier,& ſic Chriſtus pro amore noſtro non carnẽ vere humanam aſſumpſerit.

Secundo vt virginis humilitatem commendaret cordi illius, qua ſe reputabat vnam inter mulieres, & non eſſe præ alijs. Tertio vt ſignificetur ſin-

gularis

gularis Dei dilectio ad eam, & cum hoc omnium aliarum mulierum in ipſa, & pro pter ipſam a Deo dilectio, quia plus vel maius eſt aliquam diligi in omnibus, & ho norari in cunctis mulieribus, quàm vnam ſolam diligi præ omnibus, quæ tamen non diligitur in omnibus. Voluit ergo Deus ex charitate, vt dicatur Benedicta tu in mulie ribus: non præ mulieribus, ad deſignandũ ꝙ omnes mulieres intendit diligere, & ho norare per virginem Mariam, & propter ipſam, per quam honorem quem Eua perdidit, genus fęmineum ex Dei charitate re cuperauit, ergo pręſertim mulieres debẽt virginem diligere; viri quoq; ei deuote ſer uire, & propter eam bonas mulieres hono rare, quia omnibus ſalus eſt ex ea.

Maria honorem fęmineũ recuperauit ab Eua ꝑditum.

37 QVID de eccleſiæ additione facta, ex dictis Eliſabeth. ſ. Et benedictus fructus ventris tui. Ad hoc nota certa puncta. Primo ꝙ angelus non addidit id in ſalutatione, hac ratione, quia nondum tunc erat Chriſtus fructus eius ventris, ſed poſtea cum conſenſit di. Ecce ancilla domini fiat mihi &c. prout dicunt Alber. ſup. ca. 143. tamen eccleſia appoſuit. Secundo quòd ibi non dicitur Benedictus filius ventris tui, ſecuudum eund. quia filius eſt commu ne nomen ad generationem carnalem, ſed fructus ſine corruptione gignitur ex arbore, ſic Chriſtus ex virgine, vt etiam dicit Bernar. Tertio cur non dicitur Benedictus flos virginalis ventris tui, vel vteri cum tamẽ Eſa. 11. Chriſtus ſcribatur flos: Egredietur, inquit, virga. i. Maria de radice Ieſſe, & flos. i. Chriſtus de radice eius aſcendet: Reſpondetur ꝙ & ſi potuit dici flos, tamen congruentius dictus eſt fructus ad deſignandam iam perfectam generatio nem Chriſti, nam flores qñ producuntur in arbore nondum eſt perfecta generatio, ſed qñ fructus producitur tũc eſt perfecta generatio, Chriſtus autem in inſtanti conceptionis fuit perfectus homo formatus, & Deus, ergo &c. Itẽ ſecundo ad deſignandũ, ꝙ ſicut homo cecidit per fructũ ligni non per florẽ, ſic per fructũ vteri virginalis reparari debuit. Tertio quia ſicut fructus reficit homines, ſic Chriſtus dulcedine gratię, & gloriæ ex immenſa charitate. Vnde ſecundum Hiero. in ſermone. aſſumptionis; Omni admiratione digna fuit hæc ſalutatio tam angelo, quàm Mariæ, & hominibus.

Bernar.

Hierony.

Item lectorem quemquam huius operis volo eſſe rogatum ne me cenſere velit reprehendendum de ſuperfluitate, pro eo ꝙ de ipſa Annunciatione dñi, & ſalutatione angelica multa quæ ſatis abundantius ſcripſi in libro iam antea a me edito, qui dicitur Stellarium beatæ virginis Mariæ, in hoc etiã opere repetiuerim. Et ſimiliter de aliis pluribus concurrentibus materijs huiuſmodi fecerim, quia talia aliter tracta ui alibi. ſ per modum ſermocinationis, & aliter hoc opere, ſcilicet per modum quæſtionis & ratiocinationis, ſingula quęque ad charitatem diuinam reducẽdo: Et quia decreui vt pro facilitate habeat vnuſquiſque lector præ manibus ad legendum hic, quod quęrere alibi tęderet pro occurrenti materia &c.

Excuſatio autoris.

De electione certi numeri apoſtolorum.

APOSTOLVS Quòd maxima Dei charitas claret in apoſtolis. Primo in eligendo, ſcilicet, numero duodeno. Vnde quæritur.

QVARE Chriſtus dominus. 12. apo ſtolos, & non plures elegit neque pauciores, cum tamen ſeptuagintaduos diſcipulos elegerit: Reſpondetur ſecundum Doc. theologos, ꝙ ſic congruebat myſterio diuinæ charitatis pluribus rationibus: Primo propter deſignandam totius mundi ſal uationẽ, quam ex nimia charitate Chriſtus optabat: Vnde Beda dicit: Hunc nume rum apoſtolorum Chriſtus inſtituit certa cauſa myſterij, vt. ſ. mundi ſalutem quam verbo prædicarent ſuo numero commendarent: Ter enim quattuor faciunt duodecim, & totidem apoſtoli ad prædicandum quattuor mundi partibus hoc eſt Orientali, Occidentali, Meridionali, & Aquilonari miſſi ſunt, quia per eos fides ſanctę trinitatis in ipſis quattuor mundi partibus prædicanda erat, vt orbem quadratum fide ſanctæ Trinitatis inſignirent, & conſequenter diligere verum Deum docerent &c. Idem quoq; Beda ſuper Lucam addit quòd etiam bene ſeptuagintaduo diſcipuli mittuntur, quia totidem lin-

§. 1

Beda.

Myſteriũ duodecimi numeri.

guarum mundi gentibus exteris euangelium prædicandum erat: Et iterum: Sicut inquit, duodecim apoſtoli formam epiſcoporũ monſtrant, ſic ſeptuaginta duo diſcipuli figuram presbyterorum tenent, q̃q̃ in primitiua eccleſia vtriq; epi vocantur.i.ſuperintendentes ſaluti hominum. Hæc ex Beda: Secundo elegit Chriſtus duodecim apoſtolos propter oſtendendam ſanctitatis perfectioně: Nam ſecundũ Arithmeticos duodenarius numerus eſt bis perfectus, eo ꝙ continet bis ſex, ſenarius aũt ſecundum eoſdě eſt numerus primus pfectus ſimpliciter, vnde eſt numerus perfectæ charitatis, & ſanctitatis ſiue caſtitatis, quia licet generatur, nõ tamen generat aliquě numerum infra denarium exiſtentem, & quia producitur ex primo pari, ideſt duo, & primo impari, ideſt tria dicendo bis tria ſunt ſex: nec tamen producit aliquem numerum ſimplicem, qui ſit ſcilicet infra denarium, vt patet: Voluit ergo Chriſtus eligere apoſtolos ſub numero perfectæ charitatis duplicato.i.biſſenario, vt oſtendat ꝙ prædicatores & Doctores veritatis debět fulgere duplici charitate, videlicet Dei & proximi, ſicut etiam dicit Greg. in home. vel cũ hoc, duplici perfectione, ſcilicet vitæ ſanctę, & doctrinæ veræ: Matth. 5 Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur. Item de ſeptuaginta duobus. §. 2. Si obijcitur, qđ ergo nõ debuit Iudam, qui erat malus, eligere in apoſtolatum ſuũ Chriſtus. reſpondet Auguſt. ſuper Ioannem ſermone 1. dicens: Quare dominus vnum perditum inter duodecim habere voluit, niſi vt malos toleremus ne corpus domini.i.eccleſiam diuidamus. Item illud voluit etiam vt oſtendat, quia in eccleſia mali ſunt mixti cum bonis, & quòd ex malis Deus bona elicit, ſicut in propoſito. Tertio elegit duodecim apoſtolos Chriſtus propter ſcripturæ præfigurationem, & impletionem. Vnde glo. ſuper Actuũ. 14. dicit: quòd apoſtolos duodecim præfigurauerunt: Primo duodecim filij Iacob. Secundo duodecim fontes in helym deſerto, quos ibi reperunt filij Iſrael. Tertio duodecim lapides prętioſi in veſte pontificis Aaron. Quarto duodecim panes propoſitionis. Quinto duodecim lapides altaris. Sexto duodecim lapides de Iordane leuati. Septimo

Prædicatores, & veritatis doctores debent fulgere duplici charitate.

Figurę 12. apoſtolorum.

duodecim boues ſub ęneo mari. Octauo duodecim ſtellę in corona ſponſæ. Apoc. 12. Nono duodecim fundamenta ciuitatis cœleſtis ex. 12. lapidibus precioſis. Decimo duodecim horæ diei, & menſes duodecim ipſius anni. Io. 11. cap. Vndecimo duodecim portæ ciuitatis Hieruſalem ſupernæ. Duodecimo fructus duodecim ligni vitæ per menſes &c. Quæ omnia præfigurauit, & impleuit Deus ex charitate ad mundi ſalutem, ergo &c.

§. 2 SED reſtat quomodo in numero 72. diſcipulorum charitas perfecta commendatur? Et dicendum ſecundum Ludo. lib. de medita. vitæ Chriſti, alioſque, ꝙ ſeptuaginta conſurgunt ex ductu ſeptenarij in denarium, additiſq; duobus fiunt ſeptuaginta duo, & ſic ſignificant decalogi impletionem cum ſeptem donis Spiritusſancti, & per binarium ſuperadditum ſignificatur gemina charitas, ſcilicet Dei & proximi, quæ omnia debent eſſe in prædicatoribus euangelij: Vnde & Chriſtus miſit illos binos & binos ad prædicandum, & per conſequens ſeptuagintaduo conſtat eſſe numerum charitatis: Eſt etiam hic numerus perfectionis, quia ibi concurrit ſenarius, qui eſt perfectionis, vt dictum eſt §. 1. Nam ſenarius ductus in duodecim facit ſeptuagintaduo: Vnde mira Dei charitas patet, quia apoſtolos Chriſtus dominus, vtpote perfectiores miſit duodecim tanquam epiſcopos, qui debent eſſe perfectiores præ inferioribus in charitate, ſed diſcipulos miſit. 72. pro figura quòd in eccleſia debent eſſe plures presbyteri curati ad ſacramentorum diſpenſationě, & prædicationem, patet diſt. 21. cap. in nouo: Et tales etiam, licet infra epiſcopos, debent eſſe perfectæ charitatis pro ſuo modulo ſupra communem populum: Poſtea Dei charitas ne deficiat fides, & pereat in hominibus ſalus, miſit pro amore inflammando tempore tyrannorum Imperatorum innumerabiles martyres: Tandem tempore hæreticorum miſit multos doctores: Et poſtea pro ædificatione fidelium confeſſores, & ſanctos, ac ſanctas, nec non & religioſos. Et ita vſque in finem mundi ſemper Deus ex charitate promouet ſalutem hominum &c.

Septuaginta duo eſt, numerus charitatis.

Secundo charitas Dei claret mittendo

Apoſto-

Apoſtolos per mũdum pro ſalubri officio.

§. 3 VTRVM officium miſſionis apoſtolicæ ſit precellentius angelica miſſione. Pro præambulo nota. Primo ꝙ ſecundum Hier. Apoſtolus interpretatur miſſus, vel legatio. Nam Apoſtolus eſt nomen officij, ſ. miſſionis, & dicitur ab apo. grecè. i. de, latine, & ſtolon quod eſt miſſio: Inde Apoſtolus dicitur quaſi de cęlo, vel a Deo miſſus, & in hoc angelis aſſimilantur, quia vt dicit Magiſter. lib. 2. Angelus eſt nomen officij, non naturæ, nam angelus quaſi nũcius Dei gręcè nominatur: Magnus ergo honor eſt Apoſtolis, quòd ſicut ſummi Dei legati miſſi, vel ambaſiatores dicuntur tanquam Angeli nuncij altiſſimi &c.

Hiero.

Aug. Nota ſecundo quòd Auguſt. ad Oroſium. cap. 40. dicit, quòd Apoſtolus interpretatur miſſus vel legatus. Apoſtolorum ergo quatuor ſunt genera, inquit; Quidam mittuntur a Deo, vt Moyſes, & ſimiliter duodem apoſtoli: Secundo quidam a Deo, ſed per hominem, vt Ioſue, & ſimiliter diſcipuli apoſtolorum ab eis miſſi. Tertio quidam mittuntur, inquit, per hominem tantum, ſicut noſtris temporibus multi fauore vulgi, vel principum in ſacerdotiũ ſubrogantur. Quarto quidam ex ſe, vt pſeudo prophetæ, & pſeudo apoſtoli: Hęc Auguſtinus. Tertio ergo ad quæſitum reſpondetur: Miſſio apoſtolorum a Deo ad conuertendum mundum fuit maiori charitate eminens, & præcellentior angelica miſſione. Primo quia fuit poteſtatis plus miraculoſæ, videlicet in atteſtando certitudinem fidei, vnde dicit Auguſtinus in ſermone de apoſtolis: Chriſtus, inquit, dedit Apoſtolis poteſtatem ſuper dæmones, vt vincerent; ſuper languores, vt curarent; ſuper mortem, vt eam contemnerent; imo pro amore Chriſti in tormentis gauderent; ſuper animas, vt a peccatis ſoluerẽt, ſuper angelos, vt corpus Chriſti conſecrarent; & ſuper omnem naturam elementorum, vt mutare poſſent. Hæc ille. Et quia tantam poteſtatem Deus non dedit Angelis miſſis: Leguntur etiam ſępe angeli obediſſe in prædicatione, voces pro audientibus variando ad intelligendum, patet. §. 7. ſed & deſeruiuiſſe apoſtolis, vt patet in legenda ſancti Iacobi maioris, & ſancti Bartholomæi, & ſic de alijs, patet propoſitum. Secundo quia apoſtolorum miſſio fuit dignitatis magis amoroſæ quàm angelica miſſio, eo quòd Apoſtoli non tantum erant nuncij Dei ſicut angeli, ſed etiam teſtes Domini per martyrium, quod non habet locum in Angelis: martyrium autem eſt excellentiſſimæ charitatis. Ioan. 15. Maiorem charitatem nemo habet &c. Tertio quia apoſtolorum miſſio fuit ſalutis amplius copioſæ, eo quòd totum mundum conuerterunt ad fidem, & charitatem.

Quattuor apoſtolorum genera.

§. 4 SED quare Deus pro mundi conuerſione voluit magis apoſtolos mittere, quã Angelos potentiſſimos, & potius illitteratos homines pauperes, & paucos reſpectu hominum totius orbis: Reſpondetur ſecũdum apoſtolum. 1. Corinth. 1. & Doct. ꝙ quæ ſunt ſtulta & infirma mundi ignobilia, & contemptibilia elegit Deus, vt confundat ſapientiam ſeculi, & fortia, ne glorietur omnis caro in conſpectu eius &c. Vnde noluit Deus Angelos mittere, ne mũdi conuerſio angelicæ virtuti attribueretur, ſed ſoli Deo, & eius merę charitati. Similiter nec potentes homines, nec ſapientes, nec diuites miſit, ne eorum potentię vel ſapientiæ & huiuſmodi attribueretur. Item ſecundum Aug. ſuper Ioan. ſermone 7. Ne quis ſe diceret electum a Deo, propter ſuam ſapientiã, vel potentiam, & huiuſmodi, ac non ex mera charitate, vel gratia Dei. Ideoque Deus benignus per piſcatores voluit lucrari imperatores, multoſque homines tam maiores quàm minores veluti piſces prenſos per rete ſalutis ex charitate &c. Item voluit etiam per paucos ſimplices, & idiotas contra delectabilia carnis, & ſanguinis ad legem eis cõtrariam inducere in Dei amorem, vt miraculum tale eſſet commendabilius. Vnde Bernar. in epiſtola ad fratres de mõte dicit. Inter cętera miracula, quæ Deus in terra geſſit hoc maximum ſuper omnia enituit, & cętera illuſtrauit, ꝙ in paucis ſimplicibus hominib. totum mundum & omnem ſapientiæ eius altitudinem, ac gloriam eius ſibi ſubiugauit. In omnibus autem his patet Dei charitas, & ad apoſtolos, & ad eccleſiam, & ad totum mundum.

Piſcatores lucrantur Imperatores.

Tertio charitas Dei claret in Apoſtolis honorificando eos, & exaltãdo in premio.

56. VTRVM præ alijs ſanctorum ordinibus apoſtolicus ordo cenſeatur in hierarchia angelorum ſuperexaltatus,& per conſequens præhonorabilis ab omnibus. Reſpondetur quòd ſic, ſecundum Docto. præſertim ſecundum Fran. mayro,& probatur pluribus rationibus, quibus patet charitas Dei in eis.

Pſ. 122. Primo ratione meritoriæ præhonorabilitatis, nam de apoſtolis canit eccleſia illud Pſalm. 138. Nimis honorati ſunt amici tui Deus &c. Sed quia honor debetur (maxime apud diuinum iudicium) pro merito, vel præmio perfectionis in virtutibus, vt patet per philoſophum. 4. libro. Ethi. vbi dicit, quòd prauus non eſt dignus honore, quia honor eſt præmium virtutis, ita quòd perfecte (inquit) virtuti non ſit condignus honor; intellige niſi a ſolo Deo, qui iuſte retribuit & vltra condignum in cœlo præmiat, ergo ſequitur quòd ex Dei charitate apoſtoli ſunt nimis, hoc eſt, præ alijs honorati, ſicut fuit dignum, tamen infra honorem exaltationis matris Dei.

Homo malus nō eſt honoredignus.

Secundo ratione iudicariæ dignitatis, in qua præcellunt apoſtoli alios ſanctorū ordines, quia ſecundum Alexan. de Ales: Cum Deus iudicabit auctoritatiue, & Chriſtus inquantum homo delegata poteſtate, apoſtoli habebunt iudicare aſſeſſorie Matth. 19. Sedebitis ſuper ſedes. 12. iudicantes. 12. tribus Iſrael. Alij autem ſancti Angeli approbatiue: Sed honorabilius eſt & dignius iudicare aſſeſſorie quā approbatiue: Ideo de Apoſtolis canit eccleſia: Vos ſeculi iuſti iudices,& vera mūdi lumina &c.

Tertio ratione plenariæ gratiæ, & charitatis, quia prę alijs fuerunt apoſtoli repleti ſpiritusſancto, & Chriſti charitate tanquam Chriſto viciniores, & per conſequens perfectiores in meritis, ergo a nobis ſunt valde honorandi prę alijs poſt virginem matrem Chriſti, imitando pro noſtro poſſe eos in charitate &c.

58. SED in quo ordine angelorum creduntur Apoſtoli in cœlo exaltati: Reſpondetur ſecundum Franc. mayro. in ſermone de Apoſtolis, ꝙ in ordine ſupremo, videlicet ſeraphico: Probatur primo ex ſtatus ſublimitate, quia vt docet Diony. lib. de eccleſiaſtica hierarchia, ſummo ordini in Eccleſia militante debetur ſummus ordo in eccleſia triumphante, ſed ſtatus apoſtolicus in eccleſia tenet ſummum ordinem, vel locum, vt idem Diony. dicit, ergo patet propoſitum. Secunda ratione probatur ex Chriſti vicinitate, quia ordo apoſtolicus vicinior Chriſto extat in eccleſia, vt idem Diony. dicit, ergo & in cœlo debet eſſe in ſeraphico ordine, qui eſt vicinior Chriſto. Tertio probatur ex ardēti charitate, nam ſeraphim interpretantur ardentes in charitate: Sed vt Greg. in homelia. Acceſſerunt ad Ieſum publicani &c. docet. Diſtinctæ conuerſationes hominum, inquit, ſingulorum angelorum ordinibus congruunt, vt in eorum ſortem per conuerſationis ſimilitudinem deputentur: Cum autem Apoſtoli pleni ſpiritusſancto fuerint charitate ſeraphica in hac vita ardentes, ergo aſſumpti ſunt in cœlo ad ordinem ſeraphicum. Vnde & nos debemus apoſtolos deuotius honorare, vt ipſi ex ineffabili charitate nobis ſuffragentur. Hinc apoſtolis ſpiritusſanctus apparuit in ſpetie ignis pro ardore charitatis deſignando prę alijs, & in ſpetie linguæ pro notationib. linguarum cunctarum conuertendis.

Diony.

Greg.

57. SED quomodo verba apoſtolorum intelligere poterant gentes multarum linguarum: dicit idem Franc. ꝙ apoſtoli loquebantur, prout volebant: Aliquando vna, aliquando altera lingua loquebantur iuxta idioma gentium. Sed hoc fuit maius miraculum, ꝙ vnica lingua loquēdo in prædicatione a diuerſarum linguarum gentibus ſingulis intelligebantur: Et hoc fiebat dupliciter. Vno modo ſic, ꝙ vna vox hebræa, qua prædicabant ſub eadem forma hebraicæ vocis, veniens ad aures hominum alterius idiomatis intelligeretur, quod diuina virtute fiebat. Alio modo ſic, ꝙ illa vox apoſtolorum hebręa antequam perueniſſet ad aures hominum in aere eſſet variata per angelos, & ſic ſub forma proprij idiomatis perduceretur ad aures audientium, atque ſic intelligeretur: Et ſingula fecit Deus ex charitate pro ſalute hominum.

Apoſtoli ſ miſſione ſpiritusſancti loquebantur ſecundum idiomata gentium.

De

De ſpeciebus artium, & ſcientiarum.

ARS & ſcientia.
Quod Deus ex charitate dedit hominibus ſcire diuerſas artes &c.

QVALES ſunt ſpeties artium & §. 1 ſcientiarum? Reſpondetur, ſecundum Anto. Floren. parte. 4. ſum. tit. 1. ꝙ ſcientia habet multas ſpeties, ſecundum ꝙ habet multimode diuerſas materias, propter quas ſunt multæ artes, & ſcientiæ accipiendo ſcientiam large, prout extendit ſe etiam ad artes: Quia nimirum, Primo aliquæ dicuntur artes mechanicæ, eo quòd intellectus quodammodo ĩ eis mechatur, i. polluitur per corporalia exercitia: relicta veritate, quæ eſt ſponſa ipſius intellectus, quoniam intellectus principaliter creatus eſt ad ſpiritualia intelligenda: In mechanicis autem circa factibilia verſatur, vt patebit conſideranti ſingulas ſpeties artis mechanicæ, de quibus. §. 2. Secundo aliquæ dicuntur artes liberales ad differentiam artium corporalium, quia homo dicitur liber ſecundum animam, & ſeruilis ſecundum corpus, artes autem liberales pertinent ad animam, ergo &c. Tertio aliæ ſunt artes quæ ad nullum huiuſmodi ſimpliciter determinantur, vt prænoſſe aliqua futura ex aſtris, & artes prohibitæ, ſicut necromantia, augurium, & huiuſmodi erroneæ. De talibus Auguſti. 38. diſt. cap. Quamuis, inquit, ſcientia ſit virtus, vtpote de genere honorabilium bonorum. ex. 1 lib. de anima, ſunt tamen, inquit, quædam quæ melius eſt neſcire &c. Quarto præterea quædam ſunt ſcientiæ practicæ, & quædam aliæ ſunt theoricę. Practicæ dicuntur ſcientiæ de virtutibus agentes, & talis ſcientia. ſcilicet practica diuiditur in ethicam, quę eſt ſcientia agens de moribus, & virtutibus, & in iconomicam, quæ agit de gubernatione domus, & familię, atque in politicam de gubernatione communitatis, ciuitatis regni, & ciuilitatis humanæ. Ad hanc ſcientiam pertinere videtur lex ciuilis. Scientia autem theorica diuiditur in phyloſophicam, mathematicam, metaphyſicam, & theologicam: Item ſcientiæ philoſophicæ naturali ſubalternatur, & ad eam reducitur ars medicinæ. Item ſcientiæ mathematicę ſunt conſiderãtes de materia abſtracta, & ſunt in quatuor ſpetiebus, de quibus. §. 3. Denique ſcientia metaphyſica eſt theologia humana, ſicut primo lib. tactum eſt: Supra prę dictas ſcientia omnium altiſſima eſt theologia, de qua agitur in Biblia, & libris ſententiarum. Huic ſcientiæ ſubalterna eſt ſcientia iuris canonici, præcipue quantũ ad ea, quæ ſunt fidei, articuli & eorum dubiorum declaratio, & quantum ad ſacramenta: Pater ergo charitas Dei, qua docet multipliciter homines.

Veritas ſponſa in tellectus.

Aug.

Omnium ſcientiarũ altiſſima theologia.

QVOT numerantur ſpecies artis mechanicæ? §. 2 Reſpondetur ſecundum. e. Ant. par. 1. tit. c. 3. §. 3. cum Vincentio in ſpeculo doc. quòd præcipue ſeptem ſpeties eius numerantur: Ad quas omnium rerum fabrica, vel factio, & operatio concurrere videtur, quæ hominis neceſſitati ſunt grata, & commoda, vel neceſſaria: De quibꝰ verſus. Lana, venatus, miles, nautatio, rus, medicina. verſus. His theatralis ars iungatur mechanicæ ſunt &c. Et de ſingulis breuiter dicemus.

Prima ſpeties dicitur lanificium, ad quam pertinet omnis operatio nendi, texendi, vel retorquendi, conſuendi, & quicquid fit inſtrumento, co'o, fuſo, acu, pectine, calaniſtro, & girgillo, alabro, in materia lini, lanę, canapi Sub his eſt vſus, filtrorum, ſagorum, ſagenarum, & ſportarum &c.

Secunda ſpeties dicitur venatio, & hæc habet tres ſpeties ſub ſe. Vna dicitur ferina, quæ fit multis modis ſ. Retibus, pedicis, laqueis præcipitijs, arcu & iaculis, cuſpide, andagine, canibus, accipitribꝰ &c. Alia dicitur aucupium, quæ fit fiſco, laqueis, arcu, & alijs pluribus modis dictis de ferina. Tertia dicitur piſcatio, quæ fit rhetibus, ſagenis, hamis &c.

Tertia ſpecies dicitur militaris ars, vel armatura ſecundum alios ad quam pertinet facere arma, & caſtra, ac fortalicia, machinas & ad huiuſmodi pertinentia, & habet ſpecies. Vna dicitur architectonica, quæ diuiditur in cementariam, & carpentariam: Alia dicitur fabrilis, & ferraria, quæ diuiditur in malleatoriam, & fuſoriam

ſoriam

ſoriam. Tertia ædificatoria: Ædificiorum autem ſunt tres partes. Diſpoſitio, conſtructio, & venuſtas: Plura de hac tranſeo.

Quarta ſpecies dicitur nauigatio: Ad quam pertinet omnis induſtria emendi & vendendi, nauigandi, ad litora merces transportandi, & huiuſmodi.

Quinta dicitur agricultura: Cuius vna ſpecies eſt de ſatione agrorum. Secunda de plantatione nemorum, vinearum, & arborum. Tertia de paſcuis, vt prata. Quarta de hortis, & floribus.

Sexta dicitur medicina videlicet corporalis ad quam pertinet Chirurgia, & quæ apothecarij conficiunt &c.

Septima ſpecies dicitur theatria, quæ continet ludos diuerſi generis, vt eſt primus ludus gymnicus, qui in gymnaſio exercetur, aut ſaltu aut curſu, aut iactu aut virium fortitudine in corporis pondere, vel agilitate, aut luctatione. Secundus ludus dicitur Agon, vt ſaltandi peritia: Ad citharam quoque, vel tybias, chorea, & geſtus incedendi, decantandi modulatio, & huiuſmodi. Tertius ludus dicitur circenſis, qui a circũ eundo ſic vocatus eſt. Quartus ludus eſt ſcenicus, qui eſt locus intra theatrum ad modum domus, vbi cantabantur in pulpito tragediæ & comediç, & ſaltabant hiſtriones. Quintus dicitur ludus gladiatorius, quo in amphitheatro gladijs, aut pugnis haſtis, aut armis quibuſuis inter ſe concertare diſcebant, aut contra beſtias incedere, & huiuſmodi. Sextus eſt ludus aleæ: qui taxillis luditur, in quo fraus & mendacium vel periurium nunquam abeſt, & damnum rerũ, propterea legib. eſt interdictus. Septimus eſt ludus ſcachorum, & huiuſmodi &c.

Plura genera ludorum:

Quibus modis autem liceat hominibus ludere, aut quibus cauſis, ſcilicet conuiuij, vel exercitij vel recreationis ac huiuſmodi, & quibus circunſtantijs adhibitis, ne quis in talibus peccet, hic amore breuitatis pertranſeo, cum ſufficienter tractentur in ſummis pluribus confeſſionalibus: Sufficiat mihi dicere, ꝙ ſcire quæcunque inquantum ſcientiæ eſt, eſt donum a Dei charitate, ſed tamen abutitur homo &c.

§.3 SED quot numerantur ſpecies artis liberalis: Dicendum ſecundum omnes communiter, & pręſertim Ant. Floren. parte 1. tit. cap.3. §.3. cum Vincentio ſupra, ꝙ ſeptem ſunt artes liberales.

Prima dicitur grammatica: Quæ eſt recte loquendi, atque ſcribendi ſcientia, & hæc eſt fundamentum omnium aliarum artium liberalium, atque origo, vel initium.

Secunda dicitur logica, ideſt rationalis diffiniendi, quærendi, & diſcernendi a falſo ſcientia. Nam omne prædicabile, ſcilicet ſecundum logicam, vel dialecticam, quæ eadem ſcientia eſt, aut eſt incomplexum, aut complexum; ſi in complexum, hoc poteſt eſſe, vel inhærens intra, & de hoc agit logica libro prædicamentorum, vel inhærens extra, & de hoc agit liber ſex principiorum. Si autem eſt complexum; vel hoc eſt abſolutum, de quo agitur libro periherme. quia agit de enunciatione ſine reſpectu, vel hoc eſt reſpectiuum ordinatum ad alteram materiam; & hoc ſi ordinatur ad omnem materiam indifferenter, ſic de tali agitur in libro priorum. Si autem ad materiam determinatam, hoc tripliciter eſt, quia aut ad materiam neceſſariam, & de hoc agitur libro Poſteriorum: Aut ad probabile, de hoc libro Topicorum. Aut ad ſophiſticam, & de hoc libro Elenchorum, vbi multæ fallaciæ ſophiſticæ deprehẽdendæ docentur.

Diffinitio vniuſcuiuſq; ſcientiæ.

Tertia dicitur rhetorica, quæ eſt ornate & bene loquendi ad perſuadendum iuſta, & bona ſcientia, tam in perſonarum quam in negotiorum cauſa, talem autem peritiam dicendi facit ſæpius natura, doctrina, & vſus, ſed principaliter Deus ex charitate: Pręterea aliæ quatuor ſpecies artium liberalium dicuntur, & quadriuiales, quia in quatuor ſpeciebus ſunt: Dicuntur etiam mathematicæ ſcientiæ, quia conſiderant principaliùs de materia abſtracta: Quo ad præmiſſa ergo.

Quarta ars liberalis dicitur Arithmetica, & hæc tractat de numeris, huius elementum eſt vnitas.

Quinta dicitur Muſica, & hæc tractat de vocum, vel ſonorum proportione, hui⁹ elementum eſt vniſonium.

Sexta dicitur Geometrica, quæ eſt de ſpa-

ſpacio,ſeu quantitate continua, huius elementum eſt punctum.

Septimo Aſtronomica, quæ agit de motu cęlorum, cuius elementum eſt inſtans. Et ſic patet Dei charitas, qua noſtras mentes illuſtrauit multiplici artium veritate, vt Deum cognoſceremus, & amaremus ad noſtram ſalutem.

54 VNDE procedit quòd quis hominum in artibus, & ſcientiis ſit acutior, & ingenioſior? Reſpódetur ſecundum eun. Anto. Floren. in prima parte ſummæ. tit. 1. ca. 6. Quod hoc eſt præcipue ex cauſis: Primo ex meliori perfectione accidentali animę, dico accidentali, non autem naturali, quia omnes animę ſunt eiuſdem ſpeciei, & perfectionis naturalis in eſſentia, ſed non in accidentalibus. Secundo hoc ſit ex meliori exercitatione. Tertio ex maioris gratiæ collatione. Sap. 8. Sortitus ſum animam bonam. Quarto ex corporis complexione inclinante, ex qua ſicut habet anima naturalem inclinationem ad aliqua vicia, ita & ad aliquas virtutes & ſcientias: Nam cholerici inclinantur ad iram, & fortitudinem, & magnanimitatem. Sanguinei ad luxuriam, beniuolentiam, & affabilitatem. Phlegmatici ad pigritiam, incuriam, & manſuetudinem. Melancholici ad deſperationem, ſuſpicionem, & modeſtiam. Sed quo ad ſcientias ſecundum Io. Dominici in dialog. ſuo poſt Alber. Magnum Cholerici inclinantur ad metaphyſicalia. Sanguinei ad naturalia, vel philoſophicalia. Phlegmatici ad moralia. Melancholici ad poeticalia, & iuridica. In omnibus commendatur ordo diuinę charitatis &c.

Naturalis inclinatio hoīs ſicut ad vitia, ita & ad virtutes.

55 QVID de inuentoribus variarum artium, & ſcientiarum, ac autoribus librorum earum.

Notandum ſecundú eund. Anto. Floren. 1. par. tit. 1. c. 3. quod inuentores artium liberalium, ac mechanicarum & philoſophiæ; autores quoque librorum ipſarum communiter fuerunt gentiles, & per conſequens reprobi homines. Nam in grammaticalibus principalis ponitur Priſcianus. In rhetoricis Tullius Cicero, qui ethnicus de diuina prouidentia male ſenſit, ſecundum quòd dicit Thom. 1. parte q. 22. quem etiam malorum morum fuiſſe oſtendit Saluſtius. Sed & ipſe Saluſtius cum Demoſthene gręco præmaximo oratore infideles fuerunt. Titum Liuium, vt omittam errantem, licet lacteo fonte manantem; Lactantius Chriſticola fuit, ſed errorem milleniſtarum ſectatus eſt; de Spirituſancto minus bene ſenſit, vt patet in libro ſuo Inſtitutionum nominato &c. Item inter poetas magnus fuit Homerus apud græcos. ſed apud latinos maior fuit Virgilius, qui vltra infidelitaté, turpiſſimus fuit in moribus; nec minus eo Naſo, ſeu Ouidius, & præcipue in ſua doctrina laſciuiis plena. Ité inter Hiſtoriographos Valerius Maximus in proſa. Lucanus in metro. Fuit & Ioſephus Iudæus poſt Chriſti aduentum, qui iudaiſmum ſuũ ſecutus eſt. Item in logicalibus totius philoſophiæ monarcha ipſe Ariſtoteles effulſit. Cuius parti morali Socrates ſe totũ dedit; & Pythagoras naturali parti philoſophiæ: Sed vtriuſque horum diſcipulus Plato vtranq; complexus eſt, vt dicit Auguſti. de ciuita. Dei. Iſte Plato ſuper omnes theologus fuit, cuius doctrina antiqui ſancti doctores imbuti ſunt, vt Ambroſius, Origenes, Auguſtinus, Hieronymus, Baſilius: Errores tamen eius plurimos abiecerunt; præter Origenem, qui in multis errauit. Moderni vero doctores Ariſtotelem ſequuntur, propter doctrinæ ordinem, & minus errantem: Omnes hi cum ſuis ſectis epicureis, ſtoicis, & peripateticis, atq; cum multis aliis non excludendo Senecam moraliſſimum, ſed cum vulgo idolatrantem ab extra ſecundum Thom. Illi ſunt de quibus dicit apoſtolus. 1. Cor. 2. Nemo principum huius ſęculi, id eſt philoſophorum cognouit Dei ſapientiam.

Cic. malè ſenſit de diuina prouidentia.

Auguſt. Multi doctores doctrinam Platonis didicerũt.

Præterea Arithmeticá dicitur de prioribus Pythagoras inueniſſe, qui & ſine fide fuit: Muſicam Tubalchaim. Aſtrologiam Atlas. & Ptolomeus multa addidit. Geometriam Euclides & Hermenides. Hi omnes ethnici, & inter reprobos computati.

Item medicinam Eſculapius primus docuiſſe refertur, quem indoctę plebes in Deum extulerunt. ſed auxit copioſe Hypocrates, & Galenus, ac Auicenna, qui omnes & ſi Deum cognouerunt, non ſicut Deum glorificauerunt, ſed euanuerunt

in

in cogitationibus ſuis, vt dicit apoſtolus Rom. 1. de talibus, qui ſola ea quæ carnis ſunt ſapiunt, quia vt Bern. dicit: Regulæ Hypocratis,& Galeni in multis cõtrariantur legi Chriſti, quæ ad ſalutem noſtram docet mortificare carnem, & eius vitioſas concupiſcentias &c.

Bernar.

Ceterum iura ciuilia gentiles primi inſtituerunt diuerſi diuerſis vrbibus. Nam a lacedemonijs Romani mutuati ſunt leges, vt patet in decretis-di.7.c. Moyſes.

Artes etiam mechanicas plurimas inſtituiſſe progenitos ex Cain fratricida inſinuat Gene. lib. cap. 4. Qui communiter criminoſum patrem in moribus imitati ſunt,& per conſequens reprobi: Hęc ideo ſcripta ſunt, vt non glorietur ſapiens in ſua ſapientia: Quoniam vt dicitur Sap. 14. Vani ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei,& dicuntur vani.i.fruſtra,quia non conſequuntur finem beatitudinis,ad quem creati ſunt.Proptérea Chriſticolæ non debent nimis curare de talib. ſcientijs, cum ſine eis ſit ſalus: Nam & Hieronymus fuit ſlagellatus Dei nutu,pro eo quòd nimis ſe occupabat talibus ſcientijs, veruntamen non debemus etiam omnino contemnere, & ſpernere tales artes, & ſcientias humanas,quantum ad ea,quæ ſunt vera & vtilia ibi tractata, licet ſint a vicioſis autoribus tradita: Tum quia vt Ambroſ.dicit: Veritas a quocunque dicatur a Spirituſancto eſt. Tum quia omnis ſcientia de numero bonorum honorabilium eſt, ex 1. de anima: Tum denique quia Deus in hoc commendat nobis charitatem ſuam,quòd etiam malis non deſiſtit dare gratiam gratis datam, vtpote ſcientiam & huiuſmodi;quanto magis bonis dabit gratiam gratum facientem,& omnia ad ſalutem oportuna. Diligamus ergo ex charitate Deum, & omnia bona habebimus.

Hiero.flagellatus.

Ambroſ.

§.6 QVID de ſcientia legis ciuilicæ, & eius diuiſione.

Quid ſit lex.

Notandum primo ꝙ ſecundum Fran. de Maro. in 2. ſententiarum lex diffinitur ſic. Eſt ars honeſte viuendi ligans homines ad ſui obſeruantiam: Nam aliter non eſſet lex niſi ligaret.

Scot.

Secundo notandum iuxta Scotum in 4. diſtin. 17.colligendo, quod lex eſt triplex. Prima dicitur lex naturæ, ſiue loquendo ſtricte de lege naturæ, videlicet quia eſt principium legis naturæ notum ex terminis, ex quo neceſſario ſequuntur huiuſmodi concluſiones practicæ, ſiue loquendo large prout aliquid verum practicum conſonum principijs, & concluſionibus legis naturæ eſt, intantum quòd ſtatim notum eſt omnibus illud conuenire tali legi. Secunda dicitur lex poſitiua diuina, quæ continetur in his, quæ ſunt in veteri, & nouo teſtamento.Tertia dicitur lex poſitiua humana,vt decreta, vel ſtatuta canonica, & etiam ciuilia: Et hæc tantum habet de rectitudine inquantum a lege naturæ deriuatur, ſi vero diſcordet ab ea iam non erit lex, ſed corruptio legis, vt dicit Aug.lib.de libe.ar. Vnde ſecundum Fran. Maro. ſupra,quia principia legis naturæ non poſſunt eodem modo applicari omnibus propter varietatem rerum humanarum, ideo exinde prouenit diuerſitas legis poſitiuæ: Vnde ſecundum Antoninum ſupra.

Auguſt.

Tertio principaliter notandum eſt, ꝙ totum corpus iuris ciuilis communis diuiditur in quatuor libros, quo ad allegationes, ſcilicet Codicem, Digeſtum,Inſtituta, & Autentica. Et quæ in eis notanter allegantur per nomen libri, per titulos, per leges, per paragraphos.

Vtrum autem leges ciuiles obligent homines in foro conſcientiæ ad obſeruantiam neceſſario, ita quod tranſgrediendo peccent mortaliter? Dicit idem Antonin. cum Auguſtino diſt. 9. c. Imperatores, ꝙ obligant ſi ſunt iuſtæ, præcipue quando quis ſcienter tranſgreditur,& ex contemptu, quia vt Bern. lib. de diſpenſatione & præcepto: Contemptus vbique damnabilis eſt. De hoc latius ſecundo libro vbi peccatum. §. 29. & in ſummis plures caſus exceptionis ponuntur, ideo amore breuitatis hic pertranſeo: Sufficiat autem mihi hic dicere, quòd Deus ex charitate voluit, vt leges canonicæ & ciuiles ſtatuerentur vltra ius diuinum propter obſeruantiam præceptorum Dei, vitæ quoque honeſtioris in moribus ad meritum ſalutis &c.

QVID de ſcientia iuris canonici, & eius diuiſione? Notandum ſecundum eundem

dem Anto. eadem prima parte vbi ſupra q corpus totum iuris canonici habetur in quatuor libris, ſcilicet. Decreto, Decretalibus, Sexto, & Clementinis. Decreta compilauit Gratianus monachus, & edidit Anno Domini 1100. vel circa vt dicit Hugo. 20. quæſt. 6. §. Forma; licet antea etiam fuerunt quædam compilationes aliæ, ſ. Iſidori poſtea Iuonis: Et diuiditur decretum in tres partes. Prima continet diſtinctiones centum & vnam. Secunda continet cauſas 36. & quælibet cauſa continet plures quæſtiones, & quælibet quæſtio Capitula & §. Atque cauſa. 33. quæſt. 3. continet tractatum ſpecialem prolixum de pœnitentia, qui ſic allegatur. de pœn. diſt. tit. & ſunt 7. diſtinctiones. Tertia decretorum pars intitulatur de conſecratione, & habet 5. diſtinctiones & capitula. Ibi primus fecit lecturam Hugo, qui nimis ſcripuloſus fuit in ſuis determinationibus, ſed glo. communis eius eſt Ioan. ſatis bona, quibus addidit Bart. Brix. quædam corrigendo, vel declarando. Poſt fecit ſolennem apparatum ſuper eo Archidiaconus, qui dicitur Roſarium &c.

Item decretalium cõpilator fuit Raymundus ordinis prædicatorum ad iniunctionem Gregorij Papæ. 9. Anno Domini 1230. vel circa. Et diuiditur liber ille in quinque partes, vel libros habentes multos titulos in ſingulis, per quos allegãtur quæcunque, & per capitula antiquitus dicendo ſic, extra de ſponſalibus, vel huiuſmodi, capitulo tituli. Et dicebantur extra, ſcilicet decretum, ſed tamen a modernis dimittitur illud extra, & ſolum titulus allegatur cum capitulo, eius glo communes ſunt Bernardi. Sed plurimi fecerunt apparatum, ſeu lecturas ſuper eiſdem, vt Innoc. 4. Hoſti. Ioan. an. &c.

Sũmariũ ſacrorum Canonũ.

Item ſextum decretalium fecit compilari Bonifacius. 8. Anno Domini 1300. vel circa, qui dicitur ſextus, quia ſequitur ad prædictos quinq; libros decretalium, & habet titulos, & capitula eodem ordine ſicut decretales, non tamen omnes, gl. communis eius eſt Ioan. an. & plures fecerunt apparatum &c.

Item clementina poſt modicum a compilatione Sixti fuit ſub Clemente Papa in concilio Viennenſi edita, qui Clemens morte præuentus non promulgauit eas decretales, ſed poſtea Ioan. Papa. 22. ſucceſſor eius; & habet titulos, ſed non omnes ſecundum ordinem decretalium, & allegatur cum additione in cle. ſicut & allegatur li. 6. gl. communis eſt Ioan. And. ſed apparatum plures alij ſuper eodem fecerunt.

Præterea reperiuntur quædam conſtitutiones eccleſiæ, quæ non ſunt in corpore iuris, ideo dicuntur extrauagantes, quę poſtquam promulgatæ ſunt, ligant ſicut etiam quæ habentur incorpore iuris, præcipue cum ſciuntur. Vnde patet Dei charitas multimode illuminando nos.

Notandum etiam ſecundum eundem Ant. q lex ciuilis prior eſt tempore, quia cœpit a tempore Moyſi, vel circa, ſed lex canonica cępit a tempore apoſtolorum, quando Apoſtoli fecerunt conſtitutionem, vt fideles abſtinerent a fornicatione, & idoloticis &c. Tamen lex Canonica prior eſt dignitate, & auctoritate quam Ciuilis, quia lex ciuilis debet ſequi canones, ſi autem contrariantur nullius ſunt momenti. diſt. 10. per plura capitula. Item de artibus & ſcientijs, hæc iuxta intentionem meam ſufficiant pro præſenti libro.

Dignior, & maioris autoritatis eſt lex canonica, quam ciuilis.

De mira Dei charitate in aſſumendo humanam naturam.

ASCENSIO Chriſti ad dexteram Dei patris, vide vbi dextera.

Aſſumptio naturæ humanæ à Deo: Quod ex charitate Deus aſſumpſit humanam naturam.

§. 1.

VTRVM aſſumptio in Chriſti incarnatione, & vnio ex diuina charitate factæ ſint idem, aut differant inter ſe? Et breuiter reſpondetur ſecundum Guil. Scotiſt. in 3. diſtinctione 5. ſimiliter, & Thom. tertia parte, quæſt. ſecunda, ar. 8. q aſſumptio dicitur quaſi ad ſe ſumptio. Et dicit tria. ſ. Actionem, relationem, & terminationem: Actio competit ratione diuinæ naturæ. Terminatio ratione perſonæ diuinę. Relatio ratione vtriuſque. Sed & notandum quod aſſumptio multis modis differt ab vnione: Vnde & Damaſcen. libro quarto, dicit: Aliud eſt vnio,

Aſſumptio ab vnione differt.

aliud

aliud incarnatio, & humanatio, & aliud eſt etiam aſſumptio. Itaque differunt: Primo quia aſſumptio dicit terminum a quo magis, quaſi ab aliquo ad ſe ſumptio, quoniam humana natura in abſtracto conſiderata, ideſt humanitas dicitur aſſumpta a Deo ad hypoſtaſim diuinam? Sed vnio magis dicitur reſpectu termini ad quem inquantum vnita dicuntur vnum: Vnde hypoſtaſis diuina non dicitur aſſumpta, ſed aſſumens actiue, dicitur tamen vnita, & vniens ad perſonalitatem diuinam, vt ſcilicet perſona diuina ſit humanæ naturæ vnita, & econuerſo, humana natura dicitur vnita diuinæ perſonæ.

Secunda differentia, quia aſſumptio dicit actionem ex parte Dei, & paſſionem ex parte humanæ naturæ, ſed vnio dicit ſolum relationem ex parte vtriuſque, vt prædictum eſt.

Tertia differentia, quia communior eſt vnio quam aſſumptio. Tum quia omne aſſumptum eſt vnitum, non econtra, quoniam in nobis anima vnitur corpori, non tamen dicitur aſſumpta. Tum quoque quia omnis perſona aſſumens eſt vniens, ſed non econtra, eo quòd perſona patris eſt vniens, & ſimiliter perſona ſpiritusſancti eſt vniens. Tota enim trinitas vniuit Dei filio humanam naturam, ſed nec perſona patris dicitur aſſumens, nec ſpiritusſancti.

Aug. Rurſus incarnatio differt ab humanatione, quia incarnatio eſt reſpectu carnis aſſumptæ quaſi carnis aſſumptio, ſicut & animatio dicitur reſpectu vnitæ animæ, prout Auguſt. ad Voluſianum dicit. Animam, inquit, rationalē & per ipſam corpus humanum aptauit ſibi Deus; ſed ipſa Dei humanatio dicitur reſpectu aſſumptæ humanitatis: Vnde vt magiſter dicit. Totum, inquit, me ſuſcepit. ſ. Deus, ideſt animam & corpus humanum, vt totum me liberet, & hoc ex mera charitate immenſa Dei &c.

Item incarnatio, & humanatio ſecundum Thom. ſupra, denominant determinate terminum ad quem facta copulatio eſt incarnatio, ſcilicet ad carnem, & humanatio ad humanitatem, & ſic differunt ab vnione, quia ſolam copulationem dicit vnio de ſe nil determinando: Vnde patet Dei charitas immenſa per hæc ſingula, ſcilicet incarnationem, aſſumptionē, vnionem, humanationem. Sed an huiuſmodi vnio ſit in Deo, vel ſit quid creatum dicit Thom ſupra ar. 7. Et Rich. quòd eſt relatio realis, quæ eſt in creatura non in Deo niſi ſecundum rationem tantum, vel ſecundum dici: Nam in tempore incepit per mutationem, quæ eſt in natura humana aſſumpta non in Deo, ergo eſt quid creatum &c.

VTRVM Dei filius iam incarnatus poſſet iterato aſſumere aliam naturam eiuſdem humanæ ſpeciei ex charitate? Reſpondetur ſecundum Thom. in 3. diſt. 1. quæſtio. 2. art. 5. concord. Rich. ibidem quæſt. 5. quòd hoc fere ab omnibus conceditur, ſcilicet quod vna perſona diuina poteſt plures humanas ſingulares naturas aſſumere. Et rationabiliter, quia non eſt contra rationem diuinæ perſonæ quod ipſa in pluribus naturis rationalibus ſubſiſtat eo quòd ipſa diuina perſona eſt infinita, & natura aſſumpta nullo modo eſt eius virtuti commenſurabilis, nec poteſt limitari ab ea perſona diuina, quin ſimul ſit tota hic, & vbique propter ſuam ſimplicitatem & immenſitatem, & ita perſona diuina eſſet ſuppoſitum illius naturæ quā aſſumpſit, quod etiam tota poſſet eſſe ſuppoſitum alterius humanæ naturæ remanente vnita ſibi natura iſta, quam iam aſſumpſit. Vnde ſicut Deus poteſt ſemper nouas creaturas condere, quia eius potentia per creaturas non exhauritur, nec limitatur, nec aliquo modo minoratur, ita etiam filius Dei abſoluta potentia maxime, & etiam ordinata ſi vellet poſſet qualibet natura aſſumpta, iterum aliam eiuſdem ſpeciei humanæ aſſumere, eo quòd poteſtas aſſumendi per naturam aſſumptam non limitatur. Confirmatur, quia filius Dei ante incarnationem poterat humanam naturam aliam ab iſta, quam aſſumpſit, aſſumere, ſi voluiſſet, ſed per aſſumptionem iſtius potentia eius nullo modo minorata eſt, vt Dicit etiam Leo Papa in ſermone natiui. ergo & nunc poſſet ſi vellet aliam aſſumere, loquendo de potentia abſoluta Dei, ſicut etiam Scotus dictat: Vide infra vbi Caput Eccleſie. ſ. octauo.

ſ. 2 (margin) — Diuina perſona eſt infinita. — Scotus.

Sed

Sed quare Deus non vult hoc facere cũ ſit charitate plenus non minus quam ab æterno, ergo ex charitate deberet velle? Reſpondetur ꝙ non decet id velle: Primo quia non eſt opportunum, nec cõuenit plura eſſe capita eccleſiæ, quam vnicum. Ideo Dionyſius ad Demophilum dicit, ꝙ cuidã ſancto presbytero nomine Carpo, Chriſtus apparẽs dixit, ꝙ paratus eſſet rurſum pro hominibus crucifigi, ſ. ex charitate, ſi opportunum eſſet. Secundo quia vnica incarnatio facta ſufficit ad ſalutem hominũ; fruſtra ergo iteraretur, cum Deus, & natura nihil faciant fruſtra Ex 1. lib. de cęlo, & mundo. Tertio quia ſi iteraretur incarnatio error fieret in mundo, ꝙ prima incarnatio facta non fuit ex ſufficienti, & perfectiſſima charitate, nec ſufficienter reparauerit mundum, & redemerit homines: Vnde Deus charitatem cõmendat in eo, ꝙ de facto ſemel tantummodo incarnatus eſt: De hoc plures rationes vbi Adam. §.6.

Non decet plura eſſe capita eccleſię, quã vnum.

§.3 SED difficultas eſt circa prædicta, quia natura aſſumpta humana non habet aliud ſuppoſitum præter ſuppoſitum perſonæ diuinæ, & ipſa natura communis ſicut humana non plurificatur, niſi per pluralitatem ſuppoſitorum, ſed quia vna perſona diuina eſt tantummodo vnicum ſuppoſitum, & non plura, quomodo ergo in vno ſuppoſito diuino, vel perſona poſſet eſſe duplex natura eiuſdem ſpeciei, cum ſic fieret vnum ſuppoſitum duarum naturarum eiuſdem ſpeciei; & hoc videatur implicare contradictionem, ſcilicet vnum eſſe plura? Reſpondetur ſecundum Rich. ſupra quòd humana natura plurificatur in ſuppoſitis inquantum ſuppoſita ſunt indiuidua: Vnde ſi filius Dei aſſumpſiſſet duas humanas naturas, quamuis illę non eſſent duo ſuppoſita, tamen eſſent duo indiuidua: Natura enim humana in Chriſto quamuis non habeat rationem ſuppoſiti, tamen indiuidua eſt. Vnde Damaſc. li. 3. c. 6. ꝙ filius Dei aſſumpſit naturam humanam in atomo. ideſt indiuiſibili, hoc eſt in indiuiduo, & hoc eſt charitatis, vt ſupra.

Damaſ.

§.4 ALIA difficultas eſt: Quia filium Dei impoſſibile eſt eſſe plures perſonas, ſed ſi filius Dei aſſumeret adhuc aliam naturam humanam ponamus caſum, quòd ſecundum primam nominetur Ieſus, & ſecundum aliam Petrus: Tunc quæro, an perſona filij Dei incarnata, eſſet vnus homo, an plures homines: Si dicas quòd eſſet vnus homo: Contra, quia non haberet vnam naturam humanam ſingularem, ergo non eſſet vnus homo. Si autem dicas ꝙ eſſet plures homines: Contra, quia plures homines ſunt ſuppoſita diſtincta, ibi autem eſſet ſuppoſitum vnum, quia vna perſona diuina, quæ non poteſt plurificari. Item eſſe hominem eſt eſſe perſonam, ſi ergo filius Dei eſſet plures homines ſequeretur, ꝙ eſſet plures perſonæ. Denique arguitur ſic. Iſte filius Dei eſt Ieſus, & iſte filius Dei eſt Petrus, iuxta præmiſſum caſum poſitum, ergo Ieſus eſt Petrus. Ad hoc reſpondetur ſecundum Tho. 3. parte ſummæ. quæſt. 3. ar. 7. Et etiam in ſcripto. 3. ſupra necnon ſecundum Rich. ſupra, ꝙ ſtante prædicto caſu Ieſus, & Petrus non eſſent vnus homo, ſed plures, ideſt duo homines, nec tamen eſſent duo ſuppoſita, ſed vnicum ſuppoſitum diuinum, quia propter vnitatem perſonæ filij Dei dicerentur vnum ſuppoſitum; tamen propter pluralitatem naturarum aſſumptarum dicerentur plures, vel duo homines, vtpote duo indiuidua humana, quamuis non eſſent duo ſuppoſita. ſ. diuina: Exemplum a ſimili: Sicut duæ manus in eodem homine eidem animæ vnitæ non dicuntur duo ſuppoſita, vel duæ hypoſtaſes, licet dicantur duæ manus, vel duo membra, ſed ſunt vnum ſuppoſitum, vel vna hypoſtaſis hominis: Ita quodammodo in propoſito illi dicerentur vnum ſuppoſitum, ſcilicet diuinum: Similiter dicendum ad ſecundum ꝙ licet hominem eſſe, eſt eſſe perſonam in puris hominibus, vel ſuppoſitis humanæ naturæ, ſecus in Chriſto vbi humanitas aſſumpta non habet in ſe rationem perſonæ, vel ſuppoſiti, eò quòd ſuppoſitatur, & perſonatur in perſona filij Dei. Vnde iſta propoſitio; Filius Dei aſſumpſit hominem, negatur, ne videatur perſonam aſſumpſiſſe humanam, ſed naturam humanam aſſumpſit in vnitatem perſonæ diuinæ, itaque poſito caſu ſupradicto filius Dei eſſet vna perſona diuina in duabus naturis humanis, & non duæ perſonæ, ſicut & eſſet vnum ſuppoſitum diui-

Artificioſa difficultas.

num, vt iam prædictum eſt, ſicut a ſimili vnus homo indutus duobus veſtimentis non dicitur duo veſtiti, ſed vna perſona humana in duobus veſtimentis. Sic quodammodo in propoſito. Ad tertium quoque argumentum dicendum, quod non ſequitur ex caſu poſito vel ex dictis quod ergo Ieſus eſſet Petrus, cum eſſent duo indiuidua humana, ſed bene ſequeretur quod idem ſuppoſitum diuinum, quod eſt Ieſus eſt ſuppoſitum diuinum, quod eſt Petrus: Et hoc eſſet verum, vt patuit: Hæc eſt Tho. ſimul & Rich.

De vnica ſingulari humanitatis aſſumptione habetur ſupra, vbi Adam. § 6. Sed ibi tractaui loquendo de facto, hic autem loquendo potius de poſſe aſſumendi pluries, ergo non mirum ſit, quòd quaſi repetierim materiam iſtam. O ergo mira Dei charitas, qua ſic ſecundum totum amorem nobis ſe vniuit, vt nil pluries facere oportuerit, licet poſſet.

Quod ex charitate fecit Deus, vt diuina natura, vel eſſentia non aſſumeret humanam naturam, niſi in perſonam verbi vnicam.

§. 5. VTRVM diuina natura, vel eſſentia abſtracta ab omni perſona aſſumere potuit aliquam naturam, vel aſſumpſerit naturam humanam. Ad illud reſpondendo ſunt opiniones.

Thom. Bonauen. Vna opinio eſt concorditer Thomæ in 3. diſt. 5. art. 2. quæſt. 3. & Bonauen. ibidem artic. 1. quæſt 4 & Rich. quòd abſtractio, vel circunſcriptio perſonarum a diuina natura poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſimpliciter ita vt conſideretur diuina natura ſine omni ratione perſonalitatis, & proprietatis relatiuæ, vt eſt tantummodo in ſeipſa non in aliquo ſuppoſito determinate, & ſic neque erit ſubſiſtens in ſe, quia omnis ſubſtantia intellectualis in ſe exiſtens perſona eſt, neque erit in aliquo alio ſubſiſtente, & ita non habebit eſſe in re, ſed in intellectu tantum: Vnde & Damaſce. lib. 3. c. 6 dicit: Subſtantia ſecundum ſeipſam non ſubſiſtit, ſed in hypoſtaſibus, id eſt in ſuppoſitis, patet de humanitate, quæ non ſubſiſtit actu in ſeipſa, ſed in ſuppoſitis, ſic & natura diuina intellecta præter hypoſtaſes conſideratur, vt nó habés eſſe actu reale. Et ita (vt dicunt

Oís ſubſtantia intellectualis in ſe exiſtés perſona eſt.

prædicti) non conueniret ei aſſumere, neque aliquid agere, cum ſecundum phyloſophum actus ſit ſuppoſitorum. Alio modo poteſt intelligi talis abſtractio non ſimpliciter, ſed ſecundum modum quo fides determinat, ita quòd intelligat quis naturam diuinam, ſine hoc quod intelligat ibi patrem & filium & ſpiritum ſanctũ, quos ponit fides, ſed ſolummodo ſicut intelligunt Deum Iudęi, & Pagani, conſiderando inquantum eſt Deus omnipotens, & ſummum bonum, ſapiens, & ſic de aliis; iſto modo diuina eſſentia præciſa a perſonis, bene poteſt aſſumere humanam naturam, quia ſic conſiderata etiam eſt omnipotens.

Alia opinio eſt Scotiſtarum Guill. & Scotorel. ead. diſt. 5. dicentium abſolute, quòd diuina natura bene intelligi poteſt abſtracta ab omni perſona ſicut prius a poſteriori tali ordine. In primo ſigno intelligitur diuina eſſentia abſolute. In ſecundo inquantum ſubſiſtit. In tertio inquantum eſt ſuppoſitum & perſona; ſed eſſe actu ſubſiſtens prius eſt quam eſſe perſonam ordine naturæ veraciter, ergo videtur quod in ſecundo ſigno poſſet aſſumere non in intellectu tertio. Probatur: Nam per intellectum præciſa diuina eſſentia a diuinis perſonis adhuc intelligitur ſumme ſapiens, ſumme potens, & ſumme bonus ergo ratione ſapientiæ ſciret ordinare hanc aſſumptionem, & ratione potentiæ poſſet facere, & ratione ſummæ bonitatis poſſet velle, ex charitate diuina, ergo &c.

Et ſi quæratur: Ad quam vnitatem realem terminaretur iſta aſſumptio, nó enim perſonæ, quia diuina eſſentia non eſſet per caſum in perſona, nec etiam ad vnitatem naturæ, quia vna natura non conuertitur in aliam, nec ex ambabus fit tertia? Dicendum ſecundum eund. Guill. quod terminarent ad indiuidualem vnitatem naturæ, non quidem vt vnitas eſt principium numeri, quia ſic eſſet hęreſis Euticis, eo quod notaret ambas naturas, ſcilicet diuinam & humanam eſſe vnicam naturam non duas, ſed prout vnitas venit ab vnione, vt ſit ſenſus, hæ duæ naturæ ſunt vnitæ.

Eutichiana hæreſis quæ.

Quod autem obiicitur illud philoſophi:

phi. Actus ſunt ſuppoſitorum, intelligi debet, i. ſingularium, quod patet manifeſte, quia anima ſeparata intelligit, licet non ſit ſuppoſitum ſed ſingularis, & diuina eſſentia præciſa ſingularis eſt & abſtracta a perſonis, nihilominus intelligit, ergo hæc opinio Scotiſtarum videtur melior, quo ad poſſe.

§.6 SED quid de facto ſit in Chriſti incarnatione: An natura diuina aſſumpſerit naturam humanam? varie ſentiunt doctores etiam Scotiſtæ inter ſe: Vnde pro concordia noto primum punctum, quòd natura diuina conſiderata vt eſt communis tribus perſonis, ſic non aſſumpſit naturam humanam, & hoc patet per magiſtrum ſententiarum in 3. e. diſtin. 5. di. ſic: Cum tota trinitas operata ſit formationem ſuſcepti hominis, ſolus tamen filius ſuſcepit hominem in vnitatem perſonæ, non in vnitatem naturæ: hæc magiſter: Et ita videtur quod natura diuina non aſſumpſit, conſiderata, vt eſt communis perſonis, quia ſic quælibet perſona aſſumeret, ſed ſolum aſſumpſit vt eſt in filio, ita quod ſit ſenſus ſecundum Guil. diuina natura aſſumpſit humanam, non quidem in vnitate naturæ, ita videlicet vt conuertatur diuina natura in humanam, vel econuerſo. Vel etiam ſic quod fiat ex ambabus vna confuſa natura, ſicut fit ex quatuor elementis vnum corpus, ſed aſſumpſit in vnitatem perſonæ ſolius filij in perſona: Et de hoc patebit latius infra §. 7. Secundum punctum eſt, quod natura diuina conſiderata abſolute in ſua eſſentia non aſſumpſit naturam humanam: Probatur ſecundum Scotorel. tali ratione: Quia illud aſſumit naturam, quod eſt ratio formalis terminandi vnionem, & dependentiam naturæ aſſumptæ, ſed eſſentia diuina non eſt huiuſmodi ratio terminandi, quia in patre formaliter eſt eſſentia, & tamen pater non terminat iſtam vnionem, eo quod non dicitur patri vnita natura humana, ergo nec eſſentia terminat vnionem, ergo &c. Tertium punctum eſt, quod diuina eſſentia, vel natura, vt eſt in filio Dei conſiderata aſſumpſit naturam humanam, quia iſta propoſitio quod natura diuina eſt humanæ vnita reputatur catholica, ſed hoc verum eſt non paſſiue, quia impoſſibile eſt Deum pati in ſua natura, ſed actiue, iſtud autem agere nihil aliud eſt quam aſſumere, ergo patet &c. Vnde ſic intelligendum eſt illud Auguſtini de fide ad Petrum dicentis: Illa, inquit, natura, quæ ſemper manet apud patrem genita, noſtram naturam ſine peccato ſuſcepit, ibi enim accipitur natura pro perſona, vel inquantum eſt in perſona, quia dicit eam eſſe genitam, ſed eſſentia diuina nec generat nec generatur, ergo &c. & iſto modo ſolui poſſunt aliæ obiectiones.

Impoſſibile eſt Deú pati in ſua natura.

Ex dictis poſſunt elici aliqua documenta. Primo, quod iſta propoſitio, diuina natura eſt caro facta ſimpliciter eſt neganda: Ratio ſecundum Guil. & Bonauen. ea. diſtin. 5. quia aut facit ſenſum falſum, videlicet quod hac factione diuina natura ſit mutata in carnem, & econuerſo, vel ad minus reddit ſenſum ambiguum, ſcilicet præponendo ly, factum eſt, propoſitioni toti, & dicendo factum eſt, vt diuina natura ſit caro. Bonauen.

Vnde ſecundum documentum eſt, quòd etiam iſta propoſitio, diuina natura eſt caro, non eſt concedenda, quia communicatio idiomatum non fit in abſtracto, ſecus eſt de illa, verbum caro factum eſt, quia habet ſenſum verum patenter, videlicet quod filius Dei factus eſt homo.

Tertium, quod iſta propoſitio, natura diuina eſt incarnata eſt concedenda, quia habet ſenſum patenter verum, ſcilicet quod natura diuina eſt carni vnita, & hæc omnia ſic voluit Deus ex charitate. Ratio ad id, quia ordinauit Deus incarnationem fieri pro mediatione inter Deum, & hominem ad ſalutem hominis, ergo aſſumere debuit naturam humanam talis, qui mediator eſſe potuit, natura autem diuina non potuit mediare cum eſſet ſummum extremum, nec pater eadem ratione, quia eſt principium diuinæ totius trinitatis, nec Spiritusſanctus, quia non eſt media perſona, ſed tertia in diuinis, ergo hanc charitatem implere debuit perſona filij media ex charitate.

Cauſa incarnationis filij Dei.

VTRVM in aſſumptione humanę naturæ potuit vnio terminari ad verbi ſolam §.7

perſonam, & non ad eſſentiam? Circa hoc primo notandum eſt, ꝙ ſecundum Guil. in 3. diſt. 4. differentia eſt inter hæc tria, ſcilicet. Vnitas, Vnio, & Vnitio. Vnitas enim ineſt alicui ſiue in ſe conſideretur, ſicut homo in ſe eſt vnus, ſiue ad aliud in reſpectu conſideretur, ſicut ſubiectum & paſſio ſunt vnum. Prima vnitas, ſcilicet in ſe conſiderata dicitur vnitas abſoluta. Secunda autem, ſcilicet ad aliud, dicitur vnitas relatiua. Vnio autem nunquam dicitur niſi reſpectu plurium aliqualiter diſtinctorum. Vnde nihil ſibiipſi dicitur vnitum. Sed vnitio dicit actionem, qua aliqua vniuntur, vel paſſionem ei correſpondentem. Aduertendum etiam ſecundum Bonauen. in 3. diſtinct. 6. quòd Vnio fit vario modo in rebus.

Vnitas, vnio, & vnitio differunt.

Primo ſic quòd vnum vnitorum conuertitur in alterius naturam, quia vnum prædominatur alteri, & illud trahit ad ſe, ſicut gutta aquæ poſita in vas vini.

Secundo ſic, quòd ex vnitis tertia natura conſtituitur per alterationem vtriuſque vnibilis, vt patet de elementis in mixto, vbi licet ſit prædominatio tamen non excellens, ergo ſingula alterantur.

Tertio fit vnio ſic, quòd vnita non tranſmutantur, ſed ex eis vna tertia natura conſtituitur, & hoc eſt quia vnibilia non habent repugnantiam, ſed habent mutuam dependentiam, ſicut vnitur corpus, & anima ad conſtitutionem animalis, vel hominis.

Quarto fit Vnio ſic, ꝙ ibi nec eſt naturę mutatio, nec tertiæ conſtitutio, ſed vnum vnibilium fundatur in altero tantum, & hoc eſt quia ibi non eſt repugnantia, nec eſſentialis dependentia, eſt tamen excellens prædominatio, ſicut quando arbor vna inſeritur ſtipiti alterius, & tali tantummodo genere vnionis quarto modo habet vniri diuina natura humanæ, videlicet vnione hypoſtatica, quæ ſic nominatur, quia in vnitate extat ſuppoſiti & per ſe: De hoc exemplo vbi Aduentus. §. 12.

Ad quæſitum ergo reſpondetur colligendo ex dictaminibus Guil. & Scotorel. ſuper 3. diſt. 1. & aliorum. Primo ꝙ ratio formalis terminationis huius vnionis non eſt diuina eſſentia, patet, quia tunc non poſſet verbum illam terminare, quin & pater terminaret & Spiritusſanctus, cum vnica ſit trium eſſentia, ſed ratio formalis conſtitutiua ipſius verbi, quæ dicitur verbeitas eſt formalis terminus diuinæ incarnationis, quę eſt proprietas relatiua, ſiue perſona, ergo nō immediate diuina eſſentia. Secundo ſiquis diceret: Dei verbum nequit illabi generali illapſu, vel ſpeciali per gratiam ſine eſſentia diuina, quia proprietas verbi, ſiue perſona idē eſt realiter cum diuina eſſentia, & per cōſequēs quicquid conuenit vni conuenit alteri: Dicendum eſt ꝙ ſuppoſitum verbi, vel perſona non ſunt omnimode idem, ſed differunt a parte rei, quia eſſentia dicit entitatem cōmunicabilem, ſed ſuppoſitum incommunicabilem, ergo perſonæ verbi aliquid competit ſ. terminare actu vnionem, quod nō competit eſſentiæ. Ad hęc. §. 11. Vnde illi qui dicunt ſola ratione diſtingui ſuppoſitum, vel perſonam, & eſſentiam diuinam non poſſunt bene ſaluare articulum incarcarnationis. Tertio ſiquis adhuc diceret, ꝙ eſſentia diuina cum ſit infinita continet perfectionem ſuppoſiti creati, ergo poteſt vicem eius ſupplere, & per conſequens naturam humanam aſſumendo terminare vnionem: Dicendum eſt ſecundum eundem Scotorel. diſtin. 5. q. 1. ꝙ continentia perfectionis non eſt ſufficiens ratio. ſ. terminandi huiuſmodi vnionem, ſed independentia, & incommunicabilis ſubſiſtentia, quæ competit perſonæ: Nam ratio terminationis huius vnionis, vt frequenter dictum eſt ſupra, de Aduentu & alibi; eſt, Primo indepēdentia; omne enim independens poteſt terminare dependentiam dependentis, ſed Deus eſt independens ſimpliciter, ergo poteſt ſuppoſito proprio diuino perſonali ſuppoſitare, non adijciendo aliquam realitatem, id quod actu dependet a diuino verbo; & hoc dependens non poſſet facere in proprio ſuppoſito, eo quòd creatura non poteſt in ſeipſa ſubſiſtere a ſe ſed a Deo habet. Secundo ratio huius terminationis eſt incommunicabilis ſubſiſtentia, quia alias non eſſet perſona: Hæc ſufficiant. Et patet Dei charitas, quia voluit, vt Chriſtus eſſet aduocatus pro nobis apud Deum patrem in carne vnita, ergo perſona filij & non patris, nec diuina eſſentia debuit incarnari,

Eſſentia diuina infinita.

carnari,

carnari, vt alius eſſet aduocatus ab illo apud quem aduocat.

Vnde quæritur: Si natura humana ſit in vnitatem perſonæ diuinæ aſſumpta? Hæc quęſtio idem quærit quod in præcedentibus tractatum eſt, ergo ſolutio patet ex eiſdem dictis, videlicet quòd humana natura in vnitatem perſonæ diuinę eſt aſſumpta. Ratio ſecundum Bonauen. in 3. diſt. 6. quia vnio, vel aſſumptio perducta eſt ad aliquam vnitatem, alias diceretur fruſtra, ſed hęc vnio non eſt perducta ad vnitatem naturæ diuinę, quia illa non poteſt fieri humana nec econuerſo, nec etiam ex his poteſt fieri tertia, vt quidam ſuſpicati ſunt hęretici, quia ſic eſſet compoſitio in Deo, ergo ſequitur quòd terminatur ad vnitatem perſonæ diuinæ. Bonauen.

§.8 SI quæritur ergo, Vtrum vnio filij Dei in aſſumptione iſta ſit facta in vna natura? Solutio conſimiliter patet ex prædictis, videlicet quòd non, & ad id Thomas 3. parte, quæſt. 2. artic. 1. inducit quòd concilium Calcedon. determinat ſic: Confitemur filium Dei vnigenitum in duabus naturis inconfuſe, immutabiliter, indiuiſe, inſeparabiliter agnoſcendum, nuſquam ſublata differentia naturarum propter vnionem; ſed & pro euidentia de nomine naturæ reſtat. Thom.

Notandum ſecundum eundem Thom. quòd naturæ nomen a naſcendo eſt dictum, vnde primo impoſitum eſt ad ſignificandum generationem viuentium, vt eorum natiuitas, vel pullulatio dicatur natura quaſi naſcitura, poſtea tranſlatum eſt ad ſignificandum principium generationis, vel mutationis huius intrinſecum, quod principium eſt forma, vel materia. Vnde quandoque natura dicitur forma, quandoque materia, & quandoque terminus generationis naturalis, ſcilicet eſſentia ſpeciei, ſicut etiam Boetius libro de duabus naturis capit diffiniendo ſic: Natura eſt vnamquamque rem informans ſpecifica differentia, ſcilicet quæ complet rationem ſpeciei: Sicut exempli gratia: Humanitas, quæ eſt natura, completur differentia rationalitatis. Si ergo loquimur nunc de natura ſecundum quòd ſignificat eſſentiam, vel quod quid eſt, vel quiditatem ſpeciei, ſic non poteſt verbi vnio incarnati diuini, vt dicatur eſſe facta in natura quia diuina natura eſt immutabilis, & incomponibilis, & perfecta, ſed ſolum facta eſt aſſumptio humanæ naturæ ad perſonam verbi per vnionem, ita quod ſaluis proprietatibus vtriuſq; naturæ, ſcilicet diuinæ, & humanę verbum caro factum eſt: Hæc ex Thom. & de hoc clarius infra § 18. & ſeq. Natura dicitur quaſi naſcitura.

VTRVM plures perſonæ diuinæ, ſeu tres poſſint aſſumere eandem naturam numero. Ad hoc Thomæ opinio 3. parte, quæſtio. 3. articu. 4. concord. Varro eodem libro 3. quæſtio. 5. dicunt, quod poſſunt, ſicut eadem anima poteſt eſſe naturaliter in pluribus partibus corporis, & idem corpus ſupernaturaliter poteſt eſſe in pluribus locis, ergo multomagis eadem natura in pluribus ſuppoſitis: Sed Scotorellus in 3. diſtinctio. 1. quæſtio. 3. & concord. Guilhel. Scotiſta dicunt hoc non concludere, quia non eſt ſimile, in illis enim exemplis non eſt formalis repugnantia: Hic autem, ſcilicet quod eadé natura creata ſit in pluribus ſuppoſitis eſt repugnantia formalis, prout patet ex opinionis ſecundæ ratione. §.9

Alia opinio eſt Bonauentu. eodem libro tertio, quæſtio. tertia, articulo primo, & melior quam prima, vt dicit Gulliel. videlicet quod plures perſonæ non poſſunt aſſumere eandem naturam numero ſiue eundem hominem, & ratio potiſſima eſt, quia illud quod conuenit eſſentiæ diuinæ, ſcilicet eſſe eandem numero in tribus perſonis, competit ſibi propter ſui infinitatem, ergo non poteſt competere alicui naturæ creatæ, eo quod eſt finita, & per conſequens nulla natura creata vnica poteſt aſſumi a pluribus perſonis diuinis, quia repugnatia eſt finiti ad infinitum &c. Plures rationes harum opinionum dimitto. Bonauen. Repugnātia infiniti ad infinitum.

Tertia ergo potiſſima eſt opinio Scoti. & eum ſequentium. Guil. ſ. & Scotorell. in eodem tertio, ponendo tria præcipua puncta.

Primum hoc verum eſſe, quod quælibet perſona diuina per ſe potuit incarnari in humanitate diſtincta ab alia quam

H 2 habet

habet alia perſona, & etiam quod natura humana in Chriſto antequam aſſumeretur a filio potuit aſſumi a patre, vel a Spiritusſancto, quia erat in potentia obedientiali, ſed modo poſtquam aſſumpta eſt ab vna perſona iam reducta eſt ad actum, & ideo ſtante illo actu non poteſt reduci ad alium actum, quemadmodum ſuperficies, quæ eſt in potentia ad albedinem, & nigredinem ſtante ipſa ſub albedine non poteſt reduci ad actum nigredinis.

Secundum punctum, quòd ſi ponatur formalis terminus incarnationis fore eſſentia diuina, ita quòd primo iſta vnio terminaretur ad eſſentiam diuinam, ſic valde poſſibile eſſet tres perſonas aſſumere eandem naturam numero, quia tunc tres perſonæ non terminarent inquantum tres, ſed inquantum vnus Deus, quia mediante eſſentia vnica in qua tres perſonæ ſunt vnum, aſſumerent naturam: Si vero ponatur ſicut & verius tenetur iuxta prædicta in præcedentibus, videlicet quòd formalis terminus incarnationis diuinæ ſit proprietas relatiua, ſiue perſona, tunc non eſſet poſſibile.

Proinde tertium concluſiuum punctum eſt, quòd vna eadem numero natura non poteſt immediate a pluribus perſonis aſſumi.

Anſel. Probatur primo auctoritate Anſelmi libro, Cur Deus homo, dicentis, quòd plures perſonæ eundem hominem aſſumere nequeunt: Hæc ibidem capitu. 9. Quod intelligitur immediate, & ponendo perſonam pro termino incarnationis quia licet tres perſonæ agant effectiue ad aſſumptionem vnius naturæ, ſicut patet in Chriſto, vbi tres perſonæ fecerunt ſimul incarnationem, ex quo indiuiſa ſunt opera trinitatis ſecundum Auguſtinum. Non tamen terminatiue aſſumpſit carnem, niſi vnica perſona verbi, vt iam pluries dictum eſt, & quia ad impoſſibile nulla eſt potentia, hoc autem eſt impoſſibile implicans contradictionem, quod eadem natura ſuppoſitetur a pluribus ſuppoſitis diuinis, ergo &c.

Indiuiſa ſũt opera Trinitatis.

Secundo probatur ratione, quia multiplicato ſuppoſito proprio multiplicatur natura, ſicut Petrus, & Paulus ſunt duo homines, ergo a ſimili ex quo perſonæ diuinæ ſunt plures, & ſupplent locum ſuppoſitorum propriorum: in huiuſmodi vnione ſi fieri quis diceret, non poſſent eandem aſſumere naturam.

Tertio probatur ſecundum Scotum, quæſt. 2. quia vna perſona ſufficienter terminat vnam naturam, & ita non oportet ponere aliam, maxime in diuinis operibus vbi quodlibet minimum inconueniens eſt impoſſibile (dicente Anſelmo) ſed quia peccatum eſt fieri per plura, quæ poſſunt fieri per pauciora ex 1. Phyſico. Vnde & in quolibet genere cauſæ eſt ſtatus in vno, ergo habetur propoſitum, quòd in vnica perſona debuit Deus carnem aſſumere, & in hoc apparet maxima charitas Dei, quã Chriſtus orando pro fidelibus expreſſit: Ioan. 17. patri dicẽs vt omnes, ſcilicet credentes vnum ſint in nobis, ſicut & nos vnũ ſumus. Auguſti. Ipſi ſint vnum in nobis per amorem, quia charitas facit vnum eſſe cum Deo q. d. Sicut pater diligit filium, & econuerſo, ita ipſi diligant patrẽ, & filium, & ſpiritumſanctum vnum Deũ qui ex charitate voluit huiuſmodi vnionem fieri. Scot. Charitas facit vnũ eſſe cum Deo.

VTRVM vna perſona diuina poſſit ſine alia carnem aſſumere, vel incarnari? Reſpondetur ſecundum omnes doct. catho. quòd ſic, & patet de facto ex ſcriptura. Ioan. 1. Verbum caro factum eſt. Secundo patet declaratione ſecundum Tho. in 3. ſcrip. diſt. 1. queſt. 2. art. 1. & Scotorel. ea. diſt. quæſtio. 2. ac Bonauen colligendo, & alios, quia tres perſonæ, licet ſint vna eſſentia diuina tamen diſtinguuntur perſonalitate, ſed quia incarnatio facta eſt non in natura, ſed in ſola perſona, vt in præcedentibus patuit, ergo non oportet quòd vna perſona, ſcilicet filij incarnatã, alia perſona, ſcilicet patris & ſpiritusſancti ſit incarnata, cum ſint diſtinctæ perſonæ. ſicut non oportet, quod in eadem anima ſi potentia ſenſitiua ſit corporalis, ergo & potentia eiuſdem animæ intellectiua ſit corporalis organi, vel actus corporalis; quanuis ſint in eadem animæ eſſentia: Ratio ergo huius potiſſima eſt, quia incarnatio §. 10 Thom.

natio non terminatur ad eſſentiam, ſed ad perſonam, ita quòd natura humana im mediatius, & per prius vnita eſt perſonæ filij ratione proprietatis perſonalis, quæ eſt filiatio, vt ſic filius patris æterni fieret filius matris in tempore, ex Dei charitate ad perficiendum noſtram ſalutem. non ſic autem immediate & per prius vnita eſt humana natura diuinæ eſſentiæ, vt iam ſępius dictum eſt in præcedentibus, ſed quia perſona filij per ſuam proprietatem, ſcilicet filiationis, diſtinguitur a perſona patris, & ſpirituſſancti, ergo potuit incarnari ſine incarnatione patris & ſpirituſſancti, licet ſit eiuſdem eſſentiæ. Tertio patet confirmatione, quia incarnatio eſt filij Dei miſſio in carnem, ſed vna perſona poteſt mitti ſine alia, vt dicit Auguſtiuus, ſuper illud Gala. 4. Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, ergo &c.

Auguſt.

Si obijcitur, quia Auguſti. 1. de Trinita. cap. 4. dicit, quòd perſonæ diuinæ ſunt inſeparabiles in eſſentia, & operantur inſeparabiliter ad extra, dicendum eſt ſecundum Scotorel. & Bonauen. quòd incarnatio comparatur ad Deum dupliciter. Vno modo vt ad cauſam efficientem, & ſic intelligenda ſunt verba Auguſti. ſcilicet quòd vna perſona non efficit, nec operatur effectiue incarnationem ſine alia, alio modo comparatur, vt ad cauſam terminantem, & ſic terminatiue perſona vna aſſumit aliquid ſic, quòd non aliæ, ſicut ſi tres homines induerent ex ſe ipſis vnum, ibi tres induunt, ſed ſolus vnicus indutus eſt: Sic in propoſito.

§. 11 SED quare eſt quòd in vnione animæ Deo per gratiam, & in vnione beatifica per gloriam non poteſt vniri vni perſonæ anima humana, quin vniatur ſimul & alijs, nec vna perſona poteſt illabi animæ, quin & aliæ perſonæ ſimul illabantur, & tamen in vnione hypoſtatica quæ maior eſt prædictis, & dignior natura humana vnita eſt ſic vni perſonæ quòd non alteri? Reſpondetur ſecundum Scotorellum in 3. diſtinct. 1. quæſt. 2. quòd huius ratio eſt, quia in vnione beatifica & per gratiam terminus formalis eſt eſſentia diuina immediatius, & per prius quam perſona diuina: & quia eſſentia eſt vna in tribus perſonis, ergo in tali vnione vna non illabitur ſine alia, ſed in vnione hypoſtatica formalis terminus eſt proprietas relatiua, ideo non eſt ſimile de illa. O ergo mirabilem Dei charitatem erga nos, qua ſic dilexit, vt quicquid eſt in Deo nobis vnire voluerit, ſcilicet naturam diuinam vnione per gratiam in præſenti, & tandem per gloriam beatificæ viſionis, & fruitionis in futuro. Diuinam quoque verbi perſonam per hypoſtaticam vnionem, ac totam trinitatem per illapſum in animam noſtram. Ioan. 14. Ad eum veniemus, & manſionem faciemus.

Deus vnivit nobis quicquid in ſe eſt.

Quod ex charitate fecit Deus, vt non humanam perſonam, ſed humanam aſſumpſerit naturam.

VTRVM Deus aſſumpſerit perſonam humanam, hoc eſt naturam hominis perſonatam? Circa hoc pro præambulo videndum eſt primo: Si perſona & natura omnino ſint realiter idem, ita quod perſona nihil addat ſupra naturam, quia ſi dicatur, quod nil ſuperaddit; tunc ſequitur, quod aſſumpta natura aſſumitur & perſona, cum ſint omnino idem realiter. ſi autem dicatur quòd ſuperaddit aliquid & ita non ſunt omnino idem, quod verum eſt; tunc quæritur, Aut illud ſuperadditum eſt accidens, & ita perſona non eſſet in prædicamento ſubſtantiæ, aut tale ſuperadditum eſt ſubſtantia. Et tunc vel eſt materia, vel eſt forma, vel compoſitum, cum omnis ſubſtantia eſt aliquid horum: ex 2. Phyſic. Et ita in perſona aut eſſent duæ materiæ, aut duæ formæ, aut duo compoſita quæ ſunt inconuenientia. Sed ad hæc dicendum ſecundum Guil. in 3. diſtin. 5. quòd formaliter perſona addit ſupra naturam indiuidualem, ſolummodo vnicam negationem, quæ dicitur incommunicabilitas; & ſecundo, dico, inquit, quòd ratione huius incommunicabilitatis perſona in nullo eſt prædicamento, quia negationes non ſunt in genere, niſi reſpectiue. Tertio dico, inquit, quod perſona creata eſt in prædicamento inquantum natura indiuidualis, & hoc ſufficit: Vnde vt ſic non ſunt ibi duę materię, vel duę formę & duo compoſita, ſicut nec in indiuiduo. §. 11

Si ergo quis arguat, quia humanę natu-

naturæ ex parte ſui conuenit ratio perſonæ in iſta aſſumptione, nam Boetius lib. de vnitate perſonę diffinit. Perſona eſt naturæ rationalis indiuidua ſubſtantia, ſed quia Chriſtus aſſumpſit naturam rationalem, & eius indiuiduam ſubſtantiam, quia

Damaſc. teſte Damaſceno: Aſſumpſit naturam in atomo, hoc eſt in indiuiſibili, quod eſt indiuiduum, quaſi in ſe indiuiſum, & ab aliis diuiſum, ergo ſequitur, quòd aſſumpſit perſonam. Dicit idem Guil. Scot. quòd in diffinitione Boe. debet gloſari indiuidua, idest incommunicabilis per ſe exiſtentia, & hoc patet ex diffinitione Rich. quæ eſt hæc, perſona eſt naturæ intellectualis incommunicabilis exiſtentia; ſed quia humana natura ſic aſſumpta non exiſtit per ſe, ſed in perſona verbi, ergo &c. Quę autem requirantur ad perſonalitatem, vel ad eſſe perſonæ, habentur vbi anima ſeparata. §.2. Ad quæſitum itaq; reſpondetur per concluſionem, quòd diuina verbi perſona non aſſumpſit humanam perſonam, pro-

Auguſt. batur: Primo auctoritate. ſ. Auguſt. de fide ad Petrum, dicit, Deus naturam hominis aſſumpſit non perſonam. Secundo ratione ſcilicet Boecij di. In Chriſto non eſt niſi vnica perſona, ergo filius aſſumpſit perſonam, idem aſſumpſit ſeipſum, quod eſt falſum: Quòd autem Chriſtus ſit vna perſona probatur, quia omne quod eſt, ideo eſt, quia vnum numero eſt, vt dicit idem Boetius lib. de vno & vnitate, ſi ergo Chriſtus eſt, neceſſe eſt ipſum vnum eſſe, ſed non eſt vnum in natura, ex §.8. per concilium, ergo oportet ꝙ perſona vna ſit &c.

Tertio oſtenditur declaratione ſecundum eund. Guil. ea. diſt. 5. & Bonauen. ibidem art. 2. q. 2. Quia ꝙ diuina perſona aſſumpſerit humanam perſonam poteſt hoc intelligi ſimpliciter. Primo ſic, quòd fuerit prius concepta, vel genita a Maria perſona humana, & poſtmodum a verbo aſſumpta, & ſic dicendo negaretur, quod Maria eſſet vere mater Dei, eo ꝙ purum hominem concepiſſet non Deum. Secundo poſſet intelligi ſic, vt in ipſa aſſumptione fuerit humana perſona, ſed poſt aſſumptionem deſijt eſſe humana perſona, & ſic dicere repugnat aſſumptioni, quia tunc verius diceretur conſumptio, quam aſſumptio. Tertio poteſt intelligi

Triplex intellectus de aſſumptione humanæ perſonę in diuina.

ſic, vt dicatur perſona humana aſſumpta, & maneat perſona in Chriſto creata, & ſic dicere obuiatur ſacræ vnioni, quia iſto modo natura humana, & diuina nullo modo erunt vnum nec in natura, quia ibi, ſcilicet in Chriſto ſunt duæ naturæ prædictæ; nec in perſona, quia ibi ſic erunt duæ perſonæ, vna increata, alia creata. vnde hęretici Sabellius, & Neſtorius errauerunt neſcientes diſtinguere inter perſonam, & naturam: proptera Scotus, ne nos erremus cum illis poſuit diſtinctionem ex natura rei. Quod autem Deus aſſumpſit naturam humanam in perſonam verbi, patet, quia iſta aſſumptio nihil plus dicit, niſi quandam actionem, & terminationem, quorum vtrunque conuenit diuinæ perſonæ: Vnde Ioan. primo. Verbum caro factum eſt.

Si autem quæratur. Cui prius conuenit aſſumere, an naturæ diuinæ an perſonæ? Dicendum ſecundum eundem Guil. quòd aſſumere inquantum nominat actionem, vel operationem incarnationis, ſic prius conuenit diuinæ eſſentiæ, quæ eſt radix omnis operationis ad extra, ſed aſſumere inquantum dicit terminare, tunc de facto prius conuenit perſonæ, licet loquendo de poſſe, conuenire poſſit primo diuinæ eſſentiæ, vt patuit. §.5. Eth. 10. Vnde & in hoc mira Dei charitas claret ad hominem, quia verbum Dei non aſſumpſit perſonam humanam, ne putaretur acceptio perſonarum apud Deum, ſed aſſumpſit naturam humanam quæ communis in ſe eſt omnibus hominibus, ad oſtendendum, quia Deus amat omnes, & ex amore vult omnes ſaluos fieri. 1. Tim. 2.

SED difficultas eſt ex præmiſſis: Cur in Chriſto non dicatur aſſumpta perſona .13
humana cum anima rationalis vnita carni humanæ facit perſonam, & quia Chriſtus Deus aſſumpſit animam rationalem vnitam carni, ergo aſſumpſit perſonam, vt videtur: Item Athanaſius in ſymbolo dicit, quòd ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus; ſed anima rationalis, & caro conſtituunt vnam naturam, & vnam perſonam humanam, ergo ſequitur, quòd Chriſtus aſſumpſit naturam perſonatam: Ad hæc ſecundum Bonauentu. diſtinct. 5. Bonauen.

Anima rō nalis vnita carni facit perſonam.

Primo dicendo, quòd anima rationalis vnita carni facit perſonam, quando talis anima & caro non coniunguntur alicui digniori, ſicut eſt in nobis, vbi ex anima & carne conſtituitur vna natura, & etiam ex ipſa natura vna hypoſtaſis,& perſona propter dignitatem rationalis naturæ, quia perſona diffinitur magiſtraliter ſic: Perſona eſt ſubſtantia diſtincta proprietate ad dignitatem pertinente, non ſic autem eſt in Chriſto ſicut in nobis, quia in Chriſto anima, & caro ſibi inuicem vnita ſunt coniuncta prædigniori, ſcilicet Dei filio, nec prius erat vnio animæ & corporis q̃ aſſumptio, ideo anima cum carne ſolum conſtituebant naturam humanam, & non perſonam dum aſſumeretur.

Secundo dicendum, quòd ſi quæras: Cur tunc anima & caro vnita non conſtituebant perſonam humanam; Bonauen. ibidem articu. 2. q. 2 dicit, & conſimiliter Guil. e. diſtin. 5. quòd hoc nomen perſona ſumptum eſt a digniori, vnde non reperitur niſi in indiuiduo nobiliſſimo, ſcilicet rationali,& quia natura humana in Chriſto ſtabilitur, & ſuſtentificatur in perſona increata quæ eſt nobiliſſima,& prędigniſſima,vtpote diuina, ideoque ibi non habet rationem perſonalitatis creatæ, quia cadit a proprietate dignitatis ſupereminentis,& trahitur a prædigniori,vt ſit perſona filij Dei,ergo &c.

Thom. Tertio dicendum eſt ad illud Athanaſij in ſymbolo, ſecundum Thom. & Rich. ea. diſt. 5. arti. 4. quæſt. 1. quòd illa ſimilitudo non attenditur nec tenet in omnibus Non enim tenet, quo ad naturæ vnitatem, vt ex diuina natura & humana ſit facta vna natura, ſicut ſit ex anima, & corpore, vel ex materia & forma: Nec etiam tenet quo ad rationem perſonalitatis, quantum ad hoc, quòd in Chriſto anima, & caro ſit vna perſona humana, ſed ſolum attenditur & tenet quantum ad perſonæ vnitatem hoc modo, quod ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo in perſona in nobis ita Deus & homo, ideſt natura diuina, & humana vnus eſt Chriſtus in vnitate perſonæ diuinę non humanę: Et ſic Deus voluit fieri ex immenſa charitate ad hominem, quem ſic prędignificauit omnibus creatis.

SED quare talis vnio non debuit a Deo in aſſumptione terminari ad vnitatem perſonę creatę aſſumptę, ſed ad vnitatem perſonę diuinę, cum tamen terminus vnionis ęqualiter ſe habeat ad extrema, ſecundum Dei voluntatem, ſic vel ſic fieri? Ad hoc reſpondetur ſecundum Bonauen. in 3. diſtin. 6. art. 2. q. 1. Quod hoc ideo eſt, quia diuina natura nō poteſt ſubſtantificari in perſona creata. Ratio, quia quod ſubſtantificatur in aliquo minus habet de ſtabilitate, quam illud in quo ſubſtantificatur, patet de humanitate, quę minus eſſe habet in ſe quam in ſuppoſito, quia ibi habet eſſe tantum in potentia, hic in actu eſſendi; ſed quia certum eſt, quòd veriori modo diuina natura eſt ens per ſe ſtans quam humana, ideo humana natura poteſt aſſumi, & vniri ad vnitatem perſonę increatę, ideſt diuinę, ſed illa non poteſt vniri in vnitatem perſonę creatæ. Alia ratio dari poteſt ex charitate diuina, vt ſcilicet nobilius dignificaretur humana natura, quia ſecundum quod Guil. ſupra diſtin. 5. dicit: Licet perſonari humanitati in genere proprio ſit dignitatis, tamen improportionabiliter maioris eſt dignitatis perſonari in perſona diuina, ſicut dignioris nobilitatis eſt, quod anima ſubeſt Deo, & poſſidetur a Deo quam præeſſe creaturis: Et ſicut virgo eſt nobilior nupta regi, cui ſubſit, quam ſit nupta ruſtico, cui præſit. Ecce ergo mira Dei charitas. §. 14

AN natura humana Chriſti ſi ante aſſumptionem præextitiſſet, aſſumpta fuiſſet perſonata eius natura, an non perſonata: cum enim perſona dicit aliquid quod ſpectat ad dignitatem, vt patet ex diffinitione perſonæ prætacta. §. 13. ſed omne tale dicit entitatem poſitiuam, ergo perſona dicit entitatem poſitiuam: omne autem ens poſitiuum poteſt aſſumi a Deo, ergo filius Dei potuiſſet aſſumere perſonam creatam abſque aliquo inconuenienti, ergo non fuiſſet inconueniens, nec nunc eſſet dicere quòd filius Dei aſſumpſerit perſonam humanam: Ad hæc reſpondendo noto tria præcipua colligendo. §. 15

Perſona dicit aliquid ſpectās ad dignitatem.

Primum eſt. Quod ſicut Scotorell. in 3. diſt. 5. quæſtio. 2. dictat, de perſona ſunt

duę opiniones. Vna ponit, quod perſona dicit negationem dependentię, & ſecundum hanc perſona non poteſt aſſumere perſonam. i. naturam perſonatam, quia ſi aſſumeret, ſequeretur contradictoria ineſſe eidem: nam contradictio eſt naturam dependere ad perſonam extrinſecam, & eam non dependere; ſed ſi aſſumeretur jam dependeret a perſona extrinſeca aſſumente, ſcilicet diuina; ſi autem perſonaretur perſonalitate propria non dependeret; & ſic dependeret, & non dependeret, ergo &c. Alia opinio eſt, quod perſona dicit entitatem poſitiuam ſupra naturam, & ſi hęc teneatur, etiam perſona non poteſt aſſumere perſonam tali ratione, quia omnis aſſumptio terminatur ad aliquam vnitatem, ideo dicitur vnio, ſed ſi perſona aſſumeret perſonam, illa aſſumptio non terminaretur ad vnitatem aliquam, quia nec naturæ, nec ſuppoſiti, ergo perſona nō poteſt aſſumere perſonam, ita quòd aſſumpta maneat in propria perſonalitate. Ad argumenta ergo idem Scotor. dicit, ꝙ perſona in creaturis dicit dignitatem materialiter ratione intellectualis naturę, quam connotat, ſed non formaliter ratione incommunicabilitatis, quam ſuperaddit, vt tactum eſt ſupra § 12. ſecundum Guil. &c.

Secundum eſt, quod ſicut dicit Rich. in 3. diſt. 1. arti. 1. queſt. 1. Si humana natura Chriſti prius fuiſſet actu in ſeipſa, antequam aſſumpta eſt, nihilominus filius Dei potuiſſet eam ſibi vniuiſſe, vt naturā ſuppoſito per mutationē, quę. ſ. facta fuiſſet in natura humana de actu exiſtente in ſeipſa in actu exiſtēs in filio Dei, vt in ſuppoſito: Nam diuina voluntas, ex qua dependet eſſentiam creatam exiſtere in ſe vel in alio; ſicut vult, ſine mutatione ſui, ideſt Dei, ſubſtantiam creatam exiſtere in ſe, ita poſſet velle exiſtere eam in diuino ſuppoſito. Ideo ſi natura humana Chriſti ante aſſumptionem præextitiſſet actu exiſtens in ſeipſa, nihilominus per Dei voluntatem potuiſſet fieri in actu exiſtens in diuino ſuppoſito, ſicut modo eſt: Exemplum in ſacramento euchariſtiæ, vbi illa quantitas ſine mutatione de exiſtente actu in ſubiecto fit actu exiſtens in non ſubiecto, cum tranſſubſtantiatur panis in corpus Chriſti &c.

Tertium eſt. Quod ſicut idem Richar. e. 3. diſtinct. 5. articulo 2. quæſt. 2 dicit. In tali caſu, ſcilicet ſi natura humana ante aſſumptionem præextitiſſet, fuiſſet perſonata propria perſonalitate: ſed cum Deo volente aſſumpta fuiſſet, tunc Deus abſtuliſſet ei, vel excluſiſſet ab ea rationem creatæ perſonalitatis, ſubtrahendo ab ea diuinam influentiam neceſſariam ad hoc vt exiſteret in ſeipſa, & faciendo, vt exiſteret in perſona increata, ideſt diuina: ſed quia illa natura humana aſſumpta nunquam præextitit in ſe, ergo nunquam fuit perſona: Vnde ex charitate ſic voluit Deus aſſumere naturam non perſonam, vt in præcedentibus. §. prætactum eſt.

Deus aſſūpſit humanā naturam nō perſonā.

QVID ſi filius Dei dimitteret naturam aſſumptam, an ſtatim eſſet perſona cum ſubſiſteret in ſeipſa? Ad hoc Richar. in diſtinct. 5. artic. 2. quæſt 2. quod humana natura modo, vt eſt in Chriſto, duplici de cauſa non eſt perſona: Vna, quia perſona eſt, quę per ſe exiſtit. §. 16

Secunda, quia perſona eſt rationalis natura, quæ nō eſt vnita digniori ſe; ſed quia modo non adeſt influentia Dei ad hoc, vt natura humana in Chriſto exiſtat in ſe, vel per ſe proprie; ſed ad hoc vt exiſtat in digniori ſe, hoc eſt in verbo diuino, ideo nunc non eſt perſona: Si autem poſito caſu, filius Dei dimitteret eam, tunc diſtinguendum eſt, videlicet quod aut dimitteret eam, ita quod non adeſſet influentia Dei ad conſeruandum eam, vt ſubſiſteret in ſe, & ſic nec perſona eſſet, nec aliud, quia totaliter deſineret eſſe; aut dimitteret eam, ita quod aſſiſteret ei dicta influentia Dei, & ſic perſona eſſet abſque hoc, quod aliquid ſibi de nouo daretur, quia per ſe exiſteret in ſe habens propriū, & completum ſuę exiſtentiæ modum: Hęc Richardus Scotorellus quoque diſtinctio ſexta, eodem libro tertio, articulo ſecundo; & clarius diſtinctione octaua, quæſtione ſecunda, dicit, quod ſi Deus dimitteret naturam illam aſſumptam ipſa non acquireret aliquod nouum eſſe, ſeu aliquam entitatem, cum non eſſet perfectior in ſeipſa quam in ſuppoſito diuino in quo ſubſiſtit: Vnde argumentando

tando dicit, quòd ſi natura aſſumpta a verbo dimitteretur, ſtatim eſſet perſona ſine aliquo abſoluto adueniente, & quòd eſſet vere filius virginis matris. Sed quoniam hoc certum habemus ex fide, quòd Deus ex charitate infinita ſic aſſumpſit humanam naturam, vt ſcilicet nunquàm eam dimitteret. ergo, pater mira Dei charitas, qua ſtatuit vt in perpetuum ipſa eſſet in perſona diuina.

§. 17 AN citra Deum aliqua natura creata poſſet aſſumere ſubſtantificando humanam naturam aſſumptam vel ſuppoſitum, proprium, & hoc modo aſſumendi in perſonam. De hoc licet Scotus in 3. diſtin. 1. quęſt. 4. diuerſas aperiat vias, tamen ſecundum Guill. eadem diſtinct. 1. iuxta intentionem Scoti dicendum quòd non. Quia ad rationem (inquit) propriam ſubſtantificandam iſto modo, vt fuit in Chriſto requiritur, quòd ſubſtantificans ſit ſuppoſitum independens ſimpliciter, hoc autem non reperitur niſi in Deo: & ita de fornace charitatis diuinæ proceſſit talis modus noſtræ reparationis, cum a nulla creatura citra Deum ſolum fieri potuit.

Scotus.

§. 18 An hæc ſit concedenda: Tota natura humana aſſumpta eſt a Dei filio: Reſpondetur ſecundum Bonauen. in 3. diſtinct. 5. art. 2. q. 1. quod vere & proprie loquendo concedi debet. Ratio, quia iuxta philoſophum 1. metaphyſicæ. Natura accipitur pro materia, & forma, & de his dicitur ſecundum analogiam quandam. Aliquando etiam accipitur pro ſpecifica differentia, vt dictum eſt ſupra. §. 8. latius.

Bonau.

Sed quia Deus aſſumpſit carnem, quæ eſt hominis principium materiale: Aſſumpſit etiam animam rationalem, quæ eſt hominis principium formale.

Caro materiale principium hominis.

Habuit etiam Chriſtus completiuam hominis ſpecificam differentiam, licet non ſecundum quod ſpecifica differentia accipitur per abſtractionem a ſingularibus, ſed aſſumpſit ipſam ſpecificam differentiam in particulari veraciter exiſtentem.

Et hoc modo datur intelligi nomine naturæ, ergo ſequitur, quòd Deus ex charitate immenſa totam naturam humanam aſſumpſit, non ſolum dicendo quòd naturam aſſumpſit, ſed totam, puta materiam, formam, ac etiam ſpecificam differentiam, exhibendo in hoc charitatem ad omnes homines: Vnde Auguſtinus, de fide ad Petrum, dicit abſoluiè, quòd Deus humanam naturam in vnitatem perſonæ aſſumpſit, ad idem in ſe.

Auguſt.

AN ergo hęc etiam ſit concedenda: Deus aſſumpſit humanam eſſentiam vel ſubſtantiam. Idem Bonauentura, & Thomas eadem diſtinctio. quinta dicunt, quòd ſcilicet aſſumpſit Deus eſſentiam humanam, vel ſubſtantiam ſicut & naturam, quamuis non aſſumpſerit ſuppoſitum vel perſonam humanam: Et patet ratio; quia eſſentia & natura in hoc differunt; cum tamen ſint idem realiter, quoniam eſſentia nominat rei formam in quadam abſtractione ſcilicet enitatis formalis, patet de humanitatis eſſentia. Natura autem nominat exiſtentem in motu & materia, vt ipſa eſt naturalium operum principium. Vnde natura a naſcendo quaſi naſcitura eſt dicta, vt eſt principium generationis, vt patuit §. 7.

Thom.

Sequitur ergo, quòd ſi Deus aſſumpſit naturam totam, ergo & eſſentiam humanam, vel ſubſtantiam aſſumpſit. Veruntamen Doctores catholici magis iſto modo vti voluerunt dicentes, quòd Deus aſſumpſit humanam naturam, quàm dicere quòd aſſumpſit humanam eſſentiam, quamuis vtraque ſit vera, tamen illa magis propria, quòd ſcilicet, aſſumpſit naturam, & diuinæ etiam charitati magis conſona, quo ad indiuidua humana; quatenus ſingula reamēt Deum. Sed cum eſſentia dicat quandam abſtractionem, homines communes neſciunt vim huius dicti, & per conſequens minus ex hoc mouentur ad reamandum Deum.

Natura eſt principiũ generationis.

AN Deus aſſumpſit hominem veracius loquendo, an potius humanitatem? Reſpondetur ſecundum Guill. e. diſt. 5. §. 20

Primo dicendo, ꝙ vere dicitur Dei filius aſſumpſiſſe humanitatem: Probatur, quia humanitas & natura humana idem ſunt, ſed conceditur aſſumpſiſſe naturam humanam, ergo &c. Confirmatur quia hæc

Idem ſunt humanitas, &

natura humana. hęc vera eſt ſimpliciter: Filius Dei habet humanitatem, ſed non habet eam ab ęterno, ergo aſſumpſit &c.

Secundo dicendum ꝙ Dei filius non aſſumpſit hominem: Probatur, quia inter aſſumens & aſſumptum tanta debet eſſe diſtinctio, vt vnum non dicatur aliud, ſed Dei filius dicitur homo, ergo non aſſumpſit hominem: Maior patet, quia lib. de regulis fidei ſcribitur, quòd aſſumens non ē aſſumptum: Vnde a ſimili non dicimus ꝙ homo eſt veſtimentum quod aſſumpſit, licet ergo Deus aſſumpſit humanitatem, non tamen hominem.

Tertio dicendum, ꝙ omnes auctoritates, quæ dicunt ꝙ Deus aſſumpſit hominem ſunt impropriæ, ideo ſunt piè exponendæ, quia ſancti ſæpe locuti ſunt multum amplè: Vt cum Auguſt. lib. de ſymbolo, dicit hominem a Chriſto aſſumptum: Anſel. Et Anſel. libro de incarnatione verbi dicit, quòd Dei verbum non aſſumpſit hominem in communi, ſed hunc hominem: Et aliæ quæq; huiuſmodi auctoritates ſanctorum debēt quippe exponi, vt capiatur homo pro humanitate, per concretum intelligendo abſtractum, maxime ne videatur concedi quòd perſonā aſſumpſerit Deus: Quare autem conceditur aſſumpſiſſe humanitatem, & non conceditur aſſumpſiſſe hominem, dictum fuit vbi Adam. §. 6. in fi. Vnde ex prædictis claret mira Dei charitas, quoniam ex ardenti fornace charitatis diuinæ ſic Deus ſeipſum vniendo dedit homini. Merito ergo huiuſmodi charitatem conſiderans ſanctus Franciſcus ſępius dicendo ingeminabat: Deus meus, & omnia mea. Item Bernar. ait: Vox deuotionis eſt Deus Deus meus: Quid enim prodeſſet mihi, ꝙ Deus eſt Deus, niſi eſſet Deus meus per vnionem &c.

Deus dedit ſeipſū vniendo, homini.

Bernar.

Quòd Deus ex charitate immenſa aſſumpſit partes humanæ naturæ.

§. 21 VTRVM Dei verbum aſſumpſit veram carnem humanam: Reſpondetur ꝙ ſic: Et patet manifeſte.

Primo ex ſcripturę auctoritate: Ioan. 1. Verbum caro factum.

Secundo ex ratione, iuxta Guill. diſt. 2. Quia Chriſtus fuit verus homo, natus vere ex Maria virgine, ſed non eſſet verus homo ſine vera carne, nec naſcitur homo ſine vera carne, ergo &c.

Tertio patet ex veræ carnis proprietate, quia vere paſſus eſt, & mortuus, & verè reſurrexit in eadem carne. Vnde Luc. vlti. dixit diſcipulis. Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere: Vnde contrarium dicere hæreticum eſt.

Si quæratur. Cur ergo non dicimus per communicationem idiomatum, ꝙ verbum Dei eſt caro, proprie capiendo carnem, licet dicatur: Verbum caro factum eſt, tamen caro in illa auctoritate accipitur ſecūdum Lyram pro humana natura aſſumpta a verbo, vt ſit ſenſus, Deus aſſumpſit humanam naturam, vel hominem totum, patet infra. §. 27. Dicendum ſecundum e. Guil. ſupra ꝙ communicatio idiomatum non tenet in partibus, ideo hæc eſt falſa. ſ. filius Dei eſt pes, vel manus. Caro autem eſt pars proprie capiendo, nec etiam tenet in natura rei, vel in abſtracto, ſed tenet in re naturæ. Vnde iſta eſt falſa. Filius Dei eſt humanitas. O quis penſare ſufficiat quanta ſit altitudo charitatis diuinę, qua ſe humiliauit vſque ad noſtram carnem pro nobis.

Communicatio idiomatum nō tenet ī partibus.

VTRVM Dei filius aſſumpſit ſimul cum carne rationalem animam: Reſponſio patet ꝙ ſic. Primo ex ſcriptura, quia dicitur Ioan. 9. c. & pluribus euangelijs, ꝙ Chriſtus in cruce emiſit ſpiritum. i. animam; Et in ſymbolo Athanaſij. Perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens. Secundo ex ratione iuxta e. Guill. e. diſt. 2. quia Chriſtus fuit vere homo, ſed homo non eſt niſi per animam rationalem, quia diffinitio hominis ſecundum Prophirium eſt, homo eſt animal rationale: omne autem animal habet animam, ergo patet. Ideo errauit Arrius di. ꝙ Chriſtus non habuit animam: ſed verbum ſuppleuit locum animæ: cum Deus nequeat eſſe forma alicuius. Errauit etiam Appollinaris ponendo in Chriſto ſolam animam vegetatiuā, cum tamen homo non poteſt eſſe niſi per intelligibilem. Ecce ergo miram charitatem Dei qua ſibi vniuit nos, & carnem, & animam ad oſtendendum, ꝙ in beatitudine per gloriam ſibi vniemur. §. 22

Error Arrij, & Apollinaris

VTRVM in tali aſſumptione vnum reſultans §. 23.

reſultans factum ſit ex verbo diuino, & anima, & carne: Notandum ſecundum e. Guill. ea. di. 2. q; in homine ex anima,& corpore reſultat tertiū.ſ. humanitas. Humanitas autem ſecundum Bonauen. in 3. diſt. 5. q. vl. ſolet accipi tripliciter. Bonauent.

Primo pro partibus componentibus humanitatem.ſ. pro anima & corpore, & ſic dicimus hominem interiorem ex parte animæ, & exteriorem ex parte corporis.

Secundo modo accipitur humanitas pro ipſa forma totius, & ſic eſt media creaturarum corporalium,& ſpiritualium aliquid vtriuſq; habens, quia vt dicit Greg. in homelijs. aſcenſionis. Omnis creaturæ aliquid habet homo. Greg.

Tertio modo humanitas accipitur pro proprietatibus ipſius corporis humani;in propoſito accipitur maxime ſecundo modo:Cum ergo quæritur an ex diuino verbo, & anima, & corpore factum ſit vnum reſultans aliquid. Dicunt idem Guill. q; non, videlicet eo modo quo fit vnum tertium reſultans.i. humanitas ex anima & corpore. ſicuti dicit Eutices, diuinam & humanam confundens ſubſtantiam. Et ita patet, q; Chriſtus ſolum nominat diuinā naturam & humanam, & non vnum tertium reſultans ex his, & hoc vult Damaſ. cum dicit. In Domino Ieſu Chriſto non eſt communem ſpeciem accipere. Nam vt dicit Scotus e. diſtin. 2. quæſt:2.ar.1.In alijs ex talibus, quæ ſe habent per modū actus,& potentiæ fit vnum tertium diſtinctum a duobus, quod vocatur forma totius, ad quod generatio terminatur,alioquin omnis compoſitio videtur eſſe aggregatio, & abſolutum quando conſtituta ſūt abſoluta, ſed in Chriſto licet ſint duæ naturæ ſcilicet diuina,& humana;diuina autem eſt actus purus ſimplex, & incompoſibilis tam in ſe, quàm alteri; ſed humana natura in Chriſto bene eſt compoſita, eo, q; Chriſtus eſt homo: philoſophicè autem diffinitur homo quoddam compoſitū ex corpore, & anima intellectiua, veruntamen in Chriſto non eſt compoſitio nec naturæ humanæ cum diuina natura, nec in ratione perſonæ,quia Chriſtus eſt vnica perſona, & non duplex: De his latius alibi. Itaque patet & diuina dignitas, & charitas in tali aſſumptione.

Damaſc. — Scotus. — In Chriſto nō eſt cōpoſitio naturæ humanæ cū diuina.

QVALI ordine aſſumpſit verbū Dei carnem, & animam, vel humanam naturam: Reſpondetur ſecundum Thom. in 3. ſcripto diſtin. 2. ar. ſi. concor. Richar. ibidem ar.1.q. 1. & communiter. Doct. q;.ſ. loquendo de ordine temporis neceſſe fuit hæc quatuor ſimul fore.ſ. Conceptionem carnis. Creationem animæ Chriſti. Vnionem vtriuſq;, & Aſſumptionem a diuino verbo. Nō enim fuit poſſibile q; caro prius fuerit concepta quam aſſumpta. quia ſic propriam hypoſtaſim, vel ſuppoſitum habuiſſet. Nec eſt poſſibile q; caro prius aſſumpta ſit quàm animata,quia ſic non aſſumpſiſſet humanam naturam, quæ integratur ex carne vnita animæ,& ita nō eſſet homo. Nec poſſibile eſt q; prius caro ſit vnita animæ, & poſtea aſſumpta,quia ſic perſona diuina aſſumpſiſſet perſonam habentem propriam hypoſtaſim: quæ aut permanſiſſet in aſſumptione, & ſic non potuiſſet fieri vnio in hypoſtaſi: Vel non permanſiſſet,& hoc ſine corruptione carnis prius conceptæ accidere non poſſet. Ratio enim hypoſtaſis nō eſt accidentalis rei,vt re eadem numero manente alia hypoſtaſis eſſe poſſit. Concluditur ergo q; ſicut ait Damaſcenus: Non prius caro quā animata caro, nec prius animata caro q̄ verbi Dei caro, ſed ſimul animata caro,ſimul Dei verbi caro. Vnde patet ſecundū Guill. ſupra q; nullam habuerunt corpus, & anima in temporis aliquo inſtanti exiſtentiam ſine ſacra vnione humanitatis,& deitatis, quod totum proceſſit ex charitate Dei, ad oſtendendum q; a principio cō ceptionis, & ab æterno dilexit nos &c. De modo autem ſubitaneę conceptionis, & perfectionis corporis Chriſti, vide vbi conceptio.

Thom. — Cōcluſio.

SED quod horum ordine dignitatis ſit primo aſſumptum a verbo Dei: Guill. ſupra reſpondet, q; humanitas primo aſſumpta eſt a verbo: Probatur, quia illo modo natura humana aſſumpta eſt, quo perſona perſonaretur in proprio ſuppoſito, eo q; in hoc ſolo verbum Dei ſupplet vicem proprij ſuppoſiti, ſed immediate ipſa perſonaretur ſecundum intelligendi modum ante animam,& corpus,tanquam dignior,quia nec animæ de ſe,nec corpo- §. 25

ri de ſe competit perſonalitas, ſed vtriſq; coniunctis humanitati ex his reſultanti competit. Si obijciiur, quia partes præ exiſtunt, & præintelliguntur in proprio ſuppoſito quam totum: Ideo dicendo aſſumſit totum, ſequitur, ergo & partes. ſed è contra non ſequitur aſſumpſit partes, quòd ergo & totum; ergo videtur, ꝙ Dei filius prius aſſumpſerit partes. i. corpus & animam, quàm totum. i. humanitatem: Ad hoc idem Guill. dicit, quòd hic ſolum eſt prioritas conſequentiæ non conſequentis: ſicut enim bene ſequitur, ignis eſt; ergo calidus eſt; ſed non econtra, & tamen caliditas a parte rei poſterior eſt igne ipſo. Sic in propoſito, in aſſumptione terminatur, ſeu fundatur primo vnio in ipſa humanitate, licet partes ſimpliciter præcedant, non tamen præcedunt, quo ad hoc quod eſt perſonari, vel in ſe, vel in diuino ſuppoſito. Aliud ad idē eſt exemplum, ſecundum e. Guill. quia ſubſtantia corporea bene præcedit natura quantitatem, & tamen in ſuſceptione colorum prius eſt natura alba quātitas, quàm corpus album. Sic in propoſito. Si quis adhuc dicat, quia ſi humanitatem primo aſſumpſit, ergo dimittere in morte non debuit, dicente Anſel. Quod ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit, & tamen in triduo Chriſtus non fuit homo, quia mortuus, ergo dimiſit humanitatem: Dicendum ſecundum e. Guill. & etiam Franc. mayro. ꝙ illud Anſel. intelligitur quātum ad partes principales, quæ ſunt anima & corpus. Has. n. etiam in morte Chriſtus habuit deitati vnitas æquè ſicut a principio: Et hæc ex charitate. ergo &c.

Anſel.

Intellect⁹ verus verborum. Anſel.

§. 26 AN in natura aſſumpta a verbo medium huiuſmodi vnionis ſit anima: Sanctus Thom. in 3. ſcrip. diſt. 2. quæſt. 1. ar. 2. ponit animam eſſe id ad quod primo facta eſt vnio, & ſic medium huius vnionis ad carnem. Sed Guill. e. di. 2. cum Doct. ſubtili dicit per concluſionem, quòd anima non eſt medium huius vnionis in natura aſſumpta, & hoc inquit, debet intelligi ſecundum Scotum ſic, quòd non eſt medium effectiuum, aut medium ad quod primo iſta terminatur vnio. Veruntamen anima bene eſt medium quo in iſta aſſumptione, eo ꝙ anima eſt formalis ratio, vt quo naturæ aſſumptæ. i. humanitatis, quæ homo dicitur homo ab anima rationali. Et iſto modo habent gloſari Damaſceni, & omnes auctoritates dicētes carnem mediante anima vniri, ſicut etiam magiſter ſententiarum dicit. Vnde in aliquo defecit Thom. Sic autem voluit Deus ad charitatem maiorem oſtendendum, vt ſequēti. §. patet.

Thom. defectus.

§. 27 SED quare hæc aſſumptio exprimitur potius per carnem quàm per animā, vel per hominem dicendo Io. 1. Verbum caro factum eſt, & non per animam, vel per hominem, vt diceretur Verbum factū eſt homo vel anima. De hoc Rayn. in ſumma cum Thom. dat multas rationes, è quibus ſufficiant accipere pulchriores. Prima ratio propter charitatis veritatem, vt dicendo: Verbum caro factum eſt, oſtendatur veram carnem aſſumpſiſſe, & non phantaſticam, vt dixerunt hæretici, & hoc ex vera charitate: Nam dicitur caro quaſi chara, eo ꝙ nemo vnquàm carnem ſuam odio habuit, dicente Apoſtolo. Secunda ratio propter charitatis oſtendendā maioritatem: Tum vt Deus nobis quaſi carnalibus fieret ex maiori charitate viſibilis, & voce audibili loquens, & filius mulieris virginis in carne naſcens. Tum quia difficilius videbatur quòd De⁹ coniungeretur carni quàm animæ. Ideo dixit verbum factum carnem, accipiendo carnem pro homine, ſicut pars accipitur pro toto per ſynecdochen, & ita ex charitate Deus fecit quod difficilius & maius fuit, quia carnē, & per conſequens ſequitur quòd a fortiori totum aſſumpſit. Tertia ratio propter charitatis huius effectum cauſalem, & finalem, vt oſtendatur quòd Chriſtus carnem aſſumpſit ad hoc vt carnem corruptā in homine ex charitate repararet carnis paſſione, & venit in carnem tam vilem humiliando ſe ad ſaluandum totum hominem, ergo &c.

Cauſa cur Chriſtus aſſumpſit carnem.

VTRVM in huiuſmodi aſſumptione medium vnionis ſit charitas. Seraphicus Bonauen. eadem diſt. 2. ar. 3. q. 2. ponit habitum gratuitum mediū in hac vnione aſſumptionis diuinæ. Sed Guill. eadē. diſt. 2. 2. ponit concluſionem, ꝙ charitas creata non requiritur in hac vnione. Probatur argumento Scoti in 2. q. e. di. quia §. 28

Scotus.

illud

illud quod ē alicuius per ſe prius eſt in eo quam illud ꝙ ſibi ineſt per accidens, ſed perſonalitas ineſt per ſe humanitati, ſi ſibi relinquatur, charitas autem creata per accidens, ergo &c. Vñ natura humana præintelligitur eſſe, & in iſto eſſe aſſumpta, antequam intelligatur habere iſtam charitatem. Et hoc innuitur Io. 1. Vidimus gloriam eius quaſi vnigeniti a patre. Vbi clare innuitur, ꝙ ratio quare naturæ humanæ tanta eſt a Deo charitas, eſt, quia ipſe homo erat vnigenitus Dei: Vnde omnes auctoritates, quæ dicunt, ꝙ mediante gratia eſt vnita natura humana Deo, ſicut illa Aug. di. ꝙ conuenit filio hominis per gratiam, & conſimiles habent intelligi de gratia increata: Vnde ſi quæratur: an ſpiritusſanctus ſit medium in hac vnione: Dicēdum, inquit, idē Guill ꝙ ſic. Ipſe.n. ſpiritusſanctus eſt gratia increata proprie, & dicitur medium huius vnionis effectiuum quidem non formale, quia tunc eſſet incarnatus. Deniq; ſi arguatur, ꝙ humana natura non poteſt vniri vnione beatifica ſine habitu charitatis vel gratiæ, ſed vnio hypoſtatica eſt maior, ergo neceſſario exigitur ꝙ talis vnio, quæ vt Aug. 13. de trini. dicit, In reb. per tempus ortis ſumma gratia eſt, qua Deus homini in vnitate perſonæ copulatur &c. Non ergo poteſt fieri niſi gratuito habitu præcedente. Dicendū eſt ſecundum.e. Guill. ꝙ non eſt ſimile, quia vnio beatifica, quę conſiſtit in viſione & fruitione, de ſe eſt ad actum ſecundum ſeu operari, ideo exigit habitum charitatis quo mediāte operetur. Vnde viſio Dei & fruitio maxime habentur per habitum charitatis: ſed vnio hypoſtatica eſt ad actum primum, ſeu ad eſſe, ideo in hoc non requirit habitum medium: Verum eſt tamē ꝙ de facto ibi eſt ſumma gratia, & creata charitas, licet non vt medium vnionis Poteſt ergo talis vnio ſ. hypoſtatica fieri ſine medio tali. Ex his patet Dei charitas mira.

Aug.

Spiritus ē mediū eſſe ctiuum huius vnionis.

Quòd Deus ex charitate aſſumpſit humanam naturam maxima, & mira vnione.

§.19. VTRVM in iſta aſſumptione ſit facta vnio præ alijs vnionib maxima. Notādum primo circa hoc ꝙ ſecundum Guill. cum Bonauen. in 3. di. 21. ar.1.q. 3. vnio triplicitér capitur. Vno modo actiue pro actione vnientis, & ſic in prędicamento actionis. Secundo modo paſſiue prout aliqua dicuntur vnita. Tertio modo pro relatione vnitorum. Et iſta ſequitur tam vnionem actionem, quàm vnionem paſſionem, maxime in actu, non autem in potentia, quia reſpectus paſſiui ad agens in potentia, præſupponitur ad minus ordine naturæ actioni & paſſioni: Ex quo infertur quòd vnio poteſt nominare, aut ſolum vniendi potentiam, aut vnibilium ſolum, aut illam relationem actualem.

Bonauen.

Triplex vnio.

Aduertendum cum hoc quod beatus Bernar. lib. de conſideratione ad Eugeniū tangit enumerando multiplicem vnitatem. Prima eſt vnitas collectiua, ſicut lapidum in áceruo. Secunda conſtitutiua ſicut partes in toto. Tertia coniugatiua, vt duo ſunt vna caro in coniugio. Quarta natiua qua homo anima & carne naſcitur. Quinta poteſtatiua qua homo præſidet multis. Sexta conſentanea, vt cum multorum in ciuitate, vel regno eſt cor vnum & anima vna, videlicet per charitatem. Septima vnitas votiua, vt cum anima omnibus votis Deo adhærens vnus ſpiritus cum Deo efficitur. Octaua dignatiua, qua limus noſter Dei verbo in vnam aſſumptus eſt per ſonam in incarnatione. Nona trinitatis in vna eſſentia ad quam cæteræ reducuntur vnitates aſcendendo de minori ad maiorem: Vnde ſubdit ibi Ber. Inter omnia quæ rectè vnum dicuntur, arcem tenet vnitas trinitatis, qua tres perſonæ vna ſubſtantia ſunt. Secundo loco præcellit illa, qua econuerſo tres ſubſtantię in Chriſto vna perſona ſunt &c.

Bernar.

Multiplex vnitas.

Ad quæſitum itaque reſpondetur ſecundum Thom. 3. ſcrip. diſtinct. 5.q.2.a. 1. & iterum. 3. par. q. 2. artic. 9. Vno modo ex parte eorum quæ ſunt vnita, ſcilicet ex parte naturarum, quæ coniunguntur, & ſic non eſt maxima, imo vt ſic eſt minima. Alio modo ex parte perſonæ diuinæ in qua coniunguntur, & ſic poſt vnitatem trinitatis, quæ eſt ſumma omnium, ſecundo loco iſta vnio facta in Chriſto eſt maxima Vnde tres concluſiones ponuntur. Prima concluſio, ꝙ vnitas diuina & increata trinitates eſt ſimpliciter oīum maxima, & patet ex dictis Ber. ſupra.

Thom.

ſupra. Item ex ratione, quia in diuinis licet perſona ſit ita ſimplex & vna ſicut eſſentia, tamen quælibet trium perſonarum eſt idem re cum ipſa eſſentia, in qua tres perſonæ vnum ſunt ſeu vniuntur, ſed in Chriſto nõ eſt vtraque natura idem in re cum ipſa perſona diuina, in qua vniūtur; non enim humana natura eſt idem re cũ perſona verbi, ſed ſo a diuina natura eſt idem in re cum perſona verbi.

Secunda concluſio quòd vnio ſacra in Chriſto conſiderata ex parte naturarum vnitarum eſt minima. Probatur, quia quãto magis diſtant, tanto ipſorum minor eſt vnio quantum eſt ex parte naturæ, ſed diuina natura, & humana natura in infinitum diſtant, ſicut creator & creatura, ergo &c. Confirmatur, quia vt Leo Papa ſermo. de natiuitate Chriſti: Salua, inquit, proprietate vtriuſq; naturæ ſuſcipitur a maieſtate humilitas, ab æternitate mortalitas, &c. ergo ibi nõ eſt in natura vnio, nec potuit fieri conuerſio vnius in aliam, vel amborum in tertiam, ſicut patuit §. 7. ergo patet propoſitum Tertia concluſio, quòd poſt vnionem perſonarum in eſſentia diuina vnio naturarũ in Chriſto facta ex parte perſonæ diuinæ conſiderata, eſt præ omnibus alijs maxima. Probatur ſecundum Bonauen. ſup. Primo propter perſonæ diuinę ſimplicitatem, quia vnio hęc facta eſt in perſona verbi vnica, quæ eſt ſimpliciſſima. Secunda propter vnitorum ſingularem dignitatem, quia nunquam fuit ſimilis alia vnio tam ſumme ſignificata. Tertio propter inſeparabilitatem, quia nunquam ſeparari potuit in perpetuum etiam per mortem. Deniq; hoc idẽ declaratur per auctoritatem. ſ. Ber. ſupra poſitam ſecundum Rayne. in ſumma. Nã primo hæc vnio eſt clarè maior vnitate collectiua, quia illa eſt vnitas accidentalis, ſed hæc eſt vnitas perſonæ ſubſiſtens per ſe. Item quia ſecundo maior eſt vnitate maxima in creatis i. quàm vnitas numeralis, quę, ſ. dicitur ſimpliciter p̃ alijs vnum per eſſentiam, ideoq; in rebus creatis dicitur maxima: quòd autem vnitas in Chriſto ſit maior huiuſmodi vnitate, probatur, quia vnitas perſonæ diuinæ eſt maior, eò q̀ hęc eſt increata per ſe ſubſiſtẽs, & non recepta in aliquo per participationem, & eſt per ſe completa, cui non cõpetit ratio partis: Vnitati autẽ numerali cõpetit ratio partis, quia eſt pars numeri q̃ participatur in rebus numeratis: ergo quantum ad hoc ratione vnitatis diuinæ perſonæ præcellit vnitatem numeralem, licet non præcellat ratione humanæ naturæ, quę quidem non eſt ipſa vnitas diuinę perſonæ, ſed eſt ei vnita. Tertio eadem ratione hæc maior eſt quàm vnio conſtitutiua, quæ habet rationem partium conſtituentium vnum totum: Quarto maior ẽ vnitate coniugatiua, quia ibi ſunt duo. i. duæ perſonæ, hic vnica. Quinto maior eſt natiua, qua anima & corpus vnus naſcitur homo, & ſic ibi ſunt duplex vnio. ſ. in natura & propria perſona, ſed maior eſt vnitas perſonæ diuinæ in Chriſto, in quo eſt vnica vnio in perſona, nec reſultat aliqđ vnum tertium, ſicut in vnionæ animæ & corporis, patet §. 23. Sexto hæc vnitas in Chriſto maior eſt quam vnitas poteſtatiua, & etiã quàm conſentanea, quia in iſta virtutes dona, & gratiæ, ac charitas excellentiſſima præcellunt omnib. Vltimo maior eſt quàm vnitas votiua, & ẽt beatifica in qua anima coniungiť Deo per charitatẽ: Sed in Chriſto eſt vnio per coniũctionem in perſona, quã vnionem voluit Deus facere ex ineffabili charitate, vt & nos totis virib. ſuper omnia diligamus Deum. Proinde hæc vnio in Chriſto fuit ſumme mira quadrupliciter. Primo quia fuit vnione incomparabilis. Secundo quia fuit ratione incompræhenſibilis, quia ſola fide credibilis, vt dictum fuit vbi Aduentus §. 8. Tertio quia fuit vigore perpetuo inſeparabilis. Quarto quia valore ſalutifico ineffabilis. Ecce charitas Dei.

Bonauen. Perſona verbi ſimpliciſſima.

VnioChriſti nobiſcum mirabiliſſima.

§. 30 VTRVM diuini verbi perſona per huiuſmodi aſſumptionem cenſeatur compoſita? Dicendum ſecundum Guill. in 3. diſt. 6. q. non. Vnde defecerunt qui ſic opinati ſunt: Ratio, quia vbicunq; eſt compoſitio, ibi eſt in vtroq; extremorum imperfectio, cum partes ſint in potẽtia ad componendũ tertiũ, ſed talis imperfectio non poteſt fieri ex parte Dei aſſumentis, ergo &c. Ad idẽ vbi Aduentus. §. 3. Si dicatur, quia Damaſcenus dicit: In dño Ieſu Chriſto duas naturas eſſe cognoſcimus, & vnã hypoſtaſim ex vtraq; compoſitam: Et

Damaſc.

ſimiliter

Diony. ſimiliter Diony. hanc vnionem mirabilem vocat compoſitionem Domini Ieſu. Dicẽdum ſecundum eundem Guil. ꝙ large accipitur in talibus auctoritatibus compoſitio pro vnione, quia extendit ſe ad vnionem modo prędicto. ſ. in perſona verbi, & ex charitate diuina: Gratias ergo agamus Deo, & reamemus pro tali beneficio.

De aſſumptione naturæ humanæ a verbo diuino plura vbi Incarnatio.

Aurea & aureola: Vide alibi.

Baptiſmus: de hoc prolixè & ſufficienter tractatur in ſummis, & doctorum tractatibus ſuper 4. ſententiarum. Ideo hic pertranſeo amore breuitatis.

De beatitudine, & eius diffinitione.

BEATITVDO primo in generali. Quod Dei charitas claret ad nos in beatitudine viæ in ſpe, & patriæ in re.

QVID ſit beatitudo? Notandum pri-
§ 1 mo ſecundum Guil. Scotiſ. in 2. lib. diſt. 4. articu. 1. concord. Nico. de Lyra ſuper
Capitur tripliciter beatitudo. Matt. 5. cap. ꝙ beatitudo ſolet capi tripliciter: Vno modo pro ſola diſpoſitione remota ad beatitudinem, ſicut loquitur Phil. 1. Eth. ꝙ pueros bonæ indolis beatificamus, & dicimus felices in ſpe inquantum. ſ. habent bonam diſpoſitionem ad virtutes, & per conſequens ad beatitudinem &c.

Secundo accipitur vel dicitur beatitudo pro quadam eleuata participatione ſummę, & ſupernaturalis beatitudinis per cognitionem, & amorem, quæ habetur in via; in viris excellentibus in virtutibus, qui propter excellentiam virtutum videntur viam humanam excellere, & ad vitam beatam quodammodo appropinquare: Vnde tales dicuntur beati de propinquo, & non ſicut primo modo ſola diſpoſitione remota, quia illi de primo modo nondum exercent actus virtutum, in quibus conſiſtit felicitas ſecundum philoſophum, ſed iſti de ſecundo modo exercent, ergo dicuntur magis de propinquo beati, licet in ſpe: Nam quod parum diſtat, nil diſtare videtur. ex. 2. phyſicorum. Quinto modo vita actiua, & contemplatiua dicuntur beatitudo. Tertio accipitur beatitudo pro ſtatu beatæ patriæ vbi habetur in re. Ad quæſitum ergo dicendum ſecundum e. Guil. ꝙ beatitudo generaliter diffinitur a Boetio de conſol. proſa 2. ſic: Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. Item ab Ariſto. 1 Eth. cõformis datur diffinitio beatitudinis, quam vocat felicitatem: Felicitas, inquit, eſt operatio optimæ potentiæ ſecundum optimam virtutem in vita cõtinua & perfecta: In quibus diffinitionibus notantur illa, quæ ad veram beatitudinem requiruntur: Et primo requiritur ſtabilitas, ideo Boetius dicit: Beatitudo eſt ſtatus: Et Philoſophus dicit, eſt operatio, quia felicitas in opere ſtat quietis, ſcilicet in contemplatione: Secundo requiritur ad beatitudinem omnium bonorum aggregatio, vt dicit Boetius: Sed & Philoſophus dicit ſecundum optimam virtutem: Et hæc eſt ſapientia illuminans ad cognoſcendum, & inflammans affectum ſapore. Omnia autem bona aggregantur reducendo ad viſionem. i. cognitionem, ac fruitionem diuinæ eſſentiæ & tentionem. Tertio requiritur ad beatitudinem perfectio, ideo Boetius dicit, ꝙ beatitudo eſt perfectus ſtatus: Et etiam Philoſophus dicit ꝙ eſt in continua vita, id eſt quæ nunquam interrumpitur, & perfecta. Vnde ibidem dicit ꝙ ſicut vna hyrundo non facit ver, nec vnum modicum tempus facit diem. ſ. perfectam, ſic vna dies vel paruũ tempus non facit hominem felicem, cum poſtea interrumpatur, vel terminetur eius felicitas. Proinde ad ſtatum beatitudinis requiritur vt ſit tam perfectus ꝙ nil ei deſit Ideo Auguſt 13. de Trin. c 58. beatum diffiniens dicit: Beatus eſt qui habet quicquid vult, & nil mali vult. Ecce ergo Dei charitas quæ dat nobis talem beatitudinẽ in præſenti in ſpe promiſſionis, & in futuro in re.

Diffinitio beatitudinis.

Aug.

VTRVM beatitudo vera poſſit eſſe in præſenti vita? Notandum ſecundum Rayne. in ſua ſumma & alios, colligendo ꝙ beatitudo generaliter loquẽdo triplex poteſt conſiderari. ſ. Prima falſa, & deceptoria. Secunda vera & meritoria. Tertia perfecta & præmiatoria. Prima inquam beatitudo falſa & deceptoria ſecundum diuer-

diuerſorum opiniones erroneas ponitur in diuerſis, ſecundum q; declarat philoſophus 1. Ethicorum, & Boetius. 3. de conſolatione philoſophiæ. & Auguſt. 10. de ciuita. Dei c. 18. improbañ. Nam aliqui poſuerunt beatitudinem conſiſtere in diuitijs temporalibus, ſicut Creſus, ſed errauerunt. Tum quia eis multi male vtuntur. Tum quia etiam mali & peccatores eis abundant, cum tamen beatitudo peccatorum non conceditur. Tum quia extrinſeca ſunt homini & deteriora ipſo. Tũ quia inuite perduntur &c.

Alij poſuerunt beatitudinem vel fælicitatem in voluptatibus corporis, vt Epicurus, ſed errauerunt, quia talia faciunt hominem habere vitam pecudum, & infirmitates generant & rationem obcęcãt, ergo &c. Alij poſuerunt in bonis corporis, vt diues epulo. Luc. 16. Bona autẽ corporis ſunt præcipue quattuor ſecundum Euſtracium in prolo. lib. Ethic. videlicet viuacitas ſenſuum, fortitudo, pulchritudo, & ſanitas, ſed & iſti errauerũt. Tum quia talia occaſionem præbent peccandi. Tum quia in iſtis beſtiæ excellunt hominẽ. Alij poſuerunt in potentia & dominatione, ſicut Alexander magnus, ſed errauerunt, quia communis eſt bonis & malis, & quia timoribus plena, & quia talium vita eſt ſeruitus cum ſine ſeruis eſſe nequeunt.

Quatuor ſunt corporis bona.

Alij poſuerunt in honore, & dignitate, & nominis fama, ſed errauerunt, quia ſæpe talia mali habent, & boni econuerſo non habent: Et quia inuite perduntur. Multi ergo Chriſtiani decipiuntur talia appeteñ. Secũda beatitudo, ſcilicet vera & meritoria dicitur: De qua dicit pſalm. Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini, id eſt in præceptorum obſeruantia, & fide vera: Vnde & ſaluator Matth. 5. enumerat octo beatitudines, ſed talis beatitudo non eſt perfecta, de iſtis autem. §. 7. & ſequen.

Pſ. 118.

Tertia ergo dicitur beatitudo perfecta & præmiatoria: Et hæc habebitur in patria in Dei viſione, fruitione & tentione.

Ad quæſitum ergo reſpondetur ſecundum Richar. in 4. diſtin. 49. & Rayne. in ſumma cum Thom. lib. 3. contra gentiles. c. 46 alioſq; per concluſionem; videlicet, vera & perfecta beatitudo in hac vita non poteſt haberi, ſed ſolum in patria: Probatur, quia beatitudo perfecta conſiſtit.

Thom.

In hac vita non põ haberi vera & perfecta beatitudo.

Primo tñ diuinæ eſſentiæ viſione, & fruitione, quam in præſenti habere nequimus, niſi per fidei cognitionem quæ eſt p ſpeculum, & in enigmate, vt dicit Apoſtolus: Cũ enim Angelos in hac vita cognoſcere non poſſumus cum ſint creaturæ, & finitæ, ergo multo magis non poſſumus cognoſcere Deum increatum & infinitũ: Sed poſt hanc vitam mens humana poterit Dei influentia cognoſcere Deum, eo modo quo ſubſtantiæ ſeparatæ.

Secundo beatitudo perfecta conſiſtit in bono optimo hominis, quod eſt finis propter ſe eligibilis, & quo nullus male vti poteſt, & eſt bonum pulcherrimum, & delectabiliſſimum, ac per ſe ſufficiens deſiderium hominis quietare, ſed tale non eſt niſi bonum infinitum: De quo Pſalmus: Quj replet in bonis deſiderium tuum ſcicet omnimode, & quia hoc perfecte non poteſt haberi in præſenti vita, vbi nec intellectus hominis, nec appetitus quietatur, quia quanto plus quis intelligit, tanto magis deſiderium intelligendi augetur, nec appetitus poteſt ſatiari quouſque perueniat in Deum, vt dicit Auguſtinus. lib. confeſ. ergo.

Pſ. 120.

Aug.

Tertio beatitudo perfecta conſiſtit in carentia omnis defectabilitatis, & pœnalitatis, & ſine omnis admixtione mali, in ſtabilitate perpetua boni omnis. Vnde ſecundum Auguſt. 13. de trini. c. 7. Beatitudo non poteſt ſtare cum mortalitate, nec poteſt quis eſſe beatus, niſi ſit ſecurus de omnis boni poſſeſſione, ſed hæc non poſſunt haberi in præſenti vita, ergo nec beatitudo: Ecce ergo mira Dei charitas, qua nobis fideliter Deo ſeruientibus talem, & ineffabilem beatitudinem in futuro retribuet.

QVARE in cognitione, quæ habetur de Deo per fidem beatitudo non conſiſtit, cum cognitio per fidem habita excedit cognitionem, quæ habetur per naturalem rationem: Reſpondetur ſecundũ Rayn. in ſumma cum Thom. libro. 3. contra gentiles. c. 38. q; prima huius ratio eſt ex parte intellectus, quia fœlicitas, vel beatitudo conſiſtit in perfectiſſima operatione intellectus ex. 1. Ethic. Hæc autem operatio §. 3

tio eſt videndo eſſentialiter quod intelligit, ſed cognitio fidei eſt imperfecta ex parte intellectus. Quia vt dicit Auguſtinus. Fides eſt credere quod non vides, ergo &c.

Quid ſit fides.

Secunda ratio quia beatitudo naturale deſiderium ſatiat, eo quòd eſt vltimus finis, ſed cognitio quæ eſt per fidem licet excedat cognitionem naturalem appetitum non ſatiat, ſed prouocat & accendit, quod patet, quia vnuſquiſque deſiderat videre, quod credit, ergo &c. Hæc ratio eſt ex parte appetitus.

Tertia ratio ex parte amoroſi affectus, quia beatitudo conſiſtit in vnione perfectiſſimæ charitatis cum Deo præſente per ſpeciem intellectui, & quia fides non videt per ſpeciei præſentiam in via, ſed eſt de abſentibus, quia eſt ſubſtantia rerum ſperandarum argumentum non apparentium, dicente apoſtolo Heb. 11. Et 2. Corinth. 5. dum per fidem ambulamus, & non per ſpeciem peregrinamur a domino: Augu. Per fidem peregrinamur, inquit. i. in via ſumus nondum in patria: Qui autem non credit nec in patria eſt, nec in via; & ita qui credit, ſed non diligit per conſequens in via manet in morte, nec peruenit ad patriam, dicente Ioan. 1. can. capitulo tertio. Qui non diligit, manet in morte: Credamus ergo, & diligamus Deum.

4 AN per ſola naturalia homo poſſit aſſequi beatitudinem: Reſpondetur ſecundum Richar. in 4. diſtinctio. 49. quòd per ſola naturalia homo nec ante mortem, nec poſt mortem poteſt aſſequi beatitudinem. Ratio quia beatitudo non poteſt haberi ſine clara viſione, & perfecta dilectione, quæ excedit metas naturæ. Nam naturalis modus cognoſcendi correſpondet naturali modo eſſendi ipſius cognoſcentis, ſed naturalis modus eſſendi Dei non proportionatur cognitioni hominis, cum excedit naturalem modum potentiæ cognoſcitiuæ hominis, eo quòd oportet intelligentem hominem phantaſmata ſpeculari naturaliter. ex. 3. de anima: Deus autem hunc mundum improportionabiliter excedit in eſſe & cognoſci. Vnde ſicut ſenſus noſter naturaliter non poteſt cognoſcere niſi res ſenſibiles, ita intellectus noſter naturaliter non poteſt cognoſcere niſi ea ſola quæ poteſt ex phantaſmatibus capere. Non poteſt ergo Deus, ſicuti eſt naturaliter, cognoſci a nobis, ſed in patria per lumen gloriæ creatæ, quo intellectus noſter eleuatur ſupernaturaliter ad videndum Deum clare cognoſcemus: Et hoc nobis Deus præſtabit ex ſua liberali charitate &c.

Quomodo haberi poſſit beatitudo.

VTRVM omnis homo appetat beatitudinem. Reſpondetur ſecundum Richar. in 4. diſtinct. 49. quòd beatitudo poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo in generali. ſcilicet, inquantum eſt bonum quoddam ſufficientiſſimum, & hoc modo omnes homines naturaliter eam appetunt. Vnde Auguſt. 13. de trini. ca. 8. dicit. Ad appetendum beatitudinem natura ipſa compellit, cum ſumme bonus immutabilis beatus creator hoc indidit: Et Boetius. 3. de conſolat. Philoſophiæ: Ac conformiter Damaſcenus lib. 1. dicũt. Mentibus hominum veri boni naturaliter inſerta eſt cupiditas, ſed ad falſa, ſcilicet bona appetenda deuius error abduxit: Et hoc idem probatur etiam ratione, quia vnicuique naturaliter eſt appetibilis ſuus finis, ſicut naturale eſt graui tendere deorſum, & leui ſurſum, ſic auibus volare, & piſcibus natare, quia auis naſcitur ad volandum Iob 5. Sed beatitudo eſt vltimus finis hominis ad quem conditus eſt, vt dicit Aug. ergo prout norunt omnes, appetunt eam, ſcilicet in generali: Alio modo poteſt conſiderari beatitudo in ſuo eſſe ſpeciali, ſcilicet inquantum conſiſtit in Dei clara viſione & perfecta dilectione, ac gaudio præſentiæ perpetuæ bonitatis diuinæ, & iſto modo non omnes eam appetunt: Ratio, quia nil volitum niſi cognitum. ex. 2. de Anima. Et Auguſtino. 10. de trini. cap. 1. teſte. Firmiſſime nouimus amari niſi nota non poſſe, ſed quia non omnes homines cognoſcunt beatitudinem in ſuo eſſe ſpeciali quomodo in ipſo conſiſtant omnia bona, ergo non omnes appetunt. 5

Amari niſi nota nõ poſſunt.

Exempla ad hæc: Sicut omnis homo appetit quidem ſibi ſapidum in generali, non tamen omnes appetunt malmaticum, vel aliud tale in ſpeciali, quia non omnes

omnes nouerunt eo quòd nunquam prægustauerunt: Et ſicut iuxta Hypocratem in epicinijs, alioſq; phyſicos, natura morbo corrupta appetit ſibi nociua, puta febricitans aquam bibere appetit, & tamen per hoc augetur febris: Sic homo infectus peccato.

SI autem quæratur: An homo naturaliter deſiderãdo beatitudinem ſit idoneus ad eam ex hoc ipſo merendo. Dicendum eſt conſimiliter ſecundum e.Richar. quod naturaliter appetẽdo beatitudinem in ſuo eſſe generali non eſt meritorium, quia hoc commune eſt fidelibus, & infidelibus cum ſit homini mere naturale illam ſic appetere; ſicut & omnis homo naturaliter ſcire deſiderat ex. 1. metaphy. ſed propter ea quæ inſunt nobis a natura, nec laudamur, nec vituperamur. 2. Ethicor. ergo nec meremur &c. ſed appetere beatitudinem in ſuo eſſe ſpeciali, ſic non naturaliter cognoſcitur, nec naturaliter appetitur, ſed diuinæ gratiæ dono, & ita gratuite, & meritorie appetitur, & quæritur, ac tandem inuenitur: Quomodo autem ſic quæri habeat & inueniri: Dicendum eſt quòd non aliter, quàm per virtutes theologicas, quæ ſunt Fides, Spes, & Charitas, Ratio quia perfecta beatitudo conſiſtit in perfecta vnione animæ ad Deum, quę tũc eſt, quando anima ſecundum omnem ſuã potentiam, qua eſt a Deo coniungibilis, fuerit vnita. hoc eſt ſecũdum Memoriam, intellectum, & voluntatem, vt dicit Aug. 14. de trini. Vnde ad hoc requiritur vt intellectus hominis in pręſenti vere cognoſcat Deum per fidem, per quam meretur habere claram Dei viſionem in cœlo. Et ꝙ memoria innitatur diuinæ bonitati per ſpem conſiderando quòd Deus ſecundum noſtra merita, vel opera dabit beatitudinem æternam promiſſam in perpetuum tenendam; & etiam quòd voluntas noſtra velit & diligat ſummum bonum per charitatem, qua in patria fruetur Deo; Vnde Aureolus in compendio. lib. 5. c. 18. dicit. Fides Deum tanquam agnitum dominum in præſenti ſequitur & veneratur. Spes vſque ad cœlum comitatur. ſ. per opera bona. Charitas autem hic deſiderio feruens tandem in cœlo perenniter amplexatur. Ecce Dei charitas ad nos.

De naturalib. nec laudamur nec vituperamur.

Auguſt.

De octo beatitudinibus euangelicis.

BEATITVDO ſecundo, ſcilicet de octo beatitudinibus in ſpeciali documento euangelij.

Quod Dei filius ex charitate docuit nos ad octo beatitudines promeritorias vitæ æternæ.

QVARE tantum octo enumerantur beatitudines euangelicæ, cum tñ per ipſas deſcribantur virtutes, vel operationes virtuoſæ perficientes hominem, quæ. ſ. virtutes huiuſmodi plures ſunt multò quàm octo: Reſpondetur ꝙ colligendo ſecundum Docto. Ratio huius numeri tripliciter accipitur. Primo namq; ſecũdum Nico. de Lyra ſuper Matth. 5. ca. Vbi Chriſtus docuit enumerando ipſas beatitudines: Ratio numeri & ſufficientia accipitur ex legis euangelicæ, & virtutum perfectione: Conſiderandum (inquit) ꝙ lex eſt de operibus virtutum, virtutes autem quædã ſunt communes, ſeu humanæ. Quædam autem ſunt excellentes, ſeu heroicæ, vt dicitur. 7. Eth. Et tales virtutes dicuntur quaſi diuinæ, vt ibidem dicitur. Et inducitur exemplum de Hectore, qui propter virtutis excellentiam dicebatur quodammodo diuinus; ſed quia lex euangelica eſt excellentiſſima, ideo deſcribit virtutes ſecundum excellentiſſimum gradum, & ita compręhendũtur in numero octonario deducẽdo ſufficientiã ſic. ſ. Quia virtutes excellẽtes perficiunt hominem dupliciter. Vno modo ad bene patiendum, & ſic ponitur octaua beatitudo: videlicet. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Alio modo perficiunt ad bene agendum, & hoc tripliciter. Primo aut reſpectu ſuiipſius hominis. Secundo aut reſpectu proximi. Tertio aut reſpectu Dei. Si reſpectu ſui, hoc tripliciter. Vel quo ad bona extrinſeca & mundana contemnenda, & ſic eſt paupertas ſpiritus. Vel quo ad motus intrinſecos iraſcibilis, & ſic eſt mititas, Vel concupiſcibilis, & ſic eſt luctus. Si ſecundo modo. ſ. reſpectu proximi perficientes ſunt, & hoc dupliciter, ſicut talis perfectio conſiſtit in duob. videlicet, vel in his, quę hñt rõnem debiti, & ſic eſt eſuries iuſtitiæ. vel quæ habent rationẽ doni, & ſic eſt miſericordia. Si

S. 7

Duplex perfectio hominis 1 virtutibus

Si tertio modo, ſcilicet reſpectu Dei, hoc iterũ dupliciter, quia vel perficiunt quantum ad intellectum in ſpeculando Deum, & ſic eſt cordis munditia. Vel quantum ad affectum Deum amando, & in ipſo quietando,& ſic eſt pax tranquilla. Secundo modo ratio numeri beatitudinum accipitur ſecundum Thom. 1. 2. quæſt 59. arti. 4. ex ipſo reſpectu ad diuerſas opiniones de beatitudine ſic.

Thom.

Primo quidam poſuerunt beatitudinem (& erroneè) in mundanis diuitijs,& honoribus, vel excellentiis, ideo contra huiuſmodi dominus dicit. Beati pauperes ſpiritu. Et volens retrahere homines ab iſtis permittit ex charitate maius bonum cœleſte, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Item ſecundo alii quidam quęrunt in talibus mundanis (tanquam immites & feroces homines) per litigia,& rixas,& bella,ſecuritatem habere, inimicos deſtruendo: Et quia hæc verba a beatitudine impediunt homines, ideo Chriſtus ad retrahendum charitatiue promittit beatam, & quietem poſſeſſionem terræ viuentium dicens. Beati mites quoniam &c. Item tertio alii dixerunt beatitudiné in voluptatibus corporalibus;contra quos Chriſtus conſolationem lugentibus ex charitate promittit.

Secundo principaliter,alii ponunt beatitudinem in actiua vita, quæ ordinat ad contemplatiuam. Ab operibus autem vitæ actiuæ retrahuntur homines: Aut per iniuſtitiam debita non reddentes, ſed aliena concupiſcentes, & retinentes, contra quos promittit Chriſtus dicens. Beati qui eſuriunt iuſtitiam, quoniam ſaturabuntur bonis. Aut retrahuntur per immiſericordiam,contra huiuſmodi promittit ex charitate dicens. Beati miſericordes quoniam miſericordiam conſequentur.

Tertio principaliter alii ponunt beatitudinem in vita contemplatiua, ad quam diſponunt duo præuia. ſ. Primo munditia cordis quæ diſponit ad videndum Deum, ideo Chriſtus ad eam ex charitate inuitando dicit. Beati mundo corde, quoniam de. vi. Secundo diſponit tranquillitas pacis, qua coniungitur quis Deo per amorem,ideo inuitat dicens. Beati pacifici qm̃ filii Dei vocabuntur. Vltima autẽ ſcilicet octaua beatitudo,eſt firmitas quædam omnium beatitudinum, ideo promittit ſibi ex charitate præmia omnium beatitudinum. Tertio rõ numeri beatitudinum accipitur ſcđm Ray. in ſua ſum. ex cõſiſtentia beatæ vitæ verè,quę conſiſtit præcipue in tribus. Primo in euaſione oĩs mali. Secundo in adeptione oĩs boni. Tertio in perpetuitate huiuſmodi. Primo ergo beatitudo eſt in euaſione oĩs mali, ſed quia omne malũ aut eſt indigentię, quę affligit pauperes in pręſenti; ergo eis promiſſa eſt beatitudo prima de adeptione regni cœleſtis: Aut eſt malũ pęnæ quod perturbat mites, eis ergo eſt ſecunda. ſ. poſſeſſio terrę viuentium. Aut eſt malũ culpæ, quod cõtriſtat lugentes de peccatis,ergo ipſis eſt tertia. ſ. conſolatio? Et ita his tribus euaditur oẽ malum. Secundo beata vita conſiſtit in adeptione omnis boni, hæc autẽ fieri habet pręcipue quatuor modis, vel meritis. Primo merito iuſtitiæ in præſenti, ideoque in reliquo repoſita eſt corona iuſtitiæ, ſecundũ Apoſtolũ,de qua eſt beatitudo quarta. Secundo merito miſericordiæ,vnde & Chriſtus de operibus iuſtitiæ ſęculũ in fine iudicabit; & de iſta eſt beatitudo quinta. ſ. miſericordiæ. Tertio merito munditiæ in præſenti quia nil coinquinatum intrabit in cœlum. Apoc. 21. ideo eſt ſexta beatitudo de viſione Dei. Quarto merito patientiæ,quia per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei: Act. 14. ergo eſt octaua beatitudo de perſecutione pp iuſtitiam, cuius patientię promittitur regnum cœlorum, ſed quia hæc ſi aliquando perderẽtur. ſ. euaſio mali, & adeptio boni, nõ eſſent ſecura, ergo nec beatum facerent, ſecundũ Auguſt. ergo. Tertio beata vita conſiſtit in ſecuræ perpetuitate, propterea eſt beatitudo ſeptima de tranquilla pacificatione filiorum Dei: Hęc omnia permittuntur nobis ex immenſa charitate Dei: O ergo mira diſpenſatio circa nos dilectionis.

Nil coinquinatum int biti cœlum.

Auguſt.

§.8

QVARE prima beatitudo ponitur a Chriſto de paupertate ſpiritus, eidem regnum cœlorum promittendo. Beati, inquit pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum? Dicendum ſecundum Rayne. in ſua ſum. quia vt dicit Ambroſ. hæc beatitudo parens eſt virtutum aliarum, ideo in ordine prima. Ratio

Ambro.

Chryſoſt. tio ſecundum Chryſoſt. quia ſicut ſuperbia eſt initium, & fons malitiæ vniuerſæ. Eccleſiaſti.10.ideoque præ aliis vitiis maxime diſponit ad infernum, Ita per oppoſitum humilitas velut quoddam ſtabile fundamentum aliarum virtutum primo debuit in ordine beatitudinum poni, quæ exaltat in regnum cœlorum, quia qui ſe humiliat exaltabitur. Proinde ſi quæratur: Quales virtutes deſignantur per paupertatem ſpiritus. Dicendum eſt quòd plurimæ.

Primo quia ſecundum Aug.ſer.domi.in monte. Paupertas ſpiritus dicitur humilitas ſpiritualis, & timor,quo homo diffidit de ſeipſo: De tali Prouerb.28. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus,& cap.29.Humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.

Secundo ſcd'm Chryſ. Paupertas ſpiritus eſt cõtemptus tẽporalium pro Chriſto voluntarius.i.voluntarie aſſumpta paupertas ex charitate Chriſti, vt liberius ipſum ſequantur, ſicut fecerunt apoſtoli.

Tertio quoque eſt mendicitas hominis pro Chriſto voluntarie aſſumpta ſpe adiutorii Dei,ſeipſum abſolutum reddens a ſollicitudine mundana, & ita tanquam mendicus, vel egens ſemper pulſat humiliter adiutorium Dei,vnde talib contemnentibus mũdum promittitur reg. cęlorum, vbi eſt oĩs ſufficientia boni.Si obiiciatur,quòd mundum contempſerunt & philoſophi & alii gentiles:Dicendũ ſecundũ Lyrã q́ hoc fecerũt per virtutem politicã contẽnendo tanq̃ maioris boni impedimentũ,ſed Chriſtus docet excellentius pro amore Dei ad ſequendũ Chriſtum liberius, ideo lib.de eccleſiaſticis dogma. dicitur Bonum eſt facultates cum diſpenſatione pauperib.erogare, ſed melius eſt intentione ſequendi Chriſtum totum ſimul donare, & abſolutum a ſollicitudine cum Chriſto egere.

In cœlorũ regno eſt omnis boni ſufficiẽtia.

§.9 QVID de ſecunda beatitudine.ſ.Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram. Notandũ primo q́ ſecundum Rayne. poſt primã beatitudinẽ. ſ.paupertatis ſequitur ſecunda beatitudo mititatis congruæ, quia qui pauper eſt, multis laceſcitur iniuriis,vnde niſi mitis fuerit,non proderit ſibi paupertas,vt dicit Ambr.ſuper Lucam, ideo Chriſtus poſt paupertatem ſubiunxit ſtatim de mititate.

Secundo nota q́ ſecũdũ philoſophum mitis quidẽ patitur, ſed nõ deiicitur, ſicut mollis culcitra, quæ dura leniter recipit. Mites ergo dicuntur ſecũdũ Amb. ſuper Lucã,& Aug.de ſermone dñi in monte,qui iraſcibilem, affectum ita mitigant, vt non iraſcantur,ſed refrenant in ſe iram, vt nõ reddant malum pro malo, ſed vincant in bono malum. Et ſecundum Lyram ſuper Matth. 5. In hoc bene ſe habet quis modo humano & cõmuni quando licet aliqualẽ perturbationem ſentiat, tñ ſic refrenat q́ non nimis impetuoſe excedit in paſſione iræ,nec peccat; ſed mititas prout eſt beatitudo facit hoc excellentius, quia hominẽ reddit totaliter tranquillum a motibus iraſcibilis omnino ſubiiciendo ad regulam rationis & legis Dei. Vnde ſecundum Rayn. Beatitudo mititatis compræhendit has virtutes.ſ.Primo manſuetudinem,ſiue lenitatem, quando quis ſuſtinet iniuriam tacẽs, nec accenditur animo ad irrogandum.ſcilicet iniuriam.

Miſeriæ paupertatis.

Secundo æquanimitatem in ſufferendo inſultum hoſtis patienter.Tertio innocentiam ſ quantum ad actum, quia nec irritat,nec irritatur,nec nocet, nec nocere cõgitat verus mitis. Sed quare talibus promittitur a Chriſto poſſeſſio terræ: Dicendum q́ primo propter virtutis ſublimitatem, quia vt Ambro. ſuper Lucam dicit: Non minoris virtutis dicitur cohibere iracundiam, quàm omnino non iraſci, cum illud.ſ. omnino non iraſci, vt plurimum ſit leuius, illud autem. ſ. cohibere motum concitatæ iræ fortius extimetur: Hæc ille. Item Gregor.Maioris virtutis eſt aduerſa patienter tolerare, quàm bonis operibus inſudare, vel etiam mortuos ſuſcitare: Secundo propter promiſſi præmij cõgruitatem, quia ſicut immites & feroces terram deſtruunt triplicem. ſecundum Rayne. in ſumma, videlicet terram mundi contra inimicos bellando, vt poſſideant vſurpando; & terram corporis propriæ ſenſualitatis appetitum ſequendo, & ſic corpus per talia debilitando,& morti proximando; atque terram paradiſi ipſam per peccata amittendo. ita per oppoſitum mites poſſidebunt congrue triplicem terram prædictam.

Greg.

Tertio propter charitatis ſtabilitatẽ:Si- enim

enim dicat quis. Quare paupertati promittitur cęlum, & mititati terra: Dicendum eſt quòd in mititate magis apparet ſtabilis charitas ad Deum, ita vt nec aduerſis frangatur, quàm in paupertate ſpiritus, quæ plus habet de volũtario. Ideo mititati promittitur congrue poſſeſſio terræ viuentium, quę ſignificat ſtabilitatem hæreditatis perpetuæ ſecundum glo. ibidem di. ꝙ plus eſt poſſidere terram. ſ. viuentium, quàm habere regnum cœlorum, quia multa habere poſſumus, quę ſtatim amittimus. Hæc gl. Vnde & Chriſtus non dixit ꝙ mites terram viuentium habebunt, ſed poſſidebunt inamisſibiliter, ſed pauperes dicit habere cœlum ſimpliciter, non poſſidere, licet in veritate poſſideant perpetuo, & hi, & illi. Vt tamen pręferat charitatem in mititate ſic loquitur.

§. 10 QVID de tertia beatitudine. ſ. Beati, qui lugent qm̃ ipſi conſolabuntur. Notandum primo ꝙ ſecundũ Hiero. luctus hic accipi debet, qui fit pro peccatis, & ideo ſecundum Amb. ſuper Lucam bene tertio loco ponitur beatitudo peccata deflentis, q̃a trinitas eſt quę condonat peccata: Cum ergo ſis pauper & mitis memento (inquit) ꝙ peccator es, luge ergo peccata. Secundo notandum iuxta Lyram ſup. quòd in tali luctu homo bene ſe habet modo communi, & humano abdicando ſuperflua delectamenta omnium concupiſcibiliũ ſenſualium, quod fit per temperantiam, quæ eſt virtus politica, ſed excellentius ſe habet homo in talibus per beatitudinem luctus, omnia talia penitus abnegando, & luctum voluntarie pro peccatis continuum aſſumendo, ſicut faciunt religionem intrantes dure pœnitendo. Vnde talibus promittitur conſolatio. ſ. in gratiæ dulcore, & gloriæ tandem gaudio cum Deo & beatis: Et ſecundum ꝙ glo. ibi dicit, ꝙ exquo maior eſt afflictio lugentis in vera, & amara pœnitentia luctus, quàm pauperis & mitis, ideo Chriſtus talibus lugentibus plus promittit. ſ. conſolationem, Plus enim eſt gaudere iu regno, quàm habere & poſſidere, eo ꝙ multa & habemus & poſſidemus, tamen cum dolore & tribulatione, abſque gaudio ſępius & conſolatione in regno præſentis vitæ, ergo Dei charitas patet in tali promiſſione.

Hieron. Ambr.

Temperãtia eſt virtus politica.

QVID de quarta beatitudine. ſ. Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiã quoniam ipſi ſaturabuntur. Notandum ſecundum Rayne. in ſumma, quod hæc beatitudo recte ſequitur ad tres prædictas, quia qui mundana contempſit, & mores manſuete rexit, ac etiam peccata luxit, iam reſtat vt iuſtitiam eſuriat; æger enim quandiu in morbo graui eſt, non eſurit, ſed cum conualeſcit eſurire incipit: Sic in propoſito. Secundo notandum quòd ſicut dicit Chryſoſt. in homelijs. Iuſtitiam vocat hic Chriſtus, vt eſt generalis virtus: Illi ergo eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, qui ſecundum omnimodam Dei iuſtitiam deſiderant conuerſari tribuendo vnicuique, quod ſuum eſt, videlicet Deo honorem, amorem, & timorem, proximo autem ſuperiori obedientiam, pari concordiam, & inferiori beneficentiam, & ſibi ipſi cordis munditiam, oris cuſtodiam, & ab omni peccato cautelam: Et quia vt Hiero. dicit. Non ſufficit velle iuſtitiam, niſi iuſtitiæ patiamur famem, quoniam ſecundum Chryſoſt. ſuper Matth. omne bonum quod non ex amore ipſius boni homines faciunt, ingratum eſt ante Deum, ideo additur: Qui eſuriunt & ſitiunt. i. amore feruenti & deſiderio exequũtur talia, ſicut eſuriens & ſitiens feruenter comedit & bibit: Proinde ſecundum Lyram, licet per virtutem politicam quis faciat iuſtitiam, tamen excellentius fit per beatitudinem euangelicam: Sed quare promittit Chriſtus talibus ſaturitatem: Dicendum ſecundum prædictos Doct. quia ſaturitas correſpondet fami, & ſiti, vt ſignificetur ꝙ deſiderium humanũ replebitur omni bono in gloria cęleſti habendo, & poſſidendo cum gaudio in Chriſti charitate. §. 11

Chryſoſt.

QVID de quinta beatitudine. ſ. Beati miſericordes quoniam ipſi miſericordiã conſequentur. §. 12

Notandum ſecundum Rayne. prout etiam dicit gloſa, miſericordia bene poſt iuſtitiam ponitur immediate, quia ex pręcedentibus ſcilicet humilitate, mititate, luctu, & iuſtitia naſcitur miſericordia in proximo, & quia iuſtitia & miſericordia ita coniunctæ ſunt, vt altera ab altera debeat temperari. Quoniã ſecundum Greg. iuſtitia ſine miſericordia crudelitas eſt, & miſeri-

Greg.

miſericordia ſine iuſtitia diſſolutio ſiue remiſſio eſt, ſed vtraque contemperata virtus eſt optima. Item ſecundum Lyram. Bene ſe habet homo in miſericordia communi & humano modo per liberalitatem, quæ eſt virtus politica, in mediocribus & paruis donis, & per magnificentiam in magnis donis, ſed excellentius hoc fit per beatitudinem miſericordię, quando defectum alterius totaliter accipit cordi quaſi ſuum.
Vnde miſericors. ideo dicitur miſericors quaſi miſerum cor habens, ſ. compatiendo alteri: Sed quare promittitur talibus miſericordiæ conſecutio Dicendum eſt ſecundum glo. ibi, vt videlicet plus accipiat, quam meruerunt, cũ vltra condignum ſibi retribuetur in cœlo ex Dei immenſa charitate, & ſicut plus recipit qui vltra ſaturitatem recipit, quàm ille qui tantum ad ſaturitatem recipit, ſic gloria miſericordię maior eſt quàm præcedentium beatitudinem.ſ.de habendo, de poſſidendo, de conſolando, de ſatiando.

§.15 QVID de ſexta beatitudine. ſ. Beati mundo corde quoniam ipſi Deũ videbunt. Notandũ ſcđm Ray. ꝙ conuenienter, vt dicit gl. ibidem ſexto loco ponitur munditia cordis, quia ſexto die homo conditus eſt ad imaginem Dei, quæ quidem in homine obtenebrata & immunda facta erat per culpam, ſed reformatur per Chriſti gratiam ætate ſexta mundi recuperatam & infuſam, ideoq; poſt prædictas quinq; beatitudines ſequitur, quia niſi illa quinq; in homine præcedant, non creatur mundum cor Item notandũ ſecundo ꝙ vt Lyra dicit. In ſpeculatione diuina bene ſe habet homo modo cõmuni.ſ. & humano per virtutes intellectuales, quæ ſunt ſcientiæ ſpeculatiuæ, & potiſſime per metaphyſicam, quæ docet proprietates diuinas ex creaturis conſiderare, vt habetur. 12.li.metaph. Vbi oſtẽditur vnũ eſſe Deũ ęternũ, actũ purũ, viuentem vita nobiliſſima, & ſempiterna, hoc tñ eſt ſolũ conſiderando Deum ex proprietatibus creaturarũ, ſed excellẽtius hoc hẽt per beatitudinẽ, quæ eſt munditia cordis, per quã mens humana Deo coniungitur, & ſic de occultis, & diuinis ſupra humanum modum illuſtratur, ſicut fuit in apoſtolis, qui abſque humano ſtudio fuerunt de diuinis excellentiſſime illuſtrati: Vnde merito ꝓmittitur talib. viſio Dei in præſenti enigmatica, & in futuro facie ad faciem, quia munditia cordis eleuat & approximare facit Deo, ſicut illos, qui in curia regis faciem illius vident proxime. Munditia cordis approximare facit Deo.

QVID de ſeptima beatitudine, videlicet beati pacifici qm̃ filij Dei vocabuntur, &c Notandum ꝙ ſicut dicit gl. & poſt eam Rayne. in ſum. Hæc beatitudo recte ſeptimo loco ponitur, quia in ſabbato veræ requiei, hoc eſt ſeptima ætate dabitur vera pax per reſurrectionẽ glorioſam corporis, & animæ &c. Notandum ſecundo, ꝙ iuxta Chryſoſt. Aug. & poſt eos Rayne, pacifici dicuntur hic non animo pacati, quia hoc ad ſecundam beatitudinem pertinet, ſ.ad mititatem, ſed dicuntur hic pacifici qui pacem diligunt, & ita paci inuigilant conſeruandę inter Deum & ſeipſos, ac inter carnem, & ſpiritum, necnon inter proximum, & proximum, & ſeipſos & ad Deum, vt perfecta charitate concordent, & ſecundum Lyram, licet communi modo & humano talia quis faciat per amorem diligendo Deum, & cum hoc alia infra Deum; tamen excellẽtius hoc fit per beatitudinem quæ eſt pax, qñ.ſ. homo totaliter per affectum mentis Deo coniungitur, & in ipſo quietatur & pacificatur nihil aliud extra ipſum quærens, & obtemperando in omnibus diuinæ voluntati &c. §.14 Chryſoſt. Auguſt.

Sed quare talibus promittitur filiatio Dei: Dicit Lyra, ꝙ propter aſſimilationẽ, ſicut etiam dicit Auguſt quia ſicut in Deo eſt ſumma quies, & perfectio pacis, cui nihil repugnat, ita iſti ſicut filij aſſimilantur in hoc Deo tanquam patri (filiatio n. importat aſſimilationem,) vnde quia omnino ſunt quietati in Deo filij Dei vocantur, quod eſt altioris dignitatis prę promiſſionibus præcedentium &c. In Deo ſumma pacis perfectio.

QVID de octaua beatitudine, ſcilicet Beati qui perſecutionem patiuntur, propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Notandum primo, quòd hæc beatitudo vltimo omnium ponitur, quia eſt quędam confirmatio omnium prędentium. §. 7. Item ponitur poſt beatitudinem pacis immediatæ ſecundum Chryſoſt. ideo ne aliquis extimaret, ꝙ ſemper pacem in hoc mundo habere ſit bonũ quia melius eſt perſecutionem pati bono modo, quia eſt ad gloriam maiorem, ſignanter §.15

ter ergo additur, propter iuſtitiam, quoniã pati propter peccata eſt miſerrimum, ſed propter iuſtitiam eſt beatum: Vnde Beda ſuper Matth. 10. dicit. Felix iniuria cui Deus eſt in cauſa, & ſic patet &c. Notandum ſecundo, vt dicit Lyra, ꝙ in perſecutione aliquis ſe bene habet communi & humano modo, quando pro tribulatione imminente non recedit a virtute, licet hoc ſuſtineat cum aliqua anguſtia & dolore, & hoc fit per fortitudinem, quæ eſt virtus politica, ſed hoc fit excellentius per beatitudinem, quæ poteſt dici quædam fortitudo diuina, quando talia ſuſtinet nõ ſolum patienter ſed etiam lætanter, ſicut martyres, ideo ſubdit Chriſtus di: Gaudete, & exultate, &c. Sed quare talibus promittitur regnum cœlorum, ſicut & primæ beatitudini.i.pauperibus? Dicendum eſt ſecundum Rayne. ꝙ huius vna ratio eſt, ad oſtendendum ꝙ non minoris charitatis eſt voluntaria paupertas quam martyriũ, imo eſt quoddam martyrij genus paupertas, vt dicit Bern. & Hilarius: Alia ratio, quia ſecundum Ambr. pauperibus ſpiritu promittitur regnum cęlorum, quantum ad animę gloriam, ſed perſecutionem patientibus in corpore pro Chriſto promittitur regnum cœlorum, quantum etiam ad corporis gloriam, ſecundum Tho. 1 2.q.69.artic. 4. Et ita hæc promiſſio excedit præcedentes in corporis glorificatione: Bene vltimo eſt de beatitudinibus aduertendum, quòd ſicut Chryſoſt in homelijs dicit. In ſingulis beatitudinibus præmiſſis non niſi idem regnum cœlorum promittitur, ſiue cum dicitur, poſſidebunt terram. ſ viuentium, ſiue cum dicitur: conſolabuntur: ſiue ſaturabuntur, ſiue miſericordiam conſequentur; & ſic de alijs; tamen præmia cœleſtia varijs rationibus pro varietate, & congruentia meritorum adaptantur. Et ita Dei charitas patet in ſingulis, quą nobis iam multimoda & talia bona promittit.

Beda.

Bernar.

Thom.

Beatitudo tertio, videlicet de beatitudine patriæ ſuperexcellenti hic pertranſeo, quia Deo bono concedente de ipſa alibi inuenies latius.

De Chriſto capite vtriuſque eccleſiæ.

CAPVT eccleſiæ. Quod Deus charitatem ineffabilem monſtrauit in eo ꝙ Chriſtum dedit caput ſupra omnem eccleſiam, vt ſcribitur. Epheſ. 1.

QVARE Chriſtus dicitur caput eccleſiæ totius militantis, & triumphantis; Rñdetur ſecũdũ Guil. in 3. di 13. poſt Tho. ibidem ar. 2. q. 1. ꝙ caput ſuper omnia alia membra tres habet conditiones nobiles. ſ. Excellẽtię. Influẽtiæ, & dirigentiæ. Primo namque caput licet in natura habeat conformitatem ad cætera membra, tñ omnia excellit dignitate, quod patet. Primo in ſitus altitudine, quia caput præ alijs membris altius ſituatũ eſt Secundo in potentiarum nobilitate, quia nobiliores animæ potentiæ in eo exercentur, vt Memoria, imaginatio, intellectio & huiuſmodi. Tertio in capacitate, quia in eo capiuntur, & compræhẽduntur oẽs ſenſus, ideo ſcd̃m Iſidorum 10. lib. Etymol. Caput dicitur a capio capis quia capit oẽs ſenſus, videlicet Viſum, auditum &c. Sic Chriſtus dicitur caput tã ſcd̃m diuinitaté, quia excellit omnia. Ideo apoſtolus dicit. Caput mulieris vir: Caput autem viri Chriſtus, & caput Chriſti Deus patet. §.4 quàm ſcd̃m humanitaté aſſumptã, quia ſuperabundat in nobilitate, & gratiæ plenariæ capacitate. Secundo caput habet conditionem influentię in membra. Influit enim cæteris ſenſum, & motum: Nam influit ſenſum a parte anteriori capitis, ſed motum a parte poſteriori virtute motiua deſcendente in nucha, ſeu vicario cerebri: Et quo ad hanc proprietatem Chriſtus dicitur caput tã ſecundum diuinitatem principaliter efficiendo motum gratiæ, & ſenſum fidei in nobis, quam etiam quo ad humanitatem per modum meriti, quia meretur hominibus influi fidem quaſi ſenſum cognoſcendi Deũ, & etiam meretur charitatem influi nobis, quaſi per modum motus gratiæ ad diligendum Deum. Tertio caput habet conditionem dirigentiæ, quia regit & dirigit cætera membra: Chriſtus autem vtriuſque naturæ, ſcilicet diuinæ & humanæ ratione. Hoc etiam tertio modo dicitur caput omnium tam angelorum quàm homi-

§.1

Iſido. Vnde caput.

Chriſtus rex, & rector omnium.

num, quia eſt rex & rector omnium, licet habeat cum hominibus cõformitatem ſpecialem. ſ. in natura, vt etiã patebit in ſubſequentibus, & ſic patet quare dr̃ caput eccleſię militãtis, & triumphantis. Tum rõne perfectionis, ſicut leo dr̃ caput animalium rõne perfectionis nobilitatis naturalis. Tum ratione principationis, ſicut fons dr̃ caput fluuij. Tum rõne directionis, & influxus ſicut rector dicit̃ caput ſubditorũ. Et ſic voluit Deus ex charitate ineffabili diuina, vt tanquàm membra corporis Chriſti myſtici nos ſibi Deus incorporaret per Chriſtum, & ſic amaremus Deum.

§.2 VTRVM Chriſtus dicatur caput eccleſiæ magis rõne diuinæ naturæ, q̃ humanę, an æquè rõne vtriuſq; Rñdetur ſcd̃m Richar. e. di. 13 ar. 2. q. vlt. q̀ Chriſtus eſt caput eccleſiæ rõne diuinæ naturæ magis quantum ad aliquid, & rõne humanæ naturæ magis quantum ad aliquid, propterea Aug. 1. de trini. ca 12. dicit, q̀ Chriſtus ſcd̃m formã ſui ipſe eſt caput corporis eccleſię, ſed tñ plena ratio capitis conuenit Chriſto ratione vtriuſq; naturæ ſimul: Declaratur, quia ratione diuinæ naturæ habet influere Chriſtus in membra eccleſiæ principaliter, & effectiue ſenſum cognitionis, & motum effectionis, ſed ratione humanæ naturæ non influit iſta niſi meritorie, & diſpoſitiue, ideo quantum ad hoc magis eſt caput eccleſiæ ratione diuinæ naturę, quàm humanę; ſed loquendo quantum ad conformitatem in natura, ſic magis dicitur caput eccleſiæ ratione humanæ naturæ, imo quantum ad hoc nõ eſt caput, niſi rõne humanę naturæ: Concluditur ergo, q̀ ex quo ad plenã rationem capitis requiritur vtrunq;, videlicet tam influentia ſenſus, & motus in membra, quàm etiam conformitas in natura, ſequitur q̀ Chriſtus maxime eſt caput eccleſiæ ratione vtriuſque naturæ ſimul.

Auguſt.

Cõcluſio.

SED cur Chriſtus dicitur caput eccleſiæ, non cor eccleſiæ, cum tamen cor eſt principium vitæ, non caput: Dicendum ſecundum Guill. e. diſt. 13. q̀ licet phyſici, vel medici in hoc diſſentiant a theologis quia ipſi naturales dicunt, q̀ cor ſit principium vitæ & ſenſuum, tamen ſufficit q̀ magis manifeſtatur ſenſus in capite, ideo ex apertis theologi deducuntur in myſtica occulta Dei: Addo q̀ etſi cor ſit principium vitale, tamen caput eſt perfectius & plenum omnibus ſenſibus, eſt etiam eminentius in ſitu, cum cor ſit in medio, ſed caput in ſummo, & eſt influens ſenſum & motum, inſuper eſt dirigens cordis affectum, quia nil volitũ. ſ. in corde, niſi præcognitum. ſ. in capite. ex. 2. de anima: Vnde propter has rationes magis conuenit, vt Chriſtus dicatur caput potius qua cor: Denique etſi homo habet amare Deum in corde, tamen caput mouet, & dirigit per fidei cognitionem, vt cor amet Deum.

Nihil volitum in corde, niſi præcognitum in capite.

§.4 VTRVM caput Chriſti ſit Deus pater: Et videtur q̀ ſic, quia. 1. Corinth. 12. dicit Apoſtolis: Volo autem vos ſcire q̀ omnis viri caput Chriſtus eſt, caput autẽ mulieris vir, caput vero Chriſti Deus: Sed in oppoſitũ eſt, quia Chriſtus Dei filius ſecundũ deitatem eſt æqualis patri in omni perfectione, ergo pater nõ eſt caput eius: Reſpõdetur ſcd̃m Lyram in poſtilla ſuper e. 1. Corinth. 11. q̀ de Chriſto loquendo ſecundũ deitatem, ſic Deus pater eſt caput filij, non quidem ratione perfectionis, cũ pater non ſit filio perfectior, ſed æqualis, vt arguitur in oppoſitum, ſed quia Deus pater eſt principium filij, & ſic habet quandam eminentiam inquantum non eſt ex alio, filius autem eſt ex patre, qui eſt alius in perſona: Item quia influit etiam quodãmodo pater in filium, inquantum quicquid habet filius habet a patre, naſcendo: Et quia pater & filius ſunt in natura non ſolum ſimiles, ſed vnum eſſentialiter, diſtincti tantummodo in perſona, ergo his rationibus pater eſt caput filij, præter rationem capitis, quæ ex perfectione eſt: Loquendo autem de Chriſto ſecundum humanitatem, ſic Deus eſt caput Chriſti, tam ratione etiam perfectionis, quia Deus eſt perfectionis infinitæ, Chriſtus autem inquantum homo eſt perfectionis finitæ, quia creatura. Tam etiam ratione eminentiæ, quia Deus ſupereminet Chriſto inquantum homini, ſicut creator creaturæ. Tam etiam ratione influentiæ, quia Deus influit in Chriſtum, prout homo eſt, plenitudinem gratiæ, quam etiam ratione ſimilitudinis naturę inquantum humana natura eſt ad imaginem, & ſimilitudinem

dinem Dei. Vnde ſecundum iſtas rationes bene tenet comparatio ſimilitudinis ab Apoſtolo facta, videlicet ꝙ ſicut caput viri Chriſtus eſt, vt dictum fuit. §. 1. Et caput, inquit, mulieris vir, patet primo ratione perfectionis, eo ꝙ vir perfectior eſt muliere tam in anima per ampliorem viuacitatem rationis & prudentiæ, quàm in corpore, quia fœmina eſt mas occaſionatus, ſecundum Philoſophum de animalibus. Secundo ratione eminentiæ, quia mulier eſt ſub poteſtate viri. Gen. 3. Tertio ratione influentiæ, quia vir habet dirigere vel regere mulierem. Quarto ratione conuenientiæ in natura, ſ. ſpeciei humanæ. Suo modo (vt ait Apoſtolus) caput Chriſti eſt Deus, vt iam eſt declaratum. Vnde patet Dei charitas.

Fœmina é mas occaſionatus.

§. 5. AN Chriſtus ſit caput omnium angelorum, & quomodo hoc, cum non habeat conformitatem in natura cum Angelis? Reſpondetur ſecundum Guil. e. diſt. 13. aliosque, ꝙ Chriſtus vere dicitur caput angelorum, non tamen intelligendo ſecundũ conformitatem naturæ, ſed influendo. Probatur. Epheſ. 1. Propoſuit. ſ. Deꝰ omnia inſtaurare in Chriſto, quę in cęlis, & quę in terris ſunt. Vbi gl. dicit. In cœlis. i. angelorum numerum diminutum implere. ſ. reparando ex hominibus. Et infra. Ipſum, inquit, dedit caput ſuper omnem eccleſiã, ſ. militantem & triumphantem, ergo patet propoſitum. Nec obſtat de naturæ difformitate, quia ſicut Lucifer dicitur caput non ſolum dęmonum, cum quibus cõuenit in natura, ſed etiam caput hominum malorum, qui dicuntur ex patre diabolo, & membra illius: Ioan. 8. tamen inter Luciferum, & malos homines non eſt conformitas naturæ, ſed operis tantum, ita non mirum quod Chriſtus dicatur caput angelorum, qui licet ei nõ conformes ſunt in natura: tam conformes ſunt in gratia, & gloria tanquam eius membra, in quæ influit Chriſtus purgationes, illuminationes, & perfectiones veluti ſuperior etſi inferior natura, tamen ſuperior gratia, & influxu gratiæ.

Sed qualem influxum facit in Angelos Chriſtus inquantum homo, vt dicatur caput angelorum ſecundùm humanitatẽ? Dicit Bonau. q. 3. a. 2. & poſt eum idem Guil. Chriſtus inquantum homo nullo modo influit Angelis beatitudinem eſſentialem ſcilicet viſionem diuinæ eſſentiæ, & fruitionem, ſed tantum beatitudinem accidentalẽ. Mira ergo charitas Dei, & Chriſti ad angelos, & homines.

AN Chriſtꝰ ſit caput omnium hominũ fidelium, & infidelium in via, & in patria? Dicendum ſecundum eundem Guil. ſupra ꝙ ſic: Et ſic patet ex præcedentibus, quia omnibus influit ſenſum cognitionis, & motum Charitatis. §. 6

Si dicatur ꝙ in ve. te. nondũ fuit Chriſtus incarnatus, hoc non obſtat, quia eccleſia ve. te. non fuit acephala, cum Chriſtũ in fide haberet velut caput: Et licet Chriſtus necdum foret incarnatus, tñ nullus niſi in fide Chriſti, aut vẽturi, aut iam nati erat ſaluandus. Vnde Chriſtꝰ eſt caput oĩum hoĩum tam in via, quam in patria.

Eccleſia vet. teſt. habuit Chriſtum in fide velut caput.

SED qualiter Chriſtus dicitur caput hominum infidelium, & carentium tã fide quam gratia: Reſpondet idem Guil. Primo dicendo, quod Chriſtus non dicitur caput hominum damnatorum, nec etiam dœmonum, prout hic de capite loquimur, quia non influit talibus motum charitatis. Secũdo dicit idem, ꝙ Chriſtus infidelium exiſtentium in via eſt caput ſolum in potẽtia, quia poſſunt emendari & effici membra Chriſti. Fidelium autem non habentium charitatem Chriſtꝰ eſt caput ex parte ſenſus cognitionis, ſed nõ ex parte motus charitatis, vel gratiæ. Bonorum vero hominũ caput eſt tã ex parte ſenſus, quàm ex parte motus, imperfecte tamen in via, quia labi poſſunt a gratia, ſed complete & perfectiſſime erit in patria. Tertio ergo addo, ꝙ ſi quæratur, prout idem inducit Guil. ſecunda difficultate, ſcilicet. §. 1

VTRVM diuinum verbum poſſet rurſus aliam humanitatem aſſumere, quę caput hominum diceretur per ſummam gratiam? Doctor ſubtilis. q. 1. dicit quod poſſet, loquendo de potentia Dei abſoluta, ſicut dictum fuit latius vbi, Aſſumptio naturæ humanæ §. 2.

Hoc autem in propoſito de ſumma gratia capitis intelligendum eſt, capiendo ſummum negatiuè, ſcilicet quo nihil eſt ſuperius, ſicut & decem generaliſſima ſumma dicuntur genera, a Por-

a Porphyrio, vnde in tali caſu eſſent duo capita in eccleſia æquè prima, & ſumma negatiue, ita quòd vnicuique eorum eſſet ſuperius. Sed capiendo ſummum affirmatiue, hoc eſſet impoſſibile, etiam ſecundum potentiam abſolutam Dei, quia capiendo ſummum affirmatiue, id eſt quod omnia alia excedit, ſic non poſſunt eſſe duo ſumma, ſed oportet eſſe vnicum: Ideo Philoſophus 5. Topicorum dicit: Quod per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli conuenit, alias ſic eſſe duo ſumma implicaret contradictionem, ergo eſt impoſſibile.

Ex omnibus prædictis patet ineffabilis Dei charitas, quia gloſſ. ſuper illud Epheſ. 1. ca Ipſum dedit caput & c. dicit, quòd nullum, inquit, maius donum præſtare poſſet Deus hominibus, quam vt verbum ſuum per quod condidit omnia faceret illis caput, vt eſſet filius Dei & filius hominis vnus homo cum hominibus: Hæc ex Guill. O ergo homuncio diſce pro tali & tanta charitate reamare Deum, alioquin dignus es gæhenna.

De Charactere, qui per ſacramenta imprimitur.

CHARACTER. Quod Deus ex charitate immenſa imprimit characterem animabus in ſacramentis.

§. 1 QVID ſit character, & quibus modis accipitur.

Notandum primo, quòd ſecundum Guill. 4. lib. ſenten. diſtinct 3. parte 3. Character eſt Græca dictio ſignificans figuram in latino: Vnde Hebr. 1. vbi nos habemus: Qui cum ſit figura ſubſtantiæ eius, ſermo græcus habet, qui cum ſit character ſubſtantiæ eius & c. Significat etiā

Multiplex ſignificatio characteris.

vt dicitur libro Catholicon, imaginem, effigiem, formam, notam, vel ſignum quod pecoribus ferro imprimitur, & huiuſmodi: Et poteſt ſumi tribus modis ſecundum eundem Guill.

Primo pro qualibet nota exteriori mẽtem in aliud venire faciens, & hoc modo litteræ dicuntur characteres, ſicut loqui-

Hierony.

tur Hieronym. in prolog. Gal. dicens, qđ ſermo Hebraicus, & Chaldaicus ſolis differunt characteribus, id eſt ſignis & notis: Hoc modo etiam in arte magica characteres dicuntur quædam linearum perfectiones.

Secundo ſumitur Character pro quolibet, quod diſtinguit ſiue ſit interius, ſiue ſit exteri', & hoc modo magiſter in 4 diſt. 6 baptiſmum vocat characterem, quia per eum baptizatus diſtinguitur a non baptizato, iſto modo etiam in Apoc. dicitur, quod beſtiæ characterem in frõte homines habebunt, hoc eſt peccatum.

Tertio character dicitur quoddã menti humanæ impreſſum ſignum indelebiliter in ſacramentis irreiterabilibus: Et Dionyſius 3. Eccleſiaſticæ hieserchiæ diffiniens dicit. Character eſt ſignum ſanctum communionis fidei, & ſacræ ordinationis accedenti datum a hierarcha: Dum dicitur ſignum ſanctum, tangitur genus characteris, nam character dicitur & ſignum, & ſignatum, dicitur enim ſignum reſpectu gratiæ quàm ſignat, ſed dicitur ſignatum reſpectu exterioris ſigni ſenſibilis, quo ſignatur, vt in baptiſmo per ablutionem exteriorem, & dicitur ſignum ſanctum, quia ad ſanctitatem diſponit: In reliquis particulis huius diffinitionis tanguntur tria ſacramenta, in quibus characteres habent imprimi, ſcilicet, Baptiſmus, Ordo, & confirmatio, vt patet infra. §. 5. Magiſtralis autem diffinitio eſt hæc. Character eſt diſtinctio a charactere ęterno, i. Dei filio, impreſſa animæ rationali ſecundum imaginem cõſignans trinitatem creatam: trinitati recreanti, vel increatæ, & diſtinguens à non configuratis ſecundum ſtatum fidei: Ecce ergo Dei charias charactere inſigniuit animam decorando.

QVALI nobilitate fœlicitatis decorauit Deus characterem animæ fidelis beneplacito charitatis. §. 2.

Notandum, quod ſicut Damaſcenus libro 4. cap. 1. dicit: Character eſt principium vitæ ſpiritualis, ſigillum & cuſtodia & illuminatio mentis. Hęc ille. Vbi notat quadruplicem felicitatem characteris. Damaſc.

Primo quia eſt principium vitæ inquit, inquantum anima ad vitam ſpiritualem

tualem diſponit, gratiam in eius perceptione Deo conferente per quam anima ſantificatur, & digna efficitur fælicitate, ideo dicitur ſignum ſanctum.

Secundo quia eſt ſigillum, inquit, ſcilicet diſtinctiuum inquantum gregem Domini diſtinguit, vnde communiter theologi dicunt, ꝙ character eſt diſtinctiuum ſignum, quo quis ab alijs diſtinguitur ad aliquod ſpirituale deputatus: Itaq; ſicut habetur libro originalium: Primus character ſcilicet baptiſmalis diſtinguit, inquit, illum, qui eſt de regno Chriſti ab illo, qui eſt de regno diaboli. Vnde eſt, inquit, quaſi ſertum ſpirituale de roſis rubentibus factum, quia baptiſmus ſanguine Chriſti rubricatur. Secundus character, ſcilicet confirmationis diſtinguit militem a plebeio, vnde eſt, inquit, quaſi gladius ſpiritualis cum balteo argenteo ac cinctus confirmato, quia confirmatus exéplo Chriſti debet pugnare cum diabolo gladio ſacræ ſcripturæ: pſal. Eloquia Domini eloq. caſ. argentum &c Tertius autem character, ſcilicet ordinis diſtinguit in familia Chriſti eos qui ſpecialius ſunt deputati ad miniſtrandum in omni ſanctitate in templo Domini ab illis, qui non ſunt deputati, id eſt a laicis, vnde eſt, inquit, quaſi veſtis holobera, id eſt tota aurata. pſal. Aſtitit regina a dextris tuis in veſtitu deaurato: Characteres ergo animam bonam feliciter ornant, ſed malis magnam ignominiam ingerunt.

Pſal. 11.

Pſal. 44.

Tertio principaliter character dicitur cuſtodia inquantum indelebiliter menti humanæ adhæret.

Quarto dicitur illuminatio mentis, inquantum mentem in fide illuſtrat, & ad Dei cognitionem diſponit. Sicut enim tranſparentia, vel diaphaneitas vitrum, vel aerem diſponit ad ſuſceptionem radij ſolaris, ſic character diſponit animam ad cœleſtis radij gloriæ ſuſceptionem: Hæc ex libro originalium. Mira ergo Dei charitas erga nos, qua ſic animas noſtras decorat, & in perpetuum fœlicitat &c.

93 AD quid datur, vel cur oportet dari a Deo characterem animæ humanæ? Reſpondetur colligendo ex Guill. in 4 diſt. 3. & Bonauen. e. 4. diſt. 6. quæſt: aliisque, ꝙ congruit ad officia plura.

Bonau.

Primo ad ſignificandum, quia cum ſit ſignum ſacramentale, ergo character ſignificat gratiam Dei gratum facientem, & quia magna gratia fit alicui, dum in familiarem alicuius regis eligitur, quanto magis ei, qui eligitur in familiaritatem regis ſummi, ſcilicet Dei, ergo congruit ſibi dari ſignum glorioſitatis.

Secunda ad diſponendum. Nam character eſt ſignum diſpoſitiuum ad gratiam, non quidem ex parte Dei, qui ſine tali diſpenſatione præuia poteſt in anima cauſare gratiam, & ita non eſt neceſſaria ex parte Dei, ſed ex parte ſuſcipientis, ita quòd character non ſolum ſignificat gratiam gratum facientem in ſuſcipiente, ſed etiam diſponit ad eam, quia vſus ſacramentorum non eſt tantum in ſignificando, ſed etiam in diſponendo ad ampliora: Quia vero diſponit ad gratiam, habet aliquam ſimilitudinem cum gratia, quæ eſt ſimilitudo Dei, & participatio Ideo.

Character eſt ſignum diſpoſitiuũ ad gratiã.

Tertio ad aſſimilandum dari congruit characterem, vt conſignetur homo Deo de cuius familia eſt, & ita eſt ſignum obligatiuum ſcilicet, & rememoratiuum quòd per aſſumptum ſacramentum obligatur Chriſto de cuius eſt familia.

Quarto ad diſtinguendum congruit, & oportunum eſt, vt ponatur character talis, quia congruit vt aliquis in curiam regis aſſumptus ſignum habeat diſtinctionis quaſi clenodium regis, non ſolum interius, ſed etiam exterius, & maxime in lege noua, quatenus cognoſcatur ouis Chriſto conſignata: Et quia ſignum quod aſſimilat vni, id eſt gregi Chriſti, vel Chriſto, diſtinguit a ſuo oppoſito, ſcilicet ab his qui ſunt de familia, vel grege diaboli, & hoc tam in præſenti per gratiam, quam in futura vita, ergo oportet characterem poni.

Quinto ad decorandum. Nam in hoc apparet maxima Dei bonitas & charitas, quia ſic decorat animam quaſi ſponſam ſuam prælectam, corona aurea regni cœleſtis: Nam character eſt in decorem bonorum: Quod autem peccatoribus eſt in opprobrium ſempiternum, eſt ex culpa illorum, quia ſanguinem Chriſti,

ſti, & legem contempſerunt. Nihilominus Deus tantam charitatem facit, vt etiã malis actu hominibus conferat dona ſua, ſicut patet in ficte accedēte, qui nihilominus a Deo recipit characterem impreſſum: Ad hæc etiam §. 7. & 8.

SED qualiter fit characteris impreſſio animæ ex dono maximæ charitatis diuinæ? Dicendum ſecundum Guliel. ſupra, alioſque colligendo, quòd fit mira Dei charitate ſextuplici prorogatiua dignitatis.

Primo quia fit ſupernaturali Dei opere, non enim habet ortum huiuſmodi character a naturæ principijs ſed quia gratia eſt perfecta forma & ſupernaturalis, congruit ad eam poni diſpoſitionem ſupernaturalem, ſcilicet characterem, qui immediate imprimitur a Domino Deo liberali charitate.

Secundo quia fit in ſacramentali ſuſceptione, vnde nulla virtus habet imprimere characterem, neq; fidei virtus, neq; charitatis, ſed ſolum ſacramenti ſuſceptio, ideo cathecumini nondum baptizati, etiam ſi pro Chriſto interim occidantur, non habent: Et ſic de Confirmatione, & ordine dicendum conſequenter, quod q nō habet characterē baptiſmi nō ſuſcipiet characterem in confirmatione, quia character baptiſmi præexigitur de neceſſitate ad ordinem, vt dicitur extra de presbytero non bap. cap. Veniens. Si autem quis fuit baptizatus, licet non ſit confirmatus, dum ordinatus recipit characterem ordinis &c. Item ſanctificatus in vtero, ſicut Ioannes Baptiſta, vel Hieremias, per hoc non habet characterem, ſed dum poſtea baptizatur characterem ſuſcipit.

Baptiſmalis character decorat baptizatum.

Tertio characteris impreſſio fit ſecundum Franciſ. Mayro. cum ineffabili decore: Nam decorat animam baptizatam character baptiſmalis, & confirmatam adhuc magis character confirmationis, & maxime animam ordinati, ſcilicet ſacerdotis vel alterius gradus, ordinis character ineffabiliter, tanquam ornamentū ſpirituale, & cæleſtis gloriæ: ſicut miniſtrantes regi decorantur veſtibus, & aureis clenodijs, ſicut figuratum eſt in veſte, & lamina aurea ſacerdotali in capite ſacerdotis ve. te.

Quarto impreſſio characteris fit in preciabili valore, vt nulla res poſſit ei comparari, ideo increpantur tanquam merito damnabiles ſimonaici, qui ſacramentum emunt, vel vendunt pro temporalibus.

Quinto fit inſuperabili vigore præſertim in ſacerdotali charactere, quia poteſtas datur tranſubſtantiandi panem in corpus Chriſti, & vinum in ſanguinem, vbi tanta requiritur virtus, quanta in mundi creatione, vt dictat Ambro. & Magiſter in 4. diſt. 11. Ambroſ.

Sexto impreſſio huiuſmodi characteris fit indelebili tenore, quia in perpetuum nunquam deleri poterit, etiam in damnatis: Hęc ex Franciſco. Ex omnibus & ſingulis patet Dei charitas, qua etiam reprobis præſcitis non ceſſat benefacere in præſenti.

VTRVM in omnibus ſacramentis character imprimatur? Reſpondetur ſecundùm Guil. ſupra cum Bonauen. e. diſt. 6. quæſt. 4. quod non, niſi in tribus ſacramentis irreuocabilibus ſecundum doctores omnes. Ratio, quia triplex eſt ſtatus fidei, ſcilicet fidei genitæ, roboratæ, & iam multiplicatæ &c. Et ita triplex eſt diſtinctio in populo Dei. §. 5 Bonau.

Prima in fide genita, ſcilicet in baptiſmo, qua diſtinguitur fidelis ab infideli.

Secunda in fide roborata, ſcilicet in confirmatione ad pugnandum fortiter cōtra diabolum, vbi fit diſtinctio fortium ab infirmis.

Tertia in uita multiplicata, & ſic fit diſtinctio in ordine in quo quis ſanctitati miniſterij coram Deo deputatur, & ſic clerus a laicis diſtinguitur, & multimoda virtus in ordine clericali datur pro varietate graduum ordinatorum ad miniſtrandum in templo Dei: Proinde vt Richard. in 4. diſt. 24. dicit. In ſingulis ordinibus ſeu gradibus imprimitur character ſpecialis diſtinguens ab alijs: Quod autem in tribus his ſacramentis conferatur character, patet ex diffinitione characteris ſupra. §. 1. vbi dicitur: Character eſt ſignum ſanctum cōmunionis fidei: In hoc enim tangitur character baptiſmalis, quia ſicut fides eſt ianua & fundamentum virtutum,

tutum, ita baptiſmus eſt ianua ſacramentorum, qua ingreditur in fidem eccleſiæ. Item in eadem diffinitione ſubditur & ſacræ ordinationis, & ſic tangitur character ordinis. Deniq; additur: Accedenti datum a hierarchia. i. ab epiſcopo q dicitur ſacer principatus, a hier quod eſt ſacrum, & archos princeps: Et ibi tangitur character confirmationis, quæ eſt ſolius epiſcopi de iure, vt conferat. Deniq; horum characterum figura præceſſit in populo Iſrael, vbi primo facta fuit diuiſio illius populi ab Aegyptijs quaſi fidelium ab infidelib⁹. Secundo in deſerto diſtincti fuerunt in populo electi ad pugnandum fortes, & infirmi prætermiſſi. Tertio diſtincti erant leuitæ ad ſeruiendum Domino in tabernaculo. Vnde in omnibus patet Dei miro modo ordinata charitas.

Baptiſm⁹ ē omnium ſacramentorum ianua.

§. 6 . VTRVM character ſit ens poſitiuū? Reſpondetur ſecundùm Guil. e. diſt. 3. per concluſionē q̧ ſic: Et ꝓbatur medio doc. ſubti. in c. 4. diſ. 6. a: 4. q. 2. q a illud ſentiēdum eſt de ſacramentis eccleſiæ quod Romana ſentit eccleſia, extra de hęre. c. Ad abolendam. Sed Romana eccleſia ſenſit characterē imprimi ī baptiſmo, extra de baptiſmo & eius eff. ca. Maiores, ergo.

An autem ſit ſubſtantia vel accidēs, idē Guil. dicit, q̧ non eſt ſubſtantia, quia aduenit poſt eſſe completum, eſt ergo accidens. Sed de quo genere? dicit, quòd non eſt ſola relatio, nec reſpectus intrinſecus aduenіens, nec eſt quantitas, licet figurate dicitͅ metaphorice? Relinquitur ergo q̧ eſt qualitas, quāuis probabiliter poſſit dici, q̧ ſit reſpectus ſolum extrinſecus adueniens. Sed de qua ſpecie qualitatis verius eſſe dicatur, Tho. in 4. ponit in ſecunda ſpecie qualitatis, vt ſupernaturalis eſt potentia, ſed Bonauē. ponit in prima ſpecie qualitatis, quæ eſt habitus, vel diſpoſitio. Guil. autem dicit, q̧ licet vt Scotus dicit, probabile eſt vtrunque, tamē meli⁹ ponitur in prima ſpecie qualitatis, nam eſt habitus de difficili mobilis potius quā paſſio vel potentia, capiendo habitum cōmuniter, prout compræhendit oēm qualitatem animam diſponentem, ſiue perfectam, ſiue imperfectam, & facile mobilē, proinde character dicitur habitus, quia indelebilis. Et poteſt dici ēt diſpoſitio inquantum diſponit ad vlteriorē perfectionem gratiæ ex Dei charitate.

Thom.

Scotus.

Quod Dei charitas claret ex parte ſubiecti characteris, in quo imprimitur.

VTRVM character imprimatur in eſſentia animæ, an in potentia animæ ſubiectiue? Ad hoc Th. in e. 4. & etiā Bonau. di. 6. dicunt, q̧ character ſubiectiue eſt in intellectu tanquam in principali potētia. Ratio Tho. quia voluntas, inquit, ex intellectu originatur, & per conſequens intellectus eſt perfectior, ſed quia reformando perfectius, reformatur minus perfectum, ergo &c. Sed ſalua ſanctitate horum doctorum & reuerentia, videtur oppoſitum, & eos defeciſſe. §.7

Bonau.

. Probatur per Guill. Primo quia nec intellectus originatur a voluntate, nec voluntas ab intellectu, ſed ambæ potentiæ (ſi ita fas ſit loqui) ab ipſa animę eſſentia, cum qua ſunt idem realiter, etſi differant formaliter. Secundo, quia dato quod ex intellectu veniret voluntas, tamen ex hoc non ſequeretur quod intellectus eſſet perfectior, ſed magis oppoſitum, quia in naturæ opertbus vltima ſunt perfectiora? Hæc libro ſecundo, latius. Melius ergo dicendum ſecundum eundem Guill. & Scotorel. e. diſtinct. 3. per concluſionem, quod character non eſt in tota animæ eſſentia, nec in intellectu ſubiectiue, ſed in voluntate principaliter: Declaratur quia licet concedatur bene quod character ſit in anima, eo quòd diſtinguit membrum Chriſti a non membro Chriſti, membrum autem Chriſti diſtinguitur a non membro Chriſti ſecundum ipſam eſſentiam animæ, ergo eſt in anima. Veruntamen propter huiuſmodi diſtinctionem non oportet ponere, q̧ character ſit in tota animæ eſſentia, vt dicit Scotorel in quarto, diſtinctione ſexta, quæſtione quarta. Sicut, inquit, a ſimili corpus diſtinguitur per colorem ab alio corpore, non tamen propterea oportet quod color ſit in toto corpore, ſed ſufficit quod ſit in eius ſuperficie: Quod autem character principaliter habeat locari in voluntate, probatur ſecundum eund. Scotorellum, quia character ponitur in anima, vt diſpoſitio præuia ad effectum principalem, qui eſt gratia, ſed

In natura operibus vltima ſūt perfectiora.

omnis

omnis diſpoſitio eſt in eodem ſubiecto cum forma, vel habitu ad quam diſponit maxime in ſpiritualibus, vt patet in diſpoſitione præambula ad virtutem, & ipſa virtute, & ſimiliter in præambulis ad ſcientiam, & ipſa ſcientia: Cum ergo character ponitur diſpoſitio ad gratiam, quæ idem eſt quod charitas, & charitas eſt in voluntate, vt in ſubiecto, ergo character eſt in voluntate.

Confirmatur, quia character eſt ſignũ obligatiuum, quia ſuſcipiens ſacramentum obligatur Deo, habet enim iſtas proprietates ſecundum Scotorell. ſupra.q. 1. ſcilicet aſſimilare hominẽ alteri habenti, ideſt Chriſtianum Chriſtiano, & diſtinguere a non habente characterem, ideſt ab infideli, & rememorari de ſacramento ſuſcepto, & conformare, diſponere, atque obligare, ſed obligatio maxime aſpicit voluntatem ſicut & meritum: Cum ergo character ſit fundamentum, & ſignum obligationis ad Deum, & per voluntatem quæ poteſt mereri, vel demereri homo principaliter obligatur Deo, ergo eſt in voluntate, in qua & ponitur charitas, & per voluntatem reformat totam animam, & imaginem, quę in tribus potentijs conſiſtit, ſicut per charitatem.

§. 8 SI obijcitur quia ita bene poteſt quis obligari, ſimiliter aſſimilari, rememorari, diſtingui, conformari & diſponi ſine ſigno inhærente per aliam obligationem alicui Domino factam, ſicut cum ſigno inhærente, ergo fruſtra ponitur character in anima.

Profeſſor alicuiꝰ religionis obligat pręlato, & Deo.

Probatur antecedens, quia ille qui profitetur in aliqua religione poſt profeſſionem obligatur prælato & Deo, & tenetur aſſimilari, rememorari, & diſponi ad gratiam; & diſtinguitur ab alijs; & tamen nullum characterem recipit, ſimiliter patet de illo qui facit alicui Domino homagium &c. Reſpondetur ſecundum Scorel. e. diſt 6. quæſt. 1. quòd Deus de potentia abſoluta ſua poſſet creare gratiam in anima, quę eſt principalis effectus ſacramenti, & etiam alios effectus, ſcilicet aſſimilare, diſtinguere, & ſic de alijs, vt obijcitur, ſine omni charactere, tamen de potentia ordinata dicitur, quòd cauſat huiuſmodi effectus mediante tali forma, quia ſic congruentia exigit. Tum vt ad gratiam ſupernaturalem ſit diſpoſitio ſupernaturalis in anima, ſcilicet character. Tum vt ſacramentum nouæ legis non ſit vanum ſine aliquo effectu, vel gratiæ in bonis, vel ſaltem characteris in malis, & ficte accedentibus ad baptiſmum & huiuſmodi. Tum vt Dei familia diſtinguatur a diabolicis. Ex omnibus prædictis patet Dei charitas in impreſſione characteris ipſi animæ, quia donum ſuum, etſi perfectum, quod eſt gratia, non dat actualiter mortaliter peccanti, & irreuerentiã ſacramento facienti.i.ficto, nihilominus tamen adhuc dat aliquod diſpoſitiuum, videlicet characterem ad plura bona, vt vt patuit. § 3.

AN in lege naturæ fuerit alicuius characteris impreſſio humanæ animæ? Reſpondet Guill. vbi ſupra, quòd ſatis probabiliter, inquit, poteſt dici, quòd imprimebatur quoddam ſignum in eo ꝙ originale mundabat, ſiue ſola eſſet fides parentum in paruulis; non tamen inquantum fides, ſed inquantum erat contra illud peccatum, vt de nouo quis ſignaretur aſcriptus in familia Dei, ſiue eſſet aliquod ſacramentum in adultis cum ipſa fide; tamen huiuſmodi ſignum impreſſum non fuit proprie character ſicut in propoſito capitur, niſi diceretur character large capiendo pro quocunque ſigno. §. 9

AN in circuncisione imprimebatur character? Dicendum quod vna opinio quam ſequitur Thom. in 4. diſtinctio. 4. quæſt. 4. articu. 1. & diſtinctione prima, parte ſecunda, quæſtioue quarta, dicit, ꝙ non imprimebatur, licet circuncisio aſpiciebat peccatum originale, ſicut & batiſmus qui ſucceſſit circuncisioni, quia ſi impreſſus fuiſſet character in circuncisione, tunc ſequeretur quod circunciſus non debuiſſet baptizari, quia cum etiam baptiſmus characterem imprimeret, fuiſſent in eodem ſubiecto duo characteres, & per conſequens duo accidentia eiuſdẽ ſpeciei, & eiuſdem rationis, quod negatur communiter, & eſt contra etiam philoſophum 5 metaph. vnde in circuncisione non imprimebatur character proprie dictus. §. 10 Thom.

In circũciſione non imprimebatur character.

Alia

Alia eſt opinio quam ſequi videntur Guil. & Scotorel. videlicet, quod etſi imprimebatur aliquis character ſaltem communiter, & large dictus fuit, ita quòd character impreſſus per circunciſionem differret a charactere impreſſo per baptiſmum ſpecie, ſicut imperfectum a perfecto, nec eſt inconueniens ſic plures eſſe characteres in eadem anima, ſicut modo in ſacerdote ſunt tres characteres, ſcilicet baptiſmi, confirmationis, & ordinis. Character enim nomen commune eſt: Nam & ablutio baptiſmalis extrinſeca poteſt dici character. Patet ergo Charitas Dei in multipliciter decorando animas.

§.11. AN anima Chriſti habuit aliquem characterem impreſſum ſacramentalem? Guil. e. diſt. reſpondet, quod non habuit characterem, ſcilicet proprie dictum noui ſacramenti, licet enim fuerit baptizatus, tamen baptiſmo Ioannis, qui non imprimebat characterem: Item licet etiam ſpiritusſancto confirmatus a ſui ortus initio, non tamen in ſacramento. Denique licet fuerit ſacerdos in æternum, non tamen modo ordinationis, quo character imprimitur.

Si dicas, ergo Chriſto defuit aliqua gratia, ſcilicet characteris. Dicendũ quod in Chriſto fuit omnis gratiæ perfectio pleniſſima ſuperexcellentiſſime. Sed quia character non eſt idem quod gratia, quia gratia non poteſt ſtare cum peccato mortali, ſed character bene ſtat cum peccato mortali in hominibus etiam damnatis. Vnde character eſt diſpoſitio non quidem proxima, ſed remota ad gratiam ergo non oportuit eſſe in Chriſto tale imperfectum.

§.12 SED quid de beatæ virginis Mariæ anima? Magnus Alber. ſuper Miſſus eſt dicit, quod ipſa ſuſcepit baptiſmum Ioannis, & etiam Chriſti, & omnia ſacramenta nouæ legis promulgata, & inſtituta jam a Chriſto Domino, vt præceptum impleret, ad quæ tenebantur etiam alij, præter ſacramentum ordinis, quod mulieres non conuenit ſuſcipere, ergo ipſa habet characterem baptiſmi, & confirmationis, non autem ordinis. Et ſuſcipiendo ſacramenta dedit exemplum charitatis hominibus.

Quod Dei charitas patet in eo, quia imprimit animæ characterem indelebilis tenoris.

VTRVM character ſit forma indelebilis, an per aliquam potentiam delebilis? §.13 Reſpondetur ſecundum Guill. e. diſt. 3. & Scotorel. diſt. 6. quæſt. 1. articu. 3. quia characteris indelebilitas poteſt comparari ad tria.

Primo ad potentiam creatam, ſiue agẽs creatum, & ſic ſimpliciter eſt indelebilis, quia talis naturæ eſt, & ſic a Deo imprimitur, quòd nulla potentia creata poſſit eam delere, cum contrarium non habeat, nec demerito culpæ deperdatur, ſicut deperditur charitas, & gratia, nec obliuione, ſicut ſcientia, & quia eſt in ſubiecto incorruptibili, ſ. in anima, quæ non eſt eius cauſa.

Secundo comparatur ad potentiam Dei ordinatam, & hoc modo etiam eſt indelebilis, quia ita Deus ordinauit vt in ſacramentis præ intelligatur character ipſi gratiæ, ergo perdita gratia non deletur character? Ratio quoque eſt, quia character datur ſolum in ſacramentis non iterabilibus, ſ. baptiſmo, confirmatione, & ordine, quæ habent effectum indelebilis characteris.

In quibus ſacramentis imprimatur character.

Confirmatur, quia ſi deleretur, hoc fieret maxime per culpam cum ſit in voluntate, ſed hoc non ſit, quia in malo ſacerdote permanet character, alias non conſecraret corpus Chriſti, & tamen conficit, ergo &c.

Tertio comparari poteſt ad potentiam Dei abſolutam, & ſic eſt ſimpliciter delebilis, quia Deus qui poteſt aliquam formam creare, poteſt ipſam de potentia abſoluta ſimpliciter deſtruere, vnde Dei charitas conſeruat eam.

SED vnde eſt quod character perpetuo manet, §.14. cum tamen, fides, quæ eſt perfectior charactere euacuatur in patria, vt dicit Apoſtolus 1. Corinth. 13. Reſpondetur ſecundum e. Guill. ſupra & Scotorell. Notandõ, quòd habitus eſt triplex, ſcilicet Innatus, Acquiſitus, & Infuſus. Primus ſcilicet habitus innatus, eſt omnino indelebilis, ſed acquiſitus eſt delebilis, patet 2. Ethico. Infuſus vero aliquando eſt

Deus in infinitum præcellit omnia. cunq; multa, vel magna cogitari poſſint, quia Deus in infinitum præcellit. Et ad idem eſt magiſter, & Aug. lib. de doctrina Chriſtiana.

Si obiicitur: Nulla virtus mouet ad actũ impoſſibilem, ſed impoſſibile eſt nos diligere Deum ſine modo ſuper oĩa, ergo &c. Minor probatur, quia omnis amicitia, quę eſt ad alterum eſt propter amicitiam, quæ eſt ad ſeipſum: ex 9. Ethico. ſed propter quod vnumquodque tale, & illud magis. i. poſteriorum, ergo quilibet diligit ſeipſum plus quam alium, & per conſequens plus quam Deum: Confirmatur, quia amicitia quælibet fundatur ſuper aliquam vnitatem, ex 8. & 9. Ethico. ſed impoſſibile eſt vnum alteri æque eſſe idem ſicut ſibiipſi. Reſpondetur ad hęc ſecũdum eund. Guil. & Scotor. ead. diſtin. 27. quòd in amicitia concurrunt, & bonitas, quæ eſt ratio diligibilitatis, & vnitas. In propoſito autem vnitam minorem recompenſat maior bonitas Dei imo ſumma: Vnde Deus habet rationem ſummæ diligibilitatis ſicut, & ſummæ bonitatis.

Natura determinatur ad appetendum eſſe proprium. Si quæratur ergo: Qualiter ſit rectum, & iuſtum, quòd homo appetat non eſſe ſui propter eſſe Dei & honorem, cum natura determinata ſit ad appetendum eſſe proprium, ex 2. li. de generatione. Dicendum eſt ſecundum Scotor&l. e. diſt. 27. ꝙ rectiſſimum eſt, & naturali rationi conforme. Tũ quia recta ratio dictat optimum, ſcilicet Deum eſſe ſumme diligendum. Tum quia cum Deus ſit bonum commune, in quo includitur omne bonum particulare totius vniuerſi, eſt præeligendum: ex 1. Ethi. Vnde manus ſe exponit pro capite, & toto corpore. Tum quoque quia Deus eſt vltimus finis, & obiectum beatificum charitatis, ergo præappetendus ſicut, & beatitudo hominis, per Auguſt. de trini. 13.

Auguſt.

§. 3 VTRVM dilectio charitatis cauſetur ex naturalibus in nobis, an ſolum ſpiritusſancti infuſione? Rñdetur ſcđm Rayn. in ſum. cum Tho. 2. 2. q. 24 art. 2. ꝙ in nobis eſſe habet duplex amor Dei, vel dilectio. Primus amor dicitur naturalis, quo omnes homines naturaliter diligunt Deũ, ſicut Dionyſ. dicit li. de di. no. Omnibus, inquit, naturaliter diligibile eſt bonum diuinum: Et Aug. dicit. Deus quem amat & ſciens & neſciens. Ratio quia dilectio Dei naturalis fundatur ſuper communicatione bonorum naturalium, & ideo omnibus naturaliter ineſt talis dilectio ad Deum. Secunda eſt dilectio, vel amor charitatis, quæ fundatur ſuper cõmunicatione bonorũ ſupernaturalium, ſ. ſecundũ dona gratuita, & ideo non naturali virtute, ſed ex ſpiritusſancti infuſione in nobis cauſatur. Vnde ponitur concluſio, ꝙ dilectio ad Deum gratuita charitate non cauſatur ex actibus præcedentibus in homine, nec ex naturali hominis virtute, ſed ſolum ſpiritusſancti infuſione: Probatur primo autoritate Apoſtoli. Roma. 6. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritumſanctum, qui datus eſt nobis: Auguſt. Ne quis putaret, inquit, charitatem ſe habere per proprium arbitrium a ſeipſo, cum dixit Apoſt. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, addidit per ſpiritum ſanctum qui datus &c. Secundo probatur ratione principii productiui, quia charitas creata in nobis eſt quædam participatio charitatis increatæ, ſcilicet ſpiritusſancti, qui eſt amor patris & filii, ſed ſpiritusſanctus non neceſſitate, nec naturaliter, ſed ex mera voluntate ſua, & gratia infundit charitatem nobis. Ioan. 3. Spiritus vbi vult ſpirat, ergo non naturaliter, nec ex naturali eſt charitas, ſed per ſpiritum ſanctum.

Thom.

Diony.

Tertio probatur ratione termini perfectiui, quia vt dicitur Rom. 6. Gratia Dei vita æterna &c. Cum ergo per gratiam, ideſt per charitatem meretur quis vitam æternam, quæ excedit facultatem naturæ omnis, ergo charitas non ineſt nobis naturaliter, nec per potentias, aut vires naturales acquiritur a nobis, ſed ex infuſione gratuita ſpiritusſancti liberali diuino amore &c. Ad hæc libro 2. vbi Gratia. §. 4. & ſequen.

AN ergo, ſine habitu charitatis infuſo, poſſit creatura Deum diligere ſuper omnia ex puris naturalibus: De hoc Scotorel. & Guil. e. diſt. 27. lib. 3. dicunt, ꝙ opinio vna eſt inter alias quod ſic, maxime loquendo de ſtatu naturæ inſtitutæ, vel innocentiæ. Probatur: Primo autoritate, quia Auguſti. lib. de fide ad Pe. Spiritus rationales ita creauit Deus, vt ipſum plus (inquit) §. 4

quit) diligerent ꝙ ſeipſos. Conſimiliter in tendit dicere li.retract. & li.de vera relig. licet aliis verbis. Secundo probatur ratione Scoti, quia ratio naturalis indicat aliq̃d eſſe ſumme diligendũ eo ꝙ eſt bonum ſummum & infinitum, alias fieret proceſſus in infinitum, ergo voluntas potuit per ſe ſine charitate illud ſumme diligere. i. ſine charitate gratuita. Tertio confirmatur. Quia ſiquis non poſſet ſine charitate infuſa Deũ ſuper oĩa diligere amore naturali, ſequeretur ꝙ poſſet ſe ſcire eſſe in charitate, qñ. ſ. experiretur in ſe hunc actum diligendi ſuper oĩa Deum, quod tñ cõmuniter doc. theologi non tenent, quia nemo ſcit an amore, vel odio dignus ſit: Eccle.9. Quarto oſtẽditur exemplaritate, quia multi deſperati occidunt ſeipſos, ita ꝙ odiunt ſuum eſſe, & tamen non odiunt beatitudinem, ergo plus amant beatitudinem, ſeu obiectum beatitudinis. i. Deum quam ſeipſos & tales ſunt ſine charitate infuſa.

Scotus.

Si autem quæratur, ad quid ergo oportet charitatem infuſam ponere, cum natura ſine tali charitate. ſ. infuſa poteſt in hũc actum, qui eſt diligere Deũ ſuper omnia? Reſpondetur ſecundum prædictos doctores, ꝙ loquendo de potentia Dei ordinata neceſſario requiritur infuſa charitas, quę eſt idem quod gratia, quia vt etiam Alexander de Ales 3. par. ſum. q.13. dicit, diligere Deum ſuper omnia, & propter ſe, licet ſit de lege naturæ, & eius præcepto tanquam ab inſinuãte, & inſtigante, vel oſtendente, in cuius ſignum homo naturaliter diligit bonum, ergo præ omnibus ſummum bonum. Verũtamẽ natura per ſe, vel ſecundum ſe diligere Deum ſuper omnia perfecte, & gratuite, ac meritorie non poteſt ſine gratia ad illud perducente, & perficiente. Neceſſaria eſt ergo charitas infuſa ad tria. Primo, vt per eam perfectius, & gratuite Deum diligamus ſuper omnia, & propter ſe. Secundo vt firmius & feruentius diligamus, quia ſicut ſine fide infuſa poſſemus ex puris naturalibus aſſentire aliquibus credibilibus, tamen quia non ita firmiter aſſentimus, ideo neceſſe eſt ponere fidem infuſam, ita & in propoſito, licet Deum poſſemus ex naturalibus diligere ſuper omnia, tamen non ita feruenter, ſicut cum charitate infuſa. Tertio neceſſaria eſt ad hoc, vt talis amor ſit vitæ æternæ meritorius, & gratuitus. i. Deo gratus, & per conſequens opera noſtra ſint meritoria, quia ſine charitate infuſa non ſunt Deo accepta, vt dicit Apoſt. 1. Corin. 13. ergo &c. Talem autem infundere Deus præſto eſt omnibus ex immenſa charitate, quantum eſt ex ſe, niſi quis ponat obicem gratiæ, vt patuit lib. 2. de gratia.

Ad tria neceſſaria eſt charitate infuſa.

Item de charitate plurima tractata ſunt etiam lib. 1.

QVID eſt diligere Deum ſuper oĩa? Rñdetur ſcd̃m doc. ſubti. & poſt eum Guil. ſupra ꝙ diligi debet Deus ſuper omnia dupliciter intelligendo. Vno modo extenſiue vt plus diligat Deum quàm oĩa alia; ita ꝙ prius vellet oĩa alia, & ſeipſum non eſſe quàm Deũ nõ eſſe, contra hoc peccant qui ſicut damnati vellent Deum non eſſe, quàm eſſe iudicem, & vltiorem peccatorũ ſuorum. Alio modo intẽſiue debet intelligi. ſ. vt fortius, & feruentius, & tenerius Deũ diligat homo plus quàm quodcunque aliud. ita ꝙ maiori affectu velit Deo omne bonum, & obedire ſibi quam cuicunque. §. 5

Qũo poſſit ſuper oĩa diligi Deus.

Sed tertio reſtat qũo intelligendum ſit affectum huiuſmodi dilectionis eſſe maiorem, & fortiorem ad Deum. Dicendum breuiter ſecundũ eund. doct. ſubti. ꝙ nõ debet intelligi, quantum ad teneritudinem, vel dulcedinem affectus, ſeu feruorẽ dilectionis, quia ſtat qñque, ꝙ homo dulcedinem maiorem experitur in affectu ad filium, vel matrem, aut vxorẽ, & huiuſmodi, ꝙ ad Deum, tenerius diligẽdo ꝙ Deũ. Stat etiam ꝙ aliqui deuoti maiorem dulcedinem ſentiunt in Dei amore, quam alii qui ſunt ſolidiores in virtute, qui tñ pro Deo multo promptius exponerent ſe morti, ꝙ prædicti deuoti, quia talis dulcedo deuotionis non eſt de amore, qui eſt actus voluntatis, ſed paſſio quædam appetitus ſenſitiui, & eius actui attributa, qua Deus allicit paruulos ne deficiant in via: Exemplum, ſicut muſtum & ſi eſt feruentius, ꝙ vetus vinum, non tamen ſequitur, quòd ſit melius ꝙ vinum vetus: Sic in propoſito.

Proinde cõcludendo dicitur ſcd̃m eun. Scotum, ꝙ dilectio Dei ſuper omnia debet intelligi quantum ad firmitatem, hoc. n. magis diligitur, quod firmius diligitur, & illud magis, inquit, diligo, cui minus volo

lo malum accidere, & pro cuius bono ſaluando magis me expono ex amore voluntarie elicito, quia exponere eſt actus voluntatis, nõ autem appetitus ſenſitiui Con
Cõcluſio. cluditur ergo ſcd̃m eund. Scotum, ꝙ Deũ debemus diligere ſuper oĩa & extenſiue, & intenſiue ex maiori affectus firmitate ſimpliciter, qui. ſ. magis repugnat effectui oppoſito, hoc eſt ꝙ facilius poſſet inclinari ad odium cuiuſcunque alterius, q̃ ad Dei offenſam per peccatum &c. In hoc autem patet charitas Dei ad nos, ꝙ ſic vult firmiter diligi a nobis, ne excidamus a gratuita charitate, & pereamus.

5.7 VTRVM infuſa charitas ſit eiuſdem rõnis cum charitate acquiſita: Notandum eſt, ꝙ ex actibus frequẽtatis generatur habitus: ex 2. Ethic. Proinde ſcd̃m ꝙ arguit Guil. e. diſt. 27. Siquis exiſtens in charitate frequenter diligat Deum, generabit ſibi vnum habitum acquiſitum, quo poterit Deum diligere ſuper omnia, & ſic diligeret Deum ſine infuſa charitate, quod eſt contra antedicta. Sed rñdetur ſecundum eund. Guil. ꝙ infuſa charitas nõ eſt eiuſdẽ rationis cum acquiſita, licet habeant magnam ſimilitudinem inter ſe ſecundum Bo
Bonau. nau. propter quam vix, vel nullo modo poteſt a nobis diſcerni illa ab iſta.

Si obijcitur, quia eiuſdẽ rõnis eſt homo productus per generationem, & per creationem, ergo a ſimili in propoſito. Dicendum eſt, inquit, ꝙ nõ eſt ſimile, quia homo poteſt produci ab aliquo per generationẽ, & ab alio. i. Deo per creationem, ſed charitas infuſa non poteſt acquiri per cauſas naturales, ſed a ſolo Deo datur ex mera charitate liberali, alias non gratuita.

5.6 VTRVM charitas infuſa requirat in nobis ſpecialem rationem ſub qua Deus debeat diligi, an eliciat in nobis actum diligendi Deum ſub quacunque ratione generali? Reſpondetur ſecundum Franc. Mayro ſuper 1. diſt. 17. q. vlt.

Primo dicendo, ꝙ actus & ratio dilectionis diuinæ, & charitatis gratuitæ eſt nobis ignotus, eo quod ſupernaturaliter habet infundi per ſpiritum ſanctum, nam ſi naturaliter ipſos actus, atque habitum, & rationes dilectionis cognoſceremus, ſequeretur quod poſſemus ex eis fidem noſtram demõſtrare, & certitudinaliter ſcire, ꝙ ſumus in charitate, quia fides infuſa omnia a nobis credita continet, & ſic om- Quid contineat fides infuſa.
nia ſcirentur a nobis demõſtratiue, & per conſequens, vt dicit Greg. Fides non haberet meritum, cui humana ratio præberet experimentum. Greg.

Secundo dicendum cum e. Franciſco, ꝙ ad intelligendum Deum gratuite, non ſufficit diligere ſub ratione generali, nec etiam ſub ratione ſpeciali nobis naturaliter nota. Tum quia ſub ratione generali diligit quacunq; ratione tam exiſtens in charitate, quam non exiſtens. Tum quia ſic diligere eſt fidelium, & infidelium: Declaratur. Nam ſub hac ratione generali, quod Deus eſt ſummum bonum, poteſt diligi ab omnibus hoĩbus, quia omnia bonum appe 6.5
tunt, & ex puris naturalibus, & ſic diligitur a fidelibus, & infidelibus generali ratione. Item ſpeciali aliqua ratione nobis nota per fidẽ, videlicet ratione redẽptionis, vel glorificationis diligitur tã a nobis Chriſtianis, q̃ a malis ſperantibus informari fide, & ſpe, & ſic de aliis rationibus quæ nõ ſufficiunt. Deniq; ſuper omnes alios actus charitatis rationem potiſſimam ponit Bonau. & doct. videlicet diligere Deum per ſe, & ſuper omnia pure propter ſe, ita ꝙ nihil æquè, nihil ſupra: nihil cõtra. Sed nec hoc ſufficit niſi fiat ex charitate gratuita, vt patet per apoſtolum d. Nihil mihi conſcius ſum. ſ. contra Deum egiſſe, ſed non in hoc iuſtificatus ſum? & 1. Corint. 13. d. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam. ſ. ad martyrium, charitatem autem non habuero, nil prodeſt, ſed tradere ſe in martyrium propter Chriſtum eſt actus diligendi Deum propter ſe, & ſuper omnia, ergo nec hoc ſufficit.

Tertio, idem Fran. dicit ꝙ charitas gratuita, ſeu infuſa reſpicit Deum ſub ratione ſupernaturaliter cognoſcibili a nobis, quia ponitur charitas eiuſdem rationis hic, & in patria, vbi diligimus quod nunc non cognoſcimus, quantum ad rationem formalem; per quam ſolam meretur charitas vitam æternam ex diuina ordinatione, hac enim ratione ſola actus elicitus a voluntate charitate informata fit Deo acceptus pro vita æterna, quia ipſa charitas infuſa nil aliud eſt, quo ad formale meriti ſupernaturalis, quam acce-

ptatio diuina in actu elicito a voluntate formata charitate, vnde iſtam rationem formalem in via non cognoſcimus, niſi forte reuelaretur alicui. Ideo autem non cognoſcimus cōmuniter in via, quia a ſolo Deo ſupernaturaliter infunditur, & ex ſua voluntate charitatis acceptatio depen det,& quia nunc per peccatum impeditur a ſuo actu charitas gratuita,ſicuti & plura alia Dei dona, ſed in patria cognoſcemus,patet ergo mira operatio Dei in charitate.

Ex Dei voluntate depēdet charitatis acceptatio.

Quod Deus infundit nobis charitatē, vt diligamus Deum, & ſuper omnia, & propter ſe.

§.8 VIRVM ex ratione infuſæ charitatis requiratur,vt Deus pure propter ſe ſuper omnia diligatur? Reſpondetur per concluſionem ꝙ ſic, & patet ex diffinitione charitatis,quam ponit magiſter in 4. diſt.27. ſupra. §.1. Declaratur ſecundum Franc. Mayro.in conflat. li.1.diſ. 17. q.1.quia ad actum meritorium vitæ æternæ ex Dei ordinatione requiruntur iſta quatuor.

Primo voluntas hominis diligens Deū.
Secundo influentia ſpiritusſancti.

Tertio charitas ipſa qua diligimus ſuper omnia.

Quarto diuina acceptatio. Si ergo quis diligit Deum non pure propter ſe, ſed propter aliquid aliud, ſequitur quod illud aliud plus diligit quam Deum, quoniam propter vnumquodque tale, & ipſum magis: ex 1. Poſterio. Sicut ſi quis amat diuitem propter pecuniam, ſequitur quod plus amat pecuniam illius: Sic in propoſito. Et ita patet quod non eſt vera charitas gratuita,& meritoria vitę ęternæ, niſi diligatur Deus ſuper omnia purè propter ſe.i. propter Deum, ita ꝙ nil ſupra Deum, nec æquæ Deo, vnde ſic vult Deus diligi.

§.9. AN ergo poteſt dici charitas mercenaria, & eius actus mercenarius meritorius vitæ æternæ? Reſpondet. ſecundum Guil.e.di.27. quod meritum primo ineſt actui charitatis infuſæ: Ex eo enim oritur ratio meriti,quo aliquem actum referimus in finem debitum, hoc autem facit amor veræ charitatis ad Deum, vnde & credere in Deum eſt meritorium, inquantum ei iungitur amor, quia credere in Deum eſt credendo in Deum ire per amorem,vt dicit Aug. Aug.

Prima ergo radix meriti etiam in credendo per fidem, & in alijs eſt charitas, quæ eſt plenitudo legis.

Ad quæſitum ergo dicit idem Guill. ꝙ ſi merces intelligatur bonum increatum, ſic bene concedi poteſt charitatem infuſam eſſe mercenariam, & actum eius.ſ. amorē Dei mercenarium, ſicut Abrahæ. Gene.15. dicit Deus: Ego merces tua magnanimis: Et Ambro. ſuper illud Luc. 15. Quanti mercenarij in domo patris mei abun. panibus. dicit, quod multi ſunt boni mercenarij, qui ſpe æternorum Deo ſeruiunt.Et pſal. Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem. Si vero merces dicatur bonum creatum, ſic non debet dici charitas mercenaria, nec amor Dei mercenarius, maxime ſiquis habeat oculum principalius ad bonum creatum, q̃a charitas non quærit quæ ſua ſunt. Si autē habeat oculum principaliter ad Deum, & minus principaliter ad bonum creatū, ſic poſſet eſſe charitas. Vnde Bernar.lib. de diligendo Deo, dicit. Etſi ſine præmio non poſſit ſeruiri Deo,tamen ſine intuitu præmij ſeruiendum eſt: Seruiamus ergo Deo in charitate, quæ timorem expellit, præmium non quærit, meritum non intuetur, ſcilicet principalius, ſed Deum: Hæc ille.

Ambr. Pſ.118. Bernar.

Seruiendū ē Deo ſine intuitu p̃mij.

AN liceat diligere Deum propter beneficia.ſ. creationis, vel redemptionis, vel promiſſæ glorificationis? Reſpondetur ſecundum Tho. 2. 2.q. 27. art. 3 quod accipiendo vt ly propter denotet cauſam finalem, ſine qua nollem diligere Deum, ſic non licet, quia Deus diligendus eſt propter ſe,etiam ſi nil daret,ſed flagellaret, ſicut filius bonus diligit patrem flagellantem,ſed accipiendo ly propter, vt dicit cauſam motiuam, ſic poſſum diligere Deum propter beneficia: Auguſtinus ſuper Ioan. ſer. 3.Non dilige ad præmium, ſed ipſe Deus ſit præmium tuum &c. Vnde bonum eſt cogitare homini Dei beneficia, vt accendatur ad rediligendum. §.10

QVOD horum trium ſit plus Deo gratum, & melius, an ex charitate infuſa dili- §.11

diligere Deum, vt creatorem, an vt redemptorem, an vt obiectum beatitudinis infinitum bonum, & glorificatorem? Reſpondetur ſecundum Thom. in quodli. 1. q. 4. ar. 3. in ſolutione primi argumenti, quòd diligere Deum, prout per creationem eſt principium totius eſſe, ad naturalem dilectionem pertinet, ſed diligere pro redemptione ex ſumma liberalitate, pertinet ad beneficij gratitudinē; diligere vero Deum prout eſt obiectum beatitudinis, eſt ſolius gratuitæ dilectionis, quia ſuper oīa Deus, vt ſic diligitur propter ſe, eo ꝙ eſt infinitum bonum, ergo ſic diligere eſt maximi meriti &c. Confirmatur, quia finis creationis humanæ, & redemptionis, eſt glorificatio, ad quam Deus ex ſumma bonitate, & charitate creauit hominem, vt dicit Aug. & propter gloriam aſſequendam redemit, ſed finis eſt melior ordinaris in finem: ex 1. Phyſi. & finis eſt eligibilior his, quæ ſunt ad finem: ex 2. Topic. ergo cum quis mouetur ad diligendum Deum tanquam vltimum finem ſ. obiectum beatificum, ſic diligere eſt melius, & eligibilius quàm aliis modis: Et hoc cęteris paribus, quia poteſt aliquando præponderare fortioris charitatis motus ex beneficio redemptionis &c. ſecundum quod Spirituſſanctus ardentius accendit cor ex tali, vel tali beneficio ad Deum gratuite diligendum.

August.

Quòd Deus ex charitate præcepit nobis, vt diligamus ipſum toto poſſe pro ſalute.

§. 11 QVARE Deus præcepit nobis tam arduam, & difficilē charitatis dilectionē, videlicet diliges (inquit) dn̄m Deū tuum ex toto corde tuo, ex tota mente, ex tota anima, & ex omnibus viribus tuis, i. ex toto poſſe virium tuarum. Cum enim dicatur 1. Ioan. 4. ꝙ mandata Dei grauia non ſunt, quare ergo præcepit Deus tam graue impleri præceptum? Reſpondetur: Primo dicendo, quòd mandatum huiuſmodi dilectionis eſt facile & leue, adeo ꝙ nullus poteſt ſe excuſare de difficultate, quia vt ſcribitur Deute. 30. Mandatum hoc, inquit, non ſupra te eſt. i. ſupra vires humanas, cum amare ſit homini, dum vult, in promptu facile, dicente Auguſt. Nil ſic in poteſtate eſt hominis, ſicut velle amare, ideo ſubditur ibidem Deut. Nec procul a te poſitum, neque in cœlo ſitum, neque trans mare, vt dicas, quis aſcendit in cœlum, aut transfretare &c. ſed iuxta te eſt ſermo valde in corde tuo, vt facias illud &c. Item hoc mandatum eſt leue ad implendum tam a paupere, quàm a diuite tam ab infirmo, quàm a ſano, tam a ſene quam a iuuene, denique eſt leue, quia iugum amoris Chriſti ſuaue eſt, & onus eius leue: Matt. 11. Auguſtinoque teſte: Omnia grauia & immania, leuia & prope nulla facit amor.

Amare eſt

Secundo dicendum eſt, ꝙ Deus iuſtiſſime, & digniſſime exigit a nobis diligi ex tota anima, & corpore. Tum quia tota trinitas diuina totaliter ſe per charitatem & gratiam ineffabilem nobis dedit; nam pater, filius, & ſpirituſſanctus dant ſe nobis ad inhabitandum in mente, in corde, in anima & in corpore, vtpote in Dei templo, quia corpora noſtra templum ſunt ſpirituſſancti, ſecundum Apoſtolum: Vnde Ioan. 14. Si quis diligit me, & pater meus diligit eum, & ad eum veniemus &c. Tum quia ſic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret pro mundi ſalute ex charitate: Ioan. 3. Similiter & ſpiritum ſanctum miſit &c. Tum quoque, quia Dei filius ſe totum pro nobis expoſuit ex charitate. ſ. animam in precium redemptionis per mortem, & ſanguinem, & corpus totum per paſſionem, ergo iuſte exigit a nobis amorem ex toto, quod eſt in nobis. Tum denique, quia Deus in futuro glorificabit nos in tota anima, corde, mente, & corpore, ergo.

Tertio ergo dicendum ad quæſitum, quod ex charitate immenſa præcepit nobis Deus tam arduam, & totalem charitatis dilectionem, vt meritum, & præmium ex hoc acquiramus: Et vt nil ſit in nobis etiam in corporis viribus, & membris, in quo diabolus locum habere poſſit per peccatum, & perdere nos, & vt tam forti charitate obliget, & aſtringat nos ſibi Deus totos ſecundum animam, & corpus &c. Vnde Auguſtinus exclamat dicens: O iugum ſancti amoris quam faciliter oneras, quam dulciter illaqueas, quam ſuauiter ſtringis nos ad Deum, & vinculas, & quam vtiliter vris: Hæc ille.

August. homini, dum vult, in promptu facile.

§.13 SED qũo teneamur ex charitate diligere Deum toto corde, & tota anima &c. Et an poſſimus hoc præceptum implere in vita pręſenti? Reſpondetur ſcđm Lyram, & Chriſ. ꝙ diligere ex toto corde eſt diligere ex tota voluntate, & ſine contraria affectione. Item ex tota aĩa.i.ex toto intellectu ſine omni errore. Itẽ ex tota mente.i. ex tota memoria ſine obliuione. Item ex oĩbus viribus. i. ſenſuum tã interiorum, q̃ exteriorum virtute, & operatione: Et ſcđm Guil.cum Bonauen. e. diſt. 27. concor. Tho. hoc præceptum non tenemur implere per excluſionẽ oĩs effectus extranei, quia nec eſt poſſibile in præſenti. ſ. ꝙ nil aliud niſi Deus ſit in amore noſtro, vel mente, pręſertim pro longo tempore, vnde hoc modo ſolum in patria implebimus: Sed tenemur implere ſolum per excluſionem affectus contrarii. i. peccati mortalis, tam a corde, quam mente, & anima, & corpore: Et ſic poteſt etiam in via impleri cum adiutorio Dei per charitatem.

Chriſo.

Thom.

De diuina acceptatione Charitatis.

CHARITAS ſecundo, quo ad diuinam acceptationem.

Quod Deus immenſa charitate acceptat in nobis ſui.i. Dei dilectionem.

§.14 VTRVM acceptatio hominis, & eius operis ad uitá ſit a charitate, an a diuina voluntate præciſè? Rñdetur ſecundum Fran. Mayro. in confla. primi li. diſt. 17. q. vlt. ꝙ præciſè eſt huiuſmodi acceptatio a diuina voluntate acceptante actualiter: Sed a charitate eſt, ſicut gratia à ſacramentis quaſi ab inſtrumentalibus cauſis &c. Vnde & de opere, ſiue actu meritorio vitæ æternæ, ſi quæratur an ſit naturalis, vel ſupra naturam, ſicut & ipſa charitas infuſa, ex qua procedit talis actus, vel opus, eſt ſupra naturam: Dicit ibidem Franciſcus ꝙ quantũ ad ſuum materiale eſt naturale, quia naturaliter cauſatur ab hominis voluntate, ſed quantum ad ſuum formale, ſcilicet quantũ ad diuinam acceptationem ad vitam æternam, ſic eſt ſupernaturalis, vt non poſſit gloriari omnis caro coram Deo, quod ex ſuis operibus poſſit ſaluari. Ecce ergo Dei charitas quia non ex operibus quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos facit, vt dicit Apoſt.

Nemo glorietur coram Deo ꝙ ex ſuis operib. ſit ſaluandus

Vtrum autem Deus eadem acceptatione acceptet infuſam charitatem, & opus bonum, patuit lib. I.

VTRVM homo exiſtens in charitate, per ipſam charitatem infuſam neceſſario ſit acceptus Deo? Reſpondetur ſecundum Franc. Mayro. vbi ſupra q. 2. colligendo veritates quatuor breues. §.15

Prima quòd acceptatio, qua Deus acceptat hominem, vt dignum vita æterna, hæc non eſt ex natura charitatis, ſed ab ordinatione diuina talem legem ſtatuente: Sicut ſi rex ordinaret in regno ſuo, quòd quicunque haberet aureos centum nobilitaretur hæreditate, & nullus alius, tunc aureorum centenarius acceptaretur pro hęreditate incomparabiliter excedente ex ordinata lege ſtatuentis, & non ex natura auri.

Secunda veritas, ꝙ Deus non poteſt neceſſitari abſolute per charitatem infuſam ad acceptandum ad vitam æternam? Ratio, quia nullum creatum poteſt neceſſitare infinitam voluntatem diuinam, vt diligat neceſſario aliquid, vel acceptet niſi finis, vel habens neceſſario connexionem ad finem, ſine qua finis non poſſet eſſe; ergo Deus libere cuius vult miſeretur, & quem vult indurat. i. indurari permittit, voluntati enim eius quis reſiſtet, q. d. hoc impoſſibile eſt. Ro. 9.

Tertia veritas, ꝙ ſicut Deus non neceſſario acceptat, vel diligit charitatem habẽtem, ita etiam non neceſſario odit in peccato exiſtentem, loquendo de abſoluta neceſſitate? Ratio, quia ſi ſic odiret, nunquã poſſet peccatorem diligere; & per conſequens nunq̃ peccator reſurgeret, ac per cõtrarium exiſtens in charitate, ſi neceſſario amaretur, nunquam caderet, quia ſemper a Deo amaretur, & eodem modo neceſſario, quo odiretur peccatum ſecundum te.

Si dicas, peccatum non eſt diligibile Deo, qui eſt ſumme bonus, ergo neceſſario eſt odibile. Reſpondet idem Franc. quòd licet peccatum ex ſe ſit odibile, non tamen oportet ꝙ Deus actu paſſiuo odiat illud in quo eſt malum, ideſt hominem peccatorem: Sicut enim exempli gratia, poteſt quis actu odire malas conditiones alicu-

Peccatum ex ſe eſt odibile.

ius

ius hominis, vtpote quia eſt mendax, vel fraudulentus, ita tñ ꝙ non odiat illum hominem, & dato ꝙ Deus odiret hominẽ peccatorem, nec peccatum poteſt diligere, vt dicit ſcriptura; non tamen ſequitur ꝙ abſolute neceſſario odiat illum hominẽ, nec neceſſitat Deũ ad odiẽdum tali odio, quod ſit in ordine ad pœnam æternam; quia Deus peccatorem prædeſtinatum ad futuram gloriam prędiligit iuſto præſcito: Dico ergo, inquit, quòd Deus de potentia ſua abſoluta poteſt acceptare quemcunque etiam ſine charitate infuſa, & etiam poſtquam infuſa eſt charitas non acceptare ad vitam æternam: & hoc totum eſt ex diuinę voluntatis ordinatione: Sicut ſi rex vellet ordinare, quòd ſoli acceptentur ad ſuam menſam, qui purpura ſunt veſtiti, hoc eſſet ex beneplacito ſtatuentis: Sic in propoſito.

Quarta veritas, ꝙ Deus (loquendo ſecundum ordinatam ſuam potentiam) non poteſt odire, vel non acceptare actum charitatis, & hominem exiſtentem in charitate: Dicitur, ſecundum ordinatam potentiã, quia ſecus eſt de abſoluta neceſſitate, vt in præcedentibus patuit, ſed ex liberalitate diuinæ voluntatis Deus ordinauit, & promiſit diligere ſe diligentem: Prouerb. 8. Ego diligentes me diligo, & hoc oſtenditur. Primo ratione implicationis, quia videtur implicare contradictionem, ſcilicet eſſe in charitate, & non eſſe charum Deo, vel acceptum, ſicut eſſe in gratia, & non eſſe gratum, cum gratia dicatur gratum faciens hominem Deo. Secundo ratione rectitudinis, quia Deus ſic ordinauit, quod recta voluntas non poſſit odire actum rectum moraliter ex natura ſua, ſed ſic eſt in propoſito, ergo &c. Tertio ratione fidelis promiſſionis, quia Deus promiſit diligentibus ſe vitam æternam: Sed vt dicit Anſel. Deus eſt prima veritas, quæ nec falli, nel fallere poteſt, ergo diligit &c.

Anſel.

§.16 VTRVM Deus poſſit aliquem acceptare, vel diligere exiſtentem ſine charitate infuſa? Reſpondet idem Franciſcus Mayro. in confla. primi lib. diſtinct. 15. quæſt. 1. quod loquendo ſecundum Dei potentiam poteſt de nouo acceptare, vel diligere hominem, quem prius non acceptabat ſine charitate, vel aliquo alio modo infuſo reali, niſi ſola acceptatione paſſiua, quę eſt ens rationis, vel ſic nulla fiat mutatio circa obiectum in eſſe reali, ſed in eſſe rationis, quia fit in eo acceptatio paſſiua ſolummodo.

Si dicas iſta acceptio eſt donum quoddam ſicut & charitas infuſa, ergo &c. Dicendum, inquit, quod non poteſt talis reſpectus dici, vel eſſe donum, nec charitas, quia ſolum eſt ens rationis; nec eſt creatura in eſſe ſubiectiuo, ſed eſt creatura in eſſe obiectiuo: Loquendo autem de potentia Dei ordinata, non poteſt Deus hominem ſine charitate infuſa acceptare, quo ad vitam æternam, & eius actum meritorium, quia ſic Deus ordinauit, quod non niſi charitate infuſa acceptet, vt tactum eſt etiam. §. 15. Ideo Apoſtolus 1. Corinth. 13. dicens: Si, inquit, linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habuero nihil ſum &c. Et de pœn. diſtin. 2. fere per totum. Item de regularibus. c. Licet. dicitur, quòd charitas eſt fons proprius, ſ. electorum cui non communicat alienus. Ad hæc lib. 2. §. 4. vbi Gratia. Fons electorũ proprius eſt charitas.

§.17 QVARE Deus voluit acceptationem hominis ponere in charitate, & ei appropriare, cum tamen ęque potuiſſet in quacunque alia virtute, ſcilicet in fide, vel ſpe, & ſic de aliis ponere? Reſpondetur ſecundum eund. Franciſcum Mayro. ſupra, quęſtio. 2. quod licet de potentia abſoluto potuiſſet in alia virtute ponere, tamẽ loquendo de potentia ordinata, magis congruum fuit, & ideo ſic ordinatum, quod poneretur in charitate.

Primo ratione ſublimitatis, quia charitas eſt virtus excellentiſſima præ aliis primo Corinth. 13. Maior horum eſt charitas.

Secundo ratione ſtabilitatis, quia charitas nunquam excidet, ſed remanebit in patria, aliis virtutibus ceſſantibus.

Tertio ratione vnionis, quia charitas habet animam vnire Deo. 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.

Quarto ratione diuinalis entitatis, quia ſicut dicit Auguſtinus 15. de Trini. Deus eſſentialiter eſt charitas, ſcilicet increata,

ta, ſicut & eſſentialiter Deus dicitur ſpiritus: Vnde iſta prædicatio, Deus eſt dilectio, vel Deus eſt charitas, eſt prædicatio eſſentialis, ſicut & dicendo, Deus eſt ſpiritus, & non eſt prædicatio per cauſam. Aliarum autem, ſcilicet virtutum prædicatio, vtpote dicendo: Tu ſcilicet Deus es ſpes mea: Tu es fortitudo mea, miſericordia, fiducia.i.fides,& refugium meum: Tu es patientia mea, & multæ ſimiles ſunt prædicationes per cauſam tantummodo, propterea, quia Deus charitas eſt 1. Ioan. 4.ſcilicet increata, & diuina eſſentialiter, neceſſe fuit diuina voluntate ſic ordinante, ex cuius ordinatione oportet dicere, ꝙ ſic fuit magis congruum, videlicet vt acceptatio paſſiua in charitate poneretur, & ei appropriaretur præ omnibus: O ergo mira virtus charitatis diuinæ, cum peccatorem infinite diſtãtem a Deo vnit Deo, & facit ipſum acceptum eſſe, & diuinum per gratiam.

§.18 VTRVM Deus magis diligat, & acceptet minimũ opus in charitate factum, quam ſine charitate maximum, puta mortem ſuſtinere pro Chriſto? Reſpondetur per concluſionem quòd ſic. Probatur primo autoritate. 1. Corinth. 13. Etſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatẽ autem non habeam nihil ſum. Siquis dicat ꝙ Apoſtolus ibi loquitur poſito caſu per

Bonauen. impoſſibile, hoc non videtur, quia Bonauen.in 1.diſtin. 17.circa lit.ait, Credo, inquit, quòd ex induſtria naturalium, & aliqua gratia gratis data poſſet quis ſuſtinere mortem pro fide Chriſti ſine charitate infuſa, ſicut hęreticus ſuſtinet per erro-

Huſ. hęreticus combuſtus. rem: Et hoc patet de Ioanne Huſ. hæretico combuſto in Concilio Conſtantien. damnato.

Si obiicitur, quia Ioan. 15. Chriſtus dicit. Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat &c. Dicit idem Bonauentu. ꝙ ibi Chriſtus loquitur intelligendo quantum ad ſignum, & exteriorem oſtenſionem, ſigna tamen fallibilia ſunt, ideo &c. Credo tamen, inquit, ꝙ talis, ſi non magnum haberet obicem, ſed diſponeret ſe ad gratiam, quòd daretur ſibi charitas. Secundo probatur ratione ex Scotorel.lib. 3.diſt. 28.quæſt.1.quia illud quod Deus magis diligit nõ propter ſui indigentiam, ſed propter bonitatem rei, eſt Deo acceptabilius, vtpote melius, vt patet, ſed opus minimum in charitate factum eſt huiuſmodi, ergo &c. Minor probatur, quia charitas eſt finis omnium actionum, ad quam omnia præcepta, & opera virtutum ſunt ordinata a Deo; qua. ſ.charitate Deus immediate attingitur, ergo &c. Tertio probatur exemplari confirmatione: Nam Bernar. in apologetico dicit ſic: O quanta fiducia charitatis, alius operatur non amans,& alius amat, nil operans, ille quidem opus ſuum perdit, iſtius vero charitas nunquam excidit: Idem: Siue præcipiat Deus, ſiue comminetur, ſiue flagellet, ſiue quid aliud faciat, nil aliud niſi, vt diligatur, requirit: Solue tributum amoris, & noueris Deo ſatisfactum: Hęc Bernardus. Charitas eſt finis omnium actionũ.

De præeminentia, & perfectione Charitatis.

CHARITAS tertio, quo ad præeminentiam virtualem, & perfectionem.

Quod ineffabili charitate Deus infundit nobis tam excellẽtiſſimum donum, ſcilicet charitatis.

VTRVM charitas ſit virtus præcellentiſſima ſuper omnia dona diuina præoptima,& perfectiſſima? Reſpondetur per concluſionem ꝙ ſic. Declaratur ſecundum Bonauen. ſuper 1. diſtin. 17.in q.circa lit. quia hæc quæſtio poteſt intelligi de charitate increata, vel de creata, ſi intelligitur de charitate increata, quæ eſt ſpirituſſanctus, certum eſt ꝙ eſt excellentiſſimum donum, quia eſt verus ipſe Deus, ſi autem intelligitur de charitate creata nobis infuſa, etiam verum eſt, eſſe inter omnia dona maximum, & præeminentiſſimam virtutem: Quod probatur pluribus vijs. §. 19

Primo auctoritatibus. Nam ſcribitur. 1. Corinth. 4. Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, maior autem horum eſt charitas: Et Coloſ.3. Super omnia charitatem habentes, quod eſt vinculum perfectionis: Iſido. in de ſum. bo. lib. 2. cap.3. Charitas, inquit, virtutum omnium obtinet principatum, ideo & vinculum perfectionis dicitur, eo quod vniuerſæ virtutes eius vinculo religentur: Hæc ille: Iſido.

Deni-

Deniq; magiſter e. li. ſentē. diſt. 17. cum Auguſtino. 15. de tri. d. In diuinis donis nil maius eſt charitate, eſt quippe excellē tiſſimum donum charitas, quod ſolum di uidit inter filios regni, & filios perditionis: Hæc ibi. Plures ad idem ſunt autoritates quas pertranſeo.

Secundo probatur concluſio rationib⁹. Prima ratio bonitatis amplioris ſecundū Bonauen. vbi ſupra; quia charitas plus ha bet in ſe de ratione bonitatis, ſiue de ipſa bonitate, quam dona alia loquendo præci ſe. Nam quædam ſunt dona, quæ ſunt ſę pe ſine charitate, vt fortitudo, pietas, ſciē tia, quia teſte apoſtolo, ſcientia inflat: Charitas aūt ædificat, & huiuſmodi certum eſt eſſe inferiora. Item quædam ſunt dona di uina, quę præſupponunt charitatem, ſicut donum ſapientiæ: Charitas enim, eſt quæ dat ſaporem, & ſenſum guſtui ſapientiæ, vt ſapiant ei bona æterna, & inde dicitur ſapientia quaſi ſapida ſcientia, Sapientia ſecūdū ſe minus bona eſt charitate, ſimili ter & donum intellectus: ſed prout inclu dunt in ſe charitatē, ſic dicunt bona, ergo

Infra. habetur propoſitum. Et de hoc. §. ſequen. Secunda ratio formalis perfectionis, quia charitas ē forma oīum virtutū, q̄ dat eſſe pfectū eis, & ſimiliter ē oīum donorū Vñ Aug. 15. de trini. c. 18. dicit. Nullū eſt iſtō

Excellētia charitatis. dono Dei excellentius. ſ. charitate; dantur em̄ & alia per ſpiritum munera, ſed ſine charitate nil proſunt: Idem ſuper Io. ſer. 9. dicit. O quanta eſt charitas, quę ſi deſit, fruſtra habent cætera, ſi adſit, recte habē tur oīa. Tertia rō diuinalis acceptationis, quia ipſa charitas ſola grata Deo eſt, quæ diuidit inter filios Dei, & perditionis, ſecundū Aug ſup. i. inter electos, & reprobos, & patuit §. 17. Si obiicit, q̄a etiā fides diſtinguit inter electos, vel acceptos Dei & reprobos &c. R̄ſidetur ſecūdū Bonauē. ſup. q̄ licet fides diſtinguat, tñ non ſecundū ſe præciſe, ſed inquātum eſt charitate formata, ergo &c. Tertio probaē concluſio ſignis exēplarib. Primo, q̄a Deus præ omnibus alijs ſic dilexit charitatem, vt ſe no minaret charitatem 1. Io. 4. Deus chari tas eſt. ſ. increata & eſſentialiter, ita q̄ ſi Deus non eſſet charitas, iā non eſſet De⁹; eo q̄ implicaret contradictionē eſſe ſummum bonum, & non eſſe charitate plenum. Secundo quia charitatem eſſe voluit Deus deificam virtutem, vt qui manet in charitate, in Deo maneret, & Deus in eo. 1. Ioan. 4. Tertio quia Deus voluit charitatem eſſe perpetuo permanentem. Quarto voluit eſſe Angelorum, & beatorum in cœlo fœlicitatem, & vt quis ordinum eſſet in charitate altiori, præcelleret in cœlo, prout patet de ſeraphico ordine, ergo &c. Ecce ergo patet dignitas multiplex charitatis, & prærogatiua, & per conſequens ineffabilis Dei charitas, qua nobis datur. Ad hæc plura in ſequentibus.

An charitas veraciter, & ſimpliciter ſit excellentior quām ſapientia, de qua eſt ſcriptum. Sapien. 7. quòd infinitus theſau rus eſt hominibus ſapientia, & quòd omnium bonorum mater eſt. Reſpondetur ſecundum Guill. in 3. diſt. 27. quòd accipiendo ſapiētiam, vt accipit Philoſoph⁹. 6. lib. Ethicor. videlicet pro nobiliſſimo habitu intellectus, ſic charitas ē nobilior, quam ſapientia: Quòd autē ſapientia ſcri bitur eſſe infinitus theſaurus, & omnium bonorum mater, huiuſmodi dicta intelligenda ſunt ſecundū Bonauen. non de ſapientia, quo ad ſe pręciſe, ſed de ſapiētia quæ includit in ſe charitatem, & eſt ei cō iuncta; ſic enim ſapiētia eſt donum ſancti ſpiritus. Vnde ſecundo modo accipiendo ſapientiam pro dono ſpiritusſancti, ſic no minat complementum charitatis, quia §. 20

Bernar. vt Bernar. dicit lib. de diligendo Deo: Gra datim venitur ab amore Dei ad charitatem, & a charitate ad ſapientiam. Proinde ſic quodammodo ſapientia eſt perfectior, & nobilior habitus quam charitas; tamen ſimpliciter loquendo, charitas præcellit ſapientiam, vt patet ex præcedentib. Vn-

Ambr. Greg. de Amb. dicit. Friget ſapientia ſine gratia Et Greg. 17. lib. Moral. ait: Habetō charitatem, & cuncta habebis, quia ſine illa nil proderit quicquid habere poteris. Hæc ille.

VTRVM charitas ſit melior quām creatura rationalis, & etiam quam beatitudo cœleſtis: Reſpondetur ſecundum Bo nauenturā in primo diſtinct. 17. & Richi ibidem. quæſt. prima articu. primo, colligendo, q̄ ſi fiat comparatio abſtractiue. i. prout abſtractiue a ſubiecto capit charitas, §. 21 Bonau.

ritas, ſic inter hæc non cadit comparatio ſaltem proprie dicta, eo ꝙ non vniformiter, nec vniuoce dicitur bonitas de creatura rationali, & de charitate: Dicitur aũt. vij. Phyſico. quando aliquid non vniuoce dicitur de aliquibus, ipſa non comparantur in tali æquiuoco; ſicut canis animal, & canis ſtella non poſſunt comparari in animalitate, vel cæleſti ſydereitate; ſic autem eſt de creatura rationali, de qua dicitur bonitas, vt de ſubiecto; & de charitatē, quæ eſt accidens ſecundum bonitatem moralem, non ergo vniuoce dicitur de eis bonitas, ergo non comparantur in ea. Vnde ſi arguatur. rationalis creatura (.i. Angelus, & anima) eſt bona propter charitatem, ergo charitas eſt melior, quia ꝓpter vnumquodque tale ipſum magis. 1. Poſter. Dicendum ꝙ non valet, quia illa regula tenet in his, vbi qualitas tenet vniformiter, vel vniuoce in vtriſque, ideo ſicut nõ ſequitur, homo eſt ebrius propter vinum, ergo vinum eſt magis ebrium, ſic in propoſito non ſequitur, eo ꝙ charitas eſt bona inquantum ordinans in finem, ſed Angelus, vel anima inquantum ordinata in finem, & ſic æquiuoce.

Secundo autem ſi fiat comparatio concretiuè accipiendo charitatem, ſcilicet, pro habente charitatem &c. ſic certum eſt, ꝙ vnus habens charitatem, melior eſt omnibus non habentibus charitatem, ſicut enim vnus Angelus Dei melior eſt omnibus dæmonibus mundi, ſic vnus homo iuſtus omnibus peccatoribus totius mundi, vt dicit Chriſo. & patet Eccle. 16. Melior eſt, inquit, vnus timens Deum, quàm mille impij: Ad hæc plura lib. 2. vbi gratia. §. 8. Patet ergo mira Dei charitas qua tale donum charitatis dat. Chriſoſt.

§. 22 AN autem charitas æquiualeat beatitudini cæleſti dubium reſtat, cum enim per charitatem efficiatur dignus beatitudine, ergo videtur ꝙ æquiualet ei. Reſpondetur ſecundum Bonauen. vbi ſupra. in quæſt. circa lit. ꝙ beatitudo cæleſtis patriæ quamuis ſecundum ſe ſit melior quã charitas viæ, quia illa non poteſt amitti per peccatum, nec per aliquid aliud, charitas autem huius vitæ amitti poteſt, niſi quis eſſet confirmatus in gratia: Verumtamẽ charitas æquiualet beatitudini quodammodo, non quidem ſecundum ſe, ſed ſecundum diuinam acceptationem, vel extimationem, inquantum opus charitatis Deus extimat dignum beatitudinis remuneratione, vel vita æterna: Hoc autem ſecundum Richar. ea. diſt. 17. primi lib. ex charitate Dei eſt, & liberalitate ipſius ſtatuentis. Sicut ſi rex ſtatueret, ꝙ obolus, vel denarius, quamuis ſit inferior pane magno, tamen valeat panem: Eſt etiam hoc propter originem charitatis gratuitæ, quam efficit Spirituſſanctus ſupernaturaliter infundendo nobis ex immenſa charitate &c. Vnde patet, ꝙ pro toto mundo non deberet homo peccare contra charitatem, ſed eam appetere, & tenere ſicut beatitudinem.

VTRVM charitatis ſit omnis virtus, an habitus ab alijs diſtinctus? Reſpondetur ſecundum Guil. in 3. diſtin. c. 27. ꝙ charitas infuſa eſt habitus diſtinctus ab alijs habitibus. Probatur pluribus modis. Primo ex obiecto & actu, habet enim charitas Deum pro obiecto, & vtique ſub alia ratione quàm fides, & ſpes quæ ſunt virtutes theologicę, & quàm virtutes quæ ſunt ad finem. ſ. morales. Item actum habet differentem ab alijs, quia charitatis actus eſt diligere: Hæc ratio patet ex §. 25. in fi. Secundo probatur ſubiecto proprio, quia habet eſſe charitas in voluntate, & in hoc differt ab intellectualibus. Tertio ex durationis ſtatu quia euacuata fide, & ſpe, charitas permanet perpetuo in cœlo. Vnde patet quod falſa eſt opinio di. quòd charitas eſt indiſtincta, & quaſi immixta omnibus virtutibus. Si obijcitur quòd Apoſtolus. 1. Corint. 13. charitati attribuit actus aliarum virtutum, d charitas benigna eſt, patiens eſt, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur &c. Et Hierony. (vt inquit) breuiter complectar omnem diffinitionem virtutis. Virtus eſt charitas, qua diligitur omne diligendum: Conſimiliter videntur ſentire Auguſtinus, & Bernar. libro de videndo Deo, quòd Virtus non eſt aliud quàm ordo amoris. i. charitas ordinata: Dicit idẽ Guill. ꝙ hęc omnia, & conſimilia debent intelligi per cauſalitatem, vel in modũ formæ, vel motoris, vel finis. Charitas enim ponitur forma virtutum, & motrix, & finis

§. 23

Actus charitatis eſt diligere.

Hierony.

Bern.

nis virtutum: Nec volunt Doct. ſancti dicere, ꝙ charitas eſſe formaliter omnis virtus, ſed ꝙ ille qui habet charitatẽ habet, & cæteras virtutes: Vnde & eadem ſpecie eſt charitas omnium diligendorũ, & in quolibet homine habente charitatem. Itẽ eadem numero eſt charitas, qua diligitur Deus, & proximus propter Deum, vbi. n. vnum propter aliud, vtrobique tantum vnum: De hoc. §. 41.

§. 24. VTRVM charitatis virtus, vel habitus tam ſublimis poſſit fieri aliquo modo informis? Reſpondetur per concluſionem ꝙ non, ſecundum Guil. ea. diſtin. 27. & omnes doct. Ratio, quia formam fieri informem eſt impoſſibile, ſed charitas eſt forma virtutum, ergo &c. Maior patet, quia forma perfecta, & vltima aliarum, ſi poſſet informari, ſic fieret proceſſus in infinitum in formis, & ſic nunquam eſſet forma vltimate perfecta: Sed minor patet, quia charitas eſt forma virtutum, quæ non informatur alia forma: Vnde Ro. 1. Iuſtus ex fide viuit: Gl. dicit, ꝙ fides formatur charitate, quæ eſt forma virtutum omnium, & eſt informis qualitas, quæ ſociam non habet charitatem. Vnde ſi quæratur. Quare homo exiſtens in peccato mortali amittit charitatem, nec poteſt eſſe vera charitas niſi obſeruando Dei mandata, & tamen per peccatum non perditur fides, nec ſpes? Reſpondetur ſecundum Thom. ſecunda ſecundæ. q. 24. a. vl. ꝙ non eſt ſimile de fide, ſpe, & de charitate, quia fides, & ſpes per dita charitate per peccatum remanent in homine informes, quia poſſunt ſtare cum peccato, ſed charitas ſimpliciter extinguitur per peccatum mortale, nec poteſt ſimul ſtare cum eò, quòd charitas, & peccatum mortale ſunt contraria, ergo vnum expellit reliquum. Ideo Auguſt. li. de vera innoc. dicit, quòd dilectio Dei & proximi eſt propria & ſpecialis virt⁹ piorum & ſanctorum: Ex quo clare patet vt Guill. ſup. dicit, ꝙ homo in peccato mortali Deum diligens non diligit eum charitate infuſa, ſed acquiſita, ſeu actu dilectionis ſine quacunq; charitate. Poteſt. n. eſſe ſecundum Franc Mayro. ſupra, quòd ſicut aliquis poteſt diligere regem propter aliquas bonas conditiones in eo exiſtentes, puta, quia verax eſt & caſt⁹, & largus, & tamen præcepta regis, vel leges nõ diligat, licet ſint iuſta & licita, nec obſeruet, ita poteſt quis Deum diligere, & tamẽ præcepta eius non diligere, ſed cõtra peccare, & talis dilectio ad Deum non ẽ charitatis gratuitæ, nec ſaluificæ. O homo ergo dilige Deum vera charitate.

Thom.

Per mortale peccatum extinguitur charitas.

§. 25 QVALITER charitas extat forma omnium virtutum: Cum enim omnis res habeat propriam ſpeciem a propria forma. Fides autem, ſpes, & virtutes morales, & intellectuales differunt a charitate ſecundum ſpecies ſuas, non videtur ergo, quomodo charitas dicatur forma illarũ. Dicit Guill. in 3. di. 36. per concluſionem, quòd charitas eſt forma omnis virtutis, non tamen intrinſeca, ſed ſolum denominatiua, quia ſunt habitus diuerſi & diſtincti a propria forma ſpecifica. Vnde ſi quæratur an fides ſit virt⁹ ſine charitate, ſimiliter ſpes, ſine charitate, aut quæcunq; alia virtus ſine charitate: Dicit idem Guill. ꝙ quamuis Thom. ibidem q. 2. dicat, ꝙ non eſt virtus, tamen dicendum, inquit, ꝙ ſic. Eſt enim virtus licet non ita complete. ſ. in ordine ad meritum & præmium ſicut cum charitate, quæ ſola facit meritoria vitæ eternæ quæcunque opera virtutum. Probatio, quia effectus nomen operi imponit (vt dicit Ambro.) & rectitudinem Ambr. qua tenditur in finem. Ideo ad hoc ꝙ opera virtutum ſint recta complere reſpectu finis. i. Dei: oportet ꝙ affectus eleuetur ad diligendum Deum ſuper omnia, & hoc facit charitas, quæ maxime iungit fini. i. Deo, ergo &c. Si obijcitur ꝙ formæ non eſt forma, ſicut nec motus eſt alius motus: nec actionis actio. 5. Phyſico. Dicendum (inquit) ꝙ loquendo proprie, forme ſecundum ꝙ forma eſt, non dicitur forma: tamen nil differt formæ ſecundum quòd habet aliquam imperfectionem ádmixtam, habere formã, ſicut patet de anima, quæ eſt forma corporis, quia tamen habet imperfectionem informatur virtutibus varijs. Sic in propoſito: Hæc Guilliel. Itaq; ſecundum Richar. in 3. diſt. 23. concord. Thom. Charitas non eſt eſſentialis forma virtutum, ſed accidentalis, quia virtutes recipiunt a charitate perfectionem non eſſentialem ſed accidentalem,

per

per quam actus & habitus virtutum fiunt formalius bonæ, & meritoriæ vitæ æternæ. Quod patet: Primo ratione, quia forma eſt rei decor ſed virtutes fiunt decoræ, & Deo gratæ per charitatem, quæ decorem diuinalem accipere Deo vniendo habent. Vnde charitas quaſi chara vnitas dicitur: Hinc Magiſter cum Ambr. ſuper epiſtola ad Rom. dicit: Charitas eſt mater omnium virtutum, quæ omnes informat, ſine qua virtus non eſt vera.i.gratuita. Secundo patet autoritate Iaco.2. Fides ſine operibus.ſ. charitatis ſecundum glo. mortua eſt. Tertio ſimilitudine, quia ſicut colores exeuntes in tenebris fiunt decori, & grati aſpectui hominis per lucem, qua informantur, vt ſint viſibiles actu; ſic in propoſito ſecundum Bonauen. Patet ergo excellentia charitatis à Deo datæ: Nam morales virtutes præcellit charitas, eò quod illæ attingunt medium ſecundum ratione in operibus, vel paſſionibus humanis, ſed charitas attingit Deum, & ſecundum Deum regulat opera, vel affectiones. Itẽ virtutes theologicas præcellit, quia illæ attingunt Deum prout ex eo prouenit nobis cognitio veri, & præmij; ſed charitas attingit Deum ſic, vt in ipſo conſiſtat, non vt aliquid nobis ex illo proueniat. Item omnes ſimul præcellit, quia eſt omnium forma perficiens &c. Sed quo ordine perficiat omnes, vide alibi.

Forma eſt decor rei.

De incerta cognitione charitatis.

CHARITAS quarto, quo ad incertam in nobis cognitionem.

Quòd Deus ex charitate voluit nos eſſe incertos de charitatis cognitione.

§.26 QVAERITVR nempe e quali diuerſitate ſe habeant homines in noticia charitatis: Vbi prænotandum eſt ſecundũ Rayne. in ſum. ſua, quod aliqua poſſumus cognoſcere tribus modis, ſcilicet per incertitudinem, & per probabilem cõiecturationẽ, & per Dei reuelationem. Primo.ſ. per certitudinem cognoſcimus ea, quorum ſpecies ſunt in ſenſu vel intellectu, & hoc modo in præſenti vita non poſſumus cognoſcere nos habere charitatem de lege communi, patet Eccleſiaſtici 9. Neſcit homo vtrum amore, vel odio dignus ſit.ſ. coram Deo. Nam Iob. 9. dicitur: Si venerit ad me non videbo eum.ſ. Deum, ſi abierit nõ intelligam &c.

Secundo modo coniecturaliter.ſ. aliqua poſſumus ſcire per probabiles coniecturas, & ſic per ſigna bene cognoſcimus nos habere charitatem: De quibus ſignis infra dicemus.

Tertio cognoſcimus aliqua reuelabiliter.ſcilicet, Deo, vel eius Angelo reuelante, ſicut ea ſæpe reuelantur, quæ ſunt fidei, & reuelata ſunt prophetis. Et ſic aliquibus Deus reuelauit ex ſpeciali gratia vel priuilegio ſe habere charitatem. Roma. 8. Certus ſum, quod nulla creatura ſepara. nos a charitate.

Ad quæſtionem ergo dicendum eſt ex eadem ſumma Rayne. ſimulq; ex compẽdio theolo. veritatis, quòd circa noticiam charitatis ſunt quinque diuerſitates hominum.

Quinque diuerſitates circa notitiam charitatis.

Primo aliqui ſunt qui pro certo ſciunt ſe non habere charitatem, ſicut qui ſciunt ſe eſſe in peccati mortalis actu, vel propoſito.

Secundo alij ſunt qui dubitant ſe habere charitatem, quia rationes habent pro vtraque parte, ſicut illi qui incipiunt facere quod in ſe eſt. Tertio alij ſunt qui probabiliter putant per coniecturas ſe habere charitatem, ſicut illi qui multa bona fecerunt, & diu abſtinuerunt a peccato mortali, ſed adhuc ſuſtinent motus tentationum, & imaginantur turpia. Quarto alij ſunt, qui experiuntur ſe habere charitatem, ſicut illi qui guſtant diuinam dulcedinem, & fomes in eis quaſi extinctus eſt, qui ſemper bona faciunt, vel affectant, tamen non ſunt certi in hoc, quod omnino infallibiliter habeant charitatem. Quinto alij ſunt qui ſunt certi per Dei reuelationem, ſicut Paulus, & Apoſtoli, & plures alij ſanctiſſimi. Hæc autem omnia fiunt Deo diſpenſante ex charitate ſingulis, pro ut huiuſmodi noticia expedit ſaluti hominum, vt patebit in ſe:

SED vnde eſt, quod non poſſumus in via certitudinaliter cognoſcere charitatem nos habere: Reſpondet ſecundum e. Rayne. in ſum. cum Thom. & ſecundum Bonauẽ. Richar. in 1. diſt. 17. Quòd homo §. 27

Thom.

nec de ſe, nec de alio in hac vita poteſt certitudinaliter ſcire ſe habere charitatē niſi Dei reuelatione: Hoc autem eſt propter plura, vel ex rationibus pluribus.

Prima ratione ex noſtri intellectus obumbratione a carne, quia oculus noſtri intellectus ſe habet ſicut oculus noctuæ ad lucem, ex 2. Metaph. Ideo hebes eſt ad ſpiritualia, vt non poſſit diſcernere inter lumen gratuitæ charitatis, & acquiſitæ: Quā uis enim ſciamus nos habere habitum & actum dilectionis ad proximū, & ad Deū, tamen propter magnam ſimilitudinem actus charitatis gratuitæ cum actu dilectionis acquiſitæ non poſſumus per certitudinem diſcernere in ſingulari, an talis act⁹ vel habitus ſit acquiſitæ charitatis vel gratuitæ. Sicut a ſimili anima, licet ſciat ſeipſam in generali, tamen non poteſt cognoſcere ſeipſam in ſpeciali niſi per actū, vt patet per Auicen. 6. naturale. Sic eſſe charitatem in anima nō cognoſcimus niſi ex actu dilectionis, vel habitu quo prompti ſumus diligere Deum ſuper omnia: Nemo autem ſcit vtrum talis actus ſit ex charitate gratuita, quia poteſt eſſe, quòd quis inflammetur ad amandum Deum ſuper omnia per aſſuefactionem, ita quòd ſe credit Deum fortiter diligere, qui tamen in tentatione poſitus experitur non tam fortiter diligere. Aliquando autē contingit contrario: Propterea Bernar. li. de Bernar. amord Dei reprehendit nimis ſuperbientes de deuotione.

Secūda ratione, hoc eſt ex merendi virtute, quia ad actum charitatis gratuitæ requirtur, quòd ſit meritorius vitæ æternę, & ad eam efficiat hominem dignum, ſicut per oppoſitum mortale peccatum facit dignum morte æterna, ſed ꝙ quis ſit certus vita æterna, vel inferno, non eſt cognitionis humanæ, ergo.

Non ē humanæ cognitionis ſcire quod q̄s ſit certus d̄ vita eterna, aut de inferno.

Tertia ratione, eſt ex diuina acceptatione, quia exiſtens in charitate grstuita eſt Deo acceptus, & hoc eſt ſupra nos.

Quarta ratione, eſt ex diuinæ voluntatis ordinatione, quia De⁹ ex charitate ad nos ſic ordinauit, vt ſcilicet oculi ſeruorū ſuorum claudantur a cognitione eorum, quæ ſunt dignitatis, de quibus poſſent in ſuperbiam efferri, & ſic humilientur, ne perdant gratiam, cui contrariatur ſupbia.

§. 18 SED quare fidem habere poteſt cognoſci certiſſime, non autem charitatem habere, cum ſcriptum ſit, vnctio docebit vos de omnibus. ſ. neceſſarijs ad ſalutem: Ioan. 7. Charitas autem eſt neceſſaria ad ſalutem, & quodammodo magis quàm fides. 1. Corinth. 13. Etſi fidem hab. ita vt montes transferam ſine charitate nihil ſum: Cum ergo dicat Auguſtinus, quòd nil eſt certius huiuſmodi ſua fide, ergo debuit ſic eſſe de charitate. Dicendum eſt ſecundum Bonauentu. ea. diſtinct. 17. primi, ꝙ vnctio docet nos de neceſſarijs ad ſalutem, hoc eſt intelligendum eo modo, quo neceſſaria ſunt talia ad ſalutem, ſed charitas licet ſit neceſſaria ad ſalutem, tamen ſolum quo ad habere eam, non autem neceſſarium eſt ſcire ſe habere charitatem, ſed fidem, & habere, & ſcire ſicut & profiteri pro loco & tempore, neceſſe eſt ad ſalutem, ergo &c. Vnde non eſt ſimile de fide, & de charitate, quia fides dicit purum habitum etiam ſi ſit informis, ſed charitas dicit habitum coniunctum diuinæ acceptationi, quia non poteſt eſſe informis, quo ad meritum vitæ æternę. Sic enim voluit Deus ex charitate. Bonauen.

§. 19 AN certitudine fidei pōt quis ſcire ſe hr̄e charitatē: Dicendū ſecundū aliquos & veriſimiliter, ꝙ cū dicit̄ non eſſe quenquā certum, an habeat charitatē, gratuitā, hoc eſt verum loquendo de charitate finali ꝑ omni tempore, & abſolute; ſed loquendo de charitate pro nūc, poteſt homo certitudine fidei ſe ſcire charitatem habere vera credulitate, puta cum quis adultus bene diſpoſitus baptizatur, vel cum quis ſuſcipit ſacramentum pœnitentię ſine obice peccati mortalis inhærentis voluntatis &c. Similiter cum quis paruulus in fide parētum vera baptizatur: In huiuſmodi quoq; ſignis maxima Dei charitas patet.

§. 20 QVALIBVS ergo ſignis coniecturaliter cognoſcitur charitas infuſa haberi, & gratia gratum faciens Spiritusſancti. Notandum ſecundum doc. ꝙ plurima ſunt ſigna coiecturalia huiuſmodi, ex quibus in non poteſt homo certificari de charitate, vel gratia pro omni tp̄e, & finali abſolute. Primum ſignum viſibilis Spiritusſancti receptio, ſicut fuit in Apoſtolis, & alijs

ſan-

ſanctis, ſed quòd per huiuſmodi ſignum non poſſit quis certificari, niſi de reuelatione ſpeciali. Patet de Nicolao aduena antiocheno, qui fuit vnus ex ſeptem diaconibus electis, & ſpirituſancto plenus: Act. 7. Et ipſe cum alijs receperat viſibiter ſpiritumſanctum, qui tamen poſtea apoſtatauit a fide, & multa iniqua ſeminauit, vt patet Apocal. 2.

Secundum ſignum eſt omnis culpæ euitatio, & mundicia ab omni peccato, ſed hoc etiam non eſt certum, & infallibile ſignum euidenter, quia Apoſtolus ait: Nil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, ergo &c.

Tertium eſt ſecretorum diuinorum reuelatio, prophetia, & miraculorum operatio, ſed nec hoc eſt certum, vt patet de Balaam propheta damnato, & de multis Matth. 7. Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & virtutes fe. &c.

Quartum eſt moriendi pro Chriſto deſideratio, & paſſio, ſed nec hoc eſt certũ. 1. Corinth. 13. Etſi tradidero corpus &c.

Quintum eſt delectatio in Deo, & ſuauitatis diuinæ deguſtatio, ſed nec hoc eſt certum, vt patuit. §27.

Sextum eſt raptus ad diuina, & futurorum præuiſio, ſed nec eſſe certum ſignũ; patet de ipſo Adam, & pluribus. Alia quęcumque ſigna traduntur a ſanctis ſunt incerta, & fallibilia, ideo charitas ſolũ cóiecturanda cognoſcit. Quoniam Deus ex charitate ſua ſic voluit ordinare ad noſtrę ſalutis vtilitatem. Tum vt humiliemur. Tum vt cautiores ſimus, ne a charitate, vel gratia cadamus in peccatum, ſemper timentes, ne forte ſi peccauerimus in peccato pereamus; nec Deus facit nos reſurgere a peccatis, vtpote non acceptos: Tũ deniq; vt ſemper petamus, & præparemᵒ nos ad gratiam: Nam ſi ſciremus eam habere non peteremus.

Non peteremus gratiam, ſi ſciremus eã habere.

VTRVM homo ſine charitate exiſtens poſſit cognoſcere charitatem, & ꝙ non habeat illam: Reſpondetur ſecundũ ſententiam Doct. præcipue Bonauenturę e. diſtin. 17. primi lib. plura documenta colligendo. Primum ꝙ charitas experimentali cognitione non poteſt cognoſci a malis, qui nunquam habuerunt eam, & hoc eſt clarum. Secundum ꝙ charitas cognitione ſpeculationis poteſt cognoſci tã a nobis, quàm a malis. Nam malus homo deſiderat charitatem, ergo nouit eã, quia incognita non poſſunt deſiderari, ſecundum Auguſt. & peccator theologus diffinit charitatẽ, ſed hoc eſt ſcire ex primo poſteriorum ergo &c. Tertium documentum quòd pluribus modis cognoſci poteſt charitas a non habentib. Vno modo, quia aliquando habuerunt eam, & poſt lapſum per ſpeciem derelictam in memoria recordantur affectionum ſuarum, & ſic ſancti in patria recordantur ſe habuiſſe fidem, ſecundum Aug. lib. confeſſ. Alio modo per rectitudinem amoris naturalis, patet in paganis etiam, quia dicente Auguſt. Innatæ ſunt nobis regulę rectitudinis, & iuſtitiæ, vnde cognoſcere poſſimus omnes quid rectum, vel non rectum, iuſtum, vel non iuſtum ſit. Tertio modo per ſacræ ſcripturæ regulas, per quas bene ſcimus, quòd qicunque eſt in peccato mortali eſt ſine charitate. Hæc omnia Deus ſic ordinauit pro ſalute noſtra, vt recognoſcamus nos charitate Dei præueniri. Aug.

De ordine diligendorum in charitate.

CHARITAS quinto, quo ad diligendorũ ordinem .i. ordinatum amorem.

Quod Deᵒ ex charitate vult vt charitas in nobis ſit ordinata.

VTRVM quęlibet charitas debet neceſſario eſſe ordinata: De hoc pro præambulo: Notandum eſt ſecundum Guill. in 3. diſtinct. 29. ꝙ iuxta Ambroſium varij ſunt gradus charitatis. Primus eſt in reſpectu ad bonum ſimpliciter, ſcilicet, ad Deum, qui eſt ſuper omnia diligendus. Secundus comparando ad habentem charitatem. quia ſecundo poſt Deum debet homo præ alijs diligere ſe. Tertius cóparando ad alienum, & hoc tripliciter. Vno modo ratione ſanguinis aſcendendo, & ſic eſt tertius gradus charitatis, qui eſt filij ad patrem & matrem: Vel ſit ratione ſanguinis deſcẽdendo, & ſic eſt quartus gradus. ſ. dilectio parentum ad filios. Alio modo ſit ad alienum ratione familiaritatis, & ſic eſt quintus gradus charitatis. §.32 Ambr. Gradus charitatis.

tis. ſcilicet dilectio ad domeſticos. Tertio fit ad alienum comparatio ſolum ratione conformitatis in natura, & ſic eſt ſextus gradus charitatis,quæ dicitur dilectio ad extraneos,tam amicos quàm inimicos:De iſtis ſingulis in ſequentibus.

Ad quęſitum itaq; ponitur concluſio, ꝙ quælibet charitas, vt ſit Deo grata neceſſario debet eſſe ordinata: patet: Primo autoritate Cant. 2.ca. Ordinauit,ſcilicet, Deus in me charitatem: Glo. ordinaria. i. ordinatam me fecit habere charitatem, quia oſtendit mihi qualiter Deus,& qualiter proximus ſit diligendus: Et ſecundũ Ambro. ac Aug.de Doct. Chriſtiana. alios què. Inordinata charitas non eſt charitas, ſed peruerſitas. Secundo probatur ratione ſecundum Guill. ſupra. Primo quia charitatis ratio eſt affectum rectificare, ſed nullatenus affectus rectificatur, niſi ꝑponatur maius bonum minori bono ergo patet propoſitum. Secundo confirmatur, quia vbicunq; eſt vnũ propter aliud, ibi eſt aliquis ordo prioris,& poſterioris, ſed charitas diligit aliquid propter alterum. ſcilicet, omnia diligibilia propter Deum, ergo habet ordinem, alias non eſſet charitas. Tertio oſtenditur declaratione, quia cum dicitur charitas ordinata, non eſt intelligendum, ꝙ charitas ſic faciat ordinem, vt alia ſit charitas,& prior qua diligimus Deum, & alia qua diligimus nos, & ſic de alijs, quia vna charitas numero terminatur in reſpectu ad Deũ, & ad proximum, ſed dicitur charitas ordinata eò ꝙ in bona ordinata per rationẽ acceptam tendit ordinatè ipſa charitas, ita ꝙ ordo iſte non eſt charitatis,ſed diligibilium: Nam licet ſcientia faciat ordinem entium in mundo diſcernendo hoc eſſe melius altero,tamen charitatis eſt talia ordinare in finem, quę de ſe eſt inclinatiua ad diligendum magis bonum maius,& minus inferius. Ideo Auguſt. lib.de Doct. Chriſtiana.ait. Ille inordinatam habet dilectionem, qui diligit quod non eſt diligendum, aut non diligit quod eſt diligendum, aut æque diligit, quod minus, vel amplius eſt diligendum, aut minus, vel amplius diligit, quod æquè eſt diligendum: Hæc ille. Vnde Deus ſic ordinauit charitatis rectitudinem.

IN quibus ordo charitatis debet attẽdi: Reſpondetur ſecundum Rayne. in ſũ. cum Thom. 2. 2. q.25. §.33 Thom.

Primo in numeroſitate diligibilis. Enumerantur autem quattuor diligenda ex charitate ſecundum Aug.1. de Doct Chriſtiana videlicet Deus, anima propria, proximus, & corpus proprium. Et hæc propter communicationem beatitudinis.

Secundo attendi debet ordo charitatis in quantitate bonitatis. Patet per verba Auguſtini.§. præcedenti in fine.

Tertio in affectuoſitate cordis, vt magis.i. maiori affectu diligatur, quod eſt, magis diligendum. Ratio huius, quia obiectum charitatis eſt bonum,ſecundum quòd diuina bonitas a reb⁹ participatur, ſed huiuſmodi participatio bonitatis diuinæ inæqualiter eſt in rebus,ergo nec æqualis affectio eis debetur.

Quarto attendi debet in relatione finis, vt Deus diligatur propter ſe & omnia alia propter Deum vltimatè. Vnde Auguſt. lib. confeſſ. Beatus qui amat te. ſcilicet Deum propter te, & amicum in te,& inimicum propter te. Hæc ille: Et ſic patet ꝙ ſi volumus eſſe in charitate Dei gratuita, debemus charitatem ordinatam habere.

Quòd Deus ex charitate vult prædiligi in omnibus.

VTRVM ſumma bonitas ſit prima ratio diligendi omne quod ex charitate diligitur: Notandum pro præambulo quòd ſecundum Guill. cum Bonauen.in 3. diſt. 28.q.3. Diligi ex charitate poteſt intelligi tripliciter. §.34 Bonau.

Primo ſic,ꝙ charitas faciat circa dilectum ponere affectum, & finem, & hoc modo ſolus Deus diligitur ex charitate, quia ſolus eſt diligendus propter ſe.

Secundo ſic ꝙ charitas faciat circa dilectum ponere affectum, ſed non finem, hoc modo diligimus proximum ex charitate, quia non propter ſe ſed propter Deum.

Tertio intelligi poteſt non quòd charitas circa dilectum ponat affectum, ſeu finem, ſed ſolum in eo dicitur dilectio ratione, dilecti, vel propter ipſum dilectũ: ſicut quis amat canem amici ſui propter amicum

amicum illum, hoc modo poteſt dici quòd diligimus corpora noſtra ex charitate, quia in his, vel cum his Deum videbimus poſt reſurrectionem.

Vnde ſi quæratur: Cur diligenda eſt caro noſtra ex charitate propter Deum, cum non ſit ad Dei imaginem, quia imago eſt in anima non in carne, & maxime impediat animam ab vltimi finis. i. Dei aſſecutione, quia Gal. 5. ſcribitur. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Dicendum eſt ſecundum e. Guilliel. ꝙ licet caro non ſit ad imaginem Dei, tamen eſt participabilis imaginis Dei per redundantiam, inquantum gloria animæ in corpus redundabit in beatitudine: Et hoc ſufficit vt ex charitate diligatur propter Deum, quia ſeruit Deo in operibus bonis. Nec valet obiectio quòd impedit concupiſcendo aduerſus ſpiritum, quia ibi Apoſtolus capit carnem pro carnali concupiſcentia, quæ non eſt diligenda ex charitate, imo caſtiganda, & mortificanda vt ſubſeruiat ſpiritui in acquirendo cœleſtia præmia: Sed cum dicitur, quòd caro propria eſt diligenda accipitur pro altera parte compoſiti. i. pro corpore, quod cum anima ſimul habet beatificari.

Imago eſt in anima non ĩ carne.

Itaque ad quæſitum principale: Reſpondetur ſecundum Richar. in 3. diſtin. 28. artic. 2. q. 1. per concluſionem ꝙ ſic. Patet.

Primo autoritate, ſcilicet Anſelmi in monol. 68. c. d. ꝙ creatura rationalis nil debet diligere niſi ſummam eſſentiam, aut alia propter illam. Ad idem Auguſt. lib. confeſſ. Minus te amat domine quis quicquid amat, quod non propter te amat: Et ſic patet.

Anſel.

Secundo patet ratione, quia Deus finis omnium, & ideo vera charitas omnia debet referre in eum, vt vltimum finem.

Tertio ſimilitudine patet, quia ſicut prima veritas eſt prima ratio credendi, ſic ſumma bonitas eſt prima ratio diligendi, & prima ratio viuendi, ſicut dicitur eſſe illud ſub cuius ratione mouet viſum quicquid eſt viſibile, puta lumen, vel color, & ſicut prima ratio intelligendi eſt illud ratione cuius intelligitur quicquid intelligitur, puta ens, vel verum, ita concedendum eſt illud eſſe primam rationem diligendi ex charitate ratione cuius diligitur quicquid ex charitate diligitur, hoc autem eſt ſumma bonitas, vnde & alia omnia intantum ſunt diligenda, inquantum participant Dei bonitatem, & per conſequens Deus ſummæ diligendus. Et ſic ordinata debet eſſe charitas.

VTRVM omnia a Deo creata, ſint ex charitate diligenda: Reſpōdetur ſecundum Scotor. in 3. diſt. 30. quòd de hoc ſunt opiniones. Vna dicit. quòd non, quia quæ non ſunt capacia charitatis, & beatitudinis, non ſunt diligenda ex charitate, Vt enim, dicit Aug. lib. de doctri. Chriſtiana. Ea, inquit, ex ſola charitate diligēda ſunt, quæ ſocietate quadam nobiſcum in Deum referuntur, ſed quia multa ſunt, quæ non ſunt capacia charitatis & beatitudinis, patet de irrationalibus, & dæmonibus: Sed contra hæc eſt, quia illud eſt diligibile ex charitate in quo relucet Dei ſimilitudo, & inuenitur diuinæ bonitatis participatio; hæc autem ſunt aliqualiter in omnibus etiam inſenſibilibus, & irrationalibus, & in dæmonibus, ergo omnia ſunt diligenda. 535

Non ſunt diligenda incapacia charitatis & beatitudinis. Aug.

Alia ergo opinio eſt, ꝙ non omnia ſunt diligenda ex charitate, & præter prædicta de irrationalibus, & dæmonibus, dicit, ꝙ charitas ipſa non eſt diligenda ex charitate. Quod probat: Primo ſic, quia ſicut ſe habet fides ad credendum, & ſpes ad ſperandum, ita ſe habet charitas ad diligendum, ſed nullus poteſt per fidem credere fidem ſuam, nec per ſpem ſperare ſpem ſuam, ergo nec diligere charitatem ſuam. Sed hoc non valet, quia non eſt ſimile de fide, & charitate, nam nullus credit ſe habere fidem, ſed ſcit ſe habere fidem: Hoc ideo eſt, quia fides eſt præſens, licet ſit informis etiam in homine peccatore, & ſimiliter eſt de ſpe, ideo peccator ſcit ſe habere fidem & ſpem. In charitate autem non eſt ſic, quia non poteſt eſſe informis, ergo non eſt præſens, nec ſtat cum peccato.

Secundo quoque hęc eadem opinio probat ſic, quia ſi charitas diligeretur ex charitate, eadem ratione illa charitas diligetur ex alia, & ſic eſſet proceſſus in infinitum, ſed nec hoc valet, quia cum dicitur, ꝙ charitas diligitur ex charitate, non eſt intelligendum, ꝙ diligatur alia charitate, ſed ſeipſa, ſicut dicit Aug. 9. de trini.

cap.6. Amor (inquit) amatur, non autem alio amore amari poteſt, ſed ſeipſo. De hoc tranſeo, quia libro primo latius patuit. Vnde ad quæſitum Tertia opinio eſt ſecundum e.Scotor. quòd aliquid diligi ex charitate poteſt intelligi, Vno modo proprie, & ſic ſolummodo illa ſunt ex charitate diligenda, quæ ſunt capacia felicitatis æternæ. Alio modo minus proprie,& ſic omne quod eſt referibile in Deum eſt ex charitate diligēdum,& ſic patent obiecta. Proinde ſi quæratur an virtutes ſint diligendæ ex charitate. Guillielmus, in tertio diſtinctio. 28. cum Bonauentura, quæſt. 5. dicit quòd ſic, quia Auguſtinus, 8.de trini.dicit quòd virtus charitatis, eſt ex charitate diligenda:ſed intelligendum eſt, quòd eſt diligenda non amore amicitiæ, ſed amore concupiſcentiæ, inquantum eſt medium perueniendi ad vitam beatam.

AN beatitudo ſit diligenda ex chari-
ſ.36 tate: Et arguitur quòd non, quia ea ſola ſunt diligenda ex charitate quæ ratione amicitiæ diliguntur volendo bonum amato, & econuerſo, ex 8. Ethicorum, ca. 2.Sed beatitudo non reamat ſe amantem cum abſtracte conſiderata non eſt rationalis, ergo.Reſpondetur ſecundum Bonauentu.e. quæſt. 5. diſt 28. loquendo de amore amicitiæ, ſic beatitudo non eſt diligenda: nec charitas, vel virtus, vt iam argutum eſt: Charitatis quippe motus, & affectus,eſt diligere,aut amore amicitiæ, aut ſaltem amore concupiſcentiæ:& ſic loquendo de amore concupiſcentiæ,dicunt diligi omnia,quæ deſiderantur ad habendum Deum, & talia ſunt bona gratuita,puta charitas, & etiam beatitudo,quæ a ſanctis ſuumme deſideratur, ergo ſic beatitudo diligenda eſt. Concordirer Richar. eadem diſtinctione articulo primo,quæſt. prima,dicit,quòd beatitudo eſt diligenda ex charitate, quia ex charitate diligitur non tantum id ad quod habetur amicitia, ſed etiam bonum, quod optamus amico, vel quod manere volumus illius gratia, & ſic beatitudinem ex charitate, diligimus,quia eam nobis & amicis optamus & manere volumus ad gloriam Dei. Patet ergo, ꝙ diligentem aliquid ex charitate, non oportet ꝙ ſit amicus rei dilectę, hoc enim eſt dilectionis proprie loquendo, ſed bene ſufficit (loquēdo improprie) vt quis diligat ex charitate quodcunque referibile in Deum ſaltem amore concupiſcentiæ.

Quòd Deus ex charitate ordinauit, vt homo diligat ſeipſum.

VTRVM ordine charitatis poſt Deū debet homo recte prædiligere alijs ſeipſum: ſ.73 Reſpondetur per concluſionem ꝙ ſic. Et patet: Primo authoritate, quia Matth. 16. Chriſtus dicit: Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animę vero ſuæ detrimentū patiatur, aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua q.d Nil prodeſt &c. ergo prædiligenda eſt anima propria omnibus.Secundo probatur ratione ex dictis Guill.in 3. diſtinct. 29. cum Scoto, Scotus. quia ſicut natura ſuam appetit conſeruationem, ſic charitas ſuam perfectionem,ſed natura appetit præ alijs ſui in ſe conſeruationem,quā in quocunque ſibi ſimili, ergo a ſimili homo per charitatem debet magis appetere bonum ſui ipſius, quàm cuiuſcunque proximi: Et ſic ordinata charitas a ſeipſo incipit, vt dicit Auguſt. in Enchy. *Ordinata charitas, a ſeipſo incipit.* Qui vult, inquit, ordinate elemoſynam dare debet a ſeipſo incipere,& eam ſibi primo dare: Vnde & ſcriptum eſt: Miſerere animæ tuæ. ſcilicet, primo placens Deo, qui enim ſibi nequam, cui alij bonus erit. Eccleſiaſt.14. Et ratione ſecundum Scotum confirmatur, quia cum charitas ſit habitus reflexiuus, primo,dilecto Deo ad quē terminatur, ſuper actum ſuum conuertitur, vt quis dicatur diligere ex charitate ſuæ dilectionis actum ad Deum, per diligere autem Dei ipſe diligens efficitur perfectus, ergo ante dilectionem proximi debet ſe diligere in Deum, & ſecundum Deum: Verum eſt tamen, quòd charitas proprie perficitur completius, dum ſecum & proximum diligit. Ideo Gregor. Greg. in Homel. dicit: Nemo ad ſe charitatem habere dicitur, ſed per dilectionem ipſe in alterum tendit, vt eſſe charitas poſſit.ſ. completior.

SED difficultas eſt, quia ſæpe proximus eſt melior nobiſipſis, & ſ.38 per conſequens cum Deus eum magis diligat, debemus Deo conformari, vt et

nos talem plus diligamus quam noſmetipſos nam charitas nõ quęrit quæ ſua ſũt, ſed quæ Ieſu Chriſti. 1. Corinth. 13. Reſpondetur ſecundum e. Guill. ſup. ꝙ licet ſit melior nobis proximus, non tamen tenemur eum magis diligere, ſed nos laborando, vt boni ſimus, vel efficiamur: Nec obuiat, quòd eum Deus plus, diligit, q̃a non ſemper tenemur conformare voluntatem noſtram diuinæ in volito, ſed in modo volendi, vt dictum eſt latius libro primo. Nec obuiat illud: Charitas non quærit, quæ ſua ſunt, quia quærere quæ ſua ſunt, intelligitur ſic quærere, quòd homo optet ſibi Deum eſſe ita proprium, vt nõ communicetur alijs, taliter enim quærere non eſt charitatis, ſed quærere propriam prius ſalutem, & poſtea aliorum, charitatis eſt. Et ſic Deus ex charitate ordinauit &c.

§.39 QVARE Deus non dedit præceptum, ꝙ homo ex charitate diligat ſeipſum, ſicut præcepit diligere proximum: Reſpondetur ſecundum e. Guill. di. 28 & Th. ibidem. q. 6. ꝙ ideo, quia de dilectione ſui non oportuit dare præceptum. Tum quia adhoc ſatis inclinat natura. Tum quia ſatis includitur ĩ dilectionis Dei præcepto, & dilectionis proximi præcepto. Nam qui Deum vere diligit, ſeipſum in Deum, & ad ſalutem diligit: & qui proximum diligit, pręcipitur, vt diligat ſicut ſeipſum. i. ad id, ad quod ſeipſum. Deniq; tertio. Tum quia diligere ſeipſum eſt quaſi primum, & notiſſimum, Vnde ſicut in ſpeculatiuis cognoſcitur concluſio ex principijs per ſe notis, quæ non probantur, ſic in agibilibus ea, quæ ſunt ad alterum amicabilia ex his notis pendent, quæ ſunt ad ſeipſum: ex. 9. Ethic. & ita dilectione ſui non oportuit præcipere. Vnde homo debet diligere ſeipſum & etiam proximum: Primo amore vero, qui eſt beniuolentiæ. 9. Etic. Secundo amore iuſto. i. ordinato, vt meliora prædiligat. Tertio amore ſancto non infecto. ſcilicet in Deum, & propter Deum.

Thom.

Primum & notiſſimũ eſt diligere ſeipſum.

§.40 QVALITER ergo ſancti Dei dixerunt in ſcripturis, quòd plus diligerent ex charitate proximos quam ſeipſos, vt patet in ve. te. de Moyſe. Exo. 33. dicente: aut dimitte populo huic noxam hanc, aut certe dele me de libro vitæ, quod eſt contra ſalutem propriam petere pro alijs. Item in nouo teſtamento Apoſtolus Rom. 9. dicit. Optabam ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus: Reſpondetur ad hæc ſecundum Doct. prræſertim Gulhiel. ſup. di. 39. & Lyram quòd huiuſmodi dicta ſanctorum intelligenda ſunt: Primo ad tempus, vt ſcilicet aliquanto tempore ipſe ſanctus Moyſes, vel Paulus optauerint a Deo ſeparari nõ per peccatum, ſed per dilationem ſuæ gloriæ, quatenus intenderet interim Paulus conuerſioni pluriũ ſaluandorum conuertendo eos ad fidem: Et Moyſes ſecundum quid petiuit ſe deleri ex magño deſiderio ad ſalutem Iudæorũ, non de libro vitę ſimpliciter, ſed ſolum petiuit deleri parabolice loquendo, vt maximum oſtenderet affectum ad ſalutem iudæorum. Secundo talia dicta ſanctorum, intelligenda ſunt ſub conditione. ſ. ſi foret hoc optabile, & poſſibile, & ſic patet: Vnde ſicut contingit in humanis, quòd aliquis petens ab aliquo magno deſiderio, dicit: Aut facias hoc, aut auferas mihi vitam, hyperbolica locutione, licet nollet carere vita, ſed potius illo quod petit. Sic eſt in propoſito, & Chriſtus dixit patri. Si poſſibile eſt transfer a me calicem, licet ſimpliciter vellet potius pati pro ſalute noſtra ex charitate: Sic ſuo modo intelligendo eſt in prædictis. Mira ergo Dei charitas.

AN eodem actu charitatis diligat quis & Deum, & ſeipſum, & proximum, etiam inimicum: Reſpondetur ſecundum Guill. e. li. 3. diſ. 27. & 30. Primo hoc dicendum eſt, videlicet, ꝙ eodem actu, ſeu amore diligimus Deum, & proximum, & noſipſos, quia & nos proximos diligimus propter Deum & ita reputatur vnus actus tam ex actu amoris eodem, q̃ ex fine eodem. ſ. ꝓpter Deum. Secundo hoc notandũ eſt iuxta Bonauen. q. 3. ar. 2. ꝙ Deus, & proxim⁹ poſſunt conſiderari tripliciter. Primo De⁹ ſub ratione finis, & proximus ſub ratione entis ad finem, & ſic eodem amore diligitur Deus, & proximus. Secundo poteſt conſiderari Deus, vt bonum optatũ, & proximus cui illud bonum optamus, & ſic etiam eodem amore adhuc vterque diligitur. Tertio poſſunt hæc conſiderari, §.41

Bonauen.

vt

vt obiecta e diuerſo diſtincta, & ſic non poſſunt eodem diligi actu, imo diſtinctis. Sicut & motus ad numerationem termini numerantur, & ſubiecti, & temporis: Sic in propoſito. Tertio quoque hic dicendum eſt, quòd eadem dilectione diligitur & amicus, & inimicus, dum vterq; diligitur propter Deum, quia tunc eſt vnic finis ſcilicet Deus, & vnus actus dilectionis: Niſi ergo quis velit alio fine hunc, & alio illum diligere, idem erit actus, quia a fine numerantur &c. Si autem diligantur vt obiecta, ſic abſolute ſumpta diuerſæ ſũt dilectiones, ſicut diuerſa dilecta. Quod ſi quæratur. Ad quem primo terminatur iſte actus dilectionis, an ad Deum, an proximum: Dicit idem Guill. e. di. 27. q ſi loquimur per modum inclinationis, primo inclinat in Deum, ſicut & primum mãdatum eſt diligere Deum, & ſecundo propter Deum, diligere proximum: Vnde tã in intentione finis, quã in affectione prius intelligitur Deus, & ardentior amor ad Deum quam proximum. Si autem loquimur per modum exercitij, ſic primo eſt in proximum, quia in præſenti ſtatu eſt proceſſus ab inferiori ad ſuperiora, & ab imperfecto ad perfectum, & prius eſt anima quàm illud quod ſpirituale. Ideo. 1. Ioan. 3. Qui non diligit fratrem, quem videt, Deum quem non videt quomodo poteſt diligere: Patet in omnibus Dei charitas.

Eadem dilectione diligitur amicus, & inimicus propter Deũ.

§.42 VTRVM charitatiua dilectione corpora noſtra propria, & etiam alia ſint diligenda: Ad hæc reſpondendo ponuntur concluſiones ſecundum Guill. e diſtin. 28. & Scotore l. e. 3. lib. diſtinct. 30. Prima concluſio, quòd propria corpora noſtra, & alia humana ſunt ex charitate diligenda: Patet, quia Ephe. 5. dicit Apoſtolus, q viri diligãt vxores ſuas ſicut corpora ſua, ſed vxores ſunt diligendæ ex charitate, ergo & corpora noſtra. Similiter & proximorum corpora omnium ſunt diligenda ex fraterna dilectione, & ita vita naturæ in nobis, & in proximis eſt diligenda ſecundum Deum, & in Deum De hoc. §. 24. Secunda concluſio, quòd cætera corpora ab humanis alia non ſunt ex charitate diligenda: Probatur, quia vt Auguſtinus dicit lib. de Doct. Chriſtiana: Et ſola ex charitate diligenda ſunt, quæ nobiſcum ſocietate quadam referuntur in Deum. ſcilicet in beatitudine conſequenda: Sicut ſũt homo, & Angelus, & noſtra corpora: talia non ſunt alia, ergo. Tertia concluſio, quod alia ab humanis corpora, licet non ſint diligenda ex charitate eliciente, bene tamen poſſunt diligi ex charitate imperante referendo in Deum omnia: Ratio quia in omnibus relucet bonitas Dei, & Deus diligit omnia quæ fecit: Sapien. 11. ergo & ſancti debent in hoc conformari Deo: Vnde legitur quòd ſanctus Frãciſcus in omnem creaturam mira pietate charitatis ferebatur, pœnas quoque & infirmitates ſorores vocabat, & ad laudandum Deum aues incitabat. Similiter legitur de Sancto Remigio Epiſcopo, & alijs pluribus: Ecce amoroſus Deus ex charitate ſic omnia ordinauit, vt amore quem imperat, vel includit charitas, diligantur, vt Dei creaturæ, non quòd charitas feratur directè ad illa, ſed ad Deum, cuius ſunt creaturæ, vt dicit Bonauentura. Bonau.

Aug.

Quòd Deus ex charitate voluit, vt homo diligat ordinata charitate proximos.

QVI intelligantur nomine proximi ex charitatis præcepto diligendi: Reſpondetur ſecundum Gulliel. e. diſtin. 28. quod proximus eſt ſuperlatiuus huius quod eſt prope, proprior, proximus. Dicitur autem quis proximus alicui tripliciter. §.43

Triplex nominatio pximi.

Primo ratione conditionis, & hoc aut naturæ, aut ſanguinis; iſto modo ex conditione naturæ intelligitur, quo ad omnes homines illud præceptum: Diliges proximum tuũ ſicut te ipſum: Et ex conditione ſanguinis intelligitur ſpecialius de cõſanguineis, vt parentibus, vel natis, propinquis, & huiuſmodi.

Secundo dicitur quis proximus ratione conuerſationis, Hoc modo Angeli dicuntur proximi hominibus, quia ex eis vna efficitur triumphans Eccleſia in cœlo. Matth. 18. Erunt ſicut Angeli Dei in cœlo.

Tertio ratione benefactionis, vt patet Luc. 10. de eo qui incidit in latrones, vbi glo. dicit: Proximus eſt qui impendit miſericordiam, & cui impenditur, nam

talis tenetur magis diligere, pro beneficio.

§.44 AN ergo, Chriſtus ſit vt proximus diligendus: Reſpondetur ſecundum eundem Gulliclmum, ſupra quòd Chriſtus, Dominus Primo poteſt attendi ſecundum naturam diuinam, & ſic non dicitur noſter proximus, ſed Dominus Deus omnium ſumme diligendus. Secundo poteſt attendi ſecundum naturam humanam, & ſic poteſt dici proximus, ſed longè altior nobis. Tertio ſimpliciter loquendo: ergo ſecundum coniunctã vtrãque in Chriſto naturam tenemur Chriſtum diligere ſupra omnia, & ſupra quam nos ipſos, ita quod morti nos exponamus eius amore, pro loco & tempore, quando adeſſet neceſſitas, vel deſerẽdi iuſtitiam, vel perdendi vitam, vt patebit.

§.45. Bonauen. QVID de beata virgine matre Chriſti: Dicendum ſecundum Bonauenturã, in 3. diſtinctione. 28. circa lite. alioſque colligendo.

Primo quidem, quòd dilectio beatæ virginis Mariæ ſub dilectione proximi includitur, quia dicit Magiſter in littera ibidem, Manifeſtum eſt, inquit, omnem hominem proximum eſſe reputandum cuiuſcunque ſexus ſit & dignitatis & virtutis, ergo &c. Verum tamen eſt, vt ibidem Bonauentura, dicit, quòd ipſa beata virgo ſpeciali affectu charitatis debet diligi ab omnibus, vtpote mater gratiæ & miſericordiæ, ſed per prius ipſa charitas ordinat ad diligendum ſalutem propriam, ſcilicet, ſi ponatur caſus huiuſmodi.

Secundo ſi quis obiiciat, quòd beata virgo exaltata eſt ſuper omnes creaturas, & pręhonoranda ſpeciali honore. ſcilicet, hyperdulię, ergo diligenda eſt ſupra nos, vt domina omnium. Dicendum eſt ſecundum eundem Bonauenturam, ꝙ ipſa beata virgo licet ſit ſupra nos ratione dignitatis gratię, tanquam mater regis omnium, atque noſtra domina & angelorum, tamen eſt iuxta nos ſecundum conformitatem naturæ, vtpote homo pura. Sed quia dilectio reſpicit ſimilitudinem, honor autem humiliationem, hinc eſt quòd dilectio eius generaliter ſub di- (Dilectio reſpicit ſimilitudinem.) lectione proximi continetur, quamuis ueneratio eius ſuperponatur alijs.

Tertio dico, quod in his quę ſunt fidei puta quòd beata virgo concepit, & peperit, ac ſemper virgo permanſit, ac Deum verum genuit, & huiuſmodi, tenemur nos morti exponere, dum oportet, & ſic diligere plus quam nos: Ecce in omnibus Dei charitas ad nos, qua ſic ordinauit habere charitatem pro ſalute.

VTRVM homo malus, vel proximus ſit ex charitate diligendus: Reſpondetur ſecundum Guilhel. diſtin. 28. per concluſionem; quòd quãdiu eſt in via malus homo ex charitate diligitur, quamuis eius malicia odiatur. §.46 De nemine deſperandum, dum eſt in via.

Prima pars huius concluſionis probatur, quia omnes prædeſtinati ſunt ex charitate diligendi, ſed multi ſunt modo mali, qui tamen prædeſtinati ſunt, vt conuertantur, & ſaluentur finaliter, & hoc adeo, quòd ſicut dicit Auguſtinus, de nemine eſt deſperandum dum eſt in via, ergo omnes etiam mali, & pagani ſunt diligendi. Confirmatur, quia eccleſia orat pro omnibus hominibus, in præſenti, ergo quo ad bona gratiæ & gloriæ omnes ſunt diligendi.

Secunda pars concluſionis patet, quia in malis hominibus poteſt conſiderari natura cum poſſibilitate ad gloriam, & hoc eſt diligendum totum, vt dictum eſt. Poteſt etiam conſiderari malitia, & illa eſt odienda: Vnde Auguſtinus: Sic diligantur, ſcilicet, in natura homines, vt eorum non diligantur errores: Ideo dicit & Pſal. Ps.118.
Iniquos odio habui & legem tuam dilexi; & iterum. Nonne qui oderunt te domine oderam &c. Ps.138.

Si obijcitur, quia ſcriptura dicit, quòd altiſſimus odio habet peccatores: Et iterum. Odio eſt Deo impius, & impietas eius, ergo & nos debemus in hoc conformari Deo, vt odiamus non ſolum impietatem, vel malitiam peccatorum, ſed etiam hominem peccantem. Reſpondetur ſecundum eund. Gullielmum, & Richar. quòd in hoc bene conformamur Deo, qui diligit in nobis naturam, & odit culpam. Ad ſcripturam autem dicit idem Rich. ꝙ homo impius non oditur a

Deo,

Deo, ſed impietas ſua per ſe oditur, & ip ſe homo per accidens ratione impietatis ſuæ, non ratione naturæ. Et ſimiliter dicendum de inimicis, qui inquantum inimici ſunt mali, ergo vt ſic non diligendi. Secus ratione naturæ, nam, & Chriſtus dilexit nos cum eſſemus mali: Vnde Scotus dicit, quòd amor charitatis in Deum non eſt amor zelotypij, qui non vult habere conſortium in amato, ſed amor charitatis vult quòd ſuum dilectum omnes diligant, quos neſcit eſſe in odio dilecti, ideſt omnes viatores, vt dicit Hugo de arra ſponſæ.

§.47. VTRVM demones, & damnati debeant omnino odiri, & angeli ex charitate diligi? Reſpondetur per concluſionem ꝙ ſic: Et ſecundum Guill. quo ad primam partem de dæmonibus probatur, quia nil eſt ex charitate diligendum, quod eſt per petualiter ſeparatum a Deo, & curia cœleſti, ſed huiuſmodi ſunt dæmones, qui cũ ſint obſtinati, nunquam poſſunt redire ad gratiam, vel iuſtitiam, & gloriã, ergo &c. Maior patet, quia nos debemus conformari Deo, & curię cęleſti, vt diligamus quæ ipſi diligunt. Minor autem nota eſt, quia dæmones nolunt bona, inſuper homines præcipitant in peccata. Si quis autem dicat, quòd ad exercitium, & meritum eſt dæmonum tentatio, hoc non obuiat, quia id præter eorum intentum prouenit nobis, intendunt enim ipſi nos in damnationem præcipitare: Nec valet ſi dicatur, ꝙ ſunt ad oſtenſionem diuinæ iuſtitiæ, & decorem vniuerſi, quia inuoluntarie hoc faciunt. Quòd ſi quæratur an ſaltem natura in dæmonibus ſit charitate diligenda, ſicut in peccatoribus hominibus diligimus naturam, licet odiamus malitiam, cum enim dæmones ſint rationales facti ad imaginem Dei, & ſecundum Diony. 4. de diui. no. in eis natura ia remanſerunt integra poſt peccatum, quare ergo non diligantur in natura ſicut homines peccatores, cum glo. Leuit. 19. Diliges proximum, dicat quòd proximus intelligitur omnis qui ſocius eſt rationis? Dicendum ſecundum e. Guill. quòd prædictæ obiectiones non obuiant: Sed abſolute & proprie loquendo, Reſpondetur, ꝙ nec natura in dæmonibus eſt ex charitate diligenda a nobis hominibus, quia etſi naturalia in eis ſint integra, tamen adeo offulcata ſunt, & infecta per maliciam, vt vix poſſit figi in natura eorum conſideratio non attenta culpa; deformauerunt quippe in ipſis imaginem Dei, quæ eſſet ex charitate diligibilis, ſi non eſſet ſic deformata. Ideoque non niſi improprie a longe poteſt dici, quòd dęmonum natura inquãtum bona ſit homini diligibilis, puta inquantum fuit in principio bene a Deo condita: Sed quia nunc totum eſt oppoſitum, ergo &c. Item quòd proximus dicitur ſocius rationis, dicendum quòd illa ſocietas rationis non eſt intelligenda ſecundum naturam rationis abſolute, ſed ſecundum ordinationem ad gratiam & gloriam: Ideoque non eſt ſimile de hominibus viatoribus, qui ordinati ſunt ad gratiam, & gloriam, & de dæmonibus qui non habent ordinationem.

Dæmonũ tentatio ad exercitium, & meritum.

Diony.

Alia pars quæſtionis, & concluſionis de damnatis patet, quòd nec illi ſunt diligendi ex charitate, eiſdem rationibus prædictis, ergo nec orandum eſt pro eis: Vnde Augu. fertur dixiſſe: Si ſcirem, inquit, patrem meum eſſe in inferno, non plus orarem pro eo quàm pro diabolo: Et Gregorius, quia orauit pro Traiano legitur punitus fore. Aug.

Tertia pars concluſionis ſcilicet, quòd boni angeli ſint, vt proximi, & certius ex charitate diligendi a nobis. Tum quia certum eſt eos iam fore glorificatos, ſicut & beatos in cœlo, quam gloriam & nos ſperamus. Et conuenimus cum eis per intellectum plus quàm cum brutis ſecundum corpus, quia homo eſt maxime ſuus intellectus ex. 10. Ethic. Tum quia amicus noſter Deus ex charitate diligit angelos, & beatos ſuos homines, ergo & nos conformiter debemus diligere ex charitate.

Quod Deus ex charitate voluit ordinem ſeruari in gradibus charitatis.

VTRVM ſecundum ordinem charitatis magis ſint diligendi parentes quàm filij? Et arguitur, quòd filij ſint magis diligendi, quia Apoſtolus 2. Corinth. 13. dicit, quòd filij non debent parentibus theſaurizare, ſed parentes filijs. Theſaurizare autem alicui eſt effectus cha- §.48.

Theſaurizare alicui eſt caritatis effectus.

charitatis, ergo &c. Confirmatur, quia filius comparatur patri ſicut ramus ad radicē, ſed humor rami procedit a radice, & non econuerſio, ergo ſimiliter in propoſito homo debet plus amare, & ſuſtētare filium quam patrem. In oppoſitū eſt Amb. & cum eo Magiſter in 3. lib. di. 29. qui prę ponunt dilectionem patris amori filiorū. Notādū pro ſolutione ergo ſecundū Guill. e. d. 29. & Scotorel. ibidē. q. 2. ꝙ dilectio accipitur duobus modis. Vno modo ſcd̄m affectum naturalem, ſ. ſenſualitatis. Alio modo ſecundū effectum charitatis. Primo modo .ſ. ſcd̄m Affectum dicitur dilectio tripliciter. Vno modo pro dilectione amoris naturalis, ſicut dicimus vnum erga alterum valde affici. Secundo capitur affectus pro actu charitatis infuſę elicito. Sicut dum quis aut ſibi, aut alteri optat ex affectu Deum. Tertio capitur, vel dicitur affectus actus, vel pro actu voluntatis a charitate non elicitus ſed imperatus, ſicuti dum quis, aut ſibi, aut alteri optat ex affectu bona temporalia ordinata ad conſeruationem naturę. Iuxta hęc prima concluſio ponitur ad quæſitum, ꝙ ſecundum affectum ſenſualitatis, & carnis naturaliter homines plus diligunt filios quam parentes: Ratio, quia natura appetit conſeruari in ſuo ſimili: ſed pater cōſeruatur in filio, & non econuerſo, ergo &c. Et de tali amore charitatis bene concludunt prædicta argumenta. Secunda concluſio, quia ſecundum effectū charitatis plus tenetur homo diligere parētes quā filios, & ita affectu elicito infuſę charitatis prę filijs tenetur parentibus. Probatur: Primo ex ratione theologica, quia mandata Dei ſunt tradita ſecundum ordinem charitatis, ſed vnum de decem præceptis & primum inter alia præcepta fraternæ dilectionis eſt Honora patrem & matrē, ergo patet. Alia ex ratione patet canonica, quæ ſanxit, ꝙ de beneficijs acceptis grati eſſe debemus, quia dicente Greg. Quanto creſcunt dona tanto & rationes creſcunt donorū: Ad hęc 12. q. 2. c. Octaua, habetur, ꝙ ingratitudo authoritate canonum, & legum culpatur, & pro ea quis iuſte priuatur beneficio. 22 q. 5. de forma, ſed quia plura beneficia accepit quis a patre q̄ a filio .ſ. eſſe, nutrimentum, & doctrinā, quibus non poſſumus reddere æquiualens ex. 8. lib. Eth. ergo &c. Vnde patet idem. Tertio ex rōne phyſica, quia maior eſt inclinatio effectus ad cauſam, q̄ cauſę ad effectū. Illud ergo plus tenemur diligere amore charitatis, cui ſcd̄m dictamē rationis rectę magis tenemur ſubuenire tēpore neceſſitatis. Sed quia. 9. Eth. c. 2. philoſophus dicit, ꝙ pl⁹ tenemur ſubuenire patri q̄ nobiſipſis ſecundū aliquid, & aſſignat rōnem, q̄a pater eſt cauſa eſſendi, ergo plus tenemur patri q̄ filijs ordine charitatis. Ad hęc Bonauentura e. di. 29 q. 4. dicit, ꝙ in nobis eſt triplex curſus naturalis appetitus. Primus eſt quo homo diligit plus ſeipſum q̄ proximum, & talis eſt curſus naturę conſonus gratię, ideo hunc perficit charitas, præſertim qñ ex præcepto Dei id facit in extrema neceſſitate ſuiipſius quidem ſe plus diligendo quam parentes, ſed citra extremā neceſſitatem ſui exponit obſequiis parentum ſe per oīa & ſuos. Secundus curſus naturæ eſt, ꝙ homo ex corrupta natura plus diligit ſe quam Deum. Et iſte eſt gratiæ diſſonus, ideo hunc penitus euacuat charitas, vt videlicet homo prędiligat Deū ſeipſo. Terti⁹ eſt curſus naturæ, ꝙ homo plus diligit filiū quā parentes, & iſte eſt gratiæ diſtemperatus, ideo hunc tolerat charitas, vt aliter & aliter poſſit filius magis, vel minus patrem diligere quam filium, vt patuit. Tertia concluſio eſt ꝙ charitas completur affectu ſimul, & effectu in ſui ordinis quo uis gradu. Probatio, quia ordo in effectu ortum habet ab affectu charitatis: Vnde Greg. Probatio charitatis exhibitio eſt operis, intellige dum adeſt operis facultas, vt alibi latius dictum eſt. Et ſic patet.

Grego.

Plus tenemur pr̄i, quā filiis in ordine charitatis.

AN ordine charitatis homo debeat pl⁹ diligere corpus proprium, quā proximū: §. 49. Reſpondet ſcd̄m Rich. e. d. 29. q 4. ꝙ proximi animā debet diligere magis q̄ corpus proprium: Vnde Aug. lib. de Doct. Chriſtiana c. 7. inter diligibilia ex charitate ꝑ ponit proximum corpori nr̄i proprio. Io. 1. Io. 3. In hoc cognouimus charitatē Dei qm̄ ille pro nobis animam poſuit, & nos debemus ꝓ fratribus animas ponere: Veruntamen corpus propriū plus debet homo diligere q̄ proximi corp⁹. Vnde ſcd̄m Tho. e. di. 29. ar. 8. Cum ſcimus fratrē poſſe

Augu.

Thom.

ſe liberari à damnatione, vel a morte animæ per mortem corporis noſtri ſine periculo animæ noſtræ, tunc tradere animam noſtram.i. vitam corporalem pro fratribus neceſſitatis eſt, alias non, quia perfectionis eſt: Dicit etiam idem, ꝙ quando incumbit periculum fidei.ſ. in fratribus, tunc quidem vt homo ſe offerat perſecutoribus, hoc perfectionis eſt, ſed ſi compræhenſus eſt, tunc neceſſitatis eſt, vt non neget fidem, ſed morti potius ſe exponat propter fidem Chriſti, & ſalutem proximorum.

§. 50. QVOMODO attenditur ordo charitatis in effectu ad conſanguineos, & coniunctos: Reſpondetur ſecundum Bonauẽ. ea. diſt. 29. q. 6. ꝙ effectus eſt triplex. Primus eſt qui reſpicit ſalutem animæ, & hunc attendit ordo charitatis principaliter in omnibus gradibus, & ſecundũ hunc effectum primo debeo ſalutẽ animæ meæ quam proximi, & prius parentum, ac conſanguineorum quam extraneorum. Secundus effectus eſt qui reſpicit ſuſtentationem vitę, & hunc attendit charitatis ordo minus principaliter, quia ſecundum diuerſas conditiones, & oportunitates debet homo magis & minus eſſe, videlicet beneficus in collatione alicuius temporalis; tamen in huiuſmodi pręponendi ſunt parentes, & filij, ac domeſtici extraneis. Tertius eſt in collatione beneficij eccleſiaſtici, & hunc minime reſpicit, quia tunc dignitas meriti ſolum eſt attendenda, & non propinquitas ſanguinis.

Triplex effectus charitatis.

§. 51. VTRVM homo ordine charitatis, plus teneatur diligere patrẽ quã matrem Richar. ſup. dicit ꝙ ſic, & hoc cęteris paribus intelligendo, quia poteſt eſſe mater melior, quã pater: Et hui⁹ eſt ratio, quia homo principalius habet eſſe a patre tanquã ab actiuo principio quàm a matre: Ex. 3. lib. de animalibus. Sed an filiæ etiam plus diligere debeant patrem quàm matrem: Guil. cum Tho. ibidem.ſ. di 29. q. 7. dicit ꝙ ſic. Et ꝙ filiæ naturaliter plus diligunt patrem, quàm matrem. quia plus in bonis ſimilantur patri quàm matri, licet in defectibus, plus aſſimilantur matrum moribus, & defectibus, vt dicit Chryſoſt. Sed bonitas eſt ratio dilectionis, ergo. Vnde ſicut filij plus diligunt patrem, ita & filiæ, & econuerſo tam pater quàm mater plus diligunt filios, quàm filias, niſi aliunde accidens eueniat: Et ſic charitatis ordini cõuenit Deo amoroſo ordinante, quatenus diſcamus Deum, qui eſt pater noſter prædiligere, & poſt eum matrem Mariam, vel eccleſiam.

Griſoſto.

VTRVM homo ordine charitatis, magis debeat diligere vxorem quàm patrem & matrem: Reſpondetur ſecundum Richar. eadem diſt 29. q. omnibus penſatis, inquit, maiori affectu debet vir diligere patrem, & matrem, quàm vxorem. Tũ quia fortior eſt coniunctio fundata ſuper propinquiſſimum naturæ gradum, ſcilicet ad patrem & matrem, quàm fundata ſuper conſenſum mutuum inter virum & vxorem. Tũ quia maiora bona recipit homo a parentibus, vt ſupra prædictum eſt. §. 48. Tum quia ex præcepto diuino debet præhonorare parentes, licet plus afficiatur ad vxorem. Si obijcitur, quia Gen. 2. ſcribitur: Relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori. Dicit idem Richar. quòd hoc non eſt intelligendum de adhæſione per amorem, nec per conſequens de patris & matris relictione, quin teneatur eos plus amare quàm vxorem, ſed intelligendum eſt de adhęſione per cohabitationem, qua homo relinquens patrem, & matrem cohabitabit vxori: Vnde & illud Ephe. 5. Viri diligite vxores veſtras ſicut & corpora veſtra, intelligẽdum eſt ſecundum e. Rich. ꝙ vir debet diligere vxorem ſicut vnum corpus legale ordinatum ad procreationem prolis, & ſic patet Dei charitas, qua omnia ſecundum iuſtitiam recte ordinauit ad noſtram ſalutem. §. 52.

Intellect⁹ loci ad Ephe. 5. viri dil. vxo. veſt. ſicut & corp. veſt.

§. 53. VTRVM ordine charitatis magis debeat diligi pater ſpiritualis quã carnalis: Reſpondetur ſecũdm e. Rich. ſup. Omnibus penſatis (inquit) magis tenetur homo diligere patrem carnalem quã ſpiritualem, optando ſibi maius bonum, & ex maiori affectu &c. Si dicatur ꝙ maius beneficiũ accepit homo a' patre ſpirituali .ſ. gratiã, quàm à patre carnali a quo accepit eſſe naturale. Verum quidem eſt, tamen illud a patre ſpirituali non niſi miniſterialiter concurrente accepit, cum autor gratiæ ſit ipſemet Deus. Sed pr̃ carnalis eſt cauſa efficiens eſſe naturæ, & cum hoc dat filio nu

trimentum & diſciplinam: Verum tamen eſt, quòd in actu exteriori debet quis aliã reuerentiam patri ſpirituali, quam non debet carnali, præſertim vt dicit Scotus in 4. quando ſpiritualis pater, puta confeſſor, præcipit vel iniungit id quod eſt neceſſarium ad ſalutem, tunc enim debet ei obedire etiam contra affectum parentum naturalem: Nam Chriſtus dicit Luc. 14. Qui amat patrem vel matrem plus quàm me non eſt &c.

Scotus.

§. 54. AN ordine charitatis magis ſint diligendi propinqui, & domeſtici quàm extranei: Dicendum ſecundum Guill. ead. diſt. 29. & omnes, per concluſionem quòd ſic. Patet per Apoſtolum Gal. vi. Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei. Et iterum. Si quis ſuorum maxime domeſticorum curam non habet infidelis eſt, & infideli deterior. Vnde & naturalis calor primo ad propinqua diffunditur.

§. 55. SED an ordine charitatis magis debeat diligere quis extraneum, quem ſcit eſſe meliorem, quàm quemcunque conſanguineum, propinquum, vel domeſticum minus bonum: Reſpondetur ſecundum e. Richar. ſupra. & Thom. 2. 2. quæſt. 26. quòd dupliciter poteſt intelligi diligere. Vno modo optando alicui bonum maius, & ſic ex charitate debemus prædiligere meliorem, quamdiu eſt in tali ſtatu melioritatis, ſcilicet, diligere ad gradum maioris beatitudinis in cœlo, quia ad charitatem pertinet, vt velimus ſeruari Dei iuſtitiam, qua meliores altius præmiantur in cœlo: Alio modo diligere intelligitur ex maiori affectu, & ſic poteſt eſſe propinquitas tanta alicuius ad me, puta parentalis, vel huiuſmodi, & tam paruus exceſſus bonitatis illius extranei, quòd maiori affectu poſſum, & debeo velle, vt iſte propinquus meus fieret melior, & in cœlo beatior extraneo: Secus ſi exceſſus eſſet in magna bonitate, & maxime in priuilegiata bonitate, vt apoſtolorum, ac fortius Chriſti humanitatis, & beatæ Mariæ, quos maiori affectu quàm parentes, vel quoſcunque diligere debeo ex charitate, & ſic patet.

Thom.

Ad charitatem pertinet velle ſeruari Dei iuſtitiam.

De inimicorum dilectione.

CHARITAS ſexto, quo ad inimicorum dilectioné, Quòd Deus ex charitate mandauit nobis, vt inimicos diligamus.

VTRVM mandato charitatis teneatur homo diligere etiã inimicos vero corde: Et arguit q; non, quia ſicut propoſitum in propoſito, ſic oppoſitum in oppoſito, ex. 2. Topicorum. Sed ex Dei præcepto tenemur diligere amicos, ergo per oppoſitum inimicos odire: Et patet Matth. 5. ca. Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Diliges proximum & odio habebis inimicum tuum, ergo non debemus diligere: In oppoſitum eſt ibidem, quod ſubdit Chriſtus dicens: Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, benefacite his qui ode. Dicendum ad hæc. Primo ſecundum Guill. in 3. diſt. 28. quòd præmiſſa regula Topica in cauſis præciſis tenet ſolum, ſicut non ſequitur, Album eſt viſibile, ergo nigrum eſt inuiſibile per oppoſitum, ſic in propoſito. Ideo debet intelligi modo debito, vt dicatur amicus: inquantum amicus eſt diligendus, ergo per oppoſitum, inimicus inquantum inimicus non eſt diligendus; & ita dicendo, verum concluditur ex illa regula, quia inimicus, inquantum inimicus, eſt malus, ergo vt ſic non debet diligi, ſed hoc non obſtante, natura diligenda eſt: Vnde etiam ſecundum Tho. ac Lyrã & alios expoſitores ſuper Matth. 5. Licet iudæis nunquam expreſſe fuerit ſcriptum præceptum, vt odirent inimicum, ſed oppoſitum, ſed & Chriſtus dixit: Audiſtis quia dictum eſt antiquis; non ait ſcriptum eſt: & loquitur ſecundum iudęorum erroneam argumentationem, ex hoc hoc enim quod Leuit. 19 præcipitur Diliges (inquit) amicum tuũ ſicut teipſum. Iudęi arguebant a contrario ſenſu, quòd debebant odire inimicũ, & tamen in hoc errabant, quia hoc falſum eſt, nec ſequitur ex prædicta regula Topic. vt dictum eſt &c. Reſpondetur ergo ad quæſitum p concluſionem, quòd inimicus debet diligi ex mandato charitatis vero corde & affectu, probatur ſecundum Guilhel. in 3. diſtin. 30. & alios concorditer tali ratione.

§. 56.

Thom.

Imago Dei diligibilis. ne. Quia ſicut culpa eſt deteſtabilis, ſic imago Dei eſt diligibilis, ſed quantumcunque proximus ſit dilectus amicus, ſi peccauerit eius culpa eſt odienda, ergo quantumcunque ſit inimicus, imago Dei in eo eſt diligenda, vtpote reformabilis, & capax beatitudinis.

Auguſt. Confirmatur, quia teſte Auguſtino plus eſt diligendus proximus quam corpus proprium, ſed quilibet tenetur corpus proprium diligere, dato quòd ſibi noceat, ergo & proximum ſibi inimicantem. Item quia Deus nemini peccatum dimittit, niſi proximo dimittat: Matth. ſexto, & 18. ſed dimiſſio fit ex charitate, ergo.

Ex dictis patet falſitas quorundam dicentium, quod nullus tenetur inimicum diligere affectu, quandiu inimicitias exercet, ſed dum venit ad reconciliationem, hoc enim falſum eſt, quia ſcribitur Eccleſiaſt. 28. quod homo cuiui homini ſeruat iram, fruſtra a Deo quærit medelam, de hoc alibi.

Sed quare Deus nobis præcepit, vt diligamus inimicum odientem nos, quod eſt nimis arduum? Dicendum quod ideo voluit ſic præcipere, vt charitatem maiorem in hoc nobis apud Deum promerendum exhiberet, quia diligendo inimicos meremur plus diligi a Deo tanquam filij. Matth. 5. Diligite inimicos veſtros, vt ſitis filij patris veſtri: Et in hoc propter virtutis arduitatem plura merita acquirimus, vt patebit &c

§.57. SED qualem affectum charitatis tenetur homo habere circa inimicum? Reſpondetur ſecundum ea. Guill e. diſtinct. 30. alioſque præcipue Bonauen. Richard. ac Thom. colligendo quod

Bonauen.

Primo debemus inimicos diligere in Deum & ad Deum, videlicet optando eis bona ſpiritualia, & gratiam & gloriam.

Secundo debemus orare pro ipſis, etſi non nominatim, ad minus in communi, vt ad Deum conuertantur; ſicut oramus in illa collecta amicis, & inimicis noſtris charitatem largire, nec poſſumus a communi oratione inimicum excludere.

Non poſſumus excludere inimicum a cõmuni oratione.

Tertio tenemur inimicis ſigna exteriora communia charitatis oſtendere.

Nota ergo, ꝙ ſigna charitatis: Quædam primo ſunt communis, vel generalis exhibitionis, & talia neceſſario tenemur inimicis exhibere, vt docere populum, vel prædicare, vel eleemoſynam dare generaliter, vel orare pro omnibus fidelibus viuis, & defunctis & huiuſmodi, in his excludere inimicum eſſet peccatum mortale. Secundo quædam ſunt ſigna ſpecialis, vel familiaris conuerſationis, puta colloqui & conuerſari amicabiliter, & huiuſmodi. talia quis inimico non tenetur exhibere niſi reconciliato. Tertio quædam ſunt ſigna ſuſcepta, & propinqua inimicationis, vt qui probabiliter oſtendunt rancorem, videlicet cum quis nunquam vult loqui iniurianti, vel diuertit ab obuiante, toruo oculo reſpicit, vel cum ſalutantem conſueta ſalutatione non reſalutat ſecundum communem conſuetudinem loci, vel patriæ clara voce & huiuſmodi, & talia ſunt ſpecies mali, & ſigna inimicitiæ, ideo peccata ſunt, niſi quis huiuſmodi faceret eo quod timeret illum ex hoc prouocari ad malum, vel ſibi aliquod inconueniens veriſimiliter oriri.

Quarto tenemur inimicis velle vitam eorum, vt commendentur, aut ad minus nolle mortem eorum, niſi in duobus caſibus, quos tangit Scot. e. diſt. 30. Primus eſt, ſi tales inimici impediunt cultum Dei & eiuſdem ſeruitores, vel bonum commune ciuium, vel reipublicæ, vel eccleſiæ, talibus enim inimicis quamuis non liceat velle malum æternæ damnationis, tamen velle malum temporale bene licet, nam eccleſia orat, vt pagani, & hæretici, & tyranni conterantur. Secundus caſus eſt, quando quis licet ſit inimicus perſonalis, tamen in malitia eſt permanſurus, nec vult emendari, vel corrigi, tunc licite poſſum eum citius mori velle quam diu viuere, quia ſic minus cruciabitur in inferno; vnde & iudices puniunt tales iuſto iudicio mortis hac de cauſa, & vt boni pacem habeant: Denique tali inimico etſi non poſſum velle malum damnationis, tamen licite poſſum optare vt taliter ſit ſibi in perſona, vel rebus, quod nec mihi nec alijs poſſit nocere, vt dicit Cancellarius in regulis moralibus, & præceptis.

Quin-

Quinto principaliter tenemur inimicis vindictam de eis non expetere ſub ratione vel zelo vindictæ, nec a Deo vindictam imprecari: Patet Luc. 6. & ad Rom. 12 Benedicite perſequentibus vos. Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit dominus: Veruntamen ſiquis velit ſe vindicare zelo iuſtitiæ, & ſeruato iuris ordine, cauſa bona, ſic bene licet.

Sexto tenemur veniam petenti remittere: Luc. 6. Dimittite et dimittetur vobis: In qua menſura &c.

Nota ſecundum Alexand. de Ales. Ex iniuria tria ſequi habent: Primum eſt rancor in corde, & hunc remittere tenetur quis ex neceſſitate præcepti, nec ad horam poteſt tenere in animo, quia vt dicit

Auguſt. Auguſtinus, quandiu quis iram tenet in animo, tenetur a diabolo: Ideo etiam inimico nondum veniam petenti remittendum eſt, quo ad rancorem. Secundum eſt ſignum rancoris in exteriori ſigno, & quo ad hæc, ſigna communia non ſunt neganda, & ſuſpecta cauenda, vt patuit ſupra. Tertium eſt actio, vel punitio iuſtitiæ zelo, & hæc remittere non tenetur quis, tamen ſi remittit meretur.

Septimo tenemur inimicis effectum etiam charitatis impendere pro loco, & tempore, vt patebit. §. ſubſequenti: In prędictis patet Dei charitas, quia teſte Bonauen. lib. de profectu relig. Inter omnia certiſſimum ſignum eſt, quòd a Deo diligimur, ſi inimicos noſtros veraciter diligimus, &c.

§. 18. VTRVM homo teneatur inimicum ex charitate non ſolum affectu, ſed & effectu diligere? Reſpondetur ſecundum e. Guill. ſupra & Thom. 2. 2. q. 25. aliiſque ꝙ ſic: Et patet. Primo ratione, alioquin vana eſſet in affectu dilectio, ſi pro loco, & tempore non probaretur opere, cum teſte

Grego. Grego. Probatio dilectionis eſt exhibitio operis: Tenetur ergo homo paratum animum habere, vt loco & tempore neceſſitatis ſubuenire velit proximo etiam perſonali inimico, puta cum ille cadens in aquas ſummergeretur, vel fame moreretur & huiuſmodi. Secundo patet Prouerb. 25. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum, ſi ſitit potum da illi, & ad Rom. 12. Apoſtolus. Noli vinci a malo, ſed vince in bono malum, ſed etſi eſurierit inimicus tuus ciba &c. Et ſic patet.

Sed an etiam citra neceſſitatem extremam teneatur homo effectualiter ſubuenire inimico? Dicit idem Guil. ꝙ neceſſitate extrema tenetur, ſed citra extremam neceſſitatem non quidem tenetur neceſſario, ſed tamen eſt mirę perfectionis Vnde ſuper illud: Reuela oculos meos: pſal. 118. glo. dicit. Nil mirabilius eſt in mandatis Dei quam diligere inimicos, & benefacere eis, ergo Deo gratiſſimum.

Nil mirabilius in Dei mandatis quã inimicos diligere.

§. 19. VTRVM maioris perfectionis ſit ex charitate inimicos diligere, quam amicos amare? Reſpondetur ſecūdum eund. Guil. ead. d. 30. breuiter, quod prædicta poſſunt comparari ad inuicem, ſicut excedentia & exceſſa diuerſis rationibus.

Primo namque ſi comparantur ratione, vel reſpectu charitatis, quæ eſt radix veri amoris & meriti, ac victoria, ſimpliciter poſſunt dici æqualis perfectionis, dum ſcilicet eadem radice quis diligit amicum, & inimicum.

Secundo ſi comparantur in ratione obiecti, melior, & perfectior eſt dilectio amici quam inimici, quia amicus, inquantum amicus, dicit bonum, non autem inimicus. Et hanc rationem tangit Thom. Thom. quæſtione 4.

Tertio, ſi autem comparantur ratione circunſtantiarum, ſic ſe habent ſecundum excedens in aliquo & exceſſum, vt puta dilectio amici eſt feruentior, ſed inimici dilectio eſt liberalior &c.

Sed quid tenendum ſit ſimpliciter loquendo dicit idem Guill. quod licet Magiſter videatur in eadem diſtinct. 30. lib. 3. ſentire oppoſitum: Melius tamen dicendum eſt, quod dilectio inimicorum eſt perfectior ſimpliciter loquendo, & melior: Probatur: Primo ratione ſuperadditionis, quia dilectio inimicorum eſt de ſuperadditis, quæ in euangelio ſuperadduntur legi, & prophetis. Secundo ratione difficultatis, & per conſequens glorioſitatis, quia vbi eſt maior pugna ibi eſt victoria: Virtus enim eſt circa difficilia, ex 2. Ethico. ſed difficilius eſt inimicum diligere quam amicum, ergo &c. Tertio ratione liberalitatis, & puritatis, quia dilectio inimici nil habet carnalitatis, vel

redi-

redilectionis ſicut dilectio amici, ſed diligens magis ibi eleuatur ſupra ſe, vt pure propter Deum diligat odientem.

Ambr. Si obijcitur, quòd Ambr. dilectionem amicorum præponit locando in quinto gradu charitatis, & dilectionem inimicorum in ſexto, & quia tanto dilectio eſt perfectior, & excellentior quanto diuinæ dilectioni eſt propinquior, & ſimilior, ſed Deus magis diligit amicos ſuos: Prouerb. 8. Ego diligentes me diligo, ergo &c. Item dilectio ad proximum amicum eſt feruentior, & frequentior, & ita ex maioris charitatis fornace progreditur, ergo eſt excellentior. Dicendum ſecundum e. Guill. quòd Ambro. ibi non intendit aſſignare ordinem perfectionis, ſed maiorem, vel minorem obligationem. Verum eſt autem, quòd plus obligamur diligere amicos quam inimicos, licet non ſit æque perfectum, vnde & in dilectione qua dilexit nos Deus, in hoc maxima charitas commendatur, quia cum eſſemus adhuc peccatores Chriſtus pro nobis inimicis mortuus eſt, vt dicit Apoſtolus Roma. 5. Nec obuiat illud quod dilectio ad amicum eſt feruentior, & frequentior, & per conſequens eſt maioris charitatis, hoc enim non ſemper ſequitur, quia aliquando eſt reſiſtentia, & difficultas, in cauſa propter quam non poteſt feruere intantum, vel frequentari: Et patet ad ſenſum, quia citius paruus ignis comburit multum fœnum, quam magnus ignis forte lignum: Sic eſt in propoſito: Vnde voluit Deus propter huius charitatis præcelſam perfectionem, vt quicunque inimicos diligunt conſequantur gratiam magnam, & gloriam, ac omnium peccatorum remiſſionem. Sicut patet de martyribus, vtpote Sancto Stephano protomartyre, qui in morte orauit pro inimicis, & aliis multis. Ideo Auguſt. ſer. de martyribus dicit. (August.) Fratres quid dulcius, & ſic melius dici poteſt, quam dimitte inimico tuo, & dimittetur tibi: Non dixit Deus: Vade in occidentem, vel orientem, vt accipias indulgentiam, nil a te extra te quærit, ſed ſi veraciter diligis inimicum in corde, indulgentiam poteris inuenire, ſcilicet ex Dei charitate.

§. 60. AN peccet quis contra charitatem, quando videns inimicum mox commouetur corde amaro contra illum, & feruet? Reſpondetur ſecundum Cancel. Pariſien. in libr. de regulis morali. & præceptis, quod talis dummodo nō velit inimico ſuo malum animæ deliberata voluntate, malum autem corporis ſi non niſi debito modo, ordine iuris, & iuſtitiæ velit omnibus circunſtantijs adhibitis, quamuis ad inimicum habeat cor durum, & non clarum, inducendus eſt, quòd amaritudinem rancoris, vel indignationis deponat: Quod ſi facere non poteſt, & de hoc dolet, non eſt iudicandus propter hoc eſſe in peccato mortali: Secus ſi ſibi deliberate placet huiuſmodi rancor, vel odium, quia ſic peccat. Ecce ergo charitas Dei, quia non obligat ad impoſſibile in paſſionibus cordis, ſed quantum poteſt deponere, vel ſaltem deliberate dolere. (In paſſionibus cordis non obligam. ad impoſſibile.)

AN ex charitate teneatur homo inimico reconciliari veniam petendo? Reſpondetur ex euangelio expreſſe, quod tenetur, ſi ipſe eſt cauſa iniuriæ vel inimicitiæ, lædendo proximum: Matth. 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, vade prius reconciliari fratri &c. Vbi Lyra dicit & doct. quòd debet accedere pedibus corporis, ſi commode poſſit haberi fratris offenſi præſentia, quod ſi non poteſt, ſufficit accedere pedibus mentis habendo propoſitum ſatisfaciendi loco, & tempore competenti. §. 61.

Sed qualiter debeat fieri reconciliatio: dicunt doct. communiter cum Chryſoſt. ſuper Matth. dicente: Qualis præceſſit offenſio, talis debet ſequi reconciliatio, ſi cogitatu offendiſti, cogitatu reconciliare, ſi verbis offendiſti, verbis reconciliare, ſi autem operibus, reconciliare operibus &c. (Chryſoſt.)

SED quid cum frater ignorat ſe a me offenſum: Hubertus ſuper regulam beati Auguſt. ac Ludolphus dicit, quod ſi quis alterum læſit iniuſtè, & hoc notum eſt fratri, poſtulanda eſt reconciliatio: etſi in publico læſit coram multis non ſufficit ſatisfacere in ſecreto propter ſcandalum aliorum, ſed debet facere in publico coram illis quantum fieri poteſt: Si vero non eſt fratri nota offenſa, quam ego feci, §. 62.

ei non teneor ſibi manifeſtare, & prodere me, ne concitetur aduerſum me amplius: Sed vt dicit Auguſtinus in ſermo. de concordia fra. petere debeo per alium, & ſatisfacere non manifeſtando me &c.

§. 63 AN autem offenſus teneatur ex charitate reconciliationem quærere? Reſpondetur ſecundum doct. quòd non de neceſſitate, ſed ſi quæſierit prius ipſe rogando duplicem coronam conſequetur, vt dicit Chryſoſt. Vnam quia læſionem ſuſtinuit, alteram, quia prior rogauit: Quomodo autem rogare debeat offenſus, dicit Auguſtinus ſermone de concord. fra. quòd non debet mentiri dicendo ſe culpabilem cum non ſit, ſed rogare vt deponat odium quia non ſum tibi culpabilis (inquiens) ſicut extimas, vel conſimili modo, debet etiam orare pro illo vt ſe Deo dante recognoſcat, & adhibere aliquos qui obiurgent illum ad pacificandum, & ipſe habeat paratum animum remittendi: Hæc ex dictis Auguſt.

Duplex corona eius, qui eſt offenſus et prius inimico recõcilia tur.

Plura de tali materia habentur in ſummis, an videlicet prælati teneantur a ſubditis quærere reconciliationem, & huiuſmodi, ideo cauſa breuitatis hic dimittenda cenſeo.

§ 64 VTRVM homo non dimittens proximo ex charitate poſsit in dominica oratione licite dicere, dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: De hoc nota.

Primo quod Hilarius in expoſitione dicit: Quod qui non dimittit proximo, contra ſe per hæc verba imprecatur. Et propterea ſunt aliqui, qui iram tenentes, hæc verba reſcindunt, & omittunt in Dominica oratione Sed vt dicit Rayne. in ſum. & Aſteſa. nullus debet dimittere aliqua verba orationis Dominicæ, eo quod non licet formam orationis ab eccleſia inſtitutam præterire, debet ergo totum dicere.

Secundo ad quæſitum Guill. e. diſt. 30. dicit, quod qui non dimittit proximo rancorem, licet ſit in periculo peccati mortalis, tamen non peccat in hoc quod orat: Dimitte nobis Deus. &c. Tum quia non dicit hęc in propria perſona, nec debet dicere, ſed in perſona eccleſiæ, alias imprecaretur contra ſe. Tũm quoque quia non dicit hæc inquantum habet rancorem cum alio, ſed inquantum petit ad cœlum peruenire. Veru tamen eſt, quòd impeditur meritum vitæ æternæ, quoniam in peccato mortali eſt. Vnde dicam cum Auguſtino in ſermo de martyribus: Elige quod vis o homo: Si inimicum toto corde non dilexeris, Deum proprium non habebis. Si autem inimicum dilexeris, non ſolum amicus, ſed & filius Dei appellaberis: Ecce ergo patet Dei charitas ad diligentes.

De profectu, vel augmento charitatis.

CHARITAS ſeptimo, quo ad profectum, vel augmentationem.

Quod Deus ex charitate vult in nobis charitatis augmentum.

VTRVM charitas ſecundum ſuam eſſentiam poſſit augeri in via? Reſpondetur ſecundum Rayn. in ſumma, cum Tho. primo ſcrip. ſent. diſtin. 17. & 2. 2. q. 24. per concluſionem quod ſic. §. 65

Thom.

Probatur: Primo auctoritate Auguſtini dicẽtis, quod in rebus ſpiritualibus idem eſt maius, quòd melius, ſed contingit charitatem meliorari, quia & homo melioratur ex meliori charitate, ita quod vnus maius meritum, & præmium conſequitur vno tempore in præſenti, quam ei debebatur alio tempore, & in cœlo conſequitur maximum, & perfectius quam in via omni tempore, quo erat in charitate, ergo augetur.

In ſpũalibus idem eſt maius quod melius.

Secundo probatur ratione, quia bonitas charitatis conſiſtit ex appropinquatione, & coniunctione ad Deum: Sed quia in hac via plus & magis appropinquare Deo poſſumus tam ſecundum eſſentiam charitatis, vt videlicet apud Deum ſimus meliores veraciter, quàm antea fuimus, quam etiam ſecundum feruorem charitatis, vt patet; ergo charitas viæ poteſt augeri in via tam ſecundum eſſentiam, quam ſecundum feruentiam deuotionis in Deum, alias iam ceſſaret viæ proceſſus: Vnde Apoſtolus 1. Corinth. Charitatem vocat viam excellentiorem demonſtrandam.

Tertio probatur ſimilitudine, quia ſicut

cut in homine corpus augeri poteſt in ſubſtantia, quantitate, & qualitate, ſic charitatis virtus poteſt augeri tam in ſubſtantia, quia virtus ibi idem eſt quod ſubſtantia charitatis, quæ non eſt alia a virtute, tam in quantitate, ideſt in melioritate, quam in qualitate, ideſt in feruore charitatis Deo dante. Si obijcitur, quia augmentum in corporalibus eſt ſecundum accidens, non ſecundum ſubſtantiã: Reſpondetur ſecundum Bonauen. in 1. e. diſt. 17. ꝙ in corporalibus quantitas molis eſt accidens differens a qtanto, ſed in virtutę (ſicut eſt charitas) eſt quantitas virtutis nõ differens a virtute, imo quantitas virtutis eſt eſſentialis ipſi virtuti, vtpote ſua bonitas, & perfectio eſſentialis, qua habet eſſe talis, & tantæ virtutis: Et hæc non mutatur in eſſe ſimpliciter, quando virtus augetur, ſed tantummodo reſpectu eſſe perfecti, quia de imperfecto fit perfectum, & tunc non eſt aliud, ſed idem eſſentialiter, ſic cum de puero fit vir perfectus, idem eſt homo eſſentialiter. Vnde quando charitas augetur, tunc virtus eius bonitatis, & eſſentia augetur; manet tamen eadem ſecundum ſubſtantiam, ſed accipit incrementum & perfectionem eſſentiæ ex augmentata virtute: Nam virtuti charitatis cõiuncta eſt eſſentia eius, ergo augmentata virtute, augetur charitatis eſſentia, & augmentum eſſentiæ charitatis eſt eius perfectio &c. Ideo Auguſtinus ſuper Ioã. dicit, ꝙ charitas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici: Et hæc Deo dante.

Bonauen.

§. 66 QVIS nempe auget in homine charitatem? Richar. ead. diſtinct. 17. primi lib. articu. 2. quæſtio 3. dicit, quòd Deus ſolus eſt, qui auget charitatem: Sicut enim charitas non acquiritur per noſtrum exercitium, ſed Deus ſolus eam nobis infundit per creationem, quamuis non ad eam diſponamus per bonorum operum exercitia, ita ſolus Deus infundit nobis augmentum charitatis, quamuis per exercitia aliquo modo diſponamus nos ad recipiendum, & ſic eſt Dei donum liberalis charitatis: Ad hæc plura infra. § 68. & ſequentibus.

Deus ſolus auget charitatẽ in homine.

§. 67 QVALIBVS gradibus charitas in homine diſtinguitur proficere? De hoc nota ſecundum Guil. in 3. lib. diſtinct. 29. quod triplex gradus eſt. Primus dicitur charitas incipiens. Secundus charitas proficiens. Tertius dicitur charitas perfecta & complens. Licet enim charitas in ratione ſuæ eſſentiæ ſit vnica, tamen eſt differens ſecundum magis perfectum & minus perfectum, & ſic in ratione effectuum ſecundum hos tres ſtatus, vel gradus quibus nominatur, ſcilicet incipientium, proficientium, & perfectorum.

Primus itaque gradus eſt charitas incipiens; quæ ad hæc tendit, vt peccata præterita emendentur, & a futuris caueatur, incipientes ergo de malo cogitant fugiendo, vnde & ſic denominantur, quia bellum domini aggredi incipiunt.

Secundus gradus dicitur charitas proficiens, quia habita per incipientem charitatem fiducia de liberatione peccatorum, bonis virtutum adipiſcendis intendit ad perfectionis veſtigia anhelando.

Tertius gradus dicitur charitas perfecta, bona mentis enim hæc quaſi connaturalia efficit, vt hanc habens quaſi ſit in talibus bonis connutritus: Hac nempe charitate perfecti dicuntur, qui cumulo ſunt roborati virtutum, intra mentem ſoporati diuinorum donorum dulcedine extra fortia agentes, nec tentatione vincuntur, ſed & mortem pro Chriſto libenter patiuntur, & quæque aduerſa, atque coronam victoriæ reportant, omnia mundana, vt ſtercora arbitrantes, quatenus Chriſtum lucrifaciant, ſicut dicebat Apoſtolus: Vnde virtus charitatis maxime in ipſa pugna relucet; quia non coronabitur niſi qui legitime certauerit, quod facit charitas, quę perfecta maxime claret in martyrio, ibi enim etiam ſi in principio parua foret charitas, tamen meretur per martyrium ſuſceptum, vt augmentum capiat, & ſit perfecta Deo dante ex charitate ad noſtram vtilitatem &c.

VTRVM charitatis augmentum fieri habeat per depurationem, an per appoſitionem? Reſpondetur ſecundum ſententiam Bonauenturæ in primo diſt. 17. parte. 2. Et Fran. Mayro. in confla. e. primi aliorumque colligendo plura documenta. §. 68

Bonauen.

Primum

Primum eſt, quòd cum charitas habeat augeri dupliciter, ſcilicet ſecundum eſſentiam, & ſecundum feruorem. Ideoq; dicendum, ꝙ quantum ad feruorem bene intenditur, vel augetur charitas per depurationem, ſiue per impermixtionem contrarij; Nam 3. Topicorum forma intenditur per impermixtionem, & receſſum a contrario, ſicut perfectum & magis album dicitur, quod minus permixtum eſt nigro, ſed contrarium charitatis, & eius feruoris eſt concupiſcentia, ideo vt dicit Auguſtinus libro 83. quæſtionum: Quanto creſcit charitas tanto decreſcit cupiditas, & econuerſo: Quia creſcente feruore charitatis minuitur cupiditas, & creſcente cupiditate charitas inficitur.

Cõtrariũ charitatis eſt concupiſcentia.

Secundum documentum eſt, ꝙ charitas quantum ad eſſentiam, vel ſubſtantiam ſuam non augetur ex diminutione cupiditatis, ſed ſolum quantũ ad feruorem, quia ſi per hoc augeretur charitas ſecundum eſſentiam, tunc ſequeretur quòd in primis parentibus in ſtatu innocentiæ fuerit charitas in ſummo, & ſimiliter in quolibet angelo ante caſum, & confirmationem, quia in eis nulla fuit concupiſcentia permixta, & tamen hoc non eſt verum, quia ſi fuiſſent in tam ſumma charitate, non cecidiſſent tentatione parua.

Scotus.

Tertium eſt ſecundum Scotum, & Petrum de Aquila, Scotorel. e. primi diſtin. 18. Tenendum eſt, quòd charitas augetur per aduentum nouæ charitatis a Deo infuſę, ſiue realitatis, quæ facit per ſe vnum cum charitate præexiſtente: Et ita augetur per appoſitionem maioris influentiæ; diuinæ quoque acceptationis. In augmento quippe charitatis nouus gradus acquiritur augens charitatem præexiſtentem: Sicut maius lumen additum minori ipſum auget, & plures lucernæ accenſæ magis illuminant, & lux in aere per additionem noui luminis augetur, ſicut etiam quantitas augetur per nouam partẽ præexiſtenti quantitati aduenientem: Sic in propoſito.

Ex quo patet Dei ad nos charitas, qua voluit quòd charitas in nobis non augeatur a ſeipſa virtute ꝓpria, ſicut ignis ſeipſo augetur in combuſtibili, ſed ſola virtute diuina, vt ſicut a Deo habet ortum generationis. i. infuſionis, ita & ab eo habeat principium augendi, vt Deum reamemus ad ſalutem.

VTRVM charitas quolibet ſuo actu, & motu augeatur? Arguitur ꝙ ſic, quia per quemlibet actum a charitate imperatum meretur quis vitam æternam, quod eſt maius, ergo multo fortius meretur minus, ideſt augmentum charitatis quolibet actu: Sed in oppoſitum eſt, quia ex eodem principio augetur aliquid, quo generatur, ex lib. de generatione; ſed ex vno actu non generatur charitas in nobis, ſicut nec quæcunq; virtus: ex 1. Ethicorum, ergo nec ex vno noſtro actu augetur &c. §.69.

Ad hæc reſpondetur ſecundum Thom. 1. ſcrip. ſen. diſt. 17. & Rich. ibidem art. 2. quæſtio. 3. Alioſque communiter, ꝙ licet quilibet actus charitatis mereatur vitam æternam, non tamen ſtatim exhibendam, ſed ſuo tempore: Similiter etiam quilibet actus charitatis meretur augmentum charitatis, non tamen ſtatim augetur, ſed quando aliquis conatur ad charitatis augmentum tali actu, qui ſcilicet eſt neceſſarius ad augendum charitatem, ſicut eſt actus omnia contemnendi pro Chriſto, & exponendi ſe morti pro fide, & huiuſmodi actus præcellens: Vnde cum charitas ordinetur ad duo, videlicet principaliter ad meritum vitæ æternæ, & minus principaliter ad meritum ſui augmenti, non ſequitur, quòd quia homo meretur maius per quemlibet actum ad illud ordinatum, ſcilicet ad vitam æternam, quòd ergo mereatur minus, ad quod non eſt ordinatum principaliter, ſcilicet augmentum ſui, & ſic ſoluitur augmentum præmiſſum.

Thom.

Ad quæſitum itaque dicendum, quòd licet aliquando vnus actus priuilegiatus ſcilicet & præcellens, qui procedit ex perfecto conatu potentię naturalis, & habitus charitatis perficientis ſufficienter diſponat ad charitatis augmentum, tamen aliquando homo diſponitur per plures actus, præſertim communes vel non tam priuilegiatos, ſicut eſt exercere ſe in bonis operibus, quę non procedunt ex toto conatu, quia quilibet talis actus eſt remota diſpoſitio; ſed vltimus actus cum præ-

prædiſpoſitione præcedentium actuum ſufficienter præparando inducit charitatis augmentum a Deo infundendum, ſicut videmus in cauatione lapidis, quæ diſponitur per multas guttas: Ecce ergo Dei charitas, qua ſic promouet noſtram ſalutem.

§.70 QVAE ſunt ergo, per quæ in nobis charitas augetur, & perficit &c. Reſpondetur ſecundum Rayn. in ſum. ꝙ quatuor ſunt præcipua.

Per quatuor præcipua augetur charitas.

Primo nanque charitas augetur per actum: Actus autem humanus eſt duplex. Vnus præcedens charitatem, & iſte ordinatur ad conſequendam charitatem non per modum meriti, ſed ſolum diſpoſitionis, exemplum de attritione. Alius actus eſt informatus charitate, & talis ordinatur ad augmentum charitatis, & per modum diſpoſitionis, & per modum meriti; exemplum de perfecta contritione veræ pœnitentiæ; neuter tamen actus ordinatur ad habendam, vel augendam charitatem per modum alicuius efficientis, ſicut actus noſtri ordinantur ad habendum habitus virtutum acquiſitarum, qui ſcilicet habitus ex actibus frequenter iteratis acquirũtur, ſecundum Philoſophum. ſed a ſolo Deo datur charitas, & eius augmentum per modum efficientis, ſed actus diſpoſitiue concurrunt, vt patuit.

Secundo charitas augetur in via per conatum. Homo enim qui eſt in charitate ſi ſecundum habitum charitatis quem habet a Deo, fortiter & debite conatur ad virtutum opera, meretur augmentum charitatis: Si vero tepide agat, tunc non ſufficit vnus actus, vel quandoq; etiam plures tepidi actus ad charitatis augmentum, vt patet ex §. præcedenti.

Proinde aduertendum, quòd ſicut Nicolaus de Lyra in Poſtil. & communiter doctores dicunt: Certum ſatis ſignum eſt quoniam charitas aucta ſit in homine ſecundum charitatis eſſentiam, quando ad auctæ ſunt quęque virtutes, quia ad augmentum charitatis neceſſe eſt augeri omnes virtutes, videlicet humilitatem, caſtitatem, patientiam, & alias virtutes: Et econuerſo cum augentur virtutes huiuſmodi, augetur & charitas. Exemplum patet quia ad augmentum corporis humani neceſſario augentur & digiti maiores, & minores, iuxta ſuam proportionem. Item in cithara ſi attrahatur principalis lira pro altiori ſono faciendo, oportet & alias concorditer attrahi.

Tertio charitas viæ augetur per affectum, ſcilicet intenſum, & hoc quo ad feruorem charitatis intendendum. Poteſt tamen aliquando talis eſſe feruor in affectu, quòd meretur augmentum in ſubſtantia charitatis.

Quarto augetur per acceſſum ſcilicet ad terminum, vel finem vltimum, ideſt Deum: Sicut enim lumen augetur non ſolum per receſſum a contrario, vel depurationem aeris a tenebris, ſed etiam per additionem plurimi vel maioris luminis acceſſum, puta quando plures candelæ accenduntur, & adduntur vni accenſæ, vel quando lumen ſolis maximum accedit ſuper candelam lucentem, ita charitas augetur non ſolum per receſſum a contrario charitatis, ideſt a peccato, vel per depurationem a cupiditate, ſed etiam augetur per ſe, ſcilicet per acceſſum ad terminum ſcilicet Deum, ſicut fuiſſet in angelo, & in homine ſtante in innocentia. Vnde tanto magis charitas augetur, & perficitur in via, quanto magis voluntas animæ ſe actu colligit, & applicat accedendo ad obiectum, & finem. ſ. Deum: Vnde Apoſtolus Epheſ. 4. hortatur, dicens: In charitate creſcamus in illo per omnia, ideſt in Deo, qui ex charitate ſua auget illam.

Charitas augetur ꝑ receſſum a peccato.

VTRVM augmentum charitatis habeat terminum aliquem vltra quem non poſſit proficere? Reſpondetur ſecundum Rayne. in ſumma cum Thom. 1 ſcrip. diſt. 17. art. 4. & ſecunda ſecundæ quæſtio. 24. quòd videlicet de augmento charitatis poſſumus loqui dupliciter. Vno modo quantum ad id quod eſt in homine. Secundo modo quantum ad id quod poteſt eſſe, hoc eſt quantum charitas augeri poteſt. §.71 Thom.

Primo loquendo quantum ad charitatem, quæ eſt in homine? Dicendum eſt quod augmentum charitatis peruenit ad aliquem terminum vltra quem charitas non augetur in quolibet homine.

Probatio ſecundum Bonauenturam e. Bonauen. diſt.

diſt. 17. primi, quia conſtat (philoſopho etiam teſte) quòd omnium a natura conſtantium terminus eſt, & ratio augmenti ac magnitudinis, ergo ſimiliter in quantitate virtutis, & charitatis per aſcenſionem ad quantitatem perfectam eſt terminus aliquis in homine.

Sed vnde eſt talis terminus vel ſtatus augmenti charitatis, cum enim charitas ſit ignis ſpiritualis? Luc. 12. Ignem veni mittere in terram, idest charitatem dicit Chriſtus, ignis autem creſcit in infinitum per appoſitionem combuſtibilium, ex 2. de anima, ergo & charitas. Dicit Richar. ibidem, quòd hoc verum eſt extenſiue ſi poſſet eſſe, & apponi infinita combuſtibilia, ſic & charitas creſcere poſſet in infinitum extenſiue, ſi poſſent eſſe infinita diligibilia ex charitate, ſed non eſt verum intenſiue, charitatem, vel ignem creſcere in infinitum in eſſentia &c.

Ad quæſitum ergo hoc reſpondetur ſecundum Bonauent. ibidem, quòd ſtatus augmenti charitatis in homine, primo eſt a parte Dei agentis, qui omnia condidit in numero, pondere, & menſura, & operatur in omnibus, ſicut vult iuxta diſpoſitionem ſapientiæ dans cuilibet charitatis augmentum, ſicut placet ſuæ maieſtati. Secundo eſt a parte ſuſcipientis, idest hominis, cuius animæ capacitas eſt limitata, nec poteſt capere infinitam charitatem, ergo & Deus dat vnicuiq; ſecundum propriam virtutem ex ſua charitate: Matth. 25. Vnde in viris perfectis eſt ſtatus charitatis perfectæ ſecundum actum, cum amplius non procedunt ad maiora, Deo ſic ordinante, licet ipſi perfecti anhelarent ad maiora, eo quòd ſe credunt non perfectos. Tertio eſt ſtatus augmenti charitatis ex parte virtutis, cum peruenit ad perfectam charitatem viæ. Vnde ſaluator Matth. 5. hortatur d. Eſtote perfecti, ſcilicet in charitate, ſicut & pater veſter cęleſtis perfectus eſt.

Secundo loquendo quantum ad augmentum charitatis, quod poteſt fieri, dicitur ſecundum eundem Rayne. & Thom. vbi ſupra, aliquoſque, ſimpliciter, quòd charitas nunquam poteſt eſſe in via tanta quæ non poſſit augeri, & proficere ad maiora: Deus enim ex charitate immenſa ſemper præſto eſt plus dare petentibus, & quærentibus: Et quanto charitas in hac vita habetur, tanto anima ad vlteriora, & maiora incrementa charitatis perficitur. Sed vide §. ſubſe. de hoc.

VTRVM charitas viæ poſſit augeri in infinitum? Reſpondet idem Rayn. cum Thom. vbi ſupra quòd charitas viæ licet in vno quoque hominum habeat actu ſui augmenti ſtatum, tamen ex parte aliqua poteſt augeri in infinitum. Prima pars patet ex prędictis. Secunda pars patet. Primo ex parte virtutis diuinæ, quæ eſt infinita, ergo quantumcunque charitatem infuderit, poteſt ſemper maiorem infundere, ſicut etiam quacunque creatura data poteſt producere meliorem. Secundo ex parte obiecti charitatis infuſæ, ſecundum Richar. ead. diſtin. 17. primi ar. 2. quæſtio. 4. quia obiectum charitatis eſt Deus ad quem mouetur, & ipſa charitas eſt aſſimilatio ad Deum, & participatio quædam ſpiritusſancti, ſed quantumcunque quis appropinquat ad aſſimilandum Deo, & participationem ſpiritusſancti per charitatem, ſemper Deus in infinitum diſtat ab eo, & charitas ſpiritusſancti eſt infinita, ergo in infinitum poteſt haberi, & participari a viatore ſi Deus vellet. Tertio ex parte cognitionis animæ, quia charitas ſequitur cognitionem Dei ab anima, ſed cognitio Dei poteſt in infinitum creſcere, quoniam nunquam cognoſcimus dę Deo tantum, quin plus poſſimus cohnoſcere, ergo & charitas ſemper poteſt creſcere, quia charitas quantumcunque creſcat, ſemper ſuperexcreſcit habilitas ad vlterius, vel maius augmentum charitatis: Ideo dicit Apoſtolus ad Philip. 1. Charitas veſtra magis ac magis abundet in ſcientia: Et e. epiſtolæ ca. 3. dicit. Non quod iam acceperim, aut perfectus ſim, ſequor autem ſi quo modo com prehendam; vbi glo ait ſic. Nemo fidelium etſi multum profecerit, dicat, ſufficit mihi, qui enim hoc dicit exit de via antequam finem attingat: Ecce patet larga charitas Dei.

§. 72

Virtus diuina infinita.

Si autem quæratur quomodo infinitam charitatem poſſet capere anima, cum de ſe ſit creatura finita? Dicit idem Ray. cum Thom. ſupra quòd natura, quæ eſt corpo-

Thom.

tura,quæ eſt corporalis exiſtit in recipien do quidem finita,& limitata,vt non ſit capax infinitæ perfectionis actu, ſed aliter eſt de natura rei ſpiritualis, quia licet de ſe ſit finita, tamen in recipiendo poteſt di latari vel ampliari in infinitum: Sed hæc opinio Tho. quo ad infinitum augmentum intelligendo ſimpliciter, & abſolute non valet, ſecundum Scotiſt. & Doct. noſtros Bonauen. ac Richard. quia ſequeretur, q creatura cum ſit finita poſſet fieri Deus in finitus, quod implicat contradictionem, ergo impoſſibile eſt. Igitur melius dicendum eſt cum prædictis noſtris Doctor. quòd licet ſecundum quid, charitas poſſit augeri,quantum eſt ex parte Dei, & charitatis,& cognitionis ſine fine aliquo, verumtamen nõ poteſt augeri in infinitũ ſimpliciter prohibente limitata ſubiecti capacitate.

Bonau.

§.72 QVIBVS modis dicitur charitatis augmentum habere terminum, vel ſtatum: Nota ſecundum Bonauen. e. primi. diſt. 17 & Rayne. in ſum. cum Thom. ibidem colligendo, quòd ſtatus augmenti charitatis intelligitur, vel attenditur, vt amplius non creſcat.

Primo ſecundum ſui motus finem, nam augmentum charitatis eſt quidam motus de minus perfecto ad magis perfectum, tanquam ad aliquem ſui motus finem, ſed ille finis non eſt in hac vita, ſed in futura, vnde charitas viæ nunquam poteſt adæquari charitati patriç, quia nunquam poteſt homo tantum diligere in via quantum in patria, cum charitas viæ ſequatur cognitionem fidei, ſed patriæ apertam viſionem Dei, ergo tunc erit terminus.

Non põt hõ tantũ diligere in via quã tum in patria.

Secundo ſtatus attenditur in quantitate charitatis ſecundum aptitudinem, quãdo homines non ſunt apti amplius ſe diſponere, & ſic ſtare dicitur augmentum charitatis in beatis, quia tantum habent quantum ſe diſpoſuerunt in hac vita, nec in eis ibi charitas augeri poteſt propter ſtatus conditionem, quia non ſunt in via, ſed in termino viæ, quia ibi datur eis præmium ſecundum hoc, quod præmium in eis per merita creuit.

Tertio ſtatus attenditur charitatis ſecundum augmenti poſſibilitatem videlicet ſuſcipientis, & ſic ſtatum habet in Chriſto, qui tantum habet de gratia, & gloria, quantum poteſt creatura unita Deo recipere: Et idem credo (inquit Bonauentura,) de beata Virgine Maria, videlicet, quod tantam charitatem habuit, quantam decuit,& potuit mater Dei accipere, qua maior nequiuit pure dari creaturæ non vnitæ Deo, ſaltem quo ad donum Dei ſibi datum in conceptione Chriſti, & tandem in conſummatione finali. Quamuis Thom. aliter dicat, tamen tene cum noſtris Doct. Ex omnibus patet mira Dei charitas ad nos, qua ſic in nobis charitatem auget,& perficit.

§.74 VTRVM charitas in præſenti uita poſſit eſſe perfecta? Reſpondetur ſecundum Rayne. in ſum cum Thom. 3. ſcrip. diſtin. 29. & ſecunda ſecundæ, quæſt. 24. arti. 8. quòd perfectio charitatis duobus modis poteſt intelligi. Vno modo ex parte diligibilis, ſcilicet quando in tantum aliquid diligitur quantum eſt diligibile, & quia bonitas eſt cauſa, vel ratio diligendi, ſed bonitas diuina eſt infinita, & per conſequẽs infinite diligibilis, nulla autem creatura poteſt Deum infinite diligere, eo, quòd quælibet virtus creata eſt finita, ideo hoc modo nullius creaturę charitas eſſe poteſt perfecta, ſed ſolum charitas Dei, qua ſeipſum diligit eſt perfecta ex parte diligibilis. Alio modo perfectio poteſt intelligi ex parte diligentis, & ſic dicitur perfecta charitas, quando aliquis ſecundum totum ſuum poſſe diligit Deum, & ſic poteſt homo perfecte diligere Deum tam in via quam in patria, ſed aliter, & aliter, quia charitas viæ dicitur perfecta quattuor modis.

Quæ ſit perfecta charitas.

Primo cauendo omne vitium, & talis perfectio eſt communis omnibus habentibus charitatem: Vnde Matth. 5. Eſtote perfecti ſicut & pater veſter.

Secundo contemplando Deum, ſcilicet vacando diuinis, alijs curis temporalibus dimiſſis, niſi quantum exigit neceſſitas.

Tertio non timendo ſupplicium, quia 1. Ioan. 4 Perfecta charitas foras mittit timorem, ſcilicet tam ſeruilem, quam mundialem, quam humanum, ſiue carnalem, quam initialem, ſed non timoré finalem, nec naturalem.

Quarto perfecta charitas viatoris eſt affectando præmiũ: Philipp.1.Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Charitas autem patriæ dicitur perfecta, quia habet impoſſibilitatem offenſæ, tranquillitatem ab omni ſollicitudine, actualem continuitatem in Dei lumine, libertatem ab omni paſſione,& ſecuritatem ab omni tentatione, atque perpetuitatem in omnis boni poſſeſſione: Vnde talem perfectam charitatem nullus poteſt habere in hac vita, qualem Deus ex charitate immenſa habet electis in patria.

§.75. VTRVM habens perfectam charitatem teneatur ea, quæ ſunt perfectionis implere,& ſubire pro Chriſto mortem? Reſpondetur ſecundum Guil.in 3.diſt.30. cum Bonau.diſt 29. ꝙ perfectum poteſt intelligi. Primo pro perfectione communi ſufficientiæ, quæ eſt in mandatorum impletione. Secundo pro perfectione conſiliorum,quæ eſt religionis, vel voti obſeruantiæ. Tertio in ſubditorum regimine,vt in prælatione. Quarta in aliorum ædificatione, ſicut Noe dicitur fore iuſtus,& perfectus: Gen.9. Quinta in gloriæ cõſummatione, ſicut in beatis,& conſimiliter obligatio fit his modis. Primo propter diuinum mandatum, & ſic æque omnes obligantur ad perfectionem, quæ eſt in mandatis implendis. Secũdo propter votum emiſſum, & ad hoc obligatur ſolum qui vouit. Tertio propter officium, & ſic prælati obligantur ad neceſſaria officij. Quarto propter vitandum ſcandalum, & ſic quis tenetur ad opera ædificatoria, vbi alias ſcãdalum ſequeretur. Quinto propter cõſciẽtiæ iudicium, quod dictat de neceſſitate fiendum. In præmiſſis ſuo modo tenetur quis, alias non. Vnde mortem pro Chriſto ſubire poteſt eſſe, Primo quando adeſt neceſſitas, vel deferendi iuſtitiam, vel perdendi vitam, & tunc quilibet tenetur magis mori. Secundo quando non eſt talis neceſſitas, ſed ſolũ adeſt opportunitas manifeſtandi diuinã gloriã,& ędificandi eccleſiã,& tunc eſt ſupererogationis, vel perfectionis, ad quam non omnes tenentur. Tertio quando quis mortem ſubiret, quia exo-
§.76. ſam habet vitam,& ſic peccaret.

VTRVM teneatur quis in charitate ſemper proficere tendendo ad perfectionem? Et uidetur, ꝙ ſic, quia Ber. dicit, ꝙ in via Dei ſtare eſt retrocedere, ergo,&c. Bern.
Reſpondetur ſecũdũ Guil. in 3.diſ.19. ꝙ hæc auctoritas intelligenda eſt ſic. In via Dei ſtare.ſ.intẽtione, eſt retrocedere, quia hõ debet ſemper intentionis propoſitũ habere ad melius, ẽt ſi non poſſit opere procedere augmentando bona opera: Sicut & de.b.Franci. legitur, ꝙ circa finẽ vitæ ſuæ proponebat ſe facturum ingentia, & nouum de diabolo reportare triumphum. Hoĩs intẽtio ſemp eſſe debet ad melius

Ad quæſitum ergo dicendum ſecũdum Th. ꝙ non tenetur quis ſemper perficere, vel procedere ad perfectionẽ tẽdẽdo, nec tenetur eſſe perfectus quis, ẽt ſi ſit religioſus, nec hoc ſequitur ex prædicta auctoritate Bern. ꝙ teneatur, ſed ſufficit ſecũdũ intentionẽ conari ſemper ad melius,& ſic non ſtare intẽtione: Vnde nõ tenetur quis ad perfectionẽ tendere neq; eam habere, ſed tenetur eam non contemnere, nec cõtra eã ſe obfirmare, vt patet latius in ſummis. Itaque ex omnibus prædictis patet, ꝙ Deus ex charitate vult in nobis charitatis augmentum propter noſtram vtilitatem.

De diminutione, uel amiſſione Charitatis, & eius recuperatione.

CHARITAS octauo, quo ad diminutionem, vel amiſſionẽ, & recuperationem.

Quod Deus ex charitate vult, ne in nobis charitas diminuatur, vel pereat.

VTRVM charitas ſemel habita poſ- §.77.
ſit diminui ſecũdũ eſſentiã in via? Rñdetur ſecũdũ Bon. in 1.di.17.& Rich. ac Frã. Bonau.
Mayro. concor. Tho.e.diſt & cõiter doct. Thom.
probabilior opinio eſt, ꝙ charitas ſecũdũ ſubſtantiã de facto non minuitur, licet augeatur. & probatur primo ex charitatis cauſalitate, quia charitas cauſatur ex ſola Dei influentia,& ex eadem habet augmentari, ergo per oppoſitum & ipſius diminutio deberet fieri per influentiæ diuinæ diminutionẽ, ſed Deus nõ ſubtrahit, nec minuit influentiã ſuæ gratiæ niſi propter demeritũ mortale culpæ: Vnde charitati ſecundũ ſubſtantiã non contrariatur niſi mortale peccatũ, per quod totaliter extinguitur, & tollitur charitas, ergo non habet

mi-

minui ſecundum ſubſtantiam, ſed habet aut augeri per diuinę influentiæ appoſitionem, aut omnino tolli per mortale.

Aug. Si obiicitur, quia Aug. li. 38. quæſtionū dicit, ꝙ quantum creſcit charitas tantum decreſcit cupiditas, & econuerſo quantū creſcit cupiditas, tantum decreſcit charitas, ergo diminuitur &c. Reſpondetur ꝙ cupiditas non opponitur charitati ſecundum ſubſtantiā, ſed ſolum ſecundum feruorem, & ita intelligendū eſt illud dictum Auguſtini, ꝙ creſcente cupiditate decreſcit charitas ſecundum feruorē, nō ſecūdū ſubſtantiam: patuit. §. 68. Secundo probatẽ ex culpę venialis qualitate, quia peccatum veniale ſimul ſtat cum charitate ĩ anima, nec diminuit charitatē ſecundum ſubſtantiam, ſed ſolum eius feruorē. Et hoc probatur, quia ſi diminueret, aut hoc faceret aliquid de charitatis eſſentia tollendo, aut demerendo, non primum. ſ. effectus aliqd tollendo, quia cum charitas ſit finitæ virtutis, & non infinitæ magnitudinis, ſequeretur ergo ꝙ veniale aliquotiens iteratum totam adimeret charitatem, quod falſum eſt, quia veniale non opponitur charitati. Itē ſequeretur etiā ſic, ꝙ veniale præmiū ſubſtantiale diminueret quod debetur charitati ſecundū ſubſtantiā, ſed cum præmium ſubſtantiale ſit bonum ęternū, ergo peccatē veniale auferret aliquid de bono æterno: Boni vero æterni ablatio ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum partes eſt pœna æterna, ergo veniale meretur pœnā æternam, quod falſum eſt: Nec dicendū ē ſecundum, ſ. ꝙ peccatū veniale demerendo minuit charitatem, quia ſic Deus per modū pœnæ ſubtraheret gratiam in pęnā peccati debitam, ſed hoc non competit diuinæ iuſtitiæ, vt cum aliquis delinquit in minori. i. in veniali, mereatur detrimētum pati in maiori: Vnde Deus non plus ſe auertit ab hoīe, quam homo ſe auertat a Deo: veniale autem non auertit hominē penitus a Deo, ſed mortale, ergo propter veniale non ſubtrahit Deus gratiā, nec minuit charitatem. Tertio probatur propoſitum ex charitatis ſimilitudine, quia charitas in ſcriptura comparatur igni: Luc. 12. ſed ignis quādiu manet ſemper accendit, & calet, niſi omnino extinguatur. Similiter calor ſolis non per diminutionē ſucceſſiuam ceſſat, ſed ſubito ab vmbra tollitur eius radius, ſic in propoſito: Patet ergo, ꝙ non niſi per accidens, & indirecte dicitur charitas diminui per venialia, inquantum diſponūt ad extinctionem charitatis ſiendæ per mortale, & inquantum diminuunt feruorem & radicationem charitatis, non eſſentiam: & eodem modo dicitur minui per ceſſationem ab operib. charitatis, & per ocium: Ecce ergo Deus et charitate voluit huiuſmodi mirabile fore in charitate, vt in nobis, licet creſcat, ſed nunquam minuitur? Aliud quoque mirabile, ꝙ etſi totaliter extinguatur toties quotieſcunque ſemper recuperari poteſt in via. Tertium mirabile, quòd etiam in maiori quantitate recuperari poteſt, vt in ſequentibus patebit, quod vix fit in alijs rebus perditis.

Venialis culpa non opponitur charitati.

SED quare vel vnde eſt, ꝙ charitas augeri poteſt & non minui, cum augmentum, & diminutio ſint oppoſita, quæ nata ſunt fieri circa idem ex 2. Periherm. Reſpondetur ſecundum Bona. & Rich. ſupra quòd huius vna ratio eſt ex parte naturæ charitatis, quia ipſa eſſe habet ex Dei influentia ſecundum diuinam acceptationem, ſed ꝙ Deus acceptet, vel quòd magis ac magis acceptet charitatem hoc eſt ab ipſa Dei voluntate, & ita charitas de natura ſua habet, ꝙ poſſit augeri? Quod autem Deus minutum acceptet, vel min⁹ acceptet hoc non eſt ex ſe, ſed oportet ꝙ veniat a nobis, ergo charitas de ſe habet naturaliter, vt poſſit augeri. Minui vero nō habet niſi a nobis, ſed quia per nos non poteſt minui, licet poſſit totaliter amitti, vt in præcedenti dictum eſt, ergo charitas poteſt augeri ſed non minui. Quod autem obiicitur, quia oppoſita nata ſunt fieri circa idem: Dicendū, ꝙ hoc eſt verū niſi alterū eorū inſit per naturā ſicut charitati ꝑ naturā ineſt augmētū ſine diminutione, q̄ non eſt ineſſe &c. Alia ratio eſt ex parte diuinæ miſericordiæ, & pietatis vt oſtendatur quia Deus veraciter prōptior eſt ad miſerandum quā ad damnandum, & prōptior ad donandum quam ad ſubtrahendum gratiā? Ideo De⁹ charitatem tribuit, & auget quandocunq; liberum arbitrium ſe diſponit de congruo ad ſuſcipiendum, ſed non minuit niſi dū homo demeretur,

§. 78

Bonauen.

Charitas ex ſui natura poteſt augeri.

quod non poteſt eſſe niſi omnino extinguatur, & hoc non eſt minui proprie: Exéplum patuit ſupra de igne, vt dicit etiam Aug. 3. ſuper Gen. qui non poteſt frigeſcere, licet poſſit augeri, vel penitus extingui. Tertia ratio eſt ex parte diuinæ æquitatis, quia Deus iuſtiſſima ordinatione voluit ex charitate immenſa, vt charitatem ab homine non ſubtrahat niſi pro demerito peccati mortalis, quod non niſi extinguere habet eam: Veniale autē ſecundum Dei iuſtitiam non habet extinguere, niſi quo ad feruorem, vt patuit in præcedenti.

Aug.

§. 87. Si quæratur ex dictis, poſito caſu; duobus hominibus charitatē æqualem habentibus, tunc ſi vnus illorum venialiter peccet altero non peccante, an Deus ęqualiter diligat peccantem ſicut alterum? Reſpondet ſecundū Petrū de aquila qui Scoto. dicitur in principio diſt. 18 ꝙ ſicut eſt præmium eſſentiale & eſt accidentale, ita etiam eſt dilectio eſſentialis & accidentalis: Modo ambos in tali etiā caſu Deus diligit ęqualiter dilectione eſſentiali, ſ. peccantem venialiter, ſicut non peccantē venialiter, ſed dilectione accidentali non æqualiter diligit, eo ꝙ peccantem venialiter vult Deus punire aliqua temporali pœna, non æterna, ſed non peccantem nō vult taliter punire, & ſic paret Dei charitas iuſtiſſima in oībus ad hoīes, propter quod debemus conari vt peccata vitemus.

§. 80 ITEM poſito caſu, Vnus permaneat in charitate habita ſine diminutione omni, alius de nouo recipiat charitatem, quis horum plus recipit, vel minus de ipſa influentia diuini luminis? Reſpondet Ray. in ſum. cum Tho. 3. ſcrip. ſent. diſt. 31. ar. 3. ꝙ cæteris paribus ſemper ille, qui habet charitatem, plus recipit de influentia diuini. ſ. luminis, ſed ille qui nō habet, vel minus habet, poteſt plus conari, & magis recipiet ex Dei charitate: Exemplum: Scyphus argenteus, vel huiuſmodi rubiginatus poteſt plus clarificari, quam non rubiginatus.

Thom.

§. 81 VTRVM charitas vera ſemel habita poſſit amitti in via? Reſpondetur communiter ſecundum omnes doct. in 3. diſt. 17. q. ſic & aliter tenere eſſet erroneum: Quod ſi obiiciatur, quia Auguſtinus in ſermone de operibus miſericordiæ dicit: Charitas quæ deſeri poteſt nūquam vera fuit Reſpondetur ſecūdum Guil. diſt. 36. ꝙ hoc intelligi debet ſic. Nunquam vera fuit. i. nunquam ducit ad verū finem beatitudinis ſi deſeratur, ad quem erat ordinata: Quod autem charitas viæ vera poteſt amitti, probatur. Primo ratione, quia non tollit liberi arbitrij vertibilitatem. Secundo probatur ex dictis ſacræ ſcripturæ: Nam dicit Apoſtolus 1. Corin. 10. Qui ſtat videat ne cadat: Itē in Apoc. cap. 2. dicit Chriſtus. Habeo aduerſum te pauca, quia charitatem primā reliquiſti. Et pſal. orat. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui. ſ. quam perdiderat per peccatum mortale: Tertio probatur experimento fidei verę, quia paruuulis & alijs in baptiſmo infunduntur vera charitas, vel eius habitus, quorum multi poſtea mortaliter peccando perdunt eam, ergo &c. Sic & recidiuans homo poſt pœnitentiam veram amittit charitatem, quam tamen Deus ex charitate ſemper præſto eſt reſtituere pœnitenti: Veruntamen charitas patrię nunquam poteſt amitti, quia ibi ſ. in patria ſemper videbitur Deus actualiter ꝑ eſſentiam ſuę bonitatis inamiſſibiliter, quæ non poteſt non amari ſecūdum Ber.

Erroneum eſt dicere charitatē ſemel habitam in via amitti nō poſſe.

Pſal. 50.

Bernar.

Sed quomodo charitas perditur & corrumpitur, cum Deus ſit cauſa indeficiens, qui quantum eſt ex ſe liberaliter ſemper eam influere præſto eſt, & conſeruare? Dicit Richar. quod Dei iuſtitia decreuit non conſeruare charitatē in anima auertente ſe per mortale a Deo, & quia non conſeruatur, ergo corrumpitur: An autē in nihilum redigatur, plura vide de hoc vbi Gratia § 36. & ſequitur lib. 2. &c.

VTRVM per vnicum ſolum peccatum mortale charitas corrumpatur omnimode? Reſpondetur ſecundum Rayne. cum Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione vigeſimaquarta, articulo. 12. Et Bonauenturam ſupra, aliosque communiter per concluſionem, quod ſic: Et probatur. §. 28

Thom.
Bonau.

Primo rationibus.

Secundo ſimilitudinibus.

Tertio auctoritatibus.

Primo inquā ratione oppoſitionis, qa quodlibet peccatū mortale contrariat charitati,

Oē contra rium tollit ſuum oppoſitum.

tati,ſed contrarium omne tollit ſuum oppoſitum, ergo &c: Item ratione auerſionis,quia per omne mortale auertitur homo a Deo, vt dicit Aug. ſed charitas conuertit ad Deum ſuper omnia diligendum, ideo tanquam oppoſita ſe ſimul non compatiuntur eſſe in eodem ſubiecto: Item ratione inimicationis, quia qui contra præceptum Dei facit, inimicus eſt Deo & contemnit, ſed omne peccatum mortale eſt hujuſmodi.

Si obiicitur, ꝙ hoc bene poteſt eſſe verum de eo, qui peccat ex malitia talis, n. contemnit, ergo charitatem perdit. ſed dum quis peccat ex paſſione, vel timore ſicut Petrus Chriſtum negando, non videtur: Reſpondetur ſecundū prædictos doc. ꝙ charitas perditur: Vno modo directe ꝑ actualem contemptum: Et hoc modo Petrus charitatem non perdidit, quia Chriſtum non contempſit directe deliberata voluntate: Alio modo perditur indirecte, quando quis committit aliquid contrariū charitati, propter aliquam concupiſcentię paſſionē, vel timoris: Et ſic Petrus contra charitatem faciens, eam perdidit, ſed cito recuperauit.

Secundo probatur ſimilitudinibus, ꝙ charitas per vnicum mortale amittatur. Primo videmus, ꝙ vnico obſtaculo aduenīente ceſſat in aere claritas ſolis illuminantis. Secundo vnico vulnere mortali videmus totum hominem mori per omnia membra, ſic in propoſito.

Tertio quoq; probatur auctoritatibus, Ro.6. Stipendia peccati mors, gratia autē Dei.i. charitate vita æterna: ſed nō poteſt quis dignus eſſe ſimul morte æterna, & vita æterna ergo, &c. Item Iac. 5. Qui offenderit in vno tactus eſt omnium reus: De hoc alibi. Ecce ergo mira Dei charitas, qua ſine omni mortali vult nos eſſe, ne charitatem & vitā æternam amittam⁹.

§.83 VTRVM opera bona facta extra charitatē valeant? De hoc dicendū eſt breuiter ſecūdum doct. cōmuniter, ꝙ quo ad ꝑmium vitæ æternæ non valent, ſed quo ad alia plurima valēt, vt dictat Alex. de Ales in 4. volumine ſummæ, enumerando plurimos taliū fructus. Primo quia aīam delectant, nam vt Ariſt. dicit 4. Ethic. Nemo eſt, qui non gaudeat bonis operationibus.

Ad quid valeant opera in mortali facta.

Aur. Roſ. Tho.3.

Secundo quia ſatisfactionem debitam implent, dū quis horas canonicas perſoluit, & ea quæ tenetur ex pręcepto, licet ſit in peccato mortali, quæ ſi dimitteret nouo peccato mortali peccaret, ſecundū Scotū. Tertio quia pęnā temporalem diminuūt, quā quis in præsēti dem ereē iudicio Dei pro peccatis flagellari. Quarto bona temporalia augmentant: Eſa.1. Si volueritis ſ. benefacere, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quinto a poteſtate diabolica protegunt, & liberant. Sexto ad pœnitētiā diſponunt de congruo, & illuſtrāt. Septimo ad bona habitū ex continuitate generant. Octauo pęnas gehennę alleuiant: Vn de Aug. in Enchy. dicit. Tale bonum facit, vt tolerabilior fiat damnatio: Hæc ille.

Sed qūo hoc dictū ſit intelligendū dicit Rich. & concor. Tho. ꝙ non eſt intelligendum directe ſic, videlicet ꝙ pro peccatis quibus hō damnatur, habeat leuiorē vermis, vel ignis pęnā in gehenna. Aut ꝙ minus ſentiat hmōi pœnas, eo ꝙ bona fecit in peccatis exiſtens, quia ſic non haberet veritatē, cū omnis pœna ibi erit ſecūdum menſurā culpæ: Sed intelligendū eſt indirecte, ſic videlicet, ꝙ ſi hō extra charitatē exiſtens in peccatis loco talium bonorum operum factorum feciſſet mala opera, tūc pro iſtis & malis operibus pœnam haberet, ſed quia cauit mala opera & fecit bona, ideo indirecte leuior erit eius pœna, quia non punitur pro his, quæ cauit. No no opera bona extra charitatem facta gaudium quodammodo in cœlo accidentale habebunt, vt patet. §. ſubſequenti. Vnde Dei claret charitas, qua nullum bonum reliquit irremuneratum, vt Aug. dicit. Aug.

§.48 AN ergo homo amiſſa charitate faciens bona opera in peccatis, ſi recuperans charitatem finaliter ſaluetur, habebit aliquod gaudium in cœlis ex illis bonis operibus extra charitatem factis? Reſpondetur ſecundum Rich. in 4. diſtinct. 49. ar. penul.

Primo dicendo, ꝙ beatis in cęlo placet ſe feciſſe talia bona opera inquantum ſciunt quod illa opera eos ad pœnitentiam diſpoſuerunt, & quia placentia non eſt ſine aliqua delectatione vel gaudio, ergo aliquod gaudium accidentale habebūt pro illis.

Secundo dicit idem, quòd non ęqualiter gaudebunt de talibus operibus, ſicut gaudent de factis in charitate, nam de factis extra charitatem ſolum gaudent ratione operis, quia plus placet ſe feciſſe quam omiſiſſe, ſed de factis in charitate, gaudebunt tam ratione radicis, idest charitatis, cui debetur eſſentiale prĕmium, & eius gaudium, quam etiam ratione operis operati: Sicut homo habens aurum impurum, gaudet quidem plus quam ſi nil haberet, ſed ſi habet purum plenius gaudet, & ſic &c.

Cōtrariū charitatis eſt concupiſcentia.

Tertio dicit, ꝙ pro operibus factis in peccato non dat Deus ſpeciale prĕmium, niſi large accipiendo præmium pro quocunque gaudio accidentali: Sed pro operibus factis in charitate Deus dat ex ſua charitate ſpeciale præmium.

§.85 VTRVM charitas quantumcunque parua poſſit ſtare in quacunque tentatione reſiſtendo? Reſpondetur ſecundum Guill. in 3. diſt. 30. quòd ſic Et hoc intelligendum eſt ſi ſit charitas infuſa & gratuita, quæ quãtumcunque parua ſit, ſufficit ad ſalutem, & per conſequens reſiſtere tentationi? Probatio, quia ſi non poſſet, tunc non peccaret, cum nullus peccat in eo, quod vitare non poteſt, dicente Auguſti. ideo reſiſtentia non libero arbitrio, ſed principalius charitati, & Deo tribuenda eſt. Hinc 1 Corinth. 10. Fidelis Deus qui non permittit vos tentari ſuper id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum: Ecce Dei charitas ad nos. Item hæc quæſtio latius patet ex lib. 2. vbi Gratia. §. 27. & ſeq. Ideo hic breuiter tranſeo.

Non ē peccatū, quod vitari non pōt, vt nō fiat.

De recuperatione: Quod Dei charitas claret in hoc, quod homini faciliter reſtituit charitatem.

§.86 QVALITER ergo amiſſa charitas ab homine recuperatur? Reſpondetur ſecundum omnes docto. quod per pœnitentiam, quæ tollit voluntatis humanæ a Deo auerſionem: Vnde Auguſt. libro 5. confeſſ. dicit. Pœnitentia eſt quædam res optima & perfecta omnes defectus reuocans ad perfectum. Item Ambroſ. ſuper Lucam. Pœnitentia omnia ablata reſtituit. Ideo de filio prodigo reuertenti ad patrem dixit pater ad ſeruos: Cito proferte ei primam ſtolam. i. charitatis primæ ornatum &c. Ecce ergo Dei charitas, quæ tam faciliter ad pœnitentiam ſolam reſtituit nobis indicibile bonum charitatis.

Aug.

Ambro.

VTRVM autem homo cadens a charitate reſurgat in æquali ſemper, aut minori charitate, vel quandoque in maiori? Reſpondetur ſecundum Rich. in 3. diſtin. 31. ar. 1. quęſt. 2. Bonauen. & Thomam, quod ex quo Deus de lege communi dat charitatem hominibus ſecundum plus, vel minus prout magis vel minus ſe diſponunt, nec poni poteſt terminus diuinę liberalitati per peccatū commiſſum, cum ipſe Deus quantum in ſe eſt ex immenſa ſua charitate ſit paratus omnia peccata totaliter delere, & quia homo cadens a charitate poteſt cū audiutorio Dei æqualiter, vel minus, aut magis ſe diſponere, ſicut erat diſpoſitus in receptione charitatis amiſſæ, ideo poteſt reſurgere quandoque in charitate æquali, & quandoque in minori, & quandoque in maiori charitate: Vnde ſecundum Rayne. cum Thom. in ſcripto 3. diſtinct. 31. artic. 4. Menſura maior, vel minor charitatis in reſurgente præfigitur. §.87.

Bonau. Thom.

Primo ſecundum diuinum beneplacitum quoniam vult omnia peccata delere, & poteſt prout vult reparare ad ſtatum priſtinum, ſiue æqualiter, ſiue minus, ſiue magis.

Secundo præfigitur ſecundum humanum conatum, quia poteſt homo plus, vel minus conari ad charitatem, ideoq; oportet dicere, tum ex diuina liberalitate, tum ex humana diſpoſitione, quod homo poſt peccatum per pœnitentiam poteſt in maiori, vel minori charitate reſurgere: Exemplum in Magdalena, & Petro Apoſtolo, ac Paulo qui maiori charitate poſt lapſum claruerunt ex Dei charitate.

Si obiicitur, quia Roma. 8. dicitur: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ibi glo. dicit, quod etiam caſus in peccatum cooperatur in bonum, quia humiliores redeunt, atque doctiores, & cautiores: Et quia pœnitentia omnia ablata reſtituit, ſecundum Ambro. ergo videtur, quod homo cadens a charitate ſemper

Pœnitētia oīa ablata reſtituit.

per

per in maiori, vel ad minus in æquali charitate reſurgat, ꝙ nunquam in minori. Dicendum eſt ſecundum Thom. ꝙ ex his vel alijs auctoritatibus nõ eſt neceſſariũ, nec oportet ſequi ꝙ homo ſemper in maiori, vel ęquali charitate reſurgat, quia etiam minor præparatio ſufficit ad hoc, vt gratia infundatur, nec pœnitentia oĩa ablata reſtituit in æquali, imo ſiquis etiã in minori charitate reſurgat, adhuc ſufficiẽter in bonum cooperatur caſus in peccatum, per humilitatem, & cautelam, prout Deus ex immenſa charitate prouidit ad hominum ſalutem expendere.

§. 88 AN homo cadens a charitate & reſurgens habeat tantum de merito, & præmio quantum habet is, qui nunquam cecidit a charitate ſemel habita? Reſpondetur ſecundum Ray. cum ſancto Thom. 3. ſcrip. diſtinct. 31. ac Bonau. & alios communiter doct.

Primo dicendo ꝙ præmium, & ſimiliter etiam eius meritum eſt duplex, ſcilicet eſſentiale, & accidentale: Quo ad pręmium eſſentiale, ſcilicet in Deo, ille præfertur, qui plus de charitate habuit, ſecus de accidentali, vt patuit ſupra hoc lib. vbi Amor. §. 16. & ſeq.

Secundo ſi quæratur huius ratio, idem Tho dicit, quia præmium eſſentiale commenſuratur charitati, ideoque ſecundum ꝙ quis in maiori, vel minori charitate reſurgit, ſecundum hoc habebit præmiũ maius, vel minus, ſ. eſſentiale, ſecus de præmio accidentali, quod commenſuratur actui vel ſtatui: Vnde virgini ſi corrumpatur, aureola nõ daĩ, ẽt ſi poſtea pęniteat.

Tertio quoque dicendum ſecundum e. Thom. quòd quamuis quis reſurgens reducatur ad æqualem charitatem, vt fuit prius, non tamen reſtituitur ad eandem dignitatem, quo ad omnia, puta quo ad innocentię incorruptę dignitatem, etiamſi pœniteat & huiuſmodi, ſed bene reſtituitur, quo ad aliquas dignitates extrinſecas, vel accidentales, ſicut Petrus ad apoſtolatum: Dauid ad prophetiam, & hæc omnia ex Dei charitate.

§. 89 VTRVM bona facta in charitate, & per peccatum mortificata reuiuiſcant charitate recuperata.

Notandum ꝙ ſecundum doct. cõmuniter in 4. diſt. 14. & præcipuè ſecundum Raymundum in ſua ſumma, opera bona diſtinguntur in triplici differentia, quia primo quædam dicitur ſimpliciter mortua, puta quæ ſunt in peccato mortali facta: Nam Ezech. 18. dicitur. Anima quæ peccauerit ipſa morietur: Sicut ergo mortuus homo non poteſt facere vitales operationes, ſcilicet ſentire, agere, loqui, & quæcunque opera viua, ſed ſola mortua, vt fœtere, corrumpi, & in terram ire: Siç in propoſito. Secundo quædam opera dicuntur ſimpliciter, vel omnino viuida, vt quæ ſunt facta, & ſtant in charitate. Tertio quædam dicuntur medio modo ſe habentia ſcilicet quæ facta fuerunt in charitate viua, ſed poſtea per peccatum ſubſequens ſunt mortificata: Ad propoſitum dicẽdum eſt, ꝙ opera prima, ſcilicet, mortua facta nunquam reuiuiſcunt etiam per pœnitentiam in eo, qui recuperat charitatem, opera autem ſecundo modo dicta manent viua manente charitate, ſed opera tertia, ſcilicet prius viua facta, poſtea mortificata reuiuiſcunt per pœnitentiam recuperata charitate, vt dicitur expreſſe Ezech. 18 Si auerterit ſe impius ab impietate vita viuet: Vnde Raymundus ſupra ponit verſus. Illa reuiuiſcunt quæ viua nata fuerunt, verſus. Non poterunt viuere, quæ mortua nata fuere: Hæc ibi. Et ita patet Dei charitas in hoc ꝙ homini, qui per pœnitentiam recuperat charitatem, reſtituit omnium operum merita & præmia, quę ante caſum egerat in charitate, & pro illis habebit præmia in cœlo, licet non pro operibus ſimpliciter in peccato factis, iuſtitia id dictante: Vnde ſuper ſuper illud Micheæ. 3. Placebit Deo ſacrificium Iudæ, glo. dicit quod ſacrificia, ſcilicet bonorum operum, quæ a principio placuerunt Deo, & per peccatum mortificata per pœnitentiam placere iterum incipient: Et ſic patet.

AN per talia bona facta in charitate, & poſt mortificata mereatur quis recuperationem charitatis, ſiue reparationem ſui poſt lapſum &c. Reſpondetur ſecundũ Th. 2. q. vlt. & Bonau. in 3. diſt. 4. & Guil. qui diſtinguunt tripliciter meritum operis, ſcilicet meritum congrui, & digni, & condigni, de quibus habetur hoc eodem §. 90 Thom. Bonau.

libro, vbi Aduentus Domini. c. 21. vide ibi latius: Ad quæſitum ergo dicendum ſecundū doct. ꝙ opera facta in charitate, & poſtea mortificata, aut manent tota vita mortificata, ita ꝙ non reuiuiſcunt, aut poſtea iterū reuiuiſcunt in gratia. Si primum ſcilicet ꝙ manent mortua, ſic homo per ea non meretur primam gratiam, vel reparationē: Neque merito congrui, quod habet locum, quando quis diſponit ſe ad gratiām faciendo quod in ſe eſt. Neque

Non eſt dignus amicitia Dei, qui manet in mortali.

etiam merito digni, quia non eſt dignus Dei amicitia, & reparatione, qui manet in mortali, neq; etiam merito condigni, quia talia opera manentia mortua non ſunt condigna vitæ æternæ, ergo ſequitur ꝙ per modum meriti nullo modo poteſt quis ſibi mereri reparationem poſt lapſum, ergo ſoli miſericordiæ Dei inniten do orandum eſt, vt detur prima gratia, qua quis reſurgat & reparetur & non ex operibus fit iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecūdum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit Deꝰ, vt dicit Apoſtolus ad Titū. 3. Si aūt talia opera ſaltē finaliter pœnitē do reuiuiſcant, ſic valent ad multa &c. De iſta materia, & valore talium operum mortificatorum patuit libro. 2. vbi Gratia. §. 23. Vide ibi pulcra ad hæc pertinentia.

De permanſione Charitatis in patria.

CHARITAS nono, quo ad eius in patria permanſionem &c.

QVOD Deus ex charitate voluit theologicis alijs virtutibus euacuatis, charitatem remanere in patria.

§. 91 VTRVM ergo charitas ipſa remaneat in patria? De hoc manifeſte patet reſponſio ex ſacra ſcriptura ꝙ ſic, vt docet Apoſtolus 1. Cor. 13.

Sed quę ſit ratio huius, dicendum eſt ſecundum Guill. in 3. di. 31. huius vna eſt ratio diuinæ dilectionis, quia charitatis eſt diligere Deum propter ſe, & ſuper omnia ex toto corde, ex tota anima, ac mēte, ſed hoc maxime debet eſſe in patria, vbi eſt perfectiſſima charitas, ergo &c.

Perfectiſſima charitas in patria.

Secunda eſt ratio diuinæ vnionis, quia amoris eſt vnire ſecundum Dyoniſ. 4. de diui. no. & eſt aſſimilare, hæc autem debent eſſe in patria, vbi ſimiles Deo erimus 1. Ioan. 3 Scimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, ergo cum iſta non fiant niſi per charitatem, ſequitur, quod in patria debet remanere charitas perpetua ibi. Tertia eſt ratio diuinæ transformationis, quia in patria debemus transformari perfecte in Deum, vt ſimus beati perfecte plus quam modo transformari poſſimus, ſed hoc non fit niſi per charitatem: Vnde Hugo de Arra animæ dicit: O anima ſcio, ꝙ charitas eſt vita tua, & ipſa vi amoris in eum, quem diligis trāſformaris. ergo &c. Mira ergo Dei charitas, qua nos ſic diligit, vt ei vniamur, & transformemur per charitatem remanentem in patria.

QVOMODO ſtante charitate fides euacuatur in patria, idem eſt & de ſpe: Et ratio quæſtionis eſt, quia ceſſante cauſa ceſſat effectus, ſed fides eſt cauſa charitatis, ergo fide ceſſante & ſpe, nec charitas ſtabit. Minor patet, quia fidei cognitio vera debet præcedere, vt ſit charitas vera. Reſpondetur ſecundum Guilliel. in tertia diſtinct. 31. §. 92

Primo dicendo ad minorem iſtam, ꝙ fides non eſt cauſa charitatis gratuitæ, quia hæ tres virtutes, videlicet fides, ſpes, charitas ſimul infunduntur quantum ad habitum, licet quantum ad actum fides gignat ſpem, & ſpes charitatem, ſecundum glo. Matth. 5.

Secundo dicendum, inquit, vltra quod fides non præexigitur charitati propter enigma, niſi propter cognitionem: Vbi ergo eſt cognitio viſionis aperte, ſicuti eſt in patria, ibi non fides præuiat charitatem, ſed viſio aperta præuia eſt charitati, & quia fidei cognitio eſt imperfecta, vtpote enigmatica, ergo nō conuenit perfectioni patrię, ſed obuiat, ideo euacuatur: Iuxta illud Apoſtoli 1. Cor. 13. Cum venerit quod perfectum eſt ſcilicet in patria, euacuabitur quod ex parte eſt: Ex parte enim nunc cognoſcimus. ſ. per enigma fidei, & ſic patet propoſitum.

Si obiicitur, quia charitas viæ etiam eſt imperfecta, ergo eadem ratione debet euacuari? Dicendum, quod licet charitas viæ ſit imperfecta reſpectu charitatis

patriæ,

Scotus. Bonau. patriæ, tamen illa imperfectio non eſt de ratione eius, ideo ſolum tollitur imperfectio charitate remanente in eſſentia. Vnde ad id potiſſima ratio eſt ſecundum Scotum eadem diſt. 31. & Bonauenturam, ac Scotiſtas; quia habitus qui indifferenter reſpicit vnũ obiectum; & preſens & abſens ſecundum quemlibet ſtatum, manet in omni ſtatu, ſed habitus charitatis eſt huiuſmodi, ergo &c. Minor probatur, quia charitas eſt tam abſentis quàm præſentis obiecti eiuſdem.ſ.Dei, qui.ſ.Deus in via eſt per modum abſentis, & in patria eſt per modum præſentis, ergo debet manere etiam gloria: fides vero, & ſpes ſunt de obiecto per modum abſentis, quia fides eſt de non apparentibus (Hæb. 11.) & per conſequens opponitur ſtatui gloriæ: ſpes quoque eſt expectatio futurorum, ideo præſentia obiecti adueniente euacuantur. Si adhuc obijcitur de ſpe, quia ſcribitur Sap.3. quòd ſpes illorum i. beatorum immortalitate plena eſt, ergo habent ſpem. Item quia damnati ſemper ſunt in deſperatione, ergo per oppoſitum ſaluati in cœlo ſunt ſemper ſpe. Reſpondetur ſecundum eundem Guil. ſupra, ꝙ ſicut dicit Apoſtolus Ro.8. Fides quę vſ non eſt fides.ſ.quia fides eſt credere quod non vides ſecundum Auguſt. 9. de trinita. Subdit Apoſtolus. Et ſpes.i. res ſparata quæ videtur non eſt ſpes.i nõ eſt ſubiecta ſpei: Spes enim eſt de futuro, ideo fides & ſpes euacuantur gloria habita: Vnde & prędicta ſcriptura Sapien. 3. Spes illorum &c. intelligitur de re ſperata, quia ſaluati ſunt ſecuri de rebus in gloria ſperatis, & non intelligitur de habitu ſpei, quia euacuatur. Nec oportet quod quia damnati ſemper ſunt in deſperatione, ergo per oppoſitum beati ſunt in ſpe, quia oppoſitio huiuſmodi non conſimiliter currit, eo quod deſperatio augmentat pœnam in damnatis, non ſic ſpes habet augere bonum in beatis, immo repugnat eis. Vnde & illud 1. Petr. 1. In quem deſiderant angeli proſpicere, non intelligitur de deſiderio futuri, ſed iam habiti. Itaque Deus ex charitate voluit, vt & in præſenti guſtemus aliquo modo per charitatem, & in futuro perfectius fruamur dulcedine diuina.

Aug.

Spes eſt de futuris.

VTRVM manente charitate in patria fides, & ſpes ſimul euacuantur? Reſpondetur ſecundum eundem Guill. eadem diſtinct. 31. Primo dicendo, quod ſimul tempore euacuantur, quia ſimul tẽpore dotes eis correſpondẽtes ſuccedũt, ſcilicet fidei viſio, tentio ſpei, cum fruitione charitatis. Secundo dicendum, ꝙ licet ſimul euacuentur tempore, non tamẽ ſimul natura. quia ſic fides habet præcedere ſpem: Et ſimiliter eſt in dotibus eis correſpondentibus Dei ex charitate. 5.94

AN manente charitate in patria, fides & ſpes totaliter euacuentur ſecundum habitum, & ſecundum actum. Scotorell. eadem diſt. 31. ponit duos modos dicendi. Vnus eſt quod in fide eſt reperire duo, ſcilicet habitualem illuminationem, & Enigmatis obſcuritatem. Quantum ad primum, ſcilicet ad habitum luminis fides non euacuatur, ſed perficitur, & conſeruatur. Sed quantum ad Enigmatis obſcuritatem totaliter tollitur, vt enim Glo. 1. Corinth. 13. dicit deſtruetur (inquit) imperfectio, non autem illud quod verum eſt euacuabitur. Similiter de ſpe dicendum ſecundum iſtum modum, quod in ſpe eſt duo reperire. Vnum eſt imperfectionis, ſcilicet expectatio eorum quæ non habentur, & quo ad hoc totaliter tollitur. Aliud in ſpe eſt perfectionis, ſiue cõplementi, ſcilicet confidentia & certitudo, quæ facit nos inniti ſummæ bonitati, & quo ad hoc perficitur & non tollitur.

Alius modus dicendi ponitur, videlicet quod tam fides, quàm ſpes in patria totaliter tollitur, quia nullus habitus in patria debet poni fruſtra, alias eſſet ſuperfluus, ſed ſi habitus fidei poneretur in patria poneretur fruſtra, eo ꝙ habitus ponitur, vt eliciat actum, vel vt inclinet ad actum fidei autem actus eſt credere non apparens, & hoc non habet locum in patria, ergo tollitur omnino fides ſecundum habitum, & actum. Similiter ſi poneretur ibi habitus ſpei, fruſtra eſſet, quia non eliceret actum ſperandi aliquod futurum vel abſens, nec inclinaret ad ipſum, ergo totaliter tollitur. Quod horum verius ſit Deus nouit, videtur tamen ſaluo meliori iudicio ſecundum modum

dum fore veriorem. Sed ſiue ſic, ſiue ſic ſit, videbimus in patria, quòd Deus ex immenſa charitate ordinat omnia.

§. 35 A N actus charitatis remanentis in patria ſit eiuſdem rationis cum actu charitatis viæ: Reſpondetur ſecundum eundem Scotorel. eadem diſtin. 21. ꝙ non.

Primo quia actus charitatis viæ eſt meritorius, patriæ autem actus non eſt meritorius, alias beati continue mererentur in perpetuum, ſed meritorium & non meritorium non ſunt eiuſdem rationis, ergo & cætera.

Secundo quia actus charitatis patriæ eſt beatificus, ſed viæ non, ergo ſunt alterius, alteriuſque rationis, & ita patet. Sed objicitur, quia charitas viæ non euacuatur in patria, ſed manet eadem: Manente autem eadem cauſa vel eius rationis, manet effectus eiuſdem rationis, ergo &c. Dicendum ſecundum eundem Scotorel. ꝙ non ſequitur in propoſito, quia ad hoc quòd actus charitatis eliciatur non ſufficit ſola charitas, ſed etiam requiritur cognitio ſecundum quam charitas elicit actum, ſed alia eſt cognitio viæ, & alia patriæ & per conſequens etiam charitatis actus erit alterius rationis: Vnde patet Dei charitas in hoc ꝙ in præſenti infundit nobis charitatis habitum, quem eundem tandem perficit in patria, licet alterius rationis actum habeat charitas ibi, & hic tamen eiuſdem gloriæ participationem ſecundum habitum habet, vt quaſi per charitatis habitum hic incipiamus eſſe beati.

Per charitatis habitum hic incipimus quaſi eſſe beati.

V T R V M ordo charitatis remaneat in patria: Reſpondetur ſecundum Guill. eadem diſtinct. 31. concord. Thom. eadé.
§. 96 diſtinct. q. 2. arti. 3. Et Richar. quòd ordo charitatis, quo ad aliquos ſuos gradus remanebit, & quo ad alios gradus ceſſabit: Declaratur, nam primus gradus ordinatæ charitatis eſt Diligere Deum ſuper omnia, vt ponit Ambroſius. Secundus gradus eſt poſt Deum plus diligere ſeipſum quã quemcunque alium: Quo ad iſtos gradus ordo charitatis remanebit in patria, licet ceſſabit quo ad alios gradus quos enumerat idem Ambroſius, ſcilicet diligere parentes, & poſt filios, & conſanguineos, & extraneos, vt de iſtis gradibus habetur ſupra de ordine charitatis ſcilicet. §. 32. Nã in patria ceſſabit ordo iſtorum graduum vlteriorum, quia præponetur melior minus bono ſiue ſit conſanguineus, ſiue non.

Ambroſ.

Prima pars huius dicti probatur ſecundũ eundem Guill. quia præcepta charitatis incipiunt in via, vt perfectius impleantur in patria, ſed in præcepto dilectionis proximi præponitur ipſe diligens proximo cuicunque, dicendo: Diliges proximum tuum ſicut teipſum, ita quòd primo velis bonum tibiipſi quàm proximo, ergo, & in patria ſic erit, quòd primo omnium poſt Deum, quem ſupra ſeipſum & ſuper omnia diliget, amabit ſeipſum præ alijs. Nam charitas primo reflectitur ſuper actum ſuum, ergo oportet ꝙ primo poſt Deum reflectatur ad diligentem. Confirmatur ex ratione Thomæ, quia vnuſquiſque quantum diliget Deum tantum amabit frui Deo, ſed Deum diliget ſuper omnia, ergo ſuper omnia volet ſibiipſi, & optabit vt Deo fruatur &c. Item ex ratione Richar. quia natura per gloriam non tollitur, ſed perficitur, in ſtatu autem naturæ etiam integræ homo nunquam dilexiſſet alium intantum quantum ſeipſum, ergo & in patria ſic erit, cum hoc ſit de lege naturæ vt homo primo ſibiipſi velit bonum quàm proximis. Vnde Hugo. lib. 2. de ſacramentis. par. 13. cap 10. dicit. Quod maius bonum mihi eſt, a me plus diligendũ eſt, quia mihi primum inſitum eſt a natura, vt diligam bonum meum, illud maxime quod verum eſt bonum. i. Deum, & poſt illud ac ſecundum illud diligam bonum proximi ſicut & meum &c. Ex quibus patet, quòd opinio quorundam di. ꝙ quilibet in cœlo tantum diligit proximum quantum ſe, & tantum gaudebit de bonis proximi, quantum de proprio, prout dicit Anſel. in proſol. cap. vl. non eſt ſatis ꝓbabilis nec tenenda, vt dicunt prædicti doctores: Nec Anſel. ibi negare intendit gradum. ſ. quin poſt Deum prædiligat in cœlo quis ſeipſum præalijs, ſed ſolum intendit dicere perfectionem charitatis patriæ qua quiſque diligit non minus alios quàm ſeipſum. i. non minus perfecte q̃ debet, licet ſeipſum prædiligat poſt Deum. Item ſecunda pars reſponſionis patet ſecundũ omnes Doct. quod ſicut Deus plus diligit meliores

Thom.

Inſitum eſt nobis a natura quod diligamus Deus bonũ noſtrũ.

meliores, & Deo propinquiores, ita conformiter vnuſquiſque beatus plus diligit extraneum magis Deo propinquum, & meliorem quàm ſuum conſanguineum minus bonum, ſed de æqualiter bonis prędiligit conſanguineum.

§.97 SED difficultas eſt, Quare quis in patria ordine charitatis plus diligit ſeipſum quàm meliorem ſe & Deo proximiorem cum enim in patria tota ratio diligendi, erit Deus & eius voluntas, vt dicit Bern. lib. de diligendo Deo, ergo plus debet ibi quis diligere alium quem Deus voluit ſibi eſſe prædilectum. ſcilicet, magis Deo, propinquum per gloriam, & meliorem quàm diligat quis ſeipſum inferiorem: Confirmatur, quia vt Auguſtinus, dicit libro de vera religione: Hæc eſt, inquit, perfecta iuſtitia, qua potiora plus, & minora minus diligimus, ſed potiora bona ſunt, quæ ſunt Deo proximiora, ergo plus diligenda. Reſpondetur dicendo primo ſecundum eundem Guill. & Richar. ſupra, quòd diligere plus maiora bona poteſt intelligi dupliciter. Vno modo extenſiue, alio modo intenſiue.

Bernar. — Aug.

Primo modo ſcilicet extenſiue.i. ad plus bonum, vel ad maius bonum, & ſic minor ſanctus (puta Linus) magis diligit maiorem ſanctum (puta Petrum apoſtolum) quàm ſeipſum, quia ad maius bonum, diligit enim Linus, quòd Petrus eſt altior in gloria, ſicut ex Dei gratia altiorem gradũ promeruit quàm ipſemet Linus.

Secundo modo autem. ſ. intenſiue loquendo.i. intenſiori voluntate, ſic Linus ſeipſum magis diligit quam Petrum, hoc eſt dictu, quòd intenſius diligit ſibiipſi in eſſe ſuam beatitudinem quam diligat Petro ineſſe ſuam altiorem beatitudinem: Vnde dictum Auguſtini intelligendum eſt primo modo, ſcilicet extenſiue, & ſic non obuiat: Vnde ad obiecta iſta etiam Rich. dicit, quòd illud Bernardi. Tota ratio diligendi erit Deus in patria, & conſimiliter illud Auguſtini, quod iuſtitia perfecta eſt qua maiora bona plus diligimus &c intelligi debent prout Deus, vel tale bonum eſt ipſi diligenti ſummum bonum, vel maius bonum ſimpliciter, aliter non oportet. Modo quamuis Petrus ſit propinquior Deo ſub ratione qua ſummum bonum abſolute, & etiam ſub ratione quà ſummum bonum ipſi Petro: ſed tamẽ ſub ratione qua Deus eſt ſummum bonum Lino diligenti Deum, ſic Linus eſt propinquior Deo quam Petrus; ergo poſt Deum Linus plus debet diligere ſe loquendo intenſiue quam Petrum: Et ſic Deus ex charitate ordinauit vt præ toto mundo vnuſquiſque plus diligat animam ſuam ad ſalutem & beatitudinem, quia prout dicit Hugo de ſacramentis. 2. lib. parte. 13. ca. 10. Si aliquid etiam quemcunq; beatum infra Chriſtum Deum plus diligis, quam tuam animam tunc comprobaris ipſum plus diligere quam Deum, quia animam tuam non diligis niſi in hoc ſolo, quòd bonum illius, quod Deus eſt, diligis. ſ. optando habere Deum ſibi plus, quam alteri proximo.

AN cum charitate in patria remaneat habitus ſcientiæ, & virtutum cardinalium. De his vide alibi.

VTRVM charitas in patria habeat dilatari: Reſpondetur ſecundum Bonauẽtu. in 3. diſtinct. 30. art. 3. q. 2. quòd latitudo charitatis attenditur dupliciter. Vno modo in liberalitatis magnitudine, & hæc charitati eſt eſſentialis, vnde iſto modo charitas in patria dilatatur, quia melior & virtuoſior erit. Alio modo in diligendorum multitudine, quæ eſt accidẽtalis charitati, & ſic non dilatabitur quin potius reſtringetur, plus quam ſit in præſenti, & hoc non ſit ratione charitatis ſecundum ſe, ſed ex parte diligibilium, quia poſtquã impletus fuerit numerus electorum ſoli illi diligentur, qui in patria erunt, alij vero non, eo, quòd non erunt capaces beatitudinis: Vnde tunc erit dilectio ſolum ad amicos, & non ſicut modo ad inimicos, qui adhuc poſſunt ſaluari. Mira ergo charitate & iuſti iudicij Dei æquitate ſic ordinatum eſt pro beatorum ampliori lætitia, & malorum mæſticia. §.89

Bonauen. Duplex attentio latitudinis charitatis.

VTRVM charitas ſit radix omnis meriti in via & omnium bonorum permanentium in patria: Reſpondet Guilliel. e. diſtinct. 3. quòd quamuis Thom. eadem diſtinct. 30. ar. 5. dicat, quòd gratia eſt remota cauſa, vel principium merendi vitam æternam, charitas autem propinqua. Tamen, ſalua ſua ſanctitate, hoc aliter ſe habet, §.99

habet, quia idem habitus eſt gratia & charitas, ſicut ſępius dictum eſt, & patet lib. 2. vbi Gratia. §. 16 & ſequenti: Relinquitur ergo ſimpliciter dicendum, quod charitas eſt radix & principium meriti, & omnis boni hic, & in patria Deo volente.

§. 100. QVALIBVS magnis mirabilibus Deus prædilexit charitatem pro noſtra ſalute. Nota finaliter, q; ſecundum Doct. de laudibus & commendatione charitatis, præcipue Hugonem colligendo.

Primo magnum mirabile voluit Deus ex ſuo amore ſtatuere in charitate, videlicet quòd cum charitas ſit præ toto mundo præcellentis dignitatis, tamen eſt vbique præſto reperibilis cunctis. Si enim quæratur, quid eſt charitas: Dicendum q; Deus eſt charitas. ſ. increata. 1. Ioã. 4. quo maius dici non poteſt, & ſequitur: Qui manet in charitate in Deo manet, quo dignius eſſe non poteſt, ſed quoniam Deus vbiq; eſt, ergo & charitas vbique reperiri præſto eſt. Pſalm. Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate.

Charitas eſt vbiq; præſto reperibilis cunctis. Pſ. 114.

Secundo magnum mirabile, quod cum ſ. datur nobis, tamen eſt æternalis, & in patria perpetuo ſtabilis, vt patuit.

Tertio magnum mirabile eſt, quod cũ charitas ſit effectualis. i. creatæ in nobis virtutis, tamen eſt ſupernaturalis deificationis. Vnde idem Hugo ſupra dicit. Nunquid paruum eſt Deum in homine manentem habere: vtiq; & tantum eſt charitatẽ poſſidere, quia qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo &c.

Quarto magnum mirabile eſt, quod cum charitas ſit inappreciabilis, & tamẽ eſt omnibus precio comparabilis: Vnde idem Hugo dicit. O charitas ſi ſcirem quanti vales precij pro te appenderem, ſed excedis anguſtias meas, nec inuenire poſſum precium tuum penes me, dabo tamen quod habeo & totum quod habeo. & cum totum dedero pro te, totum quaſi nihil reputabo, omnia pro te libenter impendam, vt te ſolam poſſideam, tu ſola præ omnibus charior, tu ſola vtilior, tu ſola iucundior, quæ tutius ſaluas; felicius conſeruas: Hęc & plura Hugo. Si ergo quæratur: Cum charitas ſit tam inappreciablis, vbi ergo mercari vel comparari poteſt: Reſpondetur, quod non alibi quam in apotheca crucis Chriſti. Ibi enim ex ſumma charitate pater filium, & filius obtulit ſemetipſum, illuc ergo curre o anima ad emẽdum di. Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini Ieſu.

Quinto magnum mirabile eſt, q; cum charitas ſit in extimabilis valoris, & tamẽ eſt pro vtiliſſimo precio commutabilis: Si enim quæratur, quali precio charitas vendatur, & ematur in apotheca crucis Chriſti: Reſpondetur: Trade & depone de burſa tui cordis vel voluntatis omnia ſcelera, & pondera peccatorum quæ noſtra propria ſunt, & Deus dabit tibi charitatẽ, ecce nil melius eo quod emitur. i. charitate, nil autem vilius, eo quo emitur. ſ. peccati voluntate, & complacentia: & ita patet propoſitum.

Sexto magnum mirabile in charitate, quòd cum charitas in via ſit ſemper augumentabilis, tamen nunquam eſt diminuibilis.

Septimo quòd cum ſit penitus extinguibilis, tamen ſemper in via eſt recuperabilis.

Octauo, quòd quantuncunq; ſit amiſſibilis, tamen eſt in æquali, vel maiori, ſiue quandoq; minori quantitate reſtaurabilis. & de iſtis tribus patuit ſup. §. 77. & ſequenti.

Nono magnum mirabile, quòd cum Deus charitatis ſit inſuperabilis, tamen ſola charitate eſt vincibilis: Vnde idẽ Hugo eodem lib. de charitate dicit. O charitas forte eſt vinculum tuum, quo & Deus ligari potuit, & homo ligatus iniquitatis. vincula dirupit: Neſcio, inquit, quid mai⁹ in laudem tuam dicere poſſum, quam q; Deum de cœlo ſola tu traxiſti in terram, & hominem ad cœlum ſubleuaſti. O charitas vulneraſti impaſſibilem, æternum feciſti mortalem: Sed quare Deus permittit ſe vinci a charitate: ibidem Hugo ſubdit. Charitas Deum vicit; ſuperauit, adduxitque vulneratum, vt amplius puderet hominem charitati reſiſtere, cum videret ipſam de Deo triumphaſſe. Hæc ille. O ergo homo habe charitatem, vt Deum habeas.

Forte eſt vinculum charitatis.

De charitate plurima diuerſis libris, & paſſibus tractata ſunt, & tractantur, hic ſufficiant præſcripta &c.

Item

De charitate plurima diuerſis libris, & paſſibus tractata ſunt, & tractantur, hic ſufficiant præſcripta &c.

Item de effectibus diuini amoris vide cap. Amor diuinus &c.

Item dè charitatis dilectione in Deo qua amat creaturas. Vide cap. 1. ſcilicet. Abba per totum. Et capitulo Amor Dei, cum alijs ſubſequentibus capitulis de amore, per totum.

De ceſſatione motus Cœli in fine mundi.

COELVM: Quod Deus ex charitate faciet ceſſare motus cœli in fine mundi.

§.1 QVAERITVR ergo: Vtrum ceſſare debeant omnes motus cœli in fine mundi? De hoc vna opinio eſt philoſophorum dicentium, ꝙ motus cœli eſt perpetuus, nec poteſt ceſſare, & ad id ſunt eorum rationes potiſſimæ: Prima eſt philoſophi 12. metaphyſicæ, quia impoſſibile eſt nobiliſſimum ens carere ſuo fine proprio, intelligentia autem motrix orbium pro fine habet motum cœli, ergo &c. Sed hæc ratio non concludit ſecundum Guil. in 4 diſt. 48. & Scotor. ibidem, quia cum finis ſit nobilior entibus ad finem 1. Phyſicorum, non intendit phyloſophus ponere ignobilius, ſcilicet motum cœli pro fine ſubſtantiæ ſeparatæ loquendo de fine perficiente, ſed tantum de fine proueniente: Volens dicere quòd intelligentiæ ſunt ita perfectæ, quòd perfectionem ſuam influunt in inferiora, etiam motu cœli mediante: Vnde idem philoſophus 12. metaphyſicæ dicit, quod intelligentiarum finis proprius eſt in ſpeculatione veritatis, ſcilicet primæ, quæ eſt Deus, in fine ergo motus cœli Deo diſponente ceſſabit. Alia ratio philoſophorum, quia motus cœli eſt neceſſaria & propria perfectio requiſita ad corpora cœleſtia, alias fruſtra mouerentur, ſed corpora cœleſtia poſt iudicium finale non erunt minus perfecta, ergo &c. Sed ad hoc dicendum ſecundum prædictos Scotiſtas. quod motus eſt perfectio ſecundum quid ipſius mobilis, & talem perfectionem deficere cœlo non eſt inconueniens, maxime cum quies perpetua ſit ſibi maior perfectio, vnde cœlum non mouetur propter aliquam perfectionem intrinſecam completiuam ſui, quæ conſiſtat in motu, vel acquiratur per motum: Sed ſtante perfectione cœli in potentia neutra eſt ad moueri & quieſcere, nec fruſtra mouetur pro iſto ſtatu, quia perfectio vniuerſi requirit moueri cœlum, propter fiendas generationes & corruptiones in inferioribus, quę non erunt poſt iudiciũ: Vnde cœlum & ſi mouetur neceſſario, tamen hoc non abſolute, ſed propter ſtatũ generabilium & corruptibilium & quantum Deus voluerit, ideo ipſo volente ceſſabit.

ALIA ergo opinio tenenda eſt, ſcilicet theologorum, videlicet Rich. de med. villa in 4. diſt. 48. art. 2. q. 2, & Thom. ibidem, aliorumque omnium communiter dicentium, ꝙ motus cœli ceſſabit. Sed tamen vt dicunt præſcripti Scotiſtæ e. diſt. 48. Rationes etiam theologorum non concludũt de neceſsitate ſimpliciter ceſſationem motus cœli: Sunt autem tres rationes principales illorum. §. 2. Thom.

Prima ratio ſumpta ex auctoritate Eſa. 60 vbi dicitur. Non erit ibi amplius ſol ad lucendum per diem &c ſed hæc authoritas, ſicut reſpondet magiſter e. diſt. 48. lib 4. non cogit, & ad hoc adducit Hieron. ſuper Eſa dicentem Non enim negat ſolem & lunam tunc lucere: ſed vult, ꝙ non preſtabit lucem his qui erunt in vita æterna, quia ipſe dominus erit lux ſuis in perpetuum, ſicut dicitur Apocal. 21. Ciuitas illa non eget ſole, quia lucerna eius eſt agnus. Hiero. In fine mũdi Dominus erit lux omnib⁹ electis.

Secunda ratio ſumpta eſt ex auctoritate Apocaly. 10. Iurauit Angel⁹ quod amplius tempus non erit &c. ſed quia tempus & motus ſimul ſunt, & non ſunt ſecundum potentiam, & ſecundum actum 4 Phyſicorum, ergo nec motus erit, nec tamen iſta auctoritas Apoca. cogit, quia vt Scotus dicit exponi poteſt, ꝙ amplius non erit tempus, vt impleatur prophetia, eo quod iam tunc omnes prophetiæ impletæ erunt. Tertia ratio quia motus cęli eſt propter generationem, & corruptionem tanquam propter finem. ex 2. libro de generatione, ſed poſt finem mundi non erit generatio, & corruptio,

ergo

ergo nec motus cœli erit, ſed nec iſta ratio cogit, quia philoſophus poteſt negare generationem & corruptionem eſſe finem motus cœli, eo quòd nobilior eſt motus cœli generatione & corruptione, diceret ergo quòd Ariſto. ibi loquitur ſecundum opinionem. ideoq; tertio dicit Scotus ſic: Hinc inde eſt poſteritas,& nulla ſimpliciter neceſſitas. Vnde tenendum eſt,quòd ſicut dicunt theologi, & ſi non neceſſario ſimpliciter,tamen congruit rationi & pietati fidei, vt ſicut cœli moueri habent ab Angelis ſecundum imperium Dei propter impletionem numeri electorum per humanas ſucceſſiue generationes, ita ex voluntate Dei, ex qua talis motus dependet, ceſſabit completo numero electorũ, in fine mundi: Et in hoc Dei ſumma charitas claret. Tum quia per hoc oſtenditur quàm maxime Deus dilexit electos, cum a mundi principio propter eos continue Angelos fecit in mouendo miniſtrare, & ergo completo numero eorum iubebit ceſſare. Tum quia in hoc oſtenditur, ꝙ omnia bona, quæ in mundo facta ſunt ex influentia cœli propter electos Deus ex charitate ordinauit fieri principalius, vt dicit Chryſoſt. ſuper Matth. Tum deniq; quia in hoc oſtenditur quòd ſicut cœlum perpetuo quieſcit, ita electi Dei charitate perpetuo ſtabiliti ſunt in illo. Conſonat etiam auctoritati ſcripturæ, & patet ex auctoritatibus præſcriptis, & maxime, quia Chriſto dicente Matthęi. 24. Cœlum & terra tranſibunt. Gloſ. Lyraque & alij expoſitores dicũt non ſecundum ſubſtantiam,ſed quia ceſſabit motus cœli & tranſmutatio in elementis: Hæc enim ordinata ſunt, inquiunt, ad complendum numerum electorum, quo completo ceſſant.

Scotus.

Crhyſoſt.

Electi Dei charitate perpetuo ſtabiliti ſunt in cœlo.

De motibus cœlorum habetur prolixe lib. 1. vbi cœlum &c.

Quali parte cœli ſit ciuitas cęleſtis curiæ,& de ſituatione beatorum inibi vide.

VTRVM in cœlo empyreo erit laus vocalis. Vide alibi.

De cognitione Chriſti.

COGNITIO Chriſti. Quòd in cognitione Chriſti commẽdatur nobis charitas Dei.

§. 1 VTRVM Chriſtus ſecundum quòd homo cognoſcendo intueatur verbum diuinum. Notandum pro præambulo ſecundum Guill. in 3. diſtinct. 14. q. Primo Chriſt⁹ habet ſcientiam de verbo diuino. Secundo habet ſcientiam in verbo diuino. Tertio habet cognitionem a verbo diuino.

Primo inquam habet ſcientiam, vel cognitionem de verbo diuino, quia illud aperte cognoſcit.

Secundo habet cognitionem vel ſcientiam in verbo diuino, quia in ipſo verbo cognoſcit creaturas. Tertio habet cognitionem a verbo, dum abſtractiua aut intuitiua cognitione creata cognoſcit. Notandum ſecundo iuxta Scotor el. e. diſtin. 14. q. 2. ar. 3. quòd iſta duplex cognitio videlicet intuitiua, & abſtractiua habent inter ſe triplicem differentiam. Prima eſt quòd intuitiua requirit obiectum, quòd ſit in re extra, & ſit præſens potẽtiæ in ratione percipiendi &c. Abſtractiua autem tale obiectum non requirit neceſſario,ſed ſufficit ſibi habere aliquid ſupplens vicẽ obiecti Secunda differentia eſt,ꝙ intuitiua ponit reſpectum attingentiæ obiecti, vt termini immediati exiſtentis in re extra. Dico autem immediati medio habente rationem termini, quia bene poteſt eſſe intuitiua cognitio cum habente rationem quo,non quod, ſicut patet in potentia viſiua per ſpeciem rei viſibilis,vbi non eſt actualis attingentia obiecti, vt termini immediati, ſed mediante ſpetie. Abſtractiua autem hunc reſpectum priuat eo quòd accidit ſibi, quòd eius obiectum exiſtat in re ad extra.

Tertia differentia eſt, ꝙ intuitiua cognitio ponit reſpectum menſurabilem ad menſuram actualem, videlicet vt ſit proportio actualis potentię, & obiecti &c. Abſtractiua autem non ponit reſpectum actualem, ſed aptitudinalem ſolummodo &c. His præmiſſis reſpondetur ad quæſtionem ſecundum eundem Guilliel. ſupra per concluſionem, ꝙ Chriſtus ſecũdum ꝙ homo diuinum verbum intuitiue cognoſcit, probatur,quia diuina cognitio in Chriſto ſecundum quòd homo non minus eſt, imo magis perfecta quam in alijs hominibus,ſed beati homines in patria videbunt Deũ facialiter,ergo & Chri

ſtus

ſtus qui erat comprehenſor à fortiori vidit, cum aſſumptus ſit ad vnionem hypoſtaticam, & per conſequens beatificam, vt patebit in ſequentibus. Ecce ergo Chriſti hominis dignitas & diuina ad nos charitas commendatur, cum in Chriſto ſcilicet homine exemplum nobis datur beatæ viſionis diuinæ ex Dei charitate, vt dicitur lib. de ſpiritu & anima.

§. 2. SED qualiter eſt poſſibile, ꝙ Chriſtus, ſecundum quod homo vel aliquis hominum beatorum videat immediate diuinam eſſentiã. Et ratio quæſtionis eſt, quia Exod. 33. dicit Deus. Non videbit me homo, & viuet. Et 1. Timo. 1. Deus habitat lucem inacceſſibilem. Item Ioan. 1. Deum nemo vidit vnquam niſi vnigenitus Dei, vbi Chryſoſt. dicit: Solus filius & ſpiritusſanctus Deum uidit: Qui autem creabilis eſt quomodo poteſt uidere increabilem:

Chryſo. Ad hæc reſpondendo nota ſecundum Guiliel. quòd aliqui ex huiuſmodi auctoribus errauerunt di. quòd nemo videbit Deum in patria immediate, ſed ſolummodo claritatem eius, quia ut inquiunt, fulgor Dei tantus eſt, ut a creatura videri nequeat, hoc autem patet erroneum, quia eadem res eſt Deus, & claritas eius, vnde etiam opinio, quam Hugo de Sancto Victo. ſuper angelica hierarch quoſdam ſcilicet dicere q͂d a nemine videbitur Deus niſi in quibuſdam theophanijs & apparitionibus, inquantum in his condeſcendit ſuis amicis, non videtur vera, & patet eſſe falſa, quia 1. Ioan 3 dicitur: Videbimus eũ ſicuti eſt, & perfectiſſime præ omnibus creaturis Chriſtus vidit in præſenti, & videt in patria. ergo &c. Sed ad ſoluẽdas auctoritates inductas pro ratione notandæ

Bonau. ſunt regulæ ex Guill. & Bonauen. ead diſt. 14. articu. 1. q. 3. Quarum prima eſt, quod Deus non poteſt videri à creatura virib. naturalibus, videlicet in eſſentia diuina:

Deus non poteſt uideri a creatura in diuina eſſentia. Vnde Gloſa ſuper. 1. Timothei ſupra, dicit, ꝙ Deus lucem habitat inacceſſibilem viribus noſtris, ſed acceſſibilem muneribus ſuis, vnde nec angelus per ſua naturalia uidere poteſt diuinam eſſentiam, ſed per lumen gloriæ à Deo infuſum, ſicut enim ſenſus viſus cum ſit inferioris ordinis non poteſt eleuari ad videndum ſpiritus, ſcilicet angelos, vel animas ſeparatas naturali viſione, ita nec intellectus creatus ad uidẽdum diuinã eſſentiam niſi Dei gratia. Secunda regula, quod huiuſmodi auctoritates, quæ dicunt non poſſe videri Deum in ſubſtantia, intelligendæ ſunt de viſione, quæ communiter habetur in via, ſecus de viſione in patria, & ſic dicitur Exodi 32. Non videbit me homo, & viuet, ſcilicet vita ſenſuali. Tertia regula, quod Deus non poteſt videri, ideſt plane totaliter comprehendi à creatura, patuit libro 1 Quarta, quod non poteſt uideri Deus, id eſt ratio ſubſtantiæ eius, quia hæc latet omnem creaturam, vt dicit Gloſa ſuper illud Roma. 1. Quod notum eſt Dei: Iſto modo dicit Iſido. quod diuina trinitas ſibi ſoli nota eſt. Quinta, quod dicitur Deus non cognoſci. intelligendo, ideſt non facit cognoſcere ea, quæ ſunt in ſe, vel ſuam ſubſtantiam, ſcilicet comprehẽdendo plenarie. Sicut enim fouea profunda dicitur incognoſcibilis, vel cęca, quia non manifeſtat, quæ habet in ſe, ſic in propoſito. Et ſic Chryſoſt. dicit, quod angeli non vident quid ſit Deus: Et hoc modo dicitur Matth. 22. quod de die & hora iudicij nemo ſcit, nec angeli neque filius hominis, ideſt filius hominis non facit ſcire: Vnde patet, ꝙ ex ſola charitate dat Deus viſionem ſuam. §. 4. (marg. "§.46." appears beside "totaliter comprehendi")

§. 3. AN anima Chriſti cognoſcat uerbum viſione creata, & mediante habitu, ſicut & aliorum beatorum animæ? Reſpondetur ſecundum eundem Guil. cum Bonauent. eadem diſt. 14 quæſt. 1. art. 1. Oportet dicere, quod anima Chriſti ſicut & aliorum beatorum animæ actu creato per ſapientiæ habitum creatum cognoſcat verbum increatum, vtpote per lumen creatum naturalibus ſuperadditum: Sapientia enim creata diſponit ipſarum animarum potentias cognitiuas, & conformes reddit, vt illud lumen æternum cognoſcant. Nec aliter poteſt intelligi, ut intellectus beati cognoſcens dicatur, niſi informetur ſapientia clara atque luminoſa Sicut non poteſt paries dici albus niſi albedine informetur, ſed quia diuinum verbum non poteſt eſſe forma alicuius, ergo oportet, quod ibi ſit creatus habitus informans, & illuminans animam.

Vnde patet, quod deficiunt qui dicunt

quòd

ꝙ videbimus Deum in patria, non creata viſione ſed ſolo ipſo diuino verbo, quod noſtra dicetur cognitio, vt ipſi extimant. Rurſus ſecundo deficiunt, qui dicunt, ꝙ propter vnionem hypoſtaticam in Chriſto, non requiritur quid medium niſi ſolum verbum, patet falſum, quia viſio beatifica non fit per ſolam illam unionem ſine habitu medio illuſtrante, & informante: Denique quod in Chriſto fuerit ſcientia, & habitualis, & actualis, patet ſecundum Thomam, & Richa. eadem diſtin. q. 2. Quia Chriſtus vere dormiuit aliquando, nec tunc aliquid amiſit eorum, quæ ſciuit, & quia ſcientia dormientis eſt ſcientia in habitu, ergo Chriſtus habuit ſcientiam habitualem, quæ & aliquando in actum exiuit in vigilia, &c.

Thom.

Scīa dormiētis eſt ſcīētia in habitu.

Si autem dicat quis, quia fons æterni luminis eſt infinitus in ſeipſo, quomodo ergo virtus animę finita poterit per habitū creatum, & per conſequens finitum actus ſuos protendere ad ipſum cognoſcendum in ſeipſo, cum finitum non poſſit agere in infinitum, &c. Reſpondetur ſecundum Bonauentu. quod anima in cognoſcendo Deo plus eſt in ſuſcipiendo, quam in agendo, & habet ſe in ratione paſſiui, & licet ad perfectionem cognitionis concurrat etiā actio, ſcilicet iudicare, ſicut, & ſuſcipere, non tamen actio talis concurrit, quæ fit per aliquam influentiam, vel impreſſionem cognoſcentis in cognoſcibile, ſed ſolum per quandam protenſionem: Sicut & in amore, cum anima amat, nil influit in amatum, licet aliquo modo agit in amando, ſic intelligendum eſt de cognitione. Itaque cum anima videat Deum in ſe, nō agit in Deum, ſed Deus influit in animam pure ex charitate, & eleuat eam ſupra ſeipſam in cognoſcendum Deum altiſſimū, & deiformis efficitur transformata per amorem in Deum cognitum, & ſic non valet obiectio.

.6 VTRVM anima Chriſti videat, vel cognoſcat verbum diuinum ſibi vnitum cōprehendendo? Reſpondetur colligendo ſecundum Bonauen. e. diſtinct. 14. articu. 1: quæſt. 2. Et Guil. ac Richard. & Thom. eadem diſtin. quod hæc eſt opinio communior, certior, & probabilior, quod nec anima Chriſti, nec aliqua creatura comprehendere poteſt verbum increatum: Ratio quia finitum non poteſt comprehendere infinitum, ſed & anima Chriſti, & omnis creatura finita eſt, verbum autem ſiue Deus eſt infinitum intenſiue, ergo. Confirmatur, quia modus viſionis quo uidetur uerbum diuinum comprehendendo eſt infinitus, nam comprehendere eſt totum totaliter ſimul capere, vt dictum fuit lib. 1. Videre autem Deum infinitum uiſione infinita intenſiue eſt ſolius deitatis, quæ infinite uidet ſeipſam totaliter ſimul, ergo licet anima Chriſti ſit uerbo vnita, & per conſequens attingat, & apprehendat per cognitionem ipſum verbum præ omnibus creaturis beata uiſione, tamen quia manet anima Chriſti finita non comprehendit, ſed ſola diuinitas habet comprehendere ſe totam, creaturæ autem ſcilicet beatæ apprehendunt quantum Deo dante ſufficiunt.

Bonauen.

Sed an ergo anima Chriſti, & quælibet beata uideat totum verbum ſeu deitatem totam? Dicendum eſt ſecundum prædictos Docto. quòd uidet totam naturam diuinam, ita, quod nihil eſt de natura verbi, vel deitatis, quod non videat, & ſic unaquęque beata anima quantum capere poteſt ſufficienter uidet totum, ſed non totaliter. Illud enim totaliter uidetur, qđ ita perfecte videtur omnibus, ſcilicet modis ſicut viſibile eſt, nec eius viſibilitas excedit modum uidentis, & ſic ſolus Deus ipſe uidet ſeipſum, & per conſequens ſolus comprehendit ſeipſum. Alia autem & ſi apprehendant tamen non cōprehendunt.

Solus Deus videt ſeipſum.

Sed quomodo iſta ponantur Bonauen. dicit, quod quamuis difficile ſit intellectui noſtro capere, tamen neceſſe eſt ponere, cum enim Deus ſit ſimplex, neceſſario credendū eſt, quod ſi cognoſcitur: iā nō ſecūdū partē, & partē ſed tot⁹ cognoſcitur. Rurſus, quia Deus eſt immenſus uera fidei, ergo neceſſe eſt ponere, quod nunquā ab intellectu finito comprehenditur totaliter, & ita Deus à quacunque creatura ſiue angelica ſiue humana ipſum cognoſcente cognoſcitur totus, ſed non totaliter: Sicut exemplum: Oculus non clarus videt quidem ſolem totum in ſe lucentem in aliqua nube clara, tamen eminentiam eius lucis ſecundum totalem radioſitatem

non

non comprehendit, ſic in propoſito, licet non omnino ſimiliter: Vnde patet Dei charitas, quia vnicuiq; iuxta ſua merita dat ſe videre ad beatitudinem, & totum & ſufficienter: De his etiam libro 1. vbi cognoſcere §. 15.

§. 5. VTRVM Chriſtus, ſcd̃m ꝙ homo, videat omnia in diuino verbo quæcunque videt verbum? Ad hoc Guil. e. diſt. 14. inducit recitan. ꝙ vna opinio videlicet S. Thom. di. ꝙ Chriſtus ſcd̃m ꝙ homo videt in diuino verbo ſolum ſcientia viſionis nõ intelligentię, & hanc dicit eſſe falſam, ergo &c. Aliamq; recitat opinionem Bonau. e. diſt. ar. 2. q. 3. dicentẽ, ꝙ Chriſtus ſcd̃m ꝙ homo nouit ſolum in habitu ea omnia, quæ nouit verbum, non autem in actu: Et hanc etiam dicit idem Guill. eſſe falſam, & ſic non tenendam. Tertia quoque opinionem ſ. Scoti. e. di. 14. q. 2. dicentem, ꝙ Chriſtus ſecundũ ꝙ homo videt omnia in diuino verbo, quæ videt ipſum verbum, & hanc approbat Guill. quia, inquit, in Chriſto poni poſſunt tres modi cognoſcendi res quaſcunque &c. Primo in diuino verbo intuitiue. Secundo abſtractiue, ſcilicet per ſpecies inditas animæ Chriſti &c. Tertio per experientiam, in quo & profecit, ſed quia non oportuit, ꝙ Chriſtus cognoſcendo res in verbo haberet aliam ſpeciẽ ad cognoſcendum verbum, & ad cognoſcendum res iterum aliam, imo eodem cognoſcebat diuinum verbum, & res in eo, cum diuinum verbum ſit lux, & exemplar ſufficiens, in quo omnium creabilium relucent ideæ, ergo Chriſti anima videt omnia in verbo, quæ videt verbum cum illud totum videt, licet non totaliter comprehendendo ſicut comprehendit verbum, vt patet in præcedentibus: Et hęc ex charitate. Si dicatur. Ex hoc ſequitur quòd anima Chriſti cum ſit creatura æquatur Deo in ſciẽtia, cum omnia ſcit quæ Deus ſcit: Et ad id etiam eſt ſcriptura Coloſſ. 2. In quo. ſ. Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei abſconditi &c. Reſpondetur ſecundum Bonau. vt etiam eſt ſententia Magiſtri eadem diſt. 14. libro 3. ꝙ creatura non poteſt æquari Deo, vnde ſecundum illud Apoſtoli ſupra, licet anima Chriſti ſciat omnia, quæ ſcit verbum per gratiam ſibi datam in verbo vnito, tamen non æquatur verbo, vel Deo in ſapientia. Tum quia verbum cum ſit Deus videt omnia, & ſcit ex ſeipſo per eſſentiam, ſed anima Chriſti ſcit omnia Dei dono a verbo. Tum quia anima Chriſti bene ſcit Deum, incompehenſibiliter tamen, ſed Dei verbum ſcit comprehenſibiliter. §. 4. Tum denique quia anima Chriſti nõ ita perſpicue, ac clare capit omnia vt Deus: Si dicas, ergo anima Chriſti habet aliquam obſcuritatem, & ita non eſt ſpeculum clariſſimum. Dicit Bonauen. ibidem circa literam, quòd anima Chriſti dicitur ſpeculum clariſſimum ſuper omnes angelicas, & alias creaturas, iuxta ſententiam Dionyſij. Sed hoc intelligendum eſt ſecundum reſpectum comparando ad alias creaturas, & non ſimpliciter, nec in reſpectu ad Deum, quia in reſpectu lucis diuinæ omnis creatura tenebra eſt, vt dicit Auguſtinus, eo quod ex nihilo eſt: Pręterea anima Chriſti non ęquatur Deo, quia & ſi ſcit, & intelligit omnia perfecte, quæ verbum, tamen non poteſt facere omnia, quæ verbum diuinum, vt patebit infra. Mira ergo charitas claret in hoc, quod tanta ſapientia illluſtrauit Deus Chriſtum hominem ad noſtram ſalutem, & totius humanæ naturæ, vel generis honorem ex huiuſmodi gratia Chriſti.

Thom. | Scotus. | Bonau. | Diony. | Aug. | Bona. Nõ poteſt creatura æquari Deo.

§. 6. VTRVM in Chriſto ſit aliqua ſcientia creata præter ſcientiam quam habet in verbo? Reſpondetur ſecundum Thomam eadem diſtinctione decima quarta, quæſtione prima, articulo primo, quod ex quo Chriſtus eſt vna perſona in duabus naturis, ſcilicet Deus, & homo: Conſiderandum eſt ergo de his quæ attribuuntur Chriſto, an pertineant ad perſonam diuinam, an ad naturam humanam, an ad vtramque. Nam ſi pertinent ad diuinam, ſic oportet illud tantum vnum ponere in Chriſto, ſicut ibi eſt hypoſtaſis vna, & vnum ſuppoſitum.

Si autem ad humanam pertinent, ſimiliter eſt vnum tantum, ſicut vna anima, vnum corpus. Si vero ad vtramque ſic, quia naturæ ſunt integræ in Chriſto oportet talia ponere duo, ſicut duas voluntates, duo libera arbitria, duos intellectus ſcilicet diuinum, & humanum. Vnde

eum ſcientia pertineat ad vtramque natu ram, ergo oportet in Chriſto ponere duas ſcietias, vnam increatam, aliam creatam.

Si autem quæras. Quomodo cum ſcientia increata .i. diuina, quæ eſt lux immēſa poteſt ſtare ſcientia creata .i. humana, cū maius lumē offuſcat minus, nec lucet minus in maiore: Dicit idem Thomas, ꝙ nō eſt ſimile, quia quod diuerſa luminaria ſic ſe habent vt effectus minoris lucis non percipiatur ſuperaſſiſtente luce maiori, hoc ideo eſt, quia talia diuerſa luminaria in luminando ſunt eiuſdem rationis, & nata ſunt res eaſdem informare. Cum ergo ſenſus repletur luce maiori effectus minoris non percipitur, ſed ſcientia increata, & creata nō ſunt eiuſdem rationis nec idem informant, ergo ſimul ſtant Deo volente ſic ex charitate.

Thom.

§. 7. QVOTVPLEX autem ſcīetia vel cognitio diſtinguitur in Chriſto. Notandum ſcđm Bonau. e. di. 14. ar. 3. q. 1. ꝙ hoc abſq; dubbio concedendum eſt videlicet ꝙ anima Chriſti præter cognitionem in verbo habitam, quæ eſt cognitio glorioſa, habuit cognitionem a verbo infuſam, vel datam, quæ eſt cognitio gratiæ gratis datæ, qua etiam cognoſcit Chriſtus res creatas in ſeipſis per ſpecies inditas animæ Chriſti ab ipſo conditionis primordio idest a primo inſtanti cōceptionis, ſicut fuit in angelicis intellectib⁹, & in intellectu Adę: Huius ratio eſt pfectio ipſius animæ Chriſti, quæ non ſolum fuit perfecta ſecundū partē ſuperiorem, ſed etiam ſcđm partem inferiorem, & ſenſualem, non tantummodo quantum ad ſtatum patriæ, ſed etiam viæ ſcđm huius duplicem ſtatum: nam ſtatus viæ vnus eſt innocētię, alius eſt ſtatus naturæ lapſæ: Et ita ſcđm hæc Chriſtus habuit triplicem cognitionē triplici ſtatui conuenientem. Vnam habuit cognitionem gloriæ. Secundam innocentiæ, ſiue naturæ integræ. Tertiam cognitionem experientiæ ſenſuum, & pœnæ vel miſeriæ. Rurſus quia anima Chriſti debuit eſſe perfecta etiam in modo cognoſcendi, ad hoc autem requiritur, quòd habeat triplicem cognitionem rerum cognoſcibilium, ſcđm ꝙ habent res triplex eſſe, .ſ. in verbo, & in intellectu creato, & in genere proprio, vt dicit Aug. li. 4. ſuper Gen. videlicet ꝙ angeli habuerunt hanc triplicem cognitionem rerum: Vnam in verbo diuino, aliam in intellectu ſuo, & tertiam in genere proprio, in quo habet eſſe, ergo hæc magis habuit Chriſtus.

Bonau.

Duplex ſtatus vię.

Quomodo autem differant iſtæ cognitiones Rich. e. diſt. 14. ar. 3. q. 1. dicit, ꝙ diſtinguntur, non penes rem cognitam, quia eadem res quæ cognoſcitur in verbo cognoſci poteſt etiam in genere proprio, & econuerſo: Sed diſtinguuntur pęnes rationem cognoſcendi, quia in cognitione creaturarum in verbo, verbum eſt immediata ratio cognoſcendi creaturas, ſcilicet ſicut exemplar, & ſpeculum, in quo relucent omnia, ſed in cognitione creaturarū in genere proprio, ratio cognoſcendi eſt aliqua ſpecies creata informans intellectū immediate, & ipſum dirigens in creaturam non mediante cognitione Dei ſicut obiecti, & quia prima ratio cognoſcendi, .ſ. in verbo eſt incomparabiliter clarior, quam ſecunda, ideo illa dicitur clara, hęc obſcura, ſecundum Aug. 11. de ciui. quia in verbo Dei habentur, & videntur omnes cauſæ & rationes, ſcđm quas, & quare ſic res quælibet factę ſunt, ſed in proprio genere cognitionis creaturę multæ rationes latent: Ideo idem Aug. 26. q. ad Oroſium dicit, quod plus videtur creatura in arte qua facta eſt quam in ſeipſa quæ facta eſt: Sicut exemplum in figura mathematica, vel picturæ quando edocentur rationes talium protractionum per artem plus cognoſcitur quam ſola figura aſpiciatur: Vnde in omnibus Dei charitas patet. Aug.

VTRVM Chriſtus profecerit in cognitione vel ſcientia, & virtutibus, ac gratia? Reſpondetur breuius, & planius ſecundum Nico. de Lyra ſuper illud Luc. 2. Puer autem Ieſus proficiebat ſapientia, ætate, & gratia &c. quòd proficere, vel creſcere eſt dupliciter. Vno modo ſecundum eſſe reale, & alio modo, ſolum ſecundum effectus oſtenſionem. §. 8.

Primo in corpore Chriſti, & ætate fuit augmentum reale quantitatis, ſed in anima eius non fuit augmentum gratiæ, & virtutum reale, quia totam plenitudinē gratiæ, & virtutis habuit in inſtanti conceptionis. Proficiebat tamen in gratia ſecundum effectus oſtenſionem, quia magis

Chriſtus in inſtāti ſuæ cōceptionis habuit totā penitudinem.

gratiæ, & virtutum. gis oſtendebatur ſecundum quòd ipſe Chriſtus creſcebat ætate, & ſecundum ꝙ volebat apparere.

De ſapientia quoque dicendum, ꝙ in Chriſto ponitur duplex ſapientia, ſcilicet diuina, & humana, vt patuit in præceden tibus. Sapientia autem diuina in Chriſto non potuit augeri, vel diminui, cum neceſ ſario ſit infinita.

Sed ſapientia humana in Chriſto eſt duplex. Vna habitualis vel infuſa, alia experimentalis vel acquiſita, ſcilicet quæ ac cipitur per operationem ſenſuum. In prima ſapientia ſcilicet habituali Chriſtus non profecit, quia ab inſtanti conce ptionis habuit tantam plenitudinem ſapientiæ quanta potuit conferri naturæ humanæ: Nam & ſecundum Thomam parte 3. q. 9. arti. 3. & 4. Chriſtus habuit ſapientiæ infuſæ habitum, quo nouit omnia in proprio genere per aliqua ſibi infuſa, puta per ſpecies intelligibiles a Deo ſibi infuſas, ergo in hac notitia non potuit creſcere.

Sed de ſapientia humana experimentali, vel acquiſita ſunt variæ opiniones. Vna eſt Thom. vbi ſupra, quòd Chriſtus in tali notitia profecit, quia in natura nil eſt fruſtra, ſed in anima Chriſti, quæ eſt eiuſdem naturæ cum animabus aliorum hominum, eſt intellectus agens, & poſſibilis, ergo non ſunt fruſtra nec ocioſi, ſed in Chriſti anima ſicut, & in alijs habet intellectus agens operationem abſtrahendi ſpecies intelligibiles a phantaſmatibus, & iſtæ ſpecies recipiebantur in intellectu poſſibili ipſius, & talis operatio intellectus eſt acquiſitio ſcientiæ, ergo ſic Chriſtus profecit in ſcientia. Sed contra hoc arguitur ſecundum Scotorel. eadem diſtinct. 14. quæſt. 2. quod ſi in illa ſcientia acquiſita Chriſtus proficiebat pro eo quod habebat intellectum agentem, & poſſibilem, vt ratio Thom. dicit, ſequitur pari ratione, quòd beati in patria proficiunt continue in ſcientia acquiſita, quia habent intellectum agentem, & poſſibilem, ſed hoc eſt falſum, quia ſic proficerent perpetuo in infinitum. Scotus.

Alia ergo eſt opinio Scoti, & cum ſequentium, quod ſi fiat ſermo de notitia abſtractiua, tunc dicendum, quòd anima Chriſti bene nouit omnia in proprio genere per ſpecies ſibi infuſas a Deo, quia quicquid eſt perfectionis ponendum eſt in Chriſti anima, ſi ſibi non repugnat, ſed ſpecies infuſa reſpectu omnium cognitorum abſtractiue, eſt perfectionis, & ſibi non repugnat, ſicut & in angelis qui iſto modo nouerunt omnia in proprio genere, in quibus ſimul ſtant cognitio in verbo, & cognitio in proprio genere, ſecundum Auguſtinum 4. ſuper Gene. ad lit. ergo, & in Chriſto ſic eſt ponendum. Vnde iſta opinio dicit, quòd Chriſtus non profecit in tali ſcientia quantum ad habitum, quia duo habitus eiuſdem rationis non poſſunt ſimul eſſe in eodem intellectu cum alterum ſuperflueret, ſed talis ſcientia acquiſita non videtur eſſe alterius rationis, quam infuſa circa idem obiectum, ſicul oculus miraculoſe datus in videndo eſt eius rationis omnino cum oculo naturali: Nec propterea intellectus agens in Chriſto fuit ocioſus, quia non ſolum in abſtractione ſpecierum intelligibilium eſt eſt neceſſaria operatio intellectus agentis, ſed etiam in conſideratione ſecundum habitum ſcientiæ iam prius acquiſitę, in qua conſideratione non abſtrahit de nouo ſpecies. Veruntamen ſi conſideretur ſapientia Chriſti, quantum ad oſtenſionem in effectu, ſic profecit in ſapientia quodammodo inquantum ſapientiam ſuam tam diuinam quam humanam magis oſtendebat, prout ex charitate volebat, & noſtræ ſaluti expediebat, ſicut & de gratia ac virtutibus prædictum eſt.

Proinde ſi obijciatur, qupd Luc. 2. dicit Chriſtus profeciſſe in ſapientia. Et ad Hebræ. quinto. Didicit Chriſtus ex his, quæ paſſus eſt obedientiam: Dicendum eſt ſecundum Scotorel. quod hæc intelligenda ſunt de notitia intuitiua acquiſita, quia ſic non nouit omnia humana ſcientia, præſertim ſingularum actus omnes quo in huiuſmodi ſcientia humana profecit, ſed non de abſtractiua, quia illa nouit omnia, ergo non proficiebat. Et de harum differentia patuit ſupra. §. 1. Vnde patet Dei charitas, quia Chriſtus profecit prout ſaluti noſtræ expediebat. Chriſtus profecit prout expediebat noſtræ ſaluti.

VTRVM anima Chriſti eodem actu vel intuitu videat verbum, & creaturas

in verbo? Reſpondetur ſecundum Rich. ſupra e. diſtinct. 14. artic. 2. quæſt. 2. concord. Bonau. & Thom. per concluſionem quod ſic.

Thom.

Declaratur, quia actus videndi non numerantur niſi quattuor modis, videlicet vel penes obiecta, vel penes ſubiecta, vel penes rationes videndi, vel penes menſuram.

Primo modo penes obiecta, ideſt pluralitatem viſorum non fit ibi numeratio, quia omnia quæcunque videt anima Chriſti in verbo videt in vna eſſentia verbi quaſi in vna ſpecie, & quia quæcunque in vna ſpecie, & ratione videndi videntur, hæc ſimul videntur: Sicut ſimul videmus quantitatem, colorem, ſitum habitum &c.

Secundo modo penes ſubiecta etiam non numeratur, quia vnicum in numero eſt ſubiectum videns, ſcilicet intellectus Chriſti. Tertio modo penes rationes non numeratur, quia per eandem videndi rationem per quam anima Chriſti videt verbum, videt etiam creaturas relucentes in verbo. Sicut imago in ſpeculo videtur ſimul cum ſpeculo, nam videre creaturas per proprias rationes ipſarum ſic eſt videre in proprio genere, vel in propria natura, & non eſt eas videre in verbo, oportet ergo quod in verbo videantur per illam rationem per quam videtur verbum ipſum. Quarto modo penes menſuram non numeratur, quia vna eſt menſura, qua perpetuo videntur, & verbum, & quæ ſunt in eo: Vnde patet quod anima Chriſti eodem habitu, & eodem actu quo videt verbum videt, & res in verbo exiſtente ſola differentia quãtum ad comparationem ſiue reſpectum: Sicut homo intelligens quidditatem hominis ſimul intelligit animal, & rationale, & intelligens propoſitionem ſimul intelligit prædicatum, & eius ſubiectum, quia intelligit ea vt vnum: Et ſic anima Chriſti intelligit omnia, quæ ſunt in verbo tanquam in vno exiſtentia vno intuitu ſimul.

Si quæratur de aliorum beatorum animabus, ſimiliter dicendum eſt quantum ad omnia quę in verbo vident, ſecus quantum ad illa, quæ vident per ſpecies diuerſas proprias in proprio genere, quæ ſimul videri non poſſunt.

Sed obijcitur, quia verbum videt infinita, ſi ergo anima Chriſti, cum ſit finita, ſimul actu omnia illa videt, ſequitur quod aut habebit infinitas operationes, vel actus ſimul ſecundum diuerſa obiecta, aut quòd infinitas operationes habet vno actu quorum vtrumque eſt impoſſibile. Dicendum ſecundum Thomam vbi ſupra, quòd omnia quæ anima Chriſti videt in verbo, videt vna operatione, vel vno actu, non tamen illa operatio eſt infinita in ſe formaliter, ſed materialiter tantum modo in quantum tranſit ſuper infinita ſtante hac poſitione, quòd generatio ſemper duraret in mundo poſita eius perpetuitate, ſic autem ponendo non eſſet infinitum actu ſed ſolum in potentia: Ecce ergo Dei charitas, quia tali viſione beatificat ſuos.

Anima Chriſtis finita.

§. 10. VTRVM Chriſti anima omnia quæ ſcit in proprio genere intelligat vnico actu in numero an diuerſis ſimul.

Notandum primo ſecundum Richard. eadem diſtinct. 14. artic. 3. q. 1. quòd ſcire res in proprio genere, eſt eas ſcire per earum creatas ſimilitudines, hoc eſt ſpecies intellectum informantes, & quia anima Chriſti ab inſtanti ſuæ creationis habuit expreſſiſſimas omnium creaturarum ſimilitudines, vel ſpecies, quæ ſibi fuerunt concreatæ a Deo, per quas potuit de omnibus præteritis, præſentibus, & futuris cognitionem habere, ideo anima Chriſti habuit perfectiſſimum habitum ſciente ad cognoſcendum creaturas in proprio genere.

Sed ad quæſitum idem Richard. ſupra articu. 4 q. 1. dicit, quòd anima Chriſti ea cognitione, quæ eſt in proprio genere, nõ omnia vnico actu in numero intelligit: Ratio, quia tali cognitione .ſ. in proprio genere intelligit res per creatas earũ ſimilitudines, & ita per plures rõnes, vel diuerſas ſcd̃m numerũ, ergo ibi nõ eſt vnicus ſimplex actus intelligendi. An ergo intelligat anima Chriſti iſtis actibus intelligẽdi pluribus quidem, ſed ſimul an non ſimul: Dicit idẽ Rich. quod non ſimul, quia (inquit) nõ omnia illa ſic ſe habent ad inuicẽ, quod actus quibus intelligunt talẽ inter ſe habeãt habitudinẽ, quod ſimul in eodẽ intellectu eſſe poſſint,

ſint, quia omnis actus intelligendi animæ Chriſti eſt perfectus in genere ſuo, ideſt ſecundum exigentiam ſui generis, & ita vnus actus plus habet quàm alius de perfectione in ſe. Sed quomodo ponitur perfectio maior inter actus intelligendi in Chriſto? Dicit idem Richar. ſupra quòd Chriſtus perfectius intelligit creaturas in verbo, quàm eas intelligat in genere proprio, quia in verbo perfectius intelligibiles ſunt ſicut in cauſa exēplari: Nam licet ita perfecte intelligit anima Chriſti creaturas in genere proprio, quòd hoc modo perfectius intelligi non poſſint, ſcilicet in genere proprio, tamen in verbo diuino perfectius intelligit, vt patuit. §. 7. Ex his patet Dei charitas nobis commendata, quia ſuo modo in beatis fieri ordinauit animabus, videlicet cognoſcere res in verbo perfectius, & in proprio genere ſecundum diuerſas rationes pro vtilitate.

§. 11. VTRVM anima Chriſti per diſcurſum rationis cognoſcat creaturas in proprio genere? Reſpondetur ſecundum Richard. eadem diſtin. 14. art. 4. q. 3. quòd non. Proprie enim cognoſcere diſcurrendo eſt a cognitione principiorum notorum procedere ad acquirendum cognitionem concluſionis prius ignotæ, ita quòd alia ſit cognitio principij, & alia ſit cognitio concluſionis cauſata ex prima illa cognitione: Anima autem Chriſti quamuis diſcurſum & formationem ſyllogiſmorum optime intelligat, non tamen diſcurrendo vel ſyllogizando, ſimiliter, & compoſitionem, & diuiſionem, licet intelligat, quia affirmat aliquid de aliquo vel negat, tamen non componendo vel diuidendo, ſed vno actu ſimplici intellectualiter dicit hominem eſſe animal, & non eſſe aſinum: Et ſimiliter eſt de alijs animabus beatorum, & de angelis, prout de hac materia patuit libro primo. vbi intellectus. §. 11. & ſequenti.

Quid ſit proprie cognoſcere.

Si autem dicatur, quia anima Chriſti intelligit vnum per aliud, & res intelligit per ſimilitudines, ergo a ſimilitudinibus ad ipſas res diſcurrit intelligendo maxime, quia naturale eſt huiuſmodi ratiocinando deuenire in cognitionem concluſionis, humanam autem naturam gloria non mutat, ſed perficit, ergo &c. Dicendum eſt ſecundum eundem Rich. q. quādo res intelligitur per ſuam ſimilitudinem, vel ſpeciem, directo aſpectu, & immediate intellectus fertur in rem illam, cuius eſt ſimilitudo, tūc ibi nullus eſt diſcurſus proprie loquendo, ſed quando a cognitione principiorum procedit ad concluſionem, ibi dr̄ diſcurſus. Cū ergo aīa Chriſti intuetur vnum principium, & in eo oēs concluſiones virtualiter contentas, & poſtea intuetur aliud principium, & in illo concluſiones contentas, non diſcurrit, quia per vnum illorum principiorum non acquirit cognitionem alterius principij, ſed ſicut angelus vno actu intuendo cognoſcit .ſ. vnum principium proprium, & ſimul aliquas concluſiones in eo cōtentas, vel exinde ſequentes immediate vel mediate, & alio actu poſtea cognoſcit aliud principiū & concluſiones in eo cōtentas, quantoque intellectus eſt ſublimior tanto ſimul poteſt plures concluſiones in eodem principio cognoſcere eodem actu, ſic & anima Chriſti, cum ſit perfectiſſima præ alijs etiam angelis, intuēdo quodlibet propriū principium intuetur concluſiones contentas in illo, ſed diuerſa principia diuerſis intuetur actibus. Conſimiliter eſt dicendum de animabus beatorum, q. licet naturale ſit homini ratiocinando deuenire in cognitionem concluſionis, tamen hoc eſt homini naturale non ſimpliciter, ſed ex imperfectione naturæ. Vnde in modo intelligendi diſcurſiuo eſt aliquid, quod eſt homini ſimpliciter naturale, ſcilicet cognoſcere per intellectū: Et eſt aliud quod ſibi conuenit ex naturæ imperfectione, ſcilicet intelligendo diſcurrere: Quia ergo gloria, vel beatitudo naturam perficit non deſtruit, ideo in beatis animabus remanebit primum excluſo ſecundo, quia intelligent beati nec tamen diſcurrendo: Et faciet hoc Deus ex charitate tantam perfectionem dando.

Beatitudo naturā humanā perficit.

VTRVM anima Chriſti exiſtens in hac vita mortali aliquam ſcientiam acceperit ab angelis ſecundum animam, an potius ipſa anima Chriſti illuminauit angelos ſicut modo? Reſpondetur ſecundum Thomam eadem diſtinctio. 14. q. anima Chriſti a principio ſuæ crea-

creationis intellectuale lumen abundantibus habuit, & perfectius quam angeli omnes, ita quod non ſolum ſecundum deitatem, ſed etiam ſecundum animam humanam omnes angelos illuminauit, ſicut etiam modo illuminat omnes: Nam anima Chriſti etiam tūc cum fuit in mortali corpore non erat minoris gloriæ quam eſt nunc, ſed æqualem gloriam habuit tunc ſicut & modo, quia erat comprehenſor, ideo nil ab angelis accepit. Mira ergo Dei charitas, quia in Chriſto prætulit nos angelis.

13. VTRVM Deus dederit animæ Chriſti omnipotentiam, ſicut dedit omniſcientiam? Reſpondet magiſter in 3. diſt. 14. & cum eo docto. quod licet Deus dederit Chriſto omniſcientiam, non tamen dedit omnipotentiam: Si ergo dicatur Chriſtus omnia ſcit quæ Deus, ergo ſcit creare mundum, & ſeipſum: Reſpondet ibidem magiſter dicens, quod bene ſcientiam habet creandi mundum, ſed non potentiam: Intellige quod non habet Chriſtus ſecundū quod homo potentiam creādi, ſed habet ſecundum deitatem: Subdit Magiſter, quod habet etiam ſcientiam creandi animam ſuam, & ſcit quomodo Deus creauit eam: Habet ergo, inquit, ſcientiam ſui creatæ, ſed non ſui creandæ, quia non eſt creanda, ſed creata: Hæc ille.

Si obijcitur, quia Chriſtus Matth. vlt. dicit: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Et Marc. 6. Omnia poſſibilia ſunt credenti, ergo fortius animę Chriſti. Item ratione probatur ſic, quia omnis natura habens actualem exiſtentiam infinitam eſt omnipotens, ſed anima Chriſti eſt huiuſmodi, quia non habet aliud eſſe actuale, quam eſſe verbi, quod eſt infinitum, ergo anima Chriſti eſt omnipotens.

Bonauen. Reſpondet Bonau. circa litteram ibidem, quod potentia eſt quædam præſidendi, & de hac intelligitur illud Matth. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas, &c. quia omnibus quæ ſub Deo ſunt præſidet Chriſtus, etiam ſecundum humanitatem. Alia eſt potentia creandi, vel faciendi, & de hac intelligitur dictum Magiſtri. Tertia eſt potentia impetrandi, & ſic intelligitur, quod omnia poſſibilia ſunt credenti, quia fides impetrat quæque miracula. Quæque miracula impetrat fides.

Ad rationem autem dicendum ſecundum Rich. e. diſt. art. 5. quæſt. 1. quòd maior illa rationis veritatem tenet non niſi quando per ſuam naturam conuenit alicui habere actualem exiſtentiam infinitam, ſed quia animæ Chriſti hoc non per ſuam naturam conuenit, ſed Dei dignatione, & charitate datum eſt, vt habeat eſſe actuale infinitum verbi, ergo patet propoſitum, &c.

SED quare, vel vnde eſt, quod Deus animæ Chriſti non dedit omnipotentiam cum omniſcientia? Reſpondetur ſecundum Bonauent. ſupra quæſt. vlt. Et Rich. ar. 5. quæſt. 1. ac Thom. articul. vlt. Quod omnipotentia de ratione ſua exigit tria, propter quæ nec animæ Chriſti, nec alicui creaturæ poteſt communicari, niſi eatenus qua communicatur Chriſto nomen, & excellentia diuinitatis, hoc eſt per communicationem idiomatum propter perſonalem vnionem. §. 14.

Primo omnipotentia exigit ſummam infinitatem, vel immenſitatem, quia dicit actiuam potentiam infinitam intenſiue, quæ eſt propria, & commenſuratur eſſentiæ infinitæ, ideſt diuinę tantummodo. Vnde ſolius Dei proprium eſt eſſe omnipotētem, nec aliqua creatura poteſt eſſe capax omnipotentię, licet Dei dono poſſit eſſe capax oīs ſciētię: ergo omnipotentia non poteſt dari creaturę, quia repugnat cū ſit finita, nec pōt eſſe Deus infinitus in natura.

Secundum omnipotentia exigit, & includit ſummam ſtabilitatem, ſed omnis creatura eo ipſo ꝙ ex nihilo eſt, in nihilum tendit, nec poteſt ſubſiſtere niſi Dei potentia, ergo &c. Vnde non poteſt creatura eſſe omnipotens, quia non poteſt ex ſe conſeruare ſeipſam in eſſe ſtabiliter.

Tertio exigit omnipotentia ſummam, & ampliſſimam poteſtatem, nam tranſcendit ens, quia de non ente poteſt facere ens, ſed nulla virtus creaturæ tranſcendit ens, ergo non poteſt communicari.

Si obijcitur, quia amplior eſt ſcientia quam potentia, quia omne quod Deus poteſt, ſcit, ſed non econuerſo, quia ſcit contradictoria, ſed non poteſt facere vera, cum ergo anima Chriſti ſit capax amplioris, videlicet omniſcientiæ, ergo eſt capax-

capax etiam minoris, videlicet omnipotentiæ: quòd licet omni ſciētia ſit amplioris extenſionis reſpectu obiecti, ſed non reſpectu ſubiecti, vt dicit Bonauen. Nam quantum eſt de propria ratione vtriuſq; omnipotentia ponit ſubiectum ſuum eſſe infinitum, ſed omniſcientia non, & quia communicatio omnipotētiæ reſpicit plus amplitudinem ſubiecti quam obiecti, & eſt excellentius quam omniſcientia, in cuius ſignum multo excellentius eſt facere vnam formicam, quam ſcire cœlum, & terram, ergo non ſequitur quod ſi alicui creaturæ cōmunicatur conſciētia, ꝙ ideo cōmunicetur & omnipotētia: Sufficiat ergo mihi id dicere, ꝙ Deus tanta charitate nos dilexit in Chriſto vt quicquid decuit, communicauerit, videlicet omniſciē tiam, omnem gratiam, omnimodam virtutem, omnimodam charitatem & æternam fœlicitatem, vt reamaremus Deum.

Excellentior eſt oīpotentia quam omniſcientia.

Difficultas prima iuxta prædicta eſt:

§. 15. Quali ergo virtute Chriſtus fecit miracula, quæ operabatur in hac vita? Rñdetur ſcd̄m Rich. eadem diſt. 14. q. vlt. ꝙ Chriſtus ex quo erat Deus verus & homo, poterat diuina virtute impreſſiones facere in inferioribus, ita ꝙ non mediante opere naturæ cōmutaret vnam rem in aliā .ſ. aquam in vinum, & quæque alia faceret, quę contradictionem non includunt, tamē eius anima hmōi facere non potuit propria virtute, quia creatura eſt, vt patet ex gloſa ſuper illud Ioan. 2. Quid mihi, & tibi mulier, & ad hunc ſenſum intelligendum eſt quod Damaſce. lib. 3. c. 16. dicit: Chriſtus ſupra hominem agebat, quæ hominum ſunt .ſ. dum ſuper aquas ambulabat: Vult enim dicere, ꝙ Chriſtus quáuis eſſet homo, tamen miracula faciebat per virtutem increatam .i. diuinam, & non per creatam: Et eodem modo de omnibus miraculis factis ad confirmationem fidei pro noſtra charitate & ſalute tenendum eſt, ꝙ fiunt virtute diuina & non virtute creata, quia probant efficaciter deitatem Chriſti veram, ſed hoc non probarent, ſieo modo quo fiunt poſſent fieri ope re virtutis creatæ, vt patet de paralytico ſubito ad vnam Chriſti vocem curato. Matth. 2. & multis alijs, ſcilicet mortuis ſuſcitatis & huiuſmodi, quæ omnia Deus ex charitate ad nos fecit, vt experiremur in operibus huiuſmodi, quia diligit nos ad ſalutem.

Damaſ.

SED quid de alijs beatis, quali virtute poſſint facere miracula? Idem Richar. vbi ſupra dicit, quod nec beati in cęlo exiſtentes propria virtute poſſunt facere miracula proprie dicta, licet poſſint facere mirabilia, ſed miracula non niſi Deus ipſe facit precibus illorum. §. 16.

Si ergo quæratur an beatus aliquis poſſit totam terram commouere? Idem Rich. dicit, quod licet motum localem facere poſſit in corporibus (partialiter loquendo vt videtur innuere) non tamen poteſt facere trāſmutationem ad naturalem formam: Sed & illud quod Anſel. libro ſimilitudinum dicit, ſcilicet ꝙ tanta erit fortitudo in glorioſo corpore beati poſt reſurrectionem, vt ſi vellet, totam terram commouere poſſet? Hoc idem Richard. intelligendo dicit, non ſic quòd beatus poſſit propria virtute mouere totam ſimul terram, ſed ſic quòd a Deo precibus poſſet impetrare quòd ipſe Deus hoc faceret, quia tanta charitate Deus diligit ſuos maxime beatos, vt faciat quicquid illi volunt abſolute fieri &c.

Anſel.

De communicatione idiomatum.

COMMVNICATIO idiomatum: Quod Deus voluit ex charitate in Chriſto communicationem idiomatum ex perſonali vnione ortam.

QVOMODO fieri, vel dici habeat communicatio idiomatum? . 2.

De hoc nota primo de iſto termino cōmunicatio ſecundum Guilliel. lib. 3. di. 5. quod tripliciter fit communicatio. Vno modo per modum formæ, ſeu partis eſſentialis, ſicut forma ſuum eſſe communicat materiæ: Secundo modo per modum totius, ſicut ſuperius ſuum eſſe communicat inferiori, veluti homo Platoni. Tertio modo per communicationem idiomatum, ſicut Mariæ filius dicitur Dei filius, & econtra: Nam & ſi quis dicat: Quomodo æternum, puta Deus, vel Dei filius, poteſt vere dici temporalis, cum nullum æternum poſſit fieri temporale, nec econtra?

tra? Dicendum eſt quòd æternum non poteſt fieri temporale, nec econtra per identitatem, ſed bene per communicationem idiomatum, & ſic dicitur homo Deus.

Tripliciter capitur idioma. Secundo notandum, ꝙ iſte terminus idioma, vt dicit idem Guill. e. 3. diſt. 11. tripliciter capitur. Primo dicitur idioma id quod præter intentum alcui accidit, ſeu caſu, vel fortuna. Iſto modo Damaſc. ait ꝙ malum .ſ. ſub ratione mali non eſt ſubſtantia, nec natura aliqua, ſed eſt ſubſtantiæ idioma .i. præter intētionem operantis adueniens, quia dicēte Dionyſ. 4. de diui. no. Nullus, inquit, operatur ad malum aſpiciens, & ſic communicatio idiomatum dicitur malorum communicatio, de hoc non eſt ad propoſitum. Secundo dicitur idioma idem quod proprius ſermo, ab idios græce, quod eſt proprium, & homos ſermo, & hoc modo communicatio idiomatum dicitur communicatio linguarum ad inuicem, ſicut lingua Hiſpanorum ad Italos. Tertio dicitur idioma idem quod proprietas cuiuſcunque rei, & iuſcunque rei, & hoc modo dicunt theologi idiomatum communicationem: Reſpondetur ergo, ꝙ quando inter duas naturas .ſ. diuinam, & humanam in Chriſto vnitas perſonæ vnitate illarum puta diuinæ, & humanæ proprietates prædicantur alterutrum .ſ. proprietates diuinæ de humana, & econtra, tunc eſt communicatio, nec ex tali prædicatione, fit aliqua diminutio diuinæ perfectionis, nec aliqua additio perfectionis, cum hoc dicendo ſolū ſit terminare dependentiam naturę aſſumptæ a diuina perſona. Mira ergo Dei charitas patet, quia ſic voluit ſibi vnire humanam naturam, vt ea quæ Dei ſunt propria prædicentur de humana, & econtra, videlicet quòd Deus eſt homo, vel Deus eſt de virgine natus, Deus eſt paſſus, & mortuus, & ſepultus, & reſurrexit, &c. Et econtra. Iſte puer, ſcilicet Chriſtus creauit cœlum, & terram, & ſtellas, & angelos, & eſt Deus æternus, & huiuſmodi.

Diony.

§. 2. IN quibus tenet, & in quibus non tenet communicatio idiomatum? Rñdetur ſcdm e. Guil. e. d. 11. & doc. alios ꝙ de hoc intelligendo dantur regulę Vna eſt, ꝙ iſta communicatio idiomatum intelligitur teneri in concreto, & non in abſtracto: Vnde hęc bene conceditur, Filius Dei eſt homo, ſed in abſtracto non conceditur dicendo: Filius Dei eſt humanitas, vel filius Dei eſt humana natura, vel homo eſt deitas &c.

Alia regula, ꝙ communicatio idiomatum non tenet illis quæ ſignant hanc vnionem explicite, quia hæc communicatio eſt per illam vnionem, ideo eam præexigit: Vnde licet hæc concedatur, Deus eſt incarnatus non tamen conceditur: Homo eſt incarnatus, & ita de conſimilibus.

Tertia regula, ꝙ nō tenet etiam in his, quæ ſignant hanc vnionem implicite, & hanc ponit S. Tho. e. di. 11. q. 4. arg. 4. ſolu. Vnde licet iſta concedatur: Ille hō eſt prædeſtinatus, non tñ iſta cōceditur propriè: Filius Dei eſt prædeſtinatus. Ratio, quia vnio præſupponit prædeſtinationem. Thom.

Quarta regula, ꝙ communicatio idiomatum nō tenet vbi eſt intellectuum repugnantia, & hanc ponit Bonau. e. di. 11. q. 3. dans exemplum: Sicuti nō dicimus propterea Chriſtum eſſe creaturam, patet. ſ. quia ſic dicendo intelligeretur, quòd filius Dei haberet principium, & nō haberet, reſpectu eiuſdem loquēdo propriè: Si dicas, ꝙ & in alijs eſt ſimiliter repugnantia, ſicuti mortalis, & immortalis, Dicendum eſt ꝙ non ſic eſt in alijs, quia indicans naturas quarum vel cuius earum ſunt proprietates, puta mortalis, eſt proprietas humanæ naturæ, & immortalis eſt diuinæ, ſed cum dico, Chriſtus eſt creatura, non facit hoc abſolute loquendo, ideoque auctoritates ſanctorum dicentium Chriſtum creaturam piè ſunt exponendæ ſic: Chriſtus eſt creatura, ideſt Chriſtus includit naturam humanam, qui eſt creatura, ſed ſimpliciter, & abſolute hæc, Chriſtus eſt creatura non conceditur a Magiſtro, & docto. Ecce Dei charitas, quæ docet eccleſiam qualiter in tali communicatione idiomatum diſcernat veritatem. Vnio præſupponit prædeſtinationē.

§. 3. AN ergo per communicationem idiomatum hæc cōcedatur: Chriſtus eſt mortalis, & nō eſt mortalis, ſicut iſta conceditur Chriſtus eſt mortalis, & immortalis, & ſic de alijs: Dicit Bonau. ſupra q. 2. & Scot. ac Guill. ſupra, ꝙ non eſt ſimile, ideoque nō conceditur negatiue dicendo, non eſt mortalis, & eſt mortalis: Ratio, quia negatio plus tollit quam ponat affirmatio .i. affirmatiue,

Bonau. Scotus.

matiue dicendo: Chriſtus eſt immortalis: Nam affirmatio hæc: Chriſtus eſt immortalis ſolum hoc ponit, ꝙ Chri. ratione diuinæ naturæ competit immortalitas, dum autem negando dicitur: Chriſtus non eſt mortalis, tunc negatur mortalitas reſpectu cuiuſlibet naturæ Chriſto, ideo eſt falſa &c. & ꝑ cõſequẽs cõtraria charitati.

§. 4. VTRVM communicatio idiomatum ponat aliquam imperfectionem in verbo Dei.ſ. cum dicitur: Dei filius eſt paſſus, mortuus, & huiuſmodi? Reſpõdetur ſcd̃m Guill ſupra ꝙ nullam ponit imperfectionem: Ratio, quia iſta cõmunicatio ex vnione perſonali venit propter ſuſtẽtationem naturæ aſſumptæ a verbo, hoc autem non ponit imperfectionem in verbo, ſed inde pendentiam: Vnde qñ dr̃ filius Dei eſt paſſus aut mortuus totum fit in natura aſſumpta, cuius dependentiam terminat filius Dei, propter quam terminationem talem ſuſcipit prædicationem ex charitate.

§. 5. QVARE per cõmunicationem idiomatum Chriſtus non dicitur creatura, cũ tamen homo Chriſtus bene dicitur creator, concedendo, ꝙ iſte puer creauit ſtellas, & hmõi, vt patet per Magiſtrũ? Item conceditur etiam hęc: Chriſtus eſt homo, ſed omnis homo eſt creatura, ergo Chriſtus eſt creatura veraciter, vnde & dicit, Eccleſ. 24. Ab initio, & ante ſecula creata ſum.ſ. ego ſapiẽtia Dei quę eſt filius Dei? Rñdetur ad hæc ſcd̃m Guil. & Bonau. e.d. 11. ꝙ licet creator bene dicatur de homine per cõmunicationem idiomatum, quia creator ita conuenit naturæ ꝙ denominat ſuppoſitum eadẽ denominatione, eo quod creator dicit agens quod eſt conditio ſuppoſiti, vt patet, veruntamen creatura ita denominat naturam, ꝙ non denominat ſuppoſitum niſi noua denominatio adueniat, quia creatura nõ dicit agẽs expreſſe de ſe, ergo non eſt ſimile de iſtis: Ad illud omnis homo eſt creatura, dicit Tho. q. 2. quòd talis argumentatio bene procedit in prædicatis eſſentialibus, alias nõ, & quia creatura non eſt prædicatum quiditatiue, & eſſentialiter ſuperius ad hominem vt patet, quia creatura in ſua ratione dicit reſpectum, homo autem non dicit niſi abſolutum, ſed nullus reſpectus eſt de ratione quiditatiua abſoluti, ergo argumentum non valet: Denique ad illud Eccleſ. 24. dicit Lyra, ꝙ ibi cum dicitur: Creata ſum, intelligitur.i. producta ſum a patre, ſcilicet per æternam generationem, non per creationem, & ſic non concluditur ꝙ Chriſtus Dei filius creatura dicatur

Ad quæſitum autem dicendum, quod a doctoribus variæ traduntur rationes, quare Chriſtus non dicitur creatura. Primo Thom. q. 2. dicit, ꝙ ideo eſt, quia creatio dicit eſſe, in Chriſto autem vnicum eſt eſſe, & id æternum.ſ. eſſe diuini verbi, ergo non poteſt dici creatura, ſed hæc ratio non placet Guil. quia in Chriſto ſunt duo eſſe exiſtentiæ, licet ſolum ſit vnicum eſſe ſubſiſtentiæ, vt alibi patebit. Secundo ergo Bonau. q. 1. dicit, ꝙ hæc propoſitio: Chriſtus eſt creatura non cõceditur, ideo ne ſuſpicaretur opinio Arrij vera qui errauit ponendo Chriſtum eſſe puram creaturam, vnde omnes auctoritates quæcũq; inueniuntur dicere Chriſtum eſſe creaturam ſunt pie exponendæ ad vitandum errorem, vt patuit. § 2. Tertio Scotus dicit, ꝙ ex quo creatura ideo dicitur, quia poſt omnino non eſſe habet totale eſſe a Deo, in propoſito autem eſſe Chriſti principale non eſt poſt omnino non eſſe, quia eſſe Chriſti principaliſſimum eſt eſſe æternũ, & increatum .ſ. diuini ſuppoſiti, denique eſſe totale Chriſti non dicitur creatura, quia in Chriſto nihil reſultat tertium ex diuinitate, & humanitate, ergo Chriſtus nullo modo poteſt dici eſſe creatura: Debemus itaque ex charitate Chriſtum diligere ſupra omnem creaturam, vt dominum vniuerſorum &c.

Creatio dicit eſſe.

Scotus.

SED an concedendum eſt, quòd Chriſtus, ſcd̃m ꝙ homo eſt creatura. Rich. e. d. 11. ar. 2. q. 1. dicit ꝙ ſic, quia per virtutem illius determinationis, ſcd̃m ꝙ homo prædicatio fit non ratione perſonæ diuinæ, ſed humanæ naturæ, quę creatura eſt. Sed Guil. ſupra dicit quidem concorditer, ꝙ ſane conceditur, vt dicit Magiſter, veruntamen eſt in propria, & quaſi per ſynecdochen vera: Huius rationem Scoto. quæſt. 2. eſt, quia quando aliqua propoſitio eſt ſimpliciter falſa, tunc reduplicatio proprie ſumpta ad alterum extremum poſita non tollit falſitatem, ſicuti iſta eſt falſa: Ethiops eſt albus, ergo iſta non

erit vera: Ethiops, inquantum homo, eſt albus. Ita dico, inquit, & de iſta: Chriſtus ſecundum quòd homo eſt creatura, loquendo proprie eſt falſa, eo quòd hęc eſt falſa .ſ. Chriſtus eſt creatura, ſcilicet improprie loquendo, ſicut iſta eſt vera per partem: Ethiops ſecundum dentes eſt albus, ita iſta: Chriſtus, ſecundum quòd homo, eſt creatura, quia in humana natura, quæ eſt quaſi pars Chriſti eſt creatura: Vnde Diony. 4. de diui. no. dicit compoſitionem ineffabilem Ieſu &c. Huius compoſitionis partem intelligens humanam naturam: Ad id (per ſynecdochem ponendo partem pro toto) dicitur. 5. Phiſicorum, quòd homo ſanatur, quia thorax ſanatur. Quòd ſi arguatur: Chriſtus, ſecundum ꝙ homo, eſt creatura, ergo Chriſtus eſt creatura. Dicendum ꝙ non ſequitur, quia teſte Magiſtro, ex talibus locutionibus topicis non ſemper valet argumentatio in diuinis, non enim valet argumentum: Deus, ſecundum ꝙ eſſentia diuina, non generat nec gignitur, ergo Deus non generat. Sic in propoſito.

Diony.

§. 7. QVARE communicatione idiomatum Chriſtus conceditur eſſe genitus, & non conceditur eſſe creatus: Reſpondetur ſecundum Guill. & Scotorel. e. diſt. 11. ꝙ ratio eſt, quia eſſe genitum natum eſt denominare totum Chriſtum ratione naturæ in ſuppoſito diuino genito a patre, & in humana natura a matre genita, ſed eſſe creatum non eſt natum denominare totum ratione naturæ, quia non denominat ſuppoſitum diuinum: Exemplum: Vere denominatur Sortes eſſe criſpus, eo quòd Sortes eſt criſpus in capite; ſed non dicitur, vel non denominatur, Sortes eſt rotundus ex eo, quod eſt rotundus in capite. Ratio eſt, quia criſpitudo capitis nata eſt denominare totum hominem, non ſic rotunditas capitis, ſic in propoſito eſt de genitione, & creatione, vt claret manifeſte, ergo non eſt ſimile de iſtis. Si adhuc arguatur, quia Chriſtus eſt homo, & ſecundum hoc eſt aliquid: Extra de hære. c. cum Chriſtus: Quæro ergo, aut Chriſtus eſt aliquid increatum, aut eſt aliquid creatum, ſed non poteſt dici aliquid increatum, quia tunc eſſet patri æqualis, contra Chriſti dictum: Ioan. 14. Pater maior me eſt, quo inſinuat, quòd pater eſt æterni creator, ſed Chriſtus minor patre, ergo e creatura. Item ſi diceretur, Chriſtus aliquid increatum, tunc ſolum nominaretur diuinum ſuppoſitum. Relinquitur ergo, quòd Chriſtus eſt aliquid creatum, & per conſequens creatura. Reſpondetur ſecundum Scotorel. ſupra, ꝙ maior eſt vera, ſed in minore cum quæritur, diuiſio eſt inſufficiens, quia omnis natura in ſe licet ſit creata aut increata ſufficienti diuiſione, tamen hæc diuiſio non eſt vera de natura, quæ implicat ſuppoſitum exiſtens in diuina perſonalitate, cui repugnat ſic denominari a creatione paſſiua: ſic vero natura humana eſt in ſuppoſito diuino in Chriſti perſona. Patet ergo in omnibus diuina charitas, quæ exhibuit tam miro modo in humanæ naturæ vnione: Vnde peccat & contra fidem, & contra charitatem Dei, qui aſſerit erronee, ſicut Arrius, Chriſtum eſſe creaturam: Ideo Amb. li. de incarnatione dicit: Quid perfidius dicere vel credere, quàm ꝙ Chriſtus ſit creatura: Et Hilarius lib. de ſynodo dicit Damnamus hæreſim dicentem Chriſtum eſſe creaturam. Ad idem eſt Augus. &c.

Damnatur omnino error Arrij.

VTRVM hæc verba, incipit, & deſinit, per communicationem idiomatum vere prædicentur in Chriſto, dicendo, Chriſtus incepit eſſe, & huiuſmodi. Notandum primo circa hoc ſecundum Guill. eadem diſt. 11. ꝙ iſte terminus, incipit, vt dicit Guilliel. Occam in Logica, ſua tractatu propoſitionum, poteſt accipi aliquando proprie, & aliquando communiter: Quando accipitur proprie tunc exponitur tam in permanentibus quàm in ſucceſſiuis per vnam propoſitionem affirmatiuam de præſenti, & vnam negatiuam de præterito cum iſto aduerbio immediate, vt ſi dicam: Chriſtus incipit eſſe homo, exponitur ſic, Chriſtus eſt homo, & immediate ante hoc non fuit homo, addi autem debet aduerbium immediate, quia alias non ſemper teneret veritatem, patet in caſu, ſi Petrus primo ſit albus, ſecundo niger, tertio iterum albus, tunc pro iſto tertio formaretur iſta propoſitio: Petrus incipit eſſe albus, hæc erit vera: Si autem exponatur ſic: Petrus nunc §. 8.

eſt al-

eſt albus, & ante hoc non fuit albus, ſic eſt falſa, quia aliquando fuit albus, ſed addendo ly immediate habebit veritatem, quia ante hoc immediate non fuit albus per caſum. Quando autem hoc verbum accipitur communiter tunc exponendo prædicto modo non oportet ꝙ in negatiua ponatur aduerbium immediate: Sicut ſi dicatur. Iſte incipit cantare miſſam, dato quòd iam finierit introitum miſſæ ſatis eſt pro veritate propoſitionis, quia eſt iuxta principium.

Sed de hoc verbo, deſinit, Nota, ꝙ in cęteris pari modo habet exponi, ſicut hoc verbum, incipit, excepto hoc ſolo quòd exponitur per vnam affirmatiuam de præſenti & vnam negatiuam de futuro, addendo aduerbium immediate, quando capitur proprie, vt ſi dicatur de Chriſto moriente: Chriſtus deſinit eſſe homo, exponitur ſic: Chriſtus eſt homo, & immediate poſt hoc non erit homo, ergo Chriſtus deſinit eſſe homo &c.

His præmiſſis ad quæſitum reſpondetur omiſſis alijs modis dicendi per concluſiones. Prima eſt, ꝙ hæc verba, incipit, & deſinit, de Chriſtó, inquantum habet eſſe diuinum, vel ratione diuini verbi, nequeunt dici: Probatio patet, quia diuinum verbum eſt æternum carens principio & fine, vt patuit libro primo, ſed quod fuit neceſſario ineſſe non incepit, ergo &c. Vnde loquendo de Chriſto ſecundum deitatem, hęc eſt falſa, Chriſtus incepit eſſe: ſimiliter ſi loquatur quis abſolute non eſt concedenda, ſed diſtinguenda: Hæc ſecundum Guill. ſupra, & Sotorel. ibidem. Secunda concluſio, quòd hæc verba, incipit, & deſinit, de Chriſto ratione aſſumptæ naturæ prædicantur vere ex idiomatum cõmunicatione, videlicet ſub hoc ſenſu: Chriſtus incepit eſſe ideſt habet aliquod eſſe, quod prius non habuit, hoc eſt eſſe hominem. Probatio patet ex tertia ſubſequenti concluſione. Tertia concluſio, quòd iſta propoſitio: Chriſtus incepit eſſe, concedẽda eſt nõ ratione totius, ſed ratione quaſi partis, videlicet ratione humanæ naturæ: Hæc ſecundum Guill. Et probatur ſic: Quia quando eſt vnum prædicatum reſpiciens vnum ſubiectum complexum, poteſt attribui tale prædicatum ſubiecto, aut ratione totius ſubiecti, aut ratione vnius partis. Exemplum primi .ſ. ratione totius: Si dicatur animal rationale eſt riſibile, ibi riſibile nec attribuitur ſoli animali, quia alias prædicaretur de brutis, nec attribuitur ſoli rationali, quia tunc anima rationalis ſeparata poſſet ridere, ſed toti ſubiecto .ſ. animali rationali attribuitur. Exemplum ſecundi .ſ. ratione partis, ſi dicatur. Paries albus diſgregat viſum; nam diſgregare non ineſt ratione parietis, nec ei attribuitur, ſed ratione albedinis. ſi ergo ſic eſt in alijs prędicatis non videtur ratio, quare nõ ita ſit in his verbis, incipit, & deſinit. Proinde quando Chriſtus conceptus eſt, vere potuit dici, quòd Chriſtus incepit eſſe, non ratione totius quod eſt in Chriſto, in quo eſt deitas ſimul & humanitas, eo ꝙ deitas Chriſti nõ incepit, ſed ſemper fuit, ſed vere dicitur ratione quaſi partis .ſ. humanitatis aſſumptæ. Et ſimiliter dicendum eſt de iſta: Chriſt⁹ deſinit eſſe, videlicet in morte ſua, nam tunc in illo triduo mortis non fuit homo ſecundum docto. & hoc modo patent ſolutiones infinitarum obiectionum, aut dicentium Chriſtum incipere, aut negantium, ſecundum diuerſas in eo naturas: Sicut ſcutum licet antiquum fuerit, tamen cum incipit dealbari, vere dicitur quòd ſcutum album incipit eſſe, ſic Chriſtus licet æternus, cum incepit naturam humanam aſſumere, quę quodammodo accidentaliter aduenit Chriſti deitati, quòd incepit eſſe homo: Et hoc ex immenſa charitate diuina propter noſtram ſalutem, ergo &c.

Diuinum verbum caret principio, & fine.

VTRVM per communicationem idiomatum hæc ſit concedenda: Iſte homo incepit eſſe Deus, demonſtrato videlicet Chriſto. Dicit Guill. eadem diſtinct. 11. quòd concedenda eſt tanquàm vera, quia ſicut eſt vera ei⁹ cõuertẽs, videlicet: Deus incipit eſſe iſte homo, quod patet exponendo, quia Deus eſt nunc homo, & immediate ante hoc non erat homo .i. ante incarnationem, ita etiam iſta illius conuerſa videlicet. Iſte homo incipit eſſe De⁹, eſt vera, quod patet eodem modo per exponentes, puta. Iſte homo nunc eſt Deus, & immediate ante hoc non erat Deus, ergo iſte homo incipit eſſe Deus: Si quęratur, §. 9.

tur. Quid demonſtratur cum dicitur. Iſte homo: Dicit idem Guill. ꝙ cum dicitur: Iſte homo incipit eſſe, vel dicendo: Iſte homo incipit eſſe Deus, non demonſtratur ſuppoſitum in Chriſto, quia in eo non eſt aliud ſuppoſitum niſi diuinum, & hoc eſt æternum, ergo nunquàm incepit eſſe, ſed per ly, iſte homo, demonſtratur in diuiduum humanum in Chriſto: Nam quando grammatici dicunt, ꝙ pronomina ſignant perſonam, debet perſona accipi large pro indiuiduo, ſicut etiam bene dicitur: Iſta albedo, demonſtrata aliqua albedine. Vnde in prædictis non demonſtratur perſona, vel ſuppoſitum verbi, quia hoc eſt æternum, quod dicitur incepiſſe eſſe homo, & econuerſo ex charitate infinita.

Suppoſitũ in Chriſto unũ & æternũ.

§. 10. QVID de illa locutione: Verbum caro factum eſt, & pluribus huiuſmodi: Notandum, ꝙ hanc conſtat eſſe veriſſimam. Primo auctoritate euangelica Io. 1. Secundo ex ratione ſecundum Tho. 3. ſcript. ſententiarum d. 7. Et. 3. parte, q. 16. quia omne quod eſt, & non fuit prius vere dicitur factum, ſed verbum .i. Dei filius eſt caro .i. homo, & prius non fuit homo, ergo caro factum eſt. Sed circa hoc occurrit difficultas hæc. Quomodo hoc participium, factum habet referri ad verbum Dei? De hoc Rayne. in ſumma cum Tho. ſupra dicit, ꝙ iſtud participium poteſt referri cõparando ſubiectum ad prædicatum, vel ad prædicari, & ſubiecti coniunctionem, & ſic vtraque iſtarum eſt vera, videlicet, verbum caro factum eſt, & caro verbum factum eſt, vt ſit ſenſus: Factum eſt ꝙ verbum ſit caro, & caro verbũ .i. quòd Deus ſit homo, & homo Deus. Secundo poteſt referri ad ipſum ſubiectum propoſitionis, vel ad prædicatum tanquam ad extrema compoſitionis, puta ad Deum, & ad hominem, & ſic vtraque hæc locutio eſt falſa, videlicet, Deus vel verbum eſt factus, vel factum: Et ſimiliter hæc: Iſte homo factus eſt, demonſtrato Chriſto, eo ꝙ ſupponit ſubiectum huius ſuppoſitum æternum, ergo non factum, & ita iſtas idẽ Tho. & Rayn. dicunt ſimpliciter eſſe falſas. ſ. Chriſtus incepit eſſe, & quòd iſte homo, ideſt Chriſtus incepit eſſe Deus, & iſte homo ſit Deus, & iſte homo factus eſt Deus Et ſimiliter hæc: Deus factus eſt perſona filij: Omnes (inquiunt) tales locutiones, & ſimiles ſunt falſæ. Et ratio Thomę, de his eſt, quia terminus in ſubiecto poſitus ſtat pro ſuppoſito diuino, vel perſona, de quo non poteſt dici quòd incepit eſſe, quia repugnat proprietatibus diuinæ naturæ, ergo &c. Sed Scotoin eadem diſt. 11. q. 2. contra hæc dicit: Ex eadem ratione ſequeretur ꝙ iſta ſit falſa: Chriſtus eſt mortuus, quia terminus in ſubiecto poſitus ſtat pro ſuppoſito, ſed repugnat mori proprietati diuinæ, & falſum eſt dicere, ſuppoſitum diuinum eſt mortuum, ergo ſimiliter, ꝙ Chriſtus eſt mortuus dicere (ſi ratio prædicta Thomæ valeret) eſſet falſum, quod eſt contra ſymbolum. Ideo prędicta opinio Thomæ, non valet, ſed propoſitiones inductæ ſunt diſtinguendæ ſecundum diuerſas naturas in Chriſto ſicut dictum eſt. §. 13. & 9. Vt ergo finaliter dicam cum Auguſtino, & Bernardo penſandum eſt, quoniam immenſæ charitatis diuinæ fuerit hæc ſancta vnio, quæ verbum fecit carnem, ideſt hominem, & econuerſo, & communicationem idiomatum fieri tam miro modo conſtituit.

Thom.

Reprobatur opinio Thomæ.

Auguſt. Bern.

De diuerſa denominatione conceptionis.

§. 1. CONCEPTIO varijs modis ſumitur in ſcriptura. Primo conceptio eſt ſecundum Priſcianum quædam ſpecies allothetæ quæ dicitur Sylepſis, & eſt diſſimilium clauſularum per vnum verbum conglutinata conceptio, fit autem talis conceptio quatuor modis: Per genera, .ſ. numeros, perſonas, & caſus, quæ pertinet ad grammaticam, ideo pertranſeo. Secundo dicitur mentis notitia interior, ſecundum ꝙ dicimus: Iſte concepit hoc in animo, & ſic quæ vis cogitatio poteſt dici conceptio mentis: Tertio conceptio dicitur quidditas intellecta, ſecundum ꝙ dicit Alagazael in ſua metaphiſica, quando intellectus eſt certus de vno conceptu: Differt tamen ſecundum vim vocabuli quiditas, & conceptus, quia quidditas dicit ſolum obiectum cognoſcibile, vt potè puram ipſam rei entitatem potentem concipi, adhuc abſtractam ab ipſa poſſibilitate

deiſte

dente conceptionis paſſiue, ſecundum quod dicit Auicen. in principio. 5. metaphyſicæ: Equinitas eſt tantũmodo equinitas conceptio vero ſeu conceptus nominat ipſam quidditatem intellectam, ita quòd dicit quoddã conſtitutum ex conceptione paſſiua, & quidditate, & ſic patet, quòd quidditas dicit vnum per ſe, ſed conceptus vnum per accidens, & de huiuſmodi conceptionibus non expedit tractare in propoſito. Quarto conceptio dicitur naturalis in matrice ſeminali, & talis eſt ad noſtrum propoſitum, quæ eſt duplex ſcilicet paſſiua, & actiua: Sicut conceptio glorioſæ virginis paſſiua fuit a ſanctis parentibus ſuis Ioachim, & Anna, conceptio vero eius actiua fuit, quando Dei filium in ſuo ſacro concepit vtero: Vbi Dei magna claret charitas erga nos.

Differentia inter quidditatem, & cóceptioné.

De conceptione paſſiua Mariæ virginis.

CONCEPTIO Virginis Mariæ paſſiua eſt eiuſdem in vtero materno recepto.

§. 2. CIRCA quam quæruntur plura. Primum: An ante conceptionem talem fuerit ſanctificata. Secundum: An in conceptione fuerit ſanctificata. Tertium, An poſt conceptionem, ſed ante animæ infuſionem fuerit ſanctificata. Quartum: An in animæ infuſione fuerit ſanctificata. Quintum: An poſt animæ infuſionem fuerit ſanctificata. Primum circa conceptionem paſſiuam Virginis Mariæ quærebatur: An ante conceptionem ſuam fuerit ſanctificata. Et videtur quod ſic, quia dicitur Rho. 11. Si radix eſt ſancta, & rami ſunt ſancti, ſed ſic ſe habent parẽtes beatæ Mariæ ad ipſam ſicut radix ad ramum, ſi ergo in parentibus beatę Marię virginis potuit eſſe ſanctificatio, & infuſio ſanctitatis, & ramus. ſ. beata virgo potuit in eis ſanctificari: Reſpondet Alex. de Ales 3. parte ſum. q 9. duplex eſt ſanctificatio. ſ. ſanctificatio naturæ, & ſanctificatio perſonæ: Sanctificatio perſonę eſt per præſentem gratiam. Sanctificatio naturæ non erit niſi per futuram gloriam, quia ibi ſanctificabitur natura, ſcilicet in gloria, prout innuitur. 1. Corinth. 15. In reſurrectione enim ſanctificabitur ipſa, quia tũc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus. Et appellat ſtimulum fomitem: Sãctificatio autem quæ eſt per baptiſmum, & quæ eſt per præſentem gratiam non eſt ſanctificatio naturæ ſed ſolum perſonæ, ſed fomes adhuc remanet in natura poſt baptiſmum, & tranſfunditur per generationem in totam naturam, propter hoc non eſt generatio ſine peccato, quia natura nõ ſanctificata, ideo neceſſe eſt vt quod generatur in generatione cõtrahat peccatum, & propter hoc beata virgo non potuit in parentibus ſanctificari, quia radix beatæ virginis. i. parentes eius non potuerunt ſanctificari quantum ad naturam, ſed quantũ ad perſonam, in generatione enim humana radix eſt natura quæ funditur, & inde procedit ramus: Perſona vero in tali generatione non trãsfunditur, & per conſequens nec ſanctitas eius: Ideo dicit Bernar. in Epiſtola contra Lugdunen. canonicos. Dicitur ne ſanctificata, quatenus iam ſancta conciperetur, ac per hoc ſanctus vocaretur conceptus. Et obijcit contra hoc: Non valuit ante ſancta eſſe quàm eſſet, ſcilicet non erat antequàm conciperetur, ergo non potuit ſanctificari antequam conciperetur. Ad argumentum dicendum quòd licet parentes beatæ Mariæ fuerint ſancti, quantum ad perſonam non tamen quantum ad naturam, ergo ſequi non debet, quòd beata virgo ex ipſis genita propter illos ſit ſancta: Nec apoſtolus loquitur ibi, niſi de illis qui imitantur ſanctorum patrum mores, & exempla, quia tunc ſicut illi radices ſunt ſancti, ſic etiam rami ideſt ſanctitatis imitatores ſanctificabuntur.

Duplex ſanctificatio.

Bern.

SECVNDO quęritur: An beata virgo potuit ſanctificari in conceptione ſua? Et quòd ſic videtur, quia non eſt minus potens virtus ſanctificationis quàm ſit virtus inficiens, ſed caro infici poteſt ante animationem, ergo pari ratione ante animæ infuſionem, imo a fortiori poteſt ſanctificari, cum oppoſita nata ſint fieri circa idem, ſi ergo beatæ Mariæ conceſſum eſt quantumcunque congruum eſt concedi puræ creaturæ, videtur, quòd caro eius ante animationem fuerit ſanctificata. Item conceptio glorioſæ virginis §. 3.

fuit

fuit ex legitimo matrimonio, & de parentibus ſanctis, & de matre ſterili, & ſecundum q narrat quædã hiſtoria videtur, q ipſa cõcepta fuerit virtute ſpiritusſancti, ſi ergo illa conceptio quæ eſt ſecundũ legitimũ matrimonium, & ſcd'm ſancti ſpiritus adiutorium eſt ſancta, & immaculata, videtur q caro virginis in ipſa ſua conceptione fuerit ſanctificata, ſed ante fuit cõceptio q̃ animatio, ergo fuit ante ſanctificata quã animata: Ad quod Reſpondetur

Bonau. ſcd'm. ſ. Bonau. in 3. d. 3. ar. 1. q. 1. q caro beatæ virginis ante animã rationem non fuit ſanctificata, non quia virtus nõ potuerit carnem virginis purificare antequam animare, ſed quia ſanctificatio habet eſſe per aliquod donum gratuitum ſuperadditum, quod quidem non habet eſſe in carne, ſed in anima: Ideo ſi caro beatæ virginis dicitur ſanctificari, aut hoc intelligitur mediante gratiæ exiſtente in eius anima, vel mediante gratia exiſtẽte in ãnimabus parentum, conſtat quòd nõ mediante gratia exiſtente in eius anima, quia tunc eſſet oppoſitum in adiecto, videlicet, q caro ſanctificatur ante eius animæ creationem, & tamen ſanctificetur per virtutem gratiæ illius animæ, ſequitur enim, q idẽ ſit prius, & poſterius in vno & eodem: Si autem intelligatur hoc fieri per gratiam, quæ collata fuit animabus parentum, hoc non poteſt eſſe triplici ratione.

Proles nõ eſt in parentibus ſecũdum animam. Prima quia ratio ſanctificandi non habet transfundi a parente in prolem, eo q proles nõ eſt in paręte ſcd'm animã, ergo nec in parẽte habet ſanctificationis grãm.

Secunda ratio, quia hoc ſi eſſet poſſibile, quod ſanctificatio deriuaretur a parente in prolem ſicut originalis iuſtitia, numquam tamen deriuatur coitu libidinoſo, quia tunc duo oppoſita eſſent ſimul, & ſemel in vno eodem: Et ideo dixit Bernar.

Bern. Forte inter amplexus maritales ſanctitas ipſi cõceptioni ſe immiſcuit, vt ſimul ſanctificata fuerit, & concepta, ſed hoc ratio nõ admittit, quomodo ſanctificatio abſq; ſpiritu ſanctificante, aut ſpiritusſancti ſocietas cum peccato fuit, aut quomodo peccatum non fuit, vbi libido non defuit.

Tertia ratio eſt, quia eſto quod ſanctificatio adeſſet, & libido defuerit virtute diuina, nõ tamen decuit, quia hoc eſt ſolius beatæ virginis prærogatiua: Hæc Bonau. Veruntamen S. Bonau. & Thom. in ea. d. dicit, quòd non potuit caro virginis ſanctificari ante animationem eius per gratiæ infuſionem, verum eſt, quia gratia ſanctificans debet eſſe in anima, ſeu potius in voluntate, ex quo eſt accidens, ſed quia caro virginis potuit ſanctificari ſanctificatione per dedicationem ad cultum Dei, non eſt dubium, ſicut ſanctificantur inanimata, puta, templa, calices, veſtes, & ſimilia.

Ad primum vero obiectum reſpondet idem Bonau. quòd nõ eſt ſimile, quòd caro poteſt infici ante animationem, ergo etiã ſanctificari, quia generatio carnis ex carne eſt carnalis, & non ſpiritualis, ideo magis habet transfundi caro vicioſa quã ſancta ex parentibus ſanctificatis per gratiam. Ad ſcd'm reſpõdet Alex. de Ales vbi ſupra, quòd coniugalis coitus cõſideratur prout eſt actus perſonæ, vel naturæ: Prout eſt actus perſonę, ſic eſt voluntas mouens, prout eſt actus naturæ, tunc eſt ibi natura mouẽs, ſed differẽter, quia inquantum eſt ille actus voluntate mouente, ſic etiam ibi mouet charitas, inquantum eſt a natura mouente, ſic etiam ibi mouet fomes peccati, quia ſi ille actus ordinatus eſt ad peccatum Adæ, & ex fomite peccati, voluntas enim mouet ibi ſecundum ordinem charitatis, & a parte illa eſt meritorius. Natura autem mouet ibi ſecundum inordinationem, & a parte illa eſt libido in coitu, & peccatum, ſed conceptio ſequitur ad coitum, & reſpicit naturam mouentẽ, & non voluntatem, ideo parentes Ioan. Bapt. licet fuerint ſancti, tamen generauerunt Ioannem cum peccato, & ideo conceptio beatæ Mariæ Virginis a parentibus ſuis fuit cum cauſa peccati originalis, non tamen cum peccato originali, ex quo caro illa tunc non fuit animata.

NOTANDVM igitur ſcd'm Lyrã ſuper 5. c. Roma. q originalis culpa a carne prouenit in aĩa ſibi cõiũcta, ſicut liquor bonus inficitur ex corruptione vaſis in quo ponitur, ſic & peccatum originale prouenit ex carne cauſaliter, ſed tamẽ in anima eſt ſubiectiue, & formaliter, ſicut infirmitas eſt in cibo corrupto cauſaliter tantum, quia cibus non eſt infirmitatis §. 4.

tis ſuſceptiuus. In corpore vero cibato formaliter eſt, & ſubiectiue, & ideo celebritas conceptionis virginis glorioſæ, non debet referri ad idem conceptionis in vtero matris, ſed ad illius animationis diem: Quia omnes celebritates ſtatutæ ab eccleſia ſunt fundatæ ſuper ſanctitatem, vt nullo die pro aliquo ſancto ſolennizet in quo perſona illa ſancta non fuiſſet, cui honor ille defertur, animationis dies autem glorioſæ virginis fuit ſanctificata per illius præſeruationem a peccato originali, & per copioſæ gratiæ tunc collationem, vt patebit poſtea: Ideo rite illa dies conceptionis ab omnibus deuotis debet celebrari, ex quo ſancta ſic iſtituit eccleſia, & ipſum feſtum indulgentijs valde priuilegiauit.

Ad quid debeat referri feſtiuitas Conceptionis Beatæ Mariæ.

§. 4. TERTIO quæritur: An in infuſione animę beata virgo fuerit ſanctificata: Hoc eſt quærere: An anima illa ſanctiſſima contraxerit in vnione ad corpus peccatum originale vel non? De iſta quæſtione duæ ſunt opiniones ſolennes, & cuiuſlibet opinionis argumenta ſunt bene ab aduerſa parte ſolubilia, ita quòd certitudo huius opinionis non poteſt demonſtrari, quia contingens eſt ſecundum Domini voluntatem, demonſtratio autem, vt dicitur. 1. Poſteriorum, eſt impoſſibilium alio modo ſe habere, & tales opiniones in eccleſia quandoque tenebantur, vt veræ, ſicut opinio Magiſtri ſententiarum in 4. di. 22. quòd Chriſtus in triduo mortis homo fuit, ſed modo reputatur falſa: Similiter illa, quòd virgo Maria non dicatur mater Dei, ſed mater Chriſti, quæ determinata fuit in concilio Epheſino, eo modo iſta opinio. Vtrum beata virgo fuit ſine originali peccato concepta, fuit dubitata aliquando a doctiſſimis viris, nunc tamen modernis temporibus præualuit, vt doctores, & etiam deuotiores veram, & indubitatam teneant, & ideo antequàm accedam ad declarationem illius quæſtionis. Eſt notandum quòd ſecundum Guill. in 2. diſtinct. 31. & Franciſ. Mayro. tria requiruntur ab hoc quòd peccatum originale contrahatur.

Primo quòd caro ſit traducta a parentibus tranſgreſſoribus, quia ſi Deus nunc formaret vnum hominem de terra pura, ille licet eſſe vere homo non tamen peccatum contraheret originale.

Secundo requiritur ꝙ a primis parentibus fiat propagatio naturaliter, quia ſi quis ſupernaturaliter conciperetur ex virgine, ſicut Chriſtus, non contraheret originale peccatum.

Tertio ad contrahendum tale peccatū requiritur, quòd talis perſona ſit arctata, & non ſit ſpeciali priuilegio excepta a lege communi data hominibus, quia ſi gratia ſingulari eſſet præſeruata a Deo, non contraheret originale peccatum, ſicut nos tenemus de beata Virgine: Cuius tamen contrariam opinionem primo recitemus, & ad illam argumenta probantia ſoluamus: Tenent quidem aliqui licet pauci, quòd beata virgo fuerit concepta in originali peccato prius, & poſtea de illo ſanctificata, quod ſic probant di. Nihil in fide catholica pro vero tenendum eſt, quod ſacro canoni, & eccleſiæ doctoribus repugnat. Sed ponere beatam Mariam fuiſſe abſque originali conceptam eſt huiuſmodi, igitur &c. Maior patet per Auguſt. in epiſtola contra Manichæorum fundamentum: Euangelio, inquit, non crederem, niſi quia eccleſię catholicæ credo: Sed minor probatur. Tum quia ex canone Bibliæ ad Roma. 5. Omnes in Adam peccauerunt, & egent gratia Dei, & ita non excipit Mariam. Tum ſecundo ex canone iuris, de conſec. diſtinct. 4. c. Firmiſſime, & ſunt verba Auguſt. ad Petrum di. Firmiſſime tene, & nullatenus dubites omnem hominem, qui per concubitum viri, & mulieris concipitur cum peccato originali naſci. Tum tertio auctoritate doctorum, vnde Leo Papa. Sicut nullum liberum a peccato repperit, ita liberandis omnibus venit. Adhæc & conſimilia argumenta reſpondetur vnica reſponſione communi. Quod omnes tales auctoritates intelliguntur de legge communi non de priuilegio. Maria autem exempta fuit per priuilegium, dico tamen ad dictum apoſtoli, quòd omnes peccauerunt quantum eſt de ſe, ſed in Maria affuit gratia Dei: Ad auctoritatem vero Auguſtini dico, quòd dicitur illa auctoritas, qui per concubitum, Maria autem non fuit qui, ſed quæ, ergo in hoc nihil probat. Ad dictum,

Quod ſacris canonibus, & eccleſiæ repugnat, eſt reprobandum.

ctum vero Leonis, quòd Ieſus liberandis omnibus venit: Dico quòd verum eſt, ſed alio modo liberauit beatam Mariam, quia antequam contraheret originale peccatum, aliter cęteros, quia poſt contractum:

Bern. Secundo arguitur ſic argumento B. Bernardi in Epiſtola ad canonicos Lugdunen. Si Maria fuit ſanctificata ne peccatum contraheret originale, aut fuit ante conceptũ, aut in conceptu, ſed neutrum eſt dicendum, ergo &c. Maior patet ſufficienti diuiſione, ſed minor probatur. Primo non ante conceptionem, quia illud quod non eſt, nequit ſanctificari, cum ſanctificatio ſit accidens, & requirat ſubiectum in quo ſit, nec in conceptu, quia tunc libido inerat, libido autem eſt cauſa peccati originalis. Ad hoc dicendũ ꝙ minor negatur pro vtraq; parte. Primo enim ſanctificata eſt Maria in carne ante animationem, eo modo quo res inanimatæ cõſecrantur ad Dei cultum, vt patuit ſupra. Secundo ſanctificata eſt in animæ infuſione, non a peccato quod inerat, ſed quod infuiſſet niſi affuiſſet gratia: Et ideo ſi Bern. dicit, ꝙ libido inerat, ſi intelligit in commixtione ſeminum conceditur, ſed nihil ad propoſitum, ſi autem intelligitur in naturarum coniunctione, negatur: Nec mirum ſi argumentum non habeatur inſolubile, quia ſicut dicit Gilbertus: Dominus Bern. nõ nouit oĩa. Tertio arguitur ſic. Si B. Maria peccatum originale non habuit, per Chriſtũ ianua cęli ſibi aperta non fuit, ſed hoc eſt falſum, ergo &c. Maior patet, quia clauſio cœli pp peccatum originale facta eſt. Sed minor probatur, quia dato caſu poſſibili, ꝙ .ſ. ſi Maria mortua fuiſſet ante Chriſtũ euolaſſet ad cœlum, & ita Chriſtus non eſſet caput humanæ naturæ, & primogenitus in multis fratribus, quod magnum eſſet inconueniens. Reſpondetur ad hoc, ꝙ beata virgo non habuit peccatum originale, fuit a Chriſto vnde vere redempta eſt, etſi in caſu ante Chriſtum mortua fuiſſet ſecundum ſententiam Scoti videtur ꝙ ad limbum fuiſſet, ſicut ſancti patres mundati ab originali, Deus enim ſic decreuerat, ꝙ licet Chriſti paſſionem acceptaret præuiſam ad remittendum peccatum orinale omni credenti illam expreſſe vel implicite, non tamen remittat pœnam .ſ. carentiam diuinę viſionis propter illam paſſionem, vt præuiſam tantum, ſed vt præſentialiter exhibitam, & ideo in Chriſti morte fuit ianua cęli aperta etiã beatę virgini, quæ non habuit peccatũ originale, tamen niſi a Chriſto reſeruata fuiſſet, habuiſſet: Ad idem dicit Alex. de Ales in 3. parte ſum. q. 9. Quod duo ſunt quæ prohibent viſionem corporalem .ſ. defectus viſus, vt cęcitas, & defectus luminis: Sic ante Chriſti mortem homines quidam prohibebantur a Dei viſione vtroq; modo, ſicut idolatræ incircuncisi. Quida propter carentiam luminis ſicut ſancti patres in limbo, quibus diuinum lumen gloriæ tunc non lucebat: Ex quibus & conſimilibus patet quod tenentes illam opinionem, quòd beata virgo fuit in originali peccato concepta non poſſunt demonſtrare imo nec efficaciter perſuadere, quòd beata virgo fuerit concepta in originali: Nec talis præſeruatio Mariæ in aliquo derogat honori Chriſti, qui illam ſuam dignam matrem præſeruauit.

Quod nõ eſt nequit ſanctificari.

Scot.

Alex.

S E C V N D A itaque opinio verior, & communior eſt, ꝙ in conceptione, Maria non contraxit peccatum originale, voco autem hic cõceptionem illius animationem, quia in conceptione ſeminum a parentibus nomen conceptio corporis virginis non dicitur directe, ſed materia corporis, nec conceptio corporis dicitur conceptio Marię, & quòd forma dat eſſe rei, forma vero ſubſtantialis corporis eſt ipſa anima, ideo in animatione corporis Mariæ dicitur eius conceptio, quæ extitit ſine originali peccato. S. I.

Cuius quidem modum talem primo imaginor in vtero beatæ Annæ materiam corporis Mariæ fuiſſe ſanctificatam a viciosa corruptione. Secundo in animæ infuſione, ne contraheret originale, in qua ſanctificatione, & gratia illi collata eſt. Tertio ſanctificata eſt in alicuius virtutis vſu, & executione, non enim eſt dubitandum hoc, quia ſi Ioannes Baptiſta in aduentu Chriſti vſum virtutis habuit multo magis Maria in ſua conceptione, & ſic exiſtens in vtero ter fuit ſanctificata, extra vterum iterum ter.

Primo in conceptione verbi diuini.

Secundo in Spirituſſancti miſſione ſuper

per ipſam,& apoſtolos. Tertio in ſua aſſumptione glorioſa, & iſtæ ſanctificationes gradatim aſcendunt. Vnde immunitatem Virginis Mariæ a peccato poſſumus probare argumento Scoti in 3. diſtinct.3. q. 1. quia perfectiſſimus mediator habet circa aliquam perſonam actum perfectiſſimum mediandi poſſibilem, non dubium quin actus iſte ſit reſpectu matris ſuæ,ſed hoc non eſſet niſi præſeruaſſet a peccato originali per ſanctificationem, igitur, &c.Minor probatur, & primo per reſpectum ad Deum, cui Chriſtus dominus reconciliabat:Certum eſt enim,quod nobilior eſt modus reconciliandi aliquem ante contractam inimicitiam, quam poſt, & ita nobilius fuit, quod Maria nũquam fuit inimica Dei.Secundo probatur minor cõparatione ad malum, quia maius malum, & peccatum eſt originale, quam veniale, ſed quia omnes theologi tenent eam non habuiſſe veniale,dicente Auguſtino,de natura, & gratia: de matre domini dum de peccatis agitur: nullam volo prorſus habere quæſtionem, ſi ergo non docuit Mariam habere peccatum veniale, multo minus originale, ſicut, qui dilectam ſibi perſonam præſeruat ſtudioſe a parua læſione, multo fortius a morte cum poteſt, ſed Deus hoc facere potuit, quia non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum. Tertio probatur minor ex perſona Mariæ, quia magis ex hoc erit obligata dilecto filio ſuo qui eam liberauit à luto peccati ante caſum quam ſi poſt caſum releuata fuiſſet. Confirmatur hoc multiplici congruentia tam ex parte diuinæ maieſtatis, quam ex parte maternæ dignitatis, quam etiam ex parte peccati fœditatis. Primo itaque decuit Mariam præſeruari ex parte diuinæ maieſtatis. Tanta namque eſt maieſtas Dei, quòd nullis legibus arctatur, ſed orbem totum ſuis ſubdit legibus,qui ſicut potuit legem condere,ita ſua auctoritate poteſt ſuſpendere, & etiam cum voluerit, illam reuocare, vel cum quibus vult diſpenſare, ſeu priuilegiare: Vnde diuina maieſtas primo inſtituit legem circuncifionis obſeruandam ſub anathemate.Geneſis.12.Maſculus,cuius præputij caro circunciſa non fuerit, peribit anima illa de populo ſuo, & hanc ipſam

Scotus.

Nobilior eſt modus reconciliandi ante contractam inimicitiam quã poſt.

legem datam quando voluit ſuſpendit ad tempus quadraginta annis, quando hebrei fuerunt in deſerto, vt patet Ioſue.5. Deinde in tempore gratiæ illam firmam circunciſionis legem penitus reuocauit, dicente Apoſtolo Gal. quinto. Dico autem vobis quoniam ſi circundimini Chriſtus nihil vobis proderit, ſic Deus inſtituit, quod omnes deſcendentes modo ſeminali ab Adam contraherent originale peccatum, in qua diſpenſauit cum Maria matre Dei, cui non decuit aliquando matrem habuiſſe exoſam, cum lex Exo. 20.dicat: Honora patrem tuum, & matrem tuam.Vnde Franciſc. mayron. in 3. diſtinct.3 dicit, quod peccatum originale eſt quædam irregularitas, qua quis detinetur,ne promoueatur ad ordinem angelorum,ſed ſicut Papa ponit legem, vt ille,qui corruptam duxerit in vxorem, non promoueatur ad ordines ſacros, Papa tamen poteſt primo hanc legem deſtruere. Secundo ſuſpendere. Tertio priuilegiare quem vult.Quarto diſpenſare; ſic in propoſito Dei maieſtas, quæ ab alio nõ dependet, Mariam a lege communi priuilegiauit præſeruando ab originali,quia apud legiſconſultum, Imperator à lege eſt exemptus, imperatrix vero de priuilegio. Secundo decebat Mariam præſeruari ab originali ratione maternæ dignitatis. Tantam ſi quidem hæc virgo habitura erat dignitatem, vt Deum verum pareret,& mater Dei eſſet, inſuper ex hoc exaltaretur ſuper omnes angelorum choros,prout de ea canit eccleſia dicens: Exaltata eſt ſuper choros angelorum, ideò decuit angelicis priuilegijs eſſet honoranda:Angeli autem erant creati in innocentia ſine aliquo peccato, & non eſt veriſimile,quod aliqua creatura peccato infecta angelis omnibus fieret prælata: Et hoc eſt, quod innuit Anſel. libro de concept. virgini. dicens: Decebat, vt illius hominis. ſcilicet Chriſti conceptio fieret de matre puriſſima, quæ ea puritate niteret, qua maior ſub Deo nequit intelligi,nulli autem eſt dubium quin Angeli ſint ſub Deo, & quod caruerint peccato omni, ergo decuit matrem tanti Dei ab omni peccato præſeruari. Tertio hoc idem decuit ratione fœditatis peccati

5.5

Quid originale peccatum

Anſel.

Fœditas originalis peccati. Fœditas originalis, cuius tanta eſt fœditas, quòd quamcunque animam infecerit protinus in odium Dei ponit, poteſtati diabolicæ ſubijcit, & æternæ damnationi obligat, do nec virtute paſſionis Chriſti emundetur, vt dicit Auguſtinus de fide ad Petrum: Et allegatur de conſe. diſtinct. 4. dicens. Firmiſſime tene, & nullatenus dubites omnem hominem, qui per concubitum viri, & mulieris concipitur cum originali peccato naſci, impietati ſubditum, mortique ſubiectum, & ob hoc natura filium iræ, a qua nullus liberatur niſi per fidem mediatoris Dei & hominum: Hæc ille: Ex quibus ſequitur, quod vituperium videtur Chriſto habere matrem peccatricem ac poteſtati diabolicæ traditam, & aliquando ſibi vſque ad æternam damnationem exoſam, quam ſic priuilegiauit, vt ab incineratione corporis præſeruauerit. Modo certum eſt, quod maior eſt corruptio mentis, quàm corporis, Maria vero fuit virgo tam mente, quam corpore, ideo propter fœditatem peccati originalis dicit Franciſ. de mayro. quod ſi Mariam in puris naturalibus conſtitutam oportuiſſet vnum ex duobus eligere, videlicet aut cadere in peccatum originale, aut priuari Dei viſione, prælegiſſet carere viſione Dei: Ratio ſua eſt, quia minus malum eſt carentia diuinæ viſionis, quàm incurrere in peccatum originale, quia vocantur filij iræ, ergo propter prædicta decuit, & ita factum fuit, vt beata virgo præſeruaretur ab omni peccato tam originali, quam actuali veniali, atque mortali.

§. 7 Bonau. CVIUS quidem cauſam, & modum luculenter ſcribit Sanctus Bonauen. in 3. diſtinct. 3. art. 1. q. 2. dicens. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod quidam dicere volunt in anima glorioſæ virginis gratiam ſanctificationis præueniſſe maculam peccati originalis, ratione autem huius aſſignant, quia decebat animam glorioſæ virginis ſanctificari excellentiſſime ſuper animas aliorum ſanctorum, non ſolum quantum ad abundantiam ſanctitatis, ſed etiam quantum ad accelerationem temporis, ideo in inſtanti creationis ſuæ fuit ſibi gratia infuſa, & in eodem inſtanti anima infuſa carni, ſed quia omnium mobilium motor eſt ſapientia, & neſcit tarda molimina ſpiritusſancti gratia, ergo multo potentior eſt gratia, quam natura. Hinc eſt, quod effectus gratiæ ſanctitatis magis præualuit in carnem, quam effectus fœditatis in animam, & ideo culpam non contraxit. Hæc autem poſitio videtur fulciri multiplici congruentia. Tum propter Chriſti præcipuum honorem, quem decebat de matre puriſſima fieri. Tum propter virginis prærogatiuam ſingularem, quæ debuit in dignitate ſanctificationis cæteros ſanctos, & ſanctas præire. Tum etiam propter ordinis decorem, vt ſicut fuit perſona immunis ab originali, & in carne, & in anima, ſiue in cauſa, & in effectu. & perſona vtroque modo habens originale, ſic eſſet perſona media, quæ quodammodo haberet, & quodammodo non haberet: Et iſta eſt beata virgo, quæ mediatrix eſt inter nos, & Chriſtum, ſicut Chriſtus inter nos, & Deum, & hoc dicunt ſonare verba Anſelmi, cum dicit, quod beata virgo puriſſima fuit ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, in hoc enim notat gradum ſuæ puritatis inferiorem eſſe reſpectu filij, & ſuperiorem reſpectu aliorum ſanctorum, & ideo quaſi rationem mediam huius multiplicis congruentiæ voluerunt quidam apponere additiones, inſuper illud, quod non repugnat veritati ſacræ ſcripturæ, & fidei Chriſtianæ veritati inquã nõ repugnat immo potius conſonat, ſi quis myſteria eius attendat: Beata ergo virgo Maria ſignata fuit per arcam, anima vero beatæ virginis ſignata fuit per vrnam in qua poſitum fuit manna: Cum ergo vrna illa prius fuerit impleta manna, quam poſita in arca, prius ſaltem per naturam ſanctificata fuit anima beatæ virginis, quam carni vnita. Fidei etiam Chriſtianæ non repugnat pro eo, quod dicunt ipſam virginem ab originali peccato liberatam per gratiam, quæ quidem pendebat, & ortum habebat à fide, & capite Chriſto ſicut aliæ gratiæ ſanctorum: Et iterum: licet illa gratia præueniret animæ infectionem, non tamen præuenit carnis fœditatem, & ideo ratione illius fœditatis, iuſte remanſerunt in virgine pœnalitates. Gratia enim ſanctificationis non obuiat

Motor omnium nobilium ſapientia.

Anſel.

uiat pęnę ſed culpæ: Et hinc eſt quòd beata virgo pęnalitatibus fuit obnoxia, & per Chriſtum liberata ab originali peccato, ſed aliter quam alij, nam alij poſt caſum erecti ſunt, virgo Maria quaſi in ipſo caſu ſuſtentata eſt ne rueret: Sic vt exemplum ponitur de duobus cadentibus in luto, & per iſtam viam effugiunt auctoritates & rationes: quæ contra eos adducuntur dicentes non concludere, quòd beata virgo habuit infectioné originalis peccati, quantum ad effectum, ſed quantum ad cauſam ſolum.

58 Notandum quoq; eſt quòd circa hanc opinionem adhærere videntur ſpecialiter iſti quattuor doctores erga virginem deuotiores. ſcilicet ſanctus Bonauentura, ſanctus Thomas, ſanctus Bernardus, & Alexander de Ales: Qui ſi modo ſuperessent tenerent ſecundum opinionem tanquam indubitatam, quod ſic poteſt patere: Primo enim ſanctus Bonauen. fauere videtur opinioni ſecundæ, ſicut patet ex ſuis dictis in 3. diſt. 3. ar. 1. q. 1. in ſolutione quarti arg. dicens ſic: Præterea nullius conceptionis ſolemnitaté celebrat eccleſia niſi ſolius filij Dei in Annunciatione beatæ virginis Mariæ. Sunt tamen aliqui qui ex ſpeciali deuotione celebrãt conceptionem beatæ virginis, quos nec omnino laudare nec ſimpliciter audeo repræhendere, non omnino approbare audeo pro eo, quod ſancti patres qui alias ſolemnitates virginis ſpiritusſancto docente ſtatuerunt, qui etiã magni amatores & veneratores beatæ virginis fuerunt ſolennizare non docuerũt. Beatus etiam Bern. præcipuus virginis amator, & honoris eius zelator, illos repræhendit qui conceptionem eius celebrant: Statuta etiam vniuerſalis eccleſiæ de ſanctorum cœlebritatibus omnia fundata ſuper ſanctitatem, vt nulla die pro aliquo ſolemnizet, in quo vel pro quo perſona ſancta non fuerit cui honor ille defertur. Si ergo ſanctitas non fuit in virgine ante animæ infuſionem non videtur vſquam ſecurum conceptionis illius etiam ſolemnitatem celebrare, non etiam audeo repræhendere, quia, vt quidam dicunt, hæc ſolemnitas celebrari non cæpit humana inuentione, ſed diuina reuelatione, quod ſi verum eſt, ſine dubio bonum eſt ſolemnizare in eius conceptione, ſed quia hoc autenticum non eſt non compellimur credere, quia etiam contra fidem rectam non eſt, non compellimur negare: Poteſt etiã eſſe quòd illa ſolemnitas potius refertur ad diem ſanctificationis, quam conceptionis: Et quoniam dies conceptionis fuit certa, & dies ſanctificationis incerta ideo non irrationabiliter ſolemnitas diei ſanctificationis ſtatui potuit in die conceptionis: Nec immerito, quia quamuis diem conceptionis non oportet celebrari pro eo quòd non fuit ſanctitas in concepto, poſſunt tamen irrepræhenſibiliter gaudere animæ ſanctæ pro eo quòd tunc inchoatum eſt: Quis enim audiens virginem, de qua ſalus mundi proceſſit, conceptam gratias Deo exoluere negligat, & omittat exultare in Deo ſalutari ſuo, niſi qui erga glorioſam virginem minus deuote afficitur, & magis conſiderat præſentia quam futura, & magis etiam conſiderat boni defectum quam fundamẽtum: Etenim ſi filius regis claudus naſcatur, qui ſit a claudicatione in proceſſu temporis liberandus, non eſt de claudicatione dolẽdum, ſed potius de natiuitate gaudendum, per hunc modum ſi quis in die conceptionis eius ſolemnizat attendens magis ſanctificationem futuram, non videtur dignus redargui, & ideo dixi, q̃ tales nec vituperare audeo, nec laudare: Et ideo mirandum non eſt ſi ſpirituſſanctus inhabitans in cordibus fidelium magis deuotionem ipſorum erga virginem inflammat, quam erga alios ſanctos, & ſanctas: Hac etiam de cauſa quotidie de virgine glorioſa facimus officium ſpeciale iuxta ordinem ſanctæ, Romanæ eccleſiæ, licet pro beato Petro Apoſtolorum principe ſolummodo ter in anno facimus officium: Quacunque ergo hora, quacunq; die aliquis fidelium cum totis pręcordijs, & viſceribus honorat virginem, increpãdus non eſt pertinaciter, ne ipſius virginis animaduerſio incurratur, quæ auxiliatrix eſt omnium fidelium ſuorum laudatorum, ſicut illi, qui tales, ſunt experimento multiplici cognouerunt. Hęc ibi. Et in ſecunda quæſtione eiuſdem di. dicit, q̃ hæc poſitio, q̃ beata virgo fuit

Doctores deuotiſſimi beatæ virginis.

Non compellimur quod autẽ ticũ non ẽ credere.

concepta in originali peccato, eſt communior, rationabilior, ſecurior: Communior inquam, quia omnes fere illud tenent: Rationabilior, quia eſſe naturæ præcedit eſſe gratiæ. Securior etiam eſt, quia magis conſonat fidei, pietati, & ſanctorum auctoritati, pro eo q; omnes ſancti cum de materia illa loquuntur, ſolum Chriſtum excipiunt ab illa generalitate qua dicitur: Omnes peccauerunt in Adam: Nullus enim inuenitur dixiſſe de his quos audiuimus auribus noſtris virginem Mariam a peccato originali fuiſſe immunem: Hæc ille. Ex quibus elicere poſſumus, quia ſcilicet, Bonauentura magis adhæſit primæ opinioni. Primo, quia feſtum conceptionis eccleſia non ſtatuit celebrandum. Secundo, quia tunc illa opinio fuit communior. Tertio quia videbatur rationabilior. Quarto, quia ſecurior, modo autem totum oppoſitum reperitur ſpiritusſancto ordinante. Primo ſancto Romana eccleſia feſtum conceptionis inſtituit, & indulgentijs priuilegiauit. Secundo hæc opinio eſt modo cõmunior quaſi per totum mundum, quæ opinio ſi tempore Bonauentura, ſic fuiſſet illi proculdubio adhæſiſſet, quia dicit in terra diſtinct. 40. in expoſitione litteræ prope finem poſt varios modos dicendi, vtrum ſacramenta vete. teſta. conferebant gratiam, & ſubdit: ideo hic repetij, non propter hoc vt noua ſuperadderentur, ſed vt oſtenderetur quòd a communi poſitione non diſſonat, cui pro viribus meis in omnibus præcedentibus libris adhæſi tanquam viæ ſecuriori, & ſicut ſcio & poſſum mihi & alijs con ſimilibus parum intelligentibus perſuadeo adhærendum, & quoniam per totum librum hoc diligentibus obſeruaui, vt in his quæſtionibus dubijs & difficilibus in quibus non potuit depræhendere, quæ eſſet via communis (quia ſapientes opinantur contrarie ſapientibus) ſic vnam partem tanquam magis probabilem ſuſtinerem, vt tamen aliam minime improbarem: Hæc ibi Tertio, quia illa opinio ſi tempore ſan. Bonauenturæ videbatur rationabilior, modo vero econtrario, quia honor matris redundat in filium. Quarto, quia illa opinio tunc erat ſecurior, nullo penitus contradicente, quia non legebatur publicæ, modo vero publicæ in pariſijs, & alijs ſtudijs, & prædicationibus publice cõtrarium docetur, ergo ſi ſcilicet, Bonauen. ſuperuiueret ſtaret iuxta ſua dicta, & iſtam quòd beata virgo eſt concepta ſine originali teneret, quam eccleſia approbat, ratio dictat, reuelatio firmat, & publica doctrina manifeſtat. Secundo denique, quòd ſcilicet, Thom. ſi modo viueret teneret beatã, virginem ſine originali peccato conceptam, ſi ſua verba velit defendere. Nam in 3. par. ſum. q. 27. vbi quærit. Vtrum per ſanctificationem in vtero fuerit conſecuta, vt nunquam peccaret. Reſpondit, q; illos, quos Deus ad aliquid eligit, ita præparat & diſponit, vt ad id ad quod eliguntur inueniantur idonei, ſecundum illud ſecunda Corinth. tertia. Idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti. Beata virgo fuit electa vt eſſet mater Dei, & ideo non eſt dubitandum, quòd Deus per ſuam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit: Secundum, quòd Angelus ad eam dicit. Inueniſti gratiam apud Deum ecce concipies, non autem fuiſſet idonea mater Dei ſi peccaſſet aliquando. Tum quia honor parentum redundat in prolem, ſecundum illud Prouerb. 17. Gloria filiorum parentes eorum, & per oppoſitum ignominia matris ad filium redundaſſet. Tum etiam quia ſingularem affinitatem habuit ad Chriſtum qui ab ea carnem accepit: Dicitur autem ſecunda Corinth. 6. Quæ conuentio Chriſti ad Belial. Tum etiam quia ſingulari modo Dei filius, quæ eſt Dei, ſapientia in ipſa habitauit, non ſolum in anima, ſed etiam in vtero: Dicitur autem Sapien. prima. In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis, & ideo ſimpliciter aſſerendum eſt, quòd beata virgo nullum actuale peccatum commiſſit, nec mortale nec veniale, vt ſic in ea impleatur, quod dicitur: Canticum, quarto. Tota pulcra es amica mea, & macula non eſt in te: Hæc ille.

Stantibus his, arguo quòd beata virgo fuit concepta ſine peccato originali, quia ipſa non commiſit actuale peccatum etiam

Bonau.

Cõceptionis feſtum ab eccleſia ſancta ordinatum & indulgẽtijs, refertum.

Thom.

Parentum honor redundat, in prolem.

etiam veniale,& hoc per Dei gratiam:Modo quicunque aliquam perſonam præ dilectam præſeruaret ab omni læſione minima,magis conueniret, quod illam præſeruaret à læſione maxima,& potiſſime ab ipſa morte dura, ſed peccatum veniale à quo virgo præſeruata eſt ſpiritualis læſio eſt minima,quia ſtat cum gratia,nec obligat ad æternam, pœnam neque ponit in Dei odium à quo fuit præſeruata, ergo à fortiori debuit præſeruari à maxima læſione ſpirituali,immo à morte, quam cauſat peccatum originale, ita, quod ponit in odium Dei,& ſub poteſtate diaboli, & carentia viſionis Dei, quod fieri nullatenus debuit in Maria propter tria præmiſſa, Thom. quæ tangit Sanctus Thomas immediate, quia Deus quemcunque ad aliquam dignitatem elegit,illi ſecundum gradum dignitatis gratiam infundit, ſed maternitas filij Dei eſt digniſſimus gradus ſanctitatis creaturæ pure collatus, ergo Deus ex gratia ſingulari debuit beatam virginem ab omni peccato præſeruare, vt eſſet idonea mater Dei ſine omni peccato, quia ſecundum Sanctum Thomam non fuiſſet idonea mater Dei,ſi aliquando peccaſſet. Tum ſecundo, quia honor parentum redundat in prolem,ſicut filij magnatorum etiam minus valentes honorantur propter parentes, & econuerſo filij, & filiæ etiam boni infamantur propter vitioſos parentes, ſed filium Dei decet immenſus honor, ergo, & matrem maxi- Aug. mus: Vnde idem Sanctus Thomas, vbi ſupra, in argumento contrario allegat Auguſtinum,lib.de natura,& gratia: De ſancta Virgine Maria propter honorẽ Chriſti nullam prorſus, dum de peccatis agitur,habere volo quæſtionem. Inde enim ſcimus,quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quòd concipere, & parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum: Hæc Thom. Tum tertio, quia ſi beata virgo contraxiſſet originale peccatum, anima eius fuiſſet ſaltem in potentia maliuola,& corpus abſolute ſubditum peccato, ergo ſecundum ſanctum Thomam in ea non habitaſſet ſapientia Dei patris Chriſtus, qui tamen nouem menſibus habitauit,ergo in corpore non ſubdito peccatis. Tum quarto ex ſuppoſitione Sancti Thomæ beata virgo non commiſit peccatum veniale, ſed ſi originale peccatum contraxiſſet tandem ipſa commiſiſſet& veniale: Probatur per Auguſtinum, contra Iulianum hæreticum:Profecto,inquit,ſi Chriſtus minor exiſtens originale peccatum habuiſſet grandioris ætatis acceſſu actuali non ca ruiſſet,ſane quia maior exiſtens actuale non habuit, minor exiſtens originale non habebit:Hæc ille. Pari modo ſi beata virgo originale peccatum habuiſſet,veniali in poſterum non caruiſſet, quod eſt contra prædictum Sanctum Thomam ſed quia ipſe tunc contradictores non habuit, aliquando ipſam aſſeruit conceptam in peccato originali, ſicut in tertia diſtinct.tertia, & etiam alibi. Tamen in ipſa opinione animum non firmauit,ideo in prima diſtinct.43.quæſt. tertia aſſeruit ipſam fuiſſe immunem funditus Bern. à peccato originali,& actuali, & ita eſt tenendum. Tertio de beato Beato Bernardi,abbate magiſter Ioannes Baconis ordinis Carmelitarũ refert, quod beatus Bernar.in viſione cuidam monacho poſt mortem cum quodam ſigno magno apparuit dicens hoc ideo habere, quia Mariam po- Scotus. ſuerat in peccato originali fuiſſe conceptam: Quarto ſimiliter de Alexandro dicit Scotus, quod iuxta vitæ terminos tractatum edidit egregium,in quo efficaciter oſtendit Beatam Mariam ab omni peccato fuiſſe immunem, qui tractatus in vniuerſitate Tholoſana per octo annos publice fuit oſtenſus, hunc quidem ediderat tractatum, quia cum ex officio haberet lectionem in ſchola continuare, in die tamen conceptionis Virginis Mariæ ſubita tactus infirmitate legere nullatenus poterat, cumque a quodam monitus fuiſſet, quod beata virgo ſe vindicare de eo, ex quo ipſam in originali fuiſſe conceptam affirmaret, qui illico contrarium tractatum edidit, & ſolitam infirmitatem euaſit. Inſuper diuinis etiam reuelationibus ipſa veritas eſt firmata: Deus enim non poteſt eſſe teſtis falſitatis, quæ non nullis, præſertim Helſino abbati reuelauit, vt patet in lectionibus feſti conceptionis: Vnde tenentes, & probantes Virginem Mariam in ori- Deus non poteſt eſſe teſtis falſitatis.

ginali conceptam fuiſſe vbique in præſenti reportant confuſionem procurante beatam virginem, nec in futuro habebunt excuſationem, ſi ipſorum opinio (ſicut teneo) falſa fuit, quemadmodum nos, quæ rationib. reuelationib. & potiſſimè pietate moti, ac conſiderata illius virginis, & matris dignitate firmiter tenemus eam immunem ab omni labe peccati: Ideo illius interceſſione ęternam ſperamus digne remunerationem.

9 VTRVM in ſanctificatione in vtero in virgine fuerit extincta fomitis concupiſcentia: Et arguitur, q; non, quia ipſa debebat tendere ad ſummam perfectionem, ergo non debebat ab ea remoueri, quod eſt promotiuum ad virtutem, ſed fomes eſt promotiuus ad virtutem, quia ſicut dicit Auguſtinus, hac ratione remanet in nobis fomes poſt baptiſmū, ſcilicet ad exercitum virtutis. Reſpondetur ſecundum Alexandrum de ales in 3 parte. q.9. quod fomes reſpicit naturam, & reſpicit perſonam, inquantum reſpicit naturam, in prima ſanctificatione non remouebatur fomes à virgine, ſed in ſecunda, in qua mundata fuit caro eius, vt eſſet principium ad Chriſti carnem, & hoc, vt de ipſa carne virgine ſumeretur caro ſine peccato, quæ verbo vniretur. Fomes vero inquantum reſpicit perſonam habet duplicem effectum ſcilicet pronitatem ad malum, & difficultatem ad bonum: De quibus Apoſtolus ait Roma.7. Non enim, quod volo hoc ago bonum quantum ad difficultatem bonū, ſed quod odio malum facio, quantum ad pronitatem mali: De quo ſubdit Alexan. Credo, inquit, firmiter, quod beatā virgo in prima ſanctificatione quantum ad perſonam ita purgata fuit & a peccato & à fomite prout dicit pronitatem ad malum, & difficultatem ad bonum, quod nihil in perſona ſua remanſit purgandū, ſed ſolum in natura.

Fomes peccati poſt baptiſmum remanet in nobis ad virtutis exercitum.

Ad argumentum vero reſpondetur, ꝙ promotiuum virtutis eſt duplex ſicut promotiuum ſanitatis, eſt enim promotiuum in ſano, & in ægro, tamen non eſt idem promotiuum ſanitatis in vtroque, quia vinum eſt promotiuum, & conſeruatiuum in ſano, ſed in ægro febricitante non, immo prouocaret maiorem ægritudinem in eo: Similiter aqua eſt promotiuum ſanitatis in ægro ſed non in ſano: Similiter fomes in natura lapſa, & ægra eſt promotiuum virtutis per accidens, ſed non in natura ſana. Vnde ſi Adam non peccaſſet, fomes non eſſet promotiuum ad virtutem: Fomes enim promouet virtutes in imperfectis, qui fortiter reſiſtunt peccato, ſicut dicit Apoſtolus. 2. Corinth. 13. Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, ne magnitudo reuelationum extollat me, & iſte ſtimulus prouocabat eum ad humilitatem. Qui ſi fuiſſet in tanta humilitate in quanta fuit beata virgo, quæ dicebat: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, non fuiſſet Paulo neceſſarius ſtimulus carnis: Sic beatæ Mariç virtutes non fuit neceſſarium fomitē promouere.

Duplex promotiuum virtutis.

10 CONSEQVENTER quæritur, Vtrum per ſanctificationis gratiam mundata fuerit ab omni actuali peccato. Videtur enim magiſter diceret in 3. diſtinct.3. quòd non, in prima ſanctificatione; ſic inquiens. Mariam totam ſpiritusſanctus pręueniés a peccato prorſus purgauit, & hoc intelligitur tempore conceptionis filij ſui, ſed nullus purgatur à peccato, niſi qui habet peccatum, ergo, &c. Reſpondetur ſecundum ſanctum Bonauen. in 3. diſtinc.3. artic.2.q 1. Quod beata virgo Maria per ſanctificationis gratiam fuit ab omni culpa actuali tam mortali, quàm veniali immunis, vt dicit beatus Auguſti. & hoc congruebat aduocatæ humani generis, vt nullum haberet peccatum, quod ſuam conſcientiam morderet: Vnde Bonauent. Audiui, inquit, notari, quòd ipſa cuidam perſonæ reuelauit, quòd non repræhendebat eam cor ſuum in omni vita ſua: Congruū etiam erat, vt beata virgo Maria, per quā aufertur nobis opprobrium, ſic vinceret diabolum, vt nec ei ſuccumberet ad modicum: Vnde de ipſa exponit Auguſtinus, & Bernard. illud Geneſis.3. Ipſa conteret caput tuum: Si ergo ſuggeſtio eſt caput diaboli, nulla ſuggeſtio cadere habuit in mentem virginis; Verumtamen dicit Lyra exponens prædicta verba: Licet beata virgo ſit tentata, in nullo tamen ſuperata. Congruum etiam fuit, vt illa, quæ ſic placuit Deo, vt mater vnigeniti ſui fieret, ſic eſſet immaculata mente

Mag. Bonau. Aug. Bernar.

ſicut

ſicut carne. Ad dictum vero Magiſtri dicendum, ꝙ peccatum aliquando dicitur culpa, ſic non intelligitur, aliquando pœna peccati, ſic a peccati pœna fuit purgata. Sed diceres. Vtrum vere poterat dicere in oratione dominica, dimitte nobis debita noſtra? Dicendum ꝙ ſic, non ratione ſui, ſed ratione aliorum membrorum Chriſti, ideo, ad alios ſanctos dicere pro ſe illam orationem pertinet, non ad beatam virginem, quæ ab omni peccato fuit immunis. Confirmatur ſecundum Guill. quia vituperium videretur Chriſto habere matrem peccatricem, vnde ſi potuit peccare potuit in peccato perſeuerare, & ſic damnari, quod eſt abſurdum dicere: Ideo dicit ſanctus Bonauen. di. vbi ſupra. q. 3. ꝙ in ſecunda ſanctificatione, tempore ſcilicet conceptionis filij non ſolum fuit ei gratia ſanctificans data, ſed etiam confirmans, & hoc, quia filio ſuo intantũ fuit coniuncta, vt nullo tempore permitteret eam a ſe ſeparari, propter quod notandi ſunt gradus diuinorum beneficiorum: Chriſtus enim qui fuit ſanctus ſanctorum facultatem habuit vitandi omne peccatum, & impoſſibilitatem committendi aliquod peccatum: Alij vero filij hominum difficultates habent ad vitandum peccatum, & neceſſitatem ad committendum, & hoc quidem competit omnibus generatis de maſſa peccati, ab hac ergo maſſa liberata fuit virgo Maria in prima ſanctificatione, libera fuit etiam in ſecunda, & data eſt ei poteſtas vitandi omne peccatum mortale, in ſecunda data eſt ei poteſtas vitandi omne peccatum: Et hi tres gradus ſanctificationum patent in Hieremia, Ioanne Baptiſta, & Maria Virgine: Nam prima conditio fuit Hieremiæ: Secunda Ioannis. Sed iſta triplex virginis Mariæ, quia cum ſanctum ſanctorum geſtauit in vtero ſuo, tunc ſanctificata fuit conformiter filio ſuo, non tantum quantum ad impotentiam peccandi, ſed etiam quantum ad impoſſibilitatem labendi in peccatum: Vnde ſicut impoſſibile fuit propter honorem filij ſui, vt alium haberet filium, ſic impoſſibile fuit, vt vnquam vlterius haberet peccatum: Sicut etiam impoſſibile fuit, vt carnis virginitas violaretur in qua Dei filius habitauerat, ſic impoſſibile fuit, vt mentis ſanctitas aliqua culpa macularetur: Ad cuius teſtimonium valet, ꝙ Iudæi aſſerunt, hoc mirum fuiſſe in virgine Maria, quòd cum eſſet pulcherrima, tamen a nullo vnquam viro fuit concupita, nec vilipendendum eſt iſtud teſtimonium infidelium, oportet enim teſtimonium habere, ab his, qui foris ſunt. Hæc Bonauen. Sed diceres. An Deus potuit facere virginem impeccabilem per naturam? Reſpondet Anſelm. & poſt eum Guil. ꝙ non, quia repugnat creaturæ, ſicut effici Deum: Et hoc eſt quod dicit Grego. in moralibus. Natura angelica etſi contemplationi auctoris inhærendo in ſtatu ſuo immutabilis permanet, eo tamen ipſo quo creatura eſt in ſemetipſa viciſſitudinem mutabilitatis habet, mutari autem ex alio ad aliud ire eſt, & in ſemetipſa ſtabilem non eſſe: Vnaqueque enim res quaſi tot paſſibus ad aliud tendit, quot mutabilitatis ſuæ motibus, ſola autem natura incomprehenſibilis a ſtatu ſuo neſcit moueri, quæ ab eo quod ſemper idem eſt neſcit moueri: hæc ille. Vnde Alexan. de Ales in 3. parte. q. 9. dicit quod triplex diſtinguitur ſtatus, ſcilicet ſtatus innocentiæ, ſtatus naturæ lapſæ, & ſtatus gloriæ: In ſtatu innocentiæ eſt potentia ad non peccandum, vel peccandũ: In ſtatu naturæ lapſę eſt neceſſitas ad peccandum: In ſtatu gloriæ non erit potentia peccandi ſicut patet in Angelis confirmatis, ita in glorioſa virgine poſt conceptionem filij non remanſit potentia peccandi.

Gradus beneficiorũ diuinorũ.

Anſel.

Greg.

Tres ſtatus naturæ.

De actiua conceptione Mariæ virginis.

ADMIRABILIS charitas claruit in conceptione filij Dei.

Conceptio beatæ Marię actiua, in qua concepit Dei altiſſimi filium Ieſum Chriſtum: Quæ quidẽ conceptio fuit mirabilis ſupra curſum naturę, dum virgo Deum, & hominem concepit in ſuo virginali vtero.

§. 1 VTRVM conceptio Chriſti ſit miraculum

culum omnium miraculorum: Et quòd non, videtur, quia nulla creatura producit opus miraculoſum, ſed conceptio Chriſti attribuitur beatæ virgini, quæ eſt pura creatura: Dicitur enim rectè, quòd virgo Chriſtum concepit, ergo videtur, quòd non ſit miraculoſa, ſed naturalis.

Thom. Ambr. Ad hanc quæſtionem reſpondet ſanctus Thom. quarta parte ſum. quæſt: 33. Et ſicut Ambro. dicit lib. de incarnatione. Multa in hoc rMyſterio, & ſecundum naturam iuuenies, & vltra naturam, ſi enim conſideremus id quod eſt ex parte materiæ conceptum, quam mater miniſtrauit, totum eſt naturæ. Si vero conſideremus id quod eſt ex parte virtutis actiuæ, totum eſt miraculoſum. Et quia vnumquodque magis iudicatur ſecundum formam quàm ſecundum materiam, & ſimiliter ſecundum agens quã ſecundum patiens, inde eſt quòd conceptio Chriſti debet dici miraculoſa & ſupernaturalis, ꝑpterea argumentũ nihil cõcludit qa conceptio Chriſti beatæ Mariæ attribuitur tanquàm principio actiuo, ſed quia miniſtrauit materiam conceptui, & etiam in vtero eius hæc conceptio celebrata eſt, de qua infra clarius dicetur: Ad propoſitum dicit ſanctus Thomas in quæſtionibus diſputatis de potentia Dei, quod Deus mirabilia tripliciter facit ſcilicet. Aliquando ſupra naturam creaturarum inquantum facit aliquem effectum, quem nullo modo natura facere poteſt, ſicut facta fuit incarnatio filij Dei, vt virgo pareret, & Deum pareret. Aliquando facit Deus mirabile contra naturam creaturæ, ſicut quando in natura manet contraria diſpoſitio ad effectum, quem Deus facit, ſicut tres pueros conſeruauit illeſos in camino ignis remanente in igne virtute comburendi, quia illorum vincula combuſſit, ac miniſtros regis conſumpſit. Aliquando vero Deus facit mirabile præter naturam, quando. ſcilicet producit aliquem effectum, quem natura poteſt producere, non tamen illo modo: Sicut cum aliquando ſanat in inſtanti quod natura non poſſet facere, ſed ſucceſſiue. Vnde Auguſt. de ciuit. Dei dicit: Quicquid mirabile fit in hoc mundo profectò minus eſt quàm totus hic mundus. ideſt, cœlum & terra, & omnia quæ in eis ſunt, quæ certe Deus fecit, nam omni miraculo quod fit per hominẽ maius miraculum eſt homo: Quamuis ergo miracula viſibilium naturarum videndi aſſiduitate vileſcunt, tamen cum ea ſapienter intuemur, & vſitatiſſimis variiſque maiora ſunt. Idem ſuper Ioan. dicit: Maius opus eſt, vt ex impio fiat iuſtus quam creare cœlum & terram, & iudicet, qui poteſt vtrum maius ſit iuſtos Angelos creare, quàm impium iuſtificare: Certe ſi æqualis, vtrumque potentiæ, tamen hoc eſt maioris gratiæ: Sed hæc prædicta abſolute non dicuntur miracula: Vnde dicit Lyra ſuper illud Act. v. Vt veniente Petro ſaltem vmbra illius obumbraret quem quam illorum, quod ſi conſiderantur miracula ex parte virtutis actiuæ, vnum non eſt maius alio, quia omnia fiunt virtute diuina infinita, cum ſint opera totam virtutem naturæ creatæ tranſcendentia: Si autem conſiderentur quantum ad rem factam, ſic vnum eſt maius alio, vt ſuſcitatio mortui quàm curatio leproſi, & curatio leproſi quàm curatio ſubita languidi: Similiter ſi conſiderentur quantum ad modum faciendi, ſic maius eſt curare leproſum vel languidum ſolo verbo quàm tactu, & per vmbram quàm per verbum, verbum enim eſt aliquid procedens ex homine habens virtutem, ſed vmbra nihil eſt ipſius, ſed tantum priuatio lucis ex interpoſitione corporis opaci, ideo quantum ad ſubiectũ miraculi dicit ſan. Tho. 1. par. q. 106. ar. 8. ꝙ incarnatio verbi Dei eſt miraculum miraculorũ, quia eſt via ad alia miracula credenda inducens: Et hoc eſt quod dicit Bernar. in ſermo. de vigilia natiuita. A ſeculo non eſt auditum, quòd ſublimitas, & vtilitas conuenerunt in vnũ, nihil enim Deo ſublimius, nec limo vilius, & tamen Deus deſcendit in limum. Confirmatur per illud Prouerb. 30. Tria ſunt mihi difficilia, & quartum penitus ignoro: Quod exponens Lyra dicit: Tria ſunt mihi difficilia. ideſt, capacitatem intellectus tranſcendentia, & quæ ſunt illa ſubditur: Viam aquilæ in cœlo, hanc viam tenuit Chriſtus in ſua aſcenſione: Viam colubri ſupra petram, hanc viam tenuit Chriſtus in ſua reſurrectione: Xps enim

Trib⁹ modis De⁹ facit mirabilia.

Miracula viſibilium naturarũ videndi aſſiduitate vileſcunt.

enim paſſus per ſerpentem deſignatur: Ioan. 3. Sicut exaltauit Moyſes ſerpẽtem in deſerto, ſic exaltari oportet filium hominis: Chriſtus autem paſſus & ſepultus in ſepulcro lapideo, inde mirabiliter exiuit in ſua reſurrectione, & ſic tenuit viam colubri ſuper lapidem: Viam nauis in medio maris, hanc tenuit Chriſtus Dominus in ſua conuerſatione, quia in hoc mundo tanquã in mari proceiloſo expoſitus fuit præſſuris, & tribulationibus: Et viam viri.ſ. perfecti in adoleſcentula: Hæc eſt vera littera, quia ſic habetur in Hebræo, & dicitur hic adoleſcentula beata virgo Maria, quæ in iuuentute Chriſtum concepit virtute ſpiritusſancti, quod fuit valde mirabile: Propter quod dixit Hieremias 31. Nouum creauit Dominus ſuper terram, mulier circundabit virum, quia Chriſtus in vtero virginis fuit vir perfectus ſcientijs & virtutibus ab inſtanti conceptionis, & in natiuitate exijt clauſo vtero virginis, & ideo de hac via viri in adoleſcentula dicit Salomon hoc eſſe quartũ, quod penitus ignorat: Vnde dicit Hieronymus in ſermone de aſſumptione virginis Mariæ: Igitur quod natura non habuit, vſus neſciuit, ignorauit ratio, mens non capit humana, pauet cęlum, ſtupet terra, creatura omnis etiam cęleſtis miratur, hoc totum eſt quod per Gabrielẽ Mariæ promittitur, & per ſpiritumſanctum adimpletur. Hierony.

Ad argumentum vero dicendum, quod Chriſtus dicitur naturalis filius hominis, inquantum habet naturam humanam veram per quam eſt filius hominis, licet eam miraculoſe habuit: Sicut cęcus naturaliter illuminatus videt naturaliter per potentiam viſiuam, quam miraculoſe accepit: Sed diceres, ꝙ conceptio Chriſti ex parte virtutis actiuæ ſit naturalis, quia in illuminatione cæci quamuis potẽtia viſiua miraculoſe detur, tamen per acceptam potentiam viſiuam naturaliter videt, ſed ſpiritusſanctus virgini potentiam generatiuam dedit, ergo naturaliter generauit: Dicendum ꝙ exemplum non eſt ſimile, quia cæco illuminato datur potentia viſiua ſine contraria diſpoſitione viſui, ſed virgini non eſt data potentia generandi manente virginitate, quæ eſt contraria diſpoſitio ad generandum, niſi miraculoſe.

Quare Chriſtus dicatur naturalis filius hominis.

QVAERITVR deinde cum magiſter in 3. diſt. 3. dicat: Copulauit ſibiipſi ex ſanctiſſimis & puriſſimis ipſius virginis ſanguinibus noſtrę antiquæ conſperſionis carnem: Auguſtinus vero dicit, ꝙ aſſumpſit ſibi carnem de carne virginis, & hoc videtur conuenientius dici, quia caro proximior eſt carni quam ſanguis: Quid itaq; de hoc tenendum ſit: Reſpondet ſanctus Bonauen. in expoſitione literæ di. qua ſupra: Quod per puriſſimos ſanguineos intelligit humores, qui propinqui ſunt ad corporis formationem, ex quibus caro Chriſti formata fuit, ille autem humor aliquando vocatur caro, aliquando ſanguis, aliquando ſemen, & hoc ſecundum diuerſam comparationem, ſanguis enim dicitur in comparatione ad illud vnde proceſsit, caro in comparatione ad illud, quod ex ipſa fit, ſemen vero quantum ad formam quam habet: Vnde licet caro ſit carni propinquior in via ſpeciei, ſed non in via generationis, quia caro nunquam conuertitur in carnem niſi prius conuertatur in humorem, & ſic recte dicitur caro ſanguis, & ſemen materia de qua eſt corpus Chriſti formatum diuerſis tamen reſpectibus, dicit Guill. ꝙ iſta tria differunt: Corpulenta ratio, ratio ſeminalis, & ſemen: Quia corpulentã ratio ſolum dicit, quod quis habeat corpus, formam, & rationem. Ratio autem ſeminalis dicit, ꝙ fiat modo naturali per concubitum viri, & mulieris. Semen vero dicit quoddam incompletum ad completum. §. 2. Aug. Bonau.

QVAERITVR etiam: Vtrum corpus Chriſti in primo inſtanti conceptionis fuerit formatum? Et videtur ꝙ non, quia dicit Auguſtinus libro 83. quæſtionum: Non abſurde 46. annis dicitur fabricatum eſſe templum, quod corpus Chriſti ſignabat, vt quot anni fuerunt in fabricatione templi, tot dies fuerunt in corporis dominici perfectione, ergo videtur quòd Chriſti corpus non fuerit in inſtanti conceptionis formatum. Reſpondet ad hanc quæſtionem ſanctus Thom. tertia parte ſummæ, quæſtione triceſima tertia, quod in cõceptione corporis Chriſti tria eſt conſiderare: Primo quidem motum §. 3. Thom.

tum localem ſanguinis ad locum generationis.

Secundo formationem corporis ex tali materia.

Tertio autem augmentum, quo producitur ad quantitatem perfectã, in quorum medio ratio conceptionis conſiſtit: Nam primum eſt conceptionis præambulum: Secundum autem conceptionem conſequitur. Primum autem non potuit eſſe in inſtanti, quia hoc eſſet cõtra ipſam rationem, motus enim localis corporis cuiuſcunque cuius partes ſucceſſiue ſubintrant locum eſt ſucceſſiuus, ſimiliter & tertium oportet eſſe ſucceſſiuum. Tum quia augmentum non eſt ſine motu. Tum etiã quia procedit ex virtute animæ iam in corpore formato operantis, quæ non operatur niſi in tempore, ſed ipſa formatio corporis: in qua principaliter ratio conceptionis conſiſtit, fuit in inſtanti duplici ratione.

Primo quidem propter virtutem agentis infinitam, ſcilicet ſpiritusſancti, per quem corpus Chriſti eſt formatum.

Corpus Chriſti in vtero virginis per ſpiritum ſanctũ formatum.

Secundo ex parte perſonæ, filij Dei, cuius corpus formabatur, non enim erat cõgruum, vt corpus humanum aſſumeret niſi formatum, ſi autem ante formationẽ perfectam aliquod tempus conceptionis præceſſiſſet, non poſſet tota conceptio attribui filio Dei, quæ nõ attribuitur ei niſi ratione aſſumptionis, & ideo in primo inſtanti, quo materia adunata peruenit ad locum generationis fuit perfecte formatum corpus Chriſti & aſſumptum, & per hoc dicitur filius Dei cõceptus, quod aliter dici non poſſet: Ad illud vero quod obijciebatur dicendum eſt, quod verbum Auguſtini non refertur ad ſolam formationem corporis Chriſti, ſed ad formationem ſimul cum determinato augmento corporis Chriſti Domini &c.

§.4 QVAERITVR conſequenter. Vtrũ beata virgo Maria ſe habuit actiue in conceptione Chriſti Ieſu? Reſpondetur ꝙ de hoc ſunt opiniones.

Thom. Prima eſt ſancti Thomæ in 3. par. vbi ſupra, & 3. diſtinct. 3. quòd beata virgo ſe in ipſa conceptione habuit tãtum paſſiue, dicens, quòd ſicut cæteræ mulieres ſolum habẽt in generatione ſe paſſiue, ita & beata Maria, adducens pro ſe illud. 15. de animalibus. vbi Ariſto. comparat virtutem ſeminis a patre, & materiam miniſtratã a matre ligno de quo artifex facit ſcamnum: Sed iſta communiter non eſt tenenda, nec dictum Ariſto. cogit, qui intendit dicere quod in generatione agens principalius eſt pater, minus principale vero mater, nec opportet ꝙ ſimilitudo in omnibus teneat, vt ſicut lignum ſe penitus habet paſſiue, ita mulier ſe habeat, nam vir & mulier in generatione ſe habent, ſicut potentia & obiectum, & ſicut potentia eſt principalior cauſa notitiæ ſecluſo obiecto, obiectum vero minus principale, ſic pater principalior cauſa eſt prolis, mater autem minus priucipalis.

Secunda ideo opinio eſt probabilior, quæ eſt Scoti in 3. diſt. 10. di. quod beata virgo non minus fuit mater Chriſti Ieſu, quam aliæ matres ſuorum filiorum, imo plus, quia totum tribuit quo ad matrem, ſed aliæ matres concurrunt in generatione filiorum, ergo & Maria. Quod probatur, quia potentiæ eiuſdem rationis conſequuntnr formas eiuſdem rationis, mas autem & fœmina ſunt eiuſdem rationis, vt dicitur 10. metaphyſicæ, ergo ſicut vegetatiuæ potentiæ ſunt actiuæ in mare, ita in fœmina, licet non æque intenſæ, ita & generatiua. Scotus.

Confirmatur per hoc, quòd aliquand o filius plus aſſimilatur matri quam patri, & ita oportet quod mater in generatione agat, quia agens quantum poteſt intendit ſibi aſſimilari effectum, hoc etiam patet ex hoc, quia matres ſæpe plus diligunt filios quam patres, vt dicitur 8. Ethic. & nõ filii parentes: Cuiꝰ ratio dicitur, quia cauſa efficiens plus diligit ſuum effectum, quam effectus ſuam cauſam: Et hoc videtur tenere Damaſc. in ſuis ſententijs dicens, quod dedit Mariæ ſpiritusſanctus vim generatiuam, nec valet quantum ad hoc opinio Sancti Bonauen. in 3. diſt. 4. ar. 3. quæſtio. 1 ponentis quod data eſt virtus actiua Mariæ ad generandum, & genuiſſet actiue niſi præuẽta fuiſſet a ſpiritusſancto, & hoc, inquir, ſufficit, vt dicatur agere: Et dat exemplum de virga Aaron, quæ ſi habuiſſet virtutem producẽdi florem & fructum, licet tunc non produxiſſet, tamẽ egiſſe Damaſc. Bonau.

egiſſe diceretur, ex quo per alium præueniebatur opus eius: Sed hoc reprobat Scotus, vbi ſupra dicẽs, quòd ſi ignis eſſet perfectè actiuus, & haberet paſſum approximatum, & tamen præueniretur ab alio fortiore calefaciente lignum, nullo modo ille ignis eſſet agens reſpectu illius, & ſi eſſet gignere ignem, eſſe patrem nullo modo diceretur, ita in propoſito, licet Maria poſſet concurrere, niſi præueniretur, non tamen dicetur agere niſi concurrat: Ideo dicendum eſt, quod beata Maria ſe habuit actiue in huiuſmodi generatione: Quod ſic probatur, quia dato, quod iſta generatio fuerit in inſtanti, vt prædictum eſt, quia ſi Maria non egit in generatione, hoc prouenit ex vna trium cauſarum ſcilicet quia non habuit actiuam potentiam reſpectu termini inducti, vel terminorum inductorum: Aut ſecundo, quia non potuit agere ſecundum illos terminos hoc modo inductos. Aut tertio, quia ſi potuit, tamen præuenta eſt à virtute maiori: Oppoſitum patet per ſingula: Primum non, quia vt dictum eſt Maria verius fuit mater, quam aliæ mulieres, cum ergo aliæ habeant actiuam potentiam in generatione, vt patuit ſupra ergo, & beata Maria: Nec ſecundum impedit, quia aliqua media requiruntur vni virtuti imperfectè ad agendum, quæ tamen non requiruntur virtuti perfectiori: Sicut, licet homo non poſſet moueri niſi tranſeat per medium ad extremum, tamen poteſt corpus Chriſti de Cęlo ad terram uenire non tranſeundo medium, ita cum perfectior ſit cauſa ſpiritus ſanctus, & Maria in huiuſmodi generatione, quam vir & mulier, poterit attingere Maria terminum generationis ſine medijs alterantibus, quod tamen nequit vir, & mulier: Nec tertium impedit, quia ſpiritusſanctus eſt cauſa libera, & ita ſicut poteſt præuenire, ita poteſt non præuenire, & credendum, quod totum quod potuiſſet Maria ſibi reliquit.

Maria verius fuit mater, quam aliæ mulieres.

Nec tamen dicendum eſt, quod Chriſtus fuerit conceptus per rationem ſeminalem, quia ratio ſeminalis exigit ambas cauſas naturales, ſcilicet virum, & mulierem, hic autem ſola Maria fuit cooperãte ſpirituſancto, & ſic ipſa egit in Chriſti generatione.

§. 5

Bonau.

VTRVM caro Chriſti in parentibus fuerit aliter, quam caro aliorum hominũ ſecundum legem propagationis? Reſpondetur ſecundum ſcilicet Bonau. in 3. diſt. 3. artic. 4. quæſt. 2. quòd dupliciter eſt loqui de carne Chriſti, aut quantum ad materiam vnde ſumpta eſt, aut quantum ad formam, ſecundum quam animæ Chriſti coniuncta eſt, & à verbo in vnitatem perſonæ aſſumpta.

Si loquamur de carne Chriſti ſecundũ materiam, vnde facta eſt caro Chriſti, ſicut conceditur, quod peccato fuit obnoxia quia ante Chriſti conceptionem tota maſſa humani generis corrupta erat, nec aliqua portio carnis a corruptione in Adam fuit reſeruata, quam Adam tranſmiſit ad Noe, & ille deinceps ad poſteros, quia ſic non diceretur Chriſtus de ſemine Dauid, ſed tantum de ſemine Adæ, & ſic ſancti dicunt, quod nec virgo genuiſſet Chriſtum, ſed ſicut deferens extitiſſet, quemadmodũ aqua comportatur ad canale, quod dicere eſt erroneum.

Si autem loquamur de carne Chriſti, quantum ad formam, ſic nunquam peccato fuit obnoxia, quia nunquam habuit illam formam, quod eſſet maculata, ideo hæc eſt impropria, caro Chriſti fuit peccato obnoxia. Et ſimiliter hæc: caro Chriſti fuit ex parentibus ſeminaliter traducta, pro eo, quod in omnibus quantum eſt de vi ſermonis prædicatum non attribuitur ſubiecto ratione materiæ tantum, ſed ratione materiæ ſub tali forma, & ideo prædictæ tanquam impropriæ, & falſæ locationes ſunt negandæ, niſi proferantur cum determinatione, ratione. ſ. materialis principi, ſi autem alicubi abſolute proferantur, ſunt exponendæ.

Nota tamen, quod hæc eſt impropria: Caro Chriſti fuit peccato obnoxia; ſed hæc magis impropria: Caro Chriſti fuit ſeminaliter traducta, hæc autem magis impropria, & falſa: Caro Chriſti fuit decimata, ſecundum, quod magis, & magis. In prædictis locutionibus, caro, accipitur ratione formæ.

SED di. quare corpus Chriſti productum fuit ſucceſſiue, ſicut dicitur Lu. 2. Puer autem creſcebat, & tota euangelica hiſtoria fatetur, quod fuit puer, & lacta-

tus,

tus,& deinde vir? Reſpondetur ſecundum Bonauen.in 3.diſt.3.ar.5 q.1. Quod Deus hoc fecit cõgrue potiſſime triplici de cauſa.Primo ad confirmandum fidei veritatem.Secundo ad commendandum humilitatis virtutem. Tum tertio ad conſeruandum vniuerſitatis legem.In hoc enim fidei veritas confirmatur,dum manifeſte oſtenditur per conuerſationem, & ſimilem modum proficiendi in ætate, quod Chriſtus veram, & nõn phantaſticam carnem aſſumpſit, & hoc quidem valde fuit opportunum,& optimum,quia ſine fidei veritate nullus eſt fructus incarnationis: Humilitatis etiam virtus in hoc commendatur, dum Dei filius qui eſt rex regum factus eſt paruulus, & qui prius nullo indigebat,lacte materno paſcebatur,pannis inuoluebatur,& alia plura geſſit opprobria infantilia,quod fuit opportunum, quia potiſſima propter hoc deſcendit de cœlo, vt ſuperbiam extirparet: Vniuerſitatis etiam lex conſeruatur,quia Deus vnicuique naturæ conceſſit propriam operationem,nec vtitur miraculis, vbi natura per ſe ſufficiẽter poteſt operari, & quia natura in Chriſto ſatis ſufficienter poterat corpus Chriſti ad perfectam quantitatem deducere,ita, quod in nullo derogaretur eius dignitati, ideo noluit tempus anticipare,vt tanquam vniuerſitatis iuſtus adminiſtrator vnumquodque iuxta virtutem ſibi competentem operari fineret,& hoc quidem conueniebāt, quia naturam nolebat perimere, ſed reparare,& in hoc inſinuat, quod maior poteſtas vſum inferioris poteſtatis nõ debet ſine cauſa priuare,& ſic patet, quod valde rationabiliter Deus corpus Chriſti ad perfectam quantitatem molis deduxerit per temporis ſucceſſionem: Idem ſubdit in ſecunda quæſtione,di. Hoc eſt enim miraculum miraculorum, quod fœmina concipiat Deum, & ideo ad ſuæ mirabilis potentiæ oſtenſionem ſubito formauit illud corpus, quod natura non poteſt formare niſi ſucceſſiue, ſed augmentum corporis poterat natura perficere, ideo illi relictum eſt.

Nullus eſt fructus incarnationis ſine fidei veritate.

Miraculũ miraculorum quod fœmina Deum cõcipiat.

De generalibus concilijs.

CONCILIVM generale. Vbi magna claret Dei charitas, canones enim generaliũ conciliorum, vt ait Iſido.in 6. Etymol. a temporibus Conſtãtini cęperunt,in præcedentibus nanq; annis perſecutione feruente docendarũ plebium minime dabatur facultas,inde Chriſtianitas in diuerſas hæreſes ſciſſa eſt, qa non erat in epiſcopis licentia conueniendi in vnum niſi tempore ſupradicti imperatoris,ipſe enim dedit Chriſtianis facultatem libere conueniendi: Sub quo ſancti patres in Concilio Niceno de omni orbe terrarum conuenientes iuxta fidem euangelicam, & apoſtolicam, ſecundum poſt Apoſtolos ſymbolum ediderunt: Inter cætera autem concilia quatuor ſunt venerabiles ſynodi, quæ totam principaliter complectuntur fidem quaſi quatuor euangelica, vel totidem paradiſi flumina:Horum primum fuit Concilium Nicænum 318. Epiſcoporum Conſtantino imperante peractum,in quo Arrianæ perfidiæ cõdemnata eſt blaſphemia,quam de inequalitate ſanctæ trinitatis idem Arrius aſſerebat: Igitur, vt ait Ruffinus, congregatis patribus in Concilio diſcuſsis aſſertionibus Arrij diutino multoque tractatu placuit omnibus, & velut vno ore, & corde decretum eſt homouſion ſcribi deſcribere ideſt eiuſdem cum patre ſubſtantiæ filium confiteri:Sex ſoli cum Arrio ſunt expulſi.

ſ.r

Iſid.

Inter cætera concilia ſunt quatuor illuſtriores ſynodi.

Exemplnm autem expoſitionis fidei eſt hoc: Credimus in unum Deum patrem omnipotentem omnium viſibilium, & inuiſibilium factorem. Et in vnum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei de patre natum vnigenitum, hoc eſt de ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natũ non factum homouſion patri, ideſt eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis.Et incarnatus eſt homo factus, &c. Eos autem qui dicunt: Erat aliquando quando non erat, & antequam naſceretur

non

non erat, & quia ex nullis ſubſtantibus factus eſt. Aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia dicunt eſſe: Aut conuertibile aut mutabile dicunt filium Dei eſſe, anathematizat catholica, apoſtolica eccleſia. In hoc concilio ad ſymbolum minorem, quo dicitur editum ab apoſtolis, addita ſunt aliqua non contraria illis, ſed magis explicite declarantia ipſa, contra hæreſes inſurgentes circa illos articulos, vt illud: Creatorem cœli & terræ viſibilium & inuiſibilium contra errorem Manichei qui dogmatizauit Deum creatorem inuiſibilium, & diabolum creatorem viſibilium: Et illud: Ex patre natum ſcilicet filium ante omnia ſæcula, Deum de Deo &c. contra errorem Arrij, qui aſſeruit Dei filium creaturam a patre, nec æternum nec conſubſtantialem patri, ſed diuerſæ ſubſtantiæ a patre, & eo minoré, & idem dixit de ſpiritu ſancto: Hæc auté hæreſis arriana fuit periculoſior vniuerſaliter & cæteris diuturnior: Periculoſior fuit, quia circa myſterium ſanctæ Trinitatis errauit: De qua dicit Aug. li. de tri. quod nil difficilius quæritur nullibi periculoſius erratur, nihil fructuoſius inuenitur: Vniuerſalior etiam fuit, quia multos inuoluit epiſcopos, & ſacerdotes, & ipſum Liberium Papam, imperatorem Conſtantium, & valentem, regem Theodoricum, & regem Gothorum, & per totum quaſi orbem diffuſa eſt: Vnde Hiero. & habetur 24. q. 3. Reſecandi: Arrius vna ſcintilla in Alexandria fuit. ſ. erroris, & quia non cito extincta eſt, totum orbem populata eſt flamma eius: Fuit quoq; diuturnior, quia per multa tempora viguit.

Arriana hęreſis periculoſior, & alijs diuturnior.

Secunda ſynodus. 150. Epiſcoporum ſub Theodoſio ſeniore Conſtantinopolim congregata eſt, quæ Macedonium, ſpiritum ſanctum Deum eſſe negantem condemnans, conſubſtantialem Deo patri, & filio ſpiritumſanctum demonſtrauit.

Tertia ſynodus Epheſiua prima. 200. Epiſcoporum ſub Theodoſi minori edita, quæ Neſtorium, in Chriſto duas perſonas aſſerentem, iuſto anathemate condemnauit, oſtendens in duabus naturis vnam perſonam Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Quarta ſynodus Calcedonenſis, ſexcentorum triginta ſacerdotum ſub Marciano principe, in qua Euticem Conſtantinopolitanum abbatem, verbi Dei & carnis vnam naturam pronunciantem, & Dioſcorum eius defenſorem Alexandrinum epiſcopum condemnauit, prædicans Chriſtum Deum ſic natum de virgine, vt in eo ſubſtantiam diuinæ & humanę naturæ confiteamur: Sed & ſi qua ſunt ſimilia concilia, quæ ſancti patres ſpiritu Dei pleni ſanxerunt, poſt illorum quatuor auctoritates, omni maneant ſtabilitata vigore. diſt. Canones: Hoc ideo dictum eſt, quia alia particularia ante, & poſt fuere concilia.

De Dei noſtri charitate in Conpiſcentia.

CONCVPISCENTIA. §. 1 In qua claret charitas Dei, quia per eam trahit nos ad ſe, nam licet peccatorum originale deleatur in baptiſmo, tamen remanet concupiſcentia, vt per eam exerceamur, & reſiſtamus, & meritum acquiramus, propterea dicitur Oſeæ 11. In vinculis Adam traham eum: Veruntamen ipſa cōpiſcentia eſt prohibita. Exo. 20. Non deſiderabis vxorem proximi tui, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, neque omnia quæ illius ſunt.

Sed difficultas eſt circa hoc pręceptum prima. Vtrū hæc duo præcepta, quæ ſunt de non concupiſcendo vxorem, & rem proximi ſint præcepta legis naturalis: Et videtur quòd non, quia dicit Apoſtolus Roma. 7. Concupiſcentiam neſciebam niſi lex diceret: Non concupiſces. Reſpondetur ſecundum Aſtexanum in ſumma libro primo, titu. 43. quod illa præcepte ſunt legis naturalis, quia ſicut in corde noſtro eſt ſcriptum quòd malum non eſt faciendum, ita etiam quòd malum non eſt concupiſcendum: Apoſtolus vero loquitur in perſona illorum, in quibus lex naturalis erat intantum obſcurata, quòd neſciebant quod concupiſcentia eſſet peccatum, ſicut Ioſephus reprehendit Polibium Hiſtoriographum Perſarum dicentem. Quod antiochus illuſtris miſerabiliter mortuus fuit eo quod voluit

luit ſpoliare templum Dianæ: Sed ipſe dicit: Nam qui nullatenus egit peccatum, ſed tantum cogitauit nullo reatu teneri, & ideo concludit ibidem, quòd mortuus fuit propter peccata, quæ fecerat in Hieruſalem.

Sed dicere quòd actus interior voluntatis nullius ſit reatus, niſi aliquo modo prorumpat in actum eſt multum irrationabile, cum ratio peccati magis accipiatur a mala voluntate interiori, quam ab actu exteriori, quia ſi nullo modo eſt voluntariũ, nullo modo eſt peccatum, vt patet in pueris & amentibus.

Secunda difficultas: Vtrum in dictis præceptis prohibeatur interior actus concupiſcentiæ in primo motu, aut in delectatione, vel in conſenſu? Reſpondet Alexa. vbi ſupra, quòd tripliciter poteſt concupiſcentia ſumi: Vno modo poteſt dici appetitus vegetabilis, & talis concupiſcentia prout eſt inordinata eſt a fomite mouente, id eſt a corruptione originalis culpæ, & iſto modo non eſt peccatum, nec eſt prohibita, ſicut dicente philoſopho: Cęcum natum non reprehendimus de carentia viſus, ſed illius potius miſeremur. Alio modo concupiſcentia poteſt dici appetitus ſenſibilis, & hoc prout eſt inordinata eſt a mouẽte ſenſualitate cum fomite, ita quod prima concupiſcentia eſt in ſuggeſtione. Secunda in delectatione, neque hoc prohibetur diuino præcepto ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid, quia non erat prohibendum ne concupiſcentiæ ſint in nobis, quia hoc eſt impoſſibile nobis, ſed prohibentur ne ſequamur eas in conſenſum, ſecundum illud Eccleſiaſt. 18. Poſt concupiſcentias tuas ne eas, ire autem idem eſt quod conſentire. Tertio modo concupiſcentia dicitur cum conſenſu voluntatis, & ſic in diuino præcepto prohibetur a Domino dicente: Non concupiſces vxorem proximi tui.

Quæ concupiſcentia prohibita, quæ non.

§ 2 TERTIA difficultas: Vtrum mala voluntas, & opus ſint duo peccata? Reſpondetur ſecundum Alexan. de Ales in expoſitione præceptorum quod quando voluntas & opus exterius conſiderantur in radice ſcilicet libidine, & intentione ſunt idem peccatum formaliter, intelligeſi ſunt coniuncta, vt cauſa & effectus: Si vero conſideratur voluntas in ſe, & opus in ſe, ſic ſunt diuerſa peccata, quia aliæ ſunt circunſtantiæ bono actui debitæ exteriori, quam voluntati, quia diuerſificantur modus, locus & tempus, & quædam aliæ licet circunſtantia finis ſit eadem: Si ergo vt dicit Auguſti. peccatum eſt actus incidens ex defectu boni, alius autem defectus eſt hinc, alius inde, ergo ſecundum hoc aliud peccatum intellige materialiter: Similiter eſſet aliud, quando ſunt ſecundum aliud & aliud tempus, ita & intermedio cadat aliquid aliud, quia ſic ſunt diuerſæ auerſiones, & ſic formaliter diuerſa peccata. Aug.

§ 3 QVARTA difficultas. Quare ſeorſum prohibetur voluntas, & opus magis in mechia, & furto quam in alijs? Reſpondet Alexã. vbi ſupra, quia delectatio mechiæ & vtilitas diuitiarum ſunt propter ſe appetibilia, inquantum habent rationem delectabilis, vel vtilis, & ideo debent in eis prohiberi opus, & concupiſcentia, ſed homicidium, & falſitas, & impietas habent in ſe horribilia, & ideo non fuit tam neceſſarium illa prohiberi.

§ 4 QVINTA difficultas. Quare magis prohibentur in ſpeciali auaritia, & luxuria, quam alia peccata? Reſpondetur quia propter improbitatẽ libidinis citius progrediuntur in opus exterius. Nihilominus etiam alia omnia capitalia peccata prohibentur implicite. Superbia enim prohibetur in adoratione Dei, & honoratione proximi: Inuidia & ira in prohibitione homicidij. Accidia in ſanctificatione ſabbati. Auaritia in prohibitione furti. Luxuria & gula in prohibitione adulterij, & mechiæ &c.

§ 5 SEXTA difficultas. Quare duo pręcepta ponuntur ad repreſſionem concupiſcentię ſeorſum? Reſpondet Lyra ſuper 20. c. Exo. quòd ideo, quia bonum diuiditur per vtile & delectabile, ita ꝙ eſt alia ratio boni vtilis & delectabilis, ita quòd aliquando contingit vt aliquis habens pronitatem ad vnum non habet pronitatem ad aliud, imo aliquando abominationem, ſicut aliquis concupiſcit vxorem alterius, qui tamen non concupiſcit alias res ipſius, quia abominabitur furtum,

vel

vel rapinam, ideo ad reprimendam iſtam concupiſcentiam duplicem debuit aſſignari duplex præceptum: Hebræi tamen dicunt, quod eſt vnum præceptum tantum: Primum vero præceptum diuidunt in duo ita, quod primum incipit ibi: Ego ſum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, per quod præcipitur affirmatiue, quod ille habeatur pro Deo, qui eduxit filios Iſrael in tot ſignis mirabilibus: Secundum ibi. Non habebis Deos alienos. In quo prohibetur negatiue, ne cultus latriæ alteri impendatur.

§.6 SEPTIMA difficultas: Vtrum iſta concupiſcentia tranſeat a parentibus in prolem? Reſpondet S. Thom. in 2. diſt. 32. articul. 1. in ſolutione ſecundi argu. quod ſic, ſed non culpa, nam quidem defectus tranſeunt à parente in prolem, quidam vero non: Verbi gratia. Quidam ſunt defectus, & accidentia corporis, & hi tranſeũt à parente in prolem: Sicut leproſus generat leproſum, podagrus podagrum, ſic natura corrupta concupiſcentia naturam ſimiliter corruptam. Quidam vero defectus vel accidentia animæ ſunt, & iſta non tranſeunt per generationem a parente in prolem: Sicut grammaticus non generat filiũ ſcientem grammaticam, ſic nec bonitatẽ, aut malitiam ſuam parens tranſmittit in prolem, quia filius aſſimilatur patri in natura, ſed non in perſona, in natura inquã, quia homo generat hominem, differunt tamen in perſona, quia alia perſona patris, alia filij.

Thom.

Quidam defectus parẽtum tranſeunt in prolẽ, quidam non.

De decimatione actu ſacramentali.

§.1 DECIMA. In qua magna claret Dei charitas, ex quo Chriſtus dominus fuerit præfiguratus in veteri teſtamento in decimis, primicijs, & ſacrificijs.

Primicijs deſignabatur, vt dicit Guill. in 3. diſt. 3. Quod noſter liberator primum ens eſſe debebat, & primogenitus ſacrificijs præfigurabatur, quod pro nobis offerre per mortem ſe debebat, ſed in qua natura nondum exprimebatur, ideo in decimis Abraam exprimebatur, quòd computatis nouem choris angelorum in decima drachma ideſt humana natura eramus liberandi. Vnde dicit Sanctus Bonauen. in 3. diſt. 3. articu. 1. quæſt. 1. quod decimatio fuit actus moralis, figuralis, & ſacramentalis, ſecundum, quod fuit actus moralis, ſic decimatio dicitur alicuius certæ partis donatio ad ſuſtentationem eorum, qui ſeruiunt domino, & deputati ſunt diuino cultui, & hoc modo decimatio perſeuerat vſque modo. Secundo, quod decimatio eſt actus ſacramentalis, ſic decimatio eſt alicuius partis donatio ad curationem morbi originalis a tempore, ſcilicet Adam vſque ad tempus Abrahæ, cui in remedium data fuit circunciſio. Secundum autem, quod decimatio eſt actus figuralis, ſic decimatio eſt decimæ partis donatio, ad præfigurationem curationis vniuerſalis, quæ futura erat per oblationem Chriſti: Duobus primis modis accepta recipit tantum tempus præſens, quia non datur niſi quod habetur, & non curatur niſi, quod habet morbum. Tertio autem modo decimatio accepta non tantum eſt pręſentis, ſed etiã futuri, & ſic dicuntur filij Abraam decimati in eo, quia per decimationem figurati ſunt curandi per Chriſtum, qui figurabatur in Melchiſedech.

Bonauen.

Quid ſit decimatio, & quotuplex.

VTRVM Chriſtus fuerit in lumbis Abraæ decimmatus: Et videtur, ꝙ ſic, quia dicit Apoſtolus Hebræorum 7. ꝙ Leui pronepos Abraæ, quia eo decimas dante Melchiſedech adhuc Leui in lumbis eius erat: Similiter Chriſtus erat in lumbis Abraæ, quando decimas dedit, ergo Chriſtus etiam fuit decimatus in Abraam. §.2.

Reſpondetur ſecundum Sanctum Thom. in 3. parte quæſt. 31. quod ſecundum intentionem Apoſtoli oportet dicere, quod Chriſtus in lumbis Abraæ non fuit decimatus: Cuius rationem dicit maius eſſe ſacerdotium Melchiſedech ſacerdotio leuitico, per hoc ꝙ Abraam decimas dedit Melchiſedech, adhuc Leui exiſtente in lumbis eius, ad quem pertinet legale ſacerdotium: Si autem etiam Chriſtus in Abraam decimatus eſſet eius ſacerdotiũ non eſſet ſecundum ordinem Melchiſedech, ſed minus, & ideo dicendum, quod Chriſtus non eſt decimatus in lumbis Abraæ ſicut Leui, quia ille qui decimas dat nouem partes ſibi retinet, & decimam alteri tribuit, quod eſt perfectionis ſignũ

inquan-

inquãtum quodammodo eſt terminus omnium numerorum, qui procedunt vſque ad decem Inde eſt, quod ille qui decimas dat, proteſtatur ſe imperfectum, & perfectionem alij tribuere, imperfectio autem humani generis eſt propter peccatũ, quod indiget perfectione eius, qui peccatum curat, curare autẽ a peccato eſt ſolius Chriſti, ipſe enim eſt agnus qui tollit peccata mundi, vt dicitur Ioan. 1. Figuram autem eius gerebat Melchiſedech, ideo per hoc quod Abraam ei decimas dedit præfigurauit ſe velut in peccato conceptum, & omnes qui ab eo deſcenſuri erant indigere curatione, non ſolum ſecundum corpulentam ſubſtantiam, ſed ſecundum rationem ſeminalem, & quia Chriſtus non fuit ſic in Abraam, vt ab eo deriuaretur per rationem ſeminalem, ſed ſolum per corpulentiam ſubſtantiam non indigens curatione qui medicinam vulneri attulit, ergo non eſt ſimile de Leui, & Chriſto in lumbis Abraæ exiſtentibus, & per hoc patet argumentum. Hinc etiam eſt, quod ſacerdotiũ non ſequitur carnis originem, ſed gratiam ſpiritualem, & ideo poteſt eſſe, quod pater alicuius pontificis det decimas alicui ſimplici ſacerdoti, tanquam minor maiori, & tamen filius eius eſt maior ſimplici ſacerdote, non propter carnis originem, ſed propter gratiam ſpiritualem à Chriſto habitam.

§. 3 VTRVM ſolutio decimæ ſit de iure naturæ? Reſpondetur ſecundum Alexan. in 3. parte ſum. cui concordant Richar. in 3. diſt. 16. & S. Thom. 2. 2. quæſt. 87. ꝙ ſolutio decimæ.

Vno modo eſt de iure naturæ, & morale, inquantum conſcientia dictat, ꝙ Deus eſt honorandus de propria ſubſtantia, & ꝙ aliqua pars ſubſtantiæ detur ad ſuſtentationem miniſtrorum Dei, & ideo hoc ſemper fuit in præcepto: Vnde Gene. 47. habetur, ꝙ ſacerdotibus Aegypti cibaria ex horreis publicis miniſtrabantur.

Hoc ſemper fuit in præcepto, ꝙ detur aliqua pars ſubſtantiæ ad ſuſtentationẽ miniſtrorũ Dei.

Secundo modo ſolutio decimæ dicitur iudiciale inquantum determinat certam ſcilicet decimam partem dandam miniſtris Dei, ſecundum rationem æquitatis, vt ſi ipſi recipiunt ab illis ſpiritualia, dẽt illis temporalia, ideo præcipiebatur. Exo. 23. & Numeri 8. Sed ante legem fuit de conſilio, quia vt dicitur Gen. 28. Iacob venit decimas ſoluere, quod facere non potuiſſet ſi fuiſſet in præcepto.

Tertio modo ſolutio decimæ eſt quid cerimoniale, & figurabat perfectionem Chriſti, vt prædictum eſt, ideo inquãtum ſolutio decime eſt cerimoniale omnino in noua lege receſſit, inquantum vero eſt morale, remanſit, inquantum etiam eſt iudiciale non obligat, niſi prout præcipitur ab eo qui poteſt: Vnde inquantum eſt morale ſolutio decimæ dicit Sanct. Thom. 2. quod libe. quæſt. 4 ar 3. Quod nulla conſuetudo contraria ſoluit hominem ab obligatione reddendi decimas, quia hæc obligatio fundatur ſuperius diuinum, & naturale, ideo ſemper tenentur homines reddere decimas, ſi eccleſia exigat, contraria conſuetudine non obſtante: Et in terris in quibus eſt conſuetudo, quod decimæ ſoluantur, ipſa cõſuetudo quaſi poſtulat decimas, ideo peccaret mortaliter qui non redderet: Sed in terris in quibus non eſt conſuetudo communis, quod decimæ dentur, & eccleſia nõ petit, videtur eccleſia remittere dum diſſimulat, alias homines Italiæ, & orientalium partium damnarentur, qui decimas non ſoluunt: Et poſt hæc idem Sanct. Tho. Thom.
Rectores ait eccleſiarum non bene facerent in illis terris, ſi exigerent, in quibus non eſt conſuetum dari, quando probabiliter crederent ex hoc naſci ſcandalum aliquod.

AN curatus, cui non ſoluuntur decimæ nec habet vnde valeat in parochia viuere, poteſt ne ſubtrahere diuina: Reſpon- §. 4
detur quod non, alioquin cenſeretur ſimoniacus. 1. quæſt. 1. Nullus qui ſacram communionem diſpenſat à percipiente gratiam aliquid exigat: Et ſequitur: Si vero aliquid exegerit deponatur. ſicut imitator ſimoniacæ fraudis, vnde ſacramenta eccleſiaſtica ſunt adminiſtrãda libere, & tandem conſuetudinem bonam obſeruare poteſt cogere per cenſuram eccleſiaſticã, vt patuit extra de ſimonia, ad apoſtolicã, ſuper his prauas exactiones fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſeruari: Statuimus, vt libere conferãtur ſacramenta, sed per epiſcopum loci veritate cognita compeſcantur, vni malicioſæ nituntur laudabilem conſuetudinem

nem imitari. Ergo maleſaciunt curari, q vexant parochianos pro ſoluendis pro baptiſmo,vel communionem antequam illis libere conferant.

§.5 AN oblationes ſunt de iure naturæ? Reſpondetur ſecundum Guill.in 3.diſt.3. quod lex naturalis non eſt niſi dictamen dictat,vt in cultu diuino occupati de temporalibus ſubueniatur, quod fit in oblationibus.Secundum vero Alex. de Ales in 3. par. ſummæ, oblationes ſunt triplices. Prima dicitur donatio gratis facta inter viuos Deo, vel eccleſiæ. Secunda donatio cauſa mortis. Tertia autem quotidiana, ſeu vſualis. Et hæc tres donationes, vt Deo ſeruientibus ſubueniatur,] legis ſunt naturæ. Secundum autem parochiæ ſcita vel conſuetudines ſunt vel iuris poſitiui vel loco iuris retinentur, præſertim ſecũdum ſeruientium Deo indigentiam, quod enim ſint legis ſciptæ patet.Exo.23. Non apparebis in conſpectu meo vacuus,intelligendo de oblatione vſuali. Hinc Anaſtaſius papa 16.q.1.Statuimus,vt ſiquis oblationes eccleſiæ,vel decimas quas populus dare debet tenere contenderit communione priuetur, intellige quo ad oblationes inter viuos, de oblatione autem cauſa mortis concilium Cartaginenſe. 13. q. 2. Qui oblationes defunctorum, aut negant eccleſiis,aut difficulter reddunt,tanquam necatores ægentium excommunicentur,& intelligitur dum tales paruipendunt præceptum eccleſiæ, quia ſi non habent non poſſunt reddere.

§.6 SED diceres: Ad quid valet ſolutio decimarum, vel oblationum? Reſpondetur ſecundum Decreta,ꝙ valet ad multa. Primo propter diuinæ voluntatis impletionem: Deus enim præcepit Malach. 3. di.Inferte omnem decimationem in horreum meum, vt ſit cibus in domo mea. Secundo ſolutio decimarum valet ad temporalium multiplicationem, hæc enim Domini Dei iuſtiſſima eſt conſuetudo, vt ſi tu illi decimas non dederis, tu ad decimam reuoceris: Hinc 16. q.7. Maiores, dicitur: Antiqui patres copijs omnibus abundabant, quia decimas dabant, modo autem hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus. Dabis reuera impio militi,qđ non vis dare ſacerdoti, propterea dicitur Malach.3. Quia mihi non reddidiſtis decimas, & primitias, idcirco fame & penuria maledicti eſtis. Tertio quoque ſolutio decimarum valet ad præmij cumulationem,teſte Aug.Cum inquit decimas dando, & terrena & cæleſtia poſſis promereri,pro auaritia, duplicem benedictionem fraudas: Hæc dicta ſunt propter eos, qui ſic ſoluunt decimas, ac ſi perderent.

Decimarũ valor.

Aug.

De Diebus conſtitutis ad Dei ſeruitium.

DIES primo. In qua claret magna Dei charitas qui nobis inſtituit diem ſpecialem ad ſeruiendum ſibi: Ideo quæritur.

§.1. QVANDO incipit feſtum? Reſpondeo, vt colligitur ex glo.in cap. quoniam. extra de ferijs. & glo. in cap. pronunciandum.de conſecratione diſtinct.3.quod diuerſis reſpectibus diuerſis horis incipit: Quo enim ad officium incipit veſperis, quo ad æſum carnium incipit a termino cœne. Terminus vero cœne eſt media nox, ita quòd ſi ſequens dies ſit dies ieiunij, vel feria ſexta, tunc cœna præcedenti non licet comedere vltra mediam noctem, & ſic quo ad ieiunium dies incipit a media nocte: Quo vero ad ceſſationem ab operibus ſeruilibus ſecundum Panormi. in cap. 1. de ferijs.incipit ſecundum conſuetudinem patriæ, & ideo ſi eſt conſuetudo quod incipiant feſtare in mane tenenda eſt, dummodo ceſſent vſque ad aliud mane, ſi in ſero ſic debet ſeruari.

Notandum tamen, quod conſuetudo poteſt determinare, qua hora ſit incipiendum feſtum, non tamen poteſt diminuere quin ad minus 24. horis, ceſſemus ab operibus ſeruilibus ſemel in hebdomada, quia ſic eſt de iure diuino,quod conſuetudo non poteſt diminuere licet poſſet augere,ideo male faciunt artifices,qui in vigilia laborant vſque ad mediam noctem feſti, & iterum poſt feſtum ſurgunt ad opus ante mediam noctem.

§.2 QVAERITVR, qualibet dies quot miliaria continet? Reſpondetur ſecundum leges 20. vt l.1.ff.ſi quis, & ff.de verb. ſignifica. l. in itinere: Et quodlibet mi-

liare habet mille paſſus & quiſlibet paſſus quinq; pedes, in contractibus autem ſtandum eſt arbitrio boni viri, qui tamen a communi conſuetudine non debet recedere, cum ſit optima interpres legum, extra de conſuetu c. cum dilectus.

Conſuetudo cõis eſt legũ interpres optima.

§. 3 QVAERITVR, diebus feſtiuis a quibus eſt abſtinendum? Reſpondetur ꝙ ab omnio opere ſeruili, non ſolũ peccati ſed etiam mechanico, ſicut agricultura, vt dicitur in c. licet. de feriis. Pro cuius intelligentia notandum ſecundum Rich. in 3. diſt. 35. art. 3. q. 4. ꝙ opus ſeruile dicitur tripliciter, aliquando materialiter ſolum, ſed formaliter liberum, vt verbi gratia: Scribere non propter lucrum temporale, ſed ad ædificationem animarum, vel propter diuinum cultũ & huiuſmodi, & iſtud nõ prohibetur immo conceditur, vt patet extra de ferijs. c. cõqueſtus. vbi cauſa pietatis permittuntur, quę alias prohibentur. Secundo dicitur opus ſeruile formaliter ſolum, vtpote cum aduocatus cogitat de his quæ die craſtina debet ponere propter lucrum temporale, ſimiliter ruſticus de ratione terræ, vel ordinatione bouum, quæ licet debeamus in feſto deuitare, non tamen iſta cogitans peccat mortaliter, niſi ſit tanta ꝙ excludatur vacatio, quæ debetur diuino cultui. Tertio dicitur opus ſeruile materialiter & formaliter, ſicut omne opus corporale ordinatum ad lucrum temporale, quod in præcepto prohibetur, & faciens peccat mortaliter, niſi excuſetur propter aliquod ex his quatuor. Primum ſi eſt operis paruitas vt domum ſcopare. Secundum ſi eſt operis neceſſitas, ſicut cibi præparatio. Tertium cordis pietas, vt pauperi domi portare fruges, vel ligna. Quartum publica vtilitas, vtpote pro pace, & concordia, vel pro ponte, & huiuſmodi, ita tamen ꝙ diuina audiant.

§. 4 QVAERITVR iterum. Quibus eſt inſiſtendum in diebus feſtis? Reſpondet textus de conſe. di. 3. c. ieiunia. Die autem dominica nihil agendum eſt niſi Deo vacandum: Nulla operatio in die illa ſancta agatur, niſi tantum hymnis, & pſalmis, & canticis ſpiritualibus dies illa trãſigatur: Hæc ibi: Et licet talibus ſit inſiſtendum, non tamen de præcepto, niſi in his quatuor ſubſequentibus. Primum vt conteratur vel ſaltem atteratur de peccato mortali cõmiſſo, alias peccat mortaliter, quod probatur, quia de præcepto tenemur vacare Deo in aliqua hora diei feſti, ſed hoc facere nõ poteſt qui eſt in mortali niſi de eo cõteratur vel atteratur: Propterea dicitur Leui. 23. Sabbatum requietionis eſt, affligetiſque animas veſtras, & hoc eſt de pręcepto ei, qui ſcit ſe eſſe in mortali peccato, de eo vero qui neſcit: apud aliquos eſt dubium, ſed tenendum eſt, ꝙ & ille tenetur, quia ſicut præceptum de dilectione Dei, quantum ad actum interiorẽ non ſemper obligat, ſed ſolum quando materia occurrit, practice non ſpeculatiue, ſ. cũ conſideratur Deus, vt diligendus, vel non diligendus, tenetur homo iudicare Deum, vt diligendum, & diligere, ſic & peccatum mortale cõmiſſum ſi menti occurrit practice velut materia delectationis vel deteſtationis, teneẽ homo iudicare deteſtandum, & deteſtari, ſecundũ Petrũ de pal. in 4. & Alex. de Ales 2. 1. tractatu de negligentia. q. 8. dicit, ꝙ qñ peccator cogitat de peccato ſuo, ꝙ ſit tam malum & graue, & conuertitur ſuper ipſum, & excitatur a gratia Dei ad conuertendum, qui a hoc modo excitat eum, quando facit peccatorẽ cogitare de peccato ſuo, tũc teneẽ actu dolere de illo, etſi nõ dolet, & non cõteritur tunc peccat per negligentiã, & innouatur peccatũ aliquod, quod eſt negligẽtia mortalis? Sed qñ eſt locus, & tps, vt hõ voluntatem ſuã conformet diuinæ? Rñdet S. Bona. in 1. di vl. ꝙ eſt qñ uiſitat peccatorem interiori locutione, vel exteriori p̃dicatione, vel aliquo tali in q̃uo eſt opportunitas redeundi ad cor, tũc ſi negligat, incidit in contẽptum & omiſſionis peccatũ, ſed in diebus feſtiuis eſt tẽpus opportunũ redeũdi ad cor, ergo tũc peccator tenetur conteri: Secundum, quod tenetur quilibet in die feſto, eſt, vt audiat miſſam integrã, vt hř de cõſe. di. 1. Oẽs fideles & c. miſſas. Dicit tñ Rich. in quodlib. ꝙ ſi ex vero cõtẽptu omittat, vel interpretatiuo eſt mortale, & vocat contẽptũ interpratatiuũ, qñ ſine aliqua cã non audire ſe aſſueſacit, legitima vero cã põt eſſe corporalis infirmitas, vel habere pueros tenellos, vel infirmos, aut conſuetudo patriæ, quæ habet vt aliquo

De præcepto tenemur vacare Deo in aliqua hora diei feſti.

Bona.

aliquo mortuo illi, quorum erat non egrediantur ad tempus. Similiter ne puelle nubiles ducantur ad miſſam, dummodo non ducantur ad choream, & ſpectacula, alias non excuſantur, ſimiliter caſtellani, vel timor inimicorum, vel aliquid aliud, quod ſecundū rectum iudiciū legitima cauſa debet appellari, ſi aūt omittit audire miſſam aliqua animi paſſione, vel pigritia, vel ſine cauſa rationabili, ſi tamen hoc non eſt aſſuetus eſt veniale peccatum, ſed ſi legitima cauſa erit nullum peccatum, ſed ſi conſueuit ante finem miſſæ recedere, erit peccatum mortale, propter præceptū &c.

Tertium ad quod tenetur quis in die feſto eſt, vt faciat orationem, quod ſic probatur: Homo tenetur de iure naturali ad oĩa illa, ſine quibus dictante ratione recta nō poſſet ſalutem cōſequi, quia dicit philoſophus 2. phiſic. ꝙ finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finē, ita, ꝙ ea neceſſitate qua quis vult aliquid, ſimili neceſſitate non vult ea ſine quibus tale quid non poteſt habere, ſed homo non poteſt ſalutem conſequi ſine oratione, dicente dño Luc. 18. Oportet ſemper orare: Super quo Chryſ. Oportet, inquit, neceſſitatem dicit, tñ cōiter, quia Chriſtus gratiam non dat niſi petatur, quod patet a cōtrario ſenſu illius Io. 6. Petite & accipietis, ergo cū ſine bona operatione nullus poſſit ſaluari, teſte pſal. quia ille qui habitabit in tabernaculo Dei, qui operatur iuſtitiam, & bona operatio non poſſit eſſe ſine oratione, ergo patet propoſitum. Confirmatur Exo. 20. Memento, vt diem ſabbati ſanctifices, quod ſine oratione fieri non pōt, hoc eſt indubitatum, ꝙ oēs tenētur orare, quibus ſtatuti ſunt dies feſtiui in quorum aliquibus horis tenētur horare, ſi uero quis audit miſſam attente in die feſto ſufficit illi. Quartū ad quod tenetur quis in die feſto eſt, vt audiat prædicationem ſi eſt qui prædicet, quod verum eſt de illis qui neſciunt neceſſaria ad ſalutem: Excuſat etiā cauſa legitima, vt ſupra dictum eſt de auditione miſſæ, alias ſciens neceſſaria ad ſalutem, & omittit audire prædicationem cum ſcandalo puſillorum. Similiter neſciens neceſſaria ad ſalutem conſuetudinarie non audit mortaliter peccat, ideo dicitur de conſe, diſt. 1. omnes. Sacerdote in

Ch yſoſt.

Pſal. 14.

Sine oratione non pōt bona operatio.

eccleſia verbum Dei faciente, qui egreſſus de oratorio fuerit excōmunicetur, non enim excōicatur quis niſi pro mortali.

De obſeruatione dierum feſtorum.

DIES ſecundo. Dominica quomodo debeat obſeruari, dicitur extra de ferijs. ca. 1. Omnes dies dominicos a veſpera in veſperam cū omni veneratione decernimus obſeruari, & ab omni illicito opere abſtinere, vt mercatū in eis non fiat, nec placitū, neq; aliquis ad mortē damnetur, vel a pęnā iudicetur, nec ſacramenta niſi pro pace, vel alia neceſſitate præſtentur: Hæc ibi: Quæ quidē nō ſunt ita ſtricte intelligenda, quin ipſa die liceat aliqua ſeruilia opera facere, puta coquere cibos, ſcopare domum, vel ſi alio tpe fieri nequeunt mactare bouem, vel vendere victualia neceſſaria, vel curſores ire per viam, aut facere mercātias, exceptis dñicis diebus, & ſolennitatibus maioribus, aut ſi neceſſe fuerit bellare, aut ſegetes, vel fœnum de agro comportare, ne pluuia deſtruat: Et de ſimilibus idem iudicium habeatur.

QVAERITVR igitur cum ſabbatum in diem dominicum eſt trāſlatum. Et videtur ꝙ nō potuit fieri, quia dicit Aug. Si aliud iubeat proconſul, & aliud imperator, contempto proconſule imperatori eſt obtemperandum: Deus ipſe præcepit obſeruationem ſabbati: Exodo. 20. dicens: Memento, vt diem ſabbati ſanctifices: Obſeruationem vero diei dominicæ præcepit eccleſia ſubdita Deo, extra de ferijs. c. 1. oēs dies dominicos, ergo videtur, quòd Deo ſit magis q̃ eccleſiæ obediendum: Reſpondetur ſecundum S. Tho. 2. 2. q. 127. ꝙ in præcepto ſabbati aliquid erat morale. ſ. ſanctificatio ſiue ab operibus ciuilibus ceſſatio, & hoc totaliter manet in noua lege, quia naturalis ratio dictat, quod homo aliquando intendat cultui diuino, aliquid vero in ſabbati obſeruatione erat iudiciale, puta quod qui violaret ſabbatum lapidaretur, vel quod cibus pararetur die præcedenti, & hoc receſſit partim, & partim manet, non ex obligatione legis, ſed ordinatione eccleſiæ, ideo nō tā ſtricte ſeruat, nec ſub tali pœna: Aliquid vero in ſabba-

5.6

Aug.

to erat cerimoniale, videlicet obſeruari diem ſeptimum, & hoc totaliter receſſit quia ſanctificatio ſabbati de ſe non magis valet ad colendum Deum, quam ſanctificatio dici dominicæ, vel alterius: Et propterea obſeruatio ſabbati inquantum erat cerimoniale receſſit, quia qui ſabbatum obſeruare factis profiteretur, quod Chriſtus nondum eſſet incarnatus, mortuus, & ſepultus: Vnde ſabbatum merito eſt tranſlatum in diem dominicum propter tres rationes.

Primo ratione ſignati melioris, quia ſabbatum ſecundum litteralem ſenſum ſignificabat requietionem ab opere creationis, iuxta illud Geneſ. 2. Requieuit Deus die ſabbati ab vniuerſo opere, quod patrarat, & benedixit diei ſabbati, & ſanctificauit illum, quia in ipſo ceſſauerat ab omni opere ſuo: Dies autem dominica ſignificat ceſſationem ab opere recreationis, ſiue redemptionis, quia Chriſtus Deus noſter compleuit opus redemptionis feria ſexta, & ſabbato requieuit in ſepulcro, die vero dominica reſurrexit ad vitam glorioſam.

2 Meliora facta ſunt die dominico quā ſabbato.

Secundo ſabbatum merito eſt tranſlatum in diem dominicum ratione facti melioris, quia meliora facta ſunt die dominico, quā ſabbato, nam die dominico mundus ſumpſit exordium. Tum quia in ipſa die angeli ad Deum ſunt conuerſi. Tum quia in illa die mandata ſunt filijs Iſrael. Tum quia Chriſtus in ipſa reſurrexit. Tū etiam quia in ipſum ſpiritum ſanctum miſit apoſtolis in ſigno viſibili, ſicque confirmauit, vt eſſet ſabbatum ſabbatorum, & feſtiuitas feſtiuitatum.

Tertio ſabbatum eſt tranſlatum in diem dominicum ratione figuræ melioris, nam ſabbatum in ſenſu ſpirituali aliquid figurabat ad fidem pertinens, ſicut requiem Chriſti in ſepulcro die ſabbati, ideo Deus præceperat filijs Iſrael, vt quieſcerent die ſabbati, & cum illa quiete figurarent requietionem Chriſti in ſepulcro die ſabbati, ideo dicit dominus Ezech. 20. Dedi eis ſabbata mea, vt ſint ſignum inter me, & eos: Quoddam uero ſabbatum figurabat ad ſpem pertinēs, vt requiem perfectam in gloria æterna, quæ tunc in veteri lege nondum fuit impleta, modo autem impleta eſt die dominico in Chriſto reſurrectione. Quoddam denique ſabbatum figurabat ad charitatem pertinens, vt ceſſationem a peccato, quæ maximè debet obſeruari in die dominico.

Ad argumentum vero dicendum, quod idem Deus qui præceperat obſeruari diē ſabbati, ipſum tranſtulit in diem dominicum per ſanctos patres quibus inſpirauit qui & facere bene potuit dicens: Marc. 2. Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter ſabbatum, itaque dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati, ideo merito ſabbatum eſt tranſlatum in diem dominicum, quod olim prædixerat Dauid dicens: Hæc dies ſcilicet dominica quam fecit dominus ſcilicet Ieſus ſua reſurrectione celebrem nobis exultemus, & latemur in ea deuote: Sanctus vero Bonauentu. in 3. diſtinc. 37. tangit vnam aliam cauſam, quare ſabbatum eſt tranſlatum in diem dominicum: Amotionem ſcilicet erroris, quia ſecundum gentiles dies dominicus 1. eſt, cum principio illius diei incipiat dominari principalis planeta (vt dicunt) ſcilicet Sol, propter quod vocabant eum diem ſolis, & exhibebant ei venerationem: Vt igitur ille error excluderetur, & reuerentia cultus ſoli Deo exhiberetur præfixa fuit dies dominica, in qua populus Chriſtianus vacaret cultui Dei & prætermitteret negocia terrena: Cætera requre lib. 2. Dies ubi agitur de creatione rerum.

Pſal.

Antiqui diem dominicū vocabāt diē ſolis.

Dilectio Dei & proximi aut inimici quere ſupra vbi charitas per totum.

De Diuinatione in genere, & Diuinatoribus.

DIVINATIO, primo generaliter: Quæritur: Vtrum diuinatio ſit peccatum: Reſpondeo q; ſic. Vnde dicitur Deu. 18. Non ſit qui phitones conſulat, neque diuinos: Et 26. quæſtione quinta, dicitur. Qui diuinationes expetunt ſub regula quinquennij iaceant, ſecundum gradus pœnitentiæ diffinitos: Ad quod intelligendum notandum eſt, diuinator non dici tur ſi quis pronunciet ea, quæ neceſſario velut in pluribus eueniunt, quæ humana ratione prænoſci poſſunt, ſicut aſtrologi ex cognitione cauſarum pronunciant in falli- §. 1

fallibiliter futuras eclipſes, & ex conſideratione ſtellarum pronunciant coniecturaliter pluuias,& ſiccitates, & medici ſanitatem, & mortem,& ita eueniit,vt in pluribus:Non videtur etiam diuinatio ſi quis aliqua futura contingentia Deo reuelante cognoſcat, tunc enim ipſe non diuinat ideſt, quod diuinum eſt facit, ſed magis quod diuinum eſt ſuſcipit: Tunc enim ſolum eſt diuinare, quando indebito modo ſibi pronunciationem futurorum euentuum vſurpat: Præterea quando præter Dei manifeſtam reuelationem pronunciare præſumit aliqua futura contingentia ad vtrumlibet,vt ſunt illa, quæ dependent ex libero arbitrio,vel etiam contingentia, vt in paucioribus,ut ſunt, quæ per accidens contingunt ſiue in rebus humanis, ſiue in rebus naturalibus, ſicut quod lapide cadente fiat terremotus, & quòd homine fodiente theſaurus inueniatur, præſcire.n. talia eſt ſolius Dei: Vnde Eſa.41. Annuntiis, quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus quoniam dij eſtis vos. Vnde Iſidorus lib. Etyomol.dicit, quod diuini dicti ſunt quaſi Deo pleni, deitate enim ſe plenos ſimulant, & aſtutia quadam fraudulente hominibus futura coniecturant: Hæc Iſidorus. Conſtat aureum hoc eſſe peccatum vnde diuinatio ſemper eſt peccatum. Et ideo Hieronym. dicit ſuper Matth. quod diuinatio ſemper accipitur in malam partem.

Iſido.

Semper Diuinatio eſt peccatum.

Sed obijcitur, quia Auguſtinus dicit de libe.arbit. Quis audeat dicere aliquam diſciplinam eſſe malam, ſed aliquæ artes ſunt diuinatiuæ, vt patet per philoſophũ lib. de memo. ergo uidetur, ꝙ diuinatio non ſit peccatum. Reſpondeo, ꝙ aliquæ artes ſunt ad prænoſcendum futuros euẽtus,qui ex neceſſitate, vel frequenter eueniunt, quod non pertinet ad diuinationẽ, ſed ad alios futuros euentus cognoſcendos non, ſunt aliquæ veræ artes,ſiue diſciplinæ,ſed fallaces,& vanæ,ex deceptione dæmonis introductæ,vt Augu. dicit 2.lib. de ciuita.Dei.

Aug.

§.2 VTRVM ſpecies diuinationis ſunt plures? Reſpondetur,ꝙ ſic,vt vult Iſidorus lib. Etymolo. Ad quod intelligendum, ꝙ omnis diuinatio vtitur ad præcognitionem euentus futuri aliquo dæmonum conſilio,& auxilio, quod quidem expreſſe,quandoque imploratur, quandoque autem præter hominis petitionem ſe dæmõ ingerit occulte vanis inquiſitionibus futurorum, vt mentes hominum implicet falſitate aut vanitate.

Eſt autem vna vana inquiſitio futurorum cum quis prænoſcere tentat vnde prenoſci nõ poſſunt, dæmones autem expreſſe inuocati ſolent futura pronunciare multipliciter:Quandoque quidem quibuſdam præſtigioſis apparitionibus ſe aſpectui, & auditui hominum ingerentes ad pronunciandum futura, & hæc ſpecies dicitur præſtigium, ex eo, quòd oculi hominum præſtringuntur. Quandoque per ſomnia, & hæc dicitur diuinatio ſomniorum. Quandoque per mortuorum aliquorum apparitionem, vel locutionem, & hæc dicitur necromancia, vt dicitur in libro Etymolo. Necros enim græce mors dicitur latinæ,mancia vero diuinatio, quia quibuſdam præcantationibus adhibito ſanguine videntur reſuſcitati mortui diuinare, & ad interrogata reſpondere, dicuntur enim dæmones ſanguinem amare. Quandoque vero pronunciant futura per homines viuos, vt patet in arreptitijs, & hæc dicitur diuinatio phitonica, quia.ſ. ſit per phytones, qui ſic dicti ſunt (vt dicit Iſido.)a phiton Apolline, qui dicitur fuiſſe auctor diuinandi. Quandoque per aliquas figuras,vel ſigna, quæ apparent in rebus inanimatis, quæ quidem ſi appareant in aliquo corpore terreſtri, vt in vngue,vel ferro, vel lapide polito dicitur Geomancia, ageos quod eſt terra. Si autem in aqua, dicitur hydromancia, ad hydros quod eſt aqua.Si in aere, dicitur Aeremancia. Si in igne,dicitur Pyromancia,a pyr quod eſt ignis. Si autem in viſceribus animalium immolatorum in eris dæmonum,dicitur Aruſpicium, quaſi inſpectio in aris.

Dæmones dicuntur amare ſanguinem.

Diuinatio vero, quæ fit ſine expreſſa dæmonum inuocatione, diuiditur in duo genera, quorum primum eſt, quando ad prænoſcendum futura conſideramus aliquid in diſpoſitionibus aliarum rerum, & ſiquidem aliquis nitatur prænoſcere futura ex conſideratione ſitus, & motus ſyderum, hoc pertinet §.3

Diuinationis duo genera.

ad aſtrologos, qui dicuntur genetici propter natalium conſiderationes dierum, ſi vero ex conſideratione dierum, vel horarum, vel aurarum, tunc dicuntur auruſpices, qui ſcilicet dies, & horas in negocijs, & operationibus agendis obſeruat. Nota tamen, quòd obſeruare tempus quandoque eſt infidelitatis, vt in his, quæ pure dependent à libero arbitrio. Quandoque neceſſitatis, ſcilicet propter præceptum, vt in nuptijs celebrandis. Quandoque ſagacitatis, vt in his, quæ cauſam habent naturalem, vt in potionibus, minutionibus, & huiuſmodi: Si vero per voces, vel motus auium, vel quorumcunque animalium, ſiue per ſternutationes hominum, vel ſaltus membrorum, hæc pertinent generaliter ad augurium, quod ſic dicatur quaſi auigerium, vel auigarrium a geſtu, vel garritu auiũ, ſicut auſpicium ab inſpectione auiũ, quorum primum pertinet ad aures, ſecundum ad oculos, in auibus enim huiuſmodi præcipue ſolent conſiderari: Si autem huiuſmodi conſideratio fiat circa verba hominum alia intentione dicta, quæ quis retorquet ad futurum, quod vult prænoſcere, dicitur omen: Si autem conſiderentur aliquæ diſpoſitiones figurarum in aliquibus corporibus viſui occurrentes, erit alia ſpecies diuinationis: Mam ex lineamentis manus conſideratis diuinatio ſumpta dicitur Chiromantia: Chiros enim græce dicitur manus latine. Diuinatio vero ex quibuſdam figuris in ſpathula alicuius animalis apparentibus, dicitur ſpatulimantia.

4 AD ſecundum vero genus diuinationis, quod eſt ſine expreſſa dæmonum inuocatione pertinet diuinatio, quæ fit ex conſideratione eorum, quæ eueniunt ex quibuſdam, quæ ſero fiunt ab hominibus ad inquirendum aliquod occultum, ſiue per conſiderationem punctorum, quod pertinet ad artem geomantiæ, ſiue per cõſiderationem figurarum, quæ proueniunt ex plumbo liquefacto in aqua proiecto, ſiue ex quibuſdam cedulis ſcriptis, vel non ſcriptis in occulto repoſitis, cum conſideratur quis quam accipiat, vel etiam ex feſtucis inæqualibus propoſitis, quis maiorem, vel minorem accipiat, vel etiã ex taxillorum proiectione, quis puncta plura proijciat, quæ omnia Sortium nomen habent, vnde nomen Sortilegij continentur: Sic ergo patet triplex genus diuinationis, quorum primum eſt per manifeſtam dæmonum inuocationem. Secundum per ſolam conſiderationem diſpoſitionis, vel motus alicuius rei. Tertiũ eſt dum facimus aliquid, vt nobis manifeſtetur aliquod occultum. Primum pertinet ad necromanticos. Secundum ad augures. Tertium ad ſortilegos. Sub quolibet autem horum multa continentur, vt patet ex dictis, omnes modos prædictos ponit Aug.
Auguſt. & habetur. 26. q. 4. Igitur genus, & q. 5. Nec mirum, &c. Epiſcopi. & quæſtio. 7. Non obſeruetis.

5 SED contra ſupradicta obijcitur multipliciter: Animæ enim ſanctorum non ſauent illicitæ interrogationi, ſed Sauli interroganti de euentu futuri belli per mulierem Phitoniſſam Samuel apparuit, & futurum bellum prædixit, ergo diuinatio, quæ fit per inuocationem dæmonum non eſt peccatum. Præterea aues circa futuros euentus temporum aliqua naturaliter cognoſcunt, ſecundum illud Hierem. 8. Milus in cœlo cognouit tempus ſuum, ſed naturalis cognitio eſt infallibilis, & à Deo, ergo vti cognitione auium ad præcognoſcẽda futura, quod eſt augurari, non eſt illicitum. Præterea Gedeon in numero ſanctorum ponitur, vt patet Hebr. 11. qui tamen vſus fuit homine, ex hoc, quòd audiuit recitationem, & interpretationem cuiuſdã ſomnij, vt legitur Iudicum 7. Et ſimiliter Elieſer ſeruus Abraæ, vt legitur Gene. 24. ergo videtur, quod talis diuinatio non ſit illicita.

Naturalis cognitio infallibilis, & à Deo.

Reſponſio. Ad primum dicitur, quod ſicut Auguſtinus dicit ad Simplicianum: Non eſt abſurdum credere aliqua diſpenſatione permiſſum fuiſſe, vt dominante arte magica, vel potentia, ſed diſpenſatione occulta, quæ Phitoniſſam, & Saulem latebat ſe iuſti ſpiritus oſtenderet regis aſpectibus, diuina eum ſententia percuſſurus, vel non vere ſpiritus Samuelis à ſua requie eſt excitatus, ſed aliquod phantaſma, & illuſio dæmonum imaginaria diaboli machinationibus eſt facta, quam appellam Samuelem ſcriptura, ſicut imagines ſolent rerũ ſuarũ noĩbus appellari.

Ad

Ad ſecundum dicendum: Quod illa auctoritas loquitur de cognitione auium reſpectu eorum, quæ pertinent ad eas, & ad hæc præcognoſcenda eorum motus & voces conſiderare non eſt illicitum, puta ſiquis ex hoc ꝙ coruus crocitat, pluuiam eſſe cito futuram prædicat.

Ad tertium dicendum: ꝙ Gedeon obſeruauit recitationem, & expoſitionem ſomnij accipiens eam pro homine quaſi ordinatam ad ſui inſtructionem a diuina prouidentia: Et ſimiliter Elieſer attendit verba puellæ oratione ad Deum præmiſſa.

Ad hæc nota, quod in noua lege mens hominis arcetur a temporalium ſollicitudine, & ideo in noua lege non eſt aliquid inſtitutum ad præcognitionem futurorum euentuum de temporalibus rebus, in veteri autem lege quę promittebat terrena erant conſolationes de futuris ad religionem pertinentes: Vnde dicitur Eſa. 8. Cum dixerint ad vos, quærite a phitonibus, & diuinis, qui ſtudent in incantationibus ſuis, ſubdit quaſi rationem: Nunquid non populus a Deo ſuo requiret viſionem pro viuis & mortuis: Fuerunt tamen etiam in noua lege aliqui prophetiæ ſpiritus habentes, qui multa de futuris euentibus prædixerunt, & veraciter euenerunt.

De ſpeciebus Diuinationis, & a quibus inuenta.

§. 1. DIVINATIO ſecundo ſpecialiter a Perſis dicitur ſuuenta, vt patet 26. quæſt. 3. c. 1. vnde diuini dicti ſunt, quaſi Deo pleni, diuinitate enim ſe plenos ſimulant & aſtutia fraudulenta hominibus futura coniecturant. Fit autem varijs modis prout dicit decretum vbi inpra. Et ideo aliquas ſpecies hic expedit declarare. Prima itaque ſpecies diuinationis vocatur augurium, & fit quando per garritum volatum, vel aliam diſpoſitionem auium quidam hominibus prædicunt futura.

Sed diceres. Vtrum in talibus futura dicere ſit licitum? Reſpondetur ſecundum ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 95. quod aliquando eſt licitum & aliquando illicitum, eſt autem licitum de talibus futura prædicere, cum talia animalia ex naturali diſpoſitione mouentur ad aliqua futura præſentienda, ſicut quidã aues cum frequenter garriſit indicant futuram tempeſtatem, vnde hirundines & grues vadunt ante hyemem de terris, vbi intẽſum frigus ſolet euenire: Hinc Hierem. 8. Miluus in cœlo cognouit tempus ſuum: Turtur, & hirundo, & cyconia cuſtodierunt aduentus ſui, iſta enim prædicere non eſt illicitum, cum ipſi non habeant animam rationalem, ſed ſenſitiuam, cuius omnes potentiæ ſunt actus corporalium organorum, ideo ſubiacet eorum anima diſpoſitioni cęleſtium corporum.

Secundo quoque eſt licitum in præfatis auium geſtibus prædicere futura: quando mouentur ad aliquid agendum motu angelico, vel diuino, ſicut fuit de coruo, qui pauit Heliam 3. Regum 17. Et de ceto qui deglutiuit Ionã, & iterum euomuit Ionæ. 1.

Tertio modum eſt illicitum de motibus auium futura prædicere in his ad quæ eorum natura nullo modo ſe extendit, ſicut quidam dicunt: Pleagarris, hoſpites aduenient, taliter futura prædicere diuina lege prohibemur: Dicitur enim Deut. 18. Gentes iſtæ quarum poſſidebitis terram augures, & diuinos audiunt, tu autem a Domino Deo tuo aliter es inſtitutus.

Quarto etiam modo eſt illicitum ex his prædicta futura, cum talis fiunt operatione dœmonum ex pacto facto cum auguribus, ideo frequenter diabolus vtitur talibus motibus animalium ad deceptionem illorum, qui talibus intendunt: Nam, vt habetur in hiſto. Schol. Herodes Agrippa cum eſſet Romæ in carcere quidam augur dixit ei: Noli timere quia cito liberaberis, & ſublimaberis, & in illa proſperitate morieris, quod præſens bubo in arbore reſidens demonſtrat, quam cito autem huius generis animal ſuper te videris, vltra quintum diem viuere nõ ualebis. Et ita factum fuit.

SECVNDA ſpecies diuinationis dicitur AEremancia, ſiue diuinatio facta ex aere, ſiue obſeruantia temporis, vel diei: §. 2

Ideo quæritur. Vtrum ſit licitum obſeruare annos, menſes, & dies, aut horas ad exeundum de domo, vel induendum nouas veſtes, & ſimilia.

Reſpondet textus decreti. 26. q. 6. ꝙ nõ licet: Dicit enim ibidem Aug. Non obſeruetis dies, qui dicuntur ægyptiaci, aut Kalendas Ianuarij, in quibus cantilene quædam, & comeſationes, & ad inuicem donaria dantur, quaſi in principio anni boni fati augurio: Aut aliquos menſes, aut dies, aut annos aut lunæ, ſoliſque curſus: Quia qui has, aut quaſcunque diuinationes, aut fata, aut auguria obſeuat, aut attendit, aut conſentit obſeruantibus inutiliter, & ſine cauſa magis ad damnationem quam ſalutem tendit: Ideo dicit apoſtolus Gal. 3. Dies obſeruatis & menſes, & annos, timeo ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis. Vbi dicit Lyra. quòd dies ægyptiaci dicuntur, vel quia in illis diebus fuit AEgyptus plagata, vel quia ægyptij primo inuenerunt tales dies cauẽdos tanquam infauſtos: Veruntamen licet obſeruare tempus in quibus corpora cęleſtia ſe extendunt, ideo agricola poteſt obſeruare tempus ſeminandi agrum, vel carpentarius incidendi lignum, vt plus duret, vel phyſici in minutione ſanguinis, & ſimilium: Non tamen horam bonam ad inchoandum iter.

§. 3 TERTIA ſpecies diuinationis dicitur Geomancia quaſi diuinatio facta in terra, ſicut illi diuinant, qui theſauros quærunt in terra abſconditos in circulis, & figuris ſe locantes.

Sed diceres: Vnde prouenit ꝙ in circulis virgines, vel pueri vident in ſpeculis, patentis, vel vnguibus theſauros abſconditos in terra? Reſpondet S. Bonauen in
Bonau. 2. diſt. 7. q. 5. Quod non prouenit ex illis circulis vel ſpeculis, ſed ex arte & comparatione diaboli, qui ſic pepigit cum his qui ſunt ei familiares, quòd talia ſigna recognoſceret, & ad tale ſe præſentem offerret, oſtendit autem ſe per illa cogi, vt oſtendat aliquid eſſe virtutis in huiuſmodi artibus, in quibus ſunt multa neſanda, per hoc adducitur homo a fide & a cultu diuino, nec facit hoc diabolus quia in illis delectetur, ſed potius in infidelitate id agentiam.

VTRVM hominibus liceat vti miniſterio dęmonum? Reſpondetur ꝙ vti miniſterio dæmonum poteſt intelligi dupliciter: Vno modo virtute diuina ei præcipiendo, ſicut Paulus Act. 16. imperauit ſpiritui maligno exire a puella phitoniſſa. Alio modo familiariter inuocando, & hoc modo eſt illicitum, & in lege prohibitum. §. 4.

Quomodo intelligaſ vti q̃s miniſterio dæmonũ.

QVARTA inſuper ſpecies diuinationis dicitur Necromancia, a necros q̃d eſt mors, & mancia diuinatio, quaſi diuinatio quæ fit ex oſſibus mortuorum. Aliquando enim reſuſcitationem mortui pro nunciant futura, ſicut phitoniſſa 1. Regũ 28. vel per ludificationem ſenſuam præſtigioſe dœmonum apparitionibus aſpectui vel auditui hominum ſe ingerentes, & vocatur hæc ſpecies præſtigia, eo quòd oculi hominum præſtringuntur. §. 5.

SED diceres cur Deus talia fieri permitti? Reſpondet Aug. & habetur 26. q. 5. Nec mirum: Quod hoc permittit Deus, vt illi qui hoc audiunt, aut vident probentur in qua fide ſunt apud Deum, quod probat auctoritate Deut. 13. Si ſurrexit in medio tui propheta, aut qui ſomnium dicat ſe vidiſſe, vt prædixerit ſignum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur deos alienos, non audies verba eius, quia tentat vos Deus veſter, vt palam fiat vtrum diligatis eum, an non &c. §. 6

QVAERITVR vtrum malefici poſſunt ſuis maleficijs nocere? Reſpondet ſanctus Thom. in 2. diſt. 7. & 8. q. ſic. Nam poſſunt elementa concutere, aerem conturbare, ac mentes hominum alienare, & corpora lædere, & temporalia bona perdere, ſicut diabolus fecit ipſi Iob, quem plagauit in corpore, damnificauit in temporalibus, & occidit filios, & filias eius, & hoc ſi permittantur a Deo: Dicit tamen Ioannes nyder in præceptorio, quod maleficus, qui per aliqua ſigna exteriora exercet ſua maleficia, non facit illa per opera ſua immediate, ſed per dœmones, ſicut quando malefica intingit ſcopam in aquam, vt fiat grando, talis intinctio non cauſat grandinem, ſed diabolus, ſi Deus permiſerit, ſimiliter quando malefica acũ incurrat di. quandiu acus ſic ſtat §. 7. Thom.

tam

tam diu talis non poſſit coire cum vxore, ſimiliter quando maleficus imaginem ceream pungit, tunc Diabolus maleficiatum pungit.

§.8. SED di. an ſit licitum ſit alia maleficia per aliquod maleficiũ tollere: Reddet ſcilicet Thom. in 4. di. 34 q. nullo modo licet, quia ſecundum apoſtolum: Non ſunt facienda mala vt veniant bona. Vnde licet quis non poſſet inducere aliquem ad aliquod maleficium faciendum, tamen ſi eſt aliquis diſpoſit⁹ actualiter facere aliquod maleficium, vt aliud deſtruat, poſſum illo vti ad bonum meum, poteſt etiam tolli p deſtructionem maleficij ſic ſitus, quia eo deſtructo dęmon nõ amplius fatigare, q a ex pacto non aſſiſtit niſi quandiu durat ta le ſignum: Vnde dicit Scotus ea. di. q. nedum non eſt peccatum imo meritoriũ deſtruere opera diaboli, nec in hoc eſt infidelitas aliqua, quia deſtruens non acquieſcit operib. Diaboli, ſed credit dęmonem poſſe vexare & velle fatigare, dum tale ſignum durat, & deſtructio ſigni talis impo nit finem vexationi.

Thom.

Scotus. Non ē peccatum deſtruere opera diaboli imo ē meritoriũ

§.9 SEXSTA ſpecies diuinationis dicit carminatio, & talium effectores dicũt carminatores, vel carminatrices, q. p verba conantur tollere maleficium, ſeu conferre ſanitatem. Sed diceres vtrum liceat talibus vti: Reſpondetur Auguſt. de doctrina Chriſtiana, quòd non, ſic di. Ad ſuperſtitionem pertinent volumina magicarum artium & ligaturæ & remedia, quæ medicorum condemnat ſcientia, ſiue impræcationibus, ſiue in quibuſcunque votis quas characteres vocant, ſiue in quibuſcunque rebus ſuſpendendis, atque infigẽdis. Hæc ille. Verum eſt, quòd ſi viri vel mulieres dicerent ſacra verba ſuper infirmum non eſſent repræhendende, quia talia leguntur ex euangelio poſſe fieri, dicente Domino: Super ægros manus imponent, & bene habebunt.

Aug.

§.10 VTRVM faſcinationes a vetulis habeant efficaciam in pueris: Reſpondet ſan. Thom. 2. 2. q. 36. quòd non eſt illicitum cauere puerorum ab oculo faſcinantis, quam quidem faſcinationem ſic declarat. 1. parte. ſum. q. 117. Ex forti, inquit, imaginatione immutantur ſpecies corporis coniuncti, quæ quidem immutatio maxime fit in oculis ad quos ſpiritus ſubtiliores proueniunt, oculi autem inficiunt aerem continuum vſque ad determinatum ſpacium, in quo eſt puer, & ille aer poteſt immutare oculos teneros pueri, qui aſpicitur, & mediantibus oculis pueri, alias partes interiores per quem modum ſpecula ſi ſint noua & pura, contrahunt quandam impuritatem ex aſpectu mulieris menſtruatæ, vt dicit Ariſto. lib. de ſomno & vigilia. Conſimiliter vetulæ poſſunt inficere oculos pueri, ſicut patet ad ſenſum, quòd ægri oculi inficiunt ſanos, præſertim ſi imaginetur ſe lædi: Prædictis concordat quædam glo. ſuper illud pſalm. Qui tument te, videbunt me. di. Magna virtus in oculis eſt, quod in naturalibus apparet. Animal enim prodeſt ictericis, prior videns Lupus vocem aufert, Baſiliſcus ſi prior videt occidit, ſi prior videtur, occiditur. Quod vero imaginatio poſſit imutationes facere, ſic probat Auicenna ſexto naturalium. libro quarto. Quod aliquando homo poteſt ambulare ſupra trabem, quæ eſt in medio viæ, ſi vero poſita fuerit ſupra aquam profundam cadit de illa, eo quòd formæ cadendi imaginatæ in anima vehementer impreſſe obedit materia, & virtus membrorum tali imaginationi magis quàm virtuti progreſſiuæ. Sic a ſimili &c. Pſ. 118.

SEPTIMA ſpecies diuinationis dicitur matemancia. i. diuinatio facta ex ſtellis. De quæ quære ſupra. li. 2. titulo Cœlum quarto. Queritur de quibuſdam mulieribus, quæ credunt ſe in nocta cum Diana Dea paganorum æquitare. Reſpondet textus Decreti. 26. queſt. 5. cap. Epiſcopi. non a diuino ſpiritu ſed a maligno talia phãtaſmata mentibus ſceleratarum mulierum irrogantur. Ideo ſunt valde repræhendę tanquam ſeductæ. §.11.

OCTAVA ſpecies diuinationis dicitur diuinatio per ſomnia: Circa quam quæritur. Vtrum al quis in ſomniando poſſit prouidere futura. Reſpondetur quòd ſecundum q. ad præſens pertinet, futurorum, quintuplex eſt differentia: Quædam n. futura habent cauſam natura §.12.

Quintu.

lem

Quintuplex differentia futuro.

lē in homine ſomniante, vt ſunt illa quæ proueniunt ex quibuſdam cauſis, quæ ſunt in homine ſomniante, ſicut febris ex abundantia cholerææ nimis intenſę, & huiuſmodi futura præuidentur in ſomnijs. Aliquando per cauſam naturalem & determinatam, eo quòd natura repræſentat in ſomnijs animæ, aliquas diſpoſitiones quæ ſunt in corpore, ex quibus poſtea cõtingit infirmitas, vel aliquod aliud. Vnde quandoque contingit quòd in quo ſuperabundat cholera nimis intenſa repræſentatur animæ in ſomnis imaginatio febris futuræ: Vnde Ariſto. lib. de ſom. & vigi. dicit, ex ſi ſomnia ſunt ex his ex quib. componitur, tunc ſunt ſigna ſanitatis, vel infirmitatis ſecundum eorum differentias, vt ſi quis ſomniet de occupationib. igneis, ſignum eſt quòd prædominatur in eo cholera. Si de occupationibus aeris, vt de volatu, ſignum eſt ſanguinis. Si aquæ vel alterius liquoris ſignum eſt flegmatis. Si de terreis, ſignum eſt melanchoniæ, & ideo per ſomnia iuuantur medici ad cognoſcendum diſpoſitiones corporis, & dicunt aliqui quòd huiuſmodi ſomnia ſunt tantũmodo ſigna, non cauſæ accidentium futurorum in homine.

Quædam vero futura habent cauſam naturalem extra hominem ſomniantem, vt ſunt illa quæ proueniunt ex aliqua determinata influentia cœleſtium corporum, vt nimia aeris ſiccitas, vel abundantia imbrium, & multa alia, & huiuſmodi ſomnia etiam quandoq; præuidentur in ſomnis per aliquam cauſam naturalem, & determinatam: Quandoque enim influentia cœli & elementorum impræſſionem facit in corpore hominis, quæ repræſentatur animæ in ſomnis imago alicuius effectus futuri extra hominem, ſicut videmus etiam in formicis, quæ propter talem impreſſionem portant grana in cauernam antequam pluat, & ſic ſomnia erunt ſigna non cauſa futurorum nec neceſſaria, ſed contingenter, quia multa poſſunt impedire tam iſta quàm prima, priuata medicinæ ex diſpoſitio ſuperior.

Quædam autem futura habent cauſam voluntariam in homine ſomniante, vt ſunt illa, quæ dependente ex opere ipſius ſomniantur, & hæc ſunt a caſu niſi habeantur per reuelationem, ſicut cum quis aliquando ſomniat, quod eſt voluntariẹ facturus, quod tamen facere cogitauerat & diligenter inueſtigando modum illius non inuenerat, & in tali ſollicitudine obdormierat. Quædam futura ſunt quæ per aliquam cauſam determinatam ex voluntate creata præuidentur, vt cum homo multum in vigilia de aliquo non potens cognoſcere quomodo perficiat, aliquando ſomniando præuidebit propter ſedationum motuum exteriorum, & interiorum. Quædam denique futura ſunt, quæ habent cauſam voluntariam in alijs hominibus a ſomniante, vt ſcilicet illa ſomniat, quæ alij facere diſpoſuerunt, & talia præuidere non poſſunt in ſomnis per aliquam cauſam naturalem, ſed quis illa ſomniat hoc eſt a caſu, ideo talia dicuntur a caſu per accidens ſecundum philoſophum de ſomno, & vigilia, & hæc ſunt a diabolo vt plurimum, vt decipia fidem adhibentem, vel aliquando a Deo, vel a ſanctis Angelis, quia tunc ſunt magis diſpoſiti ad recipiendum reuelationem, ſicut Matth. 2. tribus regibus fuerat reuelatum per Angelum ne redirent ad Herodem: Qua propter vt dicit Philoſophus de ſomno & vigilia: Somnia non debemus omnino contemnere, nec omnino de eis curare, eo quòd ſicut dicit Auicenna. 6. naturalium. lib. 4. Nõ omnia ſomnia ſunt vera. His concordat ſcriptura ſacra, quæ quandoque prohibet attendere ſomnijs, quandoque approbat attendere viſionibus, quæ fiunt in ſomnijs, vt dicunt Richar. & ſecundum ſan. Thom. 2. 2. q. 95. articulo. 6. Si quis vtatur ſomnijs ad cognoſcenda futura, ſcilicet, quòd ſomnia procedant ex reuelatione diuina, vel ex naturali cauſa intrinſeca vel extrinſeca, quantum ſe poteſt extendere, talis virtus non erit illicita diuinatio. Si autem huiuſmodi diuinatio cauſetur ex reuelatione dęmonum, cum quibus habentur pacta expreſſa vel occulta, vel quia ad hoc inuocantur, vel quia huiuſmodi diuinatio extenditur ad illud ad quod ſe non poteſt extendere, erit diuinatio ſuperiſticioſa & illicita, prohibentur ergo curioſa ſomniorum obſeruatio, quoniam difficile eſt cognoſcere quando accidunt ex cauſis

Curioſa ſomniorũ obſeruatio prohibita.

ſis naturalibus, vel ſupernaturalibus, vel quando ab angelis bonis vel malis. Ideo dicitur Eccleſiaſti.34. Multos errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis. Et Leuit. 19. Non obſeruabis ſomnia &c.

D. De ſpiritus ſancti doni.

§.1 DONVM ſpirituſſancti, ubi magna claret charitas Dei erga homines, quibus ſua dona dignatur conferre ex mera liberalitate ſua, non exigentibus noſtris meritis. Donum uero dicitur ſecundum Guilliel. tripliciter.

Primo modo donum dicitur quodlibet alteri voluntarie collatum, hoc modo bona naturæ dicũtur dona Dei, dicente apoſtolo: Quid habes quod non accepiſti: quia non obligatus nobis ea contulit.

Secundo modo dicitur donum quodlibet naturæ ſuperadditum, hoc modo quęlibet gratia dicitur donum Dei, ſic loquitur glo. ſuper illud Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt. Datum optimum in naturalibus, ſed donum perfectum in gratuitis. Tertio modo dicitur donum Dei quidam gradus virtutis excelſus, hoc modo ſcribũtur ſeptem dona ſpirituſſancti, quæ nominat quiddam virtutum faſtigium: Vnde do- Diffinitio doni. num poteſt ſic diffiniri. Eſt ratio irredibilis ſimpliciter: Vbi tria tanguntur. Primo genus doni, cum dicitur datio. Aliqua autem dantur ſecundum Auicennam, quæ di ci dona non merentur, qui enim dat vt accipiat, quæſtus eſt non donum, qui uero dat, vt liberetur redemptio eſt. Secundo tangitur doni differentia, cum dicitur irredibilis, nullum enim eſt donum, quod ſpe rehabendi tribuitur, ſed accommodatio. Ideo tertio additur ſimpliciter, vt donans tempus non limitet ad reddendum ei cui donatio facta eſt. Hic plura quærunt.

§.2 Bonau. QVAE, & quot ſunt dona ſpirituſſãcti. Reſpondetur ſecundum magiſtrum in 3. diſtinct. 34. Et ſanctum Bonauent. ibidem, quòd ſunt ſeptem, quod probatur Eſaiæ. 9. Requieſcet, inquit, ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritu timoris domini. Quod probans Gregor. in moralis, exponens illud Iob. Greg. Nati ſunt ei ſeptem filij, dicit, ꝙ ſeptem, filij ſunt ſeptem dona ſpirituſſancti. Similiter glo. ſuper illud Eſa. 4. Appræhendent ſeptem mulieres virum vnũ in die illa dicit. Septem mulieres ſunt ſeptem dona ſpirituſſancti, quæ quidem primo figurata ſunt per ſeptem oculos ſuper lapidem vnum Zach. 3. Vbi glo. exponit de Chriſto, quæ eſt lapis angularis coniungens duos perietes in vnum, ſuper quem ſunt ſeptem oculi, ideſt ſeptem dona ſpirituſſancti. Similiter Apoca. 1. ſignificantur per ſeptem ſtellas in dextera Chriſti, quorum quidem numerus a quibuſdam doctoribus accipitur ex parte medicinæ excludentes ſyntomata, ſiue paſſiones animæ, quia dona ſpirituſſancti ſunt remedia ad auferenda ſeptem peccata, verbi gratia. Superbiam eradicat timor, inuidiam interficit pietas, auaritiam ſcientia, accidiam fortitudo, iram compeſcit conſilium, gulam, quæ intellectum obumbrat eijcit intellectus, luxuriam ſapientia: Quia ſecundum Gregor. guſtato ſpiritu deſipit omnis caro. Secundo alij doctores numerum donorum accipiunt ex parte pœnæ redimentis. ſcilicet ſecundum ea, quæ in Chriſto exigebantur, quæ quidem fuerunt quattuor ſcilicet, Reuerentia ad patrem mittentem, & eſt, timor. Compaſſio ad gentem peccantem, & ſic eſt pietas. Virilitas ad paſſiones ſuſtinendas, & ſic eſt fortitudo Fructus paſſionis conſideratio, & ſic eſt intellectus. Conſilium autem fortitudinem, dirigit ſcientia pietatem, ſapientia intellectum. Tertio alij Docto. numerum aſſignant ex parte virtutum, comparando illa ad virtutes, ſapientia enim correſpondet charitati, intellectus fidei, conſilium ſpei, fortitudo fortitudini, ſcientia prudentiæ, pietatis iuſtitię, timor temperantiæ.

Septem dona ſpiritus ſancti contra ſeptem mortalia peccata.

VTRVM dona ſpirituſſancti in patria permaneant. Reſpondetur ſecundum §.3. ſcilicet Thom. in 3 diſtinct. 34. artic. 3. & Guill. eadem di. quòd ſecundum quoſdam actus manent, & ſecundum quoſdam non: quod autem dona in patria maneãt proba tur

tur ſic,timor enim Dei inter dona eſt infimum donum, qui tamen manebit, ergo &c.Hinc pſal.Timor domini ſanctus permanet in ſęculum ſęculi.Confirmatur ſic, quia perfectiora ſunt dona virtutibus cardinalibus, quæ tamen maneut in patria, vt dicit Magiſter in 3. diſp. 34. Cæterum Chriſtus fuit comprænhenſor, & viato, & tamen hæc dona perfecte habuit, ergo nō repugnat ſtatui gloriæ,& ita manebunt in patria Secundum quoſdam actus, & dona ſpirituſſancti non manebunt, quod beatus Gregor. 1. Morali. probat per hoc, quod quodlibet donum duos actus habet, quorum vnus remanebit,& alius non,& de ſingulis ponit exemplum di. Sapientia mentem reficit ſpe, & certitudine ęternorum, quorum duorum ſpes tranſit, ſed certitudo remanebit. Intellectus reficit cor in eo, quod audita penetraret, & tenebras cordis illuſtrat, quorum auditus tranſit, quia non docebit vir fratrem ſuum,vt dicitur Hiere.31. ſed illuſtratio mentis manebit:Conſilium eſt de dubijs, quod tranſit,& ratione animi replet,quod manebit. Fortitudo aduerſa non metuit, quod eſt neceſſarium in præſenti, & iterum confidentia reficit, quod in futuro remanebit. Scientia ignorantiam fugat, quod pertinet ad vitam pręſentem,& mentem cognitione replet,quod pertinet ad vitam futuram. Pietas cordis viſcera miſericordiæ operibus replet, quod pertinet ad ſtatum præſentem, & gratulationis affectum, quod ad futurum ſpectat. Timor præmit mentem, ne ſuperbiat,quod ſtatui præſenti congruit, & de rebus obtentis mentem confortat, quod pertinet ad ſtatum futurum.

Pſa. 18.

Chriſtus & compræhenſor, & uiator.

VTRVM virtutes dona, beatitudines,& fructus ſint diuerſi habitus? Et videtur,quod ſint diuerſi, quia non eſt idem numerus donorum, beatitudinum, virtutum,& fructuum. Numerata etiam non concordant, quia aliquid beatitudo eſt, quod non eſt donum,ex econuerſo: Aliud eſt donum,quod non virtus,& ſic de alijs. Dicit enim Philoſophus. 2. de anima,quod habitus per actus, & actus per obiecta diuerſificantur,ſed virtus,donum, & beatitudo habent differentes actus, quia conuenit per virtutes agere recte, per dona perfecte, & per beatitudinem ex pedite, ergo uidetur, quòd ſint diuerſi habitus. Reſpondetur, quòd de hoc ſunt opiniones doctorum, verior tamen eſt Scoti in 3 diſt.34. dicentis,quod uirtutes,dona,fructus, & beatitudines non ſunt diuerſi habitus, quod probatur ſecundum eum. Si enim in operibus naturæ nihil fit fruſtra, fortiori ratione nec in operibus gratuitis,qualia ſunt dona Dei,& virtutes. Sic arguit Scotus. Illi, inquit, habitus tantum ponendi ſunt in viatore quibus perficitur circa omne obiectum quo perfici poteſt in via,huiuſmodi autem ſunt ſeptem virtutes in genere, non curando de ſcientijs ſpeculatiuis, igitur præter ſcientias acquiſitas nullus erit habitus in viatore ponendus à ſeptem virtutibus, quia obiectum circa, quod perfici poteſt viator non poteſt eſſe niſi Deus, vel creatura, ſed per virtutes ſufficienter homo diſponitur ad Deum, proximum,& ſeipſum,non ponendo habitus diſtinctos donorum, & fructuum,quod patet per Græc.ſuper.1.cap. Iob vbi dona uirtutes nominat, & ſibi mutuo conueniunt diffinitiones. Virtus enim eſt bona qualitas intelligentis, quæ recte viuitur, quæ nemo male vtitur, quā Deus operatur in nobis ſine nobis.Totum hoc competit donis ſpirituſſancti, & fructibus,vnde tres uirtutes theologicæ ſufficienter ordinant hominem ad Deum: Charitas diligendo.Spes tendendo. Fides credendo. Iuſtitia vero in ordine ad proximum. Fortitudo, & temperantia ſufficienter refrenant in ſe paſſiones. Et prudentia tam reſpectu ſui quanque reſpectu proximi. Ex quibus clare infertur, quòd alios habitus a virtutibus non poſſunt ponere dona,beatitudines,& fructus, prout liquide deducit Scotus vbi ſupra, tam dona ſpirituſſancti,quanque etiam beatitudines,& fructus ad habitus virtutum: Nam hæc ſpirituſſancti dona.ſ. Sapientia,Intellectus,ſcientia,conſilium aſpiciunt intellectum. Tria vero ſequentia,ſcilicet Fortitudo, pietas, & timor, reſpiciunt affectuum. Similiter octo beatitudines, quæ enumerantur Matth.5. ſ. Paupertas ſpiritus,luctus,miſericordia, nuditas, cordis mundicia pax, patientia, perſecutio pro Chriſto, reſpiciunt omnes voluntatem

Scotus

Greg.

excepta

excepta cordis mundicia, quæ reſpicit in-
tellectum: Similiter fructus ſpiritus ſunt
duodeci, prout enumerantur Gal.5. q ſunt
Charitas, gaudiũ, pax, patientia, benigni-
tas bonitas, longanimitas, manſuetudo, fi-
des, modeſtia, cõtinẽtia, caſtitas, quorum
quẽlibet põt dici virtus dẽpto gaudio, qđ
paſſio eſt: Vnde charitas, bonitas pax, &
benignitas ad charitatem reducuntur, q̃a
charitas I proprio nomine alij duo in re li
cet nomine differant vbi enim verior pax
quàm vbi eſt charitas? vbi. bonitas melior:
Vbi maior benignitas quàm vbi charitas?
Fides ad fidem reducitur in nomine pro-
prio, longanimitas ſpes eſt De prioribus
enim legitur longanimes in ſpe. Gaudiũ
ad proximum recte reducitur vt ſit paſſio
iuſtitiæ: Gaudere, inquit Paulus, cũ gaudẽ-
tib. Mãſuetudo ãt pertinet ad fortitudinẽ,
ne ira præualeat. Similiter patiẽtia, q̃a no
Nobile vivendi genus eſt patientia. — bile vincẽdi genus eſt patientia. Modeſtia
vero continẽtia & caſtitas ſunt ſpẽs tẽperã
tie, ideo dona, & beatitudines ſiue fructus
non ſunt diſtincti habitus, ſed ſolum vir-
tutũ habituum gradus: Qđ ſic probat Sco-
tus vbi ſupra. Sicut enim habitus in ge-
nere qualitatis eſt quodã genus interme-
dium, ita hẽt ſub ſe multa intermedia an-
tequam veniat ad ſpẽs ſpecialiſſimas, ſiue
enim diuidatur primo per intellectuale,
& appetitiuum, quod videtur probabile,
& vlterius vtrunque horum per acquiſitũ
& infuſum: & vtrunque per intellectuale,
& appetitiuum, &c. & ſubdit, q̃ de tota il-
la diuiſione habitus intellectiui non acci-
pitur in numero virtutum niſi vna virtus
infuſa, quæ eſt fides, & quoddam genus in
termedium ad multas practicas acquiſitas
quod dicitur prudentia, & ſic connumerã
do ſpecies ſatis communes pòſſunt habe-
ri: Hæc ille Alia opinio eſt ſancti Thomæ
in 3. diſt. 24 parte. 1. q. 2. ponentis differen
tiam inter virtutes, & dona, veluti inter
habitus diſtinctos diſt. quòd in hoc diffe-
runt virtutes, quia virtutes diſponunt ſe-
cundum humanum modum, ſed dona vl-
tra humanum modum: Similiter Henricus
de Gandauo in quolibet: 4 q 33. ponit dif-
ferre velut diuerſos habitus, virtutes, do-
na, & beatitudines: Quia inqt, virtutes di-
ſponunt modo humano, dona modo ſuper
humano, Beatitudines vero modo inhu-
mano ideſt quaſi diuino, & hi in hoc non
ſunt tenendi: Cuius ratio eſt, quia virtu-
tes, dona, & beatitudines ſolum differunt
gradibus non habitibus, ſicut ſapiens ſa-
pientior, & ſapientiſſimus, differunt ſecũ-
dum gradum tantum. Sed & ſanctus Bo- Bonauen.
nauen. in 3. diſtin. 34. arti. 1. quæſt. 1. dicit,
quod virtutes recte, dona expedite, beati-
tudines vero perfecte operantur, qui ſi ac-
cipiat ſecundum magis perfectum, & mi-
nus tenendum eſt: Si vero ſecundum di-
ſtinctos habitus, hic relinquendus eſt.
Vnde aſcendenti ſcalam cœlorum primo
accipiendo ſunt virtutes, quibus rectus ef
ficitur. Secundo dona in altiori gradu vir
tutum, quibus expeditior redditur. Tertio
beatitudines quibus iam perficitur, vt di-
cat Chriſtus: Beati pauperes ſpiritu, quo-
niam veſtrum eſt regnum cœlorum. De-
inde in cacumine ſcale apprehendat fru-
ctus, qui dulces ſunt gutturi aſcen-
dentis.

De adoratione duliæ.

DVLIA: In qua magna claret §.1.
Dei charitas qua voluit reue-
reri ſanctos ſuos: Nam vt di-
cit ſanctus Bonauen. in 1. diſt. Bonau.
9. arti. 2. q. 3. quod nomen duliæ tripliciter
dicitur. Vno modo ſecundum quandam
analogiam. Alio modo ſecundum anto-
nomaſiam. Et tertio modo ſecundum ſi-
gnificationẽ propriam. Cum autem dici-
tur ſecũdum analogiam importat cultum
debitum naturæ ſuperiori, ſiue creaturæ,
ſiue creatori ſecundum aliquam rationem
ſecundum quam creator cõmunicat crea-
turæ, vtpote ſecũdum rationem dominij,
& hoc modo accipitur in gloſ. ſuper illud Pſal. 67.
Pſal. In eccleſijs benedicite Deo domino
Glo. Deo, cui debetur latria, domino, cui
debetur dulia. Cum autem accipitur ſe-
cundum Antonomaſiam, ſic dicit debitam
reuerentiam creaturæ vnitæ vel aſſumptę
per quem modum accipitur, ſuper illud
Pſalm. Adorate ſcabellum pedum eius. Pſal. 98.
Vbi dicitur quòd hyperdulia maior debe
tur ſolũ humanitati Chriſti Cum ante ac-
cipitur dulia ſecundum ſignificationẽ pro
priam, ſic dicitur honor, vel reuerentia
rationali creaturæ exhibita, & illo modo
conſue-

conſueuit dulia accipi ſecundum communem vſum. Ex quo enim dulia quodammodo includit latriam, ideo hic de dulia, hyperdulia, & latria quæruntur plura.

§.2 VTRVM dulia ſit virtus diſtincta a latria: Et videtur, quod non, quia eadem eſt ſpecies quæ creditur eſſe credendum, ſcilicet ipſa fides de Chriſti diuinitate, & humanitate, ergo eadem eſt ſpecies virtutis, quæ colitur eſſe colendum, ſed huiuſmodi ſunt dulia, & latria: Reſpondet ſanctus Bonauen. vbi ſupra, quòd dulia, & latria ſunt diuerſæ ſpecies virtutis: Et ratio huius eſt, quia latria, & dulia conſiderant exteriores cultus, qui formalem habent differentiam ſecundum, quod creaturæ, & creatori exhibetur. Alius enim eſt modus adorandi creatorem, & alius adorandi creaturam: Et alia ratio motiua, & ideo alia virtus directiua in hac, & in illa, propterea ſunt diuerſæ virtutes. Ad argumentum vero dicendum, quod non eſt ſimile de credendis, & colendis, quia vna eſt virtus qua creduntur omnia credenda, quia habet vnam rationem mouentem ad credendum ſe, vtpote ſummam veritatem, cuiuſmodi ſunt articuli fidei, ſed ſi credenda haberent rationes diuerſas, vtpote cum credo homini, quia verax eſt, hæc fides & illa non ſunt eiuſdem rationis nec ſpeciei quia vna fides eſt virtus theologica, alia ſpectat ad genus virtutis cardinalis, quæ q..dem magis appellanda eſt crudelitas, quàm fides, & ideo dulia, & latria diuerſas conſiderant rationes in creatore, & creatura, ideo ſunt diuerſæ virtutes.

Diuerſis eſt modus adorandi creaturã, & creatorem.

§3 VTRVM latria ſit virtus? Reſpondetur, quòd ſic. Et probatur ſecundum Scotum in 3. diſt 9 artic. 1. quia omnis bonus actus frequentur elicitus natus eſt gignere virtutem, cum ergo colere Deum ſit huiuſmodi, ſequitur, quod latria inde genita erit virtus: Vnde ſicut qui ſe reſilit in propriam paruitatem reſpectu magnificentiæ alicuius acquirit exercitium terminorum reuerentiæ, ita ſimiliter quando extollit quis ſuperabundantur magnitudinem Dei: & frequentur acquirit virtutem latriæ ſi fiat modo debito: Et ſi dicatur, quia latria idem eſt, quod pietas, vt dicit Auguſt. 4 de ciui. Dei, proprie pietas cultus Dei dici ſolet, quem græci theoſebiam vocant. Pietas autem donum eſt non virtus, ergo, & latria: Dicendum primo, quod ſicut ſupra patuit, dona non ſunt niſi excellentes gradus virtutum, vel dicendum, quod pietas capitur tripliciter. Primo modo pro quidam habitu, quo ferimur virtuoſe in proximos, & conſanguineos, & ſic accipit Marcus Tullius. 3. rheto. Secundo modo pietas dicitur idẽ, quod compaſſio miſerorum, & ſic dicitur donũ: Tertio modo dicitur idem, quod cultus Dei in habitu, & ſic accipitur ab Auguſtino.

Scotus

Aug.

Tripliciter capitur pietas.

§4 VTRVM latria ſit virtus cardinalis an theologica: Et videtur, quòd ſit virtus theologica, quia Aug. 14. de ciui. dicit, q ſapientia vera eſt virtus ac præcipuus Dei cultus, quæ vno nomine græco theoſebia appellatur, quod nomen noſtri pietatem dixerunt: Scilicet vt dicit Auguſt 4. de ciui. Latria non eſt aliud quàm theoſebia. Theoſebia autem non eſt aliud quam ſapientia. Sapientia vero ſe tenet ex parte virtutum theologicalium non cardinalium, quia ſapientia nominat ſupræmum gradum charitatis, ergo videtur, quod latria ſit virtus theologica. Dicendum ſecundum ſanctum Bonauent. vbi ſupra, quòd tam charitas, quàm ſapientia nominant cultum Dei actu interiori. Latria ergo, cum de viſui vocabuli idem ſit quod ſeruitus, reſpicit actum exteriorem, & quoniam virtus, quæ reſpicit actum exteriorem verſatur quodammodo circa actionem, & eſt in genere virtutis cardinali, hinc eſt, quod latria eſt virtus cardinalis: Sicut enim infidelis, ſi ſolum credat idolo, non diceretur idolatra, ſed infidelis tantum, quia non impendit cultum idolo, ſic fidelis ſi credat verum Deum, & non adoret non dicitur colere, quia latria, vt dictum eſt, conſiderat actum exteriorem ſub ratione debiti, quia qui ſoluit, quod debet facit actum iuſtitiæ, ideo latria continetur ſub virtute cardinali, quæ eſt iuſticia: Rurſus, quia ſpecies iuſtitiæ ſecundum, quod ordinatur ad venerandum naturam ſuperiorem eſt ipſa religio. Hinc eſt, quod latria non ſolum eſt in genere virtutis tanquam in genere remoto, ſed in genere virtutis cardinalis tanquàm in genere ſubalterno, In gene-

Bonau.

Quis ſoluit quod debet, facit actum iuſtitiæ.

te vero iuſtitię ſicut in genere propinquo in genere vero religionis ſicut in genere proximo, & ſic patet, quòd latria eſt virtus cardinali, non theologica: Confirmatur, quia virtus theologica habet Deum immediate pro obiecto. Latria vero non, ſcilicet honorem Deo debitum, patet etiã, quia virtutes theologicæ nõ dicuntur niſi hæ tres, ſcilicet fides, ſpes, & charitas, quarum nulla eſt latria.

§. 5 VTRVM latria ſit virtus ſpecialis? Reſpondet ſanctus Bonauentu. in 3. diſ. 9. ar. 2. q. 2. Quod latria nominat habitum, nominat etiam cultum Dei ad quem ille habitus ordinatur, cultus autem Dei poteſt accipi tripliciter, ſcilicet generaliter, proprie, & magis proprie. Vno modo dicitur cultus actus directus in Deum ſub ratione finis, & ſic omnis virtus eſt. Alio modo dicitur cultus Dei actus in Deum directus, non ſolum ratione finis ſed etiam obiecti, ſic eſt virtutum Theologicorum. Tertio modo dicitur cultus Dei magis propriæ, actus directus in Deum non ſolum ſub ratione finis & obiecti, ſed etiam ſub ratione honorabilis, & talis actus eſt actus adorationis: Sicut.n. idolatria non dicitur quodcunque peccatum, ſed illud quo creatura adoratur, ſic latria non dicitur quicunque habitus, ſed ille ſecundum quem cultus adorationis impenditur, quæ eſt habitus latriæ, ergo Latria eſt virtus ſpecialis.

§. 6 **Diffinitio latriæ** QVID ſit latria? Reſpondetur, quòd latria eſt cultus ſoli Deo debitus, & exhibitus, vbi tria tanguntur. Primo genus, cũ dicitur Cultus a colendo, cultus enim commune eſt, & diuinæ reuerentię & creatæ, vnde aliqui cultus ſolũ aſpiciunt Deum ſicut finem, ſicut ſunt cultus virtutum moralium in Deum relatorum. Secundi aſpiciunt Deum ſicut finem & obiectum, ſicut virtutum theologicarum: Tertij cultus ſunt quia aſpiciunt Deum ſicut finem obiectum, & honorandum, ſicut latriæ cultus. Secundo tangitur propria differentia latrię, cum dicitur: Soli Deo debitus. Eſt enim ſumma veneratio poſſibilis. Tum ratione ſummæ veritatis. Tum ratione ſummæ poteſtatis. Tum etiam ratone ſummæ bonitatis, & quia talis eſt ſolus Deus, ideo ſolum ſummo Deo eſt applicanda. Tertio tangitur completiuum latriæ, dum dicitur: Et Deo exhibitus, quia ſi idolo talis cultus exhiberetur iam non diceretur latria, ſed idolatria. Et nota ſecundum Magiſtrum in 3. di. quòd dulia eſt duplex, ſcilicet hyperdulia, & dulia. **Duplex Dulia**

§. 8. QVID ſit hyperdulia? Reſpondetur ſecundum Alex. de Ales in 3. par. ſum q. 30. quòd hyperdulia eſt honor quidam valde magnus, qui exhibetur creaturæ rationali excellenti propter maiorem affinitatem, & coniunctionem ad Deum, ſicut humanitatem, & coniunctionem ad Deum, ſicut humanitati Chriſti, & beatæ virgini, vt patebit clarius in ſequentibus.

QVAERITVR quid ſit dulia? Reſpondetur ſecundum Alex. vbi ſupra, & Bona. in 3. diſt. 9. quòd dulia eſt honor quidam communicabilis ſolum creaturæ rationali non excellenti ex particulari participatione diuini doni. **Bonauen.**

Dicitur Primo: honor quidam communicabili ſolum rationali creaturæ ad differentiam irrationalium creaturarum, quibus nullus honor debetur, quia dicit philoſophus. 4 Ethi. Honor eſt exhibitio reuerentię in teſtimonium virtutis, ſcilicet ex quo vt dicit idem philoſophus. 2. ethi quòd virtus ſit habitus electiuus, electio vero eſt actus intellectus & voluntatis, quibus carent irrationabilia. Dicitur ſecundo: excellenti, quod dicitur ad differentiam Chriſti, & virginis glorioſæ, qui dicuntur excellentes, propter maximam affinitatem, & coniunctionem ad Deum quibus debetur excellens honor, ex quo omnis alia creatura rationalis caret tali excellentia. Dicitur tertio, ex particulari participatione cuiuſdam diuini doni propter vniuerſale bonum, quod ſolum poteſt eſſe in Deo, & in nulla alia creatura, quia vt dicit Commentator. 3. de anima: Quodlibet vniuerſale, ſeu quælibet præpoſitio vniuerſalis ſe extendit ad infinita, cum ergo ſolus Deus habeat infinitam eſſentiam, bonitatem, & potentiam, ſolus Deus dicitur bonum infinitum, quod docet latria.

§. 9 VTRVM humanitas Chriſti ſit adoranda latria? Reſpondetur ſecundum Alexan. de

xan. de

xan. de Ales. 3. parte ſummæ, & ſanctum Bonauen. ac Thomam in 3. diſt. 9. q. debet adorari duplici adoratione, videlicet latriæ, & hyperduliæ, ſecundum quòd humanitas Christi poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo prout eſt coniuncta diuinitati, & ſic debetur ei adoratio latriæ. Ratio, eſt quia tunc non adoratur ratione ſui, ſed ratione diuinitatis ſecundum quam eſt equalis patri. Quod ſic probatur, quia illa veneratione quæ veneratur anima, veneratur caro animæ coniuncta, ergo a ſimili eadem veneratione veneratur humanitas vnita ſicut ipſa diuinitas, dicente Athanaſio in ſymbolo. Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus: Vnde ſuper illud pſal. Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt dicit glo. Aug. In Chriſto terra.i.caro ſine impietate adoratur a nobis, quia nemo ſpiritualiter carnem eius manducat niſi prius adoret, quod confirmatur exemplo: Eodem enim timore timetur ignis, & ferum ignitum, cum ergo natura humana verius ſit vnita diuinæ quàm ignis ferro, ſequitur, quòd eadem poteſt humanitas Chriſti adoratione adorari ſicut eius diuinitas. Nec obſtat quòd in Chriſti non eſt confuſio naturarum, quia vt dicit ſanctus Bonauen. vbi ſupra. Quamuis purpura & veſtimentum non participiat proprietates regis abſolute, communicat tamen in honore & reuerentia, honor enim non reſpicit hanc partem, vel illam ſed reſpicit ipſam perſonam, ergo Chriſti humanitas ſic conſiderata eſt adoranda latria &c. Alio modo Chriſti humanitas cõſideratur abſolute, vt eſſet a verbo dimiſſa, & tunc non eſſet adoranda latria, cũ non ſit ſummum bonum, ſed nobiliori ſpecie duliç.ſ.hyperduliç, quia caro Chriſti ſecundum ſe conſiderata non exit terminos creaturæ.

Thom. Bonau.

Pſal. 89. Nemo ſpiritualiter carnem Chriſtianã ducat, niſi prius adoret.

§. 10 VTRVM Chriſti humanitas addat aliquam rationem adorabilitatis diuinitati, maxime, quia per illam ſumus redẽpti & glorificandi, & an ex hoc ad maius ſibi teneamur quàm ſi per eum ſolum creati eſſemus: Super hoc Scotus geminã ponit viam in 3. diſt. 9. ar. 3. ſed nullam determinat: Verior tamen videtur prima quæ dicit, quòd tota ratio adorabilitatis venit ex parte deitatis: Vnde ſolum creatus a Deo ita obligatur ei quantum ad latriam ſicut creatus, & redemptus, ac glorificatus. Confirmatur exemplo: Quilibet religioſus vouens in ordine tenetur ad votum caſtitatis, rurſus ſi ſacros accipiat ordines, rurſus ad idem obligatur nec plus quàm prius, ſcilicet propter plura, quia primo ſolum erat obligatus ex voto religionis, poſtea etiam obligatur ex ſuſcepto ordine: Aliud exemplum familiare: Si quis habeat ex voto ieiunare diem veneris, & poſtea idem dies illi ieiunandus iniungatur in pęnitentia, ad illud ieiunium duobus modis obligatur, ſic in propoſito: Vnde per impoſſibile eſſent duo dij, quorum vnus nos creaſſet, redemiſſet, & glorificaſſet, alius vero nihil nobis feciſſet, vtrunque Deum teneremur latria honore, quia vterque eſſet bonum infinitum, pluribus tamen rationibus teneremur ad honorandum primum quàm ſecundum, quia creatio, redemptio, & glorificatio non ſunt niſi quædam excitationes, & obligationes ad diligendum, & honorandum Deum. Nec obſtat ſi dicas, quòd plus tenemur Chriſto gratias agere poſt incarnatiocem quã an ergo magis debemus ipſum venerari, quia dicit ſanctus Bonauen. diſt. vbi ſup. in expoſitione litterali, quòd gratiarum actio non tantum reſpicit excellentiam dantis, ſed etiam excellentiam muneris, non ſic autem eſt de adoratione. Bonauen.

Scotus.

¶VTRVM cultus latriæ ſit exhibendus imagini Chriſti: Et videtur quòd nõ, quia exodi. 20. dicitur: Non facies tibi imaginem, neque ſculptam ſimilitudinem: Si ergo prohibitum eſt imaginem fieri, multo magis adorari: Ad quod reſpondit.ſ. Bonauen. in 3. diſt. 9. ar. 1. q. 2. quòd pro illo tempore quo Deus nondum fuit incarnatus fuit prohibitum, ne quis ſibi faciat imaginem. Tunc enim cum Deus omnino ſpiritus eſſet infigurabilis erat in circunſcriptibilis, poſt incarnationem vero ſecundum humanitatem eſt bene figurabilis, vnde imaginum introductio ad eccleſiam non fuit abſque rationabili cauſa, introductæ enim fuerunt propter triplicem cauſam, vicit pro- §. 11 Bonau.

pter

Quibus de cauſis introductæ fuerunt imagines in eccleſia.

pter ſimpliciũ ruditatẽ, propter affectuum tarditatem, & propter memoriæ labilitatem. Propter ſimplicium ruditatem inuentæ, ſunt, vt ſimplices qui non poſſunt litteras legere in huiuſmodi ſcripturis, & picturis tanquam in ſcripturis apertius poſſint ſacramenta fidei legere. Propter affectus tarditatem ſimiliter introductæ ſunt, vt videlicet homines qui non excitantur ad deuotionẽ in his, quæ pro nobis Chriſtus geſſit, ſaltem excitentur, dum eadem in picturis tanquam præſentia oculis corporeis cernunt, plus enim excitatur affectus noſter per ea, quæ videt, quam per ea quæ audit. Propter memoriæ labilitatem, quia ea, quæ audiuntur ſolum, facilius traduntur obliuioni, quam ea, quæ videntur. Ideo diſpenſatione Dei factum eſt, vt imagines fierent: quoniam ergo imago Chriſti introducta eſt ad repræſentandũ eum, qui pro nobis crucifixus eſt, nec offert ſe pro ſe ſed pro illo, ideo omnis reuerentia, quæ ei offertur exhibetur Chriſto, propterea imagini Chriſti cultus latriæ debetur: Ideo dicit Damaſcenus: Honor refertur ad prototypum. id eſt ad imaginatum in quo nec idolatramus, quia nõ adoramus ratione ſui imagines, ſed potius cuius ſunt imagines. Nec obſtat ſi dicas, quod creatura viuens nobilior eſt non viuente, quia ſimilior eſt ſummæ vitæ, mures ergo ſunt honore dignæ, quã talpe, & veſpertiliones. Dicendum, ꝙ verum eſt de nobilitate reali, ſed non ſunt nobiliores nobilitate ſignificationis, ſicut ſunt imagines domini noſtri Ieſu Chriſti.

Damaſ.

§.12 VTRVM cultus latriæ matri Chriſti debeat exhiberi? Et videtur, quod ſic, quia caro Chriſti conſimilis fuit natura, & conſubſtãtialis carni virginis, ſed Chriſtus ſecundum humanã naturã adorandus eſt latria, ergo pari rõne humana natura in virgine eius matre. Reſpondet Sanctus Bonau. vbi ſuo. art. 1. q. 3. quod caro Chriſti non adoratur adoratione latriæ inquantũ caro humana, ſed inquantũ eſt a verbo aſſumpta. Dicendũ ergo: Beatiſſima Virgo Maria pura creatura eſt, & ideo ad honorem, & cultum latriæ non aſcendit, ſed quoniã excellentiſſimũ nomẽ habet, ita, ꝙ excellentius puræ creaturæ conuenire non poteſt, ideo nõ tantum debetur ei honor duliæ, ſed hyperduliæ, quia eam non ſolum homines verumetiam Angeli reuerentur quadam prærogatiua ſpeciali: Et hoc enim, quod mater Dei eſt, præfertur cæteris creaturis, ergo merito præ cęteris honoratur.

Excellentiſſimum beatæ virginis.

VTRVM cultus latriæ ſit exhibẽdus Cruci Chriſti? Et vr ꝙ nõ, quia crux Chriſti eſt pura creatura, nõ vnita verbo, ergo ſi latria non debetur niſi ſoli Deo per ſe, & naturę aſſumptæ reſpectu perſonæ, ergo videtur, ꝙ exhibere cultũ latriæ cruci Chriſti ſit idolatrare: Præterea mater Chriſti plus approximat Chriſto, quam crux eius, & melior, & nobilior eſt creatura, ſed virgo mater non eſt adoranda latria, ergo nec crux Chriſti: Cęterum crux Chriſti nihil meruit, vel demeruit, & non magis ſentit laudẽ, quam vituperiũ cũ ſit res inſenſibilis, ergo ei nulla reuerẽtia eſt exhibenda. Reſpondet S. Bonau. in 3. diſ. 9. ar. q 4. Quod cũ crux Chriſti nec ſit Deus nec diuinitati quid vnitũ, ideo nõ eſt ei cultus latriæ exhibendus per ſe, ideo eſt adorãda niſi inquãtũ in ea adoratur Chriſtus, neque eſt aliqua reuerentia exhibenda ei niſi ratione Crucifixi, ſicut nec imagini niſi ratione imaginati, & ideo cruci Chriſti eſt cultus latrię exhibendus. Propterea ad argumẽtũ primũ dicendũ, ꝙ crux nõ adoratur, vt res ſed vt ſignũ rememoratiuum ducens in crucifixũ, ſicut & imago ducens ad imaginatum. Notandum tamen, ꝙ dicit Magiſter Ioannes Holkot ſuper li Sapienpientiæ, quod latria eſt honor ſoli Deo debitus, ergo talis honor non debet exhiberi cruci, vel imagini, qa qui honorat aliquid honore latriæ confitetur illud eſſe Deum; & aliud a Deo eſſet Deus Ideo, inquit, videtur mihi dicendũ, ꝙ nec adoro crucem, vel imaginem, quia eſt imago, vel Crux Chriſti, ſed adoro Chriſtum coram imagine, vel Cruce, quia excitat me ad adorãdũ Chriſtum. Ad illud vero, quod mater Chriſti plus appropinquat Chriſto quam crux dicendũ, quod matri Chriſti debetur adoratio propria, cum ipſa ſit rationis capax: Vnde cum virginem adoramus, eius beniuolentiam captamus, & deſideramus, cum vero crucem adoramus non intendimus placere cruci, ſed crucifixo. §.13

Ad vltimum dicendum, quod ſicut duplex eſt laus, ſic duplex eſt honor. Aliquid enim laudatur proper excellentiam ſuæ naturæ ſine meritis, ſic res pulcra, vtpote roſa. Aliquid vero laudatur propter virtutis ſtrenuitatem, & hæc reſpicit meritũ, & iſte honor non eſt exhibendus cruci, niſi ratione crucifixi. Alius honor poteſt illi exhiberi. Tum quia in ea pependit ſaluator noſter: Tum etiam quia fuit inſtrumentum noſtræ redemptionis. Tum inſuper quia per præſentiam iſtius ligni multa beneficia ſunt fidelibus impenſa, & multa miracula facta.

VTRVM latria ſit exhibenda membris Chriſti: Videtur quod ſic, quia corpus Chriſti verum refertur ad corpus Chriſti myſticum tanquam ſignum ad ſignatum, ergo ſi ſignatum ſit nobilius ſigno, corpus Chriſti myſticum eſt magis, vel æque nobile, quàm corpus Chriſti verum, ſed verum corpus Chriſti adoratur latria, ergo, & myſticum: Item eadem adoratione adoratur caput regis, & alia mẽbra, ſed Chriſtus eſt caput eccleſiæ, & adoratur adoratione latriæ, ergo alia eius membra: Præterea quodlibet mẽbrum Chriſti eſt imago Chriſti, ergo ſi imago Chriſti depicta adoratur adoratione latriæ, fortius imago Chriſti viua. Reſpondet ad hoc Sanctus Bonau. diſt. qua ſup. q. 5. quod abſque dubio cultus latriæ membris Chriſti non eſt exhibendus, pro eo, quod mẽbra Chriſti ſumus ſecundum humanam naturam, & taliter ſumus membra, vt tamen ratio membri non tollat rationẽ ſeruitutis, nec ponat æqualitatem dignitatis, & quoniam latria debetur creatori ratione ſuæ maieſtatis, hinc eſt, ꝙ mẽbris Chriſti nõ cõpetit cultus latriæ, multa enim diſtãtia diſtat caput a corpore, ratione diuinitatis vnitæ. Ad argumenta vero dicendum. Ad primũ, quod ſi loquimur de corpore Chriſti vero, prout deitati vnitum eſt, quod corpus Chriſti verum multo nobilius eſt corpore ſuo myſtico, quia corpus Chriſti myſticum non eſt deitati vnitum in vnitate perſonæ ſicut corpus Chriſti verum, ergo nõ eſt ei exhibenda tanta reuerentia. Signatũ vero tunc eſt nobilius ſigno, quando ſignatum eſt cauſa ſigni, non ſic autem in propoſito, corpus enim Chriſti non dicitur ſignũ, niſi inquãtũ latet ſub ſacramento, & ratione ipſarũ ſpecierũ cõtinẽtium. Ad ſecundũ vero dicendũ, ꝙ nõ eſt ſimile, quia caput regis cũ mẽbris eius ſimpliciter eſt eiuſdẽ naturæ Chriſtus ãt q eſt caput noſtrũ præter humanã naturam qua cõicat nobiſcum naturã, habet diuinã in ratione cuius exhibetur illi latria. Ad vltimum vero reſpondet idem S. Bonauẽ. ꝙ membris Chriſti non eſt exhibendus cultus latriæ ſicut Chriſti imaginibus, quia illa imago in membris Chriſti non ſe offert tantum, vt ductiuam in aliud, ſed vt rem rationalem, & dignam honore, ideo honor ſibi exhibitus non totaliter refertur ad figuratum ſicut in imagine ſculpita, unde propter duplex periculum iunctum, & a parte adorãtis, & a parte adorati non debet Deus adorari in iſtis membris latria, videlicet ne adoratus ſuperbiat, & extollat per inanẽ gloriam, quaſi honor ille ſibi impendatur & ne adorans cadat in idolatriam aſpiciẽdo tantum ad formam humanam.

Chriſtus adoratur adoratione latriæ.

VTRVM cultus latriæ poſſit exhiberi Chriſti aduerſario ſine peccato. Et videtur ꝙ ſic, quia per ignorantiam excuſari videtur, qñ Angelus ſathana transfigurat ſe in angelũ lucis, ſicut qui ignoratur emit cuprum intendens emere aurum non damnificatur, ergo qui adorat diabolũ credens Chriſtum non peccat. Rñr ſecundũ Sanctum Bona. ꝙ honor latriæ dupliciter poteſt exhiberi aduerſario Chriſti, aut ſimpliciter, aut ſub conditione: Si ſimpliciter tunc non poteſt eſſe ſine peccato, quia offertur cultus latriæ alteri, quàm Deo, & ideo ibi eſt peccatum idolatriæ. Nec excuſatur ratione ignorantiæ, habet enim triplex adiutorium per quod poteſt errorem euitare. Primum adiutorium ſacræ ſcripturæ quæ dicit, ꝙ multi in nomine Chriſti venturi ſunt mendaciter. Secundum eſt remedium orationis internæ vt illuminetur cor. Tertium eſt ſuſpenſio credulitatis ſuæ; non enim debet omni ſpiritui credere ſed probet qui ex Deo ſunt, qui enim cito credit in talibus leuis eſt corde, & fortaſſis etiam inflatus corde dum ad tales viſiones idoneũ ſe eſtimat, vnde huiuſmodi apparitiones potius formidandæ ſunt, quam optandæ: Narratur enim de quodam ſancto patre, ꝙ cũ ei diabolus in ſpecie Chriſti

ſti appareret, ille clauſis oculis dixit ſe in hac vita nolle Chriſtum videre, at diabolus eius humilitate confuſus euanuit. Si autem adoret quis ſub conditione, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut quia illa conditio eſt habitualiter, aut actualiter conſiderata ſiue appoſita: Si actualiter, ſic non adorat Luciferū. ſed Chriſtum, quia nō ſtat adoratio niſi ſtante conditione: Si aūt illa conditio ſit ſub conſideratione habituali, hoc modo non ſufficit ad vitandum peccatum idolatriæ reſpectu talis apparitionis, quia eſt inſolita huiuſmodi figuratio, ergo caute eſt procedendum. In adoratione vero reſpectu ſacramenti altari ſufficit conditio habitualis, quia talis conſecratio eſt conſueta, nec adorans ex periri poteſt de illo aliquo modo, ſicut hic per orationē, & alia adiutoria prædicta. Ad argumentum autem dicendum ꝙ intentio emendi aurum, aut ſolum fuit in mente, aut etiam in ſermone: Si ſolum in mente, & non in ſermone tunc emens non habet ius repetendi &c. ꝙ autem ſit peccatum ſic apparētem diabolum adorare patet, quia ideo ipſe ſic ſe transfigurat, vt adoretur ideo adorari vult vt decipiat & peccare faciat, propterea licet diabolus ſit creatura rationalis, tamen quia eſt obſtinatus in peccato nulla debetur illi veneratio. Idem dicit ſanctus Tho. in 3. di. 9. ar. 2. q. 3. de quo libet malo dum actu peccat, etiam de prælato: Verum eſt tamen, quòd actu tranſeunte peccati, honorandus inquit, eſt prælatus, quia neſcitur tunc amore vel odio dignus ſit, quia Deus cor ſubito immutat.

Nulla debetur veneratio dæmoni obſtinato in peccato.

§. 16 QVAERITVR qui ſunt actus latriæ. Reſpondetur ſecundum Alexan. de Ales ꝙ ſunt duæ ſpecies actuum latriæ. Primæ ſpeciei actus ſunt illi, quos producit mediantibus virtutibus, quibus imperat ordinans eos in Dei reuerentiam, & ſic religionis act⁹ per modum imperij ponitur Iac. 1. eſſe viſitare infirmos, qui eſt actus elicitus a miſericordia, & immaculatum ſe cuſtodire, qui elicitur a temperantia. Secundæ ſpeciei actus ſunt illi, quos producit per ſe & immediate per quos ordinatur tantum ad Deum, & inter eos habet aliquos interiores tanquam principaliores & per ſe, vt eſt deuotio & oratio, aliquos vero exteriores quaſi ſecūdarios, & ordinatos ad interiores, quibus ipſa vtitur, quaſi ſignis ad excitandum mentem ad actus ſpirituales & in aliquibus horum exteriorum corpus ad venerandum Deo exhibetur, vt in adoratione. In aliquibus vero de rebus exterioribus offert, & hæc vel promittendo, vt in votis, vel in dando, vt ſacrificijs, oblationibus, primicijs, decimis, & huiuſmodi.

VTRVM ſacrificium ſit actus latriæ. Reſpondetur ꝙ triplex eſt ſacrificium. Primum bonæ operationis, & iſtud eſt virtutum moralium. Pſal. Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ. Secundum orationis, & iſtud eſt virtutum theologicarum, hinc Auguſtinus in enchyridi. Fide, ſpe, & charitate colitur Deus. Tertium eſt immolationis, & iſtud eſt latriæ, de quo Auguſti. de ciuita. Dei. Nunquam fuit ab initio aliqua ſecta, quæ aliquibus ſacrificijs, & ritibus non diſtingueretur. §. 17

Triplex. ſacrificiū.

VTRVM actus adorationis, qui fit per genuflexionem ſit ſoli Deo exhibendus? Et arguitur quòd ſic, per hoc quòd Mardocheus noluit hoc modo adorare Aman, cuius cauſa dicitur Heſter. 13. Libenter, inquit, pro ſalute Iſrael etiam veſtigia pedū eius deoſculari paratus eſſem, ſed timui ne honorem Dei mei transferā ad hominem: Similiter Apoca. 22. dicit beatus Ioannes: Cumque audiſſem & vidiſſem, cecidi vt adorarem ante pedes Angeli, qui mihi oſtendebat hæc, & dixit mihi, vide ne feceris & ſequitur: Deum adora. Reſpondet Lyra ſuper. 3. c. Heſter. ꝙ licet adoratio principaliter cōſiſtat in actu interioris mentis Deum reuerentis, habet tamen ex conſequēti aliquem actū, ſeu aliquod obſequium exterius, quod eſt ſignum actus interioris, & in hoc omnes doctores tam hebrei quàm latini concordant, ꝙ ſit aliqua reuerentia vel ſeruitus exterior ſoli Deo exhibenda, ſed in particulari, quæ ſit illa varie dicitur. Quidam dixerunt, ꝙ genu flexio vnius, vel duorum eſt hmōi, hoc accipientes ex verbis Mardochei, vt ſupra dictum eſt, quos aliqui Chriſtiani ſecuti ſunt dicentes, ꝙ coram perſonis excellentibus licite poſſit vnum genuflecti, tñ ſoli Deo ſunt §. 18.

duo genua flectenda, ſed hoc dictum videtur mihi durũ, & contra ſacrā ſcripturam, quia dicitur 1. Reg. 25. quòd Abigail procidit ſuper faciem ſuã corā Dauid, & adorauit ſuper terram, & ſimiliter dicitur. 4. Reg. 1. de Abdia, quod curuauit genua contra Heliam, & præcatus eſt eum, quod non feciſſet qui fuit ꝓpheta, nec Helias fieri permiſiſſet, ſi genuflexio eſſet illicita, & ideo dicendũ, quòd non eſt illicita genuflexio coram homine maxime, q̃a eccleſia ſciens vbique talem adorandi modum non prædicat contrarium. Ad cuius pleniorem intellectum conſiderandum, quòd aliqua de diuinis honoribus tracta ſunt ad creaturas excellentes, partim timore, partim adulatione, & partim nimia humilitate, non tamen ſunt eis exhibita tanquàm Deo, ſed ſicut creaturis eius excellentiam participantibus ratione ſanctitatis, vel dignitatis, de quibus eſt genuflexio, & licet huiuſmodi primo fuerint ex malo motiuo, vel ſaltem minus bono introducta, ante ex quo conſuetudo inualuit, exhibentur licite creaturis excellentibus, dum tamen non ſit intentio exhibentis talia hominibus exhibere tanquàm Deo, nec recipientis hoc modo recipere, & ſic per intentionem exhibentis, & recipientis tollitur proprietas actus interioris latriæ, remanet tamen aliqua ſeruitus ſoli Deo exhibenda, quæ eſt actus exteriori latriæ, & ſignum actus interioris, & oblatio ſacrificij, quæ in nulla lege exhibetur alicui niſi ei qui pro Deo habetur, & hæc videtur ſententia Auguſtini de ciuitate Dei li. 10. dicentis. Multa denique de cultu diuino vſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis, ſiue humilitate nimia, ſiue adulatione peſtifera, ita tamen vt quibus ea deferuntur homines habeantur, qui dicuntur colendi: Et ſequitur: Quis vero ſacrificium cenſuit, niſi venerandi eum, quem Deum, aut ſciuit, aut putauit, aut finxit. q. d. nullus Ad argumẽtum vero dicendum quòd aliquid eſt licitum de ſe, ratione tamen alicuius circumſtantiæ fit illicitum: Sic genuflexio Mardochei exhibenda Aman fuit licita, ſed ex parte Aman recipientis fuit illicita, qui hoc modo querebat adorari, vt regnum conſequeretur, & tanquàm Deus haberetur, ſicut Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum, Iudit. 3. præcepit Holoferno, vt omnes Deos terræ exterminaret, vt ipſe ſolus Deus diceretur, quod fuit illicitum, ergo illi non exhibendum.

Aug. Aliquid ex ſe licitum, ratione circumſtantiæ fit illicitum.

De acceptione Fidei multiplici.

FIDES primo inquantum ad acceptionem, in qua maxima relucet Dei charitas, ſecũdum Magiſtrum in 3. diſtinct. 23. Accipitur Fides tribus modis, ſcilicet pro eo quo creditur, & eſt virtus, pro eo quo creditur, & non eſt virtus, & pro eo quod creditur, & aliud eſt ab eo quo creditur, & videtur ꝙ ſufficienter diſtinguat ipſam fidem, videmus enim ipſam fidem aliquando accipi pro ipſa conſcientia, ſecundum ꝙ dicitur Rom. 14. Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, quod non cõtinetur ſub aliquo prædictorum: Iuxta hoc quæritur: Quot modis dicatur: & reſpondetur ſecundum Alexan. de Ales in 3. parte ſummæ, & ſanctum Bonauen. in 3. diſt. 23. in expoſitione litterali, ꝙ decem modis. Aliquando enim accipitur pro ſponſione, ſicut 1. Timo. 5. Primam fidem i. ſponſionem irritam fecerunt. Aliquando pro fidelitate, ſicut Hieremiæ 7. Periit fides & ſanctus de terra. Aliquando pro conſcientia. Ro. 14. Omne quod nõ eſt ex fide peccatum eſt. Aliquando pro ſacramento fidei, prout dicit Auguſtinus ad Bonifacium, ꝙ non eſt aliud paruulos habere fidem, quàm habere fidei ſacramẽtum. Aliquando pro aſſenſione concluſionis per rationem probatæ, ſecundum ꝙ dicit Boetius: Argumentum eſt ratio rei dubiæ faciens fidem. Aliquando pro cognitione compræhenſionis. Rom. 1. Iuſtitia Dei reuelatur ex fide in fidem: Glo. in fidem ſpei, quæ dicitur fides, quia fidatiſſima, & certiſſima eſt. Aliquando pro habitu fidei informis: Iacob. 2. Fides ſine operibus mortua eſt. Aliquando pro habitu fidei formatæ. Rom. 1. Iuſtus ex fide viuit. Aliquando pro actu fidei, ſecũdũ ꝙ dicit Aug. Fides eſt credere quod non vides. Aliqñ pro obiecto fidei, ſecũdũ quod dicitur in ſymbolo Athanaſij: Hæc eſt fides catholica &c. De omnibus autem his modis

§. 1.

Bonau.

modis cõtingit dicere, fidem ſecũdum quã dam analogiam pro eo, quod in omnibus reperitur quedam ratio, & aſſenſus credu litatis cuiuſdam, licet non vniformiter: De his autem decem modis Magiſter ſolum tres aſſumit. Et illi ſunt qui faciunt ad ſuũ propoſitum principale ſcilicet ad fidei diffinitionis explanationem. Notandumque quod in fide tria ſunt, ſcilicet ipſa cre dulitas, ſiue materia credendi, quod tollitur per infidelitatem. Secundum habilitas tendendi in Deum, vt debitus modus, & diſcretus tendens in Deum, quod tollitur per deſperationem, qua efficitur homo inhabilis ad tendendum in Deum. Tertiũ ipſa tendentia ideſt intellectus, & voluntas moti per gratiam, quod tollitur per omne peccatum mortale. Primum eſt qua ſi terra. Secundum quaſi germen. Tertium quaſi fructus: Sicut enim terra infertilis eſt ſine germine, & germem inutile eſt ſine fructu, ſic credulitas ſine debito modo tendendi in Deum, & ille modus ſine gratia inutilis eſt. Vnde circa hanc acceptionem fidei quæruntur plura.

Tria ſunt in fide.

VTRVM fides ſit virtus? Et videtur, quod non, quia Philoſoph. 2. Ethico. diuidens virtutem, diuidit in intellectualem, & moralem: Virtutes intellectuales ſunt quinque; ſcilicet Sapientia, intellectus, ſcientia, ars, & prudentia: Morales vero ſunt quattuor Iuſticia, temperantia, fortitudo, & prudentia: Et hæc proprie dicuntur virtutes, quarum nulla eſt fides, ergo, &c. Reſpondetur ſecundum Sanctum Bonauen diſt. qua ſup. artic. 1. q. 1 quod abſque dubio fides qua in Deum credimus non tantum eſt virtus, Verumetiam auriga virtutum, quoniam in ea conſiſtit rectitudo vitæ ſecundum regulã iuſticiæ. Iuſtum enim eſt, vt intellectus noſter ita captiuetur, & ſubiaceat ſummæ veritati, ſicut affectus noſter ſummæ bonitati, ſed ſubiacere ſummæ bonitati non poteſt anima recta, niſi intellectus ſummæ veritati propter ſe, & ſuper omnia aſſentiat, & affectus ſummæ bonitati adhæreat hanc autem rectitudinem non habet quis nolens, ſed volens: Si ergo captiuatio intellectus in obſequium ſummæ veritatis ſpectat ad rectitudinem vitæ, voluntas qua quis vult ſe captiuare eſt voluntas recta, & habitus quo mediante ad hoc adiuuatur, facit ad rectitudinem voluntatis, ergo ſi iuſtitia non eſt aliud, quàm voluntatis rectitudo, & fides non eſt aliud niſi habitus, quo intellectus noſter voluntarie captiuatur in obſequium Chriſti, reſtat, quod habitus fidei ſpectat ad rectitudinem vitæ ſecundum regulam iuſticię, & ideo habet in ſe rationem veræ virtutis, nec ſolum habet rationem veræ virtutis, ſed magis aurigæ virtutum tam theologicarum, quam cardinalium: Sine fide enim non eſt cognitio ſummi, & veri boni, ſine cognitione vero non poteſt eſſe expectatio, & dilectio, cognitio enim præambula eſt, & dirigit affectum ad expectandum, & ad deſiderandum, ideo neceſſario fides ſpem, & charitatem præcedit, tanquàm regula, & auriga ipſarum. Rurſus ſine cognitione ſummi boni non poteſt eſſe recta intentio, hoc autem ſolum fit recta intentione, quod fit ad honorem Dei, ſine vero recta intentione nullus actus virtutis recte incedit: Quoniam ergo actus veræ fidei eſt, quo mediante ſummum bonum cognoſcitur, hinc eſt, quod fides dirigit noſtram intentionem, & per hoc regula eſt omnis operationis bonę & virtutis meritoriæ, & ideo merito virtus, & virtutum auriga appellatur. Ad argumentum vero dicitur, quod non valet argumentum arguere ab authoritate negatiue, ſicut non ſequitur: Philoſophus non dicit expreſſe initium, mundi, ergo mundus non habuit initinm: Philoſophus enim fuit infidelis, ideo ipſe non intellexit fidem, ſpem, & charitatem, quæ ſunt virtutes infuſæ: Ideo de illis nihil tractauit.

Fides auriga uirtutum.

QVAERITVR in ſpeciali quotuplex eſt? Reſpondetur ſecundum omnes theologos in 3. diſtin. 23. q. duplex eſt, ſcilicet Formata, & Informis: Fides formata eſt illa, quæ eſt cum charitate, quæ quidem forma virtutum dicitur. Informis vero fides eſt habitus fidei ſine ipſa charitate.

Vtrum autẽ fides informis ſit in genere virtutis, an non? Et videtur, ꝙ non ſit virtus, quia omnis uirtus aut eſt theologica,

logica, aut cardinalis, ſed fides informis neutrum illorum eſt: Primo non eſt theologica, quia non tendit in Deum, deinde nec virtus cardinalis, ex quo eſt circa bonum creatum, ergo non eſt in genere virtutis, patet ſufficienti diuiſione. Reſpondetur ſecundum S. Bonauen. di. qua ſupra art. 2. q. 1. quod dupliciter conſueuit accipi, ſcilicet proprie, & communiter. Proprie nanque dicitur virtus, recta ratio perducens in finem, & hoc modo virtus eſt principium operis meritorij. Et ſic ſolum habitus gratia informati dicuntur virtutes. Alio modo virtus dicitur communiter habilitas rectificans potentiam aliqua rectitudine iuſticiæ, & vigorans eam circa opus difficile, quamuis non perducat eam in finem, & hoc modo virtutes politicæ informes dicuntur virtutes eſſe: Hoc etiam modo fides informis habet eſſe in genere virtutis, per illum enim habitum quodammodo rectificatur hominis voluntas, dum captiuatur in obſequiũ Chriſti ad aſſentiendum primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia: vigoratur enim, vt credat non apparentia, & vitet erronea, ſicut patet in multis Chriſtianis charitate carentibus, qui libenter audiunt doctrinam fidei, & horrent hæreticam prauitatem, & ſic talis fides, non dicitur ideo informis, quod careat forma fidei virtutis, ſed ideo, quia caret charitate, quæ proprie eſt forma virtutem, ſi enim nullam formam haberet, iam non diceretur fides: Quod autem informis fides ſit virtus, probatur per Auguſtinum libro de vera innocen. d. Cum cæteræ virtutes poſſit, & bonis, & malis eſſe communes ſola dilectio eſt propria, & ſpecialis virtus piorum atque ſanctorum. Ad argumentum vero eſt dicendum, quod fides informis ex quo tendit in Deum, licet incomplete, ſic habet rationem virtutis theologicæ.

Bonau.

Charitas proprie eſt forma virtutum.

§. 4. VTRVM fides informis ſit habitus acquiſitus vel infuſus: Reſpondet Sanctus Bonauentu. vbi ſupra q. 2. quod ſi loquamur de fide, quantum eſt materiale in ea, licet quantum ad cognitionem illam qua cognoſcimus qui ſint articuli fidei, ſic fides eſt per auditum, & per acquiſitionem ſecundum legem cõem, nemo enim ſcit qui, & quot ſunt articuli fidei niſi legendo, aut audiendo didicerit, niſi hoc habeat per priuilegium ſpeciale. Si autem loquamur de fide quãtum ad formale, licet quãtum ad illud, quod facit aſſentire, dicendũ eſt, quod quædam fides, ſicut informis eſt per acquiſitionem, & quædam per infuſionem, nam quidam aſſentiunt veritati audite, moti humana perſuaſione, vtpote propter amorem, vel reuerentiam dicentis, vel propter miracula, vel argumenta, & talis fides eſt acquiſita, nec habet rationem virtutis, quia ſublata humana ratione nullius eſt vigoris: Quidam autem aſſentiunt veritati fidei propter diuinam illuſtrationem, ſicut illi qui innituntur primæ veritati ſuper omnia, & propter ſe, ſicut multi Chriſtiani, qui non habent charitatem, & in talibus fides eſt per infuſionem, voluntarie enim cõſentiunt veritati fidei cõmitante diuina illuſtratione.

§. 5 VTRVM fides formata, & informis ſint eadem: Reſpondetur ſecundum Bonau. quod in fide informi tria ſunt, ſcilicet Habitus: vſus, & defectus ſcilicet informitas: Quantum ad defectum nõ ſunt idẽ, quia charitas illum defectũ euacuat. Quãtum etiam ad vſum non ſunt funditus idẽ; fides enim formata credit meritorie, informis vero non. Quantum autem ad habitum ſunt penitus idem, dum enim homo peccat mortaliter, ille idem numero habitus, qui per charitatem formata fides dicebatur, nunc abſentia charitatis dicitur fides informis, ex quo patet, quod non eſt idem formata fides, & informis, & acquiſita. Fides enim informis eſt infuſa ſicut, & formata, cum idem ſit habitus, acquiſita autem non, eſſet enim oppoſitum in adiecto: Vnde dicit Scot. in 3. diſt. 23. q. non apparet neceſſitas ad ponendum fidem infuſam niſi eccleſiæ, & doctorum authoritas poneret, eadem enim, quæ per infuſam credimus fidem, credimus, & per acquiſitam, quod patet exemplo. Nam ſi vnus puer Iudæorum non baptizatus nutriatur cum Chriſtianis, certum eſt, quod non habebit fidem infuſam, & tamen illa eadem poterit credere, quæ Chriſtianus ſi addiſcat fidei articulos: Et vnde hoc niſi fide acquiſita.

Bernar.

VTRVM

§.6 VTRVM in dæmonibus ſit fides informis; Et quòd non, videtur, quia fides informis eſt virtus infuſa, dæmones autẽ poſt lapſum non meruerunt aliquam virtutem infuſam: In contrarium tamen dicitur Iaco. 2. Dęmones credunt,& contremiſcunt. Reſpondet Bonauen. diſt. & ar. quibus ſupra.q.3.quòd fides informis dicitur duobus modis; Quædam quæ innituntur primæ veritati propter ſe, quãuis non tendat in ipſum amando, & talis fides non dicitur in dæmonibus. Alia eſt fides informis, quæ innititur veritati articulorum fidei propter aliquam rationem creatam, & hæc vt prædictum eſt nullius virtutis eſt, & talis fides poteſt reperiri in dæmonibus, habent enim aliquam noticiam, & credulitatem de articulis fidei, quæ quidem poteſt dici fides, ſiue credulitas, & illa cognitio in eis partim fuit indita a prima conditione, partim ex acquiſitione. A prima enim conditione habuerunt cognitionem de Deo, quæ tunc non fuit fides ſed cognitio contemplationis dici poteſt propter abſentiam enigmatis, peccato tamen ſuperueniente, & enigmate ſubſequente, illa cognitio meruit dici fides, cum ſit cognitio enigmatica de his, quæ pertinet ad diuina. Quantum autem ad articulos pertinentes ad Chriſti humanitatem eſt in eis cognitio acquiſita per multa miracula & experimenta', & quaſi quadam extorta neceſſitate, dum vident eos qui Chriſto credunt, & illi conformantur non poſſe damnari, manifeſta ratione coguntur credere fidem credentium in Chriſto veram eſſe,& ex hoc perterrentur, Propter quod dicit beatus Iaco. Dæmones credunt & cõtremiſcunt: Prout autem informis fides eſt habitus infuſus virtuoſus, & etiam voluntarius; ſic reperitur in Chriſtianis viatoribus, & peccatoribus,& non in dæmonibus. Tum quia ipſi non ſunt apti ad ſuſcipiendos habitus infuſos. Tum quia voluntas eorum magis prona eſt ad impugnandum veritatem, & pietatem, quàm ad aſſentiendum ei: Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Dęmones habent aliquam notitiam & credulitatem de articulis fidei.

§.7 VTRVM fide informi bonis operibus mereatur quibus bona temporalia; Et videtur ꝙ non, quia talis extra charitatẽ, de quibus dicit Apoſtolus 1.Corint.13 Si habuero omnem fidem, ita vt montes trãſferam, charitatem autem non habeã &c. Reſpondetur ſecundũ Alex. de Ales in 3. par.ſummæ q.74.q. nullus ſeruit Deo (proprie loquendo) niſi qui facit quod Deus præcepit,& ſicut præcepit: Vnde qui facit aliquid de genere bonorum ſine charitate non ſeruit proprie Deo, licet.n. faciat quod Deus præcepit, tamen non facit illud ex charitate, quæ eſt impletio legis, ſicut dicit Apoſtolus Rom. 14. Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.i. inutile, & ideo ex tali opere proprie loquendo non meretur quis aliquod bonum temporale: Sed contrarium dicit Ioſephus de Alexandro magiſtro qui habuit tantam fidẽ licet informem, vt poſſet montes Caſpios coniungere, & iudęos intus concludere, quod & factum eſt. Reſpondetur quia Alexãder hoc credidit poſſe a Deo fieri ideo obtinuit, non ꝙ ipſe hoc meruerit illa ſua fide abſolute & merito condigni, niſi merito congrui, operatio.n. miraculorum ratione vtilitatis congruæ, quandoq; ſit per fidem informem, vbi fides leuat hominem ſupra poſſe naturæ, ideo Deus implet illud deſideratum opus nõ poſtulantem, & hoc ratione reuerentiæ ſui nominis.

SED Quare operatio miraculorum §.
magis attribuitur virtuti fidei, quàm aliarum virtutum: Reſpondetur quòd fides fatetur omnipotentiam Dei magis quàm aliæ virtutes: Potentiæ autem magis attribuitur operatio miraculorum, ergo fides etiam informis quandoq; meretur de congruo operationem miraculorum: Ad dictum vero apoſtoli dicendum, quòd fides ſine charitate nihil prodeſt ad vitam, nec meruit bona temporalia de condigno.

De fide, & ipſius quiditate.

FIDES, ſecundo, de ipſius quiditate quid ſit, cuius quidem varie a ſanctis aſſignantur 1
diffinitiones: Sed contra videtur quòd fidei debeat eſſe diffinitio vnica, ex quo vnius rei vnum ſit eſſe, & diffinitio eſt oratio indicans quid ſit eſſe rei, ergo &c. Reſpondet ſanctus Bona-

Bonau. Bonauen. in 3. diſt. 23. in expoſitione literali, ꝙ virtus fidei, ſecundum ꝙ multipliciter habet conſiderari habet diuerſimode notificari, conſideratur enim fides quantum ad genus proprium, & ſic diffinitur ab Auguſtino: Fides eſt virtus qua creduntur, quæ non videntur. Conſideratur ſecundo quantum ad obiectum & principiũ motiuũ, & ſic diffinitur ab Auguſtino ad Conſtantiũ: Fides eſt illuminatio mentis ad ſummam veritatem. Conſideratur nihilominus quantum ad actum proprium, & ſic diffinitur a Damaſceno: Fides eſt inquiſitus cõſenſus circa primã veritatem. Conſideratur etiam in ordine ad ſubiectum, & ſic diffinitur à Dionyſio li. de di. no. Fides eſt vnicum credentium fundamentum, eos collocans veritati. Cõſideratur etiam quantum ad aſſentiendi modum, & ſic diffinitur ab Hug. li. de ſacramentis: Fides eſt certitudo quædam de rebus abſentibus ſupra opinionem, & infra ſcientiam conſtituta. Conſideratur etiam quantum ad finem vltimum, & ſic diffinitur ab Apoſtolo Hebre. 11. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum argumentum non apparentium: De qua diffinitione dicit Alexan. de Ales vbi ſupra, allegans Hugonem, quòd diffinitio prædicta non indicat quid ſit fides, ſed ſignat quid facit, diſponit enim ad ea quæ in patria habebuntur, & cognoſcentur, habebuntur affectu, cognoſcentur intellectu: Inquantum diſponit ad habere, dicitur fides ſperandarum rerum: Inquantum autem diſponitur intellectũ ad cognoſcere, dicitur argumentum non apparentium, & iſta ratio Apoſtoli non datur per genus & differentias, ſed datur per comparationem ad principales actus fidei: Sed clarius dicere videtur circa diffinitionem Apoſtoli ſanctus Bonau. vbi ſup. dicens, quòd tunc diffinitio eſt recte aſſignata quando nihil continet ſuperfluum, nihil etiam diminutum, & hoc quando per ipſam ipſius diffiniti eſſentia plene indicatur, & ab omnibus alijs ſeparatur, hoc autem eſt reperire in ꝓpoſito ſiquis attendat: Nã ipſa ſecundum eſſentiam ſuã aliquid reſpicit ex parte intellect⁹, & aliquid ex parte affectus, habet enim affectum ſtabilire, & intellectum illuminare, & inquantum affectum ſtabilitat, dicitur ſubſtantia ſiue fundamentum: Inquantum autem intellectum illuminat dicitur argumentum; debet enim diffinitio totam eſſentiam diffiniti in ſe concludere, & aperte notificare: Quoniam ergo habitus virtutis dupliciter notificari habet, videlicet per finem vltimum, & per ſuum obiectũ, finis autem ipſius fidei conſiſtit in æterna beatitudine, quã ſperamus, & ita in rebus ſperandis, obiectum autem conſiſtit in veritate non viſa, & ita in rebus non apparentibus: Debet etiam diffinitio diffinitum ab alijs omnibus ſeparare, & quoniam fides formata diſtinguit habet a fide informi, & etiam ab obiecto cuiuſlibet virtutis, a fide inquam informi diſtinguitur inquantum totam fabricam ſpiritualem ſuſtentat, ab alijs autem virtutibus, inquantum veritati non viſæ facit adhærere. Ideo quantum ad primum dicitur ſubſtantia ſperandarum rerum. Quantum ad ſecundum dicitur argumentum non apparentium. Et diffinitio prædicta nihil continet diminutum, nec ſuperfluum, nec in ea eſt clauſula, dictio, vel ſyllaba ocioſa, ſed habet veritatem, conuertibilitatem, euidentiam, & ſufficientiam adeo perfecte, vt nec peritiſſimi philoſophi poſſent eam artificialius, & completius aſſignare.

Diffinitur fides pluribus modis.

Damaſc.

Diony.

SED diceres: Videtur quòd in iſta diffinitione ſit defectus veritatis in hoc quòd dicit fidem eſſe ſubſtantiam. Aut enim accipitur ibi ſubſtantia proprie. Aut communiter: Si ibi accipitur proprie, cum ſubſtantia diuiditur contra accidens, & fides ſit accidens: falſum eſt fidem eſſe ſubſtantiam: Si autem ſubſtantia ibi accipitur communiter pro eſſentia, & eſſentia vniuſcuiuſque non differt ab eo cuius eſt eſſentia, fides autem differt a rebus ſperandis, impoſſibile eſt fidem eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum. Reſpondetur ſecundum ſanctum Bonauen. vbi ſup. quòd ſubſtantia dicitur dupliciter, ſcilicet. Proprie, & Tranſſumptiue: Proprie quidem dicitur quattuor modis ſcilicet ſubſtantia forma, ſubſtantia materia, ſubſtãtia compoſitum, & ſubſtantia, quę eſt eſſentia vniuſcuiuſque Tranſſumptiue dicitur ſubſtantia illud quod habet aliquam proprietatẽ ſubſtantiæ dictæ aliquo iſtorum §. 2.

rum modorum. Cum autem fides dicitur ſubſtantia, hoc non dicitur ſecundum q̀ hoc nomen ſubſtantia ſumitur in propria ſignificatione, ſed ſecundum q̀ ſumitur in ſignificatione tranſumptiua, dicitur.n. ſubſtantia quia eſt fundamentum fabricæ ſpiritualis, ad ſimilitudinem materię, quę præbet fulcimentum formis & accidentibus, & ſic accipitur hic, ergo diffinitio vera. Si dicas: Adhuc nihilominus diffinitio videtur eſſe falſa in hoc quòd dicit fidem eſſe nó tantum ſubſtantiam, ſed etiã argumentum quoniam nulla virtus eſt argumentum, nec econuerſo. Si ergo fides eſt virtus, ergo non poteſt eſſe argumentum: Si tu dicas quòd argumentum ibi ſumitur tranſſumptiuæ, videtur quòd nec proprie nec tranſſumptiue debet dici fides argumentum non apparentium, ſ. n. proprietas argumenti eſt quòd arguit mentem & conuincit eam de eo quod eſt faciens illud eſſe clarum & apertum, videtur quòd ibi ſit implicatio duplicis contradictionis, cum dicitur eſſe fidem argumentum non apparentium, quæ.n. habent argumentum hoc ipſo apparent eſſe vera, quæ etiam argumentum, hoc ipſo conuincuntur eſſe vera, ergo ratio argumenti repugnat tam rei non apparenti quàm ipſi habitui fidei, ergo eſt implicatio oppoſitorum. Reſpondet ſanctus Bonauentu. quòd argumentum ſimiliter dupliciter dicitur.ſ. Proprie, & Tranſſumptiue: Proprie enim argumentum accipitur ſecundum quadruplicem acceptioné, nã vno modo dicitur argumentum ratiocinatio ſecundũ q̀ diuiditur in quatuor ſpecies.ſ. Syllogiſmũ, Inductioné, Enthimema, & Exéplũ. Alio modo dicit argumétũ prolixe, ſiue breuis collectio. Tertio modo dicit argumentũ ipſum mediũ in quo conſiſtit tota vis argumentationis. Quarto modo dicitur argumétum ipſa maior propoſitio in qua conſiſtit firmitas totius illationis. In omnibus aũt his accceptionibus argumentũ dicit, quia menté arguit & illuminat ad aliquid intuendũ, & ei firmiter adherendũ, & ſecũdũ hanc proprietatem pót dici argumétũ tranſſumptiue quicqd illud ſit quod mentem arguit & illuminat ad vidédũ aliquod occultum, & hoc modo dicitur fides argumentum rerũ non apparenti m, quoniam ita facit intellectum eis aſſentire, Sicut argumentum verum facit aſſentire concluſioni probatæ: Et per hac patet reſponſio ad obiectum.

Argumentum quia ſi arguit mentem.

SI adhuc obiicias d. quòd iſta diffinitio poteſt conuenire ipſi ſpei: Spes enim eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, & etiam argumentum non apparentium, quia per ſpem certificamus nos eſſe habituros res quas non videmus, ergo videtur q̀ iſta deſcriptio conueniat ipſi ſpei: Dicendum quòd licet & ſpes quodammodo poſſit dici ſubſtantia ſperandarum rerum, non tamen poteſt dici fundamentum, ſicut fides.

QVAERITVR quomodo poſſit declarari aperte, quòd fides debeat eſſe fundamentum omnium virtutum? Reſpondetur quod tripliciter.ſ. Autoritate, ratione, & ſimilitudine. Primo inquam auctoritate, dicit enim Aug. de fide ad Petrum: Fides eſt bonorum omnium fundamentũ, humanæ ſalutis initium, ſine qua nemo potuit vnquàm ad numerum filiorum Dei peruenire, eſt enim fides tale fundamentum, ex quo ceteræ omnes virtutes oriuntur, & in quo ſubſtentãtur. Secundo hoc poteſt declarari ratione proceſſionis, dicit enim Philoſophus 2. metaphyſicæ, q̀ in nullo genere cauſarum cõtingit, procedere in infinitum, ſed deuenire ad vnum primum in illo genere ex quo omnia illius generis deſcendant, quod patet etiã in numeris, quia omnis multitudo ab vnitate originatur, ſic oportet vnam virtutem dare, a qua ceterę originentur, quæ eſt fides. Tertio hoc idem declaratur ſimilitudiue, ſicut artifex primo fundamentum ponit, poſtea edificium inde diſtendit, ſic eſt in virtutibus, quarum fundamentum eſt ipſa fides, dicente apoſtolo 1. Corum 3. Vt ſapiens architectus fundamentum poſui.i. fidem: Et paulo poſt dicit: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt. §. 3

Aug.

Omnis multitudo ab vnitate originem habet.

ARGVITVR q̀ fides non ſit fundamentũ virtutũ, quia dicit glo. ſuper illud Luc. 10. Ne terreamini, q̀ fortitudo eſt fundamentũ fidei, ergo &c. Similiter Bernar. dicit quòd prætioſus fundus eſt humilitas, in quo fundatur fides, ergo &c. §. 3.

Bernar.

Ad

Ad hæc reſpondetur ſecundum Alexã. in 3. parte ſummæ, quæſt. 81. quòd fides dicitur fundamentum ratione ſpiritualis ædificij, vt ſupra dictum eſt. Et glo. etiam ſuper epiſtolam Hebr. 11. dicit: Fides eſt fundamentum omnium bonorum, quod nemo mutare poteſt, ſine quo non eſt bona ædificatio: Dicitur autem fides fundamentum in via, quia eſt primus habitus quod homo ſupra ſe aſcendit. Sequens vere eſt ſpes quæ eſt paries quo animus erigitur ad attingendum magnitudinem gloriæ cæleſtis. Charitas autem eſt ſicut ſummum ſiue rectum, quod eleuatur vſq; ad ſublimitatem gloriç: Dicitur itaque fides fundamẽtum reſpectu ſperandorum, hoc eſt reſpectu ęternorum bonorum ſecundum quòd in ſpe ſunt. Speramus enim videre verum, ſperamus attingere glorioſum, ſperamus plene diligere ſummum bonum ex fide diſponente animam, & iſta ſubſiſtunt in ipſa, ergo eſt fundamentum virtutum omnium.

Ad obiecta vero dicendum, quod fundamentum in virtutibus poteſt dici dupliciter ſcilicet. Ratione generationis, & Ratione conſeruationis. Ratione generationis, Fides eſt fundamentum. Ratione vero conſeruationis cæteræ virtutes, ſicut fortitudo non quantum ad habitum, ſed quantum ad opera in quibus firmatur fides ne cedat paſſionibus: Similiter humilitas dicitur fundamentum fidei inquantum cuſtodit eam: Vnde Grego. Soli ruinæ creſcit quod ædificant, qui ante molem fabricæ humilitatis fundamentum non procurant.

Greg.

§. 5 VTRVM homo cognoſcat ſe habere veram fidem certitudinaliter: Et videtur quòd ſic, quia dicit Auguſt. & allegat magiſter. in 3. diſt. 23. d. Fidem ipſam videt quiſque in corde ſuo eſſe ſi credit, vel non eſſe ſi non credit. Ad quod reſpondet Sanctus Bonauen. diſt. qua ſupra in expoſitione huius autoritatis, quod cognitio qua anima cognoſcit illud quod habet in ſe, eſt cognitio cuiuſdam experientiæ, per hoc enim cognoſcit aliquis ſe habere fidem, dum ad ſeipſum introrſus ingrediẽs experitur vtrum ſit promptus ad credendum, ſicut de alijs habitibus virtutum, & alijs quæ latent introrſus: Quoniam ergo anima non poteſt experientiam habere niſi de eo, quod eſt in poteſtate ſua, & ideo de eo quod reſpicit actum animæ, cum experientia dicat vſum alicuius potentiæ: Hinc eſt quòd quando aliqua ſunt in anima, ita quòd reddunt eius potẽtiam habilem ad aliquod opus, talia poſſunt cognoſci ab ipſa anima certitudinaliter, vnde ſi aliquis habilis ad aliquod opus, certiſſime ſcit habere illum habitum, ſicut fidelis habitum credendi, & amans habitũ amandi: Quando vero aliqua ſic ſunt in anima q non reſpiciunt vſum alicuius potentiæ ſicut character, vel ſicut deformitas culpæ præteritæ, vel gratia, quia a talibus non poteſt anima habere experientiam, nec certam notitiam, non poſſunt cognoſci: Et quoniam de fide ſecundum q reddit habilem ad credendum, certiſſima poteſt haberi experientia, ſecundum autem quòd ſuum credere eſt Deo acceptũ, certa experientia haberi non poteſt, ſed ſolum coniectura.

Experientia dicit vſum alterius potentiæ.

§. 6. QVAERITVR, quæ eſt certitudo fidei? Reſpondetur ſecundum Alexan. &c. quod quædam habent certitudinem ex ſeipſis, quædam vero ex alijs: Et alijs certitudinem habent vt ex principijs concluſiones, & ex articulis fidei, quæ ſequuntur ad articulos, vt quia Deus eſt iuſtus, ideo reddet vnicuique ſecundum opera, huic autem habent certitudinem ex ſeipſis, ſũt tribus modis: Nam quædam habent certitudinem ratione euidentiæ, vt principia, quæ ſunt per ſe nota, vt quælibet affirmatio, vel negatio prędicatur: Quædã vero habent certitũdinem ex informatione conſcientiæ, & hæc eſt certitudo fidei formatæ, vel informis: Cum enim prima veritas ipſam fidem inſpirat, ſic conſcientiam informat, vt ſicut aliquis cogitur conſentire iſti veritati: Omne totum maius eſt ſua parte, ita, per habitum fidei infuſum ipſa informatione conſcientiæ cogitur conſentire veritati primæ propter ſe, vnde ſicut qui negaret hoc: Omne totum maius eſt ſua parte, contra ſuam ſcientiam negaret, ita qui fidei articulos negaret contra ſuam conſcientiam faceret: Quædam etiam habent certitudinem ſenſus experientiæ, quę certitudo per modum guſtus eſt tactus talis certitudo eſt

in

in virtutibus reſpectu ſuorum obiectorũ; & in fide formata reſpectu credibilium primæ veritatis: Fidem igitur cognoſcimus certitudine euidentiæ ſi ipſam habemus ſicut, & alias animæ paſſiones, vt gaudium, triſtitiam: Fidem vero quæ eſt illud, quod credimus, cognoſcimus certitudine informationis conſcientiæ, & hoc fide formata, vel informi, & certitudine ſenſus experientiæ. Inſuper ſi credatur fide formata.

§.7 Bonau. VTRVM fides ſit certior, quam ſcientia? Reſpondetur Sanctus Bonau. in 3. diſt. 23. articu. 1. quæſt. 4. quod cum comparamus certitudinem fidei ad certitudinem ſcientiæ, poteſt eſſe dupliciter, nam vno modo ſcientia poteſt dici aperta viſio in patria, & hoc modo non dubium quin ſcientia præcellat fidem: Alio modo dicitur ſcientia cognitio, quam quis habet in via, & iſta poteſt eſſe dupliciter, aut reſpectu illorum quorum eſt fides, aut reſpectu aliorum cognoſcibilium: Si reſpectu illorum, quorum eſt fides, ſic ſimpliciter loquendo certior eſt fides quam ſcientia, vnde ſi aliquis philoſophorum cognoſcit aliquem articulorum ratiocinando, vtpote Deum eſſe creatorem, vel Deum eſſe remuneratorem, nunquam tamen ita certitudinaliter cognoſcit per ſuam ſcientiam ſicut verus fidelis per ſuam fidem, Si autem loquamur de ſcientiã ſecundum; quod eſt cognitio aliorum cognoſcibiliũ, ſic quodammodo certior eſt fides, quam ſcientia, & quodammodo econtrario eſt certitudo ſpeculationis, & eſt certitudo adhæſionis, prima quidem reſpicit intellectum, ſecunda vero reſpicit affectum: Si loquamur de certitudine adhæſionis ſic maior eſt certitudo in fide, quam ſit in habitu ſcientiæ, pro eo, quod vera fides magis facit adhærere ipſum credentem veritati credite, quam aliqua ſcientia alicui rei ſcitæ: Videmus enim veros fideles nec per argumenta, nec per tormenta, nec per blandimenta inclinari poſſe, vt veritatem, quam credunt, ſaltem ore tenus negent, quod nemo ſciens ſanæ mentis faceret pro aliquo, quod cognoſcit: ſtultus enim eſſet Geometra qui pro quacunque concluſione geometriæ auderet ſubire mortem, vnde verus fidelis etiam ſi ſciret totam ſcientiam, mallet illam totam ſcientiam perdere, quam vnum articulum ignorare, adeo enim adhæret veritati creditæ: De certitudine ergo adhæſionis verum eſt fidem eſſe certiorem ſciẽtia philoſophica. Si autem loquamur de certitudine ſpeculationis, quæ quidem reſpicit intellectum, & nudam veritatem, ſic maior eſt certitudo in aliqua ſcientia, quam in fide, pro eo, quod aliquis poteſt aliquid per ſcientiam ita certitudinaliter noſſe, quod nullo modo poteſt de eo dubitare, nec aliquo modo in corde contradicere, ſicut patet in cognitione primorum principiorum, & hoc modo verum eſt, quod ſcientia ſit certior ipſa fide, & ſic fides eſt infra ſcientiam, & ſupra opinionem: Ex quibus patet theologiam non eſſe proprie ſcientiam, cum fidei innititur, & ita habere euidentiam ex ratione obiecti, quæ tamen eſt conditio ſcientiæ, vt dicitur 1. poſteriorum. Vnde infertur, ꝙ non eſt Theologia ſcientia ſubalternata Theologiæ beatorum, vt dicit Sanctus Thom. in 2. 2. cuius oppoſitum tenet Scotus in tertia diſtinctione 24. rationibus efficacibus.

Scĩa eſt cognitio aliorum cognoſcibilium.

Thom. Scotus.

De ſubiecto Fidei.

§.1 FIDES tertio, quantum ad ipſius ſubiectum, in qua videlicet vi animæ ſit vt in ſubiecto? Variæ ſunt opiniones, quibuſdam videtur, ꝙ ſit in voluntate, & probat per Tullium diffinientem uirtutem, & dicentem: Virtus eſt habitus uoluntarius, ſi ergo fides eſt uirtus, eſt in uoluntate: Et etiam conantur probare ratione tali, in illa, inquiunt, potentia eſt uirtus ſicut in ſubiecto, quæ eſt principium actus uirtuti debitæ, ſed nullus aſſentit ueritati non uiſæ niſi quia uult, ergo ſi principium credendi habet ortum a uoluntate, neceſſe eſt fidem eſſe in eam tanquam in ſubiecto: Similiter in illa, aiunt, ponentia animæ eſt uirtus meritoria, in qua eſt culpa demeritoria, ſed omne peccatum ſecũdum Auguſtinum adeo eſt peccatum inquantum uoluntarium. Reſpondetur ſecundum Guilhel. in 3. diſtinctio. 23. quod fides eſt in intellectu, cuius ratio, quia

Aug. Non eſt peccatum niſi uoluntarium.

Ad hæc reſpondetur ſecundum Alexā. in 3. parte ſummæ, quæſt. 81. quòd fides dicitur fundamentum ratione ſpiritualis ædificij, vt ſupra dictum eſt. Et glo. etiam ſuper epiſtolam Hebr. 11. dicit: Fides eſt fundamentum omnium bonorum, quod nemo mutare poteſt, ſine quo non eſt bona ædificatio: Dicitur autem fides fundamentum in via, quia eſt primus habitus quod homo ſupra ſe aſcendit. Sequens vere eſt ſpes quæ eſt paries quo animus erigitur ad attingendum magnitudinem gloriæ cæleſtis. Charitas autem eſt ſicut ſummum ſiue tectum, quod eleuatur vſq; ad ſublimitatem gloriç: Dicitur itaque fides fundamétum reſpectu ſperandorum, hoc eſt reſpectu çternorum bonorum ſecundum quòd in ſpe ſunt. Speramus enim videre verum, ſperamus attingere glorioſum, ſperamus plene diligere ſummum bonum ex fide diſponente animam, & iſta ſubſiſtunt in ipſa, ergo eſt fundamentum virtutum omnium.

Ad obiecta vero dicendum, quod fundamentum in virtutibus poteſt dici dupliciter ſcilicet. Ratione generationis, & Ratione conſeruationis. Ratione generationis, Fides eſt fundamentum. Ratione vero conſeruationis cæteræ virtutes, ſicut fortitudo non quantum ad habitum, ſed quantum ad opera in quibus firmatur fides ne cedat paſſionibus: Similiter humilitas dicitur fundamentum fidei inquantum cuſtodit eam: Vnde Grego. Soli ruinæ creſcit quod ædificant, qui ante molem fabricæ humilitatis fundamentum non procurant.

Greg.

§. 5 VTRVM homo cognoſcat ſe habere veram fidem certitudinaliter: Et videtur quòd ſic, quia dicit Auguſt. & allegat magiſter. in 3. diſt. 23. d. Fidem ipſam videt quiſque in corde ſuo eſſe ſi credit, vel non eſſe ſi non credit. Ad quod reſpondet Sanctus Bonauen. diſt. qua ſupra in expoſitione huius autoritatis, quod cognitio qua anima cognoſcit illud quod habet in ſe, eſt cognitio cuiuſdam experientiæ, per hoc enim cognoſcit aliquis ſe habere fidem, dum ad ſeipſum introrſus ingrediés experitur vtrum ſit promptus ad credendum, ſicut de alijs habitibus virtutum, & alijs quæ latent introrſus: Quoniam ergo anima non poteſt experientiam habere niſi de eo, quod eſt in poteſtate ſua, & ideo de eo quod reſpicit actum animæ, cum experientia dicat vſum alicuius potentiæ: Hinc eſt quòd quando aliqua ſunt in anima, ita quòd reddunt eius potétiam habilem ad aliquod opus, talia poſſunt cognoſci ab ipſa anima certitudinaliter, vnde ſi aliquis habilis ad aliquod opus, certiſſime ſcit habere illum habitum, ſicut fidelis habitum credendi, & amans habitũ amandi: Quando vero aliqua ſic ſunt in anima ꝙ non reſpiciunt vſum alicuius potentiæ ſicut character, vel ſicut deformitas culpæ præteritæ, vel gratia, quia a talibus non poteſt anima habere experientiam, nec certam notitiam, non poſſunt cognoſci: Et quoniam de fide ſecundum ꝙ reddit habilem ad credendum, certiſſima poteſt haberi experientia, ſecundum autem quòd ſuum credere eſt Deo acceptũ, certa experientia haberi non poteſt, ſed ſolum coniectura.

Experientia dicit vſum alterius potentiæ.

§. 6. QVAERITVR, quæ eſt certitudo fidei? Reſpondetur ſecundum Alexan. &c. quod quædam habent certitudinem ex ſeipſis, quædam vero ex alijs: Et alijs certitudinem habent vt ex principijs concluſiones, & ex articulis fidei, quæ ſequuntur ad articulos, vt quia Deus eſt iuſtus, ideo reddet vnicuique ſecundum opera, huic autem habent certitudinem ex ſeipſis, ſũt tribus modis: Nam quædam habent certitudinem ratione euidentiæ, vt principia, quæ ſunt per ſe nota, vt quælibet affirmatio, vel negatio pędicatur: Quędã vero habent certitudinem ex informatione conſcientiæ, & hæc eſt certitudo fidei formatæ, vel informis: Cum enim prima veritas ipſam fidem inſpirat, ſic conſcientiam informat, vt ſicut aliquis cogitur conſentire iſti veritati: Omne totum maius eſt ſua parte, ita, per habitum fidei infuſum ipſa informatione conſcientiæ cogitur conſentire veritati primæ propter ſe, vnde ſicut qui negaret hoc: Omne totum maius eſt ſua parte, contra ſuam ſcientiam negaret, ita qui fidei articulos negaret contra ſuam conſcientiam faceret: Quædam etiam habent certitudinem ſenſus experientiæ, quę certitudo per modum guſtus eſt tactus talis certitudo eſt

in

in virtutibus reſpectu ſuorum obiectorũ, & in fide formata reſpectu credibilium primæ veritatis: Fidem igitur cognoſcimus certitudine euidentiæ ſi ipſam habemus ſicut, & alias animæ paſſiones, vt gaudium, triſtitiam: Fidem vero quæ eſt illud, quod credimus, cognoſcimus certitudine informationis conſcientiæ, & hoc fide formata, vel informi, & certitudine ſenſus experientiæ. Inſuper ſi credatur fide formata.

§.7 Bonau. VTRVM fides ſit certior, quam ſcientia? Reſpondetur Sanctus Bonau. in 3. diſt. 23. articu. 1. quæſt. 4. quod cum comparamus certitudinem fidei ad certitudinem ſcientiæ, poteſt eſſe dupliciter, nam vno modo ſcientia poteſt dici aperta viſio in patria, & hoc modo non dubium quin ſcientia præcellat fidem: Alio modo dicitur ſcientia cognitio, quam quis habet in via, & iſta poteſt eſſe dupliciter, aut reſpectu illorum quorum eſt fides, aut reſpectu aliorum cognoſcibilium: Si reſpectu illorum, quorum eſt fides, ſic ſimpliciter loquendo certior eſt fides quam ſcientia, vnde ſi aliquis philoſophorum cognoſcit aliquem articulorum ratiocinando, vtpote Deum eſſe creatorem, vel Deum eſſe remuneratorem, nunquam tamen ita certitudinaliter cognoſcit per ſuam ſcientiam ſicut verus fidelis per ſuam fidem, Si autem loquamur de ſcientia ſecundum, quod eſt cognitio aliorum cognoſcibiliũ, ſic quodammodo certior eſt fides, quam ſcientia, & quodammodo econtrario eſt certitudo ſpeculationis, & eſt certitudo adhæſionis, prima quidem reſpicit intellectum, ſecunda vero reſpicit affectum: Si loquamur de certitudine adhæſionis ſic maior eſt certitudo in fide, quam ſit in habitu ſcientiæ, pro eo, quod vera fides magis facit adhærere ipſum credentem veritati credite, quam aliqua ſcientia alicui rei ſcitæ: Videmus enim veros fideles nec per argumenta, nec per tormenta, nec per blandimenta inclinari poſſe, vt veritatem, quam credunt, ſaltem oretenus negent, quod nemo ſciens ſanæ mentis faceret pro aliquo, quod cognoſcit: ſtultus enim eſſet Geometra qui pro quacunque concluſione geometriæ auderet ſubire mortem, vnde verus fidelis etiam ſi ſciret totam ſcientiam, mallet illam totam ſcientiam perdere, quam vnum articulum ignorare, adeo enim adhæret veritati creditæ: De certitudine ergo adhæſionis verum eſt fidem eſſe certiorem ſciẽtia philoſophica. Si autem loquamur de certitudine ſpeculationis, quæ quidem reſpicit intellectum, & nudam veritatem, ſic maior eſt certitudo in aliqua ſcientia, quam in fide, pro eo, quod aliquis poteſt aliquid per ſcientiam ita certitudinaliter noſſe, quod nullo modo poteſt de eo dubitare, nec aliquo modo in corde contradicere, ſicut patet in cognitione primorum principiorum, & hoc modo verum eſt, quod ſcientia ſit certior ipſa fide, & ſic fides eſt infra ſcientiam, & ſupra opinionem: Ex quibus patet theologiam non eſſe proprie ſcientiam, cum fidei innititur, & ita habere euidentiam ex ratione obiecti, quæ tamen eſt conditio ſcientiæ, vt dicitur 1. poſteriorum. Vnde infertur, ꝙ non eſt Theologia ſcientia ſubalternata Theologiæ beatorum, vt dicit Sanctus Thom. in 2. 2. cuius oppoſitum tenet Scotus in tertia diſtinctione 24. rationibus efficacibus.

Scĩa eſt cognitio aliorum cognoſcibilium.

Thom. Scotus.

De ſubiecto Fidei.

§.1 FIDES tertio, quantum ad ipſius ſubiectum, in qua videlicet vi animæ ſit vt in ſubiecto? Variæ ſunt opiniones, quibuſdam videtur, ꝙ ſit in voluntate, & probat per Tullium diffinientem uirtutem, & dicentem: Virtus eſt habitus uoluntarius, ſi ergo fides eſt uirtus, eſt in uoluntate: Et etiam conantur probare ratione tali, in illa, inquiunt, potentia eſt uirtus ſicut in ſubiecto, quæ eſt principium actus uirtuti debitæ, ſed nullus aſſentit ueritati non uiſæ niſi quia uult, ergo ſi principium credendi habet ortum a uoluntate, neceſſe eſt fidem eſſe in eam tanquam in ſubiecto: Similiter in illa, aiunt, ponentia animæ eſt uirtus meritoria, in qua eſt culpa demeritoria, ſed omne peccatum ſecũdum Auguſtinum adeo eſt peccatum inquantum uoluntarium. Reſpondetur ſecundum Guilliel. in 3. diſtinctio. 23. quod fides eſt in intellectu, cuius ratio, quia

Aug. Non eſt peccatum niſi uoluntarium.

quia in eadem potentia eſt virtus theologica, in qua eſt dos illi ſuccedens, ſed cum viſio diuinæ eſſentiæ quæ ſuccedit fidei ſit in intellectu, ergo eſt fides: Quod ſic confirmatur, quia virtutibus theologicis tota anima reformatur, ſed nec ſpes nec charitas reperitur in intellectu per quas reformaretur, ergo fides per quam intellectus reformaretur, eſt in intellectu. Ideo Augu. fidem diffiniens dicit, quod fides eſt cogitare cum aſſertione, cogitare vero eſt actus intellectus, ſequitur ergo, quod & fides ſit in intellectu, quia dicit Philoſoph. li. de ſomno, & vigilia, quod eius eſt actus cuius eſt habitus, & econtra. Propterea Beatus Gregorius exponens illud Roma. 10. Fides ex auditu, dicit dat intellectum dum de auditis intellectum illuſtrat, nec eſt, vt Guill. dicit tenendum dictum Sancti Tho. in 3. diſt. 23. articu. 2. quod habitus fidei ſit ſimul practicus, & ſpeculatiuus, ſed principaliter eſt ſpeculatiuus, quia primæ innititur veritati, practicus vero inquantum dirigit in opus, ſed hoc non videtur, ꝙ idem habitus ſit practicus, ſpeculatiuus, cum ſint differentiæ oppoſitæ, ideo ſimpliciter eſt dicendum, ꝙ fides eſt habitus practicus, quia etiam viſio quæ fidei ſuccedit eſt practica. Hoc teſtatur Apoſtolus dicens: Finis legis eſt dilectio omni credenti, nec obuiat premiſſis, quod dicit Hugo de Sancto Victore, ſcilicet, quod materiale fidei eſt ſolum in intellectu, ſed formale in voluntate, uoluit. n. dicere, & quomodo ad hoc ꝙ fides habeat vltimum ſuum complementum oportet, ꝙ tendat per dilectionem in voluntate, iuxta illud dictum Apoſtoli: Fides per dilectionem operatur.

Greg.

Notandum circa hoc dictum Sanct. Bonauentu in 3. diſt. 23. artic. 1. q. 2. qui poſt multas poſitiones de fidei ſubiecto tandem dicit: Vt autem hæc planius fiant aſcēdendum eſt altius ad videndum ſubiectū virtutis in generali, quod quibuſdam præſuppoſitis intueri poſſumus ſatis plene, virtus enim eſt ſecundum quam conſiſtit laus, & meritum, ſicut culpa ſecundum quam attenditur vituperium, & demeritum, virtus etiam eſt habitus reddēs potentiam facilem reſpectu alicuius actus ſi eſt virtus principium laudis, & meriti, neceſſarium eſt eam poni in illa potentia, quæ eſt principium primum operis laudabilis, & meritorij, nam ſi poneretur in potentia inferiori, tunc virtus potentiæ naturalis imperaret virtuti gratuitæ, ſi ergo liberum arbitrium principium eſt meriti, & demeriti, neceſſe eſt omnem virtutem in libero arbitrio poni. Rurſus cum habitus ſit in ea potentia circa cuius actū explicat difficultatem, & virtus ſit habitus, neceſſe erit eam reperiri in ea potentia, ſicut in ſubiecto, quam ad opus habilitat, quoniam ergo quædā virtutes explicant actus rationalis, quædam actus concupiſcibilis, quędam actus iraſcibilis, ideo quaſdam neceſſe eſt poni in rationali, & quaſdam in iraſcibili, his præſuppoſitis facile eſt videre quid ſit ſubiectum fidei: Si enim fides virtus eſt, circa quam conſiſtit laus, & meritum, neceſſe eſt, quod ipſa in libero arbitrio ponatur. Rurſus ſi fides habitus eſt per quam intellectus captiuatur in obſequium Chriſti, & innititur primæ veritati, propter ſe, neceſſe eſt, ꝙ habitus fidei ſit in intellectu ſecundum rationem ſpeculatiui, & quoniam intellectus non habilitatur ad aſſentiendum ipſi veritati primæ ſecundum ſuum iudicium ſed ſecundum voluntatis imperium, ideo fides non reſpicit intellectum tāquam pure ſpeculatiuum, ſed et neceſſarium eſt, quod ipſa ſit in intellectu, ſecundum, quod eſt ab effectu inclinatus: Rurſum, quoniam ipſum velle credere eſt eſſentiale ipſi fidei, hinc eſt, quod habitus ille non tantum reſpicit intellectum, vt ſpeculatur ſummam veritatem, ſed etiam ipſum affectum: Ex quibus patet, quod fides inquantum eſt virtus reſpicit liberum arbitrium, vt ſubiectum, inquantum vero eſt habitus, quodammodo reſpicit intellectū ſpeculatiuum, & eius actum qui eſt credere verum: Quia vero in quodammodo intellectum extenſum, & eius actum qui eſt credere voluntarie ſiue credendo in Deum tendere, quodammodo ipſum affectum, & eius actum qui eſt velle aſſentire ei, quod ratio ex ſe non poteſt attingere.

Bonau.

Si obijcias, quod iſta non poſſunt ſimul ſtare, quia cum fides ſit habitus ſimplex, & unus habitus ſimplex ſit in vna potentia

tia

tia tanquam in ſubiecto, non videtur ꝙ poſſet omnes illas potentias tanquam ſubiectum reſpicere: Ad hoc dicendum, ꝙ nihil impedit vnam & eandem virtutem dicere eſſe ſimul in libero arbitrio, & ratione, & voluntate ſecundum rem & eſſentiam, imo ſecundum Aug. liberum arbitrium complectitur tres potētias, ſ. Iraſcibilem concupiſcibilem, & rationalem, & ideo nullum inconueniens eſt quod vna quæque virtus, quæ reponitur in vna iſtarum potentiarum ſecundum quòd habitus, reponatur in lib. ar. ſecundum ꝙ eſt virtus, & meriti principium. Similiter nullum eſt inconueniens ponere vnum habitum eſſe in ratione & voluntate, ita ꝙ vnum illorum reſpiciat quantum ad actū naturalem, alterum quantum ad actum formalem, ſicut habitus ſcientiæ quātum ad aliquid reſpicit memoriam.i. quo ad retentionem ſpeciei, & quo ad aliquid intelligentiam.ſ. quo ad facilitatem conuerſionis, & tamen dicitur vnus habitus ſimplex, quamuis enim potentię diſtinctę ſint, nihilominus tamen continuari habēt in vno ſubiecto, ratione cuius poteſt eſſe in eis vnitas proprietatis, ſicut in vna ſanitas poteſt eſſe in multis membris corporis interius, & vna honeſtas in multis exterius, ex his poteſt haberi, quid ſit ſubiectum fidei, nam licet inquantum virtus meritoria ſit in li. arb. inquantum tamen habitus reddens potentiam facilem ponenda eſt in potentia cognitiua, quoniā ad fidem pertinet cogitare, & illuminare, & rationem reformare, & intellectum captiuare: Ipſi etiam fidei ſuccedit videre, quæ omnia reſpiciunt cognitionem, & licet fides reſpiciat actum potentiæ cognitiue, non tamen omnino pure, ſed inquantum habet affectionem concomitantem & quodammodo poſſidentem, & ideo neceſſe eſt ponere, ꝙ fides quodammodo ſit in affectione, & hoc ideo, quia eſt habitus voluntarius, & amor ordinatus, & talis naturæ eſt actus eius, quod ad ipſum nemo poteſt cogi inuitus: Vnde & Apoſtolus fidem diffiniens tangit in ea actum cognitionis & affectionis, nunquam enim fides eſſet virtus, quantumcunq; intellectum illuminaret, niſi etiam voluntatem quodammodo rectificaret, ſicut patet in dono prophetiæ, quia illuminat intellectum ad quæ illuminat fides, & tamen non ponitur eſſe virtus, quoniam in illa illuminatione non cooperatur voluntas, ſecundum quod cooperatur in fidei aſſenſu, & actu. Ex quibus reſponſio patet ad obiecta. Nota quod actu, non habitu meremur.

Aug. Tres potētiæ liberi arbitrij.

Quid pertineat ad fidem.

Actu non habitu meremur.

§. 2 VTRVM fides fuerit in angelis ante confirmationem, & lapſum? Reſpondet Alexan. de Ales vbi ſupra, quod in Angelis non fuit fides primę veritatis, ſed fuit quædam ſcientia imperfecta reſpectu cognitionis beatæ: Ad quod intelligendum poſſunt poni tres gradus ex parte cognitionis intellectiuæ, quemadmodum nos inuenimus ex parte cognitionis ſenſitiuæ: Eſt enim quædam cognitio de dulci per auditum. Quædam per viſum. Quædam per guſtum: Cum auditur de re quia dulcis, ſi interueniat credulitas, fides eſt: Si vero adueniat viſio cognitio eſt quædam ſpeculatiua. Si vero adueniat guſtus experientia eſt, & completa cognitio de dulcedine, ita & per intellectum, acceptio quædam eſt primæ veritatis quaſi per auditum, cum non videtur, & eſt fidei: Quædam vero veritatis quaſi per viſum, cum ſcilicet per quandam ſpeculationem lux eius percipitur, ſed non dulcedo: Quædam vero eſt acceptio quaſi per guſtum, cum ſcilicet non ſolum ſpeculatione lucet, ſed ſenſu dulcedinis perfecte percipitur. Prima cognitio non eſt ponenda in Angelis ante confirmationem & lapſum, ſed ponitur in Angelis poſt lapſum: Tertia vero ponenda eſt in Angelis bonis poſt confirmationem: Media vero ponitur in Angelis vniuerſaliter ante confirmationem, & lapſum.

§. 3. VTRVM in Adam ante peccatum fuerit fides? Reſpondet Alexand. vbi ſupra, quod Adam in primo ſtatu non habuit fidem in ratione fidei, & hoc patet, ſi quis conſideret comparationem cognitionis, quæ per fidem eſt, & cognitionem quæ erat in Adam ante peccatum ad cognitionem gloriæ, cognitio enim, quæ eſt per fidem euacuatur adueniente gloria, cognitio vero Adæ de Deo non euacuaretur adueniente gloria, ſi ſteti ſſet, ſed perficeretur.

VTRVM

§.4 VTRVM fides fuerit in Chriſto in ſtatu mortalitatis? Et videtur ꝙ ſic, quia Ioan.1. dicitur. Chriſtus plenus gratia & veritate, ſecundum quòd homo, ſed fides eſt virtus gratuita, ergo in Chriſto fuit fides: Reſpondetur ſecundum Anſ. lib. Cur Deus homo, quòd aſſumptio poſſibilitatis neceſſaria fuit redemptori, quia per paſſionem debebat ſatisfacere, & rem ſuam iuſto precio & condigno recuperare, vt ergo ſolueret iuſtum precium neceſſaria fuit paſſibilitas, item neceſſaria erat perfecta ſcientia, vt ſolueret preciũ condignum, & diſpenſationem redemptionis conuenientiſſimum, quia ergo tale & tantum negocium ſapientiſſimum requirebat cum aſſumptione paſſibilitatis neceſſaria fuit cognitionis perfectio, & quia ignorantia ad nihil vtilis eſt, paſſibilitas vero vtilis redemptioni, ideo nõ aſſumpſit ignorantiam aliquam, ſed paſſibilitatem: Quoniam autem perfecta cognitio euacuat imperfectionem eiuſdem generis, ſicut dicit Apoſtolus. 1. Cor. c. 13. Cum venerit quod perfectum eſt euacuabitur quod ex parte eſt, perfecta cognitio Dei in Chriſto non compatiebatur cognitionem imperfectam Dei: propterea cum fides ponat imperfectionem cognitionis Dei, quæ eſt in ænigmate, manifeſtum eſt, quòd in Chriſto non fuit fides, ſed perfectio quæ ſuccedit fidei. ſ. cõtemplatio, & ſic fuit plenus gratia, & veritate: Per hoc patet ad argumentum.

Fides eſt virt⁹ gratuita.

§.5 VTRVM in eo, qui diſcredit vnum articulum fidei poſſit eſſe fides informis de alijs articulis? Reſpondet Aſtexa. in ſum. li. 2. titu. 55. quòd non: Species enim cuiuſlibet habitus dependet ex formali ratione obiecti, qua ſublata ſpecies habitus manere non poteſt. Formale autem obiectum fidei eſt veritas prima ſecundum quòd manifeſtatur in ſcriptura ſacra, & eccleſiæ doctrina, vnde quicunque non inhæret ſicut infallibili, & diuinæ regulæ doctrinæ eccleſiæ, non habet fidei habitum, ſed ea quæ ſunt fidei tenet aliter quàm per fidem.

Dei duplici obiecto fidei.

FIDES quarto quantum, ad illius obiectum, circa quod eſt ſciendum, quòd duplex eſt obiectum fidei, & ſic cu iuſlibet alterius habitus cognitiui ſ. formale, & materiale. Obiectum fidei formale eſt prima veritas, non enim fides aſſentit alicui vero, niſi inquantum eſt reuelatum a Deo, vnde innititur veritati primæ tanquam medio: Obiectum autem materiale fidei eſt non tantum ipſe Deus, ſed etiã multa alia, quæ tamen ſub aſſenſu fidei non cadunt niſi ſecundum ꝙ habent aliquem ordinem ad Deum, prout ſcilicet per aliquos deitatis affectus homo iuuatur ad tendendum in Deum: Et ideo etiam ex hac parte obiectum fidei eſt quodammodo veritas prima, ſicut etiam obiectũ medicinæ eſt ſanitas, quia nihil conſiderat niſi in ordine ad ſanitatem, hæc autem quæ ſunt obiectum materiale, per certos articulos diſtinguuntur. §.1

QVAERITVR quid dicatur articulus? Reſpondet Alex. de Ales vbi ſupra, ꝙ articon græce dicitur articulus latine, & ſignificat quandam coaptionem aliquarum partium diſtinctarum, vnde credibilia fidei dicuntur per articulos diſtingui, inquantum in partes quaſdam diuiduntur, habentes aliquam ad inuicem coaptationem: Symbolum vero dicitur aſyn, quod eſt ſimul, & bole quod eſt ſententia, quaſi ſententia ſimul a plurib. conſtituta. §.2.

QVAERITVR quæ fuit cauſa compoſitionis ſymboli. i: collectionis articulorum? Reſpondet Alex. de Ales vbi ſupra, ꝙ cauſa ſymboli, ſeu collectionis articulorum eſt inſtructio fideliũ in vna intelligentia, & confeſſione veritatis, & deuotione religionis, cum enim vna ſit veritas in qua beatificanda eſt humana natura, vna intelligentia, vna confeſſio, vna religio debet eſſe intendendo ad ipſam veritatem, Ideo cum tot eſſent diuerſitates hominum natione, moribus, lingua cognatione, & alijs modis multis, ſpiritu ſancto illuminante excogitauerunt patres colligere ſingula credenda, & confitenda §.3

tenda de ipſa diuinitate, vt omnium credentium eſſet vna confeſſio, vna fides, vna religio, ſicut dicitur Acto.4. Multitudinis credentium cor erat vnum, & anima una, Aug. quia vt dicit Augu.lib .de ſymbolo: Cum multæ animæ erant, fides eas vnam fecerat, ergo, &c.

QVAERITVR cum primum ſymbolum, quod in ſilentio dicitur ſit ab apoſtolis conſtitutum, quæ ratio fuit editionis aliorum ſymbolorum, ſcilicet, quod cantatur in miſſa, & Athanaſij quod cantatur in prima? Reſpondet Alexan. vbi ſupra, q cauſa multiplicationis ſymbolorũ fuit triplex.ſ. Inſtructio fidei, veritatis explanatio, & erroris excluſio. Prima cauſa fuit inſtructio fidei compoſitionis ſymboli Apoſtolorum, ut in vna fide credendorum neceſſariorum ſaluti fideles erudirent, & ideo ſecundum appropriata trinitati diſtinguitur, vt pars prima ſit de appropriatis patri ſcilicet Credo in Deum patrem. Secunda de appropriatis filio ſcilicet. Et in Ieſum Chriſtum filium eius. Tertia de appropriatis ſpirituſancto, ſcilicet Credo in ſpiritum ſanctum. Secundum vero ſymbolum Nicæni ſynodi fuit ad explanationem fidei veritatis, circa quam varie emerſerant dubitationes, ideo illud ſymbolum diſtinguitur ſecundum ea, quæ conueniunt tribus perſonis. Tamen quia tunc emergebat dubitatio circa perſonarum æqualitatem, & maxime circa perſonam ſpirituſſancti, ideo declarantur tres perſonę diuinæ fore æquales, & conſubſtantiales. Tertium ſymbolum Athanaſij fuit contra hęreſes pullulantes circa fidem trinitatis, & humanitatis, ideo illud ſymbolum, primo remouet errores circa confeſſionem vnitatis eſſentiæ diuinæ & diſtinctionis perſonarum, per rectã confeſſionem eſſentialium, & perſonalium, & dignarum nominationum: Vnde dicitur: Fides autem Catholica hæc eſt, vt vnum Deum in trinitate, &c. Secundo illud ſymbolum remouet errores circa fidem humanitatis Chriſti, cum dicit: Sed neceſſarium eſt ad æternam ſalutem, &c.

Quæ ſit cauſa multiplicationis ſymbolorum.

§.5 QVAERITVR vtrum eſſet ſufficientia ſalutis ſine fide mediatoris, ex eo potentiſſime, quia dicitur Heb.11. Accedentem oportet credere, quia eſt, & quod remunerator eſt? Reſpondetur ſecundum Alex. vbi ſupra, & Hugo. de Sancto Vic. ſecundum triplicem ſtatum, ſcilicet Ante legem, in lege, & poſt legem; Quod ante legem creator credebatur; & ab eo ſalus, & redemptio expectabatur, per quem vero & quomodo eadem ſalus complenda, & perficienda eſſet, exceptis paucis, quibus hoc ſcire ſingulariter in munere datum erat, a ceteris fidelibus non cognoſcebatur; Sub lege vero perſona mediatoris mittenda prædicabatur, quod autem illa perſona foret homo, vel angelus, vel Deus, nondum manifeſtabatur, ſoli hoc cognouerunt, qui ſpiritumſanctum ad hoc illuminati erant. Sub gratia autem manifeſte prædicatur, & creditur modus redemptionis, & qualitas perſonæ mediatoris.

VTRVM ſimplices qui diſtinguere neſcierunt articulos fidei ſufficienter crediderunt credenda? Reſpondetur ſecundum Alex. vbi ſup. q eſt credere explicite, vel implicite, diſtincte, vel indiſtincte, ſimplices autem implicite, ſeu indiſtincte dicuntur credere omnes articulos, & hoc duobus modis: Vno modo quantum ad illud quod credunt. Alio modo quantum ad illos cum quibus credunt: Quantum ad illud, quod credunt omnes qui futuram reſurrectionem crediderunt, ea quibus redemptio conſtabat credidiſſe non inconuenienter affirmantur, inquantum ipſam, quæ hæc omnia continebat ventura, quamuis eandem de ipſis omnes credendo cognitionem non habuerunt. Quantum vero ad illos cum quibus creduut, ſecundum, q dicit Hugo. de ſimplicibus antiquis, q fidem natiuitatis paſſionis, aſcenſionis in hoc veriſſime eos habuiſſe credimus, quia credentibus, & ſcientibus hoc fide, & deuotione ſub ſpe, & expectatione eiuſdem redemptionis adhæſerunt. Vnde Grego. ſuper Iob. Minores habebant fidem velatam, & indiſtinctam de mediatore, perfecti vero habebant diſtinctam, & manifeſtam, quorum fidei minores adhærebant, ſicut nunc eſt in eccleſia, quod confirmat authoritas Iob.1. Boues arabant, & aſinæ paſcebant iuxta eos: Simplices, & minores, vt dicit §.6 Greg.

Magi-

Magiſter, ſunt aſinæ paſcentes iuxta boues, quia humilitate maioribus adhærendo myſteria docebant, qualis forte fuit mulier Samaritana.

§.7 VTRVM nunc omnes teneantur habere fidem explicitam? Reſpondetur ſecundum Bonauen. in 3. diſt. 25. & Richar. ibidem, quod credere explicitè eſt fidei prouectæ, & non eſt neceſſarium niſi illis qui fidem alijs neceſſario habens manifeſtare ex officio docendi, credere vero implicitæ eſt fidei diminutæ, & non ſufficit habenti vſum rationis, quia cum quædam ſint notoriæ promulgata, non poteſt quis illa ignorare ſine contemptu, credere vero partim implicite, ſcilicet quoſdam articulos, & alios explicite eſt neceſſarium ad ſalutem, tenentur enim ſimplices ad illos articulos credendos explicite, quos eis manifeſtat non ſolum prædicatio, ſed etiam eccleſiaſtica conſuetudo, vt eſt de vnitate, & trinitate, de Chriſti natiuitate, paſſione, reſurrectione, & aſcenſione, quæ ipſa feſta prædicant. Item remiſſionem peccatorum, quam ex actu presbyterorum noſcere poſſunt, ergo a talium ignorantia nullus excuſatur, niſi ſecundum Richar. vbi ſupra, illi quibus Chriſtus nec per ſe, nec per alium, nec inſpirationem interiorem locutus eſt, quia tales non tenentur credere explicite, niſi id, quod credebant in lege naturæ.

Bonau.

§.8 QVAERITVR quot ſunt articuli fidei? Reſpondetur ſecundum Alexan. vbi ſupra, quod duplex eſt diuiſio ſimboli: Vna per 12. articulos. Alia per quatuordecim.

Prima accipitur ſecundum numerum duodecim Apoſtolorum qui per inſpirationem ſpiritusſancti in vnum congregati, ſinguli ſuos appoſuerunt articulos, qui poſtea patebunt: Quæ quidem diſtinctio ſignata fuit Ioſue 4. vbi dixit dominus ad Ioſue: Elige tibi viros ſingulos per ſingulos tribus, & præcipue eos, vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi ſteterunt Pedes ſacerdotum, duodecim duriſſimos lapides, quos pones in loco caſtrorum vbi fixeratis hac nocte tentoria: Verba iſta ſunt Dei patris ad filium Ieſum, qui elegit 12. viros quos, & Apoſtolos nominauit: Duodecim puriſſimi lapides ſunt 12. articuli fidei, tolluntur autem de medio Iordanis alueo. i. de medio profunditate ſcripturæ, vbi ſteterunt pedes ſacerdotum, ideſt affectiones ſanctorum patrum, prophetarum, & patriarcharum, & ponuntur autem in loco caſtrorum, ideſt in ſancta eccleſia, quæ eſt, vt caſtrorum acies ordinata, in qua nocte præſentis vitæ, quæ eſt in enigmate figunt tentoria omnes fideles, vt diabolo reſiſtant fortiter in fide 1. Petr 5. Hoc etiam ſignatum eſt Apocaly. 21. vbi aſſignantur duodecim lapides in fundamento muri ciuitatis Hieruſalem: Hoc idem ſignatur in myſterio duodecim ſtellarum, quæ erant in corona mulieris: Apoc. 12. Mulier eſt eccleſia. Corona, fides. Duodecim ſtellæ, duodecim articuli.

Duodecim duriſſimi lapides de Iordane eleuati deſignat 12. articulos fidei.

Secunda diſtinctio eſt in quatuordecim articulos, quorum ſeptem pertinent ad diuinitatem, & ſeptem ad humanitatem. Primus articulus pertinet ad diuinitatem de vnitate eſſentiæ, ſcilicet. Credo in Deum. Secundus eſt de perſona patris: ibi. Patrem omnipotentem. Tertius de perſona filij ibi. Et in Ieſum Chriſtum. Quartus de perſona ſpiritusſancti ibi: Credo in ſpiritumſanctum, tres alij articuli ponuntur pertinentes ad effectus diuinos, ideo quintus articulus eſt de effectu creationis, ibi: Creatorem cœli, & terræ. Sextus articulus de effectu recreationis, ibi: Eccleſiam catholicam, remiſſionem peccatorum. Septimus articulus eſt de effectu glorificationis, ibi Carnis reſurrectionem, vitam æternam. Articnli vero pertinentes ad humanitatem Chriſti ſunt iſti. Primus, quod conceptus eſt de ſpiritusſancto. Secundus, quod natus eſt ex Maria Virgine. Tertius, quod paſſus, mortuus, & ſepultus. Quartus, quod deſcendit ad inferos. Quintus, quod tertia die reſurrexit a mortuis. Sextus, quod aſcendit ad cœlos: ſedet ad dexteram Dei patris. Septimus, quod inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos, quæ diſtinctio ſignata eſt Apocaly. 1. vbi dicitur. Et conuerſus vidi ſeptem candelabra aurea, & in medio ſeptem candelabiorum aureorum ſimilem filio hominis, & ſequitur: Et habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem:

ptem: Per ſeptem candelabra in quorum medio eſt filius hominis deſignantur ſeptem articuli pertinentes ad humanitaté. Per ſeptem ſtellas articuli ſeptem pertinentes ad diuinitatem.

QVAERITVR Quomodo intelliguntur articuli fidei? Reſpondetur breuiter ſecũdum Aſtexanum in ſum.li.2.ti.55. ꝙ ad horum intelligentiam, ſciendum eſt, quòd antequam diuiderentur per orbem, conuenit vniuerſitas apoſtolorum, quam non latebat aliquid pertinens ad fidei cõplementum, & vt maiorem haberet firmitatem; ſinguli poſuerunt ibi ſuas partes, & omnes inſimul ſingulas approbauerunt, & vna eccleſia eſſet ſuper Apoſtolos fundata, vnam fidei credulitatem, & confeſſionem haberet, quæ dicitur fides catholica, ideſt vniuerſalis, quia ſcilicet uniuerſis data; & ab vniuerſis Apoſtolis, qui erant fundamentum vniuerſalis eccleſiæ conſtituta: Videamus igitur quis Apoſtolus quã poſuit partem breuem, vt oportet expoſitionem adijcientes: Sciendum ergo, quod Petrus poſuit primo ſuam partem dicens. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorum cœli, & terræ, in qua quidẽ particula tres articuli cõtinentur, ſ. articulus de vnitate deitatis; articulus de vnitate patris; & articulus de creatione: Credo, inquit, in Deum. Iſte articulus exponitur in ſymbolo maiori, vbi dicitur, Credo in vnum Deum; vbi excluditur error gentilium, qui non credunt in Deum, ſed in idolum, vel aliquam creaturam; Vel error manicheorum qui dicunt eſſe plures Deos, vel plura principia. Sed nunquid exiſtens in peccato mortali dicere poteſt ſine peccato: Credo in Deum? Videtur, ꝙ non, quia dicit Auguſtinus, quod credere in Deum eſt credendo tendere in eum; credendo eum amare; & credendo ei incorporari; & ita videtur quod talis mentiatur cum dicit: Credo in Deum. Reſpondetur: Confeſſio fidei traditur in ſymbolo, quaſi ex perſona totius eccleſiæ, fides autẽ eccleſiæ eſt fides formata, quæ eſt in omnibus illis, qui ſunt de eccleſiæ numero, & merito; & ideo confeſſio fidei traditur in ſymbolo, ſecundum, quod conuenit fidei formatę; Vnde exiſtens in peccato mortali non mentitur dicendo; credo in

Vniuerſitatem apoſtolorum non latebat aliqd pertinens ad fidei cõplementum.

Manicheorum error.

Aug.

Deum; cum nõn ſit ſermo eius, ſed eccleſiæ ſequitur. Patrem omnipotentem; Hic probantur plura alia cõſequentia, ſi enim eſt omnipotens, poteſt creare cœlum, & terram; & poteſt dimittere peccata, & ſic de alijs; & licet omnipotentia ſit communis toti trinitati, tamen per appropriationem attribuitur patri, & ſecundum Rich. hæc omnipotentia includit omnem ſcientiam, & ſummam bonitatem, & ex conſequenti prouidentiam reſpectu omnium. Sequitur: Creatorem cœli, & terræ. Hoc exponens maius ſymbolum addit, viſibilium omnium, & inuiſibilium: Cœlum enim ſumitur dupliciter; eſt enim cœlum, quod videtur, & eſt cœlum, quod non videtur, vt probatur per illud Pſal. Cœlum celi domino, quod nihil eſſet dicere niſi ad minus eſſent duo celi. Vtrunque ergo creauit Deus, cum vtrumque ſit cœlum, vt dicit ſcriptura. In principio creauit Deus cęlum & terram, ſimiliter & contenta ab eis: Cęlum enim inuiſibile continet inuiſibilia, vt angelos. Cælum vero viſibile continet viſibilia, & corporalia, ideo congrue ſecundum, quod exponit ſymbolum maius per cęlum intelliguntur inuiſibilia omnia, quæ nobis cęlantur, & per terram omnia viſibilia, ſicut videtur Pſalm. dicere: Tertiam autem dedit filijs hominum; & licet creatio ſit communis toti trinitati, tamen per appropriationẽ attribuitur patri. Sed quare dicitur hic, creatorem; & in maiori ſymbolo, factorẽ? Reſponſio: Creare eſt de nihilo facere. Facere vero communiter dictum eſt commune ad aliquid de nihilo, & ad operari aliquid de materia; vt ergo oſtendatur operator non tantũ factorum de nihilo, vt angelorum, animarũ, & materiæ primę, ſed etiam omnium productorũ ex aliquo, profitemur non tantũ creatorem, ſed etiam factorem. Secundo poſuit Andreas: Ieſum Chriſtum filium eius vnicum dominum noſtrum: Eius. i. patris. Auguſt. li. de ſymbolo: Cum audis filium Dei, agnoſce Deum; ſi enim eſt verus filius, eſt illud, qđ eſt pater; ſi ergo pater eſt Deus, filius eſt Deus. Vnicum ideſt vnigenitum, in quo oſtenditur, quod licet à patre procedant filius, & ſpiritusſanctus; tamen eſt tantum vnus filius, qui procedit a patre per modũ gene-

Pſal.

Creatio communis toti trinitati.

generationis. Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. ſ. iure creationis: gubernationis, & alterius redemptionis; eſt autem dominium increatum, & hoc non appropriatur filio, cum dicat Athanaſius: Dominus pater, dominus filius, dñs ſpiritusſanctus; & eſt dominium creatum, & hoc appropriatur filio, vt ẽt inquantum homo eredatur dñs creaturæ: Matth. vlt. Data eſt mihi oĩs poteſtas in cęlo, & in terra: Secũdum Ale. noſtrum dicitur propter participationem noſtræ naturæ. ſ. humanæ, & propter executionẽ miſterij redemptionis in aſſumpta carne: Ad hoc autẽ articuli expoſitionẽ maius ſymbolum addit plura dicens. Et in vnum &c. Exprimuntur autem ibi de filio ſecundum deitatem quinque; ad excludendum quinque errores Arrianorũ. Primus eſt, ꝙ eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum patre, contra quod ibi dicitur. Et in vnũ, repete Deum cum patre: Secundus eſt, ꝙ filius eſt minor patre, contra quod dicitur dominum Ieſum Chriſtum ideſt æqualem patri, & ſpiritusſancto in dominio, & potẽtia. Tertius eſt, ꝙ non eſt filius naturalis, ſed adoptiuus, contra quod dicitur. Filium Dei vnigenitum. Quartus eſt, ꝙ natus eſt ex tempore, non ab ęterno, cõtra quod dr̃. Ex patre natũ ante oĩa ſecula. Quintus eſt ꝙ Chriſtus ſit pura creatura; Dicit enim; ꝙ ſi filius eſſet a patre, vt filius naturalis, cum nullus pater ſine ſui diminutione, & deciſione generet filium ęqualem ſibi, & illud de Deo dicere ſit abſurdum, reſtat, ꝙ Deus pater nunquam habuit filium naturalem, contra quod dicitur. Deũ de Deo; lumen de lumine: Sicut enim lumen ſine ſui diminutione generat aliud lumen, ſic, pater filium: Cauſa autem erroris eorum eſt, quia quod eſt creaturæ, attribuũt Deo ſiue creatori: Ex prædictis autem erroribus inciderunt in profundum errorem, vt dicerent Chriſtum eſſe puram creaturã, & non eſſe Deum naturaliter: ſed adoptiue, vel per gratiam, contra, quod dicitur: Deum verum de Deo vero genitũ, non factũ, cõſubſtantialẽ patri. i. eiuſdem ſubſtantiæ cũ patre, per quẽ oĩa facta ſunt. Augu. Si per ipſum facta ſunt omnia, iam nõ eſt factus, iam non eſt creatura, dicitur tamẽ filius factus ſecundum humanitatem: Ad Ro. 1. & in pluribus alijs locis.

Quinque errores Arrianorum.

Aug.

Tertio poſuit Ioannes: Qui conceptus eſt de ſpiritusſancto, natus ex Maria virgine, & ſumitur hoc ex Matth. 1. Inuenta eſt in vtero habens de ſpiritusſancto: Nota quod Amb. dicit li. de ſancto ſpiritu: Quod enim ex aliquo, eſt, aut eſt ex eius ſubſtantia; vt filius a patre; aut ex eius poteſtate, vt ex Deo omnia; ſic ſumitur hic, de qua poteſtate, & operatione ſpiritusſancti conceptus eſt Chriſtus non dicitur filius ſpiritusſancti. In ſymbolo vero maiori explicatur ille articulus ſic: Qui propter nos homines &c. vſque ibi: Et homo factus eſt, vbi notatur, quod deſcendere dicitur de filio Dei non proprie, ſed tranſumptiue, ad ſignificandum incarnationẽ; ſicut enim qui deſcendit de ſurſum in deorſum tendit, ſic cum Deus factus eſt homo; Deus qui eſt ſuper omnia infimam ſibi naturam vniuit: Nihil ergo eſt aliud huc deſcendere, quam in carne humili apparere.

Ambr.

Quarto poſuit Iacobus maior: Paſſus ſub Pontio Pilato, Crucifixus, mortuus, & ſepultus: Huic articulo nihil addit ſymbolum maius.

Quinto poſuit Thomas. Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit a mortuis; in hac parte continentur duo articuli, vnus eſt: Deſcendit ad inferos ſcilicet ſecundũ animã, qui prætermittitur in maiori ſymbolo, quia circa eum nullus error erat exortus, & ideo non oportuit circa hoc explicationem aliquam fieri. Alter eſt: Reſurrexit a mortuis. Cui nihil addit maius ſymbolum ad explicationem.

Sexto poſuit Iacobus minor. Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis: Huic articulo nihil addit ſymbolum maius.

Si queratur ſecundum, quam naturam aſcendit? Dicendum, quod ſi ly ſecundum deſignat conditionem aſcendentis, ſic aſcẽdit ſecundum, quòd homo ſiue ſecundum naturam humanam, quæ loco continetur, & motui ſubijci poteſt, non autem aſcendit ſecundum naturam diuinam, qua eſt altior vniuerſis, & eſt immobilis, & illocabilis, ſi autem deſignet cauſam aſcenſionis, ſic aſcendit non ſecundum, quod homo, ſed ſecundum, quod Deus, quia aſcendit ex virtute diuinitatis ſed

non humanitatis: Vnde Aug. in ſermone de aſcenſione. De noſtro fuit, quòd filius Dei in cruce pependit, de ſuo ꝙ aſcendit: Aſcendit autem Christum ad ſummã partem cœli ſupremi, quia cum ſit nobiliſſimum locatum, debet eſſe in nobiliſſimo, qui eſt ſuperior locus cœli ſummi, & ſic intelligi debet illud. Pſal. Aſcendit ſuper cœlum cœli: Et illud Epheſ. 4. Aſcendit ſuper omnes cœlos, non tantum autem aſcendit corpus Chriſti ſuper omnem creaturam corporalem, ſed etiam ſuper omnem ſpiritualem, quia propter dignitatem vnionis eas omnes excellit: Ephe. 1. Conſtituit illum ſuper omnem principatum & poteſtatem, & ſuper omne nomẽ, quod nominatur in hoc ſæculo ſine in futuro: Poteſt etiam exponi ꝙ Chriſtus aſcẽdit in cœlum ſecũdum Glo Epheſ. 4. Qui deſcendit ipſe eſt quia aſcẽdit, ibi glo. Ad æqualitatem patris ſecundum diuinitatem, non in re ſcilicet in noticia, tunc. n. innotuit hominibus eum eſſe æqualem patri: Quòd autem Chriſtus, ſecundum ꝙ homo, in loco ſupradicto reſideat, ita ꝙ nunquam alio ad modicum tempus ſe transferat, non eſt aſſerendum ſecundum Richard. cum poſt eius aſcenſum narretur aliquando apparuiſſe aliquibus in hac vita, Nec apparet aliqua ratio cogens, quare nunquam ad aliam partem cœli ſe transferat: Piem etiam credi poteſt, ꝙ Chriſtus in cœlo nullum habeat retro ſe, ſed omnes electi aſpiciunt in faciem eius. Sequitur. Sedet ad dexteram &c.

Locatũ nobiliſſimũ debet eſſe in nobiliſſimo.

Circa quod nota ꝙ per dextram intelligitur vel gloria, vel honor diuinitatis, ſecundum Damaſ. li. 3. vel beatitudo patris ſecundum Aug. li. de ſymbolo, ſecundum illud pſal. Delectationes eius in dextera eius. Vel iudiciaria poteſtas ſecundum Aug. in quodam ſermone de ſymbolo. Seſſio vero ſecundum Aug. ibidem deſignat vel habitationem ſiue quietem, vel regiam, vel iudiciariam poteſtatem, ſic igitur ſi ly ſecundum, deſignet conditionem naturæ, Chriſtus ſecundum ꝙ Deus, ſedet ad dexteram patris, in æqualitate patris, ſecundum autem ꝙ homo, ſedet a dextris patris. i. in potioribus bonis patris præ cæteris creaturis. i. in maiori beatitudine, & habens iudiciariam poteſtatẽ, ſi vero deſignet vnitatem ſuppoſiti, ſic etiam ſecundum ꝙ homo, ſedet ad dexteram patris ſecundum æqualitatem honoris. ſ. inquantum eodem honore veneramur filium Dei cum natura aſſumpta: Ex prædictis patet, ꝙ quocunque prædictorum modorum ſumatur ſedere ad dexteram ſignificat habere beatitudinem quadam dominatiua poteſtate, quod nulli alij nec Angelo, nec homini conuenit niſi ſoli Chriſto: Vnde Hebr. 1. Ad quæ aliquando dixit angelorum: Sede a dextris meis, i. ſecundum Glo. in potioribus bonis, vt ly ſecundum, connotet diuinitatem: Poteſt tamen dici ꝙ omnis ſanctus, qui eſt in beatitudine eſt conſtitutus ad dexteram Dei, ſecundum illud Matth. 25. Statuet oues a dextris. Sed nũquid poſſet dici pater ſedere a dextris filij? Reſpódeo ꝙ non, quia ly ad, denotat cum perſonali diſtinctione ordinem originis. Filius autem & ſpiritusſanctus originantur a patre, non econuerſo, ſed & ſpiritusſanctus poteſt proprie dici ſedere ad dexteram patris vel filij, licet ſecundum quandam appropriationem attribuatur filio, cui appropriatur æqualitas. Vnde Auguſt. dicit, ꝙ in patre eſt vnitas, in filio æqualitas, in ſpiritusſancto vnitatis, & æqualitatis connexio. Aug.

Damaſc. Quomodo intelliga ſedere Chriſti ad patris dexteram.

Septimo ponit Philippus: Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos, id eſt eos qui in eius aduentu viui reperiuntur, qui in momento morientur, & poſtea reſurgent cum eis qui primo erant mortui: Huic articulo addit ſymbolum maius: Cuius regni non erit finis, ſecundum illud Luce. 1. Et regni eius non erit finis.

Octauo Bartholomeus ponit: Credo in ſpiritumſanctum: Hoc exponit maius ſymbolum addens: Dominum & viuificantem qui ex parte, vbi exprimuntur quinque de ſpiritu ſancto.

Primo poteſtas, quia Dominum: Bonitas, quia viuificantem: Ioan. 6. Spiritus eſt qui viuificat. Diſtinctio perſonalis, qui ex patre filioque procedit. Equalitas, qui cum patre & filio ſimul adoratur, & conglorificatur. Et per hæc quattuor prædicta excluditur error & hæreſis Eutícis & Neſtorij, qui dixerunt ſpiritumſanctum eſſe ſeruum patris & filij. Et quòd

Hęreſi Euticis, & Neſtorij.

R 2 dicitur:

dicitur: Filioque, addiderunt latini propter errorem græcorum.

Quinto exprimitur doctrina, qui locutus eſt per prophetas, cōtra errorem quorundam qui dixerunt quòd prophetæ locuti ſunt ſicut phantaſtici, vt Montanus, & quidam alij.

Nono ponit Mattheus: Sanctam eccleſiam catholicam, loco cuius dicit ſymbolum maius: Et vnam ſanctam catholicam, & apoſtolicam eccleſiam. Decimo ponit Simon chananeus: Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum, loco cuius dicit ſymbolum maius: Confiteor vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum: Et hæ partes Simonis, & Matthei pertinent ad vnum, & eundem articulum, qui.ſ. de operatione Dei eſt, per quam dat nobis eſſe gratiæ, & eſt ſenſus: Credo in ſpiritum ſanctum.ſ. facientem ſanctam, ſiue ſanctitatem, Eccleſiam catholicam.i. vniuerſalem, in qua eſt communio ſanctorum, & remiſſio peccatorum, vnde non debet dici in ſanctam, vt dicit Leo Papa, ſed ſanctam, vel eſt ſenſus: Credo catholicam eccleſiam eſſe ſanctam.ſ. per operationem Dei: Eccleſiam inquam habentem communionem ſanctorum, & remiſſionem peccatorum, ea quæ dicit ſymbolum maius quo ad hunc articulum ſic expone. Et vnam.ſ. in fide & charitate. Apoſtolicam.i. ſuper Apoſtolorum doctrinam fundatam. Confiteor vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum.

Ab omnibus in neceſſitate dari pōt baptiſm⁹.

Nota, quòd quia baptiſmus dari poteſt ab omnibus in neceſſitate, ideo fit magis mentio de eo, quàm de alio ſacramento in ſymbolo fidei, quod pertinet ad omnes, nec fit hic mentio de communione ſanctorum, quia intelligitur per hoc, ꝙ dicitur ibi: Vnam. Vna enim eſt eccleſia non tantum fide & charitate, ſed etiam ſanctorum participatione, quæ eſt communio ſanctorum. Vnde ad hunc articulum reducitur fides de ſacramentis, quia in eis communicant fideles, & ſunt inſtrumenta ſacrificandi, & ex conſequenti peccata remittendi.

Vndecimo ponit. Iudas Taddeus: Carnis reſurrectionem.

Duodecimo ponit Matthias: Vitam æternam, & eſt ſenſus: Credo ꝙ Deus reſuſcitabit nos, & dabit nobis vitā æternā: Et iſti ſunt duo articuli loco quorum dicit ſymbolum maius: Et expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſeculi. Ex quo Deus tanquàm iuſtus iudex bonos remunerabit vita æterna, ſequitur, ꝙ etiam reprobos puniet pœna æterna, & ideo non ponit eccleſia ſpecialem articulum de punitione malorum.

Ad hoc nota, ꝙ credere deliberatiuam tranſgreſſionem diuinorum præceptorum eſſe mortale peccatum, eſt ad ſalutem neceſſarium tanquàm aliquod quod eſt de dictamine rationis naturalis, & ſic videtur eſſe de antecedētibus ad fidem, ſed ꝙ Deus hoc vel illud præceperit deſignatis aliquibus ſingularibus præceptis, quæ ſacra ſcriptura narrat Deum præcepiſſe, magis videntur inter illa, quæ ad articulos ſequuntur Hæc Rich. in 3. di. 25. q. 2. ar. 1. Nihil autem ponitur hoc quod Paulo, & Barnabæ approprietur, quia fuerūt electi poſt diuiſionem apoſtolorum ad prædicandum, videlicet in actibus apoſtolorum: Ante autem diuiſionem ſymbolum conſtitui debuit ab omnibus apoſtolis inſimul congregatis.

§. 10. Thom.

VTRVM ſimplices, qui in ſubtilitatibus fidei errant, peccent? Reſpondet. ſ. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 6. ꝙ non, ſi non pertinaciter peruerſæ doctrinæ inhærent in particulari contra vniuerſalis eccleſiæ fidem: Imo dicit Frater Angelus de Clauſio ꝙ aliquando talis error poſſit eſſe meritorius, vt puta aliquis audit aliquem prædicatorem famoſum, vel epiſcopum prædicaſſe aliquem errorem, & ſimpliciter credit animo obediendi fidei, paratus tamē corrigi, nam extra de ſen. excommuni. c. Cum voluntate. dicitur, quòd ex intentione opera iudicantur. Aliquando cum peccato veniali, vtputa vetula credit ſanctam trinitatem eſſe vnam feminam, & quia credit eccleſiam ſic tenere, ſic credit, & tamen non eſt hæretica, quia conditionaliter credit.ſ. ſi eccleſia ſic tenet. Aliquando eſt cum mortali, vt eſt quādo homo ſcienter aliquid tenet, quod eſt contra articulos fidei, vel determinationem eccleſiæ, vt patet ex de ſumma trinitate & ſi. cath. c. Dannamus.

Opera in dicantur ex intentione.

De

De fidei actione.

§.1 Alb. FIDES quinto quantum ad ipſius actionem, ſciendum ſecundum magnum Alb. in compendio theologicæ veritatis, quòd fides habet duplicem actum ſcilicet eſſentialem, quem Deus operatur per fidem, ſicut filio Dei facere, animam purificare, &c. Alium actum habet fides accidentalem, quem liberum arbitrium dirigit, & de his hoc erit tractandum. Queritur quis ſit actus fidei generalis? Reſpondetur ſecũdum omnes theologos in 3. libr. ſententia. quòd actus fidei generalis eſt, vt intellectus credentis firmiter primæ veritati innitatur propter ſe, nec humanam rationem, aut miracula principaliter requirat: Quod declarans Sanctus Tho. 2.2. quæſt. articu. 10. dicit, quod ratio humana inducta ad ea, quæ ſunt fidei dupliciter poteſt
Thom. ſe habere ad voluntatem credentis: Vno modo ſicut præcedens, cum ſcilicet, quis haberet promptam voluntatem credendi, niſi rationes humanæ inducerent, & tũc lo
Greg. cum habet id Gregorij. Fides nõ habet meritum cui ratio humana præbet experimẽtum. Alio modo ſicut conſequẽs, & ſic excludit meritum, ſed ſecundum ꝙ dr̃ Eccle. 24. Qui me elucidant vitam æternã habebunt. Et Alex. in 3. parte ſummæ allegans Rich. de ſancto Vic lib. de ſancta trinitate ait. Quotquot veraciter fideles ſumus nihil certius & conſtantius tenemus q̃ quod fide apprehendimus, vtimur itaq; in eorũ confirmatione ſignis pro argumentis; prodigijs pro experimẽtis: Vtinã attẽderẽt iudei; vtinã aduerterent pagani, cum quanta cõſcientię ſecuritate pro hac parte ad domini iudicium poterimus accedere. Non ne cum omni fiducia Deo dicere poterimus: Domine ſi error eſt in fide noſtra, à te decepti ſumus. Idem Alex. vbi ſup. ait. ꝙ ſi rationibus, probationibus, & ſignis principaliter crederemus Deũ inhonoraremus: Cuius ratio eſt, q̃a nõ eſt adeo q̃s mendax cui probationibus idoneis non credatur, qui ergo Deo non aliter credit quàm certis probationibus, manifeſtum eſt, quod Deum in hac parte mendacibus in nullo anteponit, ſed ipſos in hoc Deo æquat, quod manifeſte Dei contumelia eſt: Cuius cauſa hæc eſt, quia ſicut Deo debetur digna dilectio, ita ei debetur digna credulitas, non autem eſt digna credulitas, quæ propter probationes impenditur, quia huiuſmodi credulitas nec bono viro, & ſapienti digna eſt: Si ergo omnium dignior credulitas debetur Deo, credendum eſt ei ſine ratione, & pro batione, ſicut enim non eſt digna dilectio qua diligitur Deus propter vtilitatem propriam, & non propter ſeipſum, ita non erit digna credulitas Deo, quia aſſentitur ei propter probationem rationis, quia ſicut affectus rationalis debet ſummæ bonitati dignũ amorẽ ſuper omnia diligendo, ita intellectus debet ſummæ veritati dignam credulitatem ſuper omnes probationes, alioquin ſicut exactio pignoris non eſt niſi ex prauitate credulitatis, ſic ex actio probationis ſignum eſt incredulitatis, ſi ergo intellectus per incredulitatem non poteſt Deo placere, nec per fidem coactam, per probationem placebit: Vnde dicit idem Alex. vbi ſup. ꝙ eſt fides ex auditu, aut ſcripturarum teſtimonio acquiſita, & eſt fides à Deo infuſa ad aſſentiendum primæ veritati propter ſe: Fides primo modo ſumpta non eſt ſufficiens ad ſalutem, quia ſe habet ad fidẽ gratuitam, ſicut præambula diſpoſitio ad formam, diſponit enim animam ad receptionem luminis fidei quo aſſentiat primæ veritati propter ſe, & dicitur illam introducere, ſicut ſeta filum, & tunc humana ceſſat ratio quando ei non innititur fides introducta, & talis fides eſt bona, & neceſſaria prælatis, & prædicatoribus ad inſtructionem, & fidei defenſionem contra hæreticos Ideo dicitur. 1. Pe. 3. Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem de ea, quæ in nobis eſt fide, & ſpe.

Non eſt digna credulitas, q̃ propter probationes, impẽditur.

Notandum quoque, quod dicit Sanctus Thom 2.2. quæſt. 2. articul. 1. & 3. diſtinct. 23. art. 2. q. 1. de actu fidei, quod aliquando cogitatio eſt ſine aſſenſu perfecto, vt in opinante. Aliquando aſſenſus eſt ſine cogitatione, vt patet in intelligente, intelligens enim aſſenſum ſine cogitatione habet, quia intellectus eſt principiorum, quo vnuſquiſque ſtati probat audita, ſecundũ Boet. li. de hebdomadibus. Aliquãdo neq; Thom.

aſſenſus neque cogitatio eſt,vt in neſcien-
te.Aliquando vero & aſſenſus ſimul, & co
gitatio,vt in credente, nam credens ſimul
habet aſſenſum,& cogitationem, nã actus
fidei,qui eſt credere,reſpicit ipſum credi-
tum, vnde ſicut potentia manifeſtatur per
actum,& actus per obiectum,vt dicitur.2.
de anima,ita credere per creditum.Eſt an
te creditum ens cogitabile ſupra rationem
primũ, cui pp ſe datur aſſenſus in hoc , ꝙ
ſupra rationé ſeparatur ab his quorum eſt
credulitas ſecũdũ rationé,vt eſt in princi-
pijs ſentẽtiarũ:In hoc ãt ꝙ dicit primũ,ſe
paraẽ ab his q̃ ut creaturæ: u hoc ãt ꝙ
dicitur: Cui datur aſſenſus pp ſe , ſeparaẽ
ab illa cogitatione , quæ põt eſſe per viam
rationis: Credere ergo eſt aſſentire credi
to primo enti ſupra rationem propter ſe.

§.2 QVAERITVR quid ſit credere prout
Aug. eſt actus formalis fidei? Rñdetur ſecũdum
Aug.ꝙ credere in Deum eſt credẽdo ama
re,credendo in eũ ire,credendo ei adhæ-
rere,& membris eius incorporari: Sed cõ
tra,cum amare ſit actus charitatis,crede-
re autem in Deum ſit actus fidei formate,
quod eſt credendo amare , ergo fides for-
mata eſt charitas:Similiter adhærere Deo
Pſal.72. videẽ actus virtutis ſpei , iuxta illud pſal.
Mihi ante adhærere Deo bonum eſt , non
ergo credere in Deũ, quod eſt fidei eſt cre
dendo adhærere Deo:Rñdet Alex.de Ales
vbi ſup. ꝙ hic deſcribitur actus fidei for-
matæ per potiſſimas conditiones , & cum
ſint quattuor huius conditiones, duæ pri-
mæ ſunt actus fidei ſecũdũ ſe,duæ vero vl
timæ ſunt ipſius fidei , ſecũdũ ꝙ cõiũgitur
ipſi ſpei,& charitati.Prima ãt conditio eſt
credendo amare. Secunda eſt credendo in
eum ire.Amare pertinet ad effectum,& ſe
cũdũ hoc diſtinguitur fides formata ab in-
formi,Fides enim informis priuatur ab af
fectione amoris, ſecundum , ꝙ dicitur.1.
1. Corum Corum.13 Si habuero fidem, ita vt mõtes
trãſſeram,charitaté ãt nõ ha.&c. Priuatur
Iaco. effectu debiti operis.Iaco.2. fides ſine ope
ribus mortua eſt,ideo non conuenit ei cre
dendo amare per effectum , nec in eũ per
effectum ire. Tertia fidei conditio eſt cre-
dendo ei adhærere . Quarta membris
eius incorporari , quæ duæ conditiones
conueniunt ei inquantum coniungitur
ſpei , & charitati : Inquantum ſpei , vt
diſponens ad illam conuenit ei adhęrere.
Inquantum cõiungitur charitati diſponẽs
illam, conuenit ei credendo incorporari :
Per prædicta patet ad obiecta: Vnde San-
ctus Tho.vbi ſup. Quattuor, inquit, ſunt,
quæ fidei formatæ attribuuntur,quæ per-
tinent ſecundum ordinem ad voluntatem,
voluntas autem eſt finis . Ad conſecutioné
autem vltimi finis quattuor exiguntur, ſci
licet Affectio.Inclinatio.Adeptio.Partici-
patio.Primo requiritur affectio finis , niſi
enim quis diligeret Deũ nunquã ſequere-
tur eũ,& pp hoc primus actus fidei eſt cre
dendo amare.Secundo requiritur inclina-
tio,niſi quis diligeret Deum,nunq̃ iret ad
Deũ, ideo ſecundus actus fidei eſt creden- Primus
do in Deũ ire . Tertio requiritur adeptio: actus fi-
niſi enim quis moueretur in Deũ,nũquàm dei eſt cre
Deo cõiungeretur,vnde tertius actus fidei dendo
eſt credendo ei adhærere. Quarto réquiri amare.
tur cõiunctio,ſiue participatio, nam ex cõ
iũctione Dei in participatione perfectio-
nis adducitur ratio. Quartus actus fidei
eſt credendo membris eius incorporari,
Secundus actus fidei eſt exterior confeſſio
ſecundum,quod dicit Apoſtolus Rom.10. Rom.
Corde enim creditur ad iuſtitiam,ore au-
tem fit confeſſio ad ſalutem .

VTRVM confeſſio fidei ſit neceſſaria §.3
ad ſalutem?Reſpondet S.Tho.2.2.q.2. ar. Thom.
3.quòd ſic.Nam ea,quę ſunt neceſſaria ad
ſalutem cadunt ſub præceptis diuine legis
Confeſſio autem fidei cum ſit quoddã af-
firmatiuum nõ põt cadere niſi ſub præce-
pto affirmatiuo,vnde ex modo confeſſio fi
dei eſt neceſſaria ad ſaluté , quæ cadit ſub
præcepto affirmatiuo:Præcepta autem af-
firmatiua nõ obligãt ad ſemper, ſed pro lo
co & tempore , & ſecundum alias circun-
ſtantias debitas , ſecundum quas oportet
actũ humanum limitari ad hoc ꝙ ſit actus
virtutis,ſic igitur cõfiteri fidé non ſemper
nec in quolibet loco eſt de neceſſitate ſalu
tis, ſed qñ. ſ. per omiſſionem huius confeſ
ſionis ſubtraheretur honor Deo debitus ,
vel ẽt vtilitas proximis impendenda,puta
ſi aliquis interrogatus de fide taceret , &
ex hoc crederetur , quod vel non haberet
fidem , vel quod fides non eſſet vera , vel
alij per eius taciturnitatem auerterentur
a fide,in huiuſmodi enim caſibus confeſ-
ſio fidei ſemper eſt de neceſſitate ſalutis:

Vnde

Vnde philoſophus. 1. perihermenias: Voces ſunt ſigna earum rerum, quæ ſunt in anima. Et 7. Metaphyſ. dicit, ꝙ veritas eſt adequatio rei & intellectus: In alijs autẽ caſibus non eſt neceſſaria de præcepto, ſed de conſilio, ſi modo vtilitas fidei ſperatur: Vituperabilis enim eſt confeſſio fidei, quando ſolum eſt ad perturbationem infidelium, dicẽte Domino Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus, & ſequitur poſtea: Et canes conuerſi dirumpant vos.

QVAERITVR de illo qui licet interius credat, tamen propter timorem facit aliquem actum infidelitatis, puta exhibet reuerentiam idolo, aut portat deſignatam veſtem infidelitatis: Reſpondetur ſecundum omnes thelogos. quòd peccat mortaliter, quia ſecundum Aug. & habetur 32. q. 4. Sanctius eſt fame mori, quã idolatico veſci, ſecus eſſet ſi huiuſmodi veſtem portaret bono zelo vt lucraretur animas Chriſto, ſicut fecit beatus Albertus epiſcopus Pragenſis. Tertius actus fidei, vel potius effectus eſt mortis ſuſceptio: Vbi nota, quòd mortem tolerare non eſt ſecundum ſe laudabile, ſed ſolum inquantum ordinatur ad aliquod bonum quod conſiſtit in actu alicuius virtutis, puta ad fidem, vel ad dilectionem Dei, vt dicit ſanctus Tho. 2. 2. q. 124. ar. 3. Suſtinere autem martyrium eſt actus trium virtutum: Charitatis, vt imperantis: Fortitudinis, vt elicientis: Fidei, vt teſtificantis: Primo quòd ſuſtinere mortem pro Deo eſt actus charitatis, vt imperantis, nam vbi charitas non mouet, mortis tolerantia non eſt meritorium. dicente Apoſtolo. 1. Cor. 13. Si tradidero corpus meũ ita vt ardeam &c. Secundo ſuſtinere mortem eſt actus fortitudinis, ſicut enim fortitudo ciuilis firmat animum hominis in iuſtitia humana, propter cuius conſeruationem mortis periculum eſt ſuſtinendum, ita fuit ordo gratuita firmat animum in bono iuſtitiæ, Dei quæ eſt per fidem, vt dicit Apoſtolus Rom. 2. Tertio ſuſtinere mortem eſt actus fidei, vt teſtificantis, nam ad fidei veritatem non ſolũ pertinet ipſa credulitas cordis, ſed etiam exterior proteſtatio, quæ quidem non fit per verba tantum, ſed etiam per facta q̃bus aliquis habere fidem oſtendit, ſecundum ꝙ dicit Iacob. c. 2. Ego oſtendam tibi ex operib. fidẽ meã cuius contrarium dicitur de quibuſdam ad Titum. 1. Cõfitentẽ. ſ. ore ſe noſſe Deum, factis autẽ negant, vbi Aug. Qui verbis confitetur Chriſtũ, & factis negat Antichriſtus eſt: Multos inuenimus Antichriſtos, qui non verbis ſed factis negant, quibus dicere poteſt Deus illud Geneſ. 27. Vox quidem vox Iacob ſed manus, manus ſunt Eſau. Quattus actus fidei triumphatio, tantus quippe eſt tentationum inſultus, ꝙ nullus ſanctus ſine fide vera poſſit de illis triumphare. 1. Pet. 5. Fratres ſobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius videtur Diabolus tanquã leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide: Et Auguſtinus in ſer. quodam. Vos, inquit, præmonitos eſſe volo neminem ſuper terram abſque tentatione varia victurum, & cui forte tollitur aliqua alia, vſque ad mortem ſecurus expectet. Bernar. quoque in ſer. Mundus caro & dæmonia contra nos diuerſa mouent prælia, Quos omnes tunc deuincimus, ſi ſcutum fidei in manibus noſtri cordis tenemus: De primo inimico. ſ. mũdo dicitur. 1. Pe. 5. Omne quod natum eſt ex Deo vincit mundum, & hæc eſt victoria, quæ vincit mũdum, fides noſtra. Quis eſt autem qui vincit mũdum niſi qui credit quoniam Ieſus eſt filius Dei De ſecũdo inimico. ſ. Diabolo ait Apoſtolus Eph. 6. In omnibus. ſ. tentationibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere. De tertio inimico dicit Eſa. 11. Iuſtitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renũ eius. Vbi glo. Omnis lumborum concupiſcentia deuincitur, dum ſcutum fidei in anima iugiter poſſidetur: Deinde Hiere. 5. Circuite vias Hieruſalem, & aſpicite, & conſiderate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem, & Propitius ero ei: Vbi glo. ait. Fidelis Deꝰ nullum hominem in tentatione deſerit, ſed facit cum tentatione prouentum: Cuius rationem dicit Autor. lib. de cauſis: Omnes, inquit, effectus habent ſimilitudinem ſuarum cauſarum, ſed fidei cauſa eſt ipſe ſummus Deus: De quo Plato in Timeo. Deus eſt ſummum bonum

Aug.

Thom.

Mortẽ tolerare vbi charitas nõ mouet, non ẽ meritorium.

Nemo ſuper terrã viuit abſque tentatione.

bonum ſuper omnem ſubſtantiam, omnemque naturam, quod ſi ſic eſt, ergo effectus qui prcedit a Deo potentiſſimo erit potentior omni effectu, qui prouenit ab omnibus cauſis ſecundis, & per conſequens fides infuſa a Deo ſuperat omnia tétamenta: Sed quid mirum, ſi fides quorundam ſuccumbit, quia talium neq; viuit, Nam narrat Iuſtinus li. 2. de Alexã. magno, ꝙ cũ nullo hoſte pugnauerit vnquàm quin eum vicerit, nec vrbem obſedit quã non expugnauerit, nec vllam genté adijt, quam non conculcauerit, propter quod tãtam fiduciam & fidem ſuis militibus fecerat, vt illo præſente, nec arma, nec vllos timerent hoſtes: Quid tunc tenendum erit de Deo inuictiſſimo, præſente per fidé certamus, & confortamur dicendo illud Io. 16. Confidite, ergo enim vici mundum.

De fidei quantitate.

FIDES ſexto quantum ad ipſius quantitatem, nam vt dicit Hugo de ſãcto Vict. in ſuis ſententijs, ꝙ Tria genera credentiũ inueniuntur: Quidam fideles ſunt qui ſola pietate credere eligunt, quod tamen vtrum credendum ſit vel, non credédum ratione non comprehendunt. Alij ratione approbant, quod fide credũt. Alij puritate cordis & munda conſcientia iam interius guſtare incipiunt, quod fide credi deiunt, in primis ſola pietas facit electionem, in ſecundis ratio adiungit approbationem, in tertijs puritas appræhendit certitudinem, vt dicit Lyra ſuper illud Lu. 17. Domine ad auge nobis fidem: Quod fides dupliciter augetur: Vno modo extenſiue ſ. quando plura credibilia cognoſcuntur, & creduntur explicite, ſicut fideles litterati cognoſcunt, & credunt explicite, quæ ſimplices implicite credunt, credendo de talibus in quodã generali, quod tenet eccleſia: Alio modo augetur intenſiue, videlicet quando credibilia clarius cognoſcuntur, & feruentius tenentur: Et vtrumque augmentum fidei requiritur in eccleſiæ prælatis.

§. 1. QVAERITVR vtrum fides poſſit augeri: Et videtur ꝙ non, quia fidei obiectũ eſt prima veritas, & ſimpliciſſima, & vnica, ideo non diuerſificatur in credẽtibus, ſed eſt vna in omnibus. Reſpondet ſecundum ſ. Tho. 2. 2. q. 5. ar. 4. ꝙ licet ratione primę veritatis ſit vna fides, tñ ea quę materialiter credenda proponuntur ſunt plura, & ſic ex parte credendorũ, perſonarũ temporum põt fides accipi maior & minor, & hoc triplici ratione. Primo ratione maioris cognitionis, qui enim expreſſioré explicationem de credibilibus habet, maiorem fidem habet quàm is, qui ea cognoſcit implicité. Secundo hoc patet ratione maioris deuotionis, nam qui veritati primæ deuotius ſubiiciunt, maiorem fidem aliis habẽt. Tertio ratione infuſionis, ſicut enim ſecundum capacitatem intellectus vnus magis cognoſcit virtuté primi principii quàm alius, ita ſecundũ gratiæ infuſioné vnus magis cognoſcit veritatem primã quàm alius. Poteſt itaq; ex præmiſſis concludi, ꝙ fides aliquorũ eſt magna, aliquorũ parua, aliquorum viua, aliquorum mortua. Prim[illegible]quorundã fides eſt magna alta de Deo ſentiendo, hanc habuit Centurio, cui dictũ eſt a Dño Matth. 8. Amen dico vobis non inuenit tantam fidem in Iſrael; Sed contrariari vř huic dicto ratio, quia maior erat fides in beata virgine, & etiam in Apoſtolis. Reſpõdet Chry. ſuper Matth. ꝙ maiorem in Centurione Chriſtus inuenit fidem, quia a nullo doctus fuit, vnde ſubdit: Credidit enim Andreas, ſed Ioanne dicente: Ecce agnus Dei: Credidit Petrus, ſed euangelizante ſibi Andrea: Credidit. Philippus legendo ſcripturas. Nathanael ét priꝰ ſignum diuinitatis accepit: Iairus princeps Iſrael pro filia ſua petens non dixit: Dic verbo, ſed veni uelociter. Nicodemus de fidei ſacramento audiens ait: Quomodo poſſunt hæc fieri? Maria & Martha dicunt: Domine ſi fuiſſes hic non eſſet mortuus frater meus tanquam dubitãtes, ꝙ vbiq; poſſit ad eſſe Chriſti potẽtia. Secũdo fides creſcit, & efficit magna ſpalia contẽnendo & aduerſa ſuſtinendo, ſecũdũ ꝙ dicit Apoſtolꝰ Heb. 11. de Moyſe: Fide magnus Moyſes factꝰ, negauit ſe eſſe filiũ filię Pharaonis, magis eligens affligi cũ populo Dei q̃ tpalis poteſtatis habere iucũditaté. Tertio fides creſcit patientia, & humilitate, & fit magna, ſicut mulieris chananeæ Matth. 11. O mulier

lier magna eſt fides tua. Quarto fides creſcit operatione, ſecundum quòd dicit Apoſtolus Hebræ. 1. Sancti per fidem vicere regna operati ſunt iuſtitiam.

Heb.

Secundo quorumdam fides eſt parua. vt dicit Tho. 2.2.q.2.ar.6. quatuor modis, ſ. Cognitione, ſicut ſimplicium: Dilectione ſicut mortaliter peccantium. Operatione, ſicut negligentium, & Dubitatione, ſicut Deo non firmiter adhærentium qualis, fuit Petrus cui Dominus Mat. 14. dixit. Modicæ fidei quare dubitaſti.

§.3 QVAERITVR quot modis augetur fide? Reſpondetur quòd quinque modis.

Primo explanatione, & hoc modo eſt maior fides ſub lege noua quàm fuit ſub lege veteri, nam dicit glo. ſuper illud Exod 3. Nomen meum Adonai non indicaui eis, nomen Dei magis clarificatum fuit poſt Chriſti aduentum omnibus fidelibus, quam ante eius aduentum, quia Ieſus qui ſaluator interpretať nobis monſtratus eſt, & non illis, cui conſonat dictum ſancti Bonauen. in 3. diſt. 25. ar. 2.

Bonauen.

q. 1. quærentis: Au fides creuerit, ſiue profecerit quantum ad credendorum multitudinem? Reſpondetur quòd credibilia multiplicari, dupliciter intelligi poteſt: Vel quantum ad nouorum articulorum additionem. Vel quantum ad multiplicatorum explanationem: Si primo modo, ſic non eſt concedendum: Si ſecundo modo, ſic profecit ſecundum proceſſum temporis, quia quod vno tempore credebatur implicitè, proceſſu temporis explicatum eſt & diſtinctum in multa credibilia: Vnde ſicut aliquo tempore ſufficiebat credere ſimpliciter redemptorem futurum, nunc autem circa ipſum redemptorem ſeptem articuli particulariter explicanturr & multa ex illis ſequentia.

Secundo fides creuit illuminatione in noua lege, ſicut enim propinqui lumini clarius vident, ſic fideles nouę legis adueniente lumine æterno Chriſto magis illuminantľ: Vnde Philo. 1. Phyſic. ait. Innata eſt nobis via cognoſcendi ex principijs nobis notioribus, q̄ ſunt vniuerſalia, & magis confuſa, & ignotiora, & ſic certiora naturæ, ſicut eſt in naturalibus, ſic in gratuitis: Et B. Greg. ſuper illud Luc. 10 Beati

Greg.

oculi qui vident quæ vos videtis, dicit: Secundum incrementa tēporis creuit ſciētia ſanctorum, & ſpiritualium patrum, & quāto aduentui ſaluatoris viciniores extiterunt, tanto iuſtitiam ſalutis plenius perceperunt: Hæc ille. Vnde dixit Ioan. Bap. Ioan. 1. Ego vidi & teſtimoniū perhibui, quia hic eſt vere fili⁹ Dei, & hoc eſt quod teſtatur S. Bonauen. in 3. diſt. qua ſupra

Bonau.

q. 2. Quod ſecūdū diuerſitatē temporum creuit fides, quantū ad luminis plenitudinē intelligendo de fide ſecundū ſtatum cōmunem, hoc autem non eſt propter ipſorū tēporum transmutationē primo principaliter, ſed propter veritatis exhibitionem, propter maiorē gratiæ diffuſionē, & propter pleniorē inſtructionem. Tertio fides creſcit certificatione, nam dicit philoſo. 1. Phyſi. Cognoſcere tunc vnū quodq; arbitramur, cū cauſas eius cognoſcimus Et. 9. Eth. Cognoſcere & ſpeculari magis poſſumus proximiores; quā remotiores, vnde in lege no. creuit fides, quia verbum caro factū eſt: Hinc glo ſuper illud Eſa 9. Paruulus natus eſt nobis &c. dicit. Certitudo iſta adimpleta fuit plus in lege noua quā in veteri eo q lex vetus nō loquebatur in p̄ſona ſua, ſed in perſona nouæ legis, non.n. illi poterant dicere illud 1. ioan 1. Quod vidimus, & perſpeximus, & manus no. cōtrec. de verbo vitæ, quod quidem verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Et ex hoc diſponimur ad maiorem fidei ſuſceptionem, ergo creuit in his fides, qui hoc recogitāt, quia dicit Plato in Timeo. Formæ dantur ſecūdū diſpoſitionem materiæ. Quarto fides creſcit, alta de Deo ſentiendo, vt patet ſupra. Quinto fides creſcit, temporalia contemnendo, & aduerſa ſuſtinendo, ſimiliter patuit ſupra.

In noua lege creuit fidens.

Tertio quorumdam fides eſt viua, vitæ n. ſecundum Philoſophum duo ſunt ſigna, ſcilicet ſenſus, & motus, ſed fides forma carens dicitur mortua, tum quia caret forma, quæ dat eſſe rei, vt dicit Philoſoph. 2. de anima. & 7. Metaph ſic. Forma eſt cauſa eſſendi rebus. Et commentator ſuper 7. Metaph. dicit. Forma eſt cauſa in rebus, diſtinguit eſſe a re.

Tum etiam quia talis fides informis non mouetur in Deum per amorem & bonam operationem, ideo dicitur

Iac. 2.

Iac. 2. Fides ſine operibus mortua eſt in ſemetipſa. Et Grego. in Homil. ſuper illo verbo: Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit,dicit. Fortaſſe autem vnuſquiſque apud ſemetipſum dicit: Ego iam credidi, ego ſum baptizatus, ſaluus ero, verum dicit, ſi fidem operibus teneat.

Quarto quorundam fides eſt mortua. Roma. 1. Iuſtus ex fide viuit, quia ſicut corpus mortuum eſt infrigidatum, rigidum, & non viuum, ſic fides informis nō calet charitate, ſed eſt ſicut carbo ſine igne, eſt etiam rigida iniquitate, & non viua boni operatione, quę licet faciat bona de genere operis, non tamen bene ſicut Deus vult, Deus autem non nominū, ſed aduerbiorum eſt remunerator: Greg. in mortal. Sicut rami ſine virtute radicis areſcunt, ita quælibet opera licet bona videantur, nulla ſunt ſi a fidei ſoliditate disiungantur: Vnde qui habent magnam fidem coram Deo ſunt magni, qui paruā parui, qui mortuam mortui, qui nullam nulli: teſte Pſal. Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus.

Fides informis eſt ſicut carbo ſine igne:

Pſal. 14.

De Fidei neceſſitate.

§. 1 FIDES ſeptimo, quantum ad eius neceſſitatem, quæ eſt tam neceſſaria, vt dicit Damaſcenus, quod fide omnia humana, & ſpiritualia conſiſtunt: Fide enim agricola incidit tellurem: Fide nauta paruo ligno cōmittit animam ſuam: Fide intelligimus ex non ente ad eſſe omnia deducta Dei virtute: Hæc ille. Nam fide diligimus parentes, ſi enim inquirimur an ſciamus illos fore genitores, dicimus, neſcimus, ſed credimus: Fide diligentes nos reamamus: Fide mercatores negociantur: Ideo tolle fidem, & confuudis tam humana qnam diuina.

Damaſc.

§. 2 QVAERITVR an fides ſit neceſſaria ad ſalutem, & videtur quod non, quia communis animi conceptio eſt q, aſſentire incertis in his, quæ ad ſalutem pertinent, eſt temerarium: Similiter communis animi conceptio eſt, quòd nullum temerarium confert humanę ſaluti: Cum ergo omne inuiſum, & incognitum ſit incertum, aſſentire inuiſo, & incerto erit temeratium: Propterea cum homo ſit rationalis creatura, natus eſt & ordinatus ad iudicandum, & operandum ratione, Si ergo operetur ſine ratione, non eſt laudabilis, & vituperabilis ſi operetur contra rationem, ergo iudicium rationis non erit laudabile ſine ratione, & vituperabile contra rationem, ergo credere ſine ratione non eſt laudabile, credere vera contra rationem eſt vituperabile, ſed tale eſt credere fidei de qua loquimur, ergo tale credere v ituperabile eſt, quia qui ſic credit neſcit ſi fallatur. Reſpondet Alex. de Ales in 3. parte ſummæ, quæſtio. 78. quod fides eſt neceſſaria ad ſalutem, & cauſa eſt, quia cognitio creatoris neceſſaria eſt ad ſa utem, quia ſicut rationalis creatura debet dilectionem ſummæ bonitati, & obedientiam ſummæ maieſtati, ita debet aſſenſum ſummæ veritati, veritas autem diuina non poteſt capi per ſciē tiam ab humana creatura propter duplicem cauſam quam aſſignat Hugo de ſancto Victo. Vna eſt excellentia primæ veritatis. Alia imbecillitas humanæ fragilitatis: Excellentiam primæ veritatis monſtrat Hugo tali diuiſione rerum quæ a nobis comprehenduntur, nam cum quædam comprehendamus ſenſu vt corporalia, quædam vero intellectu per rerum ſimilitudines, quædam vero experientia, vt ea, quæ in anima ſentiuntur, vt gaudium & triſtitia, timor & amor, diuina autem non comprehenduntur primo modo ſcilicet ſenſu, quia non ſunt actu præſentia & corporalia, nec ſecundo modo, quia omnem ſimilitudinem puritatis excellentia tranſcendunt, nec tertio modo ſicut illa quæ in nobis ſentiuntur, vt gaudium & triſtitia &c. quia de ſubſtantia animu non ſunt, nec de his quę in animo ſubſiſtunt, ergo ſola fide credūtur quia ſunt, ſed non qualia ſunt comprehenduntur, ergo Deus credi poteſt, comprehendi non poteſt: Item infirmitas humanæ fragilitatis cauſa eſt, quia ſicut oſtendit ipſe Hugo in ſuis ſenten. Erant tria quædam: Corpus, ſpiritus, & Deus: Corpus quidem iſte mundus erat: Anima ſpiritus, & ipſa quaſi in medio quidem erat, habens extra ſe mundum, intra ſe Deum, & acceptat oculum, quo extra

Cognitio creatoris ad ſaluté neceſſaris

extra ſe mundum, & ea, quæ ſunt in mundo videret, & hic erat oculus carnis: Aliũ oculum acceperat, quo ſeipſam, & ea, quæ in ipſa erant videret, & hic erat oculus rationis: Alium rurſum oculum acceperat, quo intra ſe Deum videret, & ea, quæ in Deo erant, & hic erat oculus contemplationis, poſtquam tenebre peccatorum in illam intrauerunt, oculus quidem contemplationis extinctus eſt, vt nihil videret, oculus vero rationis lippus effectus, vt dubie videret: Solus oculus carnis in ſua claritate permanſit, homo ergo, quia oculum carnis habet, mundum videre poteſt, & ea quæ in mundum ſunt, item quia oculum rationis ex parte habet, animam, & ea, quæ in ea ſunt ex parte videt, quia vero oculum contemplationis non habet, Deũ, & ea, quæ in Deo ſunt videre non valet, fides ergo neceſſaria eſt qua credantur, quę non videntur.

Ad argu. Ad argumenta dicendum, quod duplex eſt certitudo mentis rationalis: Vna per modum viſus. Alia per modum guſtus: Per modum viſus ex parte cognitionis intellectus: Per modum guſtus ex parte deuotionis affectus, & ſecundum hoc diſtinguendum in fide, quia fides in quibuſdam fidelibus habet certitudinem cognitionis, quæ habet in contradictiuam rationum probationem, in quibuſdam ſecundum guſtum deuotionis eſt certitudo, & hæc ſufficiunt, nec eſt temerarium ſic videre credere.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt ſimile in operatione, & cognitione, vt ſicut operari contra rationem eſt vituperabile, ita credere contra rationem, vel non ſecundum rationem: Et ratio eſt, quia operatio facienda ſubiecta eſt facultati rationis, Veritas vero credenda excedit facultatem rationis, & ideo neceſſe eſt, vt per aliud a ratione credatur laudabiliter: Quod autem ipſa fides ſit neceſſaria ad ſalutem probant autoritates, & efficaces rationes: Primo authoritates: Dicit enim Augu. ſuper epiſtolam ad Gala. Nullum implet mandatum, nullum opus bonum facit qui fidem non habet, quia iuxta apoſtolum: Impoſſibile eſt ſine fide placere Deo: Et Gregor. in moral & habetur 24. quæſt. 1. Quia ex ſola: Niſi quis ſoliditatem fidei tenuerit, diuinam pœnitentiam nunquam agnoſcet: Hinc Athanaſius in ſymbolo: Quicunque vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt, vt teneat catholicam fidem, quam niſi quiſque integram inuiolatamque ſeruauerit, abſque dubio in æternum peribit: Cuius fundamentum ab ore pendet ſaluatoris: Matth. vlt. dicit. Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.

Aug. Greg.

Secundo inſuper neceſſitatem veræ fidei probant efficaces rationes. Prima ratio eſt venerationis: Dicit enim Alexan. de Ales vbi ſupra: Nulli dubium eſt Deũ neminem colere niſi qui credit ipſum, & niſi qui credit de illo ea propter, quæ debet ei cultum impendere, ſed Deum neceſſarium eſt colere, dicente Philoſo. 5. Ethic. Sacrificare dijs ſimpliciter ẽ naturale, ſed ſacrificare hoc vel hoc eſt ad placitum: Et 1. Topic. Deum venerari vtrum oporteat, vel parentes honorare ſiquis dubitat, indiget pœna, ſicut qui dubitat vtrũ nix ſit alba, indiget ſenſu. Cui concor. Lactan. lib. de ira Dei: dicens: Primam cauſam venerari oportet quæcunque ſalutis ſuæ expers eſſe non vult, ſed tunc veraciter Deum colimus, glorificamus, & honoramus quando id, quod eſt recte de eo ſentimus, ad quod mens humana eſt inualida, quia dicit ſententialiter Sanctus Thomas. 1. parte ſummæ, quæſt. 12. articul. 1. quod intantum aliquis intellectus perfecte cognoſcit, in quantum maiori vel minori lumine perfunditur, cum igitur lumen intellectus creati non poſſit eſſe infinitum, impoſſibile eſt, quod aliquis intellectus humanus Deum infinite cognoſcat quia dicit Philoſ. 1. Phyſic. Infinitum, & multitudine & magnitudine ſecũdũ, quod infinitum eſt nobis ignotum. Et 1. poſteriorum. Infinita non contingit pertranſire intelligentem. Neceſſe igitur eſt Deum venerari per fidem, qua credimus ipſum excedere omnem humanam rationem, & lucem inhabitat inacceſſibilem, quam nullus hominum vidit. 1. Timo. 6. Credimus inſuper, quod ipſum Deum decet principaliter, & in ſummo omnis laus, & gloria, gratiarum actio, dilectio, & veneratio, & quod ad ipſum ſit tenendum per veram

Thom.

Lumẽ intellectus creati nõ poteſt eſſe infinitum

veram fidem. Secundo fides eſt neceſſaria ratione dilectionis, nam quilibet tenetur Deum diligere, dicente Auguſtino lib. de verbis domini, quod ſine amore Dei nulla poteſt eſſe ſpes ſalutis, Deus autem amari non poteſt niſi prius cognoſcatur, quia dicit Philoſophus 3. de anima. & 12. metaph. Voluntas non fertur in aliquid per amorem niſi prius cognoſcatur, vt bonum, ſed cum Deus in præſenti non cognoſcatur niſi per fidem, vt patuit, ergo fides eſt neceſſaria, vt Deus cognoſcatur, & diligatur.

Sed contra hoc argueres, quod Deus bene poteſt cognoſci per ſuos effectus, qui ducunt in eo cognitionem cauſæ, ſecundum, quòd dicit Apoſtolus Roma. 1. Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur ſempiterna quoque diuinitas, & virtus, ita vt ſint inexcuſabiles: Dicẽdum quod talis cognitio Dei eſt multum generalis, & imperfecta, de qua Bernard. ita Deus eſt in irrationalibus, vt tamen non capiatur ab ipſis, a rationalibus autem capi poteſt per cognitionem, ſed à bonis tantum per amorem, de quibus ſubdit Apoſtolus: Quia cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, ideo Deus requirit perfectum amorem, qui per ſpecialem Dei cognitionem habetur, ſecundum, quod dicit ſaluator: Matth. 5. Eſtote perfecti, ſcilicet in amore erga Deum, ſicut, & pater veſter perfectus eſt erga vos, cognitio vero effectus non poteſt cognitionem tantam cauſare, quia author lib. de cauſis dicit, quod effectus ſimpliciter non ducit in perfectam cognitionem ſuæ cauſæ, creaturæ enim dicuntur veſtigia creatoris: Sed ſicut veſtigium cognoſcitur in genere, vel ſpecie cuius ſit non tamen in numero: Pſal. Veſtigia eius non cognoſcentur.

Bern.

Creaturæ dicuntur veſtigia creatoris.

Iterum argueres, quod eſt fides dupliciter dicta: Vno modo fides eſt crudelitas veritatis manifeſte, cui contradici non poteſt, vt eſt fides principiorum, vt omne totum maius eſt ſua parte, & in diuinis Deum eſſe iuſtum, & ſummum bonum: Et iterum fides veritatis occultæ, quæ non ſe ita offert intellectui manifeſte, vt terram eſſe centrum mundi, & cœlum aliquod eſſe inſenſibile, quod non videtur. Secundum primum modum fides eſt neceſſaria ad ſalutem, non autem ſecũdum modum ſecundum, quia ei non poteſt firmiter inniti intellectus? Reſpondetur ſecundum Alexand. vbi ſupra, quod plus excedunt cœleſtia, & diuina humanum intellectum, quam intelligibilia humanum ſeorſum, ſed impoſſibile eſt ſecundum ordinem naturæ, quod ſenſus capiat ſcientiam intelligibilium, ergo impoſſibilius erit, quod humanus intellectus ſecundum ordinem naturæ capiat ſciẽtiam diuinorum, ſi ergo ſaluti neceſſaria eſt dilectio diuina, quæ non poteſt haberi ſine præexiſtente cognitione, præexiſtens autem cognitio non poteſt eſſe ſcientia, ergo præexiſtens cognitio erit fides diuinorum: Quod teſtatur Hilarius lib. 4. de Trinita. d. Aut more gentilium denegandus eſt Deus, ſi teſtimonia eius improbantur, aut ſicut, & Deus creditur non poteſt aliter de eo, quam ipſe de ſe teſtatus eſt intelligi, ſed intelligere teſtimonium alterius idem eſt, quod credere, igitur neceſſe eſt de Deo ſecundum ſuum teſtimonium credere: Idem Hilarius: Non eſt de Deo humanis iudicijs ſentiendum, neque enim nobis ea natura eſt, vt ſe in cœleſtem cognitionem ſuis viribus efferat, à Deo diſcendum eſt quid de Deo intelligendum ſit, quia non niſi ſe auctore cognoſcitur & hoc eſt, quod veritas Matth. 11. dicit: Patrem nemo nouit niſi filius, & cui voluit filius reuelare: Et Apoſtolus Hebræ. 11. Accedentem, oportet credere quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit, ergo ſine fide impoſſibile eſt Deo placere.

Tertio fides eſt ad ſalutem neceſſaria ratione operationis, ſic enim Deus ordinauit, vt per bona opera ſaluentur homines, dicente Athanaſio in ſymbolo: Qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, & ſic finis bonæ operationis eſt vita æterna, quæ debet eſſe finis omnium hominum, ſecundum quod dicit Boetius lib. 3. proſa. 2. Omnis mortalium cura, quam multiplicium ſtudiorum labor exercet, diuerſo quidem calle procedit, ad vnum tamen

Ath. vita eterna debet eſſe finis omnium hominũ.

tamen beatitudinis finem vtitur peruenire: Id autem eſt bonum, quo quis adepto nihil vlterius deſiderare quæat: Cuius quidem finis cognitio quæ eſt per fidem neceſſaria eſt, prout dicit Philoſophus 2. Phyſicorum: Cognitio finis omni operanti neceſſaria eſt, quia finis eſt cuius cauſa ſũt alia, & cauſa finalis eſt propter quod: Cum ergo finis vitæ humanę ſit inuiſum & tantummodo creditum, neceſſe eſt per fidem in ipſum tendere, & opera ſua ordinare, quia dicit Philoſo. 1. Eth. ꝙ ſicut ſe habet ſignum ad ſagittantes, ſic ſe habet finis ad operantes, & ſicut poſita varietate in ſigno ſit etiam varietas in ſagittando, quia ſi ſignum ponitur ſurſum, ſic ſagitta mittitur ſurſum, ſi deorſum, deorſum, ſic qui per fidem & bona opera tendit ad vnum verum finem perueniet illuc, alias non.

De vnitate fidei.

§. 1. FIDES octauo, quantum ad ipſius vnitatem: Vnica ſiquidem fides eſſe debet vera qua omnes ſaluabuntur, ſecundum ꝙ dicit Apoſtolus Eph. 4. Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma: Cuius rationem ponit ſanctus Thom. lib. de ſenſu & ſenſato, dicens: Simplex obiectum ſimplicem potentiam & non diuerſam requirit: Sicut dicitur 2. de anima. Color eſt obiectum viſus, ideo ſimpliciter potentiam viſiuam & non auditiuam requirit, ſed obiectum fidei eſt ipſe Deus, qui eſt prima veritas, & eſt vnus tantum ſicut dicitur Deuter. 6. Audi Iſrael Dominus Deus tuus vnus eſt, quod confirmat Richard. in 3. diſtinctio. 23. articu. quæſtio. 2. dicens: Obiectum fidei eſt veritas increata, ad quam creata omnia reducuntur: Idem aſſerit S. Tho. 2. 2. q. ar. 1. Sic inſuper obiectum intellectus ſpeculatiui eſt ipſa veritas, quæ etiam reducitur ad primam veritatem: Vnde Philoſo. 2. Metaphy. dicit: Intellectus ſpeculatiui finis, & delectatio eſt veritas: Et 6. Eth. ait: Bonum intellectus eſt veritas & ſcientia: Ex quo ergo vna eſt veritas increata rerum credendarum, quam non variat diuerſitas credendorum, quia ab eis non dependet, ergo neceſſe erit ꝙ vnius veritatis ſimpliciter debet eſſe vna apprehenſio, ſicut & vnius coloris vna tantum eſt potentia viſiua, ergo tantum vna debet eſſe fides increatæ veritatis.

Thom.

In contrarium arguitur ſic: Videtur ꝙ non ſit tãtum vna fides, ſed tot quot ſectæ hominum, quia quælibet nunc in ſuo ritu inuocat vnius Dei nomen, ſed Ioel. 2. dicitur: Omnis quicunq; inuocauerit nomen Domini ſaluus erit, non ergo in vna ſola fide homines ſaluantur. Reſpõdetur, ꝙ dictum Ioelis intelligitur de illis qui inuocant Deum cum veritate fidei, quod probat pſal. dicens: Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate: Vbi ait glo. ergo longe eſt Dominus ab omnibus inuocantibus eum cum fidei falſitate. Pſal. 144.

Adhuc arguitur ꝙ ſic: Dicit enim Philoſo. 1. Metaphy. ꝙ vnumquodq; entium vtitur natura ſibi propria, ſed Dei natura eſt miſereri, ſicut orat eccleſia Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere: Et de pœni. diſt. 1. ait Hierony. Quia diuinitatis natura clemens eſt, & pia, & magis ad indulgentiam quam ad vindictam prona: Similiter Rich. in 4. diſt. 46. ar. 1. q. 2. dicit, quod miſericordia Deo eſt naturalior, eo ꝙ reſpicit bonitatem ſuæ naturæ, iuſtitia vero reſpicit peccata: Si ergo Dei miſericordia eſt proprietas eius naturalis, & vnumquodque ſequitur proprietatem ſuæ naturæ, ergo ſecundũ ſuam magnam miſericordiam omnes ſaluat, quod firmat Apoſtolus. 1. Tim. 2. Deus vult omnes homines ſaluos fieri: Concluditur quòd non tantum in vna fide ſaluantur homines. Hierony.

Ad hoc dicẽdum quòd Deus vtitur ſua natura, ſed cum diuina natura eſt ordinatiſſima in ſeruando ordinem quem ipſæ naturæ dedit, ordo vero Dei cum hominibus, vt quicunque voluerit ſalutem accipere ab ipſo requirat per fidem & operationem bonam, obediendo mandatis eius, alias non. ſecundum ꝙ dicit Apoſtolus Hebr. 5. Factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ, nec hoc mouet ꝙ vult omnes homines ſaluos fieri, ergo ſaluantur. non ſequitur, quia ſecun-

Bonau. ſecundum ſcilicet Bonauen. in 1. diſt. 46. artic. 1. quæſt. 1. duplex eſt voluntas Dei, ſcilicet antecedens & abſoluta, conſequens & conditionata, voluntate itaque antecedente vult omnes homines ſaluos fieri voluntate vero conſequente eos tantum qui erunt idonei ad ſalutem: Bene ergo dicitur Eccl. 15. Ante hominem bonum & malum mors & vita, quodcunque voluerit dabitur illi.

§. 2. NOTANDVM, quòd vnicam fore fidem veram probemus quintupliciter, ſ. autoritatibus, rationibus, diſtinctionibus, ſimilitudine, & reuelatione.

Quinque modis ꝓlatur, qđ eſt vnica tantum fides.

Primo vnicam fidem veram eſſe probant autoritates, dicitur enim extra de ſūma Trini. & fide cathol. c. 1. Vna eſt omnium fidelium vniuerſalis eccleſia, extra quam nullus omnino ſaluatur. Et Auguſtinus de verbis Domini ait: Vna ſola eſt fides Deo grata & omnibus ſalutifera extra quam ſaluari impoſſibile eſt.

Secundo hoc probant rationes: Prima talis: Nam dicit Philoſophus 1. Poſter. & 4 Metaphiſi. quòd affirmatio & negatio nunquam ſunt vera de eodem, vt ſcilicet ſimul ſit album & nigrum, ſimul bonum & malum eadem, ſed vt dicit idem Philoſophus 7. Metaphyſi. Bonum & malum ſunt in rebus, verum falſum ſunt in intellectu, intellectus autem humanus apud omnes homines eſt idem ſpecie, vt dicunt

Thom. Bonau. ſcilicet Thom. in 2. diſtin. 32. & Bonau. ibidem in expoſitione litteræ, quod omnes animæ rationales ſunt æquales quantum ad ſubſtantiam & eſſentiam, ergo in omni intellectu debet eſſe veritas de vna re vnus noticiæ, quia dicit Philoſophus 10. Metaphy. Duo contraria non ſtant ſimul, ſed cum videmus quòd diuerſæ ſectæ homines in ſuo intellectu diuerſa ſentiant de Deo & de ſalute: Sicut iudæi dicunt in ſua fide ſola ſalutari poſſe, & ſaraceni ſimiliter, & Chriſtiani veraciter, & propter diuerſitatem fidei perſequuntur ſe igne & gladio, ergo relinquitur, quòd omnes ſectæ veræ eſſe non poſſunt, ſed

Thom. vna ſola: Vnde ſanctus Thom. 2. 2. q. 4. arti. 6 dicit: Cum quæritur an tantum ſit vna ſola vera fides? Reſpondeo quòd fides vera vna tantum eſt, nam fides ſi ſumatur per habitum dupliciter poteſt conſiderari: Vno modo ex parte obiecti, & ſic eſt ſimpliciter vna fides, obiectum enim fidei formale eſt veritas prima, cui inhærēdo credimus quęcunque continentur ſub fide: Alio modo ex parte ſubiecti, & ſic fides diuerſificatur ſecundum quòd eſt diuerſorum. Manifeſtum eſt autem quod fides ſicut & quilibet habitus alius ex formali ratione obiecti habet ſpeciem, ſed ex ſubiecto indiuiduatur, & ideo ſi fides ſumitur pro habitu quo credimus, ſic fides eſt vna ſpecie, & differens numero in diuerſis hominibus, ſi vero ſumatur pro eo quod creditur, ſic etiam eſt vna fides, quia idem eſt quod ab omnibus creditur, & credi debet, licet etiam ſint diuerſa credibilia, qua communiter omnes credunt, quia omnia reducuntur ad vnum: Hæc ille. Secundo vnitatem veræ fidei probemus ratione infuſionis, fides enim eſt Dei donum infuſum, vt dicitur Sap. 3. Dabitur ei fidei donum electum, & ſors in templo Dei acceptiſſima: Sed Deus fundens fidem eſt immutabilis, ergo ſemper eandem fidem infundit omnibus ſaluandis, quod probat Plato in Timeo dicit. Prima cauſa eſt ſine vlla variatione: Et Philoſophus 7. Ethic. Simplicis & immutabilis naturæ vna & eadem eſt actio, ideo Deo aliter facere eſt impoſſibile, quia ſi diuerſas infunderet fides ſpecie diuerſis hominibus, tunc vnus crederet verum de eo, & alter falſum, cuius cauſa ipſe eſſet mali ex mali fide ſecuturi.

Sed diceres, tamen in lege veteri aliam fidem habebant fideles, dicendum quod non aliam ſpecie, quia quem Chriſtum ipſi credebant venturum, nos credimus eundem veniſſe, & ſic fides amborum eſt vna ſpecie.

Tertio vnitatem veræ fidei probemus diſtinctione tali: In diuerſis enim ritibus diuerſe ſunt leges, ita quod vna permittit quædam tanquam licita: Sicut ſecta mahumetica plures vxores; & alia prohibet, ſicut fides Chriſtiana, tanquam ſaluti contrarium, ergo vna ſola debet eſſe vera & nulla alia, quia in Deum redundaret falſitas, & malicia in alijs legibus contenta, ſi illis honoraretur & acceptaret, ergo ſi Deus non damnaret omnes in alijs ſectis viuentes dicentes ſe neſciſſe omnes excu-

ſaren-

ſarentur, quia dicitur 3. Ethi. Omnis malus eſt ignorans: Inſuper ſi non damnarentur infideles propter ſuam infidelitatem, tunc omnia mala eſſent facienda, qua ratione illa infidelitas, eadem, & omnia mala: Denique ſequeretur, ꝙ propter peccata malus homo præmiaretur, & ſic non eſſet ſeruare aliquam legem, nec punire delinquentem, nec requirere conſilium: Deinde quod peccata eſſent virtutes, & econuerſo virtutes vicia, & ſic propter Dei blaſphemiam præmiaretur malus æque ſicut virtuoſus.

Sed contra prædicta inconuenientia clamat veritas: Ioan. 3. dicit: Qui credit habet vitam æternam: Qui autem incredulus eſt filio Dei non videbit vitam æternam: Et Auguſtinus extra de hęreticis c. Firmiſſime. ait: Tene, & nullatenus dubites omnes hæreticum, & paganum, vel ſciſmaticum cum diabolo, & angelis eius æterni ignis incendio concremādum, niſi ante finem vitæ catholicæ fuerit incorporatus, & reintegratus eccleſiæ.

Quarto vnitatem fidei probemus ſimilitudine quam ponit Philoſophus 8. Politico dicens: Quoniam vnus finis ciuitatis omnium eſt, ideo neceſſarium eſt eſſe vnā diſciplinam, & eandem omnium, ſi ergo de rebus ordinatis ad vnum finem vna eſt vita, vna ſcientia, vna diſciplina, ergo à ſimili cum omnia, quæ ſunt fidei referantur ad vnum finem, ſcilicet Deum, ſiue vitam æternam, ergo patet intentum, ſicut dicitur Ioan. 20. Hæc ſcripta ſunt, vt credatis, & vt credentes vitam æternam habeatis.

Quinto fidei vnitatem probemus reuelatione: Legitur enim in legenda Sanctæ Cæciliæ, quod ſenex quidam, ſcilicet angelus apparuit Valeriano ſponſo Sanctæ Ceciliæ cum libello in manibus vbi erant hæc ſcripta. Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſmum, vnus Deus qui eſt pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia benedictus.

§.3 QVAERITVR, quot ſunt ſpecies infidelitatis? Reſpondet Aſtexanus in ſumma, quod ſi infidelitas attenditur ſecundum comparationem ad fidem, ſic ſunt tres: Nam peccatum infidelitatis conſiſtit in renitendo fidei, & ſic aut nondum

Infideliter conſiſtit in renitendo fidei.

ſuſceptæ, vt in paganis, & ſic eſt prima ſpecies, aut fidei ſuſceptę, & iſto modo, aut ſuſceptæ in figura, vt in iudæis, & ſic eſt ſecunda ſpecies, vel ſuſceptæ in manifeſtatione veritatis, vt in hæreticis. Et ſic eſt tertia ſpecies: Si vero attenditur infidelitas ſecundum errores ad diuerſos articulos fidei, ſic non ſunt determinatæ ſpecies infidelitatis, cum poſſint multiplicari in infinitum.

De veritate fidei.

FIDES nono quantum ad eius veritatem, quod enim Fides Christiana ſola ſit vera probemus teſtificationibus, & rationibus: Primo modo veritatem Chriſtianæ fidei probant teſtimonia. §.1

Primus teſtis Chriſtianæ fidei eſt ipſe Ioannes Baptiſta Ioann. 1. Hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium prohiberet de lumine, vt omnes crederent per illum: Et infra. Et altera die vidit Ioānes Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir qui ante me factus eſt, quia prior me erat, & ego neſciebam eum: Sed vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizās: Et teſtimonium perhibuit Ioannes dicēs: Quia vidi ipſum deſcendentem quaſi columbam de cœlo, & manentem ſuper eū: Et qui miſit me baptizare in aqua ille mihi dicit: Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpirituſancto: Et ego teſtimonium perhibui, & vidi quia hic eſt filius Dei.

Secundo teſtificantur de fide Chriſti omnes prophetæ: Conſtat enim, ꝙ fides veri Dei fuit tantum in populo Iſrael, ſecundum, quod Pſal. dicit: Notus in Iudæa Deus, & quotquot fuerunt prophetę in populo teſtificantur de Chriſto, & eius fide, ſicut Act. 10. dicebat Petrus: Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere in nomine eius, ſcilicet Chriſti: Vnde dicit Lyra in quadam quæſtione de Chriſti incarnatione, quod doctrina aliqua declaratur vera dupliciter: Vno modo per reductionem Pſal. 79.

ad

ad principia euidentia,& hoc modo declaratur veritas eorum, quæ ſubiacent facultati naturalis intellectus: Alio modo per diuinum teſtimonium, ſcilicet quando ad confirmationem talis doctrinæ fit tale miraculum de quo certum eſt, quod non poteſt fieri niſi virtute diuina, ſicut eſt reſuſcitatio mortuorum, illuminatio cæci, & ſimilia. Conſtat igitur, quod nullo modo poteſt eſſe Deus teſtis falſitatis, & ideo ſi tale miraculum, vel factum diuinum perpetratur ad declarationem alicuius doctrinæ, ſufficienter concluditur propoſitum, ſcilicet talē doctrinam eſſe veram, & hoc modo declarata eſt veritas eorum, quæ excedunt intellectus facultatem. Hoc modo declarata eſt veritas, quæ dicta eſt per Moyſen Ioſue, & ſimiles: Nunc autem ita eſt, quod opera diuina multa ſunt valde, & manifeſte facta ſunt ad declarationem Chriſtianæ fidei, vt patet per veriſſimos ſcriptores, & famam publicam vſque nunc continuatam, quæ in talibus faciunt ſufficientem fidem: Sicut firmiter tenemus Ariſtotelem fuiſſe philoſophum, & Platonem,& tamen non habemus inde aliam probationem niſi per famam publicam: Igitur,& de fide Chriſti hoc etiam patet per libros apud iudæos autenticos: Scribitur enim in quodam libello, qui apud eos intitulatur de Ieſu Nazareni generatione, qui leproſos mundauit, claudum ex vtero matris ſuæ ſtare fecit, & mortuum ſuſcitauit,& multa alia, quæ fieri non poterant niſi virtute diuina: Dicitur tamen ibidem, quod talia fecerat virtute nominis domini Tetra gramaton, quia qui ſciret illud debito modo pronunciare, poſſet virtute illius miracula facere Ieſus autem Nazarenus pronunciationem illius didicerant, vt ibidem dicitur: Cum igitur dicunt, quod virtute illius Ieſus fecerat miracula, oportet eos concedere, quod doctrina Chriſti ad cuius declarationem faciebat miracula illa non erat honori diuino contraria, ergo docuit ſe eſſe verum Deum,& verum hominem, & per conſequens, quod iſtud ſit verum, aliter ſequeretur, quod ipſe fuiſſet falſus propheta, & aſcriberet ſibi blaſphematoriè diuinitatem, & quod ad confirmationem iſtius falſitatis fuiſſent facta vera miracula virtute diuini nominis,& tūc Deus in cuius virtute talia fierent, quæ alia virtute fieri non poſſunt eſſet teſtis falſitatis, quod eſt inconueniens: Item pronunciatio cuiuſlibet nominis non poteſt talia facere, ſed ſolus Deus facit mirabilia ad inuocationem ſui nominis: Si igitur Chriſtus virtute nominis prædicti fecit prædicta, oportet concedere, quod illa fecit virtute diuina, & per conſequens doctrina eius ad cuius confirmationem fecit talia fuit vera, cum Deus non poſſit eſſe teſtis falſitatis: Hæc & alia uidetur dicere Ioſephus libro 18. antiquitatum, qui ſic ait: Fuit iiſdem temporibus Ieſus ſapiens vir (ſi tamen eum virum nominare fas eſt,) erat enim mirabilium operum effector, & doctor eorum hominum, qui libenter audiunt ea, quæ vera ſunt, & multos quidem iudæorum, & multos ſibi ex gentibus adiunxit: Chriſtus hic erat, hūc accuſatione primorum noſtræ gentis virorum cum Pilatus in cruce agendum decreuiſſet, non deſeruerunt hi qui ab initio dilexerant eum: Apparuit iterum eis viuus, ſecundum, quod diuinitus inſpirati prophetæ, vel hæc vel alia de eo innumerabilia miracula futura eſſe prædixerant.

Nullo mō Deus pōt eſſe teſtis falſitatis.

Teſtimoniū Ioſephi hiſtorici Hæbræi de Chriſto Ieſu.

Arguit idem ad prædicta confirmanda ſic: Quando ſcriptura dicit aliquid futurum,& determinat tempus, locum, & modum, etſi omnia concurrant in vnum, manifeſte patet, quod illud fuerat prædictum, & adimpletum fuit verum: ſacra autem ſcriptura prædixerat aduētū Chriſti, vt patet in multis locis: Determinauit etiam tempus veniendi, videlicet quando fieret tranſlatio regni, vt habetur Gene.49. Non auferetur ſceptrū de Iuda &c. Similiter locum naſcendi Micha.5. Et tu Bethleem &c. Similiter modum veniendi, ſcilicet, quod in paupertate veniret Zacha.9. Ecce rex tuus venit tibi iuſtus & ſaluator,& ipſe pauper: Determinauit ſcriptura modum moriendi, ſcilicet, ꝙ in humilitate, & patientia ex parte ipſius perſone Chriſti, ſed in credulitate maxima ex parte ipſorum occidentium eum, vt dicitur. Eſa.53. Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, &c. Cum ergo hæc omnia manifeſte ſint adimpleta de Ieſu Naza-

Nazàreno, rationabiliter concluditur, & ipſe ſit verus Deus & homo, & per conſequens fides de eo ſit vera.

Tertium teſtimonium de veritate fidei Chriſtianæ fuerunt apoſtoli, & diſcipuli Chriſti omnes qui nedum verbis, verumetiam verberibus, & mortibus crudelibus teſtificati ſunt veritatem huius fidei: Vana quin potius ſtulta eſſet teſtificatio cum damno rerũ temporalium, afflictione corporum, & damnatione animarum, quod ſic eſſet ſi falſi teſtes extitiſſent ſed quia veritatem fidei veraciter nouerant, ideo mori pro ea non dubitabant: Vnde Act. 10. dicebat Petrus: Nos teſtes ſumus omnium, quæ fecit Ieſus in regione Iudæorum, & Hieruſalem, quẽ occidiſtis, ſuſpendentes in ligno, hunc ſuſcitauit Deus tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis a Deo, nobis qui manducauimus, & bibimus cum illo poſtquam reſurrexit a mortuis: Et præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt a Deo conſtitutus iudex viuorum, & mortuorum. Si contra hoc objicias, quòd iſti ſimplices apoſtoli, & diſcipuli fuerunt ſeducti tanquàm inſcij veritatis, & ſcripturarum: Dicendum ꝙ obiectio hic non habet locum, quia fuerunt, tam ſanctæ vitæ ꝙ mortuos ſuſcitabant, & languores curabant. Inſuper tam ſapientes; ꝙ ſecreta cordium intelligebant, ſi iſti ex ſimplicitate fuerunt decepti: quid dicendum de Paulo, Gamaliele, Nicodemo, legis doctoribus? Quartum teſtimonium veritatis fidei eſt atteſtatio gentilium: Sicut Iob, qui fuit paganus, quia idumeus viuens ſecundum legem naturalem, & non ſecundum legem Moyſi, quia neque circũciſus: Qui ca. 19 teſtificabatur ſic de Chriſto, dicens. Scio quòd redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum ſaluatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo: De quo Iob Augu. lib. de ciui. Dei 18. ca. 47. ait. De beato etiam Iob miraculi viro, qui nec indigena nec proſelitus .i. aduena populi, Iſrael fuit, ſed ex gente idumæa genus ducens, Chriſtum verum confeſſus eſt, diuinitus autem prouiſum fuiſſe non dubito, vt ex hoc vno ſciremus etiam per alias gentes eſſe potuiſſe, qui ſecundum Deum vixerunt eique placuerunt, pertinentes ad ſpiritualem Hieroſolymam, quod nemini conceſſum fuiſſe credendum eſt, niſi cui diuinitus reuelatum eſt: Hæc ibi Similiter de gentilitate fuerunt de Chriſto teſtimonium Sibyllæ, de quibus Aug. lib. vbi ſup. c. 23. ſic dicit: Eodem tempore, ſcilicet quando Roma fuit condita nonnulli ſibyllam Erythream vaticinatam ferunt: Sibyllas autem Varro prodit plures fuiſſe non vnam: Hæc ſane Erythrea ſibylla quædam de Chriſto manifeſta ſcripſit, quæ etiam nos prius in latina lingua verſibus male latinis, & non ſtantibus legimus per (neſcio cuius) interprætis imperitiam ſicut poſt cognouimus: Nam vir clariſſimus Flactianus, qui etiam proconſul fuit homo facillimæ facundiæ multæque doctrinæ cum de Chriſto loqueremur græcum nobis codicem protulit carmina eſſe dicens ſibyllæ Erythreæ, vbi oſtendit quoddam loco in capitibus verſuum ordinem literarum ita ſe habentem, vt hæc in eo verba legerentur. Ieſus Chriſtus thonyos ſoter, quod eſt Latine Ieſus Chriſtus Dei filius ſaluator. Et infra Auguſtinus ſubdidit: Hæc autem ſibylla, ſiue Erythrea, ſiue, vt quidam magis credunt. Cumana ita nihil habet in toto carmine ſuo cuius exigua iſta particula eſt, quod ad Deorum falſorum ſiue factorum cultum pertineat, quinimmo ita etiam contra eos, & contra cultores eorum loquitur, vt in eorum numero deputanda videatur, qui pertinent ad ciuitatem Dei; Inſerit etiam Lactantius operi ſuo quædam de Chriſto vaticinia ſibyllæ, quamuis non exprimat cuius, ſed quæ ſingulatim ipſe poſuit ego arbitratus coniunctim eſſe ponenda tanquàm vnum ſit prolixum, quæ illæ plura commemorauit, & breuia. In manus, inquit, infidelium poſtea venient, & dabunt ei alapas manibus inceſtis, & impurato ore expuent venenatos ſputos, dabit vero ad verbera ſimpliciter ſanctum dorſum, colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoſcat, quòd verbum,

Apoſtoli fidei veritatem veraciter nouerant.

Teſtimonia ſibillarum de Chriſto.

vel vnde venit vt inferis loquatur; & ſpinea corona coronetur, ad cibum autem fel & ad ſitim acetum dederunt: In hoſpitalitate hanc monſtrabunt menſam; Ipſa enim inſipiens gens tuum Deum non intellexiſti, ludentem mortalium mentibus, ſed ſpinis coronaſti, & horridum fel miſcuiſti: Templi vero velum ſcindetur; & medio die nox erit tenebroſa nimis in tribus horis, & morte morietur: Tribus diebus ſomno ſuſcepto, & tunc ab inferis regreſſus, ad lucem lætam veniet, primus reſurrectionis principio reuocatus oſtenſo: Iſte Lactantius carptim per interualla diſputationis ſuæ, ſicut ei poſtere videbantur, quæ probare intendebat adhibuit teſtimonia ſibyllina: Quæ nos nihil interponentes, ſed in vnam ſeriem connexa ponentes ſolis capitibus (ſi tamen deinceps ea ſcriptores non negligant) diſtinguenda curauimus: Ad idem probandum Sanctus Tho. ſecunda ſecundæ, q. 2. ar. 7. in ſolutione tertij argumenti recitat ad literam tale exemplum: Inuenitur ait in hiſtorijs Romanorum, quòd tempore Conſtantini Auguſti, & Helenæ matris eius inuentum fuit quoddam ſepulcrum in quo iacebat homo gentilis auream laminam habens in pectore in qua ſcriptum erat Ieſus naſcetur de virgine, & ego credo in eum: O ſol ſub Conſtantini, & Helenę temporibus iterum me videbis. Hæc ille.

Thom.

Philoſophi teſtes veritatis fidei Chriſtianæ.

Quintum teſtimonium veritatis fidei Chriſtianæ eſt Philoſophorum, qui cum tempore paſſionis Chriſti Athenis eſſent & vidiſſent contra naturam eclipſari ſolem ſimul & lunam, nec valerent cauſam inuenire naturalem: Et ad hoc inducti .ſ. per ſpiritum ſanctum, vt dicerent: Aut Deus naturæ patitur, aut tota mundi machina deſtruitur, & propterea conſtituerunt aram Deo ignoto videlicet Chriſto, qui tunc in Cruce mortem tolerabat: Similiter cum in Niceno concilio. 400. 18. Epiſcoporum multitudo contra Arrianum conueniſſet, Philoſophus quidam tanta arte dialecticę dicendi politus erat, vt ſpectaculum viris doctis fieret, nec concludi ad plenum valeret: Tunc quidam ſimplex vir auctoritatem cum illo confligendi etſi difficulter tamen merito vitæ obtinuit: Quique ſic eſt exorſus. In nomine Ieſu audi philoſophe, quæ vera ſunt: Deus vnus eſt, qui fecit cœlum, & terram; & ea vniuerſa, quæ videntur, & etiam quæ non videntur virtute verbi ſui creauit, quod verbum nos filium dicimus, qui humanos miſeratus errores ex Virgine naſcitur, & per paſſionem mortis a perpetua nos morte liberauit, ac ſua reſurrectione æternam nobis contulit vitam, quem expectamus iudicem omnium Credis hæc ita eſſe philoſophe? at ille acſi nunquam ſermonem contradicere didiciſſet ſtupefactus ita ſibi videri, nec aliud quàm quod epiſcopus dixerat eſſe credendum: Tunc ſenior. Si hæc ita, inquit, credidiſti, ſurge ſequere me ad ouile dominicum, & huius fidei ſuſcipe ſignaculum: Et philoſophus conuerſus ad eos qui audiendi gratia conuenerant: Audite, inquit, ò eruditi viri, donec verbis mecum res geſta eſt, verba verbis appoſui, & quæ dicebantur diſcendi arte ſubuerti, vbi vero pro verbis virtus proceſſit ex ore dicentis non potuerunt reſiſtere verba virtuti, nec homo aduerſari potuit Deo, & ideo ſi quis veſtrum potuit in his, quæ dicta ſunt ſentire quæ ſenſi, credat Chriſto, & ſequatur hunc ſenem in quo locutus eſt Deus. Itaque Philoſophus Chriſtianus effectus tandem gratulatus eſt ſe victum. Item tres magi qui fuerunt philoſophi viſa ſtella adorauere Chriſtum, & ei fide, & charitate adhæſerunt, vt dicitur Matth. 2. cap.

Sextum teſtimonium veritatis fidei fuerunt angeli Dei, qui Luc. ſecundo paſtoribus dixerunt 2. Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie ſaluator, qui eſt Chriſtus dominus in ciuitate Dauid: De quibus habetur in alijs pleriſque ſancti euangelij locis.

Septimum teſtimonium veræ fidei ſunt etiam ipſi dęmones; ſic infamium, & inimicorum aliquando valet teſtimonium, ſecundum q; dicitur Matth. 8. de Ieſu filio. Dauid: Vt quid ante tempus veniſti torquere nos. Quod etiam fatetur Auguſtinus libro de ciuit. Dei. 18. d. Aug.

Ho-

Homines plures de Chriſto prophetare impulſi ſunt tam ipſius gratiæ participes quam expertes: Mali autem angeli, & demones præſentem Chriſtum, quem iudæi non agnoſcebant publice confeſſi ſunt.

Octauum veræ fidei Chriſtianæ teſtimonium, fuerunt omnes ſimul creaturæ cœleſtes, terreſtres, & infernales, ſecundum ꝙ dicit Greg. in Homel. Epheſiæ, dicens: Omnia elementa auctorem ſuum veniſſe teſtata ſunt. Vt enim de his quoddam vſu humano loquar, hunc Deum cœli eſſe cognouerunt, qui eo nato protinus ſtellam miſerunt. Mare cognouit, quia ſub pedibus eius ſe calcabile præbuit. Terra cognouit, quia eo moriente contremuit. Sol cognouit, quia lucis ſuæ radios abſcondit. Saxa & parietes cognouerunt, quia tempore mortis eius ſciſſa ſunt. Infernus cognouit, quia hos quos tenebat mortuos reddidit.

Nonum etiam fidei Chriſtianæ teſtimonium eſt ipſa ſancta Trinitas vnus Deus. De quo 1. Ioan. 5. dicitur: Si teſtimonium hominum accepimus, teſtimonium Dei maius eſt, quoniam hoc eſt teſtimonium Dei quod maius eſt, quia teſtificatus eſt de filio ſuo ſcilicet, Matth. 17. Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui &c.

§.2. VTRVM per ſcripturam ſacram, poſſit ſufficienter probari veritas fidei Chriſtianæ? Reſpondet Lyra in quadam quæſtione contra Iudaicam perfidiam d. Diſtinguo, inquit, de probatione efficaci, quia probationis efficacia poteſt dupliciter accipi. Vno modo quòd ſit ita efficax probatio, quòd nullo modo poſſit euitari ſine euidenti negatione vel contradictione ſcripturæ prædictæ, & ſic, inquit Lyra, mihi videtur, quòd adhuc ſit non probatum ſaluatorem fuiſſe verum Deū, & hominem per ſcripturam: Cuius ratio eſt, quia myſterium Trinitatis, & incarnationis Chriſti expreſſius ponitur in nouo teſtamento quam in veteri, & tamen multi hæretici totum nouum teſtamentum recipiunt, & pro ſuis erroribus exponunt. Aliqui tamen ipſorum negant ſanctam Trinitatem perſonarum, ſicut Sabellius. Aliqui negant diuinitatem Chriſti, ſicut Arrius, Aliqui veram humanitatem, ſicut Manichei, cui dixit Chriſtum habere carnem phantaſticam; Ad quod ſequitur ipſum non fuiſſe verum hominem, quia caro vera eſt de veritate naturæ humanæ: Similiter Arrius dixit ipſum non habere animam intellectiuam, ſed verbum ſupplere locum animæ, quod tamen verbum dicitur eſſe creatum: Si igitur dicti hæretici exponebant pro ſe ſcripturam noui teſtamenti, multo magis iudæi poſſunt pro ſe exponere veteris teſtamenti ſcripturam. Alio modo poteſt accipi probationis efficacia per ſcripturam ſic, ꝙ licet ſcriptura poſſit aliter exponi aliquo modo ſaltem ad euadendum abſq; contradictione manifeſta, tamen ſimpliciter loquendo non poteſt alio modo rationabiliter exponi, quin ſemper appareat expoſitio fidei catholicæ rationabilior: Et hoc modo credo, quòd poteſt probari Chriſtum eſſe Deum verum, & hominem tam ex ſcriptura veteris quam noui teſtamenti: Ideo vera eſt fides Chriſti.

Duplici-ter accipi tur proba tionis effi cacia.

§.3. VTRVM dubitare de fide Chriſti ſit peccatum mortale? Reſpondetur quòd ſic, extra de hæreticis capit. 1. dicitur. Dubius in fide infidelis eſt: Sed tunc dubitat quando non magis declinat ad vnam partem quam ad aliam, ſecus ſi titubat vel vacillat, ſed ta men non firmat ſe niſi ſuper fide vera: Aliquando vacillatio fit ex tentatione diabolica.

Secundo veritatem fidei Chriſtianæ probant tres præcipuę rationes. Prima eſt ex parte eorum, qui hanc fidem prædicauerunt Secunda ex parte illorum, quę prędicauerunt. Tertia ex parte illorum, quibus prædicauerunt.

Prima ratio probans fidei veritatem ſumitur ex parte Apoſtolorum, qui prædicauerunt, quia fuerunt infirmi, rudes, & pauciſſimi: De quibus Apoſtolus 1. Corinthio. 1. Placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes: Vbi ait Lyra: Multo enim eſt rationabilius credere alicui propoſitioni propoſitæ per ſuſcitationem mortui, vel aliquid huiuſmodi, de quo certum eſt quòd non poteſt fieri a Deo, qui non poteſt eſſe teſtis, vel confirmator falſitatis, quam cuicunq; concluſioni humana ratione pro-

batæ quæ poteſt deficere: Vnde ſubdidit apoſtolus. Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt: Lyra ideſt homines nullius reputationis, vt ea quæ ſunt ſcilicet magnæ reputationis in mundo deſtrueret, vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius ſcilicet, ſed humilietur propter quod modus docendi in humilitate conueniens fuit fidei doctrinæ: Et iterum de apoſtolorum ſimplicitate ait Apoſtolus. 1. Cor. 2. Non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis prædicamus, vt fides noſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. August. inſuper ait: Malo eſſe inurbanus quàm incredulus, & malo eſſe agreſtis catholicus quàm eloquens philoſophus, & hæreticus: Fides enim non quærit ornatum aliunde quàm ſeipſam. Secunda ratio fidei veritatem oſtendens ſumitur ex parte illorum, quæ prædicauerunt: Certè non carnis delectabilia, ſicut Mahumetus ad quæ homines proni ſunt: Non mundi proſperitates. Non faſtus, & dignitates, ſed fidem ſupra intellectum humanum, iniuria, opprobria, & tribulationes, inſuper mortem pro fide ſubeunda, humilitatem, paupertatem, vigilias, & orationes: Vnde Augu. in quadam epiſtola Quis inquam tantam hominum multitudinem ad peccata pronam ad legem Chriſti carni, & ſanguini contrariam ſeruandam induceret niſi Deus eſſet cum illo: Hinc bea. Bern. ait. Tria opera fecit omnipotentia illa maieſtas in aſſumptione noſtræ carnis, ita ſingulariter mirabilia, & mirabiliter ſingularia, vt talia nec faciet, nec facienda ſint amplius ſuper terram: Coniuncta ſunt quippe ad inuicem Deus, & homo, mater, & virgo, fides & cor humanũ. Hæc ille. Tertia ratio fidei veritatem, probans ſumitur ex parte illorum, quibus apoſtoli prædicauerunt, quia fuerunt ſapientiſſimi in omni arte, & ſcientia. Fuerunt etiam potentes & delicatiſſimi: Fuerunt deniq; ditiſſimi, ſola quæ carnis, & mundi erant inſipiẽtes, qui diuina gratia illuſtrati, fidei magnæ & veræ ſeſe ſubdiderunt. De prædictis tribus rationibus fidei veritatem declarantibus dicit Augu. 23. lib. de ciui. Dei cap. 5. Ipſe modus quo credidit mundus ſi conſideretur, incredibilior inuenitur, ineruditos liberalibus diſciplinis, & omnino quantum ad iſtarum artium doctrinas impolitos, non peritos grammatica, non armatos dialectica, non rhetorica inflatos piſcatores Chriſtus cũ retibus fidei ad mare huius ſeculi pauciſſimos miſit, atque ita, vt omni genere tam multos piſces, & multo mirabiliores quàn tò rationes, etiam illos philoſophos cæpit duos illis incredibilibus (ſcilicet Chriſti reſurrectione, & eius aſcenſione) ſi placet, quia placere debet addamus hoc tertium: Iam ergo tria ſunt incredibilia quæ tamen facta ſunt. Incredibile eſt Chriſtum ſurrexiſſe in carne, & in cœlum aſcendiſſe cum carne: Incredibile eſt mundum rem tam incredibilem crediſſe: Incredibile eſt homines ignobiles, infirmos, pauciſſimos, imperitos rem tam incredibilem tam efficaciter mundo, & in illo etiam doctis perſuadere potuiſſe. Hæc ille: Ex quibus lucubrationibus luce clarius ſplendet veritas fidei Chriſtianæ, quàm quidem concorditer prædicauerũt tam prophetæ omnes, quàm etiam apoſtoli, & Chriſti diſcipuli, quod fieri nullatenus poterat, niſi virtute diuina, cuius veritas propoſitionis probatur per propoſitionem Scoti in prologo primi ſentent. quæſt. 2. d. In non euidentibus ex terminis, nec principia euidentia habentibus, non conſonant firmiter, & ineffabiliter multi diuerſimode diſpoſiti, niſi a cauſa ſuperiori ipſarum intellectus inclinetur ad conſenſum: Hæc Scotus. Cuius quidem veritas ſic patet: Nam in euidentibus omnes conſentiunt de facili, ſicut de illa quòd ignis ſit calidus, non autem in non euidentibus, & diuerſimode diſpoſiti ſi fuerint: Sicut in electione alicuius ad dignitatem, quando eligentes fuerint de diuerſis nationibus, pauci valde conſentiunt in vnũ niſi Deo inſpirante. Sic eſt de receptione vere fidei Catholicæ.

Fides noſtra non eſt in hominum ſapiẽtia ſed in virtute Dei.

Bern.

Auguſt.

Tria incredibilia ſed tamẽ, facta.

Scotus.

De

De nobilitate fidei.

FIDES decimo, quantum ad ipſius nobilitatem, multum valde ipſa nobilitat habẽtem, quia filium Dei efficit, ſecundum quòd dicitur Io. 1. Quotquot autem receperunt eum ſcilicet per fidem, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: Sed nunc tractandum eſt de nobilitate fidei ſecundum ſe conſiderata. (Ioan. 1.)

§. 1. VTRVM fides ſit nobilior quàm gratia prophetiæ? Arguitur quòd non: Quia lumen prophetiæ intellectum certificat, aliter eſſet dubia fides, quę dictis prophetarum innititur. 2. Pet. 1. Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui bene facitis credentes: Fides autẽ nõ certificat intellectũ certitudine euidẽtiæ, ergo certitudo ꝓphetica ẽ nobilior certitudine fidei. Sed contra. Nobilius eſt lumẽ qđ eſt habitus & virtus quàm quod nec habitus nec virtus, ſed lumen fidei eſt virtus, & ſic habitus, & tali non poteſt ſubeſſe falſum, cũ imitatur primæ veritati: Lumen vero propheticum non eſt habitus, alias poſſet quis per talem habitum ſtatim prophetare cum vellet, quod eſt falſum, vnde nec eſt virtus cum non ſit habitus, & ipſi poſſit ſubeſſe falſum: Patet de Iona, qui prophetauit ſubuerſionem Niniue, quæ tamen non eſt facta in re, ergo fides eſt nobilior: Item nobilius eſt lumen quod non poteſt eſſe niſi a Deo: Lumen autem fidei eſt huiuſmodi, ſed lumen propheticum poteſt eſſe ab angelo malo, vt patet 3. Reg. 18. in prophetis Baal, vbi dicit Diabolus: Egrediar & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum: Ad iſtam quæſtionem Richar. in 3. diſtin. 23. art. 8. q. 1. ponit duas opiniones pro & cõtra, ſed probabiliorem hanc fore aſſerit videlicet ꝙ diſtinguendũ eſt hoc: Quoniã aliquid eſſe nobilius altero dupliciter intelligitur. Vno modo quantũ ad naturam, & Augu. 11. de ciui. c. 16. dicit ꝙ nobilior eſt pulex nummo. Alio modo quantum ad vſum, & ſic nobilior eſt nummus quàm pulex. Primo modo cognitio prophetica de articulis fidei nobilior eſt quàm cognitio fidei, quia de eodem eſt dę quo fides eſt. Cognitio tñ prophetica eſt euidentior. Secundo modo autem cognitio fidei eſt nobilior, quia vſus fidei plus confert ad acquiſitionem vitæ æternæ, & hoc patet per rationem argumenti primi. Sed ad ſolutionem argumentorum in contrarium notandum ſecundum eundem Richard. cui concordat Lyra in prologo Pſalm. quatuor ſunt gradus prophetice cognitionis: Primus & infimus eſt, & cum alicui repræſentatur veritas per aliquod factum ſenſibile, vel per ſpecies imaginabiles, ita ꝙ certitudinaliter non illuſtratur ad cognoſcendum à quo ſit talis illuſtratio, ſcilicet an a Deo, vel ab angelo bono vel malo, aut a cauſa naturali, ſiue videat talia vigilans, vel dormiẽs: Sicut fuit viſio Pharaonis videntis ſpicas, & boues. Gen. 41. Et hæc vidit imaginarie ſecundum Auguſt. 15. ſuper Gen. Et talis reuelatio non dicitur prophetica niſi ſecundum quid: Alius gradus eſt altior, cum alicui infunditur lumen ad intelligendum illud quod imaginabiliter vidit: Sicut fuit infuſum lumen ipſi Ioſeph, per quod certitudinaliter ſciuit quid hæc ſignificaret. Vnde magis dicitur propheta Ioſeph, qui intellexit quid ſignificarẽt quam Pharao qui vidit tantum, ſecundum Aug. 12. ſuper Gen. Tertius gradus altior, cum imprimuntur alicui ſpecies, & ſimilitudines ſenſibiles, & etiam lumen quo certitudinaliter iudicat de veritate repræſentata, ſicut factum fuit Danieli, quia certitudinaliter regi dixit, & ſomnium quod viderat & quid ſignificaret: Nam imagines corporales in ſpiritu eius fuerunt expreſſæ, & eorum intellectus fuit reuelatus in mente ipſius Danielis: Quartus prophetiæ gradus eſt digniſſimus, cum aliqua veritas repræſentatur per ſpecies intelligibiles, & infunditur lumen quo certitudinaliter iudicat intellectus de veritate repræſentata per illas abſque omni exteriori adminiculo facti, vel dicti, vel imaginariæ viſionis, quæ eſt in ſomno vel vigilia, & ſic prophetauit Dauid ſecundum Caſſiodorum in Glo. ſuper principium Pſal. Vnde Dauid dicitur eximius prophetarum: Sicut in doctrina humana diſcipulis oſtenditur eſſe melioris intellectus qui veritatem nude prolatam a doctore capere po

Marginal notes: 3. Reg 18. — Quatuor gradus pphetice cognitionis. — Auguſt. — Aug. — Caſſ. — Dauid eximius prophetarũ.

batæ quæ poteſt deficere: Vnde ſubdidit apoſtolus. Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt: Lyra id eſt homines nullius reputationis, vt ea quæ ſunt ſcilicet magnæ reputationis in mundo deſtrueret, vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius ſcilicet, ſed humilietur propter quod modus docendi in humilitate conueniens fuit fidei doctrinæ: Et iterum de apoſtolorum ſimplicitate ait Apoſtolus. 1. Cor. 2. Non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis prædicamus, vt fides noſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. August. inſuper ait: Malo eſſe inurbanus quàm incredulus, & malo eſſe agreſtis catholicus quàm eloquens philoſophus, & hæreticus: Fides enim non quærit ornatum aliunde quàm ſeipſam. Secunda ratio fidei veritatem oſtendens ſumitur ex parte illorum, quæ prædicauerunt: Certè non carnis delectabilia, ſicut Mahumetus ad quæ homines proni ſunt: Non mundi proſperitates. Non faſtus, & dignitates, ſed fidem ſupra intellectum humanum, iniuria, opprobria, & tribulationes, inſuper mortem pro fide ſubeunda, humilitatem, paupertatem, vigilias, & orationes; Vnde Augu. in quadam epiſtola Quis inquam tantam hominum multitudinem ad peccata pronam ad legem Chriſti carni, & ſanguini contrariam ſeruandam induceret niſi Deus eſſet cum illo: Hinc bea. Bern. ait. Tria opera fecit omnipotentia illa maieſtas in aſſumptione noſtræ carnis, ita ſingulariter mirabilia, & mirabiliter ſingularia, vt talia nec faciet, nec facienda ſint amplius ſuper terram: Coniuncta ſunt quippe ad inuicem Deus, & homo, mater, & virgo, fides & cor humanũ. Hæc ille. Tertia ratio fidei veritatem, probans ſumitur ex parte illorum, quibus apoſtoli prædicauerunt, quia fuerunt ſapientiſſimi in omni arte, & ſcientia. Fuerunt etiam potentes & delicatiſſimi: Fuerunt deniq; ditiſſimi, ſola quæ carnis, & mundi erant inſipiẽtes, qui diuina gratia illuſtrati, fidei magnæ & veræ ſeſe ſubdiderunt. De prædictis tribus rationibus fidei veritatem declarantibus dicit Augu. 23. lib. de ciui. Dei cap. 5. Ipſe modus quo credidit mundus ſi conſideretur, incredibilior inuenitur, ineruditos liberalibus diſciplinis, & omnino quantum ad iſtarum artium doctrinas impolitos, non peritos grammatica, non armatos dialectica, non rhetorica inflatos piſcatores Chriſtus cũ retibus fidei ad mare huius ſeculi pauciſſimos miſit, atque ita, vt omni genere tam multos piſces, & multo mirabiliores quàn to rariores, etiam illos philoſophos cæpit duos illis incredibilibus (ſcilicet Chriſti reſurrectione, & eius aſcenſione) ſi placet, quia placere debet addamus hoc tertium: Iam ergo tria ſunt incredibilia quæ tamen facta ſunt. Incredibile eſt Chriſtum ſurrexiſſe in carne, & in cœlum aſcendiſſe cum carne: Incredibile eſt mundum rem tam incredibilem credidiſſe: Incredibile eſt homines ignobiles, infirmos, pauciſſimos, imperitos rem tam incredibilem tam efficaciter mundo, & in illo etiam doctis perſuadere potuiſſe. Hæc ille: Ex quibus lucubrationibus luce clarius ſplendet veritas fidei Chriſtianæ, quàm quidem concorditer prædicauerũt tam prophetæ omnes, quàm etiam apoſtoli, & Chriſti diſcipuli, quod fieri nullatenus poterat, niſi virtute diuina, cuius veritas propoſitionis probatur per propoſitionem Scoti in prologo primi ſentent. quæſt. 2. d. In non euidentibus ex terminis, nec principia euidentia habentibus, non conſonant firmiter, & ineffabiliter multi diuerſimode diſpoſiti, niſi a cauſa ſuperiori ipſorum intellectus inclinetur ad conſenſum: Hæc Scotus. Cuius quidem veritas ſic patet: Nam in euidentibus omnes conſentiunt de facili, ſicut de illa q ignis ſit calidus, non autem in non euidentibus, & diuerſimode diſpoſiti ſi fuerint. Sicut in electione alicuius ad dignitatem, quando eligentes fuerint de diuerſis nationibus, pauci valde conſentiunt in vnũ niſi Deo inſpirante. Sic eſt de receptione veræ fidei Catholicæ.

Fides noſtra non eſt in hominum ſapiẽtia ſed in virtute Dei.

Bern.

Auguſt.

Tria incredibilia ſed tamẽ, facta.

Scotus.

De nobilitate fidei.

FIDES decimo, quantum ad ipſius nobilitatem, multum valde ipſa nobilitat habẽtem, quia filium Dei efficit, ſecundum quòd dicitur Io. 1. Quotquot autem receperunt eum ſcilicet per fidem, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: Sed nunc tractandum eſt de nobilitate fidei ſecundum ſe conſiderata. Ioan. 1.

§. 1. VTRVM fides ſit nobilior quàm gratia prophetiæ? Arguitur quòd non: Quia lumen prophetiæ intellectum certificat, aliter eſſet dubia fides, quę dictis prophetarum innititur. 2. Pet. 1. Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui bene facitis credentes: Fides autẽ nõ certificat intellectũ certitudine euidẽtiæ, ergo certitudo ꝓphetica ẽ nobilior certitudine fidei. Sed contra. Nobilius eſt lumẽ qđ eſt habitus & virtus quàm quod nec habitus nec virtus, ſed lumen fidei eſt virtus, & ſic habitus, & tali non poteſt ſubeſſe falſum, cũ imitatur primæ veritati: Lumen vero propheticum non eſt habitus, alias poſſet quis per talem habitum ſtatim prophetare cum vellet, quod eſt falſum, vnde nec eſt virtus cum non ſit habitus, & ipſi poſſit ſubeſſe falſum: Patet de Iona, qui prophetauit ſubuerſionem Niniue, quæ tamen non eſt facta in re, ergo fides eſt nobilior: Item nobilius eſt lumen quod non poteſt eſſe niſi a Deo: Lumen autem fidei eſt huiuſmodi, ſed lumen propheticum poteſt eſſe ab angelo malo, vt patet 3. Reg. 18. in prophetis Baal, vbi dicit Diabolus: Egrediar & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum: Ad iſtam quæſtionem Richar. in 3. diſtin. 23. art. 8. q. 1. ponit duas opiniones pro & cõtra, ſed probabiliorem hanc fore aſſerit videlicet ꝙ diſtinguendũ eſt hoc: Quoniã aliquid eſſe nobilius altero dupliciter intelligitur. Vno modo quantũ ad naturam, & Augu. 11. de ciui. c. 16. dicit ꝙ nobilior eſt pulex numo. Alio modo quantum ad vſum, & ſic nobilior eſt nummus quàm pulex. Primo modo cognitio prophetica de articulis fidei nobilior eſt quàm cognitio fidei, quia de eodem eſt dę quo fides eſt. Cognitio tñ prophetica eſt euidentior. Secundo modo autem cognitio fidei eſt nobilior, quia vſus fidei plus confert ad acquiſitionem vitæ æternæ, & hoc patet per rationem argumenti primi. Sed ad ſolutionem argumentorum in contrarium notandum ſecundum eundem Richard. cui concordat Lyra in prologo Pſalm. quatuor ſunt gradus prophetice cognitionis: Primus & infimus eſt, & cum alicui repræſentatur veritas per aliquod factum ſenſibile, vel per ſpecies imaginabiles, ita ꝙ certitudinaliter non illuſtratur ad cognoſcendum à quo ſit talis illuſtratio, ſcilicet an a Deo, vel ab angelo bono vel malo, aut a cauſa naturali, ſiue videat talia vigilans, vel dormiẽs: Sicut fuit viſio Pharaonis videntis ſpicas, & boues. Gen. 11. Et hæc vidit imaginarie ſecundum Auguſt. 15. ſuper Gen. Et talis reuelatio non dicitur prophetica niſi ſecundum quid: Alius gradus eſt altior, cum alicui infunditur lumen ad intelligendum illud quod imaginabiliter vidit: Sicut fuit infuſum lumen ipſi Ioſeph, per quod certitudinaliter ſciuit quid hæc ſignificarẽt. Vnde magis dicitur propheta Ioſeph, qui intellexit quid ſignificarẽt quam Pharao qui vidit tantum, ſecundum Aug. 12. ſuper Gen. Tertius gradus altior, cum imprimuntur alicui ſpecies, & ſimilitudines ſenſibiles, & etiam lumen quo certitudinaliter iudicat de veritate repræſentata, ſicut factum fuit Danieli, quia certitudinaliter regi dixit, & ſomnium quod viderat & quid ſignificaret: Nam imagines corporales in ſpiritu eius fuerunt expreſſæ, & eorum intellectus fuit reuelatus in mente ipſius Danielis: Quartus prophetiæ gradus eſt digniſſimus, cum aliqua veritas repræſentatur per ſpecies intelligibiles, & infunditur lumen quo certitudinaliter iudicat intellectus de veritate repræſentata per illas abſque omni exteriori adminiculo facti, vel dicti, vel imaginariæ viſionis, quæ eſt in ſomno vel vigilia, & ſic prophetauit Dauid ſecundum Caſſiodorum in Glo. ſuper principium Pſal. Vnde Dauid dicitur eximius prophetarum: Sicut in doctrina humana diſcipulis oſtenditur eſſe melioris intellectus qui veritatem nude prolatam a doctore capere po

Marginalia: 3. Reg. 18. — Quatuor gradus ꝓpheticæ cognitionis. — Auguſt. — Aug. — Caſſ. — Dauid eximius prophetarũ.

poteſt, quàm il'e qui indiget ad capiendum exemplo ſenſibili, vt patet in geometricis figuris.

Ad primum ergo in oppoſitum dicendum ſecundum Rich. q́ non oportet illud lumen, quod eſt virtus, eſſe nobilius niſi ponantur cætera paria, accipiendo virtutem propriæ ſecundum quòd eſt habitus, vt patet inſtantia de illo lumine, quo intellectus Pauli in raptu fuit ſublimatus ad videndum diuinam eſſentiam, ſicut ſancti in cœlo, vt dicit Auguſt. in quæſtione ad Oroſium, & ſi in modo videndi deficiens fuerit a viſione beatorum, & tamen illud non fuit habitus, quia fuit in intellectu Pauli per modum paſſionis tráſeuntis, ſicut eſt lumen in aere, a quo cito abſtrahitur. Ad aliud reſpondetur, quòd Prophetia vt dicit Gloſſ. in principio. Pſal. veritatem habet ſemper ſecundum præſcientiam Dei, ſicut & fidei formatæ non poteſt ſubeſſe falſum, tamen prophetia ſecundum comminationem non ſemper impletur: Vnde in eadem Gloſſ. dicitur, prophetia quædam eſt ſecundum præſcientiam Dei, & hanc impleri neceſſe eſt omnibus modis etiam ſecundum tenorem verborum, vt eſt illa, & virgo concipiet, & pariet filium; Alia eſt prophetia ſecundú comminationem, vt fuit prophetia Ionæ de Niniue ſubuerſione, & huiuſmodi non implentur ſemper ſecundum verborum ſuperficiem, ſed ſecundum intelligentiæ tacitæ ſignificationem, nam Dei intentio fuit ſub conditione, q́ Niniue ſubuertere tur, niſi a malicia ſua cóuerteretur, ſin autem ſubuerteretur, & ſic impleta eſt: Similiter Eſa. 38. prædixit mortem Ezechiæ, quia ſic pręuiderat illius citam mortem, ſicut Ionas ſubuerſionem Niniue, non tñ præuidit, q́ pęnitentiam eſſet acturus, & ita miſericordiam conſecuturus, nam in cauſa ſecunda ſic erat, ſed non in prima, ſicut ſi quis vidiſſet Lazarum mortuum, dicere veraciter potuiſſet: Iſte non reſurget niſi in nouiſſimo die, ſicut dicebat Martha Ioan. 1. Si vero vidiſſet in cauſa prima, ideſt in Dei diſpoſitione alius, ſimiliter dicere potuiſſet: Vere iſte ſtatim reſurget. Ad inquiſitionem vero obiecti alterius, ſcilicet an prophetia ſit a ſolo Deo immediate, an poſſit eſſe ab angelo? Reſpondetur ſecundum Rich. ibidem, q́ ſecundus, tertius, & quartus gradus ſupradictæ cognitionis prophetiæ non fuit ab angelo effectiue, non enim poſſunt in intellectú noſtrum lumé imprimere, quo certitudinaliter iudicemus de aliqua veritate contingéter futura: Nec, inquit, credo, q́ poſſint ſpecies intelligibiles in noſtro intellectu imprimere, vt patuit lib. 2. diſt. 10. Prædicti tamen gradus poſſunt eſſe ab angelo diſpoſitiue. Vnde ſuper illud pſal. Da mihi intellectum, vt diſcam man. e. dicit glo. Angelus intellectum dare homini dicitur, ſicut quis dicitur lumen dare domui cui feneſtram facit, cum eam ſua luce non illuſtret. Sed primus gradus prophetiæ poteſt eſſe ab angelo effectiue, poteſt enim formare mediante aliquo corpore aliqua verba ſenſibilia, vel aliqua facere, vel excitare hominem ad talia faciédum vel dicendum, quæ ſunt repræſentatiua alicuius veritatis, cuius cognitio tranſcendit naturalem hominis facultatem. Poteſt etiam ſpecies immaginabiles ſic diſponere, vt ab eis phantaſmatibus ipſa cognitiua ſenſibilis alio modo mouetur quá ante, propter alium ordinem. Non credo tamen quòd poſſit in immaginatione nouas ſpecies imaginabiles imprimere per quas cogitatiua ſenſibilis moueretur, quibus nunquam præceſſit ſimilis in imaginatione, nec in ſe, nec in partibus ſuis, quia tunc poſſet facere, q́ cæcus natus imaginaretur colorem. Vnde ex quo dæmones talia quantum poterant faciebant prophetis Baali, & in quibuſcunq; faciút ſp mala intentione faciút, vt ad aſſentiendum falſitati inducant. Ideo non dicuntur ſimpliciter prophetæ, ſed falſi prophetæ.

VTRVM fides ſit nobilior quam gratia raptus? Reſpondetur ſecundum Rich. vbi ſup. ar. vitis quæſt. 2. q́ raptus non eſt aliud in propoſito niſi abſtractio intentionis animæ a ſenſibus ad aliquid cognoſcédum, quod abſque abſtractione non poſſet cognoſcere vel ita bene: Huiuſmodi autem raptus eſt triplex gradus. Vnus eſt, cum ſit ex aliqua cauſa naturali, nam Philoſophus. 8. Politic. capit. vlti. dicit, quòd melodiarum quædam ſunt factiuę raptus. Item Auguſtinus nono de ciuit. capit. 24. refert, quòd fuit quidam ſacerdos, qui ſe-pe

Margin notes (left column): Auguſt. — Prophetia duplex. — Eſa.

Margin notes (right column): Pſal. 118. — Quicquid faciunt dęmones mala intétione faciunt. — §. 2. Richar. — Aug.

pe rapiebatur cum volebat, & tali raptu primi gradus anima poteſt pertingere ad cognoſcendum aliqua in huiuſmodi abſtractione a ſenſibus, ad quorum cognitionem non poſſet attingere anima a ſenſibus non abſtracta naturaliter, & quia in hoc gradu non rapitur anima ad cognoſcẽdum aliquid, cuius cognitio ſit totaliter ſupra naturalem hominis facultatem, ideo de raptu in iſto primo gradu concedendũ eſt, ꝙ incomparabiliter minus nobilis eſt quàm fides. Secundus gradus altior eſt, cum raptus fit per virtutem alicuius creatæ ſubſtantiæ intellectualis .ſ. angelicæ, quia anima poteſt rapi ad cognoſcendum clare, & immediate eſſentiam angelicam, quia vt aliqui dicunt (inquit Richar.) ſufficit animæ ſic abſtractæ lumen angelicum ſuper ipſam irradians ad hoc, vt eſſentiam ipſius angeli videat, ſecundum quòd dicit Grego. 26. Moral. quòd nonnunquàm per angelum ſic humanis cordibus loquitur Deus, vt ipſe quoque angelus mentibus obtutibus præſententur. Et Commen. ſuper 1. Metaph. dicit quòd res abſtractas intelligere nobis non eſt impoſſibile: Sed ego (inquit Richard.) credo ꝙ dum anima noſtra eſt corporis corruptibilis forma actu, quantumcunque eius intentio abſtrahatur a ſenſibus per virtutem creatam non poteſt clarè videre aliquam ſubſtantiam ſeparatam, per quamcunque actionem cuiuſcunque ſubſtantiæ creatæ, tamen animam ſic abſtractam poteſt angelus inſtruere de aliquibus, ad quorum cognitionem non poſſet virtute naturali pertingere etiam ſic abſtracta, & de quibus ab angelo non ſic poſſet inſtrui non abſtracta, vt patet, inquit, ex dictis ſuper 2. lib. diſtinct. 10. In iſto etiam ſecundo gradu nobilior eſt cognitio fidei, quam gratia raptus. Hæc Richard. Tertius gradus raptus eſt cum fit ex virtute diuina immediate, vt patet de raptu Pauli, nam in hoc gradu poſſibile eſt animam hominis exiſtentem corruptibilis corporis formam ſublimari ad hoc, vt Deum videat in eſſentia, ſicut ſancti vident in patria quantum ad claritatem videndi, non tamen quantum ad permanentiam, quia tale lumen quod Deus infundit animæ prædicto modo abſtractę non eſt habitualiter manens in intellectu illius, ſed raptim, ſicut lumen in aere cum valde cito ſubtrahitur luminaris, ideſt ſolis influentia: Nam vt etiam Auguſt. 12. ſuper Gen. dicit, non poteſt anima in prædicta viſione habitualiter permanere, ita quòd remaneat corporis corruptibilis forma, niſi forte per nouum miraculum teneretur virtute diuina in corpore: Vnde cognitio raptus in hoc tertio gradu eſt nobilior quàm cognitio fidei, quia illa eſt ſine ænigmate, ſed hæc fidei cognitio eſt cum ænigmate. Tamen ſecundum quid, cognitio fidei nobilior eſt, inquantum eſt per lumen habitualiter in intellectu manens. Raptus autem eſt tranſiens.

Greg. Richar. Auguſt.

§. 3. SED an raptus ſit alia gratia a prophetia? Richar. ibidem dicit, ꝙ talis viſio in raptu non amittit totaliter rationem prophetiæ. Vnde non videtur gratia raptus totaliter diſtinguenda a gratia prophetiæ. Hæc Rich.

§. 4. VTRVM nobilior ſit fides, quàm gratia faciendi miracula? Et arguitur ꝙ ſic, quia gratia faciendi miracula eſt per fidem: Luc. 17. Si habueritis fidem ſicut granum ſynapis dicetis huic arbori, eradicare, & tranſplantare in mare, & obediet vobis, ergo fides eſt nobilior: Sed contra. Quia per miraculorum operationem magis probatur ſanctitas hominis, quàm per fidem, quam plures mali habent. Reſpondetur ſecundum Richar. vbi ſup. articu. 3. ꝙ gratia faciendi miracula extenſo eius nomine poteſt accipi tripliciter. Vno modo pro potentia per quam gratis, & ex mera liberalitate Dei efficiuntur miracula. Secundo pro aliquo exiſtente in homine propter quod miracula efficiuntur. Tertio pro ipſa miraculorum operatione pro fidei probatione. Primo modo nobilior eſt gratia miraculorum quàm fides, quia ſic gratia faciendi miracula eſt ipſa diuina potentia, quæ, licet proprie non dicitur gratia cum ſit Deo naturalis, & idem quod ipſe Deus, ſed improprijſſime dicitur gratia inquantum gratis, ex mera liberalitate facit miracula ad noſtram vtilitatem. Secundo modo gratia faciendi miracula eſt aliquod exiſtens in

Gratia miraculorũ eſt per fidem. Luc. 17. Rich.

homine, non ſicut qualitas quædam, per cuius virtutem fit homo cauſa miraculi effectiua, nec propter quam ſemper mirabilia fiunt, ſed ſic gratia faciendi miracula aliquando eſt perfecta fides, vt tangit argumentum ſupradictum: Luc. 17. Aliquando oratio, vt patet Act. 9. vbi Petrus oratione Tabitam ſuſcitauit. Aliquando autem eſt voluntatis nutus. Actu. 5. Cum ad nutum Petri mortuus eſt Ananias, & Saphira. Aliquando eſt ſimplex hominis verbum: Ioſue dicente capitu. 10. Sol contra Gabaon ne mouearis: Omnia tamen iſta reduci poſſunt ad vnum, ſcilicet ad quandam ſpiritusſancti inſpirationem, quæ inſpirat homini pro quo Deus, vult facere miracula, per fidem, vel orationem, vel nutum, vel verbum, ad quæ ſequitur miraculum, quod non efficitur niſi per diuinam potentiam, & ſic perfectio fidei, & eius inſpiratio paſſiua nobilior eſt quam inſpiratio orationis, ſeu nutus voluntatis. Inſpiratio autem actiua idem eſt quod ratio orationis, ſeu nutus voluntatis, inſpiratio autem actiua idem eſt quod actio intrinſeca ſpiritusſancti: Si autem accipitur gratia faciendi miracula pro miraculorum extrinſeca operatione, ſic fides nobilior eſt, quia probat Deus per illa hominis ſanctitatem, quam vult Deus hominibus proponere in exemplum virtutis imitandæ, & fidem illius eſſe perfectam aliquando, non tamen ſemper, quia quandoque etiam per malos ad inuocationem Chriſti, vel Dei, Deus facit miracula ad confirmationem veritatis fidei quam prædicant, ſicut dicitur Matth. 12. Nonne in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus. Vnde magis iudicandum eſt de ſanctitate hominis ex bona vita, quàm ex miraculi operatione: Hæc Rich. Sicut Ioannes ſignum fecit nullum, & tamen inter natos mulierum eo maior nõ ſurrexit.

Luc. 17.

Quandoque per malos ad inuocationem diuini nominis Deus facit miracula.

§. 5. VTRVM gratia ſermonis, & ſcientiæ ſit nobilior quàm fides, vel etiam quàm gratia miraculorum? Et videtur quòd ſic, quia Apoſtolus. 1. Corinth. 12. inter gratias gratis datas prius nominat eandem quàm fidem, dicens: Alij quidem per ſpiritum datur ſpiritus ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides. Reſpondet Richar. quòd apoſtolus non ſemper nominat primo illam, quæ eſt alijs nobilior, ideo dicendum, inquit, quòd ſermo ſapientiæ, & ſcientiæ eſt manifeſtatio ſpiritus ad eccleſiæ vtilitatem per conuenientem eloquentiæ modum, quem deſcribit Auguſtinus lib. 10. de doctrina Chriſtiana, videlicet quòd eloquens ita debet dicere vt doceat, vt delectet, & vt flectat: Primo inquam, vt doceat intellectum. Secundo, vt delectet auditum, non delectatione vana, ſed per conuenientem eloquendi modum, quòd audiens cum quadam ſuauitate audiat ea quæ ſunt ad vtilitatem ſuam, & fidei promotionem. Tertio, vt flectat ſcilicet affectum, ita quòd velit aſſentire veritati, & bonæ operationi. Vnde vides quòd ſermo ſapientiæ, & ſcientiæ ſubſeruiunt fidei, ergo fides eſt nobilior, quia nobilior eſt finis his, quæ ſunt ad finem: Hæc Richar.

Aug.

De nomine filiationis.

FILIATIO: In qua claret magna circa nos Dei charitas, qua (vt dicit Hilarius li. 3. de trinita.) nos ſumus filij Dei, ſed non talis qualis hic eſt filius meus dilectus, hic enim verus, & proprius eſt filius origine, non adoptione, veritate, non nuncupatione, natiuitate, non creatione. Sed contra prædicta obijcitur multiplicitur. Arguitur enim ſic: Videtur quòd ſit ſuperfluitas in dictis Hilarij, quia omnis filiatio, aut eſt naturalis, aut gratuita, ergo per originem & adoptionem, ergo ſuperfluunt alia membra. Item quæritur: Quid eſt quod dicitur filius nuncupatione, aut enim vera eſt nuncupatio, aut falſa: Si vera, ergo vel per adoptionem, vel per generationem: Si falſa, ergo non debet inter membra prædicta poni: Item ſi ob creationem dicuntur filij, cum ergo aſini ſunt a Deo creati, erũt etiam filij Dei, quod abſurdum eſt. Reſpondetur ſecundum S. Bonauentu. in 3. diſt. 10. in expoſitione litterali, quòd in primis verbis Hilarius innuit nobis quatuor filiationis differentias, quarum ſufficientia haberi poteſt ſic. Ille ei

§. 1. Hilar.

Bonau.

dicitur

dicitur alicuius, qui ab ipſo eſt, & ei conformatur, hoc autem poteſt eſſe dupliciter, aut emanatione naturali, & vnitate eſſentiæ, & ſic vnigenitus patris quem dicit eſſe Hilarius filium Origine contra Fotinum; Veritate contra Sabellium: Natiuitate contra Arrium, aut poteſt eſſe ab alio in diuerſitate ſubſtantiæ, & hoc poteſt eſſe tripliciter ſecundum triplicem modum conformitatis: Aut enim conformatur quantum ad rationem imaginis naturalis, & ſic eſt filius creatione. Aut quantum ad rationem imaginis, & ſimilitudinis, quæ attenditur in donis gratuitis, & ſic eſt filius per adoptionem. Aut conformatur in natura imaginis, ſed diſcordat per deordinationem voluntatis, ſicut homo peccator, & ſic eſt filius nuncupatione.

Ad argumentum igitur primum dicendum: Falſum eſt ꝙ omnis filius aut eſt per naturam aut per gratiam, niſi extendatur nomen naturæ, & gratiæ ad illud, quod eſt ex mera Dei beniuolentia, & ad illud quod habet quis ab origine.

Ad quæſitum dicendum de filiatione per nuncupationem, quòd iſta nuncupatio quodammodo habet veritatem filiationis quodammodo non, quia quodammodo eſt filius, quodammodo aduerſarius, ſicut

Luc. 16.

Luc. 16. Abraam dixit epuloni, fili recordare, quia &c. Ad illud quòd ſi pater eſt per creationem, debet dici pater beſtiarum: Dicendum, ꝙ non ſequitur, quia nõ quæcunque creatio facit aliquem dici filium, ſed creatio illa in qua confertur inſigne diuinæ imaginis per quam configuratur homo Deo, & idoneus efficitur ad hoc quòd ſit filius Dei.

Quæ ſit creatio q̃ faciat hominem filium Dei.

§. 2. Scotus.

QVAERITVR quid eſt filiatio? Reſpondetur ſcd̃m Scotum in 3. d. 8 ꝙ filiatio eſt habitudo producti naturaliter, ſimilis producenti in natura ſenſitiua vel intellectuali, vbi ſcd̃m Guil. quatuor tangit. Primo genus filiationis, cum dicit: Habitudo, ex quo patet, ꝙ filiatio eſt relatio, & eſt in prædicamẽto ad aliquid, niſi abſtrahar, vel ſit tranſcendens, ſicut eſt filiatio vnigeniti Dei. Secundo tangit differentiam formalem filiationis, dum dicit producti naturaliter eſt ſimilis producenti: Oportet nẽpe primo ꝙ filiatio ſit in producto ſicut paternitas in gignente, ita & filiatio in genito. Secundo exigitur & productum producatur modo naturali, licet enim a patre producatur ſpiritusſanctus, & ei ſit ſimilis, tamen quia non producitur naturaliter ſeu quomodo natus, ſed quomodo datus, ideo nõ dicitur filius. Tertio exigit ꝙ producatur conſimile in natura, vnde licet capillus ab homine naturaliter producatur, quia tamen non eſt illius ſpeciei cuius eſt homo, ergo non dicitur filius ei⁹. Quarto tangit principaliter cauſam materialem, dum dicit, in natura ſenſitiua vel intellectuali, hic enim manere videtur Scotus quaſi neuter: An .ſ. filiatio ſolum ſit in natura intellectuali, vel etiam reperiatur in natura ſenſitiua? Tamen verius videtur dicendum, ꝙ etiam in natura ſenſitiua reperitur filiatio, ſicut Pſal. dicitur: Afferte domino filios arietum: Et Zach 9. Ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & pullum filium aſinæ &c.

Pſal. 28.

§. 3.

VTRVM Chriſtus bis ſit natus? Et arguitur ꝙ non, quia ſequitur: Filiatio: ergo filius, ſi ergo ſunt duæ filiationes in Chriſto, Chriſtus erit duo filij, quod eſt falſum quia dicit Athanaſius in ſymbolo: Nõ duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus: Probatur tamen, quia ſicut ſingulare infert ſingulare, ita plurale infert plurale, vnde ſicut bene dicitur: Homo eſt animal, ita bene dicit, homines ſunt, ergo animalia. Secundo ſic arguitur: Si Chriſtus habuit aliquam filiationem ad matrem ſuam diſtinctam a filiatione, quam habet ad patrem, quæro an poſt reſurrectionem illam eandem habuit, aut non: Certum eſt enim ꝙ in morte Chriſti deſijt eſſe illa filiatio ad matrẽ ſicut humanitas, quæ erat eius fundamentum: Si dicatur ꝙ eandem: Contra, quia alia eſt acceptio accipere eſſe per reſurrectionem, alia per generationem, & ita videretur variari reſpectus: Si autem dicatur ꝙ aliam: Obuiat, quia idem fundamentum, & terminus eandem videntur fundare relationem, eadem autem numero humanitas eſt in Chriſto ante mortem & poſt. In contrarium arguitur per Aug. de fide ad Petrum: Vnigenitus, inquit, Dei filius ſecundo natus eſt, ſemel a matre, & ſemel a patre, ergo duplex eſt natiuitas Chriſti. Reſpondetur ſecundum Rich. in

Natiuitas Chriſti duplex. Aug.

3. di. 8. ar. 1. quæſt. 1. & Guil. eadem di. quod concedendum eſt Chriſtum eſſe bis natum, ſecundum enim Philoſophum 5. Phyſicorum: Ad hoc ꝙ actus ſit vnus numero requiritur, quòd ſubiectum ſit vnū, & terminus vnus, & menſura vna, ergo duplex eſt Chriſti natiuitas, quod ſic probatur: Actio geminata paſſionem geminat, ſed Chriſtum genuit Deus pater, & Chriſtum genuit Maria mater, Deus pater genuit ſine matre, mater vero ſine patre, ergo oportet quòd correſpondeant duæ paſſiones, & natiuitates, quæ quidem natiuitates poſſunt tripliciter numerari. Primo a parte ſubiecti, ſic natura vna eſt ſecundum diuinitatem, alia ſecundum humanitatem. Secundo ſecundum agentia, quia alius pater, alia mater. Tertio ſecundum menſuram, quia vna menſuratur æternitate, ſecunda tempore, ex quo patet, quòd natiuitas æterna vniuocatur cum temporali, quia teſte Auguſt. lib. de Trinitate: Non numerantur niſi quæ vniuocantur, vnde dicit Damaſc. In Chriſto duas natiuitates veneramur: Ad argumenta reſpondet Guill. vbi ſupra, ad primum, quod ſicut ſingulare infert ſingulare, ita plurale, conſequentia ſolum tenet gratia materiæ, non formæ, ſcilicet quando ad numerationem antecedentis, & conſequens numeratur, ſicut prædicto argumento, quia numerato homine, numeratur animal, vbi autem id non ſit, non ſequitur, immo eſt fallacia conſequentis a deſtructione antecedentis, diuiſio enim, & diſtinctio, & huiuſmodi important negationem, ſicut ſi ſequatur, voluntas eſt, ergo volens, non tamen ſequitur, duæ voluntates, ergo duo volentes, quia Chriſtus habet duas voluntates, & tamen eſt vnicum volens. Ad ſecundum reſpondet, quòd Chriſtus habuit eandem filiationem poſt reſurrectionem, quam ante habuit ad matrem, quia idem eſt fundamentum, & terminus ante & poſt reſurrectionem, ſed reſurrectio ſolum dicit vnum nouum reſpectum ad modum recipiendi ſic eſſe, diſtinctum ab aliquo accipiendi eſſe, & hoc non facit contra propoſitum.

Damaſc.

Numerato homine numerat̃ animal.

§. 4. VTRVM in Chriſto diuina natura ſit nata de vergine: Et videtur ꝙ ſic, quia quicquid prædicatur in recto de aliquo ſingulari homine pertinens ad eius naturam ipſo nato, natum eſt, ſicut naſcente homine, naſcitur animal, ſed diuina natura prædicatur de Chriſto in recto, quia filius Dei eſt diuina natura, ergo quando Chriſtus de virgine fuit natus, nata fuit de virgine diuina natura. In contrarium arguitur: Diuina natura non eſt nata propter diuinitatem de patre, ergo multo minus propter filij natiuitatem temporalem de matre. Ad hoc reſpondet Rich. in 3. diſtin. 8 ar. 1. quæſt 1. ꝙ diuina natura non eſt de virgine nata, quamuis enim nō omne productum ſit natum eo quòd natiuitas proprie loquendo in ſolis viuētibus reperitur, tamen omne natum eſt productum, diuina autem natura æterna productione non producitur, ergo multo minus poteſt dici ꝙ temporali productione, ergo non poteſt vere dici producta de virgine, nec etiam ratione humanæ naturæ, quia quamuis ſimul ſit, tamen natura in eadem perſona quæ ſuppoſitum eſt vtriuſque naturæ, non tamen ſuppoſitum ipſius naturæ humanæ, & ideo ratione humanæ naturæ non poteſt dici natura diuina producta de virgine. Ad argumentum reſpondetur ſecundum Richar. vbi ſupra, quòd maior argumēti vera eſt de natiuitate ſuppoſiti creati, quia quamuis natura prædicetur de ſuppoſito propter diuinam ſimplicitatem, tamen quia natura ſe habet abſolute, & ſuppoſitum in relatione, aliquid poteſt dici vere de ſuppoſito quod non vere diceretur de natura, ſuppoſitum enim generatur, natura non generatur, ergo diuina natura &c.

Natura nō genera[tur]

VTRVM in Chriſto natura humana ſit nata? Reſpondetur, quod in iſta quæſtione aliqualiter diſſentire videntur doctores S. Thom. dicit in 3. diſtinct. 8. quæſtione 2. quòd illa propoſitio non habet veritatem niſi ex conſequenti. & S. Bonau. præfata diſt. artic. 1. illam propoſitionem ſimpliciter concedit, vnde dicit, ꝙ non eſt ſimile de humana natura, & diuina. Non enim ſequitur, ſi nequit dici, quod diuina natura non ſit nata, quod non poſſit dici quod humana natura ſit nata, quia humana natura multiplicatur, natura manente indiuiſa in gignente, & genito. §.

Thom.

Bonauen.

§. 6. VTRVM diuina natura dicatur nata de virgine? Reſpondetur ſecundum Guil. quòd non, quia nobilius eſt naſci ab æterno quàm ex tempore, ſed propter natiuitatem æternam filij Dei natura diuina nõ dicitur nata, ergo nec propter natiuitatẽ Chriſti temporalem. Confirmatur, quia eſt eſſe ab alio, eſſe autem ab alio nõ competit naturæ diuinæ. Confirmatur ſecundo, quia ſi natura diuina diceretur nata de virgine, diceretur filia virginis, vnde illa auctoritas Auguſtini de fide ad Petrũ: Natura diuina, atque æterna poſſet temporaliter concipi, & naſci niſi ſecundum ſuſceptionem veritatis humanæ, & conſimiles ſunt pie exponendæ: Similiter illa auctoritas Bernardi: Fortitudo eſt infirmata, quia ibi loquitur ſic ad excitandum corda deuotioni, & hoc modo licitum eſt quod alibi non liceret: Vel dicendum q fortitudo ibi ſtat pro filio, qui dicitur virtus patris: Hebr. 1.

Auguſt.

Bernar.

§. 7. VTRVM in Chriſto ſint duæ filiationes? Reſpondetur quòd de hoc varie loquuntur doctores, dicit Scotus probabilius, & poſt eum Guil. in 3. diſtin. 8. quod in Chriſto ſunt duæ filiationes, quod ſic probat: Ad duos terminos oppoſitos nequit terminari eadem relatio, tunc enim bis diceretur, quod eſt contra Philoſophũ 5. Metaphyſi. c Ad aliquid: Si autem eſſet filiatio in Chriſto, hoc eſſet quia referretur Chriſtus ad patrem in diuinis, & matrem eadem filiatione, & ita oportet ponere duas. Confirmatur, quia proprietates diuinæ non aſpiciunt primo creatum, & ita ex quo filiatio eſt proprietas filij Dei reſpectu patris, exigitur alia reſpectu matris: Nec videtur poſſibile eſſe duas natiuitates in conſimili natura, & nõ duas filiationes: Si enim pater in diuinis per aliam originationem originat filium, & per aliam ſpiritum ſanctum, quare etiã non referretur alia filiatione Chriſtus ad patrem & alia ad matrem: Ex quo patet defectus Sancti Bonauenturæ in 3. diſt. 8. art. 2. quæſt. 2. dicentis, quod in Chriſto eſt vnica filiatio. quia, inquit, vnicum eſt eius ſubiectum. Et concluſio vt patet eſt falſa, & probatio nihil eſt. Vnico enim manente ſubiecto multiplicantur relationes, & accidentia, vt patet de eodem homine albo qui diuerſis ſimilitudinibus diuerſis hominibus eſt ſimilis: Vnde & Damaſcenus dicit Chriſtum duplicem operationem: Si igitur operatio poteſt multiplicari ſtante ſubiecti vnitate, quare non relatio? Sunt & alia argumenta quibus probat hoc Scotus di. prædicta. Vnde patet quod idem pater diuerſis paternitatibus ſolum numero ad diuerſos filios refertur, non enim poteſt fingi quod eadem relatione, quia relationis eſt terminus varius, & ita ex quo terminus variatur, oportet relationem variari. Si obijcias, quòd non ſunt (teſte Philoſopho) plura accidẽtia eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto: Dicendum, quod illa auctoritas habet locum in abſolutis, non in relationibus, de quo Scotus dat exemplum, quod in eadem parte phantaſtica organi poſſunt eſſe plures ſpecies eiuſdem rationis.

Scotus.

In Chriſto duæ filiationes.

Damaſc.

Relationis varius eſt terminus.

§. 8. VTRVM illę duę filiationes in Chriſto ſint reales? Reſpondetur ſecundum Guill. quòd ſic, & probat ſic: Primo de æterna filiatione, quia perſonæ diuinæ non ſunt conſtitutæ per entia rationis: Filiatio autem æterna filium conſtituit, ergo &c. Similiter de tempore patet, quia extrema ſequitur realia, ſcilicet matrem & Chriſtum, relatio autem eſt realis, quæ habet extrema realia nec opus exigit intellectus: Confirmatur, quia æque vel amplius fuit Chriſtus Mariæ filius, ſicut & reliqui ſuarum matrum, cum ergo reliqui filiationem realem ad matres habeant, ſequitur quòd & Chriſtus, ex quo vt (dicit Guil.) patet defectus S. Thom. in 3. diſt 8. quæſt. 5. qui dicit, quod in Chriſto ſunt duę filiationes, vna ad patrem, & iſta eſt realis, alia ad matrem, & iſta eſt rationis, cuius patuit oppoſitum: Si dicas, quod Anſel. lib. 2. Cur Deus homo, dicit: Quod filius eſt incarnatus non alia perſona, ne fieret confuſio. Hæc autem confuſio videtur poni, ponendo duas filiationes reales in Chriſto, non autem ponendo vnicam ſolum, ſicut Sanctus Bonauen. ponit, aut vnam realem, & aliam rationis, ſicut facit S. Thom. Dicendum, quod illa confuſio tollitur, quæ eſſet ſi pater vel ſpiritusſanctus eſſet incarnatus, quia ſcilicet idem eſſet filius, & non filius, modo autem nulla eſt confuſio, quia ſecũdum diuerſas

Thom.

Anſelm.

Confuſio eſt ſi pater, vel ſpiritusſanct. fuiſſet incarnatus.

ſas naturas ſunt duæ filiationes reales, & diſtinctæ.

§. 9. VTRVM vtraque filiatione Chriſtus ſit naturalis filius? Reſpondetur ſecundum Guill. vbi ſupra, quòd ſic probat primo de parte, quia ait (vt in 1. lib. ſen. patuit) memoria fęcunda eſt principium productiuum eius, huiuſmodi autem principium eſt naturale, quia primo elicitur a voluntate in quodam ſigno, in voluntate autem primo eſt libertas, demat re autem patet: Tum quia traxit de Maria conſimilem naturam & modo naturali, hoc autem arguit id quod exit eſſe naturale: Confirmatur, quia Chriſtus eſt filius Mariæ, aut naturalis, aut adoptiuus: Si naturalis habetur propoſitum. Si adoptiuus contra, quia tunc non eſſet verus Marię filius, nec Mariæ competebat filium Dei adoptare in filium, vnde licet quo ad modum concipiendi ſit ſupernaturalis, tamen rectè dicitur filius Marię naturalis, qui creatus de ſanguinibus Mariæ in vtero clauſus, naturaliter fuit deinceps nutritus.

§. 10. praedicatio triplex VTRVM iſta propoſitio: Homo eſt diuina natura, habeat, veritatem? Reſpondetur ſecundum Guill. vbi ſupra, ꝙ quo ad præſens eſt triplex prædicatio: Prima per denominationem, & ſic non habet veritatem, quia diuina natura non eſt forma hominis: Secunda prædicatio eſt per identitatem, & in hoc ſenſu habet veritatem, vt ſit ſenſus homo eſt ille, qui eſt diuina natura, quia eſt filius Dei, & filius Dei eſt diuina natura: Tertia prædicatio eſt per vnionem, & in iſto ſenſu ſimiliter eſt vera modo dicto in ſecunda, quia ſit vnio in identitate perſonæ.

§. 11. QVAERITVR quę ſapit magis naturale, an filij Dei filiatio æterna, an temporalis? Dicendum quod æterna, quia ibi voluntas nullo modo eſt principium eliciτiuum ſicut in temporali, tam ex parte Dei patris quam ex parte matris virginis conſenſum præbente.

De amore, & charitate Filij Dei.

FILIVS, vbi magna relucet diuinitatis amor, & charitas erga homines: Nam filius dicitur a philos gręce, quod eſt amor latine, quia naturali ordine amor patris, quaſi in ſe in filium, & a filio in patrem reciprocatur in diuinis: Propterea dicit Richar. quòd ſpirituſſanctus dicitur amor reciprocus, quo pater, & filius ſe diligunt, de hoc amore dicebat Chriſtus Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit &c. vnde ſecundum Lyranū in prologo ſuper Ioannem, de ratione filiationis propriè dictæ eſt, quòd ibi ſit proceſſus viuentis a viuente ſecundum rationem ſimilitudinis in identitate naturæ ſaltem ſpecifica, vel in propinquo genere, quod ſic patet, quia in rebus inanimatis quamuis vnus procedat ab alio, ſicut ignis ab igne, non tamen ignis productus ab alio igne dicitur eius filius, ſimiliter ſi res non viua procedat a viuente, non inuenitur ibi ratio filiationis, ſicut artificiatum procedit ab artifice, non tamen dicitur eius filius, & ideo requiritur quòd ſit proceſſus viuentis a viuente: Hoc tamen non ſufficit niſi ſit proceſſus ſecundum ſimilitudinem naturæ, quia pediculus procedens ab homine non dicitur eius filius, ſed ille qui procedit ab eo ſimilis in ſpecie, vel propinquo genere, ſicut mulus procedit ab aſino & æquo, licet non ſit ſimilis in ſpecie, tamen ineſt in propinquo genere illius ſpeciei &c. §. 1. Demonſtratio filij.

Aduertendum tamen quòd non eſt de perfecta ratione filiationis, quòd natura ſpecifica in patre, & filio numero diſtinguatur, ſed hoc contingit ex imperfectione illius naturæ quæ propter ſui limitationem in pluribus ſuppoſitis eſſe non poteſt, vna numero exiſtens in diuinis, igitur ſi ponatur verbum diſtinctum perſonaliter a principio a quo procedit, ſicut veritas rei ſe habet, conſequenter oportet dicere, quòd in ipſo perfectè inueniatur ratio filiationis, quia Deus non ſolum eſt viuens, ſed vita per eſſentiam, & ideo verbum in diuinis neceſſario procedit a viuen-

viuente in identitate naturæ non ſolum ſpecifica ſed numerali, & procedit etiam ſecundum rationem ſimilitudinis, in diuinis autem ſecundum Auguſtinum verbum & filius idem ſunt.

August.

QVAERITVR igitur vtrum filius Dei Chriſtus vere dicatur conceptus de ſpiritu ſancto? Et videtur ꝙ non: Sed 1 la ſanctiſſima conceptio magis debet appropriari patri, quia potentia Dei maxime manifeſtatur in operatione illa cuius extrema diſtant diſtantia infinita, ſed filij Dei, & creaturæ vnio eſt infinite diſtantium, ergo in illa operatione eſt potiſſime diuinæ potentię manifeſtatio. Potentia autem appropriatur ſpiritu ſancto.

§. 2.

Dei potẽtia maximæ manifeſtaṫ, in operatiõe illa cuius extrema ſunt infinita.

Sed contra, videtur ꝙ opus conceptionis debet attribui filio, quia opus conceptionis pertinet ad opus reparationis, ſed opus reparationis ad filium, ergo & ipſa conceptio? In contrarium tamen eſt illud Matt. 1. Quod enim in ea natum eſt de ſpiritu ſancto eſt? Reſpõdetur ſecundũ Guill. in 3. diſt. 4. ꝙ filij Dei conceptio congrue appropriatur ſpiritui ſancto, quia deuotiſſima conceptio deuotiſſime debet nominari: Sed talis conceptio fuit deuotiſſima, talia autem attributa maxime appropriantur ſpiritui ſancto: Vnde ad excludendum carnalem copulam viri, & mulieris, dicitur concipi de ſpiritu: Secundo ad excludendum fęditatem concupiſcentię, non ſolum dicitur de ſpiritu, ſed additur ſancto. Tertio ad denotandum amorem intimum beatæ Mariæ ad Deum, vt ſicut mulier ex amore ad virum concipere dicitur, ſic Maria ex ſingulari amore ad Deum, dicitur Chriſtũ de ſpiritu ſancto concepiſſe: Hinc Hugo de S. Vict. Quia, inquit, enim amor Mariæ in corde ſingulariter ardebat, ideo in eius carne mirabilia faciebat.

Bonauen.

Notandum etiam ſecundũ S. Bonau. in 3. d. 4 ar. 1. q. 1 ꝙ iſta vnio ſanctiſſima poteſt tripliciter conſiderari. Primo quantum ad vnibilia. Secundo quantum ad modum vnionis. Tertio quantum ad fructum vnionis Si conſideretur quantum ad vnibilia, tunc ibi manifeſtatur diuina potentia, quæ patri attribuitur, quia maximam requirit potentiam vnire primo vltimum, prout dictum eſt in argumento. Si autem conſideretur quãtum ad vnionis modum, ſic manifeſtatur diuina ſapientia, quæ tam ſapienter elegit humanum genus reparare, & ſuperbi inimici conculcare aſtutiam. Si autem tertio conſideretur quantum ad vnionis fructum, ſic manifeſtatur Dei bonitas maxima, quæ propter nos ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, vt dicitur Philoſo 2. & idem dicit Damaſce. lib. ſuarum ſen. Monſtratur, inquit, ſimul in incarnatione bonitas, iuſtitia, & ſapientia Dei, vt bonitas ſpiritui, ſapientia filio, ſed iuſtitia patri approprietur: Et per hoc patet ſolutio argumentorum.

Damaſç.

VTRVM Chriſtus poſſit dici filius ſpiritusſancti: & videtur ꝙ ſic, quia ſpiritusſanctus cum virgine filij ſui conceptionem operatus eſt, nec minus operatus eſt ſpiritusſanctus quam virgo, ſed multo amplius: Si ergo Chriſtus dicitur filius virginis, & virgo dicitur eius mater, ergo a fortiori ſpiritusſanctus dicitur eius pater.

Sed in cõtrarium arguitur ſic: Chriſtus nullius eſt filius niſi natura, ſed ſolius patris, vel matris eſt filius per naturam, ergo nõ ſpiritusſancti: Item ſi Chriſtus eſſet filius ſpiritusſancti, ergo ſpiritusſanctus eſſet pater Chriſti, & Deus pater etiam eſſet pater Chriſti, ergo duo patres in trinitate. Reſpondet igitur S. Bonau in 3. diſt. 4. artic. 2. q. 2 ꝙ abſque dubio iſta locutio non admittitur. Tum propter vitandum errorem circa generationem temporalẽ. Tum circa generationem æternam, ad vitandum errorem circa generationem temporalem, quia ſi diceretur ſpiritusſanctus pater Chriſti, ſicut virgo eius mater, iam ex hoc videretur Chriſtus natus eſſe de Maria, & ſpiritu ſancto, ſicut naſcitur proles de muliere, & viro, quod falſum eſt: Similiter ratione generationis æternę catholici talem ſermonem non admittunt, ne cõfuſio æternarum relationum, & proprietatum fiat: Vnde cum proprium ſit perſonę patris generare reſpectu perſonę filij, nullatenus admittitur Chriſtum eſſe filium ſpiritusſancti. Vnde Augu. & eſt in littera: Quis audebit dicere Chriſtum eſſe filium ſpiritusſancti, cum hoc ſit ita abſurdum vt nullæ fidelium aures hoc valeant ſuſtinere, ideo concedendæ ſunt rationes ad iſtam partem.

Auguſt.

At

Argumentum dicendum quod non ſequitur: Virgo eſt mater Chriſti, ergo ſpiritusſanctus pater, quia non eſt ſimile virgo enim conformatur Chriſto in natura ſecundum quam conceptus eſt ex tempore, Spiritusſanctus autẽ quamuis Chriſto ſit ſimilis in natura, non tamen eſt eius principium ſecundum illam, ideo non cogit ratio: Vnde Rich. circa literam notat, ꝙ non omnes qui dicuntur alicuius filij de illo nati ſunt, & econuerſo, prout Magiſter dicit in littera, ponens exemplum ꝙ aliqui naſcuntur ex aqua, & ſpiritusſancto, non tamen dicuntur filij aquæ: Similiter capillus naſcitur de capite, non tamen eſt eius filius, ſic & Chriſtus dicitur de ſpiritu ſancto natus, non tamen dicitur eius filius: Dicuntur etiam aliqui filij gehennæ vel mortis ratione præparationis, non quia ex illa nati, ſed ad illam pręparati: Aliqui dicuntur filij, & hoc quatuor modis: ſcilicet primo per creationem, & ſic omnes homines, & angeli dicuntur filij Dei. Secundo per adoptionem, ſicut iuſti, & ſancti. Tertio per imitationem, ſicut mali dicuntur filij diaboli. Quarto dicuntur filij per ſucceſſionem, ſicut dicuntur filij regni, qui ſuccedunt in regnum cœleſte.

Non oẽs, qui dicuntur alicuius filii, ex illo nati ſunt.

§. 4. VTRVM Chriſtus poſſit dici filius Trinitatis? Et videtur ꝙ ſic, quia in Chriſto eſt triplex ſubſtantia, ſcilicet ſuprema, media, & infima. Suprema eſt diuina. Media anima. Infima corpus. Sed Chriſtus ratione ſupremæ naturæ eſt filius alicuius, ſcilicet Dei patris: Ratione naturæ infimæ alicuius, ſcilicet matris ex qua traxit carnem, ergo & ratione medij erit filius alicuius, ſed media ſcilicet anima eſt a tota trinitate æqualiter, ergo videtur ꝙ dici poſſit filius Trinitatis. Sed in contrarium eſt illud Ioan. 1. Vidimus gloriã eius quaſi vnigeniti a patre, ſed Trinitas non habet aliquem filium vnigenitum, cum æqualiter comparetur ad omnes, ergo non &c. Reſpondetur ſecundum Sanctum Bonauen. vbi ſupra, quæſtio. 3. quòd Chriſtus non poteſt dici filius Trinitatis: Primo propter errorem Sabellij, ne ſuſpicemur eandem perſonam filium, & ſpiritum ſanctum cum patre qui eſt pater eius. Secundo non recipitur, quòd Chriſtus ſit filius Trinitatis per creationem propter errorem Arrij, qui poſuit diuinum verbum puram creaturam. Tertio non recipitur, ꝙ ſit filius Trinitatis, per gratiam propter Neſtorium, qui poſuit Chriſtum ſolum dicere naturam humanã ſeu ſuppoſitum illius naturæ, & dicebat ꝙ erat filius Dei per gratiam: Sanctus vero Thom. in 3. diſtinct. 4. artic. 1. quæſt. 2. quòd impugnare videtur hunc loquendi modum, & ponit rationem ſuam quare Chriſtus non dicatur filius Trinitatis, quia, inquit, vnicum habet eſſe, illud autem a ſolo patre habet: Sed vt dicit Guill. in 3. vbi ſupra San. Thom. bene dicentem improbat, & ſalua ſua ſanctitate falſum dicit, quòd ſit vnum eſſe in Chriſto, & in 3. diſt. 6. dat de hoc tale exemplum: Sicut ſi alicui corpori habenti iam eſſe perfectum de nouo vniatur vna manus creata, illa manus non dabit eſſe corpori iam habenti eſſe, ſed ipſum corpus ſolum ponet reſpectum ad illam manum, & manus per ſe eſſet totius eſſe, ſic in propoſito: Natura humana quaſi inſerta diuino ſuppoſito, dicente Iaco. 1. In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, ita ſolum habebit eſſe illius diuini ſuppoſiti: Vnde ſicut accidens non dat eſſe ſubiecto, ſed participat eſſe eius ita debet eſſe in propoſito, ſed quod manus in homine non habeat propriam exiſtentiam nõ videtur verum, licet non habeat ſubſiſtentiam, nec hoc exemplum manus eſt ſimile ad propoſitum, quia manus ſic eſt in homine ꝙ non eſt homo, humanitas vero ſic vnita eſt verbo Dei ꝙ diuinum verbum dicitur homo: Et quòd in hoc nõ debet teneri S. Th. probat Scotus diſt. 8 lib 3. dicens ſic: Terminus generationis eſt eſſe exiſtentiæ, vel aliquid habens tale eſſe. ex 5. Phyſico. ſed Chriſtus vere fuit temporaliter a Maria Virgine genitus, ergo habuit aliud eſſe ab eſſe increato, quia illud non fuit effectum per generationem temporalem. Confirmatur, quia animã Chriſti fuit vere creata, & ita vere habuit eſſe exiſtentiæ, & exiſtentiæ creatæ, non autem creata eſt exiſtentia æterna. Confirmatur ſecundo, quia aſſumpta natura ſi ſibi dimitteretur eſſet vere in actu, nullo ſibi poſitiuo dato de nouo, alioquin eſſet in potentia

Thom.

Scotus.

Relatio actualis præſuppo nit, quod extrema præſint in actu.

tia ſolum, ſicut anima Antichriſti. Patet tertio, quia relatio actuali: præſupponit q̃ extrema, præſint in actu, vnio autem naturæ humanæ ad diuinam eſt actualis, & ideo præexigitur, q̃ tam diuina quam natura humana præintelligantur habere eſſe actualis exiſtentiæ: Vnde non videtur mors fuiſſe poſſibilis, niſi ponendo iſtud eſſe exiſtentiæ in natura humana vnita diuinæ, diſtinctum ab eſſe exiſtentiæ diuinæ naturæ: Vnde patet, quòd humana vere poteſt dici indiuidua propria indiuiduatione, & ſingularis propria ſingularitate, vt res naturæ, patet, quia non dicit humanitatem, quæ dicitur natura, ſed addit propriam differentiam indiuidualem qua mediante dicitur res naturæ.

Ad argumentum autem de natura ſuprema, media, & infima poteſt dici ſecundum ſanctum Bonauen. vbi ſupra, quòd non eſt ſimile de ſubſtantijs extremis ad mediam, quia tum ratione diuinæ ſubſtantiæ, tum ratione carnis genitus eſt, & aſſimilatur in ſuo principio producenti, ſcilicet patri, & matri, patri in diuinitate, matri in humanitate, non ſic autem eſt de ratione animæ: Et ideo non eſt ſimile.

§. 5. VTRVM generatio Mariæ in filio ſuo debet iudicari naturalis, vel miraculoſa? Reſpondetur ſecundum Guil. quod iſta generatio poteſt conſiderari tripliciter.

Primo quantum ad reducentem potentiam materiæ ad actum, ſcilicet hoc modo fuit miraculoſa, quia contra ſolitum curſum naturæ. Vir enim naturalem potentiam fœminæ reducit ad actum genitionis.

Secundo poteſt conſiderari reſpectu geniti, hoc modo proprie non fuit miraculoſum, ſed mirabile, quia non contra curſum, ſed vltra curſum naturæ poſſibilem.

Tertio poteſt conſiderari quantum ad illam potentiam in ſe, ſic fuit naturalis, quia beata Maria cum eſſet optime per naturam complexionata naturaliter non fuit infœcunda.

§. 6. VTRVM beata virgo vere poteſt dici mater Chriſti? Reſpondet Richar. in 3. diſtinctio. 30. articu. 2. quæſtione 1. quòd ſic, quia quicquid requiritur ad rationem maternitatis fuit in reſpectu Chriſti, per virtutem enim generatiuam humorem ſanguineum in membris digeſtum in ſemen conuertit, eo modo quo ſemen eſt in mulieribus, & illud decidit ſine quaq; deordinatione, & ad debitum locum conceptionis tranſmiſit, & in conuerſione, & nutritione pueri in vtero cooperata fuit perfectius quam aliæ matres: Plura autem non requiruntur ad rationem maternitatis.

Quicquid requirit ad rationem maternitatis fuit in beata virgine.

VTRVM beata virgo vere dici poteſt mater Dei? Et videtur quòd non, quia filius ſimilis eſt matri in natura, ſed Deus non eſt ſimilis beatæ Virgini in natura, ergo non dicitur mater Dei. §. 7.

In contrarium dicit Damaſce libro 3. quòd Theotocon, id eſt Dei genitricem principaliter, & vere ſanctam Virginem Mariam prædicamus: Et eccleſia abſolute dicit. Sancta Dei genitrix ora pro nobis. Reſpondet Richard. vbi ſupra, quæſtio. 2. quòd beata virgo vere poteſt dici mater Dei, eſt enim mater illius hominis qui eſt Deus: Ad cuius pleniorem intelligentiam notandum, quòd quando aliquid natum eſt conuenire omnibus partibus alicuius totius, non ſimpliciter dicitur conuenire toti, maxime ſi inſit parti minus principali, vnde qui eſt albus ſecundum dentes non propter hoc ſimpliciter poteſt dici albus, ſed quando aliquid non eſt natum conuenire toti niſi ratione vnius partis tantum, ſi ſibi conueniat ratione illius partis, ſimpliciter ei conuenit, vnde qui eſt criſpus ſecundum caput, ſimpliciter poteſt dici criſpus. Quamuis ergo in Chriſto humana natura, & diuina non poſſunt dici vere partes Chriſti, quia Chriſtus non eſt vnum totum ex eis tanquam ex partibus conſtitutiuis, tamen Chriſtus eſt, nomen perſonæ vt eſt ſuppoſitum prædictarum naturarum duarum: Et quia eſſe filium Dei ex tempore, & eſſe filium matris non eſt natum conuenire ipſi perſonæ diuinæ, niſi ratione humanæ naturæ, ideo ſimpliciter eſt concedendum, verum filium Dei eſſe filium illius virginis cuius filius eſt ratione humanæ naturæ.

Ad

Ad argumentum dicendum, q quamuis ratione diuinæ naturæ non ſit ſimilis in natura virgini, tamen ratione naturæ humanæ eſt ei ſimilis in natura.

§. 8. VTRVM Chriſtus inquantum homo ſit filius adoptiuus patris? Et videtur q ſic, quia Chriſtus inquantum homo eſt Dei filius, aut ergo naturalis, aut adoptiuus: Non naturalis, quia ſecundum quod homo, non eſt eiuſdem naturæ cum Deo, ergo ſecundum quod homo eſt Dei filius adoptiuus. In contrarium eſt Glo. ſuper illud Rom. 1. Prædeſtinatus eſt filius Dei, dicens, quòd non per adoptionem filius eſt: Dicit enim Ambro. Volui, & reuolui diuinam ſcripturam, & filium Dei nunquam adoptiuum inueni, ſed Chriſtus inquantum Deus, eſt naturaliter, vt ſit naturalis filius Dei, & ſicut Deus, ita inquantum homo per gratiam habet, vt ſit idem Dei filius naturalis. Reſpondetur ſecundum Guill. in 3. diſtinct. 10. & Richard. ibidem eadem diſt. ar. 2. quæſt. 1. q iſta: Chriſtus inquantum homo eſt filius adoptiuus, neganda eſt, quia ad hoc quòd aliquis ſit filius adoptiuus requiritur quòd ſit prius duratione vel ordine naturæ fuerit non filius adoptantis, & quòd per gratiam aſſumatur in filium, & quod per hoc ius habeat in poſſeſſione vel hæreditate adoptantis: Quamuis autem duo vltima conueniant Chriſto, inquantum homo, quia tamē nec duratione nec natura prius fuit non filius patris quam filius etiam inquantum homo, cum prius ordine naturæ humana natura gratiam habuit quā aſſumpta fuerit a Dei filio, ideo dici non debet filius adoptiuus etiam inquantum homo: Addit Guil. di. Chriſtus (teſte Aug.) venit quomodo natus, non quomodo datus. Idem lib. de eccleſiaſticis dogmatibus: Natus ſecundum veritatem naturæ ex Deo Dei filius, ſecundum veritatem naturæ humanæ ex homine filius hominis, vt non adoptione, non appellatione, ſed in vtraque natiuitate filij nomen haberet, quod probatur ſic: Quicunque adoptatur de non filio ſit filius, Chriſtus autem nunquam fuit quin eſſet filius: Sed ſi dicatur, quòd humanitas non ſemper fuit in Chriſto, & tamen Deus, & homo vnus eſt Chriſtus, & ita aliquando fuit q non fuit Chriſtus, & ita non fuit filius. Dicendum, quòd licet non eſſet Chriſtus ratione humanitatis, erat tamen ratione diuinitatis, intelligendo per Chriſtum diuinam perſonam: Vltra dicendum, quòd licet humanitas aliquando non fuit in Chriſto, tamen nunquam in eo fuit humanitas quin ille homo fuerit filius Dei.

Ambro.

Adoptatus de nō filius fit filius.

Sed contra diceret quis, quòd in Chriſto præintelligitur eſſe Chriſti inquantum homo ipſi gratiæ tam gratum facienti quā vnionis, ſicut ſubiectum ſuo accidenti. Dicendum, quòd licet præintelligatur eſſe exiſtentiæ in Chriſto ratione humanitatis, non tamen ſubſiſtentiæ, immo vnicum eſt in Chriſto ratione ſcilicet diuinæ perſonæ.

Et ſi obijciatur, quòd anima poteſt filia adoptiua dici, nec tamen habet eſſe ſubſiſtentię quia non eſt ſuppoſitum. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia intelligitur anima eſſe ſine corpore, non autem Chriſti humanitas: Vnde illud Hilarij lib. de Trinit. dicens: Poteſtatis dignitas non amouetur, dum carnis humanitas adoptatur, habet intelligi non ratione ſingularis naturæ in Chriſto, ſed ratione conſimilium in alijs hominibus.

Ad argumentum autem dicēdum quòd licet hæc naturalitas filiationis Chriſto non conueniat ratione humanitatis: conuenit tamen ratione ſuppoſiti: Et ideo vere dicitur: Filius virginis eſt filius patris naturalis per communicationem idiomatum.

VTRVM creaturis rationalibus, & intellectualibus conueniat adoptari? Et §. 9.
videtur quòd non, quia dicit Apoſtolus Gal. 4. Miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus, ergo videtur quòd illis ſolum conueniat adoptari pro quorum redemptione filius Dei factus eſt homo, ſed non eſt factus homo pro redemptione angelorum, ergo angelis non conuenit adoptari; Item animabus non conuenit adoptari, quia dicit ſanctus Thom. in 3. diſtinct. 10. articu. 2. queſtio. 1. quod adoptatio eſt alicuius extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem, vel deinceps legitima aſſumptio, ſed anima non eſt perſo-

na, ſicut dicit Magiſter in 3. diſt. 5. vbi non tenetur, ergo ſi perſona adoptatur, & anima non eſt perſona, ergo anima non adoptatur. In contrarium tamen primi eſt id Iob. 1. Cum veniſſent filij Dei, vt aſſiſterent domino. Vbi ſecundum glo. per filios intelliguntur Angeli. In contrarium

Adoptio ſit per gratiam.

ſecundi eſt, quia adoptatio ſit per gratiã, & anima ſeparata poteſt habere gratiam &c. Reſpondetur ad hanc quæſtionem ſecundum Richar. vbi ſup. q. 2. ꝙ & hominibus, qui ſunt creaturæ rationales, & angelis qui ſunt intellectuales conuenit adoptari, quamuis non omnes ſint adoptiui, quia tam homines quàm angeli boni prius duratione ſeu ordine naturæ fuerunt non filij Dei, ſed clarius declarat Guill. vbi ſupra. Sed diceres, ergo angeli non ſunt filij adoptiui, quia nunquam fuerunt non filij tenendo illam viam, quam Magiſter innuit in libro ſecundo diſtin. 4 ꝙ Angeli fuerunt conditi in gratia. Dicẽdum quod licet ſemper habuerint gratiam, tamen præintelligitur eſſe eorum natura ipſi gratiæ, & hoc ſufficit, vt ſint filij adoptiui. Ex quo patet etiam, quod beata Virgo Maria dato, ꝙ non fuerit in peccato originali cõcepta, vt ſupra habitum eſt, adhuc debet dici filia adoptiua, quia eſſe eius præcedit gratiam, nec hoc requiritur, quod adoptãdi ſint filij irę, ſed ſufficit, quod eſſe poterant.

Ad argumentum ſecundum ſimiliter dicendum, quod quamuis ad redimendum Angelos non fuerit filius Dei miſſus, quia lapſus illorum malorum eſt irreparabilis

Irreparabilis eſt lapſus malorum angelorum.

vt patuit lib 2. ad illos tamen qui non peccauerunt fuit miſſus miſſione, quia mittitur in mentem, & hęc eſt per quam immediate efficiuntur adoptiui.

Ad ſecundum dicendum ſecũdum Guilliel. quod animæ bonæ ſunt adoptatæ, nec

Thom.

eſt ibi Sanctus Thomas tenendus, quia anima licet non ſit perſona, tamen poteſt adoptari &c.

§.10 VTRVM Deo conueniat aliquem in filium adoptare: & videtur, quod non quia ſecundum Sanctum Tho. vbi ſup. adoptare eſt alicuius extraneæ perſonæ in filium, ſed nulla creatura eſt à Deo extranea, quia dicitur Act. 17 In ipſo viuimus, mouemur, & ſumus, ergo nullam creaturam poteſt adoptare. Reſpondetur ſecundum Richar. vbi ſup. articu. 3. q. 1. ꝙ Deo ex ſua bonitate conuenit aliquos in filios adoptare, quia Deo adoptare eſt per gratiam ius dare in participatione hæreditatis, quod ius eis non debebatur per naturam, quia ipſa Dei hæreditas, quia diues

Quid ſit Dei hæreditas.

eſt, eſt fruitio ſuiipſius cuius fruitionis participatio nulli creaturę debetur per naturam, ſed per gratiam.

Ad argumentum dicendum, ꝙ pro tanto creatura Deo eſt extranea, quia non eſt de eius ſubſtantia, nec per naturam habet ius in Dei hæreditate.

VTRVM cuilibet perſonæ diuinæ conueniat adoptare: Reſpondet Richar. vbi ſupr. q. 2. ꝙ cuilibet perſonæ conuenit §. 11

Aug.

adoptare, ſicut enim Auguſt. dicit. 1. de trini. Pater & filius, & ſpirituſſanctus ſicut inſeparabiles ſunt, ita inſeparabiliter operantur, cum ergo adoptare ſit facere in creatura effectum gratiæ per quam habet ius in participatione hæreditatis diuinæ, ſequitur quod adoptare ſit a tota trinitate quamuis ſecundum diuerſos reſpectus aliquando appropriatur, vni perſonæ aliquãdo alij. Patri enim appropriatur, quia ſolus poteſt generare, & quia ſibi appropriatur miſſio filij per quam facta eſt adoptio filiorum Filio autem appropriatur inquãtum per eius paſſionem ſumus Deo reconciliati. Et ſpirituſancto appropriatur inquantum ſibi appropriatur donum gratię per quam formaliter adoptamur, & hæredes Dei & cohæredes Chriſti efficimur.

Fornicatio quere infra luxuria.

De uirtute fortitudinis.

FORTITVDO in qua relucet diuina charitas, qua animum firmat in aduerſis: Eſt autem vera fortitudo per quam quis mediocriter timet, & audet ad hoc inclinatus ex habitu propter bonum finẽ, qui eſt conſeruatio boni communis in periculo mortis. Vnde fortitudo poteſt tripliciter ſumi. Vno modo ſecundum, quod dicit quandam animi firmitatem, & ſic eſt conditio cuiuſlibet virtutis quia vt dicitur. 2. Ethico. Ad virtutem requiritur §.1

fortiter operari. Alio modo, ſecundum, ꝙ dicit firmitatem animi in ſuſtinendis, & repellendis grauibus periculis, vnde Tullius in ſua rhetorica dicit, ꝙ fortitudo eſt conſiderata periculorum ſuſceptio, & laborum perpeſſio, ꝙ ſic eſt ſpecialis virtus non habens determinatam materiam.

Tertio ſumitur fortitudo, prout dicit ſpiritusſancti donum, & fit quando ſpiritusſanctus infundit animum, ipſum firmans contra quæcunque pericula in audacia, & excludens timorem.

Nullus actus virtutis eſt illicitus Chriſti militibus.

VTRVM fortitudo ſit virtus, & videtur quod non, quia nullus actus virtutis eſt illicitus militibus Chriſti, ſed ſecundum Philoſophum. 2. Ethi actus fortitudinis eſt circa periculum mortis in bello, ſed San: Martinus Dixit Iuliano: Chriſti miles ſum, pugnare mihi non licet, ergo fortitudo non eſt virtus. Ad quod dicendum ſecũdum Richar. in 3. diſt. 33. art. 4 q. 1. ꝙ quidam dicunt, quod aliquis actus virtutis poteſt eſſe illicitus aliquibus militibus Chriſti, eo, ꝙ ſtatui eorum non conuenit, ita, ꝙ id quod eſſet virtuoſum militi religioſo eſſet vitioſum, vel pōt dici, ꝙ quibuſcunq; Chriſti militibus principaliſſimus actus fortitudinis qui eſt in ſuſtinendo mala pænalia ardua, propter diuinum honorem conuenit, & ēt pugnare corporaliter loco, & tempore vbi eſſet neceſſarium ad fidei defenſionem, ad quod non ordinabatur illud bellum, de quo beatus Martinus loquebatur: Et ideo idem Richa. ad quæſtionem reſpondendo dicit, ꝙ quædam fortitudo eſt apparens, & ſimilitudinaria, quædam autem vera. Primæ fortitudinis quinque ſunt modi ſecũdũ Philoſophũ 3. Eth. Vnus eſt cum ex electione finis indebiti, vt honoris, vel lucri vel voluptatis, vel alicuius temporaliter incommodi vitandi, vt vituperij, vel alterius aliqui ſe exponunt periculo mortis in bello: Alius eſt, cum aliquis pp. experientiam artis bellicæ indicat nō eſſe periculum graue, quod ignorantibus artē videt periculum graue: Alius modus eſt, cum aliquis periculo mortis ſe exponit per paſſionis impulſum, & maxime iræ: Alius cum homo propter multotiens euaſiſſe pericula eſt bonæ ſpei, vt etiā aliquod graue periculum euadat, propter quam ſpem audacius ſe exponit. Vltimus eſt cum homo propter ignorantiam magnitudinis periculi magno periculo exponit, & ſecundũ Philoſophum quamuis qui libet iſtorũ videatur fortiter agere, nullus tñ eorũ ſecundũ rei veritatē fortiter agit, quia fortis per fortitudinē mediocriter timet, & audet, ad hoc inclinatus ex habitu propter bonum finem, qui eſt conſeruatio boni communis in periculo mortis, & ſic accipitur fortitudo ſecundo modo dicta ſiue vera, vt ſi eſt virtus, quia planum eſt, ꝙ fortitudo ſic accepta eſt habitus bonus, habentem perficiens, & opus eius bonũ reddens: Hęc Rich. Ad hoc nota ſecundũ Philoſophum. 1. de cęlo, & mundo, ꝙ nomen virtutis refertur ad vltimũ potentię. Dicitur autem vno modo potentia naturaliter ſecundum quam aliquis reſiſtere pōt corrumpentibus. Alio modo ſecũdũ ꝙ eſt principium agendi, vt dicitur 5. Metaphyſi. Et quia hæc ſecunda acceptio eſt cōmunior, ideo nomen virtutis ſecundum, ꝙ dicit vltimum potentiæ talis eſt commune, virtus autem cōmuniter ſumpta nihil eſt, quam habitus, quo quis bene poteſt operari. Secũdũ āt ꝙ dicit vltimum potentiæ primo modo dictæ, qui modus eſt magis ſpecialis attribuitur virtuti magis ſpeciali ſcilicet fortitudini, ad quam pertinet firmiter ſtare contra quæcunque repugnantia: Vnde Sap. 8. vbi dicitur ꝙ ſapientia ſobrietatem, & prudentia docet iuſticiam, & virtutem, ponitur virtus pro fortitudine: Eſt aūt Fortitudo ut dicitur. 3 Eth. circa timores, & audacias quaſi cohibitiua timorē, & moderatiua audaciarum, & quidem fortitudo eſt circa timores periculorum mortis ſimpliciter, vt vult Andronicus. Circa vero alia eſt fortitudo ſecundum quid: Actus autem fortitudinis principalior eſt ſuſtinere. i. immobiliter ſiſtere in periculis, quam aggredi, dicente Philoſopho. 3. Eth. ꝙ in ſuſtinendo triſtia maxime dicuntur aliqui fortes.

Bonus finis, quis ſit.

Fortitudo maxime conſiſtit in ſuſtinendo triſtia.

VTRVM martyrium ſuſtinere ſit actus fortitudinis: & videtur quod nō, quia martyrium idem eſt, quod teſtimonium: Martyr enim græce teſtis dicitur latine, ſed ferre teſtimonium actus eſt iuſtitiæ, ergo ſuſtinere martyrium non eſt actus iuſticiæ: Sed in contrarium de martyribus dicitur Hæbr. 11. Fortes facti ſunt in

bello:

bello. Item vincere, eſt actus fortitudinis, ſed ſuſtinentia martyrij victoria eſt: Vnde Maximus in ſer. de martyre dicit, q cũ occiditur, victor efficitur. Ad quod reſpondet Richar. vbi ſup. q. 6. q duplex eſt fortitudo, ſcilicet, Politica & Gratuita. Proprie loquendo ſuſtinentia martyrij non eſt actus fortitudinis politicæ, hoc eſt fortitudinis ordinatæ ad iſtam ciuilitatem inferiorem, quæ eſt infra facultatẽ nature, ſic dico q eſt actus ipſius fortitudinis gratuitæ, quæ ordinatur ad ciuilitatem ciuium ſupernorum eſt, enim actus charitatis & iuſtitiæ, non tamen eodẽ modo, quod ſic patet: Suſtinentia enim martyrij eſt voluntaria violentæ mortis ſuſceptio, ob teſtimonium iuſtitiæ quæ eſt per fidem: Si enim homo ſimplex inuoluntarius ſuſciperet mortem, non eſſet martyrium, cui concordat quod habetur 2. Macha. 6. quod dixit Eleazarus: Domine qui habes ſanctam ſcientiam manifeſte tu ſcis, quia cum amore poſſem liberari &c. Oportet etiam q ſit ſuſceptio violentæ mortis, quia ſuſceptio mortis naturalis non facit martyrem, nec mors quam homo voluntarie infert ſibiipſi: Vnde dicitur in glo. ſuper illud pſal. Deus meus reſpice in cauſam meam, q martyres non facit pœna, ſed cauſa, hæc autem cauſa eſt teſtimonium iuſtitiæ quæ eſt per fidem, velle autem ſuſcipere mortem ex cauſa prædicta a charitate Dei imperaẗ, a fortitudine autem elicitur, & quandoq; etiam a iuſtitia ſimili, ſed alia & alia ratione. Ad argumentum dicendum q ſuſtinere martyrium in cauſa neceſſitatis eſt actus iuſtitiæ, ſed ex hoc nõ ſequitur quin etiam ſit fortitudinis actus ſimul, quia virtutes ſe mutuo iuuant.

Martires non facit pœna, ſed cauſa.

§. 4. VTRVM tempore legis naturæ & legis ſcriptæ fuerunt aliqui martyres: Reſpondetur ſecundum Bern. in quadam epiſtola, quòd tam hi qui ſecuti ſunt paſſionem Christi, quàm hi qui præceſſerunt ſi pro veritate mortui ſunt martyres fuerunt, & ſubdit Ber. Martyrium tempus, cauſa, genuſque diſcernit, nam cum martyr ſit idem quod teſtis, & teſtis non dicatur proprie niſi teſtificetur de re quę fuit, ideo fuerunt ita competentes martyres veteris teſtamenti ſicut noui teſtamenti: Genus etiam ſiue forma diſcernit inter ipſa, quia martyres veteris teſtamenti paſſi ſunt, vel propter inuidiam vt Abel, vel propter doctrinam, quia redarguebant opera tyrannorum, vt Eſaias, Hieremias & alij plures, ſed martyres noui teſtamenti paſſi ſunt quia fidem negare noluerunt: Et quia quidam martyres veteris teſtamẽti conueniunt in forma cum martyribus noui teſtamenti, vt ſancti Machabei qui paſſi ſunt quia Deum cœli & legem ſuam noluerunt negare, ideo de eis eccleſia ſolennizat.

QVAERITVR quæ & quot ſunt ſpecies fortitudinis: Reſpondetur Rich. vbi ſup. q. 8. q fortitudo eſt circa materiam valde ſpecialem ideo non aſſignantur ſibi ſubiectiue. Partes autem eius integrales ſunt illæ quas oportet concurrere ad integrum fortitudinis actum, & ſunt quatuor, ſcilicet Confidentia, Conſtantia, Patientia, & Perſeuerantia: Cuius ratio eſt: Fortitudinis enim non eſt tantũ aggredi, ſed etiam ſuſtinere, ad aggrediendum vero, inquantum eſt actus fortitudinis, requiruntur duo, ſ. Incipere pro victoriæ adeptione, quod eſt per confidentiam, & ab incepto non deſiſtere pro repugnantium contradictione, quod eſt per conſtãtiam, ad ſuſtinẽdũ etiam requirũtur duo, quorum primum eſt, ne difficultate, ardui mali imminentis animus decidat a bono fortitudinis per triſtitiam, & ad hoc neceſſaria eſt patientia, aliud eſt vt diuturna difficilium paſſione homo non fatigetur, ita q ſuſtinere deſiſtat, & ad hoc neceſſaria eſt perſeuerantia. §. 5.

Fortitudinis non ẽ inntũ aggredi, ſed ſuſtinere etiam.

QVAERITVR quot requiruntur ad hoc q fortis ſit virtuoſus: Reſpondetur ſecundum ſanctum Tho. in ſcripto ſuper li. Ethic. 3. q tria, ſcilicet ratio, electio, & finis intentio. Primo q fortis ſit virtuoſus requiritur q operetur ſciens, quod patet per locum ab oppoſitis ſic: Si oppoſitum in oppoſito, & propoſitum in propoſito, ſed qui operatur bonum propter ignorantiam, licet appareat virtuoſus, non tamen eſt, ſimiliter qui operatur opera fortitudinis per ignorantiam non vere eſt fortis, ſed requiritur vt fortis ſit virtuoſus, quòd operetur ex electione, non paſſione impellente ad pericula. Tertio

tio vt debitum finem intendat, non honores, vt ſupra dictum eſt.

§. 7 VTRVM fortitudo inquantum eſt donum ſit reſpectu ardui cuiuſcunque? Reſpondet Richar. in 3. diſtin. 35. q. 1. q̃ donum fortitudinis non eſt ſecundum aliquos reſpectu ardui cuiuſcunque, ſed tantum reſpectu ardui mali pœnæ extremæ tenentis in arduitate, cuiuſmodi eſt mortem ſuſtinere pro fidei, vel morum veritate promouenda, aut defendenda, & quia homo ad hoc promptus eſſe non poteſt, niſi qui affectum ſuum ob omni mortifera iucunditate rerum tranſeuntium extrahit, reſpectu autem huiuſmodi ardui mali pœnalis aliter ſe habet fortitudo virtus, aliter fortitudo donum, quia fortitudo virtus reſpectu illius pœnę ſe habet ſecundum dictamen principiorum legis naturæ, donum autem fortitudinis ſecundum dictamen principiorum legis æternæ ſequendo ſpiritusſancti ſpiritualem inſpirationem, qua mouetur ad vltro ſe offerendum ad ſuſtinentiam pœnæ prædictæ, cum tamen ſecundum communem legem non cogatur ad hoc ex legis neceſsitate.

De Fructu.

§. 1. FRVCTVS in quibus claret magni Dei magna charitas, qua dedit hominibus fructus ſpiritusſancti, nam ſecundum
Thom. ſan. Thom. 1. 2. quæſt. 11. art. 1. & Guill. in 3. diſt. 34. Fructus dicitur à fruendo: Sicut enim fructus eſt bonum vltimum, quod de arbore expectatur, & cum quadam ſuauitate percipitur, ſic fructus ſpiritus eſt actus voluntatis, & charitatis, & eius obiectum eſt vltimus finis, & ſummum bonum.ſ. Deus viſus.

Pro quo eſt notandum, quòd ſecundum Guil. vbi ſup. fructus tripliciter poteſt accipi.ſ. Primo pro obiecto fruitionis veræ, hoc modo vt dictum eſt, diuina eſſentia eſt fructus noſter, De quo Pſal. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini filij merces fructus ventris.

Tripliciter accipitur fructꝰ. *Pſal. 127.*

Secundo dicitur fructus, quidã actus, & gradus intenſior ex quibuſdam conſurgens priuilegijs, hoc modo diuidimus fructum centeſimum virginibus, ſexageſimum viduis, & triceſimum coniugatis.

Tertio dicitur fructus duodenarius numerus, quos Apoſtolus Gal. 5. ſic enumerat: Fructus autem ſpiritus eſt: Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas, iſta a ſpiritusſancto procedunt, & mentem delectant, quorum diſtinctio accipitur, ſecundum quòd mens hominis per proceſſum ſpiritusſancti in nobis bene diſponitur in ſe, & ad id quod eſt iuxta ſe, & ad id quod eſt infra ſe, in ſe vero bene diſponitur, quando bene ſe habet in bonis, & malis.

Prima vero diſpoſitio eius ad bonum eſt per amorem qui eſt prima affectio, & radix aliarum affectionum, propter quod inter fructus ſpiritus primo ponitur charitas Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, ad quam ſequitur gaudium, quod eſt fructus ſecundus, omnis enim amans gaudet ex præſentia amati, quam facit charitas. 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate in Deo manet. Perfectio vero gaudij eſt pax quantum ad duo: Primo quantum ad quietem ab exterioribus conturbationibus, alias non eſſet gaudium perfectum.

Secundo quantum ad ſedationem deſiderij interioris, non enim perfecte gaudet quis de aliquo, cui non ſufficit illud: Hæc ãt duo importat pax, ideo ipſa ponitur tertius fructus, in malis ãt bene diſponitur mens: Primo quãdo nõ perturbatur ex imminentia malorum, quod pertinet ad patientiam. Secũdo vt non perturbetur ex dilatione bonorum, quod pertinet ad lõganimitatem, nam carere bono, habet rationem mali, vt dicit Philoſophꝰ. 5. Ethi. Ad illud autẽ quod eſt iuxta ſe.ſ. ad proximum bene ſe habet mens hominis. Primo quidẽ ꝑ voluntatẽ benefaciendi, qđ facit bonitas. Scđo ꝑ beneficientiæ executionẽ, qđ facit benignitas, vnde dicũt benigni, quaſi bene igniti. Tertio per hoc q̃ æquanimiter tolerãtur mala ab eis illata, quod facit manſuetudo, quæ prohibet iram.

Quarto

Quartò per hoc, ꝙ non infertur nocumen tum proximo per fraudem, quod facit fides, ſi pro fidelitate ſumitur, ſi vero ſumatur pro fide qua creditur in Deum, ſic per eam bene diſponitur mens ad id, quod eſt ſupra ſe ſubijciendo Deo ſuum intellectum: Ad illud vero, quod eſt infra ſe bene diſponitur mens hominis. Primo quidem in actionibus per modeſtiam, quæ in dictis, & factis debitum modum obſeruat. Secundo in interioribus concupiſcentijs per continentiam, & caſtitatem, diuerſimode tamen, quia continens patitur concupiſcentias fortes, ſed non vincitur, caſtus vero non vincitur nec patitur, & ſic habentur duodecim fructus ſpiritus, qui ſignantur Apocal. vl. Ex vtraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim. Hæc Lyra vbi ſupra.

Continẽs concupiſcentias patitur fortes, ſed non vincitur.

§. 2 VTRVM hi fructus cum virtutibus, & ſpiritusſancti donis ſint eiuſdem habitus, vel diuerſi? Reſpondetur ſecundum Scotũ. in 3. diſt. 34. ꝙ ſunt eiuſdem habitus, ideo contradicit. S. Tho. & Bonau. d. qua ſupra & hoc vide ſupra titulo Dona. ibi enim ſci ipſi de hac re credo luculenter.

Thom. Bonau.

§. 3 VTRVM fructus ſint idem, quod heroica virtus: Reſpondet Guill. ꝙ ſi virtus heroica dicat ſolum culmen, & faſtigium virtutum, quæ ſunt ad finem, ſicut videtur loqui Philoſophus in 7. Ethico. ſic fructus longe altior eſt heroica virtute, ſi autem dicat ſummum tam virtutum, quæ ſunt ad finem, quam ipſius, ſic ſunt idem: Philoſophus tamen hos ſpiritus fructus non guſtauit, nec ſciuit, ideo de illis omnino nihil dixit. Notandum quoque ſecundum Sanctum Tho prima ſecundæ. q. 70. artic. 1. Operatio aliqua duobus modis procedit ab homine. Vno modo ſecundum facultatem rationis ſuæ vel intellectus, & effectus ille dicitur eſſe fructus rationis, vel intellectus, alio modo operatio procedit ab homine ſecundum altiorem virtutem, quæ eſt virtus ſpiritusſancti, & talis operatio dicitur fructus ſpiritusſancti eſſe, vnde operatio noſtra, quo ad meritum vitæ æternæ duobus modis poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum, quod procedit à lib. arbit. & ſic non poteſt de condigno mereri vitam æternam propter maximam inęqualitatem meriti ad præmium eſt, tamen ibi quædam ęqualitas congruitatis, eo, quod congruum videtur eſſe, vt Deus operanti ſecundum ſuam virtutem recompenſet ſecundum excellentiam virtutis ſuæ. Secundo modo poteſt operatio noſtra conſiderari, prout procedit ex ſpiritusſancti gratia, & ſic de condigno meretur vitã æternam, quia valor meriti attenditur ſecundum virtutem ſpiritusſancti mouentis nos, iuxta illud Ioan. 4. Aqua quam ego dabo fiet fons; &c.

VTRVM a fructu dicatur fruitio? Reſpondetur ſecundum Raynerium in ſumma, quod fruitio deſcendit a fructu, ideo circa fruitionem cõſiderare debemus obiectum ad quod attendit ſubiectum, quod perficit numerum cui congruit. Primo cõſideremus fruitionis obiectum, ad quod tendit, ſola enim prima veritate, quæ eſt Deus eſt fruendum, quia eſt ultimus finis, ſumma bonitas, ſumma fęlicitas, ſumma ſatietas, & finis deſideriorum hominũ ideo circa hoc dicit Sanctus Thom. 1. ſen. de fruibilibus, quod aliquid deſideratur tribus modis: Vno modo non propter ſe, ſed ſolum propter aliud, ſicut amara medicina. Secundo aliquid deſideratur, & propter ſe, & propter aliud, ſicut medicina dulcis deſideratur propter ſuam dulcedinem, quia delectat, & propter vtilitatem, quia ſanat. Tertio aliquid deſideratur propter ſe ſicut ſanitas, ſic a ſimili aliquid diligitur propter aliud, ſicut bona temporalia, aliquid vero propter ſe, & propter aliud, ſicut bona ſpiritualia ſcilicet virtutes, quæ naturaliter hominem decorant, & honorificant, & perficiunt, & etiam diliguntur propter aliud, inquantũ ad Deũ ordinantur, aliquid autẽ nõ propter aliud ſed ꝓpter ſeipſum deſideratur, ſicut Deus qui eſt omnis boni fons & origo, ideo dicit Augu. lib. 10. de ciui. Vtendum eſt hoc mundo, non fruendum, & ſubdit: In omnibus rebus illæ tantum ſunt quibus fruendum eſt, quæ ęternæ, & incommutabiles ſunt: Cæteris autem vtendum eſt, vt ad illorum fruitionem perueniatur. Dicit deinde, & allegat Magiſter in prin. lib. 1. Vti vero illo qđ in vſum venerit, eſt referre ad obtinendum id quo fruendũ eſt, alias abuti eſt non vti, nam vſus illicitus abuſus, vel abuſio nominatur, vnde dicit Sanctus Tho. .4

Deus omnis boni fons, & origo.

Thom. Tho. in 1. ſent. vbi ſup. in ſolutione quarti argumenti, q. quinque fruimur diuerſis modis. Primo fruimur aliquo, vt beatificante, & ſic ſolo Deo fruimur. Secundo fruimur aliquo, vt mouente vel imperante, & ſic fruimur voluntate. Tertio aliquo fruimur, vt perficiente, & eliciente præmium, & ſic fruimur charitate. Quarto fruimur aliquo, vt diſponente, & ſic fruimur virtutibus. Quinto fruimur aliquo, vt repræſentante, & cooperante, & ſic fruimur homine iuſto, inquantum repræſentat Deum per ſimilitudinem gratiæ ideo dicebat Apoſtolus ad Philemonem: Fruar te in domino.

Secundo circa fruitionem conſideremus ſubiectum, quod perficit. ſcilicet cui competit, vnde quinque ſunt quibus competit frui, diuerſis tamen modis, ſcilicet brutis, peccatoribus, iuſtis, beatis, & Deo. Primo fruitio importat, vel includit cognitionem, ideo creaturæ inſenſibiles, cum non cognoſcant nec delectantur, nec fruuntur, vnde fruitio includit quandam delectationem in vltimo fine, & quia bruta vltimum finem non apprehendunt, nec finem proximum poſſunt ordinare in finem vltimum, cum careant cogitatione, ideo non fruuntur proprie. Dicuntur autem bruta improprie frui inquantum delectantur in fine aliquo appræhenſo ab eis: Secundo fruitio importat delectationem in fine vero, & quia peccator finem verum non habet eo, quod ponit bonum finem vbi non eſt, non vere fruitur, ſed improprie fruitur illo fine ad quẽ omnia ordinat. Tertio fruitio perfecta non eſt niſi delectatio ſit perfecta, delectatio aut perfecta eſſe non poteſt ante conſequutionem finis. Et ideo homo iuſtus quamdiu eſt viator vere, & proprie fruitur, non tamen perfecte, eo, quod ipſe fruitur, & delectatur in ſpe habendi Deum, ſpes autem, quæ differtur, affligit animam. Quarto beati qui conſecuti ſunt finem verum, & vltimum proprie, & perfecte fruuntur, eo, quod ſunt in perfecta delectatione, & quiete adepti finis. Quinto Deus in infinitũ perfectius fruitur quacunque creatura, quia in omni creatura, fruens, & id quo fruitur ſunt diuerſa, quod non ſic eſt in diuina fruitione, qui ſibi ipſi ſufficit. Notandum inſuper ſecundum Sanctum Tho. 2. q. 70. q. illud quod procedit ab arbore ſecundum naturam arboris dicitur fructus, illud vero procedit cõtra naturã nõ dicitur fructus, ſed quedam corruptio, ſic opera virtutum, quæ ſunt conſona rationi dicuntur fructus, opera vero viciorum, quæ ſunt contraria rationi, ſicut opera carnis non dicuntur fructus, ſed corruptiones, nam ſicut in rebus fruitio fructus quattuor modis contingit, ſic in ſpiritualibus. Primo enim ſunt quidam fructus, quorum medulla comeditur, & cortex eijcitur, & caſtaneæ, & nucis, & iſti ſunt pœnitentes. Secundo quidam fructus ſunt quorum cortex comeditur, & medulla abijcitur, vt ſunt pruna, & dactyli, iſti ſunt hypocritæ. Tertio quidam fructus ſunt quorum cortex, & tota medulla comeditur, ſicut ficus, & iſti ſunt martyres quorum medullæ. ſ. animæ glorificantur in cœlis, & cortex. ſ. corpora, vel reliquiæ venerantur in terris. Quarto quidam fructus ſunt, quorum nec cortex, nec medulla comeditur, ſicut glandes, quæ ſunt cibus porcorum. Et iſti ſunt vſurarij, quorum corpora in loco ſacro non ſepeliũtur nec eorum eleemoſyne recipiuntur, tales etiam ſunt excommunicati. Tertio debemus conſiderare fructuum numerum, qui illis congruit, qui patuit ſupra. Thom.

Peccatores ſunt vt caſtaneæ, & nuces.

De furto.

FVRTVM primo quãtum ad id, quid ſit, & vnde dicatur, in quo claret diuina charitas, qua prohibetur ne animæ furando periclitentur: Furtum enim, vt dicitur ff. de furt. l. 1. proprie ſumptum eſt fraudulosa alienæ rei contrectatio inuito domino, quæ fit animo lucrandi. ſ. gratia rei, vel poſſeſſionis eius, vel vſus, bene autem dicitur contrectatio, quia ſine ea non eſt propriæ furtum, licet interueniat voluntas, verbum, vel ſcriptura, vt ff. eo. l. 1. Vnde ſi quis concupiſcat illicite rem alienam ſine contrectatione, facit contra aliud præceptum ſ. Non concupiſces, &c. fraudulosa vero additur, quia ſi quis credit rem ſuam eſſe, ac per hoc licere eam ſibi ſurripere, non committit furtum, §.1

Diffinitio furti.

quia

quia ignorantia facti excuſat, ſed non iuris: Sicut nuper tulit frater quidam librũ ad vſum alteri conceſſum, exiſtimãs illum, qui ad ſuum fuerat datum: inuito Domino ideo apponitur, quia ſi credit dominum permiſſurum & iuſta cauſa ſubſit hoc credendi non tenetur reus furti, etiamſi Dominus non erat permiſſurus, ſi autem iuſta cauſa non ſubſiſtit hoc credendi, tenetur. ff. e ſi is qui rem, ſi vero facere credebat inuito Domino, & tamen Dominus velit, furtum facit quantum ad intentionem, & peccat mortaliter, non tamen tenetur ad reſtitutionem, nec dominus petere poteſt obſtante ſibi eius voluntate ff. eo. inter omnes. §. penul. Rei alienæ ideo adiungitur, quia non committitur in re pleniſſime propria: Pleniſſime, dixi, quia ſi alius haberet ius in re illa, vt ſocius, vel creditor, vel alius ſimilis etiam Dominus rem illam furtiue ſurripiens alicui tali, furtum faceret, & teneretur actione furti, ſed res non eſſet furtiua. ff. e. Si res animo lucrãdi ponitur ibi, quia ſi ancillam alicuius meretricem rapuerit, vel celauerit, non lucri, ſed libidinis cauſa, non facit furtum, licet alias grauiter peccet. ff. Verum gratia rei, vel poſſeſſionis eius, vel vſus ponuntur ibi, quia non ſolum committit furtum, qui lucri facere vult ſic furtiue rei Dominum, ſed & qui rei poſſeſſionem vel vſum, vt habetur. di. l. qui ſacrum: Dicitur autem

Denominatio furti. furtum a furuo. i. nigro vel obſcuro, eo q obſcure, & plerumque de nocte fiat, poteſt etiam dici a furno, in quo fur plerumque latet. Ex premiſſis patet quòd qui recipit equum, vel rem aliam accommodatam vſque ad locum certum, ſi cum illa re vltra locum certum procedat, furtum committit, niſi in caſu poſito ſupra, ſcilicet inuito domino. Sed quid ſiquis rem ſibi conceſſam ad vtendum alij commendauerit, nunquid committit furtum? Vtique ſecundum Aſtexanum, quia non eſt ſibi conceſſa ad vſum iſtum, imo videtur hoc facere gratia ſui lucri, ſpecies enim eſt lucri ex alieno beneficio ſibi debitorẽ acquirere: Similiter & creditor furtum committit ſi vtatur pignore ſibi obligato. ff e. Si in pignore. Et breuiter in omni contrectatione rei alienæ contra Domini voluntatem committitur furtum. Notandum circa hoc quòd Furtorum quædam retinent nomen generale: Quædam vero habent ſpecialis materiæ rationem, & nomen ſpeciale: Et horum eſt quadruplex differentia, quia furtum rei ſacræ dicitur ſacrilegium, furtum rei publice dicitur peculatus, vt patet 23. q. 4. Quid igitur: Aliud furtum dicitur plagium, vt cũ quis hominem liberum vendit vel emit, donat vel accipit, vel permutat, ff. ad l. fauiam de plagi. Quartum dicitur abigeatus. ſ. diſpergendo gregem, & inde furando. ff. de abige. l. 1. §. 1.

VTRVM furtum ſemper ſit peccatum? Reſpondetur quòd ſic, quia dicitur Exod. 20. Non furtum facies: Habet autẽ furtum rationem peccati propter duo: Primo ratione contrarietatis ad iuſtitiã, quæ reddit vnicuique quod ſuum eſt, opponitur enim iuſtitiæ inquantum eſt rei alienæ acceptio. Secundo ratione doli, quem fur committit occulte rem alienam vſurpando: Vnde patet, q omne furtum eſt peccatum, quia lege diuina, & naturę prohibitum: Veruntamen accipere autoritate iudicis id decernentis non eſt peccatum, ſed iam ibi eſt debitum per hoc, q ſibi ſententialiter eſt adiudicatũ, ideo multo minus fuit furtum, quando filij Iſrael tulerunt ſpolia Aegyptiorum ad iuſſum domini, pro eo q Aegyptij eos affligebant ſine cauſa, ideo ſignanter dicitur Sap: 10. Iuſti tulerunt ſpolia impiorum. §. 2

VTRVM furtum ſit peccatum mortale: Reſpondetur ſecundum Aſtexanum in ſumma li. 1. titulo. 33. q ſic, cum ſit contrarium charitati, ſecundum quam eſt vita ſpiritualis, ad charitatem aũt pertinet, vt proximo velimus, & operemur bonum, per furtum autem infertur ei in rebus damnum, vnde Zacha 5. dicitur: Omnis fur iudicabitur, nullus autem condemnatur ſecundum Dei iudicium niſi pro mortali peccato. Nota tamen, q accipiens furtiue minimum, vt vnam acum, vel pennam, præſumere poteſt hoc non eſſe contra Dei voluntatem, & pro tanto poteſt excuſari mortali peccato, ſi autem habeat animum furandi, & inferendi proximo nocumentum, etiam in huiuſmodi poteſt eſſe peccatum mortale, ſicut etiam §. 3.

De pœna Furantis.

§ 1. FVRTVM ſecundo quantum ad pœnam furantis: Quæ quidem eſt varia ſecundum q; variè agitur de ipſo: Quandoq; enim agitur criminaliter, ideſt ad corporis pœnam, Quandoque ciuiliter, ideſt ad pęnam pecuniariam: In primo caſu ſecundum leges non debet fur ſuſpendi, vel demembrari, vel exoculari, ſed aliter caſtigari, puta per fuſtigationem, vel exilium, vel alio modo, prout videbitur iudici, quod eſt verum de fure ſimplici, ſi autem ſit plus quam fur, puta quia ag greditur violenter cum armis, vel ſine armis, in domo, vel in itinere, vel in mari, ſubijcitur legalibus pœnis, vt capite puniantur, vel ſuſpendantur, ſi ſæpius huiuſmodi commiſerint, & famoſi ſint cæteri autem in metallum damnantur, vel etiam in inſulam relegantur, vt ff. de pœnis. l. capitalium, dicit tamen Rod. quòd licet fur ſecundum iura ſcripta non ſit ſuſpendendus, contrarium tamen in multis locis de conſuetudine ſeruatur: In ſecundo vero caſu ſcilicet cum agitur ciuiliter pęna furti manifeſti eſt quadruplum, non manifeſti vero eſt duplum. extra e. cap. ſecundo.

§ 2. QVAERITVR quid de vxore, filijs & ſeruis ſi ſurripiant occulte de rebus viri, parentum, vel dominorum? Reſpondetur ſecundum Aſtexanum q; committunt furtum, ſed vir non aget contra vxorem actione furti conſtante matrimonio: Pater vero aget contra filium ſi habeat peculium caſtrenſe, alias non. Seruus autem poteſt verberibus caſtigari, ſed non in iudicio conueniri.

§ 3 QVID de muliere, quæ habens prodigum virum celat aliquid de rebus communibus contra viri prohibitionem? Reſpondet idem, q; ſi vxor hoc bona fide faciat ſcilicet vt ſibi, & viro de his quæ celauit pro tempore prouideat, non peccat, nec tenetur viro præcipienti, q; ei omnia tradat, quia ei omnia tradẽdo daret quaſi gladium furioſo.

§ 4 VTRVM damnificans quis alium per furtum teneatur ad reſtitutionem? Reſpondetur ſecundum Aug ad Macedonium, & habetur 14. q. 6. c. 1. q; ſic vbi ſic habetur: Si res aliena propter quam peccatum ẽ commiſſum cum reddi poſſit nõ redditur pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur, & non ſolum ille qui intulit damnum, ſed etiam alij participiantes, de quo plura dicentur in lib. 4. tit. Reſtitutio, ſimiliter intellige de aliis rebus in iuſte poſſeſſis ſiue per furtum, rapinam, fraudem, vſuram, & de ſimilibus. Aug.

Sed in contrarium arguitur de vſura, quòd non debeat reddi ſic, quia furtum eſt contrectatio rei aliene inuito Domino ſed vſura eſt contrectatio rei Domino volente, ergo nõ videtur quòd vſura debeat reddi. Item qui adiuuat furem in furãdo currit cum fure, & peccat mortaliter, ſic qui vſuram ſoluit currit cum vſurario, ergo peccat mortaliter. Item non videtur vſura ſiquis locat domum alicui ſub pacto, ergo nec erit vſura accommodatio pecuniarium. Quid ſi vſura.

Ad primdm reſpondet S. Bonau. in 3. diſt. 3. in expoſitione litterali, q; eſt volũtas abſoluta & conditionalis, & cum dicitur q; vſurarius contrectat res quas recipit volente Domino, q; hoc eſt verum de voluntate conditionata, ſed tamen inuito quantum ad voluntatem abſolutam, magis enim vult pecunia carere quam beneficium mutui perdere, licet voluntate abſoluta vellet q; impenderetur gratis. Bonau.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſiquis dat vſuras præter neceſſitatem, non eſt immunis a culpa, cum vero dat ex neceſſitate, non peccat, quia vnicuique licitum eſt redimere vexationem ſuam, ſicut ille qui dat veſtes ſuas latroni ne occidatur non dicitur currere cum latrone, ſic qui ſoluit vſuras in neceſſitate, non dicitur currere cum fure.

Ad tertium dicendum quod licet dare pecuniam pro accommodatione domus vel equi, non eſt ſimile, quia vbi pecunia datur liberaliter extra omnem pactionem, eſt ibi liberalis donatio, & ideo non eſt illicita contrectatio, non ſic autem vbi interuenit illicita pactio, ſimiliter non eſt ſimile de alijs poſſeſſionibus, & de pecunia, quia in mutuatione pecuniæ transfertur domi- Qui dat vſuras præter neceſſitatem non eſt a culpa immunis.

nium

nium pecuniæ in dominium alienum, quia non tenetur illam pecuniam in numero reddere, ſed illi ſimilem, in accommodatione vero domus, vel equi, dominium non transfertur, ſed tenetur eandem domum in numero reddere, ſimiliter equum, vel aliud.

De Christi gratia ſingulari.

§. 1. GRATIA primo ſingularis perſonæ Chriſti, in qua claret Dei magna charitas. Quę quidem gratia ſecundum S. Bonauen. in diſt. 13. articu. 1. quæſt. 2. dicitur tripliciter.

Bonauẽ.

Primo quantum ad habitum gratiæ, hoc modo fuit in Chriſto ſingularis gratia, quia omnes habitus virtutum habuit abſque imperfectione, vnde Ioan. 1. dicitur. Vidimus gloriam eius gloriam quaſi vnigeniti a patre plenum gratiæ, & veritatis.

Secundo gratia ſingularis eſt in Chriſto quantum ad vſus virtutum, quia omnes virtutes in eo habuerunt vſus ſuos ſine imperfectione.

Oẽs virtutes ĩ Chriſto ſine ĩperfectione habuerunt vſus ſuos.

Tertio gratia ſingularis in Chriſto dicitur. quantum ad effectum, quia meritum Chriſti erat ſufficiens a talibus ex ẽs virtutibus pro infinitis milibus hominũ, & nulla illarum trium gratiarum reperitur in alia creatura, ideo vocatur gratia.

§. 2. VTRVM in Chriſto gratia ſingularis perſonæ ſit creata, vel increata? & videtur, quòd non ſit creata, quod ſic probatur, quia gratia creata non eſt niſi in ſubſtantia creata, cum ergo perſona Chriſti non eſt creata, videtur ergo quòd non ſit in ea ponenda gratia creata. Item Chriſtus eſt filius Dei naturalis, & non adoptiuus, per gratiam verbo homines adoptantur in filios Dei, ergo videtur quòd in Chriſto non ſit ponenda gratia creata, per quam adoptaretur. Sed in contrariũ eſt, pſal. dicens. Propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ &c. Reſpondetur ſecundum Bonauen. in 3. diſt. 13. ar. 1 q. 1. cui concordat Richar. eadem diſt. quòd in Chriſto eſt ponere abſque dubio donũ creatum gratiæ, quod quidem dicitur gratia ſingularis perſonæ. Ratio, quia anima Chriſti fuit Dei formis, & perfectiſſime Deo aſſimilata, fuit etiam ad bene operandum habiliſſima, & ad meritorias operationes, & virtutes exercendas per habitum perfectiſſima, alioquin non foret idonea ad vnionem, nec ad meriti perfectionem, ſed quia talia non facit in anima niſi gratia quæ eſt perficiens formaliter animam in tali eſſe ſpirituali, & deiformi, & hanc gratiam neceſſe eſt ponere fore creatam, quia gratia increata, quæ ẽ ipſa deitas, animam non poteſt informare, vel formaliter perficere, cum nullius poſſit eſſe forma, vnde non poteſt perficere formaliter animam ſicut perfectum ſumme perfectibile, ſed perficit effectiue: Denique quia in Chriſto alia operatio ſecundum diuinitatem, alia ſecundum humanitatem, ſicut & alia natura, oportet ergo quòd operatio eius humana habeat habitum gratuitum perficientem, per quem Deo placeant opera eius, qui habitus debet eſſe creatus, vt potentiam animæ poſſit habilitare ad operationes virtuoſas, ſicut qualitas ſuum ſubiectum habet qualificare, ideo oportet in Chriſto ponere creatæ gratiæ donum formaliter, & virtutes, nam ſicut anima eſt perfectio corporis, & vita eius, ita gratia eſt perfectio animæ & vita eius, vt dicit Aug.

Pſal. 44.

Qualitas ſuũ ſubiectum hẽt qualificare.

Ad argumentum primum, quod obijciebat, quòd gratia ſingularis perſonæ creatæ eſt perſona increata, dicendum qđ gratia ſingularis perſonæ non dicitur, ꝙ ſit vna perſona ſecundum rationem perſonalitatis in quantum perſona, ſed quia ineſt ei ratione alicuius partis, ita tamen ꝙ gratia ſic reſpicit illius perſonæ merita propria, quamuis autem in Chriſto ſit perſonalitas increata, tamen illa perſona habet naturam creatam, animam videlicet & carnem, ideo non impedit, quin gratia creata poſſit eſſe in eo.

Ad ſecundum, quod obiiciebatur, quòd filiatio adoptiua non poteſt ſtare cum filio per naturam, dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia filiatio eſt proprietas, quæ reſpicit ipſam perſonam, & etiam adoptio importat aliquam extraneitatem, & imperfectionem, & ſic non intelligitur de gratia ſingularis perſonæ quæ reſpicit animam,

animam, & non imperfectionem, & extraneitatem, ergo gratia ſingularis perſonæ in Chriſto fuit creata.

§ 3 SED difficultas occurrit, an Chriſti anima indigebat tali gratia creata, vt eſſet beata? Richar. vbi ſupra dicit, quod ſi filius Dei naturam humanam aſſumpſiſſet ſine aliquo habitu gratiæ creatæ, quod ſaltem abſoluta potentia facere potuiſſet, propter tam excellentem participationem in creati eſſe, fuiſſet anima confirmata in rectitudine, ſed Deum non ita clare vidiſſet ſicut modo, nec opera eius fuiſſent ita meritoria, ſicut cum habitu gratiæ: Non eſt ergo gratiæ habitus in anima Chriſti ſuperfluus: Hæc Richard. Idem in 3. diſt. 14. articu. 1. quæſt. 2. quod ab aliquibus dicitur non improbabiliter, quod ſi non eſſet in anima Chriſti aliquis habitus creati luminis, tamen per hoc, quod vnita eſt verbo videret illud, quamuis clarius videat ipſum per vnionem illam, & habitum gloriæ ſimul, quia plus ſublimatur ad verbum videndum per vnionem in perſona, quam per hoc, quod eſt habitu luminis gloriæ informata.

.4 SED diceres, gratia ad hoc indigent homines, vt per eam peccatum vitetur, & gloria adipiſcatur, ſed ex hoc ipſo, quod Chriſtus Deus fuit, habuit q; peccare non poſſet, & ius plenum habuit in beatitudine diuina: Sicut enim ſole lucente non indiget quis lumine candele, ſic non oportuit ponere in Chriſto gratiam creatam? Reſpondetur ſecundum Sanctum Thom. & concord. Richar. & Bonauen. q; quamuis Chriſtus peccare non potuiſſet, etiamſi gratiam habitualem non habuiſſet propter vnionem ad verbum, tamen gratia indiguit ad perfectionem animæ formaliter habendam, & potentias animæ habilitandas: Et iterum, quamuis ſibi hoc ipſo q; Deus erat conueniebat, quod peccare non poſſet, tamen oportuit, quod eſſet ibi aliquid formaliter perficiens ipſam animam ad actus gloriæ, ſcilicet viſionem, ſeu fruitionem, & etiam perficiens ad actus vitæ: Sicut enim ſeruus indiget habitu ad hoc, vt imperium Domini ſui debito modo exequatur, ita etiam anima Chriſti ad hoc, quod perfecte Deo cooperaretur: Ad ſimilitudinem autem de luce ſolis, dicendum inquit S. Tho. q; lux ſolis, & lux candelæ utrumque eſt actiue illuminans, ſed deitas, & gratia non ſic ſe habent; quia deitas illuminat actiue, ſed gratia formaliter, ergo non eſt ſimile, ex deitate enim tanquam ſole ſequitur gratia, tanquam radius effluens.

Thom.
Bonau.

§.5 VTRVM in Chriſto fuerint virtutes? & uidetur quod non, quia Chriſtus habuit gratiæ abundantiam, ſed gratia ſufficit ad omnia recte agendum, ſecundum illud 2. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea, ergo in Chriſto non fuerunt virtutes: Ad quod reſpondet Sanctus Thom. in 3. parte ſummæ q 7. quod gratia ſufficit homini quantum ad omnia quibus ordinatur ad beatitudinem, horum autem quædam perficit gratia immediate per ſe ipſam, ſicut Deo gratum facere, & alia huiuſmodi, quædam autem illis mediantibus, quæ ex gratia procedunt, cuiuſmodi ſunt veræ virtutes.

Gratia ſufficit ad omnia recte agẽda.

.§6 V T R V M in Chriſto fuerint fides, & ſpes? Et videtur quod ſic, quia fides, & ſpes ſunt nobiliores, quam virtutes morales, puta iuſticia, fortitudo, temperantia, & prudentia, huiuſmodi autem virtutes fuerunt in Chriſto, ergo multo magis fides, & ſpes: Itẽ de fide, quod Chriſtus habuit probatur, quia non docuit virtutes quas non habuit ipſe, ſecundum Acto. 1 Cœpit facere, & docere: Vnde de ipſo dicitur Hebr. 12. q; eſt actor, & conſummator fidei: Similiter de ſpe arguitur ſic: Spes eſt expectatio futuræ beatitudinis, ſed Chriſtus expectauit futuram corporis ſui beatitudinem, ideo dicitur in Pſal. de eo. In te domine ſperaui, ergo in ea fuit ſpes. Reſpondetur ſecundum Sanct. Thom. vbi ſupra, quod ſicut de ratione fidei eſt, quod aliquis aſſentiat his, quæ non videt, ita de ratione ſpei eſt, quod aliquis expectet illud, quod nondum habet, & ſicut fides inquantum eſt virtus theologica non eſt de quocunque non viſo, ſed ſolum de Deo, ita etiam ſpes, inquantum eſt virtus Theologica habet pro obiecto ipſum Deum, cuius fruitionem expectat per ſpem, ſed ex conſequenti qui habet ſpem, poteſt etiam de alijs diuinum auxilium expectare: Chriſtus autem a principio ſuæ conceptionis plane habuit fruitionem

Pſal. 30.
Thom.

diui-

euacuabantur, ita & actus prophetiæ, & cum Chriſtus ab inſtanti conceptionis vidit diuinam eſſentiam, ideo quantum ad hoc non videtur in eo eſſe actus prophetiæ, ſed inquantum fuit viator nobiſcum manens, & ideo erat propheta, quia ea quæ ab aliorum notitia erant procul, an-
Thom. nunciabat, vnde ſecundum S.Thom. in 3. parte ſum.quæſt.7. ſi Deus, vel angeli, aut beati annunciant ea, quæ ſunt procul a noſtra cognitione, non pertinet hoc ad prophetiam, quia non attingunt noſtrum ſtatum.

Ad argumentum dicendum, ꝙ fides eſt eorum quæ non videntur, & ſpes eorum, quæ non habentur ab ipſo ſperante, ſed prophetia eſt eorum, quæ ſunt procul a communi hominum ſenſu cum quibus propheta commoratur, non autem ab intellectu prophetæ, & ideo fides & ſpes repugnant perfectioni beatitudinis Chriſti, non autem prophetia.

§.10 VTRVM in Chriſto fuerit gratiæ plenitudo, & videtur ꝙ non, quia non habuit omnes virtutes, puta fidem, & ſpem, vt patuit ergo &c. Item Chriſtus multa bona opera faciebat, aut ergo veraciter creſcebat in eo donum gratiæ, aut non, ſi non, ergo cum bonitas operum ordinetur ad perfectum, ſpirit⁹ fruſtra operabatur, ſi proficiebat, ergo a plenitudine deficie-
Bonitas operũ ordinatur ad perfectum. bat. In contrarium dicitur Ioan.1. Vidimus gloriam eius gloriam quaſi vnigeniti a patre plenum gratiæ & veritatis, ſed ſecundum diuinam naturam non eſt ſuſceptibilis gratiæ, imo eius principium effectiuum, ergo hoc dicitur de eo ſecundum naturam humanam, ꝙ in ſe habuerit gratiæ plenitudinem. Ad quod reſpondet S.
Bonauẽ. Bonauen. in 3. diſt. 13.ar.1.q.3.ꝙ abſque dubio in Chriſto ſecundum humanã naturam ab inſtanti cõceptionis ſuæ fuit in eo plena, & conſummata gratia, nõn enim decebat verbum increatũ vniri animæ perfectiſſima vnione, qualis eſt vnio in vnitatẽ perſonæ, qui anima eſſet deiformis ſecũdum ꝙ erat poſſibile, & ideo non tantum deiformitatem habuit gratię, & glorię, ſed etiam ſuper omnẽ gratiã, & gloriam, nec tantũ fuit in eo plenitudo ſufficiẽtiæ ſicut in San. Stephano. Act. 6. Stephanus plenus gratia dicitur, nec tãtũ plenitudo prærogatiuæ, de qua Luc. 1. dicitur de beata Maria: Aue gratia plena, nec tantum plenitudo numeroſitatis & copiæ, ſicut in tota eccleſia, de qua dicitur Epheſ.4. Aſcendit ſuper omnes cœlos, vt adimpleret omnia, ſed etiam plenitudo ſuper abundantie, de qua Ioan. 1. Vidimus gloriam eius &c. propter quod ſcribitur ad hoc probandũ, & de plenitudine eius nos omnes accepimus.

Ad argumentum vero reſpondetur, ꝙ fides, & ſpes habent aliquid perfectionis, & nihilominus habent ſecum iunctam imperfectionem, ratione cuius plenitudini plus obuiant quam ad plenitudinem faciant, vnde euacuantur in gloria.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ Chriſtus multa bona opera faciebat, per quæ tamẽ in gratia non creſcebat, nec tamen fruſtra operabatur, quia non propter ſuum incrementum, ſed propter noſtrum maximum commodum.

VTRVM in Chriſto ſit gratia infini- .11
ta, vel immenſa? Et ꝙ ſic videtur, quia dicitur Ioan.3. Non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum: Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius, ſed quod caret mẽſura eſt immenſum, & infinitum: Item dicit Magiſter in littera diſt.13. Sane dici poteſt ipſum tantam gratiæ accepiſſe plenitudinem, vt ei conferre Deus plenius non poterit, ſed cum finito Deus poteſt aliquid maius facere, ergo videtur quòd Chriſtus acceperit gratiam infinitam: Itẽ anima Chriſti, aut poteſt ampliorem gratiam deſiderare, aut non, ſi poteſt deſiderare ampliorem, ergo videtur ꝙ non ſit perfecta, cum ei poſſit fieri additio, ſi non poteſt, cum ergo omni finito poteſt aliquid maius deſiderari, videtur quòd eius gratia ſit immenſa.

In contrarium tamen eſt, quia omne creatum habet certum pondus, numerum & menſuram, ſecundum ꝙ dicitur Sap. 11. ſed gratia Chriſti eſt creata, ergo &c. Item ſi infinito nil eſt maius, ergo ſi gratia Chriſti ſecundum quòd homo eſt infinita, ergo gratia increata non eſſet maior illa, ergo creator, & creatura æquarentur in nobilitate, quod videtur impoſſibile. Reſpondetur ſecundum San. Thom. Bonauen. & concordat Richard. quod ali-

quid

quid immenſum poteſt eſſe dupliciter, vel abſolute in ſe, vel in comparatione, ſi ergo loquimur de gratia Chriſto collata ſecundum quòd eſt ſingularis perſona in ſe, ſicut cum dicit donum creatum neceſſario finitum eſt, & menſuratū, finitas enim & menſuratio circa creaturam potius dicit complementum quam imperfectionem, quia quod eſt infinitum caret fine, & termino, ergo bonitate & complemento, ſi autem loquamur de comparatione ad gratias aliorum hominum, ſic improportionabiliter excedit ratione vnionis ad perſonam verbi, ad quam vnionem Dei diſpoſuit animam Chriſti, & talis gratia habet excedere in infinitum gratias aliorum hominum tripliciter, ſcilicet quantum ad virtutum habitus, quantum ad vſus, & quantum ad effectus, quantum ad habitus, numquam enim aliqua creatura poteſt tantum proficere, ꝙ tam perfecti habitus ſit capax, ſicut anima coniuncta Deo in vnitate perſonæ, quantum ad vſus virtutum, quia omnes virtutes in Chriſto habuerunt vſus ſuos, & propterea dicuntur in eo fuiſſe omnes ſenſus, quia completum vſum habuit omnium donorum excellentiori modo quam vnquam ad hoc pertingi poſſit ab aliquo, quantum ad effectum ſimiliter improportionabiliter excedit gratia Chriſti, quia propter hoc quòd ille homo erat Dei filius meritum illius penſabatur ſecundum dignitate illius perſonæ a qua exit opus, & propterea meritum paſſionis eius in infinitum excedit merita paſſionum noſtrarum, & ob hoc ꝙ Deus erat, mors eius penſabatur a Deo quantus ille erat, qui moriebatur & ideo quantum ad ſufficientiā, ſi infinita millia hominum eſſent reatu originalis aſtricta, per paſſionem illius potuiſſent liberari, concedenda ergo ſunt argumenta pro iſta parte.

Meritum paſſionis Chriſti in infinitum excedit merita paſſionū noſtrarū.

Ad primum autem argumentum reſpondet Lyra ſuper illud Ioan. 3: Non ad menſuram Deus dat ſpiritum, i. gratiam homini Chriſto, non quòd eius gratia habitualis ſit infinita, ſed quia habet gratiā ſecundum omnem eius rationem, & effectum, ſicut ſi haberetur albedo ſecundum omnem gradum ipſius poſſibilem, diceretur haberi ſine menſura: Alio modo etiam dicitur hoc ex reſpectu ad capacitatem animæ, ſi enim aliquis veniens ad fluuium hauriat aquam, quantum poteſt vas capere, dicitur accipere ſine menſura, licet vas ſit determinatæ menſuræ, ſic in propoſito, quia tota capacitas animæ Chriſti fuit repleta gratia, ideo dicitur accepiſſe ſine menſura, addit S. Bonauen. diſt. qua ſupra, ar. 2. q. 2. ꝙ illa auctoritas prædicta poteſt intelligi de datione æterna per idiomatum communicationem, & ſic eſt ſimpliciter verum, ꝙ ei non eſt datus ad menſuram ſpiritus: Poteſt rurſus capi pro dono creato, & eſt verum reſpectiue, quo ad nos: Sanctus vero Thom. ibidem dicit, quòd illa auctoritas Ioannis habet veritatem. Primo propter vnionē ad Deum. Secundo quia nihil finiretur (vt inquit) niſi inquantum in alio recipitur, vnde apud eum color ſubſiſtens eſt infinitus, & vniuerſalia ſeparata ſunt infinita, & ita cum gratia in Chriſto ſit in ſuppoſito independente, habet quicquid ad rationem gratiæ pertinet, & poteſt dici infinita quodammodo, ſed ratio iſta non videtur vera: Forma enim antequam intelligatur in materia finita eſt ex ratione propria, nec a materia aliquam habet finitatem, niſi ſolam extrinſecam, ita ſi color per ſe ſubſiſteret eſſet finitus ratione propria, & vniuerſalia ſeparata finita ſunt, nec finiuntur ratione durationis niſi finitate extrinſeca, & quaſi per accidens. Tertiam vero rationem S. Thom. ponit veram ſicut primam, ſcilicet ꝙ gratia Chriſti ſufficit ad infinitos effectus quantum in ſe eſt.

Bonau.

Thom.

Gratia in Chriſto fuit in ſuppoſito independēte.

Ad illud quod obijciebatur querendo: Vtrum anima Chriſti poſſet ampliorem gratiam appetere? Dicendum quòd non, quia intantum Deo per illam gratiam vnitus eſt, vt omnis eius appetitus in ipſo bono immenſo quietatus ſit perfecte, & ita intellige, ꝙ omni finito poteſt aliquid magis appeti, quod verum eſt de finito in ſe, ſed de illo quod vnit perfecte bono infinito, non habet veritatem, quia quietare totaliter poteſt, & ſtabilire ratione eius a quo, & ad quod.

DE

De gratia myſtici capitis Chriſti.

§.1 GRATIA ſecundo capitis, in qua relucet magni Dei magna charitas erga homines, vt daret eis caput myſticum, ſcilicet Chriſtum per gratiam, vnde dicit S. Thom. in 3. diſtinct. 13. art. 2. quæſt. 1. ꝙ caput ſuper omnia alia membra tres habet conditiones.

Prima eſt in excellentia dignitatis, & hęc in tribus, in altitudine ſitus, in nobilitate potentiarum animę, quia nobiliores potentiæ in ea ſunt, ſicut imaginatio, memoria, & ſimiles, in comprehenſione. quia in capite congregatur omnes ſenſus, ideo Iſido. Iſidorus 10. Etymolo. dicit, quod caput di- Denominatio capitis. citur a capio capis, quia capit omnes ſenſus: Ex prima in Chriſto ſecundum diuinitatem eſt gratia capitis, dicente Apoſtolo, quod caput viri Chriſtus, caput Chriſti Deus: Ex ſecunda, & tertia etiam ſecundũ humanitatem aſſumptam eſt caput omnium, quia ſuperabundat in bonitate, & capacitate.

Secunda conditio principalis capitis, quia caput influit membris alijs ſenſum, & motum, ſenſum a parte anteriori capitis, ſed motum a parte poſteriori virtute motiua deſcendente in nucha, ſeu vicario cerebri, & quo ad hanc proprietatem dicitur Chriſtus caput quo ad diuinitatem principaliter efficiendo, quo ad humanitatem per modum meriti, merendo fidẽ per modum ſenſus, & charitatem per modum motus.

Tertia capitis conditio eſt, quia dirigit cætera membra, & ſic Chriſtus ratione vtriuſque naturæ dicitut caput, & ſecundum has tres conditiones gratia capitis dicitur perfectione, ſicut fons dicitur capitis fluuij.

§ 9 QVAERITVR vtrum gratia capitis ſit quid creatum, vel increatũ? & quod ſit creata probatur ſic: Omnis enim gratia, quæ cæpit eſſe in Chriſto eſt quid creatum, ſed gratia capitis cæpit eſſe in Chriſto, quia Chriſtus cępit eſſe caput, ſecundum, ꝙ dicitur Ephe. 1: Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam.

Sed in contrarium arguitur, ꝙ gratia capitis in Chriſto ſit, quid increatum, quia caput eſt membrorum principium, & origo, ſed Chriſtus non poſſet eſſe animarum principium niſi ſecundum diuinã naturam, ergo eſt caput ſecundum illam, ergo ſi caput dicit quid increatum, per cõſequẽs gratia capitis, quod ſit quid increatum: Ad quod reſpondetur ſecundum San. Bonauen. in 3. diſtinct. 12. art. 2. quæſt. 1. Bonau. quod caput in ſpiritualibus tranſſumptiue dicitur a capite in corporalibus, omnes autem transferentes ſecundum aliquam ſimilitudinem tranſferunt, & ideo caput in ſpiritualibus dicitur ſecundum concomitantiam ad aliquam proprietatem capitis materialis, in capite autem materiali hæc tria requiruntur, ſcilicet, quod eſt membris conforme, eſt membrorum principium, eſt etiam influxiuum motus, & ſenſus, & propterea in Chriſto reperiuntur omnes ſenſus perfectiori modo, quam in alijs membris, omnes autem has proprietates eſt in Chriſto reperire reſpectu bonorum, ideo rationabiliter valde eccleſia dicit ipſum caput eſſe eccleſiæ: Sed prima proprietas, ſcilicet conformitas competit ei ratione naturæ humanæ, vnde Auguſtinus ſuper Ioan. Vnius quippe Aug. naturę ſunt vitis, & palmes, propter quod cum eſſet Deus, cuius naturæ nos ſumus, factus eſt homo, vt in illo eſſet vitis humana natura, cuius, & nos palmites eſſe poſſemus, omnino autem idem de capite, quod de vite eſt intelligendum: Secunda vero proprietas capitis, ſcilicet principiandi Chriſto competit ratione diuinæ naturæ, ſecundum, ꝙ eſt omnium principium, vnde Coloſ. 1. Ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium. glo. qui Chriſtus omnium principiũ vt Deus. eſt principium ſecundum diuinitatem, id eſt fundator eccleſiæ, quia omnes iuſti qui ab Abel vſque ad vltimum iuſtum generantur, virtute diuinitatis illuminantur. Tertia vero proprietas capitis, ſcilicet influendi motum, & ſenſum competit Chriſto ratione diuinitatis, & humanitatis, dupliciter enim conuenit motum, & ſenſum influere, aut per modum præparantis, aut per modum imperantis, ſi per modum præparãtis, ſic eſt ipſius Chriſti ratione humanæ naturæ, in qua paſſus eſt propter nos, & ſatisfecit, & remouit

ini-

inimicitias, & diſpoſuit ad ſuſcipiendum gratiam, ſi per modum impœnitentis, ſic eſt ipſius Chriſti ratione diuinæ naturæ, quia ſolus Deus eſt qui illuminat pias mentes, ſolus Deus eſt, qui baptizat interius influere: Itaque quantum ad remiſſionem pœnæ eſt Chriſti hominis influere, quantum ad remiſſionem culpæ eſt Chriſti Dei, & ſic influentia reſpicit vno modo Chriſtum ſecundum humanam naturam creatam, alio modo ſecundum naturam diuinam increatam: Ad obiecta ex dictis patet reſponſio, &c.

Solus Deus pias mentes illuminat.

§.3 VTRVM gratia vnionis, & gratia ſingularis perſonæ, & gratia capitis ſint realiter eadem? & videtur q; non, quia diuerſi actus ſecundum ſpeciem procedunt a diuerſis habitibus, ſecundum, quod dicit Philoſophus 2. de anima, quod habitus per actus, & actus per obiecta diuerſificantur, ſed vniri verbo, & influere in membra eccleſiæ ſunt actus differentes ſecundum ſpeciem, uel plusquam ſecundum ſpeciem, ergo gratia vnionis, quæ reſpondet vni actui non eſt realiter idem cum gratia capitis, quæ reſpondet alij actui.

Ad quæſtionem reſpondetur ſecundum Richard. in 3. diſtinct. 13. articu. 3. quæſt. ſecunda, q; gratia vnionis accipitur pro gratia, per quam vt in re, vel ſaltem ſecundum diuinam præordinationem congruum fuit naturam humanam vniri diuinæ perſonæ, vt ſuppoſito, ſic dico, quod gratia ſingularis perſonæ, & gratia capitis realiter idem ſunt, ſed differunt ſecundum rationem, nam inquantum perficit animam Chriſti non tantum in ſe, ſed in comparatione ad bona opera dicitur gratia ſingularis perſonæ, inquantum vero naturam humanam congruam reddit ad vnionem cum verbo, dicitur gratia vnionis, inquantum autem merita, quæ Chriſtus per illam gratiam meruit redundauit in nos, ſic dicitur gratia capitis, ſi autem gratia vnionis accipiatur pro ipſa vnione gratuita, aut pro gratuita Dei voluntate per quam facta eſt vnio, ſic gratia vnionis realiter differt a gratia ſingularis perſonæ, & gratia capitis, quia ipſa vnio quædam eſt, gratia vero perſonæ ſingularis, & gratia capitis qualitas quædam eſt gratuita.

Ad argumentum autem dicendum, vbi dicebatur, q; diuerſi actus ſecundum ſpeciem procedunt a diuerſis habitibus ſecundum ſpeciem, poteſt dici, quod non oportet, quando vnus procedit ab habitu mediante alio, ex eodem enim habitu poteſt quis diligere proximum, & gaudere de illius bono, & odire malum eius, & tamen odire, & diligere ſunt diuerſi actus ſecundum diuerſas ſpecies.

VTRVM Chriſtus ſit caput cuiuſlibet partis eccleſiæ, & videtur quod non, §.4
quia multi ſancti præceſſerunt Chriſtum antequam naſceretur de virgine, ergo nō influit in illos, nec per conſequens fuit illorum caput. Item quædam eccleſia eſt malignantium, de qua p ſal. Odiui eccleſiam malignantium, ſed Chriſtus illius eccleſiæ non eſt caput ſecundum Auguſt. 3. doctrina Chriſtiana: Ipſe diabolus caput eſt impiorum, qui ſunt eius quodammodo corpus, ſicut Chriſtus caput eſt eccleſiæ, quod eſt corpus eius, ergo Chriſtus non eſt cuiuſlibet partis eccleſiæ caput.

Pſal. 25.

Aug.

Caput impiorum diabolus.

In contrarium vero dicitur Epheſ. 1. Ipſum dedit caput ſupra omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet. Reſpondetur ſecundum Richar. in 3. diſt. 13. art. 2. quæſt. 1. & 2. quod circa hoc tria notantur, ſcilicet primo, q; eccleſia non dicitur corpus ad ſimilitudinem corporis naturalis homogenei. Secundo dicitur corpus ad ſimilitudinem naturalē corporis æterogenei maxime humani. Tertio, quod Chriſtus caput eſt iſtius: Quantum ad primum, ſciendum, quod cum eccleſia collectio ſit fidelium, non poteſt dici corpus ad ſimilitudinem corporis homogenei, quia partes quantitatiuæ illius corporis vniformes ſunt, & recipiunt nomen totius, quælibet enim pars aquæ dicitur aqua, nec viuificatur corpus illud aliquo ſpiritu, membra autem corporis eccleſiæ deformitatem habent, fideles enim eccleſiæ diuerſarum ſunt conditionum, & ſtatuum, nec vnus fidelis per ſe poteſt dici eccleſia, ſed membrum: Omnia etiam eccleſiæ membra viuificantur ab vno ſpirituſancto. Quantum ad ſecundum, ſciēdum

dam q. corpus humanum conſtituitur ex pluribus membris diuerſas conditiones habentibus, & ſibijnuicem ſubminiſtrantibus, ſicut alia eſt cerebri natura, alia cordis, alia pulmonis &c. Ideo dicitur homo corpus æterogenæum, ſic eccleſia ex pluribus fidelibus eſt conſtituta tanquam diuerſis membris habentibus conditiones diuerſas.

Quantum ad tertium, Chriſtus dicitur caput eccleſiæ huiuſmodi quæ eſt corpus eius ad ſimilitudinem capitis naturalis, quia vt prædictum eſt, præeminet in ſitu, & eo ſunt nobiliores vires ſenſitiuæ, ab eo deriuantur ſenſus & motus, vnde Chriſtus omnium partium eccleſiæ eſt caput: Inquantum enim eſt Deus æqualiter eſt caput angelorum, & hominum, non autem inquantum homo, quia non eſt conformis cum angelis in natura, ideo ſecundum humanitatem magis dicitur propter conformitatem naturæ caput hominum, quàm angelorum: Inter autem homines quidam ſunt iuſti, quidam peccatores fideles, quidam peccatores infideles.

Chriſtus caput omnium eccleſiæ partium.

Primi ſimpliciter pertinent ad corpus Chriſti myſticum. Tum propter conformitatem naturæ. Tum propter coniunctionem iuncturæ per fidem. Tum etiam propter viuificationem ſpiritus eius: Peccatores autem fideles non pertinent ad corpus Chriſti myſticum niſi ſecundum quid, quia quamuis habeant conformitatem in natura, & aliquo modo ſint colligati per fidem & ſacramenta, non tamen viuificantur vita ſpirituali, ideo iſtorum Chriſtus non eſt caput, niſi ſecundum quid, multo minus autem caput eſt infidelium, qui præter conformitatem in natura actu vltra non habent aliquid, quo pertineant ad corpus Chriſti myſticum, & ideo Chriſtus non eſt illorum caput niſi in potentia.

Ad argumentum autem patet ex iam dictis, quod ſcilicet quorundam diabolus eſt caput. Ad primum tamen dicendum, quòd Chriſtus fuit præuiſus incarnari, & ab omnibus qui præceſſerunt fuit credita eius incarnatio per fidem explicitam, vel implicitam, ergo fuit Chriſtus, & illorum caput, qui ipſum præceſſerunt, & ſequitur.

VTRVM eſſe caput eccleſię ſit proprium Chriſto: & videtur q. non. 1. Reg. 13. dicitur de Saule. Cum eſſet paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es, ſed vna eſt eccleſia in nouo, & veteri teſtamento, ergo eadem ratione videtur, quòd alius homo a Chriſto poterit eſſe caput. Tum quia poteſt influere in alios gratiam, ſicut dicitur Eph. 4. Siquis bonus eſt ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus, ergo videtur q. etiã alij quàm Chriſto competat eſſe caput Reſpondetur ſecundũ S.Tho. in 3. parte ſum. q. 8. q. caput in alia membra influit dupliciter. Vno modo intrinſeco influxu, prout ſcilicet virtus motiua, & ſenſitiua a capite deriuantur ad cætera membra. Alio modo ſecundum quandam exteriorem gubernationem, prout ſcilicet ſecundum viſum, & alios ſenſus, qui in capite radicantur dirigitur homo in exterioribus actibus, interior autem fluxus animæ non eſt ab alio, niſi a Chriſto Deo, cuius humanitas ex hoc, q. eſt coniuncta diuinitati habet virtutem iuſtificand, ſed influxus ad membra eccleſiæ quantum ad exteriorem gubernationem poteſt alijs conuenire, & ſecundum hoc poſſunt dici alij capita eccleſiæ, ſicut Amos 6. dicitur: Optimates capita populorum, differenter tamen a Chriſto. § 5. Thom.

Primo quantum ad hoc, q. Chriſtus eſt caput omnium eorum, qui ad eccleſiam pertinent ſecundum omnem locum, tempus, & ſtatum, alij autem homines dicuntur capita ſecundũ quędam ſpecialia loca, ſicut huiuſmodi eccleſiarum, vel etiã ſecũdum determinationem temporis, ſicut Papa quamdiu viuit eſt caput totius eccleſiæ militantis: Et ſecundum determinationẽ ſtatuum, prout ſcilicet ſunt in ſtatu viatoris. Alio modo quia Chriſtus eſt caput eccleſiæ propria virtute & auctoritate. Alij verò dicuntur capita inquantum vicem gerunt Chriſti, ſecundum illud. 2. Cor. 2. qđ dicit Apoſtolus. Nã & ego quod donaui ſi qd donaui pp vos in perſona Chriſti, & 5. Cor. 5. Pro Chriſto legatione fungimur tã quam Deo exhortante per nos: Ad argumentum vero patet reſponſio ex dictis.

VTRVM diabolus ſit caput omnium malorum: Et videtur q. non, quia homo § 6.

Per quodlibet peccatũ mortale homo ſit malus.

per quodlibet mortale peccatũ fit malus, ſed non omnia peccata ſunt a diabolo, ſicut dicitur in libro de eccleſiaſticis dogmatibus, non omnes cogitationes noſtræ malæ ſemper diaboli inſtinctu excitantur, ſed aliquotiens ex motu liberi arbitrij noſtri emergunt, ergo diabolus non eſt caput omnium malorum. Reſpondetur ſecundum. S. Thom. vbi ſup. ꝙ vt prædictũ eſt, caput non ſolum interius influit membris, ſed etiam exterius gubernat, pertinet autem ad gubernationem, vt eos quos gubernat ad ſuum finem adducat, finis autem diaboli eſt auerſio rationalis creaturæ a Deo, ipſa autem auerſio a Deo habet rationem finis inquantum appetitur ſub ſpecie libertatis, inquantum igitur ad hunc adducuntur aliqui peccando, ſub diaboli gubernatione cadunt, & ex hoc dicitur eorum caput, ſecundum illud Iob. 18. Memoria illius pereat de terra, dicit glo. de vnoquoque iniquo dicitur, vt ad caput .i. diabolum reuertatur.

Ad argumentum autem dicendum, ꝙ gubernator non ſemper ſuggerit ſingulis, vt eius voluntati obediant, ſed proponit omnibus ſignum ſuæ voluntatis, ad cuius ſequelam aliqui excitantur inducti, alij ſponte, ſicut patet in duce cuius vexillum ſequuntur milites etiam nullo ſuadente, ergo diabolus merito dicitur caput malorum, & damnatorum.

De gratia vnionis.

§. 1. GRATIA tertio vnionis, in qua claret ſuper omnibus diuina charitas, qua humanam naturam ſibi vniuit in vnitate perſonæ, quæ quidem gratia in Chriſto dicitur tripliciter.

Primo dicitur gratia vnionis gratuita Dei bonitas naturam humanam ſecum vniens, & hoc modo accipiendo, gratia vnionis nominat quid increatum.

Secundo dicitur gratia vnionis quædã relatio fundata in natura humana, quam diuinum verbum terminat, qua vnione natura humana dicitur verbo vnita, & verbum ei vnitum, ſicut ſuo modo quis ſimilitudine ſimilis dicitur. Verum eſt tamen quòd aliqui ponunt in diuino verbo quemdam reſpectum rationis, quem nominant vnionem, & hunc reſpectum dicunt dici verbum vnitum, vnionem autem in natura aſſumpta dicunt relationem realem. Tertio dicitur gratia vnionis quidam habitus ſupernaturalis, qui charitas nominatur, qui de congruo hanc ſequitur vnionem, decet enim hominem Deum, ſeu naturam aſſumptam chariſmatibus charitatis informari.

VTRVM gratia vnionis poſſit ſeparari a gratia ſingularis perſonæ & etiam a gratia capitis: Rñr ſcdm Guil. in 3. d. 13. concluſione 3. ꝙ ſic. Et probat, quia diuinum verbum poteſt aſſumere naturam irrationalem, vt lignum, aut lapidem, non quidem in vnitatem perſonæ, ſed in vnitatem ſuppoſiti, licet. S. Bona. in 3. d. 2. & alibi teneat contrarium, tñ Scotus probat eſſe verum præfata di. ſic. Illud a diuino verbo eſt aſſumptibile qđ nõ habet entitatem repugnãtẽ tali vnioni, ſed huiuſmodi ſunt irrõnalia, igitur &c. Sed minor probatur, quia natura irrõnalis nõ habet perfectiorem rõnem ſuppoſiti ꝙ̃ rõnalis, cum igitur Deus poſſit ſupplere vicẽ ſuppoſiti rationalis naturæ, ſequitur ꝙ & irrõnalis etſi dicatur ꝙ repugnantia venit ex parte Dei, quia nõ videt ꝙ poſſit dici Deus leo, Deus aſinus, vel lapis, qđ tñ videretur ex idiomatũ cõicatione, dicendum ꝙ hæc eſt groſſa imaginatio: Determinare enim dependentiã iſto modo arguit perfectionem maximã, q̃a in dependentiã ſimpliciter, & talis prædicatio nullã affert Deo imperfectionem, cũ totũ ſit extra, & tñ in tali vnione nec eſſet gratia ſingularis naturæ nec gratia capitis, quia talis natura non eſſet capax gratiæ quod nominat gr̃a ſingularis perſonæ, nec influeret in mẽbra, quod nominat gr̃a capitis. Ex quibus patet ꝙ etiã in Chriſto poſſunt ſeparari ab inuicẽ: Potuit nẽpe verbũ diuinum aſſumere humanitatẽ nõ infundendo ei gr̃am. Rurſum potuit iſtam naturam ſibi vnire, & gratia decorare, ita tamen ꝙ ad nos nõ influeret, verũtamen ꝙ de facto ſunt inuicem iſte tres gr̃æ, poſſunt diuerſa intentione comparãdo dici eadem, vt patuit ſup. & ſequitur. §. 2.

Bonau. Scotus. Aſſumere poteſt diuinũ verbum quod non habet repugnantiam tali vnioni.

QVAERITVR quæ iſtarum trium gratiarum prior eſt. Reſpondetur ſecundũ Rich. in 3. d. 13. q. vl. ꝙ illæ gratiæ quãtũ §. 3.

ad illud quod in eis eſt abſolutum realiter idē ſunt, non enim eſt inter eas differentia niſi ſecundum rationem & relationē, non poteſt ideo dici vna prior alia, quamuis ſecūdū rationem ſit intereas ordo prioritatis, & poſterioritatis, quia enim prius eſt opera bona facere quam redundantia illarum in alios, ideo gratia perſonæ ſingularis prior eſt quam capitis gratia, & quia prius fuit naturam humanam ſtabiliri in ſuppoſito, quod factum eſt per ſui vnionē ad verbum quam per eius gratiam elicerentur opera bona, quia realis operatio nō eſt niſi re ſubſiſtente, ideo gratia vnionis prior eſt quam gratia perſonæ ſingularis: De quo clarius in ſequentibus dicetur.

§. 4. VTRVM in Chriſto ſit ponenda gratia, quæ dicitur vnionis: & vr̄ ꝙ non, quia in Chriſto eſt vnio diuinitatis ad corpus, ſi ergo ipſum corpus non eſt ſuſceptiuum gratię, ergo non vnitur corpus humanitati per gratiam, & econuerſo, minor patet, ꝙ corpus non ſit ſuſceptiuum gratiæ, quia oppoſita nata ſunt fieri circa idem, & quod non eſt ſuſceptiuum gratiæ vnionis oppoſiti, non eſt ſuſceptiuum alterius, peccatum vero & gratia ſunt oppoſita, ſed corpus non eſt ſuſceptiuum peccati, ergo nec gratiæ, non ergo eſt aliqua gratia, quę vniat corpus cum diuinitate.

In Chriſto eſt vnio diuinitatis ad corpus.

Ex hoc vlterius arguitur: Quoniam ſimul eſt ratio viuendi totam humanitatem diuinitati, ſi ergo corpus vnitur diuinitati ſine gratia, ergo & humanitas.

Ad hoc reſpōdet Alex. de Ales in 3. par. ſum. q. 11. ꝙ concedendum eſt, ꝙ in Chriſto ſit gratia vnionis humanitatis ad diuinitatem, quia non eſt poſſibile creaturæ per donum conditionis naturæ, ꝙ eleuetur, & diſponatur ad diuinam vnionem, & ideo neceſſaria eſt gratia, quæ eleuet, & diſponat. Ad argumentum vero reſpondet, ꝙ gratiæ ſuſceptiuum dicitur dupliciter, ſcilicet per ſe, & per aliud, ſicut eſt ſuſceptiuum peccati per ſe vel per aliud, ſola enim rationalis creatura eſt ſuſceptiua peccati per ſe, & gratiæ per ſe, corpus vero per accidens, ſiue per aliud .ſ. per animam, anima enim eſt perfectio corporis, & corpus eſt ſuſceptiuum perfectionis ab aīa, perfectio aīæ, q̄ eſt gratia, mediante anima ſuſcipitur a corpore, quemadmodum erit in gloria, gloria enim erit in anima, & anima glorificata perficiet corpus, & inde erit in corpore gloria, ergo gratia vnionis in Chriſto eſt ponenda.

§. 5. Scot. VTRVM gratia creata requiratur medium in hac vnione. Reſpondet Sco. ꝙ non d. 2. lib. 3. quia illud quod eſt alicuius per ſe, prius in eo eſt illo quod ſibi ineſt per accidens, ſed perſonalitas ineſt humanitati per ſe, ſi ſibi relinquatur gratia creata per accidens, igitur non eſt medium huiuſmodi vnionis, vnde præintelligitur natura humana eſſe, & in iſto eſſe aſſumpta antequam intelligatur habere iſtam gratiam, & hoc latius innuitur Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quaſi vnigeniti a patre, in quo verbo clare innuitur ratio, quare naturę humanę tanta data eſt gratia, quia ipſe homo erat vnigenitus Dei, vnde ſequeretur, quòd ſi mediante gratia verbum fuiſſet vnitum, tunc in ſeparatione animæ non fuiſſet vnita corpori, ideo omnes illę, quæ dicunt, ꝙ mediante gratia eſt natura humana vnita Deo, ſicut illa Auguſtini: Quicquid conuenit filio Dei conuenit filio hominis per gratiam, habent intelligi de gratia increata.

§. 6. VTRVM Anima Chriſti fuit mediū in vnione naturæ humanæ cum Deo: Reſpondetur ſecundū Sco. vbi ſup. ꝙ anima Chriſti in hac vnione non eſt medium effectiuum, aut mediū ad qđ primo iſta terminetur vnio, eſt vero medium quo, quia hoc modo anima eſt medium in iſta aſſumptione, quia eſt formalis ratio naturę aſſumptę. Et iſto modo habēt gloſari omnes auctoritates ponentes carnē mediante anima vniri, & etiā Magiſter in 3. d. 2. Ex quibus patet defectus ſancti Thom. in 3. d. 2. ar. 2. q. 1. ponētis animā ad id quod primo fit vnio: Deinde patet defectus ſancti Bonau. dicta d. ar. 3. q. 2. ponentis habitum gratuitum medium in hac vnione. Sed diceres vtrum ſpirituſſanctus ſit medium in hac vnione. Reſpondetur ꝙ eſt medium effectiuum, & non formale, quia tunc eſſet incarnatus, hanc enim tota trinitas fecit, cuius opera ad extra ſunt indiuiſa. Bonauen.

§. 7. VTRVM hanc vnionis gratiam meruerunt patres ſancti: Reſpondetur ſecundum Rich. in 3. diſt. 4. ar. 3. q. 1. & Guil. ibidēm ar. 3. Th. in 3. parte ſummæ. q. 2. ꝙ ta-

lis vnio ſeu filij Dei incarnatio poteſt conſiderari, vel quantum ad eſſentiam, vel quantum ad circumſtantiam. Primo modo, quantum ad eſſentiam nō meruerunt. Probatur, quia illud nequit cadere ſub merito, quod eſt principium omnis meriti, & ratio, ſed hęc vnio eſt huiuſmodi, ſecundū q dicitur Tit 3. Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, & Rom. 11. Si gratia Dei iam non ex operibus, alioquin iam gratia non eſt gratia, & Aug. 13. de trini. In rebus, inquit, per tempus ortis illa gratia ſumma eſt, q homo in vnitate perſonæ cōiunctus eſt Deo, & glo. ſuper illud pſal. Reſpice in teſtamentum tuum, meminit promiſſionis, quia merita deficiūt. Si autem loquamur de prædicta vnione quantum ad circumſtantiam, ſic ſancti patres meruerunt quantum ad accelerationem temporis, vnde glo. ſuper illud pſal. Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam .i. mittam filium propter gemitum pauperum, quia pro malis gemunt, & peccatis conteruntur.

Illud non poteſt ſub merito cadere, qđ eſt omnis meriti principiū & ratio.

Pſal. 11.

§. 8. VTRVM beata virgo Maria meruerit hanc vnionem ex ſe perfici: Reſpondetur ſecundum S. Bonau. in 3. d. 4 ar. 2. q. 2. & etiam Guil. q loquendo de merito congrui, ipſa meruit Chriſtum concipere, & portare propter ſuam puritatem, & humilitatem, & magnam gratiam, ideo dicitur in collecta completorij: Vt dignum filij tui habitaculum effici mereretur cooperante ſpiritu ſancto præparaſti: Loquendo de merito digni ipſa meruit Chriſtum concipere, & portare, habito iam ipſius conſenſu, de merito autem condigni loquendo, ſic ipſa non potuit mereri, cum omnem præcellat creaturam.

Mater Dei Maria omnē præcellit creaturā.

De homicidio.

§ 1. HOMICIDIVM primo: In quo magna relucet Dei charitas erga homines, quos prohibuit a peccato homicidij dicēs. Exodi. 20. Non occides, in quo præcepto explicite prohibetur homicidiū, implicite vero omnis motus ire, ſicut dicit dn̄s Matth. 5. Audiſtis, quia dictū eſt antiquis non occides, ego autem dico vobis, qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio &c. in hoc ergo præcepto ſecundum Lyram prohibetur omnis læſio, quæ fit in perſona proximi, & ideo peccat mortaliter quiſquis ipſum occidit, truncat, mutilat, verberat, lædit notabiliter, vel animum lędendi notabiliter habet, niſi in caſibus a lege conceſſis, vt patebit in ſequentibus, ideo primo circa hoc videndum quid prohibetur occidi: Ideo quæritur.

VTRVM in dicto Dei præcepto prohibeatur occiſio bruti animalis, an ſolum hominis: Et videtur quòd tam bruti quam occiſio hominis æque prohibetur, quia ſimpliciter dicitur: Non occides, non diſtinguendo inter bruta, & homines, quod ſic probatur. Qui furatur ouem, vel bouē vel hominem, facit contra illud præceptum: Non furaberis, ſed æque vniuerſaliter per prohibitionem dicitur: Non occides, ſicut: Non furaberis, ergo qui occidit bruta, facit contra hoc præceptum. Reſpondetur ſecundum Alex. de Ales in 3. parte ſum. 34. adducens Auguſt. lib. 1. de ciuita. Dei dicentem ſic: Quidam hoc pręceptum in beſtias & pecora conantur extendere, vt ex hoc nullum etiam illorum liceat occidere, cur ergo non & herbas, & quidquid homo alitur & viuitur: nam & hoc genus quamuis non ſentiat, dicitur viuere, ac per hoc poteſt & mori, vnde dicit Apoſtolus: Tu quid ſeminas, non viuificatur niſi prius moriatur, vnde ſubdit ibidem Aug. His, inquit, deliramentis remotis cum audimus: Non occides, ſic propterea non accipimus hoc dictum eſſe de frutectis, quia nullus eis ſenſus, nec irrationalibus animantibus, volatilibus, ambulantibus, natantibus, reptilibus, quia nulla ratione nobis ſociantur, quam quòd eis datum eſt nobiſcum vitam habere communem, vnde iuſtiſſima ordinatione creatoris, vita, & mors eorum noſtris vſibus ſubditur. Reſtat ergo, vt de homine intelligamus quod dictum eſt: Non occides, nec alterum, ergo nec te, neque enim qui ſe occidit aliud quam hominem occidit: Hæc Auguſtin. Ideo ſubiungit Alexan. quòd a prima conditione factus eſt homo dominus brutorum: Geneſis, 1. vt præſit piſcibus maris &c. ſed non eſt factus dominus hominis, vnde cum

§. 2.

Augu.

domi-

domini ſit facere de re ſua quod vult ex primaria inſtitutione, poteſt homo bruta occidere, vel ſeruare ſi vult ſine offenſa, non ſic hominem, vnde qui occidit bouem alterius, non peccat in hoc ꝙ occidit, ſed omnia damnificat.

§. 3. VTRVM in hoc præcepto prohibeatur occiſio ſui: Et videtur ꝙ non, quoniam mandata ſecundæ tabule ordinant ad proximum, prohibetur ergo in hoc præcepto occiſio proximi tantum, & non ſui. Item in aliquo caſu puta ne cōſentiat peccato, licet ſe tunc occidere, quia dicitur 1. Cor. 9. Bonum eſt mihi magis mori, quā vt gloriam meam quis euacuet, ergo licet in caſu occidere. In contrarium tñ videtur dicere Apoſtolus, Ro. 3. Faciamus mala vt veniant bona? abſit, ſed occidere hominē innocentem eſt malum ergo non licet occidere, etiam propter vitandum malum. Reſpondetur ſecundum Alexa. vbi ſup. ꝙ nullatenus licet homini ſeipſum occidere, & adducit Aug. lib. 1 de ciui. Dei dicentē, ꝙ in ſanctis canoniciſque libris nunquam nobis diuinitus præceptum permiſſiue reperiri poteſt, vt vel ipſius adipiſcendæ immortalitatis, vel vllius cauendi carendi ve mali cauſa nobiſmetipſis necem inferamus, & prohibitos nos eſſe intelligendum eſt, vbi lex ait: Non occides.

Mandata ſecundę tabulæ ordinant ad proximū.

Ad argumentum reſpondetur ſecundū Aug. vbi ſup. ꝙ regula diligendi proximū nobis incipit, quia ſcriptum eſt: Diliges proximum tuum ſicut teipſum, vnde falſi teſtimonij non minus reus eſt qui contra ſe fert, quàm ſi aduerſus proximum hoc faceret, ita etiam intelligendum eſt homini non licere ſeipſum occidere etiam propter quodcunque malum imminens, ſicut Aug. lib. 1. de ciui. de illis virginibus, quę per vim preſſæ ſunt non eſt ablata caſtitas, ſed humilitas perſuaſa, ſicut dicebat beata Lucia: Si inuitam me feceris violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam vnde dicit Sanctus Bonauen. in 3. diſt. 30. art. 1. qu. 2. ꝙ ſubire mortem intentione placendi Deo poteſt eſſe tripliciter. Vno modo quando adeſt neceſſitas, vel de ſerendi iuſtitiam, vel amittendi vitam: Alio modo quando ſe offert opportunitas diuinam gloriam manifeſtandi, & eccleſiam ædificandi.

Bonauen.

Tertio modo ſolum ex hoc ꝙ vitā ſuam habet exoſam. Primum eſt iuſtitiæ, & neceſſitatis. Secundum eſt perfectionis, & ſuper erogationis. Tertium eſt ſeueritatis, & crudelitatis, vnde Auguſtinus illos, qui ſemetipſos præfocant, & præcipitio colliduntpropter vitæ præſentis odium dicit eſſe ſceleratiſſimos homicidas, tractans illud Ioan. 12. Qui odit animā: Hæc Bonaue. Si vero ex ſpeciali ſpiritusſancti inſtinctu quis ſibi mortem procuret, non eſt culpandus, ſicut Sanſon, qui ſe occidit cum philiſtæis, ne Deus illos illuderetur, ergo ſine tali inſtinctu non licet ſe occidere.

VTRVM in hoc præcepto Dei prohibeatur occiſio malefici, quia indeterminate dicitur, Non occides: Et videtur ꝙ ſic, quia dicitur Matth. 13. Vis imus, & colligamus zizania. Reſpondit. Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem, cum ergo zizania (ſicut ibi interpretatur dominus) ſint hæretici, meſſis vero iudicium diuinum, non erunt ſecundum hoc eradicandi, ergo nec occidendi. § 4.

In contrarium dicitur Exodi. 22. Maleficos non patiaris viuere, præceptum ergo eſt, vt malefici interficiantur, ſed præceptum non eſt præcepto contrarium, ergo malefici non prohibentur occidi. Reſpondetur ſecundum Alex. vbi ſup. ꝙ homo maleficus, qui eſt reus mortis poteſt interfici duplici ex cauſa, quia homo eſt, aut quia maleficus eſt, quia homo eſt cū interficitur odio perſonæ: Et hoc modo prohibetur cum dicitur. Non occides, ſupple hominem, quia homo, quia vero maleficus eſt occiditur, cum interficitur odio maliciæ, & amore iuſtitiæ, & tunc diſtinguendum, aut occiditur ab illo, qui habet ad hoc poteſtatem, vt a principe ſeculari, & ſecundum hoc non prohibetur hic interfectio malefici, aut interficitur ab illo, qui non habet poteſtatem, & ſecundum hoc prohibetur hic. Vnde Hiero ſuper Ezech. lib. 4. Qui malos percutit in eo quòd mali ſunt, & habet cauſam interfectionis ideſt poteſtatem, vt occidat peſſimos, miniſter Dei eſt. Ad argumentum autem dicendum, quòd hæretici, ſiue excommunicati per zizania ſignificati in du-

Præceptū non eſt p̄cepto contrarium.

Hieron.

Duo caſus in quibus licet interficere hæreticos, & excommunicatos.

plici ſolum caſu non ſunt occidendi. Primo cum malicia non eſt nota, quod notatur per hoc quod dicitur: Cum creuiſſet herba, ſimilia enim ſunt triticum, & zizania Secundus caſus eſt quando ſimul multitudinem contingeret euelli a fide, ſicut aliquando contingit in excommunicatione principum, quos ſequitur multitudo, quod notatur cum dicitur: Ne ſimul eradicetis, & triticum.

§. 5. VTRVM in aliquo caſu poſſit innocens occidi non præuaricando præceptum? Et ponamus caſum: Eſto ꝙ aliquis conuictus ſit ſecundum iura per falſos teſtes de crimine, quo ſecundum leges dignus eſt morte, iudex vero ſcit ipſum eſſe innocentem, quid faciet iudex: ſi interficitur trãſgreditur præceptum Dei, quia ſcriptum eſt: Non occides iuſtum: In contrarium dicit Amb. ꝙ iudex non debet iudicare ſecundum ſuam priuatam cõſcientiam, quam apportauit de domo, ſed ſecundum iura allegata, & probata coram ipſo, dum ſedebat pro tribunali, cum igitur prędictus iudex faciat quod debet, non peccat.

Ambro.

§. 6. QVAERITVR rurſus, ſi rex præcipiat propoſito ſuo, vt interficiat aliquem ſecundum allegata falſa, & illud ſcit præpoſitus ſolus, quid faciet: Dicitur enim Act. 5 Obedire oportet Deo magis quàm hominibus, ſed Deus prohibet innocentem interfici, & rex contrarium, igitur non debet interficere. Contra hoc, iſte iudicatus eſt a rege, ergo cum præpoſitus non ſe debeat ponere ſuper regem debet interficere, quia ſi non interficiat eum iuſtum, eadem ratione aliquis damnatus euaderet, quia aliquis amicus eius diceret eum eſſe innocentem, & ita periret poteſtas ſecularis, & pax, & ſocietatis humanæ concordia. Reſpondetur, quòd de hoc ſunt duæ famoſæ opiniones. Primam tenent Archid. Bern Hoſtien. Innocen. Alexan. de Ales, & Sanctus Thoma, & Rich. & alij quidam dicentes, ꝙ ſi agatur in forma iudicij ſic iudicabunt ſecundum allegata, & probata potius quàm ſecundum veritatem, & allegant ad hoc iura. 11. qu. 3. ſummopere. 6. q. 2. Si tantum & ca. Placuit, quia aliud facit vt iudex, aliud vt homo, vt in dicto ca. 2. de offi. ordi. 23. q. 4. Si eccleſia, & ideo iudicabit ſecundum ꝙ ſe habet vt iudex, non ſecundum ꝙ ſe habet vt homo. Secundam opinionem tenent Nico. de Lyra Hugo. Rodon. & alij nonnulli, quæ eſt indubitanter verior, dicentes, ꝙ ſiquis innocẽtem condemnet ad mortem, vel mutilationem membrorum, aut condẽnandum exponat etiam ad præceptum imperatoris peccat mortaliter, vnde ſecundum Lyram debet aut ad ſuperiorem remittere, aut officium ſeu dignitatem reſignare, imo & mortem ſubire, nec innocentem condemnet, quia dicit Auguſt. lib. de libe. ar. Quomodo apud Dei prouidentiam a peccato liberi ſunt, qui pro his rebus quas contemni oportet humana cęde polluti ſunt, quaſi dicat, nullo modo, & per res contemnendas intelligit Auguſtinus omnia illa, quæ homines inuiti amittere poſſunt, inter quas eſt vita corporalis, & multo fortius dignitas temporalis, & quæcunque poteſtas iudicandi, ſecundum ꝙ dicitur Iob. 2. Cuncta quæ habet homo dat pro anima ſua .i. pro corporali vita tuenda, & ideo nullatenus iudex debet innocentem condemnare, & pro hac opinione plurimæ ſuffragantur auctoritates, ſicut Exod. 23. dicitur. Non ſuſcipies vocem mendacij, & infra: Neq; iudicio plurimorum acquieſcas ſententiæ vt a veritate deuites, & poſt. Innocentem, & iuſtum non occides: &c. Qui ſcandalizauerit, extra de reg. iuris. Vtilius ſcãdalum naſci permittitur, quàm veritas deſeratur: Et in c. Poſtulatus dominus. 3. q. 7. dicitur, ꝙ non ante iudicandum eſt quàm ad conſcientiam noſtram reuertamur, & quid placeat ſiue diſpliceat Deo debemus dirimere: Et in c. Tunc 11. q. 3. dicitur: Tunc eſt abſolutio præſidentis vera cum interni ſequitur arbitrium iudicis, ergo a contrario abſolutio, & multominus condemnatio: Et in ca. Cum æterni. de ſent. & re. iudi. lib 6. dicitur: Inferendis ſententijs præ oculis habeat ſolum Deum, illius imitans exemplum, qui querelas populi tabernaculum ingreſſus ad dominum referebat, vt ſecundum eius imperium iudicaret: Hæc ibi ergo non ſecundum falſas allegationes: Et in ca. prædicto. Cum æ tern. Si quis (inquit Innocentius quartus) aut iudex ordinarius eccle-

Thom.

Aug.

Vtilius ſcandalũ naſci permittitur quam veritas deſeratur.

eccleſiaſticus, aut delegatus famę ſuæ prodigus, & proprij perſecutor honoris contra conſcientiam, & contra iuſtitiam in grauamen alterius partis in iudicio quicquam fecerit per gratiam, vel per ſordes ab executione officij per annum nouerit ſe ſuſpenſum ad æſtimationem litis parti, quam læſerit nihilominus condemnandus: Hæc ibi. Ecce non dicit contra allegata ſed contra conſcientiam, & per ſordes falſorum teſtium, ergo non eſt condemnandus iuſtus.

De prohibitione Homicidij.

§. 1. HOMICIDIVM ſecundo quantū ad illud, quamuis prohibeatur occidere & circa hoc quæri poſſunt plura. Primo vtrum generaliter quilibet prohibeatur occidere? Et videtur ꝙ ſic, quia dicitur Matth. 26. Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit, ergo quicunque gladio occidit eſt dignus æterna morte, ſimiliter Matt 5. dicitur indiſtinctæ. Qui occiderit, reus erit iuditio In contrarium tamen dicitur Exod. 21. Si quis percuſſerit hominem volens occidere morte moriatur. Reſpondetur ſecundum Aug. in quæſtionibus ſuper Matth. ſic dicentem. Cum homo ab homine occiditur, multum diſtat vtrum fuerit nocendi cupiditate ſicut fit ab inimico, vel iniuſte aliquid auferendi, ſicut fit a latrone, aut obediendi ordine, ſicut fit a iudice, vel ſubueniendi neceſſitate, ſicut hoſtis a milite, in primis duobus caſibus nulli poteſt eſſe licitum interficere, in duobus vltimis licitum eſt.

Ad argumentum dicendum eſt ſecundum eundem Augu. libro. 2. contra Manicheos. Qui acceperit gladium &c. Ille gladium accipit, qui nulla ſuperiori, ac legitima poteſtate, vel iubente, vel concedente in ſanguinem alicuius armatur, ergo qui iniuſte occiderit, reus erit iudicio, qui vero iuſte, remuneratur a domino, ſicut patet de Moyſe, Exod. 32. pro peccato vituli conflatilis, dixit Moyſes: Ponat vir gladium ſuper femur ſuum, & ſequitur? Occidat vnuſquiſque fratrem, amicum, & proximum ſuum.

§. 2. VTRVM illi qui non habent poteſtatem vniuerſaliter prohibeantur maleficium occidere, cum dicitur. Non occides: & videtur ꝙ non, quia ſic dicit beatus Ambr. Puniuntur peccata per homines, ſicut per iudices, qui poteſtate ad tēpus vtuntur. Puniuntur peccata etiam per populos ſicut legimus, quia ſæpe ab alienigenis Dei iuſſu excitatis propter diuinæ maieſtatis offenſam ſubactus eſt populus Iudæorum, ſed conſtat quòd populi non erant iudices conſtituti, & tamen erant a Deo incitati ad vindicandum culpam Iudæorum, ſed nullus excitatus a Deo ſi facit illud ad quod excitatur, peccat, ergo licet occidere priuato homini. Contra hoc Auguſtinus dicit libro 1. de ciui. Dei: Qui ſine aliqua publica adminiſtratione maleficos interfecerit, velut homicidia iudicabitur, & tanto acrius quanto non ſibi a Deo conceſſam poteſtatem vſurpare non timuit. Reſpondet Alexan. de Ales in 3. parte. q. 34. ꝙ non habens poteſtatem, aut interficit voluntate, aut neceſſitate, aut caſu. Primo ſimpliciter eſt illicitum. Ambr. Aug.

Secundo modo, & tertio aliquando licitum, & aliquando illicitum, ſicut ergo auferre rem alterius ſine ſua auctoritate, & voluntate eſt ſemper illicitum, ſic multo fortius occidere quod eſt auferre vitam, ſine Dei auctoritate, & voluntate, cuius eſt vita proprie, & cuius ſolius eſt viuificare, ſemper erit illicitum, ideo quicunque non accipit poteſtatem, vel a diuina auctoritate, quæ eſt in lege, vel ab eius voluntate .ſ. Dei intellecta per internam inſpirationem, ſi interficit facit contra hoc præceptum: Non occides. Soli Dei eſt viuificare.

Ad argumentum reſpondet idem Alexand. quòd ſecundum quod dicitur in canone. 33. q. 5. quòd peccata aliquando puniuntur per neſcientes, aliquando per ſcientes, per neſcientes: ſicut per Sennecharib populus iudæorum: Eſaiæ 10. & Nabuchodonoſor quarto. Regum vlt. & per Antiochum. 1. Machabæor. 1. vnde de Sennecharib dicitur Eſa. 10. Væ Aſſur virga furoris mei, & ſequitur: Contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat ſpolia: Et ſequitur: Ipſe autem ſic non arbitrabitur, & cor eius non ita æſtimabit: Per ſcientes autem ſicut

per filios Iſrael punita ſunt peccata Amorreorum, vt patet Ioſue per totum. In primo caſu excitatur a Deo voluntas ignorans quantum ad punitionis actionem, quæ iuſta eſt, ſed nunquam ad actionem hominis quæ peruerſa eſt, vnde Eſa. 10. Aſſur virga furoris, qua ſcilicet gentes ego punio pro peccato, ſed ipſe non arbitrabitur, ſed cor eius erit ad conterendum, ac ſi diceret: Non eſt ad hoc intentio eius: Ex quo patet quòd quamuis hoc fecerit diuina auctoritate, non tamen voluntate, & ideo illicitum. In ſecundo vero caſu taxatur voluntas quantum ad actionem, & quantum ad intentionem, vt in bonis Iſraeliticis, qui ex obedientia mandati Dei, & vt vindicarent diuinam iniuriam Chananeos interfecerunt, & ideo licite, & meritorie primo modo populus excitatus a Deo peccat non ex excitatione diuina, ſed ex malicia propria: Secundo modo populus excitatus non peccat.

§. 3. VTRVM cuilibet liceat pro defenſione perſonæ ſuæ inuaſorem interficere: Et videtur quòd non, quia dicit Auguſtinus ad Publicolam: De occidendis hominibus ne ab eis quiſquam occidatur non mihi placet conſilium, niſi forte ſit miles, aut publica functione teneatur, vt non pro ſe hoc faciat ſed pro alijs accepta legitima poteſtate, ſi eius congruit perſonæ. Item quamuis quis impetatur ad mortem a muliere, vt cognoſcat ipſam, tamen tenetur ipſam non cognoſcere propter præceptum: Non mœchaberis, ergo quamuis aliquis impetatur ad mortem ab aliquo tenetur ipſum non occidere propter hoc præceptum: Non occides. Reſpondetur ſecundum Alexan. vbi ſup. quòd quidam diſtinguunt neceſſitatem ineuitabilem, & euitabilem. Si ſit euitabilis neceſſitas, ſcilicet quòd poſſit aliter euadere fugiendo, vel alio modo homicida eſt ſic interficiens. Si vero ſit ineuitabilis, quòd non poſſit euadere niſi interficiat, aut occidit motus ira, aut libidine vindictæ, aut cum dolore euadendi neceſſitate, prout dicit Auguſtinus in quæſtionibus ſuper Matth. Cum homo ab homine occiditur multum diſtat

Duplex neceſſitas.

vtrum vlciſcendi cupiditate, vel iniuſte aliquid auferendi, ſicut fit a latrone, vel occidendi ordine, ſicut a iudice, vel euadendi, vel ſubueniendi neceſſitate. Primo modo occidens homicida eſt. Secundo & tertio modo non iudicabitur aliquis homicida eſſe quantum ad culpam, quamuis iudicetur quantum ad irregularitatem, & ideo cuilibet licet ſecundum leges vim vi repellere incontinenti cum moderamine inculpate tutelæ tam laicis, quam clericis, & etiam religioſis: Ratio, quia hoc competit de iure naturali. diſt. 1. Ius naturale, & quo ad actus naturales religioſi non cenſentur mortui. 16. qu. 1. c. Placuit.

Quo ad naturales actus religioſi non cenſentur mortui.

Ad argumentum primum reſpondetur ſecundum Alexan. quòd tres conditiones ponuntur ad hoc quòd liceat in neceſſitate occidere. Vna eſt, quòd non pro ſe hoc eſt, nõ pro propria vindicta. Alia eſt, quòd eius perſonæ congruat, vt .ſ. non clericus, ſed laica perſona ſit. Tertia, quod publica functione teneatur, & hoc conuenit in prædicto caſu, quia ex conceſſione legis efficitur miniſter legis, nam iudex occidit ex officio: In neceſſitate vero ineuitabili conſtitutus ex iuſtitia non ex officio ſicut eſt in ſacerdote, & laico, vterque enim poteſt baptizare, ſacerdos ex officio & conceſſione, laicus non ex officio ſed ex conceſsione in neceſsitate.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt ſimile de mechia, & occiſione, nam ſicut dictum eſt, dare vitam ſolius Dei eſt, nec præbet eam per miniſterium alicuius, cognoſcere vero non ſolius Dei immediate, ſed potius dedit viro, vnde potentiam illam ordinaret in ſuam, viuere enim eſt immediate a Deo, coire vero non: Econtrario autem eſt, quia lege diuina in neceſſitate occidere permiſſum eſt, mechari autem nulla lege diuina eſt permiſſum, ergo non licet.

VTRVM ille, qui interficit non ex propoſito, ſed caſu facit contra hoc præceptum? Et quòd ſic videtur, Geneſis quarto Lamech credens interficere beſtiam interficit hominem, & reputatum eſt ei homicidium magis, quam Cain. Vnde ibi ſequitur: Qui interfecerit Cain ſeptuplum punietur. §. 4.

Si

Si ergo homicidium Cain fuit rectum contra illud præceptum ergo, & homicidium Lamech, quod fuit caſu. Item dicitur Exodi 21. quòd ſi quis percuſſerit mulierem prægnantem, & fecerit abortiuum, ſi puerperium fuerat animatum, reddet animam pro anima, & leges & canones pluries puniunt interfectionem, quæ ſit a caſu: ſicut diſtinctione 50. Sed pœna non imponitur niſi pro reatu culpę, ergo &c.

Pœna non imponitũ niſi ꝓ reatu culpæ. In contrarium eſt tota ratio peccati, quia quæ fiunt a caſu non fiunt a voluntate, quæ autem non fiunt a voluntate non ſunt culpabilia, quia dicit Aug. Peccatum adeo eſt voluntarium, quod ſi non ſit voluntarium non ſit peccatum, ergo nulla occiſio a caſu eſt peccatum. Reſpondetur ſecundum Alex ꝙ diſtinguẽdum eſt ſcd̃m decretalem, quia interficiens caſu aut daba operam rei licitæ aut illicitæ: Si rei illicitæ reputatur homicida, ſicut qui percutit prægnantem. Si vero rei licitæ, tunc diſtinguendum eſt ſecundum canonem, ꝙ aut adhibuit diligentiam, quam debuit, aut non: Si ſic, non reputatur homicida, ſi non ſic, reputatur homicida.

Ad argumentum ſecundum patet reſponſio ex dictis: Ad primum autem dicendum de Lamech, quia non adhibuit diligentiam, quam debuit, & ideo ei imputatum eſt, non tamen magis quam Cain, quia non ſequitur, ſi plus punitur temporaliter, quòd maius ſit peccatum.

§ 5. VTRVM iſto præcepto prohibeatur occidere illis, qui habent ſpiritualem poteſtatem, ſicut ſunt ſacerdotes, & videtur ꝙ non, quia Exodi 32. Moyſes fecit a leuitis interfici vigintitria milia hominum, qui adorauerunt vitulum conflatilem: Similiter Numeri 25. Phinees interfecit Iſraeliticum coeuntem cum Madianitide: Et 1. Regum 15. Samuel interfecit Agag regem Amalech: Similiter Actuum 5. Petrus Ananiam, & Saphiram mentientes increpando morti tradidit: In contrarium videtur Canon. 23. q. 8. Sacerdotes, qui ad miniſterium ſalutis electi ſunt, ibi conſentiant regibus fieri iudices, vbi iureiurando ſupplicibus indulgentia promittitur, non vbi ſententia diſcriminis præparatur: Si contra hoc fecerit ſit reus effuſionis ſanguinis apud Chriſtum, & apud eccleſiam perdat proprium gradũ. Reſpondetur ſecundum Alexand. vbi ſupra, quòd ſicut dictum eſt in hoc præcepto prohibetur quilibet occidere ſua authoritate: Quia ergo miniſtris veteris teſtamenti commiſſa erat auctoritas, miniſtris vero noui teſtamenti non conceſſa auctoritas, vt per ſe interficiant, ſecundum Apoſtolum 1. Timoth. 3. Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe, non vinolentum, non percuſſorem, ergo ipſis interfectio prohibetur: Cuius ratio eſt duplex, quia miniſtri nouæ legis debent eſſe miniſtri manſuetudinis, & amoris ad alliciendum homines ad bonum, vnde dicitur Matthæi quinto. Non reſiſtere malo, & ibidem ſubditur: Diligite inimicos veſtros, & benefacite his, qui oderunt vos: Alia ratio eſt, quia miniſtri nouæ legis ſunt miniſtri Sacramenti vnionis, ſacramentum enim altaris repræſentat vnionem Chriſti, ꝙ eccleſiæ, quam ſignificat vnio animæ, ad corpus, & ideo occiſor irregularis eſt ad huiuſmodi ſacrum miniſterium exequendum, quemadmodum bigamus, qui carnem ſuam diuiſit cum vxoribus pluribus, ſicut dicit Canoſi. 25. quæſtione ſecunda. Quædam ſunt quæ & ſi non imputentur ad pęnam, tamen impediunt ſacramenti ſignaculum, miniſtris vero veteris teſtamenti, qui erant miniſtri timoris licebat occidere ad coercendum a malo. Altaris ſacramentũ repræſentat vnionẽ Chriſti, & eccleſiæ.

Ad argumentum ergo quid ſit dicendum patet, ad illud vero quòd Petrus, dicitur homicidium feciſſe in morte Ananiæ, & Saphiræ. Dicendum quòd Petrus illos non occidit, ſed præuidit a Sathana occidendos, & illam mortem illis prædixit præuiſam: Vnde pluribus modis dicitur tradere morti. Vno modo vt illi inferatur mors ab homine, & hoc modo Petrus non tradit Ananiam, & Saphiram. Alio modo vt mors inferatur a Dęmone, & ſic tradere eſt excommunicare, hoc modo tradidit Petrus, & etiam Paulus, ſed non intentione occiſionis, ſed intentione punitionis ad correctionem aliorum, ſicut Paulus 1. Timoth. 1. Himeneum, & Alexandrũ tradidit Sathanæ, vt diſceret nõ blaſphe-

phemare, ergo in noua lege miniſtris eccleſiæ non licet occidere, poteſt tamen au ctoritatem dare principibus ſecularibus, ſicut facit papa.

De ſpirituali homicidio.

§. 1. HOMICIDIVM tertio ſpi rituale, quod fit in occiſione animarum per peccati, quod ſepara a Deo de quo Auguſt. Augu. Pſal. 52. ſuper pſal. dicit: Noli putare te non eſſe homicidam, quando fratri tuo malum perſuades, ſi fratri tuo mala perſuades, occidis, & vt ſcias quia occidis, audi pſalmiſtam dicentem: Filij hominum dentes eorum arma, & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus &c. & ſuper illud Exo. 20. Non occides, dicit Glo\[?]a, manu vel mente, vel ſubtrahendo ſubſidium vitæ & cui debes dare: Ex his ſequitur ꝙ in hoc præcepto prohibetur homicidium ſpirituale, quod fit in odiendo, malum conſulendo, & alijs modis ſcandalizando proximum.

Homicidium ſpirituale quod.

VNDE quæritur circa hoc, vtrum hic prohibeatur occiſio quolibet modo dicta: & videtur quòd ſic, ſecundum quòd dicitur Sap. 5. Os quod mentitur occidit animam, mendacium igitur eſt occiſio animæ, ſi ergo hic prohiberetur quælibet occiſio prohiberetur mendacium, & pari ratione quodlibet peccatum mortale, nam omne peccatum mortale occiſio eſt animæ, ſi vero diceretur quòd hic non prohiberetur occiſio, niſi illa quæ eſt proximi: Sed contra hoc eſt, quia hic prohibetur occiſio ſui, & proximi, vt ſupra dictum eſt &c.

In contrarium præmiſſorum eſt quòd illud præceptum commemoratur cum cæteris, & eſt vnum de decem verbis, & ergo non comprehendit alia, ſed ſi extenderetur ad homicidium ſpirituale comprehenderet alia, ergo non extenditur niſi ad homicidium corporalem. Reſpondetur ad quæſtionem ſecundum Alexan. de Ales vbi ſupra, quod homicidium dicitur duobus modis, ſcilicet vere, & inter pretatiue: Interpretatiue duobus modis, omittendo ſi non ſubuenit cum videt pro- Augu. ximum in neceſſitate extrema. Auguſt. contra Fauſtum primo libro. Iſtud præceptum quod eſt: Non occides, non ſeruas ſi non das eſurienti panes, verum ſi incurras in eum famelicum qui mori poſſet, niſi cibum porrigendo ſubuenias iam tu homicida teneris, committendo corde, ore, opere, corde odiendo. 1. Ioan. 3. Qui odit fratrem ſuum homicida eſt, ore duobus modis, ſcilicet detrahendo, ſicut dicit beatus Petrus deteriores homicidas eſſe, malum ſuadendo, ſicut dicit beatus Auguſtinus: Si fratri tuo mala perſuades, occidis, ille qui odit in ſua conſcientia occidit, quia quem odit vellet non eſſe, vel non bene eſſe, detractor vero occidit proximum in coſcientia aliena, in qua viuebat per bonam opinionem, mali perſuaſor occidit perſuaſum in conſcientia eiuſdem, in qua viuebat per bonam voluntatem, & poſt moritur per peccatum, opere ſcandalizando per malum exemplum, vnde Beatus Grego. de præfatis. Greg. Tot mortibus rei ſunt, quod ad poſteros perditionis exempla tranſmittunt: Vere committitur homicidium corporis, & animæ diuiſio, quod contingit tribus modis, neceſſitate, caſu, & voluntate: Neceſſitate euitabili, vel ineuitabili: Caſu, dando operam rei licitæ, vel illicitæ, etſi licitæ aut adhibuit diligentiam debitam, aut non adhibuit, & patet ex prædictis quomodo non, & quomodo non. Voluntate autem iuſte, vel iniuſte: Iuſte, quando debita cauſa, iuſtus ordo, iuſtus animus occidentis, & ſic non eſt in hac prohibitione: Iniuſte, quando aliquod iſtorum trium deeſt: Et fit tribus modis, conſilio, præcepto, & facto, & iſtud homicidium vniuerſaliter eſt diſtincte, & proprie hic prohibetur, cum ergo quæritur: Vtrum prohibeatur hic occiſio quolibet modo dicta? Dicendum, quòd proprie hic prohibetur occiſio corporalis, improprie vero, & ex conſequenti, & interpretatiue occiſio ſpiritualis, ſi enim anima melior vita corporis, & mors animæ peior morte corporis, qui ergo prohibet mortem inferendam corpori, multomagis mortem ſpiritualem, non tamen proprie poteſt dici ab aliquo inferri mors ſpiritualis alicui quemadmodum mors corporalis, mors enim corporalis infertur alicui per cau-

Culpa nõ poteſt fieri in nobis, niſi volentib^9 nobis.

cauſam, & violentiam, mors ſpiritualis culpæ non poteſt inferri ab aliquo alicui niſi per occaſionem, quia culpa non poteſt fieri in nobis niſi nobis volentibus, & conſentientibus, quamuis occaſio poſſit eſſe in verbo vel facto, ideo occiſio ſpiritualis dicitur inferri impropriè.

Ad argumentum vero dicendum, quòd quodlibet peccatum mortale effectiue eſt occiſio ſpiritualis ex quo anima occiditur, ſed non formaliter, niſi ſolum illa quæ eſt occaſio alteri peccandi, idest ſpiritualiter moriendi, ſicut eſt mali perſuaſio, vel per ſcandalum, odium, vel detractionem. Ad illud quod quæritur, vtrum iſtud præceptum ſit generale, dicendum quòd non, imo eſt ſpeciale de occiſione corporis, vt patuit &c.

De homicidij pœna.

HOMICIDIVM quarto, quo ad ipſius pœnam. Prima pœna homicidarum, quòd efficiuntur irregulares omnes qui occidunt poſt baptiſmum per induſtriam, vel per inſidias, vt patet extra de homici. capitu. 1.

§. 1. Diffinitio irregularitatis.

QVID eſt irregularitas? Reſpontur prout habetur argumentum extra de tempo. ordi. ca. vlti. quòd eſt impedimentum ſeu repulſio executionis diuini officij, ſeu ſacramenti ex canonica conſtitutione proueniens, & talis irregularitas aliquando incurritur ex delicto, aliquando ex corporis defectu, Sacramenti, ſicut in bigamis: Eſt ergo irregularis omnis homicida voluntarie occidens, ſiue ex iuſtitia, ſiue legis aut canonis permiſſione, ſiue ex vindicta, ſiue ſine peccato, ſiue cum peccato: Excipitur ille, qui occidit non valens aliter euadere, & hoc intelligitur ſi occidens habet vſum rationis, quia furioſus, inſanus & dormiens ſi occidunt nõ efficiũtur irregulares, vt patet in Clemen. vnica. eo. titu. Hæc autem irregularitas eſt introducta a iure poſitiuo, vt 2. q. 2. §. Item Daniel. licet in vete. teſtamento fuerit præordinata in perſona Dauid, vt patet de conſecr. diſtinct. 1. c. 1. & vt dicitur diſtinct. 51. aliquantos: Iudex quantumcunque ex iuſtitia procedit eſt irregularis aut accuſator, teſtis, notarius ſententiam ſcribens, vel proferens, aut atteſtationes ſcribens, vel legens dum publicantur, aduocatus, intellige contra reum, vel etiam pro eo ſi mors infligatur, accuſator, aſſeſſor, & quilibet alius officialis in cauſa mortis, vel mutilationis membri irregulares efficiuntur, & hoc non ſolum quando interficit quis, vel mutilat pro ſe, ſed etiam ex mandato, conſilio, defenſione, permiſſione, cooperatione, animatione, auxiliatione: Excipitur ſolum ille ab irregularitate, qui non obuiat cum poſſit, qui licet dicatur homicida, quia lex promotionis factum requirit, vt dicitur 15. quæſt. 1. Si quis non iratus, & intellige etiam ſi occiſus, vel mutilatus ſit paganus. l. diſt. clericum: Homicida etiam caſualis in caſu in quo imputatur irregularis eſt: Homicida vero ſpiritualis nullo modo irregularis efficitur: Per baptiſmum vero tollitur irregularitas ante commiſſum homicidiũ, ſecũdum Scotum in 4. di. 33. Irregularitas vero quæ prouenit ex defectu ſacramenti, vt bigamia, vel ex defectu natalium non tollitur in baptiſmo, vt patet d. 26. acutius.

Lex promotionis requirit factum. Scotus.

Secunda pœna homicidarum eſt pœna ſenſibilis, quia clericus debet deponi, & ſine aliqua corrigibilitate tradi curiæ ſeculari, hoc intellige, quando voluntarie occidit, ſi vero nulla culpa præceſſit non tenetur: Alijs vero homicidis eſt pœna taxata. diſt. 50. c. Si quis voluntarie homicidium fecerit ad ianuam catholicæ eccleſiæ ſemper iaceat, & communionem in exitu animæ incipiat, ſcilicet ſi vere pęniteat. Inſuper dicit Scotus in 4. diſtinct. 15. ꝙ homicida tria debet facere. Primo vt exponat vitam ſuam pro cauſa iuſta, puta contra hæreticos, vel infideles ibi pugnando, & ita ſatisfaciat illi, quem occidit, dando animam pro anima. Secundo ſi talis caſus non occurrat, tunc totam vitam ſuam expendat in oratione, & pœnitentia pro animæ occiſione. Tertio vt ſuſtentet vxorem, & familiam illius, quem occidit, quos ille ſuſtentabat.

Tertia pœna homicidæ eſt naturalis, vel potius ſupernaturalis, quia vt dicit Galenus ſexto medicinalium, & etiam

patet

patet ad ſenſuum, quòd ad pręſentiam homicidæ de corpore occiſi ſanguis effluere ſolet, ad nullius vero animalis alterius ſpeciem hoc contingit, cuius rationem diuerſimode diuerſi aſſignant: Philoſophi enim dicunt, quòd cruentatio occiſi hominis non ſit ab extrinſeco, quia nullus agit contra ipſum, igitur oportet dicere, quòd talis partim eſt ab extrinſeco, partim ab intrinſeco per quandam violentiam: Ratio, quoniam tempore occiſionis cum iraſcibilis vniuſcuiuſque obiectum eſt arduum, & fuiſſet in ſummo defenſionis, & reſiſtentiæ, & cum appetitus ſenſitiuus ſit in venis, neruis, & muſculis, ſicut in organo corporali ſpiritus vitales vtriuſque, qui fuerunt in prædictis concurrebant ad defendendum, & quia natura in vulneribus plus ſentit dolorem, & tales ſpiritus occiſoris concurrunt in vulneribus cum ſpiritibus occiſi, & per aliquod tempus remanent in vulneribus incluſi, & ad præſentiam occiſoris fit commotio ſpiritus vtriuſque incluſi, ſpiritus autem occiſoris appetit coniungi ſuo principio, & ſpiritus occiſi appetit remanere in ſuo corpore, & ita facit ſpirituum commotionem per quos cauſatur cruoris effluxus: Alij dicunt quòd præſentia occiſoris quoſdam radios viſuales ex ſuo viſu imprimit occiſo, quos radios intra ſemetipſum reflectit & retrahit, cum prædictis autem radijs ſimul & cruorem extrahit, radijs autem & vaporibus exeuntibus mouetur cruor, & effluit totus, hanc opinionem recitat Magnus Albertus 2. de anima: auctor vero luminis animæ dicit, quòd fortaſſe aliquæ guttæ ſanguinis remanſerunt in occiſore, puta in gladio, vel veſtę, qui ſanguis ob naturalem conformitatem conſanguineum ſuum educit, ſimile enim ſimile ſibi attrahit: Alij enim dicunt, quòd forſan hunc effectum dęmones Deo permittente procurant, vt ſic homicida deprehendatur, & occidatur ab vltore, qui in perditione hominum lætatur: Commeſtor vero dicit in ſumma de vitijs, quòd veriſimilis videtur, ꝙ ad deteſtationem effuſionis humani ſanguinis Deus velit hunc effectum oſtendere in occiſis, quia vt communiter hoc non fit niſi in proditorie, & occulte occiſis:

Simile attrahit ſibi ſimile.

Ex quibus patet quam abominandum peccatum ſit homicidium.

De honore parentum.

HONOR primo parentum, in quo claret ſumma Dei charitas erga homines, qua præcepit vt vnuſquiſque honoret parentes ſuos ſecundum quòd dicitur Exo. 20. Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, & Deuteronomij 5. Honora patrem, & matrem tuam, ſicut præcipit tibi dominus, vt longo viuas tempore, & bene ſit tibi.

QVAERITVR cum pater in ſcriptura accipiatur multipliciter de quo patre hoc præceptum intelligitur: & videtur, quòd intelligitur tam pater ſpiritualis quam carnalis, quia dicit gloſ. ſuper illud Deutero. 5. Honora patrem, ſcilicet carnalem, vel ſpiritualem. Contra, mandata decalogi omnia excepto de ſabbato ſunt ad litteram intelligenda, ſed ad literam pater dicitur tantum carnalis, igitur non intelligitur prælatus cum dicitur: Honora patrem: Reſpondetur ſecundum Alexan. in 3. parte ſummæ quæſt. 33. quòd illud mandatum poteſt intelligi tribus modis. Primo modo ſecundum quòd educitur a lege naturę. Secundo ſecundum quòd eſt legis ſcriptæ a Deo inſpiratæ. Tertio ſecundum ꝙ accipitur ſecundum allegoriam impropriè. §. 1.

Primo modo intelligitur pater carnalis, natura enim non nouit niſi patrem, qui eſt principium ineſſe ſuæ naturæ.

Secundo modo intelligitur pater ſpiritualis, & in hoc addit lex ſcripta a Deo inſpirata ad legem naturæ, non enim reputat patrem illum tantum qui eſt principium in eſſe naturæ, imo & illum qui eſt principium per miniſterium in eſſe gratiæ ſecundum illud 1. Corinth. 3. Per euangelium ego vos genui.

Tertio modo per allegoriam pater intelligitur Deus, ſed hoc eſt impropriè: Dicendum igitur, quod propriè & per ſe in hoc præcepto præcipitur honorari pater carnalis, tamen per allegoriam, & impro-

proprie nihil prohibet Deum vocari patrem, ſicut in dilectione proximi intelligitur amor Dei: Similiter in honore patris intelligitur honor Dei, a quo eſt omnis paternitas: Et ſic patet reſponſio ad præmiſſa.

§ 3. VTRVM honor parentum ſic exhibitio ſpiritualis, vel corporalis? & videtur ꝙ ſit tantum ſpiritualis, quia dicit Philoſophus 1. Ethic. ꝙ honor eſt exhibitio reuerentiæ in teſtimonium virtutis, ſed exhibitio reuerentię eſt exhibitio ſpiritualis ergo & honor.

Quid ſit honor.

Contra, videtur ꝙ debeatur tantum honor corporalis parentibus, quia filius non accepit a patre niſi quod eſt corporale, ſed ratione accepti ſolum eſt debitor honoris, ergo non debet ei honorem niſi in exhibitione corporali. Reſpondetur ſcd̃m Alexan. vbi ſupra, ꝙ iſte honor parentum intelligitur exhibitio corporalis, & ſpiritualis, ſpiritualis in reuerentia, corporalis in ſuſtentatione, exhibitio vero honoris in reuerentia tribus modis eſt, ſcilicet in affectu, effectu, & ſigno, in affectu, timendo offenſam paternam ex amore in effectu, obediendo ei, in ſigno, ſcilicet aſſurgendo ei, ſequendo eum & huiuſmodi, ſuſtentatio vero conſtat in ſolatio verborum, in ſeruitio operum, & in exhibitione neceſſariorum: In hoc etiam præcepto includitur ſecundum theologos pietas exhibenda cuicunque, & etiam omne debitum reddendum cuilibet perſonæ, ſicut ſecundarium includitur in principali.

Ad primum ergo argumentum dicendum, licet Philoſophus 1. Ethic. dicat, ꝙ honor eſt exhibitio reuerentiæ, tamen nõ eſt ratio generalis honoris, ſed ſolũ quæ exhibet ratione prę eminentiæ ſpiritualis.

Tam patri carnali q̃ ſpirituali debetur honor reuerentiæ.

Ad aliud dicendum, ꝙ tam patri carnali quam ſpirituali debetur honor reuerentiæ & ſuſtentationis, quia enim vterq; eſt principium, ideo vtrique debetur reuerentia, quia vtrique indigenti debetur ſuſtentatio, quia quælibet res diligit ſalutem ſui principij, vnde tenetur illam tueri ſi indigeat: Præterea in carnali patre ſpecialis ratio reuerentiæ eſt, qui eſt principium generationis ſecundum quòd dicitur Eccle. 7. Memento quoniam niſi per illos natus non fuiſſes, & hæc ratio reuerentiæ eſt naturalis, vnde Philoſoph. 1. Topic. Deum venerari, vtrum oporteat, vel parentes honorare, ſi quis dubitat indiget pœna, ſicut ſi quis dubitat, vtrum nix ſit alba, indiget ſenſu, ſuſtentationis ratio eſt ſpecialis educatio, vnde Hieron. de honore parentum: Foueatur ſenectus parentum, & factis eorum viciſſitudo reddatur, habet enim quandam ſenectus inſaniam, in patre vero ſpirituali, ſpiritualis ratio reuerentiæ eſt præeminentia poteſtatis. Rom. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: Ratio vero ſuſtentationis eſt diſpenſatio inſtructionis, vel inſtitutionis. Galat. ſexto. Communicetis qui cathechizatur verbo ei, qui ſe cathechizat in omnibus bonis.

VTRVM honor in ſuo intellectu dicat reſpectum præeminentiæ? Reſpondet Alex. vbi ſupra, quod honor dicit reſpectum præeminentiæ, eſt autem præeminentia increata, quæ excedit in infinitum quamlibet præeminentiam creaturæ, inde eſt quòd honor infinitus debetur Deo, & eſt præeminentia creata, quę eſt primo ſecundum tres modos, ſcilicet ſecundum participationem principij, Sapientiæ, & bonitatis. Item præeminentia principij eſt ſecundum tres modos, qui eſt principium ad eſſe, ſicut pater carnalis. Item eſt principium ad bene eſſe, quod eſt in eſſe ſpirituali, ſicut pater ſpiritualis. Itẽ eſt principium ad bene eſſe in temporali, ſicut temporalis prælatus, vel rex. Item præeminentia in communicatione ſapientiæ, ratione cuius honorandus eſt doctor, vel ſenex. Item eſt præeminentia in communicatione bonitatis, ratione cuius honorandus eſt vir ſanctus, quibus rationibus debemus tales honorare, imo omnes homines debemus honorare arbitrantes nobis in præſenti, vel futuro, ſiue actu, vel potentia eſſe, vel fieri poſſe meliores: Philoſo. 2. Superiores inuicem arbitrantes. § 4.

QVAERITVR cum honor dicatur multipliciter prout dictum eſt reſpectu Dei, reſpectu patris, reſpectu ſpiritualis, reſpectu regis, reſpectu doctoris, & ſenis, reſpectu ſancti hominis, & reſpectu cuiuſlibet hominis: Vtrum honor dicatur æquiuoce, quod ſic videtur. Honor § 5.

nor

nor enim qui debetur Deo eſt honor latriæ, quia homo proteſtatur Deum ſuum conditorem, honor vero qui debetur homini eſt honor duliæ, ergo talis honor non debet vniuocari, ſicut creator, & creatura non vniuocantur: Contra hoc honor ſemper dicit reſpectum ſuperioritatis quantum ad aliquam dignitatem, ſed ſuperioritas ſiue dicatur de creatore, ſiue de creatura non dicitur æquiuoce ſeu ſecundum analogiam, hoc eſt per prius, & poſterius ſicut poteſtas, poteſtas enim de Deo dicitur per eſſentiam, de creatura per participationem, quia non eſt poteſtas niſi a Domino Deo, ergo honor non dicetur æquiuoce: Reſpondet Alexand. vbi ſupra, quòd honor ſecundum propriã rationem eſt proteſtatio præeminentiæ in aliqua exhibitione illi qui honoratur: Honor ergo poteſt accipi materialiter, & formaliter, materialiter accipitur pro eo quod exhibetur, vt beneficium obſequium, obedientia, & huiuſmodi, formaliter autem honor accipitur pro ipſa proteſtatione præeminentiæ, vel dignitatis: Quantum ad proteſtationem honor non dicitur æquiuoce, nec etiam vniuoce, ſed analogice, quemadmodum ratio præeminentiæ cuius eſt: Quantum vero ad exhibitionem æquiuoce diceretur, niſi diſcernatur ipſa proteſtatio, & ſic patet ad argumentum, ꝙ honor inquantum dicitur æquiuoce, accipitur materialiter, inquantum vero analogice tunc accipitur formaliter.

Creator, & creatura nõ vniuocantur.

§. 6. QVAERITVR quare Deus præcepit filijs honorare parentes, cum magis conueniret vt parentes honorarent, & ſuſtentarent filios, ſecundum quod dicitur 2. Corinth. 12. Patres debent theſaurizare filijs, & non filij parentibus? Reſpondetur ſecundum Alexandrum, ꝙ amor patris in filio totus eſt gratuitus, qui filij ſunt a parentibus; intenditur amor per naturam ſenſualitatis, amor autem filiorum in parentes maxime eſt debitus, quia accipiunt a parentibus eſſe, & educationem. Ex quo igitur natura ſufficienter inclinat parentes ad diligendum, & ſuſtentandum filios non erat neceſſe illis præcipere hoc, ſicut non eſt præceptum homini de amore ſui, cum natura ad hoc inclinet, ſed de amore proximi, ad honorem vero parentum inclinat ratio excitata per conſiderationem debiti, & præcepti, ergo magis præcipit Deus honorare parentes quam filios.

Sed dices quare huic præcepto additur promiſſio lõgioris vitę magis quam alijs? Reſpondetur ſecundum ſanctum Bonau. in 3. diſtinct. 37. in expoſitione litterali, & Alex. vbi ſupra, quod hoc eſt propter commendationem ipſius miſericordiæ, in cuius actu maxime meretur homo Dei miſericordiam, & gratiam, & magis promittitur vita quam aliud donum, propter hoc quòd illa eſt quæ maxime amatur, & vt homo expectans longæuitatem vitæ, non abhorreat longam vitam parentum. & quia in hoc præcepto præcipitur exhibenda pietas, quæ vitam prolongare meretur ſecundum ꝙ dicit Apoſtolus 1. Timoth. 4. Pietas ad omnia valet promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ, congruum namque eſt, vt procuratio conſeruationis vitæ principij mereatur conſeruationem ſui.

Bonau.

Sed diceres iterum, quare in ordine præceptorum ſecundæ tabulæ primo præcipitur de honore parentum? Reſpondetur ſecundum Alexan. quod hoc fit ratione principij, cuius honor præcipitur, vnde ſicut in ordine ad Deum, primum præceptum eſt de honore principij, quod eſt Deus in prima tabula, ita in ordine ad proximum primum præceptum eſt de honore principij, quod eſt homo in ſecunda tabula, vnde Hugo de ſancto Victore: Vtrobique dignitas principij honoratur.

Principiũ in prima tabula eſt Deus in ſecunda homo.

§ 7. VTRVM filius magis teneatur alere patrem quam matrem, ſi ambos non poterit? Reſpondetur, quòd Seneca lib. declamationum mouet hanc quæſtionem, pro, & contra probat, ſed relinquit inſolutam: Vtrùm honorare patrem magis teneatur quam matrem, & magis alere, & de captiuitate redimere? Legiſtæ vero reſpondent inſtitu. de patria poteſtate in Glo. quòd magis decet patrem alere, vel redimere quam matrem: Ratio eſt, quia ex legis præſumptione, vt communiter plus filius ſperat habere a patre quàm matre, cui concordat beatus Hieronymus

ſuper

Hieron.

Ambro.

ſuper Ezech. dicens, quòd poſt Deum patrem omnium diligendus eſt pater, & poſtea mater, hoc tamen intelligendum eſt cæteris paribus, quia dicit Beatus Ambroſius, quòd boni domeſtici malis filijs præponendi ſunt, verum tamen parentes etiam ſi ſint peccatores, & infideles, tamen ſunt honorandi ex iure diuino, & naturali pro loco, & tempore.

De obligatione honorandi, parentes.

HONOR parentum ſecundo quantum ad obligationem, in quo claret magni Dei magna charitas, ex quo tam fortiter hoc præcepto obligauit, vt vſque ad mortem quilibet teneatur honorare ſuos parentes, vnde circa hoc quæritur.

§. 1. Religioſus moritur mundo.

VTRVM hæc obligatio ſoluatur per votum religionis? Et videtur quod ſic, conſtat enim q religioſus moritur mundo, ergo obligatio viuentium in mundo non arctat eum, ergo non tenetur adminiſtrandum neceſſaria, quæ pertinent ad vitam mundi, ſicut enim ſi moritur filius morte naturæ, ſoluitur ab obligatione huius præcepti, ergo ſi moritur morte gratiæ, & perfectæ, ſicut religioſi, ſoluetur, cum mors gratiæ æque nos ſeparet a vita mundi, quia quod eſt mors ſecularibus, hoc eſt introitus religionis religioſis, quo ad mundum.

In contrarium arguitur ſic: Hoc præceptum eſt morale legis naturæ præceptum, ergo propter ingreſſum religionis nullus abſoluitur ab illo. Item perfectio gratiæ non deſtruit quod eſt naturæ, ſed perficit, cum ergo ingreſſus religionis ſit perfectionis gratiæ, ergo non ſoluit præceptum de honore parentum. Item ſi conſilium perficit præceptum, non ergo ſe compatiuntur, ſed ſunt contraria, ergo in ordine vitæ moralis determinato a Deo eſſet contrarietas, quod eſt inconueniens. Reſpondetur ſecundum Alex. vbi ſupra, quod nullum conſilium ſoluit obligationem præcepti naturæ, vnde nec iſtud. Tum quia affirmatiuum eſt, non obligat niſi pro loco & tempore, vnde obligatio ad miniſtrandum patri ſimpliciter non eſt neceſſaria, ſed ſub conditione duplici: Vna ex parte dantis, ſi habet, & alia ex parte recipientis ſi indiget, & ad hoc ſemper tenetur tam ſecularis quàm religioſus, ſcilicet dare ſi habet, & ſi pater indiget, ſed quia religioſus numquam poteſt habere, ideo nunquam dabit & non tranſgreditur, quia non tenebatur ſimpliciter.

Ad argumentum in contrarium dicendum, q cum honor patris conſiſtat in pluribus, & omnia intelligantur cum dicitur: Honora patrem &c. non ſoluitur honorificatio parentum per ingreſſum religionis, licet ſoluatur obligatio quo ad debitum ſuſtentationis, quia quo ad illam ſolutionem moritur mundo, ſed exhibitio ſpiritualis in reuerendo, conſolando, & in orando non ſoluitur, ſed perficitur.

VTRVM propter neceſſitatem, parentum ſit dimittendus ingreſſus religionis? & q ſic videtur, nam honor patris intelligitur in corporali ſuſtentatione cum tempus adeſt, ſed indigentibus parentibus tempus adeſt ſubueniendi, ſi ergo non ſubuenio tranſgredior, quia non honoro patrem quando tempus eſt honorandi, ſed intrando religionem pono me in ſtatu non ſubueniendi, ergo pecco. §. 2.

Quomodo intelligatur honor patris.

In contrarium dicitur Mar. 3. Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei. Gloſ. Non recuſat obſequi matri qui dicit, honora patrem, & matrem, ſed oſtendit ſe plus debere paternis miniſterijs, quam affectibus maternis, ideo exemplo monſtrauit quod verbo ait: Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non eſt me dignus, ſi ergo introitus religionis pertinet ad miniſterium paternum, non eſt dimittendus propter parentum affectum. Vnde eadem Gloſa dicitur: Opus ſpirituale præfertur cognationi, docens meliorem eſſe copulam cordium quàm corporum. Reſpondetur ſecundum Alexan. vbi ſupra, & concordat ſanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſt. 101. art. 4. quod ad hoc dicunt quidam, quia aut poteſt ſecure manere in ſeculo ſine detrimento ſalutis, & in tali caſu dicunt quòd non debet intrare ſed bene miniſtrare, aut videt ſibi Thom.

ſibi imminere periculum ſalutis, & lapſum in peccatum, & in tali caſu non tenetur. Alij vero dicunt, quòd quandocunque ſpiritu Dei ducitur non tenetur manere in ſeculo, vt miniſtret parentibus neceſſaria: Signum autem quòd ducatur a ſpiritu eſt triplex. Primum iucunditas mentis ex perfectione religionis conſiderata. Secundum, propoſitum cauendi circunſtantias peccati Tertium, propoſitum proficiendi in melius, dicunt, ꝙ aut habet temporalia quibus poſſit ſuſtentari, aut non habet. Si habet poteſt patri dimittere ea ad ſuſtentationem. Si non habet non tenetur tunc miniſtrare, ſed cum transfert ſe totaliter ad ſeruitium liberaliſſimi dominatoris patris cœleſtis, commendare ipſi curam patris, qui dat eſcam omni carni, & qui paſcit volucres cœli. Matth. 5. Cui eſt cura de omnibus, & ſic meliori cura dimittitur, & quamuis iſta opinio videatur magis perfecta, prima tamen magis pia: Hæc Alexan. Addit tamen Thomas vbi ſupra, quod ad pietatem, & cultum parentibus exhibere honorem ſecundum debitum modum non eſt debitus modus, vt plus homo attendat ad colendum parentes quàm Deum, & ideo quando parentes impedirent in cultu Dei, tunc ipſi non ſunt honorandi ſecundum quòd dicit Gregorius in homel. Parentes, & carnaliter propinquos, quos aduerſarios in via Dei patimur odiendo, & fugiendo neſciamus, quaſi enim per odium diligitur dum carnaliter ſapiens praua nobis ingerendo non auditur, vnde de huiuſmodi dicitur Deuterono 32. Qui dixerit patri ſuo, & matri ſuæ neſcio vos, & fratribus ſuis ignoro illos, & neſcierũt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum domine, & ſaluator Luc. 14. Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres adhuc autem, & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Ad argumentum patet ex iam dictis.

Parentes cultũ Dei impedientes non ſunt honorandi.

§. 3. VTRVM filius accuſans patrem de hæreſi ad damnationem mortis ſoluat hoc mandatum, & quòd ſic videtur, quia dicitur Deuterono. 21. Quod & ſi genuerit homo filium contumacem, & proteruum, qui non audiat patris, & matris imperiũ, debet a parentibus accuſari, & lapidibus obruet eum populus, ſi ergo pater tenetur accuſare filium, ergo & filius patrem: Ad quod reſpondet Alexand. vbi ſupra, quod hæreticus aut ſolum ſibi nocet, vt quando hęreſis occulta eſt, aut alios etiam praua doctrina corrumpit. Primo modo non tenetur eum filius accuſare, ſed ſecundo modo tenetur, & ratio eſt, quia honorem patris cœleſtis tenetur præferre honori patris carnalis, & in tali caſu tenet illud euangelij: Qui amat patrem, & matrem plus quam me, non eſt me dignus.

VTRVM patri carnali in omnibus licitis ſit obediendum: & quòd ſic videtur, ſecundum Apoſtolum qui Coloſ. 3. dicit. Filij obedite parentibus veſtris in omnibus, ergo in omnibus licitis eſt eis obediendum, ergo tenentur filij parentibus præcipientibus intrare clauſtrum, ducere vxorem, fodere vineam &c. Reſpondet Alexand. de Ales vbi ſupra, ꝙ ſecundum gradum ſuperioritatis eſt modus obeditionis, quia ſicut Roma. 13. Omnis poteſtas a Deo data eſt, & omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita debet eſſe, eſt autem ſuperioritas conſtituta in ſpiritualibus, & in temporalibus, in temporalibus quantum ad regimen reipublicæ, & quantum ad regimen propriæ familiæ, in regimine ſpirituali præeſt ſpiritualis prælatus, in regimine temporali quantum ad rem publicam prælatus ſecularis, ſcilicet rex, vel princeps, in regimine temporalium quantum ad propriam familiã pater, ſicut ergo determinatur obedientiæ prælati ſpiritualis in his in quibus præeſt ſcilicet ſpiritualibus, & prælati ſecularis in temporalibus reipublicæ, ſic obedientia debita patri in diſpoſitione rei familiaris, & ſecundum hoc dicitur, ꝙ filius patrisfamilias tenetur in omnibus patri obedire, quæ pertinent ad neceſſitatem, vel vtilitatem rei familiaris, vnde filius tenetur obedire patri in diſciplina bonorum morum, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, non autem tenetur in his quæ ſunt ſupererogationis, vt intret clauſtrum, vel ꝙ etiam vxorem ducat, vel ꝙ ſe exponat morti, quia poteſtas eius non extenditur ad illa &c. ex quibus reſponſio ad dictum §. 4.

Apo-

Apoſtoli præallegatum patet.

§ 5 VTRVM ex præcepto, vel conſilio debeatur honor in exhibitione neceſſariorũ prælato ſpirituali: Et videtur, quod ſit ex conſilio, & non ex præcepto, quia ſicut dicit Apoſtolus. 1. Tim. 5. Qui bene præſunt presbyteri duplici honore digni habeãtur. Glo. Neceſſitatis eſt accipere vnde viuitur charitatis prebere, ſi ergo charitatis eſt, voluntarium eſt, non igitur præcepti, ſed conſilij.

In contrarium vero dicitur. 1. Cor. 9. Nunquid non habemus poteſtatem ſororẽ mulierculam circunducendi: Nunquid nõ habemus poteſtatem manducandi, & bibendi? Vbi Glo. Dominus mulieres miniſtraturas ſequi ſe voluit oſtendens, quid a plebibus deberetur euangeliſtis. & 2. Tim. 2. Laborantem agricolam oportet primum de fructu ædere: Similiter Apoſtolus ait: Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, quid magnum eſt ſi veſtra carnlia ametamus: ergo ex pręcepto debetur: Reſpondetur ſecũdum Alexan. vbi ſup. ꝙ honoris exhibitio eſt in præcepto ſubditis, ſed honoris receptio non eſt in præcepto prælatis, vnde 1. Corint. 9. Nunquid non habemus poteſtatem manducandi. &c. Glo. Permiſit dominus nõ iuſſit Apoſtolis recipere neceſſaria ſubditis, & quiſquis ea vteretur, vt ſibi licet ex domini cõſtitutione, ſiquis vero nollet non contra iuſſionem faceret, & de ſuo iure cederet, poteſtas enim eſt non iuſſio domini accipere ſumptus, & eſt verbum Augu. de opere monachorum, ſuper illud Matth. 10. Dignus eſt operarius cibo ſuo. Ad argumentum vero quod obijcit, quod charitas eſt præbere, intelligẽdum eſt propter modum tribuendi, qui debet fieri in hilaritate, & ex amore, iuxta illud. 2. Cor. 9. Non ex triſticia, aut ex neceſſitate, hilarem enim datorem diligit Deus.

Honoris exhibitio eſt in præcepto ſubditis.

Aug.

Sed diceres, quando tenentur dare: Reſpondetur ſecundum gloſam. 1. Timo. 5. Qui bene præſunt, quod quando non adſit neceſſitas, nec eſt ordinata poteſtas accipiendi, nec debitũ exhibendi ſubditis vnde Bernar. Conceditur tibi, vt ſi altari ſeruias de altari viuas, quicquid præter neceſſarium victum de altari, retinens non eſt tuum, rapina eſt, ſacrilegium eſt.

Bern.

§ 6 VTRVM honor ſit exhibendus malo prælato ex hoc pręcepto, & quod non, videtur, quia dicit glo. ſuper illud. 1. Tim. 5. Qui bene præſunt, &c. quod iſte honor non determinatur niſi bene præſidenti, ergo malo prelato non debetur honor, nec temporalium adminiſtratio. Item Ioſue. 1. dicitur ſicut obediuimus Moyſi obediemus & tibi, tãtum ſit dominus tecum, ergo ſub conditione bonitatis profitemur obedientiam.

In contrarium vero dicitur. 1. Petri. 2. Subiecti eſtote in omni timore dominis non ſolum bonis, & modeſtis, ſed etiam diſcolis, & 1. Regum. 24. Dauid præcidit oram chlamydis Saul latenter, poſtea percuſſit cor ſuum: Gloſ. Prępoſiti oris gladio feriendi non ſunt, etiam cum recte reprehendi uidentur: Reſpondetur ſecundum Alexandr. vbi ſupra, quod malo prælato, quamdiu ab eccleſia toleratur debetur honor, & quamuis male præſideat quouſque ab eccleſia non deponatur, vt bene præſidens debet haberi, ideo debita a ſubditis non debent ſubtrahi, & generaliter de epiſcopis non eſt inferiorum iudicare vtrum bene operentur, Roma. 14. Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum, &c. Sed illos dominus iudicabit E ſaie. 3. Stat ad iudicandum dominus, & ſequitur. Vos depaſti eſtis vineam meam, & rapina pauperis in domo veſtra, hęc verba diriguntur ad prælatos, ergo videant.

Malo prælato, quãdiu eum eccleſia tolerat, debetur honor.

HONOR parentũ tertio quãtum ad pœnam. Triplex pęna non honorantibus parẽtes debetur. Prima vitæ pręſentis abbreuiatio, quia demerentur vitam ſuam amittere, qui ſecundum legem Dei non ſuſtentant vitam parentum, ſecundum, ꝙ dicitur Exodi. 21. Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur, & prouer. 20. Qui maledixerit patri, vel matri, extinguetur lumen eius in mediis tenebris, & morietur in peccatis ſuis. Secunda pœna eſt legalis damnatio, nam pœna filii, qui interficit patrem, vel matrem, & econuerſo ſecundum Panormita. in capitulo. primo. de his qui filios proprios occidunt, ſecũdum leges ponatur in ſacco de corio, cum cane, ſimia, & vipera, & gallo, & ſic proijciatur

Pœna patricidarũ.

ijciatur in flumine, ſi vero non habetur, portetur in inſulam a feris deuorandus. l. vnica. C. de his qui pa vel fi. pro. occi. & l. 1. ff. ad l. Pom. de parricidis.

Tertia pœna eſt æterna damnatio, ſecũ dum, ꝙ dicitur Prouerb. 30. Oculum, qui ſubſannat patrem, ſuffodiant eum corui de torrentibus. i. demones infernales, cuius rationem dicit Pet. Rauen. Tolle radiũ a ſole, & non lucebit, riuum a fonte, & non fluet, ramum ab arbore, & areſcet, membrum a corpore & putreſcet, ſic ſepara filium a deuotione paterna, & iam non eſt filius, ſed collega iſtorum de quibus dicitur: Vos ex parte diabolo eſtis, & opera patris veſtri vultis facere. Hæc ille, diabolus ſiquidem patri omnium inobediens extitit.

De incarnat ione.

§. 1 INCARNATIO primo, quantũ ad neceſſitatem, in qua ſumma Dei Charitas ſumme relucet: Notandum tamen, ꝙ ſecundum Guill. in 3. diſt. 2. iſta intelliguntur differre in hoc cælesti myſterio: incarnatio, animatio, & humanatio, incarnatio enim dicitur reſpectu carnis aſſumptæ, ſic loquitur Gregorius: Carnem deitas mediante anima ſuſcepit, animatio vero dicitur reſpectu animæ vnitæ, ſicut ad Voluſianum dicit Auguſtinus. Animam rationalem, & per ipſam corpus humanum optauit ſibi, humanatio vero eſt reſpectu aſſumpti hominis, vel verius reſpectu aſſumptæ humanitatis: Totum (inquit Magiſter in littera) me ſuſcepit, vt totum me liberaret. Iſta tamen tria quandoque capiuntur pro ſola incarnatione, ſicut dicit gloſa ſuper illud. 1. Ioan. 2. Verbum caro factum eſt, per carnem totus homo intelligitur. Notandum denique, quod poteſt incarnatio intelligi tripliciter: Primo actiue, & ſic competit verbo Dei, quod ſecum vniuit carnem. Secundo paſſiue, & competit carni vnitæ. Tertio actiue, & paſſiue ſimul pro ipſa vnione humanitatis ad verbum diuinum. Neceſſarium itaque fuit verbum Dei incarnari. Tũ propter reparationem humanæ naturæ. Tũ propter perfectionẽ vniuerſi, & alijs multis rationib. quæ patebunt in ſequentibus. Sed primo

Greg.

Aug.

Neceſſarium fuit incarnari verbum Dei.

tractandum eſt de reparatione naturæ humanæ circa, quam philoſophi multum errauerunt.

QVAERITVR igitur vtrũ humana natura ſit lapſa ab illo ſtatu, in quo fuit condita, quod tamen a fidelibus nullatenus dubitatur, cum dicat Saluator Lucæ. 19. Venit filius hominis querere, & ſaluũ facere quod perierat, quod oſtendit in parabola ouis centeſimæ, quæ errauerat, quam querit donec inueniat Lucæ 15. per quam deſignat humanam naturam, tamen contra Philoſophos infideles multis probatur rationibus, quod natura humana lapſa ſit in ſtatu primæ conditionis. Primo ſic, dicit enim Anſel. libro. primo. Cur Deus homo. Nequaquam exiſtimabis conuenire Deo, vt qui creaturam fecit iuſtam ad beatitudinem ſine peccato miſeram eſſe cogat, hominem autem mori miſerum eſt, ſi ergo Deus exigat ab homine mortem ſub ſtatu ſub quo nunc eſt, ergo eſt ſub culpa, ergo humana natura lapſa eſt a primo ſtatu in quo fuit condita, & hoc per culpam. Secundo ſic: Nihil ordinatum ad beatitudinem, ſecundum, quod huiuſmodi eſt ordinatum ad miſeriam, quia nihil ordinatum ad alterum oppoſitorum, ſecũdum, quod huiuſmodi eſt ordinatum ad reliquũ, ſed eſt communis conceptio etiam philoſophorum, ꝙ natura humana in ſtatu ſub quo condita fuit, erat ordinata ad beatitudinem, in præſenti autẽ ſtatu ordinata eſt ad miſeriam, ſicut patet, quia ad pęnalitatem, & ad mortem, & non niſi per culpam, cum dicatur Prouer. 14. miſeros populos facit peccatum, ergo ſub ſtatu ſub quo modo eſt non fuit condita, ergo lapſa eſt de ſtatu ſuæ primæ conditionis. Tertio ſic: Nihil deteſtabile, vel pudendum poteſt poni in operibus cõditionis diuinæ, quia omnia facit conditor, ordinando ad ſe, ſed in nobis ſunt paſſiones carnales, & multa alia deteſtanda ſecundum rationem, ergo talia non fuerunt condita in humana natura, relinquitur ergo, quod eſt lapſa: Si dicat Philoſophus, quod huiuſmodi rebelliones ſunt nobis materia exercendę virtutis, dicendum ꝙ non, quia ſunt multæ miſeriæ in humano genere ad nullum bonum ordinabiles, ſicut ſunt errores, & ignorantiæ.

§. 1

Anſel.

Multæ in miſeriæ humano genere ad nullum bonum ordinabiles.

In oppoſitum arguũt philoſophi, ꝙ homo non ex culpa moritur, ſic omne compoſitum ex contrarijs eſt diſſolubile, ſicut dicit Auicenna, ꝙ contraria ſemper appetunt ire in regiones diuerſas, ſed corpus Adæ in ſtatu primæ conditionis fuit compoſitum ex contrarijs, ergo per naturam fuit corruptibile, ſed tale eſt modo corpus humanum, ergo per corruptibilitatem non probatur ſtatus naturæ lapſę. Item corpus Adæ erat ſenſificatum, ergo erat ſenſitiuum doloris, quia ſicut dicit Auguſtinus. Dolor eſt ſenſus diuiſionis, impatiens erat, igitur ſenſitiuum doloris, non igitur ſenſus doloris probat ſtatũ naturæ lapſæ. Item cum ſenſibilia bruta patiuntur, & ſine peccato, cum æqualiter ſit cura Deo de omnibus. Sapien. 11. & Eccl. 3. Vnus interitus hominum, & iumẽtorum, ergo pari ratione non eſt inconueniens hominem ſine peccato ſentire pœnalitates: Reſponſio ſecundum Alexan. de Ales in 3. parte ſum. q. 1. ꝙ ſecundum catholicam veritatem concedendum eſt humanam naturam eſſe lapſam, quod tamẽ philoſophi ignorauerunt, ideo nec medicum quæſierunt, ſecundum illud Hiere. 10. Stultus factus eſt omnis homo a ſcientia ſua

Aug.

Ad obiecta vero primo intelligendum eſt, ꝙ Hugo de ſancto Victo. lib. de ſacramentis diſtinguit tres ſtatus humanæ naturæ. Primus eſt naturæ a Deo conditæ. Secundus eſt naturæ lapſæ. Tertius vero naturæ beatæ. In primo ſtatu habuit homo poſſe peccare, & poſſe non peccare, & hæc fuit prima arbitrij libertas, & in eodem ſtatu habuit poſſe mori, & poſſe non mori, & hæc fuit prima humani corporis immortalitas. In ſecundo ſtatu habuit poſſe mori, & non poſſe non mori, ſicut & poſſe peccare, & non poſſe non peccare, quoniam in hoc ſtatu eſt peccandi, & moriendi neceſſitas.

In tertio vero ſtatu habebit poſſe non mori, & non poſſe mori, ſicut & poſſe nõ peccare, & non poſſe peccare, quoniam ad hunc ſtatum pertinet moriendi, & peccandi impoſſibilitas.

Secundum hoc ergo dicendum eſt, ꝙ ſicut non ponere conueniens diuinæ bonitati, ꝙ condiderit naturam in ſtatu neceſſitatis peccandi, ita nec in ſtatu neceſſitatis patiendi, quoniam ſicut ad impoſſibilitatem peccandi ſequitur impoſſibilitas patiendi in ſtatu tertio, ita ad poſſibilitatem peccandi, & non peccandi ſequitur poſſibilitas patiendi, & nõ patiendi, ſicut fuit in ſtatu primo, ita in ſtatu moderno ad impoſſibilitatem nõ peccandi ſequitur impoſſibilitas non moriendi, ſed admiſſo, quod humana natura ſit lapſa, tunc quæritur.

VTRVM peccatum Adæ ſit remediabile: & ꝙ ſit irremediabile probatur: ſic Omne peccatum in ſpiritumſanctum eſt irremediabile, ſecundum illud Matth. 12. Quicunque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei, qui autem dixerit contra ſpiritumſanctum non remittetur ei, neque in hoc ſæculo neque in futuro, dicit beatus Greg. ꝙ peccare in patrem eſt peccare ex infirmitate, in filium peccare eſt ex ignorantia, in ſpiritum ſanctũ ex certa malitia, ſed peccatum ex certa malitia eſt irremediabile, quale eſt peccatum, Adę ergo ẽ irremediabile, ꝙ autem peccatum Adæ ſit tale, probatur, quia non peccauit ex infirmitate, cum nullam tunc haberet ad peccatum impellentem, nec peccauit ex ignorantia, quia erat ſcientia præditus, & ſciuit ſe peccare ſecundum Auguſtinum, ergo peccauit irremediabiliter. Item peccatum hominis & peccatũ Angeli fuerunt proportionabilia, & in eodem genere, quia vterque peccauit per ſuperbiam, nam homo peccauit appetendo ſcientiam diuinam, angelus vero appetendo omni potentiam. Item ſecundum circunſtantias, quæ ſunt libe. arbi. in vtroque, & a Deo, auerſio, & ad commutabile bonum conuerſio, liberum enim arbitriũ Angeli non excedit in infinitum liberum arbitrium hominis nec auerſio auerſionem, nec conuerſio conuerſionem: Sicut ergo peccatum angeli excederet peccatũ hominis in infinitum, quod non videtur, imo peccatum Adę videtur fuiſſe peius peccato Angeli quia malum non dicitur niſi quia nocet, ſed plus nocuit peccatum Adæ quàm Angeli, quia peccatum Angeli ſolum nocuit peccanti perſonæ, peccatum vero Adæ nocuit omnibus hominibus, ergo magis peccatum Adæ eſt

§. 3.

Greg.

Hominis & Angeli peccatum fuit proportionabile, & eiuſdem generis.

irremediabile quàm Angeli. Reſpondet Alexan. ad iſtam quæſtionem (ſine tamen præiudicio ſententiæ melioris) q ſecundum aliquos differre videtur homo, & angelus in libertate arbitrij, quia libe. arbi. hominis ante electionem voluntatis, & poſt electionem ſe habet mutabiliter, ſed libe. arbi. Angeli ante electionem ſe habet mutabiliter, poſt electionem vero immutabiliter, & hac ratione in ſummo gradu eſt liberum arbi. in Deo, in infimo autem in homine, ergo neceſſe eſt q liberum arbi. in Angelo ſit in medio gradu, & ita q libe. arbi. in Deo immutabiliter ſe habet ad bonum, & ante electionem, & poſt libe. ar. in homine mutabiliter, & ante, & poſt electionem, ergo libe. arbi. Angeli ſe habet medio modo. ſ. mutabiliter ad bonum, vel malum ante electionem, immutabiliter vero poſt, poteſt enim eligere, & non eligere, ſed quicquid ſit illud non poteſt poſt electionem deteſtari poſtquã elegerit, ex quo enim Angelus eſt intellectualis naturæ, totum ſe conuertit ad rem electam, & iudicat de illa, non in tempore, & ſucceſſiue, ex quo videt illam totam, ſimul, ergo certiſſime iudicat, & in illo iudicio liberum. ar. firmat, ergo peccatum Angeli eſt irremediabile, libe. arbi. vero hominis accipit vnum poſt alium, & ſic ſucceſſiue, quia vnum ex alio, ergo non eſt peccatum hominis comparabile ad peccatum Angeli proportionabiliter, ſed ſicut comparatio ſimplicis ad compoſitum, & puncti ad lineam in eſſendo, talis eſt comparatio li. ar. angeli ad li. arbi. hominis, ergo peccatum hominis eſt remediabile, non autem Angeli.

Ad primum argumentum dicendum, quòd omne peccatum mortale eſt irremediabile quodammodo, irremediabile autem dicitur tripliciter, ſcilicet negatiue, priuatiue, & contrarie. Irremediabile negatiue, quod nullo modo poteſt remitti. Irremediabile priuatiue, eſt quod non habet aliquid dignum per quod debeat remitti. Irremediabile contrarie eſt, quod habet contrariam diſpoſitionem ad remittendum, ſine qua nullo modo poteſt remitti, primo modo dicĩ irremediadile peccatũ Angeli, ſcđo modo peccatũ ĩ ſpiritum ſanctum. ſ. deſperatio, prḝſumptio, inuidentia fraternæ charitatis, propoſitum non pœnitendi, peccatum ex certa malitia, iſta habent contrariam diſpoſitionem ad remiſſionem, quibus tamen ablatis remitti poſſunt.

Tertio modo irremediabile dicitur qđ libet peccatum mortale, quia non habet aliquid per quod ſit dignum remiſſione.

Ad ſecundum argumentum patet reſpõſio ſufficiens ex præmiſſis q c.

Quæritur, ex quo homo fuit lapſus, & peccatum illius ſit remediabile.

VTRVM neceſſarium fuit ad reparationem humani generis verbum Dei q. 4
incarnari: & videtur q non, quia verbo Dei, cum ſit perfectiſſimum nihil virtutis per carnem aſſumptum ei accreuit, ſi ergo verbum Dei naturam humanam reparare voluit, abſque carnis aſſumptione reparare potuit: Item ad reparationem humanæ naturæ nihil aliud poſt lapſum requiri videbatur, quam homo ſatisfaceret pro peccato, non enim Deus ab homine plus debet requirere, quam poſſit, poſſit promptior ſit ad miſerendũ quam puniendum, ſicut enim homini imputat actum peccati ad pęnam, ita etiã debet ei imputare ad deletionẽ peccati actũ contrarium, ergo Dei verbum incarnari ad ſatisfacere de peccato non fuit neceſſarium. Sed contra, illud per quod humanũ genus liberatur a ꝑditione eſt neceſſariũ ad humanã ſalutẽ, ſed incarnatio filij Dei eſt huiuſ, ſecundũ illud Io. 3. Sic Deus dilexit mundũ, vt vnige. ſuũ da, vt omnis q credit in cũ nõ pereat, ſed hẽat vitã æternam ergo neceſſe fuit ad ſalutẽ humanam Deũ incarnari. Rñdeĩ ſecundũ. ſ. Th. in 3. par. ſum. q. 1. q ad finẽ aliquẽ dr̃ aliqd eſſe neceſſariũ dupliciter. Vno modo ſine quo aliqd eſſe nõ pt, ſicut cib. eſt neceſſarius ad cõſeruationem vitæ humanę. Alio mõ p qđ melius, & cõueniẽti' ad finẽ ꝑuenit, ſicut equus neceſſarius eſt ad iter. Primo mõ Deũ incarnari non fuit neceſſariũ ad reparationẽ humanæ naturæ Deus eĩ per ſuã magnã virtutem poterat naturam humanã multis alijs modis reparare. Secũdo ãt mõ Deũ incarnari fuit neceſſariũ ad humanæ naturæ reparationẽ, vñ Aug. 13. de trini. c. 10. Verum etiã vt oſtẽdam'. nõ aliũ modum poſſibilem Deo defuiſſe,

cuius

Deus pronior eſt ad miſerẽdũ, quã ad puniendum.

Thom.

cuius poteſtati omnia æqualiter ſubiacent
ſed ſanandæ miſeriæ noſtrę cõuenictiorẽ
aliũ modũ nõ fuiſſe, & hoc quidẽ cõſidera
ri põt quantũ ad ꝓmotionẽ hoĩs in bono.
Primo quidẽ quãtũ ad fidẽ quę magis cer-
tificatur ex hoc, ꝙ ipſi Deo loquẽti credit
Aug. vnde Aug.2.de ciui.Dei.vt homo fidẽtius
ambularet ad veritatẽ ipſa veritas Dei fi-
lius hoĩe aſſumpto conſtituit atq; funda-
uit fidẽ. Secũdo quãtũ ad ſpẽ, quæ per hoc
maxime erigit, vnde Auh.13.de trini. Ni-
hil tam neceſſariũ fuit ad erigendũ ſpe na
turã quã vt demõſtraretur nobis quãtũ di
ligeret nos Deus: Quid vero huius rei iudi
cio iuſto manifeſtius quã vt Dei filius na-
turæ noſtrę dignatus eſt inire conſortium
Tertio quantũ ad charitatẽ, quæ maxime
per hoc excitatur, vnde Aug.li. de catechi
zandis rudibus dicit. Quę maior eſt cauſa
aduentus domini, niſi vt oſtenderet Deus
dilectionẽ ſuã in nobis, & ſubdit. Si amare
pigeat ſaltẽ reamare non pigeat. Quarto
quantum ad rectã operationẽ in qua nobis
exemplũ ſe prębuit, vnde Aug. in quodam
ſermone: Homo ſequendus non erat qui vi
deri poterat, Deus ſequendus erat qui vi-
deri non poterat, vt ergo exhiberetur hoĩ,
& cui videretur ab hoĩe, & quẽ homo ſe-
queretur, Deus factus eſt homo. Quinto
ad plenã participationẽ, & diuinitatis, q̃
vere eſt hoĩs beatitudo, & finis humanę vi
tę, & hoc collatũ nobis per Chriſti huma-
nitatẽ dicit.n. Aug. in ſermone de nati. Fa
ctus eſt Deus homo, vt homo fieret Deus.
Ad argumẽtũ primũ dicendũ, ꝙ ratio illa
procedit ſecũdũ primũ modũ neceſſarij, ſi
ne quo ad finẽ peruenire nõ põt. Ad ſecun
dũ dicendũ ſecũdũ S.Th. vbi ſup. ꝙ aliqua
ſatisfactio põt dici dupliciter ſufficiens.
Vno modo perfecte, quia eſt cõdigna per
quãdã adęquationem ad recompenſatio-
nẽ culpę cõmiſſę, & hoĩs puri ſatisfactio
ſufficiens eſſe nõ potuit pro peccato. Tum
quia tota natura humana erat per peccatũ
corrupta, nec alicuius potuit per ęquiualẽ
tiã totius naturę humanæ detrimẽtum re-
cõpenſare. Tũ ẽt quia peccatũ cõtra Deũ
cõmiſſum quãdã infinitatẽ haberet ex infi
nitate diuinę maieſtatis, tãto.n. offenſa eſt
grauior quãto maior eſt ille, in quẽ delin-
quitur. vnde oportuit ad condignam ſatiſ-
factionẽ, vt hẽret efficaciã infinitã, vtpote
Dei & hominis exiſtentis. Alio modo põt
dici ſatisfactio hoĩs eſſe ſufficiens imperfe
cte, ſ. ſecũdũ acceptationẽ eius qui eſt ea
contẽtus, quãuis non ſit condigna, & hoc
modo ſatisfactio puri hoĩs eſt ſufficiẽs, &
quia oẽ imperfectũ præſupponit aliquod
perfectũ a quo ſuſtentetur, inde eſt, quod
omnis puri hominis ſatisfactio efficaciã
habet a ſatisfactione Chriſti.

Tanto grauior eſt offenſa, quanto maior eſt ille, ĩ quẽ delinquitur.

De conuenientia incarnationis.

INCARNATIO ſecundo quãtum ad §.1
eius conuenientiam, congruum ſiqui
dem fuit, vt Dei, filius incarnaretur
ſecundũ Anſ. Cur Deus homo, propter ꝓ-
prietates diuinas manifeſtandas. Primo Anſel.
ſummã ſapientiã nullatenus decet permit
tere nobiliſſimam creaturã. ſ. hominẽ fine
ſuo fraudari, finis enim hominis eſt ipſe
Deus, in quo beatificabitur, ſed niſi incar-
natio ĩteruenirer tota natura humana ſuo
fine fraudaretur, & ſic vane conſtituti fuiſ
ſent omnes filii hominum. Secũdo ſummã
bonitatẽ nullatenus decet permittere ſuũ
ſeruũ ab alio in ſempiternũ iniuſte detine
ri, ſed niſi incarnatio interueniſſet, ſerui
Dei detinerẽtur in captiuitate diaboli. Ter
tio ſummã benignitatẽ nullatenus decet ꝓ
peccato vnius hoĩs totã poſteritatẽ eius
æternaliter dãnari, ſed tota natura huma-
na damnaretur niſi incarnatio interueniſ
ſet. Quarto nullatenus decet ſummã ſtabi
litatẽ permittere ſuũ propoſitũ infirmari,
ſed Deus ꝓpoſuit hominẽ ad beatitudinẽ
perducere, ſecundũ dicit Magiſter in 3.di.
diſ.1. & ſunt verba Aug. in enchyridi. Fe-
cit Deus creaturã rõnalẽ, vt ſummũ bonũ
intelligeret, intelligendo amaret, amando
poſſideret, poſſidẽdo eo frueretur. Et niſi
ſubſecuta fuiſſet filii Dei incarnatio, pro-
poſitũ hoc Dei fuiſſet fruſtratũ, quod nulla
via decet, ergo congruum fuit Deum incar
nari, pro quo decenter quæritur.

VTRVM in opere incarnationis ſer
uetur debita cõgruẽtia, ex parte Dei, & ꝙ §.2
ſic, probatur, qa infinita potẽtia, ſapiẽtia,
& bonitas debetur ſe ꝑfecte manifeſtare,
ſed nõ ꝑt manifeſtari ꝑfecte, niſi ꝑ effectũ
infinitũ, nihil ãt eſt infinitũ actu niſi ſolus
Deus, ergo ad hoc ꝙ diuinæ potẽtiæ, ſapiẽ
tiæ, & bonitatis infinitas manifeſtetur,

congruum fuit aliquem effectum fieri, cui attribueretur eſſe idem, quod eſt bonum infinitũ,ſed hoc fuit cũ Deus vnitus eſtcar ni, ergo,&c. Itẽ perfectiſſimũ agere eſt per ducere actionẽ ſuam in complemẽtũ ſtatus,& complementum rerum eſt in coniũctione primi cũ vltimo, principiũ autẽ per quod ſunt facta oĩa, eſt verbũ ſiue Deus, vltimum autem in operibus. Dei eſt homo ergo ad hoc quod perfecta eſſet operatio procedens a perfecta potentia, cõgruebat, ꝙ diuina natura vniretur cum humana.

Sed contra. Nihil quod ſpectat ad contemptum, & abiectionem decet ſummam maieſtatem, ſed carnem aſſumere, quæ eſt de limo formata dicit contemptum, ergo videtur, ꝙ hoc nullo modo deceat diuinã maieſtatem. Item ſicut vituperabilis eſt nimia elatio, ita vituperabilis eſt nimia deiectio, ſed tanta eſt deiectio cum homo appetit eſſe Deus, ergo ita vituperabilis eſt vna ſicut altera, ſi ergo nihil, quod eſt vituperabile, decet Deum, ergo patet Reſpondet S. Bona. in 3. diſt. 1 ar. 2. q. 1. quod abſque dubio decuit Deum incarnari, & hoc propter ſuæ potẽtiæ, ſapientiæ, & bonitatis eminentem manifeſtationem, quæ quidem facta eſt humani generis aſſumptione, congruum etiam fuit propter diuinorum operum excellentem cõſummationem, quæ quidem facta eſt in humani generis aſſumptione, cum vltimum coniunctum eſt primo, ibi enim eſt perfectionis cõſummatio, ſicut patet in circulo, qui eſt perfectiſſima figurarum, qui etiam ad idẽ punctum terminatur a quo incipit. Decebat etiam propter ſuperabundantem prætij ſolutionem ad liberationem hominis capti, quia ſola diuina perſona erat, quæ præponderabat toti humano generi. Poſtremo decebat propter ſuper effluentem hominis glorificationem, vt homo paſcua vitæ æternę inueniret interius, & exterius & ſic patet, ꝙ opus incarnationis per omnem modum Deo congruebat: Ad argumentum autem primum in contrarium dicendum ſecundum e. Bonauen. quod Deum humiliari poteſt intelligi dupliciter. Aut ratione ſui, aut ratione ſibi vniti, in ſe quidem cũ ſit omnino inuariabilis, nec poteſt humiliari, nec exaltari. Ratione autẽ ſibi vniti põt humiliari ad maiorem manifeſtationem ſuæ altitudinis, ſicut põt infirmari ad maiorem manifeſtationem ſuæ fortitudinis, in hoc enim, ꝙ Deus carnem humilem, & infirmam aſſumpſit, ſuperbiſſimum diabolum deiecit, & humilem hominem exaltauit, fortiſſimum aduerſarium confregit, hominem vero infirmum ſtabiliuit, ſed hoc infidelibus velatum eſt ſacramentum incarnationis, dicentibus, ꝙ opus incarnationis faceret ad ignominiam Dei, cum ex oppoſito ſit glorioſum. Ad ſecundum dicendum, ꝙ humiliatio, vt dictum eſt, intelligitur ratione humanæ naturæ, & ſic nõ ſonat in vicium, vt patuit: Præterea in illa ratione deficit ſimilitudo quia exinanitio, quæ facta fuit in incarnatione fuit ex exceſſu charitatis, ſed elatio qua homo voluit Deo aſſimilari fuit ex exceſſu pręſumptionis, & quia nimietas pręſumptionis vituperabilis eſt, nimietas dilectionis in ſummo Deo laudabilis eſt, ergo decuit Deum incarnari, & per hoc patet, quod argumenta pro hac parte ſunt concedenda.

Nihil vituperabile decet. Deum.

Bonau.

Glorioſum opus incarnationis.

§ 3

QVAERITVR quæ trium perſonarum in ſancta trinitate fuit magis conueniens, & idonea ad incarnandum. Reſpondetur ſecundum Sanctum Bonau. vbi ſup. q. 3. artic. 1. ꝙ perſona verbi inter ceteras perſonas diuinas ad incarnationem fuit magis idonea, ſiue loquamur (inquit) de ipſa incarnatione in ſe, ſiue prout eſt ordinata ad humani generis redemptionem, ſi. n. loquamur de ipſa incarnatione in ſe, magis congruum fuit perſonam filij incarnari, & inquantum eſt imago, & inquantum eſt verbũ, & inquantũ eſt filius, inquãtum eſt imago, quia homo aſſumptus erat ratione dignitatis imaginis, & quia filius eſt imago patris, ideo magis cõueniens erat perſonam filij incarnari. Rurſus, quia filius Dei verbum eſt patris, ſic enim procedit ab ipſo, vt pater ſe manifeſtet per ipſum, & ideo ſicut ad intentionis manifeſtationem uerbum intelligile copulatur voci ſenſibili, ſic ad diuinitatis reuelationem verbum patris congruum fuit incarnari: Poſtremo quia ſimul filius eſt genitus ab æterno, & ſic congruebat eum carnem aſſumere, vt eſſet de genere hominum, & ita hominis filius, & ideo decebat eum magis incarnari, quam patrem, & ſpiritũſan-

tūſanctū, & hoc eſt quod dicit Aug.lib. de tri ni. & allegat Magiſter in littera, ꝙ Dei filius non quæſiuit niſi matrē in terris, qa iam habebat patrem in cœlis, & ſic magis fuit conueniens incarnari filiū: Fuit etiam magis congruum filium incarnari, ſi loquamur de incarnatione ſecundū comparationē ad redemptionem generis humani, & hoc ſi conſiderem⁹ hominis lapſum & reparandi modum & reparationis fructum. Si conſideremus hominis lapſum, videbitur ꝙ lapſus fuit appetendo falſam Dei ſimilitudinem, & æqualitatem,& qa filio primo attribuitur æqualitas hinc eſt ꝙ quaſi ex ipſo ſumpſit homo lapſus occaſionem, & ideo inde debuit ſumere reparationem, & hoc dicit Bernar. explanans illud Ionæ. Propter me orta eſt hæc tēpeſtas,tollite me & mittite in mare. Aut certe in hoc, ꝙ homo ſumpſerat Dei ſimilitudinem directe contra filium peccauit, & ideo filio magis competebat vindicta, & indulgentia,& hoc eſt quod dicit Anſel.li. Cur Deus homo. Homo pro quo erat moriturus, & diabolus quem erat expugnaturus ambo falſam Dei ſimilitudinem præſumpſerant, vnde ſpecialius aduerſus filium peccauerunt, illi itaque cui ſpecialius fit iniuria conuenientius attribuitur culpæ vindicta, & indulgentia. Rurſus ſi conſideremus modum reparationis magis competit filio, reparati enim ſumus per mediatoris obedientiam, & ſupplicationem,& quia magis competit filium ſupplicare patri, & obedire, hinc eſt, ꝙ magis competit filio incarnari. Poſtremo ſi conſideremus reparationis fructum vel effectum magis competebat filio incarnari, quia incarnatio ad hoc ordinatur, vt ſim⁹ filij Dei, ſi ergo poſterius per illud habet reduci quod eſt prius in eodem genere, congruū fuit vt filij Dei efficeremur per eum, qui eſt filius naturalis, vnde Aug.3. de trinita.vt homo ex Deo naſceretur,primo ex ipſis natus eſt Deus, oportuit.n. vt per ipſum efficeremur filij adoptiui, qui eſt fili⁹ naturalis,& ſic patet,ꝙ per omnē modum congruentius fuit filiū incarnari.

Dei filius non quæſiuit niſi matrem ī terris qa patrē habebat in cœlo.

Bernar.

Anſel.

Incarnatio ad qd ordinata.

Aug.

§.4

Anſel.

VTRVM poſſibile fuerit patrem vel ſpiritumſanctum incarnari ſicut & filiū: & videtur ꝙ non, quia dicit Anſel. lib. de incarnatione verbi, ꝙ quodlibet paruum inconueniens in Deo eſt impoſſibile, ſed eſſe plures filios in trinitate eſt inconueniens,quod fieret ſi pater, vel ſpiritusſanctus incarnaretur,ergo &c. Itē impoſſibile eſt oppoſita ſimul conuenire eidem,ſed pater eſt innaſcibilis, ſi autem poſſet incarnari, naſcibilis eſſet, ergo non poteſt incarnari. In contrarium huius eſt,quia poſſe carnem aſſumere eſt nobilitas in filio, ſed æqualis nobilitas eſt in tribus perſonis, igitur conuenit patri, & ſpirituiſancto Reſpondetur ſecundū Rich. in 3.diſt. 1.ar.1.q 3. cui cōcordat ſan. Bon.& Tho. ꝙ loquendo de potentia abſoluta pater,& ſpiritusſanctus potuerūt,& adhuc poſſunt incarnari, quia Deus illa potentia poteſt facere omne illud,quod non includit contradictionem, ſed ſi pater & ſpiritusſanctus incarnarentur, ita ꝙ cuilibet trium perſonarum eſſet vnita humanitas, nullā includeret contradictionem. Sed de potentia ordinata, dicendum, ꝙ illa poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo large vocādo potentiam ordinatam non ſolum qua potuit omne illud quod vult, & diſpoſuit Deus ſe facturum, ſed etiam quod poteſt velle & diſponere ſe facturum,& ſic bene poſſet pater, & ſpiritusſāctus incarnari ſi vellet & ſic diſponeret, quamuis nō velit nec diſpoſuit vnquam,nam conſtat ꝙ pater & ſpiritusſanctus incarnari poſſet abſque aliqua inconuenientia, præterea ꝙ alia perſona aſſumpſiſſet carnem de virgine,& eſſet filius virginis hoc in nullo derogaret Deo, quamuis nō ita deceret, ſicut decebat filium incarnari. Concedendum ergo eſt,ꝙ quælibet triū perſonarū (ſicut dicit Magiſter) habet, & potuit incarnari,ſi tamen voluiſſet, magis tamen incarnari decuit filiū. Alio modo potentia ordinata accipitur ſtricte, vt dicatur potentia ordinata ea tantū qua poteſt Deus omne illud quod vult & diſpoſuit ſe facturum, hoc eſt ſecundum ordinem de facto, que nunc eſt vel erit, & ſic tali potētia non potuit niſi filius incarnari quia ſic Deus ab æterno diſpoſuit,vt ſolus filius incarnaretur,tamen ſi vellet, vel voluiſſet poſſet aliter: Sicut exemplum ſecundum ſanctum Tho. Deus ordinat ſecundum ſuam volūtatem, vt caput hominis ſit ſurſum & pes deorſum,potuit tamen velle & poſſet ſta-

Thom.
Bonau.

uere alium ordi nem in rebus, qui ſecũdũ ordinẽ nunc ſtatutum eſſet inconueniens, ſed nõ ſecundũ aliũ ordinem, quẽ poſſet, & vellet ſtatuere. Ad argumentũ primũ dicẽdũ, ꝙ quãuis plures filios eſſe æternos in trinitate, & etiã ratione naturæ aſſumptæ ex tẽpore eſſet inconueniẽs ſecundũ ordinẽ qui nũc eſt, & ex conſequenti impoſsibile per potentiam ordinatã ſecundo modo prædicto, nõ tamen primo modo .ſ. reſpectu poſſe Dei, ſi ſibi placuiſſet, vnde Bona. dicit illã auctoritatẽ Anſel. ſ. Omne inconueniens in Deo eſt impoſsibile, intelligi debere de eo quod eſt inconueniẽs in Deo ſecundũ ſe, & ſimpliciter, & tale eſt illud quod nullo modo põt eſſe cõueniens, & iõ eſt impoſſibile. Ad ſecũdum dicendum, ꝙ patrem eſſe innaſcibilem inquantũ eſt habens diuinã naturã, & ipſum eſſe naſcibilẽ ratione humanæ naturæ, quam poſſet aſſumere ex tempore, non ſint oppoſita.

Impoſſibile ẽ i Deo omne incõueniẽs.

De ratione incarnationis filij Dei.

§.1 INCARNATIO tertio quantum ad ipſius rationẽ, in qua relucet ineſtimabilis Dei charitas circa nos. Quare. ſ. fuit filius Dei incarnatus, circa cuius incarnationẽ, quæritur. Quæ fuerit incarnationis præcipua ratio, & probatur ꝙ fuit humani generis redemptio, quia Gal. 4. dicitur. Cum venit ergo plenitudo temporis miſit Deus fi. ſuũ fa. ex mu. factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, ſit ergo apoſtolus principalem cauſam aſſignant miſſionis filij Dei in carnẽ vr̃ ꝙ noſtra redemptio ſit eius rõ præcipua. Itẽ Aug. ſuꝑ Ioannem tractans illud verbũ: Ecce quem amas, infirmaẽ dicit: Si peccatores Dñs non amaret ad terrã de cœlo non deſcenderet, ergo vr̃ ꝙ præcipua ratio incarnationis fuerit liberatio ipſius peccatoris.

Item ſi Deus aſſumpſit humanam naturam, aut hoc fuit propter humanã dignitatem, aut neceſſitatem, ſi propter humanam dignitatem cum dignior ſit angelica quàm humana, magis debuit aſſumpſiſſe angelicam, ſi propter neceſſitatem, & neceſſitas indigẽtiæ non ſit niſi propter peccatũ, vr̃ ꝙ præcipua ratio fuit, ꝙ hominẽ aſſumpſiſſet redẽptio humani generis. Sed contra dicit Aug. de ſpiritu & littera, ꝙ totum hominem aſſumpſit vt totum hominẽ beatificaret, ſed homo debebat tot⁹ beatificari, & ita plene ſi non eſſet ſicut ſi eſt lapſus, ergo non videẽ ꝙ præcipua ratio incarnationis ſit redẽptio humani generis. Item incarnatione filij Dei natura humana plurimũ eſt exaltata, ſi ergo De⁹ incarnatur ex hoc, ꝙ humana natura peccauit, videẽ ꝙ homo reportet comodũ de malitia, quod non decet diuinũ retributorem, ergo &c. Item Chriſtus eſt caput eccleſiæ non ſolũ ſecundum diuinã naturã, ſed ẽt ſecũdũ humanam, vt dicit Aug ſuꝑ Ioannẽ, ſed ſi homo non peccaſſet adhuc eſſet corpus eccleſiæ, ergo vel Dei filius incarnareẽ, vel corpus eccleſiæ remaneret acephalũ, ſi ergo illud eſt impoſſibile, reſtat ꝙ Deus incarnatus fuiſſet etiam ſi hõ non peccaſſet, ergo idem quod prius. Reſpondetur ſecundum. ſ. Bonau. in 3 diſ. 1. arti. 2. cui conſonat Rich. ea. diſt. & ſan. Tho. in 3. par. ſum. q. 1. ꝙ circa hoc loquendo duplex eſt opinio magiſtrorũ. Quidam. n. dicere volũt, ꝙ de incarnatione eſt loqui dupliciter, eſt. n. incarnatio carnis aſſumptio, de carne autem aſſumpta eſt loqui dupliciter, aut quantum ad ſubſtantiam, aut quantum ad defectum paſſibilitatis, ſi fiat ſermo. de ipſa, quantũ ad defectũ paſſibilitatis, dicũt ꝙ incarnationis pręcipua ratio fuit humani generis redemptio, niſi enim homo peccaſſet, & lapſus & redimẽdus eſſet, Chriſtus, carnem mortalẽ non aſſumpſiſſet, ſi aũt loquimur de incarnatione ſecundũ ꝙ dicit aſſumptionẽ humanæ naturæ: ſimpliciter ſic dicunt, ꝙ præcipua ratio incarnaionis non eſt humani generis redemptio, quia ſi ẽt homo non peccaſſet, Chriſtus incarnatus fuiſſet, & ad hanc rõnem adducit multiplicẽ congruẽtiam, & in fine ſubdit: Quis aũt horũ modorũ melior ſit nouit iſtæ, qui pro nobis incarnat⁹ eſt, quod etiã horũ alteri præponendus ſit difficile eſt videre, pro eo ꝙ vterq; modus catholicus eſt, & a viris catholicis ſuſtinetur, vterq; etiã modus excitat animam ad deuotionem ſecũdum diuerſas conſiderationes, videtur tamen primus modus magis conſonare rationis iudicio.

Bonau.

Thom.

Bonau. Thom.

Secundus tamen plus conſonat pietati fidei: Hæc Bonauen. Scotus tamen ſuper 3. diſ. 7. q. 3: dicit, ꝙ ſi homo non peccaſſet

Deus

Deus incarnatus fuiſſet, licet multæ auctoritates ſanctorum videantur ſonare q non, ſine tamen præiudicio poteſt dici q ſic, & probatur pluribus rationibus, quarum aliquæ accipiuntur a ſancto Bonauẽ. & Thom. ac Richard. vbi ſupra. Primo ex auctoritatibus arguendo, nam Hebr. 2. dicitur: Nuſquam apprehendit &c. vbi glo. Non angelicæ naturæ data eſt hæc dignitas, vt ei perſona diuina vniretur, ſed humanæ, nihil autem fruſtra datum eſt a Deo ab æterno præuiſum dari, ergo etiã ſi homo non peccaſſet, talis dignitas non remaneret fruſtrata ſine fine. Secundo ex ratione. ſ. diuine voluntatis, & prædeſtinationis, quia cum ſcriptum ſit 1. Timoth. 2. Deus vult omnes homines ſaluos fieri, voluntate antecedente, vnde prædeſtinatio cuiuſcunq; hominis præcedit naturaliter præſcientiam peccati ex parte obiecti, ſequitur ergo, quòd multo magis prædeſtinatio eſt animæ Chriſti ab æterno ad ſummam gloriam, vnde prius voluit naturaliter Deus gloriam animæ Chriſti inter omnes prædeſtinatos, ergo ſi homo non peccaſſet, anima Chriſti glorificata fuiſſet, ergo patet propoſitum. Item Scotus. Si De^9 prædiſtinaſſet Chriſti incarnationem tãtummodo propter aliorum redemptionẽ de lapſu, plura ſequerentur inconuentia.

Nihil fruſtra datũ ẽ a Deo ab æterno pͣuiſum dare.

Primum, quòd tam ſummum bonum, id, eſt ſumma Chriſti gloria eſſet ordinatũ in entibus propter minus bonũ .ideſt propter lapſi hominis reparationem, quod non eſt veriſimile,

Secundum ſequeretur, quòd Deus præordinans, Adam, & Chriſtum, prius præordinaſſet Adam, quàm Chriſtum, quod etiam non eſt veriſimile.

Tertium, quòd Deus prius præuidiſſet Adæ lapſum, quam Chriſtum prædeſtinaſſet, quod eſt abſurdiſſimũ, ſi. n. ſic præuiſus eſſet Chriſtus ſolum propter hoc, quia Adam erat caſurus, ſequeretur quartum inconueniens, quòd anima Chriſti gaudium haberet de lapſu Adæ. Poteſt ergo dici quòd Deus prius natura prælegit ad illam cæleſtem curiam omnes quos voluit habere, & creare Angelos, & homines in determinatis gradibus, prius inquam natura quàm præuideret circa peccatorem de peccato, vel de pœnitentia, vnde nullus eſt prædeſtinatus ſolum propterea quia alius eſt caſurus, vt ſic nullum oporteat gaudere de lapſu alterius. Hæc Scotus quintum inconueniens ſequeretur ſecundum Bonau. quia cum humana natura ſit nimis exaltata in ĩcarnatione Chriſti, ſi hæc fuiſſet propter peccatum hominis, tunc homo cõmodũ reportaſſet de ſua malitia, vt prædictũ fuit, ergo ſi hõ lapſus non fuiſſet, Deus nihilominus incarnatus fuiſſet, non ad patiendũ, ſed ad gloriæ cõplementũ: Et hoc probatur rõne diuinæ liberalitatis, & dilectionis, quia ita decebat Deũ manifeſtare ſuã infinitã charitatẽ, & liberalitatẽ ſi hõ ſtetiſſet, ſicut ſi lapſus eſſet, imo plus circa hominẽ, quia non eſt veriſimile, q magis dilexerit humanã naturã lapſam quã innocentẽ, ergo patet Itẽ hoc etiã probatur ratione meritoriæ acquiſitionis, quia cum Deus ſit infinitũ bonũ, ipſum ergo non potuiſſet homo ex ſeipſo mereri & habere, ſicut nec poterat ſatisfacere pro ſeipſo de offenſa, quæ offenderat in ipſum Deum, vnde videtur, & oportuit Deum incarnari, ſicut pro homine cadẽte vt ſatisfaceret, ita & pro homine ſtante, vt ꝑ ipſum Deũ habere & mereri poſſet eundẽ Deũ. Hoc inſuper probaẽ ratione productionis humanæ, qa ſecũdũ Anſel. cum Deus quatuor modis, potuit, & ſtatuit facere hominẽ, & tres modi præceſſerãt, oportuit & quartũ fieri in vniuerſo ꝑp cõplementũ vniuerſi, vt. ſ. hõ Chriſtus fieret d̃ ſola virgine matre, etiã ſi hõ nõ peccaſſet nam aliquando Deus produxit hominem ſine viro & muliere, ſicut Adam. Aliquando de viro ſine muliere, ſicut Euam. Aliquando de viro & muliere ſicut alios puros hoĩes, reſtabat Chriſtum producere d̃ muliere ſine viro, etiam ſi Adam non peccaſſet: Argumenta autem ex vtraq; parte ſunt ſolubilia. ex præmiſſis probationib^9

Anſel.

§. 4.

VTRUM Deus principalius fuerit incarnatus in remediũ actualiũ peccatorũ, q̃ peccati originalis: & q ſic videẽ qa peccatũ quanto eſt grauius tanto magis humanæ ſaluti aduerſatur, ꝑp quam De^9 incarnatus eſt ad patiendũ, ſed peccatum actuale, eſt grauius quam originale minima enim pœna debetur originali peccato, vt dicit Auguſtinus contra Iulianum, ergo principalius incarnatio Chriſti ordinatur ad

§. 2. Quanto graui^9 peccatũ tanto magis humanæ aduerſatur ſaluti.

ad deletionem actualium peccatorum, Thom. quàm ad deletionem originalis. Item peccato originali non debetur pœna ſenſus, ſed ſolum pœna damni, prout habitum eſt in ſecundo libro, ſed Chriſtus venit pro ſatisfactione peccatorum pœnam ſenſus pati in cruce, non autem pœnam damni, quia nullum defectum habuit diuinæ viſionis aut fruitionis, ergo Chriſtus principalius venit ad deletionem peccati actualis: Sed incontrarium dicitur Ioan. 3. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, quod Beda exponens dicit: Peccata mundi dicuntur originale, quod eſt commune totius mundi. Reſpondet ſanctus Thom. in 3. parte quæſt. 1. quod certum eſt Chriſtum veniſſe in mundum non ſolum ad delendum illud peccatum, quod traductum eſt originaliter in poſteros, ſed etiam deletionem omnium peccatorum, quæ poſtmodum ſuperaddita ſunt, non quòd omnia deleantur, quod eſt propter defectum hominum, qui Chriſto non inhærent, ſecundum illud Ioan. 3. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem, ſed quia ipſe exhibuit, quod ſufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Tanto autem principalius ad alicuius peccati deletionem Chriſtus venit quanto illud peccatum maius eſt. Dicitur autem maius aliquid dupliciter, vno modo intenſiue, ſicut eſt maior albedo quæ eſt intenſior, & per hunc modum maius eſt peccatum actuale quam originale, quia plus habet ratione voluntarij, alio modo dicitur aliquid maius extenſiue, ſicut dicitur maior albedo, quæ eſt in maiori ſuperficie, & hoc modo peccatum originale per quod totum genus humanam inficitur eſt maius peccato actuali, quod eſt peccatum perſonæ ſingularis, & quantum ad hoc Chriſtus principalius venit ad tollendum peccatum originale inquantum bonum gentis diuinus, & eminentius eſt quàm bonum vnius, vt dicitur 1. Ethi.

Chriſtus aduentu ſuo exhibuit quod ſufficiens fuit ad oĩum peccatorum deletioné.

Ad argumentum primum dicendum, quòd procedit ratio de intenſiua magnitudine peccati.

Ad ſecundum dicendum, quòd peccato originali in futura retributione non debetur pœna ſenſus, pœnalitates tamen quas ſenſibiliter in hac vita patimur, ſicut famem, ſitim, mortem, & alia huiuſmodi, ex peccato originali procedunt, & ideo Chriſtus, vt plenius pro peccato originali ſatisfaceret ſenſibilem dolorem pati voluit, vt mortem, & alia in ſeipſo conſumeret.

De ſubſiſtentia Incarnatinis.

INCARNATIO quarto quantum ad ſubſiſtentiam, in hoc magna apparet Dei erga homines charitas, circa quã quæruntur plura. §. 1

Primo vtrum in Chriſto ſunt duo ſuppoſita? Et videtur quòd ſic, nam ſuppoſitum ſub alio poſitum eſt, ſed inconueniens videtur quòd diuinum ſuppoſitum ſit ſub humana natura poſitum, cum ſit ea dignius in infinitum, ergo cum ſuppoſito diuino eſt in Chriſto aliud ſuppoſitum ſub natura humana poſitum, ergo in Chriſto ſunt duo ſuppoſita. Item in Chriſto ſunt duæ ſubſtantiæ, quia natura humana in Chriſto cum ſit ſingularis ſubſiſtit naturæ vniuerſali, quia ſingularia ſubſiſtunt vniuerſalibus, perſona autem filij Dei ſubſiſtit diuinæ naturæ & humanæ, ſed quælibet ſubſiſtentia ſuppoſitum eſt, ergo in Chriſto ſunt duo ſuppoſita.

In contrarium huius dicit Damaſcenus libro 3. quod natura diuina & humana ſunt vnitæ in vnitatem hypoſtaſis, ſed vbi non eſt niſi vna hypoſtaſis, non eſt niſi vnum ſuppoſitum, ergo in Chriſto non ſunt duo ſuppoſita. Item quod eſt vnitum digniori ſe non habet rationem ſuppoſiti, alias manus, & pes in homine eſſent ſuppoſita duo, ſed in Chriſto natura humana vnita eſt dignior ſe, ergo non habet rationem ſuppoſiti, quod non eſſet verum, ſi in Chriſto eſſent duo ſuppoſita. Reſpondet Rich. in 3. diſt. 6. ar. 1. quæſt. 1. quod in Chriſto non ſunt duo ſuppoſita, quamuis enim humana natura Chriſti ſit ſingularis, & indiuidua, & vna numero, & particularis, tamen nec ſibi, nec alicui rei creatæ ipſam habenti conuenit eſſe ſubſiſtentiam, nec rem naturæ, nec hypoſtaſim, nec ſuppoſitũ, nec perſonam quam Damaſc.

nis

uis aliquo modo poſſit dici ſubſtantia prima, aliquo modo natura, eſt enim indiuidua, inquantum non eſt prædicabilis de pluribus, ſed de ſeipſo tantum, & eſt ſingularis, inquantum ſignabilis, vel ſignata, ita, quod poſſit dici, hoc eſt, & inquantum etiam eſt ab alijs diuiſa, & vna numero, inquantum eſt indiuiſibilis in plures naturas tales, & eſt particularis inquantum humana natura non tantum poteſt ſaluari in ea, ſed etiam in naturis ſuppoſitorum creatorum, vt in natura Petri, vel Pauli, non tamen eſt ſubſiſtentia, quia in ſe exiſtit, nec res naturæ, quia res non eſt aliquid in ſe exiſtens habens naturam, Nec hypoſtaſis, quia hypoſtaſis eſt res in ſe exiſtens, ſe habens ad proprietatem eſſentialem ſicut ſuppoſitum ad naturam, vnde hypoſtaſis, & ſuppoſitum ſola ratione differre videntur. Ex quo patet, quod natura humana in Chriſto ſuppoſitum non eſt, quia in ſe, & per ſe non exiſtit, quod tamẽ requiritur ad rationem ſuppoſiti, nec etiam eſt perſona, quia omnis perſona eſt ſuppoſitum quamuis non conuertatur: Et præterea cum perſona dicatur, quaſi per ſe ſonans nulla res eſt perſona quæ eſt unita dignior ſe: Aliquo alio modo poteſt dici ſubſtantia prima, inquantum ratio, quæ conuenit humanæ naturæ humana natura eſt, hoc eſt, natura humana in communi ſaluatur in ea, ſicut in natura Petri vel Pauli. Secundum autem alium modum ſubſtãtia prima dici debet inquantum, ſcilicet non eſt in ſe exiſtens, & ſic de ipſa proprie loquendo prædicantur ſubſtantiæ ſecundæ, quæ ſunt ſpecies, & genera, quamuis enim natura humana vere prædicetur de illa, tamen homo non prædicatur de illa, quamuis hæc ſit vera Chriſtus eſt homo, hæc tamen non eſt vera, humana natura Chriſti eſt homo: Et ſicut Auicenna dicit 6. Metaph. Rationabilitas, & ſenſibilitas non ſunt differentiæ, ſed principia differentiarum, quæ ſunt ſenſibile, & rationale, ſic proprie loquendo humanitas, vel natura humana non debet dici ſpecies nec homo, nec etiam dici poteſt, quod ſit aliquid creatum habens humanam naturam Chriſti, cui conueniat eſſe ſubſiſtentiæ, vel rem naturæ, vel hypoſtaſim, vel ſuppoſitum, vel perſonam, vel ſubſtantiã primam ſimpliciter, quia tunc in illo exiſteret humana natura, & non in ipſo verbo, & ita ſuppoſitum naturæ humanæ non eſſet ſuppoſitum naturæ diuinæ, nec ergo poſſet dici, quod ille qui Deus eſt, eſt homo, nec ille qui homo eſt, eſt Deus, quod falſum eſt, in Chriſto ergo non eſt niſi ſuppoſitum vnum, quod eſt ſuppoſitũ vtriuſque naturę, vnius ab ęterno, alterius ex tempore.

Quid res quid hypoſtaſis.

Ad obiectum vbi dicitur, quod ſuppoſitum eſt ſub alio poſitum, dicendum ſecundum eundem Richar. quod dupliciter poteſt intelligi, aut ſecundum, quod ſonat in inferioritatem: Sicut dicimus, quod inferior eſt poſitus ſub ſuperiori, & ſic non eſt verum, quod ſuppoſitum ſit idem quod ſub alio poſitum, aut ſecundum, quod ſonat in dignitatem, & virtutem, ſecundum quem modum dicimus, quod fortis portans debilem eſt ei ſuppoſitus, & ſecundum hanc ſimilitudinem dicitur ſuppoſitum eſſe ſub alio poſitum, quod in Chriſto ſubſtantificatur, & ſuſtentatur.

Ad ſecundum cum dicitur, quod in Chriſto ſunt duæ ſubſtantiæ, dico, quod falſum eſt, nulla enim res eſt ſubſtantia, quæ non in ſe, & per ſe ſubſiſtit, cuius tamen contrarium patebit infra. Item nota ſecundum Guill. in 2. lib. diſtin. 3. parte 2. artic. 1 termino. 3. quod iſta tria differunt ſubſtantia, ſubſiſtentia, & exiſtentia. Subſtantia enim in diuinis quoddam commune tribus nominat non multiplicatum. Subſiſtentia autem magis dicit, quod eſt ſuppoſiti proprium, unde non concedimus in diuinis de communi tres ſubſtantias, ſed bene tres ſubſiſtentias. Exiſtentia autem modum proceſſionis, quia exiſtere quaſi ex alio ſtare, vel quo alius ſtat, & differt exiſtentia a ſubſiſtentia, quia ſubſiſtentia nominat quaſi abſolute, quod eſt propriũ ſuppoſiti, ſed exhiſtentia reſpectiue: Nota ſecundum e Guil. in 1. diſtinct. 23. articu. 1. quod iſta tria ſe habent per ordinem, indiuiduum, ſuppoſitum, & perſona, omnis enim perſona eſt ſuppoſitum, non econtra, perſona n. ſolum eſt in natura intellectuali, dicente Richar. de Sancto Vict. perſona eſt non intellectualis incommunicabilis exiſtentia,

tia,ſuppoſitũ vero reperitur in omni ſubſiſtentia,ſicut leo eſt ſuppoſitum, ſicut lapis &c.non tamen perſona Rurſus, omne ſuppoſitum eſt indiuiduum, non econtra nam ratio indiuidui reperitur in accidentibus ſicut dicitur hæc albedo, hic color,non tamen ratio ſuppoſiti? Hæc ille: Quæritur igitur.

§.2 VTRVM in Chriſto ſint duæ ſubſiſtentiæ,ſicut duæ eſſe exiſtentiæ? Reſpondetur ſecundum Guil. in 3. diſtin.6. quod licet in Chriſto duæ ſint eſſe exiſtentiæ, vnicum tamen eſt ſubſiſtentiæ,quod probat Scotus.in 3 diſtinct 6.quæſt 1.dicens. Terminus generationis eſt eſſe exiſtẽtiæ, vel aliquid habens tale eſſe, ex 5. Phyſico. ſed Chriſtus vere fuit temporaliter à Maria genitus, igitur habuit aliud eſſe ab eſſe increato, quia illud non fuit effectum per generationem temporalem: Confirmatur,quia anima Chriſti fuit vere creata,& ita vere habuit eſſe exiſtentiæ, & eſſentiæ creatæ,quæ inquantum ſic non producuntur niſi in aliqua exiſtentia,non autem creata eſt exiſtentia æterna. Confirmatur ſecundo, quia ſi aſſumpta natura ſibi dimitteretur, eſſet vere in actu nullo ſibi poſitiuo dato de nouo, alioquin eſſet in potentia ſolum, ſicut anima Antichriſti. Patet tertio,quia relatio actualis præſupponit,ꝙ extrema præſint in actu,vnio autem naturæ humanæ ad diuinam eſt actualis,& ita prȩexigitur, quod tam diuina natura,quam humana præintelligantur habere eſſe actualis exiſtentiæ, vnde non videtur,ꝙ mors Chriſti fuiſſet poſſibilis,niſi ponendo iſtud eſſe exiſtentiæ in humana natura vnita diuinæ diſtinctum ab eſſe exiſtentiæ diuinæ naturȩ: Vnde patet, ꝙ humana natura in Chriſto vere poteſt dici indiuidua propria indiuiduatione,& propria ſingularitate ſingularis, & res naturȩ: Sanctus Thomas in 3. diſtinct.6 articu.2 quæſtio.2.dicit, ꝙ ſolum fuit vnum eſſe exiſtentiæ in Chriſto, cuius oppoſitum patuit, ideo hic non eſt tenendus.

Scotus.

Anima Chriſti fuit vere create. cr

Thom.

§.5 PRO clariori intelligentia dictorum & dicendorum eſt notandum, quod Magiſter in 3. diſtinctio 6. ponit circa hoc tres opiniones.

Prima,quod in incarnatione verbi diuini conſtitutus eſt, quidam homo ex anima rationali,& humana carne ſubſiſtens prius vnione naturæ,non tempore.

Secunda opinio, ꝙ ille homo non ſolum conſtitutus eſt ex anima rationali, & carne humana,ſed ex tribus ſubſtantijs in vnitate perſonæ,ſcilicet ex deitate, & anima,& carne,non tamen dicitur ibi deitas ſicut pars.

Tertia opinio,ꝙ illa duo, ſcilicet anima,& caro ita ſunt vnitæ perſonæ verbi, vel naturæ diuinæ in verbo, quod ex illis duobus,vel tribus non ſit aliqua ſubſtantia,vel perſona, ſed magis verbi Dei veſtitum eſt illis duobus velut quoddam indumento,vnde dicit, ꝙ Chriſtus, ſecundum, ꝙ homo non eſt quid, nec verbum incepit eſſe quid in incarnatione, ſed qualiter ens, vel quodammodo ſe habens, ex conſequenti videtur dicere, ꝙ illa vnio nõ fuit ſubſtantialis,ſed quaſi accidentis cum ſubiecto,accipientes illud Philoſ.2. In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus,vt homo.

Ad propoſitum, ꝙ in Chriſto vnicum ſit eſſe ſubſiſtentiæ: Probatur, quia illud eſſe dicitur eſſe ſuppoſiti, Chriſtus autem ſolum nominat vnum ſuppoſitum. Confirmatur, quia ſi duo eſſent ſuppoſita in Chriſto ſequeretur,quod & duæ perſonæ, quod eſt hæreſis Neſtorij,ſed probatur cõſequentia,quia non differunt ſuppoſitum, & perſona,niſi quia(vt ſupra dictum eſt) ſuppoſitum dicit, ꝙ ſit in ſubſtantia, ſed perſona in ſubſtantia intellectuali,ex quo patet, ꝙ prima opinio reprobatur, quæ quidem ponit tria. Primo quòd in incarnatione fuit vnus homo cõſtitutus ex anima,& corpore,ita tamen, quod nihil fuit conſtitutum ex homine, & Deo. Secundo dicit illum hominem à Deo aſſumptum.

Neſtor hæreſis.

Tertio dicit,quod aſſumens poteſt prædicari de aſſumpto, quia bene dicimus: Diuinum verbum eſt homo, licet verbum aſſumat,& homo aſſumatur, & ex illis inferebat,quod Chriſtus eſt duo, cum aliud ſit aſſumens, & aliud aſſumptum, vnde, quod Chriſtus eſſet duo non poteſt intelligi niſi tripliciter, vt dicit S. Bonauentu. 3. diſtinctio.6.articu.1.quæſtione prima. Vno modo,vt dicatur Chriſtus duæ natu-

ræ,

ræ, & hoc modo nullus poſuit Chriſtum eſſe duo, pro eo quòd humana natura non prædicatur de Chriſto. Alio modo poteſt intelligi, quòd Chriſtus ſit duo. ſ. duæ perſonæ, & hoc modo fuit hæreticum, & contra ſymbolum: Dicit Athanaſius. Non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus. Tertio poteſt intelligi, quod Chriſtus ſit duę medio modo, non quia Chriſtus ſit duæ perſonæ, vel duæ naturę, ſed quia ſit duo ſuppoſita, vel duæ res naturæ, quæ tenent quaſi medium inter dualitatem naturæ & dualitatem perſonæ, & iſte modus dicendi pertinuit ad primam opinionem, nec eſt hæreticus, ſed multa habuit probabilitatem, cum enim diuerſis naturis diuerſæ reſpondeant res naturæ, & diuerſis ſubſtantiis diuerſa reſpondeant ſuppoſita, ideo dicere voluerunt Chriſtum, qui eſt Deus ratione diuinæ naturæ, & homo ratione humanæ eſſe duas res naturæ, duarum tamen vna prædicatur de altera propter vnitatem perſonæ. Sed licet hæc poſitio habeat aliquid probabilitatis, aliquid tamen dicit adeo improbabile, quòd multos habet defenſores, ſi ergo hæc opinio dicit, quod Deus eſt homo, & homo Deus, non poteſt ſuſtineri, quod ſint duo in Chriſto, ſecundum quod dicuntur concretiue ad ſuppoſitum, ideo concedendum eſt iſtam opinionem eſſe falſam, & huius opinionis deceptos fuiſſe auctores. Ratio autem huius deceptionis venit ex hoc, quòd non diſtinxerunt inter ſuppoſitum, ſecundum quòd ſuppoſitum ſubijcitur generi, & ſuppoſitum ſecundum quòd illud in quo ſubſtantificatur totum eſſe rei, cum tamen magna ſit differentia. Si enim dicatur ſuppoſitum, quod ſubijcitur, generi corpus & color diuerſi habent ſuppoſita, quia diuerſas habent differentias. Si autem dicatur ſuppoſitum ſecundum quòd in eò ſubſtantificatur totum eſſe rei, ſicut corpus & color, vnum poſſunt habere ſuppoſitum, quia vna eſt ſubſtantia & vnum indiuiduum in quo ſaluatur natura corporalitatis, & natura coloris, res autem non numeratur ſecundum ſuppoſita in ſubiiciendo, & prædicando, ſed ſecundum numerum ſuppoſitorum in eſſe, & ſubſtantificando, quoniam ergo natura humana in Chriſto ſubſtantificatur in diuina perſona, hinc eſt quòd vnum eſt ibi ſuppoſitum ſecundum quòd attenditur numeratio rei quantum ad eſſe in actu, & ideo Chriſtus non debet dici duo: Hæc Bonau. Veritas tamen eſt, ꝗ eſt falſa iſta opinio, quia Chriſtus non eſt duo, licet habeat plures naturas. Bonau.

Sed arguitur contra, quia dicitur etiam de hæreticis, cum Chriſtus perfectus ſit Deus, & perfectus homo, quia temeritate audent aliqui dicere, quòd Chriſtus non eſt aliquid inquantum homo, & aliquid ſecundum quod eſt Deus, aut igitur ſecundum quòd homo illud aliquid quod eſt Deus, & ita omnis homo eſt Deus, aut aliud aliquid, & ita aliud & aliud, & per conſequens duo, dicendum, quod ſic arguendo facit fallaciam conſequentis arguere cum inquantum a ſuperiori ad inferius, ſicut ſi dicerem, homo inquantum animal eſt ſenſibile hinnibile, ſic in propoſito, quia eſſe aliquid quod eſt Deus, eſt inferius ad hoc quòd dico eſſe aliquid. Ex quo patet, quòd illud Auguſtinus ad Felicianum: Aliud eſt filius Dei, aliud eſt filius hominis, eſt impropria, & exponenda, id eſt Chriſtus includit in ſe vtraque naturam, ſcilicet diuinam, & humanam.

Sed ex hoc arguitur ſic: Si Chriſtus eſt vnum & non duo, & tunc ille homo cœpit eſſe Deus, & conſtat ꝙ in inſtanti incarnationis, ergo recēter eſt Deus, contra pſal. dicētem: Nō erit in te Deus recēs. Reſpondetur ſecūdum Alex de Ales in 3. par. q. 6. ꝙ non ſequitur, eſt recēter Deus, ergo eſt recēs Deus, quia aduerbium cum ſit adiectiuum verbi ponit ſignificationem ſuam non circa ſuppoſitum, ſed circa copulatū, ſed recens cum ſit nomen ponit ſignificationem ſuam circa ſuum ſuppoſitum, & eſt inſtantia, ille eſt recenter ſenex vel infirmus, ergo eſt recens ſenex, vel infirmus. Sed di. Iſte homo cœpit eſſe tempore incarnationis, ergo vero poterat dici, quod non fuit tempore Abrahæ, ergo iudæi vere contradicere poterant Chriſto, Ioan. 8. referentes ad filium hominis, cum ipſe diceret: Antequam Abraam fieret ego ſum, dicendum, ꝙ licet iſte propoſitiones non ſint contrariæ, cum in vna affirmaē de filio Dei, & negaē de filio hoīs, Pſal. 80.

tamen

tamen ſi referatur ad perſonam, quia eadem eſt perſona filij Dei & hominis, eadem erit contradictio, ſecundum quem modum vtebantur iſtis propoſitionibus Chriſtus, & iudæi, referendo vero ad ſuppoſitum indiuiduũ non erit contradictio, non enim idem eſt eſſe exiſtentiæ hominis, & Dei vt patuit.

Non ē idē eē exiſtentiæ hoīs, & Dei.

§. 4. V T R V M perſona Chriſti ſit vna vnitate ſimplici, aut compoſita, ſicut dicebat ſecunda opinio, & quòd ſit compoſita, videtur per illud quod dicitur in ſymbolo Athanaſij: Nam ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ita Deus, & homo vnus eſt Chriſtus, ſed homo eſt cōpoſitus ex anima, & carne, ergo Chriſti perſona eſt compoſita ex diuinitate, & humanitate, quod teſtatur Damaſc. lib. 3. dicens: In Domino Ieſu Chriſto duas naturas cognoſcimus, vnam hypoſtaſim ex vtriſque compoſitam, ſi ergo ſecundum ipſum idem eſt hypoſtaſis, & perſona, ergo eſt compoſita.

Damaſc.

Sed contra arguitur: Omne compoſitum compoſitione temporali eſt temporale, ſi ergo perſona Chriſti eſt compoſita, & non niſi compoſitione temporali, ergo perſona Chriſti eſt temporalis, ergo non æterna, quod eſt falſum. Item vbicunque eſt compoſitio de nouo ibi eſt mutatio. Si ergo in incarnatione perſona Chriſti fuit compoſita, neceſſario ſequitur ꝙ fuit mutata, ſed perſonam verbi mutari eſt impoſſibile, ergo &c. Confirmatur ſic: Vbicunque eſt compoſitio, ibi eſt imperfectio in vtroque extremorum, quoniam ex duobus entibus in actu nō fit vnum, & componibilia poſſibilia ſunt reſpectu compoſiti, quia oportet ꝙ vtrunq; extremorum ſit in potentia ad reliquum, ſed nec in natura verbi, nec in perſona poteſt eſſe aliqua imperfectio, ergo nec compoſitio: Ad quæſtionem reſpondet Sanctus Bonau. vbi ſupra, quæſt. 2. quod compoſitio dupliciter poteſt dici. Vno modo proprie dicitur compoſitio vnio aliquorum duorum habentium mutuam inclinationem ad conſtitutionem tertij, & hoc modo ſicut rationes oſtendunt, perſona Chriſti non poteſt dici compoſita, quia inde multa ſequerentur inconuenientia, videlicet quòd perſona illa eſſet mutata, & quòd eſſet imperfecta, & quòd eſſet temporaliter in eſſe producta, & quòd etiam non communicarentur idiomata, & ideo ſic dicere perſonam Chriſti compoſitam, non tantum eſſet falſum, verum etiam hæreticum: Alio modo dicitur compoſitio large ſimul cum alio poſitio, & ſic perſonalis vnio poteſt dici compoſitio, & per hunc modum dicebat ſecunda opinio perſonam Chriſti compoſitam, non quòd ipſa ſit ex pluribus naturis conſtituta, ſed quòd perſona illa ante incarnationem ſuppoſitum erat in vna natura ſimplici, poſt incarnationem perſona ſuppoſitum fuit diuinæ naturæ & humanæ, & hoc abſque vlla mutatione facta in ipſa, ſed ſolum ex parte humanæ naturæ, & ideo opinio iſta vera fuit, & ſanum habuit intellectum, quia tamen verbum calumniabile eſt pro eo, quod compoſitionis vocabulum cōſueuit accipi primo modo, ideo doctores præſentis temporis ſenſum huius opinionis retinent, declinantes compoſitionis vocabulum, ita quòd in Chriſti perſona dicatur vnio non eſt compoſitio, ergo argumenta in contrarium ſunt concedenda. Ad illud vero, quod primo obijciebatur de Athanaſio, dicendum quod non eſt omnimoda ſimilitudo inter animam, & carnem, & diuinitatem, & humanitatem, non enim eſt ſimilitudo quantum ad extremorum compoſitionem, ſed quantum ad hoc, ꝙ anima & caro concurrunt ad vnitatem perſonæ, ſic etiam diuinitas, & humanitas in Chriſto concurrunt in vnitatem perſonæ, quamuis hoc fiat alio, & alio modo; & ideo Damaſcenus non accipit ibi proprie compoſitionem, ſed large: Ex quibus patet defectus ſecundæ opinionis; quæ quidem ad tria poteſt referri. Primũ, ꝙ non tantum ex anima, & corpore conſtituta eſt vna natura, ſed etiam humanitas, & diuinitas in vnam conueniunt conſtituendam perſonam, ita ꝙ ante incarnationem ſimplex erat Chriſti perſona, ſed poſt incarnationem compoſita, vt verba prætendunt proprie accipiendo compoſitionem. Secundo dicebat, quod licet in incarnatione concedendum ſit, quod perſona ſit facta compoſita, non tamen eſt concedendum ꝙ ſit facta alia, quia eadem

Hæreticũ eſt dicere perſonam Chriſti eē cōpoſitã.

dem eſt perſona in duabus naturis, quæ prius ſolum in vnica erat. Tertio dicebat dicta opinio, quod Chriſtus erat dicēdus vnum non plura, quæ omnia præter primum ſunt concedenda, ſi compoſitio capitur proprie &c.

§. 5 VTRVM Chriſtus ſecundum, quod homo prędicetur per modum habitus, & accidentis? Reſpondetur ſecundum Guill. in 3. diſtinct. 6 cui concordat S. Bonauent. Thom. & Richar. diſt. præfata, quod Chriſtus dicitur quidditatiue homo, & ſubſtantialiter: Probatur, quia vt dicitur 1. Phyſicorum, quod vbi eſt ſubſtantia nulli eſt accidens, ſed nobis Chriſti humanitas eſt ſubſtantia, ergo non poteſt de Chriſto prædicari accidentaliter. Confirmatur, quia ſi humanitas Chriſti eſt accidens, tūc aut Chriſto homini, aut Chriſto Deo, non Chriſto homini, quia nulli homini eſt accidentale eſſe hominem, nec Chriſto Deo, quia in Deo non ſunt accidentia. Confirmatur ſecundo, quia tunc Chriſtus non diceretur vniuoce homo nobiſcum, & ita non videretur verus redemptor, inſuper nobilius eſſemus homines quam Chriſtus, ſicut nobilior eſt ſubſtantia, quam accidens: Ex quo patet defectus tertiæ opinionis ponētis humanitatē in hac vnione ſe habere per modum habitus, & accidentis, quæ quidem opinio tria videtur ponere ſicut præcedentes.

Thom.

Chri humanitas ē nobis ſubſtantia.

Primum, quod ex anima, & carne non eſt conſtituta natura tertia in Chriſto, & ſecundum iſtam opinionem ſolum dicitur Deus homo, quia habet animam, & carnem non humanitatem ab his diſtinctam.

Secundum, quod verbum diuinum veram carnem, & veram animam aſſumpſit per modum indumenti, vt hominum oculis viſibilis appareret.

Tertium, quod Chriſtus nō eſt aliquid ſecundum, ꝙ homo, homo enim non prædicatur de Chriſto per modum ſubſtātię, ſed habitus, & hoc tertio modo indicata eſt ab Alexandro Papa, & condemnata, vt hæretica, extra de hære. 1. c. Sed circa hoc dicit Sanctus Thomas, cum Bonauētu. diſtinct. pręfata, articu. 3. quæſtio. 1. quod humanitas in Chriſto habet ſe aliqualiter per modum habitus, quantum ad tria.

Bonau.

Primum, quia aduenit diuino verbo poſt eſſe completum ſicut habitus, & omnia accidentalia. Secundum, quia eſt in ſubſtantia, & aduenit ſicut veſtis homini. Tertium, quia melioratur ex vnione ad verbum, & non mutat verbum, ſicut veſtis mutatur ſecundum formam veſtientis, & non mutat veſtientem, vnde Apoſtolus Phil. 2. dicit: Habitu inuentus eſt, vt homo & ſic ſecundum S. Bonauentu. homo dicitur de Chriſto, ita, quod habet aliquo modo rationem prædicationis accidentalis, & tamen ſecundum veritatem ſit ſubſtantialis propter rationes ſupradictas.

QVAERITVR in quibus conueniunt hæ tres opiniones? Reſpondet Guil. vbi ſupra, quod in tribus. §. 6

Primo in hoc, ꝙ quęlibet ponit unicam perſonam in Chriſto contra errorem Neſtorij, qui poſuit duas: Vnam diuinam, & aliam humanam.

Secundo in hoc, ꝙ ponunt tres ſubſtantias in Chriſto, ſcilicet diuinitatem, animam, & carnem, contra errorem Euticetis, qui ponit vnam naturam cōfuſam, ſeu confectam ex diuina, & humana.

Tertio in hoc ꝙ dicunt ſimul aſſumptā animam, & carnem, quod videtur eſſe cōtra errorem Origenis, qui ponit animas creari ante corpus.

Quęritur deinde, in quo differt prima opinio a ſecunda, & ecōtra? Reſpōdet ibidem Guill. ꝙ in tribus. Primo in hoc, ꝙ opinio dicit, quod præintelligitur natura hic homo ſuppoſitum antequā aſſumatur. Secunda ſolum ponit, quod præintelligitur humanitas, aut ad plus homo indiuiduum.

Secunda differentia, quia prima opinio dicit perſonam diuinam ſemper fore ſimplicem, nec compoſitam effici illa aſſumptione. Secunda uero dicit oppoſitum.

Tertia differentia, quia prima ponit duplex eſſe ſubſiſtentiæ in Chriſto, hæc ſecunda vnicum tantum.

QVAERITVR etiam in quo differt tertia opinio a duabus primis? Reſpondet ibidem Guil. ꝙ in tribus. §. 7

Primo in hoc ꝙ duæ primæ opiniones ponunt humanitatem quaſi quādam quidditatem compoſitam ex anima, & corpore

pore aſſumi a diuina perſona , hæc vero tertia ſolum ponit animam,& corpus aſſumi non ponens illam tertiam entitatem.

Secundo,quia primæ ponunt humanitatem coniungi diuinitati ſubſtantialiter,hæc vero accidentaliter,ſicut veſtis homini.

Tertio , quia primæ duæ dicunt , quod humanitas aliqualiter pertinet ad perſonalitatem filij Dei , hęc vero non,ideo penitus reſecatur .

§ 8 VTRVM Chriſtus ſecundum , quod homo ſit indiuiduum ? Reſpondet Guill. in 3.diſtin.10.difficultate 1.quod indiuiduum poteſt nominare , aut ſolum eſſe in ſe diuiſum , & ſic eſt dicendum , quod ſic, quia teſte Damaſce. à verbo Dei natura humana aſſumpta eſt in atomo: Rurſus poteſt nominare eſſe in ſe indiuiduum , & diuiſum a quocunque alio , & ſic non eſt vera propoſitio , quia eſſe humanitatis in Chriſto non eſt diuiſum a verbo diuino, vnde quaſi tenet medium inter naturam primæ ſubſtantiæ,& accidentis, accidens enim inhæret,& exiſtit, prima ſubſtantia per ſe exiſtit,ſed nō inhæret, in medio eſt quaſi humanitas Chriſti , exiſtit quidem, vt accidens , & prima ſubſtantia , ſed nec inhęret,vt accidens, nec per ſe exiſtit , vt prima ſubſtantia , ergo Chriſtus ſecundum , quod homo quodammodo non dicitur: Hæc bene ſunt ruminanda , quia ſic ſapiunt.

Damaſc. eſſe. humanitatis inChriſto non eſt diuiſum. a verbo diuino.

In qua ineſtimabilis flagrat magni Dei charitas.

De vera incarnationis prædicatione.

INCARNATIO quinto quantum ad ea, quæ vere prædicantur de Chriſto.

§.1 QVAERITVR , vtrū hæc propoſitio ſit vera : Homo eſt Deus : & videtur , quod ſit falſa,Deus enim eſt nomen incōmunicabile,vnde Sap.13. reprehenduntur idolatræ de hoc, quod hoc nomen Deus, quod eſt incommunicabile lignis, & lapidibus impoſuerunt , ergo pari ratione videtur eſſe inconueniens , quod hoc nomen Deus prædicetur de homine.

Item confirmatur,quia quicquid prædicatur de prædicato prædicatur de ſubiecto , ſed hæc eſt vera Deus eſt pater , vel Deus eſt Trinitas , ſi ergo hæc eſt vera ? Homo eſt Deus,videtur etiam , quod hæc ſit vera: Homo eſt pater, vel homo eſt Trinitas, quas quidem patet eſſe falſas: Sed cōtra eſt,quod dicit Apoſtolus Roma. 9.ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnē, qui benedictus Deus ſuper omnia in ſecula,ſed Chriſtus ſecundum carnem eſt homo,ergo hęc eſt vera : Modo eſt Deus. Reſpondetur ſecundum Sanctum Thom. tertia parte ſummæ quæſtione 7.quod ſuppoſita veritate vtriuſque naturæ, ſcilicet diuinæ & humanę, & vnione in perſona, & hypoſtaſi , hæc eſt vera, & propria : Homo eſt Deus,ſicut, & iſta, Deus eſt homo,hoc enim nomen homo poteſt ſupponere pro qualibet hypoſtaſi humanę naturę, & ita poteſt ſupponere pro perſona filij Dei , quam dicimus eſſe hypoſtaſim humanę naturæ: Manifeſtum eſt autem, quod de perſona filij Dei vere, & proprie prędicatur hoc nomen Deus , vnde relinquitur,quod hęc ſit vera,& propria ? Homo eſt Deus.

Thom.

Ad primum dicendum,quod idololatrę attribuebant nomen deitatis lapidibus, & lignis,ſecundum,quod in ſua natura conſiderantur , quia putabant in illis aliquid numinis eſſe: Nos autem non attribuimus nomen deitatis homini ſecundum humanam naturam , ſed ſecundum ſuppoſitum æternum,quod eſt etiam per vnionem ſuppoſitum humanæ naturę.

Ad ſecundum dicendum, quod hoc nomen pater prædicatur de hoc noīe Deus, ſecundum,quod hoc nomen Deus ſupponit pro perſona patris, ſic autem non prędicatur de perſona filij , quia perſona filij non eſt perſona patris, & per conſequens non oportet, quod hoc nomen pater prędicetur de hoc nomine homo,de quo prædicatur hoc nomen Deus , inquantum ly homo ſupponit pro perſona filij.

Notandum circa hanc propoſitionem: Deus eſt homo,quod dicit Guil. in 3. diſt. 7.q. iſta propoſitio ſic habet veritatem, ut nullum genus prędicationis obtineat ab Ariſto.tactum : Quod autem dicta propoſitio ſit vera probat Bernar. in lib. de cōſideratione ad Eugenium diſt. Tantam , & Bernar.

tam

tam expreſſam vim vnionis in ſe profert ea perſona, quæ Deus, & homo vnus eſt Chriſtus, vt ſi duo de ſe prædices, non erres. Et ſi dicatur: Cum dicitur Deus eſt homo, quid prædicat homo? aut relationem, & tūc eſt in prædicamēto relationis, quod nullus diceret, aut prædicat ſubſtantiam, & tunc ſequeretur, ꝙ quælibet perſona diuina eſſet homo, quia ſecundum Aug. 5. de trini. c. 4 Ea quæ dicuntur ſecundum ſubſtantiā ſunt cōia tribus. Dicendum, ꝙ in illa locutione homo prædicat, ſubſiſtentiā nec tamē ſequitur, ꝙ quelibet perſona diuina ſit hō dictū autē Aug. intelligiť de ſubſtātialib. ad intra, verū eſt tñ ꝙ in hac locutione dat intelligere vnionē quæ terminatur ad verbū, ex quo patet, ꝙ iſta non eſt vera, primo Deus eſt homo, vnde iſte tres propoſitiones ſe hñt per ordinem. Natura humana vnita eſt verbo, ita, ꝙ prima eſt vera, ex veritate iſtius ſequitur veritas huius. Verbum diuinū eſt homo, & quia verbū diuinū eſt Deus, ſequitur tertio veritas huius. Deus eſt homo. Ex quo vlterius patet, ꝙ hæc propoſitio, Deus eſt homo, modo eſt immediata, quia non vnitur natura aſſumpta deitati, niſi mediante rōne formali verbi, in prima autem diuinum verbum intuentibus hæc eſt immediata, verbum eſt homo, quo ad rectam prædicationem ſiue in recto, quia in prædicatione obliqua iſta eſt prima: Natura humana vnita eſt verbo.

Quæ dicū tur ſecundum ſubſtātiā ſunt cōmunia tribus.

§. 2 QVAERITVR in qua materia eſt iſta propoſitio: Deus eſt homo, vel in remota, vel contingenti, vel naturali: Dicit Sanctus Tho. in 3. di. 7. ar. 1. ꝙ in materia naturali, quia licet ſint diuerſæ naturæ, eſt tamen vnitas ſuppoſiti, & hoc ſufficit, ꝙ ſit materia naturalis in propoſito: Sanctus autem Bona. dicta diſt ar. 1. q. 1. dicit, ꝙ eſt in materia contingenti, quia in illa materia prædicatum, & ſubiectum ſe habent velut excedens, & exceſſum, & ſic eſt in propoſito: Sapit, inquit, aliquid de materia naturali, quia illa beata vnio nunquam diſſoluetur, & a principio naturæ facta eſt humanæ. Vel tertio, quod ſi dicatur ſecundum triplicem reſpectum, in triplici poteſt poni materia. Si vero conſiderentur naturæ in ſe, ſic eſt in remota materia: Si ſecundo conſidereť, ꝙ mere voluntarie, & maxima Dei dignatione facta eſt illa vnio, eſt in materia cōtingēti: Si tertio quantū ad vnitatem nunquā diſſoluendam, & a principio factam, eſt quaſi in materia naturali, vnde iſta prædicatio, Deus eſt homo, non eſt aliqua prędicationum ab Ariſtotele repertarum, patet: Quoniam enim prædicatio aut eſt per ſe aut per accidens, ſed hæc nec eſt per ſe nec per accidens, igitur, &c. Probatur minor: Primo non eſt per ſe, quia nec in primo modo, patet, quia homo non eſt de ratione Dei, nec in ſecundo, quia nō eſt paſſio eius, nec in tertio, quia non dicit modū prædicandi, ſed eſſendi, nec in quarto, qa non dicit aliquam cauſalitatem. Secundo nō prædicatur per accidēs, quia nec Deus eſt accidens humanitati, nec humanitas deitati, teſte Phi. 1. Phyſicorum: Quod vni eſt ſubſtantia nulli eſt accidens: Confirmatur, quia omnis prædicatio Philoſophorū triplex eſt: Aut per inhærentiam, vt homo eſt albus: Aut per eſſentiam, vt homo eſt animal. Aut tertio per cauſam, vt opus humanum, quarum nulla eſt hæc, nō per cauſam, quia diceremus Deus eſt lapis, aut leo &c. cum eorum ſit cauſa, nec per eſſentiam, vt patuit, nec per inhærentiam, quia ſic eſt prædicatio accidentis, quæ ſibi non conuenit, verumtamen eſt, quod quodammodo ſapit naturam accidentis, accidens enim venit poſt eſſe completum, ſic diuino verbo perfecto, iſta unio facta eſt.

Quod vni eſt ſubſtātia nulli eſt accidens.

QVAERITVR vtrum prædicetur vniuoce homo cum dicitur: Deus eſt homo? §. 3
Reſpondet Scotus in 3. diſtinctio. 7. quod differunt prædicari vniuoce, & prædicari vniuocum, album quidem vniuocum prædicatur de homine, & pariete, quia in his habet vnam rationem formalem non tamen prædicatur vniuoce, quia tamen illa ratione formali exigitur, quod ſit de ratione quidditatiua illius de quo prædicatur, ſicut eſt animal de ratione hominis, ſic ad propoſitum. Homo enim bene eſt vniuocum, dum dico: Deus eſt homo, & Plato eſt homo, nō tamen prędicatur vniuoce, quia non eſt de ratione Dei homo, licet ſit de ratione Platonis.

Scotus.

Sed diceres: Qualiter prædicatur hō de Chriſto. Rñdeť ſecūdū Guil. vbi ſup. ꝙ lo-

quendo proprie non eſt prædicatio per ſe quia Chriſtus non dicit vnum tertiū ex homine,& Deo, ſed ſolū nominat illas duas naturas vnitas,nec eſt proprie prędicatio per accidens,quia neutrum eorum eſt accidens alterius,niſi (vt dictū eſt) caperetur large accidens, vnde poteſt dici noīe ſpeciali prædicatio per vnionem,ita ēt dico de iſta: Deus eſt homo:Hæc Guill.

§.4 VTRVM hæc ſit admittenda: Chriſtus eſt homo deificatus:Rńdetur ſecundū Magiſtrū in 3.di.8 ꝙ nō,vnde Damaſ. Nō

Damaſc. hominem deificatum dicimus, ſed Deum hominē factū: Hęc in litera.Sed cōtra videtur Magiſter falſum dicere, ſicut enim diuina natura humanæ vnita eſt, ita, & humana diuinæ ergo ſicut dicimus Deum incarnatum,ita hominem deificatum.

Confirmaturꝗ: In vnione diuinæ naturæ ad humanā diuina natura eſt minuta, ſed humana eſt exaltata, ergo humana natura magis tracta eſt ad conformitatem diuinę, quam diuina ad conformitatem humanæ, ergo potius debet dici in Chriſto humana natura deificata,quam diuina humanata.Si tu dicas, ꝙ denominatio debet fieri a notiori,hoc non ſoluit,quia denominatio non ſolum debet fieri a notiori,ſed etiā

A notiori debet fieri denominatio, & a digniori.

a digniori. Si etiam dicas,ꝙ eſſe humanatum prædicat habitum, ſicut dicit tertia opinio,hoc non ſoluit,quia non tantum dicitur humanatus, ſed ēt dicitur factus homo, ergo ſi debemus dicere, ꝙ homo eſt Deus,& Deus eſt hō,videtur ꝙ nullū incōueniens ſit dicere hominē eſſe deificatum.

Bonau. Rńdet S. Bona.in 3.di.7. in expoſitione literali,ꝙ hoc adiectiuū humanatum nō ſolū prædicat habitū ſed ēt vnionē,vnde nihil aliud eſt dicere Deum eſſe humanatū quam carni vnitum,hoc autē,quod eſt deificatū,& ſi poſſit importare vnionē,importat tamē ordinē,& anteceſſionē, deificatū enim cōponitur a deitate,& factum, vnde deificatum hoc eſt factum eſſe Deū,& quoniam humanitas deitatē non antecedit, iō Damaſc.hanc non concedit,hominem eſſe

Damaſc. deificatū. Vel dicendū,ꝙ Damaſ.nō negat ſimpliciter,ſed ꝙ nō eſt ita propria homo deificatus,ſicut iſta:Deus eſt factus hō, nā ipſe lib. 3.ait:Oportet ſcire, ꝙ non ſecundum æſtimationem naturę, vel confuſionem caro deificata eſt, tantum enim valet dicere carnē deificatā quantū deitati eſſe coniunctam, ideo non negat prædictā locutionem tanquam falſam ſimpliciter,ſed non eſt ita propria ſicut & eius conuerſa, & ſic ſoluta eſt vtraque obiectio.

VTRVM hæc ſit vera:Chriſtus eſt homo dńicus. §.5

Et vř ꝙ ſit vera, per illud quod habetur lib.83. quęſtionum.Monēdum eſt, vt illa æterna bona expectentur, quæ fuerunt in homine dńico, & hoc intelligitur de Chriſto:Si dicas,hoc eſt retractatū.Cōtra,ſuper.1.Regum.c.dicit gl.Bedæ: Quis iſte hō niſi homo dominicus? ergo ſi hoc poteſt dici de alijs hominibus multo magis de Chriſto.Confirmatur.Nam bene dicitur ſeruitus de Chriſto, ſicut Phil.2.Formam ſerui accipiēs,ergo multo magis debet dici homo dominicus. Beda

Sed contra,Magiſter in littera allegat Auguſtinum l.1. retractationum dicentem:Non video utrum recte dicatur homo dominicus, qui eſt mediator Dei, & hominum Chriſtus Ieſus, cum ſit utique dominus,& hoc quidem,vt Aug.

dicerem apud quoſdam catholicos tractatores legi, ſed vbicunque hoc dixi dixiſſe me nollē,poſtea quippe vidi non eſſe dicēdū quamuis nonnulla poſſit idem ratione defendi: Ad quā reſpondent concorditer S. Bona & Rich.in 3 di 7.ꝙ hoc nomē dominicus dicitur dupliciter.i. poſſeſſorie,& ſimilitudinarie,vnde dicitur homo dominicus qui poſſidetur a domino, vel qui eſt ſimilis domino,& quia ſecundum vtranq; cōparationē dicit diuiſionē,& diſperationē eius,de quo dicitur ad dominum reſpectu cuius dicitur:cū Chriſtus ſit dominus, non eſt cōcedēdū Chriſtū eſſe hominē dominicū,eſt.n.vere ipſe dominus.Iō Augu. hoc retractat,vt patuit, oſtendēs ꝙ poteſt malū generare intellectū, poſſet tamen ſane intelligi ratione humanæ naturæ quę à Aug.

domino poſſidetur,& domino aſſimilatur & a domino cātur. Ad argumētū autē primū dicēdū,ꝙ non eſt ſimile de Chriſto, & de alijs hoībus,nō enim eſt tanta diſperatio illius hoīs ad Deū,quanta eſt aliorū hominū. Ad cōfirmationē reſpondet Rich. ꝙ

Non ponitur ſeruitus niſi in humana natura.

quis filius Dei accepit formā ſerui, nō tamen cōcedendū eſt Chriſtū eſſe ſeruū, qa cū dicitur filiū Dei aſſumpſiſſe formā ſerui,nō ponit ſeruitus niſi circa humanā naturā,ſed cū dicitur, Chriſtum eſſe ſeruū,

ponitur

ponitur ſeruitus circa diuinum ſuppoſitum, quod eſt negandum.

VTRVM hæc ſit admittẽda: De⁹ fact⁹ eſt hõ: Et vr̃ ꝙ ſic, Io. 1. Verbũ caro factũ eſt, ſed caro, vt dicit Aug. non ſtat ibi pro parte, ſed ꝓ toto hoĩe, ergo ſi hęc eſt vera: Verbũ Dei factũ ẽ caro, multo magis hæc erit vera: Deus factus eſt hõ Confirmat̃, q̃a in ſymbolo dr̃: Et hõ factus eſt. Sed contra. mutatũ eſſe eſt ſuperius ad factũ eſſe, ſed hæc ſimpliciter eſt falſa: Deus ẽ mutatus. ergo & illa: Deus factus ẽ hõ. Cõfirmatur ſecũdo, quia factũ eſſe ꝑſupponit fieri, & fieri ponit imperfectionẽ, ſed hæc dicere de Deo eſt falſum, ergo & iſta eſt falſa: Deus factus eſt hõ. Bonaué. Rñdet ſanctus Bonau. vbi ſup. q. 2. ꝙ hæc ꝓpoſitio: Deus factus ẽ hõ, multipliciter eſt diſtinguẽda, ex hoc ꝙ hoc participiũ factus põt rẽ ſuam ponere ſuper totũ, vel circa alterũ extremũ abſolute, vel vnũ extremum in cõparatione ad alterũ, ſi ponat rẽ ſuã. ſ. ipſam factionẽ ſuper totũ vera eſt locutio, & eſt ſenſus: De⁹ factus eſt homo. i. factũ eſt, vt Deus eſſet hõ, & hoc quidẽ factũ fuit in opere incarnationis, ſi autẽ ponat rẽ ſuã circa alterũ extremorũ abſolute, vtpote circa prædicatũ, tunc eſt ſenſus. Deus factus eſt homo. i. Deus eſt hõ, qui quidẽ factus eſt ſiue productus, & hoc quidẽ verũ ẽ, ſi ãt ponat rẽ ſuã circa vnũ extremũ in cõparatione ad alterum, ſic eſt ſenſus: Deus factus eſt hõ. i. Deus fecit ſemetipſũ hoĩem ꝑ humanitatis aſſumptionẽ, ſicut hõ facit ſemetipſum doctũ ꝑ doctrinæ acquiſitionẽ. Et primus q̃dem ſenſus eſt verus & cõſuetus ſecũdũ ſenſũ cõem, nõ tñ ſecundũ locutionũ veritatẽ, q̃a hoc participiũ, quod ẽ factus, cũ ſit maſculini generis & adiectiue tẽtũ, nõ põt ponere rẽ ſuã circa copulatum, ſed neceſſario ponit quãtum eſt de virtute ſermonis circa ſubiectũ, vel circa prædicatũ: Scd'us quidẽ ſenſus eſt verus, & haberi pt̃ ꝑ ſermonis veritatẽ, & proprietatẽ, & tñ ꝑter vſum cõem, cum. n. dicimus ꝙ Deus factus eſt hõ, non volumus dicere ꝙ Deus factus ſit hõ, q̃ product⁹ ſit, ſed volum⁹ exprimere ipſam incarnationẽ diuinæ naturæ. Tertius vero ſenſus habetur, & ſecundũ vſum cõem, & ſecundũ locutionis proprietatẽ, hẽt tñ in ſe aliquid proprietatis, & aliquid ĩ proprietatis, & hoc patet, q̃a cũ dicit: Iſte factus eſt bonus, vel malus, hoc participiũ tria importat, videlicet anteceſſionẽ ex parte ſubiecti, & inceptionẽ ex parte prædicati, & tranſmutationẽ ex parte vtriuſq; in propoſito ãt eſt reperire anteceſſionẽ ex parte ſubiecti, & inceptionẽ ex parte ꝑdicati, ſed non eſt reperire trãſmutationem in ſuppoſito Dei, & idẽo factus, hic cadit a propria ſignificatione quãtũ ad tertiã conditionẽ, nec importat trãſmutationẽ, ſed vnionem Notandũ quoque ꝙ Guill in 3. di. 7. concluſione. 2. dicit iſtã ꝓpoſitionem: Deus factus eſt hõ, conuertibiliter eſſe verã hoc eſt dictu, ſicut iſta eſt vera: Deus factus eſt hõ, ita iſta: homo factus ẽ Deus: Vnde Aug. tãta fuit illa vnio, vt hominem faceret Deum, & Deũ hominẽ. Aug. Cõfirmatur, quia ante incarnationem non erat Deus homo, econtra poſt incarnationẽ vero eſt, & ita oportet ꝙ dicatur factus hõ, & econuerſo, nec debet ex hoc argui Deus recens, quia homo qui ẽ Deus nunq̃ habuit eſſe ſine illa vnione: Et ſi obijciatur, quia bene ſequitur, Sortes eſt fact⁹ homo, ergo eſt factus: Si ergo iſta eſt vera: Deus factus eſt homo, & iſta eſt vera, De⁹ eſt factus contra ſymbolum Athanaſij, nõ factus, nec creatus: Dicendũ ꝙ illa conſequentia ratione formæ non tenet, ſed ſolũ rõne materiæ, q̃a dum Sortes fit hõ ſimpliciter accipit eſſe, non ita Deus, ſed ſolũ denuo terminat vnionẽ illius, Et licet homo non ſit determinatio diminuens nõ tñ ſequitur, eſt factus homo, ergo eſt factus, ſicuti nõ ſequitur hic eſt monachus albus, ergo eſt albus, licet monachus non ſit determinatio diminuens: Hæc Guill. Ad argumentum antem dicendum ſecundum ſanctum Bona. vt prædictum eſt, ꝙ factus Bonau. non dicit mutationem circa ſuppoſitum, quia in incarnationis opere factum eſt vt Deus ſit homo, non ſecundum aliquã mutationem factam in Deo, ſed ſecundũ mutationẽ ĩ altero extremorũ, Licet ergo ait Bonau. prædictus ſermo quocunq; mõ accipiatur aliquã habeat proprietatem q̃a veritatem habet, nihilominus recipitur, quia in expreſſione fidei noſtræ magis cõſideratur ſermonis veritas, quam ſermonis congruitas ea enim quæ ſunt fidei, noſtræ vt dicit Augu. melius intelligimus, quàm proferamus, & Ber. dicit, ꝙ excelſa

In fidei noſtræ expreſſione magis cõſideratur veritas ſermonis, quàm congruitas eiuſdem.

Dei balbutiendo reſonamus, ergo hæc ve
ra Deus eſt factus homo.

VTRVM hæc ſit vera: Chriſtus eſt
§. 7 creatura? Rñdetur ſecundum ſanctũ Bon.
Tho. & Scotum in 3. di. 11. ꝙ eſt falſa: Pro
batur: Si. n. Chriſtus eſt creatura, aut rõne
naturæ humanæ, & hoc non, quia natura
humana non prædicatur de Chriſto niſi ĩ
concreto, aut ratione perſonæ, & hoc nõ,
quia perſona Chriſti eſt æterna: Sed quæ
eſt rõ originalis huius veritatis aduerſis
diuerſa ponit rõ, ſanctus Tho. vbi ſup. di-
cit, ꝙ cã eſt, qa creatio aſpicit eſſe, vnde ĩ
li. de cauſis dicit, ꝙ eſſe eſt per creationẽ,
in Chriſto ãt vnicũ eſt eſſe, & id æternũ. ſ.
eſſe diuinũ verbi, ergo relinquit ꝙ Chrs
nequit dici creatura, ſed hoc improbatũ ẽ
ſup. ꝙ in Chriſto non ſit vnicum eſſe, ſed
duo eſſe exiſtentiæ, licet ſolũ vnũ ſubſiſtẽ-
tiæ, iõ aliter ſanctus Bona. rõnẽ aſſignat di
cẽs, ꝙ hæc Chriſtus eſt creatura, nõ cõce-
dit ne ſuſpicaret opinio Arrij vera, q̃ po-
ſuit Chrm purã creaturã, tñ pp repugnẽ-
tiã intellectuũ, quia. ſ. creatura ꝓcedit vo
luntate, diuinũ vero verbũ nõ, ſed natura
venit a patre, ſed nec iſtæ rõnes ſufficiũt:
Sicut enim opponunt procedere volũtate,
& natura, ita mortalis & immortalis & tñ
ambo bene dicuntur de filio Dei: Ceterũ,
ꝙ dicit de opinione Arrii non videt hoc
ſufficere, quia ſancti doctores qui fuerunt
ante Arrium cum eo, & poſt, Chriſtũ dixe
Damaſc. runt creaturã, vnde Damaſce. qui fuit an-
te Arriũ dicit: Non ſcandalizatur ad nomẽ
creaturæ, qui ſe ſeruum aut vermen, aut
granũ de terra natũ nominauit. Aug. aũt
qui quaſi fuit cõtẽporaneus Arrio dicit ad
Dardanũ, ꝙ ad verbũ attinet, creator eſt
Chriſt⁹, ꝙ ad hominẽ attinet, creatura ẽ
Chriſtus: Et Hiero. ſuper illud Epheſ. 2.
Ipſius factura ſumus Multi, inquit, trepi-
dant, ne Chriſtũ creaturam dicere com-
pellantur. Nos proclamamus non eſſe pe-
riculum Chriſtum dicere creaturã, poſt
Arrium vero ipſe Rich. de ſancto Victo.
in quadam proſa dicit: Poteſtate non natu
ra fit creator creatura, vnde non ſufficit
dicere ꝙ negatur Chriſtum creatura pro-
pter Arrium, ideo huius cauſam aſſignat
Scotus. Scotus, vbi ſup. q. 1. Creatura, inquit, lo-
quendo proprie de creatura ſolum dicit
reſpectũ ad agẽs primũ, vnde licet ignis
ab igne gignatur, nõ tñ ignis ignem creat,
nec dicit ignis creatura niſi ꝑ reſpectũ ad
Deum: Cæterũ creatura loquendo ſemper
proprie de ea dicit primũ purum nõ eſſe,
creari enim eſt eſſe, poſt omnino nullum
ſui eſſe: Quia ãt Chriſtus nõ ſolum a Deo
productus eſt, ſed ẽt a Maria virgine, nec
fuit poſt non eſſe ſimpliciter ẽt ſecundum
humanitatẽ, quoniam de puriſſimis ſan-
guinibus Mariæ genitus eſt, vt dicit Da-
maſce. iõ hoc modo non dicitur creatura:
Cæterum idem Scotus dicit loquendo lar
gius de creatura, dicitur creatura, aut ſe-
cundum ſuum eſſe totale a Deo, ſicut dũ
creatur homo, aut ſecundum primum ſui
eſſe, ſicut ſi anima crearetur antequã cor-
pori vniretur, dato ꝙ corpus eſſet nõ cre
atum adhuc homo poſſet dici creatus ra-
tione animæ, quæ eſt principalior pars in
compoſito, In propoſito aũt non poteſt di
ci Chriſtus creatura propter totale eſſe,
quia nihil reſultat tertiũ in Chriſto ex di-
uinitate, & humanitate nec propter prin-
cipalius eſſe ipſius, quia illud eſt in crea-
tum, & æternum eſſe. ſ. diuini ſuppoſiti.
Ex quo patet ꝙ licet concedatur ꝙ Chri-
ſtus gignitur, non tñ ꝙ creatur, quia gigni
tio naturæ nata eſt denominare gignitio-
nem ſuppoſiti, non ita creatio, alia enim
ratione denominat creatio naturam, alia
ſuppoſitũ, ideo non ſequitur, ſi natura hu-
mana in Chriſto ſit creata, ergo Chriſtus
ſit creatus: Exẽplũ Bene ſequitur: Sortes ẽ
criſpus in capite, ergo eſt criſpus, non au
tem ſequitur: Sortes eſt rotundus, ſic in
propoſito de gignitione & creatione, vnde
doctores dicentes Chriſtum creaturã pie
ſunt exponendi, ſic. Chriſtus eſt creatu- Chriſtus
ra. i. Chriſtus includit naturã humanam, includit humanam
quæ eſt creatura, vnde iſta, ꝙ Chriſtus nõ naturam,
ſit creatura tempore magiſtri ſententiarũ quæ ẽ cre-
potiſſime apparuit. atura.

VTRVM iſta ſit vera: Chriſtus ſe §. 8
cundum quòd homo eſt creatura? Re-
ſpondent ſanctus Bonauentu. & Thomas
vbi ſup. quòd eſt vera, non tamen ſimpli-
citer, idem dicit Scotus eſt vera, ſed ta-
men improprie, & quaſi per ſyne' do-
chem vera: Cuius ratio eſt talis ſecun-
dum ipſum: Quãdo, inqt, aliqua propoſi
tio eſt ſimpliciter falſa, tunc reduplicatio
ꝓpriè ſumpta ad alterũ extremum poſita

non

non tollit falſitatem: Sicut ſi iſta eſt falſa: Ethiops eſt albus, iſta non erit vera: Ethiops inquantum homo eſt albus, ita dico de iſta: Chriſtus ſecundum, ꝙ homo eſt creatura, loquendo proprie, ex quo iſta eſt falſa: Chriſtus eſt creatura, etiam iſta erit falſa: Chriſtus ſecundum, ꝙ homo eſt creatura: Verumtamen ſicut iſta eſt vera per partem: Ethiops ſecũdum dentes eſt albus, ita eſt: Chriſtus ſecundũ ꝙ homo eſt creatura, q̃a.ſ.humana, quæ eſt quaſi pars Chriſti, modo quo dicit Dion.4.de diui.no.compoſitionẽ ineffabilem, Ieſu extare creaturam: Et huic poteſt ſuffragari illud 5. Phy. Homo ſanatur, quia thorax ſanatur.

Pars Chriſti natura humana Diony.

§ 3 VTRVM iſta: demonſtrato Chriſto homo ille incepit eſſe, ſit vera: Reſpondetur ſecundum S.Th.in 3.par.q.16.& Rich. in 3.di.11.ar.3.q.1.ꝙ hæc locutio ſimpliciter eſt falſa ſecundum ſententiam catholicæ fidei, quia ponimus in Chriſto vnum ſuppoſitum, & vnam hypoſtaſim ſicut, & vnam perſonam, ſecũdum hoc enim oportet, quod in hoc, quod dicit: Iſte homo, demonſtrato Chriſto deſignetur ſuppoſitum æternum, cuius ęternitati repugnat incipere eſſe, vnde hæc eſt falſa: Hic homo incipit eſſe, nec obſtat, quod incipere conuenit humanę naturæ, quæ ſignificatur per hoc: Homo, quia æternitas in ſubiecto penitus non tenetur formaliter pro natura, ſed magis materialiter pro ſuppoſito, & etiam ſi eſſet vera, nõ tamen ea eſſet vtẽdum abſque determinatione, ad euitandum hæreſim Arrii, quia ſicut perſonę filii attribuit, ꝙ eſſet creatura, & quod eſſet minor patre, ita attribuit ei, ꝙ eſſe incepit di.ꝙ erat quando non erat: Dicit tamen Guill. vbi ſup. ꝙ de Chriſto non poteſt dici Incipit & Deſinit, ratione diuini verbi, ſed ratione ſingularis hominis in Chriſto poteſt: Incipit, & Deſinit prædicari, quod ſic probat. Quando eſt prædicatũ reſpiciens vnum ſubiectum complexum, poteſt attribui illud prædicatum ſubiecto aut ratione totius ſubiecti, aut ratione vnius partis: De primo exemplum, vt ſi dicatur. Animal rationale eſt riſibile, riſibile nec attribuitur ſoli animali, quia tunc animalia bruta poſſent ridere, nec ſoli rationali, quia tunc anima ſeparata poſſet ridere cũ ſit rationalis, ſed toti attribuitur ſubiecto, ſ. animali rationali: De ſecundo exemplũ: Vt paries albus diſgregat, diſgregare nẽpe nõ ineſt rõne parietis, ſed albedinis: Si ergo eſt in alijs prædicatis ita, nõ videtur ratio quare non ſit ita cum his: Incipit, & Deſinit: Ex quo patet, ꝙ iſta eſt cõcedenda: Chriſtus incipit eſſe.i.quãdo cõceptus eſt; nõ quidem ratione totius, quia ratione diuine nature ſemper fuit, ſed ratione alterius quaſi partis.ſ.humanę naturæ, quia iſte homo incipit eſſe, non quidẽ oſtendendo ſuppoſitum ſed indiuiduum, quia quando dicunt grammatici, ꝙ pronomina ſignificant perſonam, debet perſona large capi pro indiuiduo, ſicut bene dicit: Iſta albedo. Idem dicendum de iſta: Chriſtus deſinit eſſe in morte ſua, nã tunc non fuit homo, vt patebit infra, & hoc modo patent ſolutiones infinitarũ auctoritatum & inſtantiarum. Hæc Guil. Vnde ſicut iſta eſt vera ſecundũ eundẽ Guil. Iſte homo incipit eſſe Deus, ſic eſt vera conuertens.ſ. Deus incipit eſſe iſte homo, quia nunc eſt homo & immediate ante hoc non erat homo, ſic econuerſo: Iſte homo incipit eſſe Deus patet per eaſdem exponentes.

Thom.

VTRVM Chriſtus ſecundũ, ꝙ filius Dei ſit creatura: Et videtur, ꝙ ſic, quia dicit Eccl.24. Ab initio, & ante ſecula creata ſum, quod ſcribitur de Dei ſapientia, quæ eſt filius Dei. Reſpondetur ſecundũ S.Tho.in 3.di.11.q.1. ꝙ illa auctoritas intelligitur de natura angelica, quæ fuit perfecta ab initio, vel de Chriſto ratione naturę præuiſe ab æterno a Deo, vel melius ſecundum Lyram dicitur creata ideſt producta, & tunc conuenit bene filio Dei, qui a patre producitur ęternaliter. §.10

VTRVM ſicut per idiomatũ cõmunicationẽ cõcedit, ꝙ Chriſtus eſt mortalis, & immortalis, ita cõcedatur: Chriſtus eſt mortalis, & nõ mortalis. Reſpõdet. S.Bon. in 3.di.11.q.2.& Sco.ea.di.ꝙ nõ, quia negatio plus tollit quã affirmatio ponat: Affirmatio autem vt dũ dico, Chriſtus eſt immortalis, ſolũ ponit ꝙ Chriſto rõne naturæ diuinæ cõpetit immortalitas: Dũ autẽ dr̃ negando: Chriſtus non eſt mortalis negat mortalitas reſpectu cuiuſlibet naturæ in Chriſto, ideo eſt falſa, & valde negãda. §.11

Bonau. Scotus.

Vbi eminentiſsime claret imméſa Dei charitas.

De prædeſtinatione incarnationis.

INCARNATIO ſexto quantum ad
prædeſtinationem:Nam ſecundũ San
ctum Tho.in 3.p.q.34. Prædeſtinatio
Diffinitio prędeſtinationis. proprie accepta eſt quædam diuina præ-
ordinatio ab æterno de his, quæ per gra-
tiam Dei ſunt fienda in tempore,eſt autẽ
hoc in tempore factum per gratiam vnio-
nis a Deo,vt homo eſſet Deus,& Deus eſ-
ſet homo,nec poteſt dici,ꝙ Deus ab æter-
no præordinauerit hoc ſe facturum in tem
pore,quia ſequeretur,ꝙ diuinæ menti ali-
quid denuo accideret,& ideo oportet dice
re,quòd Chriſti incarnatio ab ęterno fuit
prædeſtinata,& ratione huius Chriſtus di
citur prædeſtinatus.

§.1 VTRVM Dei filius ſit prædeſtina-
tus:& videtur ꝙ ſic, quia hæc conceditur,
Filius Dei eſt homo, ſed omnis homo aut
eſt præſcitus aut prædeſtinatus, ſed filius
Dei non eſt homo præſcitus,ergo eſt præ-
deſtinatus. Item exceptis vocabulis im-
portantibus vnionẽ, neceſſe eſt eſſe idio-
matum communicationem, ſed vocabulũ
prædeſtinationis vnionẽ nõ importat quã
tum eſt de ſe, ergo cum ille homo ſit præ-
deſtinatus, & ille homo ſit filius Dei, ne-
ceſſario ſequitur,ꝙ filius Dei ſit prædeſti-
natus.Sed contra, Prædeſtinatio de ratio-
ne nominis dicit anteceſſionem prædeſti-
nantis ad prædeſtinatum, ſed filium Dei
nihil antecedit cũ ſit æternus, ergo nullo
modo conuenit ei inter prædeſtinatos cõ-
numerari.Reſpõdet S.Bona.in 3.diſt 7.ꝙ
quamuis hæc ſit concedenda,Chriſtus no-
minat hypoſtaſim in duab.naturis,& hæc
Chriſtus eſt prædeſtinatus,inquãtũ homo
ratione determinationis adiunctæ,hęc tñ
non recipitur communiter filius Dei eſt
prędeſtinatus. Et ratio huius eſt propter
repugnantiam intellectuum, quę quidem
interueniunt inter ſubiectum,& prædica-
tum.Reperitur autem ibi triplex repugnã
tia,nam hoc vocabulũ prędeſtinatus.circa
prædeſtinatũ tria importat,videlicet habi
tudinem effectuũ reſpectu cauſę,accepta-
tionem per donum gratiæ, & inchoationẽ
quantum ad eſſe naturæ. Ecõtra filius Dei
dicit illam perſonam, vt cauſam, non vt
effectũ:Dicit enim illã perſonã, prout cõ-
petit filiatio per naturã,non per gratię do
num:Dicit etiam illam perſonam, vt æter
nam,non vt habentem initium, & ſic ex-
preſſe eſt repugnantia intellectuum inter
ſubiectum,& prædicatum,& poteſt iſta re
pugnantia reduci ad triplex genus oppoſi
tionis,videlicet contradictionis,contrarie
tatis,& Relationis, & propter hanc tripli
cẽ repugnantiã non admittunt magiſtri lo
cutionem prædictam, ideo concedendum
eſt,ꝙ Dei filius non eſt prædeſtinatus.Ad
argumentum autẽ illud, ꝙ hic conceditur;
Filius Dei eſt homo, dicendũ ꝙ non eſt re
pugnantia intellectuum,imo potius conſo-
nantia,homo enim nominat naturam ha-
bilem ad vnionẽ, non ſic autem hoc prædi
catum:Prædeſtinatum: Et ideo non ſequi-
tur ex hoc,ꝙ ſi filius Dei eſt homo, quod
propter hoc ſit præſcitus, aut prædeſtina-
tus,niſi addatur,ſecundum,ꝙ homo.

VTRVM illa ſit vera:Filius Dei præ §.2
deſtinatus eſt eſſe homo:Reſpondet S.Bo-
nau.vbi ſup.q.2. ꝙ cum hoc participium: Bonau.
Prędeſtinatus dicat anteceſſionem,tripli-
citer poteſt eã importare, vel reſpectu ſu-
biecti, vel reſpectu prædicati, vel reſpe-
ctu totius copulati, ſi enim importat ante-
ceſſionem reſpectu ſubiecti, tunc eſt ſen-
ſus: Filius Dei eſt prædeſtinatus eſſe ho-
mo ideſt filius Dei ante præuiſus eſt eſſe
homo,quam eſſet filius Dei, & hoc modo
falſa eſt prędicta locutio, ſi autem impor-
tat anteceſſionem reſpectu prædicati, tũc
eſt ſenſus: Filius Dei præuiſus eſt eſſe ho-
mo.i.cognitus fuit eſſe homo, nõ antequã
eſſet homo, ſi autem importat anteceſſio-
nẽ ratione totius dicti,tunc eſt ſenſus, Fi-
lius Dei prędeſtinatus eſt eſſe homo.i.prę
deſtinatum eſt, vt filius Dei ſit homo. Et
ſic poteſt eſſe triplex ſenſus dictæ quæſtio
nis. Primus falſus,& duo veri,& quantum
ad iſtos conceditur eſſe vera.

VTRVM prædeſtinatio Chriſti ſit §.3
exemplar noſtrę prędeſtinationis: Rñdet Tho.
S.Tho.in par.3.q. 24. ꝙ prędeſtinatio du- Duplex
pliciter põt cõſiderari. Vno modo ſecũdũ conſidera
ipſum actũ prædeſtinationis,& ſic præde- tio præde
ſtinatio Chriſti non põt dici exemplar no- ſtinationis.
ſtræ prædeſtinationis, vno enim modo, &
eodem actu æterno prędeſtinauit nos, &
Chriſtum, alio modo põt prædeſtinatio
cõſiderari ſecũdũ illud ad qđ aliquis ꝓde-

ſtina-

ſtinatur, quod non eſt præter prædeſtinationis terminos & effectus, & ſecundum hoc prædeſtinatio Chriſti eſt exẽplar noſtræ prædeſtinationis, & hoc dupliciter: Primo quidem quãtum ad bonũ ad quod prædeſtinamur, ipſe enim eſt prædeſtinatus ad hoc ꝙ eſſet filius Dei naturalis, nos ãt prædeſtinamur ad filiationẽ adoptionis quæ eſt q̃dã participata ſimilitudo filiationis naturalis vñ dr̃ Ro. 1. quos præſciuit hos ꝑdeſtinauit conformes fieri imaginis filij eius. Alio modo quantũ ad bonũ conſequendũ iſtud bonũ, quod eſt ꝑ gratiam quod qdẽ in Chriſto eſt manifeſtiſſimum, q̃a humana natura in Chriſto nullis ſuis præcedentibus meritis eſt vnita filio Dei, & de plenitudine gratiæ eius nos omnes accepimus, vt dicitur Ioan. 1. ergo &c.

§. 4. VTRVM prædeſtinatio Chriſti ſit cã nr̃e prædeſtinationis. Rñdet idem ſanctus Tho. vbi ſup. ꝙ ſi conſideretur prædeſtinatio ſecũdũ prædeſtinationis actũ, ſic non ẽ cã noſtræ prędeſtinationis, cum vno & eodem actu prædeſtinauerit ipſum & nos, ſi ãt cõſideretur prædeſtinatio ſecũdũ terminos prædeſtinationis, ſic Chriſti ꝑdeſtinatio eſt cã nr̃æ: Sicut. n. Deus præordinauit noſtrã ſalutẽ ab æterno prædeſtinãdo, vt ꝑ Ieſum Chriſtũ cõpleret ſub prædeſtinatione. n. æterna non ſolũ cadit id quod eſt fiẽdũ i tẽpore, ſed ẽt modus, & ordo ſecundũ quẽ eſt cõpleẽdu in tẽpore, ergo ẽ cã &c. Quærit ad qd ſit prædeſtinatus Chrs ſecũdũ ꝙ homo, hoc ẽ quærere, cũ in Chriſto ſit gra ſecũdũ quã eſt qdam homo ſingularis, ſecundũ quã eſt etiã caput eccleſiæ. Itẽ eſt in eo gratia vnionis. An prædeſtinatio, Chriſti ſit ꝑparatio gratiæ huius, vel illius, vel vniuſcuiuſq; harũ. Reſpõdet ſecundũ Alex. de Ales in 3. parte ſummæ q. 3 ꝙ cũ in Chriſto ſit triplex gratia. ſ. gr̃a vnionis, gratia hu9 ſingularis hoĩs, & gratiã ſecundũ quã eſt caput, prædeſtinatio Chriſti eſt reſpectu hu9 triplicis gratiæ, vnde gl. ſuper epiſtolã Rom. Nullũ mai9 donum potuit Deus præſtare hominibus, q̃ vt verbũ ſuum (ꝑ quod omnia condidit) fecit illis caput, & ipſos tanquam mẽbra coaptaret, ergo gratia ſecundum quam ẽ caput eccleſię eſt donum Dei, ergo creata prædeſtinatio eſt reſpectu ipſius.

Quid cadat ſub ęterna prædeſtinatione.

§ 5 VTRVM prędeſtinatio Chriſti, & alio rũ dicatur equiuoce, vel vniuoce: Et videt ꝙ equiuoce dicat, quia dicit Aug. ꝙ prædeſtinatio eſt propoſitũ miſerendi, ſed miſeria in nobis & in Chriſto æquiuoce dr̃, quia in nobis eſt miſeria cõtracta, in ipſo vero eſt volũtarie aſſumpta, ergo equoce dicit. Reſpondet Alexã. vbi ſup. ꝙ prædeſtinatio aliq̃ñ diffinit per cõparationẽ ad gr̃am liberantẽ a malo, aut per gratiã ordinantẽ ad gloriã. Primo modo dicit prædeſtinatio præordinatio ſaluãdorũ, & propoſitũ miſerendi. Secũdo modo dicit prædeſtinatio præparatio gr̃æ in pñti, & gloriæ in futuro. Primo mõ dr̃ vniuoce prædeſtinatio de Chriõ, & de alijs quãtũ ad cõnotatũ, q̃ eſt gr̃a liberãs a malo. Quãtũ ad ſecũdũ modũ dicit ęquiuoce. Hec ſilæ, quia nõ ſic ſumus nos prædeſtinati ad gratiam ſicut Chrs, de quo Ro. 1. Qui ꝑdeſtinatus ẽ filius Dei in virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum. Ieſu Chriſti Domini noſtri. Aug.

VTRVM incarnatio verbi eſt ratione incõprehẽſibilis. Rñr ſecũdũ ſan. Tho. in 3. di. 1. ar. 2. ꝙ ſic: Nã ad ea, q̃ ſunt fidei rõ Chriſti nõ põt cũ fides de nõ apparẽtibus dicat, vt dicit apoſtolus Heb. 11. & præcipue i illis q̃ ex mera volũtate Dei ꝓueniunt, cuiuſmodi eſt incarnatio, & iõ ad probãdũ incarnationẽ rõ hẽri nõ põt, nec & in cõtrariũ, quia cũ demõſtratio ſcire faciat, ſciã ãt non ſit niſi verorũ oportet oẽ quod demonſtratur verũ eſſe, & eius cõtrariũ falſum, & ideo ſufficit defendere, ꝙ non eſt impoſsibile Criſti incarnationem, ac prædeſtinationem eſſe ſimul cum alijs ad incarnationem pertinentibus. §. 6

Hic ſummæ ſumma Dei altiſſimi claret charitas circa homines.

De corporalibus defectibus incarnationis.

INCARNATIO ſeptimo quantum ad defectus corporales, quos Chriſtus in ſua incarnatione aſſumpſit voluntariæ, vtpote famem, ſitim, laſſitudinem, & corpus paſsibile ex amore noſtræ ſalutis.

VTRVM filius Dei aſſumere debuit ſ natura humana corporis defectus: & vr ꝙ non: Quia ſicut anima vnita fuit perſonaliter verbo Dei, ita & corpus, ſed anima Chriſti habuit oĩmodã perfectionem, §. 1

& quantum ad gratiam, & quantum ad ſcientiam, ergo ẽt eius corpus debuit eſſe omnibus modis perfectum nullum in ſe habens defectum. In contrarium eſt quod dicitur Heb. 2. In eo in quo paſſus eſt, & tentatus potens eſt, & eis qui tẽtant auxiliari, ſed ad hoc venit, vt nos adiuuaret, ergo conueniens fuit, vt filius Dei carnẽ

Damaſc.

cum infirmitatibus aſſumeret. Reſpondet ſanctus Tho. in 3. parte q. 14 ꝙ cõueniẽs fuit corpus Chriſti defectibus ſubiacere, & præcipue propter tria. Primo quidem quia ad hoc filius Dei carne aſſumpta venit in mundum, vt pro peccatis humani generis ſatisfaceret, vnus autem pro peccato alterius ſatisfacit dum penam pro peccato alterius debitã in ſe ſuſcipit, huiuſmodi ãt defectus corporales .ſ. mors, fames, ſitis, & hmõi ſunt pœna peccati, qđ eſt in mundum per Adam introductum, ſecundum illud Ro. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors vnde cõueniens fuit quantũ ad finem incarnationis, ꝙ huiuſmodi pęnalitates in noſtra natura ſuſciperet, ſecundũ illud Eſaiæ. 53. Vere languores noſtros ipſe tulit Secundo decuit ꝑ fidem incarnationis aſtruendã, cum enim natura humana non aliter eſſet nota hominibus niſi prout huiuſmodi corporalibus defectibus ſubiaceret, ſi ſine his veniſſet, videretur non fuiſſe verus homo, nec verã carnẽ habuiſſe, ſed phantaſticam vt Manichei poſuerunt, & ideo vt dicitur Phil. 2. Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens in ſimilitudinẽ hominum factus, & habitu inuentus, vt homo, vnde & beatus Thom. Per aſpectum vulnerum eſt ad fidem reuocatus, vt dicitur Ioan. 20. Tertio ꝑpter exemplum patientiæ quod nobis exhibet, paſſiones, & defectus humanos fortiter tolerãdo, vnde dicitur Heb. 12. Suſtinuit a peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, vt non fatigemini animis veſtris deficientes.

Ad argumentum dicendum ꝙ ſatisfactio pro peccatis alterius habet quidem quaſi magnas pœnas, quas aliquis ꝓ peccato alterius ſuſtinet, ſed pro principio habet habitum animæ, ex quo inclinatur ad volendum ſatiſfacere pro alio, & ex quo ſatisfactio efficaciã habet, non enim eſſet ſatisfactio efficax, niſi ex charitate procederet, & ideo oportuit animã Chriſti perfectam eſſe in ſcientia, & virtutibꝰ, vt haberet facultatem ſatiſfaciendi, corpus vero paſsibile, vt ei materia ſatisfaciendi non deeſſet, vnde animæ beatitudo ideo non venit ad corpus.

Efficax nõ eſſet ſatiſfactio, niſi procederet ex charitate.

§. 2

VTRVM Chriſtus aſſumpſerit neceſsitatem his pœnalitatibus ſubiacendi, & videtur, ꝙ non, quia dicitur Eſaiæ. 53. Oblatus eſt quia ipſe voluit, ſed voluntas opponitur neceſsitati, ergo Chriſtus non ex neceſsitate ſubiacuit corporalibus defectibus. In contrarium vero dicit Apoſtolus Roma 8. Miſit Deus filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, ſed conditio carnis peccati eſt, ꝙ habeat neceſsitatem moriendi, & ſuſtinendi alias huiuſmodi paſſiones, ergo Chriſtus ex neceſsitate ſubiacet corporalibus defectibus: Reſpondet ſanctus Thom. vbi ſup. ꝙ duplex eſt neceſsitas. Vna quidem coactionis quę fit ab agente extrinſeco, & hæc quidẽ neceſsitas contrariatur, & naturæ, & voluntati, quorum vtrunque eſt principium intrinſecum. Alia ãt eſt neceſsitas naturalis q̃ cõſequitur, vel principia naturalia, puta formam, ſicut neceſsarium ẽ ignẽ calefacere, vel materiã, ſicut neceſſarium eſt corpus ex contrarijs compoſitum diſſolui ſecundum hanc igitur neceſsitatem, quæ conſequitur materiam corpus Chriſti ſubiectum fuit neceſsitati mortis, & aliorum huiuſmodi defectuum, quia ex diuinæ voluntatis beneplacito carni Chriſti permittebatur agere, & pati quæ erant propria, ſi autem loquimur de neceſsitate coactionis ſecundũ ꝙ repugnat naturæ corporali, ſic iterum corpus Chriſti ſecũdum contradictionem naturæ propriæ neceſsitati ſubiacuit, & claui perforantis, & flagelli percutientis.

Thom.

Secundum vero quòd neceſsitas talis repugnat voluntati, manifeſtum eſt quod in Chriſto non fuit neceſsitas horum defectuum, nec per reſpectum ad diuinam voluntatem, nec humanam abſolute, ſed ſolum ſecundum naturalem motum voluntatis, prout ſcilicet naturaliter refugit mortem, & corporis nocumenta, ergo &c. Sed difficultas eſt, quia illi defectus non ſunt de veritate

ritate

ritate humanæ naturæ, quia in ſtatu innocentię non erant in homine, & tamen erat vere homo, ſimiliter in Chriſto poſt reſurrectionem erat vera humanitas,& tamen iſti defectus non erant in eo: Quo modo ergo iſti defectus faciunt ad vere humanitatis oſtenſionem. Reſpondetur ſecũdum S. Bonau. in 3 diſt 15. circa literã, ꝙ hmõi defectus fuerunt aſſumpti ad oſtẽſionem veræ humanitatis ſecũdũ ſtatũ corruptionis, & ſic Chriſtus volebat oſtendere ꝑ iſtos defectus verã humanitatem, vnde ſicut accidentia magnã partẽ cõferunt ad cognoſcendum,ꝙ quid eſt.i. ſubſtantiam, vt dicitur. 1. de anima, quãuis accidentia nõ ſint de eſſentia rei, ſic eſt in propoſito.

In Chriſto poſt reſu,rectionẽ erat vera humanitas.

§.4 VTRVM Chriſtus defectus corporales contraxit,vel aſſumpſit? Reſpõdeẽ ſecũdũ S. Tho. vbi ſup. & Rich. in 3. diſt. 15. ꝙ in verbo cõtrahendi intelligitur ordo effectus ad cauſam, vt.ſ. id dicatur contrahi quod ſimul cum ſua cauſa ex neceſſitate trahitur, cauſa autem mortis, & horum defectuum in humana natura eſt peccatũ, quia per peccatum mors intrauit in mundum,vt dicitur Ro. 5. Et ideo illi dicuntur hos defectus contrahere,qui & debito incurrunt, Chriſtus autem illos non habuit ex debito peccati, ſicut dicit Aug. ſuper illud Ioã. 3. Qui deſurſum venit accepit naturã humanam abſque peccato,in illa puritate in qua erat in ſtatu innocentiæ, & ſimiliter potuiſſet aſſumere naturã humanã abſque defectibus, & ſic patet ꝙ Chriſtus non contraxit hos defectus,ſed aſſũpſit.

§.5 QVAERITVR quare Chriſt⁹ oẽs defectus corporales non aſſumpſit? Reſpõdetur ſecundũ S. Tho. Bonau. & Guil. quod illos defectus aſſumere debuit Chriſtus,q conſequunẽ ex peccato cõi totius naturę, nec tamen repugnat perfectioni ſcientiæ & gratiæ, ſic igitur non conueniens fuit, vt oẽt defect⁹, ſeu infirmitates aſſumeret magnas,ſunt.n. quidam defectus,qui repugnant perfectioni ſcientiæ & gratiæ,ſicut ignorantia,pronitas ad malum,& difficultas ad bonum, quidam autẽ defectus ſunt,qui non conſequũtur cõiter totam naturã humanam ꝑꝑ peccatum primi hoĩs, ſed cauſantur in aliquibus hoĩbus ex quibuſdam particularibus cauſis ſicut lepra, & morbus caducus, & hmõi, qui quidem defect⁹ qñq; cauſantur ex culpa hominis, puta ex inordinato victu, quãdoq;ex defectu virtutis formatiuæ,quorũ neutrum cõuenit Chriſto, quia & caro eius de ſpirituſancto concepta eſt qui eſt infinitæ ſapientiæ,& virtuts, errare & deficere non potens, & ipſe nihil inordinatum in regiminæ vitæ ſuæ exercuit: Sunt tamen tertij defectus qui in oĩbus hoĩbus cõiter inueniunẽ ex peccato primi parẽtis ſicut mors fames, ſitis, & huiuſmodi,& hos defect⁹ Chriſtus oẽs ſuſcepit, quos Damaſc. vocat naturales,& indetractabiles, paſſiones,naturales quidẽ conſequuntur communiter totam naturã,indetractabiles autẽm,quia defectum ſcientię,& gratiæ nõ importãt.

Thom. Bonau.

Infinita ſapiẽtia, & virt⁹ Chri errare, & deficere non põt.

In hoc manifeſte relucet diuinæ charitatis magnitudo.

De defectibus ſuſceptis, vel non ſuſceptis, a Chriſto.

INCARNATIO octauo, quantũ ad defectus ſuſceptos, vel non ſuſceptos a Chriſto qui pertinent ad animam: Vnde quæritur.

VTRVM fuerit in Chriſto peccatũ? Et videẽ ꝙ ſic per illud pſ. Deus Deus meus reſpice in me,quare me dereliquiſti, lõge a ſalute mea verba delictorũ meorum,ſed hæc dñr in Chriſti ꝑſona,vt patet ex hoc quia ipſe ea in cruce ꝓtulit,& Apoſt. Ro. 5. ait: In Adã oẽs peccauerunt,ergo vẽ ꝙ in Chro fuerit peccatũ,ſed in huius cõtrariũ dixit ipſe Chrs,Io.8. Quis ex vobis arguet me de peccato. Ideo rñdeẽ ſecũdum doc. ꝑſertim ſecũdũ S. Th. in 3. par. q. 15. ꝙ Chrs ſuſcepit defectus noſtros vt ꝓ nobis ſatisfaceret,veritatẽ humanæ naturæ ꝓbaret,ac vitæ exẽplũ nobis daret,ſecundum hæc tria manifeſtũ ẽ ꝙ peccatũ aſſumere nõ debuit Primo,q a peccatum ad ſatisfactionẽ nihil operatur,imo impedit, ſecundũ ꝙ dr Eccl. 24. Dona iniquorũ nõ ꝓbat altiſſimus: Similiter ex pctõ nõ demõſtraẽ veritas humanæ naturæ, qa pctm̃ non ꝑtinet ad ipſam,cuius Deus eſt cã ſed magis eſt contra naturam per ſeminationẽ diaboli introductũ. Tertio peccando exẽplũ virtutis præbere non potuit,cũ pctm̃ contrarieẽ virtuti,iõ Chrs nullo mõ aſſumpſit peccatum originale,vel actuale, ſecũdum ꝙ dicit 1. Pet. 2. quod peccatũ non fecit.

§.1 Pſal. 21.

Cã, quare Chrs ſuſcepit defectus noſtros.

Ad

Ad argumentum dicendum ſecundum Damaſce. libro 3. ꝙ aliquid dupliciter de Chriſto. Vno modo ſecundum proprietatem naturalem, & hypoſtaticam, ſicut dicitur ꝙ Deus factus eſt homo, & ꝙ paſſus eſt pro nobis. Alio modo ſecundum proprietatem perſonalem, & habitualem, prout aliqua dicuntur de ipſo in perſona noſtra, quæ ſibi ſecundum ſe nullo modo conueniunt, ſed ſecundum ſua membra, in quorum perſona, dicit: Verba delictorum meorum, nec obſtat auctoritas Apoſtoli, quia Chriſtus non eo modo fuit in Adam, ſicut nos omnes, nos enim ibi fuimus per ſeminalem rationem, Chriſtus vero per corpulentam ſubſtantiam tantum, quia conceptio eius non fuit a ſemine virili, ergo dicta verba Apoſtoli non intelliguntur de Chriſto, ſed de hominibus.

§. 2 VTRVM Chriſtus aſſumpſerit fomitem peccati? Et videtur ꝙ ſic, quia ab eo dē principio deriuatur fomes peccati, & paſſibilitas corporis, ſcilicet ex ſubtractione originalis iuſtitiæ per quam inferiores vires ſubdebantur rationi, ſed in Chriſto fuit paſſibilitas corporis, & mortalitas, ergo etiam fomes peccati.

Chriſtus paſſibilis, & mortalis.

Sed contra dicitur Matth. 1. Quod in ea natū ē de ſpūſancto eſt, ſed ſpirituſſanctus excludit peccatum, & eius inclinationem, quæ importatur nomine fomitis, ergo in Chriſto non fuit fomes peccati. Reſpondet S. Tho. vbi ſupra, ꝙ Chriſtus perfectiſſime habuit gratiam, & etiam omnes virtutes morales, ſed quanto in aliquo fuerunt virtutes morales perfectius, tanto magis in eo debilitatur vis fomitis, cum vero in Chriſto virtutes fuerint perfectiſſimæ, ideo in eo non fuit fomes peccati, tum quia iſte defectus non eſt ordinabilis ad ſatisfaciendum, ſed potius inclinat ad contrarium.

§. 3 VTRVM Chriſtus in ſua incarnatione aſſumpſerit ignorantiam? Et quòd ſic arguitur, per illud Eſa 8. Antequam ſciat puer vocare patrem ſuum, & matrem ſuā auferetur fortitudo Damaſci, ſed puerille eſt Chriſtus, ergo fuit in eo aliqua ignorantia: Sed contra hoc iterum Chriſtus venit ignorantias noſtras auferre, & mentes illuminare, ſed ignorantia cum ignorantia non tollitur, ſed cum ſcientiæ lumine, ergo in Chriſto non fuit ignorantia: De quo Luc. 1. Illuminare his qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedēt. Reſpondetur ſecundum S. Thom. vbi ſupra, quòd ſicut in Chriſto fuit plenitudo gratiæ & virtutis, quæ excludebat fomitē peccati, ita in eo fuit plenitudo ſcientiæ quæ excludebat ignorantiam, ideo de eo dicitur Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

Ad argumentum dicendum. quòd ibi propheta loquitur de ſcientia humana Chriſti: Dicit ergo: Antequam ſciat puer, ſcilicet ſecundum humanitatem vocare patrem ſuum, ſcilicet Ioſeph, & matrem, ſcilicet Mariam, auferetur fortitudo Damaſci.

VTRVM in anima Chriſti fuerit paſſio? Et videtur quòd non quia, vt dicit Philoſophus 3. de anima, quòd agens præſtantius eſt patiēte, & ſic nihil patitur niſi a fortiori, ſed nulla creatura fuit præſtantior anima Chriſti ergo non potuit ab aliqua creatura pati. Sed in cōtrarium dicit pſal. in Chriſti perſona: Replera eſt anima mea malis, ſecundum glo. non quidē peccatis, ſed humanis malis, ideſt doloribus. Reſpondetur ſecundum Richard. in 3. diſt. 15. ar. 2. q. 1. quod paſſio poteſt accipi communiſſime, communiter, proprie, & propriiſſime. §. 4 Pſal. 87

Primo modo poteſt dici omne accidens maxime proprium, & ſic loquendo de paſſione dicit Philoſophus 1. de generatione, quod impoſſibile eſt animam eſſe ſine paſſione, & ſic dicimus, ꝙ per medium probatur paſſio de ſubiecto.

Secundo modo communiter quecunq; motio paſſio dici poteſt etiam motio quæ eſt actus perfecti, & ſic loquendo de paſſione dicit Philoſophus 3. de anima. quòd intelligere eſt quoddam pati.

Tertio modo dicitur proprie paſſio receptio alicuius rei cum abiectione alterius rei non conuenientis patienti, & ſic loquendo de paſſione dicit Philoſo. 1. de generatione, quòd ſubiectum patitur cum ſanatur.

Quarto modo propriiſſime dicitur paſſio receptio rei cum abiectione alterius rei diſconuenientis patienti, & ſic ægrotatio

tatio eſt paſſio, vnde & 2. Ethic. dicitur. ꝙ paſſio eſt, quam ſequitur delectatio, vel triſtitia: Ad propoſitum dicendum, quod primo, & ſecundo modo planum eſt, ꝙ in Chriſti anima fuit paſſio, de tertio, & quarto modo patebit inferius: Hæc Richard.

Thom. Addit S. Thom. in 3. par. q. 15. ꝙ animam aliquam in corpore conſtitutam, dicere cõuenit pati vno modo paſſione corporali, alio modo paſſione animali. Paſſione quidem corporali per corporis lęſionẽ, cum enim anima ſit corporis forma, conueniens eſt, quod vnum ſit eſſe corporis, & animæ, quod ideo corpore perturbato per aliquam corpoream læſionem, neceſſe eſt quod anima per accidens perturbetur ſcilicet quantum ad eſſe, quod habet in corpore, quia igitur corpus Christi fuit paſſibile, & mortale, neceſſe fuit vt etiam anima eius paſſibilis eſſet. Paſſione autem animali pati dicitur anima ſecundo modo ſecũdum operationem, quæ vel eſt propria animæ, vel principalius eſt animę quam corporis, & quamuis ſecundum intelligere, & ſentire dicatur hoc modo animam aliquid pati, tamen propriiſſime dicuntur paſſiones animæ affectiones appetitus ſenſitiui, quę in Chriſto fuerunt ſicut, & cętera, quę ad naturam hominis pertinent.

Anima eſt corporis forma.

Sciendum tamen, ꝙ huiuſmodi paſſiones aliter fuerunt in Chriſto, quàm in nobis, quantum ad tria.

Primo quantum ad obiectum, quia in nobis plerunque huiuſmodi paſſiones feruntur ad illicita, quod in Chriſto nõ fuit.

Secundum quantum ad principium, quia in nobis frequenter pręueniunt iudicium rationis, ſed in Chriſto omnes motus ſenſitiui appetitus oriebantur ſecundum diſpoſitionem rationis.

Tertio quantum ad effectum, quia in nobis quãdoque huiuſmodi motus non ſiſtit in appetitu ſenſitiuo, ſed trahunt rationẽ quod in Chriſto non fuit.

Ad argumentum dicendum, ꝙ anima Chriſti poterat quidem reſiſtere paſſionibus, vt ei non ſuperuenirent, præſertim virtute diuina, ſed propria voluntate ſe paſſionibus tam corporalibus, quam animalibus ſubiiciebat.

5.5 VTRVM in anima Chriſti fuerit vere paſsio triſtitię? Reſpondetur ſecundum S. Bonauen. in 3. diſt 15. artic. 2. queſt. 1. ꝙ abſq; dubio ſicut dicitur in litera, in Chriſto fuit vera triſtitia, vnde Matth. 26. dicit. Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem, non tamen fuit triſtitia omni modo quo in nobis, nam triſtitia quędam eſt pręter rationis imperium, quæ conſurgit ex quadam neceſsitate, vel ſurreptione, ſicut motus primi, & hæc communis eſt ſapientibus, & inſipientibus, bonis, & malis, ſed in Chriſto hæc non fuit: Alia eſt triſtitia, quæ eſt contra rationis iudicium rectum, & in qua ratio ſubiicitur ſenſualitati, quæ turbat, & perturbat. Tertia eſt triſtitia quæ eſt ſubiecta rationis imperio, ſicut quando quis triſtatur, quia ratio dictat ipſum triſtandum ſuper aliquo de quo eſt triſtandum: Bonauentu. ait? Dico ergo, quod hoc ſolo tertio modo fuit triſtitia in Chriſto, ſcilicet moderata ad imperium rationis, vnde Ioann. 11. dicitur. Ieſus infremuit ſpiritu, & turbauit ſemetipſum, vbi oſtenditur, quod turbatio, & triſticia rationi non præſideat, ſed ſubiaceat. Sed primis duobus modis non fuit in Chriſto triſtitia, ſecundum, quod dicitur Eſaia. 32. Non erit triſtis, neque turbulentus: Prouerb. 12. Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit.

Bonau.

VTRVM quælibet ſpecies triſtitię fuerit in Chriſto, quas ponit Damaſcenus lib. 5. & recitat Richar. in 3. diſt. 17. arti. 3. quæſt. 2 quæ ſunt quatuor. Prima dicitur achos. Secunda accidia. Tertia inuidia. Quarta miſericordia. Prima ſpecies dicitur achos, quæ eſt triſtitia ita intenſa, quod & vocem aufert, hæc non fuit in Chriſto. Secunda, ſcilicet accidia, vel pigritia, quæ eſt triſtitia aggrauans, nec iſta fuit in Chriſto. 5.6

Quatuor triſticiæ ſpecies.

Sed obiicis, quia dicitur Matth 26. Cœpit pauere, & tędere, tedium autem eſt accidia quaſi a cedia: Dicendum Richard. ibidem, quod in Chriſto fuit tędium proueniens ex triſtitia moderata, & ad imperium rationis, ſed inquantum ſenſualitas concutiebatur ex horrore mortis. Tertia ſpecies dicitur inuidia, quę eſt triſtitia de bono alieno inquantum apprehenditur, ut malum proprium ſeu cauſa proprij mali, quę non fuit in Chriſto ex quo

nullum

nullum alterius bonum fuit cauſa proprij mali. Quarta, ſcilicet miſericordia, quæ eſt triſticia de malo alieno, vel de bono temporali nociuo hominis animæ, hæc fuit in Chriſto: quia pleno amore deſiderabat ſalutem noſtram, vnde quia videbat multos negligere ſuam ſalutem triſtabatur de illis, & ſic fuit triſticia in Chriſto.

§.7 VTRVM Chriſtus vere timuerit imminente paſſione? cum enim timor non ſit reſpectu mali de proximo, & infallibiliter imminentis, ſed tantum eſt triſtitia, vnde Ariſto. 1. Rheto. dicit, quod illi qui iam decapitantur non tamen videntes de neceſſitate ſibi mortem imminere, ſed tantummodo triſtantur, ſed Chriſtus ineuitabiliter apprehendebat mortem ſibi imminere, ergo videtur, quod non timebat, ſed triſtabatur tantum.

In contrarium tamen dicitur, Matt. 26. Cœpit pauere &c. Reſpondetur ſecũdum Rich. vbi ſupra, quæſt. 3. quod non fuit timor niſi ad imperium rationis, & quia in ipſo ratio imperabat ſenſitiuo appetitui, vt apprehendendo paſſionem imminentem timeret, ergo vere timuit Chriſtus: Nam per ipſius hominis voluntatem poteſt eſſe timor in appetitu ſenſitiuo, ſicut patet in homine, qui vult ſecari propter vtilitatem aliquam, erit vtique in eo timoris paſsio in appetitu ſenſitiuo de futura ſecatione, ideo Chriſtus ex nimia charitate pro nobis timorem pariter, & triſticiam voluit ſuſtinere, vt nos plus diligere oſtenderet: Sanctus Thomas vero in 3. parte ſummæ, quæſt. 15. dicit, quod ſicut triſticia cauſatur ex apprehenſione mali præſentis, ita etiam timor ex apprehenſione mali futuri, apprehenſione autem mali futuri, ſi omnimodam certitudinem habeat non inducit timorem, vnde Philoſophus dicit 2. rheto. ꝙ timor non eſt niſi vbi eſt aliqua ſpes euadendi, nam vbi nulla eſt ſpes euadendi apprehenditur malũ, vt præſens, & ſic magis cauſat triſticiam, quam timorẽ: Sic ergo timor poteſt conſiderari quantum ad duo Vno modo quantum ad hoc quod appetitus ſenſitiuus naturaliter refugit corporis læſionem, & per triſtitiam ſi ſit præſens, & per timorem ſi ſit futura, & hoc modo timor fuit in Chriſto ſicut, & triſtitia. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum incertitudinem futuri aduentus, ſicut quando nocte timemus ex aliquo ſonitu quaſi ignorantes quid hoc ſit, & quantum ad hoc timor non fuit in Chriſto, ex quo omnia ſciuit, ideo dicitur: Ieſus autem ſciens omnia, quæ ventura erant.

Chriſtus ex nimia charitate pro nobis timorem pariter, & triſtitiam voluit ſuſtinere.

§.8 VTRVM Chriſtus omnes ſex modos timoris habuit, quos ponit Damaſce. lib. 2. Reſpondet Richard. in 3. diſt. 17. ꝙ non omnes? Nam primus eſt ſegnicies, quę eſt de arduo malo timor, qui annectitur bonæ operationi, pro quo operatio boni omittitur, puta ieiunium, vel oratio, & huiuſmodi. Secundus eſt erubeſcentia, quæ eſt timor de conuitio pro turpi actu non commiſſo, ſed committendo. Tertius timoris modus eſt verecundia, quæ eſt timor vituperij pro actu iam commiſſo. Quartus eſt admiratio, quæ eſt timor ex imaginatione mali, cuius cauſam ille, qui timet conſiderare non ſufficit. Quintus eſt ſtupor, qui eſt timor ex imaginatione mali inconſueti. Sextus agonia, quæ eſt timor infortunij, hoc eſt mali futuri, quod homo præuidere non poteſt, in Chriſto autem non fuit ſegnicies nec ſtupor, quia videntur eſſe modi ſuperabundantiæ timoris: Alij etiam quatuor modi proprie capiendo non fuerunt, quia præſupponunt defectus, ſcilicet turpem actum, vel inſufficientiam præuidendi cauſam, vnde proprie agonia fuit in Chriſto: Quod autem dicitur Luc. 22. Factus in agonia prolixius orauit, ibi accipitur agonia pro certamine intellectus.

Sex timoris modi.

VTRVM triſticia magis noceat corpori, quam aliqua alia paſsio? Reſpondet Richard & concord. Thom. 1. 2. quæſt. 37. quod ſic, quia magis contrariatur vitali motui, vitalis enim motus diffunditur a corde in totum corpus, & iſte motus directe impeditur per triſtitiam, quæ eſt cum quadam conſtrictione talis diffuſionis motus per corpus, ſicut econtrario gaudium diffundit calorem, & ſpiritum, ideo Prouerb. 17. dicitur: Animus gaudiens ętatem floridam facit, ſpiritus autem triſtis exiccat oſſa, & Eccleſiaſt. 38. a triſticia feſtinat mors: Vnde & Conſtantinus in panthegni in parte illa, quæ thorica dicitur, dicit, ꝙ gau- §.9

Effectus gaudij. gaudium calorem naturalem temperat, ſanguinem augmentat, corpus impinguat, & animam confortat, hæc maxime côueniunt ſanis corporibus, niſi fiat multum exceſſiue, vel ſubito, quia ſic quandoque interficit ſicut etiam triſtitia.

Sed diceres, ira & concupiſcentia venereorum magis nocēt quàm triſtitia, quia totum corpus tranſmutando inſanire faciunt, ꝙ tollunt vſum rationis, vt dicit philoſo. 7. Ethi. ergo magis nocent quam triſtitia? Reſpondetur ſecundum Rich. ꝙ non valet argumentum. Tū quia leuiori cā impeditur vſus rationis quam corrumpatur via, quod fit per triſtitiam, tum quia ſicut per iram & concupiſcentiam contingit auferri vſum rationis, ita etiam per triſtitiam, vnde ſecundū catholicon. Triſtitia dicit quaſi tritus ſtans, quia terit & affligit corpus. Prouer. 25. Tinea veſti, vermis ligno, ſic triſtitia nocet cordi: Sed quęritur quæ ſunt remedia triſtitiæ? Reſpon. vbi ſup. ꝙ ſunt multa. Prima eſt delectatio, vnde philoſo. 7 ethi. Delectatio expellit triſtitiā ratio, quia econtrario eſt illi, ergo &c. Secundum vini potatio pſal. Vinum lætificat cor hominis. Tertium eſt fle-
Pſal. 103. tus & gemitus, quia tunc intentio animæ ad exteriora diſpergitur quodammodo iō Aug. 4 cōfeſſ. dicit: Flebam amariſſime & requieſcebam, & ſolus, inquit, fletus erat mihi dulcis. Quartum eſt operatio conueniens, quia homo occupatus obliuiſcitur triſtitiæ vtcunque, præſertim in lectione ſacræ ſcripturæ & contemplatione veritatis Quintum eſt familiaris amicorum conſolatio, & collocutio, cantus melodiæ & huiuſmodi. Sextum balneum & ſonnus q̄ diſponunt hominem ad conſolationem, ideo Aug. 9. confeſ. li. dicit. Audieram balneum, ꝙ anxietatē pellat ex animo, & parum poſt dormiui & euigilaui, & non parua ex parte mitigatum inueni dolorē meum Septimum eſt ſpaciatum ire, quia motus temperatus cauſat diffuſionem caloris & ſpirituum per corpus, & ſubtiliat humores: Hæc omnia & Rich.

§.10 VTRVM in Chriſto fuerit ira? & videtur ꝙ non, quia vt dicitur Iac. 1. Ira viri iuſtitiam Dei non operatur, ſed quicq̄d fuit in Chriſto ad Dei iuſtitiam pertinuit ergo in Chriſto non fuit ira,

In contrarium vero dicitur Mar. 3. Et circunſpiciens Ieſus eos, cum ira contriſtatus ſuper cecitate cordis eorum: Reſpōdet Lyra di. ꝙ ira eſt appetitus vindictæ, propter illatam iniuriam ſibi vel alteri, vt habetur 2. rheto. talis autem vindicta poteſt appeti præter ordinē rationis, & ſic eſt vitioſa, & vocatur ira per vitium, de qua dicitur Iac. 1. Ira viri, vt patuit. Alio modo poteſt appeti ſecundum ordinem rectæ rationis, & hoc eſt laudabile, ſecundum ꝙ dicitur pſal. 57. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, illud enim laudabiliter appetitur de quo quis iuſte lætatur, & talis eſt ira per zelum, ſecundum ꝙ dicit Aug. ſuper Ioan. 2. c. Zelo domus Aug.
Domini comeditur, qui omnia peruerſa quæ videt emendare cupit.

Sed contra arguitur, ſecundum docto. catholicos non inuenitur niſi duplex ira, ſcilicet ira per vitium, & ira per zelum, Duplex ira.
ſed neutra fuit in Chriſto, quia dicit Gre. 5. morall. ꝙ ſicut ira per vitium excæcat oculum mentis, ita per zelum perturbat, ſed oculus mentis in Chriſto non fuit excæcatus, nec perturbatus, ergo &c.

Ad quod reſpondetur ſecundum Lyrā quod ira per zelum in nobis aliqualiter perturbat bene oculum mentis, quia potentiæ animæ ſic ſe habent, ꝙ vna intenſa in actu ſuo alia remittitur, & ideo motus iræ, qui eſt in iraſcibili parte, quamuis ſit moderatus ratione impedit intellectum a contemplatione veritatis, & ſic dicitur turbare oculum mentis, talis tamen turbatio non eſt peccatum, verbum tamen in Chriſto non habuit locum, quia virtute diuina quælibet permittebatur agere, id quod erat ſibi proprium, ita ꝙ vna non impediebat aliam in actuo ſuo, & ideo ſicut gaudium fruitionis in anima Chriſti non impediebat dolorem paſſionis in parte inferiori, ſic econuerſo motus in parte inferiori nullo modo impediebat actum rationis, ergo &c.

VTRVM in Chriſto fuerit admiratio? & videtur ꝙ non, quia dicit philo- §.11
ſophus 1. Metaphyſicæ, ꝙ admiratio cauſatur ex hoc ꝙ aliquis effectum ignorat, & cauſam, & ſic admirari nō eſt niſi ignorantis, ſed in Chriſto non fuit ignorantia, ergo in eo non fuit admiratio.

In

In contrariũ tamen dicitur Mar. 8. Audiens Ieſus. ſ. centurionis verba admirat⁹ eſt, ideo reſpondetur ſecundum Lyrã. cui

Thom.

concordat S. Tho. vbi ſup. ꝙ in Chriſto vere fuit admiratio ad oſtendendum veritatem humanæ naturæ in eo. Ad cuius euidẽtia ſciendũ ꝙ in Chriſto ponitur duplex ſcientia. Vna diuina quæ eſt æterna, & ſecundũ hanc non põt eſſe admiratio, q̃a nihil cognoſcitur ab eo de nouo. Alia humana vel creata, & hæc eſt duplex. Vna viſionis rerum in verbo, quia anima Chriſti ab inſtanti conceptionis cognouit omnia ĩ verbo quæ cognoſcit verbum notitia viſionis, & hæc ſunt omnia quæ habent eſſe ſecundum quamcunq; differentiam temporis cuiuſmodi ſunt, præſentia, præterita, & futura, & ſecundum hãc ſcientiam in Chriſto non fuit admiratio, ſicut nec innouatio. Alia eſt ſciẽtia in Chriſto qua cognoſcit res in proprio genere, & hęc eſt duplex. Vna habitualis, & in iſta non eſt aliqua nouitas, quia ab inſtanti conceptionis fuit anima Chriſti perfecta repleta habitibus omniũ ſcientiarum. Alia experimentalis, ſicut aliquis habens habitũ ſciẽtiæ per doctrinam, poſtea experitur per intuitionem in effectu, & iſto modo animæ Chriſti erat aliquid de nouo cognitũ, & ſic ex inſpiratione illius hoc modo incogniti prius poterat in Chriſto admiratio de nouo cauſari, & ſic fuit.

In Chriſto ſcientia duplex.

Ad argumentum dicendum ſecundum S. Thom. vbi ſupra, quòd licet Chriſtus nihil ignoret, poterat tamen aliquid de nouo occurrere exprimentali eius ſcientiæ ex quo admiratio cauſatu- &c. Dicit tamen Scotus in 3. diſtinct. 14. quæſt. 2. ꝙ Chriſtus videt omnia ſecundum ꝙ homo in verbo diuino, quæ videt verbum, & probatur fortiter ibidem contra S. Tho. dicentem quòd in diuino verbo ſolum videt Chriſtus, ſecundum ꝙ homo, ſcientia viſionis, non intelligentiæ, vt patet in 3. diſtin. 14. quæſt. 2. Similiter probat idem Scot. contra S. Bonauen. præfata diſtinct. quæſt. 3. ar. 1. dicentem, quòd ſcilicet nouit omnia ſolum in habitu qui nouit verbum, non tamen in actu, vnde in Chriſto potuerunt poni tres modi cognoſcendi res, ſcilicet in diuino verbo. Secundo abſtractiue, ſcilicet per ſpecies inditas. Tertio per experientiam, & in hoc dicitur Chriſtus profeciſſe, didicit enim ex his, quæ paſſus eſt obedientiam, vt dicit Apoſtolus Hebr. 5.

Scotus.

Notandum quoque eſt ſecundum Sco. diſtin. quam ſupra, quòd Chriſtus ſecundum quòd homo cognoſcit diuinum verbum incomprehenſibiliter, quia anima Chriſti eſt finita, verbum vero diuinum infinitum, dicit. n. philoſophus 2. Metaphyſ. ꝙ infinita non contingit pertrãſire. Idem, finiti ad infinitum nulla eſt proportio, vnde deficiunt illi qui dicunt, quòd Deus eſt finitus quantum ad potentiam, qui enim primo illud dixit, poſtea retractauit: nec illud facit vnio, anima enim Chriſti ſemper finita manet, quia non exit terminum creaturæ propter ſacram vnionem ad verbum.

Finiti ad infinitum nulla eſt ꝓportio.

§. 12 VTRVM Chriſtus ſimul fuerit viator & comprehenſor? & videtur quòd non quia viatori competit moueri ad finem beatitudinis, comprehenſori autem competit in fine quieſcere, hoc autem non poteſt ſimul eidem conuenire, quòd moueatur ad finem, & quieſcat in fine, ergo Chriſtus non potuit ſimul eſſe viator, & comprehenſor.

Sed in contrarium dicitur Hierem. 14. Quaſi colonus futur⁹ es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum, ideo reſpondetur ſecundum S Thom. in 3. parte, quæſt. 15. quòd aliquis dicitur viator ex eo quòd tendit ad beatitudinem, comprehenſor autem dicitur ex hoc quòd iam beatitudinem obtinent ſecundum illud. 1. Corinth. 9. Sic currite vt comprehendatis, hominis autem beatitudo perfecta cõſiſtit in anima & corpore, in anima quidẽ quantum ad illud quod eſt proprium ei, ſecundum quòd mens Deum videt & fruit Deo, in corpore vero ſecundum quòd corpus reſurget ſpirituale, & in virtute, & gloria, & in incorruptione, vt dicit 1. Corinth: 15. Chriſtus autem ante paſſionem ſecundum mentem plene videbat Deum, & ſic habebat beatitudinem quantum ad illud quod eſt proprium animæ, ſed quantum ad alia deerat ei beatitudo, quia & anima eius erat paſſibilis & corp⁹ paſſibile, & mortale, & ideo ſimul erat comprehenſor & viator.

Thom.

Ad argumentum vero quo dicebatur, quod impoſſibile eſt moueri ad finem, & quieſcere in finem, dicendum, quod verum eſt ſecundum idem, ſed ſecundum diuerſa nihil prohibet, ſicut aliquis homo ſimul eſt ſciens quantum ad ea, quæ iam nouit,& addiſcens quantum ad ea, quæ iam nouit, & addiſcens quantum ad ea, quæ nondum nouit.

Arguitur, quod anima Chriſti non vidit diuinum verbum, & per cõſequens nõ fuit comprehenſor, quia dicitur 1. Timo. 1. Quod Deus lucem habitat inacceſſibilem,& Ioan. 1. Deum nemo vidit vnquam
Chryſoſt. niſi vnigenitus Dei, vbi Chryſo. Solus filius eius vidit,& ſpiritus,qui autem creabiliter eſt quomodo poteſt videre increabilem? Vnde pro huiuſmodi auctoritatibus ſoluendis ſunt ſex regulæ: Quarum quinque ponit S.Bonauen.in 3.diſt.14.art.
Bonau. 1.q.3.

Prima eſt,quia non poteſt Deus videri viribus noſtris,poteſt tamen munere Dei vnde ſuper illud: Lucem habitat inacceſſibilem. dicit glo. Inacceſſibile eſt uiribus noſtris,acceſſibile muneribus ſuis.

Secunda, quia intelliguntur tales auctoritates in via, ſicut in prædicta auctoritate dicitur: Quem nullus hominum videre poteſt. Glo. tamen aliquando poteris,ſicut Exodo.33.Non videbit me homo & viuet.

Tertia regula,quod non poteſt Deus videri plene,ſcilicet comprehendi,vnde ſequitur illud Iob 11. Forſitan veſtigia Dei comprehendes,habet Glo. Eius eſſentia a nullo plene videtur, ſcilicet circunſcribendo.

Quarta regula, non poteſt videri Deus ideſt ratio ſubſiſtentiæ eius, vnde gloſ. ſuper illud Rom.1.Quod notum eſt Dei,dicit: Ratio ſubſiſtentiæ eius latet omnem creaturam.

Ratio ſubſtãtiæ Dei ignota oĩ creaturæ.

Quinta regula,vt intelligatur, non noſcitur Deus,ideſt non facit cognoſcere, ſicut dicitur fouea ceca,quia nihil oſtendit, ſicut illud Matth.24. De die autem illa, & hora nemo ſcit.

Sexta regula, quia paucis hominibus in præſenti Dei viſio tribuitur: Sed quod Chriſtus ſecundum, quod homo uidet verbum probatur ſic ſecundum Scotiſt. quia diuina cognitio in Chriſto non eſt minus perfecta in præſenti, quam noſtra in patria, ſed vt dicit Apoſtolus: Nos reuelata facie in eandem imaginem trãsformamur ergo,& Chriſtus in præſenti vidẽdo Deũ erat comprehenſor,vnde patet error dicẽtium,neminem viſurum Deum in patria immediate,ſed tãtum claritaté eius, quia fulgur eius tantus eſt, vt a creatura videri nõ poſſit,quod eſt erroneum, quia eadem res eſt Deus,& claritas eius: Similiter patet error illorum qui dicunt, quod Deum videbimus non creata viſione ſed ipſo verbo,quod noſtra dicetur,cognitio, quod eſt falſum,quia oportet intellectũ informari, vt cognoſcens dicatur,ſicut parietem albedine vt albus dicatur: Rurſus deficiũt qui dicunt,quod per vnionẽ hypoſtaticam in Chriſto nõ requiritur quid mediũ niſi ſolũ verbum,quia viſio beatifica nõ fit per illam vnionem,nam verbum poſſet ſibi vnire creaturam irrationalem, quæ tamen Deum non videret,nec beata foret: Hinc Pſal. pſal.ait.In lumine tuo videbimus lumen.

In hoc claret ineſtimabilis Dei charitas circa homines.

De prohibitione iuramenti.

IVRAMENTVM primo, §.1 quantum ad eius prohibitionem,nam Deus altiſſimus ipſum prohibuit in ſecundo præcepto decalogi dicit.Non aſſumes nomen Dei tui in vanum, quod ſecũdum Magiſtrum in 3.diſtinct 37. eſt dicere ſecundum literam. Non iurabis pro nihilo per nomen Dei.

Sed arguitur, quod Magiſter male exponit hoc ſecundum præceptum primæ tabulæ, quia periurium pertinet ad quintum præceptum ſecundæ tabulę, vbi dicit:Non loqueris falſum teſtimonium contra proximum tuum, ergo videtur, quod iſtud,vel illud mandatum ſit ſuperfluum. Item vanum ſecundum philoſophum eſt, quod non includit finem, ad quem eſt, talis autem ſermo ocioſus eſt, ex quo nullus ſequitur fructus, ergo videtur, quod quicunque nominat Deum in verbis ocioſi, faciat contra hoc ſecundum præceptum,

ptum,ergo peccat mortaliter. Si tu dicas, quod non intelligitur de quacunque aſſumptione, ſed de aſſumptione in iuramento,tunc ſequitur, quod ſi iurat in com muni ſermone, vbi non eſt neceſsitas, vel vtilitas, facit contra hoc præceptum,ergo peccat mortaliter. Reſpondetur ſecundũ Sanctum Bonauentu.in 3.diſtinct.37.in ex poſitione litterali, quod ſicut per primum mandatum ordinatur homo reſpectu ſum mæ maieſtatis,quę appropriatur patri,ſic per ſecundum ordinatur reſpectu ſummæ veritatis,quæ appropriatur filio, ordinatio autem iſta attenditur in ipſius veritatis confeſsione ſine alicuius falſitatis admixtione, ita,ꝙ nec de ipſa falſum credatur,nec ipſa ad confirmandum falſum aſſumatur. Vnde prohibetur in mãdato iſto ſecundo,ſecundum litteralem ſenſum falſitas iurationis per nomen Dei, ſecũdum ſpiritualem vero prohibetur falſitas erroris circa fidem veritatis, ideo dicit Magiſter in littera:Allegorice vero præcipitur, vt non putes creaturam eſſe Chriſtũ Dei filium,ſed æqualẽ patri, quia omnis creatura vanitati ſubiecta eſt.

Bonau.

Ad argumentum vero primum, ſcilicet quod periurium eſt contra quintum præceptum ſecundæ tabulę, dicendum ſecundum eun.S.Bonauen. ꝙ duo ſunt conſideranda in falſo teſtimonio. Vnum quod ſit iniuria ſummæ veritati, quæ in falſum teſtimonium inuocatur. Aliud quod ſit iniuria proximo,qui ex falſo teſtimonio damnificatur,& ratione primi,prohibetur hic in hoc ſecundo præcepto, ratione ſecundi in alio præcepto.

Duo conſideranda in falſo teſtimonio.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ aliquando eſt aliquid vanum, quantum eſt de ſe, & de propria intentione. Aliquando aliquid eſt vanum ex accidenti, tunc nomen Dei ſumitur in vanum, quando aſſumitur ad confirmationem falſi ſermonis, & qui hoc modo aſſumit, peccat contra illud mandatum: Quando vero aſſumitur ad confirmationem alicuius veri, quamuis ſermo ille ſit otioſus, tamen aſſumptio illa non eſt vſquequaque in vanum, quia ordinatur ad hoc, vt quis adhibeat fidem verbo loquentis.

§ 2 VTRVM obligetur homo per iuramentum doloſum: & videtur, ꝙ ſic, quia dicit Iſido.& allegat Magiſter in litera li. 3 diſt.39. Quacunque arte verborum quis iuret Deus ſic accipit, ſicut ille cui iuratur intelligit, ergo quæ iurando promittit aliquid licitum tenens in corde contrarium,quod eſt iurare doloſe, obligatur ad implendum.Sed contra dicit ſic b. Grego. Verba deſeruiunt intentioni, & talia verba iudicat qualia ex intimis proferuntur, ergo ſi homo non intendit ſe obligare quã tumcunque exterius loquatur, videtur, ꝙ Deus non reputet eum obligatum, & hoc etiam innuitur extra de iureiu. petitio. in glo. Aliquis iurans alicui quod non ſtabit contra eum,nihilominus poteſt ſtare contra eum pro ſe,vel pro patria,vel commu nitate,ergo iurans non intendens ſeruare iuramentum non obligatur. Reſpondetur ſecundum Sanctum Bonauen.& Richar.in 3 diſtinct.39.articu. 2.quæſt.1. ꝙ qui dolo ſe iurat proximo ſuo,aliquid licitum ſe facturum, vel non facturum in foro iudicij obligatur ad faciendum,ut iurauit,ſi contra ipſum poſsit probari, quod iurauerit, in foro autem conſcientiæ, qui tantum Deum reſpicit, qui iudicare habet, non tantum de exterioribus, ſed etiam de interioribus, non manet obligatus ad faciendum, vt dicunt aliqui, Deus plus pon derat intentionem, quam verba, mortaliter tamen peccat,quia periurat,iurando ſe facturum,quod facere non proponit,& cauere tenetur indemnitati proximi, quem iurando doloſe decepit. Alijs autem videtur, quod non tantum mortaliter peccat periurando, ſed etiam obligatur ad implendum, non tantum in foro iudiciali ſed etiam in foro conſcientiæ, ne proximus lædatur, qui iuramentum bona intentione recepit, quamuis enim doloſe iurans ſe obligare non intendat explicite, intendit tamen ſe obligare inquantum intendit facere,quod ſecundum rectam rationem tenetur obſeruare,vt caueatur idemnitati proximi.

Iſido.

Grego.

Ad argumentum primum dicendum, quod qui vult tenere primam opinionem poteſt dicere, quod argumentum procedit quantum ad forum exterioris iudicij: Qui vero vult tenere ſecundam opinionem, quæ eſt magis rationi conſona poteſt dicere, quod plura requiruntur ad

meri-

meritum quam ꝙ homo obligetur, actus enim exteriores non ſunt meritorij niſi per relationem ad actus interiores &c.

§. 3. Omne iuramentū habens iudicium, iuſtitiam, & veritatem eſt obligatorium.

VTRVM iuramentum coactū ſit obligatoriū? Et vř ꝙ ſic, quia oē iuramētū qđ habet iudiciū, & iuſtitiam, & veritatē eſt obligatoriū. Sed iuramentū obligatorium pōt hæc tria habere, ergo vř ꝙ ſit obligatorium. In contrarium tamē dr extra de his quę vi metꝰ vel cauſa fiūt, q̄ metu & vi fiūt de iure dńt in irritum reuocari. ergo iuramētū coactū nō eſt obligatoriū. Rńr ſcđm S. Bonau. vbi ſup. q. 2. cui concor. Rich. ibidem, ꝙ hoc duplex eſt modus dicendi. Quidā n. dicūt, ꝙ duplex ſit iuramentum, videlicet promiſſoriū, & aſſertoriū, reſpectu iuramēti aſſertorij coactio nō excuſat a toto ſed a tanto, ſiquis enim coactus iurat, & aſſerit falſum eſſe verū incurrit crimen periurij, in iuramēto vero ꝑmiſſorio coactio quę ſurgit ex metu quę pōt cadere in conſtantem virum a toto excuſat, quia coactio ſufficiens interuenit ad inclinandum virum etiā conſtantem, ideo volūtas illa non eſt iudicāda volūtas, & per conſequens nec iuramentum vere eſt obligatoriū, vt dicunt. Sed qa Aug. vř iudicare tale iuramētum obligatoriū, ideo eſt alius modus dicēdi vt diſtinguatur duplex forū, videlicet eccleſiaſticum, & diuinum, ita ꝙ obligatio iuramenti coacti contrario modo ſe habet obligationi iuramēti doloſi, nā in foro eccleſiæ iuramentum coactū nō eſt obligatorium. Tum quia præſumitur, ꝙ iurās nō habuit animū ſe obligandi. Tū quia ille qui iurare cōpellit eū malicioſe ꝑceſſit, nullū ius acquiſiuit, ideo non habet ius repetendi. In foro autem diuino iuramentum coactum obligatorium eſt, quia cum Deus aſpiciat voluntatem, & voluntas non poſſit cogi coactione ſufficienti, & ita voluntas coacta voluntas ſit, iudicat Deus talem hominem obligari, ideo in foro conſcientiæ ſecundum theologos niſi relaxatio interueniat iuramentum eſt implendum, ſi iuramentum fuit reſpectu rei licitæ: Ex his patet ſolutio argumenti.

August.

§. 4. VTRVM iuramētū incautū ſit obligatoriū. Rńr ſecundum S. Bona. & Rich. vbi ſup q. 3. ꝙ multipliciter contingit iuramētū eſſe incautum. Primo qñ iuratur aliqd qđ vergit in ſalutis detrimētū, ſicut cū iuratur quod ſine mortali peccato nō poteſt conſeruari, vt occidere hominem & huiuſmodi. Secundo modo cum quis iurat aliquid quod vergit in perfectionis ſuę impedimentum, vt nunquam intraturum religionem. Tertio dicitur iuramētū incautū, quo quis iurat in omnē euentum qđ vno caſu contingente vergit in ſalutis diſpendium, alio caſu in ſalutis profectū, ſicut cū quis iurat nūquam ſuſcepturū prælaturā, quæ aliqñ pōt eſſe in ſalutis diſpendiū, ſi inutiliter ſe ingerat, vel ꝑfectū, ſi hic vtiliter & canonice inſtituatur. Si ergo loquamur de iuramento incauto primo modo, ſic abſq; dubio nō eſt licitū. Si vero loquamur de iuramēto incauto ſcđo modo, nec ſic eſt licitum nec obligatoriū, licet ipſum obſeruare nō ſit peccatū, quia non eſt peccatū non intrare religionem, graue tñ peccatū eſt iurare nunquam aſcenſurū ad gradū ꝑfectionis, quia in hoc quodāmodo impugnat ſpiritusſancti inſpirationi. Si vero loquamur de iuramento tertio modo, ſic vno caſu cōtingente eſt obſeruādum, vnde ſcđm fratrem Ange. de Claua. in ſua ſumma. tit. iuramentum 5. Iuramentum non eſt obſeruādum, cuius obſeruatio includit peccatum etiam veniale, vel iurare cōtra conſilia euangelica, vt ꝙ nō efficietur epiſcopus, vel religioſus: vel fiat contra pietatem, vt non facere elemoſynam: Vel quod eſt indifferens, tñ melius eſſet facere contrarium, ſicut iurare aliquem non tenere in ſuo ſeruitio: Vel qñ iuramentum eſſet contra bonum, vt ſe ab onere cōitatis ſubtrahere, vel quod iurauit vergeret in nocumentum ſalutis propriæ vel alterius corporalis. Similiter iuramentum non obligat ratione ſuperuenientis magnæ neceſſitatis, vel impoſſibilitatis, quia impoſſibilium nulla eſt obligatio, nec etiam obligat qñ iuramentum in melius commutatur. Similiter iuramentum non obligat quando obligatur poteſtati alterius, ſicut ſeruus, vxor, vel monachus. Nec obligat iuramentum conditionale, qñ non ſtat conditio: Nec obligat qñ quis iurat incaute, & propter aliquam neceſſitatem non valeret implere. Et in ſimilibus idem iudicium eſt habendum, & concordat cum voto.

Graue peccatum eſt iurare ſe nunquam aſcenſurū ad perfectionis gradum.

Vbi magna imminet diuinæ bonitatis charitatis erga homines.

De iuramenti conuenientia.

IVRAMENTVM ſecũdo, quantũ ad ipſius cõuenientiã .ſ.an expediat hoĩ iurare vel adiurare: Vnde q̃ritur vtrũ liceat creaturas adiurare? Rñdet Rich. in 3.di.37. ar. 2.q.2. ꝙ adiurare creaturã eſt per inuocationem diuini nominis, vel alicuius rei ſacræ obſecrando, vel imperando eam inclinare ad aliquid agendum, vel patiendũ, põt autẽ adiuratio eſſe reſpectu hominum, vel dęmonum, vel creaturarum aliarum irrationalium. Si reſpectu hominum, tunc adiurans aut intendit eos inclinare ad bonum, aut malum: Si ad bonum intendit inducere ſic licet, ſicut apoſtolus Rom. 12. Obſecro vos fratres ꝑ miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem &c. Si adiurans intendit ad bonum inclinare præcipiendo, ſic ſubdiſtinguendum eſt, quia aut adiurat illum qui ſibi tenetur obedire, & ſic non aſſumit nomen Dei in vanum, aut illum in quem non habet poteſtatem, & ſic aſſumit nomẽ Dei in vanum, quia vſurpat poteſtatẽ quã non habet. Si autẽ adiurans intendit adiuratum ad malum inclinare, ſic nomen Dei aſſumit in vanum: Si autem eſt adiuratio reſpectu dęmonum, aut adiurans eos adiurat imperando, aut obſecrando, ſi primo, aut adiuratio vt ipſum doceãt, aut ſibi aliquod obſequium faciant, hoc eſt illicitum, quia hoc pertinet ad quãdam familiaritatem cum eis, licitum tñ eſt, cũ ſancti q̃nque .ſ. ex ſpeciali ſpiritusſancti inſtinctu vtuntur miniſterio dæmonum ad aliquem effectũ, aut eos adiurant, vt a ſe vel a proximis repellant, & hoc eſt licitum, adiurare autẽ eos obſecrando ſemper eſt illicitum, quia talis adiuratio quoddam ſignum ſocietatis importat: Si autem eſt adiuratio reſpectu creaturarum irrationalium, tunc aut adiurantur ſecundum ſe & abſolute, & qui ſic adiurat nomen Dei in vanum recipit, quia tales creaturæ non intelligunt adiurationẽ, aut adiurantur in relatione ad alium, & hoc dupliciter quia aut in relationem ad Deum, vt cum aliqui ſancti ad infidelium conuerſionem & infirmorũ in fide cõfirmationem inuocant nomẽ dñi ad hoc, vt per ipſius virtutem ipſæ creaturæ irrationales aliquo motu moueãtur, qui non eſt per earum virtutẽ naturalem, aut in relationem ad diabolũ, ad hoc vt diabolus ab eis repellatur, nec eis vtatur vt inſtrumentis ad nocendum, & ſic adiurantur creaturæ irrationales in exorciſmis eccleſiæ: Et iſtis duobus vltimis modis non aſſumitur nomen Dei in vanum.

VTRVM licitum ſit iurare per Deũ? Rñdetur ſecundum ſanctum Bona. & Richar. in 3.d.39. ar 2. q. 1. ꝙ aliqui hæretici ſicut Manichei voluerunt dicere, ꝙ iurare omnino ſit illicitum, occaſionẽ erroris ſumentes ex verbis dñi, Matth. 5. vbi dicitur: Nolite iurare omnino: Et Iac 5. Antẽ oĩa fratres mei nolite iurare, ſed iſtorum errorẽ repræhẽdit di. Redde dño iuramẽta tua. Et Gen. 22. Per memetipſum iuraui, dicit dñs: Et iſtorũ error venit ex hoc, quia neſcierunt intelligere ꝙ alium ſenſum facit negatio ꝓpoſita ſigno vniuerſali & aliũ poſtpoſita, q̃a præpoſita equipollet ſuo contradictorio poſtpoſita vero ſuo contrario, vnde non oĩs valet quidam nõ, oĩs nõ valet nullus, dñs aũt nõ dixit oĩno non iurare, q̃a eſſet ſenſus ꝙ in nullo caſu eſſet iurãdũ qđ eſt falſum, ſed dixit nõ iurare oĩno, & iõ nõ eſt ſenſus ꝙ in nullo caſu eſſet iurãdum, ſed q̃ncunque deeſt neceſſitas: Nõ iõ concedendum eſt ꝙ licitũ eſt iurare ꝑ Deũ, quia tñ non ſic eſt licitũ quin aliquo mõ poſſit eſſe illicitũ: Dubiũ eſt inter doctores vtrũ iurare ꝑ Deũ dicat actũ bonũ in gñe, aut actum indifferẽtẽ, & aliquibus viſum fuit, ꝙ iurare ꝑ Deum ſit actus bonꝰ in genere, ratione tñ pronitatis ipſius iurantis malus eſt per occaſionem: Dicũt autem illum actum bonum in gñe, quia tranſit per materiã debitã, quia inuocare Deũ in teſtimoniũ recte trãſit ꝑ ipſã veritatẽ: Alijs autẽ videt, ꝙ iurare ꝑ Deũ ſit indifferens, quia diuina veritas põt inuocari in teſtimoniũ veritatis vel falſitatis, & vnũ eſt boniũ & alterũ malũ, quia in vno Deo ſit reuerentia, in altero iniuria: Vnde nota, ꝙ quidã actus ſunt qui pertinent ad diuinum cultum, vt laudare, vel diligere Deum, & iſti ſunt per ſe & ſecundum ſe boni. Quidam vero ſunt ad oppoſitum, & iſti per ſe ſunt mali, ſicut odire vel blaſphemare Deum. Quidam ſunt medio modo, ſicut actus iurandi, qui ſi ſiat reue-

S. 2. Bonauen.

In nullo caſu eſt iurandũ niſi cum adeſt neceſſitas.

reuerenter, eſt ad cultum Dei, ſi fiat irre-
uerẽter, fit ad oppoſitum, ıó dicũt, ꝙ iura
re ꝑ Deum licitum eſt, ſicut indefferẽs qđ
pót fieri bene, & male, & quia iurare per
Deum pót eſſe occaſio cadendi in malum
vel vitandi malum, ideo dñs aliqñ monet,
& inducit homines ad iurandũ, per Deũ,
aliquando retrahit, retrahit quidem ma-
le iurare, & ĩducit ad bene iurare ꝑ Deũ:
Vnde Auguſt. de mendacio tractans illud
Matth. 5. Non iurare omnino, hoc ideo di
ctum eſt .ſ. ne iurando ad facilitatem iu-
randi veniatur, ꝙ ex facilitate ad conſue-
tudinem, & ex conſuetudine in periurium
decidatur, ſecundum ꝙ dicitur Eccle. 33.
Vir multum iurans replebitur iniquitate.
Sed diceres: Quare ergo dicit dñs in euan
gelio: Sit ſermo veſter eſt eſt, non non?
Rñſio, quia affirmatio vel negatio, quæ eſt
in corde eſſe debet in ore, ſed quia homi-
num malitia creſcente non creditur ſim-
plici aſſertioni, ideo adiunxit: Quod am-
plius eſt a malo eſt, non .ſ. culpæ, ſed pœ-
næ, non iurantium, ſed iuramentum exigẽ
tium, nã incredulitas huiuſmodi magis eſt
pœna quam culpa, vnde nó dicit malum,
ſed a malo. Sed diceres: Fruſtra eſt iurare
per Deum, eo ꝙ non apparet, ꝙ Deus pro
ipſo iurante teſtificetur. Rñr ſecundum
Rich. in 3 d. 39 ar. 1 q. 1. ꝙ ſi Deus debito
modo inuocetur manifeſtat, vt ſit quod di
citur verum aliqñ in vita iſta, vel mouẽdo
corda iudicis, & aduerſę partis per aliquã
latentem inſpirationem, qua creditur iu-
ranti, vel dando conſtantiam cordi, & ver
bo iurantis, qui quandam probabilitatem
aggenerat ꝙ iuret verum, vel puniendo
mentiéntem, & tunc ſimul eſt teſtis, & iu-
dex. Et ſi in hac vita Deus non teſtificabi
tur, tamen profecto teſtificabitur in futu-
ro, quãdó illuminabit abſcondita cordium

V T R V M iuramentum per Deum ſit
appetendum? Rñr ſecundũ Aſtexa. in ſua
§. 3. ſumma li. 1. tit. 18. ꝙ non, quia illud quod
non quæritur propter ſe ſed ad ſubuenien
dum alicui defectui non numeratur inter
illa quæ ſunt per ſe appetenda, ſed inter
ea quæ ſunt neceſſaria, ſicut medicina quę
Quęritur iuramentum ad ſubuenien dum defectui eius qui non credit.
quæritur ad ſubueniendum infirmitati, iu
ramentum autem quæritur ad ſubuenien-
dũ illius defectui, qui diſcredit. Ideo Iac.
5. dr. Nolite iurare, oſtendens non tantum
eſſe vitãdũ actũ iurationis, ſed etiã affectũ.
Quæritur, quot requiruntur ad verum iu-
ramentũ. Reſpõdetur ſecundum Rich. vbi
ſup. ꝙ tria. ſ. Iudicium in diſcretione, quo
excluditur in cautela iurandi. Veritas in
aſſertione. Iuſtitia in executione, ſecundũ
ꝙ dr Hiere. 4. Iurabis viuit dñs, in verita
te, & in iudicio, & in iuſtitia: Cuius ró ſe-
cundum Bona. eſt circa litteram, quia iu-
ramentum comparatur ad tria, ſcilicet ad
rem de qua fit, & ſic debetur veritas, q̃ eſt
adæquatio rei ad ſermonem: Secundo com
paratur ad illum a quo procedit, & ſic de-
betur iudicium. ſ. diſcretionis. Tertio com
paratur ad cauſam, pro qua fit, & ſic de-
betur iuſtitia. vt ſcilicet cauſa ſit iuſta.

V T R V M iurans ſine iudicio diſcre- §. 4.
tionis peccet mortaliter, ſicut faciunt il-
li, qui quaſi in quolibet verbo iurant: Re-
ſpõdetur vbi ſup. ꝙ cum iuramentum pro
hibeatur, non quia ſit malum, ſed propter
periculũ periurij, ideo ſi talis iurat falsũ
non excuſatur a mortali, ſi vero iurat ve-
rum, ſic nó erit mortale peccatũ, verũtñ te
neť abſtinere ſicut a mortali ꝑꝑ periculũ,
quia dicitur Eccl. 33. Vir multũ iurans &c.

V T R V M liceat iurare per aliquam §. 5.
creaturã: Rñdeo ꝙ non, videtur per dictũ
ſaluatoris. Matth. 5. Nolite iurare neque
per cœlũ, quia thronus Dei eſt, neque per
terram, quia ſcabellum pedũ eius eſt, ne-
que per Hieruſalem, q a ciuitas eſt magni
regis, neq; per caput tuum, quia non po-
tes vnum capillum tuum facere album,
vel nigrum, ergo per creaturã iurare eſt
illicitum, in contrarium tñ fideles iurant
per ſancta Dei euangelia, ac per Dei ſcós
cóiter: Rñ ſcđm S. Bona. in 3. di. 39. ar. 2. Bonau.
q. 2. ꝙ iuramentum dupliciter habet fieri.
Quoddam per imprecationẽ, vt cum dr,
ita viuat filius meus, & ſic creatura ad te-
ſtificandum non inuocatur, ſed potius ipſi
creatori oppignoratur, quia licet oĩs crea
tura ſit creatoris, tñ eius ſolacium eſt no-
bis conceſſum, hoc tamen genus iuramen
ti grauiſſimum eſt. Aliud iuramentum pó
fieri per veritatis teſtimonium & inuoca-
tionem, vt cum quis iuret per aliquem ad
inuocãdũ eum in teſtem: Pót autẽ creatura
in teſtem dupliciter inuocari, vno modo
ſcđm ſe, & hoc nó licet, quia ſic crederet
ꝙ aliqd numinis eſſet in ea, róne cuiꝰ veri

tas, poſſit dici, & per huiuſmodi teſtimoniũ confirmari, & ſic dr̃ Mat. 5. Nolite iurare, nec per cęlum &c. Secundo vero modo inquantũ in ea relucet veſtigiũ diuinæ veritatis licitũ eſt iurare per creaturã, quià hoc modo nõ eſt aliud per creaturam iurare, quã iurare ꝑ eũ qui in ea relucet, & ſic non veneratur creatura ſed creator, prohibuit tñ dñs iurare ꝑ cęlum ſcd̃m ſe cõſideratũ: Et ꝑ hoc patet rñſio ad argumentum.

Quomodo prohibuit Chriſtus ne per cœlũ iuraretur.

§. 6. VTRVM liceat recipere iuramentũ ab idolatris factum: Rñr ſecundum ſanctum Bona. vbi ſup. q. 3. ꝙ contingit idolatram iurare in forma conceſſa & in forma prohibita, ſi iurat. Primo modo nõ iurat ſicut idolatra, & ſic licet ab eo recipere iuramentum in aliquo caſu, & in aliquo non, aut enim ille qui exigit eſt perſona publica, aut priuata, ſi publica, quantum eſt ex ordine iuris poteſt & debet, vt iudex exigere, ſi priuata, aut exigit ad veritatis confirmationem, aut ad veritatis ſubuerſionem, aut ad ſuæ dubitationis remotionem. Primo modo poteſt recipere ſine peccato, vt ſit firmior aſſertio, ſicut Gen. 31. Iacob recepit iuramentum a Laban idolatra. Secundo modo non poteſt eſſe ſine peccato mortali, vt cum cogit alium iurare, quem ſcit iurare falſum. Tertio ſuſpicatur ne homo ſine iuramento dicat ſibi falſitatem, tunc ſi ſuſpicio illa ſiſtat in generali talis exactio tenet potius rationem pœnæ quam culpæ: Vnde quamuis illicitum ſit per idolum iurare, quia forma illa eſt prohibita, tñ vbi eſt neceſſitas, vel cogit vtilitas licitum eſt recipere iuramentum, ſicut Iudas Machabeus a Romanis recepit licite &c.

De triplici acceptione iuſtitiæ.

In hoc magna Dei relucet erga nos charitas dando iuſtitiam.

§. 1. IVSTICIA namque poteſt accipi tripliciter. Primo pro ipſo iure, quod eſt ſua iuſtitia. Secundo pro actu reddendi vnicuiq; quod ſuum eſt. Tertio pro habitu inclinante determinate voluntatem ad reddendum vnicuique, quod ſuum eſt, & ad gaudendum de opere iuſto, quia vt dicit Phil. 1. Eth. Neque iuſtum aliquis diceret non gaudentem operatione iuſta

Primo modo iuſtitia non eſt virtus, ſed eſt obiectum iuſtitiæ veritatis. Secundo modo eſt actus virtutis. Tertio modo eſt virtus, vnde ſecundum Rich. in 3. d. 33. ar. 5. q. 3. Iuſtitia poteſt accipi quattuor modis, vno modo cõiſſime .ſ. pro qualibet rectitudine animi, & ſic eſt quædam virtus iuſtitia, & ſic dr̃ Matth. 6. Attendite ne iuſtitiã veſtram faciatis coram hoĩbus. Alio modo pro rectitudine per quam homo iuſtificatur in conſpectu Dei, & ſic ſumitur pro charitate, & ſic ſumit Aug. 3. li. 83. quæſtionum. Iuſtitia quæ per cętera diffunditur, eſt dilectio Dei, & proximi. Tertio ꝑ qualibet virtute ordinata per iuſtitiam legalem ad bonum cõe, & ſic eſt idem cũ qualibet virtute, differens tñ ſcd̃m rõnẽ. Quarto ꝑ habitu determinante volũtatẽ ad firmiter ſeruare volendũ rectitudinẽ debitã in operationibus, quæ ſunt ad alterũ, & põt eſſe dupliciter. Vno modo ad alterũ, q̃ eſt perſona ſingularis, & ſic eſt iuſtitia particularis diſtincta per eſſentiam a virtutibus alijs. Alio modo ad alterum quod eſt cõitatis, & ſic eſt iuſtitia legalis, & oĩ virtuti gñalis inquãtũ præcipit opera exteriora, & exteriora cuiuſlibet virtutis ad bonum cõe referri, ſcd̃m ꝙ dicit Phil. 3. Ethi. vñ iuſtitiã ſic diffinit Marcus Tullius in antiqua rhetorica. Iuſtitia eſt habitus animi bonus, communi vtilitate ſeruata, cuilibet q̃d eſt ſuum tribuens. In qua diffinitione tria tanguntur. Primo genus dum dr̃, habitus animi bonus, iuſtitia enim de difficili eſt mobilis ab habente. Secundo tangitur differentia eius ad alias virtutes, cũ m dr̃, cuilibet q̃d ſuum eſt tribuens, aliæ in virtutes morales magis aſpiciunt habentem, ſed iuſtitia ad alterũ eſt. Tertio tangitur modus ſe habendi ad alterũ, cum dr̃ cõi vtilitate ſeruata, ſi enim illud redundaret in detrimẽtum communitatis, reddendum non eſſet, ſicut nec gladius furioſo.

Auguſt.

Diffinitio iuſtitię.

VTRVM iuſticia ſit circa paſſiones, & operationes ſimul, vel circa operationes tantũ? Rñdetur ſcd̃m Rich. in 3. diſt. 33. ar. 3. q. 3. ꝙ virtus poteſt eſſe circa aliquid tripliciter. ſ. per ſe, & primo, & non primo, vel ꝑ accidẽs, & ex cõſequenti. Primo modo tẽperantia eſt circa mediũ rationis in delectationib. venereorũ, & delectationib. ſecundum guſtũ, & fortitudo circa §. 2.

medium

medliũ timoris & audaciæ, & iuſtitia circa mediũ in operationibus, quæ ſunt ad alterũ. Secundo tẽperantia & fortitudo ſunt circa obiectũ paſſionũ, quas moderant, & iuſtitia circa operationẽ, quæ ſunt ad alterum. Tertio iuſtitia eſt circa paſſiones, in quantum iuſtitia iuuat fortitudinẽ & tẽperantiã, quia virtutes ſe mutuo iuuant. Fortitudo vero & tẽperantia ſunt circa paſſiones, & ſimili modo fortitudo & tẽperantia per accidẽs ſunt circa operationes ad alterum, etiam idem actus qui eſt cõtra æqualitatem quam obſeruat iuſtitia in operationibus, quæ ſunt ad alterum, poteſt oriri ex ſuperabundantia paſſionis, vt violare vxorẽ proximi, & percutere proximũ, & ſicut dicit Phil. 3. Eth. Operatio cõcupiſcentiæ auget conatũ, iõ iuſtitia prædictas operationes prohibẽs, & ex cõſequenti iuuat ad reſecãdum ſuperabũdãtiã paſſionũ, & q̃a etiam cũ homo firmiter intendit conſequi aliquem effectum, pronus eſt ex cõſequenti ad refrenandum ea, quæ illum effectum impediunt, & iuſtus firmiter velit ſeruare ęqualitatem in operationibus ad alterum, & videt impediri per inordinationem paſſionum, ideo per iuſtitiam ex conſequenti imperat moderationi earum, & imperando coadiuuat. Sed arguitur, q̃ iuſtitia non ſit virtus, quia dicit Phil. 5. Ethic. q̃ epikeia nobilior eſt quam legalis iuſtitia, ſed epikeia nõ eſt virtus, ſed nihil aliud dr̃ eſſe quam naturalis directio legem ſcriptã cõueniẽter ad diuerſos actus applicãs, ergo multo fortius iuſtitia non eſt virtus. Tũ quia oĩs virtus habentem perficit, ſed per iuſtitiam homo bene ſe habet ad alterum non ad ſeipſum, ergo iuſtitia non eſt virtus. Rñr ſecũdũ Rich. in 3. vbi ſup. q̃ epikeia & iuſtitia ſunt duę ſpecies iuſtitię differẽtes, ſicut ius naturale, & poſitiuum, quia epikeię obiectum eſt ius naturale, iuſtitia autem legalis ad ſimilitudinem qua ius naturale eſt directiuum iuſtitiæ legalis, ideo ſub iuſtitia comprehenditur vtraque, vnde homo per iuſtitiã bene ſe habet nõ tantum circa ſe ſed etiam circa alterũ.

Virtutes iuuant ſe mutuo.

VTRVM actus iuſtitiæ ſit iudicare?

§. 3. Et videtur q̃ non, quia actus cognitiue nõ eſt actus iuſtitiæ, cum iuſtitia ſit in voluntate, ſed iudicare eſt actus virtutis cognitiue, vnde Phil. 1. Eth. ait. Vnuſquiſque bene iudicat quæ cognoſcit, ergo iudicare non eſt actus iuſtitiæ. In cõtrarium dicit Iſid. li. Etym. Iuſtitia eſt quaſi iuris ſtatus, ita q̃ primo cauſa ꝓponitur. Secũdo iudicio diſcutitur. Tertio iuſtitia terminatur, ideo rñdet Rich. in 3. di. 33. ar. 3. q. 5. q̃ eſt quoddã iudicium vſurpatũ, ſicut cũ homines iudicãt nõ ſibi ſubditos, & quoddam eſt temerarium. ſ. qñ homo ſententiat de dubijs vel occultis ꝑ aliquas leues coniecturas, & eſt quoddam iudicium peruerſum. ſ. qñ homo contra iuſtitię rectitudinem ſententiat, & eſt quoddam iuſtum iudicium, quod eſt ex inclinatione iuſtitiæ, & præſidentis auctoritate ferre ſñiam ſcd̃m rectã rationẽ prudẽtię iudicare, quocunque triũ modorũ prædictorum non eſt actus iuſtitiæ, ſed quarto modo tantum eſt actus iuſtitiæ iudicare vt inclinantis, & diſponẽtis, & mouentis ad dictamen ſñiæ iuſtæ, prudentię autẽ actus eſt ſicut iudiciũ ꝓferentis, dicere enim vel differre actus rõnis eſt. Per hoc patet ad argumentum non enim incõueniẽs eſt eundem actum pertinere ad diuerſas potẽtias, vel virtutes, diuerſis tamen modis, ſicut eſt in propoſito.

Iſido.

VTRVM dubia facta proximorum interpræetari in partem peiorẽ ſit cõtra iuſtitiam: Rñdet idem Rich. vbi ſup. q. 6. q̃ cõtẽnere proximum & famam eius lædere vel ipſum damnificare, quo quomodo non ex legitima cauſa eſt iniuriari eidẽ, iniuriari autẽ proximo cõtra iuſtitiã eſt, ſed qui facta proximorum in peiorẽ partem interpretatur proximum contẽnit, de ipſo male opinãdo ſine certa cauſa, & ſua interpretationem alijs publicat, iõ etiã illius famã lædit, ergo interpretari facta dubia ꝓximorum in partẽ peiorẽ eſt cõtra iuſtitiã. §. 4.

Interpretari facta dubia ꝓximi eſt contra iuſtitiam.

QVAERITVR quæ, & quot ſũt partes iuſtitię? Rñdet Rich. vbi ſup. q. 7 q̃ partiũ iuſtitiæ quædã ſe hñt ad modũ partiũ integraliũ, vt ſunt ea quæ cõcurrũt ad ꝑfectũ actũ iuſtitiæ, & iſtę ſunt declinare a malo & facere bonũ. i. reddere proximo debitũ, & nõ ſubtrahere qđ ſuũ eſt: Quędã ſũt partes ſubiectiue. ſ. iuſtitia generalis, & legalis per quam habituatur homo ad firmiter volẽdum ſeruare rectitudinẽ ex neceſſitate debitã in operationib. q̃ ſunt ad alterũ qđ eſt cõitas, per illã enim reddit debitũ cõitati: Quædam eſt iuſtitia particularis, §. 5.

tas, poſſit dici, & per huiuſmodi teſtimoniū confirmari, & ſic dr̄ Mat. 5. Nolite iurare, nec per cęlum &c. Secundo vero modo inquantū in ea relucet veſtigiū diuinæ veritatis licitū eſt iurare per creaturā, quia hoc modo nō eſt aliud per creaturam iurare, quā iurare ꝑ eū qui in ea relucet, & ſic non veneratur creatura ſed creator, prohibuit tñ dn̄s iurare ꝑ cęlum ſcđm ſe cōſideratū: Et ꝑ hoc patet rn̄ſio ad argumentum.

Quomodo prohibuit Chriſtus ne per cœlū iuraretur.

§. 6. VTRVM liceat recipere iuramentū ab idolatris factum: Rn̄r ſecundum ſanctum Bona. vbi ſup. q. 3. ꝙ contingit idolatram iurare in forma conceſſa & in forma prohibita, ſi iurat. Primo modo nō iurat ſicut idolatra, & ſic licet ab eo recipere iuramentum in aliquo caſu, & in aliquo non, aut enim ille qui exigit eſt perſona publica, aut priuata, ſi publica, quantum eſt ex ordine iuris poteſt & debet, vt iudex exigere, ſi priuata, aut exigit ad veritatis confirmationem, aut ad veritatis ſubuerſionem, aut ad ſuæ dubitationis remotionem. Primo modo poteſt recipere ſine peccato, vt ſit firmior aſſertio, ſicut Gen. 31. Iacob recepit iuramentum a Laban idolatra. Secundo modo non poteſt eſſe ſine peccato mortali, vt cum cogit alium iurare, quem ſcit iurare falſum. Tertio ſuſpicatur ne homo ſine iuramento dicat ſibi falſitatem, tunc ſi ſuſpicio illa ſiſtat in generali talis exactio tenet potius rationem pœnæ quam culpæ: Vnde quamuis illicitum ſit per idolum iurare, quia forma illa eſt prohibita, tñ vbi eſt neceſſitas, vel cogit vtilitas licitum eſt recipere iuramentum, ſicut Iudas Machabeus a Romanis recepit licite &c.

De triplici acceptione iuſtitiæ.

In hoc magna Dei relucet erga nos charitas dando iuſtitiam.

§. 1. IVSTICIA namque poteſt accipi tripliciter. Primo pro ipſo iure, quod eſt ſua iuſtitia. Secundo pro actu reddendi vnicuiq; quod ſuum eſt. Tertio pro habitu inclinante determinate voluntatem ad reddendum vnicuique, quod ſuum eſt, & ad gaudendum de opere iuſto, quia vt dicit Phil. 1. Eth. Neque iuſtum aliquis diceret non gaudentem operatione iuſta Primo modo iuſtitia non eſt virtus, ſed eſt obiectum iuſtitiæ veritatis. Secundo modo eſt actus virtutis. Tertio modo eſt virtus, vnde ſecundum Rich. in 3. d. 33. ar. 5. q. 3. Iuſtitia poteſt accipi quattuor modis, vno modo cōiſſime .ſ. pro qualibet rectitudine animi, & ſic eſt quædam virtus iuſtitia, & ſic dr̄ Matth. 6. Attendite ne iuſtitiā veſtram faciatis coram hoibus. Alio modo pro rectitudine per quam homo iuſtificatur in conſpectu Dei, & ſic ſumitur pro charitate, & ſic ſumit Aug. 3. li. 83. quæſtionum: Iuſtitia quæ per cętera diffunditur, eſt dilectio Dei, & proximi. Tertio ꝑ qualibet virtute ordinata per iuſtitiam legalem ad bonum cōe, & ſic eſt idem cū qualibet virtute, differens tñ ſcđm rōné. Quarto ꝑ habitu determinante volūtatē ad firmiter ſeruare volendū rectitudinē debitā in operationibus, quæ ſunt ad alterū, & pōt eſſe dupliciter. Vno modo ad alterū, q eſt perſona ſingularis, & ſic eſt iuſtitia particularis diſtincta per eſſentiam a virtutibus alijs. Alio modo ad alterum quod eſt cōitatis, & ſic eſt iuſtitia legalis, & oī virtuti gn̄alis inquantū præcipit opera exteriora, & exteriora cuiuſlibet virtutis ad bonum cōe referri, ſcđm ꝙ dicūt Phil. 3. Ethi. vñ iuſtitiā ſic diffinit Marcus Tullius in antiqua rhetorica. Iuſtitia eſt habitus animi bonus, communi vtilitate ſeruata, cuilibet qđ eſt ſuum tribuens. In qua diffinitione tria tanguntur. Primo genus dum dr̄, habitus animi bonus, iuſtitia enim de difficili eſt mobilis ab habente. Secundo tangitur differentia eius ad alias virtutes, cū dr̄, cuilibet qđ ſuum eſt tribuens, aliæ n. virtutes morales magis aſpiciunt habentem, ſed iuſtitia ad alterū eſt. Tertio tangitur modus ſe habendi ad alterū, cum dr̄ cōi vtilitate ſeruata, ſi enim illud redundaret in detrimētum communitatis, reddendum non eſſet, ſicut nec gladius furioſo.

Auguſt.

Diffinitio iuſtitię.

VTRVM iuſticia ſit circa paſſiones, & operationes ſimul, vel circa operationes tantū? Rn̄detur ſcđm Rich. in 3. diſt. 33. ar. 3. q. 3. ꝙ virtus poteſt eſſe circa aliquid tripliciter. ſ. per ſe, & primo, & non primo, vel ꝑ accidēs, & ex cōſequenti. Primo modo tēperantia eſt circa mediū rationis in delectationib. venereorū, & delectationib. ſecundum guſtū, & fortitudo circa §. 2.

medium

medıũ timoris & audaciæ, & iuſtitia circa mediũ in operationibus, quæ ſunt ad alterũ. Secundo tẽperantia & fortitudo ſunt circa obiectũ paſſionũ, quas moderant, & iuſtitia circa operationẽ, quæ ſunt ad alterum. Tertio iuſtitia eſt circa paſſiones, in quantum iuſtitia iuuat fortitudinẽ & tẽperantiã, quia virtutes ſe mutuo iuuant. Fortitudo vero & tẽperantia ſunt circa paſſiones, & ſimili modo fortitudo & tẽperantia per accidẽs ſunt circa operationes ad alterum, etiam idem actus qui eſt cõtra æqualitatem quam obſeruat iuſtitia in operationibus, quæ ſunt ad alterum, poteſt oriri ex ſuperabundantia paſſionis, vt violare vxorẽ proximi, & percutere proximũ, & ſicut dicit Phil. 3. Eth. Operatio cõcupiſcentiæ auget conatũ, iõ iuſtitia prædictas operationes prohibẽs, & ex cõſequenti iuuat ad reſecãdum ſuperabũdãtiã paſſionũ, & q̃a etiam cũ homo firmiter intendit conſequi aliquem effectum, pronus eſt ex cõſequenti ad refrenandum ea, quæ illum effectum impediunt, & iuſtus firmiter velit ſeruare ęqualitatem in operationibus ad alterum, & videt impediri per inordinationem paſſionum, ideo per iuſtitiam ex conſequenti imperat moderationi earum, & imperando coadiuuat. Sed arguitur, q̃ iuſtitia non ſit virtus, quia dicit Phil. 5. Ethic. q̃ epikeia nobilior eſt quam legalis iuſtitia, ſed epikeia nõ eſt virtus, ſed nihil aliud dr̃ eſſe quam naturalis directio legem ſcriptã cõuenıẽter ad diuerſos actus applicãs, ergo multo fortius iuſtitia non eſt virtus. Tũ quia oĩs virtus habentem perficit, ſed per iuſtitiam homo bene ſe habet ad alterum non ad ſeipſum, ergo iuſtitia non eſt virtus. Rñr ſecũdũ Rich. in 3. vbi ſup. q̃ epikeia & iuſtitia ſunt duę ſpecies iuſtitię differẽtes, ſicut ius naturale, & poſitiuum, quia epikeie obiectum eſt ius naturale, iuſtitia autem legalis ad ſimilitudinem qua ius naturale eſt directiuum iuſtitiæ legalis, ideo ſub iuſtitia comprehenditur vtraque, vnde homo per iuſtitiã bene ſe habet nõ tantum circa ſe ſed etiam circa alterũ.

Virtutes iuuant ſe mutuo.

§. 3. VTRVM actus iuſtitiæ ſit iudicare? Et videtur q̃ non, quia actus cognitiue nõ eſt actus iuſtitiæ, cum iuſtitia ſit in voluntate, ſed iudicare eſt actus virtutis cognitiue, vnde Phil. 1. Eth. ait. Vnuſquiſque bene iudicat quæ cognoſcit, ergo iudicare non eſt actus iuſtitiæ. In cõtrarium dicit Iſid. li. Etym. Iuſtitia eſt quaſi iuris ſtat*, ita q̃ primo cauſa ꝓponitur. Secũdo iudicio diſcutitur. Tertio iuſtitia terminatur, ideo rñdet Rich. in 3. di. 33. ar. 3. q. 5. q̃ eſt quoddã iudicium vſurpatũ, ſicut cũ homines iudicãt nõ ſibi ſubditos, & quod dam eſt temerarium .ſ. qñ homo ſententiat de dubijs vel occultis ꝑ aliquas leues coniecturas, & eſt quoddam iudicium peruerſum .ſ. qñ homo contra iuſtitię rectitudinem ſententiat, & eſt quoddam iuſtum iudicium, quod eſt ex inclinatione iuſtitiæ, & præſidentis auctoritate ferre ſñiam ſcd̃m rectã rationẽ prudẽtię iudicare, quocunque triũ modorũ prædictorum non eſt actus iuſtitiæ, ſed quarto modo tantum eſt actus, iuſtitiæ iudicare vt inclinantis, & diſponẽtis, & mouentis ad dictamen ſñiæ iuſtæ, prudentię autẽ actus eſt ſicut iudiciũ ꝓferentis, dicere enim vel diſſerere actus rõnis eſt. Per hoc patet ad argumentum non enim incõueniẽs eſt eundem actum pertinere ad diuerſas potẽtias, vel virtutes, diuerſis tamen modis, ſicut eſt in propoſito.

Iſido.

§. 4. VTRVM dubia facta proximorum interpretari in partem peiorẽ ſit cõtra iuſtitiam: Rñdet idem Rich. vbi ſup. q. 6. q̃ cõtẽnere proximum & famam eius lædere vel ipſum damnificare, quo quomodo non ex legitima cauſa eſt iniuriari eidẽ, iniuriari autẽ proximo cõtra iuſtitiã eſt, ſed qui facta proximorum in peiorẽ partem interpretatur proximum contẽnit, de ipſo male opinãdo ſine certa cauſa, & ſua interpretationem alijs publicat, iõ etiã illius famã lædit, ergo interpretari facta dubia ꝓximorum in partẽ peiorẽ eſt cõtra iuſtitia.

Interpretari facta dubia ꝓximi eſt contra iuſtitiam.

§. 5. QVAERITVR quæ, & quot sũt partes iuſtitię? Rñdet Rich. vbi ſup. q. 7 q̃ partiũ iuſtitiæ quædã ſe hñt ad modũ partiũ integraliũ, vt ſunt ea quæ cõcurrũt ad ꝑfectũ actũ iuſtitiæ, & iſtę ſunt declinare a malo & facere bonũ .i. reddere proximo debitũ, & nõ ſubtrahere qđ ſuũ eſt: Quędã sũt partes ſubiectiue .ſ. iuſtitia generalis, & legalis per quam habituatur homo ad firmiter volẽdum ſeruare rectitudinẽ ex neceſſitate debitã in operationib. q̃ ſunt ad alterũ qđ eſt cõitas, per illã enim reddit debitũ cõitati: Quædam eſt iuſtitia particularis,

per quã habituatur homo ad firmiter vo-
lẽdũ ſeruare rectitudinẽ ex neceſſitate de
biti in operationibus, q̃ ſunt ad alterũ, vt
eſt ſingularis perſona, cuius ſunt duæ ſu-
biectæ partes .ſ. iuſtitia diſtributiua, per
quam proportionaliter diſtribuendo bo-
na cõia cuilibet, ſcd̃m q̄ dignus eſt, reddit
de communibus bonis, & iuſtitia commu
tatiua per quam habilitatur homo ad fir-
miter volendum ſeruare rectitudinem de-
bitam, quia ſunt ad alterum commutando
prædictæ autem partes iuſtitiæ ſunt diuer
ſæ iuſtitiæ, quia alterius rationis. Notan
dum quoque q̄ Andronicus phyloſophus
peripateticus ponit nouem ſpecies iuſti-
tiæ, quæ ſunt liberalitas, benignitas, vin-
dicatiua, eugnomo ſiue, euſebia, eucaria,
ſanctitas, bona commutatio, legis poſiti-
ua, ita q̄ reſpectu Dei eſt euſebia, & ſan-
ctitas, ſed euſebia ſpecialiter in proteſta-
Euſebię tione ſeruitutis, vnde dicit: Euſebia eſt
quidquid ſcientia Dei famulatis, ſanctitas vero in
ſanctitas. omnibus eſt quæ ad Deum pertinent, vn-
de dicit: Sanctitas eſt ſcientia fideles fa-
ciens, & ſeruantes ea quæ ad Deum ſunt
iuſta, reſpectu iudicis politici eſt legis po-
ſitiua, vt faciat æqualitatem, & vindicatio
vt delinquentes puniat, reſpectu ſubdito-
rum eſt æqualitatem a iudice factam acci
pere, & dicitur bona commutatio, & ſi
non deficiant voluntarie reuerti dicitur
ugnomoſiue, vnde dicitur, q̄ eugnomoſi-
ue dicitur voluntaria iuſtificatio: Benigni
tas liberalitas, & eucaria ſic differunt,
quia liberalitas moderatur concupiſcibi-
lem in reſpectu ad proximum in dationi-
bus, benignitas iraſcibilem, eucaria ratio
nalem, quia interprætatur bona gratia.
Iſtarum ſpecierum iuſtitiæ aliquas ponit
Tullius. 2. rhetoricæ alijs verbis. ſ. quæ
ſunt religio, pietas gratia vindicatio, ob-
ſeruantia, veritas.

Latria quære ſupra Dulia.

De legis eſſentia.

In hoc nobis oſtendit Deus ſuam ma-
gnam charitatem, quia dedit legem.

§. 1. LEX primo, quo ad eſſentiam
ſecundum Alexa. de Ales in 3.
parte ſummæ eſt ſanctio ſan-
cta præcipiens honeſtum pro
hibenſq; contrarium, in qua diffinitione Diffinitio
tria tanguntur. Primo actus legis cõis cum legis.
dicitur, ſanctio ſancta: Dicitur ſanctio. Tũ
rõne intellectus vt dirigatur prudẽtia, &
inde dicta eſt lex a legẽdo, quia dictari ha
bet maxime a dictamine ſapientum. Tum
rõne affectus, & dr̃ a ligando vt plus amo
re, q̃ timore ſubditi legi ligentur. Tũ rõne
effectus, & ſic ſecundum Aurelium patrẽ
Aug. lex dr̃ ab eligendo, quia debet quili- Auguſt.
bet eligere viuere ſecũdum legem, & ea q̃
contraria ſunt legi non efficere, iſti autem
actus .ſ. eligere, legere, & ligare ſunt actus
rationis &c. ideo dicit̃ ſanctio ſancta, quia
lex maxime habet in Deum ordinare, &
ex conſequenti ad proximum: Secundo tã-
gitur perfectio legis cũ dicit̃, præcipiẽs ho
neſtum. i. honoris ſtatum, ad hoc enim lex
ciuibus datur, vt honeſte viuant, licet Pla-
to ſenſerit, q̄ principale fuerit in legib. ci
uium perturbatio fugienda. Tertio tangi-
tur principaliter finis legis cum dr̃, prohi
bẽs contrarium, quia ſcd̃m S. Tho. 1.2.q. Thom.
110. primum principium in operatiuis eſt
vltimus finis, finis autem vltimus huma-
næ vitæ eſt felicitas ſeu beatitudo, vnde
oportet q̄ maxime reſpiciat ordinem qui
eſt in beatitudine, cum lex ſit doctrina hu
manarum actionũ, ideo Iſid. lib. 6. Etym.
ſic inquit. Lex debet eſſe talis q̄ religioni
cõgruat, q̄ diſcipline conueniat, q̄ ſaluti
proficiat. Primum attenditur inquantum
conuenit legi diuinæ. Secundum inquan-
tum conuenit legi naturæ. Tertium inquã
tum expedit vtilitati humanæ: Et ſic le-
ges ſunt quaſi regula, eo quòd regant, vel
normam recte viuendi tribuant &c.

VTRVM lex naturæ contineatur in
lege æterna, & ab ea deriuetur? Et arguit̃ §. 2.
q̄ ſic, quia oĩs lex particularis continetur
in vniuerſali, & a tali vniuerſali deriuat̃,
cũ particularia in vniuerſalibꝰ cõtineant̃,
ſed lex naturæ eſt lex particularis, ergo
neceſſe eſt aliquam aliam legem ponere a
lege æterna quę ipſa cõtineatur, & ab a lia
deriuetur, minor eſt nota, & maior patet,
quia lex particularis eſt reſpectu agendo-
rum & fugiendorum, ergo eſt dare legem
vniuerſalẽ quæ eſt æterna in qua lege, hu-
iuſmodi agẽda & fugiẽda cõtineant̃, cũ ſit
directiua omnium actuũ & motionũ, vnde
canit Eccleſia, qui totũ ſubdit ſuis orbẽ le-

gibus,

gibus,iõ in ipſo Deo vna eſt lex, q̃ dr̃ æter na: Rñr ſecundum doct.cõiter ꝙ lex natu rę ꝓut eſt quoddam dictamen naturale in mente nr̃a,nõ dr̃ cõtineri in lege ęterna tã quã res intrinſec⁹ exñs eſſentialiter,q̃a cũ lex æterna ſit idẽ realiter q̃d Deus, quic- quid mõ prędicto cõtinetur in lege æterna increatum eſt,ſed pro tanto dr̃ lex naturæ cõtineri in lege ęterna,quia oĩa q̃ de agen dis & fugiendis dictat lex naturalis,dictat pfectius lex æterna, & multo plura, q̃ lex naturę deriuatur a lege ęterna:De qua po teſt poni aliquale exẽplũ (ait Rich.) Si in textu meo practico eſſet iſtud dictamen actualiter,oẽ iuſtũ eſt proſequẽdum,& ita ꝙ in illo dictamine non tantum dictarẽ in vniuerſali oẽ iuſtũ eſſe proſequẽdũ, ſed ẽt quodlibet in ſingulari tuo intellectu eſſet dictamẽ hoc particulare, iuſtũ eſt ꝓſequẽ dum, tuum dictamen particulare recte di ceretur cõtineri in meo dictamine vniuer ſali,quia dictarẽ facere q̃d tu,& amplius, q uãuis tñ lex naturæ mutabilis ſit,inquan tum ex tempore eſt mentibus nr̃is impreſ ſa,nõ eſt tamen ſic mutabilis ꝙ poſſit dele ri de mente per aliquam culpã quantũ ad primum principium eius,& concluſione, proximas, & communiſſimas,quantum tñ ad concluſiones remotas , & applicatione proximarum concluſionũ ad particularia agibilia põt deleri de mentibus hominũ ꝑꝑ cõcupiſcentiã inordinatã, vel aliquam paſſionẽ,vel malas perſuaſiones & conſue tudines,vel ꝑꝑ aliquam naturæ corruptio nem,& ſecundum Alex. in 3. parte. q. 12. tria concurrunt ad legẽ.ſ. Auctoritas,veri tas,& bonitas, & ſecundũ hoc oportet ꝙ lex habeat formam & figuram, rõne prin cipij debetur legi auctoritas, q̃a nõ põt eſ ſe principiũ legis niſi habeat auctoritatem rõne formæ debetur legi veritas,quia nũ- quã fertur ſine rõne recta,nã iniuſta nõ eſt lex , rõne finis debetur legi bonitas , quia lex non ordinatur niſi ad bonum : Si ergo reſpiciamus in lege æterna auctoritatem, ſic appropriatur perſonæ patris rõne ptã- tis. Si reſpiciamus in ipſa lege æterna ve- ritatẽ,ſic appropriatur filio ſecundum rõ nẽ formalẽ ſapiæ. Si attendamus bonitatẽ legis , ſic appropriatur ſpirituiſancto , & ſic a lege æterna deriuatur ius naturale & oẽs leges proprie in ipſo cõtinẽtur tãquã in perfectiſſimo. Ad argumẽtũ dicẽdũ, ex quo lex æterna ſit idẽ realiter q̃d Deus,& lex naturæ in mente nr̃a eſt quoddã dicta mẽ naturale & creatũ, nõ dr̃ cõtineri in le ge ęterna tãquã res eſſẽtialiter,& intrinſe cus exiſtẽs,ſed pro tãto dr̃ lex naturæ cõti neri in lege æterna , quia q̃ lex naturalis dictat fugienda & agẽda,lex ęterna in infi nitũ perfectius , & ſic lex naturæ deriua- tur a lege æterna, & tanquã in pfectiſſima contineť,vt ſup. ſatis ꝓbabiliter dictũ eſt.

Lex naturæ deriuatur a lege æterna.

§. 3. VTRVM lex humana,& diuina cõti neãtur in lege naturæ: & arguitur, ꝙ non, quia quicquid in eo quod eſt apud oẽs, eſt idem apud oẽs, ſed lex naturalis eſt idem apud oẽs,ſcd̃m ꝙ dicit Iſid.5.Etym.Ius na turale eſt cõe oĩ nationi , ſed lex humana nõ eſt cõis,ergo &c.Item cõfirmatur,quia nihil iniuſtum continetur in lege naturæ, ſed in legibus humanis multa cõtinentur iniuſta, vnde Aug. 3. de ciui. Dei ait: Illa lex in qua eſt femina non ſit hæres , ergo lex humana nõ continetur in lege naturæ, & eo minus lex diuina , quæ eſt dignior quam lex naturæ. Reſpõdet Rich. vbi ſup. q. 2.ꝙ in lege humana aliqua ſunt quę ho mines extraxerunt ex primis principijs le gis naturæ tãquam concluſiones ex illis ſe quẽtes,& quantũ ad iſta lex humana conti netur in lege naturæ ſicut concluſiones in principijs eo ꝙ ꝑ principia legis naturæ põt moueri humana rõ,& dirigi ad elliciẽ dũ ex illis principijs cõcluſiones ꝑdictas. Aliqua etiã ſunt in humana lege,q̃ ex prin cipijs legis naturæ non ſequũtur ꝑ modũ cõcluſionũ, ſed ſunt determinationes quo rũdã principiorũ, vel cõcluſionũ cõium le gis naturæ,& rõne iſtorũ cõtinetur lex hu mana in lege naturæ, ſed̃m illã ſimilitudi nẽ qua continẽtur differentiæ in gñe,ſicut eius genus apprehenſum in quadã paſſiua potentia,vt ꝑ rõnẽ determineť ꝑ vnã diffe rentiã vel per aliã , ita aliqua quæ ſunt de lege naturę in differentia ſunt,vt diuerſis modis terminentur ꝑ voluntatẽ illorũ qui pſunt,ita tñ ꝙ illa determinatio non ſit il li cõcluſioni repugnãs. Lex autẽ diuina,ꝓ prie loquẽdo, nõ dẽt dici contineri in lege naturæ, nec ſicut pars in toto,ſed econuer ſo,nec ſicut totum in partibus,q̃a lex natu ræ nõ eſt oẽs partes ei⁹, nec ſicut genus in ſpẽ,nec ſicut ſpẽs in gñe,q̃a genus dicit to

Iſido.

tã eſſentiã ſpẽi mõ indeterminato. Lex aũt naturæ nõ importat totã rationẽ legis diuinę. Lex aũt diuina & importat totã rõnẽ legis naturæ, tñ ſuperaddit aliquid tale, genus aũt nihil addit ſuper ſpẽm, nec eſt ſicut forma in materia, quia quamuis ſit dignior q̃ lex naturæ nõ tñ extat tota in potẽtia legis naturę q̃a aliqua ſunt in ea quę nõ potuerũt haberi niſi p̄ reuelationẽ diuinã: Ex quo ſequit̃ ꝙ nec eſt in eo ſicut motũ in motiuo, nec ſicut in fine, imo magis ecõuerſo, q̃a lex naturalis ordinabat̃ ad legem diuinã, nec ad ſimilitudinem qua res dr̃ eſſe in vaſe eo, ꝙ multa cõtinet quæ nõ p̄ſit cõprehẽdi lege naturæ, ergo ex p̄miſſis cõcludit̃ legẽ humanã contineri in lege naturæ, legẽ vero diuinã nõ cõtineri in lege naturæ. Ad primũ itaq; argumẽtũ dicẽdũ ꝙ lex naturæ nõ eſt eadẽ apud oẽs niſi quãtũ ad ſuũ primũ principiũ & concluſiones p̄pinquiſſimas, non oportet ẽt ꝙ illud quod eſt de lege naturæ habeat tãta idẽtitatẽ apud oẽs, ſicut illud cõe cuius eſt determinatio, quia cõmune p̄ determinationẽ particulatur. Ad cõfirmationẽ dicit Augu. li. 1. de li. ar. Lex mihi nõ videtur q̃ iuſta non fuit, & ideo nõ eſt verum, ꝙ lex humana ratione illius quod iniuſtum continet, contineatur in lege naturæ, quia quantum ad id non eſt lex, ſed corruptela, ergo.

Commune particulatur per determinationem.

§. 4. VTRVM legis naturæ ſint plura principia, aut vnũ ſolũ? & arguitur ꝙ ſint plura, quia prima principia legis diuinæ ſũt fidei articuli qui ſunt plures, ergo a ſimili prima principia legis naturæ erũt plura. Rñdet Rich. vbi ſup. q. 3. ꝙ legis naturæ eſt vnum ſolum principium primum, dicit enim Phil. 8. Phiſico Nihil inordinatũ eſt eorũ quæ a natura & ſecundum naturam ſunt, ſed lex naturalis ſecũdũ ꝙ accipitur pro iure naturæ eſt aliquid conſtitutum, ſeu dictatũ a rõne per ſuũ naturale lumẽ: Lex ergo naturæ eſt a natura & ſecũdũ naturã, accipiendo naturã nõ p̄ natura generis, quæ cõis eſt hoibus & brutis, ſed pro natura ſpeciei naturę humanę. Lex ergo naturæ ordinata eſt, ergo oĩa legis naturæ præcepta inter ſe ordinata ſunt, ſed plurium ordinatorũ inter ſe oportet vnũ eſſe primum: Præterea illud præceptum legis naturæ in qđ reſolubilia ſunt oĩa alia legis naturę p̄cepta tanquã cõcluſiones in principiũ, eſt primũ principiũ legis naturæ, ſed in lege naturæ eſt vnũ ſolũ tale, qđ eſt præceptũ de ordinata boni dilectione, ex hoc enim præcepto ſtatim ſequit̃ p̄ceptum de odio mali, & oĩa alia præcepta legis naturæ exiſtis duob. ſequuntur mediate, vel immediate, ergo legis naturæ ſecũdũ ꝙ cõprehendit naturalẽ ordinẽ ad ſe ipſum, & ad Deũ, & ad proximũ, eſt vnũ ſolũ primũ principiũ ẽt creatũ; qđ eſt illud: Vnuſquiſq; ordinato mõ diligat bonum. Ad argumentum dicẽdum, ꝙ legis diuinæ eſt vnũ ſolũ primũ principium, qđ eſt credere oẽs articulos fidei eſſe teſtificatos, vel reuelatos a prima veritate infallibili.

Primum principiũ diuinæ legis quod ſit.

§. 5. VTRVM diuina lex noua cõtineat̃ in veteri lege: Et arguitur ꝙ non, quia duarũ legũ ex oppoſito diſtinctarũ vna nõ continetur in alia, ſed ſic ſe hñt diuina lex noua & vetus, aliter non diceret apoſtolus, Heb. 7. Trãſlato ſacer. neceſſe eſt, vt legis tranſlatio fiat, ergo lex noua nõ cõtinetur in veteri. In oõtrariũ tñ eſt qđ dicit ſalua Mat. 5. Nõ veni ſoluere legẽ ſed adimplere, vñ etiã dicit b. Greg. ſuper Ezech. 1. Quaſi ſit rota in medio rotæ. Glo. rota in rota, nouũ teſta. in veteri. Rñdet Rich. in 3. d. vl. ar. 2. q. 4 ꝙ diuina lex noua cõtinetur in veteri lege, quia q̃ñ vnũ p̄p alterũ vbiq; vnũ, finis .n. vtriuſq; legis eſt, vt homines ſic ſubdãtur Deo, vt iuſtificentur ſuper naturali iuſtitia qua digni ſint præmio tranſcẽdẽte nr̃am facultatẽ qđ eſt vita æterna, vnde apoſtolus Rom 10. Finis legis Chrs ad iuſtitiã oĩ credẽti: Quęlibet autẽ lex aliqb. innitit̃ principijs p̄portionabilib. ſuo fini ergo oportet ꝙ vtraq; lex innitatur aliquibus ſupernaturalib. principijs cognitis in aliquo ſupernaturali lumine, ſicut naturalia principia in naturali lumine cognoſcũtur, illud autem ſupernaturale lumẽ fides eſt: Vñ vtriuſq; legis, principia ſunt illa q̃ primo nobis proponunt̃ credẽda, cuiuſmodi ſunt articuli fidei. Iidẽ aũt articuli fidei traditi ſũt in lege veteri & noua, ſed in noua cõtinẽtur explicite, i. veteri aũt implicite: Sicut. n. ſciẽtia ſpeculatiua tota virtualiter in ſuis principijs cõtinet̃, ita lex diuina tota virtualiter in ſuis continet̃ principijs. Cũ ergo oĩa pricipia noue legis, cõtineãt̃ iplicite i pricipijs veteris legis, ſic tota lex noua iplicite cõtinet̃ i veteri, & hoc

Greg.

eſt

eſt qđ dixit ſaluator, Mat. 5. Iota vnũ aut vnꝰ apex nõ ꝑteribit a lege, donec oĩa fiat. Ad argumẽtũ dicẽdũ, ꝙ diuina lex vetus, & noua nõ diſtinguuntur ex oppoſito ſicut diuerſæ leges ordinatæ ad diuerſos fines: Sed ſicut perfectũ diſtinguitur ab imperfecto, ſicut puer a viro perfectæ ætatis: Lex vetus quamuis ordinaret ad eundem finem ad quem lex noua, hoc tamen erat a remotiori & imperfectiusꝰ, vnde Apoſtolus Gal. 3: dicit. Lex fuit ſicut pedagogus in Chriſto, quæ autem ſic diſtinguitur ad inuicem ſunt vnum, ſicut tota arbor continetur in ſemine, ergo ad propoſitum lex noua continetur in veteri &c.

De legis differentia.

In quo eminet magis Dei charitas erga nos.

LEX II. quo ad differentiam, qũo videlicet, vel in quo differt lex vetus a noua, dicit .n. Magiſter in 3. d vl. Diſtat, inquit, euãgelij littera a legis littera, quia diuerſa ſunt promiſſa, ibi terrena, hic cœleſtia promittuntur. Diuerſa etiã ſacramẽta qa illa tm̃ ſignificabãt, hęc cõferũt gr̃am. Præcepta etiã diuerſa quantũ ad cerimonialia, nam quantum ad moralia ſunt eadẽ, ſed plenius in euãgelio cõtinentur: Vnde circa hãc legũ differentiã q̃rũtur plura.

§ 1. VTRVM ſacrameeta veteris legis cõferant gratiam? Et videtur ꝙ nec in nouæ legis, nec in veteris legis ſacramentis gratia conferatur virtute ſacramentorum: Cuius ratio eſt, quia gratia eſt per creationẽ, ergo ſolus Deus habet virtutẽ conferendi gratiam, ergo inter ſacr̃a nouæ & vet. leg. nulla eſt differentia: Rñr ſcđm S. Bona. in 3. di. vl. circa literã, ꝙ circa quæſtionẽ iſtã duplex eſt opinio celebris, & famoſa: Quidam nãq; dicere voluerunt, ꝙ in vtriſq; ſacr̃is datur gratia ſed differenter, quia in illis vet. legis ſacr̃is datur ratione fidei, & deuotionis ipſius ſuſcipientis, ita ꝙ nullo modo ratione ſcr̃i, ſiue operis operati. In ſacr̃is aũt nouæ legis ſecus eſt, quia cõſtat ex verbo & elemento, ſed tñ dñs inſtituit verbum, & dedit illi virtutẽ per quam influit, & agit in animã vel diſpoſitionem ad gratiæ ſuſceptionem, vel imprimẽdo characteris ſecationem, vel adminiculando ipſi gratiæ ad animæ curationem, & fomitis debilitationem, & hoc videtur dicere Aug. Quæ eſt virtus aquæ vt corpꝰ tãgat, & cor abluat niſi faciẽdo verbo. & hunc dicẽdi modũ multi ſuſtinẽt periti, ſed difficile videtur (inquit mihi S. Bona.) intelligere virtutẽ illã ſimul eſſe verbo, & elemẽto collatã quantũ ad eſſentiã & naturã, quantum ad eiuſexiſtentiã, quantũ ad durationis menſurã, & etiã quãtũ ad operationis efficaciã, quę oĩa neceſſe eſt ponere, & explicare circa virtutẽ illã, & hæc ſingularis tenet vſus Ibidẽ S. Bona. tandẽ ſubdit. Alius eſt hic modus dicendi, ſuppoſito ꝙ in ſacr̃is nouæ legis diuina virtus ſecretiꝰ operetur, quia hoc eſt fidei, & ſententia cõis? Dixerũt aliqui ſacr̃a nouæ legis habere reſpectu iuſtificationis virtutẽ, virtutẽ promerentẽ, virtutẽ diſponẽtem, & virtutẽ efficaciter ordinantẽ: Virtutẽ iuſtificantẽ rõne ſpũſſancti aſſiſtentis: Virtutẽ promerentẽ rõne paſſionis Chriſti meriti ad ſacr̃m cõcurrentis: Virtutem diſponentis rõne diſpoſitionis ipſius fidelis ſuſcipientis ſacr̃m: Virtutẽ deniq; efficaciter ordinantẽ rõne diuinæ pactionis inſtituentis, ſic .n. inſtituit dñs, vt ad talem prolationẽ verbi & ſacr̃i ſuſceptionẽ mirabilis in ſuſcipientibꝫ fieret operatio, & ſuſcipientiũ ſanatio, & ꝓ tanto dicunt ſacr̃a nouę legis hr̃e virtutẽ, & differũt in hoc a ſacr̃is vet. legis, ꝑcipue quãtũ ad ipſam efficacẽ ordinationẽ, qa non interueniebat ibi pactio in illis ſacr̃is ꝑ quã efficax fieret ordinatio ad gr̃am ſecundũ ꝙ in ſacr̃is nouæ legis vt patet in inſtitutione baptiſmi, vbi dixit: Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit? In alijs etiã tribꝰ modis habẽdi virtutẽ differẽtia eſt pœnes magis cõpletum & minus completũ, quia in ſacr̃is nouæ legis ſpiritusſanctus influens iuſtitiam plenius aſſiſtit, & paſſio Chriſti meritoria efficacius concurrit, abundantior etiam eſt deuotio ſuſcipientis. Tum ꝑꝑ incrementum fidei proprie. Tũ etiã ꝑꝑ ſubſidiũ totius eccleſiæ, & propter iſtum quadruplicem modum habendi virtutem dñr ſacramenta nouæ legis iuſtificare, & eſſe cauſa gr̃æ, nec volũt qui hanc poſitionem ſuſtinent in ſacr̃is nouæ legis amplius ponere. Tum quia iſta ſatis videtur ſufficere ad noſtram iuſtificationem. Tum quia ex ipſo quadruplici modo habẽdi virtutem ſatis manife-

ſtatur

Augu.

Bonauen.

In nouæ legis ſacramentis diuina virtus operatur ſecretius.

ſtatur nobilitas ſacramenti nouæ legis in ſeipſis. Tum etiam quia nec expreſſa au-ctoritas, nec ratio videtur cogere amplius illis dare, & humilitas fidei non tantum videtur refugere diminutionem, ſed etiam ſuperfluitatem: Hunc modum dicendi plures ſuſtinent, & dominus Guill. Pariſien. Epiſcopus in ſcholis fratrum minorum approbauit iſtum dicendi modum coram fratre Alex. de Ales,& iuſtum modum poteſt quis dupliciter ſuſtinere, vel ita quòd omnino affirmet nullo alio modo eſſe virturem in ſacramentis nouæ legis quam modis prædictis, vel ita quòd tamen non neget alium præter hos habendi virtutem in ſacramentis eſſe poſſibilem & primus quidem repugnat priori modo dicendi: Secundus non repugnat ex quibus ſecundum Guil. in 4.diſt. 1. Cui concord. Scotus, ꝙ tam ex opere operantis quam operato ſacramenta nouæ legis gratiam conferunt, ſed ſacramenta vet. leg. excepta circuncifione non conferunt.

Scotus.

Notandum tamen ꝙ opus operans vocatur fides cum charitate, ſed opus operatum operatio exterior: Sed ſicut ſupra dictum eſt ſacramenta etiam nouæ legis nullam habent effectiue cauſalitatem ad gratiam, quod ſic probatur, ſi enim aliquam gratiæ cauſalitatem in anima haberent quæritur, quæ eſſet illa virtus, aut corporalis, aut ſpiritualis: Nō corporalis, quia talis virtus non agit in ſpiritum niſi forſan obiectiue, ſed nec ſpiritualis, quia ſubiectum eſt corporale, dicit etiam Boetius, quòd omne quod recipitur in aliquo recipitur ad modum rei recipientis, & nō rei receptæ. Ceterum in ſacramento duo ſunt, ſcilicet verbum & elementum: Quæritur, in quo eſt iſta virtus ſubiectiue, an in verbo vel in elemento, quia non poteſt vna ſimplex qualitas eſſe in duobus ſubiectis diſperatis, non eſt in elemento, patet, quia ante verba non dicitur habere cauſalitatem, ſed quod nec in verbo, probatur: Si enim ſit in verbo, aut in toto, aut in parte, non in toto, quia totum verbum eſt extenſum, vt verbi gratia in ſacramento altaris: Hoc eſt corpus meum, & ita virtus eſſet extenſa, quòd repugnat qualitati ſpirituali? Si autem talis virtus ſit in parte verbi quæritur in qua aut quidem

Quid ſit opus operans, quid operatū.

in principio, aut in medio, aut in fine.

Primo modo non, quia tunc eſſet ſacramentum ante finem verborum, quod non conceditur. Si dicatur quòd in fine, mirū eſt ꝙ Deus tam mobilem fecerit qualitatem, vt ſubito tranſeat? Ex quo patet defectus Sancti Thom. in 4. diſt. 1. q. 4. qui ponit ꝙ in ſacramentis nouæ legis oportet ponere quandam virtutem, per quam in ſacramentis non iterabilibus in anima gignitur character, & in ſacramentis iterabilibus diſpoſitio ad gratiam: Melius profecto ponit S. Bonau vbi ſupra, & etiā in 4. diſt. 1. qui non ponit virtutem, ſed ſolam Dei aſſiſtentiam, qui ex pacto hoc voluit, vt quotiens ſacramentū confertur donabit gratiam niſi ex parte noſtra impedimentum eueniat: De quo datur exemplū Scoti in 4. diſt. 1. quæſt. 3. Dicat vir bonæ fidei alteri, in tali ſigno puta pacis oſculo tale firmabitur negocium, credendum eſt ei, ſic eſt hic, quia pepigit nobiſcum Deus fœdus, vt in ſacramentis gratiam conferat niſi obex a nobis veniat. Aliud familiare exemplum: Licet enim obediatur litteris papæ non tamen videtur aliqua virtus in litteris ponenda, ſed ſolum ſit intimatione papalis voluntatis, ſic in propoſito eſt de ſacramentis, vnde ſacramenta no. leg. efficiunt quod figurāt, ſacramenta vero vet. leg. ex parte operis operati non efficiebant: Vnde Hugo de ſancto Vict. Prius, inquit, in lege naturæ victus eſt homo Dei ignorantia.

Thom.

Scotus.

Secundo in lege Moyſi de impotentia, dum data eſt lex ſine gratia, & tunc venit Chriſtus de quo dicit Ioan. 1. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, & Ro. 3. Per legem enim cognitio peccati, nunc autem ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata a lege & prophetis, iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti: Vbi gl. Opera legis dicuntur quæ cū lege inſtituta & terminata ſunt, quæ nunquam inſtituere potuerunt, etiamſi in fide & ſanctitate fierent, ideo Eſa. 1. dicitur. Sanguinem hircorum nolui, vbi Glo. dicit, præterito vtēs oſtendit ſe ſacrificia iudæorum nunquam amaſſe, ſcilicet ratione ſolum operis operati, aut etiam ratione offerētium indigne, dum fiebant ex charitate homo in eis poterat mereri ſicut per omne opus

factum

factum ad honorem Dei: Ex quo patet de fectus Gilberti Porretani Epiſcopi picta. quem ſequi videtur Magiſter in 4. diſt. 1. dicentis quod dato quòd illa vete. leg. ſacrificia homo ex charitate expleret, nunquam tamen in eis poterat mereri, per hoc tamen non equatur ſacramẽtis no. le. quia dato quòd nulli⁹ fieret charitatis motus, ita tamen ꝙ obex non veniret proficerent ſuſcipien. ſed non ſic ſacramenta veteris legis, excepta circuncisione, quod ſacramentum fuit cõtra originale peccatũ: Ex prædictis patet quid ſit dicendum de differentia veteris, & nouæ legis: Deinde differentia prædictarum legum poteſt aſsignari penes radicem: Quæritur ergo.

Circuncisio fuit cõ tra originale peccatum.

§. 3. VTRVM differentia legis veteris, & nouæ ſecundum radicem ſit timor, & amor? Et ꝙ ſic videtur. Dicit enim Aug. ꝙ breuis eſt differentia legis, & euangelij timor, & amor & Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore ſed ſpiritum adoptionis.

In contrarium tamen inuenitur etiam lex vetus lex amoris, ſicut Deuteron. 6. dicitur: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. & econuerſo lex noua inuenitur lex timoris, ſicut Philoſo. 2. Cum metu, & tremore ſalutem veſtram operantes. Reſpondet ſanctus Bonau. in 3. diſt. vlt. art. 1. quæſt. 1. quod ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ cum comparamus has leges adinuicem, hoc poteſt eſſe dupliciter, vel ſecundum ſtatum communem, vel habito reſpectu ad ſtatum ſpecialis perſonæ: Si reſpectu ſpecialis perſonæ, ſic penes hæc duo non eſt differentia, nam multi in lege euangelica ducuntur ſpiritu amoris, multi etiam in le. veteri ducebantur ſpiritu amoris: Si vero comparatio fiat legum reſpectu habito ad ſtatum communem, ſic quia lex moyſaica reſpiciebat ſtatum imperfectionis, quia neminem ad perfectum adduxit lex, vt dicitur Hebr. 7. Euangelium vero reſpicit ſtatum perfectionis, vt dicitur Matth. 5. Eſtote perfecti ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt, & imperfectorum eſt duci ſpiritu timoris perfectorum vero ſpiritu amoris, hinc eſt quod ſecundum hæc duo habet legum differentia aſſignari: Signum autem huius differentiæ apprehenditur in modo tradendi hanc duplicem legem, quia lex vetus data fuit cum clamore magno & timore, ſecundum ꝙ dicitur Exo. 19. ita ꝙ populus non audebat appropinquare: Lex vero euangelica data eſt cum magna benignitate, & dulcedine, quoniam Chriſtus rex regum in medio diſcipulorum ſuorum ſedens docebat eos dicens: Beati pauperes ſpiritu. &c. vt habetur Matth. 5. & hic modus diuerſus ferendi legem inſinuat diuerſitatem huius duplicis radicis in obſeruando, quæ his legibus competebat propter diuerſam qualitatem perſonarum, & ſtatus eorum ob quam oportebat diuerſimode manuduci, vnde ſicut videmus in diſciplinalibus quòd ad homines perſuaſibiles vtendum eſt ſyllogiſmo oſtenſiuo, qui ducit directe ad verum, ad homines vero contentioſos vtendum eſt ſyllogiſmo per impoſſibile, qui ducit ad manifeſte falſum, vt per illud reducat ad verum, ſic quia in tempore veteris legis erant homines duræ ceruicis, & ad malum proni, dominus ideo propoſuit comminationes, & taxauit etiam graues pœnas, vt per hoc incuteret eis timorem per quem a malo reuocarentur, & ad bonum ſtipularentur: Sed poſtmodum apparente benignitate & humanitate ſaluatoris noſtri Dei cęperũt homines eſſe perſuaſibiles, & ideo promiſit eis dominus magnas, & multas promiſſiones per quarum amorem alliceret eos ad faciendum bonum, & propterea lex vetus dicitur lex timoris, lex vero noua lex amoris.

Bonauen.

Ad argumntum in contrarium dicendum, ꝙ licet in vtraque præcipiatur timor, & amor, tamen lex vetus principaliter habebat oculum ad timorem, lex vero noua principaliter ad amorem, illud autem tenet in lege rationem radicis, quod principaliter monet in mandatis eius obſeruandum, ergo &c.

Lex vetus timoris, lex noua dicuntur amoris.

VTRVM lex vetus erat lex occidens, & lex noua viuificans? Arguitur quod ſic quia Magiſter ſic dicit in littera tertij lib. diſt. vl. & Apoſtolus 2. Corinth. 3. Littera occidit, ſpiritus autem viuificat. ergo &c. ſed contra hanc legum differentiam obijcitur, dicitur enim Rom. 7. Lex quidem ſancta, & mandatum iuſtum, & ſanctum §. 4.

vbi

vbi Glo. iuſtum iuſtificans, ſed nihil iuſtnm, & ſanctum occidit, ergo lex non occidit.

Confirmatur, quia cum dicitur: Lex occidens, aut intelligitur de lege ſeruata, aut de lege non ſeruata, ſi de lege ſeruata conſtat quòd hoc eſt falſum, ſi de lege nõ ſeruata, ſimiliter euangelium non obſeruatum occidit, quia ſicut peccat qui legem ſcriptam non obſeruat, ſic peccat qui legem euangelicam non ſeruat, ergo ſicut lex vetus, ita etiam noua eſt lex occidens: Reſpondet S. Bonau. vbi ſupra, quæſt. 2. cui concord. Rich. ibidem. Quod aliquid iuſtificare ſiue iuſtificans dicitur multipliciter: Vno modo effectiue, & ſic ſolus Deus dicitur iuſtificare. Alio modò formaliter, & ſic gratia dicitur iuſtificare quæ informat ipſam animám expellendo iniquitatem culpæ & dando rectitudinem iuſtitiæ.

Tertio modo dicitur aliquid iuſtificans non ſolum in habitu, verum etiam in effectu, & ſic fides, quæ per charitatem operatur, iuſtificat.

Quarto modo dicitur aliquid iuſtificãs in ipſius iuſtitiæ exercitatione, & vſu, & hoc modo mandata Dei in quibus iuſtitia exercetur iuſtificare dicuntur, quãdo modo debito ſeruantur? His præſuppoſitis intelligendum eſt quòd in lege veteri tria ſunt conſideranda, ſimiliter & in lege noua, videlicet Mouentia, & iſta erant promiſſa. Dirigenda, & iſta erant præcepta. Adiuuantia, & iſta erant ſacramenta. Similiter hæc tria ſunt in lege euangelica, ſed differenter, quia in lege noua ſecundum primam faciem iſta omnia ſunt ſpiritualia, quia promiſſa ſunt æterna, præcepta ſunt ſpiritualia, & ſacramenta ſanctificantia, & ita promiſſa excitant hominem ad amorem ęternorum, qui eſt amor charitatis: Præcepta dirigunt ſufficienter in via morum docendo vitare omne peccatum, ſacramenta ſanant hominem a vulneribus peccatorum, & ſic legi euangelicæ competit iuſtificare ſecundum triplicem modum, videlicet. Formaliter ratione gratiæ ſacramentalis: Et in effectu ratione amoris ſpiritualis: Et exercitio ratione multiplicis boni operis, ad quod dirigitur homo per conſilia, & præcepta: In lege autem veteri erant aliter hæc tria conſiderare, quoniam ipſa dupliciter poteſt conſiderari, videlicet ſecundum intellectum ſpiritualem, & ſic quodammodo concordat cum lege euangelica, & qui ſpiritualiter legem obſeruabãt, viri euangelici erant, quia lex prægnans erat euangelio: Alio modo poteſt obſeruari ſecundum litteralem intellectum, & ſic ab euangelio diſtinguitur ſecundum tria prædicta, quia promiſſa erant temporalia, & pręcepta exterius regulantia, & ſacramenta figuralia, & ſic ratione promiſſorum non excitabatur homo ad amorem ſpiritualem, ratione præceptorum non dirigebatur ad iuſtitiam interiorem, ratione ſacramentorum nõ adiuuabatur, § 3.
vt poſſit faciliter legem ipſam implere, & ideo deerant ſibi iuſtificatio, & quia ibi erat oſtenſio culpæ & non aderat adiutorium, dabatur per conſequens occaſio peccati concupiſcentiæ, vt traderet ad mortem, & ideo lex Moyſaica ſecundum litteralem ſenſum dicitur lex occidens per occaſionem non per cauſam, & hoc ipſum dicit Apoſtolus Roma 7. Peccatum per mandatum occaſione accepta ſeduxit me, & per illud occidit, ibi Gl. Ex prohibitione nãque vbi charitas deficit deſiderium mali creſcit, quo aucto dulcius fit quod prohibetur, & ideo fallit dulcedine falſa, & ita per mandatum occidit, quia reatus præuaricationis acceſſit, vnde ſicut cum quis armatus portat cultellum, vt ſe defendat per quem ab inimico occiditur, illa cultelli portatione dicitur occidi non per cauſam, ſed per occaſionem, ſic intelligendum eſt in lege, & ſic patet eius differentiam.

Deſideriũ mali creſcit, vbi deficit charitas.

Ad argumentum autem dicendum, quod verum eſt quòd lex eſt ſancta, & mandatum iuſtum, ideſt iuſtificans, quia lex iuncta eſt gratiæ adiutrici, verum eſt etiam quantum eſt de ſe, & de principali intentione legiſlatoris, nihil tamen prohibet ex accidente, & per occaſionem inducere oppoſitũ, ſicut patet exemplũ de cultello.

Ad aliud vero dicendum, quòd non eſt ſimile de veteri, & euangelica, quia lex ſecum portat onus & non habet annexum adiutorium, ſed ſuum litteralem ſenſum, euangelium vero de ſe adiutorium ha-

bet

bet ipſius gratiæ, & ideo non præbet mortis occaſionem, quia gratia minuit concupiſcentiam, ſecundum ꝙ dicitur Rom. 7. infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius, & ſubditur, gratia Dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, ergo &c.

§. 5. VTRVM lex, & euangelium differant quantum ad onus annexum, ita quòd lex Moyſaica dicitur lex grauitatis, & lex euangelica lex ſuauitatis: Et probatur ꝙ ſic, quia dicit Chriſtus Matth. 11. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meũ leue, & de lege Moyſaica, Act. 15. dicit S. Petrus: Hoc eſt onus quod neq; nos neque patres noſtri portare potuerunt? Et contra iſtam differentiam opponitur ſicut dr̃ 1. Ioan. 5. Mandata eius grauia non ſunt, ergo ſi lex vetus continet mandata Dei, videtur ꝙ non ſit oneroſa, nec grauis.

Præterea ſi lex Moyſaica dr̃ grauis, aut hoc dr̃ reſpectu hominis virtuoſi, aut reſpectu peccatoris, & iniuſti, ſi reſpectu virtuoſi hoc nõ, quia qui virtuoſus eſt charitatem habet, & amat, & omnia facilia
Bernar. ſunt amanti, ſcd̃m B. Bern. ſi reſpectu peccatoris, tunc lex euangelica nõ tantum eſt grauis, imo omnino importabilis, ergo nõ videtur, ꝙ lex vetus & noua differant ratione grauitatis & leuitatis, quæ ſi in hoc differrent, tũc videretur, ꝙ lex vetus eſſet virtuoſior ex quo grauior, quia vt dicit Philoſo. Ars & virtus ſunt circa difficilia, ergo &c. Reſpondet S. Bonau. in 3. diſt. & q. vl. ꝙ de his duabus legibus eſt loqui tripliciter: Aut ratione præceptorũ obligantium: Aut ratione affectionũ mouentium: Aut ratione ſacrorum adiuuantiũ: Si rõne præceptorũ obligantiũ ſic ſe habent ſicut excedentia & exceſſa, nam quãtum ad numerum lex erat grauior ꝑꝑ multitudinem iudicialium, & cerimonialium, quantum vero ad perfectionem, & arduitatem grauius eſt euangelium, ſicut difficilius eſt viuere ſcd̃m exigentiã perfectionis q̃ ſcd̃m ſufficientiam iuris cõis, & ſic quodammodo ratione oneris præceptorum excedit lex difficultate, & quodammodo euangelium. Alio modo eſt comparare iſtas duas leges adinuicem rõne affectionum mouentiũ, & ſic leuius eſt euangelium, quia cum obſeruatio legis euãgelicæ moueatur amore non ſentit laborem, ſicut Bern. dicit: Vbi amor non labor, ſed ſapor, ergo rõne affectionis lex euangelica eſt facilis & leuis: Sed econuerſo affectio mouẽs ad obſeruationẽ legis moyſaicæ timor erat, & illi timori iuncta erat grauis punitio, quod ſignificatum eſt Exo. 17. vbi dr̃, ꝙ manus Moyſi erant graues, & quia timor de ſe pœnã habet, & exterius iunctus eſt pœnæ, hinc eſt ꝙ quantum ad hoc lex moyſaica erat grauior quã euangelica. Tertio modo eſt iſtas leges cõparare ad inuicẽ ratione ſacrorum adiuuantium, & ſic multo leuior eſt lex euangelica q̃ moyſaica, quia ſacra illius legis multum habebant ponderis, & parũ de efficacia virtutis, ecõtra in ſacris nouæ legis eſt, quæ paruã habẽt difficultatem, & multam habent vtilitatem: Hinc eſt ꝙ ſcd̃m hanc cõparationem lex euãgelica nõ ſolũ dr̃ leuior lege moyſaica, imo dicitur iugum leuitatis, & illa dr̃ onus grauitatis, ergo concedendæ ſunt rationes, quæ hoc probant. Ad argumentum autem de auctoritate Ioan. dicẽdum, quòd dupliciter eſt loqui de ipſis mandatis. Aut per comparationem ad naturam ſanã, aut per cõparationem ad naturã infirmã: Si primo ſic, dicit mandata eius nõ eſſe grauia quia ſunt naturæ conſona: Si autem per comparationem ad naturam infirmam, quæ habet difficultatem ad bonum, & pronitatem ad malum, ſic mandata eius ſunt grauia, ſed prædicta differentia aſſignatur quantum ad naturam lapſam, quia quantum ad naturam ſanam mandata Dei ſunt leuia. Et ideo ars & virtus ſunt circa difficilia ipſi naturæ priuatæ virtute non autem naturæ informatæ, & leuatæ per gratiam, & virtutem, per quem modum lex euangelica ſuauiter obſeruatur ad Dei laudem.

Vbi amor non labor ſed ſapor.

De luxuria.

Vbi relucet magna magni Dei charitas. prohiben. luxuriam.

LVXVRIA primo, quantum ad eius diffinitionem, & ſpecierum aſſignationem, nam ſecundum Iſidor. libro Etymolog. Luxuria eſt ſolutio in voluptates, voluptates autem maxime vene- §. 1. Iſido.

reæ ſoluunt animam hominis, & ideo luxuria eſt principalius in eis. Secundario autem dicitur eſſe in quibuſdam alijs pertinentibus ad exceſſum, vnde Glo. Gala. 5. dicit, quòd luxuria eſt quædam ſuperfluitas, accipiendo tamen primo modo luxuriam ſeptem ſunt ſpecies eius, de quibus in decalogo dominus expreſſe vnam ſolam prohibuit dicens in ſexto præcepto? Non mœchaberis, ſecundum Magiſtrum in 3. diſt. 37. ideſt ne cuilibet miſcearis ex præcepto niſi fędere matrimonij, a parte enim totum intelligitur, nomine ergo mechie omnis concubitus illicitus, illorum quoque membrorum non legitimus vſus prohibitus debet intelligi.

Sed contra arguitur, quòd non ſit recta expoſitio Magiſtri de hoc præcepto, ſi enim ex prohibitione grauioris non intelligitur prohibitio minus grauis, cum adulterium ſiue mechia grauius peccatum ſit quam fornicatio, videtur quòd in hoc non videtur prohibitio fornicationis: Præterea cum grauiora ſint peccata contra naturam quam peccata adulterij, videtur quòd potius deberent illa prohibere quam adulterium. Item Glo. ſuper illud Matth. 5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum dicit, quòd ibi omnis libido carnalis qua fornicatur anima a Deo intelligitur prohiberi: Cum igitur fiat per omne peccatum, videtur ꝙ omne peccatum ibi prohibeatur, ergo habito iſto mandato cætera ſuperfluunt. Reſpondet S. Bonauen. in 3. diſtinct. 37. in expoſitione litterali, quod in mandatis decalogi prohibentur peccata, maxime in mandatis ſecundæ tabulæ ſecundum ꝙ ſunt ad nocendum proximo, & quoniam quantum ad peccatum carnis magis offenditur proximus per adulterium, hinc eſt quòd illud præcipue prohibetur, in illo tamen intelligitur prohiberi omnis illicitus coitus, & membrorum illorum abuſus, vt dicit Magiſter, & per hoc patet reſponſio ad prima duo obiecta: Ad illud vero quod dicitur in Glo. dicendum, quòd gloſa illa intelligitur moraliter de fornicatione ſpirituali, ſed ſecundum litteralem intellectum in illo Dei mandato prohibetur omnis illicitus vſus membrorum illorum genitalium extra legem matrimonij: Omnis autem ſeminis effuſio deliberatiua præter legem matrimonij eſt illicita, & intelligitur hic prohibita per adulterium, quod directe matrimonio repugnat. prima itaque ſpecies luxuriæ quæ in ſexto præcepto prohibetur implicite dicitur fornicatio, quæ vt colligitur 23. quæſt. 2. §. qui ergo. & ex c. meretrices, eadem cauſa, quæſt 4. eſt inordinatus concubitus naturalis quo ſolutus ſolutam naturali vſu cognoſcit, & intelligitur ſolutus, & ſoluta quolibet vinculo ſcilicet coniugij, conſanguinitatis, affinitatis, ordinis religionis, vel voti. Dicitur naturaliter ad differentiam illius vſus, qui dicitur contra naturam, vt notatur in dicto cap. meretrices.

V T R V M fornicatio ſit peccatum §: 2.
mortale? Et arguitur quòd non, quia mulier non coniugata, & libera habet poteſtatem ſui corporis ſed quæ habet rem aliquam poteſt dare illam cui vult, ergo ille acquirit licite q accipit, quia nulli facit iniuriã, ergo quando de voluntate mulieris procedit vt cognoſcat eam ſine pactione coniugali, cum non ſit alterius, nec alicui fiat iniuria videtur, quòd fiat licitæ ergo &c. Item non eſt contra legem naturæ habere ſeruum & ancillam ſed ancilla pôt hô vti vt libet, ergo non eſt contra legem naturæ cognoſcere eam carnaliter.

In contrarium eſt quòd ſecundum omnes leges, qui filij de concubinis naſcuntur vituperabiles ſunt, & contumelia eſt eis, ſic naſci, ſed non eſt vituperium niſi præcedat inordinatio, ergo ſi ſecundum dictamen naturæ eſt contumelia in filijs, qui ſic naſcuntur videtur, ꝙ in tali actu
ſit deordinatio. Reſpondet S. Bonauentu. Bonauen.
in 4. diſtinct. 33. ar. 1. quæſtio. 1. quod ius naturale tripliciter dicitur, ſcilicet communiter, proprie, & magis proprie, & ſecundum hoc tripliciter diffinitur ab Iſid. Iſido.
Vno modo ſic. Ius naturale eſt quod in lege, & in euangelio continetur, ſi ſic accipitur ius naturale, ſic fornicatio eſt contra ius naturale, quia eſt contra legem, & euangelium implicite, vbi in lege prohibetur cum dicitur: Non mœchaberis: In lege vero euangelica explicite, nam dicit fornicatores non habere partem in regno Dei, & 1. Corint. 7. dicit quòd habeat vnuſ-

vnuſquiſq; ſuam propter fornicationem. Ratio autem præceptionis eſt matrimonij ſacramentum, quod eſt inſtitutum a Deo in ſignificationē, & curationem, in ſignificatione ante lapſum, ſed in curationem poſt lapſum, quia enim corrupta, & deordinata eſt illa vis adeo, quòd non exit in actum quin regnum animæ peruertat, ideo non poteſt fieri poſt lapſum ſine peccato, niſi excuſetur per matrimonium, ideo taliter cognoſcere fornicariam eſt contra euangelium, & contra ius naturale communiter dictum.

Diffinitio iuris naturalis. Secundo modo dicitur proprie, & ſic diffinitur in principio decretorum. Ius naturale eſt quod eſt commune omnium nationum, & hoc ius eſt quod dictat recta ratio, & adhuc contra hoc eſt cognoſcere concubinam, quia ius naturale dictat ꝙ conueniat vir & mulier in tali actu ad generationem prolis, quæ vtriſque ſuccedat, & cui præſint, & illa æqualiter ſubſit vtrique, & quoniam actus ille eſt vt conſimilis generet conſimilem in ſpecie, dictat natura vt conueniat in quadam æqualitate, ſed hoc eſt cum pater coniungitur illi vt ſit vxor, & materfamilias, & ideo recta ratio dictat, ꝙ non conueniant, vt concubinæ, ſed iſta in multis eſt obſcurata per libidinem, ſed tamen ſalua manet in vtentibus ratione debito modo.

Tertio dicitur ius naturale propriiſſime quod natura docuit omnia animalia ꝙ hoc modo non eſt contra naturam, nec tamen omnino ſecundum naturam, & hoc ideo, quia quædam animalia ſunt, quæ coniunguntur per indiuiduα copulam, ſicut turtures, & quoniam ſicut vult philoſophus omnes virtutes quæ ſunt in animalibus diſperſæ in homine colliguntur, ſicut anima omnium animalium in manu hominis quamuis non omnia alia animalia habeant inſtinctum, tamen natura hominis habet: Vnde ad hoc iudicatur recta natura hominis, vt ſi adhæret mulieri ſic adhæret vt pro ipſa patrem, & matrem deſerat, & ſic accipiat in copulam indiuiduam. Secundum hæc igitur patet, quòd non ſolum eſt malum habere fornicariam quia prohibitum, ſed prohibitum, quia malum.

Océs virtutes, quæ ſunt in animalibus diſperſæ colligũtur in homine.

Ad argumentum primum dicendum, quòd facit fornicando iniuriam ſibi prô eo quòd ſe deordinando in corpus ſuum peccat, ſicut qui ſe occidit. pſal. Qui diligit iniquitatem odit animam ſuam. Pſal. 10.

Ad ſecundum dicendum, quòd quando ſeruus, vel ancilla ad talem vſum accipitur tunc ad æqualitatem accipitur, ideo nunquam recte vtitur cum ſeruo, vel ancilla, niſi cum illo vel illa contrahant tanquam cum coniunge ſuo. Secunda ſpecies luxuriæ eſt adulterium, quod eſt alieni thori violatio, vnde dicitur adulterium quaſi ad alienum thorum acceſſio, vt patet 36. quæſtio 1. Cum ergo, & aliquando eſt ſimplex ſcilicet quando ſolum eſt ſolutus, quandoque duplex ſcilicet cum ambo ſunt coniugati, & ſecundum Alexan. de Ales, 2. 2. tract. de adulterio fit tribus modis Primo quando quis accedit ad alienam vxorem. Secundo quando coniugatus peccat cum ſoluta. Tertio ſecundum quandam iuris interpraetationem, quando quis ita ardenter amat vxorem, quòd etiam ſi non eſſet eius vxor commiſcere vellet cum ea, vel contrario vxor cum viro.

VTRVM habere plures vxores ſit contra ius naturæ, & committatur adulterium? Et arguitur quòd non, quia ſi haberet vnicam eſſet de lege naturali ſemper fuiſſet peccatum habere plures, quia contra ius naturale nullus poteſt diſpenſare, nec etiam Deus, quia non poteſt facere contra ſuam bonitatem: Modo ſanctos patres ſicut Abraam, Iacob, Moyſes, & Dauid legimus plures habuiſſe vxores meritorie, ſed quod ſit contra ius naturæ non erit meritorium, ergo plures habere vxores non eſt contra ius naturæ, nec ibi committitur adulterium. §. 3.

In contrarium eſt, quòd vox omnium eſt vox naturæ, ſed omnes dicunt bonum coniugale vnicam eſſe viri, ergo vnicam habere eſt de lege naturali, ergo habere plures vxores eſt contra ius naturale, & ſecundum ſe malum, ergo in decalogo prohibitum: Vnde Lamech, vt dicit Glo. reprehenditur, qui contra naturalem morem adulterium commiſit? Reſpondetur ſecundum Alexan. de Ales in 3. par. q 35. quòd ius naturale dicitur tripliciter: ſcilicet primo communiſſime, quod conſiſtit

ſtit in ordine naturarum & diſtributione mutua, ſecundum q vnum elementum nõ poteſt eſſe ſine alio, vnde dicit Auguſt. q iudicium ſummæ largitatis eſt, quòd quæ libet creatura compellitur dare ſeipſam. Aug.

Secundo ius naturale dicitur communiter ſecundum quòd natura docuit omnia aïalia, vt maſculus cũ fœmina conueniat.

Tertio ius naturale dicitur ſpecialiter, & proprie, quod dictat naturaliter ratio faciendi: Contra ius naturale primo modo dictum nihil eſt: Contra ius naturale ſecundo modo dictum, eſt peccatum ſodomiticum: Contra ius naturale tertio modo dictum, eſt omne illud quod eſt contra naturale dictamen rationis, vnde aliquid eſt contra ius naturale eo quod eſt malum ſecundum ſe, hoc eſt quòd nulla cauſa poteſt fieri bene, vt fornicari, mentiri, & illud nunquam poteſt non eſſe peccatum: Aliud eſt contra ius naturale, quod eſt malum in ſe ſimpliciter, tamen ex cauſa in caſu bene poteſt fieri, & etiam meritorie, vt occidere hominem, & tale eſt etiam habere plures vxores, ideo contra ius naturæ ſecundum quòd exiſtit pœnes eſſentiam virtutis non poteſt eſſe diſpenſatio, quia hoc eſſet contra Dei iuſtitiam & bonitatem: Circa opus vero virtutis poteſt eſſe diuina diſpenſatio, opus enim virtutis eſt mutabile, ipſa autem virtus eſt immutabilis &c. vnde habere plures vxores adulterium fuit Lamech duplici de cauſa, ſcilicet quia cõtra ius naturale, ſiue dictamen rationis, & quia contra morem, ideſt contra conſuetudinem, & etiã contra morem, quia contra moderantiam, ex incontinentia enim immoderata plures habuit, & quia contra ius naturale fecit peccauit in Deum, quia contra morem ſcandalizauit proximum: Sancti vero patres non commiſerunt adulterium, nec peccauerunt contra ius naturale, quia cum eis occulta diſpenſatione fuit diſpenſatum, nec fuit contra morem, quia iam fuit in conſuetudinem tractum: Si autem quæratur diſpenſationis cauſa, dicimus fuiſſe triplicem.

Prima propter multiplicationem cultus Dei, quia temporibus illis pauci erant cultores Dei.

Secunda cauſa fuit propter figuram, coniugium enim figurabat connubium Chriſti & eccleſiæ quæ multiplicatur per actiuos, & contemplatiuos filios, & mercennarios, quod figurabatur in vxoribus Iacob liberis, & ancillis.

Tertia fuit propter moderantiam, & temperantiam, moderate enim appetebant antiqui patres coitum, & ſolum propter propagationem ad cultum Dei: Sed contra prædicta arguitur ſic: Abraam viuente vxore ingreſſus eſt ad ancillam, aut cognouit eam maritali coitu, aut fornicario, ſi fornicario, tunc nunquam conceſſit ſpiritusſanctus, quia omnis coitus fornicarius ſemper eſt malus, ſi maritali, ergo fuit vxor: Dicendum ergo, quod fuit vxor ſicut dicit littera, & innuit Rabanus in Glo. di. q nondum erat diuulgata lex euangelij viuus vxoris, ex quo innuit, q Abraam habuit plures vxores ex Dei diſpenſatione, vnam tamen principalem. Oĩs coitus fornicari⁹ ſemper, eſt malus.

VTRVM coitus coniugalis ſit licitus: & ex multis auctoritatibus videtur quòd non, quia dicitur 1. Corinth. 7. Bonum eſt viro mulierem non tangere, ergo ſequitur quòd malum eſt tangere, & infra: Reliquum eſt, vt qui habent vxores tanquam non vtentes ſint, & Epheſ. 5. Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus eccleſiam, ſed Chriſtus nunquam dilexit eccleſiam ad opus carnale, ergo &c. Deinde Matth. 5. Qui viderit muli. ad concupiſ. eam hic mech. eſt, ſed non determinat quam mulierem, coniugem vel non coniugem, ergo coitus coniugalis non eſt &c. §. 4.

In contrarium ſimiliter adduci poſſunt auctoritates: Nam dicitur Gen. 1. Benedixit dominus Adam, & Euam dicit. Creſcite & multiplicamini: Item 1. Cor. 7 Vxori vir debitum reddat, & vxor viro: Mulier enim ſui corporis poteſtatem non habet nec vir ſimiliter: Item in eodem cap. Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, & 1. Tim. 5. Volo iuniores nubere, filios procreare, ex quibus concluditur quòd coitus coniugalis ſit licitus. Reſpondetur ſecundum Alexan. vbi ſupra, quòd triplex eſt coitus coniugalis. Alius eſt licitus, alius permiſſus, & alius prohibitus: Licitus coitus coniugalis eſt triplici de cauſa, videlicet cau- Triplex coniugalis coitus.

ſa

ſa prolis, & ſecundum hoc eſt in officium multiplicandæ naturæ, vnde Tim.5. Volo iuniores nubere &c. Secundo cauſa reddẽdi debitum, & ſecundum hoc eſt opus iuſticiæ 1.Cor.7. Vxori vir debitum reddat. Tertio cauſa fornicationis vitandæ, & ſecundum hoc in remedium concupiſcentię 1.Cor.7. Vnuſquiſque propter fornicationem, ſupple vitandam, ſuam vxorem habeat. Prima cauſa ordinat coitum coniugalem ad Deum. Secũda ad proximũ. Tertia ad ſeipſum: Permiſſus vero coitus coniugalis eſt ex fragilitate, ſeu infirmitate carnis proueniens, in quo quæritur coniugalis delectatio, ſed ſub Deo, vt Dei amor præponatur illi delectationi, & iſte coitus venialis eſt permiſſus, quamuis non fiat cauſa prolis, nec reddendi debitum, nec vitandæ fornicationis, vnde dicitur 33.q. 2.iuxta auctoritatem Apoſtoli: Inſtitutio coniugij extra paradiſum facta eſt, vt infirmitas prona in ruinam turpitudinis, honeſtate exciperetur coniugij, & Augu. de adulterinis coniugijs: Vſus naturalis ſi ultra modum prolabatur, in vxore quidem eſt uenıale, in meretrice uero damnabile. Prohibitus coniugalis coitus eſt, qui ex voluntate ſubdita libidini contra honeſtatẽ coniugii, & ordine rationis procedit, vt il-

Hieron. lud, quod fit ad ſatiandam libidinem per meretricias blandicias, ſecundum quem modum dicit Hiero. Nihil fœdius, quam vxorem amare quaſi adulteram. Idem & habet 33.q.4.origo, nihil inter eſt ex qua honeſta cauſa quis inſaniat. Vnde ſextus pythagoricus ait: Adulter eſt inquit, in ſua vxore ardentior amator, ergo coitus coniu-

2. galis aliquando eſt licitus aliquando non, ſicut enim comedere aliquando licet aliquando non, nonnunquam tamen mortiferum, ſic coitum facere extra coniugium: Ad argumentum iam patet reſponſio, dicit enim Apoſtolus: Bonum eſt mulierem non tangere, non ſequitur quod ſit tãgere malum, ſimiliter vbi dicit: Qui habent vxores tanquam non habentes ſint, ibi ſolicitudinem ſuperfluam ſubtraxit, dicens ibidem: Volo vos ſine ſollicitudine eſſe: Præ-

.5 terea vbi Chriſtus dixit, qui viderit mulierem, intelligitur de vxore proximi, non autem vxore propria.

VTRVM adulterium committatur ſine dolo? Rñr ꝙ nõ, vt patet in l. ſi ex l.ff. de adulteris, vbi errantes excuſantur a pęna inceſtus, & adulterii non quo ad culpã, quia peccant mortaliter? Quicunque committit ex metu, & ignorãtia iuris, ſecus in ignorantia facti, quæ excuſat a culpa, puta quia credidit virum, qui erat adulter, ſimiliter quando committit ex coactione abſoluta, dum tamen in animo non conſentiat: Sed dices, quõ dr̃ notoriũ adulteriũ? Rñr ſecundũ Pa. extra de adul. publ.c. intellexi mus, ꝙ quando ſtat adultera in domo cum publico concubinario, & conuincitur notorie de adulterio, quando habet eum in mẽſa, in domo, & in tecto, & eſt cõſanguinearum, vel affiniũ abuſus, & ſic de alijs. Tertia ſpecies luxuriæ eſt inceſtus. q. 1. 5. cum ergo, & eſt grauior inceſtus adulterio.

VTRVM accedens ad monialem cõmittat inceſtum? Reſp ꝙ ſic, prout hr̃. 27. q. 1. virginibus, quia ſpõſa Dei eſt, qui eſt pater noſter 11.q.2. Qui abſtulerit non ſolum inceſtum, ſed & adulterium committit, quia ſpõſam alterius corrũpit, & ẽt ſacrilegiũ, vt patet in d.c virginibus, ſed tamen non ſunt tria peccata, ſed vnum ſolũ ſecũdũ Hug. licet ſortiat̃ diuerſa nomina. §.6 Monialis Dei ſponſa.

VTRVM inceſtuoſus poſsit contrahere matrimonium? Reſp. ſecundum Pan. extra de eo qui cogno. conſang. vxoris ſue c.1.ꝙ non, & nec exigere poteſt debitum a propria vxore, quamquam prius habuitã teqũam inceſtum commiſit, vt patet. 27.q. 2. qui dormierit, etſi exegerit, peccat mortaliter, niſi diſpenſetur cum eo: Si vero cõtrahit de facto tenet quidem matrimonium, & tenetur reddere debitũ, exigere autem non poteſt ſine peccato mortali, niſi diſpenſetur cum eo: Quarta ſpecies luxuriæ dicitur ſtuprum, & eſt inordinatus concubitus, quo virginalis integritas corrumpitur, vel ſtuprum eſt illicita defloratio virginum ſub parentum cura exiſtentium. § 7

VTRVM ſtuprans virginem teneatur eam recipere in vxorem? Reſpon. ſecundum fratrem Ange. de clauaſio in ſum. ꝙ ſi promiſit, vel accepit in vxorem, & ſic habuit copulam, ꝙ tenetur eã de neceſſitate recipere, licet tũc habuit animũ decipiendi, & habẽdi copulã, ꝙ ſi contraxit cũ alia matrimoniũ, vel pater non vult eam §.8

Thom. dare ſaltem teneretur ad dotem, niſi ſecundum S. Tho. eſſet tanta inæqualitas, quod potius decipi ſe finxit quam ſit decepta, nec aliter poteſt abſolui antequam contrahat cum alia, ſi parentes volunt eam ſibi dare niſi vere eam accipiat in vxoré, & faciat dotem, niſi ipſa ſibi dotem remittat: Hæc tenent Rich & Sco. in 4. diſ 15.

Scotus. §. 9 VTRVM committat peccatum ſtupri ille qui virginem non ſeduxit, ſed ſponte illa acquieuit? Et videtur, quod non, quia hoc non prohibetur in præcepto decalogi quia nullus actus naturalis prohibetur in præcepto decalogi, ſed ſolum actus vicioſus, & virtuoſus præcipitur, ſed talis copula cum virgine actus naturalis eſt, ſecúdú, quod dicit Apoſtolus Ro. 1. Mutauerunt naturalem vſum in eum, qui eſt contra naturá, vbi glo. Naturalis vſus eſt viri cum muliere, ergo non prohibetur in decalogo. Reſ. ſecundum Alex. vbi ſup. quod Augu. dicit ſup. 20. c. Exod. Furti nomine intelligitur oís illicita vſurpatio rei alienæ, non enim rapinam permiſit qui furtú prohibuit, ſed vti q; a parte totum voluit intelligi quicquid illicite rerum proximi aufertur, ſic profecto nomine mechiæ omnis illicitus coitus atque illorum membrorum non vſus prohibitus, debet intelligi. Vbi notandum, quod coitus cum virgine fit duobus modis. Vno modo intentione explendæ libidinis cú nó ſua. Alio modo intétione propagandę prolis cum non ſua, & vtroque modo talis coitus eſt illicitus, & actus vicioſus: Sed primo modo dupliciter. Tum ex inordinatione actus circa materiam: Tum ex inordinatione actus circa finem. Secundo ex inordinatione circa materiam ſolum. Ad argumentum eſt dicédum, quod naturalis vſus eſt uiri cum muliere, verum eſt, quia a natura generis eſt ſecundum, quá eſt eius quod natura docuit omnia animalia, vt maſculus cú fœmina coeat, ſed a natura ſpeciei, quæ eſt rationalis, non erit naturalis niſi ſit viri cum muliere ſua, & quia talis virginis defloratio non erit naturalis uſus cum ſit cum non ſua, peccatum autem ſodomiticú eſt cótra naturá vtroq; modo. Quinta ſpecies luxuriæ dicitur raptus, vt quando per violétiá rapitur aliqua mulier ad coitú, vbi nó ſolú eſt fornicatio, vel adulteriú ſed inſuper violentia Sexta ſpecies luxuriæ eſt peccatum contra naturá, & fit tripliciter. Primo ex ſeipſo ex tactibus impudicis, & hoc dicitur mollicies. Secúdus modus eſt fęminę in fœminam, vel viri in virú, aut viri in fęminam, & econuerſo, non tamé naturali modo, & dicitur ſodomia. Tertius modus eſt qñ fit cum brutis, & vocatur beſtialitas. Si quæras, quæ harum. ſ. ſpecierum puta fornicationis, adulterij, inceſtus, &c. ſit grauius peccatú? Rñr, quod contra naturam eſt maximum, & in iſta infimum eſt mollicies, grauiſſimum beſtialitas, & medium ſodomia. Poſt peccatum contra naturam maius eſt inceſtus, intelligendo in ſuo ſummo, poſt inceſtum adulterium, quod etiam eſt maius ſtupro, vtrú que autem aggrauatur per violentiam, vnde raptus virginum eſt grauius ſtupro, & raptus vxoris grauius adulterio. Hæc omnia aggrauantur ſecundum rationem ſacrilegij. Infimum autem eſt fornicatio, quę committitur ſine iniuria alterius perſonæ eſt tamen mortale, vt dictum eſt.

Nullus naturalis actus in præcepto decalogi prohibetur.

De pena luxuriæ.

Hic pulchre claret altiſſimi Dei magnę circa nos charitas.

LVXVRIA II. quantum ad ipſius punitionem maximam, nam pęna tam viri, quam vxoris adulterantis (ſecundum glo. extra de procu. c. tue) olim erat pęna capitis, videlicet. C. de adu'teris. l. caſtitati, hodie vero prius verberata retruditur in monaſterio, & mulier perdit dotem, & vir donationem propter nuptias.

1 VTRVM principes non punientes meretricia publica peccent contra tertiú præceptum ſecúdæ tabulæ. Et arguitur quod ſic quia dr Deut. 23. Non erit meretrix de filiabus Iſrael nec ſcortum: Sed hanc legem principes tenebátur, & facere, & obſeruare, ergo, & principes qui modo ſunt non punientes meretricia ſimiliter peccant cótra legem, & decalogi præceptum, quia dicitur extra de ſen. excó. quante: Facientes, & conſentiétes pari pęna plectédos catholica códěnat auctoritas, ergo, &c. Rñr ſecú dú Rich. in 3. di 33. art. 3. q. 3. quod principes non punientes meretricia nó peccant cótra

Facientes & conſentientes pari pęna plectunť.

tra hoc præceptum: Non mechaberis, nõ n. peccant principes in hoc puniendo vicia, quæ lex humana recte permittit, ſecundum at b. Aug. ſ.. de li. ar. Lex humana aliqua permittit, quæ iuſte lege diuina puniuntur, quia. n. lex humana non poteſt oĩa vicia cohibere, ideo illa punire præci 11·§ pit, quæ grauiora ſunt, & a quibus poſſibile eſt maiorem partem multitudinis abſtinere, & præcipue quæ ſunt in nocumentũ aliorũ, ſine quorum prohibitione humana ſocietas in pacis tranquilitate conſeruari non poſſet cuiuſmodi ſunt furtũ, homicidium, & ſimilia, ſimplex ãt fornicatio quã uis ſit graue peccatũ, & lege diuina puniẽdũ, tñ quia propter hominũ corruptionẽ difficile eſt multitudinẽ a carnis voluptatibus abſtinere, ideo nec homines in mala maiora, & reipublicæ magis nociua, ſicut in adulterium, peccata contra naturam inciderent, noluit lex humana meretricium prohibere tanquam aliquid per principes puniendum, nec tamen permittendum eſt ꝙ loco matronarum conſtruantur: Vnde Aug. li. 2. de ordine. Aufer meretrices đ ciuitatibus, & turbabis omnia libidinib⁹, conſtitue matronarum loca labe, atdecore de honeſtaueris, quia accederent homines ad nuptas virgines, vel alias corruptelas, vnde ſcandala ſequærentur: Veruntamen iſta mala, quæ bono modo auferri non poſſunt, relinquit diuino iudicio punienda. Ad argumentum dicendum, ꝙ cũ lex ſit ordinata ad bonũ commune, vicia per legem temporalẽ punienda ſunt ſecũdum ꝙ vtilitati cõmuni expediat, aliqua autem expediunt vni cõitati quæ non expediunt alteri, & eidem cõmunitati quædam expedirent vno tempore quæ non expedirent alio; & quamuis cõitati iudæorũ expediret, tũc ꝙ meretriciũ puniretur tẽporaliter ne proprias vxores cõtennerẽt, ad quas repudiandas proni erant, vnde & eis ne occiderent permittebãt repudiare proter duriciã cordis eorum, non tñ ẽ modo vtile cõitati chriſtianorum, ſed tunc iudæis, qui nõ regebãt ſe aliqua lege niſi diuina, iõ principes tenebantur punire meretriciũ: Moderni vero principes ad hoc nõ tenerẽtur ex officio, non tamen permanebunt impunita, quia multa per patiẽtiã tolerantur, quæ diuino iudicio non.

De mediatore Dei, hominum Chriſto Ieſu.

Hic relucet tota Dei ſumma charitas erga humanum genus.

MEDIATOR Dei, & hominum Chriſtus Ieſus factus, ſic ꝙ humanũ gen⁹ reconciliauit Deo, & in ipſo ſumus glorificati. S.c.

Sed contra arguitur, ꝙ Chriſto non ſit mediatoris officiũ proprium, ſicut. n. ſacerdos ita propheta videbatur eſſe mediator inter Deum, & hominem, ſecundum illud Deu. 5 Ego illo tempore ſequeſter fui, & medius inte Deum, & vos, ſed eſſe ſacerdotẽ & prophetam, non eſt eſſe proprium Chriſto, ergo nec etiã mediatorẽ. Confirmatur, quia ſpiritusſanctus eſt mediator, quia officiũ mediatoris eſt ꝙ interpellat ad vnum eorum pro altero inter quos eſt mediator, ſed de ſpirituſancto ſicut dicitur Ro. 8. interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ergo mediatoris officiũ conuenit ſpirituiſancto, & non Chriſto. Mediatoris officiũ.

In contrarium tñ dr. 1. Tim. 2. Vnus eſt mediator Dei & hominũ, hõ Ieſus Chrs, & Aug. in omel. Iſte locus euãgelicus ſter vbi ſe dñs dicit vitẽ, & diſcipulos ſuos palmites, ſcđm hoc dicit, ꝙ eſt caput eccleſię noſque mẽbra eius, mediator Dei & hominũ Chriſtus Ieſus. Aug. Rñdetur ſcđm Rich. in 3. di. 19. art. 2 q. 3. ꝙ loquendo de vniuerſali recõciliatione inter Deũ, & genus humanum ſolũ Chriſtus fuit mediator, ſecundũ ꝙ expreſſe dicit Apoſtolus. 1. Ti. 2. vt iã allegatũ eſt? ꝙ aũt nullus alius fuerit vniuerſalis mediator patet ſic: Deus ſuperior, genus humanum inferius, mediatorẽ aũt inter ſuperiorẽ oportet habere cõicantiã cum vtroq; per quã poſsit reconciliare inferiorẽ ſuperiori, ſolus aũt Chrs talem cõicantiã habuit, nã cum humano gñe cõicabat cum mortalitate, cum Deo in beatitudine tali, per quam ſuperior erat omni homine, & Deo acceptiſſimus, quæ duo ſecundum diuinam ordinationem neceſſaria erant in illo per quem genus humanũ erat conciliandum Deo, vt per mortalitatem pro humana generatione poſſet pati, & per aliud ita eſſe Deo accepta ſua paſſio, vt eam reputaret pro omnibus hu-

mani generationis peccatis ſatisfactionē condignā: Prædicta āt cōicantia non inuenit in patre, & ſpiritu ſancto, quia mortales non ſunt, nec in aliquo angelo vel homine, quia & ſi alij homines haberent nō tñ cum mortalitate beatitudinem ſupradictā, nec aliquis alius homo erat tantæ dignitatis vt excederet dignitatē totius humani generis niſi Chriſtus Dominus propter vnionem in vnitate perſonæ diuinę.

Ad argumētum āt dicendum, ꝙ ꝓphetæ, & ſacerdotes ve. te. dicti ſunt mediatores inter Deum & homines diſpoſitiue, & miniſterialiter, inquantum prænunciabant, & figurabant verum & perfectū mediatorē Dei, & hominū Chriſtū, ſacerdotes vero. n. te. pñt dici mediatores, inquātū ſunt miniſtri veri mediatoris, vice cui9 ſacra ſalutaria hominibus miniſtrant, ergo nihil prohibet aliquos alios ſecundum quid dici mediatores inter Deū, & homines. Ad confirmationem dicendum, ꝙ ſpiritusſanctus non pōt eſſe mediator vt patuit, quia non participat cum hominibus in mortalitate ſicut Chriſtus, ſed dicitur poſtulare nobis, q̄a nos interpellare facit.

Notandum circa hoc ꝙ tria ſunt officia mediatoris. ſ. Primo coniungre remota, participare extrema, & ordinate exiſtere inter illos, propter quæ ſolus Chriſtus dicit̃ verus mediator inter Deū, & hoīes, vnde. ſ. Tho. in 3. diſt. 19 ꝙ neque dæmones neque angeli, neq; hoīe ſācti ſunt mediatores inter Deum & nos homines. Primo non dæmones, quia licet participent nobiſcū in miſeria, nō tñ cū Deo in beatitudine, nec intēdunt coniungere Deo, ſed potius ſeparari ab eo. Secundo neque angeli poſſunt eſſe mediatores, quia deficit ī eis ſecundū officiū mediatoris, ex quo nō participant nobiſcum in miſeria.

Thom.

Dæmones participāt nobiſcū in miſeria.

Tertio neque homines ſcī poſſunt eſſe mediatores, quia deficit tertium officium mediatoris, ſ. ꝙ eſſent ſupra omnes homines & nec Abraam, neque Moyſes, nec alij potuerunt Deo reconciliare genus humanū, & hoc ē quod dicit Apoſtolus Heb. 9. Chriſtus noui teſt. mediator eſt, vt morte intercedente in redemptionem earū præuaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento repromiſſionem accipiant, q̄ ſunt vocati æternę hęreditatis in Chriſto Ieſu: itaque fuit Chriſti officium ſpeciale, ideo voluit oſtendere etiam facto officium inchoando ordinando, & conſummando.

Primo inchoando officium ſuum oſtendit in tempore, in loco, & in modo: De primo dicitur Sap. 18. Dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus dñe a regalibus ſedibus venit.

Secundo dr̄ Lucæ. 1. Ecce concipies in vtero. Mariæ vero mediū eſt eius vterus ſanctus, nā & ſecūdū Ber. Maria dicit̃ mediū, dicēs. Ad Mariā tāquā ad mediū Dei concurrunt, & qui in cœlo ſunt & q̄ in inferno, & qui nos præceſſerunt & nos qui ſumus, & qui nos ſequuntur, & nati natorū & qui naſcentur ex illis, tñ aliud eſt eſſe mediū, aliud eſſe mediatorē, vnde ſicut logici quærunt mediū ad concludendum maiorē extremitatem de minori, vt dicit Phil. lib. priorum, maior extremitas eſt Deus, minor extremitas in generatione rationaliū eſt hō. Perquiſierunt itaq; patriarchæ & prophetæ, & alij iuſti mediū, vt cōcluderent maiorē extremitatē de minori, ſed tandē inuenerunt Mariā in qua verbū caro factū eſt, vt maior extremitas prædicet̃ de minori, & econuerſo, ſicut bene & catholice dicimus: Deus eſt homo, ſimiliter: homo eſt Deus: Tertio in modo quē tenuit et oſtēdit ſuum mediatoris officiū, quia naſcens oſtēdit ſuā infirmitatē in inuolutione pāni, & cū hoc ſuā diuinitatē in exultatione angelorū, & fulgida ſtella: Secundo ordinando pacē oſtendit mediatorem, quia inuentus eſt in medio doctorū, vt dicit Luc. 2. & eiuſdē. 22. in vltima Cęna ait: Ego in medio veſtrū ſum, ſicut q̄ miniſtrat: Tertio conſummando ſuū mediatoris officium in medio latronum emiſit ſpiritum: Ioan. 10. Crucifixerunt cū eo duos latrones hinc & inde, medium autē Ieſum: Ecce patet eius pium officium.

Bernar.

§. 2 VTRVM Chriſtus ſecundum naturā diuinam & humanā ſit mediator? Et arguit̃, ꝙ ſecūdū vtrāq; naturā, quia nunq̄ iūgit extrema, niſi ꝑ hoc ꝙ hēt cōicationē cū vtraq; Chrs nūq̄ recōciliaret nos Deo, niſi eſſet De9 & hō. Cōfirmat̃ ſic, q̄a nihil tenet medij rōne ſecūdū illud ſecundū q̄d tenet rōnē extremi, ſed Chriſt9 tenet rōnē extremi ſecūdū hūanā naturā, q̄a humana

natura

naturá reconciliata eſt Deo, ergo non eſt mediator præciſe ſecúdú illam. Reſpódet. S. Bona. in 3. diſ. 19. q. vlt. & cóiter Richar. ibi. q differunt dicere eſſe medium, & eſſe mediatorem: Medium namque dicit cóuenientiam cum extremis: Mediator autem dicit non tantum conuenientiam, ſed & officium reconciliationis. Aliter ergo reſpondendú eſt cú quæritur: Qualiter Chriſtus ſit mediú inter humanam naturá, & diuiná. Aliter cú dicitur: qualiter ſit mediator: Si enim quæratur, qualiter ſit medius? Reſponderi pót, q mediú inter duas naturas aliquid pt dici tripliciter. Aut ita, q in eo concurrant duæ naturæ ſicut in vna materia. Aut ita q in eo concurrant duæ naturæ ſicut in vna perſona. Aut ita, quod in eo concurrant proprietates duabus naturis conformes: Primo modo accipiendo mediú nihil poteſt eſſe mediú mediate inter naturam humanam, & diuinam, nec Chriſtus, nec aliud, quia non pót conſtitui aliquod tertiú ex humana natura, & diuina. Secundo modo accipiendo mediú, ſicut Chriſtus eſt mediú inter humaná naturá, & diuiná, inquátú eſt vna perſona in duab. naturis nó ratione humanæ naturæ tantú nec ratione diuinæ naturæ tátú, ſed ratione vtriuſque. Tertio modo accipiendo mediú, ſic Chriſtus eſt mediú inter Deum, & hoies ſecúdú humanitaté, inquátú habet ſimul mortalitaté, & beatitudiné, mortalitaté in qua cóicat cú hominibus, beatitudiné in qua cóicat cum Deo. Si enim quæratur: Qualiter & ſecúdú quá naturá ſit Chriſtus mediator, cum mediator dicat officium reconciliationis, & mediator debet differre ab illis quos reconciliat, & Chriſtus diuiná naturá ſit ille cui ſit reconciliatio. Dicédú, q nó poteſt eſſe mediator ſecúdú diuiná naturá, ſed ſecundú humaná in qua pót recóciliare ſecúdú diuerſas proprietates, in quibus cóicat cú Deo, & cú homine, hébat. n. iuſticiam, & innocentiam in qua cómunicat cú Deo, & mortalitaté in qua cóicat cum homine, & dú coniungitur mors iuſticiæ in eadé conſideratur homo peccator & mortalis, Deo iuſto, & immortali, reconciliati enim ſumus Deo per mortem hominis innocentis.

Bonau.

Ex humana natura & diuina nó poteſt conſtitui aliud tertium.

Ad argumentum iam patet ex dictis rñſio, quia cóuenientia ſecúdú ꝓprietates eſt illa q pt extrema reconciliare, maximé cú extrema cóiúgi hñt per illud mediú, & perduci ad cóformitaté volútatis, non ad conformitaté naturæ: Per Chriſtú. n. recócilatur hó Deo vt ſit btús, & ita fiat de mortali immortalis, de peccatore iuſtus, de miſero btús, & nó vt recóciliat fiat Deus, licet Chriſtus ſit Deus: Ad cófirmationem dicédú, q Chriſtus ſit extremú ſecúdú humanam naturam, falſum eſt, nam humana natura in Chriſto nunquam indiguit recóciliatione, quia non erat reconciliata, ſed recócilians, ſecúdú q dicitur. 2. Cor. 5. Deus erat in Chriſto ſibi reconcilians, mundú.

De prohibitione mendacij.

Vbi claret magna magni Dei charitas, erga nos retrahendo a mendacio.

§. 1 MENDACIVM prohibetur in quinto præcepto ſecundæ tabulæ vt dicit Magiſter in 3. diſt. 37. vbi nota, q ſecundum Alex. de Ales in 3. par. ſummæ: in iſto præcepto: Non loquaris falſum teſtimonium contra proximú, prohibetur omne genus mendacij, quod eſt peccatum mortale, nó autem illud quod eſt veniale, & hoc large, quia ſtricte ſolum mendacium in iudicio prohibetur etiam falſitas aperte dicentis, & taciturnitas veritatis: Sed contra prædicta arguit, quod prædicta hæc in iſto præcepto non prohibeantur, quia qui falſum teſtimonium fert non ſolum peccat cótra proximum, ſed etiam contra ſeipſum, & quando ad vtilitatem proximi fert falſum teſtimonium ſine dubio peccat, & non cótra proximum ſed contra Deum, ergo prohibitio falſi teſtimonij non ſpectat ad hoc præceptum, ſed ad præceptum primæ tabulæ. Reſpondetur ſecundú S. Bonau. in 3. di. 37. in expoſitione literali, q in hoc præcepto prohibetur falſitas oris, præcipue ꝓut ordinatur ad nocumétum proximi, per cóſequens nihilominus inquantum ordinatur ad nocumentum ſui, verbum enim ad alterú eſt, ſi qui falſum alteri loquitur quodammodo, & ſi non noceat aliqui d auferédo, fallit tñ decipiédo. Ad argumétum patet ex dictis, & quia mendacium eſt contra Deum, ſeipſum, & quandoque contra proximum, & ideo inquátú eſt cótra Deú pót prohiberi in ſecundo præcepto primæ

Bonau.

tabulæ, & inquantum eſt contra proximũ Magiſter declarauit fore prohibitum in quinto præcepto ſecundæ tabulę di. Nõ lo quaris contra proximum &c. vbi crimen mẽdacii, & periurii, prohibetur. Quęrit quid ſit mendacium: Reſp. ſecundũ Aug. & allegat Magiſter in litera li. 3. diſ. 38. ꝙ eſt falſa ſignificatio vocis cũ intentione fallẽdi: Sed contra hanc diffinitionem arguitur ſic. Abſtracti & cõcreti eadẽ eſt diffinitio, ſed mentiri põt quis ſine vocis falſa ſignificatione, ſecundũ ꝙ dicit Magiſter, videlicet cũ quis intendens dicere falſum dicit verũ: Similiter mendaciũ põt fieri ſine voce, quia mendaciũ põt eſſe ſicut in verbis ita, & in factis, ergo nõ tãtũ debet dici falſa ſignificatio vocis, ſed ẽt operis. Confirmatur, quia qui mentitur mẽdacio officioſo, vel iocoſo non intendit fallere, ſed prodeſſe aut delectari ergo prædicta diffinitio non conuenit omni mendacio: Rñdet S. Bona. di. qua ſup. in expoſitione literæ, ꝙ ad completum eſſe mendacij duo concurrunt, videlicet falſa vocis ſignificatio ſicut materiale, & fallendi intentio ſicut formale, ideo recte eſt aſſignata notificatio mendacij. Ad argumentũ autẽ dicendũ, ꝙ mendaciũ non tñ dicit cõparationẽ ad mẽtientem, ſed ẽt ad ipſam rẽ de qua fit ſermo, mentiri vero proprie dicit comparationem ad ipſum mentiẽtem, & ideo plus claudit in ſe mendatium, quam mẽtiri, & ideo mẽdacium proprie eſt in verbis, quæ ſignificant mentis cõceptũ, licet ẽt dicatur eſſe mendaciũ in alijs aliquo modo analogicę, & per poſterius reperiatur. Ad cõfirmationem dicẽdum, ꝙ iſta notificatio per prius conuenit mendacio pernicioſo, iocoſo, & officioſo cõuenit quodammodo quaſi per poſterius, vnde vocabulum fallendi in notificatione mendacij non tantum importat decipere, ſed etiam falſum dicere, quod eſt cõe, & generale omni mendacio.

Augu. Quid ſit mẽdaciũ.

§ 2 QVAE differẽtia eſt inter mẽtiri, falſum dicere, & dicere mendacium? Rñr ꝙ mentiri eſt cõtra mẽtẽ ire, vnde ille, qui dicit quod putat aliud ſiue illud ſit verũ ſiue falſum mentitur falſum vero põt quis dicere ſine mendacio, cũ ſ. credit verũ cum tñ non eſt, & ſi debitam adhibuit diligentiam non peccat, ꝙ ſi non: peccat venialiter, videlicet. 22. q. 2. homines, niſi in caſu teneret diligẽtiã adhibere, puta in actu teſtificandi, vbi imminet dãnũ notabile ꝓximo, vel in iudicio, qa ſic eſſet mortale, vel cũ vult iurare. 22. q. 2. animaduertẽdũ.

§ 3 QVOT ſunt genera mendaciorum? Rñr ſecundum Aug. & habetur. 23. q. 2. ꝙ ſunt octo? Primum in doctrina Chriſtianę religionis, & ſecundũ Alex. religio hic accipitur nedũ pro eo, ꝙ nos ligat ad ea, q̃ ſunt fidei, ſed ẽt prout ligat ad bonos mores, quia in his duob. conſiſtit religionis Chriſtianæ ſumma. Scd'm eſt, vt aliquẽ lædat iniuſte in corporalibus, cũ nullius vtilitate, ſicut falſus teſtis in cauſa criminali. Tertiũ eſt, qđ alicui nocet, ſed tñ alteri ꝓdeſt, vt teſtimoniũ in cã pecuniaria. Quartũ eſt, quod fit ſola mentiendi, vel fallendi libidine, vt delectantur in aſtuta mendaciorum compoſitione nõ habens reſpectũ, nec ad nocendum, nec ad adiuuandum alicui, ſed ſolũ quia placet ſibi. Quintum eſt, fit placendi cupiditate, vt mendaciũ adulationis. Sextũ eſt, quod nulli nocet, ſed alicui prodeſt. ſ. ne pecunia ſibi auferatur indebite, vel iniuſtæ lædatur. Septimum eſt, qđ ſimiliter alicui eſt vtile ad corpus, vt ſ. mortem euadat. Octauũ eſt, quod ſimiliter prodeſt alteri, vt virginitatẽ ſeruet. Sed ſecundũ Alex. vbi ſup. S. Bona. & Richar. in 3. di. 38. mendaciũ habet pro ſuo formali cõpletiuo intentionẽ fallendi, & ideo ſecundũ intẽtionẽ mentientis diuerſum erit mendaciũ in ſpecie, ſi. n. intẽdit ſolum prodeſſe, ſic erit mẽdaciũ officioſum, ſi delectare, ſic erit iocoſum, ſi lædere, ſic erit ꝑnicioſum, pernicioſum tenet tres primas differẽtias, quia aut in ſpiritualibus, & ſic eſt ſecũdũ, aut in tẽporalibus, & ſic eſt tertiũ, officioſum cõtinet tres vltimas ſpẽs. ſ. ſi in temporalibus, ſic eſt ſextũ, ſi in corporalibus, ſic eſt ſeptimũ, ſi in ſpiritualibus, ſic eſt octauũ Ocioſum cõtinet quartã, & quintã ſpẽm, qa aut vult delectare ſeipſũ, & ſic eſt quartum, aut alterum, & ſic eſt quintum primum iſtorum eſt grauius, & vltimum leuius.

Mendacium habet ꝓ ſua formali completiuo intentionẽ fallendi.

VTRVM eſſentiale ſit mendacio eſſe peccatum? Et arguitur, ꝙ non, per exẽpla. Primo ſic, Ge. 22. Abraam cum intenderet filium imolare dixit ſe cum puero reuerſurum ad ſuos, & Iſaac vxorem ſuã dixit eſſe ſororem ſuam: Gen. 26. & exemplum

plum habetur de Iudith, & alijs nõ nullis: Si ergo facta patriarcharum narrat ſcriptura non ſicut repræhendenda ſed ſicut imitanda, & ipſi mentiti fuerunt, videtur ꝙ mentiri poſſit aliquis ſine peccato. Pręterea in ſcripturis præponuntur multæ locutiones, quæ ſecũdũ intentionem litterę falſæ ſunt ſicut illud iudicũ. 9. Ierunt ligna, vt facerent ſibi regem, & diſputantes proponunt multa quę ſciunt eſſe falſa: Cũ ergo ſacra ſcriptura abſque peccato ſit data ſcripta inſpirata, & diſputatio eius ſit laudabilis, & meritoria, videtur ꝙ aliqua mendacia dici poſſint ſine vlla culpa, ergo &c. Item dicit Amb. ꝙ mendaciũ non eſt ſolum in verbis, ſed etiã in factis ſimulatis, ſed facere põt aliquis opera ſimulata ſine peccato, ſicut fecit Ioſue qui ſimulauit ſe fugere ante hitatores Hai: Et Dauid qui ſimulauit ſe ſtultum ante Achis regẽ, & Iehu qui ſimulauit ſe cultorem Baal, ergo pari ratione videtur, ꝙ mẽdacium poſſit fieri in verbis ſine peccato.

Ambr.

Confirmatur, quia maius malum eſt homicidium, & furtum q̃ ſit mẽdacium, ſed furtum & homicidium põt fieri ſine peccato, ergo &c. In contrarium tamen dicit Aug. li. de mendacio: Quiſqs aliquod genus mendacij peccatũ non eſſe putauerit ſemetipſum turpiter decipit. Rñt. ſ. Bona. in 3. di. 38. a. 1. q. 2. ꝙ abſque dubio omne mendacium eſt peccatum, & adeo eſt ipſi mendacio eſſentiale eſſe peccatũ, vt nullo pacto, nullo fine, nulla diſpenſatione, nec diuina, nec humana poſſit fieri bene, & in hoc concordant doc. Sed rationem huius difficile eſt aſſignare, & poſt diuerſorum dicta ſubdit idem, ꝙ dupliciter dicitur aliquid eſſe malũ, aut ex generatione act⁹, vt pote cũ actus tranſit ſuper indebitã materiam, aut ex malicia intentionis, cum aũt tranſit actus ſuper indebitã materiã hoc põt eſſe dupliciter, vel reſpectu Dei, vel reſpectu proximi, ſi reſpectu Dei, ſic eſt malũ in ſe, & ſecũdũ ſe, nec nullo mõ põt bene fieri ſicut eſt odire, vel blaſphemare Deũ, ſi reſpectu proximi, ſic eſt nocumentum inferre in perſona vel in rebus, ſic eſt malum in ſe, & põt aliquo fine bene fieri, quia poteſt recta intentio ſuperuenire, & ex diſpẽſatione: Cũ ãt aliquid eſt malũ ex malicia intentionis, tunc ſiue ſit reſpectu

Aug.

Dupliciter dicitur aliquod eſſe malũ.

Dei, ſiue reſpectu ꝓximi ſimpliciter malũ ẽ, nullo fine põt bñ fieri, qa dicit priuationẽ debiti ſimpliciter, vnde facere hoc malũ eſſe bonũ, nihil aliud ẽ facere quàm aliquid eſſe bonũ & malũ, tale aũt eſt mendaciũ, nã mẽdaciũ non ſolũmodo dicit malũ ex hoc, ꝙ actus trãſit ſuper materiã ĩdebitã, ſed et intẽtione indirecta: Qm̃ ad eſſe mẽdaciũ iſta duo cõcurrũt, videlicet dicere falſum, & intentio fallẽdi, & primum ẽ malũ in ſe, & põt bñ fieri ab eo, qui ignorãter dicit falſum, ratione vero ſecundi ẽ malũ ſecũdũ ſe, & nullo fine põt bñ fieri, nec circa ipſum põt diſpẽſari, ſicut nullo mõ põt fieri ꝙ aliquis cognoſcat alienam intentionẽ adulterãdi ſine improbitate voluntatis. Dicẽdũ ergo eſt ad primũ argumẽtũ, ꝙ nullus ſanctorũ illorũ patrũ mentitus eſt. Nã etſi Abraam vellet filium ſuum imolare, credebat tamẽ ex magnitudine fidei ſuæ (ſic dicit apoſtolus) ꝙ Dñs eũ ſuſcitaret, ſciebat. n. ꝙ firma erat promiſſio qua ei dictũ fuerat, in Iſaac vocabitur tibi ſemẽ: Similiter nec Iſaac mentitus fuerat, quia Rebecca ſoror erat & vxor, & dicẽdo ipſam eſſe ſuã ſororẽ, vtiq; non tacuit tñ falſitatem non dixit. Similiter nec Ioſeph mentitus eſt cũ dicebat fratres ſuos exploratores eſſe non affirmando, ſed potius tẽtando, vnde potius intelligenda ſunt interrogatiue, quàm affirmatiue: Similiter ꝙ dixit ſe peritũ in augurãdi ſcĩa large accipit verbũ augurãdi ꝓ futurorũ prouiſione quos bene excuſant. ſ. Bona. & Tho. Scot⁹ tñ in 3. di. 38. q. 3. & Lyra in poſtilla non excuſant a peccato veniali, non enim eſt magnum ſi dicamus eos in hoc venialiter peccaſſe, cum etiam de apoſtolis poſt ſpiritusſancti miſſionem non negemus illud, ſicut Gal. 2. de Petro dicit apoſtolus: In faciem ei reſtiti, quia repræhẽſibilis erat: De mendacio vero obſtetricum ægyptiorũ diuerſa videtur opinio: vnde in eis tria ſunt conſideranda. Primum pietas, quia parcere vitæ puerorũ hebreorũ voluerũt, & iõ dicit Hiero. ꝙ meruerũt, & ꝙ ædificauit Dñs ei domos ſpirituales. Secundum fuit amor vitæ ꝓpriæ, ne interficerentur dicẽdo veritatẽ, & ſic loquitur Greg. gl. ſuper Exo. ꝙ merces earum cõmutata eſt ĩ tẽporale bonum, & fuit peccatum veniale. Tertiũ cõſideratur omiſſio confeſſionis di

Thom. Bonau. Scotus.

Hieron.

uinæ virtutis, quã nõ ſunt confeſſæ vbi,& qñ debebát, ió earũ peccatũ fuit mortale, ſi ſic fecerunt: De Iudith ãt difficilius pót ipſa a mortali excuſari,nõ tñ a veniali: Dicit.n. Lyr. ſup.9. c. Iudith ꝙ a mortali excuſetur,patet ꝑ hoc quod dicitur,eius cõpoſitio non ex libidine erat, & ió Dñs illi pulcritudinẽ ampliauit,intẽdebat enim Iudith,vt Holofernes vellet eã habere ĩ vxorẽ,quãuis illa nullo mõ vellet ei copulari, ſed ꝑ hoc familiaritatem talẽ haberet, vt ipſum poſſet interficere,nec talis interfectio inſidioſa peccatum erat, nam in bello iuſto licitum eſt vti inſidijs,vt patet Ioſue.8. vbi de præcepto Domini Ioſue poſuit inſidias poſt vrbem hanc: Bellum autem filiorum Iſrael contra Holofernem erat iuſtiſſimum,ergo non peccauit.

In iuſto bello licitum eſt vti inſidijs.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ea quæ trãſumptiue dicuntur referuntur ad conſequentem intellectum, & quoniam pro illo habẽt veritatem,nullũ eſt ibi mẽdaciũ, & hoc eſt quod dicit Aug.li.de mendacio: Quicquid figuratiue, fit, aut dicit̃ non eſt mendacium omnis.n. enunciatio ad illud quod enunciatur referenda eſt, omne aũt figuratiue factum, vel dictum ſignificatur illis, quibus probatum eſt.In diſputationibus vero propoſitiones magis ſunt dubiæ quam veritatis aſſertiones, ideo dicit̃ frequenter,videt̃. Ad tertiũ de ſimulatione ĩ facto dicendum, ꝙ eſt ſimulatio cautelæ, inſtructionis,& duplicitatis.Simulatio cautelæ fuit in Iehu,Dauid,& Ioſue.Simulatio eruditionis fuit in Chriſto, q finxit ſe longius ire, in quo erudiuit diſcipulos,& omnes fideles, ꝙ cogendi ſunt hoſpites, non tantum recipiendi ad hoſpitium.

Aug.

Simulatio duplicitatis eſt in hypocritis, qui exterius oſtendũt ſe bonos, qui interius ſunt mali. Primæ duæ ſimulationes non tenent rationẽ mali,ſed tertia rõnem mendacij tenet,ideo non eſt ſine peccato. Præterea non eſt ſimile de verbo & facto, quia factũ non eſt principaliter inſtitutũ ad ſignificandum mentis conceptum ſicut verbum quod eſt tanquam nuncius, & interpres apud loquentem, & audientem. Ad illud vero quod dicebatur, ꝙ furtum, & homicidium eſt maius peccatum q̃ mẽdacium: Dicendum, ꝙ quãuis grauius ſit vtrunque eorum,quando fit mala intentiõne & malo fine, quia tamen contingit illa malo fine ſeparari, ideo põt bene fieri,nõ ſic ãt eſt de mẽdacio, quod nominat obliquitatẽ mentis ſemper, vnde ſicut ex charitate non põt ſcienter committi malum, vt inde eueniat bonum,ſic non poteſt quis dicere ex charitate falſum,vt inde ſequat̃ verum,aut bonum: Hæc ſan. Bonau.

§. 5 VTRVM mendaciũ ſit peccatum mortale ratione ſui generis, & ꝙ ſic videtur. Primo per illud Pſal. Perdes omnes q loquuntur mendacium.Glo. plus eſt perdere quam odire, ſed Deus neminem odit niſi propter peccatum mortale, ergo omne mendacium eſt peccatum mortale.

Pſal.

Confirmatur per illud Sap.1.Os quod mentit̃,occidit aĩam,ſed non occiditur aliquis niſi per mortale,ergo eſt mortale. In contrarium dicit Greg. de mendacio obſtretricum: Hoc peccati genus facile credimus relaxari, ſed quod facile relaxatur inter venialia,numeratur,ergo non ſemꝑ eſt peccatũ mortale mendacium, quia tũc ſequeretur,omnis homo mẽdax, & omnis mẽdax dãnabitur,ergo oĩs homo dãnabit̃. Rñdet. ſ.Bona vbi ſup.& concor. ſan.Th. Rich. & oẽs doct. ꝙ non omne mendaciũ eſt peccatũ mortale,imo de ratione ſui generis indifferens eſt peccatum, & ad mortale,& ad veniale:Et rõ huius eſt, quia lingua poſita eſt in lubrica,& facilius eſt loqui quã facere, ideo non ſemper ponderari põt actus linguę faciliter,propter quod dr Iac.3. Qui non offendit in verbo hic ꝑfectus eſt vir,propter qđ ẽt peccatũ mendacij non eſt generaliter mortale, ſed fit mortale rõne materiæ circa quã, & rõne contemptus,& rõne nocumenti,& rõne libidinis,q̃ faciunt mendaciũ eſſe pernicioſum & mortale: Primo eſt peccatũ mortale rõne materiæ de qua loquitur.ſ. contra veritatem diuinam.Secundo rõne cõtemptus.i. cum quis pro nihilo habet dicere mendacia iocoſa ſicut vera, ſicut faciunt ioculatores, & ſimiles. Ar.25.di.§. Alias ea demũ,ſed hoc eſt verum,qñ ẽt ſi eſſet mortale nollet abſtinere; alıter nõ. Tertio rõne nocumẽti, cũ qs mẽtiẽdo nocet ꝓximo notabiliter, vnũ ſecũdum theologos ĩ 3. di. 38. Cũ mendaciũ dicitur in iudicio, omne mẽdaciũ ꝑter iocoſum dicere de his q̃ ad iudicium pertinent eſt mortale,q2 ſub

Greg.

eſtı t

uerit veritatem iudicii, quod cedit in perniciem vniuerſitatis. Quarto ratione libidinis, vt quando mentiens tanta libidine ducitur, ꝙ licet aduertat ex hoc ſcandalizare aliquos, non tamen curatur notabiliter ſcandalizare.

Ad argumenta vero dicitur, ꝙ ille autoritates intelliguntur de mendacio pernicioſo, Ideo dicitur, perdes, & non dicit propter oīa mendacia, quia ibi oēs diſtribuit pro mendacibus, non pro mendacio.

§.6 VTRVM omne mendacium ſit mortale viris perfectis? Reſpōdet Bona. di. qua ſup. q. 4. ꝙ in viris perfectis mendacium quodlibet arguit peccatum mortale, cum ſint velut exēpla in populis, & ideo ſi mētiantur nulli de cætero crederet, maxime cum eorū ꝑfectio in aperto eſt: Cuius tñ oppoſitū (& merito) tenēt tā Sco. q̄ S. Tho. di. ꝑfata, nō. n. vr̄, ꝙ ꝑfectus magis peccat mortaliter, q̄ alius ex quo eſt in ſtatu perfectionis, niſi ex ſuo mēdacio videret imminere puſillis ſcandalū, nec ſe abſtinere, aut ēt ſidei detrimentū, rōne quorū poſſit peccare mortaliter: Veruntamē viris perfectis vt religioſis, & prælatis grauius veniale eſt mendacium, quam cæteris.

Velut exēpla ī populis ſunt viri ꝑfecti.

§8 VTRVM prædicator, vel doctor ſemper peccet mortaliter mētiēdo? Rñr ſecundū Pet. in 3. diſt. 38 ꝙ nō, niſi ſcādalū, vel contemptus doctrinæ ſit annexus, quia ſi hoc ſciens mentitur, peccat mortaliter: Similiter ſi diceret contra id quod eſt faciēdum ex mente, ſecus ſi ex conſilio niſi ratione ſcandali, vt dictū ē: Sed dicit. An liceat pro alterius vita cōſeruāda mentiri? Reſpondet ꝙ non, vt patet. 22. q. 2. per totum qa qualitercunq; dicatur mendacium ſemper eſt peccatum, ſaltem veniale: Quidam excipiunt iocoſum quod proprie non videtur mendacium, quia vt dicitur 22. q. 2. c. Ne quis, non fallit, quia nouit ille cui dicitur iocandi cauſa fuiſſe dictum.

§.8 VTRVM grauius ſit peccatū mentiri laudādo, aut vituperādo ſe? Et vr̄ ꝙ grauius ſit vituperādo ſe, qa dr̄ Eccl. 14. Qui ſibi nequā eſt: cui alii bonus erit, ergo magis peccat hō ſibi malum faciendo q̄ alii. Sed magis peccat hō mendaciter vituperando alium q̄ mēdaciter laudando Præterea ſecūdū philoſo. 4. Eth. peior eſt qui non dignificat ſe qbus dignus eſt q̄ qui dignificat ſe maioribus quā dignus ſit, quia peior eſt puſillanimitas q̄ caymatus, vt dicit philoſo. 4. Eth. Rñr Rich. in 4. diſt. 38. arti 1. q. 4 ꝙ aliqui dicunt, ꝙ grauius eſt mentiri vituperando ſe quam laudando: Quia primo modo magis lædit ſe hō quā ſecundo modo, quia ſe vituperando lædit ſe in fama, quæ eſt læſio magis valde, non ſic autem lædi: ſe laudando: Nam vituperando ſe facit hoīes credere ſeipſum eſſe peiorem quam ſit, laudando autem ſe mēdaciter facit credere ſe meliorem quā ſit, Peius aūt eſt credere proximū peiorē eſſe quā ſit, quā ipſum credere meliorem quā ſit, ſicut magis decipitur, qui putat bonū eſſe malum quā malū eſſe bonū, ſecundum Bern. li. de præcep. & diſpen. Sed contra hanc opinionē dicit philoſo 4. Eth. quòd iactator vituperabilior eſt, q̄ cyron. & ſecundum eundem iactator eſt, qui maiora fingit de ſe q̄ in eo ſint, & cyron, qui negat in ſe eſſe bona, quæ tñ in eo ſunt: Dicit itaque Rich. Vr̄ mihi ſine præiudicio dicēdū ꝙ cæteris paribus grauius peccat mentiēs ſe laudando quam vituperando, vt auarus dicēdo ſe liberalē, quam liberalis negans ſe liberalem, illorum. n. vitiorum inter q̄ eſt virtus medium, quod longius recedit a virtute veritatis illud eſt grauius: Laudādo autem ſe, mentiendo longius recedit a virtute veritatis qui ſe vituperando, & accipio hoc vituperare pro ſe negante bonum, quod ipſemet homo habet, vnde Philoſo 4. Eth. dicit, ꝙ laudator magis videtur opponi ueridico quam cyron. i. vir qui negat de ſe virtutes, quia virtus eſt de bono & difficili, ergo extremum quod tēdit a virtute ad difficile plus dicitur participare cum virtute, difficilius autem eſt hominem accedere ad negandum ſe habere nobilitatem, quam ad dicendum ſe habere noblilitatē ideo verax magis accedit ad cyron, quam ad iactatorem ſe: Vnde etiam tui priori motiuo mouetur homo ad dicendum ſe habere dignitatem quam nō habet ad negandum ſe habere, ad primū enim mouetur propter lucrum, vel honorem, ad ſecundum vero ne ſe reddat oneroſum aliis, quia homo ſe nimis laudans eſt aliis oneroſus, quia videtur alios ſuper excedere.

Bernar.

Virtus eſt de bono, & difficili.

Ad argumentum cum dicitur ꝙ magis

peccat

peccat homo ſibi malum faciendo quam alij &c. dicendum quòd non eſt verum de quocunque malo, magis enim peccaret occidendo equum alienum quam proprium, & diffamando alium quam ſeipſum, quia plus haberent de ratione iniurie, occidendo tamen ſe plus peccaret quam occidendp alium; vnde Auguſtinus tales (in Homel.) dicit ſceleratiores homicidas: Cuius ratio, quia occidendo ſe occidit fratrem ſuum, inſuper præcludit ſibi viam pœnitentiæ. Aug.

Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt ſimile de malignitate & veritate, quia difficilius eſt dignificare ſe quam non dignificare, ideo magnanimus magis accedit ad caymum, quam ad puſillanimem, facilius autem eſt dicere ſe habere bonū quod non habet quam negare ſe habere bonum quod habet, vnde dicere de ſe bonum quod non habet non eſt ſe dignificare, ſed magis viliſicare, ſecundum veritatem.

Sed arguitur quòd æqualiter peccat, qui ſe mendaciter laudat, & qui ſe mendaciter vituperat, quia veritas non eſt propinquior vni mendacio quam alij, quia veritas in quadam æqualitate conſiſtit, æqualitas autem non plus appropinquat vni extremo quam alij, ergo mentientes laudando ſe vel vituperando æqualiter peccant: Sicut qui dicit quatuor eſſe quinque, & qui dicit quatuor eſſe tria, quia ambo in vno gradu numeri deficiūt, ergo &c. Reſpondetur ſecundum Rich. vbi ſupra, quòd quamuis veritas quæ eſt obiectum intellectus in quadam punctuali æqualitate conſiſtat, & ex conſequenti non ſit propinquior vni extremo quam alij, loquendo de immediatis extremis, ſicut quatuor non eſt propinquius ad eſſe tria vel econuerſo, tamen ex hoc non ſequitur quin quædam mendacia ſint remotiora veritati quam alia, magis enim mentitur, qui dicit quatuor eſſe mille quā qui dicit quatuor quinque, ſecundem philoſo. 4. Metaphyſi.

§ 9. VTRVM mentiens ad interrogationem iudicis de ſecretis peccet? an veritatem teneatur dicere? Reſpondetur ſecundum Panorm. extra de confeſſ. c. Cum ſuper, quòd aut proceditur a iudice per inquiſitionem ex mero officio iudicis, & tūc ſi factum eſt notorium, vel infamia flagrat, vel quando ſemiplene probatum eſt, ſic reſpondere tenetur veritatem ſub pœna mortalis peccati, ſecundum S. Tho. 2. Thom.
2. quæſt. 69. artic. 1. & hoc verum eſt quādo non agitur ad aliam pœnam quām ſpiritualem. Si vero factum non eſt notoriū, neque flagrat infamia tunc non tenetur reſpondere, etiamſi iuraſſet dicere veritatē, ſecundum Henri. de Ganda. in primo quodli. quæſtio. 33. nec eſt obediendū in hoc prælato, quia agit contra charitatē, occulta enim publicando non ſunt, ſed ſoli Deo relinquenda, vt patet in decretis, aut proceditur a iudice ad inſtantiam partis, & ſic neceſſario non eſt reſpondendū, niſi illud de quo quæritur ſit famoſum, & impediat ordinis executionem, ſeu beneficij retentionem, nec venit imponenda pœna temporalis: Sed dicet ne mendacium? Reſpondetur q; non, ſed vtetur alijs verbis duplicibus, & ſimulatis: Ar. 22. q. 5. §. Ex his. Occulta ſunt ſoli Deo relinquēda, nō publicanda.

VTRVM habitus mentiendi ſit in voluntate ſicut in ſubiecto? Et arguitur quòd non, quia ſecundum philoſophum in Topicis. Oppoſita nota ſunt fieri circa idem, ſed virtus vitalis, & habitus mentiendi opponuntur, virtus autem vitalis cum eius obiectum ſit verum eſt in intellectu ſicut in ſubiecto, ergo habitus mentiendi non eſt in voluntate. . 10 §

Confirmatur, quia eiuſdem potentiæ eſt habitus, cuius eſt actus, ſed dicere mendacium qui eſt actus habitus mentiendi eſt actus intellectus, mentalis enim locutio, cuius ſignum eſt locutio exterior, & ſenſibilis actus eſt intellectus, ergo habitus mentiendi eſt in intellectu.

In contrarium dicit Anſel. libro 2. Cur Deus homo, quod non poteſt velle mentiri voluntas niſi in qua corrupta eſt veritas, ergo eſt actus voluntatis, quod eſſe non poſſet niſi habitus mentiendi eſſet in voluntate, ſicut in ſubiecto. Reſpondet Rich. vbi ſupra, quæſt. 5. q; veritas quātū ſufficit ad præſens tripliciter poteſt accipi. Vno modo pro veritate quæ eſt obiectum intellectus. Alio modo pro habitu ad cognoſcendum veritatem, quo habilitatur intellectus, cuiuſmodi eſt quilibet intel- Anſel.

intellectus habitus. Tertio modo pro habitu, quo homo prompte vult alij manifeſtare debitis circunſtantijs obſeruatis veritatem intellectus.

Primo modo veritas eſt immediatum obiectum intellectus, non ſic intelligendo quod ſit primo intellecta, quia primum in tellectum eſt ens abſolute, ſed ſecundum, quod eſt prima ratio intelligendi, ſiue ſit incomplexa ſicut conformitas rei ad exemplar ſuum, ſiue veritas complexa, quæ ſecundum Philoſophum 1. perhibet conſiſtit circa compoſitionem, & diuiſionem, quæ eſt in intellectu, ut in ſubiecto. Veritas etiam ſecundo modo dicta, quæ non multum dicitur veritas eſt in intellectu ſicut in ſubiecto. Sed veritas tertio modo dicta a qua aliquis dicitur verax eſt moralis virtus ſecundum Philoſophum. 2. Eth. & eſt in voluntate ſicut in ſubiecto, & per illam habilitatur voluntas ad prompte manifeſtãdum veritatem, huic autem virtuti opponitur habitus mentiendi, quo vult prõpte ſignificare alij illud quod ſcit uel credit eſſe falſum, & ſic eſt in voluntate ſicut in ſubiecto, quia idem eſt ſubiectũ virtutis, & uitij, quod ſibi immediate opponitur.

Ad argumentum dicendum, ꝙ obiectũ formale virtutis veritatis non eſt verum ſub ratione qua verum, ſed verum ſub ratione qua bonum: Cum enim bonum ſit idem, quod perfectum quale eſt uerum, ergo ſic eſt in ſubiecto, vt in uoluntate. Ad confirmationem dicendum, quod dicere mendacium non eſt actus elicitus, ſed imperatus ab habitu mentiendi, ſcilicet velle dicere mendacium.

VTRVM habitus mentiendi directe
§.11 opponatur habitui virtutis iuſtitiæ? Reſpondet Richar. vbi ſupra, quæſt. 6. quod eo modo quo virtus ueritatis eſt pars iuſtitiæ, habitus mentiendi cum directe opponatur iuſtitiæ proprie loquendo nõ poteſt dici, quod ueritas directe ſit iuſtitia, quia non eſt aliqua ſpecies iuſtitiæ accipiendo iuſtitiam prout eſt una de quatuor Cardinalibus, reducitur tamen ad iuſtitiam ſicut portionalis pars, cum iuſtitia enim conuenit in hoc ꝙ vtraque eſt ad alterum, & in hoc, quod ſicut iuſtitia conſtituit æqualitatem in operationibus ad alterum ſignando, quod eſt eſſe, & quod nõ eſt non eſſe, a iuſtitia autem deficit in hoc quod non reſpicit debitum legale, ſed tantummodo debitum morale, quod non tenetur homo reddere ex neceſſitate legis: Habitus ergo mentiendi iuſtitiæ opponitur per quandam reductionem inquãtum ſic ſe habet ad iuſtitiam, ſicut uirtus veritatis ad iuſtitiam.

VTRVM qui tacet dicere ueritatem reputetur mendax? Et arguitur ꝙ ſic, quia §.12
dicit Auguſtinus ad Caſſulanum: Reus
eſt qui ueritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia ille prodeſſe non uult, & Aug.
iſte obeſſe deſiderat, ſed qui mendacium dicit reus eſt, & peccat contra illud præceptum: Non loqueris contra proximum falſum teſtimonium, ergo, & qui ueritatem tacet, quia idem eſt reatus, ergo ſequitur ꝙ tacens ueritatem mentitur, quia contra mentem tacendo.

Confirmat hoc Chryſoſt. d. Non ſolum Chryſoſt.
ille proditor eſt ueritatis, qui tranſgrediens ueritatem palam mendacium loquitur, ſed etiam ille qui non libere pronunciat ueritatem, quam libere pronunciare oportet, aut qui ueritatem non libere defendit, quam libere defendere conuenit.

In contrarium dicit Auguſt. lib. contra mendacium, quod non eſt idem occultare ueritatem, quod proferre mendacium, quamuis omnis qui mentitur uelit celare, quod uerum eſt, non tamen omnis qui uult celare, quod uerum eſt mentitur, plerunque enim uera non mentiendo occultamus, ſed tacendo, neque enim mentitus eſt dominus dicendo: Multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modo: Vera tacuit, non falſa locutus eſt. Reſpondet Alexan. de Ales in 3. par. q. 37. ꝙ non eſt ſimilis ratio in affirmatione, & negatione, nam negatio qua prohibetur deceptio falſitatis obligat ſemper, & ad ſemper, affirmatio uero obligat ſemper, ſed non ad ſemper, ſed pro loco, & cauſa, nam mendacium dicere nunquam licet, ueritatem occultare aliquando licet, & aliquando non, tunc non licet tacere ſi ueritas corrumpatur, uel proximus adiuuari poſſet.

Non oĩs qui uult celare qđ uerum eſt mentitur.

De

De merito Chriſti.

MERITVM Chriſti, quo nobis meruit vitam ſempiternam: Vnde meritum ſecundum Sco. in 3. diſt. 18. ſic diffinitur: Eſt aliquid acceptum, vel accipiendum in aliquo pro quo ab accipiente eſt aliquid redden. illi a quo aliquid acceptum eſt, quaſi debitum pro ſuo merito illi vel alteri quo meretur: In qua diffinitione tria tanguntur. Primum formale meriti cum materiali ſuo cum dicitur, aliquid acceptum, vel accipiendum, ſcilicet a Deo, materiale quippe meriti eſt actus elicitus a Deo acceptus, ſed formale eſt ipſa acceptatio paſſiua cui in Deo acceptio actiua correſpondet, & ſic meritum dicitur comprehendendo, & materiale, & formale actus accepti. Secundo tangitur cui ineſt meritum, & merces meriti illi ſcilicet, qui actum cauſauit in merito de condigno, vel licet alius actum elicuerit non pro ſe, tamen pro alio, & tunc eſt meritum de digno, dum unus per afflictiones, vel orationes alteri, aut primam gratiam aut aliquid meretur. Tertio tangitur quod merito debetur, quia præmiū, omne enim meritū ad præmium aliquod ordinatur, nam nomen meriti non in malum, ſed in bonum ſonat: Vnde improprie dicitur meritum malum pro demerito, ſicut ſe habet meritum ad bonum, ſic ſe habet demeritum ad malum.

Meriti nomē non in malū ſonat, ſed in bonum

VTRVM Chriſtus meruerit ab inſtanti conceptionis ſuæ: Et arguitur, quod non, quia prius eſt eſſe, quam agere; ſi ergo mereri eſt agere, anima Chriſti prius habuit eſſe completum, quam habuit meriti vſum, ergo non meruit in primordio conceptionis. §. 1

Confirmatur, quia omne quod exit ab ocio in actum prius quieſcit, quam agat, & omne tale prius eſt, quam operetur, ſed anima Chriſti incepit mereri, ergo de non operante facta eſt operans, ergo in merendo exijt ab ocio in actum, ergo non meruit ab inſtanti conceptionis ſuæ. Reſpondet Sanctus Bonau. in 3. diſt. 18 ar. 1. q. 1. quod ad perfectionem meriti duo con currunt videlicet ipſe habitus gratuitus, & ipſius habitus actus, vel vſus: Si ergo loquamur de merito quantum ad habitum, qui reddit habentem dignum præmio, ſic abſque dubio concedendum eſt, ꝙ a principio ſuæ conceptionis Chriſtus meruit, quia omni bono, & præmio dignus fuit propter plenitudinem gratiæ quam Deus illi animæ ſuæ contulit, & in hoc non diſcordat aliquis doctor catholicus: Si autem fiat ſermo quantum ad virtutis actum ſiue vſum in quo completa ratio merendi proprie attenditur, ſic eſt duplex modus dicendi. Vnus ꝙ Chriſtus meruit ſtatim poſt principium conceptionis, non autem in ipſo primo inſtanti, & huic opinioni videtur S Bonauen. fauere, licet non dicat aſſertiue. Alius modus dicendi, quod Chriſtus quantum ad uirtutis vſum, & actum meruit in ipſo conceptionis primordio, & huic videtur Sanctus Thomas dicta diſt. q 3. fauere, licet non plene determinet: Sed Scotus abſolute tenet hanc viam dicta diſt. & probat ſic: Omne habens actum primum perfectum, & obiectum præſens in ratione obiecti, ſi non impeditur, & actus ſecundus eius ſit permanens non ſucceſſiuus, poteſt agere pro quocunque inſtanti: Iſta omnia concurrunt, & ſufficiunt, quia plura non requiruntur ad actum, ſed omnia hæc fuerunt in Chriſto in inſtanti conceptionis, quia potentia perfecta, ergo obiectum præſens per intellectum ſcilicet tota Trinitas cui poſſet bona velle propter ſe, & non impeditur, & actus eidem eſt permanens, & in hac ratione Scoti tria tanguntur, quæ ſolent impedire, ne aliquis immediate quo eſt, poſſit operari, quæ etiam tangit Sanctus Thom. vbi ſupra. Primum eſt defectus alicuius perfectionis requiſitæ ad agendum, ſicut in catulo ante nonum diem non habente organum completum ad videndum. Secundum eſt aliquod impediens extrinſecum, ſicut, quod aqua in cluſa in va ſe nequeat moueri. Tertium eſt ratione operationis, quæ ſucceſſionem habet.

Bonau.

Thom.

Scotus.

Et ſi obijciatur: Quia his tribus poſitis adhuc ad meritum requiritur deliberatio, deliberatio autem conſilium, conſilium vero tempus requirit, & ita in inſtanti non potuit mereri Chriſtus: Dicendum

ꝙ in nobis ad merendum requiritur deliberatio, electio, & conſilium: Cuius ratio eſt noſtra ignorantia, oportet enim nos ꝙ inquiramus quid agendum ſit antequam ſententiemus: Chriſto autem a principio collata eſt omnium rerum cognitio, ideo iſta non requiruntur ſibi ad meritum, quæ nobis requiruntur, ergo videtur ꝙ meruit ab inſtanti conceptionis ſuæ, quia ex tunc fuit beatus, beatitudo autem dicit actum, & ita ſi habuit fruitionis actum, videtur ꝙ & meriti, cum præintelligatur inquantum ſic: Vnde ſicut in inſtanti noſtræ conceptionis in originali peccato naſcimur, ita videtur per oppoſitum Chriſtus in inſtanti ſuæ conceptionis meruiſſe, ſicut ad modum lucidi corporis in eodem inſtanti ſit, & luceat, vnde ratione huius Hieremias vocat eum in conceptione virum, ca. 33. dicens: Nouum faciet Dominus ſuper terram, fœmina circundabit virum, vnde concluditur ꝙ non oportet agens præcedere opus ſuum tempore, ſed natura, ſicut patet in igne, & ſplendore: Etſi obijciatur de Angelo, quia non potuit mereri in primo inſtanti, nec peccare: Dicendum ꝙ non eſt hic articulus Pariſien. ſed bene verum eſt, ꝙ non fuit conditus a principio malus, ſicut fingebant Manichei: Præterea nec ſequitur, ꝙ ſi in inſtanti meruit, ergo neceſſario, quia omne quod eſt, quando eſt, de neceſſitate eſt, vt dicit philoſo. 1. periher. Dicendum adhoc qđ hæc propoſitio in ſenſu compoſitio eſt vera, & in hoc nullam ponit neceſſitatem niſi conditionalem, ſicut ſi dicerem, ſi eſt: In ſenſu autem diuiſo eſt falſa, tunc enim eſt ſenſus: Omne quod eſt de neceſſitate eſt quando eſt, & eſt falſum: Per prędicta patet ſolutio argumenti.

Beatitudo dicit actū.

§.2 QVAERITVR an Chriſtus aliqđ meruit poſt conceptionem: Et arguitur, ꝙ non, quia quicquid meretur proficit in bonis animæ, ſcilicet gratia & gloria, ſed Chriſtus non potuit proficere ſupra id quod accepit in conceptione, ergo non videtur ꝙ poſt conceptionem meruerit.

Quicquid meretur proficit in bonis animę.

Confirmatur, quia lib. ar. Chriſti eodem modo ſe habet poſt ſuam reſurrectionem ſicut poſt ſuam conceptionem, ſed poſt ſuam reſurrectionem non meruit, ergo nec poſt ſuam conceptionem: Si tu dicas quòd Chriſtus aliter, & aliter ſe habet quantum eſt ex parte carnis, hoc non ſoluit, quia meritum non reſpicit ſtatum carnis, ſed ſtatum charitatis, ergo ſi Chriſtus habuit ſtatum charitatis patriæ poſt conceptionem æque perfectam ſicut modo habet, nec eſt eius charitas variata, ſi modo non habet vſum merendi, videtur ꝙ nec tunc habuerit.

In contrarium eſt naturalis ratio, ſi enim aliorum ſanctorum opera ſunt meritoria multo magis ipſius Chriſti, qui habuit nobiliora opera quam ſancti, ergo Chriſtus poſt conceptionem ſuam meruit, vnde Philip. 2. dicitur: Humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem, & ſubditur: Propter quod Deus exaltauit illum, ergo &c Reſpondet S. Bonauen. vbi ſupra, quæſtion. 2. quod dicitur mereri tripliciter. Vno modo ſimpliciter abuſiue.

Bonau.

Alio modo partim proprie, & partim improprie. Tertio modo ſimpliciter proprie. Simpliciter abuſiue dicitur mereri, qui facit aliquod opus de genere bonorum, tamen illud facit malo modo, ideſt mala intentione, ſicut ille qui dat eleemoſynam cum murmure, talia enim opera aliquando remunerantur a Deo ex immenſa largitate, ſicut innuitur de Nabuchodonoſor, ille vero meretur partim proprie, partim abuſiue qui facit opus de genere bonorum, & bona intentione, veruntamen non ex charitate, ſicut aliquis peccator facit opera de genere bonorum & propter Deum, in quo de congruo ſe diſponit ad gratiam, ille vero meretur ſimpliciter proprie, qui facit bonum opus bona intentione, & ex charitate.

Primum quidem meritum dicitur meritum interpretatiuum.

Secundum meritum congrui.

Tertium meritum condigni: Cum autem quæritur an Chriſtus meruit, non quæritur de primo & ſecundo, ſed de tertio.

Ad hoc ergo dicendum, quod mereri ex condigno tribus modis contingit.

Vno modo mereri eſt ex indebito facere debitum, ſicut meretur quis

ex gratiæ infuſione, & motu lib. ar. Alio modo mereri eſt de debito facere magis debitum, ſicut continuur de perfecto in perfectum, de virtute in virtutem. Tertio modo eſt de debito vno modo facere debitum alio modo, de debito per habitum facere debitum per vſum, & de debito per vnum actum facere debitum per alium æque bonum, omnibus his modis Chriſtus meruit nobis, meruit enim nobis gratiæ infuſionem, meruit & gratiæ promotionem, & meruit bonorum operum multiplicationem, ſibi autem nō meruit niſi tertio modo tantum poſt conceptionem, ipſe enim non potuit ſibi facere de indebito debitum, cum omni bono eſſet dignus, nec potuit facere de debito magis debitum debitum, cum omni gratia ab ipſa conceptione eſſet plenus, ſed quod erat debitum vno modo fecit debitū pluribus modis, & ſecundum tertium modū merendi meruit ſibi ſolum.

Proficere dicitur duob. modis.

Ad argumentum primum cum dicitur, quòd quicunque meretur merendo proficit? Reſpondetur ſecundum S. Bonauen. vbi ſupra, quòd proficere eſt duobus modis, vel in merito habitus, vel in multitudine actuum vel loquendo per alia verba, proficere eſt quantum ad virtutem merendi, & eſt proficere quantum ad numerum meritorum, primo modo non competit Chriſto, alio modo accipiendo profectum competit ſibi, vt patuit.

Ad argumenti confirmationem dicendum, quòd eodem modo habet ſe liberum arbitrium Chriſti nunc, & prius per comparationem ad Deum, non tamen eſt verum per comparationem ad carnem paſſibilem, ex cuius coniunctione tam lib. ar. quam gratia perficiens ipſum habet pertinere ad ſtatum viæ, vnde non valet illud quod obiicitur de carne, quòd nō eſt principium merendi, quia hoc ſolum eſt verum per ſe loquendo, facit tamen ad meritum dum facitit ad ſtatum meriti, ſicut in coniunctione animæ ad carnem, & in ſeparatione eius, anima enim ſeparata iam non habet ſtatum merendi, vel demerendi.

Aīa ſeparata non hēt ſtatum nec merēdi, nec demerendi.

QVAERITVR an Chriſtus potuit non mereri in via: Arguitur q̄ ſic, quia cū omne meritum ſit voluntarium, poteſt fieri per arbitrium voluntatis, ergo Chriſtus poterat mereri, & non mereri.

In contrarium tamen huius poteſt ſic argui, quòd exiſtenti in ſtatu merendi perfectionis eſt mereri, & imperfectionis eſt non mereri, ſed quicquid eſt perfectionis neceſſario eſt Chriſto attribuendum, ergo neceſſe fuit ipſum mereri in ſtatu merendi, ſtatus autem merendi animæ eſt in carne paſſibili adhuc diſtans a fine gloriæ conſumniatæ: Reſpondetur ſecundum Alexand. de Ales in 3. par. ſummæ, quæſt. 16. q̄ Chriſtus ſecundum illam rationem, qua erat viator non poterat non mereri, anima enim Chriſti duplicem habebat operationem, vnam ſecundum comparationem ad diuinam naturam, cui vniebatur, ſecundum quam fruebatur, & contemplabatur diuinitatem, aliam ſecundum comparationem quam habebat ad corpus, cui vniebatur, ſecundum primam comparationem erat in ſtatu comprehenſoris & beatitudinis, ſecundum ſecundam comparationem erat in ſtatu viatoris, & merendi, ideo ſecundum hoc non poterat non mereri ab inſtanti conceptionis, quia virtutes in eo non poterant eſſe ocioſe:

Ad argumentum vbi dicebatur, quòd mereri eſt voluntarium, ergo poterat non mereri, dicendum quòd mereri poteſt dici dupliciter, in particulari, & in vniuerſali, in particulari vt cum dicitur mereri hoc motu vel illo, vel operatione hac vel illa, & hoc modo poterat Chriſtus mereri & non mereri, ideſt mereri hoc motu & non mereri illo motu, quia in poteſtate ſua erat moueri, vel non moueri hoc motu, ſi vero mereri dicatur in vniuerſali, ſic non poterat non mereri, quia quamuis poſſet non mereri hoc motu vel illo, tamen non poterat eſſe quin mereretur aliquo: Similiter eſt de peccato veniali, quod non poteſt vitari, intelligendum eſt quòd poteſt vitari in hoc motu, vel in illo, non tamen poteſt vitari in vniuerſali quocunque.

An omne meritum in minus eſt quàm ſit præmium, quod reddit Deus merito? Arguitur quod ſic, quia communiter tenetur a theologis quòd Deus remuneret ſupra condignum, ergo meritum eſt ī minus

nus quam præmium: Reſpondetur ſecundum Alex.vbi ſupra, quod omni operationi volūtarie debetur laus, vel vituperium, vel indifferenter, cum eſt recte facta, laus & præmium, cum male facta, vituperium & ſupplicium, cum indifferenter nec laus nec vituperium: Cum ergo Chriſtus operaretur voluntarie, & recte, vt cōſtat cum omnibus circumſtantiis debitis, ergo debetur ei laus, & præmium. Item Chriſtus erat in ſtatu operatoris, ergo operabatur aut digne Deo, aut non digne, cōſtat, quod digne, ergo operationi eius debebat Deus premium, vnde operationis in Chriſto inquantum erat principium li. ar. creatum erat remune ratio ſupra condignum, ſed inquantum principium operationis ſumma gratia increata in Chriſto nō erat ſupra condignum, & patet reſponſio ad obiectum.

VTRVM Chriſtus meruit in ſua cōuerſatione: videtur quod non, quia quicunque meretur proficit in gratia, vel ſe diſponit ad illum profectum, ſed Chriſtus in ſua conuerſatione nec profecit, nec ſe diſpoſuit ad talem profectum, quia ab inſtanti conceptionis ſuæ habuit gratiam quantum capere potuit, ergo in ſua conuerſatione non meruit Reſpondetur ſecundum Richar. in 3. diſt. 18 artic. 1. q. 3. Quod loquendo de merito proprie dicto in ſua cōuerſatione meruit ſibi, & nobis ſed non meruit ſibi per ſuam conuerſationem faciendo ſibi aliquod bonum ſibi debitum, quod ante non erat ſibi debitum, vel faciēdo ſibi magis debitum, quam ei deberetur quia omne bonum cuius erat capax ab inſtanti conceptionis ſuæ ſibi fuit debitum, & ita perfecte, quod perfectius haberi nō potuit, ſed ſibi meruit faciēdo ſibi de vno modo ſibi debito alio modo ſibi debitum, vt prædictum eſt.

Ad argumentum dicendum, quod quicūque ſibi meretur, facit ſibi de non debito debitum, vel de debito magis debitum, & ſic proficit in gratia, vel de diſponit ad profectum, ſed ſic Chriſtus in ſua conuerſatione non meruit, ex quibus patet reſpōſio ad argumentum.

§.6 VTRVM Chriſtus aliquid meruit in paſſione? Et videtur, quod non, quia dicit Philoſophus, quod paſſionibus nec laudamur, nec vituperamur, ſed per omne, quod meremur laudamur, ergo paſſionibus non meremur, ergo nec Chriſtus meruit. Sed contra hoc arguitur: Omnis qui patitur, aut paſſionem promeruit, aut per paſſionem meretur, alioquin pateretur ſine iuſtitia, pateretur etiam fruſtra, ſed Chriſtus non meruit paſſionem, ergo meruit per paſſionem, alioquin fruſtra pateretur. Reſpondet S. Bonauentu. in 3. diſt. 18. ar. 1. quæſt. cui concordat Ric. eadem di. Quod Chriſtus non tantum meruit in actione, ſed etiam paſſione, non enim paſſus fuit fruſtra, nec paſſus fuit propter demeritum culpæ, ſed propterea amorem virtutis, & iuſtitiæ. Bonau.

Notandum, quod in paſſione eſt duo conſiderare, videlicet paſſionis cauſam, & paſſionis ſuſtinentiam, paſſionis cauſa eſt a violentia agentis, ſed paſſionis ſuſtinentia eſt a voluntate patientis: Quantum ad primum paſſio non eſt meritoria nec demeritoria, quia eſt ab extra: Quantum ad ſecundum poteſt eſſe meritoria, & demeritoria, meritoria autem ſiquis eam perferat uoluntate bona, demeritoria ſi ex uoluntate iniqua, quoniam Chriſtus paſſionem pertulit ex optima voluntate, ideo fuit meritoria non ſolum ſicut ſanctorum paſſiones, ſed inter cætera omnia merita tenuit principatum. Chriſti palsio pp amorem virtutis, & iuſtitię.

Ad argumentum dicendum, quod nec laudamur nec vituperamur paſſionibus ſecundum, quod ſunt paſſiones, prout autem coniuncta eſt eis voluntas bona, vel mala, ſic habent ſortiri rationem meriti vel demeriti, laudis, vel vituperij, & ſic Chriſtus oblatus eſt, quia ipſe voluit, libenter, & patienter paſſionem ſuſtinuit, quoniam pro tranſgreſſoribus orauit, Ideo paſsione ſua digne meruit: Hæc Bonauentura.

VTRVM Chriſtus meruit ſecūdum ſuperiorem, & inferiorem animæ ſuæ portionem? Reſpondetur ſecundum Scotum in 3. diſt. 18 quod ſic, quia licet ſecundum portionem ſuperiorem eſſet beatus, erat tamen paſsibilis ſecundum portionem inferiorem, ut patuit ſupra, ex quo infertur, quod licet portio inferior in Chriſto fuerit in termino quo ad impeccabilitatem, quia peccare non potuit, non tamen §.7 Sco.

quo ad

quo ad affectionem commodi, gloria enim animæ in corpus non redundabat, & ita potuit ſibi aliquid venire contra affectionem commodi, & merebatur illud patiendo, cæterum merebatur in hac parte inferiori diligendo creata, vtputa matrem propriam, diſcipulos ſuos, & alios amicos ſuos in Deum, & inimicos propter Deum: Quod etiam ſecundum ſuperiorem portionem meruit probat ſic Scotus? Omnis enim actus acceptus à Deo, vt laudabilis, vel præmiabilis, vel operanti, vel illi pro quo operatur operans eſt meritorius, huiuſmodi eſt actus fruitionis in Chriſto, qui tamen eſt in portione ſuperiori, & ratio huius eſt, quia Chriſtus non fuit totaliter in termino ſicut ſunt modo beati qui non merentur, fuit enim ſimul comprehenſor, & viator: Vnde concluditur, quod non repugnat actui beatifico inquantum ſic eſſe meritorium.

Et ſi dicatur, quod Chriſtus ſecundum partem ſuperiorem funditus fuit extra viam, & ita extra meritum, & per conſequens illa portione mereri non potuit, ſicut nec alij beati: Reſpondet Scotus, quod ſicut meritum non eſt ſolum in actu elicito ſed in conditionibus elicientis, ita diuina acceptatio non ſolum aſpicit actum ſed elicientem, & per conſequens poteſt in vna perſona acceptare, & non in alia, de quo tale dat exemplum: Poſito, quod Platonem offenderit Sortes, veniant duo ad rogandum Platonem pro Sorte æque gratioſe &c. poteſt tamen Plato remittere offenſam Sorti propter quandam conditionem in vno ſupplicantium, quæ non eſt in alio, vtpote quia amicus, vel aliud ſic in propoſito.

Quid aſpiciat diuina acceptatio.

VTRVM actus beatificus in Chriſto cadat ſub merito? Reſpondetur ſecundum Scotum, quod non, quod ſic probatur. Si enim meruit hunc actum, aut

§.7 operatione, quæ eſt circa ens ad finem, aut operatione, quæ eſt circa finem, non primum, quia Chriſti voluntas primo intendit circa finem, nec ſecundum, quia tunc idem eſſet meritum ſuipſius, ille enim actus beatificus eſt illa operatio, ideo Auguſt. 13. de Trini. dicit: In rebus per tempus ortis illa gratia ſumma eſt, qua in vnitate perſonæ homo coniunctus

Aug. 11

eſt Deo: Nec valet, quod dicit Sanctus Bonau. in 3. diſt. 18 artic. 2. quæſt. 1. quod ſcilicet non cadit fruitio ſub merito in Chriſto, quia debuit anima eſſe beatiſſima, vt idonea eſſet ad vnionem hypoſtaticam, ſit autem beatiſſima fruitione, & vt dicitur diſt. 2. huius 3. lib. ſenten. quod habitus gratuitus fuit medium in hac vnione, nam prius natura intelligitur natura humana vnita in Chriſto, quam intelligitur plena gratia.

Sed diceres, quoniam glorioſius eſt per merita habere beatitudinem, quam ſine meritis, cum ergo Chriſtus ſit glorioſiſſimus, videtur, quod meruerit beatitudinem: Dicendum, quod glorioſius eſt habere per merita vbi haberi poteſt, tanta autem gloria eſt collata Chriſto, quod nulla creatura poterat ad hoc concurrere, glorioſius autem eſt tantum bonum habere ſine meritis, ſed ſola liberalitate dantis quam minus bonum cum meritis, & ſic etiam congruebat, vt ſicut in eſſe naturæ vna effecta eſt natura ad quam faciendam nulla natura concurrere poteſt ſcilicet natura angelica, ſic foret in genere morum: Vnde ſic omnes gradus beatitudinis reperiuntur inter homines: Sunt enim in cœlo primo, qui fuerunt inimici Deo, quia in peccato actuali, & originali: Secundo ſunt qui fuerunt inimici Deo peccato originali, ſed non actuali, ſicut renaſcentes. Tertio eſt Beata Maria, quæ nunquam peccato originali, vel actuali fuit inimica Deo, fuiſſet tamen in originali niſi præuenta eſſet; & hi tres mediantibus meritis acquiſierunt gloriam: Super hos eſt Dominus Ieſus Chriſtus, cui ſine merito ſumma fruitio collata eſt.

Maria fuiſſet in pctō originali niſi fuiſſet præuenta.

VTRVM Chriſtus meruit ſui corporis gloriam? §.8 Et arguitur, quod non, quia anima Chriſti habuit gloriam ſine meritis propter vnionem ſui cum verbo, cum ergo corpus vnitum verbo fuerit, videtur a ſimili, quod ſine meritis gloriam habere debuit.

In contrarium dicitur Phil. 2. Propter quod Deus exaltauit illum &c. Reſpondet Richar. in 3. diſt. 18. artic. 2. quæſt. 2. quod Chriſtus meruit corporis gloriam.

Ad hoc autem, quod aliquis rem aliquam

merca-

mereatur non requiruntur niſi tria, ſcilicet, ꝙ ille ſit in ſtatu in quo ſibi poſſit mereri, & ꝙ faciat actum dignum tanto præmio, ſicut eſt res illa, quam meretur, & ꝙ illa res nata ſit cadere ſub merito illius: Chriſtus autem inquantum fuit viator, fuit in ſtatu in quo potuit mereri, facit autem actus dignos remuneratione tantę rei quanta eſt gloria corporis, quia omnes actus eius fuerunt perfectiſſima charitate formati Gloria etiam Chriſti nata erat cadere ſub merito Chriſti, quia fuit poſsibilis haberi a Chriſto gloria. Verumtamen dicit Guiller. in 3. diſtinct. 18. concluſione 3. ꝙ meritum Chriſti aſpicit ſuum corpus ſolum indirecte, vt quando dicimus, quod meruit ſibi impaſsibilitatem, aut illius claritatem, & huiuſmodi, ex quo enim anima Chriſti a ſui principio erat beatiſsima, erat miraculum, ꝙ gloria animæ in corpus non redundabat, ideo dicitur meruiſſe ſui corporis impaſsibilitatem aut claritatem, quia meruit remotionem impedimenti, & ſic exponendus eſt pie Magiſter

Thom. qui ſentire videtur, quod hoc meruerit, ex quo concluditur, quod ſi S. Bonau. Thomas & Rich. in di. præfata intelligant Chriſtũ directe meruiſſe impaſsibilitatem corporis ſui non ſunt audiendi, nec habent ad hoc rationes efficaces. Per hęc patet ad argumentum.

§9 QVAERITVR vnde eſt, ꝙ Chriſtus ſimul potuit eſſe comprehenſor, & viator, cum omnes alij beati ſolum dicantur comprehenſores? Reſpondet Guil. di. pręfata. ꝙ ratio eſt, quia alij ſunt in termino ſiue in gloria, & quo ad affectionem iuſticiæ. ſ. videndo, & diligendo Deum, & quo ad affectionem commodi, quia nihil diſcõueniens poſſunt pati: Chriſtus autem ſolum erat comprehenſor, quo ad affectionem iuſticiæ.

QVAERITVR rurſus, ſub qua ratione poterat fruitio in Chriſto reſpectu diuini verbi eſſe actus meritorius? Reſpondet Scotus di. q. ſupra, ꝙ ſub triplici ratione. Primo inquantum tendebat in diuinũ

§.10 verbum. Secundo inquantum tendebat in amicos, & electos in diuino verbo relucentes. Tertio inquantum tendebat in inimicos, eos diligendo propter Deum.

§.11 VTRVM Chriſtus nobis meruit primam gratiam gratum facientem? Et videtur ꝙ non, quia radix merendi non cadit ſub merito, ſed prima gratia gratũ faciens eſt radix merendi, ergo ſub nullius unquã potuit cadere merito. Reſpõdetur ſecũdũ Richar. vbi ſup. ꝙ de hoc ſunt opiniones: Quidam voluerũt dicere, ꝙ prima gratia gratum faciens ſub nullius unquã potuit cadere merito, ſi enim Chriſtus nobis eã meruiſſet, iam redderetur ex debito, ſecũdum, ꝙ dicitur Ro 4. Qui operatur, merces non reputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum, ita ꝙ quantũcunque peccator ſe diſponat non datur ſibi gratia tanquam ex debito, ſed ex mera liberalitate diuina, alias gratia non erit gratia. Alij dicunt, & vt vr̃ melius, ꝙ Chriſtus per ſuã paſſionem nobis omnibus meruit primam gratiam gratum facientem quantum ad ſufficientiã, quãuis non recipiant propter ſuã indiſpoſitionẽ iſtius meriti efficaciam ſi enim non meruiſſet Chriſtus nobis primam gratiam, non vr̃ quõ eam potuiſſemus habere, vnde sacr̃a habent virtutem à Chriſti paſſionis merito, ſed puer cum baptizatur recipit primam gratiam gratum facientem, ergo recipit ipſam per meritũ Chriſti. Et ſi dicatur, quod patres antiqui habuerunt primam gratiam, cum tamen paſſio Chriſti nondum erat exhibita, dicẽdum, ꝙ in fide paſsionis Chriſti exhibendæ dabatur eis illa prima gratia. Sed diſt. ex hoc ſequeretur, ꝙ præmium præceſſiſſet meritum, qđ doctores tenent pro incõuenienti, & repræhendunt Magiſtrũ in 3. di. 5. dicentem, ꝙ Angeli non merẽtur beatitudinẽ, quã primo acceperũt: Dicendũ ꝙ bene eſt inconueniens principale pręmiũ poni ante meritum ſicut poſuit Magiſter in Angelis, nõ autem ſic in propoſito, quia ante Chriſti paſsionem non erat aperta ianua cęli, nec vllus ad beatitudinem admittebatur, ſed deſcendebant omnes ad limbum, dabatur autem gratia ante Chriſti paſsionem, quia gratia non eſt principale præmium, ſed gloria. Ex quo infertur, ꝙ Chriſti paſsio eſt cauſa meritoria deletionis originalis peccati, quia nõ deletur ſine gratia. Vnde bene dicit San. Bonauen. Bonau.
in 3. diſtinct. 19. arti. 1. q. 1. ſecundum cauſarum genera paſsionem Chriſti eſſe cauſam deletionis peccati. Secundum cau-

Radix merendi non cadit ſub merito.

Aur. Roſ. Thom. 3.

ſam materialem per modum meriti, inquantum diſponimur paſſione Chriſti. Secundum cauſam mouentem, & efficientẽ per modum excitantis: Chriſtus enim paſſus eſt pro nobis, uobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Secundum cauſam formalem per modum exemplaris, vt ſimus puri, quia ſine peccato Chriſtus mortuus eſt: Secundum cauſam finalem per modum terminantis, vt dicatur paſſio Chriſti delet peccata, non quidem effectiue, quia ſic ſolus Deus delet, ſecundum, ꝙ dicitur Eſa.44. Ego enim ſum, qui deleo iniquitates tuas propter me, ſed diſpoſitiue, & meritorie.

§.12 VTRVM Chriſtus meruit per ſuam paſſionem tum electis, quã reprobis? Reſpondet Sco. in 3. di. 19. ꝙ quantum ad efficaciam ſolum meruit Chriſtus ſua paſſione electis, quod patet per quinque ſigna, & addi poteſt aliunde ſextum.

Primum ſignum diuinæ naturæ eſt, in quo Deus intelligit ſe, vt bonum infinitum. Secundum in quo omnes intelligit creaturas. Tertium in quo aliquos prædeſtinauit ad gratiam, & gloriam, & circa aliquos actum neutrum habuit: In quarto videt hoc, & illos in Adã caſuros. In quinto præuidet de remedio per paſſionem filij ſui, prædeſtinatur enim Chriſtus eſſe filius Dei, prius natura quam Adam intelligatur peccare, alioquin Chriſtus ſolum videretur eſſe ens occaſionale. In ſexto pro electis redimendis Dei filius mittitur in carnem, vt pro electis paſſione ſua ſatisfaciat: Ex quibus patet, quod paſſio Chriſti quantum ad efficaciam ſolum fuit pro electis, quia pro illis ſolum beata trinitas filium Dei miſit.

§.13 VTRVM paſſio Chriſti ſufficiebat pro infinitis hominibus? Reſpondet Guil. vbi ſupra, ꝙ non ſufficiebat quantum ad ſufficientiam, quia iſta paſſio quantum erat de ſe fuit bonum finitum, & ita non ſe extendit ad infinita, vnde hoc modo paſſio Chriſti pro tantis valuit pro quantis Deus eam acceptauit, vt ſit tota ratio meriti effectiue ex parte Dei, ideo in iſta diſtin. 19. defecit hic S. Thom. in duabus aut tribus quæſtionibus, ſi intelligit, quod iſta paſſio veram habuit infinitatem ratione diuini verbi, cui vniebatur natura humana a qua procedebat, quod dictum non ſufficit, quia certe magis proprie verbo vnita eſt natura humana, quam iſta paſſio, quæ tamen conceditur finita. Cæterum quoque, ſi conſideretur hæc paſſio Chriſti reſpectu ſui creata eſt, omnis autem creatura eſt finita: Tum ſecundo, quia ſi hæc Chriſti paſſio eſſet infinita, eſſet intantum diligibilis inquantum verbum diuinum. Tum tertio, quia tunc non ſolum ad ſufficientiam ſed etiam ſecundum efficaciam ſe extẽdiſſet, vnde ſi Deus acceptaret eam pro infinitis hominibus (ſicut bene poſſet) non eſſet hoc ratione paſſionis in ſe, ſed ratione diuini beneplaciti. Sed contra prædicta eſt illud Leonis Papæ: Sicut a reatu nullũ liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit. Reſpondetur, quod ly, omnibus, ibi tenetur accommode, id eſt pro electis, vel poteſt dici, quod impedimentum ſaluationis non eſt ex parte Dei, ſed ex parte reproborum, quia Deus omnibus paratus eſt ſubuenire a nemine calorem ſuæ miſericordiæ abſcondens.

Thom.

Deus omnibus paratus, & ſubuenire.

§.14 VTRVM per meritũ paſſionis Chriſti ſimus liberati a poteſtate Diabolica? Arguitur, quod non, quia adhuc habet poteſtatem vexandi corpora, vt docet experientia, & etiam alijs modis poteſtatem habet tentandi, ſecũdum, quod dicitur. 2. Corin. 4 ꝙ Deus huius ſeculi id eſt Diabolus excæcauit mentes infidelium, ergo per Chriſti paſſionem non ſumus liberati ab illius poteſtate: Confirmatur: Sicut enim modo non poteſt cogere noſtrũ liberum arbitrium ita cogere non poterat ante Chriſti paſſionem, non ergo plus eramus in ſua poteſtate ante paſſionem, quam modo.

Sed in contrarium dixit dominus, Ioã. 12. Nunc princeps mundi huius eijcietur foras: Reſpondetur ſecundum S. Bonau. in 3. di. 19. ar. 1. q. 3. cui concordat Richard. ibidem, ꝙ (ſicut dicit Magiſter in littera) per Chriſti paſſionem ſumus liberati a poteſtate diaboli, diabolus enim ante paſſionem Chriſti habebat duplicem manum, videlicet attrahentem, & impellentem: Manus attrahens erat poteſtas trahendi ad limbum etiam iuſtos, & ſanctos: Manus impellens erat poteſtas præcipitandi

Bonau.

Diabolus ante Chriſti paſſionem duplicem habebat manum.

tandi in malum, vel per fallaciam, vel per violentiam, quia tentabat vt draco, & tentabat vt leo, & prima manus ſcilicet attractiua erat tantæ potentiæ vt nullus poſſet ei reſiſtere, & hæc fuit ei omnino amputata per paſſionem, ita q nullum iam trahat ad limbum, manum autem impellentem habebat ita fortem, vt cum magna difficultate poſſet quis ei reſiſtere, ideo in multis imo in omnibus regnabat. Hæc poteſtas debilitata eſt per Chriſti paſſionem, per quam lumen aperitur contra diabolicam fraudulentiam, & adiutorium virtutis tribuitur contra diabolicam vioelntiam, iam enim fere omnibus eſt veritas propalata, & ideo eſt deſtructa idolatria, quæ prius regnabat, adiutoriũ etiam virtutis tribuitur per gratiæ infuſionem, quæ reprimit concupiſcentiam, vnde diabolus ſuper omnia abhorret memoriam paſſionis, & figuram crucis, per quam ſumus a poteſtate eius liberati. Ad argumentum dicendum, q licet adhuc nobis incumbat pugna cũ diabolo, non tamen elõgamur a victoria niſi interueniat noſtra negligentia, ſecundum q dicitur. 1. Cor. 10. Fidelis Deus, qui non patitur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum, poteſtas ergo diabolica non eſt totaliter ablata, ſed reſtricta.

Ad confirmationem dicendum ſecundum Rich. q quamuis diabolus nunquam potuit cogere noſtrum lib. ar. in tentando tamen magis poterat ipſum inclinare ad malum ante Chriſti paſſionem quam poſtea, ideo dicit magiſter in litera diſt. 19. tertij. li. Incideramus enim in principem huius ſeculi, qui ſeduxit Adam, & ſeruũ fecit, cæpitque nos quaſi vernaculos poſſidere, ſed venit redemptor & victus eſt deceptor, & quid fecit redemptor captiuatori noſtro? Tetendit illi muſcipulam crucem ſuam, poſuit ibi quaſi eſcam ſanguinem ſuum, ille autem ſanguinem fudit non debitoris per quod receſſit a debitoribus? Et infra. Non enim tenebat nos niſi vinculis peccatorum noſtrorum, venit ille, alligauit fortem vinculis paſſionis, intrauit in domum eius. i. corda eorum, vbi ipſe habitabat, & vaſa eius. ſ. nos eripuit, quæ ille repleuerat amaritudine ſua, Deus noſter fudit amaritudinem, & impleuit dulcedine per mortem ſuam a peccatis redimens, adoptionem filiorum gloriæ largiens.

Sed contra prædicta arguitur, q hæc videntur falſa, quia fraus & dolus nemini debent patrocinari, ergo ſi diabolus hominem decepit, videtur q ei nõ debuerit dominari, quia diabolus nullum ius habebat in eo, præterea nos eramus ſerui Dei, ideo non erat in poteſtate nos facere ſeruos diaboli, ſi ergo nec Deus facit nos ſeruos diaboli, nec nos potuimus facere, nec diabolus potuit ſubiugare, ergo dictum magiſtri non videtur verum. Reſpondet ſanctus Bonau. in expoſitione literæ q abſque dubio homo iuſte detinebatur, ſed diabolus nullo modo eum iuſto titulo detinebat, ſed Deus qui eſt iuſtus iudex iuſto iudicio ſuo permiſerat, iuſtum enim erat vt ille qui ſe voluntarie ſubiecerat ſuggeſtioni per culpam, eidem voluntarie ſubderetur per pœnam. — *Nemini dẽbet patrocinari fraus, & dolus.*

Ad argumentum dicendum, q verum eſt q diabolus non poterat hominem iuſte poſſidere, ſed eo modo quo nunc multi poſſident iniuſto titulo, quorum diabolus princeps eſt, quia caput fraudis & malitiæ, nec fraus ei patrocinabatur, quia ad malum ſuum detinebat, ſicut fures & latrones ad tempus ea poſſident, quæ furantur.

Ad illud quod obiicitur, q homo non potuit ſe facere ſeruum cum eſſet in alterius poteſtate, dicendum, q reliquerat eum in manu conſilij ſui, & ſic ei permittebat, vt poſſet ſi vellet ſe in ſeruitutem diaboli inducere.

VTRVM Chriſtus redemit hominẽ a diabolo merito ſuæ paſsionis? Et videtur q non, quia nemo emit, quod ſuum eſt, ſi ergo Deus dominium ſuper homines non amiſerat, videtur q ad eum redemptio hominis non ſpectabat. *ſ. 15*

Item quæritur a quo & per quem redemit: Si tu dicas q redemit a diabolo, contra hoc arguitur: Ei ſoluit precium a quo redemit, ſed redemit nos præcio ſui ſanguinis, ergo videtur q precium ſui ſanguinis ſoluerit diabolo.

Si vero dicas, q redemit a Deo, contra hoc eſt, quia nullus emit a ſeipſo. Reſpondet

ſpondet ſanctus Bonau. vbi ſup. ꝙ homo venundatus erat vt faceret mala in cōſpectu Domini, & fecerat ſeipſum ſeruum peccati & ſupplicij, in his autem detinebatur autoritate diuinæ iuſtitiæ, & ideo pręcium redemptionis ei oportebat offerri, qui dānum & iniuriam paſſus erat, & quoniam hoc eſt Deus, ideo in offerendo ſanguiné ſuum Deo redemit nos a ſeruitute peccati diaboli, & ſupplicij, ita quòd manus miſericordiæ redemit hominem de manu iuſtitiæ, tranſierat enim homo per culpam ſuam de manu miſericordiæ ad manum iuſtitiæ. Ex his patet reſponſio.

§. 16 VTRVM Chriſtus per ſuam paſſionem liberauit a pœna æterna: & arguitur, ꝙ non quia paſſio Chriſti fuit finita, pœna autem æterna infinita, ſed finitum non proportionatur infinito cum ergo emenda liberans a pęna proportionari debeat pœnæ, non ſumus per paſſionem Chriſti liberati a pœna æterna. Reſpondet Rich. in 3. diſt. 19. ar. 1. q. 3 ꝙ aliquos liberari a pœna æterna tripliciter poteſt intelligi, ſcilicet aut eos a pęna æterna iam habita eripi, aut a reatu illis pœna abſolui, aut ab illo reatu præſeruari, quocunque autem iſtorum modorum accipiatur liberari a pœna æterna, dico, quòd omnes homines per meritum paſſionis Chriſti liberati ſunt a pœna æterna quantum ad ſufficientiam, non tamen quantum ad efficaciam, quia nullus de illis qui iam habent ęternam pœnam in actu poteſt ſe diſponere ad recipiendum efficaciam meriti paſſionis Chriſti, quia omnes illi in ſua malitia obſtinati ſunt. Multi etiam de illis qui per peccatum mortale ad illam pœnam ſunt obligati non diſponunt ſe ad recipiendum efficaciam meriti paſſionis Chriſti ideo non abſoluuntur, multi etiam qui pœnam æternam non habent ſecundum actum nec ſecundum reatum, ſed poſtea ſe præcipitant in peccatum mortale, ſic incurrunt reatum pœnę æternæ, & ſic per meritum paſſionis Chriſti non præſeruantur a pœna æterna, ſed omnes qui ſe bene diſponunt ad recipiendū meritum paſſionis Chriſti præſeruantur a pœna æterna.

Ad argumentum dicendum, ꝙ quamuis paſſio Chriſti fuerit finita tam extenſiue quam intenſiue, tamen acceptabatur a Deo pro omnibus ſaluandis, vt prædictum eſt.

VTRVM per Chriſti paſſionem ſimus liberati a pœna temporali: Et videtur ꝙ non, quia docente experientia poſt Chriſti paſſionem ſumus in multiplici pœna. Confirmatur, quia illud quod prouocat ad ſuſtinendum pœnam temporalem non videtur liberare ab ea, ſed talis eſt Chriſti paſſio, ſecundum ꝙ dicitur 1. Pe. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, vbi glo. dicit: Per Chriſti paſſioné non ſumus liberati a temporali pœna. Reſpondet Richar. vbi ſup. q. 3. ꝙ pœna temporalis tripliciter poteſt accipi, ſcilicet pro pęna naturæ quæ eſt originali peccato debita, & pro pœna perſonæ debita pro peccato actuali, & pro pœna perſonæ voluntarie aſſumpta, a prima pœna ſecunda liberati ſumus quantum ad ſufficientiam, quia paſſio Chriſti fuit tante efficaciæ, ꝙ fuit ſufficiens ſatisfactio pro omnibus pœnis noſtris peccatis debitis, non tamen per illam paſſionem omnes liberantur, quia ſe non diſponunt a pœna enim naturæ non ſumus totaliter liberati in præſenti, ſed in futuro, remanet autem ad bonum noſtrum, vt exerceamur per illam, & ideo ad ſuſtinentiam prouocatur per Chriſti paſſionem, per hoc patet reſponſio ad argumenta. §. 17

Efficacia paſſionis Chriſti.

VTRVM per Chriſtum facta fuerit chirographorum deletio? Et arguitur quòd non, quia adhuc ſunt aliqua peccata per quæ nos diabolus detinet hic & in futuro ad luenda ſupplicia, ergo per per Chriſtum non ſunt deleta peccatorum chirographa. §. 18

In contrarium Magiſter ponit in littera, & ſunt verba Auguſtini d. fuſo ſanguine ſine culpa omnium culparum chirographa deleta ſunt, & Col. ſecundo. Donans nobis delicta, & delens quod Aduerſum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis. Reſpondet ſanctus Bonauentura in tertia diſtinct. 19. articulo primo quæſt. ſecunda, quod ſermo iſte eſt metaphoricus, Aug. Bonau.

ricus, quo dicuntur per paſſionem Chriſti deleri chirographa culparum: Dicitur enim chirographum a chiros, quod eſt manus,& graphia,quod eſt ſcriptura,qua ſi ſcriptura manu facta, quæ autem iſta ſit ſcriptura, quæ dicitur chirographum decreti, & chirographum diuerſimode poteſt aſſignari ſecundum diuerſas expoſitiones illius ad Col.2. vt præallegatum eſt, nam ſecundum Auguſtinum chirographum culpæ dicitur eſſe memoriale, quo anima tenetur aſtricta eſt obligata alicui pœnæ: Sicut aliquis cum ſe alteri obligat facit chirographum, & dicitur chirographum culpæ, & chirographum decreti, quia talis obligatio conſurgit ex noſtra culpa tanquam ex merito, & ex diuina ſententia tanquam ex decreto, & ſic chirographum dicitur memoriale, quo peccatum manet quantum ad reatum, ratione cuius diuina iuſticia habet nos punire,& diabolica malicia accuſare, & detinere, & conſcientia noſtra poteſt contra nos remurmurare, & illud chirographum aduerſum nos habet ſcribi,non ſolum pro peccatis noſtris actualibus,ſed pro peccato primi parentis, ratione cuius diabolus habet in nos poteſtatem, vel ſimpliciter, vel ad tempus, quoniam ergo Chriſtus per paſſionem ſuam non ſolum impetrauit nobis remiſſionem culpæ quantum ad maculam, ſed etiam quantum ad reatum, hinc eſt,quod dicit Apoſtolus, & Auguſtinus, quod Chriſtus per paſſionem ſuam deleuit chirographa culparum, ſed Apoſtolus dicit, delens chirographum decreti, quia loquitur de memoriali tranſgreſſionis primi parentis: Auguſtinus vero pluraliter de remiſſione omnium peccatorum quantum ad reatum, vt perfectum exprimat ipſius Chriſti paſsionis effectum.

Vnde chirographũ

Ad argumentum dicendum, quod dupliciter eſt loqui de effectu paſsionis Chriſti, aut quantum ad ſufficientiam, aut quantum ad efficaciam, quantum ad ſufficientiam, ſic ſe extendit ad omnes homines, & ad omnes culpas, ſed quantum ad efficaciam, ſic ſolum ſe extendit ad eos, qui baptizantur in nomine eius, qui abſoluuntur a reatu originalis, & actualis, ita, quod a diabolo non poſſunt amplius teneri, niſi forte ſe voluntarie ſubijciant, & noua contra eos ſcribantur chirographa.

Dupliciter eſt loqui de Chriſti paſsionis effectu.

Sed d. quis habet iſtud chirographum, Dicendum ſecundum Guiller. in 3. di. 19. q. Deus ut iudex, homo, vt reus, diabolus vt accuſator.

QVAERITVR rurſus an chirographum decreti ſit pęna uel culpa? Reſpondetur ſecundum Guiller. quod nec eſt pœna, nec culpa proprie loquendo, ſed obligatio ad pœnam, & memoriale culpæ præteritæ. §. 19.

QVAERITVR iterum quare expiatio peccatorum noſtrorum attribui videtur paſsioni Chriſti, & iuſtificatio noſtra reſurrectioni Chriſti, ſic enim Ro.4. dicit Apoſtolus: Traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationes noſtras: Reſpondetur ſecundum Guiller. quod mors Chriſti ſignat ueteris hominis interemptionem, ideo recte dicitur mundare, quæ ſunt vetus homo, reſurrectio vero Chriſti nouum ſignat hominem, ideo recte ſibi attribuitur noſtra iuſtificatio, qua noui efficimur.

De morte Chriſti domini noſtri.

Hic claret Dei charitas magna, quia animam ſuam poſuit pro nobis.

MORS Chriſti, Dei & hominis non pro ſua redemptione, qui nunquam indiguit tali redemptione,ſed pro noſtra ex ſua magna charitate tradidit in mortem animam ſuam, ita quod ſponte ſuſcepit neceſsitatem moriẽdi, qui bene potuit ſumpſiſſe naturam im mortalem: Vnde dicit Scotus in 3. diſt. 16. quod diuinum verbum poteſt comparari ad naturam humanam,aut primo, ut aſſumendam, aut ſecundo comparando ad contrarietatem naturam conſequentem, aut tertio comparando naturam aſſumptam ad gloriam, & pœnam. Si primo modo hoc eſt tripliciter: Primo,vel comparando ad naturam glorioſam aſſumendam,quia hoc bene potuit Dei verbum,& cauſam corruptibilitatis non habuiſſe: Secundo modo comparando verbum ad naturam §.1 Sco.

naturam innocentiæ aſſumendam nullo primo peccato, & ſic potuiſſet non mori mediante dono iuſticiæ originalis. Tertio comparando ad naturam glorioſam aſſumendam, ita tamen quod gloria animæ in corpus non redundaret, & ſic habuiſſet neceſſitatem moriendi, & fuit miraculũ gloriam animæ in corpus non redundare, ſicut fit in beatis.

§. 2 VTRVM conueniens fuerit Chriſtum mori? & arguitur, ꝙ non, quia maior eſt defectus mortis, quam morbi, quia per morbum peruenitur ad mortem, ſed non fuit cõueniens Chriſtum aliquo morbo langueſcere, vt dicit Chryſoſtomus, ergo etiam non fuit conueniens Chriſtum mori.

Maior eſt defectus mortis, quam morbi.

Confirmatur: Nam dominus ipſe dicit, Ioan. 10. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant, ſed oppoſitum non perducit ad oppoſitum, ergo videtur, ꝙ non fuit conueniens Chriſtum mori. Reſpondet Sanctus Tho. in 3. parte. q. l. ꝙ cõueniens fuit Chriſtum mori. Primo ad ſatisfaciendum pro humano genere, quod erat morti adiudicatum propter peccatum, iuxta illud Gene. 2. Quacunque die comederitis morte moriemini, eſt enim conueniens modus ſatisfaciendi pro alio cum aliquis ſe ſubijcit pœnæ quam alius meruit, & ideo voluit Chriſtus mori, vt pro nobis moriendo ſatisfaceret, ſecundũ quod dicitur. 1. Petr. 3. Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt. Secundo modo Chriſtum conueniens fuit mori ad oſtẽdendam veritatem naturæ aſſumptæ, ſicut enim Euſebius dicit: Si aliter poſt conuerſationem cum hominibus euaneſcens ſubito euolaret fugiens mortem, ab omnibus comparatur phantaſmati. Tertio ut moriendo nos à terrore mortis liberaret, vnde dicitur Hebræ 2. quod communicauit carni, & ſanguini, vt per mortem deſtrueret eum qui habebat mortis imperium, & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant ſeruituti. Quarto Chriſtum conueniens fuit mori, vt corporaliter moriendo ſimilitudini peccati, ideſt pœnalitati daret nobis exemplum ſpiritualiter moriendi peccato, iuxta illud Rom. 6. Quod enim mortuus peccato mortuus eſt ſemel, ꝙ autem uiuit, viuit Deo, ita, & vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, uiuentes autem Deo, Quinto ideo, vt a mortuis reſurgendo virtutem ſuam oſtenderet qua mortem ſuperauit, & nobis ſpem reſurgendi a mortuis daret, ſecundum, quod dicitur. 1. Cor. 15. Si Chriſtus prædicatur, quod reſurrexit a mortuis, quomodo quidam in vobis dicunt, ꝙ reſurrectio mortuorum non erit.

Thom.

Ad argumentum primum dicendum, ꝙ Chriſtus non ſuſtinuit mortem ex morbo prouenientem, ne videretur ex neceſſitati mori propter infirmitatem naturæ, ſed ſuſtinuit mortem ab exteriori illatam cui ſe ſpontaneum obtulit, ut mors eius voluntaria oſtenderetur.

Ad ſecundum dicendũ, ꝙ vnũ oppoſitum per ſe non ducit ad aliud ſed quandoque per accidens, ſicut frigidum quandoq; per accidens calefacit, & hoc modo Chriſtus nos per ſuam mortem perduxit ad vitam, quia de ſua morte mortem noſtram deſtruxit, ſicut qui pœnam pro alio ſuſtinet remouet ab eo pœnam eius, ergo valde conueniens fuit Chriſtum mori.

Mors Chriſti voluntaria.

VTRVM Chriſtus fuerit ab alijs occiſus? & uidetur, ꝙ non, ſed a ſeipſo, quia dicebat Ioan 10. Et nemo a me tollit animam meam, ſed ego pono eam, ille autem dicitur aliquem occidere, qui animã eius tollit, ergo Chriſtus non ab alijs ſed a ſeipſo occiſus eſt, quod confirmatur, quia illi qui ab alijs occiduntur paulatim natura debilitata deficiunt, & maxime apparet in crucifixis, ſecundum, quod dicit Augu. 4. de tri. Longa morte cruciabantur ligno ſuſpenſi, in Chriſto autem non ſic accidit, ſed clamans voce magna emſit ſpiritum, Matt. 27. ergo Chriſtus non ab alijs ſed a ſeipſo eſt occiſus. §. 3

Augu.

In contrariũ tñ dr Lu. 18. Poſtquam flagellauerint occident eũ? Rñdet S. Tho. vbi ſup. ꝙ aliquid poteſt eſſe cauſa alterius effectus dupliciter. Vno modo directe ad illum agendo, & hoc modo perſecutores eum occiderunt, quia ex illorum verberibus, & vulnerationibus mors Chriſti eſt ſubſecuta, ſicut illi intendebant. Alio modo dicitur aliquis cauſa alterius indirecte ſcilicet quia non impedit cum impedire poſſit, ſicut ſiquis dicatur alium perfundere, quia non clauſit feneſtram per quã imber-

imber ingreditur, hoc modo Chriſtus fuit cauſa ſuæ mortis, poterat enim ſuam mortem impedire: Primo quidem aduerſarios reprimendo, vt aut nollent, aut interficere non poſſent, ſed quia ſpiritus eius habebat poteſtatem conſeruandi naturam carnis ſuæ, ne a quocunque læderetur, qđ quidem habuit anima Chriſti, quia erat verbo Dei coniuncta in vnitate perſonæ, quia ergo Chriſtus non repulit illud nocumentum, ſed voluit q; natura corporalis illi nocuméto ſuccumberet, ideo ſuam animam poſuiſſe vel mortem voluntarie ſubiſſe dicitur, & per hoc patet reſponſio ad primum argumentum.

Ad ſecundum dicendum, q; ideo cum valido clamore tradidit ſpiritum, vt Chriſtus oſtenderet, q; illa paſſio per violentiam non eripiebat animam eius, qui naturam corporalem in ſua fortitudine conſeruauit, vt in extremis poſitus clamaret quod inter alia miracula mortis eius computatur, vnde dicitur Matth. 27. Videns autem Centurio qui ex aduerſo ſtabat, q; a ſic clamans expiraſſet ait: Vere hic filius Dei erat, ſicut enim eius voluntate natura corporalis conſeruata eſt in ſuo vigore vſq; ad extremum, ſic etiam quando voluit ceſſit nocumento illato, & ſic violētiā paſſus eſt vt moreretur, & tamen voluntarie mortuus fuit.

§.8 Obedientia requirit præceptum. VTRVM Chriſtus fuit ex obedientia mortuus: Arguitur q; non, quia obedientia requirit præceptum, ſed non legitur Chriſto fuiſſe præceptum q; ipſe pateretur, ergo non fuit mortuus ex obedientia. Præterea illud dicitur, quis ex obediētia facere quod facit ex neceſſitate præcepti, Chriſtus autem non ex neceſſitate, ſed voluntarie mortuus fuit, ergo non ex obedientia.

Sed contra hoc dicitur Philip. 2. Factus obediens vſque ad mortem, Reſpondet ſ. Tho. vbi ſup. q; Chriſtus mortuus eſt ex obedientia & hoc conueniebat iuſtificationi humanæ naturæ, vt ſicut per vnius hominis inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius hominis obedientiam iuſti conſtituantur multi, vt dicitur Roma. 5.

Secundo hoc conueniebat reconciliationi Dei ad homines, iuxta illud Roma. 5. Reconciliati ſumus per mortem filij eius, inquantū ſcilicet ipſa Chriſtis mors fuit quoddam ſacrificium acceptiſſimum Deo, ſecundum illud Epheſ. 5. Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis, obedientia vero omnibus ſacrificijs ante fertur ſecundum illud. 1. Reg. 15. Melior eſt obedientia quam victimæ, & ideo conueniens fuit Chriſtum ex obedientia cum magna charitate formata mori.

Tertio hoc expediebat eius victoriæ qua de morte triumphauit, non enim miles debite poteſt vincere niſi duci obediat, & ideo Chriſtus patri obediendo victoriam obtinuit, iuxta illud Prouerb. 21. Vir obediens loquitur victorias.

Ad argumentum primum dicendum, q; non omnia de Chriſto ſunt ſcripta, put teſtatur Ioan. vltim. tamen Chriſtus accepit a patre mandatum vt pateretur, quia dixit Ioan. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterumſumendi eam, & hoc mandatum accepi a patre meo.

Ad ſecundum dicendum, q; licet obedientia importet neceſſitatem reſpectu eius q; præcipitur, tamen importat voluntatem reſpectu impletionis pręcepti, & talis fuit obedientia Chriſti, nam ipſa paſſio & mors ſecundum ſe conſiderata naturali voluntati repugnat, volebat tamen circa hoc Chriſtus Dei voluntatem implere, ſecundum illud Pſal. Vt facerem voluntatem tuam Deus meus volui, & Mat. 26. Fiat voluntas tua. Pſal. 39

§. 5 A quibus traditus fuit Chriſtus, vt moreretur. VTRVM Deus pater Chriſtum tradidit ad mortem? Reſpondet Magiſter in 3. di. 20. q; Chriſtus fuit traditus a patre, a ſeipſo, a Iuda, & a Iudæis.

Sed arguitur q; nō fuit traditus a Deo, quia ſi Deus tradidit in mortem, videretur q; iudæi eum occiderunt autoritate Dei, ergo Deus particeps fuit in illo homicidio. Si tu dicas quòd tradidit eum quia permiſit eum occidi, hoc ſimiliter poſſet dici de quolibet qui occiditur, quia quēlibet qui occiditur Deus permittit occidi. Confirmatur ſic: Quia qui poteſt alium liberare ab occiſione & non liberat, dicitur eum occidere interpretatiue, ſed Deus potuit Chriſtum liberare ne occideretur,

& non liberauit, ergo videtur ſaltem interpretatiue eum occidiſſe. Reſpondet ſanctus Bonauen. di. prædicta in expoſitione litterali, q mors eſt priuatio vitæ, & hæc habet comparationem ad inferentem, & ad eum qui ſuſtinet, & ſecundum hoc aliquis poteſt dupliciter alium tradere in mortem, aut quia facit vt alij inferant ei mortem, aut quia facit vt ipſe ſuſtineat mortem: Quoniam ergo ſuſtinentia mortis fuit a Deo patre, & fuit a Chriſto quia Deus pater voluit q ipſe ſuſtineret mortem, & ipſe voluntarie ſuſtinuit, hinc eſt q traditus dicitur a patre, traditus etiam a ſe. Rurſus quia Iudas & Iudęi procurarunt, vt alij inferrent ei mortem, hinc eſt q traditus dicitur a Iuda, & a Iudæis, & quoniam fuit laudabilis mortis ſufferentia, illatio autem fuit vituperabilis: Hinc eſt q traditio Dei, & Chriſti laudatur, traditio vero Iudæ & Iudæorum vituperatur, & ſic patet, q mors Chriſti a parte ſuſtinentis fuit Deo accepta, ſed a parte infligentium fuit permiſſa, & ſic patet ad argumentum primum. Ad illud vero q qui alium poteſt liberare ne occidatur particeps eſt homicidij, dicendum q fallit in Deo, qui nulli obligatur ſicut homo homini, ſed omnes homines obligantur ei ſoluenda morte, poſſet enim Deus omnia peccata prohibere & non prohibet, quia hoc ſpectat ad regimen ſuæ prouidentiæ, vt ſinat res quas condidit ſuas proprietates agere, igitur &c.

Bonau. | *Regimen prouidentiæ Dei.*

§.6 VTRVM concedendum ſit q iudæi operati ſint bonum in morte Chriſti? Reſpondet ſanctus Bonau. vbi ſupra, q cum quærimus de bonitate paſſionis, non quęrimus de bonitate, vel malitia in genere naturæ, ſed in genere moris, de hac ergo bonitate abſque dubio concedendum eſt, q paſſio Chriſti fuit bona tota ſimpliciter, eſt enim præcioſa in conſpectu Dñi mors ſanctorum eius, multo magis mors Chriſti fuit præcioſiſſima. triplici autem ex cauſa debet dici mors Chriſti bona. vna eſt ſtrenuitas ex parte ſuſtinentis, ſuſtinebat enim illam paſſionem virtuoſiſſime, quia patientiſſime & conſtantiſſime.

Secunda eſt vtilitas redemptionis ex parte humani generis, quia per illam totum genus humanum eſt liberatum.

Tertium eſt honeſtas cauſæ moriendi, mortuus enim fuit pro veritate dicenda: Quamuis autem paſſio Chriſti ſit bona ſimpliciter, tamen actio iudeorum fuit mala ſimpliciter, quia ex mala voluntate & radice proceſſit nec propter bonitatem paſſionis quæ inde ſecuta eſt bona dicenda eſt, hoc enim fuit propter intentionem ipſorum, & operationem diuinam per quam Deus de multis malis elicit multa bona: Et ideo cum quæritur, vtrum iudæi operati ſint bonum? Dicendum quòd eſt opus operans, & opus operatum: Si ſermo ſit circa opus operans, eſt ſimpliciter negandum, quia tale opus in iudæis ſimpliciter fuit malum: Circa vero opus operatum quod quidem fuit mors Chriſti, hoc dupliciter poteſt intelligi, aut primo per ſe, & ſic eſt falſum quòd iudæi ſunt operati bonum, illud enim opus operatum bonitatem non habuit ex intentione iudæorum, ſi autem intelligatur per accidens & ex conſequenti, ſic habet veritatem, iudæi enim operati ſunt paſſionem Chriſti, quæ fuit maximum bonum toti mundo, ergo iudæi operati ſunt &c.

Mortuus ē Chriſtus pro veritate.

VTRVM Deus debuerit modum ſatisfaciendi per mortem Chriſti acceptare? Et arguitur quòd non, quia maximæ credelitatis eſt hominem iuſtiſſimum morti tradere, ſed Chriſtus fuit iuſtiſſimus, ergo crudeliſſimum fuit Chriſtum ex quacunque cauſa morti tradere, ergo talis modus nullo modo debuit a Deo acceptari: Si tu dicas non tradidit eum morti, contra hoc eſt illud Philip. 2. Factus eſt obediens vſque ad mortem.

Confirmatur, quia Deus mortem non §.7 fecit nec delectatur in perditione morientium, ſi ergo Deus delectatur in ſatisfactione, & non delectatur in alicuius morte, non videt q debuerit acceptare mortē Chriſti pro ſatisfactione. Reſpondet ſecū dū ſan. Bonau. in 3. diſt. 20. ar. 1. q. 5. quòd modum ſatisfactionis per Chriſti mortē vltra cæteros modos Deus debuit acceptare, quia nobiliſſimus eſt inter omnes qui

Bonau.

qui poſſunt eſſe vel excogitari, fuit enim acceptiſſimus ad placandum Deum, congruentiſſimus ad curandum morbũ, efficaciſſimus ad attrahendum genus humanũ, prudentiſſimus ad expugnandum humani generis inimicum.

Primo quidem fuit acceptiſſimus, propter quod dicit Anſelmus li. cur Deus homo: Quod nihil aſperius & difficilius poteſt homo ad honorem Dei patri ſponte & non ex debito quam mortem, & nullatenus poteſt hõ ſeipſum magis dare Deo quam cum ſe morti tradit ad honorem ipſius, & hoc eſt quod dicitur Epheſ. 5. Tradidit ſeipſum oblationem, & hoſtiã Deo in odorem ſuauitatis.

Anſel.

Secundo fuit congruentiſſimus ad curandum morbum, primus enim homo peccauerat per ſuperbiam, & gulam, & inobedientiam ſicut dicit Greg. voluit enim Deo aſſimiliari per ſcientiæ ſublimitatem, guſtare ligni ſuauitatem, & tranſgredi diuini præcepti limitem, & quoniam curatio habet fieri per contrarium, ideo modus ſatisfaciendi congruentiſsimus fuit per abiectionem, humiliationem, & diuinæ voluntatis impletionem, & hæc omnia relucent in Chriſti paſſione, ideo de his dicit Apoſtolus Philip. 2. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.

Greg.

Tertio fuit efficaciſſimus ad attrahendum genus humanum: His ſolis paſſio ad ſalutem valebat qui mera voluntate Deo adhærebant per amorem, non enim decreuit Deus genus humanum ſaluare niſi liberæ voluntatis ar. & nullo alio modo, ſaluo voluntatis ar. magis potuit attrahere ad amorem ſuum quam ſuſcipiendo pro eo crucis patibulum, propter quod dicitur Ioan. 12. Ego ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipſum, & Hugo de arra ſponſæ. Vt oſtenderet tibi quantum te diligeret non niſi moriendo te a morte liberauit, vt non tantum pietatis impenderet beneficium, verum etiam charitatis monſtraret affectum.

Quarto fuit ad vincendum aduerſarium prudentiſſimus, decebat enim vt Chriſtus ſua prudentia ſuperaret diabolum, ſicut diabolus ſua aſtutia decepit hominem primum, quod dicitur Iob 26. Prudentia eius percuſſit ſuperbum: Propter quod dicit Magiſter in littera: Venit redemptor & victus eſt deceptor, tetendit illi muſcipulam crucem ſuam, poſuit ei quaſi eſcam ſanguinem ſuum: Ex quibus patet, quod Deus mortem Chriſti pro ſatisfactione debuit acceptare.

Ad argumentum vero dicendum, quòd Deus Chriſtum non tradidit infligendo illi mortem, vel præcipiendo alijs quòd ipſi eum traderent, ſed permittendo, & voluntatem Chriſti acceptando: Et ideo non fuit in Deo crudelitas, quia non ſanguinem Chriſti ſitiuit, ſed mortem eius acceptauit, ideo pater non ipſum coegit, ſed acceptauit ipſum voluntarium & deuotum: Ad confirmationem dicendum, quòd Deus non delectatur in pœna ſecundum quòd eſt afflictiua & naturæ corruptiua, delectatur tamen & placet ſibi optima voluntas per quãm pœna ſuſtinetur; & ad honorem Dei ordinatur, & hominis abſolutionem.

§. 8 VTRVM genus humanum redemptum fuiſſet, ſi nullus Chriſtum occidiſſet? Reſpondetur quod diuerſa de hoc eſt opinio inter doctores: Quidam enim dicunt, quòd ſi Chriſtus mortuus & occiſus non fuiſſet, nihilominus genus humanum redemptum fuiſſet, quia in tali caſu ſuffeciſſet bona voluntas Chriſti, probare conantur per illud, quod dicit ſanctus Bonauent. in in ſecunda diſtinctio. 31. qđ ſiquis habet facultatem, & opportunitatem bene operandi, ſic non ſufficit ſola intentio ſine opere, quia nec bona voluntas debet dici ſed ſempiterna, ſi vero facultas non adeſt, tunc bona voluntas ſufficit ad meritum: Hinc Gregor. Non vacat manus a munere, ſi arca cordis fuerit plena bona voluntate. Huic opinioni videtur cõſonare quod dicunt communiter doctores in tertio diſtinctione vigeſimaʼ, quod alius modꝰ redemptionis humani generis fuit poſſibilis.

Nõ ſufficit ſola intentio ſine opere.

Alij vero dicunt, & vt videtur verius, oportuit Chriſtum pati, & mori, aut ſimpliciter, aut ex præſuppoſitione, cuius ratio eſt, quia Adam fuit ſententiatus actuali morti, ideo ſatisfactor debuit actualem mortem pati, & in tali caſu ſi Iudas non tradidiſſet; nec

Iudæi

Iudæi occidiſſent, vel aliquis alius angelus, vel homo, aut diabolus, redemptum non fuiſſet genus humanum: Vnde Ambroſius, & habetur diſt. 86. Non ſatis eſt bene, velle niſi ſtudeas bene facere, & ar. extra de eo qui mit. in poſ. c. 1. & extra de ſententia excommunicationis. cap. Cum aliquibus, & huic videtur conſonare illud Apoſtoli: Si cognouiſſent nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent, ac ſi dicat, ex iudæorum & gentilium ignorantia Deus elicuit hoc bonum, quòd ignorantes Chriſtum crucifixerunt, & ſic genus humanum fuit redemptum, per hoc tamen non excuſantur iudæi quia ſi mortem Chriſti non procuraſſent, nec Iudas tradidiſſet, tunc forte præcepiſſet beato Petro, vt ipſum crucifixiſſet, vel alteri &c. Ideo ex ſuppoſitione filius humanæ ſalutis fuit mors Chriſti neceſſaria: Ex parte quoque Chriſti ex ſuppoſitione meritoriæ exaltationis per humilitatem paſſionis ſecundum quòd dicitur Philip. 2. Factus obediens vſque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum &c. Denique etiam ex parte patris actualiter debuit Chriſtus mori, qui diffiniuit & præordinauit vt moreretur Chriſtus, & eius mortem innocentem, & non alterius pro redemptione, & ſatisfactione humani generis, & ſic pronunciauit per prophetas omnia quæ ad myſterium Chriſti paſſionis pertinent, ideo oportuit Chriſtum mori, vt prophetæ fideles inuenirentur.

Ambroſ.

Ignorãtes Chriſtum crucifixerunt.

VTRVM in morte Chriſti anima ſe-
§. 9 parata fuerit a deitate? Et arguitur quòd ſic, quia dixit Chriſtus Ioan. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam & iterum ſumendi eam, ſed ponere ibi animam non eſt aliud quam deponere, ergo ſi iſte ſermo eſt perſonæ filij Dei, videtur quod filius Dei in morte animam depoſuerit, ergo in morte anima Chriſti fuit a verbo ſeparata: Præterea diuinitas nõ potuit aïæ eſſe vnita, quin anima ipſa frueretur & delectaretur in ipſa, ſed in morte remota fuit ab anima delectatio, quam habebat in ipſa diuinitate, ergo ſeparata fuit deitas ab anima, maior propoſitio per ſe eſt manifeſta, minor probatur per illud Matth. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem: Glo. remota delectatione æternæ deitatis, tedio humanæ calamitatis afficitur, ergo ſecundum iſtam glo. delectatio remouebatur, ergo vnio ſoluebatur.

In contrarium tamen Auguſtinus & Damaſcenus ſic: Anathema ſit, qui dicit verbũ depoſuiſſe quod ſolus aſſumpſit? Reſpondetur ſecundum S. Bonauen. in 3. diſt. 21. ar. 1. quæſt. 1. cui concor. S. Tho. & Richar. ead. diſt. quòd in morte Chriſti anima non fuit ſeparata a verbo, & ratio huius eſt, quia nec Deum decebat, nec nobis expediebat, nec illi animæ congruebat: Deum non decebat, quia indiſſolubili matrimonio ſibi eam coniunxerat, vnde ſicut non decet virum relinquere vxorem, ſic non decuit verbum Dei ſeparari ab anima: Nobis non expediebat, quia ſi facta fuiſſet ſeparatio, anima illa nec habuiſſet potentiam ad redimendum genus captiuum, nec mediatoris officium ad reconciliandum, & neutrum erat nobis expediens, ſed potius eius oppoſitum: Animæ etiam illi non congruebat, tum quia innocentiſſima, tum etiam quia beatiſſima erat, ideo non poterat contra voluntatem ſeparari ab eo.

Aug. Damaſce.

Ad argumentum dicendum quod, ponere animam intelligitur ſeparari a carne, diuina enim virtus manens in carne, voluit animam ſeparari non a ſe, ſed a carne, & ita etiam intelligendum eſt de reſumptione.

Ad argumentum ſecundum reſpondetur ſecundum eum. Bonau. quod ſicut lux dupliciter poteſt offuſcari, vel in ſe vel in ſua irradiatione, ſic & delectatio poteſt dupliciter remoueri ab anima rationali, aut quia ipſa deſinit in ſe delectari, aut deſinit in ſe redundare in partem inferiorem: Cum ergo dicitur, quòd delectatio diuinitatis remota fuit in morte ab anima Chriſti, hoc modo intelligitur, ſic quòd mens eius deſineret delectari, & frui diuinitate, ſed diſpenſatiue ſubtracta fuit redundantia in partem inferiorem ſiue ſenſibilitatem, & expoſita ipſa fuit paſſioni ſicut dicit pſal. de hoc. Deus Deus meus vt qui dereliquiſti &c. quod pulcre probat Guill. in 3. diſtin. dicens: Si anima Chriſti fuit ſeparata in morte, aut nolens, aut volens, ſi nolens

Bonau.

Pſal. 21

tunc

tunc erat miſera, & ita nunquam fuiſſet beata, quia nullus beatus miſer efficitur, ſi volens, iam fuiſſet impia volens iſtam ſeparationem.

Nullus beatus efficitur miſer.

Confirmatur, quia Chriſtus poſt mortem dictus eſt deſcendiſſe ad inferos, & tamen ſola anima ibi deſcendit, quod verum non eſſet ſi ſeparata a diuinitate fuiſſet, quia tunc diceretur anima Chriſti deſcendit non ſic, quod Chriſtus deſcendit, ergo, &c.

§.10 VTRVM in morte Chriſti diuinitas fuit ſeparata a carne? Reſpondet S. Bona. vbi ſupra, quæſt. 2. q. non: Cuius triplex eſt ratio.

Prima liberalitas a parte aſſumentis, quia cum dicit aliquod donum, ſubtrahit illud ſine culpa, ſi ergo nulla interuenit culpa, non decuit ſummam liberalitatem carnem ſibi ſemel vnitam ſeparare a ſe.

Pſal. 15.

Secunda ratio eſt dignitas ex parte aſſumptibilis, caro enim non debuit videre corruptionem, iuxta illud Pſalm. Non dabis ſanctum tuum uidere corruptionem: Sicut enim nunquam decuit ipſam incinerari, ita non decuit a verbo ſeparari.

Tertia cauſa eſt utilitas ex parte aſſumptionis, ad hoc enim fiebat illa unio diuinitatis ad naturam humanam, & carnis ad animam, vt procuraretur noſtra ſalus, & quoniam ſeparatio diuinitatis a carne nihil faciebat ad noſtram ſalutem, pro eo quod non poteſt fieri ſatisfactio, cum diuinitas non poſſit ſentire dolorem in ſeparatione ipſius a carne, hinc eſt, quod nõ erat conueniens ſeparari a diuinitate.

Sed diceres. Si diuinitas non fuit ſeparata ab anima neque a carne, quæritur, ad quam unitatem erat hæc vnio? Non naturæ, quia alia natura diuinitatis, alia carnis. nec perſonæ, quia caro non poteſt eſſe perſona. Reſpondetur ſecundum Guil. in 3. diſt. 21. quod ad vnitatem hypoſtaſis ſeu ſuppoſiti. hypoſtaſis enim charior eſt perſona, non tamen ſic intelligendo, quod caro ſic vnita loquendo proprie ſit hypoſtaſis, ſed hypoſtaſi unita, quia communicatio idiomatum nõ eſt ad partem ſed ad totum, nec huic obuiat, quod caro de ſe ſit inſenſibilis, quia diuinum verbum potuit aſſumere naturam in ſenſibilem, vt patuit ſupra titulo: Incarnatio: Licet S. Bonau. & Thom. tam in 2. diſtinct. quam in 21. 3. lib. teneant contrarium: Ex quo infertur, quod licet via naturæ preintelligitur vnio carnis ad animam huic vnioni, non tamen quin caro vnibilis ſit deitati ſine anima, vnde nec proprie vnitur deitati mediante anima, ſed ambæ mediante humanitate. Primo enim hæc vnio terminata eſt ad humanitatem, loquendo non de medio neceſsitatis, ſed cõgruentiæ.

Bonau.

VTRVM in morte Chriſti alia fuit vnio carnis ad deitatem, & alia animæ? Reſpondetur ſecundum Guill. vbi ſupra, quod ſic, relatio enim tripliciter numeratur, aut ratione fundamenti ſolum, aut ſecundo ratione termini ſolum, aut tertio ratione vtriuſque. §.11

Ad propoſitum autem licet vnus ſit terminus, ſcilicet diuinum verbum, ſunt tamen duo fundamenta diſtincta, ſcilicet anima, & caro.

VTRVM caro Chriſti ex ſeparatione animæ fuerit mortua? Et arguitur, quod non, quia omne quod eſt unitum vitæ viuit per participationem, caro Chriſti poſt ſeparationem erat vnita vitæ ſcilicet verbo Dei, ergo ab ipſo viuificabatur. Si tu dicas, quod hoc eſt verum de uita creata, non de increata: Contra hoc potentior eſt vita increata in uiuificando, quam creata, quoniam ipſa eſt fons vitæ: Si ergo anima nulli corpori poteſt vniri quin det vitam ei, multo magis nec perſona diuina poſsit uniri carni, niſi tribuat ei uitam. §.12

Oẽ quod eſt virtus vitæ viuit per participationẽ

Sed contra, in ſymbolo dicitur, quod Chriſtus mortuus eſt, & ſepultus, ſed hoc non dicitur niſi ratione carnis, ergo caro Chriſti fuit mortua anima ab eo ſeparata. Reſpondet S. Bonauen. vbi ſupra, q. 2. articu. 2. quod abſque dubio caro Chriſti poſt ſeparationem animæ fuit mortua caruit enim uiſu, & complemento uitæ, res enim corporalis nõ eſt nata uiuificari niſi ab aliqua forma ſpirituali ipſi competenti & ſibi proportionabili, quoniam ergo ĩ ipſa ſeparatione animæ caro Chriſti caruit huiuſmodi forma, ideo uere fuit mortua, & quamuis haberet diuinitatem

tem ſibi vnitam, non tamen fuit ab ea viuificata, non propter defectum a parte viuificantis, ſed propter improportionem viuificabilis.

Thom.

Ad argumentum dicendum, quod hoc intelligitur quando vita vnitur alicui, ſicut perfectibile ſuæ perfectioni, ſic autem non eſt in propoſito.

Vbi magna claret Dei altiſſimi charitas erga homines omnes.

De ſequentibus ſeparationem, animæ Chriſti a corpore.

§. 1 MORS ſecundo, quantum ad ſequentia ipſam ſeparationem animæ Chriſti a corpore, nam poſt illam piam ſeparationem anima Chriſti ſtatim effecta fuit impaſſibilis, quod ſic probatur: Omnis paſſio pęnalis de qua nunc loquimur, aut fit a contrario, & hanc non habuit poſt ſeparationem anima Chriſti, quæ caruit contrario, aut propter peccatum rigore diuinæ iuſtitiæ, & hanc non habuit quia peccatum non fecit, aut fit diſpenſatiue, & hanc iam tunc nõ habuit, quia iam præcium noſtræ redemptionis perſoluerat, dicente de cruce. Conſummatum eſt.

Confirmatur, hoc, quia tota paſſibilitas Chriſti animæ videtur ex vnione ad corpus, tunc autem non erat vnita corpori: Tum ſecundo, quia cæteræ animæ poſt ſeparationem ſtatim efficiuntur impaſſibiles niſi peccatum obuiet: Tum tertio, quia paſſio non ponitur in Chriſto niſi tempore merendi, quod iam tranſierat, nec eſt ſimile de corpore Chriſti, quod debuit remanere paſſibile vſque poſt triduum, vt verum corpus probetur, & non fuiſſe phãtaſticum.

Sed diceres: Si anima Chriſti in triduo illi corpori vnita fuiſſet, nunquid fuiſſet paſſibilis? Reſpondetur ſecundum Guill. vbi ſupra, quod licet poſſit uniri potentia Dei abſoluta, non tamen ordinata, nec vltra, vt videtur eſſet paſſibilis, poſſet. n. anima beata eſſe in corpore paſſibili, & tamen non pati, ergo patet, quod anima Chriſti poſt ſeparationem a corpore ſtatim effecta fuit impaſſibilis, dicit tamen Sanctus Bonauen. in 3. diſt. 21. ar. 2. quæſt. 1. quod ſine periculo fidei poteſt quis vtrũque horum ſentire, vel quod ſtatim poſt ſeparationem impaſſibilis effecta eſt, vel in ipſa corporis glorificatione, veruntamen probabilitati rationis magis conſonat primum. Sed di. Si corpus Chriſti in triduo fuit mortuum, tunc fuit ignobile, quia nobilius eſt corpus viuens corpore non viuente, Eccle. 9. Melius eſt canis uiuens leone mortuo, ſed nullum corpus erat nobilius corpore Chriſti, ergo videtur, quod non fuit mortuum. Reſpondet Sanctus Bonau. di qua ſupra, arti. 2. quæſt. 2. quod verum eſt cæteris paribus, quod nobilius eſt corpus viuens non viuente. Sed caro Chriſti licet in triduo caruerit vita, erat tamen tunc diuinitati vnita, quod præponderat multis alijs dignitatibus: Vnde cum dicitur, quod nobilius eſt corpus viuens corpore non viuente, intelligitur de corpore, quod caret vita ſimpliciter, corpus autem Chriſti non carebat uita ſimpliciter, ſed ad tempus: Sicut enim nobilior eſt filius regis captus & incarceratus filio ruſtici in ſua libertate §. 2
conſtituto, ſic intelligendum eſt de Chriſti corpore mortuo. Aug.

VTRVM propter mortem carnis ſit mors perſonæ verbi attribuenda: & probatur, quod non, dicit enim Auguſtinus, & allegat Magiſter in littera li. 3. diſt. 21. c. vlti. Siquis dixerit atque crediderit Deum paſſum anathema ſit, ſed cui non poteſt attribui paſſio, neque mors. Si ergo non eſt credendum filium Dei paſſum, ergo nec eſt dicendum mortuum.

Cui non põt attribui paſſio neq; mors

In contrarium tamen fatetur fides in ſymbolo. Paſſus ſub Pontio Pilato, Crucifixus, mortuus, & ſepultus: Hoc autem dicitur de filio Dei vnigenito, & hoc ipſum dicit Ambroſius, & allegat Magiſter Ambro.
in 3. diſt. 18. Tantum, inquit, fuit peccatum noſtrum, vt ſaluari non poſſemus niſi vnigenitus Dei filius moreretur pro nobis debitoribus mortis: Reſpondet S. Bonau. vbi ſupra, q. vlt. quod abſque dubio concedendum eſt filium Dei pro nobis fuiſſe mortuum, & hoc quidem ſibi vere attribuitur, non per eſſentiam aut inhærentiam, ſed per idiomatum comitantiam, & in nullo derogat diuinæ maieſtati,

ſtati, & multum conſonat pietati, nullum enim verbum maioris dignationis reſonare poteſt in auribus cordis hominis quã quòd vnigenitus Dei filius mortuus fuerit pro nobis morti debitoribus, & ideo non tantum eſt credendum, ſed aſſerendum & frequenter recolendum, vnde ſicut vere dicitur, Chriſtus eſt creator omnium, ita vere dicitur: Chriſtus eſt natus de virgine, vere etiam dicitur Chriſtus eſt mortalis: Chriſtus eſt immortalis, dicit enim idem S. Bona. in expoſitione litteræ? Quã uis.n. aliquid conuenit Chriſto ſecundum naturam aſſumptam, quod non conuenit ſecundũ diuinam naturam, non poteſt tñ ab ea ſimpliciter remoueri, quia plus tollit negatio quã ponat affirmatio, & ideo affirmatiue concedende ſunt tanquam vere, negatiuæ vero negandæ ſunt tanquã falſe, niſi proponatur vel intelligatur cum addita determinatione, ſicut iſta: Chriſtus non eſt mortuus ſecundum deitatem, ſed ſi ſimpliciter proponeretur, falſa eſſet, ſicut iſta: Chriſtus non eſt mortuus.

Aug. Ideo ad argumentum dicendum, quòd Aug. non intendit paſſionem remouere a perſona verbi ſimpliciter, ſed ſecundum naturam diuinam.

§.3 VTRVM Chriſtus in triduo mortis fuit homo: & ꝙ ſic probatur, quia dicit Aug. li. de trini. Talis, inquit, erat illa ſuſceptio quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum, ſed illa ſuſceptio nõ ceſſauit per mortem, ergo videtur ꝙ Chriſtus per mortem non deſijt eſſe homo.

Sed contra, remoto ſuperiori remouetur inferius, ſed viuum ſiue animatum eſt ſuperius ad animal, & hominem, nam animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, ſed in triduo corpus Chriſti nõ fuit viuũ, neq; animatum, ergo non fuit homo quia ſecundum philo. homo eſt compoſitus ex aĩa rationali & carne? Rñdetur ſecundũ S. Th. in 3. par. ſum. q. 50. cui concordãt S. Bonau. Rich. & cõiter oẽs moderni doct. ꝙ Chriſtũ vere fuiſſe mortuum eſt articulus fidei, vnde aſſerere omne illud per quod tollitur veritas mortis Chriſti eſt error contra fidem, propter hoc in epiſtola ſynodali Cirilli dr: Si quis non confiteť Dei verbũ paſſum carne: & crucifixum carne, & ꝙ mortem guſtauit carne anathema ſit, pertinet aũt ad veritatem mortis hoĩs vel animalis, ꝙ per mortem deſinat eſſe hõ vel animal, mors .n. hominis, vel animalis prouenit ex ſeparatione aĩæ, & ideo dicere, Chriſtũ in triduo mortis hominẽ fuiſſe ſimpliciter & abſolute loquẽdo erroneũ eſt, poteſt tamen dici, ꝙ Chriſtus in triduo fuit homo mortuus. Quidam tamen confeſsi ſunt Chriſtũ in triduo hoĩem fuiſſe, dicentes quidẽ verba erronea, ſed ſenſum erroris non habentes in fide, ſicut Hugo de S. Victo. qui ea rõne dixit Chriſtum in triduo fuiſſe hoĩnẽ, quia dicebat aĩam eſſe hominẽ, quod tñ eſt falſum: Magiſter ẽt ſent. in 3. diſt. 32. poſuit, ꝙ Chriſtus in triduo fuit homo, alia tamen ratione, qa credidit ꝙ vnio animæ & carnis non eſſet de ratione hominis, ſed ſufficit ad hoc ꝙ aliquid ſit homo vel animatum ꝙ habeat animam & corpus ſiue coniucta, ſiue non coniuncta quod ẽt põt eſſe falſum, quia caro & aĩa ſimul coniũctę faciunt hoĩem: Vnde in 3. diſt. 23. hic non tenetur Magiſter. ſ. ꝙ Chriſtus in triduo fuit hõ, & eſt loc⁹ ſecundus in in 3. vbi non tenetur. Primo diſt. 5. vbi dicit, quod anima ſeparata eſt perſona. Secundo hic vti eſt dictum.

Ad argumentum autem dicendum, ꝙ verbum ſuſcepit naturam, & carnem vnitam, ideo ſuſceptio fecit Deum hominẽ, & hominem Deum, non autem ceſſauit illa ſuſceptio per ſeparationem verbi ab anima, vel a carne, ceſſauit tamen vnio carnis, & animæ.

Sed contra prædicta videtur, ꝙ Chriſtus in triduo non deſijt eſſe ſacerdos, ergo non deſiit eſſe homo, quia omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur, vt probat Apoſtolus, maior probatur per illud pſalmi. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, & Hebr. 7. Chriſtus eo ꝙ maneat in æternum ſempiternum habet ſacerdotium, & ſacerdos erat Chriſtus ſecundum quòd homo, ergo &c. Reſpondetur ſecundum ſanctum Bonauentu. vbi ſupra, ꝙ ſacerdotium Chriſti dicitur fuiſſe ſempiternum, non quia ſemper fuerit ſacerdos in actu, ſed quia illi ſacerdotio nullum aliud ſucceſſit.

Pſal. 109

Thom.

Articulus eſt fidei Chriſtum vere fuiſſe mortuum.

Bonau.

§.4 VTRVM corpus Chriſti fuit idẽ numero viuũ & mortuum? & vř ꝙ non, quia dicit

dicit Philoſophus 5. metaphy. quòd quæcunque ſunt diuerſa ſpecie ſunt, & diuerſa etiã numero, ſed corpus Chriſti viuum & mortuum fuit diuerſum ſpecie, quia non dicitur oculus aut caro mortui niſi æquiuoce, vt patet 2. de anima. & 7. metaphy. ergo corpus Chriſti non fuit ſimpliciter idem numero mortuum & viuum.

Thom. Reſpondet S. Thom. vbi ſupra, quòd hoc quod dico ſimpliciter poteſt accipi dupliciter. Vno modo ſimpliciter idem ē quod abſolute, ſicut ſimpliciter dicitur, quod nullo addito dicitur, vt dicit philoſoph[9], & hoc modo corpus Chriſti viuum & mortuum ſimpliciter fuit idem numero, dicitur enim aliquid idem numero ſimpliciter, quia eſt ſuppoſito idem, corpus autem Chriſti mortuum & viuum fuit ſuppoſito, idem, quia non habuit aliam hypoſtaſim viuum & mortuum verbi Dei. Alio modo ſimpliciter idem eſt quod omnino vel totaliter, & ſic corpus Chriſti viuum, & mortuum non fuit ſimpliciter idem numero, quia non fuit totaliter idem, cum vita ſit de eſſentia alicuius corporis viuentis, eſt enim prædicatum eſſentiale nō accidentale, vnde conſequens eſt, ꝙ corpus quod deſinit eſſe viuum non totaliter idē remaneat, quia tunc ſequeretur quòd non eſſet corruptū corruptione mortis, quod eſt hæreſis Gamalitarum, vt patet in decretis: Et ideo non eſt ſimile de corpore mortuo alterius hominis, quia non remanet alicui hypoſtaſi permanenti vnitū, ſicut fuit Chriſti corpus, ergo alterius hominis corpus mortuum non eſt ſimpliciter idem, ſed ſecundum quid, quia ſecundum materiam.

Gamalitarum hæreſis.

Ad argumentum dicendum, ꝙ idem numero dicitur aliquid ſecundum ſuppoſitum, idem autem ſpecie ſecundum formam, & vbicunque ſuppoſitum ſubſiſtit in vna ſola natura oportet ꝙ ſublata vnitate ſpeciei auferatur vnitas materialis, ſed hypoſtaſis verbi ſubſiſtit in duabus naturis, ideo quamuis in alijs non remaneat corpus idem ſecundum ſpeciem humanæ naturæ, remanet tamen in Chriſto idem numero ſecundum ſuppoſitum verbi Dei &c.

VTRVM totus Chriſtus fuit in inferno, & totus in ſepulcro? Reſpondet Magiſter in 3. diſtin. 22. quòd totus Chriſtus fuit in inferno, & totus in ſepulcro, & totus vbique, ſed non totum, cuius rationem dicit S. Bonauen. ibidem in expoſitione litteræ, quòd hoc nomen totus aliquando tenetur vt ſignum, aliquando vt adiectiuum, ſecundum quòd tenetur vt ſignum, ſic diſtribuit in aliquas partes, vt cum dicitur totus Petrus eſt albus ſecundum ꝙ accipitur vt nomen adiectiuum, ſic totum vno modo dicitur idem quod perfectum. Alio modo idem quod habens partem, & partem, cum ergo dicit Magiſter quòd Chriſtus erat totus in inferno, ibi dicitur perfectus, quia perſona Chriſti perfectiſſima ſimul erat in cœlo, & in terra, & in inferno.

Sed contra hoc arguitur, quod dicit Magiſter, quòd Chriſtus totus eſt vbique ſed non totum, videntur illa duo eſſe incompoſſibilia, quia totus & totum idem ſignificant, ſi ergo totus eſt in cœlo & in inferno, neceſſario ſequitur quòd totum: Confirmatur ſic: Vbicunque ſum ego, neceſſe eſt me eſſe totum ergo pari ratione videtur de Chriſto, quia vbicunque aliquid eſt, neceſſe eſt eſſe omne illud quod in eo eſt naturaliter. Reſpondetur ſecundum S. Bonauentu. vbi ſupra, quòd ſicut magiſter refert, totus refertur ad perſonam, ſed totum ad naturam, & ratio huius eſt diſcretio ſexus importata per genus maſculinum, & confuſio per neutrum, & quoniam perſona Chriſti ſecundum ſe totam vbicunque erat, tota erat, cum ſit vnica & ſimpliciſſima, natura vero in Chriſto cum non ſolum ſit ſimpliciter diuina, ſed etiam humana quæ non poſſit eſſe vbique, ideo concedit Magiſter, ꝙ totus erat vbique, ſed non totum.

Vnica, & ſimpliciſſima pſona Chriſti.

Ad argumentum dicendum, ꝙ totum & totus idem ſignificant quantum eſt de impoſitione primaria, ſed ratione diſcretionis importatæ per generis conſignificationem in ratione vſus vnum conſueuit ad perſonam, alterum ad naturam deputari.

Ad confirmationem dicendum, quòd illud vbicunque ſum ego, neceſſe eſt me eſſe totum, non eſt ſimile, quia in me perſona non ſe extendit vltra naturam ſicut in Chriſto, ergo &c.

VTRVM Chriſtus, ſecundum quòd homo 5.6

homo, fuit in loco determinato, an vbique? & arguitur, quod fuit in loco determinato, quia Chriſtus ſecundum, quod homo non fuit niſi vbi fuit anima eius, & caro, ſed anima eius non fuit niſi in loco determinato, ergo nec Chriſtus ſecũdum, quod homo.

Sed contra hoc arguitur ſic: Quæcunque ſunt vnita inſeparabiliter, vbicunque vnum eſt, eſt, & reliquum, ſed natura humana unita erat inſeparabiliter tunc verbo Dei, quod eſt vbique, ergo ſi verbum eſt vbique, vbique eſt, & humana natura in verbo. Reſpondet Sanctus Bona. in 3. diſtin. 22. artic. 1. quæſt. 2. quod quæſtio iſta poteſt eſſe de re, & poteſt eſſe de ſermone. Tunc eſt quæſtio de re quando quęritur: Vtrum humanitas Chriſti fuerit vbicunque fuerit diuinitas, ad iſtam quęſtionem de plano eſt reſpondendum, quod non, quia diuina natura eſt immenſa, & infinita, vnde non erat vbicunque diuinitas erat: Secundum Innocentium Chriſtus dicitur eſſe alicubi ſacramentaliter, alicubi perſonaliter, alicubi localiter: Localiter eſt in cœlo: Sacramentaliter eſt in altari: Perſonaliter eſt vbique, & ſic humana natura in Chriſto habet, vt ſit in loco determinato: Si autem quæſtio fiat de ſermone, hoc eſt ſi quæratur de veritate illius: Iſte homo eſt vbique, & iſte homo eſt vbique homo: Hic reſpondendum eſt, quod iſte terminus, homo, poteſt ſubijci, vel prædicari, quando ſubijcitur tunc eſt locutio vera, & ratio huius eſt, quia cum dicitur: Iſte homo eſt ubique, hoc propter tria, quia hoc pronomen iſte poteſt demõſtrare perſonam Chriſti, vel ſingulare hominis: Si perſonam Chriſti ſic abſque dubio iſta uera eſt, iſte homo eſt ubique. Si vero ſingulare hominis, adhuc vera eſt, ſed non per propriam naturam, ſed per communicationem idiomatum, quia quod conuenit filio Dei per naturam, conuenit iſti homini per gratiam? Si autem ponatur a parte prædicati, tunc eſt locutio falſa, quia iſte terminus homo prædicatur ratione formæ, & hoc aduerbium vbique determinat prædicatum, & ita ſignificatur per hoc, quod forma humanitatis in Chriſto ſe extendit ad omnem locum, & hoc quidem falſum eſt, eo, quod habet locum determinatum. Vnde ſicut hęc eſt falſa: Chriſtus ſemper fuit homo, quia in hoc ſignificatur, quod humanitas Chriſti non habuit principium in tempore, ita ſimiliter hæc eſt falſa, Chriſtus eſt vbique homo, quia ſignificatur ex hoc quod humana Chriſti natura ſit vbique.

Bonau.

Ad argumentum, illud dicendum: Quæcunque ſunt vnita inſeparabiliter, extendunt ſe ad omnem locum æqualiter, habet veritatem quando aliqua duo unibilia ſic vniuntur, quod vnum non excedit reliquum, ſi autem unum eſt maioris ambitus, quam reliquum, non habet ueritatem, & ſic eſt in propoſito, nam natura diuina eſt immenſa, humana vero limitata.

Sed contra prędicta arguitur ſic. Chriſtus eſt hic, & non eſt hic homo, ergo eſt hic non homo. Reſpondetur ſecundum S. Bonauentu. vbi ſupra, quod illud tenet in his, quæ ſunt illius naturæ tantum, ratione cuius ſunt vbicunque ſunt, in Chriſto autem non tenet, qui non ſolum habet naturam humanam, ſed etiam diuinam, per quam poteſt eſſe alicubi ubi non eſt humana natura, unde in argumento prędicto eſt peccatum ſecundum conſequens: Non eſt hic homo, ergo eſt hic non homo, iſta enim habet tres cauſas ueritatis? Non eſt hic homo, aut quia non eſt hic, aut quia non eſt homo, aut quia non eſt, & eſt homo, & tamen humanitas eius non eſt in iſto loco, & in iſto ſenſu habet locutio veritatem: Etſi obijciatur, quod homo, & non homo opponantur immediate, dicendum, quod verum eſt quantum eſt de re, ſed non eſt verum addita determinatione, hæc enim duo non opponuntur immediate: Albus homo, & albus non homo, quia neutrum horum uere prædicatur de homine nigro, unde hoc bene ſequitur: Eſt, & eſt homo, ergo eſt non homo: Similiter non ſequitur: Eſt hic, & non eſt hic homo, ergo eſt hic non homo: Dicendum, quod non eſt ſimile, quia pluribus de cauſis poteſt iſta uerificari de aliquo: Iſte non eſt hic homo, quam iſta: iſte eſt non homo, propter determinationem adiunctam, & ideo in prædicto proceſſu eſt deceptio ſecundum conſequens a plu-

Diuina natura immenſa, humana vero limitata.

a pluribus cauſis veritatis ad vnam: Hæc Bonauentura.

De Chriſti ſepultura.

Hic Dei apparet magna charitas.

§.1 MORS Chriſti tertio quãtum ad ipſius ſepulturam, nam prout euangelica tradit hiſtoria, Ioſeph ab Arimathia, & Nicodemus legis Doctor debita reuerentia ſepelierunt Chriſtum dominum poſt mortem de cruce deponentes vnguentum delibutum, ſyndone munda inuoluentes poſuerunt in monumento nouo, quod erat exciſum de petra, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat, & circa hoc quæruntur plura.

§.2 VTRVM conueniens fuit Chriſtum ſepeliri? & arguitur, quod non, quia dicitur de eo in pſal. Factus eſt ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber, ſed in ſepulcro includuntur corpora mortuorum quod videtur contrarium eſſe libertati, ergo non uidetur fuiſſe conueniens, quod corpus Chriſti ſepeliretur. Confirmatur Chriſto fieri non debuit, quod non eſſet ſalutiferum nobis, ſed in nullo videtur ad ſalutem hominum pertinere, quod Chriſtus fuit ſepultus, ergo non fuit conueniẽs Chriſtum ſepeliri, contrarium tamen factum narrat euangelium: Reſpondet Sanctus Thomas 3. parte ſummæ, quæſtio 51. quod conueniens fuit Chriſtum ſepeliri.

Pſal. 87.

Primo quidem ad comprobandam veritatem mortis, non enim quis ponitur in ſepulcro niſi de cuius mortis veritate conſtat, vnde Mat. 15. Pilatus antequam concederet Chriſtum ſepeliri, diligenti inquiſitione cognouit eum mortuum eſſe.

Secundo quod per hoc, quod Chriſtus de ſepulcro reſurrexit datur ſpes reſurgẽdi his, qui ſunt in ſepulcro: Ioã. 5 Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filij Dei, & qui audierint uiuent.

Thom.

Tertio ad exemplum eorum, qui per mortem Chriſti ſpiritualiter moriuntur peccatis, qui ſcilicet abſconduntur a conturbatione hominum, vnde dicitur Colo. 3. Mortui eſtis, & vita veſtra abſcõdita eſt cum Chriſto in Deo, vnde baptizati quaſi conſepeliuntur Chriſto per immerſionem aquæ, ſecundum illud Rom. 6. Conſepulti ſumus Chriſto per baptiſmum in mortem.

Ad argumentum dicendum, quod Chriſtus ſepultus inter mortuos ſe liberum fatetur in hoc, quod per incluſionem ſepulcri non potuit impediri, quin inde reſurgendo exiuit.

Ad aliud dicendum, quod ſicut mors Chriſti efficienter operata eſt ſalutem noſtram, ita etiam eius ſepultura, vnde gloſ. ſuper illud Eſa. 53. Dabit impios pro ſepultura, dicit impios, ideſt gentes, quæ ſine pietate erant Deo patri dabit, quia mortuus, & ſepultus eos acquiſiuit.

VTRVM conuenienti modo fuit Chriſtus ſepultus? Et videtur, quod non, quia ſepultura eius correſpondet morti ipſius, ſed Chriſtus fuit paſſus mortem abiectiſſimam, ſecundum illud Sapient. 2. Morte turpiſſima condemnemus eum, ergo inconueniens videtur fuiſſe, quod Chriſto exhibita fuit honorabilis ſepultura, eo quod a magnatibus fuit tumulatus, ſicut a Ioſeph, qui erat nobilis decurio, Matt. 27. & a Nicodemo, qui erat princeps Iudæorum, Ioan. 3. §.3

Sepultura Chriſti correſpõdet morti eius.

In contrarium dicitur Eſa. 2. Et erit ſepulcrum eius glorioſum. Reſpondet Sanc. Thom vbi ſupra, quod modus ſepulturæ Chriſti oſtenditur conueniens quantum ad tria.

Aug.

Primo quidem quantum ad confirmandam fidem Chriſti mortis, & reſurrectionis. Secundo ad commendandam pietatem eorum, qui eum ſepelierunt, vnde Auguſtinus 1. de ciui. Dei dicit: Laudabiliter. commemorantur in euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum diligenter, atque honorifice tegendum ſepeliendumque curarunt. Tertio ad myſterium per quod informantur illi, qui Chriſto conſepeliuntur in morte: Addit Origenes, quartum, ſcilicet moralem ſignificationem Chriſti ſepulturæ, quia omnia, quæ ſunt circa corpus Ieſu munda ſunt, & noua, & valde magna. Per ſepulturam enim ſignificatur quomodo communicans

muni cās debeat recipere corpus Chriſti qui dicitur illius ſepulcrum, debet reuera eſſe de petra ideſt firmitate fidei, debet eſſe nouum nouitate vitę, debet vngere myrrha, & Aloe ideſt lachrymoſa deuotione, debet deinde inuoluere ſyndone munda puritate conſcientiæ, & apponere lapidē magnum ideſt habere firmum propoſitū nunquam recidiuandi.

Ad argumentum primum dicendum, quod circa mortem domini commendantur patientia, & conſtantia ipſius, qui mortem eſt paſſus, & tanto magis quāto mors fuit abiectior, ſed in ſepultura honorifica conſideratur virtus morientis, quia cōtra intentionem occidentium etiam mortuus honorifice ſepelitur, & præfiguratur deuotio fidelium, qui erant Chriſto domino ſeruituri, nam corpus Chriſti quandiu ſtetit in cruce in loco ſuæ mortis, fuit ualde humiliatum, ſe d depoſitum, & ex tūc fuit exaltatum, ſecundum, ꝙ dicitur ad Philip. 2. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod exaltauit illum, &c. Vnde Aug. ſuper Ioan dicit: Admonuit in huiuſmodi officijs, quæ mortuis exhibentur morem cuiuſlibet gentis eſſe ſeruandū: Erat autem iſtius gētis cōſuetudo, vt mortuorum corpora varijs aromatibus condirentur, vt diutius ſeruarentur illæſa: Et hoc dat nobis exemplum, ꝙ licite poſſumus aliquibus præcioſis uti pro neceſsitate medicinaliter noſtri corporis conſeruandi.

Mors hæbreorum in condidis corporibus mortuorum uarijs aromatibus.

§.3 VTRVM corpus Chriſti poſt ſeparationem animæ debuit putrefieri? Et videtur, ꝙ ſic, quia filius Dei cum humanā naturam aſſumpſit, defectus humanæ naturæ totam humanam naturam conſequētes aſſumpſit, ſed putrefactio corporum poſt mortem conſequitur humanam naturam, ergo videtur, ꝙ defectum putrefactibilitatis corporis cum humana natura aſſumpſerit, in contrarium enim dicit Pſal. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Reſpondetur ſecundum Richar. in 3. diſt. 21. art. 2. q. 1. cui concordat Tho. vbi ſup. ꝙ corpus Chriſti non debuit putrefieri. ſicut enim dicit Augu. 13. de trini. Defectus humanæ naturæ venerunt de meritis originalis peccati, ergo cum Chriſtus nunquam habuit peccatum originale, nec aliquos naturæ humanæ habuit defectus, niſi illos quos voluntarie aſſumpſit, cū ergo defectus humanæ naturæ aſſumpſit propter humani generis redemptionē non debuit aſſumere niſi illos, qui prodeſſe poterant noſtræ redemptioni, & non derogabant ſuæ dignitati, putrefactio autem corporis ſui poſt mortē redēptioni noſtræ non profuiſſet, quia iam per mortem completa erat redemptio noſtra, ſuæ etiam dignitati talis putrefactio nō conueniſſet, iō ſacrum illud corpus nō debuit putrefieri.

Pſal. 15.

Thom.

Ad argumentum dicendum, quod filius Dei aſſumpſit defectus totam naturam humanam conſequentes, qui ſaluti noſtræ proficere poterant.

VTRVM corpus Chriſti fuiſſet corruptum, ſi reſurrectio fuiſſet, diu prolongata, & non fuiſſet per nouum miraculum conſeruatū? Et arguitur, ꝙ ſic: Quia omne compoſitum ex contrarijs ſi ſibi relinquitur reſoluitur in cōtraria, ſed corpus Chriſti erat compoſitum ex quatuor elementis ergo ſi reſurrectio multum protelata fuiſſet, ſolutum fuiſſet corpus Chriſti, niſi per nouum miraculum fuiſſet præſeruatum. Confirmatur, quia in Chriſti corpore dū viuebat erat mutatio, quia actio, & paſsio ſunt cōtrariorum, ergo multo fortius erat in eo talis mutatio poſt mortem, quando anima partes illius corporis non continebat, ſed mutua actio contrariorum ad vltimum cauſat diſſolutionem compoſiti ex contrarijs, ergo corpus Chriſti ad vltimum ſecundum morem aliorum fuiſſet diſſolutum. §.4

Omne cōpoſitū ex contrarijs ſi ſibi relīquitur, reſoluitur ī contraria

Sed in cōtrariū arguitur ſic: Magis pōt corpus a ſui corruptione præſeruari per coniunctionē cū diuinitate, quā per ſui cōiunctionem cū anima, ſed videmus ꝙ corpus quādiu eſt cōiūctum cū anima, pręſeruatur a diſſolutione, ergo magis conueniebat corpori Chriſti præſeruari a cōiūctione diuinitatis. Rñdendū ꝙ de iſta quæſtione ſunt opiniones doctorum, vt refert Rich. in 3. di. 21. ar. 2. q. 2 ꝙ aliqui uoluerunt dicere, ꝙ quantumcunque diu reſurrectio Chriſti fuiſſet ꝓlōgata corpꝰ Chriſti fuiſſet a putrefactione pręſeruatū per hoc, ꝙ erat ſubſtātificatū in pſona Dei, vt in ſuppoſito abſq; alio nouo miraculo, cū enim corrum-

corrumpi præſupponat eſſe videtur, quod natura non poſſit attingere ad corrumpendum illud ad cuius actualem exiſtentiam non attingit, natura autem creata non potuit dare corpori Chriſti naturalem exiſtentiam in verbo Dei, vnde nec ad corrũpendum ipſum attingere potuiſſet, & iſti habent dicere, q᷑ paſſiones quas in ſua vita ſuſtinuit per miraculum ſuſtinebat, in quantum diſpenſatiue prohibebatur redũdare in naturam humanam illud quo prohibita fuiſſet a paſſione eo ipſo, quod ſubſtantificata erat in perſona diuina, & qui hanc opinionem tenent reſpondent ad argumentum, q᷑ procedit argumentum de corporibus, quæ non habent actualẽ exiſtentiam niſi naturalẽ. Alij autẽ tenent cõtrarium dicentes, q᷑ anima non ſepararetur a corpore niſi per corruptionem factã in armonia ipſius corporis, quia talis corruptio in corpore Chriſti fuit factã prius ordine, talis autem corruptio in eo fieri potuiſſet etiam vlterior vſque ad diſſolutionem, niſi per nouum miraculum fuiſſet conſeruata: Huius opinionis eſt Scotus in 3. di 21. quod ſi probat. Actiuum ſufficiens paſſiuo diſpoſito ſufficienter approximatum, naturaliter agens in illud agit, ſed ſolũ dato antiquo miraculo ſcilicet quo gloria animæ Chriſti in corpus non redundabat, vel quodcunque ſit aliud in conceptione filij Dei caro Chriſti in morte eſt paſſiuum diſpoſitum adi putrefactionem, & calor exterior eſt naturaliter actiuus, & ſufficiens, & approximatus, igitur corpus Chriſti putrefiebat niſi nouo miraculo cõſeruaretur. Confirmatur, quia non obſtante nouo miraculo Chriſtus potuit in vita ſua ſudare, & vngues radere, & ſimilia, ergo, &c. nam ſecundum Philipp. 4. metheororum, putrefactio eſt corruptio quædam in vnoquoque humido proprie ſecundum naturam caliditatis ab alia caliditate ambiente, vbi tria tangit Philip. Primo genus dicens. Putrefactio eſt corruptio, nõ enim omnis corruptio eſt putrefactio ſed conſummata. ſ. finis corruptionis: Vnde dicit Scotus q᷑ ſicut in opere generationis proceditur ab imperfecto ad perfectũ, ſic ecõtrario in corruptione proceditur a perfecto ad imperfectũ. Scdo tangitur ſubiectũ putrefactionis cum dicitur in vnoquoque

Scotus.

humido proprie ſecundum naturam caliditatis, vt enim dicit Phil. illa, quæ putrefiunt prius ſunt humida poſtea ſicca, virtute enim exterioris caliditatis extrahitur interior, & hoc modo fit corruptio, & tandem putrefactio. Tertio tangitur cauſa cũ dicitur, ab alia caliditate ambiente: Exterior enim caliditas, vt aeris, vel ignis, quæ ambit totum putrefaciendum attrahit humidum interius cum quo exhalat pi opriũ calidum, & remanent partes diſſolutæ, & fit putrefactio: Huius ſignum eſt manifeſtum, quia in montibus vbi ſunt niues continuæ, & calor modicus, vel quaſi nullus, non fit putrefactio corporum mortuorum Ex quib. patet, quod iſta opinio plus habet de veritate ſcilicet, quod corpus Chriſti ſine nouo miraculo, ſi reſurrectio prolongata fuiſſet, eſſet putrefactum, licet Hẽricus de Gandauo dicat contrarium in quo lib. tamen non eſt audiendus.

VTRVM corpus Chriſti per triduũ fuerit in ſepulcro? Et arguitur, q᷑ nõ, quia dicit Greg. in Homel. Paſcali, quod Sãſon abſtulit media nocte portas Gazæ, ita Chriſtus media nocte aperiens portas inferni reſurrexit, ſed poſtquam reſurrexit non fuit in ſepulcro, ergo non fuit duab. noctibus integris. In contrarium dicit ſaluator Mat. 12. Sicut fuit Ionas tribus diebus, & tribus noctib. in ventre cæti, ſic filius hominis erit tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ: Similiter Ioan. 2. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud, & ſubiungit euãgeliſta: Hoc autem dicebat de templo corporis ſui, & hoc etiam fides catholica cõfitetur d. Tertia die reſurrexit a mortuis: Eſt ergo, quæſtio de tempore, & hora reſurrectionis, nã aliquæ gloſæ videntur dicere, quod Chriſtus ſurrexit in media nocte, aliquæ vero, quod in mane.

§ 5

Gre g.

§ 91

Rurſus quæſtio eſt, quare Chriſtus præuenit reſurrectionem aliorum? Reſpondetur ſecundum Sanctum Bonauenturam in quarto diſtinctio. 22. articu. 1. quæſt. 4. quod conueniebat corpus Chriſti ſtatim poſt mortem reſuſcitari, nec tamen debebat ſuſcitationem uſque ad generalem reſurrectionem differre, & ratio eſt, quia noſtræ fidei certitudo quanos credimus reſurrecturos fundata eſt ſupra ve-

Bonau.

Noſtræ fidei certitudo de

ram

reſurrectione noſtra fūdat̄ ſuper veram Chriſti reſurrectioné.

ram reſurrectionem Chriſti. Ad hoc autem ꝙ conſtet nobis de veritate reſurrectionis duo concurrunt.

Primum quòd conſtet de veritate mortis. Secundum quòd conſtet de veritate coniunctionis animæ & carnis. Veritas mortis non conſtitiſſet nobis, ſi Chriſtus ſtatim reſurrexiſſet, ſed potuiſſet aliquis ſuſpicari ipſum ſe finxiſſe mortuum. Veritas vero iteratæ coniunctionis nobis non conſtitiſſet, ſi Chriſtus adhuc non reſurrexiſſet, ideo ſi Chriſtus non reſurrexiſſet, fides in apoſtolis, & per conſequens in nobis defeciſſet, nec aliquis ipſum crederet Deum, ſed purum hominem fuiſſe, ideo vſque ad tertium diem diſtulit, & non amplius, quia per tempus illud vere poterat manifeſtari fuiſſe mortuus: Requieuit ergo per triduum in ſepulcro, non tamen per tres dies integros & completos, ſed per vltimam partem diei veneris & per primam partem diei dominicæ, & per totam diem ſabbati, ita ꝙ requietio illa per triduum intelligenda eſt per ſynecdochen, & in hoc omnes ſancti concordant: Cuius rationem dicit Auguſt. ſuper illud Luc. 20. Oportuit Chriſtum pati, merito vno die & duabus noctibus in ſepulcro iacuit, quia lucem .i. gloriam ſuæ mortis quæ tantum in carne erat tenebræ ſupple mortis noſtræ quæ in carne & anima erat opponit.

Aug.

Ad argumentum patet reſponſio, quia eſto ꝙ in media nocte ſurrexit, non tamē ex hoc ſequitur quòd Chriſtus nō quieuit per triduum in ſepulcro, quia illa media nox fuit pars diei dominicæ, & per ſynecdochen per illam partem tota dies intelligitur, computatur enim nox cum die ſequenti poſt Chriſti reſurrectionem. Præterea non oportet ꝙ veritas in omnibus reſpondeat figuræ, quia nulla figura eſt ita ſimilis veritati, quin ex aliqua ſui parte ſit diſſimilis, quoniam ſimilitudo claudicare dicitur.

Sed contra prædicta ſic arguitur, quod corpus Chriſti non debuit iacere in ſepulcro, ſed ſtatim poſt mortem reſurgere ex neceſſitate, quia anima Chriſti in illo triduo, aut appetebat vniri ſuo corpori, aut non: Si non appetebat, ergo non habebat naturam aliarum animarum: Si appetebat, ergo retardabatur a contemplatione perfecta ſi corpus eius nō reddebatur ei, ſed hoc eſt inconueniens, ergo videtur ꝙ ſtatim corpus Chriſti debuit reſuſcitari. Reſpondet ad hoc ſanctus Bonauen. vbi ſupra quòd hoc non oportebat propter vnionem ipſius ad verbum, & tantā plenitudinem gratiæ, quæ in ipſo erat, vt non ſolum ſeparata a corpore, verum etiam exiſtens in corpore paſſibili non retardaretur a contemplatione diuina, non ſic autem eſt in alijs animabus reperiri, nec eſt mirandum ſi illa anima inter alias habuit priuilegium ſingulare.

Bonau.

De deſcenſione Chriſti ad inferos.

Chriſti aīa ī alias habuit ſingulare priuilegium.

Hic magna, & admiratione digna apparet Dei charitas.

MORS quarto quantum ad animæ Chriſti deſcenſionem ad inferos, notandum tamen eſt ſecūdum Guiller. in 2. diſt. 6. primo artic. ꝙ infernus accipitur tripliciter. §. 1 Primo modo dicitur infernus omne illud, quod eſt ſub globo lunari inferius a ſphera ignis, locus ſcilicet vbi fiunt tranſmutationes, generationes, & rerum corruptiones, hoc modo viſi ſūt accipere antiqui Philoſophi qui poſuerunt animas de cœlo deſcendere, & eſſe in corporibus veluti in carceribus, ſicut Plato, & Pytagoras, & ſic accipiendo nos omnes ſumus in inferno, quia in continentia actiuorum & paſſiuorum, & ſic poteſt accipi illud Pſ. 85. Eruiſti animam meam ex inferno inferiori, vt primus locus huiuſmodi inferni ſit ſphera ignis, ſecundus aer, & quam maxime caliginoſus, vbi dæmones habitant. Tertius terra, in qua nos ſumus. Secundo modo dicitur infernus locus quidam ſubterraneus in quo pro debito Adæ (diuerſimode tamen) totum genus humanum tenebatur, & diuiditur in ſinum patrum, vbi erant ſanctorum patrum animæ: In purgatorium vbi detinebantur animæ purgandæ: Et in limbum vbi erant pueri pro ſolo peccato originali, & de iſto ſecundo modo accipiendi infernum poteſt accipi illud Gen. 37. vbi inquit Iacob de Ioſeph filio

 ſuo.

ſuo: Deſcendam ad filium meum lugens in infernum, certum eſt, quòd non intelligebatur de inferno damnatorum.

Tertio modo dicitur infernus locus ſubterraneus ſolis damnatis deputatus, & ſic eſt quidam locus poſitus per diametrum, ſeu lineam rectam ſub terreſtri paradiſo recte in centro terræ, ſeu medio, ita ꝙ ſupra infernum tertio modo acceptum eſt paradiſus terreſtris, & ſupra paradiſum immediate luna, & ſupra lunam mediantibus orbibus, cæleſtis paradiſus ponitur. De iſto tertio modo dicitur de inferno ꝙ ibi nulla ſit redemptio, & ſic non accipitur hic infernus, ſed ſecundo modo dictus, ſecundum ꝙ fatemur ſymbolo di. Crucifixus, mortuus, & ſepultus, deſcendit ad inferna.

§.5 VTRVM fuerit conueniens Chriſtũ ad inferos deſcendere? Et videtur ꝙ non, quia dicit Auguſtinus ad Dardanum: Non facile in ſcripturis nomen inferni in bono inuenitur, ſi ergo Chriſto nihil mali attribuendum eſt, videtur quòd Chriſtus ad inferna non deſcendit.

In contrarium tamen dicitur in ſymbolo. Deſcendit ad inferna. Reſpondetur ſecundum Bonauen. in 3. diſt. 22. ar. primo. q. 4. quod nomine inferni aliquando intelligitur pœna, aliquando locus pœnæ. Primo non conuenit Chriſto deſcendere ad inferna, quia in eo non fuit pęna damni, nec pœna ſenſus poſt mortem. Secundo modo competit Chriſto deſcendere ad illam partem inferni in qua erant iuſti, duplici ratione, ſcilicet primo propter conſolationem vinctorum, & propter confuſionem aduerſariorum.

In Chriſto nõ fuit pęna damni, nec ſẽſus poſt mortem.

Primo propter conſolationem vinctorum, quia ipſius magna fuit conſolatio de præſentia animæ Chriſti, & magna fuit dignationis oſtenſio in hoc ꝙ perſonaliter ad eos deſcenderet, vt ſicut dignatus eſt nos ſua morte liberare a morte, ita illos dignaretur viſitando liberare ſecundum ꝙ dicitur Zac. 9. Tu quoque in ſanguine teſtamenti eduxiſti vinctos tuos de lacu &c.

Secundo propter confuſionem aduerſariorum, vt ipſi dæmones confunderentur ex ſua præſentia, vt ſicut vicerat eos in terra in aſſumpta natura, ſic anima eius de eis triũpharet apud inferos ipſos inuitos ſpoliando, ſecundum quòd dicitur Col. 2. Expolians principatus & poteſtates traduxit confidenter, & pſal. Attolite portas principes veſtras Glo. O principes inferni auferte poteſtatem veſtram, qua vſque nunc homines in inferno detinebatis, vt ſic in nomine Ieſu omne genu flectatur non ſolum cæleſtium, ſed etiam infernorum, vt dicitur Phil. 2. Pſal. 23.

Ad argumentum dicendum, quod nomen inferni ſonat in malum pœnæ, aut in malum culpæ. Vnde decuit Chriſtum in infernum deſcendere, non tanquam ipſe eſſet debitor pęnæ, ſed vt eos qui erant pęnæ obnoxij liberaret, ſicut & factum eſt.

§.3 VTRVM Chriſtus deſcenderit ad infernum damnatorum, vel ad infernum purgandorum? Et videtur quò ad infernum damnatorum, quia dicitur ex ore diuinæ ſapientiæ Eccleſiaſtici. 24.

Penetrabo omnes inferiores partes terre, ſed inter inferiores partes terræ computatur etiam infernus damnatorum, ſecundum illud pſal. Introibunt in inferiora terræ, ergo Chriſtus qui eſt Dei ſapientia vſque ad infernum damnatorum deſcendit Reſpondetur ſecundum Guiller. in 3. di. 22. Pſal. 66.

Primo quòd non deſcendit ad infernum damnatorum, quia nullum ex eis redemit, ex quo patet quòd illa glo. ſuper illud Zach. 9.

Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu, dicens ſic: eos qui tenebantur vincti carceribus, vbi eos nulla miſericordia refrigerabat, quã diues ille petebat, tu liberaſti, eſt ſatis impropria, & debet ſic exponi: Tu liberaſti ſcilicet eos qui erant in inferno cum talibus non tamen ita condemnati.

Secundo dicendum quòd Chriſtus nec deſcendit ad limbum puerorum, quia illi nunquam fuerunt membra eius, ergo illos non liberauit.

Tertio dicendum ꝙ deſcendit ad limbũ patrum, & inde eos omnes liberauit.

Sed de loco purgatorij. ſ. Tho. dicit in 3. di. 22. ar. 2. q. 1. quod aĩa Chr̃i ſolum deſcẽdit ad limbũ patrũ, & ita non ad purgatoriũ, & poſtea dicit ꝙ nullũ liberauit de purgatorio, ſed ſolũ ſanctos pr̃es de limbo Thom.

quia

quia, inquit, tunc non fuit maioris meriti paſſio Chriſti quam modo: Sed ratio & autoritas contrarium huius aſſerit, nam Lucæ.16.ſinus Abrahæ vbi Lazarus fuerat receptus diſtinguitur contra infernum, & cum dicatur Act. ſecundo. quòd Chriſtus deſcendit ad infernum, ergo non tantum deſcendit ad ſinum Abrahæ: ſed etiam ad alium inferiorem locum, non autem ad locum damnatorum, ſiue puerorum, vt prædictum eſt, ergo deſcendit ad locum purgatorij, quod nō feciſſet niſi omnes vel aliquos de illis cum illis qui erant in ſinu Abrahæ liberare voluiſſet, ideo dicitur Act. 2. Solutis inferni doloribus, dolor enim pœna ſenſibilis eſt, quæ non erat in ſinu Abrahæ, ſed in purgatorio. ergo Chriſtus deſcendit ad aliquam partem inferni in quo erat ſenſibilis dolor, non tamen ad infernum damnatorum, ergo ad infernum purgandorum, quod quidem perſuadet etiam ratio talis. In aduentu magni principis ſalua iuſtitia frequenter liberantur de pœna, qui nō erant rei mortis, & maxime ſi ex illa liberatione nullus læditur, & ſint amici principis & curiæ, ſed illi qui erant in purgatorio non erant rei æternę mortis, neque eorum liberatio in alicuius erat præiudicium, erant amici Chriſti & cæleſtis curiæ, ergo videtur ꝙ quando ſummus princeps poſt triũphum mortis ad eos iuit, omnes illos inde liberaliter liberauit.

Dolor eſt pœna ſenſibilis.

Confirmatur, quia tunc plus potuit paſſio Chriſti ad liberandum totaliter de purgatorio quam modo ſuffragia viuorum, ſed per ſuffragia debita viuorum totaliter liberantur animæ purgandæ, ergo multo fortius per meritum paſſionis Chriſti, & priuilegium ipſius præſentiæ.

Ad argumentum dicendum, ꝙ Chriſtus qui eſt ſapientia Dei penetrauit omnes inferiores partes terræ, non localiter ſecũdum animam omnes circumeundo, ſed effectum eius potentiæ aliqualiter exercendo, ita tamen quòd ſolos iuſtos illuminauit, ideo ſequitur in dicta autoritate, & illuminabit omnes ſperantes in Domino.

Sed contra prædicta arguitur ꝙ Chriſtus etiam damnatos liberauit, quia dicitur Eſa. 24. Congregabuntur congregatione vnius faſcis in locum, & claudentur ibi in carcerem, & poſt multos dies viſitabuntur, loquitur autem ibi de damnatis qui militiam cœli adorauerant, ergo videtur quòd etiam damnatos liberauerit: Reſpondetur ſecundum S. Tho. in 3. parte ſum. q. 52. quod dicta autoritas poteſt intelligi de die iudicij, quando educentur, non vt liberentur, ſed vt magis cō fundantur, ſecundum illud Soph. 1. Viſitabo ſuper viros defixos in fecibus ſuis: Vnde Grego. in Homel. quod ante paſſionem ſuam dixit poſt reſurrectionem ſuã docens impleuit: Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipſum, omnia enim traxit, qui de electis ſuis apud inferos nullum dereliquit, omnia vtique abſtulit electa, vnde etiam per os Oſeæ recte dicit: Ero mors tua mors, morſus tuus ero inferne, quia enim in electis ſuis funditus occidit mortem mors mortis extitit, quia vero in inferno partem abſtulit, & partem reliquit non occidit funditus, ſed momordit infernum: Hæc ille.

Chriſtus mors mortis cutitis.

VTRVM Chriſtus illam inferni partem ad quam deſcendit corporaliter illuminauit? & videtur ꝙ non, quia in inferno non erant niſi ſpiritus, ſed ſpiritus corporali lumine non indigent, ergo ſuperfluum fuiſſet illum locum ad quem deſcendit corporaliter illuminari. §. 4

In contrarium tamen dicitur Eſa. 9. Habitantibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis, & Luc. 1. Illuminare his qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedent.

Reſpondet Rich. in 3. diſt. 22. artic. tertio. quæſt. prima quòd illam inferni partem ad quam deſcēdit illuminauit corporaliter, ſenſibilia enim ſigna ſunt intelligibilium, vnde per ſenſibilia adiuuamur ad aliquam intelligibilium cognitionem: Cum ergo in deſcenſu Chriſti ad limbum patrum animæ illuminatæ fuerunt ſpiritualiter, conueniens fuit quòd etiam locus illuminaretur corporaliter in ſignum ſpiritualis illuminationis animarum.

Sēnſibilia ſunt ſigna intelligibilium.

Ad argumentum dicendum, quòd locus ille inferni non ideo fuit illuminatus, quia ſpiritus illi in-

digerent corporali illuminatione, ſed propter Chriſti & illarum animarum reuerentiam debitam.

§.5 VTRVM Chriſtus vſque ad diem reſurrectionis ſuæ moram traxerit in inferno? Et arguitur ꝙ non, quia non decet magnum principem moram trahere in loco vili, ſed quilibet locus inferni vilis eſt, ergo Chriſtus moram trahere non debuit in inferno: Confirmatur ſic: Poſtquam fuit completum peccatum malorum angelorum ſtatim eiecti fuerunt de cœlo, ergo a ſimili poſtquam fuit completa redemptio, animæ ſanctorum patrum fuerunt eductæ: Reſpondet Rich. vbi ſupra q.2.ar.2. Cui concor. ſanctus Tho. vbi ſupra ꝙ Chriſtus vſque ad horam reſurrectionis ſuæ moram contraxit in inferno ordinauerat enim diuina ſapientia quòd ſicut animæ non viderent Deum clara viſione quouſque Chriſtus diabolum moriendo viciſſet, ita de loco corporali inferni non aducerentur vſque ad horam qua Chriſtus victurus erat vita immortali in reſurrectione ſua, propter quod dicitur in collecta reſurrectionis: Deus qui hodierna die vnigenitum tuum æternitatis nobis aditum deuicta morte reſeraſti, propter a Chriſtus quouſque reſurgeret cum ſanctorum animabus in inferno moratus eſt, quod teſtatur Aug. de fide ad Petrum, quod ipſa Chriſti anima de infernis ad carnem die tertio reuertente idem Deus ſecundum carnem, qua in ſepulcro iacuit de ſepulcro reſurrexit. Sed huic contrarium videtur quod ait ſaluator latroni de cruce, Luc. 23. Hodie mecum eris in Paradiſo: Ex quo patet ꝙ Chriſtus in eodem die fuit in Paradiſo, non autem ſecundum corpus, quia dicitur Mat. 3. Sicut Ionas fuit tribus diebus & tribus noctibus in ventre Cæte, ſic erit filius hominis in corde terræ, ergo ſecundum animam, ergo videtur ꝙ anima Chriſti moram in inferno non contraxerit: Reſpondetur ſecundum ſanctum Tho. ꝙ verbum illud Domini eſt intelligendũ non de paradiſo terreſtri corporeo, ſed de paradiſo ſpirituali in quo eſſe dicuntur quicunque diuina gloria perfruuntur, ideo paradiſus dicitur quaſi parans Dei viſionem. Ad argumentum primum dicendum, ꝙ ex præſentia animæ Chriſti locus inferni non fuit vilis, ſed decenter illuminatus vt dictum eſt, vel poteſt dici ꝙ bonum principem præſertim illum qui nullum incomodum habebit ex hoc decet certa ex cauſa in vili loco aliquandiu eſſe. Ad ſecundum dicendum ſecundũ Richar. ꝙ non eſt ſimile de expulſione malorũ angelorum de cęlo, & de eductione animarum de inferno, quia illa expulſio eſt ſecũdum debitum iuſtitiæ, ſed eductio animarum patrum fuit ex ſpeciali Dei diſpenſatione, ergo &c.

Aug.

Thom.

In Paradiſo ſpirituali ſunt quicunq; diuina perfruuntur gloria.

De Nomine.

Hic magna manifeſtata eſt charitas Dei erga homines.

§.1 Bonau. NOmen primo generaliter, nam ſecundum Bonau. in 1. di.22. q.2. Nomen dicit tria. ſ. Primo vocem Secundo ſignificatum. Tertio rationem innoteſcendi Primo nomen dicit vocem, quia ſecundum Ariſto. in 1. perhier. nomen eſt vox ſignificatiua ad placitum, & ſic reſtringitur contra nomen mentale, & ſcriptũ, quæ verius dicũtur conceptus quam nomina, hoc modo dicimus, hoc nomen eſt Petri aut Pauli. Secundo nomen dicit ſignificatiuũ, ſicut dicimus, bonum & honeſtum ſunt idem nomine. Tertio nomen dicit innoteſcere rationem, ſicut dicimus ꝙ alio modo innoteſcit nobis Deus inquantum ueritas, alio modo inquantum bonitas, vnde proprie loquendo de nomine. Nomen eſt termin⁹ ſecundæ impoſitionis in prima impoſitione fundatus. Notandum quòd ſecundum Sco. in 1. diſt. 22. q. 1. Ad hoc ꝙ aliquid nomen dicat tria requiruntur. Vno modo ꝙ ab vtente vt ſignum recipiatur, & non vt res, quia ſi pica proferat hunc terminum Petrus non proprie dicitur Petrum nominare, quia non accipit vt eſt ſignum, ſed vt res quædam. Secundum requiritur ꝙ non ſolum alicui ſit ſignum, ſed vtenti, vnde ſi aliquis neſciens hæbraicum, charactheres hæbreos proferret, licet eoſdem caperet iudeus, non tamen propriæ, tunc eſſent noia, ex quo pferens non intelligeret. Tertiũ ꝙ ad minus vtẽs vel pferẽs aliquã cognitionẽ ꝑ nomen ſignatu hẽat ſiue in

parti-

particulari ſiue in vniuerſali, ſicut proferens hoc nomen homo aliquam cognitionem hominis habet, licet non requiratur, quod cognoſcat eius ſubſtantiam, quia in via rerum ſubſtantiæ nobis ſunt ignotæ. Addunt aliqui quartum prout tãgit idem Sco vt alij per nomẽ fiat manifeſtatio quã uis non neceſſario requiratur. Poſſum enim mihimet loqui, & completam habere nominis rationem, verum eſt tamẽ, ꝙ dum ad alium refertur magis completur nominis ratio, vnde dicit Plato in Timeo: Ad hoc datus eſt nobis ſermo, vt mutuos noſtros cõceptus valeamus exprimere: De hoc plura habentur li. 1. titulo: Nomen.

In via rerum ſubſtantiæ nobis ſunt ignotę.

De nomine Ieſu Chriſti.

Vbi appareat Dei immenſa charitas erga homines.

NOMEN ſecũdo ſingulariter Ieſus Chriſtus, nam Ieſus ſecundũ tria idiomata principalia tria habet nomina ſecundum Iſid. lib. 7. etym. In græco dicitur ſoter: In hebreo Ieſus: In latino ſaluator, vnde in ve. teſt. tres ſaluatores repertuntur, hoc nomine Ieſus vocati. Primus Ieſus ſiue Ioſue propter potentiam prælio rum. Secundus Ieſus Sidrach propter ſcientiam, & doctrinam, qui compoſuit Eccleſiaſticum. Tertius Ieſus Ioſedech propter bonitatem, qui fuit ſacerdos noſter autem Ieſus ſiue Saluator ſaluauit his tribus modis ſcilicet potentia, ſcientia & bonitate: Chriſtus ſimiliter ſecundum Iſid. tripliciter nominatur. In græco enim dicitur Chriſtus. In hebræo dicitur Meſſias. In latino vero dicitur vnctus, vnde in veteri lege aliqui dicti ſunt Chriſti propter potentiam, ſicut Cyrus rex perſarum De quo Eſa. 45. Hæc dicit dominus Chriſto meo Cyro. Secundi dicti ſunt Chriſti propter ſcientiam, ſicut Prophetæ, de quibus Pſal. Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Tertio Chriſtus dictus eſt propter bonitatem ſicut noſter Chriſtus, de quo Pſal. Vnxit te Deus Deus tuus præ conſortibus. notandũ quoq; ꝙ ſecũdũ ꝙ dicit Damaſ. li. 4. ſẽ. ꝙ differũt iſta noĩa. ſ. Ieſus, & Chriſtus: Ieſus enim nominat hominem Deum factũ: Chriſtus vero Deum humanitati vnitum.

Iſido.

Pſal. 104.
Pſal. 44.
Damaſc.

§ 1 VTRVM conuenienter fuit Chriſto nomen Ieſus impoſitum? Arguitur, ꝙ non, quia veritas euangelica debet prænunciationi propheticæ rñdere, ſed prophetę nomen aliud de Chriſto pronunciauerunt, ſicut Eſa ca. 7. Ecce virgo concipiet, & pa. fi. & vocabitur nomen eius Emanuel: idem cap. 8. Voca nomen eius accelera ſpolia detrahe feſtina prædari, & eiuſdem. 9 ca. Vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis, & Zach. 7. Ecce vir oriens nomen eius: Præterea Eſa 54 dicitur: Vocabitur tibi nomẽ nouum, quod os dñi nominauit, ſed hoc nomen Ieſus non eſt nomen nouum, ſed pluribus in ueteri te. fuerat impoſitum, vt patuit, ergo vr̃ ꝙ inconuenienter ſit vocatum nomen eius Ieſus.

Confirmaſ, nã hoc nomẽ Ieſus ſalutem ſignat ſecũdũ ꝙ Mat. 1. dr̃. Pariet filium, & uocabitur nomen eius Ieſus, ipſe ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorũ, ſed ſalus eſt facta nõ ſolũ Iudæis de quorũ populo Ieſus erat, ſed ẽt gentilibus, hoc eſt, non ſolum in circunciſione exiſtentibus, ſed ẽt in præputio, ergo incõuenienter eſt eius nomen Ieſus vocatum. Sed in contrarium dicitur Luc. 2. ꝙ poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circũcideretur puer vocatum eſt nomen eius Ieſus Rñr ſecundum Lyram ſuper ca. 2. Lu. cui concordat S. Tho. 3. par. ſummæ. q. 37 ꝙ hoc nomen Ieſus fuit proprie ei impoſitũ, nomina. n. ſi bene imponantur imponi debent a proprietatibus rerum, & hoc patet de noĩbus generum, & ſpecierum, de quibus dicitur. 4. Metaph. Ratio quã ſignat nomen eſt diffinitio, qua deſignat propriam rei naturã, noĩa at ſingularium ſi bene imponãtur imponi debẽt ab aliqua proprietate eius cui nomen imponitur, aliquando a tempore, ſicut noĩa aliquorũ ſanctorum imponũtur pueris natis in feſtis eorũ, vel a cognatione eius, ſicut cũ filio imponiť nomẽ patris vel alicuius de cognatione ei⁹, ſicut ꝓpinq Io Bap. volebant eũ vocare nomine patris ſui Zachariã, nõ autem Ioãnem, quia nullus erat in cognatione illa qui vocaretur hoc nomine Lu. 1. Aliqñ ab euẽtu, ſicut Ioſeph vocauit primogenitum ſuũ Manaſſem, dicẽs]. Obliuiſci me fecit Deus oĩum

Thom.

laborum meorum: Gen.41. Aliquando ab aliqua qualitate eius cui nomen imponitur, ſicut primo genitus Iſaac vocatus eſt Eſau, quod interpratatur rubeus, vel ruſus, quia de vtero matris exiuit ruſus, & totus in mortem pellis hiſpidus, Geneſ.25. Aliquando ex aliquo dono Dei gratuito, ſicut Mat. 16. dictum eſt Petro: Tu es Petrus & ſuper hanc petram, &c. Homini ãt Chriſto hoc munus gratię collatum erat, vt per ipſum omnes ſaluarentur, ideo conuenienter vocatum eſt nomen eius Ie ſus. i. ſaluator, hoc nomen prænunciante Angelo non ſolũ matri, ſed & Ioſeph, qui erat futurus nutricius eius. Ad argumentum ergo primum dicendum, ꝙ in omnibus illis nominibus quodammodo ſignatur hoc nomen Ieſus, quod eſt ſignificatiuum ſalutis, nam in hoc ꝙ dicitur Emanuel quod interpretatur nobiſcum Deus, deſignatur cauſa ſalutis, quæ eſt vnio diuinæ, & humanæ naturæ in perſona filij Dei, per quem factũ eſt, vt Deus eſſet nobiſcum particeps naturæ per hoc autem, quod dicitur: Voca nomen eius accelera, ſpolia, detrahe, &c. deſignatur a quo nos ſaluamur, quia a diabolo cuius ſpolia abſtulit, ſecundum illud Col. 2. Expoliãs principatus, & poteſtates traduxit confidenter &c. In hoc autem, ꝙ dicitur, ꝙ vocabitur nomen eius admirabilis, deſignatur via & terminus noſtræ ſalutis inquantum ſcilicet admirabilis Dei conſilio ad hæreditatem futuri ſæculi perducimur, in quo erit pax perfecta filiorũ Dei: Quod vero dicit: Ecce vir oriens nomen eius, ad idem refertur ad quod primum. ſ. ad incarnationis myſterium, vbi exortum eſt lumen rectis corde.

Vnio diuinæ & humanæ, naturæ in pſona filij fuit noſtræ ſalutis cauſa.

Ad ſecundũ, ꝙ in his qui fuerunt ante Chriſtũ potuit conuenire hoc nomẽ Ieſus ſecundũ aliquam aliã rationẽ, puta quia aliquam particularem ſalutem attulerunt ſed ſecundũ rationẽ ſpiritualis, & vniuerſalis ſalutis hoc nomẽ proprium eſt Chriſto, & hoc dicitur eſſe nomen nouum.

Ad tertium dicendum, ꝙ ſicut Gen. 17. legitur ꝙ Abraam ſimul accepit à Deo nominis impoſitionem, & circuncıſionis mãdatum, ita apud iudæos conſuetum erat, vt ipſo die circunciſionis nomina pueris imponerẽtur quaſi ante circunciſionem perfectum eſſe non habuerint, ſicut etiam, & nunc pueris in baptiſmo nomina imponuntur: Vnde ſuper illud Prouerb. 4. Ego filius fuit patris mei tenellus, & vnigenitus coram matre mea, dicit glo. Quare Salomon ſe vnigenitum coram matre ſua ſe nominat, quem fratrem vterinum ſcriptura præceſſiſſe teſtatur, niſi quia ille mox natus ſine nomine quaſi nunquam eſſet de vita deceſſit? Et ideo Chriſtus cũ fuerit circunciſus ſimul nominis impoſitionem accepit, vel potius publicationem.

De oratione Chriſti.

Vbi maxima manifeſtatur diuina charitas erga homines.

ORATIO Chriſti oratio enim oris eſt ratio, quæ quidẽ ſecũdum Guiller. dicitur tripliciter. Primo apud logicum dicitur oratio vox completa generans ſenſum verum aut falſum in animo auditoris. Secundo apud rhetoricũ dicitur oratio quælibet propoſitio perſuaſiua, & inde dicitur rhetor orator. Tertio oratio dicitur apud theologum quidam mẽtis ſapor in Deum terminatus, quam & ſic diffiniunt theologi. Oratio eſt pius mentis affectus in Deũ directus: Vbi tria tanguntur. Primo genus orationis, cum dicitur, pius affectus, ex quo datur intelligi, quod oratio eſt affectio, non cognitio, iſta vero pietas debet capi pro theoſebia idest cultu Dei completo, ſecundum, quod dicit Auguſt. in enchy. Fide, ſpe, & charitate colitur Deus, quæ tria oratio complectitur. Secundo tangitur ſubiectum orationis, cum dicitur, mentis idest partis intellectualis, in parte enim ſenſitiua formaliter oratio non collocatur. Tertio tangitur obiectum orationis, cum dicitur, in Deum directus, vnde Damaſc. diffiniens orationem, dicit: Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. Et circa hoc quæruntur plura.

Quid oratio.

Diffinitio orationis.

Damaſ.

VTRVM decuerit Chriſtum orare? Et vr ꝙ non, quia dicit Aug. de correptione, & gr̃a: Nemo petit ab alio, qđ per ſe p̃t implere, ſed Chriſtus oĩa poterat per ſe, ergo nihil debebat ab alio petere, ergo nec orare. Præterea voluntas Chriſti hominis

minis erat per omnia conformis voluntati patris, ergo nihil petebat niſi, quod videbat patrem velle, ergo etiamſi non peteret nihilominus, quod petebat impleretur, ergo fruſtra Chriſtus orauit.

In contrarium dicitur Luc. 6. Exiuit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei, ſed Chriſtus nihil fecit niſi qđ ipſum decuit, ergo fuit conueniens ipſum orare. Reſpondet S. Bona. in 3. diſt. 17. art. 2. q. 1. quod abſque dubio decens fuit Chriſtum orare maxime in diebus carnis ſuæ: Ratio autem huius decentię poteſt aſſignari quadruplex: videlicet propter meritum propter exemplum propter veritatis argumentum, & propter officium explendum. Propter meritum, quia ſua petitione merebatur nobis qui minus idonei eramus ad ſuſceptionem beneficiorum Dei. Propter exemplum, vt ſcilicet diſcipulos ſuos & per conſequens alios inuitaret ad orationis ſtudium, in cuius exercitio maxime ſuperatur aduerſarius, ſecundum, quod dicebat dominus, Matt. 26. Vigilate, & orate ne intretis in tentationem. Propter veritatis argumentum, vt oſtenderet ſe verum hominem, & vere a Deo miſſum, ſecũdum ꝙ dicebat Ioã. 11. Gratias ago tibi domine quoniam exaudiſti me, ego autem ſciebã quoniam me ſemper audis, ſed propter populum iſtum, qui circunſtat dixi, vt credat, quia tu me miſiſti propter officium, quia Chriſtus habebat dignitatem pontificis, unde ſicut ad ipſius officium pertinebat offerre ſacrificium pro peccatoribus, ita pro ipſis orare, ſecundum quod dicitur Heb. 5. Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus cõſtituitur in his quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis, ergo decebat Chriſtum orare.

Ad argumentum autem illud, ꝙ nemo petit ab alio, quod poteſt ipſe implere, dicendum, ꝙ illud verum eſt ratione eiuſdẽ naturæ, ſic autem non eſt in propoſito. Nã petere, & orare competit Chriſto ſecundũ naturam aſſumptam, ſed poſſe implere cõpetit ei ſecundum naturam aſſumentem, vel poteſt dici, ꝙ ſicut motus poteſt fieri aliqñ propter ſupplendam indigentiam propriam, aliquando propter indigentiã alienã, ſic & oratio, cũ. n. aliquis propter propriam indigentiã ſupplendã orat, tunc verum eſt, quod dicit Aug. Nemo petit ab alio, quod ipſe poteſt implere, cũ aũt petit ꝓpter alienã indigẽtiã ſupplẽdã nõ requiritur defectus poteſtatis in petente, ſed defectus indigentiæ in eo pro quo petitur.

Ad ſecundum argumẽtum, ꝙ Chriſtus nihil petebat niſi quod ſciebat Deum velle, dicendum verum eſt, ſed Chriſtus bene ſciebat, ꝙ Deus quædam volebat, quę ſciebat Chriſtum nobis impetraturũ per ſuã orationẽ, & ideo non fruſtra orabat Chriſtus, quia quod Deus diſpoſuerat nobis dare id oratione ſua impetrabat, cũ Deus diſponit aliquid facere ideo diſponit in omnẽ euentum, ſed pręſuppoſitis congruẽtibus antecedẽtibus, ſicut diſponit nos ſaluare ſi tamen volumus per bona merita ſalutem acquirere, ſic & in propoſito intelligendum eſt. Vnde Gregor. Impetrari non poſſunt, quæ prædeſtinata non ſunt. Greg.

VTRVM Chriſtus in omni oratione ſua fuerit exauditus? Arguitur, ꝙ nõ, quia dicit, Magiſter in litera li. tertij di. 17. Chriſtus clamans nõ exauditur ad ſalutem corporalem, bonum quidem petijt ſcilicet, ꝙ non moreretur, ſed melius erat, vt moreretur, & Pſal. in eius perſona dicit: Deus meus clamabo per diẽ, & nõ exaudies me: Similiter orauit inſtante paſſione, vt calix tranſiret ab eo, & nõ trãſijt, ergo Chriſtus in omni oratione exauditus non fuit. q.2 Pſal. 21.

In contrarium horum dixit dñs Io 11. Ego autẽ ſciebam quoniam ſemper audis me &c. Rñdet S. Bona. vbi ſup. q. 2. ꝙ cum oratio ſit petitio procedens ex voluntate, & deſiderio ſecundũ, ꝙ voluntas humana fuit in Chriſto ſecũdũ triplicẽ differentiã ſic & oratio, nam quædam oratio fuit procedens a rationis voluntate, quędã a volũtate pietatis, quędã a volũtate carnis, oratio procedens a voluntate rationis in omnibus fuit exaudita. Tũ quia iſta voluntas erat per oĩa cõformis voluntati diuinę. Tũ ẽt qa a Deo petebat digne & ſancte. Oratio aũt procedẽs a volũtate carnis nõ fuit in Chriſto exaudita per oĩa. Tũ quia hac voluntate nõ conformabatur Deo in omni volito. Tũ ẽt quia illa petitio plus ordinabatur ad noſtram inſtructionem, quam ad diuinam inclinationẽ, magis. n. hac oratione petebat, vt erudiret, quã vt Deũ ad ſuã petitionem

petitionem inclinaret : Ex quibus patent reſponſiones ad obiecta.

§.3 VTRVM Chriſtus orauerit pro ſe ? & quod non, probatur : Quia dicit Augu. in ſerm. de oratione, & ieiunio, quod oratio eſt aſcenſio animæ de terreſtribus ad cœleſtia, & ſupernorum inuiſibilium deſiderium, ſed Chriſtus ſibi non deſiderauit inuiſibilia, quia deſiderium eſt reſpectu non habiti, ipſe de ſupernis inuiſibilibus habuit ab inſtanti conceptionis ſuæ quantum habere poterat, ergo Chriſtus pro ſe non orauit.

Sed in contrarium dicitur Matth. 16. Pater ſi poſſibile eſt transeat a me calix iſte. Reſpondet Rich. in 3. diſt. 17. artic. 2. quæſt. 2. quod oratio eſt ad excludendum aliquem defectum ab illo pro quo oratur: Duplex autem eſt defectus, ſcilicet Culpabilis, & Pænalis, & quia in Chriſto non fuit defectus culpabilis, ideo ſic non orauit pro ſe ſed pro nobis, ſed quia in Chriſto fuit defectus pęnalis tam ex parte corporis, quam ex parte animæ, inquantum erat paſſibilis, vt natura, ideo ſecundum, quod oratio ordinabatur ad excluſionem pęnalis defectus, orauit non tantum pro nobis ſed etiam pro ſe.

Ad argumentum dicendum, quod illa deſcriptio orationis accipitur prout eſt in pure viatoribus: Chriſtus autem non fuit purus viator, quia cum hoc fuit perfectiſſimus comprehenſor.

§.4 VTRVM illa oratio, qua Chriſtus orauit in paſſione, vt calix transferretur a ſe fuit a ratione, an a ſenſualitate, quia dicit Magiſter in littera, ſecundum affectum ſenſualitatis Chriſtus mori noluit, nec obtinuit, quod ſecundum illum affectum petijt, quod etiam ex ordine orationis Chriſti innuitur cum dicitur: Non ſicut ego volo ſed ſicut tu uis, ergo aut hoc dicit ratione ſenſualitatis, aut rationis, nō rationis, quia volūtate rationis voluit mori dicit. Fiat voluntas tua, ergo illa oratio Chriſti fuit ſenſualitatis.

Sed contra opponitur. Illud procedit a ratione quod ſolius rationis eſt conferre, ſed prædicta oratio fuit cū collatione quadam, ſicut patet cū dicitur: Non ſicut ego volo ſed ſicut tu, ergo proceſſit a ratione.

Confirmatur, quia rationis eſt futura præcognoſcere, ſed oratio illa qua petebatur calix futurus transferri, erat ex futurorum cognitione, ergo erat oratio rationis. Reſpondent vniformiter S. Bonau. & Richar. diſt. qua ſupra, artic. 2. quæſt. 3. ambo, quod de prædicta oratione eſt loqui dupliciter, aut quantum ad materiam aut quantum ad formam: Si loquamur de ipſa quantum ad materiam, cum materia orationis reſpiciat deſiderium petentis, talis fuit petitio ſenſualitatis tantum, cuius deſiderium erat ad non moriendum: Si autem loquamur de prædicta oratione quantum ad formam, cum forma petitionis reſpiciat diſcretionem proponentis, & talis modus proponendi ſit a ratione, ſic fuit rationis, & per hoc patet propoſitum, & etiam ad obiecta, quia non eſt ſimpliciter concedendum, quod talis oratio fuerit ſimpliciter rationis, vel ſimpliciter ſenſualitatis, ſed quodammodo huius, quodammodo illius: Senſualitatis quantum ad materiam: Rationis quantum ad formam, vnde recte dici conſueuit, quod ratio fuerit aduocatrix ſenſualitatis. Materia orationis deſideriū petentis reſpicit.

§.5 Sed tunc oritur difficultas, cum ratio ſciret ſenſualitatem in hac petitione, nec exaudiendam, nec dignam exaudiri, vt pote, quia contrariam Dei propoſito, quomodo hanc petitionem propoſuit, & pro ea allegauit? Dicendum, quod huius fuit ratio triplex. Aug.

Prima ad manifeſtationem veritatis naturæ aſſumptæ, quæ naturaliter refutabat paſſionem, & in hoc erudiuit noſtram fidem.

Secunda ad confirmandam noſtram imbecillitatem, vt non diffidamus ſi paſſionū pericula exhorreamus, & in hoc erexit noſtram ſpem.

Tertia vt oſtenderet voluntatem noſtram voluntati diuinæ eſſe per omnia ſubijciendam, quod oſtendit in conditione appoſita dicens Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu, & in hoc ordinauit charitatem noſtram in nobis, vt voluntati diuinæ ſubijciamur, ideo magis orauit in illa oratione pro nobis, quam pro ſe, quia illa oratio ſeruauit formam fidelis, & prudentis aduocati, qui deſiderium ſenſualitatis proponit ſeruata tamen forma iuris,

Oĩs appetitus dẽt Deo eſſe ſubiectus. ris, dictat enim ius diuinum, quòd omnis appetitus debet Deo eſſe ſubiectus.

VTRVM voluntate naturali velit qs mori: & arguitur quòd ſic, quia multi occidunt ſeipſos, ſicut patet in deſperatis, qui cupiunt mori, ergo.

Præterea dicit Auguſtinus 3. de ciuita. Dei. de quodam, qui lecto Platonis libro vbi de immortalitate animæ diſputauit, ſe præcipitem dedit de muro, vt de hac vita migraret ad eam quam credidit meliorem, ex hoc ipſo videtur, ꝙ aliqui ſunt qui mori deſiderant.

Aug. Sed in contrarium dicit Auguſt. ſuper Ioan. & allegat Magiſter in 3. diſtinct. 17. de Petro enim ipſa veritas dicit: Cum ſenueris extendes manus tuas, & alius cinget te, & ducet te quo tu non vis, ſcilicet ad mortem: Petrus ad illam moleſtiam nolens eſt ductus, nolens ad eam venit, ſed volens eam vicit & reliquit affectum infirmitatis, quo nemo vult mori, qui adeo eſt naturalis, vt cum Petro nec ſenectus abſtulerit, vnde etiam Dominus ait: Tranſeat a me calix iſte. Reſpondet San. Bonauen. in 3. diſtinct. 17. in expoſitione litteræ, quòd eſt affectus naturalis, & eſt affectus deliberatiuus, affectu naturali nemo vult mori, imo omnis homo refugit mortem, affectu deliberatiuo poteſt quis appetere mortem & effugere vitam, non quia illa ſit mors & illa ſit vita, ſed ratione alicuius quod annexum, vel æſtimatur eſſe annexum, ſicut deſperati, & vehementer confuſi in vita propter confuſionem refugiunt vitam, ſic etiam eſt de alijs incommodis, per hunc modum etiam alij appetunt mortem, qui poſt mortem credunt quiſcere, & gaudere: Ex quibus patet reſponſio. quòd Auguſt. ſuper Ioan. loquitur de affectu naturali, & libro de ciuita. De loquitur de affectu deliberatiuo.

Sed contra prædicta videtur dicere Apoſtolus 2. Corinth. 5. Nolumus expoliari ſed ſuperueſtiri, qui alibi dicit: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Sed tu dices, ꝙ ex voluntate naturali ſeu ſenſualitatis nolebat expoliari, ſed voluntate rationis ſiue deliberatiua cupiebat diſſolui. Contra eſt hoc quod dicitur Phil. 1. Permanere autem in carne neceſſarium ẽ propter uos, ſed Apoſtolus voluntate deliberatiua illud magis appetebat quod erat fratribus magis neceſſarium, ergo illa voluntate videtur quòd non appeteret diſſolui, aut ſimul appetebat duo contraria quod eſt inconueniens. Reſpondet idem ſanctus Bonauentu. vbi ſupra, quod in carne noſtrã eſt duo reperire, videlicet ipſam naturã & infirmitatem aggrauantem animam, ſecũdum quòd dicit Aug. 3. de ciuitate Dei, quòd corpus aggrauat animam, non quia corpꝰ ſed quia corruptibile, cum dicitur: Nolumus expoliari, hoc dicitur quantum ad ipſam carnis naturam, de qua Epeſ. 5. Nemo vnquam carnem ſuã odio habuit, quantum ad infirmitatem aggrauantem dicitur: Cupio diſſolui, & ibi nulla contrarietas.

Ad illud vero quod quæritur quomodo petebat ſimul diſſolui, & permanere in carne: Dicendum ſecundum eundẽ Bonatura vbi ſupra, quòd eſt voluntas abſoluta, & voluntas conditionalis, & nihil impedit duo oppoſita velle, ita ꝙ vnum velit voluntate conditionali, alterum voluntate abſoluta, volebat ergo Apoſtolus in carne permanere propter vtilitatem fratrum, volebat nihilominus diſſolui & eſſe cum Chriſto, ſed hoc non abſolute, ſed quantũ in ſe, & ſic nulla erat repugnantia, erat tamen quædam mentis anguſtia ex hoc duplici deſiderio, propter quod dicit: Coarctor ex duobus, deſiderium habeo diſſolui, & eſſe cum Chriſto.

VTRVM Chriſtus dum orauit in paſſione dubitauerit de patris potentia? Et videtur quòd ſic, quia dicit Ambro. lib. 3. de trini. & allegat Magiſter in littera in 3. diſt 17. de quo dubitat de ſe, an de patre: de eo vtique cui dicit: Transfer calicẽ, dubitat hominis affectu, nam Deus de patre non dubitat, nec de morte formidat: Et infra: Vt homo ergo dubitat, vt homo locutus eſt, ergo &c. ſ. 6 Ambroſ.

Sed contra, videtur eſſe falſum, quia Chriſtus habuit ſcientiam omnium futurorum & ſub certitudine, ergo videtur ꝙ Chriſtus de nullo potuerit dubitare.

Confirmatur ſic: In quemcunque cadit dubitatio, cadere etiam poteſt ignorantia & error, ſed nullum iſtorum potuit in Chriſtum cadere, ergo videtur ꝙ dubi-

dubitare non potuerit. Reſpondetur ſecundum S. Bonau. vbi immediate ſupra, quòd dubitatio proprie dicit indifferentiam iudicij rationis reſpectu vtriuſque partis contradictionis, ita quòd neutrum præeligat, alteri, & hoc modo accipiendo dubitationem, in Chriſto non fuit dubitatio. Alio modo dicitur dubitatio indifferentia quędam partis ſenſibilis ad ſequendum affectum naturæ inclinantem, vel rationi imperantem, & talis dubitatio potuit eſſe in Chriſto, & de hac intelligit Ambr. de alia vero currit obiectio.

§.7 VTRVM Chriſtus in ſua oratione habuit plures voluntates? Arguitur quòd non, quia dicit Damaſce. lib. 3. Quorum ſubſtantia eſt eadem, horum & voluntas eſt eadem, & quorum diuerſa voluntas, horum & diuerſa ſubſtantia, ſed diuina & humana natura vniuntur in Chriſto in vnitate hypoſtaſis, quæ eſt ſubſtantia indiuidua, ita quòd in Chriſto non ſunt plures hypoſtaſes, ſed vna, ergo ſicut in Chriſto non eſt reperire plures hypoſtaſes, ita etiam voluntates.

Damaſce.

Confirmatur, quia voluntas facit volentem, ergo plures voluntates faciunt plures volentes, ſed Chriſtus eſt vnicus volens, ergo tantum habet vnicam voluntatem: In contrarium dicitur, Ioan. 6. Non veni facere voluntatem meam, ſed voluntas eius qui miſit me, ergo alia eſt voluntas Chriſti, alia mittentis voluntas, ſed voluntas Chriſti ſecundum diuinitatem eadem eſt cum voluntate mittentis, ergo Chriſtus habuit voluntatem ſecundum humanitatem & ſecundum diuinitatem, ergo habuit plures. Reſpondetur ſecũdum S. Bonau. in 2. diſt. 17. ar. 1. q. 2. q cum in Chriſto ſint plures naturæ intellectuales, videlicet diuina & humana, neceſſe eſt eſſe in Chriſto plures voluntates. Sicut enim in vna natura corporali nobili iſta duo ſe concomitantur. ſ. lux, & color, ſic & in natura ſpirituali perfecta neceſſe eſt duo reperiri his duobus correſpondentia, videlicet cognitionem, & affectum, ſed cognitio eſt actus rationis, & affectus eſt actus voluntatis: Cum ergo in Chriſto ſint plures naturæ ſpirituales, neceſſarium eſt in Chriſto ponere plures intellectus, & plures voluntates, quos

Voluntas facit volẽtem.

intellectus, & plures voluntates, manifeſtat Magiſter in littera per multas ſanctorum autoritates.

Ad argumentum autem primum dicendum, quòd ſubſtantia dicitur multipliciter. Vno modo ſubſtantia idem eſt quod eſſentia vel natura. Alio modo idem eſt quod ſuppoſitum: Damaſce. autem in prędicta autoritate accipit ſubſtantiam pro eſſe vel natura. Argumentum autem procedit de ſubſtantia, ſuppoſito, vel ſubiecto, & hoc probat ipſe, quia in tribus perſonis vna eſt voluntas, non propter vnitatem in perſonis, ſed propter vnitatem in natura. Ad id quòd voluntas facit volentem, dicendum, quod hæc per ſe loquendo intelligitur de natura, per conſequens autem de perſona, & quoniam plures naturæ poſſunt eſſe in vna perſona, hinc eſt quòd ad pluralitatem voluntatum, conſequitur pluritas naturarum, non tamen conſequitur perſonarum pluralitas, ideo non ſequitur: Sunt plures voluntates, ergo plures volentes, ſed bene ſunt plures naturæ ſecundum quas in ſunt illæ voluntates: Et ſic patet reſponſio.

QVAERITVR quot fuerunt in Chriſto voluntates cum orauit dicens: Non mea ſed tua fiat voluntas? Reſpondet S. Bonauen. vbi ſupra, quæſt. 2. quòd voluntas tripliciter habet conſiderari. Aut ſecundum naturalem volũtatem. Aut ſecundum potentiam per quam quis vult. Aut ſecundum modum volendi, & ſecundum iſtam triplicem conſiderationem tripliciter habet diuidi in Chriſto voluntas: Secundum enim comparationem ad naturam duplex eſt in Chriſto voluntas, diuina videlicet & humana? Si autem conſideretur ſecundum potentias per quas quis vult, ſic diuidi habet diuiſione trimembri. quia in Chriſto fuit potentia diuina, & potentia rationalis, & potentia ſenſitiua, per quartum quamlibet in actũ volendi ſe exhibet, & ſic diuidit Magiſter in littera: Si autem conſideretur voluntas in Chriſto per comparationem ad modũ volendi, habet diuidi diuiſione quadrimembri, & ſic conſiderauit Hugo in libello, quem fecit de voluntate Chriſti, ait enim ſic: In Chriſto fuit volũtas diuinitatis,

§ 8

Conſideratio volũtatis triplex.

tis, & voluntas rationis, & voluntas pietatis,& voluntas carnis. Voluntas diuinitatis per iuſtitiam ſententiam dictabat. Voluntas rationis per obedientiam veritatem approbabat. Voluntas pietatis per cõpaſſionem in malo alieno ſuſpirabat. Voluntas carnis in malo proprio per paſſionem murmurabat:Et ſic patet numerus voluntatum in Chriſto.

VTRVM voluntates in Chriſto erãt conformes, an diſcordes?

Arguitur quod fuerunt diſcordes, quia Dominus ipſe dicebat: Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis, ergo aliud volebat Chriſtus ſecundum quod homo, & aliud ſecundum quod Deus.

Confirmatur, quia Chriſtus flebat de deſtructione Hieruſalem, ergo volebat Hieruſalem non deſtrui, & ſecundum iuſtitiam volebat eam deſtrui, ergo voluntas humana aduerſabatur diuinæ: Confirmatur ſecundo, quia aut ratio aſſentiebat ſenſualitati refugienti mortem, aut repugnabat. Si aſſentiebat, ergo aſſentiebat in contrarium voluntati diuinæ, ergo peccabat mortaliter. Si repugnabat, ergo voluntas rationis & ſenſualitatis in Chriſto fuerunt repugnantes.

Sed contra: AEque ordinatus, vel ordinatior fuit Chriſtus in ſeipſo ſicut Adam in ſtatu innocentiæ, ſed in ſtatu innocentiæ nulla fuit in Adam repugnantia voluntatis, ergo nec in Chriſto fuit aliqua repugnantia ſenſualitatis ad rationem, nec rõnis ad diuinam. Item aut voluntas ſenſualitatis in Chriſto ſubiacebat omnino rationi, aut aduerſabatur: Si ſubiacebat, ergo nulla erat ibi repugnantia: Si aduerſabatur in aliquo, ergo caro concupiſcebat aduerſus ſpiritum, ſed vicium eſt cũ caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ergo in Chriſto fuiſſet peccatum, quod eſt falſum. Reſpondet ſanctus Bona. vbi ſup. q. 3. quod conformitas voluntatis ad voluntatem in duobus conſiſtit, videlicet in volito, & ratione volendi Conformitas in volito eſt, quando diuerſę voluntates idem volunt. Conformitas in ratione volendi eſt, quando idem eodem modo volũt, vel altera earum velit illud eodem modo quo ſuperior vult cã velle, cũ ergo ad perfectam conformitatẽ iſta duo concurrant, alterum eorum eſt de neceſſitate conformitatis, videlicet conformitas in modo.

Bonau.

Alterum vero aliquando de neceſſitate, aliquando de congruitate, aliquando præter neceſſitatem, & congruitatem, videlicet conformitas in volito, poſſibile enim eſt, quod voluntates ſint conformes, ita quod vna ſubſiſtit alteri, & tamen non volunt idem, quia voluntas ſuperior non vult inferiorem velle, quod ipſa vult, ſed magis contrarium, quoniam ergo conformitas in ratione volendi fuit in omnibus voluntatibus Chriſti, ſic volebat ſenſualitas ſicut uolebat eam ratio velle, ſic volebat etiam ratio Chriſti ſicut volebat diuina voluntas ipſam velle, ideo concedendum eſt, quod in Chriſto fuit voluntatum concordia. quamuis ex parte voluntatis non eſſet identitas, quia vnaqueque voluntas, quod ſuum erat, volebat, & hoc eſt, quod dicit: Hugo, ſecundum diuinam voluntatem, quod iuſtum erat volebat, ſecundum voluntatem rationis conſenſit iuſticiæ, & iuſticiam approbauit, ſecundum autem voluntatem pietatis ſuæ intimæ condoluit humanæ miſeriæ, quemadmodum ſecundum voluntatem carnis iuſticiam non accuſabat, ſed pœnam recuſabat, vnaquæque voluntas, quod ſuum erat operabatur, voluntas diuina iuſticiam, voluntas rationis obedientiam, Voluntas humanitatis miſericordiam, voluntas carnis naturam, neque altera alteri contraria erat. Sicut enim deitatis erat iuſticiam non deſerere, ſic carnis intererat naturam ſeruare, & pietatis alienam miſeriam non amare, iuſtum itaque carni erat, quod paſſionem ſuam noluit, quia hoc erat ſecundum naturam, & iuſtum Deo erat, quod paſſionem illius voluit, quia hoc erat ſecundum iuſtitiam, & ſic patet, quod licet diuerſa eſſent volita, voluntates tamen in Chriſto conſonabant.

c. 1 Bonau.

Pietatis alienam miſeriam non amare.

Ad argumentum autem in contrarium, quod dicitur: Non ſicut ego volo ſed ſicut tu, dicendum, quod in prædicto inſinuatur duplex voluntas in Chriſto. Vna videlicet rationis, quæ erat ſimilis, & ſubiecta diuinæ voluntati. Altera vero ſenſualitatis, quam ratio ſubijciebatur voluntati di-

uinæ, licet ipſa ſenſua litas naturaliter cõ trarium appeteret, & ita quamuis non erat ſimilis, erat tamen ſubiecta, ac per hoc non erat contraria.

Ad primam confirmationem, quòd Chriſtus nolebat Hieruſalem deſtrui voluntate humana. Dicendum, quod illa erat voluntatis pietas, quæ ideo flebat, qđ miſericordiam diligebat, & quia Deus ſic volebat eam velle, ideo diuinę voluntati non repugnabat, erat enim ibi conformitas in ratione volendi quamuis non eſſet in volito.

Ad ſecundam confirmationem argumenti ſcilicet quòd aut ratio conſentiebat ſenſualitati, aut diſſentiebat: Dicendum, quòd quodammodo conſentiebat, quodammodo diſſentiebat, ſecundum quòd poteſt aliquis alicui dupliciter conſentire, aut nolendo idem quod ipſe vult, aut volendo ipſum ſic velle, ratio autem ſenſualitati conſentiebat volendo eam mori, & hoc idem erat licitum ſenſualitati, vnde non volebat niſi licitũ, non autem conſentiebat volito, ideſt in ipſum in quod ſenſualitas, quia hoc eſſet illicitum voluntati rationis, quod nõ erat carnem concupiſcere aduerſus ſpiritum: E t ſic patet reſponſio.

QVAERITVR? Quæ eſt in Chriſto nobilior potentia in natura aſſumpta, intellectus an voluntas? Reſpondetur ſecundum Guill. in tertia diſtinctione 17. quòd voluntas, quia perfectior eſt charitas, cuius ſubiectum eſt voluntas, quàm fides cuius ſubiectum eſt intellectus, perfectiorque eſt ſeraphin, cui attribuitur amoris incendium, quam cherubin cui cognitio attribuitur.

Quæritur: Quæ eſt perfectior voluntas in Chriſto poſt diuinam? Reſpondetur ſecundum eundem Guill. quòd voluntas rationis? Vnde hæ tres ſe habent per ordinem.

Prima voluntas rationis.

Secunda voluntas pietatis.

Tertia voluntas carnis, ſiue ſenſual itatis &c.

De Paſſione Chriſti.

Hic ineffabiliter præeminet magni Dei magna erga nos charitas.

PASSIO Chriſti, primo quantum ad ipſius congruentiam. §. I

Notandum tamen ſecundum Guill. in 3. diſt. 19. quòd paſſio multis modis ſumitur

Primo dicitur paſſio conceptus mentis interior, dicente philoſopho in primo perihermenias: Voces ſunt notę earumq; quæ in anima ſunt paſſionum, ideſt conceptuum.

Secundo paſſio dicitur proprium alicuius, ſicut riſibilitas paſſio hominis eſſe.

Tertio dicitur paſſio ſpecies, ſeu ſpeciei pars qualitatis condiuiſa contra paſſibilem qualitatem, dicente Philoſopho in prædicamentis tertiam ſpetiem qualitatis eſſe paſſionem, vel paſſibilem qualitatem, & differunt paſſio, & paſſibilis qualitas, ſicut permanens, & ſucceſſiuum, paſſio quidem magis nominat ſuceſſiuũ, ſed paſſibilis qualitas permanens.

Quarto dicitur paſſio quælibet receptio, dicente philoſopho in 3. de anima. quòd intelligere eſt quoddam pati, ideſt recipi, & ſic dicitur paſſio a patin, quod eſt recipere.

Quinto dicitur paſſio quoddam prædicamentum ab alijs diſtinctum, actioni correſpondens, quam Gilber. porretanus in lib. ſex principiorum ſic diffinit: Paſſio eſt quidam effectus illatioque actionis.

Sexto, paſſio dicitur corruptio ſubiecti in quo eſt, dicente Philoſopho 6. Top. quòd omnis paſſio magis facta abiicitur a ſubſtantia, & ſic accipitur in noſtro propoſito: Paſſio quippe Chriſti inter aliorum paſſiones acerbiſſima fuit, ſecũdum quod dicitur Thre. 1. Ouos omnes qui tranſitis per viam attendite, & videte, ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus, vnde ſecundum S. Thom. in 3. diſt. 15. artic. 2. queſtio. 1. in paſſione ſic accepta tria requiri poſſunt. Diffinitio paſſionis. Chriſti paſſio acerbiſſima.

Primum, quod hæc paſſio ſit in ſubiecto

ĉto actu ente diſpoſito ſecundum contrarias qualitates, & inde eſt, quod proprie loquendo ſola alteratio eſt paſſio, ut dicit Philoſophus 1. de generatione.

Damaſc.

Secundum, quod vna qualitate expulſa reliqua introducatur, ideo Damaſc. ſic diffinit paſſionem: Paſſio eſt motus ex uno in aliud.

Tertium, ꝙ qualitas expulſa ſit velut naturalis, & introducta velut extranea, & inde eſt, quod ægrotationes communius dicuntur paſſiones magis, quam ſanationes, vt patet 5. Metaphy. In Chriſti autem paſſione tria iſta concurrebant, ideo vere dicitur Chriſtus paſſus: Circa cuius paſſionem plura erunt querenda.

§.2 VTRVM per Chriſti paſſionem congruum fuit reparari humanam naturam magis, quam aliam, & quod ſic patet per quatuor ſuppoſitiones manifeſtas, quæ elici poſſunt ex dictis Anſ. li. 1. Cur Deus homo.

Anſel.

Prima eſt hæc. Nullatenus decet ſummam ſtabilitatem permittere ſuum propoſitum infirmari.

Secunda eſt hæc: Nullatenus dæcet ſummam benignitatem pro peccato vnius hominis totam poſteritatem eius æternaliter damnari.

Tertia eſt hæc: Nullatenus dæcet ſummam ſapientiam nobiliſſimam creaturam permittere vniuerſaliter fine ſuo fraudari.

Quarta eſt hæc: Nullatenus decet ſummam virtutem permittere ſeruum ſuum ęternaliter ab alio iniuſte detineri: Ex prima ſic arguitur: Si non decet Dei propoſitum infirmari, & Deus propoſuerat perducere hominem ad beatitudinem, & perduci non habet quãdiu manet in ſtatu ruinæ, ergo indecẽs eſt hominem in miſeriæ ſtatu relinqui, ergo ab oppoſitis decens eſt reparari: Ex ſecunda arguitur: Non decet poſteritatem totam pro uno hominis peccato ſempiternaliter damnari, ergo decet reparari: Ex tertia ſic arguitur: Non decet ſummam ſapientiam ſempiternaliter permittere nobiliſſimam creaturam fine ſuo fraudari, ergo, &c. Ex quarta arguitur ſic: Non decet ſummam virtutem permittere ſeruos ſuos ab aduerſario iniuſte detineri, ſed ſic fuiſſet niſi redemptio interueniſſet, ergo, &c.

Sed contra præmiſſa arguitur ſic: Si indecens fuiſſet genus humanum non reparari, & quodlibet minimum inconueniens (ſecundum Anſe 1. lib. Cur Deus homo) eſt impoſſibile erga Deum, impoſſibile ergo fuit Deum humanum genus non reparare: Et ex hoc elicitur duplex inconueniens. Vnde quod Deus non reparauit genus humanum propter miſericordiam, ſed potius propter euitandam indecentiam. Aliud, quod non reparauit ex liberalitate ſed ex neceſſitate, quod ſi verum eſt, non tenemur ei ad tantas gratiarum actiones, quod impium eſt dicere. Præterea nobilior creatura eſt Angelus, quam homo, & propter beatitudinem eſt factus ſicut homo. Sed non decuit Deum releuare Angelum a ſuo lapſu, ergo nec decuit genus humanum.

Anſel.

Reſpondet Sanctus Bonauentura, in tertio diſtinctio. 20. artic 1. quæſt. 2. cui concor. Richar. ibidem ꝙ abſque dubio congruum, & decens eſt reparari genus humanum non ſolum ex parte Dei, ſed etiam ex parte hominis, ex parte Dei, quia decet Dei potentiam, ſapientiam, & miſericordiam, ſicut in opponendo monſtratum eſt, ex parte vero hominis ſimiliter congruentia eſt, ſi conſideretur dignitas hominis conditi, modus labendi, & ſtatus lapſi, dignitas namque hominis conditi tanta erat, ut propter ipſum facta ſint vniuerſa, ſi ergo homo careret fine ſuo, iam ergo omnia eſſent fine ſuo fraudata, modus vero labendi fuit, ꝙ humana natura totaliter cecidit, alio peccante, & alio ſuggerente, & ideo decens fuit ipſam per alium releuari, vt ſicut filij peccauerunt in parente, & parens peccauit diabole ſuggerente, ſic etiam repararetur domino releuante: Status etiam hominis lapſi reparationi congruit, quia in illo ſtatu ſimul fuit pęnitentia cum miſeria, & pœnitentia quodammodo placabat diuinam iuſtitiam, miſeriam vero prouocabat diuinam miſericordiam. Et ſic patet, quod congruum fuit hominem reparari non tantum ex parte Dei, quam ex parte hominis, ſed ex parte Dei, & ex parte operis, & ex parte opificis, ſed congruitas ex parte operis non ponit neceſſitatem, congruitas vero ex parte opificis ponit

Agelus pp beatitudiuẽ factus eſt ſicut homo

ponit neceſſitatem, neceſſitatem inquam non inæuitabilitatis, quæ diuiditur in creationem,& prohibitionem, ſed neceſſitatem immutabilitatis, quæ conſiſtit in ſtabilitate, & incommutabilitate diuinæ diſpoſitionis? Hæc autem non arctat diuinam potentiam ad oppoſitum, ſed eam determinat ad tale propoſitum.

Si enim quæratur, vtrum congruum ſit reparari genus humanum, concedendum eſt ſimpliciter, quod verum eſt. Si vero quæratur vtrum ſit neceſſarium, non eſt ſimpliciter reſpondendum, ſed diſtinguendum, quia non quacunque neceſſitate, ſed neceſſitate immutabilitatis, quæ non opponitur libertati voluntatis, ac per hoc nec gratiæ nec libertati, & per hæc patet reſponſio ad inducta. Ad illud autem, quod opponitur, quod creatura angelica nobilior eſt,&c. Dicendum, quod quamuis Angelus ſit nobilior creatura, quam homo, non tamen eſt adeo idoneus ad reparandum ſicut homo propter modum labendi, & ſtatum hominis lapſi, homo enim pænituit, Angelus obſtinatus fuit, homo totaliter, Angelus particulariter cecidit, homo per alium, Angelus per ſeipſum,& hæc ſunt, quæ faciunt Angelum ad reparandum minus idoneum.

Angelus ad reparādū minus idoneus, quam homo.

Sed argues: Sicut decet diuinam ſapientiam, & bonitatem releuare cadentem, ſic etiam decet ſuſtentare ſtantem, ſed non decuit Deum genus humanum tenere ante lapſum, ergo nec decuit releuare poſt lapſum: Dicendum ſecundum Sanctum Bonauen. quod ſi homo voluiſſet ſtare nunquam deliquiſſet vt caderet, ſed quia ſtare noluit, non decuit ipſum ſeruare inuitum, ſed quia poſt lapſum voluit reſurgere, ideo decuit Deum manum illi porrigere, quod non voluit Angelus.

§.3 VTRVM magis congruat genus humanum per ſatisfactionem reparari, quā per aliam viam? Reſpondet Sanctus Bonauen. vbi ſupra, quæſtio. 2. quod abſque dubio magis congruum fuit genus humanum reparari per ſatisfactionem, quā per aliam viam, ſecundum, quod dicit Anſel. & Auguſt. Ratio huius eſt, & ex parte Dei, & ex parte noſtra: Ex parte inquam Dei, quia vniuerſæ viæ domini

Bonau.

Anſel. Aug.

miſericordia, & veritas, cum ipſe ſit iuſtus,& miſericors, ideo in reparatione generis humani, quæ eſt excellentiſſima viarum Dei congruum eſt, vt ſimul concurrat miſericordia, & iuſtitia, & ideo decens fuit, vt Deus ab homine ſatisfactionem exigeret pro iniuria ſibi facta, etſi non poſſet, tunc miſericordia diuina ſubuenire dando mediatorem, qui pro eo ſatisfaceret, & iſte modus magis fuit congruus, quam alius, nam ſi Deus culpam non dimiſiſſet, ſed vindictam exegiſſet, non manifeſtaretur eius miſericordia, ſi uero ſine ſatisfactione dimiſiſſet non manifeſtaretur eius iuſtitia: magis etiam congruebat ex parte noſtri pro eo, quod reparatio noſtra ad hoc erat, vt nos reduceret a culpa ad iuſtitiam, a miſeria ad gloriam: Sicut ergo cum genus humanum cecidit per culpam Deum in honorauit per priuationem, & inordinatam dilectionem, ſic cum redijt a culpa ad iuſtitiam, decens eſt, vt Deum honoret ſuſtinendo pœnam, & in hoc magis reparatur ad normam iuſtitiæ. Rurſus ſicut glorioſius eſt acquirere vitam æternam per merita, quam ſine meritis, ſic glorioſius eſt reconciliari Deo per ſatiſfactionem, quam ſine, ſi enim hæc duo cōſiderantur in reparatione generis humani, planum eſt, quod hic modus ſatisfaciendi cōueniens eſt ex parte Dei, quam hominis.

Glorioſi⁹ eſt Deo reconciliari per ſatiſfactionē, quā ſine.

§.3 VTRVM aliqua creatura pura potuerit ſatisfacere pro toto genere humano? Reſpondetur, quod de iſta quæſtione uarie loquuntur Doctores: Dicit Sanctus Thom. in 3. diſtinct. 20. quæſtio. 2. quod pura creatura non poteſt ſatisfacere: Sanctus vero Bonauen. ibidem, quæſt. 3. dicit ſic, quod de duobus conſueuit fieri ſatisfactio,& requiri, videlicet de iniuria, & de damno, ſi Deus requirit ab homine ſatiſfactionem, aut requirit pro vtroque, aut pro altero horum, ſi pro vtroque, planum eſt, ꝙ eſt impoſſibile aliquam creaturā puram ſatisfacere, pro eo, ꝙ tam grauior eſt iniuria Deo facta propter excellentiſſimam eius dignitatem, quod nulla creatura poteſt recompenſare aliquid ei æquiualens, ſi vero exigit ſatisfactionem de ſolo damno condonādo iniuriam, nec ſi poteſt

teſt pro toto genere humano ſatisfacere aliqua pura creatura, aut enim illa pura creatura eſſet homo, aut non eſſet homo, ſi homo, cum nullus purus homo poſſit æqui ualere toti generi humano, & talis offeré do ſe Deo nunquam recōpenſaret dānū, quod Adā intulit corrūpendo totum genus humanum, quod quaſi in infinitum eſt mul tiplicare, ſi eſſet non homo nec ſic poſſet dānū recōpenſare ſi eſſet pura creatura, at ſi poſſet, nō tamen ſatisfaceret, quia ad il lud genus ſpectat ſatisfactio ad quod ſpe ctat tranſgreſſio, at ſi hoc poſſet, non tamē deceret. ꝙ naturā humanā in ſtatū priſti nū reuocaret, eſſet.n. ex hoc ſubiecta alij generi creaturę, & ex hoc non ſolum pura creatura nō poſſet Deo ſatisfacere ſi eſſet alterius generis, ſed etiā nec ſi eſſet a Deo aſſumpta conueniret pro humano genere ſatisfacere, ergo oportuit vt perſona ſatis facientis eſſet Deus, & homo. Hæc Bonau.

Bonau. Secundus modus autem huic dicendi mo do tenet contrarium in 3. di. 20. & probat ſic: Sicut, inquit, ſe habet non debitor ad debitorem, ſic in caſu iſto ſe habere vide tur pura creatura ſine crimine ad charita tem cū peccato, ita aūt videmus, ꝙ non de bitor pt ſatiſfacere ꝓ debitore, ergo a ſi mili charitate Dei poterit pura creatura acceptari a Deo pro defectu totius hu mani generis, detur enim, ꝙ Chriſtus fuerit purus homo, & ſibi infuderit Deus tātam gratiam, qualem modo habet ſine vnione hypoſtatica, non videtur quin Deus poſ ſet acceptare opera eius pro humani gene ris redemptione, nec tamē ex hoc eſſemus tantum ſibi obligati quantum Deo, quia to tum foret ratione Dei. Verum eſt tamen, ꝙ ſibi deberemus magnam reuerentiam ſi cut, & modo debemus Beatæ Mariæ, ex quo patet defectus S.Tho. & Bonau. qui di cunt, ꝙ nec quo ad iniuriā, nec quo ad dā nū poteſt pura creatura Deo ſatisfacere, & in q. 4. dicitur. Licet forſan poſſet homo purus de peccato actuali ſatisfacere, nun quam tamen de originali, patet tamen op poſitum ex prædictis, nam homo ſine pec cato per donum gratiæ ſibi collatū ſi Deo placuiſſet pro ſeipſo, aut pro omnibus po tuiſſet ſatisfeciſſe ſecundum, ꝙ Deus ac ceptare poterat, placuit tamen (dicente Paulo) Deo ex mira charitate mittere fi lium ſuum in terris, vt ſolueret præcium Deo patri: Vnde etiam Bonauentura teſta tur, ꝙ ſi purus innocens ante Chriſti paſ ſionem mortuus fuiſſet, vtpote ſi Chriſtus fuiſſet purus homo, cęlum introiſſet.

VTRUM Deus debuerit modum ſatiſ factionis per paſsionem Chriſti accepta re? Arguitur ꝙ non, quia maxime peruer ſitatis, & iniuſticiæ eſt damnare innocen tem, vt abſoluatur nocens, ſed nos omnes ſicut oues errauimus, Chriſtus vero pecca tum non fecit, ergo videtur, quod iniuſte fecerit dominus, cum in eo poſuit omniū noſtrnm iniquitates. §.5

Sed contra. Iſte modus ſatisfaciēdi fuit conuenientiſsimus de elatione per abie ctionem, & vilificationem, ſed nulla ma ior vilificatio fuit, quam ſuſtinentia op probrij crucis, ergo ta lis modus debuit à Deo acceptari. Præterea nunquam melius emendatur peccatum commiſſum per ſua uitatem, quam per ſupplicij acerbitatem, ſed peccatum hominis fuit commiſſum per guſtus ſuauitatem, ex quo morte eſt damnatus, morte pro eo ſatisfactio fieri debuit: & in ligno, vt qui in ligno vicerat in ligno vinceretur, vt patet in præfactio ne de Sancta Cruce. Reſpondet S. Bonau. prædicta diſt. q 5. ſicut etiam eſt expreſ ſum ſupra titulo incarnatio, quod modum iſtum vltra cæteros debuit Deus accepta re, quia nobiliſsimus eſt inter omnes qui poſſunt eſſe vel excogitari, fuit enim acce ptiſsimus ad placandum Deum, quia ſecū dum Anſ. lib. Cur Deus homo. Nihil aſpe rius, & difficilius poteſt homo ad honorē Dei pati ſponte, & non ex debito, quam mortem. Secundo fuit congruentiſsimus ad curandum morbum, quia primus ho mo peccauerat per ſuperbiam, gulam, & inobedientiam, quia ut dicit Grego. Vo luit Deo aſsimilari per ſcientiæ ſublimi tatem, guſtare ligni ſuauitatem, & trāſgre di diuini præcepti limitem, & quoniam curatio habet fieri per cōtrariū, iō Chri ſtus ſatisfecit per ſui abiectionē, humilia tionē, & ꝓcepti impletionē. Tertio fuit ef ficaciſsimus ad attrahendum genus huma num: Deus enim decreuit hominem per li bertatem voluntatis, & nullo alio modo, ſalua libertate arbitr. potuit attrahere ad mortem ſuum, quam ſuſtinendo pro

Nulla maior vilificatio, quā ſuſtinētia opprobrij crucis.

Anſel.

Greg.

eo crucis patibulum. Quarto etiam fuit prudentiſſimus ad vincendum aduerſarium, decebat enim Chriſtum, vt ſua prudentia ſuperaret diabolum, ſicut ipſe ſua aſtutia deceperat hominem primum, ſecũdum quod dicitur Iob 26. Prudentia eius percuſſit ſuperbũ, propter quod dicit Magiſter in litera di. 19. tertij li. Venit redemptor, & victus eſt deceptor, tetẽdit illi muſcipulam crucem ſuam, poſuit ei quaſi eſcam ſanguinem ſuum: Ex his patet, ꝙ modus paſſionis Chriſti pro ſatiſfactione fuit acceptiſſimus Deo patri.

Ad argumentum autem illud, ꝙ impiũ eſt damnare innocentem, & nocentem ſoluere, dicendum, quod illud verum eſt ſi innocens damnatur inuitus, ſed ſi innocens velit ſe offerre ſponte pro ſalute nocentis, talis oblatio debet acceptari, ſicut fuit in Chriſti morte, qui ex mira charitate voluit mori pro hominibus.

§. 6 VTRVM alio modo potuit Deus genus humanum ſaluare? Arguitur, quod nõ quia dicit Glo. ſuper illud Heb. 2. Decebat auctorem ſalutis eorum per paſſionem cõſummari, ꝙ niſi Chriſtus pateretur, homo non redimeretur, & nõ redemptus periret & fruſtra eſſent omnia facta, ſi ergo hoc eſt impoſſibile, reſtat, ꝙ & hoc eſt impoſſibile. ſ. Chriſtum nõ mori pro ſalute humani generis, & ſi hoc eſt impoſſibile, fuit impoſſibile alio modo humanum genus liberari, quam per Chriſti mortem Hic Anſ. li. Cur Deus homo. Non potuit, ait, tranſire calicem niſi biberet, non quia nõ poſſet vitare mortem ſi vellet, ſed impoſſibile fuit aliter ſaluare mundum.

Sed contra hoc opponitur ſic Scotus: ſi Deus non poſſet alio modo genus humanum ſaluare, tunc eius potentia eſſet limitata, ideo dicit Greg. in moralib. Qui fecit exiſtere ex nihilo, reuocare etiam ſine morte, & paſſione potuit: Et Augu. de trini. & habetur in litera. Dicimus, inquit, alium modum Deo poſsibilem fuiſſe, cuius poteſtati cuncta ſubiacent, & noſtræ miſeriæ ſanandę conuenientiorem alium non fuiſſe. Aug.

Reſpondetur ſecundũ S. Bona. & Rich. vbi ſup. q. 6. ꝙ cũ quæritur: Vtrũ alio modo, genus humanũ potuit reparari, quã per mortem Chriſti, pt quæri vel de potentia Dei reparãtis, vel ex parte generis humani reparari: Si ex parte Dei, ſic abſq; dubio aliter potuit genus humanum liberari ſicut ſancti dicũt. Si autẽ quæritur de potẽtia ex parte generis humani reparati, ſic dicẽdum, ꝙ determinatũ fuit ſibi poſſe ad hanc viã, & iſto modo intelligendo põt cõcedi, ꝙ genus humanũ nõ potuit aliter reparari, ſicut cõceditur, ꝙ nullus homo poteſt ſaluari niſi credat in Chriſtũ, nõ enim patet nobis alia via ſalutis, nec aliud nomen eſt ſub cęlo, in quo oporteat nos ſaluos fieri, potuiſſet tamen Deus ſi voluiſſet aliud nomen dare in quo ſalus noſtra cõſiſteret. Ad argumentum autem glo. & Anſ. dicendum, quod ſi loquuntur indiſtincte non tenentur, dicit tamen S. Bona. quod intelligitur quantum eſt ex parte noſtra præſuppoſita diſpoſitione diuina, quę ſic, & non alio modo decreuit liberare, per hunc modum intelligitur etiam auctoritas Ambr. poſita in litera diſt 18. dicentis. Tantum enim fuit peccatum noſtrum, vt ſaluari non poſſemus, niſi vnigenitus Dei filius moreretur pro nobis debitoribus mortis, hoc intelligitur, quia Deus nos aliter non decreuit ſaluare: Et ſic patet ad quæſtionem reſponſio. Nemo ſaluatur niſi credat in Chriſtum Ambi.

VTRVM ſine aliqua punitione, ſeu pęna potuit remitti humani generis peccatum? Rñdetur ſecũdum Scot. in 3. di. 15. quod ſic, non quidem a parte generis humani, ſed a parte Dei. Vtrum Angelus potuit ſatisfacere pro peccato humani generis. Arguitur, quod ſic, ſecundum S. Thom. in 3. di 20. art. 2. Quia angelica natura eſt ſupra humanã, & quod melius eſt acceptatur pro recompenſatione minus boni: Exẽpli gratia: Homo aliquis acceptatur pro multis bobus, & ouibus, ſed ad hoc reſpondet idem, quod Angelus quamuis quo ad naturam ſit ſuperior homine, non aũt quo ad gloriam, & iõ Angelus ad gloriam non poteſt reparare humanam naturã, quia cũ ſit creatura quicquid põt dẽt Deo, vnde ſicut ipſe S. Tho dicit in 3. di. 1. Si Angelus reparaſſet hæc duo incõuenientia ſecuta fuiſſent. Primũ, ꝙ hõ ſalutis ſuæ debitor fuiſſet Angelo Secũdũ, q2 angelo adequari nõ poſſet, qđ eſt contra illud Matth 22. Erũt homines ſicut Angeli Dei. Similiter Anſ. li. ſecundo. Cur Deus homo dicit, ꝙ illam §. 7 Scotus. Thom.

illam mendam facere non potuit niſi ille, qui eſſet Deus, & homo qui deberet, Deus qui poſſet: Finaliter tamen tenendũ eſt quod dicit Guil. in 2. diſt. 20. q. Angelus de potentia abſoluta potuit nos redimere, licet ſit eminentior modus, ut Chriſtus qui eſt Deus & homo redimeret, & ſic debent intelligi dicta Anſel. q. ſic fuit expediens.

De paſsione Chriſti, quantum ad corpus & animam.

Vbi magna Dei manifeſtatur charitas erga omnes homines.

§.1 PAſſio Chriſti ſecundo, quantũ ad corpus & animam, præſertim de paſſione, quam ſuſtinuit pro ſalute humanæ redẽptionis libenter.

VTRVM Chriſto fuerit vera paſſio doloris? & arguitur q. non quia Moyſes ieiunauit. 40. diebus & 40. noctibus ſine aliqua corporis læſione propter continuam Dei contemplationem, ſi ergo perfectio contemplationis aufert ſenſum doloris in carne paſſibili, & in Chriſto fuit continua contemplatio, & perfectiſſima ergo videtur q. nulla fuerit in eo doloris experientia.

Contẽplationis perfectio aufert ſenſũ doloris in carne paſſibili.

Confirmatur, quia res quæ eſt ablatiua læſionis, & doloris non eſt ſubiecta paſſioni, ſed manus Chriſti curauit alienos dolores ſolo tactu, ergo videtur q. nullum dolorem potuerit perpeti.

Sed in contrarium huius dicitur Eſa. 53. Vidimus eum nouiſſimũ virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatẽ noſtram, ſed conſtat q. propheta non intelligit de ſcientia ſimplicis notitiæ. ergo intelligit de ſcientia experientiæ, ergo vere expertus eſt Chriſtus dolores paſſionis.

Bonau. Reſpondetur ſecundum S. Bonau. in 3. di. 16. ar. 1. q. 1. cui concordat Rich. abſq; dubio, ſicut euangelium dicit, & fides catholica ſentit, vera doloris paſsio fuit in Chriſto, in ipſo enim fuit caro paſſibilis, & perforabilis, fuit etiam virtus ſentiendi, ſecũdum quam omnia cõpatiuntur corpori læſo, quoniam ergo hæc duo verũ dolorem faciunt. ſ. vera læſio, & verus læſionis ſenſus, & hæc duo vere fuerũt in Chriſto ergo dolor verus fuit in Chriſti paſſione, nam ſi aliquis aliter dicat, eſt hereticus, & error antiquus ſaracenorum, quòd Chriſtus etſi videbatur pati & dolere, nõ tamen veraciter habuit dolorem, & paſſionis ſenſum, iſque non ſolum euacuat fidem Chriſti, & Chriſti euangelium, ſed etiam euacuat noſtram redemptionem, & dicit Chriſtum non eſſe Chriſtum, dicit enim ipſum non fuiſſe veraciter paſſum, dicit ipſum non ſatisfeciſſe, dicit & per hoc genus humanum non eſſe redemptum, dum vero dicit ipſum ſimulaſſe ſe pati, dicit Chriſtum eſſe mendacem, & ita nec vere fuiſſe Dei filium, nec Dei nuncium, & ita nec mediatorem, ſed potius deceptorem.

Ad argumentum autem de Moyſe dicẽdum, q. & ſi dulcedo cõtemplationis quodammodo ipſum reficeret, & a ſenſibus exterioribus aſtraheret, adeo vt naturales virtutes quodammodo conſopiret, vt non ita conſumerent, & cibum requirerent, tamen q. tanto tempore ieiunauit ſine aliqua ſui læſione, hoc fuit per diuinum miraculum, & ideo hoc non habet locum in propoſito, quia Chriſtus in ſua paſſione non exercuit miracula potentiæ, ſed potius vſus eſt armis patientiæ.

Ad confirmationem argumenti, q. natura agens eſt pręſtantior patiente, dicendum q. hoc non eſt ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum aliquam conditionem, quia. n. lapis lædit pedem non ideo oportet q. ſit nobilior pede, ſed ſufficit q. excedat in duricia, ſic in propoſito, quamuis enim clauus non eſſet nobilior carne Chriſti, eſt tamen durior & ſolidior. Et ſi dicas de anima, q. non poſſit pati? Reſpondetur ſecundum ſanctum Bonau. quod anima Chriſti patiebatur per accidens, ſcilicet compatiendo carni vel dicendum ſecũdũ Magiſtrum in 4. diſt. 44. quòd patitur ſecundum inſtitutionem naturę, non ſecundum diſpoſitionem miſericordiæ, & punitionem iuſtitiæ, quorum primum reſpicit animam Chriſti ſecundum animã peccatricem, vnde manus Chriſti curauit alienos dolores virtute diuina, ipſa autem diuinitas, qua fiebant miracula non eſt punita in Chriſto.

54 VTRVM in Chriſto fuerit dolor acerbiſſimus?& arguitur ꝙ nõ, quia pęna ignis acutius affligit q̃ pęna ferri, ſed Laurentius exuſtus fuit in igne, ergo videtur ꝙ dolorem acerbiorẽ ſenſerit quã Chrs.

Acutius affligit pęna ignis, quã pœna ferri.

Confirmatur, quia quanto aliquis deſiderat pati anto minus dolet, ſed Chriſtus multum deſiderabat pati ſecundum ꝙ Lucæ 12. dicit. Baptiſmo habeo baptizari, & quõ coarctor &c. ergo dolor Chriſti parum de acerbitate habuit.

¶ Confirmatur ſecundo, quia quanto maius eſt bonum quod perditur, tanto maior dolor eſt ei qui amittit, ſed peccato perdidit Deum, qui eſt maius bonum quam corporalis vita Chriſti, ergo videtur ꝙ acerbior dolor ſit in penitente, quam fuerit in Chriſto patiente.

Reſpondetur ſecundum ſanctum Bon. vbi ſupra. q. 2 cui concor. Rich. in 3. diſt. 15. q. 3. ꝙ dolor paſſionis Chriſti inter cęteros fuit acerbior ſi conſiderentur quæ dolorem reddunt acerbiorem, Hæc autem ſunt tria videlicet: Cauſa paſſionis, modus patiendi, & conditio patientis: Si igiẽ conſideretur cauſa propter quam Chriſtus paſſus eſt, fuit in eo dolor magnus, non enim patiebatur pro culpa propria, ſed aliena, non pro amicis tantum ſed etiã inimicis, & etiam pro his quos videbat ingratos: Si aũt conſideretur modus patiendi, fuit in eo dolor paſſionis acerbior. Tũ propter generalitatem, quia in omnibus affligebatur. Tum etiã propter continuitatem: quia ſuſpendium eius continuabatur, & claui adeo affligebant pendentem ſicut afflixerunt quando manus eius & pedes confodiebantur, in quibus maxima erat afflictio propter neruos, & muſculos ibidem concurrentes, in quibus præcipue viget ſenſus: Ad hoc clarius intelligendũ tot fuerunt Chriſti dolores quot eius oſſa membra, & nerui, in Chro.n fuerunt q̃nque differẽtiæ partiũ.ſ.mẽbrorum, in quibus patiebaẽ, vt tradit Alb. lib. de aĩalib⁹, videlicet oſſa, muſculi, nerui, arteriæ pulſatiles, & venæ, & q̃uis ſoli dentes ſint inſenſuales, alia ãt oſſa lædi poſſunt quodã mõ p adiunctionẽ potentiæ tactiuæ: Cerebrũ ẽt & ſanguis ſunt doloris expartes ſicut patet de cerebro qđ ad variationẽ lunæ variaẽ ſine læſione, & ſanguis q̃que

Quinque differẽtię partiũ mẽbrorum in quibus paſſus ẽ Chriſtus.

fluit ſine ſenſatione: Sunt aũt ſecundũ veritatem (vt ſubdit Alber.) capitis oſſa. 19. in collo, dorſo, & ſpondilib⁹ 33. in brachijs, thorace, & eis adiunctis. 72. & pedibus, & plura alia in quibus pati hõ poteſt: In ſũma. 76. ſecundum ſubtilem computationem? Dicunt quidam ſuper illud pſal. 34. Oĩa oſſa mea di ꝙ tot ſunt in homine oſſa, quot ſunt dies anni: Muſculus eſt membrum neruoſum, in quo completur motus, & habet ſenſum, eſtq; quaſi quoddam compoſitum ex carnea ſubſtãtia inuoluta paruis neruis reticulatim eam circunſtãtibus, ſunt ãt muſculi multi, & in toto ſũnt. 529. Neruus etiam eſt de numero membrorum quæ ſenſum habent, & eſt neruus qui ſuſcipit ſpiritũ aĩalem a cerebro, & defert ad ſingula membra ad faciendum ſenſum, & ſunt in capite, collo, dorſo, viſceribus, & alijs membris nerui principales. 77. Arteriæ quæ vocantur etiam venæ pulſatiles ſunt viæ ſpirituum, & vehicula vitę & virtutum operatiuorum, continuentes ẽt aliquid ſanguinis, & dicũtur arteriæ quaſi arte viæ aeris, eo ꝙ pulſat in eis ſpiritus aeris per cordis dilatationẽ & conſtrictionem orientes a corde, & inde ad epar, & cætera membra: Hæc Albertus. Ex quibus patet acerbiſſimus Chriſti dolor in ſingulis membris, & oſſibus ſecũdum ꝙ prædixerat pſal. Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumerauerunt oĩa oſſa mea. Idẽ Pſal. Cõturbata ſunt oĩa oſſa mea, & anima mea turbata eſt valde, cuius ſignum apparuit in Chriſti corpore orantis quando ſanguinem ſudauit, dicit. n. Philoſophus. 2. Priorum: Signum eſt propoſitio demonſtratiua faciens fidem, & per ſigna corporis nobis nota ſyllogizamus diſpoſitiones animæ nobis ignotas, ſed non legitur quis præter Chriſtum ſanguinem ſudaſſe, ergo dolor eius fuit acerbior. In cuius pſona dicit. Thren. 1. O vos oẽs q transitis per viam attendite. &c. Deinde addit Bona. vbi ſup. Si ãt conſideretur qualitas ſiue condõ patientis, maxima erat afflictio, pp maximã cõplexionis æqualitatẽ & pp ſenſus viuacitatẽ vñ q a null⁹ potuit ei æquari, nec inæqualitate complexionis, nec ĩ viuacitate ſẽſus, iõ dolor illius oĩm dolorũ fuit acutiſ. hæc Bo. cui cõſonat illud Eſa. 1. A plãta pedis vſq; ad

Pſal. 21.

Pſal. 6.

ad verticem non erat in eo ſanitas, & vt ſcribit Magiſter Iordanus,& approbat Ludol.Carthuſien.li. de medit.6. Chriſti dicens,cuidam ſanctæ matronæ necnon cuidam ſolitario ſancto fuiſſe reuelatum, ꝙ

Quinque millia quadringenta ſeptuaginta quinque.

Chriſtus paſſus fuerit vulnera quinque milia quadringenta ſeptuagintaquinque vnde ſi homo quolibet die volens honorare Chriſti vulnera diceret quindecim pater noſter, anno cōpleto cuilibet vulneri correſponderet unum pater noſter. O quantam acerbitatem ſuſtinuit Chriſtus in ſua captione,alapizatione,percuſſione, flagellatione, coronatione, & crucifixione, de

Pſal. 37.

quibus Pſalm. Vim faciebant qui quærebant animam meam, quia faciebant cum magna violentia.

Ad argumentum dicendum,quod acerbitas pęnæ non tantum penſatur ex parte agentis quantum ex parte patientis, actus enim actiuorum eſt in patiente diſpoſito, & qualitas teneritudinis fuit in Chriſto, ergo dolor acerbior: Sicut plus dolet oculus feſtuca percuſſus, quam dorſum fuſte percuſſum,ſic fuit in Chriſto.

Ad aliud dicendum, ꝙ licet in Chriſto fuerit maxima doloris afflictio, quantum ad experientiam ſenſus, ratio tamē Chriſti modicos reputabat omnes illos cruciatus,nec tamen auferebat acerbitatem.

Ad ultimum dicendum ſecundum Ric. quod quamuis maius ſit illud bonū, quod amittitur propter peccatum, quā corporalis vita Chriſti,non tamen ita vehemēter appræhendit pœnitens ſuam læſionē,ſicut Chriſtus læſionē corporis ſui, dolor enim non tantum penſatur ſecundum læſionem quam ſecundum læſionis appræhenſionē

Bonau.

viuacem:Et addit Sanctus Bonau. quod dānificatum per ſe non infert dolorem ſed ſenſus damnificationis,peccator enim minus ſentit damnum,quod paſſus eſt.

§.3

QVAERITVR, an dolor Chriſti in acerbitate ſuperauerit dolorem damnatorum?Rńr ſecundum Sanctum Thom. in

Thom. Chriſtus in paſſione ſua aſſumpſit viatoris dolorem.

3.di.15.art.vl.in ſolu. quinti argu.ꝙ ſicut gaudium comprehenſoris ſuperat omne gaudium viatoris, ita dolor damnati ſuperat omnem viatoris, Chriſtus enim nō aſſumpſit niſi dolorem viatoris, & ſic dolor Chriſti ſimpliciter loquendo non fuit maximus omnium dolorum cum dolor dānatorum ſit maior,quia ille dolor damnatum facit miſerum, quod abſit a Chriſto: Hæc Tho.& ſecūdū S. Bona. ad acerbitatē in dolore faciūt duo.ſ.experiētia maior in ſenſu,& repugnatio rationis, quæ fortius ſunt in damnatis,ergo,&c.Idem S.Thom. in 3.parte ſummæ q.46.dicit, quod dolor in Chriſto fuit maximus ſuper dolores præſentis vitæ propter quatuor.Primo ꝓpter cauſas doloris, nam cauſa ſenſibilis doloris fuit læſio corporis, interioris autē doloris cauſa fuit,quia omniū peccata pro quibus ſatisfaciebat quaſi ſibi deſcripſerat di.illud Pſal. Verba delictorum,&c.Secundo caſus iudæorum, & aliorum in eius morte delinquentium, præcipue diſcipulorū, qui ſcandalizabantur tempore eius paſſionis. Tertio amiſſio vitæ corporalis, quæ naturaliter eſt horribilis humanæ na- Pſal.
turæ,in alijs enim adiuuanre gratia mitigatur paſſio pro Deo patientium, ſed in Chriſto omnia pati permittebantur, ideo dicebat illud Pſal Deus Deus meus,vt q d de re.me,&c. Quarto pōt conſiderari doloris magnitudo Chriſti ex hoc quod paſſio illa fuit voluntarie aſſumpta pro libera-
tione hominum a peccato, & ideo tantam Pſal.idem
quantitatem doloris aſſumpſit, quæ eſſet proportionata magnitudini fructus, qui inde ſequebatur:Ex quibus omnibus patet Chriſti dolor maximus.

De maximo dolore animæ Chriſti in paſſione.

Hic maxime apparet Chriſti charitas magna erga homines.

PASSIO Chriſti tertio quantum ad animam in qua patiebatur magnum dolorē,nā ſecūdū S. Th.in 3. di.15.Dolor incipit in læſione,& terminat in perceptione ſenſus, ibi enim cōpletur ratio doloris, ſed ratio doloris ſecundum animam,ſiue triſticiæ incipit in appræhēſione,& terminatur in affectione, vnde dolor eſt paſſio in ſenſu corporali, ſicut in ſubiecto,ſed triſticia eſt paſſio in appetitu, tamen loquendo communiter triſticia dicitur dolor, quia dolor non eſt ipſa læſio tantum,ſed ſecundum Rich. potius læſionis ſenſatio.

VTRUM Chriſtus paſſus fuerit ſecundū rationē,an etiam ſecundū ſenſualitatē: §.4
Arguitur,ꝙ nō,ſecundū rationē, quia qđ nullius partis corporis eſt actus non pari-

tur patiente corpore, ſed anima ſecundum partẽ rationis nullius partis corporis eſt actus, vt dicit Philoſophus, ergo anima Chriſti non eſt paſſa corpore patiente.

Confirmatur, quia illud quod in nullo habet cõtrarium aliquod nec ſuperius, nõ poteſt pati vel lædi ab aliquo agente, ſed aïa Chriſti ſecũdũ rationẽ, nec habet aliquod contrariũ, nec aliquod creatũ ſeipſa ſuperius, ergo nullo modo ſecundũ rationem pati potuit. Rñr ſecũdũ Ric. & S. Bonau. in 3. di. 16. ar. 2. q. 1. ꝙ ſecundũ Augu. li. 14. de ciui. Dei duplex eſt dolor in anima: Vnus qui eſt animæ ſecũdũ ſe, qui ineſt animæ ex carne, vtrunq; dolorẽ cõſtãs eſt in anima Chriſti fuiſſe, & de illo quidẽ dolore, qui ineſt ſecũdũ ſe non eſt dubium quin Chriſtus fuerit paſſus ſecũdũ rationẽ cõpaſſus enim fuit, & doluit pro peccatis noſtris, & iſte dolor in voluntate rationali erat procedens ex conſideratione, videlicet ex recognitione peccatorum noſtrorũ, de alio autẽ dolore, qui ineſt animæ ex carne non eſt vſquequaque euidens: Diſtinguunt enim magiſtri, ꝙ ratio dupliciter habet conſiderari, videlicet, vt rõ, & vt natura: Si conſideretur, vt ratio, ſic paſſiones quæ ei attribuuntur ſunt conſequentes ipſam deliberationẽ, & hoc modo aïa Chriſti corpori paſſo non cõpatiebatur, immo multũ gaudebat, vehemẽter. n. ei placebat pati pro ſalute humani generis. Si autem conſideretur vt natura, ſic cũ habeat naturalẽ appetitũ, & interminationẽ ad corpus vtpote perfectio ad perfectibile patitur patiente corpore: Anima. n. rationalis nõ tñ eſt perfectio corporis humani ſecũdũ potentias ſenſibiles cũ corpus humanũ ſit ordinatũm ad nobiliorẽ perfectionẽ, quã ſit corpus brutale, ſed ſecũdũ ſe totã, hoc eſt ſecũdũ cõpletũ ſuæ eſſentiæ, & ſuarũ potẽtiarum vniuerſitatem eſt corporis perfectio, & habet ad ipſam naturalẽ appetitũ, & inclinationẽ, & cõiũctionẽ, & ꝑ hoc delectationẽ, & cõpaſſionẽ. Concedẽdum eſt ergo, ꝙ anima Chriſti compaſſa fuit ſecũdũ rationẽ ſecũdũ ꝙ cõſideratur rõ, vt natura, cũ paſſio Chriſti ſenſibilis fuit acerbiſſima, vt ſup. oſtenſum eſt.

Aug.

Paſsio Chriſti ſenſibilis acerbiſsima.

Ad argumẽtũ autẽ, ꝙ dicebat, ꝙ anima ſecũdũ rationẽ nullius partis corporis eſt actus. Dicendũ ꝙ Phil. non vult negare in illis verbis naturalẽ coniũctionẽ ipſius intellectus ad corpus, ſed hoc vult dicere, ꝙ intellectus non determinat ſibi organum inquãtum egreditur in actum proprium, & ex hoc nõ põt inferri, ꝙ corpori non cõpatiatur, compaſsio enim illa non habet ortum ex determinatione organi, ſed ex naturali potius coniunctione.

Ad confirmationem argumenti, ꝙ nihil compatitur alij patienti, quod non corrũpitur cũ illo. Rñr ſecundũ Aug. li. 19. de ciui. Dei, ꝙ hoc negandum eſt tanquam falſum, inſtantia enim habet in ſpiritu rationali, vnde illud verbũ nõ habet veritatem niſi de illa paſsione, quæ magis facta abijcit a ſubſtantia patiente, vel compatiente.

VTRVM anima Chriſti paſſa fuerit ſecundum ſuperiorem portionem rationis. S. 2. Vr ꝙ nõ, quia cõtraria non põt ſimul eſſe in eodẽ, & ſecũdũ idẽ, ſed gaudiũ, & dolor ſunt affectiones cõtrariæ, ergo ſi Chriſtus ſecũdũ ſuperiorẽ portionẽ rõnis continue gaudebat, vr q. ſecundũ illam dolorem nõ ſentiebat. Confirmatur ſic, quia ſicut culpa opponitur grãæ, ita beatitudo miſeriæ, ſed culpa nõ põt ſtare in eodẽ, & ſecũdum idẽ cũ gra ſimul, ergo nec beatitudo, & miſeria ſecũdũ eãdẽ animæ portionẽ, ſed beatitudo erat in Chriſto ſecũdũ portionẽ animæ ſuperiorẽ, ergo impoſsibile fuit ſecũdum illã partẽ in Chriſto fuiſſe aliquem dolorẽ.

Sicut gratię culpa, ita beatitudo opponitur miſeriæ.

Sed contra hoc arguit ſic, vbi eſt culpa ibi eſſe debet pęna, ſed culpa Adæ fuit in ſuperiori parte rõnis ꝑꝑ cõpletã auerſionẽ, ſi ergo Chriſtus pęnam ſuſtinuit ꝑ culpa Adæ, ergo pęnã ſenſit in ſuperiori parte rõnis: Rñr ſecũdũ S. Th. 3. parte ſummæ q. 46. ꝙ aliqua potentia animæ poteſt pati dupliciter. Vno modo paſsione propria, quæ quidẽ eſt ſecũdũ ꝙ patitur à ſuo obiecto, ſicut ſi viſus patiatur ex ſuperabũdãti viſibili. Alio modo paſsione ſubiecti ſuper quod fundatur ſicut viſus patitur patiẽte ſenſu, tactus in oculo ſuper quẽ fundatr viſus, puta cũ oculus pũgit, ac ẽt diſtẽperat per colorẽ, ſic dicẽdũ, ꝙ ſi intelligamus totã aïam rõne ſuæ eſſentiæ, ſic manifeſtũ eſt totã aïam Chri paſſã eſſe, q a tota eſſentia aïæ cõiũgit corpori, & ita tota eſt in toto, & tota i qualibet parte eius, iõ corpore patiẽte aïa patiebat, ſi vero aïam itelligamꝰ totã ſecũdũ ſuas potẽtias, ſic patiebatur

Thom.

baſ ſecũdũ oẽs vires inferiores, q̃a in ſingulis inueniebatur aliquid quod erat cã doloris, ſed ſecũdũ hoc ſuperior rõ nõ patiebaſ in Chr̃o ex parte ſui obiecti. ſ. Dei, q nõ erat aĩæ Chri cã doloris, ſed gaudij. Secundũ ãt illũ modũ paſsionis quo potẽtia aliqua dr̃ pati ex parte ſui ſubiecti, ſic oẽs potentiæ aĩæ Chriſti patiebanſ, omnes. n. potẽtiæ aĩæ radicantur in eſſentia ei⁹ vbi innuit (ſicut ẽt alibi ꝙ potẽtiæ aĩę realiter ab eſſentia aĩæ differant, quod nõ expedit tenẽdũ: Et in ſequẽtib. dicit: Si accipiamus totã animã ratione oĩum potẽtiarũ eius, ſic nõ tota anima fruebaſ, quia fruitio non ꝑt eſſe actus cuiuſlibet partis animæ, quia Chr̃s erat viator, & nõ fiebat redũdãtia a ſuperiori parte in inferiorẽ, nec ab anima in corpus ſed nec ſuperior pars animę impediebatur ꝑ inferiorẽ, iõ Chriſto patiente fruebatur: Clarius tñ deducit ſanctus Bonau. vbi ſup. q. 2. dicens, ꝙ paſſio Chriſti nõ ſolũ ſtetit in ſenſualitate, nec tantũ peruenit ad rõnẽ inferiorẽ, ſed ſe extendit vſq; ad ſuperiorẽ portionẽ: Sicut enim aĩa noſtra ex coniunctione ad corpus tota inficitur ſecũdũ omnẽ ſui partem, ſic anima Chriſti ex coniũctione ſui ad corpus patiens tota patiebatur, vt per illã paſsionẽ tota peccatrix anima curaretur, & ſic fuit in Chriſto dolor ſecũdũ ſuperiorem partem rationis, & ſimul fuit dolor & gaudiũ nec dolor valde intenſus fecit gaudiũ minus perfectum, difficile tñ eſt ad intelligẽdum, licet ſit verũ: Ideo ad hæc intelligẽda tria oportet ſupponere, quæ ſunt vera.

Bonau.

Primum videlicet, quod gaudium fruitionis, & dolor paſsionis nõ ſunt affectiones contrariæ, quia nõ ſunt reſpectu eiuſdem, nec omnino eodẽ mõ inſunt eidem, ſed vnum ineſt per ſe aliud per accidens, quia gaudium ineſt propter coniunctionẽ gratuitam ipſius cum deitate, ſed dolor propter naturalem coniunctionem ipſius cum carne. Et quia ſunt affectiones non contrariæ poſſunt in anima eſſe ſecũdum eandem partem.

Secunda ſuppoſitio, quòd non tantum huiuſmodi dolor, & gaudiũ non ſunt cõtraria, ſed vnũ eſt materiale reſpectu alterius, ſicut in vero pęnitente videmus quod ſimul dolet, & de dolore gaudet, ſic & anima Chriſti ſecundũ naturã corpori paſſo cõpatiebatur, tñ de illa cõpaſsione letabatur. Tertia ſuppoſitio, quod Chriſt⁹ ſimul erat viator & comprehenſor, ita quod viatoris cognitio non impediebat cõpræhenſoris cognitionem, nec affectio affectionẽ, & illud fuit in Chriſto ſingulare propter officium mediatoris, quo debebat experiri & diuina & humana, vnde ſicut ſimul poterat perfecte conuerti ad Deum, & conuerti ad nos, ita quod vna illarũ conuerſionum alteram non impediebat, ſic potuit ſecũdũ eandem partem animæ ſimul, & ſemel in Deo gaudere, & compati corpori ſuo ſine diminutione, ſiue remiſsione.

Ad argumentum illud, quod contraria non poſſunt in eſſe eidem: Dicendũ quod dolor & gaudium non habebant contrarietatem, imo vnum erat materiale reſpectu alterius, vt patuit. Ad confirmationẽ argumenti, quod eſt verũ q̃d beatitudo miſeriæ opponiſ ſecũdũ legẽ cõem, & non reperitur in aliquo ſimul gloria, & miſeria: Cuius rõ eſt, quia vnuſquiſque in vno ſtatu eſt non in duplici, ſed Chr̃s in duplici ſtatu erat ſimul: Sicut in Chr̃o ſtatus eſt cõpaſsibilis ſtatui ſine repugnantia, ſic beatitudo cũ miſeria, nec eſt ſimile omnino de gratia & culpa, q̃a nõ reſpiciunt diuerſos ſtatus, & directe habent oppoſitionẽ & cõpoſsibilitatẽ, niſi forte quis intelligat de veniali culpa, q̃ ſimul ſtare ꝑt cũ gr̃a, quia nõ habet oppoſitionẽ directam: Expellitur ãt oĩs venialis culpa cũ perficiſ gratia, ſic & a Chriſto ablata fuit paſsionis miſeria, cum conſummata fuit eius gloria &c.

Chriſtus fuit in duplici ſtatu ſimul.

VTRVM in parte ſenſuali, an in parte rationali animæ Chriſti dolor fuerit intenſior? Reſpondet ſanctus Bona. vbi ſup. q. 3. quod in Chriſto fuit duplex dolor, videlicet dolor paſsionis, & dolor compaſsionis, & vterque dolor intenſus fuit, & acerbus, multum. n. in ſe doluit, & multum nobis condoluit, & vterque iſtorum in ſenſualitate fuit, & ĩ rõne, ſed ordine permutato, nam dolor carnis primo attingebat animam ſecundũ ſenſualitatem, & deinde ſecundum alias vires, dolor compaſsionis primo erat in ratione & ex ratione redũdabat in ſenſualitatẽ: Sicut enim rõne noſtra dolente pro peccatis noſtris gemit ſenſualitas, & lachrymaſ, ſic & Chr̃s, quia multũ ꝑ peccatis noſtris doluit, & pecca- §3

tris noſtris fleuit: Cũ ergo cóparamus dolorem ſenſualitatis ad dolorem rationis hoc poteſt eſſe in duplici genere: Et ſi quidem intelligatur de dolore paſſionis cum ille primo attingeret, ſic magis doluit aĩa Chriſti quia illud magis patitur ad præſentiam afflictionis quod magis eſt paſſibile, ſed ſenſualitas in Chriſto erat magis paſſibilis quam ratio, quia fragilior, ergo magis patiebatur ſenſualitas dolore paſſionis: Si vero intelligatur de dolore compaſsionis, quo interius affligebatur propter peccata noſtra, cum ille originem habeat in ratione fuit intenſior, quod ſic probatur, ſicut dicit Aug lib. de ciui. Dei: Dolor eſt teſtimonium bonæ naturæ, ergo in meliori natura intenſior eſt dolor tam ex parte rationis quam ex parte ſenſualitatis, & ſic patet reſponſio, membra enim huius quæſtionis ſe habent ſicut excedentia, & exceſſa. Si quis autem vlteriꝰ quærat cum ratio, & ſenſualitas ſecũdum duo genera doloris mutuo ſe excedant, quis eorum fuerit intenſior in Chriſto, vtrum. ſ. dolor paſsionis, vel compaſsionis? Reſponderi poteſt, quòd dolor compaſsionis fuit intenſior, & ratio huius ẽ, quia quamuis magna cauſa eſſet dolendi in ſenſualitate propter ſeparationem ipſius à carne, magna etiam eſſet diſpoſitio ad dolendum propter optimam complexionem, in dolore tamen compaſsionis erat ratio dolendi propter inhonorationem Dei, & ſeparationem noſtrã a Deo, maior etiam erat diſpoſitio ad dolendum propter delectationis nimietatem, ſecundum enim ꝙ dilectio maior eſt ſecundum hoc ſunt plagẽ compaſsionis maiores, vnde multo plus compaſsio Chriſti excelsit compaſsiones aliorum quam paſsio paſſiones, ſicut fuit in eo excellentia tam dilectionis quam paſsionis reſpectu aliorũ, licet in vtroque multum excederet: Et quòd iſte dolor intenſior fuerit colligitur ex duplici ſigno: Vnum eſt, maluitanimam ſuam a corpore ſeparari quã quòd nos eſſemus a Deo ſeparati. Aliud vero ſignum eſt, ꝙ fleuit pro peccatis noſtris, ſed non fleuit pro pœnis corporis ſui, planctus autem ſignum eſt amaritudinis & doloris. Ideo Philippus cancellarius in proſa ait: Homo vide quid pro te patior, ad te clamo, qui pro te morior, vide pœnas quibus afficior, vide clauos quibus confodior, cum ſit tantus dolor exterior, interior tamen planctus eſt grauior, tam ingratum dum te experior.

Aug.

Duo ſigna intẽſi doloris Chriſti in paſſione.

De temporalitate Paſſionis Chriſti.

Vbi magna claret Chriſti Domini charitas erga nos homines.

PASSIO Chriſti IIII. quantum ad ipſius temporalitatẽ, nam tempus mortis ſuę prælegit idoneum, quia ſciuit reprobare malum, & eligere bonum, ideo paſsioni ſuæ de omni tempore elegit aptiora ad patiendum, videlicet. de ætate elegit iuuentutem de partibus anni æquinoctium vernale, de menſibus Martium, de lunatione plenilunium, de feſtiuitatibus paſcha, de diebus feriam ſextam, de horis, nonam: Et ideo de ſingulis prænominatis quæruntur. §. 1

VTRVM Chriſtus debuerit in ętate iuuenili pati? Et arguitur quòd non, quia per Chriſti præſentiam mundus illuminabatur, ſecundum quòd dixit, Io. 9. Quã diu ſum in mundo lux ſum mundi, conuenientius fuiſſet humanæ ſaluti, vt diutius in hoc mundo vixiſſet, ita quòd non pateretur in iuuentute, ſed magis in ſenectute, vt magis illuminaſſet. § 2.

In contrarium tamen huius dicitur Ioan. 13. Sciẽs Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem, & eiuſdem: Nondum venit hora mea, vbi dicit Auguſtinus. Vbi tantum fecit quantum ſufficere iudicauit, venit hora eius non neceſſitatis ſed voluntatis, conuenienti igitur ætate paſſus eſt: Reſpondetur ſecundum Franciſ. Mayro. & ſanctum Th. 3. parte ſum. q. 46. quòd Chriſtus in ætate iuuenili pati voluit propter multa.

Chriſtus tãtum fecit, quantum ſufficere iudicauit.

Primo vt in ætate virili moriens, & reſurgens futuram reſurgentium qualitatẽ in ſeipſo Chriſtus prænunciaret, ſecundũ quod dicitur Eph. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: Secundo iõ, vt per hoc nobis dilectionem demonſtraret,

qu ia

quia vitam ſuam pro nobis tunc dedit, quando erat in perfectiſſimo ſtatu,& ſenſu viuaci. Tertio iō, vt in eo non appareret naturæ diminutio ſicut nec morbus, ideo nec in puericia, quando nondū cōdiderat euangelium, nec in adoleſcentia quā do nondum perfecte viuendi formā dederat,debuit pati, iō dicebat, Io. 7. Adhuc modicum tempus vobiſcū ſuuū, vbi dicit Lyra.q. di. nō modo implebitis quod vultis, quia adhuc modico tpe volo manere in populo ad docendum, & miracula faciendū, occaſione huius dicti quærit hic.

§. 2 VTRVM Chriſtus ſi ſuperuixiſſet, ſenio defeciſſet,& neceſſario mori debuiſſet.Reſpondetur Richar. in 3. di. 18. ꝙ in Chriſto fuit neceſſitas moriendi quantum ad humanam naturā, quæ neceſſitas non fuit coacta nec propter peccatum debita, ſed fuit voluntarie aſſumpta,ideo niſi miraculoſe conſeruaſſet neceſſario corpus ſuum reſolubile & mortale ſenio defeciſſet, quamuis valde diu duraſſet propter excellentiſſimam complexionem, fuit igitur in Chriſto neceſſitas ſeneſcendi,& moriendi ratione naturæ aſſumptæ, & relictæ,ſuo regimini naturali, non tamen fuit neceſſarium ipſum mori morte qua mortuus eſt niſi per comparationem ad diuinam præordinationem ſecundū ꝙ dicitur Hebre.9.Statutum eſt hominb. mori, vbi dicit ſic, ꝙ Chriſtus eadem neceſſitate naturæ oblatus eſt non ſæpe, ſed ſemel.

§. 3 VTRVM Chriſtus in æquinoctio vernali pati debuit? Arguitur ꝙ non, ſed in ſolſtitio æſtiuali, quia ſol tunc exaltatur maxime,& Chriſt⁹ per mortem maxime exaltabatur,ergo illud tēpus eius paſſioni conueniebat,ſecūdū ꝙ dicit Io. 12.Oportet exaltari filiū hominis: Reſpondet ſecundū S. Tho. vbi ſupra, ꝙ ſicut dicit in li.de quæſt. vete. & no. teſt. tunc voluit Dominus paſſione ſua mundū redimere, & reformare, quando eū creauerat.i. in æquinoctio, & tūc dies ſuper noctem increſcit quia per paſſionem ſaluatoris a tenebris ad lucē perducimur,& quia perfecta illuminatio erit in ſecundo Chriſti aduentu, iō tēpus ſecundi aduentus eſtati comparatur, Matt. 24. vbi dicit. Cum ramus eius iā tener fuerit, & folia nata, ſcitis quia prope eſt æſtas, ita & vos cum videritis hæc omnia,ſcitote quia prope ē, & in ianuis, & tunc etiā exaltatio Chriſti maxima erit. Per hoc patet reſponſio ad argumentum.

Tho.

Mundus creatus ē i æquinoctio.

VTRVM in plenilunio Martij paſſus eſt Chrs.14. die vel 15. Arguitur,ꝙ paſſus fuerit 14. ſecundū ꝙ dicit Exo. 12. Quartadecima die ad veſperū paſcha Dñi eſt: Sed qa vt 1.Cor.5.dicit Apoſtol⁹: Paſcha noſtrū immolatus ē Chrs: Sicut ergo agn⁹ immolabat̄ 14.die,ita & Chriſt⁹ pati debuit 14.die,cui cōſonat quod dr̄ Io. 18. ꝙ ipſi iudæi non introierunt in prætoriū, vt non contaminarentur, ſed vt manducarēt paſcha,ergo &c.Contrarium tamen dicit Hiero.ꝙ Chrs paſſus eſt luna. 15. exiſtēte. Reſpōdet̄ ſecūdū Lyrā ſuper. 13. c. Ioan. ī quadā qōne, ꝙ græci dicunt, ꝙ iſta cœna facta fuit luna 13. propter auctoritates allegatas in arguendo pro iſta parte, & dicunt ꝙ Chrs præuidens tēpus ſuæ paſſionis futurū illa die, qua immolabatur agn⁹ paſchalis, vt immolatio agni veri correſpōderet agni figuralis immolationi, ideo præoccupauit comedere agnū paſchalē ꝑ vnū diē,& dicunt cōſequenter,quòd Chrs corpus ſuum in pane fermentato cōſecrauit, quia in domibus eorū non inueniebat̄ panis azymus vſq; ad 14. lunam? Sed dictū eorum eſt contra veritatē euāgelij qa Matt. 26. dicitur,ꝙ prima die azymorum acceſſerunt,ad Ieſum dicēes: Vbi vis paremus tibi paſcha. Itē Luc. 22. Venit autē dies azymorum in qua neceſſe erat occidi paſcha & miſit Petrū & Ioannē di. Euntes parate nobis paſcha, vt māducem⁹? Ex quibus patet manifeſte ꝙ illa cœna fuit dies azymorū, & ꝑ conſequēs luna. 14. exiſtente, & ex hoc ſequit̄ ꝙ Chrs conſecrauit in azymo pane, quia illo tēpore nō inueniebatur panis fermētatus in domibus iudæorum ſecundum præceptū legis per 7. dies, vt habetur Exo. 12. Sed græci in tantam veſaniam proruperunt propter defenſionem ſui dicti, quòd negāt textum euangelij, dicentes alios euangeliſtas falſum ſcripſiſſe quantum ad diem huius cœnæ, & propter hoc Ioannes Euangeliſta qui ſcripſit poſterior, & deſcribens hanc cœnam eos correxit dicens: Ante diem feſtū paſchæ &c. vt ſupra allegatum eſt. §. 4

Hieron.

Temeritas Græcorum.

Sed dictū iſtud ſequit̄ deſcriptio totius ſacræ ſcripturæ, & per conſequens totius fidei

Aug. fidei catholicæ, cum ſacra ſcriptura ſit regula fidei, ſecundum q́ ſcribit beatus Auguſtinus in epiſtola ad Hieron. Si dicatur a fidelibus q́ ſcriptura in aliqua ſui parte contineat falſum eadem ratione poterit dici ab aduerſarijs, fidei, q́ in nulla ſui parte habeat certitudinem veritatis, propterea fides catholica tenet euãgeliſtas ſcripſiſſe non a proprio capite, ſed ſpiritusſancti inſpiratione, vnde dicit Beatus Petrus 2. c. 1. Spiritusſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines, nullum aũt falſum poteſt eſſe a ſpiritusſancto, & ideo dicere q́ euangeliſtæ in aliquo loco ſcripſerunt falſum, eſt erroneum, & ideo propter prædicta dixerunt aliqui, quod Chriſtus comedit agnum paſcalem debito tempore ſecundum legem, videlicet luna 14. vt dictum eſt: Sed iudæi circa mortem Chriſti procurandam intenti & occupati illa die nõ comederũt paſcha, ſed tardauerunt poſt vnum diem, ſecundum q́ dicitur Ioan. 19. quia iudæi non intrauerunt prætorium Pilati illa die qua paſſus eſt Chriſtus, ne contaminarentur & impedirentur a comeſtione paſcæ, vt ſupra allegatum eſt, ſed iſtud dictum non conſonat cum verbis Marci Euangeliſtæ di. cap. 14. quod prima die azymorũ quando paſcha immolabãt, dicunt ei diſcipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi vt manduces paſcha? Ex quo videtur quòd eadẽ die qua alij immolabant agnum paſchalẽ eadem die Chriſtus immolauit agnum, & ſic cœnam ſuis diſcipulis fecit luna 14. exiſtente.

Ad argumentum dicendum, q́ paſchale feſtum apud iudæos incipiebatur a veſpera diei in qua luna erat 14. dies autem feſtiuꝰ apud iudęos incipit a veſpere vniꝰ diei, & durat vſque ad veſperam diei ſequentis, ſecundum quòd dicitur Leuitici 24. a veſpere in veſperam celebrabitis ſabbata veſtra, & ſicut dies ſolẽnis paſchę erat luna 15: propter quod eundem diem, quem Ioannes nominat, ante diem feſtum paſchæ propter diſtinctionem dierum naturalium Marcus nominat primum diem azymorum, quia a veſpera præcedentis diei incipiebat primus dies, & durabat vſque ad veſperam diei ſequentis, & ſic dies primus ſolennitatis paſchalis celeberrima erat Luna 15. Illud vero q́ non introibant iudæi in prętorium Pilati gentilis ne contaminarentur, ſed vt manducarent paſcha, ibi paſcha non intelligitur agnus paſchalis, quia illud paſcha comederant in veſpere diei præcedentis, ſed intelligitur de azymis panibus, quos comedere debebant 7. diebus, & ideo non introierunt in domum Pilati, quia iudæi habebant comedere azyma: Patet reſponſio.

VTRVM Chriſtus pati debebat ſexta feria? Reſpondeo quòd ſic quia illa die Adam creatus & lapſus extiterat, & inde expulſus, ac oſtia paradiſi clauſa, vt patet Gen. 3. ideo Chriſtus merito feria ſexta paſſus hominem Deo reconciliauit, ac ianuas cœli aperuit: Vnde verſus habentur: Eſt Adam factus, & eodem tempore lapſus: Angelus eſt miſſus, & Chriſtus in cruce paſſus. §. 5

Feria ſexta Adã eſt creatus, lapſus, & expulsꝰ a paradiſo.

VTRVM Chriſtus ſit paſſus hora ſexta? Reſpondetur ſecundum ſanctum Thom. vbi ſupra, q́ ſicut Aug. dicit lib. de conſenſu Euangeliſtarum: Hora erat quaſi ſexta cum traditus eſt Chriſtus Dominus crucifigendus Pilato, vt Ioannes dicit, non enim plena ſexta ſed quaſi media, idеſt peracta quinta, & aliquid de ſexta eſſe ceperat donec completa ſexta Chriſto pendente in cruce tenebrę fierẽt: Intelligitur autem fuiſſe hora tertia, cum clamauerunt iudæi, vt Dominus crucifigeretur, vt veraciſſime demõſtretur, tunc eos crucifixiſſe quando clamauerunt, ergo ne quiſquam cogitationem tanti criminis a iudæis aduerſus milites conuerteret, erat inquit, hora tertia & crucifixerunt eum, vt illi eum potius crucifixiſſe inueniantur, qui crucifigendum clamauerunt: Dicit tamen Lyra ſuper 15. cap. Marci. illud: Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum: Ioan. 19. dicitur. Erat autem hora quaſi ſexta, ſecundum veritatem erat media inter ſextam & tertiam, medium vero denominatur ab vtroque extremorum, & ideo ab euangeliſtis aliquando denominatur tertia aliquando ſexta: Hæc ille: Vel quia iudæi hora tertia crucifixernnt Chriſtum linguis dicente. Crucifige crucifige eum, milites autem hora ſexta clauis. § 6

De

De loco paſsionis Chriſti.

Hic Chriſti magna valde apparet charitas erga homines omnes nos.

§.1 PASSIO Chriſti, quinto quantum ad locum, qui mortuus eſt extra ciuitatem Hieruſalem, licet ſit illuſus, flagellatus, & ſpinis coronatus in ea.

Quæritur, circa hoc an conuenienti loco Chriſtus paſſus fuerit? & videtur, quod non: Chriſtus enim paſſus eſt ſecundum carnem humanam, quæ quidam concepta fuit Nazareth, & nata in Bethleem, ergo non in Hieruſalem ſed in Nazareth, vel Bethleem pati debuerat: Præterea veritas debet correſpondere figuræ, ſed paſsio Chriſti figurabatur per ſacrificia veteris legis, ſed huiuſmodi ſacrificia offerebantur in templo, ergo videtur, quod Chriſtus in templo pati debuerit, & non extra portam ciuitatis? Reſpondet Sanctus Thom. in 3. parte ſummæ, quæſt. 46. artic. 4. quod ſicut dicitur in lib. 83. quęſtionum: Omnia proprijs locis, & temporibus geſsit ſaluator, quia ſicut omnia tempora ſunt in manu eius, ita etiam omnia loca, & ideo ſicut conuenienti tempore Chriſtus paſſus eſt, ita etiam in loco conuenienti. (Thom.)

Ad argumentum primum dicendum, quod Chriſtus conuenientiſsime in Hieruſalem paſſus eſt.

Primo quidem quia Hieruſalem erat a Deo locus electus ad ſacrificia ſibi offerēda, quæ quidem figuralia ſacrificia figurabant paſsionem Chriſti, quod eſt verum ſacrificium, ſecundum illud Eph. 5. Tradidit ſemetipſum hoſtiam, & oblationem in odorem ſuauitatis.

Secundo quia virtus paſsionis eius ad totum mundum diffundenda erat: Hieruſalem autem eſt medio terræ habitabilis, igitur pati uoluit in Hieruſalem: Vnde dicitur in Pſal. Deus autem rex noſter ante ſecula operatus eſt ſalutem in medio terræ, id eſt in Hieruſalem, quæ eſſe terræ vmbilicus dicitur. (Hieruſalē eſt in medio terræ habitabilis.)

Tertio, quia hoc maxime conueniebat humilitati eius, vt ſcilicet ſicut turpiſsimum genus mortis elegit, ita etiā ad eius humilitatem pertinuit, quod in loco tam celebri confuſionem pati non recuſauit, vnde Leo Papa in ſermone Epiphaniæ: Qui, inquit, ſerui ſuſceperat formam Bethleem prælegit natiuitati Hieruſalē paſsioni.

Quartò, vt oſtendret a principibus populi exortam eſſe iniquitatem occidentium Chriſtum, & ideo in Hieruſalem vbi morabantur principes voluptati, vnde dicitur Act. 4. Conuenerunt in iſta ciuitate aduerſum puerum tuum, quem miſiſti Ieſum Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis ſimul.

Ad ſecundum dicēdum, quod Chriſtus non in templo, aut in ciuitate, ſed extra portam paſſus eſt propter tria.

Primo quidem vt veritas correſponderet figuræ, nam vitulus, & hircus qui ſolenniſsimo ſacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur extra caſtra cōburebantur, vt patet Leuit. 16 & Hebr. 13. dicitur: Quorum animalium infertur ſanguis pro peccato in ſancta per pontificem, horum corpora cremabantur extra caſtra, propter quod, & Ieſus vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.

Secundo, vt daret nobis exemplum exeundi a mundana conuerſatione, vnde ibidem ſubditur: Exeamus igitur ad eum extra caſtra improperium eius portantes.

Tertio, vt in ſermone de paſsione dicit Chryſoſt. Voluit Chriſtus pati ſub cœlo non in templo iudaico, ne iudæi ſubtraherent ſacrificium ſalutare, nec putares pro illa tantum plebe oblatum, & ideo foras muros, vt ſcias eſſe commune, quod totius terræ eſt oblatio, quod communis eſt purificatio. (Chryſoſt.)

Sed hic difficultas oritur: Videtur quod mortem Chriſtus pati debebat vbi Adam ſepultus fuerat, quia medicina debet morbo correſpondere, ſed paſsio Chriſti eſt medicina contra Adæ peccatum, Adam vero non fuit ſepultus in Hieruſalem, ſed in Ebron, vt dicitur Ioſue 14. Nomen Ebron antea vocabatur Cariatarbe, Adam maximus ibi inter Enachim ſitus erat. Reſpondetur ſecundum Sanctum Thom. vbi ſupra, articu. 4. & Chryſoſto. ſuper Matth.

Adam

Adam ſepultum iuxta Ebron in Ieſu Naue legitur, magis autem Ieſus crucifigendus erat in loco communi damnatorum, quam ſepulcro Adæ, vt oſtẽderetur, quod crux Chriſti non ſolum erat in remedium contra peccatum perſonale ipſius Adæ, ſed in remedium etiam contra peccatum totius mundi.

Secunda difficultas uidetur, ꝙ Chriſtus inter latrones inconuenienti loco paſſus eſt, quia dicitur 2. Corinth.6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? ſed Chriſtus factus eſt nobis iuſtitia à Deo, iniquitas autem pertinet ad latrones, ergo inconueniens fuit, vt Chriſtus cum latronibus crucifigeretur.

Thom. In oppoſitum tamen dicitur Eſa.54. & cum ſceleratis reputatus eſt. Reſpondetur ſecundum Sanctum Thom. vbi ſupra articu 11. quod Chriſtus inter latrones crucifixus eſt, alia tamen ratione quantum ad intentionem iudæorum, alia vero quantum ad Dei ordinationem. Quantum ad intentionem iudæorum duos latrones vtrinque crucifixerunt (vt dicit Chryſoſt.) vt eorum ſuſpitionis fieret particeps, ſed non ita euenit, nam de illis nihil dicitur, Chriſti autem crux vbique adoratur, reges diademata deponentes aſſumunt crucem in purpureis, in diadematibus, in armis, & in menſa ſacrata, vbique terrarum crux emicat: Quantum ad Dei ordinationem Chriſtus cum latronibus crucifixus eſt, quia vt dicit Hiero. ſuper Matth. Sicut pro nobis maledictum crucis factus eſt Chriſtus, ſic pro omnium ſalute inter noxios quaſi noxius crucifixus.

Quare Chriſtus ſit inter duos latrones crucifixus

Hiero. Secundo, vt dicit Leo Papa in ſermone de paſſione: Duo latrones vnus ad dexteram alius ad ſiniſtram crucifiguntur, vt in ipſa patibuli ſpecie demonſtraretur illa, quæ in iudicio ipſius omnium facienda eſt diſcretio.

Beda. Tertio ſecundum Bedam ſuper Matth. Latrones ſignificant eos, qui ſub fide, & confeſſione Chriſti, vel agone martyrij, vel quælibet artioris diſciplinæ inſtituta ſubeunt, ſed qui hoc pro æterna gloria gerunt fide dextri latronis deſignantur, qui vero humanæ laudis intuitu, ſiniſtri latronis mentem imitantur, & actus.

Ad argumentum dicendũ, quod Chriſtus debitum (pro culpa) mortis non habuit, ſed voluntarie mortem aſſumpſit, ergo cum latronibus iniquitate non communicauit, quin potius ſuam gloriam cum vno illorum, inſuper ſcripturam adimpleuit.

De periurio.

Vbi magni Dei magna relucet charitas erga omnes homines.

PERIVRIVM prohibet Deus in ſecundo præcepto primæ tabulæ, & etiam in quinto præcepto ſecundæ tabulæ: Vnde dicit Magiſter in 3. diſt. 39. quod periurium eſt mendacium iuramento firmatum.

Aduertendum, quod iuſiurandum tres habet comites: Veritatem iudicium, & iuſtitiam, ſi iſta defuerint non erit iuramentum, ſed periurium. Hæc Magiſter ſed cum omnia opera noſtra debeant cum diſcretione, & rectitudine fieri, & veritate.

Quæritur, quare potius iuramentum debeat habere tres comites, quam aliud verbum, & factum? Reſpondet S. Bonau. in expoſitione literæ, quod iuramentum comparatur ad tria, videlicet ad iurantem à quo procedit. ad rem de qua fit, & ad cauſam pro qua fit, ſecundum comparationem ad eum, a quo egreditur debetur ſibi iudicium, ſecundum comparationem ad rem, de qua fit debetur ſibi veritas, vt ſit adæquatio rei, & ſermonis, ſecundum vero comparationem ad cauſam, de qua fit debetur iuſtitia, ut pro iuſta cauſa fiat, & quoniam omne iuramentum habet iſtas tres comparationes, ideo omne rectum iuramentum habet iſtos tres comites.

VTRVM omne periurium ſit mendacium? & arguitur, quod ſic, quia qui verum iurat non periurat, ergo a deſtructione conſequentis qui periurat mendacium iurat, & confirmat Magiſter in litera diſt. Periurium eſt mendacium iuramento firmatum: Reſpondet Richard. in 3. diſt.39. artic.3. q.1. quod periurium eſt *§ 1 Quid ſit periuri 3.*

eſt in triplici gradu. Primus gradus eſt, cum aliquis iurat falſum quod credit verum: Alius: cum iurat verum quod credit falſum: Tertius cum iurat falſum quod credit falſum: Primum periurium eſt reprehenſibile. Secundum reprehenſibilius, & tertium grauiſſimum. Primum periurium eſt mendacium quantum ad id quod eſt materiale in mendacio. Secundum quantum ad id quod eſt in mendacio formale. Tertium eſt mendacium plenum & integrum, omne ergo periurium eſt mendacium quantum ad mendacij materiam, vel quantum ad mendacij formam, vel eſt plenum & integrum mendacium, ſed non omne periurium eſt integrum mendacium, & ſic patet reſponſio ad obiectum

§. 2 VTRVM omne periurium ſit peccatum? Reſpõdet ſ. Bona. in 3. di. 39 a. 1 q. 1. ꝙ abſque dubio periurium eſt malum, non ſolum in ſe ſed etiam ſecundum ſe, ita ꝙ nullo modo põt bene fieri: Ratio cuius eſt duplex: Vna propter hoc, ꝙ periurium plerumq; claudit in ſe mendacium, quod eſt ſecundum ſe malum: Alia vero ratio eſt generalis, quia omnis periurans contumeliam facit ſummæ veritati dum eam adducit ad eius confirmationem, ad quod non deberet aſſumi, & ideo non tantum deordinat hominem ad proximũ, ſed etiam ad Deum, inde eſt quòd ſemper eſt peccatum.

Sed eſt alia difficultas. An omne periurium ſit peccatum mortale: Et videtur quòd ſic, quia quod directe eſt contra mãdatum & prohibitionẽ eſt peccatum mortale, ſed periurium eſt directe contra præceptum primæ & ſecundæ tabulæ, ergo videtur quòd omne periurium ſit mortale. Sed contra: Sicut contingit aliquem iocoſe mentiri, ſic contingit aliquem iocoſe periuriare, ſed quod ex ioco ſit non ſit ex contemptu: Si ergo aliquod iocoſum mendacium poteſt eſſe non mortale, ergo pari ratione aliquod periurium. Rñdetur ſecundum. ſ. Bonau. vbi ſup. q. 3. quod periurium duo dicit, videlicet iurationẽ, & inordinationem. Eſt igitur periuriũ iuramẽtũ indebitũ: Iuratio autẽ triplex eſt: Quædã eſt deliberatã, & ſolennizata ſ qñ teſtes iurant ſupra ſancti Dei euangelica, & in iudicis præſentia. Quædam eſt deliberata ſed non ſolennizata, quando quis in occulto iurat aliquid ex deliberatione, intendens illud per diuinæ veritatis teſtimonium confirmare. Quædam autem eſt nec deliberata, nec ſolennizata, ſicut quando quis iurat in communi ſermone non attendens quem inuocat, & ad quid, ſed ex quadam conſuetudine, & ſecundũ hoc periurium poteſt committi tripliciter, nam ſi committatur circa iurationem deliberatam, & ſolennizatã, ſic eſt graue peccatum & reuocare tenetur, ita quòd reddit hominem infamem: Si vero committatur circa iurationem non ſolennizatã, nec deliberatam, ſic non eſt peccatum mortale ſed veniale, propter hoc ꝙ lingua in lubrico poſita eſt: Si vero committatur circa iurationem deliberatam, licet non ſolennizatam, tunc diſtinguendum eſt, quia aut deliberat de dicto, & de iuramento, vtrum videlicet dictum ſit verum, & vtrum ſit iuramento confirmandum, & tunc ſi periurat mortaliter peccat: Aut deliberat de dicto tantum vtrum ſit verum, non tamen de iuramento, & tunc poteſt eſſe veniale peccatum, valde tamen cauẽdum, ſiue hoc ſit aſſertorium ſicut eſt iuramentum de præterito, vel præſenti, ſiue promiſſorium, ſicut iuramentum de futuro, quæ ſecundum Scotum in 3. di. 39. differũt, ſicut in ſophiſmatibus duæ obligationis ſpeties, ſcilicet poſitio, & petitio. Poſitio enim obligat ad ſuſtinendum poſitum tanquam verum, ſicut iuramentum aſſertorium: Petitio vero ad exequendum petitum in futuro, ſicut iuramentum promiſſorium.

QVAERITVR quod eſt maius peccatum, an periurium, aut homicidium? §. 3 Reſpõdetur ꝙ de hoc ſunt opiniones: Vna eſt ſancti Thomæ in primo quodlibeto. q. 18. quòd periurium eſt maius peccatum cuius rationem dicit, quia eſt contra rationis ordinem immediate reſpicientem Deum, ſed homicidium contra ordinem reſpicientem proximum.

Pręterea duorum malorum illud eſt peius propter quod ſedatur alterum, ſed propter periculum periurij ne incurratur ꝑ iuramentum ſedatur homicidium, ſecundum ꝙ dicit Apoſtolus Heb. ſexto. Omnis

con-

Quod ſit ex ioco, nõ ſit ex contemptu.

Periuriũ deliberatũ reddit hominem infamem.

Thom.

controuerſiæ eorum finis ad confirmationem eſt iuramentum, ſed hoc non admitteretur, niſi periurium eſſet grauius homicidio, ergo &c. Alia opinio Richar. in 2. diſtinct. 39. artic. 4. quæſt. 1. recitantis vtranque opinionem dicit: Mihi videtur dicendum, quòd grauius peccatum eſt homicidium quam periurium, quod ſic patet: Tanto peccatum eſt grauius quanto contrariatur directe maiori virtuti, & actui digniori, ſed periurium directe & immediate eſt contra actum virtutis latriæ, quia præcepta primæ tabulę ſunt de actibus virtutis latriæ, homicidium autem eſt directe, & immediate contra charitatem ratione ſecundarij actus, qui eſt diligere proximum: Certum eſt autem quòd nobilior virtus ē charitas quam latria, nobilior etiam actus eſt proximum diligere ex charitate, quam iurare verum ex legitima cauſa. Grauius ergo peccatum eſt homicidium quàm periurium, quod declarari poteſt per exemplum, quamuis grauior ſit iniuria facta immediate & directe contra perſonam principis quam contra imaginem eius, vel ſubditum, tamen tanta poſſet eſſe iniuria facta imagini illius, puta in illius iniuriam deturpando, aut in eius ſubditis illos occidendo turpiter quā contra perſonam principis parua iniuria illata, maxima autem iniuria quæ fieri poteſt in ſuo ſubdito Deo, eſt homicidium, & non periurium, ideo homicidium eſt peccatum grauius quam periurium, quod ſic probatur: Grauius enim eſt peccare contra Deum, & proximum ſimul quam contra Deum tantum, ſed homicidium eſt contra Deum & proximum, periurium vero contra Deum tantum, &c.

Confirmatur, quia illud peccatum eſt grauius cui ſecundum legem iuſtam debetur maior pœna; ſed tale eſt homicidium, ergo eſt grauius peccatum quam periurium.

Ad rationem autem Thomæ dicit idem Richar. Dico, inquit, neeandum ſimpliciter, quia ſic ſequeretur q laborans in feſto grauius peccaret quam homicida, quod non eſt verum.

Ad ſecundam rationem dicendum q illa ratio non cogit, quia qui occidere præſumpſit periurare non audet, nec de iure homicida admittitur ad iurandum, ex quo eſt infamis, nec auctoritas apoſtoli eſt ad propoſitum, ibi dicitur, homines enim per maiorem ſui iurant, & omnis controuerſiæ eorum finis ad confirmationem eſt iuramentum, vbi dicit Lyra. quia confirmatio alicuius rei non eſt niſi per aliquod certius, & ſtabilius, propter quod dicit philoſophus 1. Metaphyſicæ: Quod antiqui poſuerunt aquam principium omnium, quia dixerunt ipſam eſſe iuramentum deorum: Sequitur, quia facta hominum ſunt fallibilia, & ideo ad confirmationem oportet recurrere ad diuinam veritatem infallibilem, quæ iuramentum vocatur, in teſtem, hæc ille: Ergo compoſitionem de peccato homicidij bene poſſunt homines confirmare iuramento, non tamen homicida poteſt ſe expedire iuramento ſuo, quia præſumitur, quòd qui perpetrat maius perpetrat, & minus. Facta hominū fallibilia.

§.4 VTRVM periurium ſit grauius quā adulterium? Arguitur quòd non, quia grauius eſt peccatum quod directe duabus virtutibus contrariatur, quam illud quod vni tantum, ſed adulterium contrariatur caſtitati & iuſtitiæ, periurium vero latriæ tantum, ergo adulterium eſt grauius periurio. Reſpondet Rich. vbi ſupra quæſtio. 2. quòd periurium eſt grauius peccatum quam adulterium, quia perſona contra quam eſt iniuria quanto dignior eſt tanto maior eſt iniuria, ſed Deus cui contrariatur homo periurando eſt dignior quam proximus, cui contrariatur adulterando. Præterea periurium corrumpit ordinem digniorem quam adulterium, quia dignior eſt ille ordo, qui debet eſſe ad Deum quam ille, qui debet eſſe ad proximum, ſed periurium corrumpit primum, adulterium vero ſecundum.

Ad argumentum dicendum: Quod periurium non tantum contrariatur latriæ directe, & immediate, ſed etiam inquantum includit in ſe mendacium contrariatur virtuti veritatis, de qua determinat philoſophus 4. Ethicorum. Præterea latria dignior eſt virtus quam cardinalis iuſtitia, quia latria directe & immediate

diate ordinat hominem ad Deum, vt ad finem, iuſtitia ad proximum, &c.

§.5 VTRVM periurium ſit maius peccatũ quam furtum? Reſpondet Rich. vbi ſupra quæſt. 3. quod ſic, quia clarum eſt adulterium eſſe maius peccatum, quam furtum: Grauius enim eſt homini iniuriari in vxore, quam in exteriori poſſeſſione, ſed ex quo periurium eſt maius peccatum, quam adulterium conſequens ergo eſt, quod ſit maius, quam furtum.

§.6 VTRVM peccet ille, qui alium cogit ad iurandum, quem probabiliter credit periuraturum? Reſpondetur ſecundum Richar. vbi ſupra, articu. 3. quæſt. 3. cui concord. Sanctus Bonauen. quod ille qui inducit alium ad iurandum, aut hoc facit, vt perſona publica, & ſecundum ordinem iuris, aut hoc facit, vt perſona priuata. Primo modo dicendum, ꝙ præcipiendo alicui, vt iuret licet credat iuraturum falſum non peccat, quia facit ad quod ex officio tenetur, vnde non tantum debet dici illum iurando compellere, quam pars aduerſa, quæ hoc a iudice petit, ſi autem inducens ad iurandum ſit perſona priuata, & ſine ordine iuris grauiter peccat: De quo vide ſup. Iuramentum. §. vI. & ſup. Mendacium per totum. Bonau.

De præceptis decalogi.

Vbi magna, & manifeſta appatet altiſſimi Dei charitas erga.

PRAECEPTVM decalogi eſt imperium, vel iuſſio aliquid faciendi, vel non faciendi.

Notandum ſecundum Guill. quod de vi verborum iſta tria differunt mandatum, præceptum, & prohibitio: Mandatum enim commune eſt tam ad præceptũ, quã ad prohibitionem, vt dicitur ſecundum Iſido. lib. Etymolog. Mandatum quaſi ma, nu dnærpauomne ceptum eſt mandatum, & omnis prohibitio mandatum, non tamen econuerſo, præceptum enim ſolum ſe extendit ad præcepta affirmatiua, vt ſunt: Honora patrem: & Sabbata ſanctifices, prohibitio ſolum ſe extendit ad mandata negatiua, ſicut: Non occides, non mechaberis, &c. mandatum vero complectitur vtrunque, aliquando tamen extenditur nomen præcepti etiam ad negatiua, ſicut ſolemus dicere decem præcepta decalogi. Iſido.

§.1 VTRVM Deus debuit homini imponere mandata obligatoria? Et arguitur, quod non, quia dicitur Rom. 7. Peccatum occaſione accepta per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam, ſed Deus nihil debet ponere, quod facit ad augmentum concupiſcentiæ, ergo non debuit hominem per mandata obligare. Reſpondetur ſecundum Sanc. Bonauentu. in 3 diſt. 37. artic. 1. quæſt. 1. quod abſque dubio verba decalogi debuerunt dari per modum præcepti: Ratio huius eſt: Tum quia Deum decebat: Tum quia nobis expediebat: Deum vtique decebat, quia in his verbis decalogi conſiſtit regula iuſtitiæ, ſecundum, quod dictat lumen rationis rectæ, & quoniam Deus tanquam iuſtus debet eſſe emulator rectitudinis, & iuſtitiæ & in ſubditis, & in ſeipſo, hinc eſt quod homini leges iuſtitiæ impoſuit, ad quos obligauit, vt nullo modo liceret impune tranſgredi, & hoc decebat diuinam æquitatem, & maieſtatem. Sicut enim decet ſummam maieſtatem a creatura rationali omni reuerentia coli, ſic etiam decet, quod rationalis creatura ad manifeſtationem ſummæ maieſtatis per obedientiam ſimuletur nobis: Etiam expediebat, tum propter gloriam noſtram augmẽtandam, tum propter pacem conſeruandam: Propter gloriam vtique augmentandam, quia glorioſius eſt homini obtinere per merita beatitudinem, quam ſine meritis, & quoniam cum aliquid redditur ex meritis quodammodo homo qui meretur obligat ſibi retributionem, & magis decet hominem obligari Deo, quam Deum ipſi homini, hinc eſt, quod ad opera per quæ contingebat mereri debuit homo per præcepta obligari, vt obligatus obediret, & in merito proficerat ad maiorem gloriæ cumulum. Alia ratio eſt propter pacem conſeruandam, quæ tantum bonum eſt, ſicut dicit Aug vt cuncta pacem appetant: Pax autem ſeruari non poteſt vbi uſurpat homo, quod alienum eſt,

Magis decet hominẽ obligari Deo, quã Deũ ipſi homini.

eſt, ergo Deus debuit præcepta dare quibus crudiret hominem, quomodo deberet habere ſe erga Deum, & homines.

Ad argumentum autem, vbi Apoſtolus dicit, quod mandatum intendit concupiſcentiam, dicendũ, ꝙ hoc habet veritatem valde per accidens, & occaſionaliter, ex hoc enim, ꝙ per legem erat peccati cognitio cum per ipſam non erat gratiæ collatio concupiſcentia intendit in vetitum, & hominem ſcienter fecit perpetrare peccatum, ex hoc occaſionaliter fiebat, & ipſius concupiſcentiæ intenſio, & peccati aggrauatio, ſed hoc non erat de principali intentione ferentis mandata, nec de ipſorũ mandatorum obligatione, ſed ex culpa potius, & negligentia hominis, quia Deus ſemper erat promptus dare gratiam quando diligentiam homo circa ſalutem ſuam debite haberet.

§.2 VTRVM præcepta decalogi obligent ad opera formata charitate? Arguitur, quod ſic, quia dicitur Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata, ergo ob ſeruatio mandatorum decalogi introducit ad vitam, ſed nemo introducitur ad vitam per aliqua opera niſi fiant ex charitate, cum ergo per legem obligemur ad præcepta decalogi obſeruanda, videtur, quod per eandem obligemur ad opera charitatis.

Hieron. Sed contra dicit: Hieronymus, quod anathema ſit qui Deum dicit præcepiſſe impoſſibile, cum ergo præcepta illa obligent tam iuſtos, quam peccatores, & in poteſtate hominis non ſit, quod opera ſua ſint charitate formata, ergo ad hoc nemo obligatur? Reſpondetur ſecundum Sanctum Bonauen. vbi ſupra, quæſtione 2. & ſecundum Sanctum Thomam huius tertij libri diſtinct. 36. articu. vlti. Quod ad hanc quæſtionem varij ſunt modi dicendi: Quidam enim dicunt, quod nullo modo cadit charitatis modus ſub præcepto, & ꝙ ſine charitate homo præceptum legis implet, ſed hic videtur appropinquare pelagianæ hæreſi, quæ dicit omnia Dei præcepta ſine charitate poſſe impleri. Alij dicunt, quod modus cadit ſub præcepto non negatiuo ſed affirmatiuo, quod obligat non ad ſemper, ſed pro loco, & tempore, ſcilicet quando charitatem habet, tunc

Bonau. Thom.

Pelagianæ hæreſis.

tenetur exire in opera meritoria implendo ex charitate, & ſic non obligatur ad impoſſibile, ſed nec hoc dicere valet, quia ponit hominem obligari ad id de quo non poteſt habere certitudinem, ſcilicet ſi eſt in charitate, vel non: Idcirco melius, & rationabilius eſt dicendum, ſcilicet, quòd modus charitatis quodammodo cadit ſub præcepto, & quodammodo non, nam ad mandata dupliciter obligamur. Vno modo obligatione abſoluta, qua quis ſimpliciter obligatur ad aliquid faciendum, ita, quod niſi illud faciat erit reus tranſgreſſionis, & peccat peccato omiſſionis, & huiuſmodi obligationi tenemur ſolum ad ſubſtantiam mandati non ad modum. Alio modo obligatione conditionali, qua quis obligatur ad aliquid faciendum ſi vult percipere fructum, & præmium operis, & talis obligatio in eo, qui omittit non inducit omiſſionis peccatum, ſed ponit implicite conditionis defectum, ſcilicet, quod non perueniet ad vitam æternam niſi impleat ex charitate, & ſic tenemur non ſolum ad ſubſtantiam mandati, ſed etiam ad modum, tamen quantum ad intentionem legiſlatoris cadit ſub præcepto etiam modus implendi præcepta vnde tenetur homo ſic diuina præcepta implere, vt per ipſorum impletionem præparet locum ipſi gratiæ, qua obtenta exeat (cum locus, & tempus eſt) in opera meritoria, implendo duo charitatis præcepta.

Dupliciter obligamur ad mandata.

Ad argumentum, quod obijciebatur de illa auctoritate: Si vis ad vitam ingredi, &c. patet reſponſio per iam dicta, quia ex verbis illis nõ poteſt colligi, quod homo obligetur ad opera meritoria faciẽda niſi obligatione conditionali, videlicet ſi vult ingredi ad vitam, ſi autem de conditionali obligatione ad abſolutam velit procedere, eſt ibi ſophiſma ſecundũ quid & ſimpliciter.

VTRVM præcepta diuina ſint de lege naturæ? Arguitur quod non, quia diſtinctarum legum diſtincta ſunt præcepta, ſed lex naturæ, & lex diuina ſunt leges diſtinctæ, quia lex diuina eſt per diſciplinam, ſecundum illud Eccleſiaſ. 17. Addidit illis diſciplinam, & lege vitæ hære- §.3

hereditauit illos, cum ergo præcepta diuina ſint per diſciplinam, nõ ſunt præcepta legis naturæ, quæ ſunt per correctionem. Confirmatur quia Exod.20.legitur, quod primo mandata iſta fuerunt de cælo audita,& poſtea ſubditur quomodo fuerunt in talibus ſcripta,ergo videtur, quod præcepta diuina ſint ſcripta,& non audita.

Sed contra. Illud enim eſt naturale,qđ eſt commune apud omnes, ſed ad mandata decalogi obligantur omnes, ergo obligatio illa eſt ſecundum legem nature, vnde in principio decretorum dicitur, qnod ius naturæ eſt, quod in lege,& euangelio continetur. Reſpondetur ſecundum Rich. in 3.di.37.artic.1.quæſt.1. quod in lege cõtinentur præcepta moralia, cerimonialia,& iudicialia, vnde Deu.6.dicitur:Hęc ſunt præcepta.ſ.moralia,& cerimoniæ atque iudicia,quæ mandauit dominus Deus veſter,vt doceret vos:Et Rom.7.dicit Apoſtolus. Mandatum ſanctum,iuſtum, & bonum. Sanctum quantum ad cerimonialia.

Ius naturæ eſt, q in lege,& euangelio continetur.

Iuſtum quantum ad iudicialia. Bonum quantum ad moralia, & omnia iſta aliquo modo pertinet ad legem naturę, ſed differenter,lex enim naturæ eſt quædam participatio legis æternæ a creatore indita, & impreſſa,de qua ait Pſal. Multi dicũt quis oſtendit nobis bona.

Pſal.

Reſpondendo ſubiungit: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine, huius autem legis eſt vnum pręceptum a quo deriuantur omnia alia, & ſicut primum principium ſpeculabilium ſuper illud, quod primo apprehenditur ab intellectu ſpeculatiuo ſcilicet ens, quod quidem principium eſt,de quolibet affirmatio,vel negatio prædicatur,ita ſuper bonum, quod eſt primo apprehenſiuum a ratione practica fundatur primum præceptum legis naturæ ſcilicet. Bonum eſt ordinate diligendum:Ex iſto præcepto deriuantur quædã præcepta per modum concluſionum, ſicut in ſpeculabilibus concluſiones ſequuntur ex principijs, ſic ſequuntur ex iſto præcepto omnia præcepta moralia,ita tamen,q quædam ſunt concluſiones propinquæ, quæ ſtatim cognoſcuntur.ſ.quod Deus eſt diligendus,& colendus, & quod parentes ſunt honorandi. Quædam ſunt concluſiones remote,ad quas homines indigent diſciplina, & inſtructione,ſicut ſunt iſta: Coram canocapite conſurge, & honora perſonam ſenis, & ſimilia. Quædam autem ſunt concluſiones ita remotæ etiam occultę, quod ad eas indigent homines diuina inſtructione,ſicut ſunt iſta:Non facias ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, & ſic de alijs:Præcepta autem cerimonialia, & iudicialia non ſic pertinent ad legem naturę ſed pro toto, quia cerimonialia ſunt quędam ſpeciales declarationes a Deo reuelitę de mortali pręcepto ſpectante ad cultum Dei: quod autem Deus eſt colendus pręceptum eſt morale,ſed quod colatur per talia ſacrificia,quę ſunt determinata in lege hoc non eſt morale, ſed cerimoniale,quæ non ſequitur per modum cõcluſionum ex primo pręcepto legis naturæ. Iudicialia ſunt quędam determinationes factę diuinitus de morali pręcepto, quod eſt de obſeruando iuſticiam inter homines,obſeruare enim iuſticiam inter homines eſt morale, & ſequitur ex primo pręcepto legis naturę per modum concluſionis,ſed quod obſeruetur per talia ſtatuta hoc morale non eſt,ideo nec omnes illi modi ſequuntur per modum concluſionum,& ſic patet, quod moralia præcepta ſunt de lege naturę ſimpliciter,cerimonialia autem, & iudicialia non ſimpliciter, ſed ſicut dictum eſt.

Ad argumentum dicendum, quod lex diuina non eſt a lege naturę diſtincta ſicut aliena ab ea,ſed ſicut eam continens, & aliquid ſuperaddens, non enim procedit tantum ex naturalibus principijs, ſed principalius ex principijs ſupernaturalibus,quæ ſunt articuli fidei: Addit autẽ S. Bona.di.pręfata,quod obligatio pręceptorum decalogi radicaliter ſequitur legem naturę,ſed quantum ad explicationem ſequitur legem ſcripturæ. Opportuna enim fuit explicatio mandatorum ſecundum ſtatum peccati propter obſeruationem luminis rationis, & propter obliquationem voluntatis,quia enim voluntas corrupta prõpta erat ad multiplicem deordinationem, ideo oportebat eam religari per multa mandata: Rurſus quia ſcriptura interior erat obnubilata,ideo neceſſe erat exterius erudiri.

Bonauen.

§.4 VTRVM præcepta moralia ſint de actibus omnium virtutum? Et vř ꝙ non, quia obſeruantia omnium præceptorum moralium eſt de neceſſitate ſalutis, ſed nō omnium virtutum actus ſunt de neceſſitate ſalutis, ſicut patet in virtutibus intellectualibus, non.n.eſt neceſſe ſcire ſcientias ſpeculatiuas, cum etiam ſit virtus de bono & difficili, & ea, quæ ſunt ſupererogationis ſunt meliora, quam ea, quæ ſunt neceſſitatis, ergo præcepta non ſunt de actibus omniũ virtutũ. Reſpondetur ſecundũ Rich. vbi ſup. q.2. ꝙ oĩa præcepta moralia bene ordinant hominem ad Deum, & ad proximum, nunquã aũt eſt ordinatus bene homo ad proximũ, niſi bene ordinetur primo ad ſeip ſum, quia dř: Diliges proximũ ſicut teipſum, vnde ad triplicẽ iuſtum ordinẽ requiruntur actus oĩum virtutum, aut tanquã illi ſine quibus dictus triplex ordo obſeruari nō pôt ſufficienter, aut nō ita commode obſeruari pôt, iō lex diuina actus omniũ virtutum præcipit aut conſulit, ita ꝙ præcepta ſunt de illis actibus, ſine quibus dictus ordo obſeruari non pôt, conſilia autem de illis ſine quibus non ita perfecte obſeruari poteſt, &c.

Obſeruãtia omniũ præceptorum moralium eſt de neceſſitate ſalutis.

Ad argumentum dicendũ, ꝙ non plus cõcludit niſi ꝙ non oẽs virtutum actus cadunt ſub præcepto proprie dicto, & hoc conceſſum eſt: Et vtrum actus qui eſt neceſſitatis, & actus qui eſt ſupererogationis ſit alia, & alia virtus: Dicunt aliqui, quod non, quia virtus ſecundum ſuum eſſe perfectum reſpicit non tantum ea, quæ ſunt neceſſitatis, ſed etiam ea, quæ ſunt ſupererogationis, vnde virginitatem non dicunt aliam virtutem eſſe a caſtitate.

§.5. VTRVM mandata decalogi debeant eſſe decem? Arguitur, ꝙ non, quia Ro. 13 dicitur: Qui diligit proximum legem impleuit, ſimiliter dñs dicit. Ioã. 15. Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos. Rñdetur ſecundum S. Bona. vbi ſup. ar.2 q.1. ꝙ ſufficientia, & numerus mandatorum ſumitur ſecundum rationem ordinis ipſius iuſticiæ generalis, cuius eſt hominem ad Deum, & ad proximũ ordinare, vnde quædam ſunt præcepta ordinauit ad Deum, quædam vero ordinata ad proximum, illa autem, quæ ordinant hominem ad Deum, dicuntur eſſe præcepta primæ tabulæ, & iſta ſunt tria, quorum numerus ſumitur tripliciter, ſcilicet ex parte ſubiecti, ex parte obiecti, & ex parte actus medij, omiſſa autem ſufficientia ex parte obiecti, & ſubiecti cauſa breuitatis aſſumamus ſolum rationem ex parte actus medij, quia huic concordat Rich. vbi ſup. Triplex enim eſt actus ſecundum quem habet homo in Deum ordinari, videlicet actus operis, oris, & cordis. Penes actum operis attenditur mandatum adorationis. Penes actum oris attenditur ſecundum mandatum, quo prohibetur falſa inuocatio nominis diuini. Secundum actũ cordis attenditur tertium mandatum, in quo præcipitur ſanctificatio mentis, quos quidem actus his verbis exprimit Rich. diſtin. Sicut enim miles tria debet principi ſcilicet fidelitatem, reuerentiam, & famulatum. Si quilibet iſta tria tenetur principi omnium, ſimpliciter qui eſt Deus.

Bonau.

Triplex actus ſecũdum quẽ habet homo in Deum ordinari.

Primo fidelitatem, ita, vt quantum in ſe eſt non transferat honorem principis ad alium, & hoc eſt, quod continetur in primo præcepto.

Secundo oportet, vt tantam reuerentiã ei exhibeat, vt nihil iniurioſum in eum committat, & hoc præcipitur in ſecundo præcepto.

Tertio oportet, quod ſibi exhibeat famulatum tanquam memor beneficiorum acceptorum ab eo, & hoc præcipitur in tertio præcepto. Deinde infert Sanctus Bonauent. quod ordinari debemus etiam ad proximum ſecundum innocentiam, & ſecundum beneficientiam? Si ſecundum beneficientiam, ſic eſt illud mandatum: Honora patrem tuum, &c.

Si ſecundum innocentiam, hoc eſt tripliciter, aut ſecũdũ actũ operis, aut ſecũdũ actũ oris, aut ſecundũ actũ cordis: Si ſecũdũ actũ operis, ſic in tribus nocere pôt hõ proximo, aut in perſona propria, quod prohibetur ibi: Non occides, aut in perſona ſibi coniuncta, quod prohibetur ibi: Non mœchaberis, aut in re poſſeſſa, quod prohibetur ibi: Non furtum facies: Si vero ſecundum actum oris, nocere poſſumus proximo, quod prohibetur ibi: Non loquaris falſum teſtimonium. Tertio autẽ ſecundum actum cordis homo poteſt nocere proximo in affectu, quod contingit dupliciter

pliciter, aut liberaliter contra cupiditatem aut honeſte contra voluptatem, & ſecundum hoc ſunt duo mandata. Vnum contra voluptatis concupiſcentiam, & eſt illud: Non concupiſces vxorem &c. Aliud contra cupiditatẽ & auaritiã, & ſic ẽ illud: Nõ concupiſces domũ proximi tui.

Ad argumentum illud: Qui diligit proximum legem impleuit, dicendum, ꝙ quãuis in dilectione proximi claudantur mãdata ordinantia ad proximum in quadam generalitate, nihilominus propter obnubilationem peccati congruum erat mandata illa ſpetialiter explicati, ꝑ quæ euitantur ſpeciales deordinationes, vnde ſicut vnitas generis non excludit multitudinem ſpetierum, nec vnitas finis excludit multitudinem eorum, quæ ſunt ad finem, ſic nec vnitas mandati in proximum ꝑ dilectionẽ põt excludere, quin ſit pluralitas mãdatorũ ad proximũ ordinantium.

6 VTRVM præcepta decalogi debite ordinentur: Vr ꝙ non, quia prius eſt illud quod eſt via ad alterum quam ilud quod ducit, ſed mandata ordinantia ad proximum ſunt via reſpectu mandatorum ordinantium ad Deum, ſecundum ꝙ dr̃. 1. Ioã. 4. Qui non diligit proximum quem videt, Deum quem non videt quõ põt diligere? ergo præcepta ordinantia ad proximum priori loco deberent ordinari: Rñr ſecundum S. Bona. vbi ſup. q. 2. & concor. Rich. ꝙ ſicut in mandatis decalogi conſideratur numerus ſufficiens ita etiam reperitur ordo conueniens, illius autem ordinis conuenientiam dupliciter poſſumus aduertere, videlicet ſecundum regulam fidei dirigentis, & ſecundum regulam iuſtitiæ exequentis, fides ãt dictat nos primo ordinari ad Deum, deinde ad proximum, in ordine autem ad Deum.

Primo dictat fides ordinari ad patrem exhibendo ſibi debitam reuerentiam. Secundo quo ad filium refugiendo eius iniuriam, vt non credamus eum eſſe creaturam: Tertio ad ſpiritum ſanctum præparando ſibi habitationem ſanctam, & hic eſt rectus ordo, quia pater a nullo, filius a patre ſolo, ſpiritusſanctus vero procedit a patre filio ſimul, iuxta hunc ordinem docet ordinari ad proximum inquantum habet conformitatem ad Deum: Vnde ſecundum ꝙ conformatur patri primo docet exhiberi ſibi reuerentiã, ſecũdũ ꝙ cõformat̃ filio docet vitare eius iniuria, qđ poteſt fieri quadrupliciter, per homicidium, per adulterium, per furtum, & per falſum teſtimonium: Poſtremo ſecundum ꝙ homo habet conformari ſpiritusſancto, qui dictat fugiendam eſſe concupiſcentiã per quam inquinatur cordis habitaculũ, & hoc quidem fit per duo mandata poſtrema, ꝙ ſic patet ordo mandatorum decalogi ſecundum regulam dictaminis fidei.

Alio etiam modo conſiderare poſſumus congruentiam ordinis mandatorum, videlicet ſecundum exigentiam obligationis iuſtitiæ, & quoniam iuſtitia magis dictat nos obligari Deo quã proximo, ideo præmittuntur mandata ad Deum ordinantia tanquam digniora, & magis obligantia: Rurſus quia plus eſt obligari ad actum operis quam ad actum oris, & ad actum oris, quam ad actum cordis, hic eſt ꝙ ad præceptum adorationis in opere reſpectu patris eſt primum: Præceptum vero confeſſionis in ore reſpectu filij ſecundũ: Præceptum vero ſanctificationis in corde reſpectu ſpiritusſancti eſt tertium: Similiter quia plus eſt obligari ad beneficẽtiam quam ad innocentiam: Præceptum illud ad quod obligamur ad benefaciendum alij præcedit illa per quæ obligamur ad non nocendum, & iterum quia magis obligamur vitare maius nocumentum proximi, & maius nocumentum eſt in homicidio quã in adulterio, & in adulterio quam in furto, & in furto quam in falſo teſtimonio, hic tamẽ nõ tenetur S. Bona. vt patuit ſup. ſequitur, & in his omnibus quam in concupiſcentia carnis, & in concupiſcẽtia cordis magis reſpectu vxoris quam reſpectu rei temporalis, hinc eſt ꝙ conuenientem habeut ordinem ſecundũ regulã obligationis ipſius iuſtitiæ.

Ad argumentum quod obijciebatur in contrarium, ꝙ via prior eſt ꝙ̃ illud ad qđ ducit, dicendũ, ꝙ ꝙ̃uis impletio mandatorum ſecundæ tabulæ pręcedat in executione perfectam impletionem mandatorum primæ tabulæ in conſideratione, tamen in intentione eſt contrario: Ordo autẽ mandatorum magis attenditur penes ordinẽ dignitatis, ꝙ̃ nr̃æ executionis? Et ſic patet.

QVAERITVR quomodo ordinantur mandata in duabus tabulis, & quomõ diuerſimode a diuerſis dicantur ſcripta: Nā Ioſephus dicit, quinque fuerunt ſcripta in vna tabula, & quinque in alia Origenes vero ꝙ quatuor in vna, & ſex in altera Aug. vero ꝙ tria in vna & ſeptem in altera. Iuxta hæc quæritur. Quis illorū verius dixerit? Reſpondet ſ. Bona. vbi ſup. q.3. ꝙ ſcriptura mādatorum in tabulis dupliciter habet diſtingui, videlicet ſecundū ſenſum litteralem, & myſticum: Secundū ſenſum litteralem, ſic quinque ſunt in vna tabula & quinque ī altera, & ſic diſtinguit Ioſephus hiſtoriographus, qui reſpicit litteram: Si aūt fiat diſtinctio ſecundum ſenſum myſticum, ſic diſtinxerūt doctores ſacræ ſcripturæ dicentes, mandata ordinantia ad Deum pertinere ad primam tabulam, mandata vero ordinantia ad proximum pertinere ad ſecundum tabulam: & quoniam mandata dupliciter poſſunt diſtingui ſ. diuerſitate formali, & materiali, hinc eſt, ꝙ doctores fuerunt diuerſificati, conſiderando n, diſtinctionem materialē, quatuor ſunt mandata, quæ ordinant hominem ad Deum, materialiter. n. loquendo in hoc ꝙ dicit: Non habebis Deos alienos, & non facies tibi ſculptile: duo mandata includuntur, & hunc modum diſtinguendi ſeruat Origenes: Si vero conſideretur diſtinctio mandatorum ſecūdū rōnem formalē, ſic mandata ad Deum ordinātia non ſunt niſi tria ſecundum proprietates triū perſonarū diuinarum, vt patuit ſup. mandata aūt ordinātia ad proximum ſunt ſeptē, ita ꝙ illud quod eſt de concupiſcentia vxoris aliene, diſtinguitur ab illo, quod eſt de concupiſcentia rerū, ſecundū ꝙ alia & alia eſt concupiſcentia, ſecundum formam & ſpetiem, & hoc mō conſiderauit Aug. ſecundum ꝙ dicit ſuper Exodū ſic: Couenientius. n. vř mihi accipi illa tria, & iſta ſeptē, qa & trinitatē videnť illa, q̄ ad Deū ptinēt, inſinuare, nec eſt ibi aliqua cō tradictio, qa diuerſus modus diſtinguēdi litteraliter & ſpiritualiter nō repugnat, ſimiliter diuerſus mod' diſtinguēdi formaliter, & materialiter nō repugnat, ergo &c.

Aug. Bonau.

§8 VTRVM præcepta decalogi ſint diſpenſabilia? Et arguiť ꝙ ſic, quia conditor pōt reuocare legem, quam condidit, vnde princeps aliquod ius conſtituēs poteſt poſtea illud reuocare, ſed Deus conſtituit p̄cepta decalogi, ergo poteſt ea reuocare, ſed non eſt minus legem reuocare quam diſpenſare, ergo &c.

Conditor poteſt reuocare legem, quā condidit.

Confirmatur, quia de hoc præcepto: Nō occides diſpenſauerat Deus cū Abraam Gen. 22. Tolle filium tuū quem diligis Iſaac, & immolabis eum ſuper vnum montium, quem monſtrauero, tibi, & ipſe voluit occidere, & ex hoc laudatur, ergo & in alijs Deus diſpenſare poteſt.

Bernar. In contrarium dicit b. Ber. li. de di. & p̄cep. ꝙ a Deo non pōt immutari quicquid de dilectione, humilitate, manſuetudine, cæteriſq; virtutibus tam in veteri quam in nouo teſtamento obſeruandum traditur, ſed quodlibet præceptorum decalogi pertinet ad aliquam virtutem, ergo in nul do p̄cepto pōt aliquis diſpēſare. Rňr ſecūdum Rich. in 3. di. 37. ar. 1. q. 5. ꝙ præcepta decalogi indiſpenſabilia ſunt, ita ꝙ nec Deus nec homo pt in illis diſpēſare, ſecundum ꝙ dicit Apoſtolus 2. Timo. 2. Fidelis eſt De' ſeipſum negare nō poteſt, ſed ſicut dicit Aug. li. 22. contra Fauſtum. Lex ęterna eſt ratio diuina, vel volūtas, ordinē naturalē cōſeruari iubēs, perturbari vetās, in quo patet, quòd Deus, vel homo in lege naturæ diſpēſare nō pt, iō dř in decretis diſt. 1. I' naturale cępit ab exordio rōnalis creaturæ, nec variať tpe, ſed immutabile pſeuerat, ergo oīa præcepta, q̄ ex principio legis naturæ conſequunť de neceſſitate immutabilia ſunt, & per conſequēs indiſpēſabilia: Cuius rō, eſt quia De' nō pōt facere, quin cōcluſio, quæ de neceſſitate ſequiť ex principio vero ſit vera, ergo a ſimili Deus nō pōt facere, quin præceptū qđ de neceſſitate ſequiť ex indiſpēſabili præcepto ſit diſpēſabile, ſed oīa p̄cepta decalogi de neceſſitate ſequunť ex principio legis naturæ tāq̄ cōcluſiones, ergo &c. in aliquib. tñ mādatis ſequētib. ex primo principio legis naturæ nō tñ ita immutabiliter, qn pp aliquas circūſtātias cōtingētes poſſit, & ēt expediat nō obſeruare ſicut reddere depoſitū eſt de lege naturæ, ſed depoſitor eſt effectus furioſus, gladius, depoſitus non ē ei reddendus, ne ſibi vel alijs noceat; ideo dicit Bernar. lib. de præcepto, & diſpenſatione. Quod in-

In præceptis ſecundę tabulæ diſpenſare, poteſt Deus non aũt homo.

in præceptis ſecundæ tabulæ diſpenſare poteſt Deus,& non homo,ſicut in illo prę cepto.Non furtum facies,diſpenſauit cum filijs Iſrael, vt aſportarent res ægyptiorum, quia domini eſt terra, & plenitudo eius.

Ad argumentum aũt dicendum, ꝙ non eſt ſimile de lege naturæ per comparationem ad ſuum conditorem, & de lege humana: Lex enim naturæ cum ſit participatio quædam legis æternæ, ſimiliter præcepta decalogi inde ſequentia ſecundum intentionem mandantis continent hominis ordinem ad Deum,& ad proximũ: Eo autem ipſo, ꝙ Deus eſt ultimus finis, debet homo ordinari ad ipſum:Sicut ergo Deus negare non poteſt ſeipſum eſſe vltimum, finem, ita negare non poteſt hominẽ ordinari debere ad ipſum, ideo legẽ naturalẽ infringere non põt inquãtũ cõtinet ordinẽ iſtum.Lex autem humana quia non continet iſtum ordinẽ, ideo poteſt reuocari ex cauſa rationabili &c.vnde ſi occurreret caſus particularis in quo deficeret ratio legis propter cauſas ſpeciales impedientes obſeruationem præceptorum legis ex applicatione ad diuerſas materias,poſsit diſpenſare Papa, aliter vt dicit Rich.in 4.di. 38.non videretur Deus fuiſſe bonus pater familias, niſi dimiſiſſet paſtorem ſuper gregem ſuum, qui poſſet conſulere omnibus occurrentibus,& neceſſario expedien dis.Ad confirmationem argumenti dicendum,quod per illud pręceptum:Non occides, prohibetur ſecũdum intentionem prohibentis occiſio hominis ſine rationabili cauſa, poteſt tamen occidere ſcilicet cum hoc præcipit ille,qui eſt dominus vitæ, & mortis. Tum quia homo propter peccati originalis debitũm eſt debitor mortis. Tũ etiam propter vtilitatem maiorem eius, qui occiditur.Et ſic patet reſpõſio.

Series pręceptorum euangelio rum.

QVAERITVR quot ſunt genera præceptorum euangelicorum:Reſpondetur ſecundũ Alteñſem.lib.1.titu.44.ꝙ quædam ſunt ſpecialia reſpectu perſonarũ præſidẽtium,vt illa,quæ ſpecialiter dantur Apoſtolis,Matt.4.quæ omitto.Quædã ſunt generalia reſpectu oĩum,de quibus Mat.6.& 7.& Luc.6.quæ ſic ordinantur ab euãgeliſta. Primũ ꝓhibet irã,cũ dr̃.Audiſtis quia dictũ eſt antiquis: Non occides, & de hoc hẽs ſupra,Homicidiũ per totũ.Scd̃m pręcipit reconciliationẽ reſpectu eius, quẽ læſimus,cũ dr̃: Si offers munus tuum, & ibi recordatus fueris &c. vade corporaliter ſi præſens eſt, vel ſpiritualiter ſi ſit abſens. ſ.motu cordis recõciliari fratri tuo, veniã petendo,& ſatiſfaciẽdo, & hæc duo ordinãt iraſcibilẽ. Tertiũ prohibet volũtatem, ibi;Qui viderit mulierẽ ad cõcupiſcẽdum &c.de quo ſup.Cõcupiſcẽtia ꝑ totũ. Quartũ declinat occaſionẽ mechiæ,ibi: Si oculus tuus ſcãdalizat te.Vbi nota,ꝙ in oculo,vel cõſideraĩ actus viciosus, vel virtuoſus, & inquãtũ eſt vicioſus eſt abſcindẽdus.Quintũ ſeparationẽ prohibet coniugij excepta cã fornicationis,ibi: Quicunque dimiſerit vxorẽ,hæc aũt tria ordinant concupiſcibilẽ.Sextũ cũ quatuor ſequentib.ordinãt rõnalẽ,& eſt illud. Dico vobis nõ iurate omno,de quo iuramẽtũ ſup. ſeptimũ præcipit patiẽtiã reſpectu læſionis corporis, ibi: Si quis te percuſſerit in maxillã,præbe ei, & alterã.ſ. ſecũdũ aĩ diſpoſitionẽ. Itẽ reſpectu ablationis rerũ,ibi:Si quis voluerit tollere tunicã,dimitte ei,& palliũ. Itẽ reſpectu angariæ operũ, ibi: Et quicunq; angariauerit te ire mille paſſus &c. hæc intelliguntur ſecũdũ aĩ præparationẽ, vt ſ.nolit ꝑ talia illata pacẽ cordis per odium amittere,aliter cõſiliũ eſt. Octauũ præceptũ eſt erogationis,ibi.Oĩ petẽti te tribue ſ.in extrema neceſſitate cõſtituto, vel qd̃ ſupereſt Nonũ eſt ꝓceptũ dilectionis inimicorũ,ibi: Diligite inimicos vr̃os, de quo vide ſup. Charitas. Decimũ regulat intẽtionẽ cũ ſequẽtibus,ibi: Attendite ne iuſtitiã veſtrã faciatis corã hominibus. Vndecimũ remouet inordinatã affectionẽ temporaliũ ibi:Nolite ſolliciti eſſe.ſ.ſuperflue. Duodecimũ prohibet temerariũ iudiciũ,ibi.Nolite iudicare.ſ.ex ſignis leuib.Tertiũdecimũ præcipit debitã cautelã,ibi:Attẽdite a falſis prophetis. Quartũdecimũ adducit in auxiliũ gratiæ petendæ ibi:Petite & accipietis.ſ.qui petunt pie pro ſe, & perſeueranter. Quintumdecimũ præcipit æquitatẽ legis naturæ,ibi:Quodcunque vultis, vt faciant vobis homines &c. ſcilicet neceſſario,aliter conſilium eſt. Sextumdecimum tãquam impletiuum imponit conatum ad Dei amorẽ,ibi:Intra te per anguſtam portã.ſ.charitatem,ſecũdum glo.ibidem,&c.

Quæ ſunt præcepta ab Eccleſia generaliter omnes ligantia? Reſpondetur, quod ſeptem. Primum eſt de celebratione feſtorum. Secundum de auditione Miſſæ. Tertium de ieiunio quadrageſimæ, quatuor temporum, & aliquarum, vigiliarum. Quartum de confeſſione. Quintum de cōmunione. Sextum de decimis. Septimum de uitandis excommunicatis. Multa autem ſunt alia, quæ tangunt ſpeciales perſonas, de quibus habetur in decretis, & decretalibus.

De prudentia.

Hic magna claret Dei erga nos charitas.

Diffinitio prudētiæ

PRudentia ſecundum Philoſophum .6. Ethi. eſt ratio rerum a nobis agibilium, ubi tangit tria.

Primogenus dū dicit ratio, ratio enim communis eſt habitibus practicis, & ſpeculatiuis.

Secundo tangit obiectum prudentiæ in communi dicens, quod prudētia eſt ratio rerum.

Tertio tangit modum obiecti dum dicit, a nobis agibilium, in hoc enim differt ab arte quæ .ſ. eſt a nobis ratio rerum factibilium. Notandum quoque, ꝙ Marcus tullius prudentie tres partes nominat, memoriam, & eſt de præteritis, intelligentiā, & eſt de præſentibus, prouidentiam, & eſt de futuris, vnde prouidentia dicitur quaſi procul videntia.

§.1 VTRVM prudentia ſit virtus. Arguitur, ꝙ non, quia illa ſola potentia eſt ſubiectum virtutis, quæ eſt ſubiectum peccati, quia ſecundum Philoſophum 2. Topic. idem eſt ſuſceptibile contrariorum, ſed ſola voluntas eſt ſubiectum peccati, quia dicit Anſel. libro primo Cur Deus homo. Non punitur niſi voluntas, ſed prudentia non in uoluntate conſiſtit in ſubiecto, ſed in intellectu practico, ergo non eſt virtus.

Sola voluntas eſt peccati ſubiectum.

Confirmatur, quia virtutis actus eſt meritorius, ſed actus prudentiæ non eſt meritorius, non enim eſt meritorium cognoſcere, quid eligendum, & quid ſit reſpuendum, niſi ſequatur electio recta, quæ ſit per voluntatem, ergo prudentiā non eſt virtus. Reſpondetur ſecundum Richar. in 3. diſt. 33. arti. 2. q. 1. quod prudentia eſt virtus, quia dicit Philoſoph. 2. Ethico. Virtus eſt habitus bonus, qui habentem perficit & eius opus bonum reddit, prudentia autem eſt talis habitus, nam omnis habitus virtus eſt, qui peccato opponitur ſub ratione qua eſt vicium, & ſub ratione qua eſt peccatum, & ſub ratione qua eſt culpa, & ſub ratione qua eſt demeritum, ſed habitus prudentiæ omnibus his modis opponitur peccato. Inquantum enim eſt habitus concordans primæ inſtitutioni naturæ opponitur peccato ſub ratione, qua eſt viciū vnde Auguſt. 3. li. de libe. arbi. Quos perfectioni naturæ deeſſe perſpexeris id voca vicium, inquantum autem concordat regulæ, quæ eſt ratio recta in moralibus, opponitur peccato ſub ratione qua peccatū, quia peccatum eſt illud, quod diſcordat a regula recta ſiue in naturalibus, ſiue in moralibus, vnde in naturalibus mōſtra dicūtur peccata, quia diſcordāt a recta regula naturæ, & in moralibus dicitur peccatum quod diſcordat a recta regula rationis, inquantum etiam prudentiæ uſus dependet ex voluntate opponitur peccato ſub ratione qua culpa, quia culpa eſt inordinatus actus exiſtens in poteſtate voluntatis, inquantum actus prudentiæ eſt meritorius, cum imperatur a volūtate in formata charitate, per quam id, quod dictat prudentia eligendum recte elegitur, vel fugitur, vel applicatur ad opus exterius, ſi eſt poſſibile opponitur peccato ſub ratione qua eſt demeritum, peccatum enim eſt demeritum ſub ratione, qua iuſte redditur ei pœna peccati: Ex quibus patet, quod prudentia non dicitur habitus faciens rectam, conſiderationem rationis tantum, non habendo reſpectum ad voluntatem, ſed etiā in comparatione ad rectitudinem voluntatis, vnde non dicitur, homo agens prudenter, quia dictat aliquid eſſe eligendum, vel fugiendum, niſi ſuum dictamen ſit coniunctum electioni rectæ, quę eſt per rectitudinem voluntatis, ideo prudentia partim eſt virtus intellectualis, partim moralis.

Ad argumentum dicendum, ꝙ pecca-

tum ſub ratione qua vitium, & ſub ratione quà peccatum, non tantum eſt in voluntate, ſed etiam in alijs potentijs, animæ, quia etiam potentiæ a voluntate poſſunt priuari ſua perfectione ſuæ naturæ conuenientе, vt patuit.

Ad ſecundum dicendum, q actus prudentiæ meritorius eſt in comparatione ad voluntatem, ratio enim ſuæ laudabilitatis, qua opponitur culpabilitati ei conuenit in voluntate.

§.3 VTRVM prudentia ſit virtus ſpetialis ab alijs virtutibus cardinalibus diſtincta? Videtur q non, quia ſpetialis virtus ab aliis diſtincta, habet ſpetiale obiectum ab obiectis aliarum virtutum, ſed vt dicit Philoſ. 6. Ethi. Prudentia eſt recta rō agibilium, ſed omnia obiecta virtutum moraliter ſunt agibilia, ergo prudentia non eſt ſpetialis virtus. Reſpondetur ſecundum Rich. vbi ſupra q. 2. q prudētia eſt ſpetialis virtus ab alijs virtutibus moralibus diſtincta, virtutes enim reponuntur in ſpetie ſua per obiecta earum non materialia, ſed formalia, vnde per diuerſitatem talium obiectorum virtutes diſtinguuntur inter ſe, ſed formale obiectum prudentiæ, quod eſt ens contingens agibile per nos ſub ratione qua verum, eſt diſtinctum a formali obiecto cuiuſcunque alterius virtutis, tale enim obiectum creatum eſt, obiectum vero virtutum theologicarum eſt increatum, intellectus, etiam ſapientia, & ſcientia ſunt circa neceſſaria vnde patet, q prudētia eſt diſtincta a virtutibus theologicis, & moralibus, & virtutibus pure intellectualibus: Obiectum & artis non eſt aliquid agibile, ſed factibile, ſed ſicut dicit philoſ. 6. Ethi. alterum eſt factio & actio, factibilia enim in exteriori materia conſiſtunt, vt nauis, gladius &c. agibilia autem conſiſtunt in ipſo operante, & ideo philoſophus, vbi ſupra prius prudentiam diſtinguit ab arte di. Prudentia non eſt ars, nec ſcientia. Ex quibus patet, quòd prudentia ſit virtus ſpetialis.

Obiectum virtutum theologicarum eſt increatum.

Ad obiectum dicendum, q quamuis prudentia, & aliæ virtutes morales ſint circa eandem materiam, tamen ſub aliqua ſpetiali ratione eſt obiectum prudentiæ, ſub qua non eſt obiectum aliarum virtutum, ergo &c.

§.4 VTRVM prudentia ſit virtus moralis? Et arguitur q non quia virtutes morales diſtinguuntur ab intellectualib. ſed prudentia eſt virtus intellectualis, cum conſiſtat in intellectu, ſicut in ſubiecto, ergo non eſt virtus moralis. Reſpondetur ſecūdum Richar. vbi ſupra q. 4. q prudentia eſt ſecundum aliquid virtus intellectualis inquantum eſt in ratione ſicut in ſubiecto, & inquantum reſpicit ſuum obiectū ſub ratione veri, & ſecundum aliquid eſt virtus moralis, & magis moralis quam intellectualis, non enim eſt in intellectu inquantum ſpeculatiuus, ſed inquantum practicus, nec eſt reſpectu cuiuſcunq; veri, ſed reſpectu veri agibilis per nos, neq; eſt in intellectu, niſi inquantum mobilis a voluntate, & ordinata ad voluntariam actionem, qua propter magis eſt cōtra rationem prudentiæ peccare ſcienter, quā ignoranter, vnde phil 8. Ethic. dicit, quod circa prudentiam minus eſt eligibilis peccans voluntarie quam ignoranter, quamuis contrarium ſit in arte: Ex quibus patet ſolutio ad argumentum.

Quæritur, quæ ſunt ſpecies prudentiæ? §.5 Reſpondetur ſecundum Rich. vbi ſupra, q. 3. q colligendo a philoſopho 3. politic. c. 2. & 6. Eth. c. 9. Prudentiæ ſunt plures ſpecies. Quædam dicitur monaſtica, per quam quis regit ſeipſum: Quædam iconomica, quæ eſt directiua in regimine familie: Quædam dicitur politica architethonica, quæ eſt directiua principis in regimine ciuitatis, vel regni.

Plures ſpecies prudētiæ.

Quędam vero politica ſimpliciter dicta, quæ eſt directiua in regimine ſubditorum, per quam bene ſe habent ad conſeruationem politiæ bene ordinatæ.

Notandum etiam ſecundum Rich. vbi ſupra. atque ſimul ſanctum Thom. eadem di. q. 3. recolligendo iuxta plures philoſophos Macrobium & Tullium 1. rhetoricę, ac Philoſ. 6. Eth. q aſſignantur prudentiæ plures partes quaſi integrales, partem impropriè capiendo, & hoc pro eo quòd concurrunt ad perfectum actum ipſius prudentiæ, & ſunt iſta; Ratio, quę eſt prudentia qua quis procedit ex cognitis ad alia cognoſcenda, Intellectus, qui accipitur pro habitu principiorum agibilium tam præſentium quam contingentium, &

Thom.

neceſſarium circũſpectio, qua diligenter attendit homo circunſtant ias negocij.

Prouidentia, qua quis ſibi prouidet cõtra futura, & comode aliqua ordnanda ad finem. Docilitas, quam philoſophus 6. Eth. de miticam vocat, qua quis prompte recipit agnitionem agibilium. Cautio, qua quis vitat impedimenta circa agibilia: Hæc prædicta ponit Macrobius, ſequẽtes duę a Tullio. 2. rhetoricæ. Memoria, & hic non recipitur prout nominat animæ potentiam, ſed pro quadam diſpoſitione, qua bene recordatur præteritorum & prouidet de agibilibus. Euſtochia eſt, ꝑ quam homo bene coniecturat, cuius pars eſt ſolertia, quæ eſt ſubtilitas quædam ſubito in non perſpecto tempore medij in coniecturando, vt ſi aliquis videns, quòd luna ſemper ſplendorem habet à parte ſolis ſtatim intelligat propter quid hoc ſit, quia illuſtratur a ſole, & diſputantem in computandò cum diuite ſtatim cognoſcit quantum accommodatum eſt: Denique ſolertia eſt non ſolum ſpeculabilium, ſed etiam agibilium tam in neceſſariis quam etiam in contingentibus, ſed euſtochia eſt enim in operatiuis de contingenbus.

§.6 Quæritur, quot ſunt actus prudentiæ? Reſpondetur ſecundum phil. 6. Eth. quod tres ſunt. ſ. Primus conſiliari. Secundus de cõſiliariis, & inuentis iudicare. Tertio cõſiliata, & iudicata ad opus applicata præcipere, & iſte tertius actus eſt principalis, quia alii duo ordinantur ad iſtum, vnde dicitur Eccl. 33. In omnibus operibus tuis eſto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi, vbi dicit Lyra. ſecundum quòd, inquit philoſophus. lib. Ethic. Conſiliari debemus moroſe, ſed exequi velociter bene conſiliata, & ſic omnis infirmitas ideſt defectus operis non occurret tibi, qui frequenter ſuperuenit, quando differtur executio boni conſilii. Vnde poeta Noli differre paratis Hæc ille.

§.7 QVAERITVR, quæ opponuntur prudentiæ? Reſpondetur quòd imprudentia, quæ quidem poteſt dici peccatum generale propter participationem, inquantum ſcilicet in quolibet peccato eſt defectus in aliquo actu rationis dirigentis, & ideo ſecundum peccata circa quæ eſt tale peccatum erit.

Habet etiam imprudentia ſub ſe ſpecies ſcilicet quæ dicitur præcipitatio, qua aliquis per impetum paſſionis, vel voluntatis fertur ad aliquid pertranſitis mediis ꝑ quæ oportet ordinate deſcendere recta cõſiliando, quæ media ſunt, memoria prætеritorum, intelligentia pręſentium ſolertia in conſiderando futuros euentus. ratio cõferẽs vnum cum alio, & docilitas per quã acquieſcit quis aliorum ſententiis, habet etiam temeritatem, quę eſt contemptus regulę dirigentis, vnde temere dicuntur illa fieri, quæ ratione non reguntur ex contẽptu regulę dirigentis: Habet & inconſiderationem, qua in recte iudicando deficit, eſt & inconſtantia, quæ deficit in præcipiendo, eſt & negligentia, quæ eſt per defectum voluntatis, & eſt proprie in defectum actus interioris, ad quẽ pertinet electio, & pigritia, & torpor, & quando prædicta ſint peccatum mortale, dicendum, ꝙ ſolum quando ſunt contra aliquod neceſſarium ad ſalutem quod præcipitur, vel qđ eſt prohibitum, alias communiter ſunt peccata venialia.

QVAERITVR, quæ ſunt vitia, quæ ſimilitudinem habent cum prudentia? §8
Primum eſt prudentia carnis inquantum ſtudium rationis ordinat ad finem, qui non eſt vere bonus, & quidem ſi ſumatur ſecundum abſolutam rationem, ita quod in cura carnis, aut mundanorum finis totius vitæ ſit, eſt peccatum mortale, quia per hoc auertitur homo totaliter a Deo cum impoſſibile ſit eſſe plures vltimos fines, & de hac dicitur Rom. 8.

Prudẽtia carnis inimica eſt Deo: Si autem ſumatur ſecundum rationem particularis prudentiæ, ſic eſt peccatum veniale, quia ſicut affectio ad aliquid delectabile carnis, vel mundi inordinata ſiue auerſione a Deo, eſt peccatum veniale, ſic eſt ſtudium ad illam, ſimiliter eſt intelligendum de prudentia ſæculi. Si vero quis curam carnis in finem ordinat honeſtum, puta comeſtionem ad carnis ſuſtentationem, vt Deo ſeruiat, ſic non erit prudentia carnis ſimiliter nec prudentia ſæculi quando vtitur rebus mundi ad finem honeſtum, prout dicit ſanct. Tho. 2. 2. quæſtio. 58.

Secun-

Secundum eſt aſtutia: quæ ſecundum ſanct. Th. 2.2. q 58. eſt cum quis ad conſequendum aliquem finem bonum, vel malum vtitur non veris medijs, ſed falſis & apparentibus, quod quidem eſt contra rationem, & prudentiam, & peccatũ: Aliquando tamen dicitur prudentia propter ſimilitudinem, ſed impropriè, ſicut Prouerb. 1. vt detur paruulis aſtutia.

Tertium eſt dolus, qui à Labeone in l. 1. ff. de dolo. ſic definitur: Dolus malus eſt omnis calliditas fallacia machinatio ad circũueniendum, fallendum, & decipiendum alterum adhibita, ſit tacendo in animo calliditas, ſit mentiendo in verbo fallacia, ſit in arte verborum machinatio; poteſt tamen aliquando dolus eſſe licitus ſicut patet in captiuo, qui ſe ſimulat contractum.

Quartum eſt fraus, quæ non poteſt eſſe ſine dolo, ſed bene dolus ſiue fraude, ita fraudi ineſt dolus ſicut ſpecies generi, vnde ſicut tutor, qui non poteſt emere rem pupilli interponit aliam perſonam quæ emat: Sed vt dicitur extra da reſcriptis. c. ex tenore: Fraus, & dolus nemini debet patrocinari, & licet hæc tria conueniant, inquantum quis per vias non veras, ſed ſimulatas vult conſequi aliquem finem, tamen inter ſe differunt, quia ad aſtutiam pertinet cogitatio huiuſmodi viarum, ad fraudem vero, & dolum pertinet executio operis, ſed dolus propriè conſiſtit in verbis, & factis, fraus in factis propriè.

Nemini debet patrocinari fraus, & dolus.

§. 9 VTRVM prudentia præſtituat finẽ virtutibus moralibus? Arguitur quòd ſic, quia ad nullam pertinet virtutem ordinare de alia, niſi magis de propinquo reſpiciat, vnde philoſophus. 2. Ethicor. vult, ꝙ illa ſcientia, quę magis eſt circa finem operabilium alijs imperat, quæ ſunt circa operabilia, ſed prudentia diſponit de alijs virtutibus moralibus, ergo videtur, quod eis finem præſtituat.

Reſpondetur ſecundum Rich. vbi ſup. q. 5. quod prudentia non præſtituit finem virtutibus moralibus, loquendo de fine in generali, qui reſpectu vniuſcuiuſque virtutis moralis eſt circa materiam ſuam medium per comparationem ad iudicium rationis rectæ, habent finem dico ait Richar. generalem, & communem generali virtuti, quia reſpectu cuiuſcunq; actus & perſonæ illæ finis conuenit virtuti morali: verbi gratia: Temperantia ſemper ad hoc tendit, vt reſpectu delectabilium ſenſibilium attingat ad illud, quod dictat iudicium rationis rectæ, ſic autem finem præſtituit virtuti morali naturalis ratio, ex quo ſic dictat tendẽdum ad finem, ſed loquendo de generali fine, qui non eſt idẽ reſpectu cuiuſcunque ſtatus actus, & perſonæ, ſic dicendum, ꝙ prudentia finẽ virtuti morali præſtituit, aliter enim non inueniret medium circa ea, quæ ſunt ad finem, quia ad attingendum mediũ in quocunque actu morali, inclinat mortalis actus ſicut ad aliquem finem.

Ad argumentum dicendum, ꝙ prudentia dicitur diſponere de alijs virtutibus moralibus, quia iuuat eas ad tendendum in finem, quem eis præſtituit ratio naturalis, & hoc auxilium facit inueniendo medium circa ea, quæ ſunt ad finem, ſed ex hoc non ſequitur, quòd finem eis præſtituat, quia ex prudentia, & alijs virtutibus moralibus ratio naturalis finẽ in generali præſtituit.

VTRVM prudentia ſit nobilior virtus, quam iuſtitia? Reſpondetur ſecundũ intentionem Scoti, quòd non, ſed iuſtitia eſt nobilior, quod Et probatur: Quando ſunt duæ potentiæ aſpicientes finem, & ea quæ ſunt ad finem, ſi vnius reſpectu alterius eſt nobilior habitus in reſpectu finis, ita eius reſpectu, entium ad finem, hoc modo comparatur intellectus, & voluntas, ambæ enim ſunt tam finis quam entium ad finem, reſpecta autem finis charitas, quæ eſt voluntatis, habitus nobilior eſt fide, quæ eſt intellectus igitur, & reſpectu entium ad finem nobilior erit iuſtitia, quæ eſt prima virtus voluntatis. §. 10

In iſto ordine ipſa prudentia, quæ eſt ſuprema virtus intellectus in eodem ordine, non loquendo autem modo de virtutibus ſpeculatiuis, etſi obijciatur quod inſtit 6. Ethicorum videtur philoſophus præponere prudentiam cæteris virtutibus. Dicendum, quòd iſta præpoſitio intelligenda eſt aut ratione originis, quia eſt prior aut directionis non, ꝙ ſit ſimpliciter nobilior.

Vtrum

§ 11 Scientia poteſt amitti per obliuionē.

VTRVM prudentia poſſit tradi obliuioni? & videtur ꝙ ſic quia ſcientia cum de neceſſarijs ſit ſtabilior eſt, & certior quam prudentia cum ſit de contingentibus, ſed ſciētia amitti poteſt per obliuionem, ergo multo fortius prudentia. Reſpōdet ſecundum Rich. vbi ſup. q. 7. quod qdā dixerunt, ꝙ non poteſt prudentia totaliter amitti, quia vt ipſi dicunt ipſa non tātum eſt in intellectu ſed etiam in affectu obliuio autem reſpicit intellectum non affectum, ſed hoc non videtur, ꝙ vnus ſimplex habitus ſit in duabus potentijs, nec vnus habitus componitur ex duobus habitibus, vnde videtur dicendum, quòd prudentia poſſet per obliuionem amitti per diuturnitatem temporis: Si homo per tēpus valde diuturnū poſſit ceſſare ab omni actu prudentiæ, ſed hoc non eſt poſſibile de lege communi, quia ſemper præſto eſt materia prudentiæ cum tota die inſurgant paſſiones, & occurrant operationes, circa quas homo per prudentiam ſe dirigit, ideo prudentia de lege communi obliuioni non traditur, ſaltem ita faciliter ſicut ars & ſcientia: Ex quibus patet reſponſio ad argumentum;

De *Chriſti reſurrectione*,

Hic relucet altiſſimi Dei magna charitas erga homines.

Diffinitio reſurrectionis.

RESVRRECTIO Chriſti quaſi iterata ſurrectio, vnde reſurrectio ſic poteſt diffiniri. Reſurrectio eſt corporis facti incorruptibilis ad animam iterata vnio, vbi tanguntur.

Primo ſubiectum reſurrectionis, dum dicitur, corporis facti incorruptibilis. Prius enim eſt quod eſt animale & corruptibile, quam quod eſt ſpirituale & incorruptibile, reſurgemus quidem a corruptibili ad incorruptibile.

Secundo tangitur reſurrectionis terminus, cū dr̄, ad animā, ſi reuera corpus incorruptibile efficeret, & ei anima non vniretur, non diceretur reſurrectio. Ideo tertio dicitur iterata vnio, nam Ioannes Damaſ. diffiniens reſurrectionem dicit: Reſurrectio eſt eius, quod cecidit, & eſt diſſolutum ſecunda reſurrectio.

§ 2. VTRVM fuerit neceſſarium Chriſtū reſurgere? Et arguitur ꝙ non, quia ſicut dictum eſt? Reſurrectio ſecundū Damaſc. in 4. li. eſt eius, quod diſſolutum eſt, & cecidit ſecunda ſurrectio, ſed Chriſtus non cecidit per peccatum nec corpus eius eſt diſſolutum, ergo improprie conuenit ſibi reſurgere. Reſpondet ſecundū Rich. in 3. di. 21. ar. 3. q. 1. ſ. Tho. 3. parte ſummæ. q. 53. ꝙ neceſſarium fuit Chriſtum reſurgere propter quinque.

Damaſc.

Thom.

Primo quidem ad commendationem diuinæ iuſtitiæ, ad quam pertinet exaltare illos, qui ſe propter Deum humiliant, ſecundum illud Lucæ 1. Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles, quia igitur Chriſtus propter charitatem, & obedientiam ſe humiliauit vſque ad mortem crucis, oportebat quòd exaltaretur vſque ad glorioſam reſurrectionem, vnde in perſona eius dicitur in Pſal. Tu cognouiſti, i. approbaſti ſeſſionem meam, idem humilitatem, & reſurrectionē meam. i. glorificationem, vt dicit glo. Pſ. 138.

Secundo ad fidei nr̄æ inſtructionē quia per eius reſurrectionē cōfirmata eſt fides nr̄a, ſecūdū ꝙ dr̄ 2. Cor. vl. Et crucifixus eſt ex infirmitate nr̄a, ſed viuit ex virtute Dei, Iō. 1. Cor. 15. dicitur: Si Chriſtus nō ſurrexit inanis eſt prædicatio nr̄a. Tertio ad ſubleuationē nr̄æ ſpei, quia dū videm⁹ Chriſtum reſurgere, qui eſt caput, noſtrū ſperamus, & nos reſurrecturos. Vnde 1. Corin. 15. Si Chriſtus prædicatur, quòd reſurrexit a mortuis, quō quidam dicunt in vobis, qm̄ reſurrectio mortuorū non eſt. Quarto ad informationē vitæ fideliū, ſecundum illud Ro. 6. Quō Chriſtus reſurrexit a mortuis per gloriā pr̄is, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Quinto ad cōplementū nr̄æ ſalutis, quia per hoc ꝙ mala ſuſtinuit moriendo, vt nos redimeret a malis: ita glorificatus eſt reſurgēdo, vt promoueret ad bona, ſecundum illud Rom. 4. Traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Ad argumentum ergo dicendū, ꝙ licet Chriſtus non ceciderit p̄ peccatū, cecidit tñ p̄ mortē, qa ſicut peccatū eſt caſus a iuſtitia, ita mors ē caſus a vita, vñ de perſona Chri poteſt itelligi illud, Mich 7.

Ne

Ne lateris inimica mea ſuper me, quia cē di, conſurgam.

§.2 VTRVM conueniens fuit Chriſtum reſurgere tertia die? Videtur, quod non, membra enim capiti debent conformari, ſed nos qui ſumus membra Chriſti non reſurgimus a morte tertia die, ſed noſtra reſurrectio differtur vſque ad vltimum diem mundi, ergo videtur, quod Chriſtus qui eſt caput noſtrum non debuit tertia die reſurgere. Reſpondetur ſecundum Sanctum Thom. vbi ſupra, quod reſurrectio Chriſti neceſſaria fuit ad inſtructionem fidei noſtræ, cum autem fides noſtra, & de diuinitate, & de humanitate Chriſti ſit, & ideo ad hoc, vt confirmaretur fides de diuinitate oportuit, quod cito reſurgeret: Ad hoc autem, quod confirmaretur fides de Chriſti humanitate, & morte oportuit moram eſſe inter mortem, & reſurrectionem, ſi enim ſtatim poſt mortem reſurrexiſſet, videri poſſet, quod eius mors vera non fuerit, & per conſequens, nec reſurrectio vera, vnde Auguſt. in 4. de trini. dicit: Per hoc etiam ſignatur, quod per reſurrectionem Chriſti tertium tempus incipiebat, nam primum fuit ante legem.

Secundum ſub lege. Tertium ſub gratia. Incipit etiam in Chriſti reſurrectione tertius ſtatus ſanctorum, nam primus fuit ſub figuris legis. Secundus fuit ſub veritate fidei. Tertius erit in æternitate gloriæ, quam inchoauit reſurgendo a mortuis.

Excellentior eſt virtus capitis, quam membrorum

Ad argumentum dicendū, quod caput, & membra conformantur in natura, ſed non in virtute, excellentior eſt enim virtus capitis, quam membrorum, & ideo conueniens fuit caput noſtrum Chriſtum prius reſurgere, ſicut videmus, ꝙ ſurgere volens leuat caput prius.

§3 VTRVM Chriſti reſurrectio ſit cauſa meritoria noſtræ reſurrectionis: Arguitur, ꝙ ſic, quia non eſt inconueniens ponere in Angelis meritum in ſtatu beatitudinis, ſimiliter nec in Chriſto ante mortem, ergo in Chriſto poſt mortem erit inconueniens ponere meritum, & beatitudinem.

Confirmatur: Chriſtus anticipauit tempus merendi, quia ab inſtanti ſuæ conceptionis meruit, quod non fuit ſecundum legem communem, ergo ſimiliter non erit inconueniens ponere meritum in Chriſto poſt mortem. Reſpondetur ſecundum Alexan. de Ales in 3. par. ſumm. quæſt. 20. quod Chriſti reſurrectio eſt in genere cauſæ meritoriæ, ſed non propriæ & in genere cauſæ efficientis proprie, & & in genere cauſæ materialis, inquantum credita, & in genere cauſæ finalis inquantum amata, & in genere cauſæ formalis, vel exemplaris inquantum conſiderata, in genere ergo cauſæ meritoriæ eſt improprie, nam meritum non erit in beatitudine completa, cum ſit ſeruientium, nec eſt inſtantia de Angelis, ſed in genere cauſæ meritoriæ per modum interpellationis, vnde Roma. 8 ipſe interpellat pro nobis, & ſanctos oramus, vt eorum orationibus adiuuent nos.

Ad illud argumentum, quod non eſt inconueniens in Chriſto meritū poſt mortem: Dicendum, quod falſum eſt, immo inconueniens eſſet proprie ſumendo meritum, quia hoc eſſet quodammodo Chriſtū ponere viatorem, vnde Ioan. 21 Ieſus ſtetit in litore. Glo. Dicitur de ſanctis, quod in litore erunt cum in fine mundi cū Chriſto reſurrexerint, & ſic ponere Chriſtum in ſtatu merendi, eſſet ponere ipſum non in ſtatu quieſcentis.

Ad illud, quod anticipauit tempus merendi, dicendum, quod non fuit inconueniens in ſtatu viatoris anticipare tempus merendi, ſed poſt mortem nec ſuæ dignitati, nec ſuæ redemptioni cōueniret, quia in paſſione totum meritum eius eſt conſummatum.

VTRVM reſurrectio Chriſti ſit cauſa efficiens reſurrectionis noſtræ? §.4 Et arguitur, quod non, quia in natura nihil ignobilius poteſt agere in nobilius, ſed omne corpus ignobilius eſt anima, quantumcunque corpus ſit nobile, ergo quælibet paſſio corporis ignobilior eſt qualibet paſſione animæ, ergo reſurrectio Chriſti non poteſt eſſe cauſa iuſtificationis animæ.

Confirmatur ſic: Maius eſt eſſe perfectum quam factum, ſed nulla creatura poteſt eſſe creatio corporum, ergo nec ſeparatio.

In contrarium tamen dicitur in Glo. ſuper illud Pſal. Ad veſperum demorabitur fletus &c. Reſurrectio Chriſti cauſa eſt noſtræ reſurrectionis, animæ in præſenti, & corporis in futuro. Reſpondetur ſecundum Alexan. vbi ſupra, quod reſurrectio Chriſti eſt in genere cauſæ efficientis, cauſa reſurrectionis prima eſt ipſe Deus, cauſa autem media eſt ipſa humanitas Chriſti, ſiue verbum humanatum, cauſa vero proxima ipſa humanitas verbi apparens glorioſa in iudicio, & ſic patet reſponſio.

Pſal. 29.

Notandum tamen, quod duplex eſt iuſtificatio per quam fit reſurrectio, quia iuſtificatio eſt rectitudo a curuitate in rectitudinem, iuſtificatio eſt a curuitate culpæ in præſenti ad rectitudinem gratiæ, futura vero iuſtificatio erit a curuitate miſeriæ ad omnimodam rectitudinem, & ſic ipſa Chriſti reſurrectio eſt cauſa iuſtificationis huiuſmodi.

Sed contra præmiſſa arguitur, quod nec paſſio Chriſti, nec eius reſurrectio eſt cauſa meritoria, vel efficiens, ſed ſola incarnatio, quia charitas eſt radix meriti, & ſecundum quantitaté charitatis eſt quantitas meriti: Si ergo tanta charitas fuit in Chriſto ab inſtanti ſuæ conceptionis, quanta poſt, ergo tantum meruit ab illo inſtanti quantum poſt. Reſpondetur ſecundum Alexandr. vbi ſupra, quod dupliciter poſſumus loqui de merito, ſcilicet quantum ad vim merendi, & ſic verum eſt, quod tantum meruit ab inſtanti ſuæ conceptionis, quantum poſt, vel poſſumus loqui quantum ad neceſſarium ſiue effectum meriti, & ſic non tantum meruit quantum póſt, & eſt exemplum in igne, cuius tota uis comburendi eſt in ipſo, tamen maior eſt combuſtio quando plura ligna incenduntur. Ita dicendum, quod tota vis merendi eſt in charitate, tamen plures ſunt effectus in pluribus operibus charitatis.

Secũdum quantitatem charitatis eſt quantitas meriti.

§ 5 VTRVM reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis bonorum, & malorum? Et arguitur, quod non, quia ſicut ſe habet paſſio Chriſti ſecundum cauſalitatem ad redemptionem, ſic reſurrectio ad reſurrectionem: Si ergo paſſio Chriſti non habet effectum niſi in bonis, quia non iuſtificat niſi bonos, ergo nec reſurrectio erit cauſa niſi bonorum. Reſpondetur ſecundum Alexan. vbi ſupra, quod reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis bonorum, & malorum, ſed differenter, quia bonorum cum remuneratione, malorum nõ cum remuneratione. pſal. Ideo non reſurgent impij in iudicio, vnde Hebr. 6. Fundamentum reſurrectionis mortuorum. Gloſ. Niſi quis credat, quia reſurrectio Chriſti efficit noſtram non habet ſuper quod fundamentum ædificet.

Cauſare reſurrectionis bonorum eſt Chriſti reſurrectio. Pſal. 1.

Ad argumentum dicendum, quod ſi loquamur de reſurrectione glorioſa, ſic ſe habet reſurrectio ad reſurrectionem, ſicut paſſio ad redemptionem, vel iuſtificationem: Si autem loquamur de reſurrectione communiter, ſic non ſe habet: Ratio huius eſt, quia Philipp. 2. Per paſſionem illi datum eſt nomen, quod eſt ſuper omne nomen, & Matth. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas, ſcilicet ſuper bonos, & malos, & ideo dum venerit, vt iudex, omnes oportebit reſurgere tam bonos, quam malos, & ſic cauſalitas reſurrectionis fuit generalior cauſalitate paſſionis ratione dicta.

§ 6 VTRVM Chriſti reſurrectio ſe habeat ad noſtram, vt cauſa coniuncta, vel remota? Et arguitur quod vtroque modo. Primo, quod ſit propinqua cauſa noſtræ reſurrectionis Chriſti reſurrectio probatur per illud Ambroſ. in ſermone: Gaudium patrisfamilias fidelium ſibi læticia comitatur, vt quem ſubſecuti ſunt ſimilitudine paſſionis comitentur, & gloria reſurrectionis, dicente Apoſtolo ſecundo Corinth. 1. Si ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis, & conſolationum, ergo videtur, quod reſurrectio Chriſti ſit coniuncta cauſa noſtræ reſurrectioni. Idem in quodam ſermone: Multa corpora ſanctorum legimus in prima reſurrectionis feſtiuitate ſuſcitata fuiſſe, cur non quotiens reſurgere credamus, & ſanctos, & Hierony. in ſermo de aſſumpt. Quæritur de glorioſa virgine, an reſurrexit? Ad quod reſpondeo, quia Deo nihil eſt impoſsibile, nec nos factum abnuimus de Beata Virgine. Secũdo quod Chriſti reſurrectio ſit cauſa remota ad noſtram probatur per gloſſ. ſuper illud pſalm. Ad veſperum demorabitur

Ambr.

Hiere.

tur fletus. Glo. Fletus eſt miſeria originalis culpæ quæ demorabitur vſque ad diē Domini, quo noſtra reſurrectio futura eſt & Iob. 14. Non euigilet homo donec atteratur cœlum.i. donec mouetur, Glo. non negat reſurgere, ſed donec atteratur cœlum, ergo &c. hoc idem patet de ſenſu cū apud nos fuit corpora ſanctorum.

Aug. Reſpondetur ſecundum Alex. vbi ſup. & Auguſtinum ad Paulinam dicentem ſic: Alij ſunt humani limites rerum: Alij diuinarum ſigna virtutum: Alia quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt. Dicendum ergo quòd ſecundum curſum naturæ non debet eſſe reſurrectio ante mundi renouationem, per Paſſionem Chriſti fuit, & meritum noſtrę iuſtificationis, & noſtræ reſurrectionis, & gloriæ quo ad corpus, & quo ad animam, vnde per ſufficientiam reſtituitur homo per illam in priſtinam: Sed adhuc duplex tentio fuit, ſcilicet animarum in limbo, & corporum in incineratione, ad ſoluendum tentationē animarum apparuit verbum in anima apud inferos. Similiter ad ſoluendum tentionem corporum oportebit, ꝙ appareat in corpore, & anima poſt omnium vitam, & incinerationem, quæ fieri non poteſt niſi numerus electorum compleatur, & mundus innouetur.

Ambr. Ad illud autem Ambroſij, ꝙ gaudium patri familias &c. Dicendum, quòd eſt reſurrectio in merito, & in re, vnde ibidem ſubdidit: Eſt plane ſocietas, quia ſi nondum reſurrexerunt numero, reſurrexerunt iam merito. De reſurrectione corporum dicit Hieronymus. Propter cautelam (ſalua fide) pio magis deſiderio dubitare oportet quam temere diffinire, quæ ſine periculo fieri non poſſunt, vel poteſt dici quòd vera fuerit eorum reſurrectio.ſ. in corpore vero, non phantaſtico, & anima vera, ſed completo eo propter quod reſuſcitati fuerunt redacti ſunt in puluerem, vt vult Aug. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ: Vnde dicit. Corpora ſanctorum de monumentis venientia in monumenta ſe retraxerunt, vbi vltimam reſurrectionem expectant.

ſ.7 VTRVM Chriſti reſurrectio ſit cauſa neceſſaria, vel contingens noſtræ reſurrectionis? Et arguitur, ꝙ ſit neceſſaria, quia dicit Apoſtolus 1. Cor. 15. Si Chriſtus reſurrexit & nos reſurgemus, ſi conſequentia eſt neceſſaria a cauſa ad effectum, ergo reſurrectio Chriſti cauſa eſt neceſſaria. Sed cōtra, ſi neceſſaria cauſa eſt, ergo circūſcripta illa non erit ponere noſtra, quod autem illa circunſcripta ſit reſurrectio noſtra, patet, quia circunſcripta redēptione, & reſurrectione neceſſe eſt eſſe diuinam iuſtitiam, & ita oportet reddere vnicuique in corpore & anima &c. Item alius modus fuit Deo poſſibilis cauſæ noſtræ reſurrectionis, ergo Chriſti reſurrectio eſt cauſa contingens. Reſpondet Alexan. vbi ſupra ꝙ eſt neceſſarium per ſe & per accidens.

Primum eſt quod nō potuit, nec poteſt nec poterit aliter ſe habere, per accidens quod non poteſt aliter ſe habere, ſed potuit, talis eſt reſurrectio, vel aliter, eſt neceſſitas ſecundum cauſam ſuperiorem & inferiorem.

Item ſecundum cauſam ſuperiorem dupliciter. Eſt enim neceſſitas præſciētiæ & eſt neceſſitas iuſtitiæ. Neceſſitate præſcientiæ erat neceſſaria reſurrectio Chriſti, & etiam ab initio, quia ibi ab æterno erat præordinatum, non tamen neceſſitate iuſtitię, imo poſt lapſum ſolum neceſſaria fuit neceſſitate iuſtitiæ, & noſtra ſimiliter circumſcripta redemptione, neceſſaria erat reſurrectio ſecundum hunc modum vltimum. Item ſecundum cauſam inferiorem ſimiliter diſtinguendum, quia aut ſe habet ad ſemper producendum effectum.i. coniuncta effectui, & ſic non eſt cauſa neceſſaria, vel ſe habet ad producēdum effectuum ſuum in determinato tempore, & motus cœli in tali ſitu eſt cauſa eclipſis, ſic reſurrectio Chriſti ordinataī iudicio eſt neceſſaria noſtræ reſurrectionis cauſa, & hoc dicit glo ſup illud pſ. Dabit voci ſuæ virtutē &c. Et ſic patet rñſio.

Quærit quæ differentia paſſionis, & reſurrectionis Chriſti in cauſando noſtrā reſurrectionē? Reſpondet Alexan. vbi ſupra ꝙ paſſio Chriſti fuit vt cauſa meritoria nrę reſurrectionis, & fęlicitatis, ſed reſurrectio eius fuit ſecūdū efficiētiā, vñ. Ro. 5. glo. Saluati ſumꝰ ab ira ꝑ paſſionē & recōciliati patri, nōdū tñ reſtituti ꝑ effectum fælicitati, ſed ē felicitas eſſentialis, & hæc ſ.8

erit

erit in Deo, & eſt fœlicitas accidentalis, quæ eſt ex conſortio, vel loco: Verbum ergo deſcendens ad inferos reſtituit fœlicitatem ſecundum affectum, quæ eſt in Deo, ſed alia eſt fœlicitas in contemplatione humanitatis, & hanc habebunt per reſurrectionem, & hæc iterum eſt accidentalis, ſed in aſcenſione addita eſt fœlicitas accidentalis, quæ eſt ex conſortio angelorum, & pulchritudine Dei, quam vlterius perficiet aduentus ad iudicium in corporibus & animabus totaliter: Et ſic patet differentia in cauſando.

§. 9 VTRVM Chriſtus primo reſurrexerit? Et videtur ꝙ non, nam per Heliam, & Heliſeum aliqui ſunt reſuſcitati, ſecundum quòd dicitur Hebr. 11. Acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos, ſimiliter ante paſſionem Chriſtus mortuos ſuſcitauit, ergo non fuit Chriſtus primus reſurgentium. Reſpondet ſanctus Thom. in 3. par. quæſt. 53. quòd reſurrectio eſt reparatio a morte ad vitā. Dupliciter autem aliquis eripitur a morte: Vno modo ſolum a morte in actu, vt ſcilicet incipiat aliquis viuere qualitercunque poſt quam mortuus fuerat. Alio modo vt aliquis liberetur non ſolum a morte, ſed etiam a neceſſitate, & quod plus eſt a neceſſitate moriendi, & hęc eſt vera, & perfecta reſurrectio, quia quandiu aliquis viuit ſubiectus neceſſitati moriendi: quodammodo mors ei dominatur, & ſic patet ꝙ illa reſurrectio imperfecta. Loquendo ergo de reſurrectione perfecta Chriſtus eſt primus reſurgentium, quia ipſe reſurgendo peruenit ad vitam immortalem, ſecundum illud Ro. 7. Chriſtus reſurgens ex mortuis iam nō moritur, ſed reſurrectione imperfecta quidam alij reſurrexerunt ante Chriſtum ad præmonſtrandum quaſi in quodam ſigno reſurrectionem ipſius: Et ſic patet reſponſio ad argumenta.

Thom. Quid ſit reſurrectio, & q̄ vera & pfecta.

§.10 VTRVM Chriſtus fuerit cauſa ſuæ reſurrectionis? Et videtur quòd non, quicunque enim ſuſcitatur ab alio non eſt cauſa ſuæ reſurrectionis, ſed Chriſtus ſuſcitatus eſt ab alio, ſecundum illud Act. 2. Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni. Reſpondetur ſecundum Lyram in prologo ſuper Marcum, ꝙ Chriſtus aliquādo dicitur reſuſcitatus propria virtute. Aliquando quòd pater ſuſcitauerit eum, tamen in hoc nulla contrarietas eſt, quia patris & filij ſimpliciter eſt vna, & eadem poteſtas: Ex quibus patet reſponſio ad argumentum.

VTRVM Chriſtus poſt reſurrectionem habuit verū corpus? Arguitur ꝙ non, quia verū corpus nō poteſt ſimul eſſe cum alio corpore in eodem loco, ſed corpus Chriſti poſt reſurrectionem fuit ſimul cū alio corpore, intrauit enim ad diſcipulos ianuis clauſis, vt dicitur Ioā. 20. ergo &c. Præterea veri corporis eſt determinata figura, ſed Chriſtus apparuit diſcipulis in alia effigie, vt patet Mar. vlti. ergo non habuit Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam verum corpus. §.11.

In contrarium tamen dicitur Luc. vlt. Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Reſpondetur ſecundum S. Thom. vbi ſupra, cui concordat Rich. quod ſicut dicit Damaſce. in libro 4. ꝙ reſurrectio eſt eiuſdem, quod cecidit per mortem, iterata ſurrectio, corpus autem Chriſti ceciderat inquantum, ſcilicet fuit anima ab eo ſeparata, quæ erat eius formalis perfectio, vnde opoituit ad hoc ꝙ eſſet vera reſurrectio, vt idem corpus Chriſti eidē animæ vniretur, quia naturæ corporis veritas eſt forma, conſequens eſt ergo ꝙ corpus Chriſti idem reſurrexit.

Thom. Damaſc.

Ad argumentum dicendum, ꝙ corpus Chriſti glorioſum reſurrexit, & intrauit ianuis clauſis, hoc erat ex conditione glorioſi corporis, quod poteſt ſimul eſſe cum alio corpore non glorificato, quia vt dicit Apoſtolus 1. Corinth. 15. Seminatur corpus animale, & reſurget ſpirituale, id eſt ſubiectum ſpiritui, ad hoc autem quòd ſit omnino ſubiectum ſpiritui requiritur, quod omnis actio corporis ſubdatur voluntati ſpiritus, vt quando vult lateat, quando vult pateat, & quomodo vt ſe vult oſtendere queat.

Naturæ corporis veritas eſt formæ.

Ad ſecundum ergo dicit Seuerianus in ſermone paſchali: Nemo Chriſtum dicat ſua reſurrectione ſui vultus effigiem commutaſſe, quod eſt intelligendum quantum ad lineamenta membrorum, quia nihil inordinatum, vel deforme fuit

in

in Chriſti corpore per ſpiritumſanctum concepto, ſed diſcipulis ſe poſt reſurrectionem non in ſpecie glorioſa oſtendit, ſed ſicut in poteſtate ſua erat, vt corpus ſuum videretur, vel non, ita in poteſtate ſua erat, vt ex eius poteſtate formaretur in oculis intuentium, vel forma glorioſa, vel non glorioſa, aut etiam commixta, vel qualiſcunque ſe habens, modica enim differentia ſufficit ad hoc, quod aliquis videatur in aliena effigie apparere, & ſic patet verum corpus Chriſti fuiſſe poſt ſuam reſurrectionem.

VTRVM corpus Chriſti reſurrexerit integrum? Arguitur, ꝙ non, quia ſanguis eſt de veritate humanæ naturæ, ſed Chriſto reſurgente, & aſcendente in cęlum aliquid de ſanguine eius reſeruatur in quibuſdam eccleſijs, ergo non reſurrexit corpus in integrum. Reſpondetur ſecundum Sanctum Thom. in 3. parte ſummæ quæſt. 54. quod quicquid ad naturam corporis humani pertinet, totum fuit in Chriſti corpore reſurgentis: Manifeſtum eſt autem, ꝙ ad naturam humani corporis pertinent, caro, oſſa, ſanguis, & huiuſmodi, & omnia iſta in corpore Chriſti reſurgentis fuerunt, ſecundum, quod Lu. 21. dicitur. Capillus de capite veſtro non peribit, & ſanguis qui reſeruatur in eccleſia dicitur de quadã imagine Chriſti percuſſa, & hunc miraculoſe fluxiſſe: Quod dictum ſuum Sanctum Thomam ſic modificat in quodlibeto. quæſt. 3. ꝙ cum Chriſtus ante paſſionem comederit, vel biberit, nihil prohibet in eo fuiſſe aliquem ſanguinem nutrimentalem, qui ad veritatem humanæ naturæ non pertinet, & ideo oportuit ad corpus non redire in reſurrectione, quod magis conſonat veritati, quã primum, quia in capella regis Franciæ oſtenditur de Chriſti ſanguine, & ſpinea corona ſanguinea, alia vero ſpina de Chriſti corona eſt RaKaneti in conuentu Fratrum Heremitarum ſanguine ſimiliter tincta. In Mantua vero in abbatia Sancti Benedicti eſt de ſanguine Chriſti, quem aſportauit Longinus cuius corpus ibidem requieſcit. In ciuitate inſuper Nurenburgæ eſt ferruum cum quo Longinus lanceauit Chriſti corpus ſanguine reſperſũ. Similiter in linteo quo fuit inuolutum eius corpus.

Sed hic oritur dubium: An diuinitas Chriſti a tali ſanguine fuit ſeparata an non: Reſpondetur, quod hoc non eſt ab eccleſia diffinitum: Pius enim Papa ſecundus diſputari fecit iſtam quæſtionem per doctiſſimos viros in ſui præſentia, & finaliter ordinauit, quod nullus de cætero ſunt pœna excommunicationis auderet damnare quamcunque opinionem, ex quo vtraque ſuſtineri poſſit ſine errore: Dicit tamen Franciſcus de Mayronis quod Sanguis Chriſti ſeparatus a corpore, ex conſequenti erat ſeparatus etiam a diuinitate, cuius ſignum eſt communicatio idiomatum, quia licet dicamus, quod filius Dei fuit ſepultus, & filius Dei deſcendit ad inferos, non tamen dicimus, quod filius Dei fuit effuſus ſuper terram, nihilominus tamen talis ſanguis cum magna reuerentia eſt habendus, & adoratione latriæ adorandus: Ex quibus patet reſponſio ad argumentum.

VTRVM Chriſtus debuit reſurgere §.13
cum cicatricibus: Arguitur, ꝙ non, quia dicitur 1. Corinth. 15. Mortui reſurgent incorrupti, ſed cicatrices, & vulnera ad quãdam corruptionem pertinent, & defectũ, ergo non fuit conueniens Chriſtum reſurgere cum cicatricibus, qui eſt auctor reſurrectionis, ſed quod cicatrices habuit, patet Ioan. 20. infer digitum tuum huc, ait dominus Thomæ, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meũ, &c ergo, &c.

Præterea quæritur: Si reſurrexit cum cicatricibus Chriſtus, vtrum manſerunt in eo ad præſens, an in perpetuum ſint manſuræ: Reſpondetur ſecundum Alexand de Ales in 3. parte, quæſtione 22. & Sanctus Thomas. vbi ſupra, ꝙ veraciter cicatrices fuerunt in Chriſti corpore glorioſo, ſicut euangelica fatetur veritas, ſed de ſecunda quæſtione doctores non ſunt omnino concordes: Thomas tenet, quod in æternum permanebunt cicatrices in corpore Chriſti, & probat ſanctorum auctoritatibus: Dicit enim Beda ſuper Luc. ca. vlt. ꝙ non ex impotentia curandi ſeruauit, ſed vt in perpetuũ ſuæ victoriæ circunferat triumphum: Et Gregor. 24. moral. dicit: Quia ſi quid in corpore Chriſti poſt reſurrectionem

Beda. Cicatrices ĩ Chriſti corpore demonſtrant ſuę victoriæ de morte triũphum

ctionē potuit immutari contra veridicam Pauli ſententiam, poſt reſurrectionem dñs minus rediſt in mortem, quod quis dicere vel ſtultus præſumat, niſi qui veram carnis reſurrectionem denegat: Alexan. autem de Ales vbi ſupra, dicit, quod hoc neutrum diffinimus, quia pro vtraque parte ſunt rationes, & auctoritates: Dicit enim Damaſce. quod tantum ſecundum diſpenſationem fuerunt cicatrices in Chriſto, ſed quod eſt temporale: Item quod ſemper eſt atteſtatur ei, quod ſecundum naturam eſt, quod enim naturale eſt ſemper debet manere, ergo, quod non eſt naturale non ſemper manebit, ſed huiuſmodi cicatrices naturales non ſunt, ergo non ſemper manebunt. Præterea ſuper illud Luce. vlt Oſtendit eis manus, & pedes, dicit Gloſ. Bedæ: Cicatrices tunc ſeruauit, & in iudicio ſeruaturus eſt: Primo ad fidem reſurrectionis aſtruendam: Deinde, vt pro nobis patri ſupplicans, quod mortis genus pro homine pertulerit, oſtendat. Tertio vt ſua morte redempti, quam miſericorditer ſint adiuti, propoſitis eiuſdem mortis inſinuauit indicijs. Poſtremo, vt in iudicio, quam iuſte damnarentur impij denunciet oſtendens quas pro illis accepit cicatrices: Si ergo omnes iſtæ cauſæ quare cicatrices ſeruet dominus temporales ſunt, & non extenditur effectus vltra cauſam, videtur, quod non in perpetuum ſeruet dominus cicatrices.

Aug. In contrarium dicit Auguſtinus 22. de ciuita. Dei quod fortaſſis in illo regno in corporibus martyrum videbimus vulnerum cicatrices, quas pro Chriſti nomine pertulerunt, non enim deformitas in eis, ſed dignitas erit, & quædam quamuis in corpore, non corporis, ſed virtutum fulgebit pulchritudo.

§.14 VTRVM reſurrectio Chriſti debuit omnibus manifeſtari? Reſpondet Sanct. Thom. Thom. vbi ſupra, quod eorum, quæ cognoſcuntur, quædam cognoſcuntur communi lege naturæ, quædam cognoſcuntur ex ſpeciali munere gratiæ, ſicut ea diuinitus reuelantur, quorum quidem, vt dicit Diony. Diony. in cæleſ. hierarch. hęc eſt lex diuinitus inſtituta, vt a Deo immediate ſuperioribus reuelentur, quibus mediantibus deferantur ad inferiores; ſicut patet in ordinatione cœleſtium ſpirituum, ea vero, quæ pertinent ad futuram gloriam, communem hominum cognitionem excedunt, ſecundum illud Eſa. 64. Oculus non vidit Deus abſque te, quæ præparaſti diligen. te. & ideo huiuſmodi ab homine non cognoſcuntur, niſi diuinitus reuelata, ſicut dicit Apoſtolus 1. Corinth. 2. Nobis reuelauit Deus per ſpiritum ſuum, quia Chriſtus reſurrexit glorioſa reſurrectione, ideo eius reſurrectio non omni populo manifeſtata eſt, ſed quibuſdam quoru n teſtimonio defertur in aliorum notitia, & hoc eſt quod Petrus dicebat ad plebem Act. 3. dicit. Autorem vitæ interfeciſtis, quē Deus ſuſcitauit a mortuis, cuius nos teſtes ſumus: Vnde paſſio Chriſti, quia peracta eſt in corpore adhuc paſſibili, quæ communi lege nota eſt omnibus, immediate omnibus manifeſtari potuit. Reſurrectio autem Chriſti facta eſt per gloriam patris, ideo non eſt omnibus manifeſtata, ſed teſtibus præordinatis a Deo, qui manducauerunt, & biberunt cum eo: Similiter aſcenſio Chriſti quantum ad terminum, a quo non tranſcendebat hominum communem noticiam, ſed ſolum ad terminum ad quem, ideo multi potuerunt videre aſcenſionem Chriſti, quantum ad terminum a quo, ideſt ſecundum, quod eleuabatur a terra.

Quæ ad futuram pertinent gloriam cōem hominū excedunt cognitionē.

§.15. VTRVM argumenta reſurrectionis Chriſti, & apparitionis euacuauerint fidem quantum ad meritum? Arguitur, quod ſic, quia dicit Grego. Fides non habet meritum, vbi ratio humana præbet experimentum: Si ergo fecit fidem Chriſtus Apoſtolis ſuis apparitionibus, videtur, quod meritum ſit fidei in illis euacuatum. Reſpondetur ſecundum Alexan. ubi ſupra, quod ſi accipiens fidem principaliter innitatur argumentis, & rationibus, & non ipſi fidei proculdubio fides non habet meritum, ex autem parte qua ipſi fidei innituntur, etiamſi habeat rationes, & argumenta, nihilominus meritum habet fides ex ea parte, qua ipſi innititur, ſicut Ioan. 4. Samaritani dicebant: Iam non propter tuam loquelam credimus. Similiter diſcipuli illa argumenta acceperunt tanquā introductoria, vnde Sanctus Thomas diſt. 21. huius tertij arti. 3. quæſtione ſecunda, Greg.

&

Diony. & Rich. ibidem ar. 3. q. 3. dicunt, ꝙ ſicut dicit Diony. lib. cęleſtis hierarchiæ: Lumen diuinum non recipitur in nobis niſi ſecundum proportionem, fides autem cauſatur in nobis ex influentia diuini luminis, ideo ſecundum proportionem noſtram recipitur a nobis, ſed noſtra cognitio naturaliter ex ſenſu oritur, & per principia rationis procedit, ideo ex quo fides eſt ſupra rationem, & ſenſum, patet, quod etiam nobis exhibeantur ex parte noſtra ad cognoſcendum ea, quæ ſunt fidei aliqua adminicula: Propterea conueniens fuit Chriſtum per argumenta ſuam reſurrectionem probare ſecundum exigentiam materiæ, quæ conſolatur intellectum, quamuis fidei meritum non tollat, nec plene certificat intellectum ſine aliquali interiori, & ſupernaturali illuſtratione, & ſunt argumenta talia, per quæ Chriſtus reſurrectionem probauit, nam vt Richard. dicit: Hæc argumenta non potuiſſent facere certam, & ſufficientem probationem ſine interiori, & ſupernaturali illuſtratione, per quam facta ſecundum veritatem diſcernuntur, a factis ſecundum apparentiam, ſed cum tali illuſtratione interiori plenam, & certam fecerunt de glorioſa Chriſti reſurrectione probationem, Hæc Richard. quæſt. 4. Et talis probatio non tollebat meritum neque rationem fidei, quia procedebat a ſuppoſitione fidei ſcilicet, quod Chriſtus eſt verus Deus, & quia homini de Chriſti diuinitate non poteſt probatio manifeſta fieri in via, ideo fides directe non erat de eo, quod videbatur, & apparebat in Chriſto ad ſenſum, ſed de eo, quod non poterat ſenſu percipi ſcilicet De Chriſti diuinitate, & per argumenta talia inducebantur: Hæc ex Sancto Tho.

Sed quare talibus argumentis ſenſibilibus procedebat Chriſtus ad probandum? Reſpondetur ſecundum Sanctum Tho. & Richar. ſimul. Quia Apoſtoli debebant eſſe teſtes Chriſti per mundum de eius vera reſurrectione, & per conſequens de diuinitate, Act. 1. & eritis mihi teſtes, &c. Sed teſtis idoneus non poteſt eſſe quis, niſi certificetur per viſum, auditum, vel tactum, & huiuſmodi ſenſus qui præbent certitudinem, ſecundum, quod dicitur. 1. Ioan. 1. Quod fuit ab initio, qđ audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ, & uita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur, & annunciamus vobis vitam æternam.

Nō poteſt quis eſſe teſtis idoneus niſi certificetur per viſum, auditum, & tactum.

Sed oritur difficultas, quare alios articulos fidei Chriſtus non dicitur probaſſe per argumenta ſicut reſurrectionem probauit? Reſpondetur ſecundum Sanctū Th. & Richar. ꝙ vnumqnemque articulum decuit probari ſecundum exigentiam materiæ, vnde articulos fidei, qui ſunt de diuinitate, quia non poterant probari ad ſenſum, ideo probauit per miracula, & per ſcripturas: Articulos vero qui ſunt de humanitate diuinitati vnita probauit ad ſenſum, puta per paſſionem, & aſcenſionem, quæ ad ſenſum viderunt Apoſtoli, & ſic in paſſione claruit Chriſti humanitas, in aſcēſione vero claruit, quod erat diuinitati cōiuncta: Sed quia reſurrectionem eius nullus hominum viderat, ideo oportuit ſigna ſenſibilia in argumentis veræ reſurrectionis facere, & viſibiliter oſtendere, quibus probaretur veritas, & certitudo reſurrectionis, vnde veritatem vitæ ſcilicet, quod Chriſtus mortuus vere reuixerat probauit per hoc, quod cum eis locutus eſt, & veritatem corporis aſſumpti per hoc, ꝙ ſe palpabilem præbuit, quia nihil poteſt palpari niſi corpus. Item quantum ad perſonam, probauit per hoc, quod eis ſe viſibilem prębuit in eadē effigie, in qua prius ſoliti erant videre illum, & quantum ad paſſionem præteritam per hoc, quod eis cicatrices oſtendit, & quantum ad naturam corporis viuentis non phantaſtice, ſed perfecte reſuſcitatam per hoc, quod comedit, & quantum ad gloriam reſurrectionis per hoc, quod ianuis clauſis intrauit.

QVAERITVR quare magis per ſubtilitatem probauit ſuam reſurrectionem intrando ianuis clauſis, quam per alias corporis dotes. §. 16

Thom. Reſpondet Sanctus Thomas ibidem, quod licet ad gloriam reſurrectionis pertineant, quatuor dotes corporis, tamen, quia etiam in alijs corporibus ſecundum naturam inuenitur claritas, & impaſſibilitas, ſicut in ſole, agilitas etiam reperitur in radio ſolis dum repen-

Subtilitas in nullo naturali corpore reperitur te ab oriente in occidentem diffunditur, ſed ſubtilitas in nullo naturali corpore reperitur, ideo per illam magis voluit Chriſtus probare ſuam reſurrectionem ad confirmandum diſcipulos.

5.17 VTRVM Chriſtus poſt reſurrectionẽ ſuam debuerit continue cum diſcipulis conuerſari, An ſicut fecit aliquotiens eiſdem apparere: Videtur, quod debuit continue cum diſcipulis manere, quia ad hoc diſcipulis apparuit, vt de ſua reſurrectione illos certificaret, & conſolationem certificatis afferret, ſecundum, quod dicitur Io. 20. Gauiſi ſunt diſcipuli viſo domino, &c. Sed magis fuiſſent certificati, & conſolati ſi continue cum illis vixiſſet, ergo cum eis debuit continue conuerſari. Reſpondetur ſecundum S. Thom. in 3. parte. q vlt. quod circa Chriſti reſurrectionem duo erant diſcipulis declaranda ſcilicet veritas reſurrectionis, & gloria reſurgentis, Ad veritatem autem reſurrectionis manifeſtandam ſufficit, quod pluries eis apparuit, & cum eis familiariter eſt locutus, & cum eis comedit, & bibit, & ſe illis palpādum præbuit, & ad gloriam autem reſurgentis manifeſtandam noluit continue conuerſari cum eius ſicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitam reſurrexiſſe, ſicut prius habuit, unde Lu. vl. dicit eis: Hæc ſunt verba, quę locutus ſum dum adhuc eſſem vobiſcum. Tunc enim erat cum eis pręſentia corporali, ſed ante cum eis fuerat non ſolum pręſentia corporali, ſed etiam per ſimilitudinem mortalitatis: Ex quibus patet reſponſio ad argumentum.

QVAERITVR quomodo potuit corpus Chriſti glorioſum videri ab oculo nō glorificato: Reſpondet Alex. de Ales in 3. parte. q. 21. quod de modo huius viſionis ſunt tres opiniones. Prima eſt Præpoſitiui. dicit enim, quod corpus glorificatum naturaliter poteſt videri, & dicit enim, ꝙ corpus glorificatum naturaliter poteſt videri, & a corpore non glorificato, ſimiliter & palpari, ſed in hoc eſt differentia, quia corpus non glorificatum tangitur, detinetur, & videtur velit nolit, ſed corpus glorificatum, quando vult præbet ſe viſibile, quando non vult videri prebet ſe inuiſibile, ſic dicit Ambro. ſuper illud To. 1. Apparuit Angelus, quod in poteſtatē angelorū eſt apparere, quando volunt, & non videri quando non volunt.

Ambro.

Secunda opinio Antiſiodorenſis, quæ eſt, quod corpus glorificatum videtur a non glorificato, & hoc per immutationem factam a parte videntis, & aliquando per virtutem glorificationis, vnde dicit, quod in corpore Chriſti non fuit niſi vna forma ſcilicet glorificata, ſed inde quando placebat ei viſum mutabat intuentium, ac ſi eſſet nō glorificata, ſicut Cameleō auis. quę viuit ex aere, non habet niſi vnum colorē, ſed ex oppoſitione multorum colorum in alijs corporibus diuerſorum colorum videtur eſſe, ſimiliter & Topazius; vnde idē color non ſemper eodem modo immutat, ſimiliter vnicum colorem habuit dominus, ſed intuentium viſum diuerſimode immutabat.

Tertia opinio, quæ tenet medium inter prædictas opiniones, & eſt communior ſ. ꝙ in Chriſto tantum fuit ſpecies vna, & glorioſa in ſe, veruntamen receptum non eſt in recipiente, niſi ſecundum modum recipientis, ideo licet eſſet glorioſa, ipſis tamen videbatur non glorioſa, non a parte oſtendentis, ſed a parte illorum, quæ poterant aliter non capere.

Quæritur quomodo corpus Chriſti glorioſum fuit palpabile. Reſpondet Alexan. vbi ſupra poſt varias opiniones, quod hęc ſibi placet, ꝙ ſicut lignum putridum, & quidam vermes duas habent proprietates ſcilicet luciditatem, quæ de nocte videtur & proprium colorem, qui de die videtur, ſic corpus glorificatū duas habet proprietates, eſt enim palpabile per ueritatem naturę, & ſubtile per effectum ſpiritualis potentiæ, vnde cum vtitur palpabilitate, poteſt palpari a corpore non glorificato, cū vero vtitur ſubtilitate non poteſt palpari a non glorificato, ſed quod luciditas ligni putridi, vel vermis aliquando videtur, aliquando non, non eſt de natura ligni putridi, ſed ab extrinſeco: Sed corpus glorificatum de natura ſuæ glorificationis habet, quod uidetur ſi vult, & non videtur, ſi non vult, etſi non vult nō palpatur, vnde quod Chriſtus non glorificatus quando volebat videbatur, & quando volebat non videbatur, non fuit illi hoc a natura, ſed miraculoſe.

Vtrum

VTRVM Chriſtus poſt ſuã reſurrectionem vere manducauerit? Arguitur, ꝙ non, quia corpus glorificatum nullo cibo indiget, manducatio enim eſt propter cibi indigentiam: Si ergo manducauit magis apparuit ex illo eius reſurrectio non eſſe glorioſa.

In contrarium tñ dicitur Luc. vlti. Cũ manducaſſet coram eis ſumens reliquias dedit eis. Rñr ſecundũ Alex. vbi ſup. ꝙ eſt mãducatio ex indigentia deperditionis, & de hac procedit obiectio, & hæc nõ eſt in corporibus glorificatis, eſt etiam manducatio ptãtis non indigentiæ, etquia magis potentia ſunt corpora glorificata quã non glorificata, ideo non amiſerunt ptãtem illam manducandi, & hac manducatione

Greg. Chriſtus mãducauit: Hoc dicit glo. Greg. ſuper prædictum locum Luc ulti. di. Ad inſinuandam veritatem reſurrectionis nõ

Cibo poſt reſurrectionem nõ indigebunt homines. ſolum tangi, ſedetiam conueſci voluit, nõ ꝙ ipſe, vel nos poſt reſurrectionem cibo debeamus indigere, ſed vt corpus non ſpiritum eſſe manifeſtaret manducauit ptãte non neceſsitate, aliter enim abſorbet aquam terra ſitiens, aliter radius ſolis calens, illa indigentia, iſte poteſtate.

§. 21 QVAERITVR, de cibo quid fiebat quem accepit Chriſtus? Reſp. ſecũdũ eum. Alex ꝙ in comeſtione Chriſti, & ẽt angelo-

Aug. rũ veritas fuit, ſicut dicit Aug. ſed hęc veritas comeſtionis ſolum conſiſtit in maſticatione cibi, & traiectione eius in partem interiorem, & non in conuerſione in corpus vbi apponebatur, tñ verior eſt manducatio Chriſti quam angeli, quia Chriſtus homo determinatã habet vim ad manduducationem per naturam ſuæ animæ, angelus vero non, vnde nullo modo in Chriſti manducatione poſt reſurrectionem cõuertebatur in corpus eius, ſed quemadmodum radius ſolis agens in aquam groſſam conuertit in naturam non ſui, ſed in vaporem. potuit tamen ille cibus a Chriſto ſumptus conuerti in materiam præiacentem.

SAPIENTIA quaſi ſapida ſcientia: De qua quere infra. Vita.

De ſeſsione Chriſti ad patris dexteram.

Hic magna eminet Dei charitas erga nos homines.

SESSIO Chriſti ad dexteram patris, nam ſecũdum Guiller. iſta tria differunt: Eſſe a dextris patris: Aſtare a dextris patris: Et ſedere ad dexteram patris: Eſſe nẽpe, a dextris omnibus beatis competit, ſecundum illud Matt. 25. Oues quidem a dextris, hædos autem a ſiniſtris: Aſtare autem a dextris eſt proprium beatæ Mariæ, inquantum bona filij in ipſam ſpeciali dignatione influunt: Aſtitit (ait Dauid) regina a dextris tuis: Sedere autem ad patris dexterã eſt proprium Chriſti, quia illud eſt eſſe in potioribus bonis gloriæ, quod ſolum ei conuenit. §. 1

In Mariam bona filij ſpeciali dignatione influunt.

Notandum quoque quod Chriſtus dicitur eſſe in ſinu patris rõne ſuæ æternæ generations: Dicitur ſecundo ſedere ad dexteram patris ratione bonorũ quæ primus participat, dicitur vero dextera patris, quia ea pater cuncta operatur, Ioã. 1. Omnia enim per ipſum facta ſunt, ergo iſta dextera intelligẽda eſt ſpiritualiter, nõ ad modum humani ſenſus.

VTRVM fuit Chriſtum conueniens aſcendere, & per conſequens ſedere ad patris dexteram? Arguitur quod non, quia dicit Phil. 2. de cœlo, quod illa quæ optimo modo ſe habent, poſsident ſuum bonũ ſine motu, ſed Chriſtus optime ſe habuit, quia & ſecundum naturam diuinam eſt ſummum bonum, & ſecundum humanam naturam eſt ſumme glorificatus, ergo ſuum bonũ habet ſine motu, ſed aſcenſio eſt quidam motus, ergo non fuit conueniens Chriſtum aſcendere. Confirmaẽ, quia omne quod mouetur, mouetur ꝓpter aliquod melius, ſed Chriſto non fuit eſſe melius in cœlo, quam in terra, quia nihil accreuit ei per hoc quod fuit in cęlo, neque quantum ad animam, neque quantũ ad corpus, ergo videtur quod Chriſtus nõ debuit in celũ aſcẽdere. Rñr ſecũdũ Alex de Ales in 3. parte ſummæ q. 23. & ſanctũ Tho. in 3. parte. q. 58. quod corpus per ſuã naturã ad vnum locum eſt determinatum §. 2.

ſolum, & coartatum. Hæc autem determinatio ad vnum ſolum locum non eſt perfectionis in eo, ſed imperfectionis, quia dicit concluſionem ſubſtantię & virtutis, & operationis, vnde cauſa prima q̃ perfectiſſima eſt ad nullum locum determinatur: Similiter ſubſtantiæ ſpirituales q̃ perfectiores ſunt corporalibus minus d̃terminantur ad locum quam corporales, ex quo patet ꝙ immorari in loco vno ſolo eſt imperfectionis ipſi corpori: Si ergo detur ei virtus qua poſſit moueri de loco ad locum, iſtud erit perfectionis in ipſo, hoc autem in illis qui mouentur a principio, quod eſt intra ſe, iudicium ergo virtutis eſt moueri a virtute intra ſe, vnde in animatis moueri eſt perfectionis reſpectu inanimatorum, & hæc eſt diſtinctio per comparationem ad mouens, ſimiliter per comparationem ad finem eſt diſtinguendum, ꝙ eſt motus propter ſupplementum indigentiæ, & eſt motus propter explicationem virtutis: Motus primus ponit imperfectionem in mobili, ſed ſecundus ponit perfectionem, quia ſi defectus virtutis eſt immobilitari in loco, perfectæ, virtutis erit moueri de loco ad locum: Aſcenſio ergo Chriſti non fuit motus habens principium extra ſe, nec fuit ad ſupplementum indigentiæ, ſed habuit principium in ſe, ſ. ſuam beatam animam, & corpus glorioſum obediens animæ, & vtrunque obediens diuinitati, ergo motus fuit in ipſo ad declarationem ſuæ virtutis.

Ad argumentum ergo dicendum, ꝙ illud optime habet ſe quod ſine motu poſſidet locum ſuum, talis enim eſt Deus, qui eſt immutabilis, ſecundum ꝙ dicitur Malach. 4. Ego Deus & non mutor: Quælibet autem alia creatura aliquo modo eſt mutabilis, & natura aſſumpta a Dei filio creata remanſit, vnde non eſt incōueniēs, ſi ei aliquis motus attribuatur: Ad confirmationem argumenti dicendum, ꝙ per hoc ꝙ Chriſtus aſcendit in cœlum nihil ei accreuit, quod ſit de eſſentia gloriæ ſiue ſecūdū corpus ſiue ſecūdum animā, tñ accreuit ei aliquid quantum ad loci decētiam, quod eſt ad bene eſſe gloriæ, hoc autem aliquo modo pertinebat ad eius gloriā, & de hac decentia gaudium quoddam habuit, non quidē ꝙ tunc de nouo de hoc gaudere inciperet, qñ in cęlum aſcendit, ſed quia de nouo hoc modo gauiſus eſt, ſicut & de re impleta, vnde ſuper illud Pſ. Pſal.
Delectationes in dextera tua vſque in finē, dicit glo. Delectatio & letitia erit mihi in conſpectu tuo humanis obtutib. ſubtracto: Hæc ſanctus Tho. vbi ſupra. Thom.

VTRVM Chriſti aſcenſio ſit motus naturalis, vel violentus? Arguitur, ꝙ motus ſit violentus, quia omne vectum de loco ad locum eſt violēter motum, ſed corpus Chriſti in aſcenſione fuit vectum de loco ad locum, ergo fuit violenter motū, maior patet, quia quatuor ſunt ſpēs violenti motus. ſ. Tractus, pulſus, vectio, vertigo, minorem probat Leo Papa in ſermo. de Aſcenſione, exponens illud verbum. Videntibus illis eleuatus eſt d. Cum audis eleuatum agnoſce militiæ cæleſtis obſequium in eo, qui eleuat diuinam potentiam, in eo qui eleuatur humanam agnoſce naturam, ergo fuit eleuatus, & ita vectus. §. 3 — Quatuor ſpecies violenti motus.

In contrarium dicitur Eſa. 63. Quis eſt iſte, qui venit, de Edom &c. gradiens in multitudine virtutis ſuæ: Hoc dixerunt Angeli de Chriſto, quando aſcendit cęlos: Ex quo patet ꝙ mouebatur propria virtute, ſimiliter Micheæ. 2. dicitur: Aſcendit pandens iter ante eos, ergo propria virtute aſcendit. Rñdet Alex. vbi ſup. ꝙ ferri dupliciter dicitur. Vno modo neceſſitate ſuſtentationis. ſ. cū virtus corporis nō eſt ſufficiens ad ſuſtinendum motum. Alio modo aliquid ferri dicit̃ obſequio venerationis, ſicut Papa fertur ab epiſcopis, & rex a ſuis militibus: Cum ergo dr̃ corpus Chriſti latum per Angelos hoc fuit ſolum obſequio venerationis, de quo loquitur Leo Papa, & in hoc ſenſu intelligitur, illud Pſal. Currus Dei decem milibus multiplex milia lætantium, vnde Greg. in Homel. aſcenſionis dicit. Pſal. Greg.

Notandum eſt quò d Helias in curru legitur aſcendiſſe, vt videlicet aperte demonſtraretur, quia homo purus adiutorio indiget alieno, redemptor autem noſter non curru, non ab Angelis eleuatus legitur, quia qui fecerat omnia ſuper, omnia virtute ſua ferebatur. Addit ad hoc ſanctus Thom. in 3. parte, quòd in

Duplex natura in Chriſto.

Chriſto duplex eſt natura, humana ſcilicet, & diuina, vnde ſecundum vtranque poteſt accipi propria virtus eius, ſed ſecũdum humanam naturam eſt duplex virtus Chriſti: Vna quidem naturalis, quæ procedit ex principijs naturæ, & tali virtute manifeſtum eſt, ꝙ Chriſtus nõ aſcendit: Alia virtus in eo eſt virtus gloriæ: Et iſta virtute propria aſcendit: Et per hæc patet reſponſio ad argumentum.

§. 4 VTRVM Chriſti aſcenſio ſit motus ſucceſſiuus in tempore? Reſpondetur ſecũdum Alexandrum, quod circa iſtam quæſtionem diuerſæ ſunt opiniones. Quidam ponunt, quod corpus glorificatum motum non deſcribitur per ſpacium, ſicut nec voluntas ſuo motu deſcribit ſpacium, & dicunt, quod quando ipſa mouetur a volito in volitum non mouetur per ſpacium, ita etiam non mouetur corpus glorioſum per ſpacium, ſed ipſi deficiunt, quia voluntas quando mouetur a uolito in volitum non mouetur extra ſeipſam, ſed corpus motũ de loco ad locum mouetur extra ſeipſum, ergo non eſt ſimile, quia natura corporalis nunquam poteſt attingere ſubtilitatem ſpiritualis naturæ, vnde glorificatum corpus licet ſit ſimplex in genere corporeitatis, nunquam tamen peruenit ad ſimplicitatem animæ. Alij dicunt, ꝙ corpus in ſuo motu deſcribit ſpacium, & mouetur in tẽpore, ſed illud tempus eſt imperceptibile, & ſic illa deſcriptio eſt imperceptibilis propter ſubtilitatem corporum, vnde ſicut radius ſi eſſet corpus moueretur imperceptibiliter in maiori, vel minori ſpacio, ita dicunt de corpore glorioſo, quod tamen moueretur ſucceſſiue. Alij dicunt medio modo, quod ſicut ſe habet res ad circunſcriptionem in loco, ita ſe habet admoueri in loco, eſt ergo res, quæ nullo modo circunſcribitur in loco, nec replet locum, nec commetitur ſe loco, ſicut Deus qui vbique eſt in circunſcriptus, eſt alia res, quæ circunſcribitur loco, ſed non replet locum, nec commetitur ſe loco, ſicut Angelus, eſt alia res, quæ circunſcribitur, & commetitur loco ſed non replet locum, ſicut corpus pure luminoſum, quia ſi radius ſolis ſit in aere, non propter hoc aer ſit ſpiſſior: Eſt alia res, quæ circumſcribitur, & commetitur ſe loco, & replet locũ, ſicut corpus elementare non glorificatum & inde eſt, ꝙ talia duo corpora non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco, quia replent locum: Dicunt ergo, quod quantum ad cõditionem corporis glorificati poteſt ſe deſcribere, & moueri ſucceſſiue, ſed quantũ eſt de poteſtate gloriæ poteſt ſe non commetiri, & non circumſcribi ſenſibiliter, quia quaſi eſt infinitum, quo ad nos reſpectu poſſibilitatis corporis non glorificati, & hoc eſt, quod vult dicere Aug. ꝙ ubicunque volet ſpiritus illuc graditur protinus, & corpus: Per prædicta patet reſponſio ad argumentum. Aug.

Natura corporalis nũquã poſt attingere ſubtilitatẽ ſpiritualis naturæ.

§. 5 VTRVM Chriſtus aſcenderit ſecundum naturam humanam, aut ſecundum diuinam? Et arguitur, quod ſecundum naturam diuinam, quia illius eſt aſcendere cuius eſt deſcendere de cęlo, ſecundum illudo Ioan. 3. Nemo aſcendit in cęlum niſi qui deſcendit de cælo, & Eph. 10. Qui deſcendit ipſe eſt, & qui aſcendit, ſed Chriſtus deſcendit de cœlo non ſecundum, ꝙ homo ſed ſecundum, quod Deus, nõ enim natura eius humana ante ſuam aſcenſionem fuit in cęlo, ſed diuina, ergo videtur, ꝙ Chriſtus aſcendit in cęlum ſecundum naturam diuinam. Reſpondetur ſecũdum Alex. vbi ſup. cui concordat S. Thom. in 3. parte, quod deſcenſus dicitur dupliciter, ſic & aſcenſus: Deſcẽſus enim dicitur proprie, & improprie, improprie dicitur deſcenſus de Chriſto ſecundum diuinitatem ſcilicet ipſa exinanitio deitatis, Phil. 2. q ſit non localiter i deo nõ ponit motum, ſed terminum vnionis, Ephe. 4. Deſcendit in inferiores partes terrę, vbi glo. Deſcendit diuinitas non localiter ſed per exinanitionem: Deſcẽſus proprie eſt proprietas ſubſtantiæ diffinibilis in loco, & hoc modo Chriſtus deſcendit ad inferos ſecundum humanitatem, aſcenſio ſimiliter dicitur tripliciter, ſcilicet proprie, & improprie, improprie aſcẽſio de Chriſto dicitur exaltatio humanitatis in reſurrectione, quia tunc multum manifeſtata eſt poteſtas deitatis, alio modo aſcẽſio dicitur proprie ſecũdũ videlicet motũ localem, & ſic ſecundum idem, & deſcendit ad inferos, & aſcẽdit in cęlos: Vnde hæc præpoſitio ſecũdũ, aliquando nominat cõditionẽ naturæ, aliqñ nominat cauſam, aliqñ vnitatẽ proprię perſo-

Duplex aſcenſus, & deſcenſus.

perſonæ, conditionem naturæ notat cum dicitur, Chriſtus ſecundum, q homo paſſibilis, ſecundum, quod Deus impaſſibilis cauſam notat cum dicitur, Chriſtus ſecundum, q Deus reſurrexit, quia virtus diuina fuit cauſa reſurrectionis, vnitatem perſonæ notat cum dicitur, Chriſtus ſecundũ q homo creauit mundum. i. Chriſtus ſecũdum, q eſt perſona illa, quæ habet humanitatem creauit mundum: Si ergo ſecundum in præſenti notet conditionem naturę hoc modo Chriſtus ſecundũ, quod homo aſcendit, ſi notet cauſam, ſic ei conuenit aſcenſio ſecundum diuinam naturam, quia virtus diuina fuit cauſa aſcenſionis, ſi notet vnitatem perſonæ, ſic ei conuenit aſcenſio ſecundum, q Deus eſt, & etiam ſecundum, q homo eſt, quia perſona, quæ eſt Deus, & homo aſcendit, & ſic patet reſponſio ad argumentum ex iam dictis.

Virtus diuina cauſa reſurrectionis.

§.6 VTRVM Chriſtus aſcenderit ſuper omnes cęlos? Arguitur, q non, quia ſuper omnes cęlos non eſt aliquis locus, vt dicit Philoſoph. 1 de cęlo, ſed omne corpus oportet eſſe in loco, ergo corpus Chriſti non aſcendit ſuper omnes cęlos.

In contrarium tamen dicitur Epheſ. 3. Aſcendit ſuper omnes cęlos, vt adimpleret omnia. Reſpondetur ſecundum Alexan. vbi ſupra, q diſtinguendum eſt, quia ſunt localia, & ſunt non localia, vltimum continens ſcilicet cælum empyreum locale non eſt, ſuper omnia igitur localia eſt locus Sanctus vero Th. dicit in 3. par. ſum mæ. q. 57. quod quãto corpora perfectius participant bonitatem diuinam tãto ſunt ſuperiora corporali ordine, qui eſt ordo localis, vnde videmus, quod corpora, quæ magis ſunt formalia ſunt naturaliter ſuperiora videlicet per Philoſophum quarto Phyſic & 2. de cęlo, per formam enim vnumquodque participat diuinum eſſe, vt patet 5. Phyſicorum, plus autem participat corpus per gloriam, quam quodcunque corpus naturale per formam ſuæ naturæ, & inter cætera glorioſa corpora maximũ eſt corpus Chriſti, ergo conueniens fuit, q ſit conſtitutum ſuper omnia corpora glorioſa in alto, & ideo ſuper illud Epheſ. 4. Aſcendit ſuper &c dicit gloſ. loco, & dignitate.

Thom.

Ad argumentum autem ſecundum San. Tho. vbi ſupra dicendum, q locus habet rationem continentis, vnde primum continens habet rationem primi locantis, quod eſt primum celum, intantum igitur corpora indigent eſſe in loco per ſe inquã, tum indigent contineri a corpore cęleſti: Corpora igitur glorię ſa, & maxime corpus Chriſti non indigent tali continentia quia nihil recipit a corporibus cœleſtibus, vnde nihil prohibet corpus Chriſti eſſe extra totam continentiam cœlorum corporeorum, & non eſſe in loco continenti, nec tamen oportet, quod extra cęlum ſit vacuum, quia non eſt in loco, nec eſt ibi aliqua potentia ſuſceptiua alicuius corporis, ſed potentia perueniendi illuc eſt in Chriſto: quod autem Ariſto. probat. 1. de cœlo, quod extra cœlum non eſt corpus, intelligendum eſt de corporibus in ſolis naturalibus conſtitutis, vt patet per probationem.

Quæritur ad quam partem cœli empirei eſt collata humanitas Chriſti? Reſpondetur ſecundum Guill. in 3. diſt. 22. q rationabile eſt ſatis dicere, quod ad partem aquilonis, per illud, quod dixit Lucifer Eſa. 14 in cęlum conſcendam ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in mõte teſtamenti in lateribus aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium; ſimilis ero altiſſ. & Pſal. ait. Fundatur exultatione vniuerſæ terræ mons Sion, latera aquilonis ciuitas regis magni Gloſſ. tamen Ioſ. 21. dicit ſic: Fortaſſis ſicut ordinauit Deus ſtellas cœli alias in axe aquilonis, alias in oriente, alias in occidente, alias in auſtro poſitas, qui ex reſurrectione mortuorum erunt ſicut ſtellæ in multitudine, & claritate ordinabit in regno cœlorum ſecundum ordinem ſtellarum, & partium orbis, & dabit alijs ſortem ad orientem, alijs ad occidentem, alijs ad auſtrum, alijs ad aquilonem: Hæc glo. & aſſumpta eſt ex originalium lib 51. §7

Pſal. 47.

Nota circa Chriſti domini aſcenſionẽ aliqua documenta: Primum quod maiori nobilitate condita eſt ſumma pars cęli empyrei quam media, vel infima, quamuis enim omnes partes cęli poſſunt dici æque nobiles nobilitate abſoluta, adhuc tamen oportet dicere, quod ſumma pars eius ſit nobilior in reſpectu, inquantum magis eſt

Nobilitas excellens partis cœli empirei

eſt ab iſtis inferiotibus elongata. Si dicas, quod nobilitas & naturalitas magis viget in medio ſecundum Philoſophum medium in omnibus laudabile eſt, dicẽdum, quod quamuis virtus aquæ, & aeris, & terræ magis vigeat in medio virtus tamen ignis maxime viget in ſuo ſummo & ſic forte eſt in omnibus ſpheris cæleſtibus: Hæc Richar. ſup. 3. diſt. 22. Secundum documentum, quod beati, & hierarchiæ cæleſtes ſecundum quod ſunt in premijs excellentiores, ſecundum hoc etiam ſunt, vel erunt poſt reſurrectionem in locis ſuperioribus tanquam dignioribus, & Chriſto propinquioribus: Vnde ſecundũ ſanctum Bonau. in 2. diſt. 9. paruuli baptizati qui non habent propria merita, ſed ſaluati ſunt merito Paſſionis Chriſti conſtituentur infra choros angelorum, ſuper quos erunt Angeli, ſuper hos archãgeli & ſic de alijs, ſuper omnes Chriſtus Dominus, ratione Richardi prædicta. Tertium documentum, quod Chriſtus non tranſcendit cœlum empyreum, ſed eſt in ſumma parte illius cœli intra non extra, quia vltra ſummam partem cœli conuexã non eſt locus, neque vacuum, neque aliqd aliud, vt dicit Phil. 1. de cœlo. Cui concor. apoſtolus Heb. 6. dicens, quod Chriſtus introiuit ad interiora cœli factus pro nobis percurſor, & Pontifex, Vnde thronus Chriſti poteſt imaginari in ſuperficie extrema cœli empyrei, ita quod nihil de cœlo ſit ſupra ipſum: Hæc Fran. Mayro. & eidem concordat Richar. vbi ſup. & ſic ſunt intelligendę autoritates dicentes, ꝙ Chriſtus aſcendit ſuper cœlum cęli vel ſuper omnes cœlos. ſ. ad intra, non ad axtra, in ſumma tamen ſuperficie cœli empyrei, alioquin nõ aſcẽdiſſet ſuper omnes cœlos, cũ ipſum ſit vltimũ, vt arguit Fran. Mayro. Quartũ documẽtũ, quod pie credendũ eſt Chriſtum in illo cæleſti throno gloriæ ſic ſituatum, quod nullum habeat retroſe, ſed omnes electi in faciem ipſius aſpiciunt, aſtantes ſumma cum reuerentia, & laudibus diuinis tanquam regi præcellentiſſimo oculis quam corporalibus ipſum dulciſſime intuendo: Hinc. 1 Pe. 1. dicitur In quem, ſcilicet Chriſtum, Angeli deſiderant proſpicere: Hæc ſecũdum Richar. vbi ſupra. Sed quæritur: Vtrum Chriſtus

Bonau.

Nihil de cœlo eſt ſupra thronum Chriſti.

ſemper, & continue in illo loco reſſidebit, vt ad Aliam partem cœli ſe non trãsferat? Reſpondetur ſecundum Richardus vbi ſupra concordare videtur Franciſcus Mayro. quod non eſt affirmandum, quod Chriſtus ſemper in illo loco reſideat, ita quod nunquam ad alium locum ſe transferat interdum, quia Chriſtus non eſt obligatus illi loco, ſed locus ſibi, ex quo Chriſto ſecundum congruentiam ſuam eſt deputatus, nam & poſt ſuam aſcenſionem narratur aliquãdo apparuiſſe aliquibus in hac vita ex ſpeciali gratia, nec habeo ait Richard. rationem cogentem, quod nunquam ſe Chriſtus ad aliam partem cœli transferat. Idem dicit Lyra ſuper Ioannem.

VTRVM ſedere ad dexteram conueniat ſoli Chriſto? 5.8

Reſpondetur ſecundum Alexand. de Ales in tertia parte ſummæ, cui concordant ſanct. Thom. & Richard. in tertia diſtinctio. vigeſimaſecunda quod ſedere ad dexteram patris nulli alteri creaturæ conuenit, ſed ſoli Chriſto, ſecundũ quod dicitur Mar. vlt. Dominus Ieſus poſt quã locutus eſt eis &c. & ſedet a dextris Dei, ideo proprie loquendo nullus præter Chriſtum ad dexteram Dei ſedet, quia per dexteram, quæ eſt nobilior pars deſignatur potius bonum gloriæ, dextera enim eſt nobilior ſiniſtra in agilitate, & vigore, vt dicit Philoſophus, vnde qui alteri ad dexteram ſedet nobiliſſime illi coniungitur, nam quos honoramus dexteram illi dare ſolemus, & quia Chriſtus eſt maxime Deo coniunctus, ergo proprie ipſe ſedet ad Dei dexteram: Modus autem quo quis Deo coniungitur eſt duplex, quia vel eſt nobiliſſimus ſimpliciter, & ſic eſt ęqualitas patris, & ſic conuenit Chriſto ſecundum naturam diuinam, vel eſt nobiliſſimus, quantum eſt poſſibile creaturæ ſublunari in potioribus gloriæ, & hoc eſt coniungi in vnitate perſonæ filij Dei, & ſic conuenit Chriſto naturam humanam, ſecundum quam accepit a Deo firmitatem coniunctionis, & iuriſditionem iudiciarię poteſtatis, ſicut dicit Aug. de ſymbolo: ipſam ſcilicet ad dexteram ſeſſionẽ intelligite poteſtatem quam accepit ille homo aſſumptus a deo, vt veniat iudicaturus q Aug.

prius venerat iudicandus: Hæc illæ: Ergo qui credit Deum patrem materialem dexteram habere in iudicio ille erit a ſiniſtris Chriſti condemnandus, quia ſpirit⁹ eſt Deus: Ioan. 4. Alia ratione Chriſto cōuenit ſedere ad dexteram patris omnipotentis, quia ex vi verborum hæc talis ſeſſio ſignificat, quod Chriſtus ſit propinquiſſimus Deo patri in gloria, & omnib⁹ creaturis ſuperior: Propter quod dicit apoſtolus Hebr. 1. Sedet ad dexteram maieſtatis in excelſis, excelſior cœlis factus, ſed eſſe ſuperiorem omnibus creaturis ē proprium Chriſti tam localitate, poteſtate, dignitate, quam deitatis æqualitate.

Primo inquam localiter ſecundum, quod dicitur Epheſ. 4. Qui deſcendit ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cœlos, vt adimpleret omnia: Et confirmatur, quia continens ſuperior eſt contento, ſed corpus Chriſti eſt in cœlo empyreo non ſicut contentum in continente, ſed potius econuerſo, vt patuit ſupra, quia Deus poterat omnia verbo virtutis ſuæ, hanc autem altiſſimam localitatem corpus glorioſum Chriſti cum ſit terrenum in ſubſtantia non habet ex principiis ſuæ naturæ, ſed hoc habet ex vnione deitatis, & gloria animæ redundantis in ipſum: Hinc Pſal. Eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos.

Verbo virtutis ſuæ pōt Deus omnia.

Pſal. 8. Secundo Chriſtus ſuperior eſt omnib⁹ poteſtate, dicente Pſal. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, vnde glo. Ambro. Hebr. 1. In eo (dicit) qui ſubiecit omnia nihil dimiſit non ſubiectum, & dicit, ſub pedibus ideſt ſub humanitate eius, ſicut enim pes eſt pars inferior corporis, ita in Chriſto inferior natura eſt humana, cui ſunt ſubiectæ non ſolum creaturæ rationales, ſed etiam humanæ & angelicæ.

Tertio corpus Chriſti eſt ſuperior omnibus dignitate, ex quo enim eſt vnitum diuinitati, ideo omnibus eſt prælatum & ſuper omne nomen quod nominatur ſiue in hoc ſeculo ſiue in futuro.

Hiero. Quarto Chriſtus omnibus ſublimatus eſt deitatis æqualitate, vnde gloſa Hieronymi ſuper illud Hebre 1. Conſtituit illum ſuper omnem principatum & poteſtatem, dicit.

Sic Sedet ideſt quieſcit, & regnat ſublimatus ad dexteram maieſtatis in excelſis, ideſt ad æqualitatem patris, & locatus non in paradiſo vnde Adam cecidit, ſed in excelſis loco, & dignitate.

§.9 QVAERITVR vtrum pater poſſet dici ſedere ad dexteram filij? Reſpondetur ſecundum Aſtexanum in ſumma. li. 2. titulo. 55. quod non: Ratio, quia ly, ad denotat cum perſonali diſtinctione ordinem originis: Filius autem & ſpirituſſanctus originantur a patre, & non econuerſo ergo &c.

Sed d. Vtrum ſpirituſſanctus poſſit dici ſedere ad dexteram patris vel filij? Reſpōdetur ſecundum ſanctum Thom. 4. parte ſummę. q. 58. quod nomine dexteræ tria intelligi poſſunt. Vno modo ſecundum Damaſc. gloria deitatis: Alio modo ſecundum Auguſtinum beatitudo patris.

Thom.

Damaſc.

Tertio modo ſecundum eūdem iudiciaria poteſtas.

Nullo tamen modo poteſt dici quod pater ſedeat ad dexteram filij, vel ſpirituſſancti, quia filius & ſpirituſſanctus trahunt originem a patre, ſed ſpirituſſanctus proprie poteſt dici ſedere ad dexteram patris, vel filij ſecundum deitatem, licet ſecundum quandam appropriationem attribuatur filio, cui appropriatur æqualitas, ſicut dicit Auguſt. quod in patre eſt vnitas, in filio æqualitas, in ſpirituſancto vnitatis æqualitatiſque connexio.

§.10 VTRVM Chriſtus ſecundum diuinitatem ſit extra, vel intra cœlum? Reſpondetur ſecundum omnes theologos in prima diſtinct. 37. Quod Deus nuſquam localiter continetur, nec nullo loco capitur proprie, neque dicitur localis, nam tertio Reg. octauo dixit Salomon: Ergo ne putandum eſt, quod Deus vere habitet ſuper terram, ſcilicet localiter.

Deus nuſquam localiter cōtinetur.

Si enim cœlum, & cœli cœlorum capere non poſſunt te domine, quanto magis domus hæc quam ædificaui. Hæc ibi. Hinc Auguſtinus libro octuageſimotertio quæſtionum, & Magiſter allegat vbi ſupra dicens: Deus non alicubi eſt, quia quod alicubi eſt continetur loco, ſed quod continetur loco corpus eſt, Deus autem non eſt copus, non ergo

alicubi

alicubi eſt, & infra ſubdit: Locus tamen Dei ſed improprie dicitur templum Dei, non quòd eo contineatur, id autem nihil melius quam anima munda intelligitur.

Sed d. videtur ꝙ ſit extra cœlum, quia ille eſt extra, quem cœli capere non poſſunt, ſed talis eſt Chriſtus ſecundum diuinitatem, de quo dicimus: Quem totus non capit orbis in tua ſe clauſit viſcera, ergo &c.

In contrarium tamen dicit phil. 1. de cœlo & mundo: Extra cœlum nihil eſt, neq; locus, neq; vacuũ, neq; ſpiritus &c. ergo non eſt extra mundum, quia in nihilo eſſe eſt impoſſibile. Reſpondetur ſecundum Rich. in 1. diſt. 37. ꝙ Deum eſſe extra mundum poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſic quòd immenſitas eius excedit mundum, nec dependet a mundo, nec diffinitur mundo, quin poſſit replere plures mundos, ſi eſſent etiam infiniti, & ſic verum eſt Deum eſſe extra mundum, & extra omnia cum nuſquã valeat coarctari: Vnde ſic ly extra non dicit actualem prçſentiam ad locum, ſed potentialem, quæ eſt Dei immenſitas, hæc autem immenſitas eſt infinita non quidem diſtenſione, vel molis magnitudine, ſed virtute, vn de 8. Phyſico. dicitur: Deus eſt infinitæ virtutis, infinitum autem excedit finitum, nec dependet a finito: Alio modo poteſt intelligi Deum extra mundum, ita ꝙ ſit dare ſpacium extra mundum in quo ſit De⁹, & ſic falſum eſt, quia cum nihil ſit extra mundum, Deus non eſt in nihilo, ergo Deus extra mundum non eſt extenſiue, nec in mundo loco clauditur.

Sed d. Vbi tunc fuit ante mundi conſtitutionem? Reſpondetur ꝙ Deus eſt immutabilis, ergo vbi tunc fuit ibi modo eſt, ideo de Deo extant verſus quærendo.
℣. Vbi tũc fuit, quãdo præter eũ nihil fuit.
℣. Vbi tunc, ibi nunc, in ſe quoniam ſibi ſufficit ipſe.

§. 11 Thom. VTRVM aſcenſio Chriſti ſit cauſa noſtræ ſalutis? Reſpondetur ſecundum ſanctum Thomam in 3. parte, quæſt. 57. ꝙ Aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis dupliciter: Vno modo ex parte noſtra: Alio modo ex parte ipſius: Ex parte quidem noſtra inquantum per Chriſti aſcenſionem mens noſtra mouetur in ipſum, quia per eius aſcenſionem datur nobis primo locus fidei, ſecũdo ſpei, tertio charitatis, quarto per hoc reuerentia noſtra augetur ad ipſum, dum iam non exiſtimamus, eum ſicut hominem terrenum, ſed ſicut Deum cæleſtẽ: Ex parte autẽ ſua quãtum ad ea quæ ipſe fecit aſcendens propter noſtram ſalutem. Primo quidem viã nobis præparauit. Ioan. 14. Vado vobis parare locum. Secundo quia ſicut pontifex in vete. teſta. intrabat ſanctuarium vt aſſiſteret Deo pro populo, ita & Chriſtus intrauit cçlum ad interpellandum pro nobis, vt dicitur Hebr. 7. ipſa enim repreſentatio ſua ex natura humana, quam in cœlum intulit eſt quædam interpellatio ꝓ nobis, vt ex quo Deus ſic exaltauit humanam naturam, etiam eorum miſereatur pro quibus filius Dei humanam naturam aſſumpſit. Tertio, vt in cœlorũ ſede quaſi Deus & Dominus conſtitutus ex inde diuina dona hominibus mitteret, ſecundum illud Ephe. 4. Aſcendit ſuper omnes cœlos, vt adimpleret omnia. ſ. donis ſecundũ Glo. & Pſal. Aſcendit in altum dedit dona hominibus. Magnus igitur eſt fructus aſcẽſionis.

Ad interpellandũ pro nobis intrauit. Chriſtus cœlum.

De multiplici acceptione Spei.

Hic ineſtimabilis prælucet Dei altiſſimi charitas ergo homines.

SPES multipliciter accipitur.

Primo ſecundum Guill. improprie, dum ſcilicet eſt reſpectu mali, quia proprie ſpes eſt de bono, ſicut timor de malo, hoc modo poeta loquitur: Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.

Secundo capitur pro quadam animæ paſſione, quæ dicitur ſpes, & differt a gaudio, quia gaudium eſt reſpectu præſentis boni, ſed ſpes reſpectu futuri & ſic loquitur Boe. 1. de conſola. metro vlt. Gaudia pelle, timorem, ſpemq; fugato.

Tertio accipitur ꝓ ſtatu viæ, qui eſt ſtatus ſpei, vnde intelligitur ſic illud Ro. 1. Tribulatio patientiam operatur patiẽtia ꝓbatioñe, probatio ſpẽ, vbi Glo. ſpem. i. recti-

rectitudinem ſpei. Quarto accipitur ſpes pro actu ſpei, ſicut eſt illud Mat. 1. Abraã genuit Iſaac, Iſaac autẽ Iacob. Glo. i. Fides genuit ſpem, & ſpes charitatem, hoc autẽ habet intelligi quo ad actũ, quia habitus ſimul infunditur. Quando accipitur pro obiecto ſpei, ſicut eſt illud ad Tit. 2. Expectantes beatam ſpem, & aduen. Domini. Sexto accipitur pro ipſo habitu ſpei, & ſic

Diffinitio ſpei. accipiendo. Haymo ſic diffinit. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ex meritis & gratia proueniens, in qua diffinitione tria tanguntur. Primo actus ſpei cũ dicitur: Certa expectatio, vnde per virtutem ſpei Ro. 8. Paulus dicebat: Certus ſum ꝙ neque mors, neque vita, nec creatura aliqua poterit nos ſeparare a charitate Chriſti: Secundo tangitur obiectum ſpei, dum dicitur. Futuræ beatitudinis Magiſter in litera di. 26. tertij dicit. Spes eſt qua ſpũalia & æterna bona ſperãtur. Tertio tangitur motiuum ſpei, cum dicitur: Ex gratia & meritis proueniẽs & hoc tripliciter. ſ. Primo vſu, radice, & propoſito dum. ſ. quis actu meretur & habet gratiã, quæ eſt radix boni operis, & proponit bene facere in poſterum. Secundo radice, & propoſito, non tamen vſu, ſicut eſt in illo, cui de nouo infunditur gratia, antequam operetur. Tertio propoſito, nõ tamẽ vſu, nec radice, ſicut eſt in peccatore, qui pro-

Aug. ponit ſe emendare, vnde Aug. de ciui. Dei ſpem ſic diffinit: Spes eſt virtus qua quis ſe ad illud quod credit peruenturum præſumit, vnde ſpes dicitur quaſi ſurſum pes, erigit enim ſpes animum, & aſſimilatur parieti in ædificio ſpirituali, ſicut fides fundamento, & charitas tecto, quia fides firmat, ſpes erigit &c.

§ 2. VTRVM ſpes ſit virtus gratuita? Arguitur ꝙ non, quia ſicut contingit ſperare recte & non recte, ſic contingit timere recte, & non recte, ſed habitus, qui dirigit animum in timendo non reponitur in genere virtutis, vtpote timor, ergo nec habitus qui dirigit in ſperando, ergo ſpes

Omnis virtus moralis conſiſtit circa bonum & difficile. etiam ſecundum ꝙ nominat habitum non eſt virtus.

Confirmatur, quia omnis virtus moralis conſiſtit circa bonum & difficile, vt dicit Philoſophus, ergo multo fortius gratuita, ſed in expectatione bonorum promiſſorum nulla eſt difficultas, ergo cum ſpes non conſiſtat circa difficile, non videtur eſſe in genere virtutis gratuitæ. Rñr

Damaſc. ſecũdũ S. Bona. in 3. di 26. ar. 1. q. 1. ꝙ ſpes prout ſumitur pro habitu, qui dirigit animæ motum & affectum in illud quod expectandum eſt non tantum eſt virtus gratuita, imo etiam virtutum gratuitarum ſuſtentamentum, & ancora: Virtus quidem gratuita eſt, quoniam in hoc ꝙ facit ani-

Thom. mam expectare ea quæ ſunt ſuper omnẽ expectationem humanam, & ea quæ promiſit largitas diuina facit omnino confidere, & inniti ſummæ largitati, ſicut fides facit aſſentire primæ veritati, & charitas facit adhærere ſummæ bonitati, & anima immenſe largitati innititur propter ſe, & eleuatur ſuper ſe, & Deo accepta efficiť, neceſſe eſt ergo ꝙ habitus, quo mediante fit illud rationem habeat gratuitæ virtutis, & quia cum anima innititur ei qui nõ poteſt deficere quamuis ipſe ſit de ſe defi- Pſ. 138.
ciens, & vacillans fundatur ſuper ſpem quaſi ſuper firmam petrã, propterea ſpes non ſolum eſt virtus gratuita, ſed etiam virtutum ancora.

Ad argumentum dicendum, ꝙ non eſt ſimile de timore & ſpe, quia affectio timoris conſiſtit in quadam relatione, ſed affectio ſpei conſiſtit in quadam protenſione, ideo affectio timoris plus habet de paſſione, affectio vero ſpei plus habet de actione, & quoniam habitus virtutum dirigunt animam in actibus in quibus conſiſtit rectitudo vite qualis eſt habitus ſpei, ergo ẽ virtus, quia bona qualitas mentis.

Ad confirmationem dicendum, ꝙ ſicut credere bona præſentia non eſt difficile, ſic præſentia ſperare, ſed credere quod ſupra omnem rationem eſt, difficile eſt, ita ſperare quod eſt ſupra omnem æſtimationem difficile eſt, ſed per ſpem expectatur illud bonũ, quod oculus non vidit, & auris non audiuit nec in cor hominis aſcendit, ergo ſicut fides eſt virtus gratuita, ita etiam ſpes.

VTRVM ſpes ſit genus virtutis, vel §. 3.
ſpes ſpecialiſſima? Arguiť ꝙ ſit genus virtutis, quia diuerſorũ actuũ diuerſi ſunt habitus, ſed confidere, & expectare ſunt actus formaliter differẽtes, ſed actus. Spei ſũt cõfidere, & expectare, ergo vñ, ꝙ ſpes ſubdiui-

Bonau.

ſubdiuiditur in aliás ſpecies. Reſpondetur ſecundum S. Bonauentu. di. prædicta. q. 2. quod quemadmodum fides licet ſit circa multa credibilia, vna tamen virtus eſt, quia tantum eſt ratio mouendi principaliter in omnibus credibilibus, ſic & virtus ſpei quotcunque, & quantacunque, & quæcunque bona expectet vna virtus eſt, & habet vnitatem ſpeciei ſpecialiſſimæ, quia vna eſt ratio cui innititur in expectãdo, quia ſpecies confidendo innititur ſummæ largitati propter ſe, & ſuper omnia, & omnia quæcunque expectat non ſolum a Deo, ſed etiam expectat illa obtineri in ipſo Deo, vt habendo Deum habeat omne bonum. Rurſus quemadmodum fides credit Deo tanquam rationi mouenti, & circa ipſum verſatur tanquam circa obiectũ & in ipſum tendit tanquam in finem proprium, ſic & ipſa ſpes, & quoniam veritas virtutis attenditur penes veritatem rationis mouentis, & obiecti principalis, & finis proprij, & hæc omnia reperire eſt in virtute ſpei, ergo ſpes eſt virtus ſpecialiſſima.

Spes virtus ſpecialiſſima.

Ad argumentum dicendum, quod diuerſorum actuum diuerſi ſunt habitus, quando illi actus ſunt principales reſpectu habituum, ſed quando ſic eſt, quod vnus principaliter reſpicit habitum virtutis, & alius habet ad illum ordinem, & connexionem, non oportet habitum diuerſificari propter illorum actuum diuerſitatem, quia quando vnum propter aliud vtrobique vnum, ſicut eſt in propoſito, vnde vnus eſt habitus quo ſperamus in Domino, & quo ſperamus habere dominum, ſicut vnus quo credimus Deo, & quo credimus Deum, ergo, &c.

§ 4 VTRVM ſit neceſſarium ponere ſpẽ gratuitam ſiue a Deo infuſam? Et reſpondet Scotus in 3. diſt. 36. quod nulla apparet conuincens neceſſitas probandi ſpẽ infuſam dempta auctoritate Apoſtoli, & ſanctorum aliorum, videtur enim ſufficere ſpes acquiſita, illa enim ſpe in eadem tendit homo ad quæ tendit ſpe infuſa, credendum tamen eſt, quod elicitur perfectior actus ſperandi mediante ſpe infuſa, quam ſine ea, quam ſcilicet fieret ſola ſpe acquiſita. Sed diceres Videtur, ꝙ ſpes nõ ſit virtus gratuita ſiue infuſa, quia gratuita virtus non repugnat perfectioni meriti, ſpes autem videtur repugnare, quia expectat retributionem futuram, quod eſt contra charitatem, dicente Bernar. quod charitas præmium non intuetur.

Scotus.

Bernar.

Dicendum ſecundum Guil ꝙ illa auctoritas intelligitur de præmio creato, non increato, vnde Abrahę Gene. 16. dictum eſt a domino Deo: Ego merces tua magna nimis, vnde etſi ſpes in hoc proprie differat a charitate, quia charitas eſt in Deum amore iuſtitiæ ſiue amicitiæ, ſpes vero amore commodi, non tamen ſequitur hoc eſſe peccatum, deſidero enim me per ſpẽ habere Deum propter diuinam bonitatẽ, ita, quod non pono me velut finem Dei, ſic enim eſſet vti fruendis, ſed ei, quem diligo iungi per ſpem deſidero, ſicuti ſancta Agnes dicebat: Ipſi ſum iuncta in cęlis, quem in terris poſita tota mentis intentione dilexi.

VTRVM ſpes ſit virtus Cardinalis, an theologica? Arguitur, quod non ſit theologica, quia nulla virtus circa cuius actum contingit reperiri exceſſum eſt virtus Theologica, immo potius Cardinalis, quod patet, quia impoſſibile eſt nimis credere, impoſſibile eſt nimis amare Deum, ſed circa actum ſpei contingit reperiri exceſſum, ſicut patet in eo, qui præſumit, & plus ſperat, quam merita ſua exigant, ergo videtur, quod ſpes ſit virtus Cardinalis. § 5

In contrarium tamen dicit Apoſtolus 1. Corinth. 13. Nunc manent Fides, ſpes, charitas tria hæc, ergo ab Apoſtolo numeratur inter virtutes theologicas, ergo &c. Reſpondetur ſecundum Guiller. vbi ſupra cui concor. Sanctus Bonauen quod abſque dubio ſpes eſt virtus theologica, quia illa virtus eſt maxime theologica, quæ maxime eleuat mentem ad contemplationem, huiuſmodi eſt ſpes, vnde Hebr. 6. dicit Apoſtolus, quod ſpes incedit vſque ad interiora velaminis.

Quæ dici poſſit virtus theologica.

Confirmatur, quia aſpicit pro obiecto finem Cardinalium virtutum, ſcilicet Deum, & hic eſt modus virtutum theologicalium

Ad argumentum ergo ſecundum Sanctum Bonauentura. vbi ſupra dicendum, quod circa actum ſpei nunquam cõtingit repe-

reperiri exceſſum propter nimietatem,& extenſionem ipſius actus, nemo enim poteſt nimis confidere in domino, ſed ſi habet exceſſum hoc eſt propter defectum alicuius conditionis, quæ requiritur in actu ſperandi, vtpote ſi neglectis meritis omnino præſumit de Dei miſericordia, ſed hoc non facit ipſam ſpem eſſe in genere virtutis Cardinalis, quia ꝙ dicitur virtus theologica differre a Cardinali in hoc, ꝙ non eſt in theologica reperiri exceſſum ſicut in Cardinali, intelligitur de illo exceſſu, qui conſiſtit in actus intenſione, nõ de eo, qui eſt in debitæ conditionis omiſſione, nam huiuſmodi exceſſus habet repugnantiam cum omni virtute: Prima vero non habet repugnãtiam cum virtute theologica, quæ habet obiectum infinitum, ita, quod nec poteſt nimis amari, nec nimis deſiderari, ſed repugnantiam habet cum virtute Cardinali, cuius obiectum eſt bonum creatũ.

§.6 VTRVM virtus ſpei aliquando ſit informis, an ſemper ſit formata. Arguitur ꝙ ſit ſemper formata, a diffinitione ad diffinitum ſic: Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia, & meritis proueniens, ſed impoſſibile eſt diffinitum ſeparari a diffinitionibus, ergo impoſſibile eſt ſpem ſeparari a gratia, & meritis, ſed quando cum his eſt ſemper eſt formata, ergo impoſſibile eſt ſpem virtutem eſſe informem. Reſpondetur ſecundum S. Bona. Rich. & Guill in 3. di. 26. ꝙ abſque dubio virtus ſpei poteſt eſſe informis: Poteſt enim aliquis ſperare vitam æternam ſine meritis, & ſine gratia gratum faciente, & ille actus ab aliquo habitu procedit, qui quidem bonus eſt, & tenet quodammodo rationem virtutis pro eo, quod potentiam quam perficit quodammodo rectificat, & vigorat, & ideo ſicut fides ſine charitate virtus informis eſt, quia tribuit animæ quandam rectitudinem, & vigorem, quæ perfici habet per gratiæ infuſionem, ſic intelligendum eſt, & circa ſpem, vnde cætera, quæ dicta ſunt de fide informi poſſunt ſpei informi applicari, nam dicit Auguſt. libro de vera innocentia: Cum cæteræ virtutes ſint bonis, & malis communes, dilectio Dei proprie bonorum eſt, atque piorum, ergo virtus ſpei poteſt eſſe communis bonis, & malis, ſed mali non habent

Aug. Dilectio Dei proprie bonorum eſt.

ſpem cum gratia, ergo habent informem, multi enim ſunt peccatores, qui ſperant ſe adhuc acturos penitentiam, & aſſecuturos veniam, & tandem gloriam, conſtat, ꝙ illud non eſt malum, immo potius ordinat ad bonum, & excludit deſperationem, ſed ſi hoc eſſet cum gratia eſſet actus virtutis formatæ, ergo cum ſine gratia poſſit id remanere, vt aliquis per merita ſperet ſe peruenturum ad gloriam, videtur ergo, ꝙ virtus ſpei poteſt eſſe informis.

Ad argumentum reſpondetur ſecundũ Sanctum Bonau. ꝙ quadrupliciter poteſt quis exire in actum ſperandi: Aut enim ſperat habendo merita in propoſito, & in radice, & in effectu, ſicut homo iuſtus, vt patuit ſupra.

Primus actus eſt ſpei formatæ, & iam exercitatæ.

Secundus eſt ſpei formatæ, & de nouo infuſæ.

Tertius eſt actus ſpei informis. Quartus eſt ipſius præſumptionis: Et ſic patet.

VTRVM ſpes in ſuo actu ſit certitudinalis, vel dubia? Arguitur, ꝙ ſit dubia, quia ſpes ſecundum ſuum actum procedit ex habitu, vel conſideratione gratiæ, & meritorum, ſed nullus eſt certus vtrũ habeat gratiam, an non, ſecundum, quod dicitur Eccle. 9. Nemo ſcit vtrum odio, an amore ſit dignus, ergo ſpes in ſuo actu non habet certitudinem. §.7

In contrarium tamen dicit Magiſter in littera diſt. prædicta, quod ſpes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis &c. & Apoſtolus Rom. 8. Certus ſum, ꝙ neque mors, neque vita, neque creatura aliqua poterit nos ſeparare a charitate Dei. Reſpondetur ſecundum, ꝙ colligitur ex dictis Sãcti Bonauen. vbi ſup ꝙ ſpes in ſuo actu eſt certitudinalis. Probatur per Phil. 1. Eth. d. Virtus certior eſt omni arte, cum ergo ſpes nedum ſit virtus, ſed ancora virtutũ, relinquitur ergo, &c. Cõfirmatur, quia in ſperante remouet hæſitationem, & maximam dat confidentiam, quæ ſunt ſigna certitudinis.

Spes virtus eſt, ancora virtutum.

Notandum tamen, ꝙ iſta certitudo eſt conditionalis, non abſoluta, hoc eſt dictu, certum eſt habens ſpem, ꝙ ſi in bono perſeuerauerit vitam æternã habebit, & iſta certitudo merito vocatur certitudo ordinis,

nis, non euentus, certus quippe eſt quòd bona opera ordinant ad ſalutem non eſt tamen certus quid ſibi eueniat, & ponit ſanctus Bonauen. tres differētias inter certitudinem fidei & ſpei.

Prima eſt, quia certitudo fidei opponitur errori, certitudo ſpei hæſitationi, vnde per fidem quis certus eſt tam de euētu quàm de ordine, per ſpem autem ſolum eſt certitudo de ordine.

Bonau.

Secunda eſt, quod certitudo fidei eſt circa complexum magis, vt quòd Deus eſt vnus, trinus, vel quòd Dei filius eſt incarnatus, & ſic de alijs: Certitudo vero ſpei magis circa incomplexum, ſpe enim vita ſperatur æterna.

Tertia differentia eſt, quia certitudo fidei eſt in intellectu, certitudo vero ſpei in affectu: Ex quo patet quòd certitudo ſpei non eſt quaſi quoddam particulare ſumptum ſub fidei certitudine, ſicut quidam dicunt, vt cognoſcens omnem mulā ſterilem cognoſcat hanc ſterilem, non enim certitudo ſpei eſt perpetuæ conſummationis, ſed cuiuſdam virilis adhæmationis.

Ad argumentum reſpondet ſanctus Bonauen. quòd quamuis de meritis non habeatur certitudo per ſciētiam neceſſariā, haberi tamen poteſt certitudo per probabilem coniecturam, & per quandam ipſius bonæ voluntatis confidentiam, quæ conſurgit ex conſcientia bona, puritas.n. conſcientiæ, quæ introducitur per expulſionem culpæ, dat animæ quandam ſecuritatem, & certitudinem de merito iam inchoato, & per conſequens certitudinem de premio conſequendo, autoritas vero Eccleſiaſtici intelligitur de certitudine per certam ſcientiam.

Sed diceres: Quæ differentia eſt inter fidem, & ſpem. Reſpondet Magiſter in 3. di. 3. diſtinct. 26. quod eſt iſta, quia fides ē malarum rerum & bonarum, quia & bona creduntur & mala, & hæc fide bona, nō mala, eſt etiam fides præteritarum rerum præſentium, & futurarū, credimus enim mortem Chriſti, quæ iam præterijt: Credimus Chriſti ſeſſionem quæ nunc ē: Credimus ūenturum ad iudicandum quod futurum eſt. Item fides & ſuarum rerum eſt & alienarum, nam & ſe quiſque eſſe cæpiſſe, nec fuiſſe vtique ſempiternum, & alia atque alia non modo de alijs hominibus multa quæ ad religionem pertinent, verū etiā de angelis credimus. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarū & ad eum pertinentiū. Contra prædicta arguitur: Primo contra primum ſic. Spes eſt etiam malorum, quia dicit poeta: Hūc ego ſi potui tantum ſperare Dolorem, ergo &c. Contra ſecundum vbi dicit quod ſpes eſt non niſi futurorū, quià beatitudo non eſt futura, nec habenda a præſcito, ergo ſi ſpes non eſt niſi futurorum, nullus pſcitus habet ſpem. Contra tertiū ſic arguitur, quod ſpes non ſolum eſt ad ſe pertinētium, ſed etiam ad alios, quia Lu. vl. dicit: nos autem ſperabamus ꝙ ipſe eſſe redempturus Iſrael, ergo contingit ſperare bonum commune.

Bernar.

Item dicit Auguſtinus quod de nemine deſperandum eſt dum eſt in vita, ergo videtur quod de alijs eſt ſperandum ſi nō eſt deſperandum.

Reſpondet Sanctus Bonauen. in expoſitione litteræ, quod ſpes eſt reſpectu boni futuri & proprii ſecundum quod accipitur proprie pro ipſa virtute.

Reſpectu futuri eſt inquantum diſtinguitur gaudio, & dolore, & conuenit cum amore, quia illæ duæ affectiones ſunt reſpectu præſentium, ſed iſtæ duæ reſpectu futurorum, reſpectu boni eſt inquantum diſtingitur a timore, quia timor eſt reſpectu diſconuenientis, ſpes autem reſpectu conuenientis, reſpectu boni proprij eſt inquantum non ſolum diſtinguitur ab alijs affectionibus, ſed etiam inquantum diſtinguitur ab alijs virtutibus vtpote à credulitate, & fide ipſa enim ſpes procedit ex gratia & meritis, & quoniā meritū non aſſecurat de beatitudine, niſi eum qui meretur, quia vnicuique retribuetur ſecundum merita ſua, hinc eſt quod per virtutem ſpei nemo ſperat niſi ſibi, & ſic patet quod ſpes eſt futurarum rerum bonarum & propriarum.

Ad primum argumentum dicendum, quod in verbis poetæ ſpes ſumitur improprie.

Ad ſecundum dicendum, quod futurū dicitur dupliciter, vel quantum ad euentum, vel quantum ad ordinem. Quantū ad

euentum

euentum dicitur futurum quod euenit. Quantum ad ordinem dicitur futurum, quod eſt ordinatum ad veniendum, vel futurum dicit euentum ſimpliciter non reſpectu expectationis, & hoc vltimo modo dicitur ſpes futurorum: Argumentum vero accipit primo modo, ergo non valet: Ad tertium patet reſponſio ex dictis.

§. 8 VTRVM ſpes, & timor ſint iidem habitus, vel diuerſi? Et quòd ſint ijdem probatur per ſimile, quia idem & vnum pondus eſt per quod corpus recedit ab vna differentia poſitionis, & accedit ad alteram, ſed hoc eſt affectio in ſpiritualibus, quod eſt pondus in corporibus, vt vult Auguſtinus: vnus ergo & idem habitus eſt quo quis recedit a malo, & quo tendit ad bonum, ſed per timorem omnis recedit a malo, per ſpem vero tendit in bonum, ergo & timor & ſpes ſunt vnus & idem habitus.

Confirmatur, quia oppoſitorũ eſt eadē diſciplina, vt recti & curui, ſani & ægri, ergo ſi habitus virtutis eſt quædam ars, videtur quòd vnus & idem habitus poſſit ordinare habentem, & dirigere ad oppoſita, ergo ſi ſpes dirigit animam in comparatione ad bonum & timor in relatione ad malum, videtur ꝙ timor & ſpes ſint ijdem habitus.

Quatuor animi affectiones. Sed contra, ſecundum theologos & philoſophos quatuor ſunt animi affectiones, videlicet gaudium & dolor, ſpes, & timor, ſi ergo vere quatuor ſunt, neceſſe eſt ſpem & timorem ab inuicem differre ſecundum quòd ſunt affectiones, ſed habitur ſpei dirigit illam affectionem, quę eſt ſpes, & habitus timoris aliam, ergo ſunt diuerſi habitus. Reſpondetur ſecundum ſanctum Bonauenturam in 3. diſtin. 26. artic. 2. quæſt. 1. quod timor & ſpes ſiue nominent habitus, ſiue nominent affectiones animæ, diuerſitatem habent ad inuicem, diuerſitas enim habituum attenditur ſecundum diuerſitatem actuum principalium, quoniam ergo ſpes conſiſtit in quadam confidentia, & erectione, timor autem in quadam fuga & reſilitione, & hinc eſt quòd differunt ſpes & timor ratione ſuorum actuum, diuerſitas autem actuum venit ex parte obiecti inquantum habet rationem motiui, cum enim anima apprehendit aliquid futurum ratione conuenientis afficitur affectione ſpei, ſi adſit poteſtas aſſequendi, cum autem apprehendit ratione diſconuenietis afficitur affectione timoris, ſi non poſſit ab illo ſeparari: Et ſic patet ꝙ ſpes & timor differunt in actu proprio, & etiã in obiecto.

Ad argumentum autem reſpondet idem Bonauentura, quòd non eſt omnino ſimile in naturali pondere, & in voluntario amore, quoniam motus naturalis maxime localis neceſſario duos habet terminos, videlicet terminum ad quem, & terminum a quo, nec poteſt aliquod recedere a termino a quo niſi tendendo ad terminum ad quem vnde ad eundem & vnum actum requiruntur illa duo extrema, & propterea in naturalibus vnum eſt pondus per quod mobile recedit ab vno ſitu & appropinquat ad alium, in voluntarijs autem ſecus eſt quoniam anima poteſt affici circa vnum nihil conſiderans de altero, poteſt enim affici circa bonum nihil curans de malo, & econuerſo, ideo diuerſis affectibus & motibus habet moueri circa oppoſita, ergo ſpes & timor poſſunt eſſe diuerſi affectus, & habitus.

Ad confirmationem argumenti dicendum ſecundum eundem Bonauenturam, quòd non eſt ſimile duplici ratione.

Prima quidē ratio eſt, quia voluntas ſeparat ea quæ naturaliter ſunt coniuncta, vnde aliquis vult antecedens, & tamen non vult conſequens, cognitio autem non ſeparat ea, quæ naturaliter ſunt coniuncta, vnde qui nouit antecedens quodammodo nouit conſequens: Quoniam ergo per conſequentia in ipſo ad oppoſita ſequuntur oppoſitæ proprietates, per quas habent cognoſci, vt ſi album diſgregat, nigrum congregat, hinc eſt quòd vnus poteſt eſſe habitus cognitiuus oppoſitorum, quamuis non ſit habitus vnus affectiuus. Alia etiam diſſimilitudo eſt, quia potentia cognitiua conſimili actu & ratione negociari poteſt ſuper oppoſitorum vtrunque, iudicat enim de recto, & de obliquo per rationem ipſius recti, ſed affectiua non ſic, quia ſi appetit vnum oppoſitorum, reliquum reſpuit, & ratio eſt

eſt,quia affectio magis vnit ipſi affectibili quam cognitiua conſcibili, & ſic non ſequitur; quod vna poſſit eſſe cognitio oppoſitorum ſecundum,quod ſunt oppoſita.

§9 VTRVM ſpes ex bonis operibus habeat ortum? Videtur,quod ſic,quia dicitur Roma.5. Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero ſpem, ergo ſi in ipſa probatione conſiſtit meritum, videtur, quod ſpes ex meritis oritur.

Aug. In contrarium dicit Auguſtinus, quod virtus eſt bona qualitas mentis, quam Deus in nobis ſine nobis operatur, ſi ergo ſpes virtus eſt ſicut oſtenſum eſt ſupra, Deus eam operatur in nobis ſine nobis, ergo non habet ortum ex meritis noſtris. Reſpondetur ſecundum Sanctum Bonauentu. vbi ſupra, quæſt.2. quod ſpes aliquando nominat habitum virtutis, aliquando nominat actum,aliquando nominat ſtatum, aliquando terminum ſiue obiectu m,ſecundum autem, quod ſpes nominat habitum virtutis, ſic non habet ortum ex meritis, ſed potius merita habent ortum ex ea, ſecundum autem quod nominat actum, ſic oriri habet ex meritorum intuitu, nullus enim recte ſperat æternam beatitudinem niſi qui Deo ſeruit, vel proponit Deo ſeruire, ſecundum autem, quod nominat ſtatum, ſic ortum habet ex meritis præcedentibus, & concomitantibus, & hoc modo accipitur Roma 5. quod tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio ſpem, gloſſ.1. certitudinem ſpei, ad quam ſcilicet certitudinem peruenitur per bona merita, & potiſſime per tolerantiam tribulationis, ſecundum autem, quod ſpes nominat ipſam rē ſperatam, ſic ortum habet ex meritis præcedentibus, & ſic patet, quod ſecundum primam acceptionem præcedit merita, ſecundum vltimam acceptionem ſequitur, ſecūdum duas medias medio modo ſe habet, quia quodammodo præcedit, quodam modo ſequitur, vt patuit ex dictis: Et etiā ad argumentum patuit reſponſio ſufficienter ex præcedentibus.

Ad certitudinem ſpei peruenitur p bona opera.

§.10 VTRVM ſpes præcedat charitatem ordine naturæ, an econuerſo? Reſpondetur ſecundum Sanctum Bonauentu. vbi ſupra, quæſt.3. quod dupliciter eſt comparare habitum ſpei ad habitum charitatis, aut ratione habituum ſecundum ſe conſideratorum aut ratione habituum comparatorum, ad actus, ſi loquamur de ipſis ſecundum ſe conſiderantis, ſic non habent ordinem ſed ſimultatem, omnes enim virtutes gratuitæ ſimul infunduntur. Si autem loquamur de ipſis habitibus in comparatione ad actus, ſic vnus habet ordinem ad alterum, quia actus vnius præparat, & diſponit ad actum alterius, & ſic præparando eſt quodammodo eius origo, & ratione talis præparationis eſt ibi ordo: Quoniam ergo actus ſpei præparat, & diſponit ad actum charitatis, & hinc eſt quod habitus ſpei in comparatione ad talem actum, charitate prior eſt, nemo enim diligit aliquod bonum propter ſe, & ſuper omnia, niſi ſperet ſe ad illud bonum perueturum, & ſic bene dicit gloſſ. ſuper illud Matth.1. Abraam autem genuit Iſaac: Iſaac autem genuit Iacob, id eſt fides genuit ſpem, ſpes generat charitatem, vnde, & Apoſtolus ordinat eas ſic 1. Corinth. 13. Nunc manent fides, ſpes charitas, maior autem horum eſt charitas.

Sed d Quæ eſt nobilior virtus: Fides, an ſpes? Reſpondetur ſecundum Guiller. in tertia. diſtinctione. 26. quod ſpes, propter tria. Tum quia eſt in nobiliori ſubiecto, ſcilicet voluntate. Fides vero in intellectu. Tum quia proximior meliori habitui, ſcilicet charitatis. Tum tertio quia eſt circa obiectum melius ſcilicet circa bonitatem: Fides vero circa veritatem, modo bonitas eſt melior, quam ipſa veritas.

VTRVM ſpes ſit in bonum ſub ratione boni? Reſpondetur, de hoc diuerſimode loquuntur doctores: Dicit enim Guiller. in 3. diſtinct. 36 ꝙ obiectum ſpei eſt bonum ſub ratione boni, quod patet ex differentia ſcientiarum ad virtutes. Tum quia ſcientiæ aſpiciunt verum ſed virtutes bonum. Tum quia virtus habet idem pro fine, & obiecto, cum ergo ratio finis ſit bonum, ſequitur, &c. Vnde merito ſicut gaudium de præſenti eſt de bono, ita ſpes de futuro aſpiciet bonum, & hoc innuit differentia fidei ad ſpem, quam tangit Auguſt. quia aſpicit bona, & mala, §.11

Scientia aſpicit verū, & virtus bonū.

Aug.

ſpes,

ſpes tantummodo bona, vnde idem eſt obiectum, & ſub eadem ratione tam ſpei, quam charitatis, ſcilicet bonum inquantum bonum, tamen alio modo tendit in bonum ſpes, quia per modum deſiderij, & commodi, alio modo charitas, quia per modum vnionis, & amicitiæ, quam opinionem tangit Bonauentu. in 3. diſtinct. 26. articu. 1. q. 4. d. Quidam dixerunt, quod obiectum ſpei ſit bonum ſub ratione boni, quia poſuerunt, quod duplex ſit tantum obiectum in quod tendit anima. Vnū ſcilicet verum, in quod tendit intellectus? Alterum ſcilicet bonum in quod tendit affectus, & ideo cum ſpes non ſit verum ſub ratione veri voluerunt dicere, quod ſit bonum ſub ratione boni, & ſubdidit ibidem cui concordat Richard. præfata diſtinct. tertij, & alij nonnulli, licet modus dicēdi præfatus videatur aliquid probabilitatis habere, non tamen ſatisfacit dubitationi, nec conſonat veritati, nam, quod dicitur, quod non eſt aliud obiectum motiuum potentiarum animæ niſi verum ſub ratione veri, & bonum ſub ratione boni, ſimpliciter non habet veritatem, pro eo, quia ſicut rationalis tendit in verum, & concupiſcibilis in bonum, ſic etiam iraſcibilis tendit in arduum, & magnum, ergo obiectum ſpei eſt bonum ſub ratione magni, & ardui, & quia glorioſum nominat magnum ſublimitate, æternum nominat magnum diuturnitate, intenſiue iſtud extenſiue, ergo obiectum ſpei eſt bonum ſub ratione magni, & ardui: Prima tamē opinio tenetur a doctoribus modernis tanquam verior, &c.

§. 12 VTRVM ſubiectum ſpei ſit intellectus, an voluntas. Reſpondetur ſecundum Guill. vbi ſupra, quod voluntas, quod probatur ſic: Illius potentiæ eſt ſperare cuius

Eiuſdem ſubiecti ſunt oppoſita.

eſt timere, quia oppoſita ſunt eiuſdem ſubiecti, ſed timor eſt voluntatis, non intellectus, ergo, &c.

Confirmatur, quia deſperatio eſt voluntatis cuius oppoſitum eſt ſpes, ergo, &c. ſpes eſt voluntatis, huic concordat Sanctus Bonauentu vbi ſupra, quæſt. 5. dicens

Bonau. In voluntate non tantum ponimus iram, & patientiam, ſed etiam fortitudinem, & ſpem, & fortitudinem inquantum negociatur circa ea, quæ ſunt ad finem, ſpem autem ſecundum, quod ſe erigit ad excellentiam ipſius finis: Hoc autem poteſt colligi. Tum ex parte affectionis ſubtractæ. Tum ex parte conditionis adiunctæ. Tum ex parte dotis futuræ, ex parte affectionis ſubtractæ, quia cum quatuor ſint affectiones videlicet gaudium, & dolor, ſpes, & timor, ſicut gaudium, & dolor ſunt circa eādem potentiam, ita etiam ſpes, & timor, ex parte ſimiliter conditionis, & proprietatis annexe patet, quia ſpei eſt ſtabilire, & quodammodo aſſecurare de aſſequenda beatitudine, ſtabilitio autem pertinet ad potentiam iraſcibilem ſicut rationalis ſe habet ad charitatem, & concupiſcibilis ad voluptatem, ſicut etiam iraſcibilis ad ſecuritatem, ex parte ſimiliter dotis futuræ patet, ſicut enim ad fidem ſubſequitur viſio, ita ad ſpem ſubſequitur perfecta tentio: Firmiter autem tenere ipſius eſt potentiæ cuius eſt habitum defendere, hanc autem potentiam non eſt dubium eſſe iraſcibilem, ergo ſubiectum ſpei eſt ipſa voluntas.

Sed arguitur contra, quia imago recreationis reſpicit imaginem creationis, cum ergo charitas ſit in voluntate, fides in intellectu, & non relinquatur niſi memoria, conſequens eſt, quod ſpes ſit in memoria, ergo, &c. Reſpondetur ſecundum Guiller. vbi ſupra, quod quamuis imago recreationis ſecundum veritatem reſpiciat imaginem creationis, non tamen oportet, quod in omnibus ſit proportio, immo eſt diſſimilitudo, maxime in hoc, quia in creatione intellectus habuit locum duorum ſcilicet memoriæ, & intelligentiæ: Econtra in recreatione volūtas habet locum duorum, ſcilicet ſpei, & charitatis, cuius ratio eſt, quia bona merita ex voluntate prodeunt, vnde illud vere impletur: Qui creauit te ſine te non ſaluabit te ſine te: Patet reſponſio. In creatione intellectus habuit locum duorum.

§. 11 VTRVM ſit vna ſpes omnium ſperandorum, ſicut eſt vna fides omnium credendorum? Reſpondet Guiller. vbi ſupra, quod ſic: Et ratio eſt, quia ſicut ea, quæ credit fides ſolum credit propter primam veritatem cui innititur, &. ita a prima veritate habet vnitatem, ita ſpes ea cuncta ſperat propter diuinam largitatem, & bonitatem cui innititur, &. ab

cui innititur, & ab ea ſumit vnitatem non a ſperandis diuerſitatem.

VTRVM in Chriſto, vel beatis, aut Angelis ſit ſpes: Reſpondet Magiſter in 3. diſt. 26. dicens ſic. Quibuſdam non indoćte videtur fidem, virtutem, & ſpē in Chriſto non fuiſſe ſicut in ſanćtis iam beatificatis, vel in angelis non ſunt, & tamē ſanćti credunt, & ſperant reſurrećtionem futuram, & Angeli eandem credunt, nec tamen in eis fides, vel ſpes, virtus eſt, quia & Deo per ſpeciem contemplationis fruūtur, & in verbo reſurrećtionem futuram ſiue iudicium non per ſpeculum in enigmate ſed præclariſſime inſpiciunt: Hæc ille.

Pſal. 30. Sed obijcitur contra primum, quia in Pſalm. dicitur. In te domine ſperaui. vbi glo. hoc dicitur in perſona Chriſti, ergo Chriſtus habuit ſpem, hoc etiam videtur ratione, quia Chriſtus fuit ſimul viator, & compræhenſor, inquantum viator deficiebat ſibi ſtola corporis, quam habere ſperabat, ergo alias non habuiſſet omnia dona gratiarum, & virtutes.

Contra ſecundum de ſanćtis iam beatificatis arguitur, quia Apoc 6. dicitur, ꝙ dićtum eſt eis Adhuc expećtate modicum tempus, ſi ergo ſpes eſt expećtatio, ergo &c. nam animæ beatæ expećtant glorificationem ſui corporis, quæ eſt quædam pars beatitudinis, ergo ipſe habent ſpem.

Contra tertium obijcitur: Videtur enim quod Angeli habeant ſpem, quia dicitur. 1. Pe. 1. In quem deſiderant Angeli proſpicere, deſiderium eſt reſpećtu non habiti, ergo ſi de eodem poteſt eſſe ſpes de quo deſiderium, videtur, ꝙ Angeli ſperent, nā de noſtra glorificatione accreſcit eis gloria, & hoc ſperant, ergo, &c. Reſpondetur ſecundum Rich. in 3. di. 26. & Bonau. ibidē in expoſitione literę, & S. Tho dićta diſt. ar. 2. q. 5. qđ ſicut dicit Magiſter nec Chriſtus, nec animæ beatę, nec Angeli proprie loquendo habent ſpem. Ratio huius eſt, quia ſpes eſt expećtatio ſubſtantialis præmij, omnes autem prædićti habent ſubſtantiale præmium, & ideo carent ſpe proprie dićta. Alia autem ratio eſt, quia ſpes habet annexam fidem, fides autem eſt cognitio enigmatica, & quia claritas viſionis diuinæ tollit omne enigma, & per conſequens euacuat fidē, & per cōſequens, & ſpē. Ad argumentū rńdet S. Bon. vbi ſup. ꝙ licet in eis nō ponatur ſpes proprie dićta ſecūdū ꝙ eſt expećtatio pręmij ſubſtantialis, pt tñ large accipiendo ſpē pro quacunq; expećtatione. ſ. ſtolæ ſecundę, & alicuius præmij accidentalis poni in Chriſto, & angelis, & animabus beatis. Ad illud tamen, quod obijcitur de deſiderio dicendum, ꝙ nō eſt ſimile de deſiderio, & ſpe, quia ſpes eſt reſpećtu non habiti, ſed deſiderium poteſt eſſe reſpećtu habiti, ut continuetur, & tollatur faſtidium, & ſic eſt in angelis.

Bonau.
Thom.

Caritas viſionis diuinæ tollit omne enigma.

VTRVM antiqui patres habuerunt ſpem, & etiam animæ purgandæ? Reſpondet Magiſter vbi ſup. in litera dicens: De antiquis vero patribus, quia apud inferos tenebantur uſque paſſionem non incōgrue dici poteſt, ꝙ fidē, & ſpē virtutes habuerint. Contra hoc arguitur: Spes ſe cōnećtitur ſtatui viæ, ſed illi non erāt in ſtatu viæ ergo non habebāt ſpē. Confirmatur, quia ſpes datur homini ad hoc ꝙ mereatur, ſi ergo illi erāt extra ſtatū merendi non videtur ꝙ habuerūt ſpē. Reſpondet S. Bona. ubi ſup. cui cōcordat Rich. ꝙ ſpes non tollitur niſi per ſubſequens præmium, & per contrarium habitum, & ſanćti in limbo, & animæ in purgatorio nec erant aſſecuti præmium, nec inciderant in cōtrariū habitū ſiue in defećtum, hinc eſt, ꝙ ſpem habebant: Demones vero, & alij damnati qui habent contrarium habitum ſpei ſcilicet deſperationem, ſpem habere nō poſſunt. §. 15

Ad argumentum vero, quo dicitur, ꝙ ſpes connećtitur ſe ſtatui viæ, & datur ad merendum, dicēdum, ꝙ ſanćti patres quodammodo erant in uia, & nondum ad patriam peruenerant. Præterea meritum nō reſpicit ipſam ſpem vniuerſaliter, ſed ſecundum ſtatum, & licet in purgatorio exiſtentes animæ ſint certæ de gloria futura, hoc tamen non eſt propter aſſecutionem gloriæ, ſed propter confirmationem liberi arbi. quod eſt extra ſtatum merendi, & de merendi: Aliquando tamen ſpes accipitur improprie, ut dicitur de diabolo Iob. 40. Ecce ſpes eius fruſtrabitur, ſcilicet in die iudicij, quando non tentabit homines, vt prolongetur diuinum iudicium, ſed claudetur in infernum.

§16 VTRVM præſumptio magis opponatur ſpei, quam deſperatio? Reſpondet Rich. in 3. di. 25. ar. 6. q. 2. quod deſperatio magis opponitur ſpei, quàm præſumptio, & eſt ea peior, quia per deſperationem voluntas tota iter recedit a Deo, & non innititur diuinæ miſericordiæ, quam contemnit, nec iuſticiæ, quia quantum poteſt refugit, per præſumptionem autem tendit in Deum quamuis inordinato modo, peius autem eſt a Deo totaliter recedere, & in nullo ſibi inniti, quam inordinate in ipſum tendere, & ſibi inniti. nam per deſperationem contemnitur diuina miſericordia, per præſumptionem paruipenditur diuina iuſtitia: Peius autem eſt diuinam miſericordiam contemnere, quam paruipendere diuinam iuſticiam, quia quamuis in Deo miſericordia, & iuſticia eiuſdem ſint nobilitatis, cum realiter in ipſo idem ſint, tamen effectus miſericordiæ ſuperexaltat effectus iuſticię iuxta illud Iacobi. 2. miſericordia ſuperexaltat iudicium, ergo deſperatio magis opponitur ſpei.

Peior pręſumptione deſperatio.

§.17 VTRVM puſillanimitas opponatur ſpei? Reſpondet Rich. vbi ſup. q. 3. q. puſillanimitatem opponi ſpei dupliciter intelligitur, ſcilicet aut generaliter, aut ſpecialiter. Primo modo puſillanimitas opponitur ſpei, quia puſillanimitas, quæ eſt vicium opponitur ſpei ſub ratione qua eſt virtus, quæ eſt oppoſitio non ſecundum ſpecificas differentias ſed generales: Si ſpecialiter, hoc dupliciter poteſt intelligi, aut indirecte, & mediate, & ſic puſillanimitas opponitur ſpei, & cuique virtuti: Secundo modo opponitur magnanimitati & ſic patet.

§.18 VTRVM ſpes ſit de quatuor principalibus paſſionibus? Reſpondetur ſecundum Richard. in 3. diſtinct. 26. artic. 2. quæſ. 2. quod ſpes eſt vna de quatuor principalibus paſſionibus, quæ ſunt gaudium, triſticia, ſpes, & timor, quæ principales paſſiones dicuntur, non quia ſint omnibus alijs paſſiones fortiores, ſic enim amor, & odium principales paſſiones dicuntur, quia odium radix eſt omnium paſſionum aliarum, quæ ſunt reſpectu mali, & amor radix omnium aliarum, quæ ſunt reſpectu boni, & etiam earum quæ ſunt reſpectu mali, inquantum eſt odij cauſa, malum enim non oditur, niſi inquantum repugnat alicui bono amato: Sed prædictæ quatuor dicuntur paſſiones principales, quia gaudium, & triſtitia conſequuntur ad alias paſſiones. Quælibet enim alia paſſio terminatur ad gaudium, uel triſtitiam, ſunt etiam priores in intentione omnibus alijs paſſionibus, & etiam ſuis obiectis, ſecundum, quod dicit Philoſophus. 6. Topico. Intendimus delectabile propter delectationem, ergo a ſimili in tendimus refugere triſtabile propter triſtitiam.

Notandum ſecundum Antoninum in ſumma parte. 1. tit. 6. c. 2. q. paſſiones animæ ſunt undecim. Primæ ſex ſunt in concupiſcibili potentia, ſ. amor, odium, deſiderium, ſeu concupiſcentia, & fuga, gaudium ſiue delectatio, & triſtitia ſiue dolor Aliæ quinque ſunt in iraſcibili, ſcilicet prima ſpes, ſecunda deſperatio per oppoſitum, tertia timor, quarta audacia, quinta eſt ira, cui nulla paſſio opponitur. Licet enim plures paſſiones reperiuntur, ſicut zelus, unio, extaſis, languor, liquefactio, inhæſio, inebriatio, prout dicit Sanctus Dionyſi. de di. no. ſed iſtæ paſſiones ſunt effectus amoris, ponitur etiam abominatio effectus odij, & exultatio gaudij, & tales paſſiones reducuntur ad prædictas, ſicut effectus ad cauſam.

Vndecim animæ paſsiones

Diony.

De virtute Temperantiæ.

Temperātia quid. §.1

Hic maxime relucet diuina charitas erga nos homines.

TEMPERANTIA ſecundum Ioan. Ianuen. in catholicon eſt dominium rationis in libidinem, & in alios animi motus, uel virtus animi refrenādi motus in nos impetum facientes, ut ſic nihil cupiamus.

VTRVM temperantia ſit uirtus ab alijs diſtincta? Reſpondet Richard. in tertia diſtinct. 33. art 5. q. 2. quod temperantia tripliciter poteſt accipi: Vno modo pro habitu temperante actum appetitus ſecundum regulam rationis, & ſic non eſt uirtus diſtincta ab alijs, temperare enim

enim actum appetitus modo prædicto conuenit cuilibet virtuti. Alio modo poteſt accipi pro habitu, cuius principalior actus eſt retrahere moderate appetitum ab his, quæ contra rationem ipſum alliciunt, & ſic quamuis diſtinguatur a fortitudine inquantum principalis actus eſt fortitudinis moderate impellere appetitum ad ſuſtinendum fortiter mala ardua, ne propter ea vitanda refugiatur rationis bonum, cum ſic non diſtinguitur ab aliis virtutibus, quæ ſunt reſpectu boni delectabilis.

Tertio modo poteſt accipi ſpecialiter & proprie ſcilicet pro habitu moderante delectationes ſenſibiles, quæ ſunt reſpectu venereorum, & reſpectu cibi, & potus, & ſic eſt ſpecialis virtus diſtincta ab aliis. Principalius tamen eſt circa delectationes venereorum quàm circa illa, quæ ſunt reſpectu cibi, & potus, vnde Philoſophus tertio. Eth. dicit, quòd temperati videntur in guſtu in paruum, vel in nihil, quod intelligendum eſt quantum ad delectationem, quæ eſt in ſapore cibi, & potus inquantum & requiruntur ad conſeruationem naturalis vitæ, & ad repellendam famem, & ſitim magis proprie eſt virtus temperantiæ.

§ 2. VTRVM actus temperantię ſit ſolum reſpectu delectabilis præſentis? Reſpondet Richar. vbi ſup. quæſt. tertia. quod delectabile dupliciter poteſt intelligi eſſe præſens ſcilicet in re vel in ſpe, & vtroque modo cauſat delectationem, vnde & ſecundum Philoſophum. 3. Eth. odoribus leporum canes non gaudent niſi pro cibatione, nec leo voce bouis niſi pro comeſtione, cuius ratio eſt, quia canibus per odorem leporum, & leoni per vocem bouis delectabile ſecundum guſtum illa eſt præſens in ſpe, quia cum verior eſt præſentia in re quàm in ſpe, ideo delectatio quam cauſat delectabile præſens in re eſt fortior & purior, quam illa quã cauſat pręſens in ſpe, illa enim eſt admixta cum aliqua afflictione propter abſentiam realis præſentiæ, ſecundum quòd dicitur Prouerb. 13. Spes quæ differtur affligit animam, & ideo dicendum, quòd principaliter actus temperantiæ non eſt niſi reſpectu delectabilis præſentis in re, ex conſequenti tamen eſt reſpectu delectabilis in ſpe, & in imaginatione, inquantum imaginatum, & ſperatum cauſant aliquam delectationem.

§ 3. VTRVM continentia ſit melior quã temperantia, an econuerſo? Nam ſecundum Philoſophum ſexto Eth. ca. 14. Continentia fortioribus impugnationibus reſiſtit quam temperantia, ergo videtur melior, quia vt idem Philoſophus dicit ibidem cap. decimo. Non eſt mirum ſiquis a fortioribus & ſuperexcellentibus delectationibus vel triſticijs vincitur, ergo melior eſt virtus, quæ fortioribus impugnationibus reſiſtit: Sed quia idem ibidem ca. 14. dicit: Continens habet prauas concupiſcentias, quas non habet, inquit, in temperatus.

Sed in oppoſitum probat idem Philoſophus ſeptimo Eth. cap. 11. quòd intemperatus peior eſt incontinente, ergo &c. Reſpondetur ſecundum Richar. vbi ſup. quæſt. quarta quod continentia dupliciter poteſt accipi. Vno modo ſecundum, quòd importat abſtinentiam ab omnibus actibus veneris, ſicut patet in continentia virginali, vel etiam viduali, & talis continentia nobilior eſt quam temperantia communiter dicta, quia continentia virginalis eſt perfecta temperantia, vt pote perfecta eius ſpecies, ſimiliter etiam vidualis ex voto ſeruato perfecta eſt, licet minus virginali. Alio modo accipi poteſt pro habitu voluntatis firmante eã in bono rationis contra concupiſcentias prauas, vt non ducatur ab eis, vel non ſequatur eas præter rationem, vt dicitur ſeptimo Eth & ſic loquendo melior eſt temperantia quam continentia, prout dicit Philoſophus, ibidem cap. 14. Ratio, quia per temperantiam habilitatur homo ad ſeruandum bonum rationis contra delectationes ſecundum tactum & guſtum, & etiam habilitatur pars ſenſitiua concupiſcibilis ad obediendum imperio rationis, vnde temperatus non habet concupiſcentias indomitas, ſed habitus continentiæ, ſcilicet ſine temperantia non eſt tantæ perfectionis, quin ſenſitiua concupiſcibilis moueatur inordinate, nec tam faciliter habilitat eam ad obediendum rationi, vnde vt ſic temperantia diſtat, vel differt

Virginalis continentia eſt perfecta temperantia.

ſerta continentia ſicut perfectum ab imperfecto, propter quod etiam Phil. 7. Eth. ca. 2. dicit, ꝙ continentia huiuſmodi. ſ. nec eſt virtus, nec alterum genus a virtute, volens dicere ꝙ non attingit ad perfectioné virtutis ita pure ſicut temperantia.

Ad argumentum idem Rich. dicit, ꝙ melior eſt virtus, quæ fortioribus impugnationibus reſiſtit, hoc verum eſt cæteris paribus, vnde non valet obiectio, quia quã uis continentia habeat fortiores impugnationes quã temperantia, tamen non ſequitur, ꝙ ſit melior, quia cætera non ſunt paria, nam voluntas per continentiam non reſiſtit ita perfecte, nec ita ſtabilitur ſicut per temperantiam, nec ita plene perficitur anima per continentiam, qua perficitur ſolum in voluntate, ſicut perficitur per temperantiam tam in voluntate, quam etiam in ſenſualitate: Hæc Richar.

Sec diceres. Eccl. 26. dicitur, ꝙ omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ. Reſpondet Rich. ꝙ intelligitur de cõtinentia primo modo dicta. ſcilicet perfecta, & non ſimpliciter, ſed in genere caſtitatis, quia martyrium dignius eſt virginitate ſecundum ꝙ dicitur Ioan 15. Maioré charitatem nemo habet quam vt &c.

Martyriũ eſt digni° virginitate.

§. 4 VTRVM intemperantia, ſit magis ex probrabilis, quam iracundia? Reſpondetur ſecũdum Rich. ubi ſup. q. 5. ꝙ vnum uicium poteſt alio ex probrabilius intelligi dupliciter ſ. aut in conſpectu Dei, aut in conſpectu hominum. Primo modo illud vicium eſt ex probrabilius, quo magis homo deordinatur a fine vltimo. Secundo modo illud vitium eſt exprobrabilius, quod magis impedit rationis vſum, & reddit hominem ſimiliorem brutis, vnde primo modo loquendo, exprobrabilior eſt in conſpectu Dei iracundia, quę eſt ſuperabundantia iræ quam intemperantia quæ eſt ſuperabundantia corporalis concupiſcentia reſpectu delectabilium ſecundum tactum & guſtum: Probatur primo ratione impetus fortioris, quia vt Phil. dicit 7. Ethico. Non eſt admirabile, ſiquis a fortioribus, & excellentioribus delectationib°, vel triſticijs vincitur, ſed impet° carnalis concupiſcentiæ circa quam eſt intemperãtia eſt fortior quã impetus paſſionis, iræ, ergo vinci a concupiſcentia nõ eſt tã mirum ſicut vinci ab ira, quia motus concupiſcentiæ cauſat motũ iraſcibilis, & nõ ecõuerſo, & fortior eſt cauſa effectu. Secundo probatur rõne nociuæ læſionis, quia ipſa ira plus nocet quã ipſa intéperantia vt. n. Greg. 5. moralis dicit. Per irã pdit̃ ſapientia, iuſtitia, & concordia ſed non ſic perditur iuſtitia & concordia p intéperanriã. Tertio rõne effectus, & pximationis, quia ira efficit peiores effectus. ſ. homicidium, diſcordiã, & reipublicę, ſtatus turbationé, atq; approximat peiori vitio. ſ. odio, & inuidiæ, ira. n. odiũ generat, & inuidiam, q̃ contrariantur optime virtuti q̃ eſt charitas: Sed intéperantia nullũ malum appetit proximo, nec illud quod ſibiipſi appetit é malũ ſimpliciter niſi ſub rõne intéperãtiæ ergo minus nocet intéperãtia. Sed di. nunquid ſequit̃, ꝙ q̃cũq; ira peior ſit quacũq; intéperantia? Rñr ſecundũ Rich. ibidem, ꝙ non ſequit̃, qa parua ira aliqua etiam mortalis non eſt peior q̃ fornicatio, ſed ex dictis ſequit̃ hoc, ꝙ peſſimus actus iracũdiæ, peior eſt q̃ peſſimus actus intéperantiæ, q̃ tñ nõ eſt contra naturã. Certũ eſt. n. ꝙ multo peius eſt hominé occidere p iracundiã, q̃ fornicari, vel adulterari p intéperantiã, niſi quis loquat̃ de intéperãtia, q̃ eſt cõtra naturã, qa hoc eſſet peius. Hæc. Rich. Secundo ãt mõ loquendo. ſ. in conſpectu hoĩum dicit Rich. ꝙ ex probrabilior eſt corã hoĩb intéperãtia, q̃ iracũdia, qa Phil. 7. Ethi. dicit: Turpior é incõtinentia, quæ eſt circa cõcupiſcẽtias, quique eſt circa item Rom. quia per intéperantiam magis impeditur rationis vſus, & efficitur homo ſimilior brutis, vnde Philoſophus 3. Ethic. dicit: Intemperantia iuſte exprobrabilis eſt, quoniam inexiſtit nobis non ſecundum, quòd homines ſumus, ſed ſecundum, quòd animalia, talibus vtique gaudere, & maxime diligere beſtiale eſt, vnde Pſal. diſſuadendo dicit: Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus: Hæc ex Richardo: Ex quibus patet ad quæſtionem.

Greg.

Pſal.

Difficultas reſtat, an ira ſit magis naturalis paſſio quam concupiſcentia? Reſpondetur ſecundum Philoſophum ſeptimo Ethicorum. cap 8. quòd ira eſt naturalior, & difficilior paſſio, ſ. ad vincendum, quã concupiſcentia non neceſſariã,

Excuſabilior eſt homo de ira quam de concupiſcentia.

ex quo ſequitur, ꝙ magis excuſabilis eſt homo de ira, quam de concupiſcentia, quod quidem Philoſophi dictum Ric. vbi ſup. clarius declarans dicit, quod de natura hominis poſſumus loqui tripliciter. Primo ſecundum genus ſuum, ſcilicet inquantum eſt animal. Secundo ſecundum ſpeciẽ ſcilicet inquantum eſt homo. Tertio ſecundum indiuiduum, inquantum eſt hic homo ſic complexionatus, vel puta cholericus, vel ſanguinoſus.

Primo modo naturalior eſt concupiſcentia, quam ira, vt patebit infra.

Secundo modo magis naturalis eſt ira quam concupiſcentia, quia homo eſt homo per rationem, & in paſſione iræ plus immiſcet ſe actus rationis licet peruerſus, quam in paſſione concupiſcentiæ, ergo, &c. & ſic intelligendum eſt dictum Philoſophi. Tertio modo dicendum, quod in homine complexionato complexione maxime apta ad iram cuiuſmodi eſt cholerica ſi comparetur ad hominem complexionatum complexione maxime apta ad concupiſcentiam cuiuſmodi eſt ſanguinea, ſic paſſio iræ in naturalitate, & difficultate excedit concupiſcentiam, ſic in ſanguineo excedit concupiſcentia iram, nam in cholerico propter mobilitatem cholere, quæ aſſimilatur igni, difficilius eſt prohibere inſurrectionem iræ, quam concupiſcentię in ſanguinoſo autem eſt contrario modo: Sed poſtquam iam utraque paſſio inſurrexit, difficilius eſt ſe dare concupiſcentiam quam iram. Tum quia facta eſt in magis tenaci materia, quam ira, tum quia delectationes ciborum, & venereorum magis alliciunt, quam vindicta, igitur naturalior concupiſcentia, & ſic poteſt intelligi dictum Philoſophi. 2. Ethi. quod difficilius eſt repugnare voluptati, quã iræ Hæc Rich. vbi ſup.

§. 5 VTRVM maius peccatum ſit intemperantia, quam timiditas.

Reſpondetur ſecundum Rich. vbi ſup. quæſtio. 6. quod intemperantia eſt maius vicium, vt aliqui dicunt: Ratio eſt, quia magis aſſimilatur voluntario, quam timiditas in particulari, vt dicit Philoſophus. 3. Ethic. ſed quanto vicium eſt magis voluntarium, tanto eſt peius cæteris partibus ergo, &c. quia tamen fortitudo magis ordinatur ab bonum commune, quam temperantia, & quia fortitudini opponitur timiditas, ideo alij dicunt, quod ſecũdum iuſtum reſpectum timiditas peior intemperantia, ſcilicet inquantum homines per timiditatem deſiſtunt a defenſione boni communis, nam Philoſophus octauo Eth. dicit, quod peſſimum eſt contrarium optimo, ſed fortitudo eſt maior virtus, quam temperantia quantum ad bonũ commune tuendum, ergo timiditas oppoſita fortitudini eſt peior, quam intemperantia, ſed tandem ſubdit Richard. dicens quod ex quo fortitudo eſt maior virtus, quam temperantia, idcirco ſimpliciter eſt maius vicium timiditas, quam intemperantia in conſpectu Dei, quamuis ſecundum, quid & quo ad aliqua accidentalia intemperantia maius vicium ſit, quam timiditas, præſertim in conſpectu hominũ, quia videtur magis voluntaria, ſed quia cętera nõ ſunt paria, vt dictum eſt, ergo ſimpliciter timiditas iudicatur coram Deo maius vicium, vtpote boni cõmunis plus læſiuum.

VTRVM verecundia ſit virtus, & pars temperantiæ: Videtur ſic, quia ſecundum Tullium una pars temperãtiæ eſt verecundia, huius ratione di. 86. c. non ſatis. Ambr. dicit, ꝙ uerecundia ingenuos perdit natales. Sed contra, quia Damaſ. lib. 2. dicit, quod verecundia eſt timor de turpi actu, & Phil. 4. Eth. dicit? Semen nullus laudabit, quia verecundabilis, ergo non videtur eſſe virtus. Reſpondetur ſecũdũ Rich. ubi ſup. q. 8. ꝙ verecũdia poteſt accipi tripliciter. Vno modo pro paſſione, & ſic non eſt virtus ſed paſſio laudabilis, dicẽte Phi. 4. Eth. c. 1. quod verecundia eſt laudabilis, paſſiones autem nõ ſunt virtutes, quia virtus eſt habitus, vt dicitur. 2. Ethi. Secundo modo verecundia accipitur pro actu, & ſic eſt actus virtutis. §. 6 Ambro. Damaſc.

Tertio modo pro habitu habilitante ad talẽ actũ, & ſic eſt virtus ſecũdũ S. Tho. 2. 2. q. 144. per quã aliquis refugit turpitudinẽ tẽperãtiæ contrariã, ideo verecundia ponitur pars temperantiæ una, & alia honeſtas, per quã aliquis amat pulchritudinem tẽperantiæ, na m inter virtutes præcipue tẽperantia uendicat ſibi quendã decorẽ, & intẽperantiæ uicia habent turpitudinem. Thom.

Ad obiectum reſpondetur ſecundum Antonium in ſumma.parte.4. tit.4. ꝙ verecundia dicitur virtus large accipiendo nomen virtutis, prout omne, quod eſt laudabile in humanis actibus, vel paſſionibus dicitur virtus, ſed proprie non eſt virtus, quia deficit a perfectione virtutis, inquantum eſt timor alicuius turpis, vel inquantum eſt timor ingloriationis ſecundum Phil.4.Eth.ſ. opprobriorum, pauper tatis, ignobilitatis, ſeruitutis, nam ex imperfectione prouenit, ꝙ quis de huiuſmodi verecundetur, virtuoſus enim talia non curat ſed contemnit, quia indigne ſibi irrogantur, ſicut legitur de Apoſtolis Actuũ.5. quod ibant gaudentes a conſpectu, &c. quod autem ſenes verecundia carent, vt dicit Phil.ſup. hoc ideo. Tum quia non repręhendunt turpitudinem, vt poſſibilem ſibi, vel quaſi non facile euitabilem, neç laudabiles ſunt de turpitudine, ſed de hoc ꝙ verecundantur, tam ſenes, quam etiam iuuenes laudandi non ſunt, cum aliquid exprobrabile committunt.

Nec ſenes nec iuuenes laudādi ſunt, cũ aliquid exprobrabile commit tunt.

De nomine timoris.

Hic valde apparet excelſi Dei maxima charitas in nos.

§.1

TIMOR ſecundum Damaſcenum eſt expectatio futuri mali: vbi ſecundum Guill. in 3. di.34. tanguntur tria: Primo genus, dum dicitur expectatio, expectatio enim eſt tam boni, quam mali, vnde de ſpe dicitur, quod eſt certa expectatio futurę beatitudinis.

Secundo tangitur obiectum timoris dũ dicitur mali, ſicut enim ſpes eſt reſpectu boni, ita timor reſpectu mali.

Tertio tangitur modus, quo timor ſuũ aſpicit obiectum dum dicitur: futuri, & in hoc differt a triſticia: Triſticia enim eſt de malo pręſenti, ſed timor de futuro. Sed contra prędicta arguitur ſic: Quando aliquid in vna acceptatione eſt paſſio, in altera vero eſt habitus, ęquiuoce dicitur, ſed timor, qui eſt donum eſt habitus timor vero naturalis eſt paſſio, ergo de timore non poteſt aſſignari vna communis ratio, vel diffinitio, nam Auguſtinus (Aug.) ſuper Ioannem, ſic diffinit: Timor eſt fuga ne amittat, quod habet: Damaſce. vero aliter, vt prędictum eſt, ſed neutrum conuenit timori in ſtatu patrię, ergo non videtur, quod ſit generalem rationem ipſius timoris inuenire, immo iſtę diffinitiones contrariantur ſibi, ſi enim fuga, & expectatio opponuntur, & timor eſt fuga ſecundũ Aug. non eſt expectatio, vt dicit Damaſce. ideo quęritur: Vtrum timor ſecundum generalem ſui acceptionem habeat vnum obiectum commune? quod ſic. videtur, quia naturalis timor conformis eſt gratuito, & gratuitus glorioſo, alioquin nec timor naturalis perficeretur a gratuito nec gratuitus a glorioſo, hoc autem eſſe non poſſet niſi haberent unum obiectum commune, & hoc etiam videtur ex hoc, quia tantę generalitatis eſt amor, quantę eſt timor, ſed omnis amor eſt reſpectu obiecti ſub vna ratione videlicet ſub ratione boni ergo videtur ſimiliter de timore. Reſpondetur ſecundum Sanctum Bonauentu. in 3.diſtinctio.34. in declaratione literali, quod timor cum multas habeat differentias de illis nec dicitur omnino vniuoce, nec equiuoce, ſed ſecũdum quandam analogiam, vbi autem eſt analogia eſt comparatio ad aliquid vnum ſecundum prius, & poſterius, maxime vbi eſt dicere proprie analogia, & ideo timor ſecundum omnes ſuas differentias habet vnam rationem: ſiue vnum obiectum circa, quod conſiſtit eius actus ſecundum prius, & poſterius, obiectum autem timoris ſub ratione ſua generali eſt arduum, actus vero communis eſt reſilitio ab illo arduo, & hoc eſt in omni timore reperiri, vnde una communis ratio poteſt de omni timore aſſignari, vt dicatur, ꝙ timor eſt reſilitio ab aliquo arduo ſiue excellenti, ſiue illud arduum ſit in genere boni ſiue in genere mali, ſed cum eſt in genere boni eſt reſilitio cum reuerentia, cum vero eſt in genere mali, eſt reſilitio cum fuga. Sed quia iuxta analogiam frequenter latet ęquiuocatio quędam ſecundum Philoſophum, propter tollendam ambiguitatem Magiſter in litera prius voluit diuidere timorem, quam diffinire, quia in multiplicibus primo eſt diuidendum, & poſtea diffiniendũ, & hinc eſt, ꝙ Aug. & Damaſcenus timorẽ diffi-

Diffinitio timoris.

Bonau.

diffiniunt non quidem in ſua generalitate, ſed reſpectu mali, quia timor reſpectu mali duplicem actum habet. Vnum antecedẽtem, qui eſt eſtimation ſiue ſuſpicio, qua quis credit malum ſibi ſuperuenturum, conſequenter eſt fuga illius mali æſtimati, hinc eſt ꝙ vnus illorum diffinit per expectationem, alter vero per fugam, ita ꝙ nulla eſt ibi controuerſia, accipitur enim ibi expectatio large pro quacunque æſtimatione ſiue credulitate de aduentu mali, & per hoc patet reſpõſio ad primũ: Ad illud autem quod querebatur de obiectõ timoris, dicendum, ꝙ obiectum eius eſt arduum ſub ratione ardui, & excellentis, quodammodo ſuper excellentis; vnde quod obiicitur de malo, & de futuro non valet, quia illatio non reſpicit timorem niſi quantum ad ſtatum viæ, nec ad huc generaliter, in ſtatu enim viæ eſt timor reuerentiæ, ſicut ex prædictis habitum eſt.

5.2 QVAERITVR quomodo diuiditur timor? Reſpondet magiſter in 3. diſt. 34. ꝙ quadruplex eſt ſ. mundanus ſiue humanus, ſeruilis initialis, & finalis.

Quadruplex timor.

Sed contra arguitur, ꝙ iſta diuiſio a magiſtro aſſignata eſt inſufficiẽs, quia ſex ſunt timores ſcilicet naturalis, mundanus, humanus, ſeruilis, initialis & filialis.

QVAERITVR penes quid ſumatur, & quomodo diſtinguantur. Reſpondet S. Bonau. vbi ſup. ꝙ ſex differentiæ timoris habent diſtingui ſecundum differentiarũ ſuarum originem, timor enim aut eſt ex natura, aut ex libidine, ſiue concupiſcentia, aut ex gratia, ſi eſt ex natura, tunc eſt timor naturalis, ſi ex concupiſcentia, hoc eſt dupliciter, aut ex nimio amore ſui, ſic eſt humanus, aut ex nimio amore ſuorũ, ſic eſt mundanus, ſi vero ex gratia gratis data, ſic eſt ſeruilis, aut ex gratia gratum faciente inchoata, & ſic eſt initialis, aut ex gratia perfecta, & ſic eſt filialis.

Ad argumentum dicendum, ꝙ magiſter non eſt ſufficiens in diuidendo timorem in quatuor, quia ex quo intendit hic agere de timore dono non diuidit timorem niſi eatenus quantum ad propoſitum ſuum ſpectat, timor autem donum quadrupliciter habet conſiderari, aut per comparationem ad ſuum oppoſitum quod expellit, & hic eſt timor malus, qui opponitur dono ſpiritusſancti, vt mundanus & humanus, quos magiſter non diuidit, licet ſint timores diuerſi, quia ſub ratione conſiderat videlicet inquantum habent oppoſitionem ad donum timoris, aut per comparationem ad obiectum minus principale, & hoc quidem eſt malum pœnæ, & ſic eſt timor ſeruilis, aut per comparationem ad obiectum magis principale, quod quidem eſt malum culpæ offenſæ, & ſic eſt timor initialis, aut per comparationem ad obiectum maxime principale, quodquidem eſt excellentiæ maieſtatis diuinæ, & quantum ad hoc eſt timor filialis.

Aliter poteſt dici, ꝙ timor ſub ratione doni poteſt ſecundum aliam conſiderationem quadrupliciter diuidi, quia timor aut eſt oppoſitũ dono, & ſic eſt una differẽtia videlicet mundanus & humanus, aut eſt donum, tamen cum oppoſito doni, & ſic eſt timor ſeruilis, aut eſt donum cum oppoſito, tamen cum quadam approximatione ad oppoſitum, & ſic eſt timor initialis, aut eſt perfectum donum, & ſic eſt timor filialis, & ſic patet, ꝙ magiſter ſufficienter diuidit timorem ſecundum quadruplicem comparationem: Sed dicit idem in litera ꝙ vterque timor. ſ. ſeruilis, & initialis in ſcripturæ diuerſis locis dicitur initium ſapientiæ.

Contra hoc arguitur, ſi timor initialis dicitur, quia in eo inchoatur ſapientia, & gratia, & timor ſeruilis eſt huiuſmodi, videtur ergo ꝙ timor ſeruilis ſit initialis, quod falſum eſt: Iuxta hoc quæritur propter quid timor in ſacra ſcriptura potius dicitur initium ſapientie quam aliud donum, & quare magis dicitur initium ſapientiæ quam alterius doni, aut virtutis, aut gratiæ.

Reſpondet ſanctus Bonau. vbi ſup. q̃d duplex ſit initium intra, vel extra. Initialis denominatur ab intra quod eſt naturæ principium intrinſecum. Seruilis autem habet rationem principij extra, & propterea nec erit nec debet dici initialis.

Ad aliud quod quæritur, quare magis dicitur principium ſapientiæ quam alterius doni. Dicendum ꝙ in proficiendo in bonum, donum timoris eſt primum

In proficiendo in bonum, timoris donum é primum, sapientię vero supremum inter omnia

inter omnia dona, & donum ſapientiæ ſupremum, cum ergo ratio principij debeat attribui primo, hinc eſt ꝙ ratio initij debet attribui timori, quia vero in ſummo ſtatus eſt, hinc eſt ꝙ timor magis dicitur initium ſapientiæ quam alicuius alterius doni.

§. 3 Spiritus ſanctus non repugnat ſuis donis.

VTRVM timor ſeruilis ſit donum ſpiritusſancti diuinitus datum? Arguitur ꝙ non, quia omne donum ſpiritusſancti poteſt ſtare cum ſpirituſancto, quia ſpiritusſanctus non repugnat ſuis donis, ſed quando ſpiritusſanctus infunditur, tunc timor ſeruilis expellitur, ſicut dicit Aug: & habetur in littera, ergo timor ſeruilis non eſt donum ſpiritusſancti. Reſpondetur ſecundum ſanctum Bona. in 3. diſt. 34. art. 1. q. 1. quod abſque dubio timor ſeruilis eſt donum ſpiritusſancti, & ratio huius eſt quoniam ſicut donum Dei eſt noſſe ſiue credere penas futuras, pro eo quòd ibi eſt quædam cordis illuminatio & directio, ſic donum Dei eſt illas penas æternas refugere, & timere, nam propter illarum timorem ceſſat homo a peccatorum perpetratione, & ſic cor emollitur, & fluxus concupiſcibilis reſtringitur, & omnia iſta ſunt Dei bona.

Ad argumentum ergo dicendum, quod dona ſpiritusſancti ſunt in multiplici differentia: Quoddam namque donum eſt a ſpiritusſancto, ſed non cum ſpiritusſancto; quia præparat ad ſpiritumſanctum, & tale donum eſt timor ſeruilis: Sicut enim aurora eſt a ſole non tamen eſt cum ſole, ſed ante ſolem apparet, & orto ſolo euaneſcet, ſic eſt intelligendum de timore ſeruili: Quoddam autem donum eſt a ſpiritusſancto, & ſemper cum ſpiritusſancto, quia per ipſum conſecratur habitaculum ſpiritusſancto, ſicut, eſt donum charitatis: Quoddam vero donum eſt a ſpiritusſancto, & aliquando cum ſpiritusſancto, & aliquando ſine ſpiritusſancto, ſicut donum quod eſt ad manifeſtationem ſpiritusſancti, & eſt ordinatum non ſolum ad propriam vtilitatem, ſed etiam ad alienam, ſicut donum prophetiæ & donum ſcientiæ, quæ aliquando in bonis aliquando in malis reperiri habent: Cum ergo dicitur quòd donum ſpiritusſancti compatitur ſe cum ſpiritusſancto, hoc habet inſtantiam in eo dono, quod præparat habitaculum ſpiritusſancto.

VTRVM timor ſeruilis euacuatur per charitatis aduentum? Arguitur ꝙ ſic, quia ſicut amori charitatis opponitur mercenarius amor, ita timori opponitur ſeruilis, ſed amor mercenarius non ſtat ſimul cum charitate, ergo nec ſeruilis timor ſtat cum timore caſto, & ex conſequenti nec cum charitate. Reſpondetur ſecundum Rich. in 3. diſtinct. 34. artic. 2. quæſt. 3. quod cum dico timorem ſeruilem, duo dico, ſcilicet ipſam eſſentiam timoris, qua timetur æterna pęna, & ſeruilitatem, quæ conſiſtit in hoc quod timetur diuina offenſa: Iſta ſeruilitas non eſt in homine per illum habitum, quo pœna timetur æterna, timere enim pęnam æternam bonum eſt, nec radix poteſt eſſe ſeruilitatis per ſe, ſed illa ſeruilitas ex carentia charitatis, quia ergo illa ſeruilitas eſt de ratione prædicti habitus nec eius accidens inſeparabile, & opponitur charitati, ideo per aduentum charitatis ſeruilitas excluditur, & eſſentia prædicti habitus relinquitur, & formatur. Alij autem dicunt ſicut refert Bonauentura vbi ſupra quæſtio. 3. ꝙ timor ſeruilis adueniente charitate expellitur quantum ad ſeruilitatem, & quantum ad habitum, ſed prima opinio videtur verior, ſicut ſupra de fide informi dictum fuit. §4

Amor mercenarius non ſtat cum charitate.

Bonau.

Ad argumentum reſpondetur ſecundum Richar. quòd maior eſt falſa, quia mercenarius amor ſecundum ſuam rationem propriam opponitur charitati, eſt enim mercenarius amor, quo Deus amatur propter temporalia bona ſicut propter principalem finem, & ideo ille amor ſemper malus eſt, timor autem ſeruilis non opponitur timori caſto ſecundum rationem ſui habitus, quia timere pęnam vt Dei offenſam non opponuntur, ſed tantum opponitur ei ratio ſeruilitatis, vt prædictum eſt.

VTRVM timor initialis, & filialis ſint duę diuerſę ſpecies timoris? Reſpondetur ſecundum ſanctum Bonauentura, vbi ſup. artic. 2. q. 2. quod de hoc eſt duplex modus dicendi. Quidam enim dicere voluerunt, quòd timor initialis, & filialis §5

lialis non differunt, niſi quantum ad ſtatum ſicut & amor incipiens & perficiens eſt idem licet ſtatus ſit diuerſus hic & ibi: Sed hoc non videtur, tum quia inter hos duos poſſit tertius timor aſſignari, ſcilicet proficiens, tum quia non videmus talem modum diſtinguendi eſſe in alijs donis, gratuitis, cum tamen in eis ſit iſtos duos ſtatus inuenire, ideo eſt alius modus dicendi q timor initialis, & timor filialis ſunt diuerſæ ſpeties timoris, & diuerſus eſt vtrobique modus timendi, & ad diuerſa intuetur homo ſecundum illos duos timores, quia vnus euacuatur & alter manet in patria ſecundum quòd dicit magiſter in altera, quod quidem non eſſet ſi eſſent idem in eſſentia. Verumtamen iſtud difficile eſt bene intelligere, quoniam ſecundum profectum hominis in ſtatu viæ poſſunt eſſe diuerſi habitus timoris formaliter differentes, ideo (inquit Bonau.) poſſumus viam mediam eligere, q dicti timores non adeo differunt, ſicut differunt ſpeties formaliter differentes, cum vnus quodammodo ſit materialis reſpectu alterius, & quòdammodo claudatur in altero, timor enim initialis timet pœnam & offenſam, timor vero filialis offenſam quidem timet, & attendit ſummi patris reuerentiam, & ſic vnus quodámodo ſe habet ex additione ad alterum ió non differunt ſicut diuerſæ ſpeties vnum genus diuidentes, nec tamen eſt differétia ſolum quantum ad ſtatum, quia timor initialis principaliter aſpicit offenſam, timor vero filialis & ſi vnum oculum habet ad Dei reuerentiam, poſſunt tamen dici diuerſi timores, tum ratione ſtatutum, tũ ratione modorum timendi, tum ratione principalium motiuorum.

Non pôt timeri in quo non é aliquid mali.

VTRVM Deus poſſit timeri? Arguitur quòd non quia ille rationabiliter non tur, quòd non quia ille rationabiliter non poteſt timeri in quo non poteſt eſſe aliquid mali, nec a ſe ſimpliciter malum prouenire poteſt, ſed Deus eſt huiuſmodi, ergo Deus rationabiliter timeri non poteſt.

Confirmatur ſic, quia timor & ſpes opponuntur, cum ergo Deus ſit obiectum ſpei non poteſt eſſe obiectum timoris. In contrarium tñ dicitur, Eccl. 1. Timẽti Deũ bene erit in extremis. Rñr ſecũdũ Rich. in 3. di. 34. ar. 2. q. 1. quod Deum poſſe timer dupliciter poteſt intelligi, aut per ſe, aut per accidẽs. Primo modo Deus timeri nõ pôt niſi equiuocando nomẽ timoris accipiendo. ſ. timorem pro reſilitione propriȩ paruitatis ex conſideratione magnitudinis Dei: Secundo modo Deus timeri pôt inquãtũ ab ipſo, vel cõparationẽ ad ipſum nobis pôt prouenire aliquod malũ, vel ſecundum quid, ſicut malũ pęnæ, vel ſimpliciter, ſicut malũ culpæ, illud ãt quod ꝑ ſe timetur eſt ipſum malũ pœnæ, vel malum culpæ, malũ pęnæ pôt nobis infligere qđ eſt malũ ſecũdũ qd malũ culpe ab ipſo nõ pôt nobis prouenire, quod eſt malũ ſimpliciter. Et huic rñſioni concordat illud quod cõiter dicit de odio Dei, ipſe. n. Deus ꝑ ſe odiri nõ pôt, per accidens autẽ a multis odi in. ſ. inquantũ puniens, vnde non dẽt abſurdũ videri dicere, q ſicut Deus ꝑ ſe non pôt refugi, ita per ſe nõ pôt timeri timore proprie dicto. Ad argumentũ rñdet idem Rich. q maior eſt falſa: Timetur. n. ille a quo poteſt prouenire malum pęnæ, & tale malum a Deo prouẽnire poteſt, quia eſt bonum ſimpliciter, quia dependet ab ordine vltimi finis, timetur etiam inquantum pôt permittere malum culpȩ, quod ẽ ſimpliciter malũ, quia excludit ordinem ad finẽ vltimũ, qui. n. timet ne De⁹ iuſte permittat ipſum labi in peccatum, timet ipſum Deum ſaltem per accidens.

Ad argumenti confirmationem dicendum q non eſt inconueniens, q Deus ſit obiectum timoris, & ſpei ſub alia & alia ratione, vt ſub ratione iuſtitiæ punientis ſit obiectum timoris, & ſub ratione miſericordiæ releuantis ſit obiectum ſpei. §5.7

VTRVM creſcente charitate timor decreſcat? Arguitur, q ſic quia dicitur. 1. Io. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, ſuper quod dicit Aug. quantum charitas creſcit tantum, & timor decreſcit, & quantum illa ſit interior tantum illa pellitur foras, maior hęc charitas, minor timor, ſed conſtat q non poteſt, intelligi de timore ſeruili, quia ille non ſtat cũ charitate, ergo quantum charitas creſcit tantũ timor gratuitus decreſcit.

Aug.

Quanto quis magis amat, tanto magis ſperat

Confirmatur, ſic quia quanto quis magis amat tanto magis ſperat, & quanto

magis

magis ſperat tanto minus timet, ergo &c. Contra prædicta arguitur: Augmentata cauſa augmentatur effectus, ſed fides & amor tenent timorem gratuitum, ergo fide & charitate creſcente neceſſe eſt pariter & timorem creſcere. Reſpondetur ſecundum ſanctum Bonauē. vbi ſup. q. 2. ꝙ hic diuerſi diuerſa ſentiunt: Quidam volunt dicere, ꝙ eſt loqui de timore quantū ad habitum, & quantum ad vſum: Si loquamur de ipſo quantum ad habitum, verum eſt ꝙ creſcente charitate creſcit timor, propter hoc ꝙ habitus ſunt æquales. Si vero loquamur quantum ad vſum, ſic dixerunt ꝙ creſcente charitate decreſcit timor, ſicut patet per experientiam, nam homo in principio conuerſionis multa ex timore facit, ſed cum guſtauerit dulcedinem charitatis iam magis amore illius trahitur, ſed in hoc videntur duo oppoſita implicari, ſi enim magnitudo habitus attenditur pœnes magnitudinem actus & vſus, decreſcente dono, quantum ad habitum neceſſe eſt ipſum decreſcere quantum ad actum, & vſum, & propterea eſt alius modus dicendi, ꝙ timor gratuitus diuidi habet in initialem, & filialem: De timore initiali verum eſt ꝙ creſcente charitate decreſcit timor, de timore filiali non eſt verum, quia tali charitate creſcente creſcit etiam timor filialis, vel poteſt adhuc aliter dici, ꝙ duplex eſt vſus timoris gratuiti: Vnus, quo cor illius ſollicitatur ex conſideratione ſuæ fragilitatis. Alius vero, quo humiliatur ex conſideratione ſuę paruitatis, & diuinæ magnitudinis, & primus vſus minuitur, cum charitas perficitur, ſecundum ꝙ dicit Apoſtolus Ro. 8. Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti &c. Alius vero vſus timoris creſcit charitate decreſcente, vnde quanto quis plus habet de ſpiritu amoris, tanto plus habet de ſpiritu timoris: Patet reſponſio.

Aug.

Difficultas oritur vtrum timor gratuitus in patria maneat, an euacuetur: Arguitur ꝙ euacuabitur, quia tanto vel maior eſt perfectio in ſpe quanta eſt in timore, ſed ſpes euacuabitur in patria, ergo & timor.

Spes ē reſpectu futuri boni.

Confirmatur, quia ſicut ſpes eſt reſpectu futuri boni, ſic timor eſt reſpectu futuri mali, ſed in patria nec erit aliquod futurum malum nec poterit eſſe, ergo ibi nullus timor erit.

In contrarium opponitur, quia dicitur Eſa. 11. de Chriſto. Requieſcet ſuper eum ſpiritus timoris Domini: Si ergo Chriſtus fuit perfectiſſimus comprehenſor, & in eo fuit timor, videtur ꝙ timor non euacuabitur, & hoc eſt quod dicit Pſal. timor Domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. Reſpondetur ſecundum Bonau. ꝙ timoris eſt intueri tria ſcilicet, pœnam vt fugiat, offenſam vt illam caueat, maieſtatem ſummam vt illi ſubiaceat, exhibendo reuerentiam: Et ſecundum hoc triplex eſt doni timoris differētia. Vnus qui principaliter reſpicit pœnam, & iſte eſt ſeruilis. Alius vero qui vnum oculum habet ad pęnam, ſed tamen principaliorem habet ad offenſam vitandam, & eſt hic initialis. Tertius autem qui vnum oculum habet reſpectu offenſæ vitandæ, alium vero reſpectu reuerentię exhibendæ, & ſic eſt filialis, & ſi vnus vſus ſit in refugiendo ne ſeparetur a Deo, alter tamen excellentior eſt reuerendo ſummam maieſtatem Domini, reſiliendo in paruitatem propriam, & hic quidē vſus fuit in Chriſto, & eſt in ſanctis Angelis, & erit in omnibus beatis, & quantum ad iſtum oculum, & vſum manet donum timoris in gloria, quantum vero ad alios vſus tollitur, quia vero manet ei vſus principalis, hinc eſt ꝙ non dicitur euacuari, ſed perfici. Pſ. 18.

Ad argumentum dicendum, quòd æquæ nobilis eſt ſpes ſicut timor, quantum ad aliquem eius vſum, qui quidem conſiſtit in fuga finali, ſecundum quem modū timor, & ſpes habent ad inuicem diuidi, & quantum ad hunc vſum verum eſt, ꝙ in prima non remanebit ſicut nec ſpes, eſt.n. & alius vſus, qui eſt reuereri ſummam maieſtatem reſiliendo in propria paruitate, & quantum ad hoc timor non ita opponitur ſtatui gloriæ ſicut ſpes, & non euacuabitur in prima ſicut ſpes: Ad aliud iam bene patet reſponſio.

De

De virtutibus Cardinalibus.

Valde Hic relucet immenſa charitas Dei erga homines.

§.1 VIRTVS Cardinalis: Dicit enim Magiſter in 3.diſt. 33.ꝙ de quatuor virtutibus, quæ principales, vel Cardinales vocantur diſſerendum eſt, quæ ſunt Iuſticia:Fortitudo:Prudentia:Têperantia. Circa hoc dicit S.Bon. Huiuſmodi virtutes dicuntur conſuetudinales, politicæ, & cardinales: Conſuetudinales dicuntur ratione ſui principij originalis ſecundum, ꝙ acquiruntur ex frequenti bene agere: Politicæ vero dicuntur ratione operationis, & exercitij ſibi debiti, quia ſicut theologicæ dicuntur, quia ordinant hominem ad diuina, & faciunt hominem quaſi diuinum, ſic iſtæ virtutes dicuntur politicæ, quia reddunt hominem bene ordinatum ad viuendum inter homines, vnde politica virtus dicitur a polis, quod eſt policitas. Cardinales vero dicuntur ratione finis vltimi, quia per iſtas eſt ingreſſus ad cæleſtia regna, duplex eſt enim porta ingrediendi in cęlum, videlicet per obſeruantiam mandatorum, ſecundum illud Mat.19 Si vis ad uitam ingredi ſerua mandata, & per tolerantiam tribulationum, ſecundum illud Act.14.Per multas tribulationes oportet nos intra. in reg. cælorum. Ad iſta duo principaliter ordinant nos iſtæ quatuor virtutes, & ideo dicuntur principales, & Cardinales, ideo autē iſtæ virtutes principaliter ordinant, quia ſumuntur a nominibus pręcipuis ſecundum quas homo debet verſari in agendis, & patiendis: In omnibus enim agendis, & patiendis debet homo attendere arduitatem ſecundum, quam conditionem attenditur fortitudo, & æquitatem ſecundum, quam attenditur iuſticia, & honeſtatem ſecundum, quam attenditur temperantia, & vtilitatem ſecundum, quam attenditur prudentia, & quia iſtæ quatuor Cardinales virtutes ad quas reducuntur omnes virtutes inducunt ad recte agendum, vel patiendum, ideo iſte quatuor dicuntur Cardinales, & principales: Vnde dicit Hiero. & Magiſter in litera ponit:

Denominatio politicæ virtutis.

Hæ virtutes Cardinales dicuntur, quibus in hac mortalitate bene viuitur, & poſt ad æternam vitam peruenitur.

Contra hoc arguitur, ꝙ non videtur recte dictum, per hanc enim rationem videtur omnis virtus, Cardinalis eſſe, quia omni virtute recte viuitur, & omnis virtus eſt via perueniendi ad regnum.

Quare dicantur virtutes Cardinales.

Præterea cum cardinales dicātur, quia ſunt principales, & principium mouendi, cum charitas ſit magis principalis, & principium mouendi, videtur, quod charitas ſit virtus cardinalis, ergo, &c. Reſpondetur ſecundum S.Bona. ꝙ non valet argumentum, quia charitas eſt virtus Theologica, modo virtutes theologicæ tanquam excellentiores, & nobiliores ſortiuntur nomen.

§.2 VTRVM neceſſarium ſit preter virtutes theologicas ponere cardinales: Videtur, ꝙ non, quia dicitur Rom.13.Qui diligit proximum legem impleuit, ſed qui legem implet, habet omne illud, quod ſibi neceſſarium eſt ad ſalutem, ergo qui habet charatem non indiget alia virtute ad proximum ordinante, habitis ergo virtutibus theologicis, videtur, quod ſuperfluant cardinales.

In contrarium tamen dicitur de commendatione ſapientiæ, quod ſobrietatem, & prudentiam, & iuſticiam docet, quibus in uita nihil eſt utilius hominibus, ſed per illa quatuor intelliguntur quatuor virtutes cardinales, ergo, &c. Reſpondet S. Bona. ꝙ generalis neceſſitas virtutis eſt ad rectificandas animę potentias contra obliquitatem ad vigorandum contra difficultatem, virtus enim facit potentiam rectā & uigoroſam, & quoniam conuenit hominem ordinari, ad Deum, conuenit nihilominus ordinari ad proximum, & ſeipſum, & in his eiſdem poteſt obliquari, & impediri, hinc eſt, ꝙ non ſolum indiget habitibus ipſum vigorantibus, & rectificantibus, prout directe tendit in Deum, cuiuſmodi ſunt habitus virtutum theologicarum, ſed etiam indiget habitibus ipſum regulantibus, prout ordinatur ad ſeipſum, & ad proximum, & tales ſunt habitus virtutum cardinalium, unde ſicut præter præcepta primæ tabulæ, quæ directe ordinant in Deum, opportunum fuit,

Bonau.

ponere præcepta ſecundæ tabulæ, quæ ordinant ad proximnm, ſic etiam in habitibus eſt intelligendum, ergo neceſſarium fuit ponere uirtutes Cardinales.

Ad argumentum dicendum, ꝙ qui diligit proximum legem impleuit, hoc non dicitur, quod implere legem ſit tantum dilectionis ratione ſui, ſed ideo, quia habet alios habitus ſibi annexos.

§.3 QVAERITVR quomodo diuiditur uirtus? Reſpondetur ſecundũ Antoninum. in ſum. ꝙ Phil.2. Ethi. diuidit uirtutem in intellectualem, & moralem: Virtutes intellectuales ſunt, ſapientia, intellectus, ſcientia, ars, & prudentia, & dicuntur intellectuales, quia ſunt in intellectu, ut in ſubiecto, & perficiunt ipſum: Primæ enim tres, utpote ſapientia, intellectus, & ſcientia ſunt in intellectu ſpeculatiuo, ars uero, & prudentia in intellectu practico, quam coniunguntur operationi, & affectioni quodammodo, prudentia uero etſi ſit intellectualis quantum ad eſſentiam, tamen quã tum ad materiam eſt etiam moralis, iſtæ namque quatuor uirtutes, ſapientia, ſcientia, intellectus, & ars non proprie dicuntur uirtutes, eo, quod non habent rectificare uoluntatem: Morales autem uirtutes ſunt quatuor ut prædictum eſt, ethæ propriæ dicuntur uirtutes, quia habent uſum

Thom. bonum, & cum facilitate faciunt operari, ut dicit S.Tho.1.2.q.57.art.2. & ſic ſecundum Philoſophum uirtutes theologicæ non ponuntur, quia ipſe ex quo infidelis erat de illis omnino loqui neſciuit, unde ſecundum Doctores catholicos quædam uirtutes ſunt naturales, quædam morales, & quædam theologicales, & ſic uirtus

Tripliciter accipitur uirtus accipitur tripliciter, ſcilicet communiſſime, communiter, & proprie: Communiſſime nomen uirtutis ſe etiam extendit ad naturam, & ſic Philoſophus. 7. Ethico. uirtutem diffiniens dicit: Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum: Quę quidem uirtutes naturales proprie non ſunt uirtutes, ſed quædam ſemina, & inchoationes uirtutum, quia natura nec laudamur, nec uituperamur, de huiuſmodi dicitur Iob.31. Ab infantia mecum creuit miſeratio, & de utero matris meæ egreſſa eſt mecum, & etiam Mat.4. Circumibat Ieſus totam Galileam docens naturales uirtutes, ut dicit Glo. ſcilicet caſtitatem, humilitatem, & iuſticiam, quas naturaliter homo habet.

Secundo modo uirtus accipitur communiter pro uirtute morali, quam Phil. 2. Ethi. ſic diffinit. Virtus eſt habitus, qui habentem perficit, & opus eius bonum reddit. Idem ibidem: Virtus eſt habitus electiuus in medietate conſiſtens recta ratione determinatus, prout ſapiens determinabit, & hę uirtutes frequenti actu poſſunt acquiri, non tamen uno actu niſi maxime forti, quia una hirundo non facit uer nec una dies facit felicem, ut dicit Phil. 1. Ethicorum.

Tertio modo uirtus accipitur propriæ, & ſic uirtutes dicuntur ſolum theologicæ, uel quibus ipſe participant, quæ quidem ab Auguſtino, ſic diffinitur, & allegat Magiſter in littera lib. 2. diſtinct. 27. eſt bona Aug. qualitas mentis, qua bene uiuitur, qua nullus male utitur, quam ſolus Deus in homine operatur: Dicitur primo bona qualitas ad differentiam malarum qualitatum quibus mentes inficiuntur, ut inuidia, odio, ira, & ſimilibus, uel dicitur bona quia a bono Deo datur, & bonos tantum inhabitat, & bonos facit, ac ad bonum perducit: Dicitur mentis ad differentiam qualitatum, quæ ſunt in corpore, puta fortitudo, pulchritudo, ſanitas, & ſimilia, quibus homines frequenter male utuntur: Dicitur qua bene uiuitur, ad differentiam qualitatum, qua bene intelliguntur, ſicut ſapientia, ſcientia, &c. Dicitur quam ſolus Deus in homine operatur, ad differẽtiam uirtutum cardinalium, quæ frequenter per acquiſitionem habentur: Et ſic iſta diffinitio ſolum conuenit theologicalibus uirtutibus.

VTRVM omnes uirtutes cardinales ſint una uirtus, an diuerſa: Reſpondet Sanctus Bonau. in 3. diſt. 34 artic. 1. q. 2. quod eſt loqui de uirtutibus cardinalibus tanquam ad formam per quam ſunt gratuitæ, & quantum ad formam per quam ſunt meritoriæ, & quantum ad formam per quam ſunt ad ſpeciales actuum differentias ordinatæ. §.3.

Si loquamur de forma inquantum ſunt gratuitæ, ſic in illa potius uniuntur, quam diſtinguuntur, quia illa forma eſt gratia

gratum

gratum faciens,quæ licet ſit vna tñ gratam reddit Deo animam cũ oĩb. potẽtijs ſuis, & virtuoſis habitibus. Similiter ſi loquamur de ipſis virtutib. quãtũ ad formã per quã ſunt meritoriæ,ſic etiã magis vniũtur q̃ diſtinguũtur, quia illa forma eſt charitas,quæ eſt virtutum connexio: Si vero loquamur de ipſis virtutibus ſecundũ formã per quam ſunt ad ſpeciales actuũ differentias ordinatæ, ſic virtutes cardinales eſsẽtialiter,& formaliter diſtinguuntur, & earũ diuerſitas colligitur ex quinque comparationibus,videlicet ex diuerſitate potentiarum quas perficiunt, quia prudẽtia dicit rationalem ,temperantia concupiſcibilem, fortitudo iraſcibilem: Cum ergo potẽtiæ ſint propria ſubiecta habituũ proprijs ſubiectis diuerſificatis,neceſſe eſt ipſorum habitus formaliter diuerſificari, & ex diuerſitate actuum,quoniam alius act⁹ prudentiæ formaliter quam temperantię, & alius iuſtitiæ, & ſic poteſt eſſe prudens non tñ iuſtus &c. & ex diuerſitate obiectorum ad quæ ordinantur, ſi enim vitia circa quæ ſunt virtutes opponuntur, ergo & virtutes, quia priuationes diuerſificantur per ipſos habitus,& ex mediorum diuerſitate circa quæ conſiſtunt,quia differẽtes medietates reſpiciunt, ergo ſic virtutes cardinales ſunt diuerſæ.

Charitas eſt virtutũ cõnexio.

§.4 VTRVM virtutes cardinales ſint in parte animæ rõnali, vt in ſubiecto? Rñr ſecundũ Guill.ꝙ ſic ꝗa in eo eſt virtus ſubiectiue, in quo eſt electio,ꝗa ſecũdũ Philoſophũ de ſomno & vigilia,eius eſt actus cuius eſt habitus, & econtra: Sic electio ſolũ ẽ voluntatis, vt elicientis, & intellectus vt dirigẽtis,igitur virtutes cardinales erũt ſolum in intellectu, aut voluntate.

Confirmatur, quia virtus eſt principiũ merendi, ſed meritum & demeritum eſt in parte rationali, ergo virtutes per quas ſit meritum debent poni in parte rationali,cęterum virtutes ſunt ad reformandum Dei imaginem, quam infecerat peccatũ, non eſt aũt quærenda imago Dei in parte irrationali,ergo &c.Rurſus patet,quia honeſtum pertinet ad partem intellectiuam, virtus autẽ ſecũdum. Tullium in ſua rhetorica, & in li. de officijs eſt in genere honeſti,ideo Aug. bene in ſoli loquio virtutem diffiniens dicit: Virtus eſt ratio recta per

Aug.

ducens ad finem,ſed conſtat, ꝙ hęc prædicatio eſt cauſalis, ſiue materialis, ergo virtutum ſubiectum eſt in parte rationali, ex quo patet defectus ſancti Thom. in 3. di. 34. ar.2 q.3.qui tẽperantiam & fortitudinem ponit in parte animæ irrationali,vnde non immerito in hac materia præponitur S. Bona.ſancto Thom.qui dicit,ꝙ theologo non apparet modus rationalis, vt virtutes ſint i irrationali parte animæ, ſed in lib. arb. in quo eſt meritum. Inſup dicit, ꝙ in homine eſt duplex concupiſcibilis,& duplex iraſcibilis. Vna irrationalis, & ibi non eſt virtus.Alia rationalis,& in tali concupiſcibili eſt tẽperantia, & in iraſcibili fortitudo Etſi obiiciatur ꝑ Philoſophũ in fine.1. Eth. qui dicit tales virtutes eſſe in eo quod eſt perſuaſibile rõne,& huiuſmodi pars ſenſitiua,& irrationalis, igitur &c. Reſpondet Scotus in 3. di.34.ꝙ perſuaſibile ratione poteſt intelligi tripliciter.Primo ſtricte,vt dicatur perſuaſibile ratione primo, & ſimpliciter, & hoc modo ſolus intellect⁹ dicitur perſuaſibilis ratione.Secundo, vt dicatur perſuaſibile ratione non primo ſed ſimpliciter, hoc modo voluntas dicitur perſuaſibilis ratione ſic accipiendo virtutes ſunt in eo quod perſuaſibile eſt ratione. Tertio modo dicitur perſuaſibile eſt ratione metaphyſicæ hoc modo pars ſenſitiua dicitur ratione perſuaſibilis,ſed non ſufficit ad virtutem, bene tamen verum eſt ꝙ ex frequentatione generatur in parte ſenſitiua aliqua habilitas, ſed virtus dici non meretur, ſicut in a quo poteſt generari aliquis habitus:Hoc modo intelligitur Phil. vbi videtur ſuperficie tenus virtutẽ ponere in parte ſenſitiua. Sed diceres:An virtutes infuſæ cardinales ſint eiuſdem rõnis cũ acquiſitis: Dicit S. Tho.vbi ſup.ar.1.2.ꝙ nõ,& poteſt dari aptum exemplum:Sicut.n.charitas infuſa eſt alterius rationis a charitate acquiſita,ſic dicatur in propoſito.

Scotus. Thom.

VTRVM virtutes cardinales tãtũ quatuor debeant eſſe?Rñr ſecundum ſanctum Bona vbi ſup. ꝙ abſque dubio tantũ quatuor ſunt, ſecundum quadruplicẽ rõnem ipſius cardinalis virtutis.ſ. ad proprium ſubiectum, ad actũ intrinſecum, ad ſuum oppoſitum, & ad proprium obiectum.Primus ergo modus ſumedi eſt penes diuerſitatem §.5

Bonau.

ſitatem ſubiectorum, ſubiecta.n. immediata ipſarum virtutum ſunt pontentiæ animæ, quæ ſunt tres, videlicet rationalis, cõcupiſcibilis iraſcibilis, ita ꝙ fortitudo eſt in iraſcibili, temperantia in concupiſcibili, ſed iuſticia, & prudentia ſunt in rationali, ſecundum ꝙ dupliciter habẽt ad alias vires conparari, vel in ratione conſiliantis, & ſic eſt prudentia, vel in ratione ſententiantis, & ſic eſt iuſticia. Secundus autem modus ſumendi ſufficientiam virtutum attenditur ſecundum diuerſitatem actuum intrinſecorum. Tres.n. ſunt actus virtutum.ſ.ſcire, velle, & impermutabiliter operari: Scire autem quid ſit agendũ eſt ipſius prudentiæ, velle vero bonum eſt iuſticię, impermutabiliter operari eſt temperantiæ, & fortitudinis, tẽperantiæ in ꝓſperis, fortitudinis in aduerſis. Tertius vero modus ſumendi attenditur penes comparationẽ ad oppoſita, quæ ſunt quatuor nobis propter peccatum inflicta, videlicet ignorantia, concupiſcentia, infirmitas, & & malitia: Contra ignorantiã eſt prudẽtia, contra concupiſcẽtiam temperantia, contra infirmitatem fortitudo, & contra malitiam eſt iuſtitia Quartus autẽ modus ſumendi eſt ex parte obiectorum, & iſte modus videtur eſſe rationabilior, quia habitus per actus & actus per obiecta diuerſificari habent, & hic modus dicendi habet quadruplificari. Vno modo ſic. Virtutes Cardinales aut ſunt circa paſſiones aut circa actiones, ſi circa paſſiones, aut illatas, & ſic eſt fortitudo, aut innatas, & ſic eſt temperantia, ſi circa actiones, aut circa actiones intrinſecas, quæ conſiſtunt in eligendo, & ſic eſt prudentia. Si circa actiones extrinſecas, quæ conſiſtũt in exequendo, ſic eſt iuſtitia, quę reddit vnicuique iura ſua. Alio modo poteſt ſumi ſic a parte obiecti, quia virtus aut negociatur circa bonum, aut circa malum, ſi circa malum, aut hoc eſt innatum, aut illatum, ſi innatum, ſic eſt temperantia, ſi illatum, ſic fortitudo, ſi circa bonum aut in ratione vtilis, & ſic eſt prudentia, aut rõne honeſti, & ſic eſt iuſtitia. Alio modo ſic, quia virtus Cardinalis, aut ordinat ad ꝓximum aut ad ſeipſum, ſi ad ſeipſum, aut in eligendis, & ſic eſt, prudentia, aut in reſpuendis, & ſic eſt temperantia, ſi aũt ordinat ad proximum, aut hoc eſt in reddẽdis, & ſic eſt iuſtitia, aut in ſuſtinendis, & ſic eſt fortitudo: Ex quibus loculenter patet, ꝙ tantum quatuor ſunt virtutes cardinales.

Subiecta immediata virtutũ ſunt potẽtiæ aiæ.

Virtus Cardinalis ordinat, aut ad proximum, aut ad ſeipſũ.

§.6 VTRVM omnis virtus moralis conſiſtat in medio: videt ꝙ ſic. Philoſofus.n. 2. Ethic. dicit, ꝙ pro generali regula tenetur, ꝙ virtus in medio conſiſt, iõ reſpondetur ſecundum Rich. in 3. diſt. 33. ar. 1. q. 3. quod oĩs res recta, vel eſt ipſa menſura recta (ſcilicet ad vtranque partem rei menſuratæ) vel conformis menſuræ rectæ, & quia omnis virtus eſt res recta, ergo debet habere rectitudinem menſuræ inter ſuperabundantiam, & defectũ, quorum vtrunque vicium eſt, vt teneat medium, quod ita conformetur rectæ rationi, ꝙ nec eã excedit, nec ab ea deficit, nam æquale mediũ eſt iter plus & minus æqualiter diſtans ab vtroque, ſicut inter albũ, & nigrum mediat viride, ergo ſequitur, ꝙ omnis virtus moralis in medio conſiſtit: Sed quomodo tale medium ſit accipiendum pro habenda virtute, nota ſecũdium Rich. ibidem ꝙ meſura eſt duplex. Vna ſimpliciter prima, quæ eſt ipſa rectitudo diuina, quæ Deus eſt: Alia eſt prima non ſimpliciter, ſed in genere, & hæc eſt rectitudo rationis creatæ, & ſecundum has menſuras omnis virtus recte menſuratur, nam quædam menſurantur ſecundum primam menſuram, vt ſunt virtutes Theologicæ, quarum Deus eſt obiectum, ſicut fides ſecundum primam veritatem, quæ Deus eſt: Spes ſecundum arduitatem, vel potius liberalitatem: Charitas etiam ſecundum bonitatem: Quædam autem menſurantur, ſecundum rectitudinem rationis creatæ, vt ſunt virtutes morales, quamuis & illæ menſurentur ſecundum menſuram primam, rectitudo rationis creatæ exemplata eſt a menſura prima quæ eſt Deus. Varie tamen ſit virtutum menſuratio, nam virtutes Theologicæ non poſſunt menſurari quo ad ſuperabundantiam', cum ſit infinitus Deus qui eſt menſura earum, ſed menſurantur tantum quo ad nos, puta ſpes media eſt inter præſumptionem, & deſperationem, ſed virtutes morales menſurari poſſunt menſuratione, quæ finita eſt, vt nec ſuper excedat

per excedat nec deficiat,ſed in medio con ſiſtat virtus talis comparando ad rationē rectam: Nota tamen ſecundum Richard. ibid.ꝙ hoc medium quandoque eſt mediū rei,quod eſt æque diſtans ab vtroque extremo,in tali medio conſiſtit virtus iuſtitiæ: Quandoque eſt medium rationis tantum,ſicut medium temperantiæ,quod medium magis elongatum eſt ab exceſſu delectationum tactus, & guſtus, & declinat prope defectum,hoc ideo,quia proniores ſumus ad proſequendum exceſſum talium delectationum:Sicut enim qui vult rectificare lignum curuum debet prius oppoſitam partem recuruare, vt tandem teneat rectitudinem veram. Idem patet etiam in medio, quod conſiſtit circa fortitudinem, ex quo enim difficile eſt aggredi terribile, & proni ſumus ad reſiliendum, ideo recta dictat ratio, vt fortitudo magis appropinquet audaciæ quàm timori:Hæc Richard. ſed difficultas valde eſt de virginitate,quę eſt virtus,& tamen non conſiſtit in medio ſed in extremo,ita, ꝙ nunquam experiatur voluntarie actus venereorum. Reſpondetur ſecundum Rich. ꝙ licet ſit extremū tenens ſecundum vnam circunſtantiam, ſcilicet caſtitatis mentis, & corporis in quod tendit, non tamen obſtat rationi rectæ,quia tenet medium ſecundum alias circunſtantias per comparationem ad rationem, quoniam in illud tendit ſecūdum, quod oportet,& propter quod oportet.ſ. propter contemplationem Dei,quia terrena delectatio deprimit mentem. *Terrena delectatio deprimit mentem.*

§7 VTRVM virtutes morales corrumpantur per ceſſationem ab actibus ſuis? Reſpondetur ſecundum Richar.ubi ſup.q. 4.ꝙ diſponuntur ad corruptionem,& ponit exemplum, ꝙ ſicut per longam detentionem in carcere homo nō perdit viſum, ita,ꝙ ipſa potentia viſiua corrumpatur ſecundum id,quod eſt,ſed ſicut dicit Auice. li.6 natu Spiritus viſibilis fugit ocium, & tenebras naturaliter, ideo natura amittit, & diſſueſcit mittere viſibilem ſpiritum ad oculos,& tunc paulatim concauitas nerui per quam tranſibat ſpiritus viſibilis impletur aliquo humano, & ſic non videns aut in toto.ſit &c.

§8 VTRVM virtutes Cardinales ſint a Dei dono,an ab aſſueſactione?Reſpondet S.Bonau.in 3.diſtin.33.q.5 quod virtutes Cardinales vno modo dicuntur,quia habilitant ad opera moralia,alio modo dicuntur virtutes non ſolum, quia habilitant ad huiuſmodi opera, ſed etiam quia eleuant ad opera meritoria, ſecundumquod eleuant ad opera meritoria,ſic non habent ortum ab aſſueſactione, ſed a diuino munere, ita quod non a natura ſed a gratia, alio modo eſt loqui de virtutibus Cardinalibus,ſecundum quod habilitant ad opera moralia,& ſic ſunt a natura, ſed completiue ſunt ab operum frequentatione,vel a gratiæ influentia, vel ex vtraque cauſa, quod patet per exemplum.Videmus enim quod aliquis equus ex natura aptitudinē habet ad ambulandum, ſed illa aptitudo poteſt ad complementum reduci per illius equi aſſueſactionem, vel ipſius ſeſſoris induſtria,qui ſcit freno æquum ipſum ducere,& ſic loquendo de virtutibus Cardinalibus inquantum ſunt politicæ ſunt a natura, & aſſueſactione, & inde trahunt originem,ſi autem loquamur de eis inquātum ſunt gratuitæ, ſic ſunt a diuino munere,& ſic concedendum eſt, quod ſecundū diuerſa ſunt a natura,& gratia. *Bonau.* *Gratuitæ virtutes ſūt à Deo*

VTRVM virtutes Cardinales in patria maneant,an euacuentur? Reſpondetur ſecundum Sanctū Bonauent. vbi ſupra q.6.quod in patria aliqua virtus dicitur manere multipliciter? Quædam manet quantum ad premium,ita, quod ipſa ſibi ipſi eſt præmium,ſicut charitas, quæ prout eſt imperfecta in via meriti erat principium, ſed eadem conſummata in patria eſt præmium. Quædam autem virtus manet quantum ad præmium, verumtamen nec ipſa ſibi ipſi eſt præmium, nec cum præmio ſeipſam compatitur, ſicut fides, & ſpes, quæ in patria præmiabuntur,& euacuabuntur: Quædam autem virtus manet medio modo, quia manet quantum ad præmium,& cum præmio, ipſa tamen non eſt ſibiipſi præmium, ſed diſpoſitio ad præmium, & ſic manet virtus Cardinalis,nam præmium eſſentiale virtutum eſt ſummum bonū, quod Deus eſt, ſecundum,ꝙ videtur,diligitur, & tenetur ita,quod penes iſtos tres actus tres dotes animæ accipiuntur.Nullus autem iſtorum actuum eſt actus virtutis Cardinalis,quia §9.

Cardinales

Cardinales virtutes nunquam tantum eleuantur, ꝙ Deum habeant pro obiecto, alioquin tranſirent in theologicas virtutes, & deſinerent eſſe Cardinales, reſpectu tamē eorum actuum virtutes Cardinales erunt, ſicut diſpoſitiones, & ſicut via, licet per virtutes Cardinales non fruamur, tamen diſponimur, vt fruamur, quia omnes bene erunt iuſti, prudentes, fortes, & caſti, ergo, &c.

§. 10 VTRVM ſit connexio in virtutibus politicis, ita, quod habita vna habeantur omnes? Reſpondet Sanctus Bona. in 3. diſ. 36. art. 1. q. 3. quod in iſta quæſtione cōtrouerſia fuit inter Philoſopos: Nam ſecundū ꝙ innuit Augu. & Hiero. quidam Philoſophorum qui ſtoici dicebantur, dixerunt virtutes neceſſario eſſe connexas, vt qui vna caruerit cæteris careat, de quorum poſitione videtur fuiſſe Seneca, qui ſic ait: Si vnam de turmis tuis dimiſeris poteris dicere, ſupellectilem tuam tibi ſaluam, ſi autem vnam de virtutibus dimiſeris, nullā te habituram neceſſe eſt, vt confitearis. Aliorum poſitio fuit, ꝙ vna poteſt haberi ſine altera, ſicut aliquis poteſt habere caſtitatem, ita, quod non habeat iuſticiā, & hæc poſitio eſt communis, & vera, quam Scotus in 3. diſt. 36 probat tali exemplo: Sicut enim in corpore humano homo poteſt habere viſum bonum, aut odoratum, aut tactum, malo exiſtente auditu, vel econtra ſic modo ſuo in moralibus poteſt quis habere virtutem fortitudinis non habita virtute iuſticiæ, quod probatur, ſic virtus. n. moralis acquiritur aſſuefactione, poſſibile eſt autem aſſueſieri ad virtutem vnam, & non aliam: Patet de paupere, qui per actus poteſt aſſueſieri ad virtutem temperantiæ, non autem ad virtutem magnificētiæ, quæ magnos aſpicit ſumptus, quod ſic confirmatur. Ex quo. n. exercitio habentur ſcientiæ, & virtutes, ſed in ſciētijs nō eſt cōnexio, quia ſciens grammaticam nō ſequitur, quod ſciat logicam, ergo a ſimili habita vna virtute non ſequitur, quod habeantur omnes aliæ, ideo merito Auguſt. ſcribit ad Hieronymum, ꝙ non eſt diuina ſententia, qua dicitur, quod qui habet vnam virtutē habeat omnes, ſed Stoicorum qui ſic arguūt. Omne quod bene fit, ſit iuſte, fortiter, & temperate, arguentes ex hoc connexionem virtutum, tamen patet, quia aut falſum dicunt, aut æquiuocant temperantiam, & fortitudinem, vnde in hoc deficit S. Thom. in 3. diſtin. 36. q. 1. qui poſuit connexionem virtutum politicarum, extorte exponens dicta San. Auguſtini, & Hieronymi, ideo ſcilicet Bonauentura illi in hoc præfertur vbi ſupra. q. 3. vnde ſi aliqua autoritas ponat connexionem virtutum intelligenda eſt, vt ſit virtus in ſuo optimo, & debite perducat ſine formidine ad finem: Sicut eſt illud Gregorii. 2. mora. Quiſquis vna virtute pollere creditur, tūc ea veraciter pollet, cum viciis ex alia parte non ſubiacet, & 19. li. idem. Vna virtus ſine alia non eſt virtus perfecta, vel omnino non eſt: Similiter Euſtracius. 5. Ethicor. dicit. Non exiſtente temperantia qualiter erit iuſtitia. q. d. nulla: Et multæ aliæ ſunt authoritates.

Aug. Hieron. Scotus. Greg.

§. 11 VTRVM prudentia ſit connexa cum aliis virtutibus cardinalibus. Reſpondetur ſecundum Scotum in 3. diſtin. 36. arti. 2. ꝙ non. Et probat ſic. In intellectu per prudētiam recte dictantem poteſt voluntas non eligere: Tum quia eſt libera non potens cogi. Tum etiam ex articulo Pariſienſi, quia error eſt dicere: Voluntatem non poſſe deficere ſtante recto iudicio intellectus, cum igitur per bonas electiones generentur virtutes, relinquitur, quod erit prudentia in intellectu ſine virtute in affectu. Confirmatur tribus autoritatibus. Prima eſt Auguſtini ſuper illud Pſalm. Forte viuos deglutiſſent nos, qui dicit ſic: Viui ſorbentur, qui ſciunt malum eſſe, & conſentiunt, aut moriuntur forte. Secunda eſt eiuſdem ſuper illud Pſa. Fiat menſa eorū, &c. quod eſt: Vicioſis conſentientes, & ſcientes conſentire non debere, ecce mouerunt muſcipulam, & pedem mittunt. Tertia eſt ſuper illud Pſalm. Concupiuit anima mea, &c. Præcedit intellectus, ſequitur autem nullus, aut tardus affectus: Ex quo patet, ꝙ defecit Henricus de Gandauo quodlib. 19. q. 17. qui poſuit cum prudentia cæteras connecti virtutes, cuius oppoſitum ponitur? Nam quælibet virtus habet præuiam prudentiam, nec eſt vna omnium uirtutum niſi via communitatis, ergo non eſt connexa.

Scotus. Error eſt dicere voluntatē non poſſe deficere ſtante recto iudicio intellectu.

§. 12 VTRVM uirtus moralis ſit actualis virtuti

virtuti theologicæ? Reſpondetur ſecundũ Guiller. in 3.diſtin.36 quod non: Tum ratione obiecti, quia obiectum virtutis theologicæ eſt bonum increatum, obiectum vero virtutis moralis eſt creatum: Tum ratione finis, quia theologica virtus eſt de fine, moralis autem de entibus ad finem: Tũ tertio ratione modi agendi, quia virtus theologica eleuat hominem ſupra ſe, moralis autem non ſic, immo nec morales inter ſe ſunt æquales, perfectior enim virtus eſt magnificentia, quam liberalitas. Sed d. an de neceſſitate connectitur virtus theologica morali? Reſpondet idem vbi ſup. quod non. Patet manifeſte in Philoſophis qui valde excellentes fuerunt in virtutibus moralibus, non tamen habuerunt virtutes theologicas.

Confirmatur, quia quando unum ſe habet ad aliud ſicut eius diſpoſitio, poſſibile eſt ponere diſpoſitionem non ponendo id ad quod diſponit, cum igitur virtus moralis ſit ſicut diſpoſitio theologicæ virtutis, ſequitur &c. vnde Aug. in ſer. de patientia De hæretico, vel ſciſmatico ſi moriatur, & neget Chriſtum nunquam commendabimus eius patientiam, ecce clare patet patientia, vbi non eſt fides.

Aug.

Sed quæritur: Nunquid econtra requirit virtus theologica neceſſario ſecum virtutem moralem: Dicendum ſecundum eũdem, ꝙ non, patet in prius vicioſo nouiter conuerſo, qui modo habet virtutes theologicas, non tamen morales, quæ acquiruntur ex conſuetudine, etſi dicatur, quia habebit infuſas, dicit Scotus ubi ſup. articu. 3. quod non apparet magna neceſſitas ponendi huiuſmodi virtutes morales infuſas cum acquiſitis ſufficienter diſponamur In his, quæ ſunt ad finem, & theologicis reſpectu finis.

Scotus.

Sed contrarium videtur, ꝙ pueri baptizati tunc nullo modo haberent virtutes morales, dicendum, ꝙ non obuiat, quia poſtea acquirere poterunt per exercitium: Sed quid ſi moriantur ante vſum rationis: Dicendum, quod poſſent infundi in inſtanti mortis, aut in cælo poſſent eas acquirere, non enim eſt maius inconueniens de hoc, quam quod in cælo de nouo poſſent acquirere cognitionem alicuius cognoſcibilis, quod tamen nullus negat: Hæc ſecundum Sco vbi ſup.

VTRVM virtutes theologicæ ſint con- § 13
nexe? Reſpondetur ſecundum Sanctum Bonau. vbi ſup & Guill. ꝙ non: Patet manifeſte de fide in peccatore, qui non habet charitatem.

Sed quæreres, nunquid poſſunt etiam in infuſione ſeparari, vt ſcilicet Deus infundat charitatem ſine alijs. Vel econtra. Dicendum, quod ſic, ex quo enim realiter diſtinguuntur in eſſe, ita poſſunt infundi, ꝙ vna infuſa altera non infundatur, ſed hoc diſpoſuit diuina liberalitas, ut tangit Aug. in li. de vera, & falſa penitentia, ut ſcilicet totum hominem ſanaret non mediũ, quo ad intellectum fide, quo ad voluntatem vero ſpe, & charitate.

Bonau.

Sed quæreres: Eſt ne virtus fides aut ſpes ſine charitate: Dicendum, ꝙ ſic ſecundum Sanctum Bona. & Guil. non tamẽ ita complete, ſcilicet in ordine ad meritum, & præmium ſicut cum charitate, quia hoc modo charitas eſt forma virtutum omniũ, quod ſic probatur: Affectus enim nomen imponit operi, igitur ad hoc, quod aliarũ virtutum opera recta ſint, oportet, quod charitatę quæ eſt effectus eleuetur ipſe affectus ad diligendum Deum ſuper omnia, in moralibus quippe complementum eſt reſpectu finis, ad hunc finem maxime iungit charitas, ideo bene ſequitur Ro. 1. Iuſticia reuelatur ex fide in fidem, vbi glo. Fides eſt demonum, & nominetenus Chriſtianorum, hæc eſt informis qualitas mentis, quia ſociam nõ habet charitatem, quæ eſt forma omnium virtutum.

Charitas eſt virtutum omnium forma.

Sed arguitur contra: Formæ non eſt forma, ſicut nec motus eſt motus, nec actionis actio ſecundum Philoſophum. 5. Phyſic. ergo ſi fides informis habet formam ſuam non poterit charitate informari. Reſpõdetur ſecũdũ Guiller. vbi ſup. ꝙ loquẽdo proprie de forma ſecũdũ ꝙ forma eſt, nihil tñ differt formæ ſecundũ, ꝙ aliquam habet admixtam imperfectionem formã habere, patet manifeſte exemplo: Anima enim eſt forma, quia tamen habet imperfectionẽ informatur uirtutibus diuerſis, Sic in propoſito, unde hic defecit S. Tho. qui dicit in 3. diſt. 36. q. 2. ꝙ fides vel ſpes ſine charitate non eſt virtus, &c. Quærit quarũ virtutum prius eſt forma charitas.

intellectus,vel affectus? Reſp. ſecũdum c. Guil.ꝙ ſimul tẽpore has,& illas informat prius tamen ordine naturæ fidẽ, quæ eſt in intellectu,quàm ſpẽ, quæ eſt in affectu. Sed di.ſi virtutes non ſunt connexæ, quo modo ergo intelligitur illud Iacob.2. Qui

Vnico mortali peccato p ditur cha ritas.

offendit in vno factus eſt omniũ reus, Rñ. ſecund um Guil.ꝙ intelligitur, quo ad amiſſionem charitatis, quæ vnico mortali peccato perditur, vel intelligitur ſecundo quo ad a miſſionem meritorum,vel tertio quo ad amiſſionem præmiorum, mortificantur enim hæc per peccatum mortale, niſi recuperetur charitas Dei.

§.13 VTRVM humilitas ſit maior oĩum virtutum?Et videtur,ꝙ ſic, quia præmiũ correſpondet virtuti,ſed qui habuerit maiorem humilitatem habebit in futuro maius præmiũ ſecũdũ,ꝙ dicit dñs, Matt.18. ad inquiſitionem apoſtolorum: Quis, inquiunt,maior eſt in reg.cęlorum, & ſequitur: Qui ſe humiliauerit ſicut paruulus iſte,hic eſt maior in reg.cæ. ergo humilitas eſt maior omnium virtutum.

In contrarium tamen dictum, ꝙ theologicæ,virtutes ſunt maiores cardinalib. humilitas autem eſt virtus cardinalis?Rñ. ſecundũ Lyram ſuper prædicta verba, ꝙ ex hoc nõ ſequitur, quod humilitas ſit maxima virtutum, quia virtutibus moralib. prudentia,quæ dirigit alias virtutes morales, & ponit in eis medium eſt maior alijs & iterum iuſticia, quæ importat rectum ordinem ad alterum eſt maior, quam humilitas, quæ facit hominem bene ſubditum huic ordini,ſed pro tanto dicitur, ꝙ maioritas in regno correſpondet humilitati, ſicut theſaurus cæleſtis diſperſioni theſauri terreni propter Deum: Præterea ſicut ex magnitudine fundamenti arguitur magnitudo ædificij edificandi, ſic in propoſito ex magnitudine humilitatis arguitur magnitudo fęlicitatis, licet humilitas non ſit maior alijs virtutibus, quia illa,quæ ſunt priora generatione, non ſunt maiora ſimpliciter. Item quia virtutes ſunt connexæ maxime infuſæ, in charitate,& ideo quãtum creſcit vna virtus in eodem homine, tantum creſcit altera proportionabiliter ſecundum illud, quod eſt formale in virtute, ſicut digiti manus æqualiter creſcunt,licet in ſe non ſint æquales:Ille autem qui habet maiorem humilitatem (loquendo de vera humilitate) per conſequens habet alias virtutes maiores, & ideo qui eſt magis humilis, eſt maior in merito,& præmio,non propter humilitatem tantum,ſed propter alias virtutes humilitati connexas, quæ ſunt maiores humilitate.

VTRVM ſit ponere æqualitatem in habitibus gratuitis?Reſpondet S.Bona. in 3 diſ.36.ar.1.q.5. ꝙ de ipſis habitibus cõtingit loqui dupliciter, aut quantum ad ipſum habitum,aut quantum ad exercitium Si loquamur de ipſis quantum ad habitũ, hoc poteſt eſſe dupliciter,aut reſpectu gratiæ informantis,& quodammodo cauſantis, aut reſpectu liberi arbi. ſuſcipientis,& cooperantis: Si reſpectu gratiæ informantis,ſic omnes habitus habent ęqualitatem pro eo,ꝙ gratia gratũ faciens ſecundum quantitatem ſuam, & excellentiã reddit gratiam Deo animam,& eius potẽtias,& habitus,& operationes meritorias Si vero loquamur de ipſis reſpectu libe. arb.in actu vnius virtutis maiorem inuenit complacentiam, quam in alio, maiorem etiam inuenit repugnantiam in vno, quàm in altero ſecundum diuerſas ſui inclinationes, ſic non æqualiter eſt reperire æqualitatem in habitibus virtutum, quia li.ar. magis feruet ad vnam virtutẽ, quam ad aliam: Si vero loquamur de virtutib. quantum ad exercitium, ſic vix vel nunquam nec in ſe nec in comparatione ad li.ar.In ſe non,quia exercitium vnius virtutis eſt fructuoſius, quàm alterius, ſicut exercitium pietatis,quàm abſtinentiæ: Similiter non habent æqualitatem in comparatione ad lib.ar. cooperationem, quia nemo eſt, qui æqualiter ſe exerceat in actũ omnium virtutũ, aliqui etiã magis vacant circa actiuam, aliqui circa contemplatiuam vitam, ideo merito dicitur Eccle.44 de quolibet ſancto: Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi, & ſic concedi poteſt, quod habitus gratuiti quodammodo ſunt æquales, & quodammodo inequales, ęquales ſunt quantum ad gloriam informantem, in æquales vero quantum ad li.ar. conſenſum & exercitium.

§.14. Bonau.

Liberum arbitrium magis feruet ad vnã virtutem quam ad aliam.

VTRVM ſit connexio in vicijs, & peccatis §.16

peccatis: Arguitur quod ſic, quia dicitur eccleſ.9. Qui in vno peccauerit multa bona perdet, ſimiliter Iaco.2. Qui in vno peccauerit factus eſt omnium reus, ſed nemo iudicatur omnium mandatorum reus niſi qui peccat contra omnia mandata, ergo qui peccat contra vnum peccat contra cętera, ergo videtur quod vitia ſunt connexa. Confirmatur, quia ſicut vitium non expellitur niſi per introductionẽ virtutis ſibi oppoſite, ſic nec virtus niſi per introductionem vitii, ſed cum quis vnum peccatum committit, cætera peccata introducuntur, ergo videtur quod ſit connexio in viciis. In contrarium tamen arguitur, quia ſecundum diuerſitatem viciorum eſt diuerſitas pœnarum, ergo ſi eſſet connexio in viciis, vt qui haberet vnum vicium haberet omnia, tunc qui haberet vnum peccatum ſuſtineret omnẽ pœnam, quod eſt contra diuinam iuſtitiam.

Duo concurrũt ad peccatũ. Reſpondetur ſecundum S. Bonauentu. vbi ſupra. q. 4. quod cum ad peccatum duo cõcurrant, videlicet auerſio. & cõuerſio dupliciter conuenit comparari vicia & peccata ad inuicem, vel inquantum auertunt ab vno bono incommutabili, vel inquãtum cõuertunt ad bona commutabilia. Si primo modo, ſi priuant hominem gratia, & cęteris virtutibus gratuitis, & faciũt hominuem dignum priuari gloria, & præmio correſpondente virtutibus, & meritis, & hoc fit per vnum vicium pro eo quod ab vno auertit bono ſimiliter multa vicia ab eodem bono vno auertunt: Si vero loquamur de viciis quantum ad conuerſionem, ſic per conuerſionem ad diuerſa bona commutabilia diuerſe in nobis oriuntur pronitates in vicia, per que obligamur ad diuerſa pœnarum ſupplicia & hoc modo in peccatis non eſt connexio, quia pro quolibet punietur homo ſpeciali pœna, Nec etiam poſſunt eſſe connexa quia aliqua peccata ſibiinuicem ſe non compatiuntur, imo contrariantur, ſicut auaricia & prodigalitas & ſic ad diuerſos fines tendunt ſic ex diuerſis operibus oriuntur, ergo connexa eſſe non poſſunt. Quoniam ergo vicia ex parte cõuerſionis ſumunt originem, & diſtinctionem ex hac parte connexionem non habent, licet aliquo modo in auerſione conueniant, ergo ſimpliciter concedendum eſt, quod vicia connexionem non habent.

Ad argumentum reſpondet idem Bonauentu. quod qui in vno peccato peccat charitatem perdit, in qua eſt plenitudo meritorum, vt patuit ſupra. Ad confirmationem argumenti vbi dicebatur per introductionem virtutis, dicendum, quod non eſt ſimiliter, quia plura exiguntur ad conſtruendum quam deſtruendum, & plura ſunt neceſſaria ad hoc quod homo placeat Deo quam ad hoc quod diſpliceat, & propter hoc quod plura ſunt neceſſaria ad rectificandum quam ad obliquandum ideo quamuis obliquatio vicij non habeat excludi niſi per habitum directe ſibi oppoſitum, tamen rectitudo virtutis poteſt auferri non ſolum per vicium ſibi oppoſitũ, ſed etiam per vicium oppoſitum alij virtuti, vnde infidelitas, quæ opponitur fidei excludit charitatem, & ideo non eſt ſimile hinc & inde, ergo vicia non ſunt connexa, ideo neceſſe eſt quod vnumquodque expellatur per virtutem contrariam.

De vita contemplatiua.

Hic manifeſtiſſime relucet Dei altiſſimi charitas ergo nos.

VITA primo contemplatiua per quã intuetur De⁹, qui ad donũ ſapiẽ videtur pertinere. Triplex n. vita reperitur ĩ ſcriptura: Prima vegetatiua, de qua dicit Philoſ.2. de Anima: Viuere viuentibus ẽ eſſe. Secundo pro habitu ſiue vita animali, quam diffiniens philoſ. dicit: Vita ẽ primus & continuus actus viuentis. Tertio pro actu ſecundo ſiue intellectuali, ſic diffinitur in cõmento lib. intelligentiarum: Vita eſt proceſſio, vel procedens ab ente quieto & ſempiterno: Et b. Dionyſius ſic diffinit: Vita eſt proceſſio theophaniarũ ab ente quieto & ſempiterno, vbi tria tanguntur: Primo genus vite, dũ dicitur proceſſio. ſecundo obiectum vite, dum additur theophaniarum.i. diuinarum apparitionum, & dicitur a theos quod eſt Deus, & phanos apparitio in talibus enim mẽs maxime viuit. Tertio tangitur cã efficiens § 1.

Triplex vita ĩ ſcriptura.

huiuſmodi vitæ, dū dicitur, ab ente quieto & ſempiterno. i. Deo, qui cuncta mouens manet immobilis, & talis vitæ eſt principium.

§.2 VTRVM vita recte diuidatur in cōtemplatiuam, & actiuam? Arguitur ꝙ nō, quia Philo. 1. Ethic. vitam diuidit in tria membra ſ. in contemplatiuā, & actiuam, & beſtialē: Confirmatur quia ēt Aug. lib. de ciuj. Dei ponit tertium membrum inter actiuā, & contemplatiuā quaſi mixtā. Confirmatur ſecundo, ꝙ vitæ diuiſio non ſit ſufficiens, quia quædā vita eſt vegetatiua, quædam ſenſitiua, quædam rōnalis, & huiuſmodi, ergo &c. Rñr ſecūdū Guill. in 3. 35. concluſione, quod vita recte diuidit in cōtemplatiuam, & actiuā: Rō eſt, quia vita vnius cuiuſque attenditur in reſpectu ad finem, vt trahi poteſt ex 4. Ethi. Felicitas autem eſt finis, quā intendit vir ſpiritualis: Hæc autem fœlicitas diuiditur. 10. Ethi. in politiciam. i. actiuam, & cōtemplatiuam, igitur &c. Huic reſpōdent figurę in ſacra ſcriptura duas prædictas ſignificantes. Prima in duabus vxoribus Iacob, Lya, & Rachaele, Lya fęcundior ſignificat actiuam vitam, ſed Rachael formoſior cōtemplatiuam vitam figurabat: Secunda in Maria, & Martha, Maria deuotior contēplationi inhærebat, ſed Martha ſedulior actiue inſeruiebat, de quibus Aug. in Homel. Remanſerunt ergo in duabus feminis duæ vitæ, ambæ innocentes ambę laudabiles, ſed vna laborioſa, altera ocioſa, nulla facinoroſa quam cauere debet laborioſa, nulla deſidioſa quam cauere debet ocioſa: Erant ergo in illa domo iſte duæ vitæ, & ipſe fons vitæ, in Martha erat imago præſentium, in Maria futurorum, quod agebat Martha ibi ſumus, quod agebat Maria hoc ſperamus. Tertio hæ duæ vitæ ſignificabantur in Petro, & Ioanne: Petrꝰ amore feruentior ꝑ actiuam vitā ſalutē in proximo quærebat, ſed dulcior Ioannes ſponſi amplexibus per contemplatiuam vitam fruebatur, quod quidem Aug: longa diſputatione declarat ī Homel. d. Duas itaque vitas diuinitus prædicatas, & commendatas nouit eccleſia, quarum vna eſt in fidæ altera in ſpetie, vna in tempore peregrinationis, altera in æternitate manſionis, vna in labore altera in requie, vna in pręſenti vitā, altera in patria, vna in opere actionis, altera in mercede contemplationis, vna declinat a malo & facit bonum, altera nullum habet a quo declinet malum, vna carnales delectationes frenat, altera ſpiritualibus delectationibus vacat, & igitur vna bona & mala diſcernit, altera ſola, quæ bona ſunt cernit, ergo vna bona eſt, ſed adhuc miſera, altera, melior & beata, iſta ſignificata eſt ꝑ Apoſtolum Petrum, illa per Ioannem, & ſubditur, ideo dicitur huic Sequere me, de illo autem: Sic eum volo manere, ergo diuiſio vitæ in contemplatiuam, & actiuam eſt ſufficiens.

Aug.

Effectus vitæ actiuæ, & cōtemplatiuæ.

AD argumentum autem reſpondetur ſecundum Egidium Romanum lib. de regimine principum, quòd homo habet ad tria comparari: Primo ad ſuum ſuperius & ſic ei competit vita contemplatiua, qua efficitur deiformis. Secundo conſideratur quo ad æquale, & ſic ſibi competit vita actiua in qua efficitur vir politicus. Tertia comparatur quo ad ſuum inferius, & ſic competit, ſibi beſtialis vita, quæ non debet computari inter vitas humanas, quia mors potius eſt dicenda quàm vita, ſecundum ꝙ dicit Saluſtius in catilinario: Omnes homines, qui ſe pręſtare ſtudent, ſummopere niti decet ne vitam ſilentio trāſigant veluti pecora, quæ natura prona atque ventri obedientia finxit. Ad confirmationem argumenti dicendū ſecundum Guil. ꝙ Aug. ibi non intendit vitam diuidere, ſed modum viuentium, nam aliqui ſunt, qui ſolum actiuæ vitæ inſudant. Secūdi ſunt qui ſolum contemplationi inhiāt. Tertij modo ab actione in contemplatiuā ſe transferunt, modo rurſus a contemplatione in actionem deſcendunt, ſicut patet in volatilibus, modo ſuperiora petunt, modo in inferiora deſcendunt, ſic debent facere & prædicatores. Ad ſecundam confirmationem argumenti reſpondetur ſecūdum. e. Guill ꝙ huic diuiſioni vitæ non obuiat diuiſio vitæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, quia hic ſolum ſit mentio de vita hominis ſecundum ꝙ ſuperioribus participat, nec adhuc quo ad eſſe ſed quo ad perfici, & ſic patet, ꝙ bene diuiditur vita in contemplatiuam, & actiuam.

VTRVM vita contemplatiua, ſeu ipſa

contempla-

contemplatio conſiſtat in intellectu; Arguitur quod ipſa cōſiſtat in ſolo intellectu, quia vita contemplatiua cōſiſtit in contemplatione, ſed contemplatio eſt in ſolo intellectu, ergo &c. Confirmatur, quia ſecundū Ber. lib. 5. de cōſideratione: Cōtēplationis quatuor ſunt ſpecies, videlicet maieſtatis admiratio, iudiciorum inſpectio, beneficiorum recordatio, & promiſſionum meditatio, ſed omnia iſta pertinēt ad intellectū tm̄, ergo vita cōtēplatiua eſt in ſolo intellectu? Reſpondetur ſecūdū Rich. in 3. diſ. 35. art. 1. q. 1. ꝙ in vita contēplatiua quatuor conſideranda ſunt. ſ. actus ſpiritualiter viuendi, actus contemplandi, motiuum ad contēplationē, & delectatio cōſequēs cōtēplationē: Primū maxime conſiſtit in charitatiua dilectione, unde Aug. 13. de trini. ſecundum hoc uiuit quiſque ſecūdū quod diligit, & Hug. in ſoliloquio de arra animæ dicit: Scio anima mea, ꝙ uita tua dilectio eſt, dilectio autem in voluntate conſiſtit, ſecundum ſcilicet actus contemplandi cōſiſtit intellectu tm̄, quia cōtemplatio eſt actus intellectus tantū. Tertium ſcilicet motiuum ad contemplandū directe voluntatē reſpicit, quæ ex amore mouet intellectum ad contēplandum amatum, unde Augu. 8. de trini. Quantum, inquit, flagrantius Deū diligimus tantoque certius uidemus. Quarto ſcilicet dilectio conſequens ſimiliter eſt in voluntate, voluntas enim eſt, quæ in contemplatione rei dilectę delectatur, ex quibus patet, ꝙ contemplatio ſimul in intellectu, & voluntate conſiſtit. Ad obiecta dicē dum ſecundum eum. Rich. vbi ſupra, ꝙ vita contemplatiua plus importat, quam cōtēplatio, quia actum contēplandi, & etiam actum ſpiritualiter uiuendi importat. Sed di. An uita contemplatiua principalius conſiſtat in voluntate, quam in intellectu? Reſpondetur ſecundum Guil. in 3. diſt. 35. ꝙ ſic, & probatur, quia guſtare eſt affectus non intellectus, uitæ autem contemplatiuæ eſt maxime deguſtare Dei bonitatem, & dicere, quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus te. Vnde Iſido. in lib. differ. dicit, quod contemplatiua uita eſt, quæ ab omni negocio vacat, & in ſola dilectione defigitur, ideo a ſanctis dicitur vita ocioſa, & Philoſophus. 4. Ethi. eam uocat uacationem, hoc

Bernar. Quatuor ſpecies cō templationis.

Iſido.

etiam patet ex dono, quia eam perficit ſapientia, quod donum pertinet ad affectū. Etſi obijciatur, quod differunt ſecundum Philoſophum abinuicem ſcientia practica, & ſpeculatiua, quia finis practicæ eſt opus, ſed ſpeculatiuæ eſt veritas, ex quo enim contemplatiua uita eſt ſpeculatiua, ſequitur, quod plus aſpicit intellectum: quàm affectum. Dicendum, quod uita contemplatiua eſt practica, quia finis præcepti eſt dilectio. Sed di. Eſt ne in contemplatione quo ad id, quod eſt intellectus diſcurſus aliquis in ratione? Reſpondetur ſecundum Guill. quod ſic in via, non in patria. Vnde ſex gradus cōtemplationis ponit Richar. de Sancto Victo. Primus eſt cum ſenſibilia per imaginationes conſiderantes in eis diuinam ſapientiam admiramur. Secūdus quando earum rationes exquirimus. Tertius eſt quando ex viſibilibus ad inuiſibilia aſcendimus. Quartus quando remota imaginatione in ſolis intelligibilibus verſamur. Quintus quando ea cogitamus, quæ diuina reuelatione non humana ratione cognoſcimus. Sextus quando ea conſideramus quibus obuiare videtur humana ratio, ideo dicit idem Rich. quod contēplationis noſtræ uolatus multiformiter uariatur, nunc de infimo ad ſumma. Nunc de ſummo ad inferiora deſcendit, nunc de parte ad totum, nunc de toto ad partem diſcurrit, nunc a maiori, nunc a minori argumentum trahit, unde Bernar. lib. de conſideratione, ponit differentiam inter contemplationem, & conſiderationem, quia contemplatio ad inquiſitionem ſe habet, conſideratio autem eſt verus certuſque animi intuitus, vbi innuit, quod contemplatio in quiete eſt, non diſcurſu, & debet intelligi in patria, non in uia, vel ſemiplene inquantum contemplantes hic fuerint Deo conſimiles, vt dicit Philoſophus. 4. Ethi. Ex præmiſſis patet, quod defecit hic S. Tho. in 3. diſtin. 35. art. 1. q. 2. qui poſuit cōtēplationem principaliter in intellectu & non in affectu, quia talis contemplatio non Chriſtianorum, ſed Philoſophorum infidelium eſt, huius itaque occaſione quæritur.

Bonau.

Sex gradus contē plationis.

Bernar.

VTRVM contemplatio ſanctorum differat a cōtemplatione philoſophorum? Rādet Lyra in prologo ſuper Ioan. quod §. 3.

ſic: Philoſophi enim ex creaturis contem
plati ſunt ipſum Deum, ſimiliter ſancti,
tamen differenti modo, & quaſi contrario
contemplatio enim eſt actus egrediens ab
ipſo cótemplante, & in Deum terminatur
táquá in obiectũ,& ió cótéplationis actus
eſt medius inter cõtemplantem,& ré con-
téplatá,& ideo poteſt ad vtrũq; referri: Si
igitur actus diuinæ contemplationis refer
tur ad ipſum contemplantem ſic habet có
templatio Philoſoforum,quærebant enim
Philoſophi Deum contemplari ex creatu-
ris inquantum talis ſpeculatio, ſeu conté-
platio eſt ipſius ſpeculantis ſumma perfe-
ctio,contéplationé enim primi, & ſummi
intelligibilis poſuerunt felicitatem homi
nis,vt habetur.4.Ethi.Ex quo patet,ꝙ ta-
lis cótéplatio erat pure ſpeculatiua quia
quærebant ſpeculationé talem propter ſe
ipſum, & non per aliam perfectioné pro-
pter quod in tali contemplatione plus fa-
cit ſubtilitas intellectus, quam feruor affe
ctus. Si aũt referatur actus contemplatio-
nis diuinæ ad ipſam ré cõtemplatá, quod
fit qñ talis cótemplatio quæritur propter
amoré rei contéplatę,ut ex tali contempla
tione ipſe contemplans inardeſcat in amo
ré diuinũ,ſic habetur cótéplatio ſanctorũ.
Ex quo patet,quia talis contéplatio nó eſt
pure ſpeculatiua,quia non quæritur pro-
pter ipſum ſpeculari, ſed propter amoré
ipſius obiecti contemplati, & ideo in tali
cõtemplatione plus facit feruor affectus,
quam vtilitas intellectus, ideo dicit Vugo
commentator ſuper 7.cap.cęleſt. hierarc.
Vbi ſcientia foris ſtat dilectio intrat.

VTRVM ſapientia dirigat vitá conté-
§.4 platiuá: Reſpondetur ſecundũ Scot.in 3.
diſt.35.præſertim Bonauen.ibidé arg.1.q.
1.ꝙ ſapientia quadrupliciter conſueuit ac
Quadruplex acceptio ſapiétiæ. cipi tam a philoſophis,quam a ſanctis,vi-
delicet cõiter,& minus cõiter,& proprie,
& magis proprie,accipiédo cõiter ſapien
tiam dicit cognitioné rerũ generalé ſecun-
dum,quod diffinitur ab Aug.14.de trinita.
lib.Sapientia eſt rerum diuinarum huma-
narumque cognitio cum ſtudio bene uiué-
di,& Phil.1.metaphyſi dicit:ꝙ ſapiens eſt
qui omnia nouit ſecundũ,ꝙ conuenit,Alio
modo ſapientia dicitur minus communi-
ter, & ſic dicit cognitionem rerum æter-
narum,& ſic accipit Apoſtolus.1.Cor.12.
Alii datur per ſpiritum ſermo ſapientię,
alii ſermo ſcientię,& ſic etiam dicit Phil.
ubi ſup.ꝙ ſapiétia eſt cognitio cauſarum
altiſſimarum &c.Tertio ſapiétia accipitur
proprie, & ſic nominat cognitioné Dei,ſe-
cũdũ pietaté,quę attéditur in cultus latriæ
qué exhibemus Deo ꝑ fidé,ſpem, & chari
tatem,vnde Aug.exponens illud Iob: Ecce Aug.
pietas ipſa eſt ſapiétia,dicit, ꝙ pietas, & Quid theoſebia.
ſapientia idé eſt,ꝙ theoſebia,& theoſebia
idem eſt,qđ cultus diuinus. Quarto modo
dicitur ſapiétia magis proprie, & ſic no-
minat cognitioné experimentalem, & hoc
modo vnũ eſt de ſepté donis.ſ.ſ.cuius act⁹
conſiſtit in deguſtando diuiná ſuauitatem
& ſic vita contemplatiua dirigitur ab iſta
ſapientia,quod probatur ſic:Vita contem-
platiua innititur regulis æternis, quia in
Deum cuncta refert,& ſecundũ Deum cũ-
cta diſponit,ſed hoc eſt opus ſapientiæ ſi-
cut dicit Aug.13.de trini. Sapientia ęter-
norũ eſt ſciétia téporaliũ, & ſecũdũ S.Bon.
ubi ſupra.Actus doni ſapiétiæ partim é co
gnitiuus,& partim affectiuus, ita, ꝙ in co
gnitione inchoatur,& in affectione conſu-
matur ſecundum,ꝙ guſtus,uel experimen
talis boni cognitio, & actus præcipuus do
ni ſapientiæ propriiſſime dictæ eſt ex par
te affectionis, ratione cuius dicitur Eccle.
6.quod ſapientia ſecundum ſuum nomen
eſt,quia ſapientia a ſapore dicitur ſapida
ſcientia,& ſic ſapientia dirigit uitam con-
templatiuam cum ſuauitate,&c.

VTRVM uita contéplatiua conſiſtat in
cõtéplatione ſolius primę ueritatis:Argui §.5
tur,ꝙ non, quia dicit Phi.1.Metaph. Exi-
ſtimamus ſapiété oïa maxime ſcire, ſed ſa
pientia pertinet ad cõtemplationé,ergo vi
ta cõtéplatiua conſiſtit in oï cõtemplatio-
ne.Rñdet Ric.ubi ſupra,ꝙ uita cõtéplati-
ua quantũ ad ipſam contemplationé conſi
ſtit principaliter in cõtéplatione primę ve
ritatis, quia ab illa principaliter depédet
intellectus perfectio propter quam homo
cõtéplationi intédit,quia tñ per creaturas
manuducimur ad cognitioné primæ veri-
tatis,ſecundũ illud apoſtoli,Ro.1.Inuiſibi
lia Dei per ea, quæ facta ſunt a creatura
mundi intellecta cõſpiciuntur, & per eam
tanq̃ per primá cáм de iſtis íferiorib.iudi
care debemus,ió cõtéplatio eſt ét reſpectu
creaturæ veritatis, in aliqua tñ relatione
ad

ad primam veritatẽ. Ad argumentũ dicendum, quod ibi contemplatio extenditur non ſolũ ad illud reſpectu cuius eſt principaliter, ſed etiam reſpectu cuius non eſt principaliter.

VTRVM contemplatio, ſiue meditatio ſit cauſa deuotionis? Reſpondet S. Tho. 2. 2. q. 82. ar. 3. & 4. & Aſtexanus in ſum. lib. 5. tit. 27. q. ſic, ſcilicet cauſa extrinſeca ex parte mediantis: Deuotio. n. eſt quidam actus volũtatis ad, hoc quod homo ſe tradat diuino obſequio, omnis autem actus voluntatis præcedit ex aliqua coſideratione, eo quod bonum intellectum ſit obiectum voluntatis, vnde Augu. dici lib. de Trinit. quòd voluntas oritur ex intelligentia, & ideo meditatio eſt cauſa deuotionis inquantum, ſcilicet homo per meditationem concipit, quod ſe tradat diuino obſequio, ad quod quidem inducit conſideratio duplex. Vna ex parte diuinæ bonitatis, & beneficiorum eius, ſecondum illud Pſal. Mihi autem adhære Pſ. 120. re Deo bonum eſt &c. & hæc conſideratio excitat dilectionem quæ eſt proxima cauſa deuotionis: Alia eſt ex parte hominis conſiderantis ſuos defectus, ex quibus indiget vt Deo innitatur, ſecundum illud Pſal. Leuaui oculos me. in montes &c. & hæc conſideratio excludit preſumptionem per quam quis impeditur ne ſe ſubdat Deo dũ ſuæ virtuti innititur, cauſa autẽ extrin- Ambro. ſeca principalis eſt Deus, de quo Amb. ſuper Lucam Deus quos dignatur vocat, & quẽ vult religioſum facit. Sed di. Nũquid lætitia ſit effectus contẽplationis: Reſpon. ſecundum prædictos q. ſic inquãtum eſt effectus deuotionis, quia deuotio efficit letitiam, quia deuotio eſt feruor bonæ voluntatis, vel ſecundum S. Tho. eſt prõpta voluntas ſeruiendi & placendi Deo: Ex conſideratione diuinæ bonitatis prouenit deuotio. ſecũdũ illud Pſ. Cõcaluit cor meũ intra me, & in meditatione mea exardeſcit ignis, vnde Rich. de S Vict. Contẽplatio eſt mentis quædam conſpicua in ſapiẽtiæ ſpectacula cũ ad miratione ſuſpenſio: Hæc quidem Hugone teſte tres comites ꝑ exigit, lectionẽ, meditationẽ, & orõnem. Lectio. n inquirit: Meditatio inuenit: Oro poſtulat: ſed contẽplatio deguſtat: Lectio n. ſolidũ cibum ori apponitur: Meditatio

Deuotio eſt feruor bon. e volũtatis.

maſticat & frangit: Oro ſaporẽ adquirit: Contẽplatio eſt ipſa dulcedo quæ iocũdat & reficit. Lectio. n. in cortice: Meditatio in adipe Oro in deſiderij poſtulatione: Contemplatio in adeptæ delectationis dulcedine. Quæritur quæ ſit contẽplationis materia? Reſpondetur ſecũdũ Hugonẽ de S. Victo. ſuper illud Ro. 1. Inuiſibilia Dei a creatura mundi &c. Tria ſunt Dei inuiſibilia, potentia, ſapientia, & benignitas; Potentiã manifeſtat creaturæ immẽſitas, ſapientiam decor, benignitatem vtilitas. Immenſitas creaturarum cõſtat in multitudine, & magnitudine, multitudo in ſimilibus, in diuerſis, in permixtis, magnitudo eſt in mole & in ſpacio, moles eſt in maſſa & in pondere, ſpacium eſt in alto, longo, alto, & profundo, decor creaturarũ eſt in ſitu, & motu in ſpecie & qualitate, ſitus eſt in compenſione & ordine, ordo eſt in proprietate tẽpore & loco, motus eſt quadripartitus. ſ. localis, naturalis, animalis, & rationalis, Localis, eſt ante, & retro, dextrorſum & ſiniſtrorsũ, ſursũ & deorsũ.

Tria. Dei inuiſibilia.

Naturalis eſt in incremento, & decremento, animalis eſt in ſenſibus & appetitibus, rationalis eſt in factis, & conſilijs, ſpecies eſt forma viſibilis quæ oculo diſcernitur, ſicut colores & figuræ corporum, qualitas eſt proprietas interior quæ cæteris ſenſibus percipitur, vt melos. auditu, dulco guſto, flagratia odoratu, lenitas tactu, vtilitas creaturarum conſtat ingrato, & apto commodo, & neceſſario, gratum eſt quod placet, aptũ quod conuenit, commodum quod præeſt, neceſſarium ſine quo quid eſſe non poteſt.

Iſte ſecundus quaſi quidam liber eſt ſcriptus digito Dei, hoc eſt virtute diuina creatus, & ſingulæ creaturæ ſunt quaſi figuræ, compoſitio duo habere debet, aptitudinem, & firmitatem, hoc eſt vt cõponenda apte, & competenter coerceant, & compoſita firmiter cohæreant: Si vniuerſitatis huius machinam conſideras inueniens, quàm admirabili ratione, & ſapientia compoſitio omnium rerum perfecta ſit, & quàm apta, quàm congrua, quàm decora, quàm cunctis partibus ſuis abſoluta, in qua non ſolum concordiam ſeruant ſimilia, ſed ea etiam quæ creante potentia diuerſa atque repugnan-

Conſideratio vniuerſitatis machinæ mundi.

tia ad eſſe prodierunt in vnam quodammodo amicitiam, & conſiderationem cõueniunt. Quid.n. repugnantius eſſe poteſt aqua & igne, quæ tamen in natura rerum ita contemperauit Dei prudentia, vt non ſolum ad inuicem eſſe ſocietatis vinculis non diſſipent, verum & naſcentibus cunctis, vt ſubſiſtere poſſint vitale nutrimentum ſumminiſtrent? Quid de humani corporis qualitate loquar, vbi omnium membrorum iuncturę tantam ad inuicem ſeruant concordiam, vt nullum omnino inueniri poſſit membrorum, cuius officium alteri non videatur præſtare adminiculum. Sic omnis natura ſe diligit, & miro quodam modo plurimum diſſimilium in vnum redactorum concordia vnã in omnibus armoniam facit: Apta ergo eſt, & conueniens omnium rerum compoſitio. Sed quomodo eſt firma quis non videat: quis non miretur: Ecce cœli, qui ambitu ſuo concludunt omnia quomodo ſolidi ſunt, & quaſi ex ære fuſiles deſuper circũ quaque oppanſi. Terra vero in medio ſuo pondere librata ſemper immobilis perſeuerat, vt cætera in medio fluctuãtia, hinc ſoliditas cœlorum, illinc terrę ſtabilitas in vnum conſtringant, ne citra legitimos terminos diffuſa concordiam diuerſitatis dirumpant: Ecce quomodo per viſcera telluris intrinſecus dracones aquarum ſparſi, & foris per alueos ſuos ad diuerſa loca deductẽ intus fatiſcentem ne diſſoluantur conglutinant, & foris ne fatiſcat areſcentem rigant: Ecce quomodo in humani corporis fabrica iuncturas officium vincula neruorum ligant & medullis intꝰ per tybiarum fiſtulas diffuſis, canalia etiã venarum vitalem ſanguinem per omne corpus deducunt, ac deinde teneritudinẽ carnium cutis tegumen inuoluit, & rigor oſſium intrinſecus corpus ſuſtineat, & pellis munimen foris cuſtodiat: poſt compoſitionem ſequitur vt veram diſpoſitionem qualis ſit conſideremus. In cęlo luminaria, & ſtellas collocauit, vt ſubiecta omnia illuſtrent: In aere ventis & nubibus fecit viam, vt agitationibus ſuis diſperſæ pluuiam deorſum funderent. In gremio telluris moles aquarum recipi iuſſit, vt per gurgites ſuos hinc illincque quo nutus ferret iubentis diſcurrerent. Quaſdam regiones ditauit vbertate frumentorum, quaſdam vinearum, alias oleorum, alias pecorum, alias potentibus herbis alias gemmis precioſis, alias animalibus, & beſtiis monſtruoſis, alias coloribus varijs, alias diuerſarum artium ſtudijs, alias metallorum, alias mineralium generibus diuerſis, vt nulla prorſus ſit regio, quæ non aliquid nouum, & ſpeciale ab aliis accipere queat: Quicquid etiam ex his quę humanis vſib. neceſſaria ſunt in communi omnium frequentia prouidentia creatoris conſtituit ea quæ non natura propter neceſſitatem, ſed cupiditas propter ſpetiem in abditis terrarum finibus abſcondit, vt quem amor virtutis ab immoderato non caſtigat, ab appetitu ſaltem laboris tędio victus conquieſcat: Quid enim de temporum diſpoſitione: Ecce poſt noctem venit dies, vt torpentes in ocio laboris exerceat, poſt diem ſequitur nox, vt feſſos ad refocillandum quies excipiat: Item quemadmodum viciſſitudines dierum, & noctium animantia renouant, ita quatuor anni tempora ordine ſibi ſuccedentia totius mundi ſpetiem immutant. Primum per tempus veris quadam innouatione mundus naſcitur, deinde per feruorem æſtatis qualibet iuuentute roboratur poſt hæc ſuperueniente autumno ad maturitatem conſcendit, poſtremo ſuccedente hyeme ad defectum vergit, idcirco autem ſemper deficit, vt poſt defectũm renouari poſſit, quia niſi prius a ſtatu ſuo deficerent, vetera illa locum occupantia, non valerent exurgere noua: Omnes ſenſus deforis intus veniunt, ſolus viſus de intus foras exit, & eminus poſita mira præceteris percipit, & agilitat? Bene ergo quaſi quidem ſpeculator eminentiorem locum cunctis obtinuit, vt quæ cæteris ſenſibus ſuperuentura ſunt ante periculum præuidere poſſit, poſt hunc auditus, & loco, & nobilitate ſecundus eſt, deinde olfactus, guſtus autem qui nihil ſentire poteſt niſi id quod tangit, merito velut tardior alijs ſenſibus in imo reſidet, tactus ſpecialem ſedem non habet, qui ideo vniuerſalis eſt, quia cunctis cooperatur ſenſibus, vnde

de & in digitis pollex, qui tactum ſignificat coaduuatis in vnum digitis ſolus omnibus reſpondet, quia ſine tactu nullus ſenſuum eſſe poteſt; Videte etiam quomodo in humano corpore oſſa intrinſecus collocata ſunt, quatenus robur eorum corpus ſuſtineat; Deinde caro oſſa veſtit, vt duricia eorum mollita excipiat tactum: Ad vltimum pellis carnem induit, vt ſua quodammodo tenacitate ab incommodis foris accedentibus corpus muniat, ſic cortex munit arboris ſic roſtra & pennæ volucres, ſic ſquamæ piſces: Videte etiam quo motu locali ſapientia conditoris appareat: Cogita nunc vnde de fluentibus aquis ſemper indeficiens vena monſtratur: Vnde motus ventorum educitur? Quis infatigabilē aſtrorum curſum moderatur? Quis ſolem per hyberna ſigna præcepit, & ſimilia? Species eſt forma viſibilis, quæ continet duo ſ. figuras, & colores. Figure autem rerum multis modis apparēt mirabiles. Aliquādo ex magnitudine, aliquando ex paruitate, aliquando quia rare, aliquando quia pulcrę, ſecundum magnitudinem figura attenditur quando res quælibet ſui generis modum in quantitate excedit Si miramur gigantes inter homines, cætum inter piſces, griphem inter volucres, elephantem inter quadrupedes, draconem inter ſerpentes: Vide quid magis mireris, dentes apri, vel tineæ, alas griphis, vel ſciniphis caput equi, vel locuſte, crura elephantis vel culicis, aquilam, vel formicam, leonem vel pulicem, tigridem vel teſtudinem?

Sine tactu nullus ſenſuum eſſe poteſt.

Hinc miraris magnitudinē, illic paruitatem, corpus paruum magna ſapientia conditum, magna ſapientia cui nulla ſurripit negligentia, illis dedit oculos, quos vix comprehendere poteſt oculus, & in tam exiguis corporibus ſic omnifaria lineamenta naturæ ſuæ congrue diſtribuit, vt nihil videas deeſſe in minimis eorum, quæ natura formauit: In magnis rurſus alia idcirco miramur, quia monſtruoſa quodammodo ſunt vel ridicula, quorum quidem plaſmatio quantum ab humana ratione aliena eſt tanto leuius animum humanum in admirationem compellere poſſunt.

Quare crocodilus manducans inferiorem mandibulam non mouet, & quomodo ſalamandra in igne illæſa permanet. Quis dedit cricio ſpinas, & docuit eum, vt ſe pomis turbine diſcuſſus inuoluat: qui onuſtus incedens ſtridet quaſi plauſtrum Formica hyemis ſuperuenturis prę ſcit, generis horrea ſua replet. Aranea quoq; de viſceribus ſuis laqueos nectit, vt prædam capiat; Iſti ſunt teſtes ſapientiæ Dei: Eſt adhuc aliud & euidens diuinę ſapientiæ argumentum, ꝙ omne genus ſimile ſibi procreat & in tam multis ſimilitudo vna propagata primæ originis formam non immutat: Hoc quoque mirabile eſt ꝙ in vno corpore tot membra conſtruuntur, tot membrorum formæ tot loca, tot officia cum ſint ita diuerſa inter ſe ſingula inuicem tamen cooperantur omnia. Poſt figuram ſequitur color: Quid luce pulcrius, quæ cum non habeat in ſe colorem, omnium tamen rerum colores ipſa quodammodo illuminando colorat: Sol ſicut aurum rutilat, luna pallet quaſi electurum: Stellarum quædam flaueo aſpectu radiant, quædam luce niuea micant, quędam alternatim nunc roſeum, nunc viridem, nunc candidum fulgorem demonſtrant. Quid de germinibus narrem: Ecce tellus redimita floribus, quam iucundum ſpectaculum, præbet, quomodo viſum delectat: quomodo affectum prouocat. Videmus rubentes roſas, candida lilia, purpureas violas, in quibus omnib. non ſolum pulcritudo, ſed origo quoque eſt mirabilis, quomodo, ſcilicet Dei ſapiētia de puluere terræ talem producit ſpeciem. Poſt ſpeciem de qualitate rerum diſcernendum eſt, tam diuerſas Deus qualitates rebus indidit, vt ibi omnis hominis ſenſus ſua oblectamenta inueniat. Quot enim oblectamenta oculorum monſtramus, tot oblectamenta aurium in varietate ſonorum inuenimus, inter quæ prima ſunt dulcia ſermonum commertia, quibus inuicem homines ſuas voluntates communicant, præterita narrant, præſentia indicant, futura nunciant, occulta reuelant, adeo quòd ſi his careat vita humana beſtiis comparata videatur. Quid, autem concentus auium? quid humanæ vocis melos iocun-

Tot diuerſa in orbe terrarū teſtes ſunt Dei ſapiētiæ.

iocundum? Quid dulces modulos ſonorũ
omnium commemorem; ſic eſt de olfatu-
ac cæteris ſenſibus: Hæc illæ: Creaturæ
itaque factæ ſunt ianua contemplationis,
vt in his contemplans Deum præſentem
intelligat, ac potentiam, ſapientiam, &
bonitatem illius inuiſibilem meditetur,
Greg. vt ſecundum b. Greg. in homilia. ex his
quæ animus nouit ſurgat ad incognita, q̃
non nouit, quatenus exemplo viſibilium
ſe ad inuiſibilia rapiat, vt per ea quæ vſu
didicit quaſi confricatus incaleſcat, vt p
hoc quod ſcit notum diligere diſcat, & in
cognita amare, & exclamans dicat prorũ-
Pſal. 103. pendo in laudem Dei illud pſal. Quam
Pſ.85. magnificata ſunt opera tua domine, ni-
mis profundæ cognitiones tuæ. Idem:
Non eſt ſimilis tibi in diis domine, & non
eſt ſecundum opera tua, tu enim creaſti
cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in
eis ſunt, tibi gloria æterna in ſęcula ſæcu
lorum. Amen.

VTRVM in vita præſenti poſſit ho-
§.7 mo habere ſimul vitam contemplatiuam
& actiuam? Reſpondetur ſecundum Guil.
vbi ſup. ꝙ ſic: quod patet in virgine Ma-
ria, quæ fuit viatrix, & tamen ſimul vtrã
que habuit vitam, hæc enim ratio eſt ſecũ
Anſel. dum Anſel. quare in eius aſſumptione le-
gitur euangelium de Maria, & Martha;
quia in his duabus mulieribus vtraque vi
ta notatur quæ fuerunt in Maria; vnde
Greg. Greg. ſuper Ezech. dicit: quod plerumque
a contemplatiua vita ad actiuam vtiliter
animus reflectitur, quod non eſſet niſi ſi-
mul ſtarent: Sed di. hoc non poteſt fieri,
quia contemplatiua occupatur ſtudio le-
ctionis, actiua vero opere laboris. Reſpon
det idem Guill. ꝙ ſimul ſtant ſecundum
habitum, licet quo ad opus in nobis di-
uerſa exigant tempora, ſed in Maria ſi-
mul ſtabant.

Si dicas ꝙ vita actiua turbatur ſecun-
dum ꝙ dicit ſaluator, Luc. 10. Marthæ.
Turbatio Turbaris erga plurima, turbatio autem
cõtempla- contemplationi repugnat.
tioni repu Dicendum ꝙ hæc turbatio vitæ actiuæ
gnat. eſt in ſuo genere imperfecte non perfecte
vnde Bernar. Qui arcem contemplatio-
nis aſcendere deſiderãt prius neceſſe eſt,
vt ſe in campo actionis per exercitium la
boris probent, vt ſollicite ſciant, ſi nul-
la iam mala proximis irrogant, ſi irroga-
ta a proximis æquanimiter portãt, ſi obie
ctis bonis temporalibus, nequaquam mẽs
læticia ſoluitur, ſi ſub tractis non nimio
mærore ſauciatur, at deinde perpendant
ſi cum ad ſeipſos introrſus redeant, in eo
ꝙ ſpiritualia rimantur nequaquam ſecũ
rerum temporalium vmbras trahant, vel
fortaſſe tractas manu diſcretionis abigãt:
Hæc ille.

VTRVM omnis ſcientia poſſit dici §.8
contemplatiua? Reſpondetur ſecundum
Guill. vbi ſup. ꝙ ſic, maxime quando or-
dinat, vt expeditius poſtmodum contem-
plemur veritatem, & bonitatem, cui cõ-
cor. S. Tho. in 3. di. 35. ar. 1. q. 1. dicens an Thom.
tiquos ſapientes in iuuentute aliis inſuda
re ſcientiis, vt in ſenili ætate melius diui-
næ inſudarent theoriæ.

Sed diceres, an actus docẽdi pertineat
ad vitam contemplatiuam, vel actiuam?
Reſpondetur ſecundum Guill. ꝙ docere
dicitur quis vel propter veritatem, & eſt
actus vitæ contemplatiuę, vel actus do-
cendi ſit propter bonos mores, & tunc eſt
actus vitę actiuę, ex quo non eodem modo
proximum inſpiciunt, quia doctrina de Doctrinæ
veritate non repugnat doctrinę de mori- de verita-
bus. Vnde Aug. in homelia ait: Remoti a te non re-
negociis depoſitis familiaribus curis cõ pugnat
uenitis, ſtatis, auditis, inquantum hæc agi doctrinæ
tis Mariæ ſimiles eſtis, & facitis vos quod de mora-
agit Maria &c. libus.

VTRVM contemplatio ſit actus ſa- §.9
pientiæ? Reſpondetur ſecundum Richar.
vbi ſup. ar. 2. q. 1. quod ſic, quia actus cõ
templandi Deum non quocunque modo
fit ſed ex dilectione cum quadam experi-
mentali ſuauitate in affectum, mouens. n.
ſapientiam ad contemplandi actum eſt
dilectio, vnde Aug. 17. lib. de trini. Vbi Aug.
nulla dilectio eſt, quis vnquam dicat eſſe
ſapientiam? q. di. nullus, nec eſt intelligen
dum de quacunque dilectione, ſed de cha-
ritatiua qua homo eſt ſimpliciter bonus;
quia dicitur Sap. 1. In maliuolam animã
non introibit ſapientia: Actus autem con-
templandi præſuppoſita dilectione eſt ſua
uitas in affectu, & ſic cõtemplatio proprie
eſt actus ſapientię doni inquantum eſt fi-
delium.

VTRVM donum ſapientiæ, & donum §.10
intel-

intellectus ſint eiuſdem obiecti? Reſpondetur ſecundum Rich. vbi ſup. q. 2. quod doni intellectus, & doni ſapientię non eſt idem formale obiectum, quod ſic patet: Sicut enim in cognoſcibilibus quæ ſubduntur naturali noſtræ facultati intellectus, qui eſt habitus principiorum ſe habet ad ſcientiam: quæ eſt habitus concluſionum, ita in cognitione Dei tranſcendẽte naturale lumen, & noſtram naturalem facultatem, ſe habet fides ad ſapientiæ donum, fides enim eſt habitus ſupernaturalium principiorum, quę ſunt articuli fidei,& ſapientia eſt habitus illarum concluſionum, quæ de Deo ex illis principijs poſſunt concludi, vnde ſicut in cognitione ſubiecta noſtræ naturali facultati alius eſt habitus ab intellectu, & ſcientia qua ſumus prompti, & habiles ex principijs acquirere cognitionem concluſionum, quod ſpectat ad ſcientiam inuentiuam, ſic in cognitione Dei tranſcendente noſtram naturalem facultatem, alius eſt habitus a fide,& a ſapientia, quo ſumus prõpti,& habiles ex articulis fidei inueniendo acquirere multas veritates de Deo, de quibus inuentis per ſapientiam recte iudicamus, & quia inueniendo acquirimus per creaturas maxime ſpirituales, quæ ſunt Deo ſimiliores cognitionem prædictarum veritatum de Deo, ideo ille habitus non tantum eſt reſpectu creatoris ſed etiam reſpectu creaturarum,& quia habitus intellectualis formalius reſpicit medium, quam illud, quod per medium cognoſcitur, quod patet in hoc, quia ſcientia, quam habemus de re naturali,& de re mathematica, formalius eſt mathematica, quam naturalis, ſic etiam habitus, quo ſumus prompti,& habiles ex articulis fidei, ſicut ex principiis per creaturas maxime ſpirituales ſicut per media concludere concluſiones de Deo, quarum iudicium ſpectat ad ſapientiam formalius eſt reſpectu obiecti creati, quam increati: Ex quo patet, ꝙ quamuis donum intellectus ſit reſpectu obiecti ſapientiæ ſicut naturalis obiecti, eſt tamen reſpectu creaturarum ſicut reſpectu formalis obiecti, ſapiẽtia vero econtrario, ut viſum eſt, non ergo eſt idem formale obiectum doni intellectus,& doni ſapientiæ.

Cognitio tranſcendit noſtrã naturalẽ facultatẽ.

De uita actiua.

Hic ualde relucet altiſſimi Dei magna charitas in homines.

§.1 VITA ſecundo actiua prout diſtinguitur a contemplatiua: vnde eſt nobis ſciendum vltra, ꝙ vita eſt triplex ſ. naturæ, quæ omnibus tam bonis, quam malis eſt communis, de qua dicitur Gen. 2. Inſpirauit in faciem ſ. hominis ſpiraculum vitæ. Secunda dicitur vita gratiæ, quæ eſt tantum bonorum. Et hæc diuiditur in contemplatiuam,& actiuam: Hac enim uita mali non viuunt ſed mortui ſunt, vnde Maximus in ſermone de martyribus: Iuſtus ex fide uiuit, Chriſtus autem in cordibus fidelium per fidem habitare dignatur, diſcedente fide diſcedit ab homine Chriſtus diſcedente Chriſto diſcedit ab homine uita, Apoſtolus enim docet, quod Chriſtus eſt uita noſtra di. Cum Chriſtus apparuerit uita ueſtra.

Tertia uita eſt gloriæ, quæ ſuccedit uitę contemplatiue,& actiue. De his tribus dicit Augu. in home. In duabus fęminis duæ vitæ deſignantur, ambæ innocentes, ambæ laudabiles, ſed una laborioſa altera ocioſa, nulla facinoroſa, quam cauere debet laborioſa, nulla deſidioſa, quam cauere debet ocioſa: Erant ergo in illa domo iſtæ duę vitæ & ipſe fons vitæ. Aug.

§.2 VTRVM ad vitam actiuam requiratur operatio omnium virtutum Cardinalium? Arguitur, quod non, quia uita actiua conſiſtit in actione, ſed actus prudentiæ conſiſtit in cognitione, ergo actus virtutis prudentiæ non pertinet, ad vitam actiuam.

Confirmatur, quia actiones, quæ ſunt ad alterum non pertinent niſi ad iuſticiã, ſed in ſolis operationibus, quæ pertinent ad alterum conſiſtit uita actiua, ſicut ſaluator, Matt. 25. redarguens impios non enumerat niſi actiones ad alterum, ergo ſola operatio pertinet ad vitam actiuam.

Sed in contrarium dicit Aug. 12. de tri. Quicquid prudenter fortiter, temperanter,& iuſte agimus ad eam pertinet ſentẽtiam ſiue diſciplinam, qua in vitandis malis boniſque appetendis actio noſtra verſatur,

verſatur, ergo opera omnium uirtutum Cardinalium pertinent ad vitam actiuam Reſpondet Rich. in 3. diſt. 35. arti. 1. qõ. 3. quod operatio omnium uirtutum Cardinalium pertinet ad vitam actiuã: Vita enim actiua in hoc diſtinguitur a contemplatiua, quia contemplatiua principaliter intendit contemplationem veritatis, & dilectionem ſummi boni, uita vero actiua primo intendit actioni ſicut ad proximum finem non dico ultimum, propter hoc quod actiua vita ordinatur ad contemplatiuam vitam, ſecundum, quod dicit Greg. in home. ſuper Ezech. quod ab actiua uita ad cõtemplationem ſu gimus, opera autem omnium virtutum Cardinalium ordinantur ad actionem rectam, ſicut ad proximum finem, quia obiectum virtutum Cardinaliũ eſt verum, vel bonum agibile per nos, propterea dicit Phil. 2. Ethic. quod præter ipſas virtutes morales ſciri parum aut nihil poteſt, vnde patet, quod ſine prædictis virtutibus non poſſet ſe homo recte habere in vita actiua.

Greg.

Quod ſit obiectum cardinaliũ uirtutum.

Ad argumentum reſpondet idem Rich. vbi ſupra, ꝙ actiuum oportet ſpeculari agenda propter actionem, ſic autem prudens ſpeculatur, quia non tantum ſpeculatur, quæ ſunt agenda, ſed etiam ſuam ſpeculationem præcipit applicari ad operationem.

Ad confirmationem dicendum, quod quamuis vita actiua in operibus iuſtitiæ principaliter conſiſtat, tamen, quia per opera prudentiæ, & temperantiæ diſponitur homo, vt bene ſe habeat ad alterum, ſicut per ordinationes intemperantiæ, & timiditatis proueniunt multæ in ordinationes ad alterum, ideo non tantum opera iuſtitiæ pertinent ad actiuam uitam, ſed etiam fortitudinis, & temperantię: Dominus autem in iudicio enumerat opera miſericordiæ tantum, ut magis eam imprimeret in cordibus audientium ad magis eos prouocandum ad ſubuentionem pauperum: Hæc ille.

§. 3 VTRVM vita actiua magis ſit meritoria, quàm contemplatiua? Arguitur, ꝙ ſic, quia maioris meriti eſt bene operari ſibi, & alijs, quam ſibi ſoli, ſed per vitam contemplatiuam ſolum ſibi operatur homo, per actiuam vero operatur ſibi, & alijs, ergo ipſa eſt magis meritoria, quam contemplatiua; Præterea a uita magis meritoria non debet homo reuocari propter uitã minus meritoriam, ſed a minus meritoria ad maius meritoriam, ſed aliquando homines uitam contemplatiuam ducendo iuſte transferuntur ad prælationem, quæ in actiua uita conſiſtit, ergo magis meritoria eſt actiua vita, quam contẽplatiua: Reſpondetur ſecundum Richard. vbi ſup q. 4. quod ad iſtam quæſtionem dicunt aliqui, quod vita actiua poteſt conſiderari tripliciter, aut quantum ad actiones ordinatas ad corporalem vtilitatem agentis, cuiuſmodi ſunt operationes mechanicæ, aut quantum ad actiones ordinatas ad ſpiritualem vtilitatem agentis, cuiuſmodi ſunt ieiunium, & diſciplina, per quæ agens ſuas modificat paſſiones, quarum modificatio agentem melius diſponit, & reddit ad actus contemplatiuæ vitæ, aut quantum ad actiones ordinatas ad proximorum utilitatem maxime ſpiritualem, & ex conſequenti corporalem, cuiuſmodi ſunt actiones prælatorum, quæ eis conueniunt inquantum ſunt prælati, & etiam ſubditorum procurandam utilitatẽ inſtituti, ſicut prædicare, confeſſiones audire, delinquentes corrigere, ſacramenta miniſtrare, indigentibus ſubuenire, & ſic de aliis: Loquẽdo de vita actiua quãtum ad actiones primo modo dictas uita contemplatiua præfertur actiuæ vitæ, ſicut bona animæ bonis corporis. Loquendo etiam de ea quantum ad actiones ſecundo modo dictas contemplatiua præfertur actiuæ vitæ ſicut finis his, quæ ſunt ad finem: Loquendo autem de eo quantum ad actiones tertio modo dictas, ſic actiua uita, & contemplatiua poſſunt comparari in bonitate quantum ad earum eſſentias, vel quantum ad earum uſum.

Triplex conſideratio vitæ actiuæ.

Primo modo contemplatiua ſimpliciter præfertur actiuæ uitę, ſi actiua, & contemplatiua uita non ordinarentur ad vitam aliam, ita, ꝙ non eligerentur niſi propter earum bonitatem abſolutam, quilibet plus deberet eligere contemplatiuam quam actiuam, quia illa uita magis eſt Deo accepta, quæ ſimilior eſt uitæ beatorum in nobilioribus conditionibus, ſed uita contemplatiua eſt huiuſmodi, quæ

Deum contemplatus, & eius ſuauitate fruitur ſicut beati in patria, ergo &c. Præterea illa vita quæ conuenit homini ſecundum illud quod eſt optimum in homine ſ. ſecundum intellectum, & reſpectu optimorum cognoſcibilium, & magis poteſt eſſe continua, & magis delectabilis dilectione pura & paucioribus indigens, & propter ſe dilecta, & in quiete conſiſtens & diuinæ vitæ ſimilior, & homini inquantum homo eſt magis propria, melior eſt quam illa cui nõ conueniunt conditiones prædictæ, ſed ſecundum philoſophum 10. Eth. prædictæ conditiones conueniunt contemplatiuæ non actiuæ, ergo eſt melior. Secundo ãt modo vita actiua præfertur contemplatiuæ non quia proximis vtilior, ſed etiã quia vtilior ipſi agenti, ſi ad exercendas operationes vitæ actiuæ tertio modo dictas ſit idoneus, & ad hoc vrgeatur ſuperioris auctoritate, aut feruida charitate: Sicut enim propter vtilitatem communem ordinatum eſt, vt plus valeat vſus aliquarum rerum minus nobilium in eſſentia quam aliquarum aliarum magis in eſſe nobilium, ſicut quantum ad vſum plus valet magnum pondus argenti quam vnus paſſer: Sic Deus plus ſpiritualem vtilitatem charitatis ordinauit, vt prædictæ actiones vitæ actiuæ, quamuis ſint minus nobiles in eſſentia quam actiones contemplatiuæ vitæ plus tamen valeant quantum ad meriti vſum illi, qui eam facit ſub conditionibus ſupra dictis. Pro prædicta opinione videtur facere quod dicit Greg. 7. moralis. li. Charitas quæ ad vere compaſſionis nos humilia altius in culmen contemplationis leuat, & multiplicata iam melioribus deſideriis æſtuat, ideo peruenire ad vitam ſpiritus per cruciatus corporis anhelat: Et extra de renunciatione, niſi cum pridem. Liceat contemplatiua vita ſit magis ſecura, actiua tamen magis eſt fructifera, & licet illa magis ſuauis, iſta tamen magis vtilis, cum infæcunditate ſobolis lippitudo Liæ Rachaelis pulcritudini ſit prælata. Aliis videtur dicendũ, ꝙ contemplatiua vita ſimpliciter eſt magis meritoria quam actiua, radix enim merendi in charitatiua Dei dilectione conſiſtit, quod patet per Greg. in omel. quadam dicentem: Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis ſi non manet in radice charitatis, illa ergo vita in qua perfectius poteſt vigere actus diligendi Deum ex charitate eſt meritoria ſimpliciter & abſolutæ, ſed contemplatiua magis eſt huiuſmodi quam actiua, quia in ea magis poteſt prædictus actus intendi & continuari, quia iugis contemplatio rei dilectæ vehementer intenditur, & incendit diligendi actum, diſtractio autem intellectus ad alia cogitãda, & parum delectari in re dilecta tępidiorem reddit diligendi actum, & frequenter diſcõtinuat: In vita autem contemplatiua homo vacat iugi Dei cõtemplationi, & delectatur in eadem, per actiuam autem illa contemplatio aut minuitur aut interrumpitur, ergo contemplatiua vita ſimpliciter eſt magis meritoria quam actiua, vnde Grego. ſuper Ezechie. omel. 3. Qui actiua minor eſt merito quam contemplatiua, recte nunc dicitur: Manus hominis ſub pennis eorum, nam, etſi per actiuam aliquid agimus, ad cæleſte tamen deſiderium per contemplationem volamus, in caſu tamẽ aliquo magis meretur homo in agendo quàm faceret tunc temporis in contemplando, quando ſcilicet coactus auctoritate ſuperioris aliquam actionem vtilem ad quam eſt idoneus agit, vel quando ad illam ex charitate inclinatur, vt implens voluntatem dilecti ad perfectiorem gradum contemplationis & dilectionis poſtea ſubleuet ſe, ipſa enim obedientia & inclinatio prædicta recompenſant intermiſſam cõtemplationẽ. Ad argumentũ ãt primũ rñdet idẽ Rich. vbi ſup ꝙ cũ dr, ꝙ maioris meriti eſt bene operari ſibi & aliis quã ſibi ſoli, ꝙ verũ eſt cæteris parib. aliter non oportet, poteſt ẽt dici ꝙ in operibus vitæ contemplatiuę homo non tantum proficit ſibi ſed ẽt aliis, vnde de aliq̃bus ſanctis inuenitur, ꝙ plus contra aduerſarios fidei proficiebant orando, quam alij maiores clerici diſputando. Maiorem etiam victoriam fecit oratio Moyſi contra Amalech quam Ioſue pugna corporalis, oratio ãt ſaltem mentalis ad vitã ptinet cõtemplatiuam Ad ſecũdũ rñdet idẽ, ꝙ illi qui transferuntur ad ſtatũ plationis non abſtrahũtur a cõtẽplatiua vita, quia ipſi

Radix merendi in quo conſiſtat.

ipſi debent eſſe perfecti in actiua & in cõtemplatiua, nunc aſcendere ad contemplationem, nunc deſcendere ad ſubditorum neceſſitatem, vnde extra de renunciatione cum pridem. dicit Dominus papa cuidam archiepiſcopo petenti licentiam renunciandi. Simul in vnum contemplatiuus eſſe voles & actiuus, legiſlatoris exẽplo, qui nunc aſcendebat in montem, vt ibi gloriam Domini cum maiori cerneret libertate, nunc vero deſcẽdebat in caſtra, vt cum vtilitate maiori neceſſitatibus populi prouideret: Quapropter facilius indulgetur vt aſcendat monachus ad præſulatum, quam præſul ad monachatum deſcendat, quia ſecundum Greg. Magis eſt meritorium ſi quis Deo offerat animam ſuam, & aliorum quam quæcunque alia exteriora dona di. ſuper Ezech. 1. hom. Nullum omnipotenti Deo tale eſt ſacrificium quale eſt zelus animarum, ergo cæteris paribus melior eſt contemplatiua vita quam actiua octo rationibus, prout colligere poſſumus ex S. Tho. in 3. diſt. 31. & aliis dictis eius, & ſumma Rayne.

Greg.

Thom.

Primo, quia vita contemplatiua conſiſtit in aſpectu ſummi boni, & conuenit homini ſecundum id quod eſt in eo optimũ ſcilicet ſecundum intellectum.

Secundo, quia eſt delectabilior. Tum ratione actus contemplationis, quia ſicut videre eſt delectabile corporaliter, ſic intelligere veritatem. Tum ratione amati Dei, quem amare eſt dulciſſimum, vnde Aug. in homel. de Maria. Mira enim ſua uitate tenebatur, quia profecto maior eſt refectio mentis, quam ventris, & Gre. ait. Suaue eſt eſſe in rebus humanis, ſed eis tãtum qui ſpiritualia non guſtant, quia guſtato ſpiritu deſipit omnis caro.

Aug. Maior eſt refectio mentis, quam ventris.

Tertio, quia vita contemplatiua eſt vita actiua melior, pro eo quod eſt durabilior, quia manebit perpetuo in patria, quia erit circa incorruptibilia, ideo dixit ſalua. Luc. 10. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea, quod tractãs Aug. dicit: A te Martha auferetur aliquando onus neceſſitatis, non enim dum veneris ad illam patriam inuenies peregrinũ quem ſuſcipias, non eſurientem quem reficias &c. a te igitur auferetur opus vitæ actiuæ, non quaſi ſit malum, ſed vt quod melius eſt detur, quia auferetur a te labor vt requies detur, cuius ablationis ratione dicit S. Tho. 2. 2. q. 181. ideo poſt hanc vitam vita actiua finietur, quia vita actiua occupatur circa exteriora, qui in futura vita ceſſabunt, quando corpus erit non animale, ſed ſpirituale, vita autem contemplatiua verſatur circa interiora, vt dictũ eſt, quæ nunquam ceſſabunt. §.6

Quarto, quia vita contemplatiua eſt vtilior quam actiua, quia maioris meriti vnde Greg. ſuper Ezech. Magna ſunt vitæ actiuæ merita, ſed vitæ contemplatiuæ potiora, quia ſecundum S. Thom. in 3. di. 35. Labor exterior operatur ad augmentum præmii accidentalis, contemplationis veritas ad augmentum præmij eſſentialis.

Quinto, quia vita contemplatiua eſt quietior, quam actiua, de qua dixit Dominus, Luc. 10. Martha Martha ſollicita es & turbaris erga plurima, vbi Aug. ait: Vult enim occurrere quando miniſtrat, & aliquando non poteſt, quæritur quod deeſt: diſtenditur animus, & ſic ex labore excludit vanũ ocium.

Sexto vita contemplatiua eſt ſufficientior quam actiua, quia paucioribus indiget homo ad contemplationem, ſecundum enim philoſophum contemplatiui paucis contenti ſunt.

Paucis cõtenti ſunt cõtemplatiui.

Septimo vita cõtemplatiua eſt ſimilior vitæ cæleſti, quia vt dicit Aug. lib de ciui. Dei: In cæleſti vita vacamus, & videbimus, amabimus, & laudabimus. Octauo ipſa eſt purior, & ſecurior, quia minus admiſcetur ei de puluere terrenorum negociorum, ergo melior.

Veruntamen vita actiua ſecũdum quid excedit contemplatiuam, & ſic ſe habent ſecundum exceſſum, & excedens.

Primo, quia vita actiua eſt prior tempore, & diſponit ad contemplatiuam.

Secũdo, quia ipſa eſt vtilior proximis.

Tertio, quia vita actiua eſt laborioſior vnde plus habet de ratione ſatisfactionis, & propterea magis meretur, quo ad dimiſſionẽ culpæ quam contemplatiua? Hæc Rayne. &c.

De

De zelo, & quid ſit.

Hic vltimo relucet eminenter Dei charitas erga homines.

§. 1 ZELVS proprie eſt motio animi ſiue in bonũ ſiue in malum, ideo alio modo diffinitur a Philoſopho, & alio modo a theologo, nam ſecundum Philoſophum ſecundo rhetoricæ. zelus proprie eſt triſticia de bono alterius ex eo, quod nobis deeſt illud bonum, ſecundum vero Sanctum Thom. 2.2. q.36. ar.2. Zelus eſt quidam feruor mentis, quo quis debet incitari ad proficiendum cum melioribus.

Vnde notãdum, ꝙ differentia eſt inter inuidiam, miſericordiam, nemeſim, & zelum, nam ſecundum S. Tho. vbi ſup. Cum enim aliquis triſtatur de bono alterius, prout exiſtimat illud bonum, vt malũ proprium inquantum eſt diminutiuum propriæ gloriæ, vel excellentiæ, ſic illa triſticia eſt inuidia, ſecus ſi triſtaretur de excellentia alterius timens ne eum lædat, quia tunc eſſet effectus timoris, vt dicit Phil. 2 cum autem triſtatur homo de aliena miſeria inquantum appræhendit, ut propriam per vnionem affectus ex eo, ꝙ amãs reputat amicum tanquam ſeipſum, & etiam malum amici tanquam malum proprium, & ſic talis triſticia dicitur miſericordia, ſecundum S. Thom. 2.2.q 30 nemeſis vero eſt triſticia de his, qui proſperantur indigne, ſcilicet cum proſperantur mali, zelus autem eſt triſticia de bono alterius non propter hoc, ꝙ nollemus ei tale bonum, ſed ex eo, quod deeſt nobis tale bonum.

Thom. Quid ſit quum eſis Neid zelus.

§. 2 VTRVM zelus ſit effectus amoris? Arguitur, ꝙ non, quia zelus ſicut non eſt ſine amore, ſic non eſt ſine odio, ergo magis debet dici effectus amoris, quam odij, quod autem effectus zeli ſit cum odio probatur per illud pſal. Zelaui ſuper iniquos pacem peccatoris videns, vbi dicit Augu. in glo. Zelaui iniquos: ideſt inuidi eis, & gratuitus tuli pacem peccatorum uidẽs, ergo &c. Reſpon. ſecundum S. Diony. 4. de diui. nomi ſi amor eſt bonus, zelus eſt bonus, ſi vero amor eſt malus, zelus eſt malus. Eſt autem amor bonus, qui eſt boni honeſti, & præcipue boni diuini, amor uero boni delectabilis, vel utilis poteſt eſſe malus, & ſecundum hos duos amores, duplex eſt zelus ſcilicet bonus, & malus: Zelus bonus eſt diuini feruoris, & iuſtitiæ, & hoc dupliciter.

Diony.

Primo quo quis debet incitari ad proficiendum cum melioribus, ſecundum illud 1. Corinth. 12. Emulamini chariſmata meliora, vbi Glo. Amb. Idem ardenter deſiderate ſpiritusſancti bona in bonitate excellentiora, & perfectiora, & maxime charitatem, & ideo ſubdit: Adhuc excellentiorem viam demonſtro vobis, vnde Bernar. tractans prædicta verba Apoſtoli: Emulamini chariſmata meliora, ſic ait: Nemo perfectus eſt, qui perfectior eſſe non appetit, & in eo quiſque perfectiorem ſe approbat, vt ad meliorem perfectionem tendat & Aug. li de verbis domini ſic ait: Semper tibi diſpliceat, quod es, ſi vis peruenire ad id, quod nondum es, nam ubi tibi placuiſti tibi remanſiſti, ſi autem dixiſti, ſufficit, periſti, & idem ibidem. Semper proſice, & noli in uia Dei deficere, noli retrocedere, noli deuiare, remanet in uia qui non proficit, retrocedit a uia, qui ad ea reuoluitur vnde iam receſſerat, a uia Dei deuiat qui a fide apoſtatat.

Ambro.

Secundo zelus bonus diuini feruoris, & iuſtitię quo quis debet animari ad puniendum peccata propter honorem Dei, quo zelo Dauid ſuccenſus ait: Zelus domus tuæ concedit me Idem iterum: Tabeſcere me fecit zelus meus, ubi Gloſſ. Augu. Corpore tabeſcit Dauid, zelus iſte eſt amoris, non liuoris, hoc zelo arſit Phinees filius Eleazari, Num. 25. commotus contra Iſraelitem, & mulierem madianitam coeuntes ſimul, qui accepto pugione, ingreſſus poſt eos in lupanar perforauit ambos ſimul, & ceſſauit plaga a filijs Iſrael, & occiſa ſunt 24. millia hominum unde dicitur ibidem a domino. Zelo meo, ideſt magno ardore honoris mei ſuccenſus, & commotus eſt contra eos, & tertio Regum. 19. dicitur de Helia: Zelo zelatus ſum pro domino Deo exercituum, quia deliquerunt pactum domini filij Iſrael. Secundo zelus malus eſt qui ab amore malo cauſatur, & talis eſt zelus liuoris, uel inuidiæ. De qua Iacob. 3. dicitur. Vbi enim zelus, & contentio,

Pſal. 68. Pſal. 118.

centio, ibi inconſtantia, & omne opus prauum, unde zelus inuidiæ eſt cauſa contentionis non contra rem amatam, ſed pro re amata contra impedimenta conſecutionis & perfectæ fruitionis ipſius, & ſequitur ibi inconſtantia ideſt progreſſus de malo in peius, quia ex indignatione cordis oritur malum oris, ex quo ſequitur peius malum operis, ideo dicitur, & omne opus prauum ſcilicet interius, & exterius. Hæc Sanctus Thom. ſummatim. 1. 2. q. 28. arti. 4. & 2. 2. q. 36. & artic. 2. Vtinam ſinguli fidelium Dei zelo feruido igniti indocta corda erudirent, neglecta corrigerent, collapſa erigerent ac ſtabilirent, vt adoptionem filiorum Dei gratularentur, quoniam teſte Apoſtolo Rom 8. Quicumque ſpiritu Dei aguntur hi filij Dei ſunt. De quorũ numero nos faciat Ieſus Chriſtus benedictus vna cum patre, & ſpirituſancto per infinita ſecula. Amen.

Ex indignatione cordis naſcitur malum oris.

Cuius quidem ſanctiſſimæ trinitatis auxilio conſummatum, & perfectum eſt hoc opus Roſarii aurei theologicæ ſapientiæ, ſuper tertio libro ſententiarum ad laudẽ, & gloriam ipſius altiſſimæ trinitatis diuinæ, & domini noſtri Ieſu Chriſti, atque ſanctiſſimę ſuę genitricis virginis Marię, necnon ad honorem Seraphici patris noſtri Franciſci, & omnium beatorum cæleſtis curiæ. Laudetur ergo Deus per infinita ſeculorum ſecula. Amen.

FINIS, TOMI TERTII.

Conf. 21/43
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
LAB. RESTAURO
ROMA